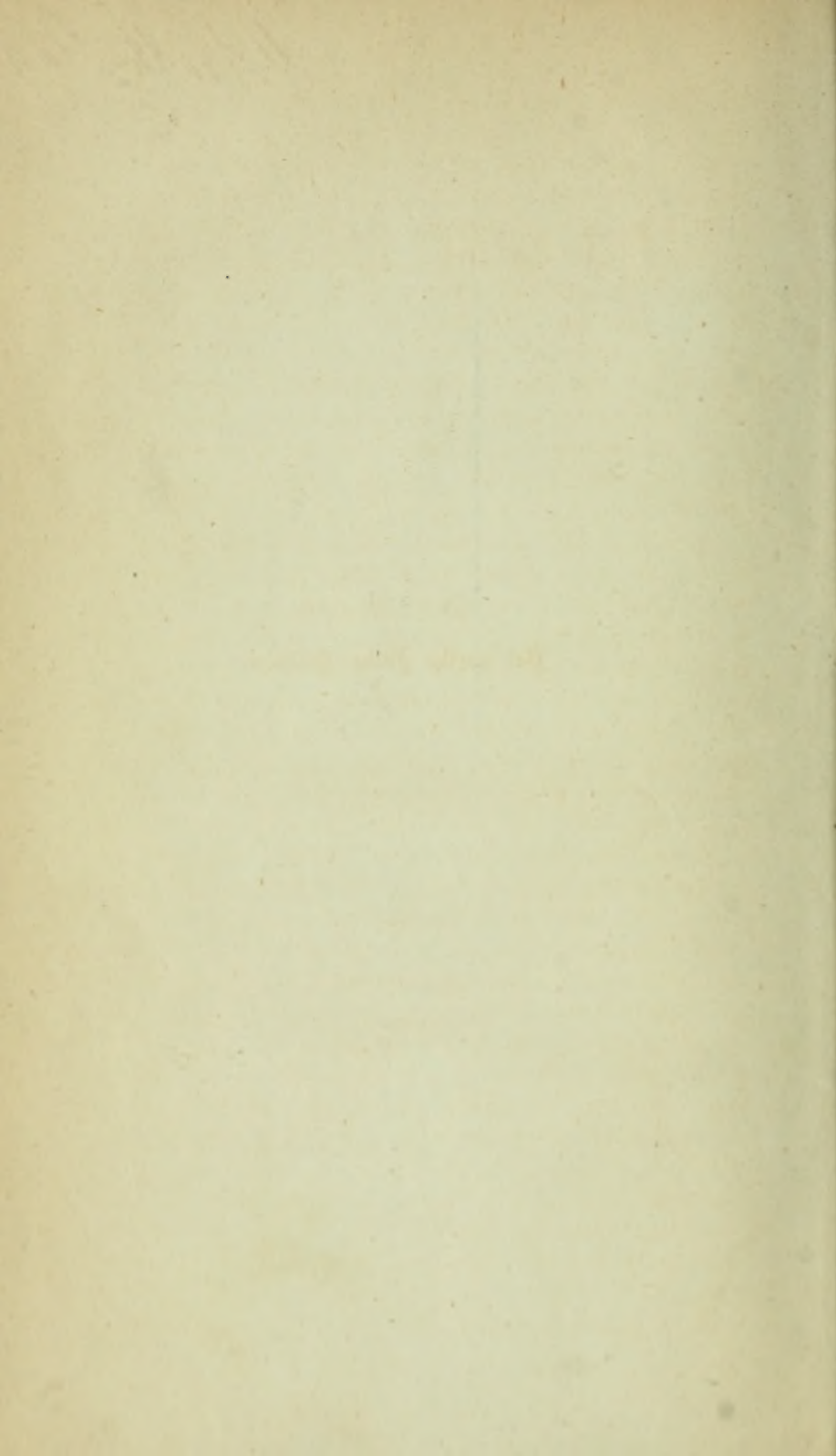







Norath Vogt



Det norske Folks Historie.



Digitized by the Internet Archive  
in 2009 with funding from  
University of Toronto



# Det norske Folks Historie

fremstillet

af

P. A. Munch.

---

„Ich werde suchen die Kritik der Geschichte nicht nach dunkeln Gefühlen, sondern forschend, auszuführen, nicht ihre Resultate, welche nur blinde Meinungen stiften, sondern die Untersuchungen selbst in ihrem ganzen Umfange vortragen“. — Niebuhr.

---

Fjerde Deel.

Andet Bind.

---

Christiania.

Chr. Tønsbergs Forlag.

Trykt hos H. Tønsberg.

1859.



16

UNIVERSITY OF TORONTO

40904

UNIVERSITY OF TORONTO

UNIVERSITY OF TORONTO

UNIVERSITY OF TORONTO

UNIVERSITY OF TORONTO

UNIVERSITY OF TORONTO

## Fortale.

Ved at udsende dette Bind, der slutter Berfets første Række, saaledes som det i Forordet til foregaaende Bind er antydet, skylder jeg først og fremst at bede mine Læsere om Overbærelse, fordi en saa uforholdsmæssig lang Tid er hængaaet, indtil det bragtes til Ende. Men denne Overbærelse vil neppe nogen negte mig, som har for Dje, at Størstedelen deraf er udarbejdet under en Rejse, hvor Tiden og Sindet som oftest maatte være optaget med andre Syssler, og hvor det, som man letteligt begriber, under Vandringen fra Sted til Sted maa være vanskeligere og ubekvemmere at syssle med store literære Arbejder, end naar man befinder sig i sit Hjem, eller idetmindste i Nørlighed; ej at tale om, at Benyttelsen af de nødvendige Hjælpemidler sjelden kan skee med saa stor Lethed og Bekvemhed i Udlandet, som hjemme. Den første Trediedeel af Bindet er udarbejdet i Kjøbenhavn, det følgende deels i Berlin, deels, og fornemmelig, i Wien, kun de tre eller fire Slutningsark ere skrevne under mit Ophold her i Rom. Det er især disse sidste Ark, med hvis Tilvebringelse det har taget saa lang Tid. Jeg vil herom kun i Korthed ytre, at deels det Arbejde, for hvis Skyld jeg er kommen hid, har viist sig at være større, og saavel Tid som Kræfter mere optagende, end jeg, og vistnok flere med mig, havde formodet, deels ogsaa at uforudsede Omstændigheder have nødsaget mig til at føre en Brevverling, der saa godt som ganske udelukkede Muligheden af, udenfor hiin Arbejdstid at bestjeftige sig med andet. Man vilde maaskee, naar man nøjere kjendte disse Omstændigheder, snarere forundres over, at jeg har kunnet formaa at bringe Berfet til Ende, end finde det besynderligt, at dette ej er skeet tidligere.

Hvad Kilderne til det Tidsrum angaar, der i dette og foregaaende Bind er behandlet, da findes vel de fleste, som sedvanligt, nøjagtigt anførte hver paa sit Sted, men med Hensyn til de vigtigste af dem bliver det dog nødvendigt, her, ligesom tidligere, at ytre et Par Ord. Hvad der her fornemmelig er iemefaldende, det er at Konge-Sagaerne, der hidtil udgjorde Hovedkilden, ophøre i dette Tidsrum,

netop hvor de selv have opnaaet sin største Fuldkommenhed. Man vil nemlig, ved at sammenligne Haakon Haakonsens Saga med de foregaaende, letteligt overbevise sig om, at den som hitherist Kildekrift staa langt, for ej at sige uendeligt over disse, endog Sverres Saga ej undtagen. Alene Haakon Haakonsens Saga er ureng chronologisk, og gjennemgaar Begivenhederne Aar for Aar, medens de øvrige saa at sige kun ere fragmentariske, og levne betydelige Huller og Dunkelheder, saavel i Tidregningen, som i Begivenhedernes Fremstilling. Det eneste, man ved Haakon Haakonsens Saga kan beklage sig over, men hvad den har tilfælles med de øvrige, og som er en Egenhed for Sagaafvisningen overhoved, — det er at den mere er en enkelt Mands Levnetsbeskrivelse, end et heelt Lands Historie, og saaledes ser det meste kun tvæler ved hvad der nærmest angik Kongen, og foregik om eller nærved ham, samt at den ikke indlader sig synderligt paa at erklære Tiltragelsernes Aarsager, men alene nejer sig med at omtale dem som de viste sig for den i Regjeringsanliggender uindviiede Mængde. Saaledes kan der berettes, at der det og det Aar sendtes Gesandter til dette eller hiint Land, eller at der kom Gesandter og Breve, o. s. v., men hvad Erende disse Gesandter havde, eller hvad de udrettede, det omtales enten slet ikke, eller ganske løseligt. Disse Mangler opvejes imidlertid mangefald ved den Rigdom paa Begivenheder, som meddeles, og hvis Savn man vissnok føler senere, hvor der er Forraad nok, ja Overskud til Hjælpemidler til at erfare Begivenhedernes Aarsager og Virkninger, men hvor Begivenhederne selv ofte er indhyltede i Mørke. Saaledes er da ogsaa Haakon Haakonsens Saga vor Hovedkilde for denne Konges Historie. Dens Forfatter, Sturla Thordsson, skrev ogsaa Sønner Magnus's Historie, men af disse have vi desværre kun saa Brudstykker tilbage, dels i løse Blade, dels optagne i et Papirshaandskrift af de islandiske Annaler; af disse maa man slutte, at Sagaen har været affattet efter samme Methode, som Kong Haakons, kun endnu udseeligere, og det maa derfor anses for dobbelt Elæde, at den forstorstedelen er tabt. Formodentlig maa der aldrig have været mange Afskrifter af den; dette bekræftes deraf, at den ej findes optagen i Astatebogen. Ved Siden af de her nævnte Sagaer afgiver Sturlunga-Saga Hovedkilden for Islands Historie, og fastser tillige meget Lyd paa Norges, ligesom ogsaa de islandiske Annaler allerede ser Haakons Tid begynde at yde gode Oplysninger, sjønt de dog seld senere, hvor Sogaerne slippe, saa et egentlige Wert. Af udenlandske Annaler eller historiske Skrifter findes ikke mange, der umiddelbart kaster Lyd paa Kong Haakons Historie. Saa godt

som den eneste af nogen Betydning er **Matthæus Parisiensis's** bekjendte historiske Verk, hvori han omtaler flere Begivenheder og Tilstande i Norge, som han under sit personlige Ophold der i Egenkab af Sendebud fra Kong Ludvig d. hellige i Frankrige havde lært at kjende. — Men ved Siden af de fortællende Historiebøger begynde under Kong Haakons Regjeringsetid, især med Slutningen, Breve og andre Documenter, eller saakaldte historiske Actstykker at spille en langt vigtigere Rolle end hidtil. Biskop findes der fra Haakons og Sonnen Magnus's Tid ikke saa mange indenlandtske Breve, da de fleste i Tidens Løb ere tabte, men ogsaa Lovene og **Retterbøderne** maa her regnes blandt Actstykkerne, og i fremmede Landes Arhiver, fornemmelig det **pavelige**, i Rom, ere der mange, uden hvilke mange vigtige Punkter vilde have været aldeles ubekjendte. Næst det pavelige Archiv maa det **Lübeck'ske** anses af Vigtighed, paa Grund af den nærmere Forbindelse, hvori Norge fra Kong Haakons Tid af kom med de tydske Handelsstæder ved Østersøen, og endelig er heller ikke saa lidet at hente fra de **engelske**. En temmelig stor Mængde af de for Norges Historie under K. Haakon vigtige Archivsager i Rom ere astrykte i første Bind af *Diplomatarium Norvegicum*, og desforuden findes der endeel flere, som nu i denne Tid ere blevne affkryvne, og, som det haabes, snart vilde blive trykte. Af de Lübeck'ske eller rettere de østersøiske Stæders Documenter findes allerede mange vigtige og merkkelige i 2det Bind af *Sartorius's „Hansestædernes Historie“*, udgivne af Lappenberg, ej at tale om tidligere, mere mangelfulde Samlinger, men den bedste, og som det, naar den bliver færdig, maa formodes, udtømmende Samling er *„Urkundenbuch der Stadt Lübeck“*, som nu udgives, og hveraf tvende Bind, omfattende Tiden indtil de første Aaar af det 14de Aarhundrede, ere udfomne. De fleste engelske Documenter er astrykte i det bekjendte Diplomverk *„Rymeri foedera“*, men desværre langtfra saa nøjagtigt og fuldstændigt, som man kunde ønske, og var berettiget til at fordrø, idetmindste af den sidste Udgave, der med pragtfuldt Udstyr, paa offentlig Bekostning udkom for noget over 40 Aar siden.

Hvor Kongesagaerne aldeles høre op, nemlig i Kong Magnus's Historie, er det et Held, at de øvrige nys nævnte Kilder, de annalistiske og diplomatariske, her begynde rigere at flyde. Ei alene blive de indenlandtske Brevstaber hyppigere og hyppigere, indtil de efter Begyndelsen af det 14de Aarhundrede endog kunne siges at være forhaanden i Overmaal; men de vidtskiftige Skriftverlinger, der fortæses med Danmark angaaende Dronning Ingeborgs Arv, og som siden afsløstes af en langvarig Krig, hvori Sverige omsider deltog; de mange

Underhandlinger med de tydske Stæder, som søgte at udvide sine Friheder i Norge, og som ligeledes en Tid laa i Hænde med dette Rige, og overhoved de nærmere diplomatiske Forbindelser, hvortil alt dette gav Anledning ej alene mellem Nordens egne Hoffer indbyrdes, men og mellem de nordiske og andre nordeuropæiske Hoffer, have affødt en Mængde højst vigtige og oplysende Actstykker, af hvilke vel de fleste, som en gang fandtes i norske Archiver, nu desværre ere tabte, men hvoraf dog Gjenparten tildeels findes andetsteds, især i det kongelige danske Geheime-Archiv. Dette var i sin Tid overvættets rigt i saa Henseende, hvilket man kan see af Huitfeldts „Danmarks Riges Krenike“, thi her findes en Mængde Documenter optagne i sin Heelhed, hvoraf mange nu ej længer ere til, og ved at undersøge dem nøjere, seer man tydeligt, at de ej alene ere de oprindeligt danske eller Danmark tilhørende Archivsager fra det 13de og 14de Aarhundrede, men ogsaa en heel Deel svenske fra Kong Byrges Tid, saa at det er klart, at denne ved sin Flugt til Danmark i 1318 har medbragt hele sit Archiv. Det er denne rige Skat af Actstykker, der gjør Huitfeldts Verk uundværligt ej alene for danske, men ogsaa for svenske og norske Historieforfattere; hans Fremstilling, reen annalistisk, og højst ukritisk, har ej stert at betyde. Man kunde alene ønske, at han havde gjengivet Documenterne med større Nøjagtighed, end skeet er, thi inderfor at meddele dem paa Latin, hvori de saagodtsom alle ere affattede, giver han dem sedvanligviis i dansk Oversættelse, der ikke altid er nøjagtig; derhos ere ofte Navnene meget forvanskede, og heller ikke Dateringene altid sikker. Han maa saaledes benyttes med megen Forsomhed. Imidlertid maa man være ham taknemmelig for hvad han har ydet, thi uden hans Verk vilde meget aldeles sporløst være tabt. Huitfeldts Verk er nu i diplomatisk Henseende gjort saagodtsom overflødig ved Suhms „Historie af Danmark“, der fra det 13de Aarhundrede ophører at være en Historie i sædvanlig Betydning, men meget mere kan kaldes historisk Register, thi for hvert Aar findes her anført, enten i Udtog, eller udførligt, alt, hvad der paa den Tid, da Verket udarbejdedes, til Oplysning af samme Aars Historie foresandedes og for den stittige Samler var tilgængeligt, af trykte og utrykte Kilder, Annaler, Historiebøger, Brevsfaber o. s. v., og det ej alene vedkommende Danmarks, men ogsaa Norges og tildeels Sveriges Historie. Naagter vistnok meget siden Suhms Død er draget for Opset, som han ikke kendte, og meget, som han har, bedre udgivet og forstaret, er ligesuldt hans Verk umisteligt for den nordiske Historiegrammer, og jeg tillaaer oprigtigt, at jeg uden det enten slet ikke, eller kun med største Noje og

Banffelighed vilde kunne have utarbejdet nærværende Skrift med den Fuldstændighed, som det nu har faaet. De vigtigste norske Actstykker, der endnu ere fæstede fra den Tid, som i disse sidste tvende Bind gjen- nemgaaes, fandtes indførte i en Copibog, der fra Begyndelsen af det 14de Aarhundrede, sandsynligviis fra Biskop Arnes Tid, fortogs ved Bergens Biskopsstol, og hvori ej alene Breve, særskilt vedkommende denne, optoges, men paa den ene Side Privatbreve, skrevne af Bis- stopperne selv, paa den anden en Mængde vigtige Actstykker, der angik det hele Land, Tractater, Forordninger o. a. d. Denne Copibog synes allerede mod Slutningen af det 17de Aarhundrede at være ble- ven bragt ned til Danmark, og indlemmet i det kjøbenhavnske Univer- sitetsbibliothek; siden fortæredes den med saa mange andre af dette Bibliotheks Skatte i den store Ildbrand 1728; men heldigviis havde den ivrige Samler Bartholin allerede omkring 1690 ladet den største Deel deraf nøjagtigt affskrive ved den dygtige Arne Magnússon, der siden efter ogsaa selv affskrev eller lod affskrive meget andet, maaskee det meste eller alt, som ej var optaget i hiin første Afskrift; disse Co- pier, saavel de ældre, i et samlet Foliobind, som de yngre, i løse Blade, opbevares endnu paa hiint Universitetsbibliothek, og det er at formode, at hele Indholdet af hiin vigtige Codex, eller idetmindste det Vigtigste deraf er fæstet. Det fornemste deraf er nu forresten nøjag- tigt afstrykt i Diplomatarium Norvegicum, der med Tiden vil optage det Hele. — De svenske historiske Documenter, der først fra Begyn- delsen af det 13de Aarhundrede begynde at forefindes noget rigeligere, og som ikke blive ret talrige førend henimod Slutningen, ere fuldstæn- digt udgivne i det fortjensfulde Nationalverk Diplomatium Svecanicum, af hvilket fire Dele allerede er udkomne, de to første besørgeede af Vil- jegren, de følgende, med langt større Nøjagtighed og i enhver Hen- seende fortrinligt, af B. G. Hildebrand.

Det er allerede ovenfor nævnt, at de islandste Annaler ere en yderst vigtig Kilde for Tidsrummet efter Kong Hakon Haakonssøns Tid. Aarsagen er deels, at de her i og for sig ere rigere paa Ester- retninger, end forhen, — hvilken Rigdom endog fra Aar til Aar tilta- ger —, deels, at Island fra Kong Hakon Haakonssøns Død var forenet med Norge, og derfor end mere, end forhen, bereredes af og deeltog i, hvad der vedkom dette Rige. Af Annalerne er der imid- lertid flere Rækker, nogle bedre, nogle daarligere. De ypperste ere de saakaldte Annales Regii (de have faaet dette Navn, fordi de opbe- vares paa det store kongelige Bibliothek), oprindelig, som det synes, forfattede i de første Aar af det 14de Aarhundrede, thi alt hvad der

er ældre end denne Tid, altsaa Hovedmassen, er skrevet med een Haand. Siden findes Begivenhederne optegnede med forskjellige Hænder, der dog alle tilhøre det 14de Aarhundredes første Halvdeel; dette viser, at disse Optegnelser ere optegnede efterhaanden, og samtidigt med Begivenhederne selv. Man kan saaledes overhoved antage, at hvad der vedkommer Aarene efter 1280, er nedskrevet af Mænd, der selv havde oplevet det, hvilket altsaa berger for Angivelsernes Rigtighed. Man finder ogsaa, ved nærmere Sammenligning med disse Optegnelser og andre sikre Kilder, navnlig Brevstaber, at de ere yderst nøjsagtige og paalidelige, baade med Hensyn til Tidsregning og Fortællingens eget Indhold. De eneste Unejagtigheder, man et Par Gange støder paa, er at en Begivenhed kan være sat et Aar for sildigt, men dette har sandsynligviis sin Grund deri, at Efterretningen derom ej forend i det følgende Aar har naaet Island. Disse Annaler, der naa til Aaret 1341, blive derfor, næst Brevstaberne, med Hensyn til Tideregningen vor fornemste Støtte. De ere heldigviis fuldstændigt udgivne for sig selv i Vangebefs *Scriptores Rerum Danicarum* tredje Bind; thi i den arnamagnæanske Commissions Udgave af de islandske Annaler (Kjøbenhavn 1847, men Texten særdegyldt længe ser), hvor alle de forskjellige Annalhaandskrifter ere slagne sammen til eet, er det ofte vanskeligt at see med Bestemthed, hvad der tilhører det ene eller det andet, ligesom den og lider af den overvæltede store Mangel, at alle de i Annalerne omtalte udenlandske Begivenheder, der baade i sig selv ere af Interesse og desuden i høj Grad tjene til at sikre Tideregningen, her ganske ere uteladte. — Næst *Annales regni* maa vi nævne et lidet Annalhaandskrift, der efter al Sandsynlighed er udarbejdet under Hr. Havn Erlendssøns Oplygt, og til hans Brug; udgivet hos Vangebef, T. H., under den noget upassende Titel „*Annales vetustissimi*“; endelig de Annaler, som findes indførte siden i *Alatobogen*, fra Slutningen af det 14de Aarhundrede. Disse, saavel som flere Papirhaandskrifter eller Annalbøger, som nu ere tabte, men som alle synes at hidrøre fra Slutningen af det 14de eller Begyndelsen af det 15de Aarhundrede, ere vigtige formodentlig deres Rigdom paa optegnede Begivenheder, men de ere heel usikre i Tideregningen, som derfor i mange Tilfælde maa berigtiges efter flere Kilder. Bortset Annalerne har man dog endnu tvende Sogaver, der, hvorvel de nærmest kun vedkomme Island, dog indeholde mange og saare vigtige Vidnesbylde til Norges Historie, og som jeg derfor ogsaa tillige har benyttet: det er den staalbelte Vilsef Rine Thorvaldssøns Saga, vigtig nær for Kong Magnus's og Hormyndarritens Historie, samt Vilsef-



pen i Høle, Laurentius Kalfsøens Saga, vigtig for Narene fra 1295 til c. 1320. Arnes Saga har tidligere været udgivet, men mindre omhyggeligt, som Anhang til Udgaven af Sturlungasaga; i forrige Aar er en fortrinlig Udgave, saavel af den, som af Laurentius's Saga, udkommen blandt de saakaldte Biskopsagaer, der udgives af det islandske Literatursekselskab i Kjøbenhavn. Med Laurentius's Saga ophører Sagalitteraturen aldeles.

Af danske Kilder findes der til dette Tidrum hverken mange eller rige; de indskrænke sig fordermeste til endeel fortsattede, ofte uensagtige, altid ufultstændige, Annaler, de fleste trykte i Langebeks „Scriptores“, og af mig hist og her paaberaabte; de bedste ere de allereste forhen omtalte, „Nyklosters Annaler“ (kaldte Kong Eriks Kronike) og „de esvemske“, især de sidste. Der forefindes og nogle faa svenske, trykte dels hos Langebek, dels i Hants Scriptores rerum Suecicarum. Men det ypperste svenske Kildeskrift for den Tid, som ligger efter Slutningen af Kong Magnus Borgeosens Regjering (altsaa omtr. fra 1280), er den bekendte svenske, saakaldte **Store Rimfrønikke**. Den fortæller Begivenhederne med en særdeles Udførlighed, og saaledes, at man ikke et Øjeblik kan tvivle paa, at Forfatteren selv har oplevet, maaskee endog deeltaget i det meste. Saaledes er det aabenbart, at den Beskrivelse over Hertug Eriks Dpbold i Oslo og Afsted derfra om Julen 1302—3, som jeg har meddeelt S. 408 og 411, er forfattet af et Djevidne; hvor Kong Eriks ubeldige Dpbrud fra Nykeping om Høsten 1309 omtales (see nedf. S. 528) hedder det „håsteben der ej tröt, mig tyckes som jag aldrig såg flere än der på Marken låg“, hvilket altsaa viser, at Forf. selv maa have seet Venene af de mange omkomne Heste; Beskrivelsen over Hertugernes Bryllup (S. 558), Hertug Eriks Tilberedelser til sin unge Bruds Modtagelse og Festsighederne i Ljodhuus (see nedf. S. 562, 563) rober ligeledes Djevidnet. Endelig hedder det utvøffeligt, efterat Kong Haakons Død 1319 og Kong Magnus's Dronbestigelse er omtalt: „han är nu konung öfver twänne rike, så friska konungar lefwa nu stike; Wardberg och norra Halland hafwer han frit i sinne hand; den ära han fick och hafwer än, then wolde honom Gud och svenske män“; dette viser aabenbart, at Forfatteren maa have afsluttet denne Deel af Verket Fort efter at Magnus blev Konge; sandsynligviis har han heller ikke skrevet mere, men det efterfølgende Tid efter anden været tilføjet af andre. Da han fra først til sidst viser sig at være en ivrig, næsten fanatisk, Tilhænger af Hertug Erik, og dertil med største Udførlighed dwæler ved hans Bedrifter, maa man antage, at

hans egentlige Hensigt har været at skrive denne sin Heltes Historie. Hvad der ligger forud, Kong Byrges og Hertugernes Umpyndigbedstid saavel som Slutningen af Kong Magnus Byrgessons Regjerings-tid, er langt mere fortættet, og danner aabenbart kun Indledningen; ja det er endog et stort Spørgsmaal, om det, der vedkommer Kong Magnus, hithører fra samme Forfatter, og ikke er tilsat af en anden. Thi saa meget er vist, og af mig allerede paapeget i 4de Deel Iste B. S. 88, Note 2, at Kong Valdemar Byrgessens Historie, hver med Udgaverne af Rimekroniken nu begynde, ej kan være forfattet forend efter 1407, da den omtaler Karl Ulfsson af Teste, der dede i dette Aar, og fører Kong Erik den Helliges Vt ned til ham; jeg har ligeledes der paavist, at denne Deel af Kroniken indeholder greve Fejl; det gaar endog saa vidt, at den omtaler den danske Kong Erik Valdemarsen (d. 1250) som levende, da Kong Valdemar bejlede til hans Datter Sepbia (omkring 1261) og selv givende sit Samtykke dertil. Denne Deel af Kroniken er saaledes kun at betragte som et sildigere Mafverk, og uden synderlig Interesse, end mindre Paalidelighed \*). Men hvor denne senere Tilføjelse ophører, og den oprindelige Text begynder, er vanskeligt at opdage i de hidtilværende ukritiske Udgaver, Haderph's, af 1674, og det endnu flattere Dyrhof deraf i Kants Ser. Rer. Svecicar. vol. I. sect. I. p. 1—209. Nærmere Underretning ville vi sandsynligvis saa herom i den nye, nøjagtige og streng kritiske Udgave, der efter Sigende nu forberedes af Sveriges dertil mest kyndige Mand, og maastee snart vil udkomme. Da Hertug Erik var Sjalen i de fleste voluntære Regjendelser over hele Norden i de sidste 15 Aar før sin Død, og som Kong Haalons Svigersøn ifar havde meget med Norge at skaffe, skennes det let, at hans Historie, saa udførligt og nøjsomt fortalt, som i Rimekroniken, maa indeholde en Mængde vigtige og uundværlige Bidrag til Norges, og det er vist og sandt, at Rimekroniken her har været min, og altid for dette Tilstrøm vil blive den norske Historieforfatters fornemste Støtte. Vel er Forfatteren, som tyrlig Tilhænger af Hertug Erik, aldeles, ja blinde, parat for denne, og man maa altid have dette for Dje ved

\*) Det er endog af Grund til at antage, at den Rime, hvor Histrien er udarbejdet, de rimede Rimevers eller de franske og tyske Rimevermander Mance, alle engang var hændt i Sverige saa Kongen Valdemars og Byrges Tid, men indførtes og blev indet gennem de af Dronning Gudmila i Marene 1302—1312 foranstaltede Overførelser af alle Romaneer saa Event i Originalens Besemaal. Dette har Rimekronikens Forfatter sagt at efterlyse, hvor han vilde bestille sin Helte og Rimevermander.

Benyttelsen af hans Angivelser; men selv denne Partisthed giver Fremstillingen forhøjet Interesse; man ser at Forfatteren ej var nogen kold Jagttager, men deeltog i Alt med Liv og Sjæl: saaledes kunde ingen Uvedkommende, ej engang en til Esterlægten hørende skrive: det er den samtidige Tilhænger af Hertugen, som her søger at sætte sin altfor tidligt borttrykkede Herre et verdigt Estermale.

Det er ikke usandsynligt, at den Forbindelse, hvori Sverige siden kom med Mecklenburg, gav den mecklenburgske Chronist Ernst Kirchberg Lejlighed til at lære Rümfroniken at kjende og Lyst til at efterligne den, da han ved 1378 skrev sin mecklenburgske Chronik, aldeles paa samme Vis, og i samme Versemaal. Denne indeholder, især ved at beskrive Henrik Loves Historie (see nedf. S. 524 fgg.) flere vigtige Bidrag til Nordens Historie. Efterligningen af den svenske Rümfronike er saa paatagelig, at man endog stundom finder de samme Udtryk; ligesom denne kalder Hertug Erik „den milde“, saaledes kalder Kirchberg Kong Erik i Danmark „der milde Konig Erich“. Kroniken er trykt udgivet, dog ikke med tilberlig Omhu, i Westfalens „Monumenta“, 4de Bind. — En anden, nordtydsk Kronike, der kaster meget Lys paa Nordens Historie, saaledes og paa Norges, er den Lübeckske Franciscaner-Læsemeister Detmars Annaler, udarbejdet paa Plattydsk efter Lübeck's Magistrats Foranstaltning mod Slutningen af det 14de Aarhundrede, og udgivne af Grautoff. Detmars Angivelser vise sig i det Hele taget paalidelige, og støtte sig aabenbart til ældre Dptejgnelser; navnlig synes de at være sikre i Tidsregningen. De afgive derfor en vigtig Støtte. Detmar benyttedes siden af yngre tydske Forfattere, som Corner, Krans o. fl., og som, da de bleve meget tidligere udgivne, ogsaa citeres, hvor Beretningen er hentet fra Detmar, og det saaledes skulde være denne, der paaberaabtes; ikke sjelden ere de saaledes benyttede Data ved Omsætningen paa Latin og Tilfnyttning til andet blevne forvanskede.

Dette er alt, hvad jeg anseer nødvendigt at melde om de af mig benyttede Kilder. Jeg vil kun tilføje, at da det ved Skrifter af en saadan Udstrækning som nærværende, og hvis Udarbejdelse og Udgivelse udkræver saa lang Tid, ej kan undgaaes, at man stundom, deels ved Erhvervelsen af nye uventede Oplysninger, deels ved egne fortsatte Granskninger og pludseligt ligesom opgaaende Lys, opdager et og andet i det allerede udarbejdede og udgivne, der trænger til Berigtigelse, vil Læseren neppe forundre sig over, at jeg ogsaa i nærværende Verk har opdaget et og andet at berigtige, hvilke Berigtigelser jeg i Korthed har meddeelt bagved dette Bind, blandt de sædvanlige

Rettefser. Enarere vil den, der forstaaer, hvor mange Vanskeligheder Udarbejdelsen af en Norges Historie medfører, undre sig over, at Berigtigelserne ej ere flere. Jeg kan her sige, at jeg virkelig for Djebliffet ej veed at paapege flere, og derfor anseer alt hvad der ej er berigtiget, for det retteste, jeg efter mit Skjon endnu veed at anføre. Det vil endvidere sees, at ej faa af Berigtigelserne ere fremkomne ved de uventede Oplysninger, jeg under mine nærværende Undersøgelser har faaet.

Jeg lader denne, som de foregaaende Dele, ledsage af et chronologisk Register saavelsom Slægttavler; derhos vil, haaber jeg, hele Barket vinde i Brugbarhed ved det alphabetiske Navneregister, for hvis Udarbejdelse jeg har at aslægge Dhr. Cand. philol. D. Rygh og Stud. philol. C. Rygh min forbindtligste Tak. Kartet over Island, som ledsager dette Bind, vil befindes at være et næsten uundværligt Hjælpe-middel til ret at forstaa især de indviklede Tildragelser i Sturlunge-Tiden.

Da Slutningen af 4de Deels 1ste Bind og hele 2det Bind ere udarbejdede under mit Ophold i Udlandet, og jeg derfor kun tildeels, ja ved den sidste Halvdeel slet ikke, selv har kunnet besørge Correcturen, maa jeg erkjende min taknemlige Forpligtelse til de Herrer, som have overtaget dette, og med en Skjonsonhed, som kun Sagkundskab kan give, ej alene rettet de sedvante Trykfej, men ogsaa, saavidt muligt, bortffjernet de andre ellers uundgaaelige Spor af at forfatte- ren selv ej har kunnet være tilstede under Trykningen. Disse Herrer ere Hr. Rigsdagshvar Vange og Universitets-Stipendiaterne Hr. Cand. juris Hr. Brant og Hr. Cand. philol. D. Rygh. — Endelig skylder jeg min ærede Forlægger, Hr. Generalconsul m. m. Teneberg, den hjerteligste Tak, saavel for den sjældne Interesse for dette foretagende, der bragte ham til at sætte det i Bænk forend der var mindste rimelige Udfigt for at det vilde kunne være sig uden Tab, som for den Iver, Dristighed og Liberalitet, hvormed han under Trykningen har sørget for dets Udstyr og fremmet dets Larv.

Og hermed nedlægger jeg for det første min Pen, takkende de talrige Væsere, der gjennem de mange, ofte intet mindre end underholdende Bind have skienket mig deres usvækkede Opmærksomhed, og ved deres levende Interesse givet mig den bedste Belønning og Opmuntring. Naar jeg atter kan gjen tage den afbrudte Traad, eller om jeg overbevid vil kunne det, er det umuligt nu at tog med en Skygge af Vished at forudsige. Jeg kan alene være saa meget, at hvis jeg, naar det Arbejde er til Ende, som nu befræstiger mig, og hvis hellige Tilendbringselse i sig selv er en nødvendig Betingelse

for nærværende Verks Fortsættelse, da endnu er ved de samme Kræfter, som nu, og ingen andre uforudseede Hindringer skulde indtræde, vil jeg sandsynligviis ogsaa med Forsynets Bistand atter tage fat paa, hvad der i en Række af Aar har været min kjæreste Sysse og stærke Opmuntring, og, som jeg haaber, idetmindste naa at komme et godt Stykke paa Vejen, om det end ej er mig forundt at føre Fædrelandets Historie lige ned til vore Tider. Jeg kan idetmindste ikke opgive Haabet derom.

Rom den 24 Juni 1859.

P. A. Munch.



## Syvende Afsnit.

Det sejrende Kongedomme i jevnt tiltagende Vælde indtil Kongerættens Udøen paa Sverdsiden og Foreningen med Sverige.

### Fortsættelse.

65. Kong Erik Magnussons Tronbestigelse og Kroning. Kirke- og Hovdinge-Møde i Bergen.

Af Kong Magnus's og Dronning Ingeborgs Børn vare ved hans Død kun tvende, nemlig Sønerne Kong Erik og Hertug Haakon, i Live, hiin fød 1268, altsaa nu kun halvtotste Aar gammel, Haakon fød i 1270, altsaa kun tiaarig <sup>1)</sup>. Deres ældste Søn, Olaf, der var fød i 1262, var allerede død i 1267. Ligeledes skal de i 1264 have faaet en Søn, Magnus, men som kun levede i 18 Dage <sup>2)</sup>. End videre synes de at have haft en Datter, der døde endnu som Barn, men hvis Navn ikke kjendes <sup>3)</sup>. Erik tiltraadte uden mindste Hinder eller Vanskelighed

1) Vi have allerede ovenfor omtalt, at den fjetste Beretning i Chron. de Lanercost lader den af Kong Magnus's Søner, som blev gift med Margrete af Skotland (Erik), være henved 18 Aar i 1280, men dette maa være en fejltagelse, da fornemmelig Egteskabstractaten, udfærdet om Sommeren 1281 (se nedenfor) gjentagne Gange omtaler Kongen som den, der endnu ikke havde fyldt sit 14de Aar.

2) Se Peder Claussons Snorre S. 797.

3) Der opbevares i det norske Antiquitetsmuseum en Varne-Stigsteen, der tidligere laa ved Hjære Kirke i Nærheden af Grimstad, fremstillende en kvindelig, kronet Figur med Omkræft i Majusler fra det 13de Aarhundrede: IHC YSMAC NATA RECVBAT DE PROLE BEATA REGIS NORVEGIE PRINCIPIIS ET DACIE, hvilken Omkræft neppe kan være paa nogen anden norsk Kongedatter, end en Datter af Magnus og den danske Ingeborg, hvis man ikke gaar saa langt ned i Tiden som til Haakon Magnusson den yngre og Margrete, hvilket dog Vogtstavernes Aerm ej synes at tillade. Men YSMAC er intet norsk Navn, eller overhoved neppe noget i hele Europa paa den Tid brugeligt Navn. Det maa derfor være fremkommet saaledes, at Steenen har være besilt udenlands, og at Steenhuggeren har læst det ham skriftligt ovgivne Navn urigtigt. Dette er maalkøe ogsaa Aarsagen til, at Steenen er bleven casjeret, og liggende ved Hjære, hvor sandsynligvis det Skib, der søgte den, er landet.

Kongedømmet, saaledes som hans Fader havde bestemt, og allerede 8 Dage efter udfærdigede han i sit eget Navn til den engelske Konge et Brev, hvori han meldte sin Faders Død, anbefalende sig fremdeles til hans Velvilje, underrettende ham om, at han skulde krones forstkommende St. Hansdag, som det var bestemt, og bad ham undskyldte, at dette Brev var forieglet med hans Faders Segl, eftersom der endnu ikke havde været Tid til at faa et nyt. Men dette Brev var kun en Høflighedsfribrev, af hvilket Slags der vistnok blev udfærdiget flere ved hans Tronbestigelse, uden at han derfor selv befattede sig dermed, ligesom det er indelig, at han i de første Aar heller ikke havde noget med Regjeringen at bestille <sup>1)</sup>. Ifølge de ældgamle norske Vedtægter var han vistnok allerede myndig med det faldte 12te Aar, men det er let at forstaa, at dette kun var en Mundigbed af Navn, og at der, om end ingen Formynder-Regjering formeligt var udnævnt, dog nu dannede sig en saadan, der stiltiende greb Regjeringens Tøjler, og førte dem, indtil Kongen selv naaede den tilstrækkelige Mandmodenhed. Løndermandene udgjorde nemlig efter de gamle statsrettlige Bestemmelser, der nu end ydermere vare bekræftede ved den nye Hirdskraa, Kongens Raad, og det faldt saaledes af sig selv, at de af dem, der ved Kong Magnus's Død vare tilstede i Bergen, overtog Styrelsen i Kongens Navn. Men ved Siden af dem udevede ogsaa Enkedronningen Ingeborg stor Magt, ja var endog at betragte som den egentlige Regentinde. Den Indstøvelse, som Dronningen, der synes at have været en talentfuld og mundig Kvinde, udøvede paa den unge Konge, der efter alle de Træk, der ere os meddelte om ham, maa have været af en søjelig og eftergivende Charakter, som næsten nærmede sig til Svagbed, synes overbøvd at have været meget stor. For øvrigt var der ikke fra Baronernes Side nogen Anledning til at betragte Dronningens Magt med Omsorg, da hun ganske stillede sig paa deres Parti lige over for Kirkepartiet, som vi snart ville erfare. Saa vidt man kan skønne, traadte den afdøde Konges Bestemmelse med Hensyn til de Hertua Haaften tilstaaede Forleninger strax i Kraft, og der fandtes saaledes en Deel af det samlede Aar, der kaldtes Hertugdømmet <sup>2)</sup>. Efter hvad man af flere offentlige Documenter fra den Tid kan slutte, synes det dog at have bestaaet et Slags Rædderegjering mellem begge Brødrene, der naar gjorde sig gjældende, efter at begge havde naaet deres Mundigheds-Alder. Man finder nemlig, at de ba i Ræddestab have udstedt ikke saa Brev, hvis Indhold vedkom det dels Nige eller udenlandske Altingender, ligesom ogsaa

<sup>1)</sup> Nymers foedern II. S. 580.

<sup>2)</sup> Benævnelser „Hertugdømme“ bruges utvilsomt i „Oldskraa“.



Undersaatterne, endog i de Dele, der ej hørte til Hertugdømmet, og stundom daterede deres offentlige Breve baade efter Kong Eriks og efter Hertug Haakons Regjerings = Aar. I alt hvad der vedkom Hertugdømmet alene, handlede derimod Hertug Haakon, efter opnaaet Myndigheds = Alder, paa egen Haand, uden at Kong Erik her nævnes <sup>1)</sup>).

Blandt de Baroner og Herrer, der saaledes grebe Regjeringens Tøjler, fremtræder især Hr. Audun Hugleiksson og Bjarne Erlingsson af Bjarkø og Giske, samt Andres Paalsøn Mytt, Hallkell, Søn af Agmund Krokedans, Gaut af Tolga, Jon Bronjulfsson af Hvel, og den nye Kantstler Bjarne Lodinson, der traadte i Hr. Thore Biskopssons Sted, medens denne trak sig tilbage til sin Eysfel paa Østlandet. Alle synes de at være assagte Fiender af Klerkeveldet, og at have ventet paa den første den bedste Lejlighed til at fratage Kirken de Nødtigheder, den nys, som de vel meente, havde vundet paa Løgmændenes Bekostning, samt derhos atter, om muligt, at grunde et Herrevælde, der lignede det tidligere i Kong Inges og Magnus Erlingssons Dage. De fleste af dem vare vel enten allerede i Bergen, da Kongen døde, eller indfandt sig strax efter til det udfkrvne Hovdingemøde. Her have da vel ogsaa de østlandske Herrer, Hr. Erling Alfsson, hans Søn Alf Erlingsson og hans Svigeren, den forrige Kantstler Hr. Thore Haakonsson, indfundet sig, skjønt det lader til, at de for øvrigt holdt sig hjemme i sine Eysler, og ikke deeltog i den egentlige Formønder = Regjering. Af geistlige Herrer indfandt der sig ogsaa en heel Deel til det samtidige Kirkesmøde. Erkebiskoppen ankom Trinitatis Sondag, den 16de Juni; foruden Biskoppen af Bergen vare samtlige Lødbiskopper i Norge selv tilstede, derhos begge de islandiske Biskopper og Biskop Erlend af Færøerne, ja endog Biskop Marcus af Svdøerne <sup>2)</sup>. Af alle Lødbiskopper under Nidaros Provins manglede saaledes kun Biskoppen af Orknøerne og Biskoppen af Gronland. Man kan neppe paavise noget norsk Provincial = Concilium, hvor Gejstligheden har været saa sterkt repræsenteret, og i Epidsen for en saa stor Flok af lydige Undergivne solte den myndige Erkebiskop sig dobbelt sterkt til at byde de verdslige Herrer Trods, ligesom han vel ogsaa nu havde det bedste Haab om at faa sin Christenret vedtagen. Hans stridbare Sind viste sig allerede i Begyndelsen deri, at han, som det beder „lagde sin Ublidhed paa Biskop Arne af Skaalholt, fordi han skulde have heldt mere til Kongens end til hans eget Parti, og derved rakt Haanden til at Kirkens Friheder traadtes under

<sup>1)</sup> Herpaa behøve vi ikke her at anføre Exempler, da disse i det følgende belyst nok ville forekomme.

<sup>2)</sup> Arne Biskops Saga Cap. 24.

Fødder" <sup>1)</sup>). Det varede imidlertid ikke længe, før end Arne fik overbevist ham om Grundløsheden af hans Mistanke, saa at han atter tog ham fuldkommen til Naade. Kroningen skulde, som oftere omtalt, finde Sted Et. Hansdag, altsaa kun 8 Dage efter Erkebiskoppens Ankomst, men den blev udsat i lidt over en Uge, fordi man ikke kunde blive enig om Kronings-Eden, hvilken Erkebiskoppen vilde have indrettet ikke efter den sædvanlige, i Landsloven og Hirdskraa foreskrevne, Formular, men efter en anden, der særskilt udhævede og bekræftede Kirkens nys vundne Friheder, samt endog aabnede Adgang til deres Udvidelse. At dette var Baronerne meget imod, er vist nok; og der blev desangaaende holdt mange Samtaler og Forhandlinger mellem Erkebiskoppen paa den ene Side, og Dronningen og Kongen og deres Naadgivere paa den anden. Navntlig paaastod Erkebiskoppen, at flere af de nye Lovbestemmelser vare til Kirkens Præjudits og strede mod Compositionen, hvisaarlag han ferdrede dem affskaffede <sup>2)</sup>). Han sigtede her især til de nye, allerede ofte omhandlede Forandringer i Ledings-Meldsen eller Skattebogen, da der utvøkkeligt tilføjes, at han mindede dem om, at de som med Magt paabødte Gæstlige eller deres Jordegods Skatter, Paalæg og Børder, vare hjemfaldne til Excommunications-Straf. Men det lader til, at et af Formynder-Negjeringens første Skridt har været, strengt at paabøde de nye Ledingsbestemmelseres Overholdelse uden Persons Ansættelse, ligesom vi ogsaa erfare, at de udstedte et Forbud mod at sælge de Gæstlige brændt Sølvs eller engelske Sterlinger, visstelig fordi de befrygtede, at alt for meget Sølvs skulde gaa ud af Landet til den forhen omtalte Sersaars-Tiende, der indbetalt i norske Penge, men som, efter hvad vi ovenfor have seet, maatte omsættes i rede Sølvs, før end den afsendtes til Rom, da de norske Penge vare saa daarligere, at de vragedes udenlands <sup>3)</sup>). Hvad enten nu Dronningen og Baronerne havde ladet sig imponere af Erkebiskoppens Kundskab, eller de endnu ikke havde afsluttet nogen ret Modstandspaan, eller de ansaa det nødvendigt, først og fremst at saa den unge Konge kronet, lig meget paa hvilke Betingelser, nok er det, at de for det første gære efter, og ej alene fandt sig i at Formularen til Kronings-Eden formedes som Erkebiskoppen vilde, men lovede endog foreløbigt — det paaastod i det mindste Erkebiskoppen — at de paaalagde Love skulde blive forandret. Saaledes foreskik da Kroningen i Christiken i Bergen Et. Svartund

<sup>1)</sup> Sammenlæs.

<sup>2)</sup> Dipl. Norv. III. No. 21.

<sup>3)</sup> Se osv. S. 683. Her er vel nærmest Tale om først at omsætte Tienden i Water, og siden at sælge bløse udenlands for rede Sølvs, men det ligger saavel i Sagens Natur, som i Utvøkkelsen i Pave-Brevet af 1279, at man først og fremst søgte at saa indverlet rede Sølvs i Vandel selv. Jfr. Dipl. Norv. I. 71.

Dag (2den Juli), den samme Dag, paa hvilken Grif forben havde faaet Kongenavn i Bergen (1273) og var blevet holdet paa Drexing (1274). Affen forrettedes af Erkebiskoppen selv, i alle de forsamlede Biskoppers og øvrige geistlige og verdslige Herrer's Nærværelse. Gudsformularen, der forestavedes den unge Konge, lød saaledes: „Dette lover jeg Gud og hans bellige Mænd, at jeg skal bevare Fred og Retfærdighed for den bellige Kirke og det Folk, jeg uærdig er bestillet over. Biskopperne og de lærde Mænd skal jeg vise passende Værd, efter hvad jeg er skyldig og Gud giver mig Skjensombød til, ligesom jeg ubrodeligt skal overholde hvad Kongerne have stjenket og tilbagegivet Kirker, saaledes som det er samtykket mellem Kirken og Riget. Brange Love og onde Sedvaner, især de, som ere imod den bellige Kirkes Frihed, lover jeg at afstæffe og indrette saaledes som vi faa bedst Naad til af vore troeste Mænd“. Det sees letteligt, at Formularen nærmest sigtede til Tunsberg-Compositionen; det sidste Punkt vedkom dog nærmest den Geistligheden saa forhadte Artikel om Ledingsberegningen <sup>1)</sup>.

Men saa snart Krøningen var tilendebragt og Baronerne i saa Henseende havde opnaaet hvad de ønskede, tog de Masken af, og Erkebiskoppen, der maaske allerede smigrede sig med at have vundet en let og snar Sejr, fik snart at føle, at hans Modgang nu først ret begyndte, ja at det paa det nærmeste var forbi med hans Velde. Da han opfordrede Dronningen, Kongen og Baronerne til at efterkomme deres Løfte, og tilbagekalde de Lovbestemmelser, der voldte saa meget Anstød, vægrede de sig reent ud derved, og „snarere forsvarede end rettede paa deres utilbørlige Færd“. Erkebiskoppen anmodede dem da om, at de enten ved et særskilt, i Kongens Navn udstedt og af ham saavel som dem beseglet Brev, eller ved en i Lovbogen indstødt Artikel vilde erklære hine Lovbestemmelser suspenderede, indtil Kongen selv blev fuldmægtig, og da med sine vise Mænds Naad kunde faa nye og bedre Forskrifter, som han i sin Krøningsøde havde lovet, hvorefter der da fra begge Parthier skulde sendes Gesandter til Paven og Sagen forelægges ham til endelig Beskræftelse. Men heller ikke herpaa vilde de indlade sig. Derimod forlangte de en Afskrift af nogle Statuter, som Erkebiskoppen imidlertid havde faaet vedtagne paa Provincial-Conciliet <sup>2)</sup>.

Disse Statuter, i hvis Udfærdigelse alle de tilstedeværende Biskopper,

<sup>1)</sup> Dipl. Norv. I. No. 69. Der synes her ikke at have været nogen Tale om at Hertugen, Baronerne m. m. skulde sverge med Kongen, fordi dette kun skede ved Hovdingensøden, og ved Krøningsøden.

<sup>2)</sup> Se før nævnte Brev, Dipl. Norv. III. 21, Vibnesbyrd, udstedt 17de Mars 1281, af Biskop Narve om Forhandlingerne mellem Erkebiskoppen og Baronerne før og efter Krøningen 1280.

paa Markus af Sydereerne nær, deeltoge, bære tvdeligt Præget af at være affattede med stadigt Hensyn til det Uvejr, som nu tegnede sig til at udbrøde, idet de nemlig indebolde en udførlig Fortegnelse paa alle de Tilfælde, hvori Excommunication indtraadte (Banns-Artiklerne) saavel efter de canoniske Bestemmelser i Almindelighed, som efter de for Norge gjældende Vedtægter i særdeleshed.

Disse sidste specielle Banns-Tilfælde ere følgende:

1. Naar Noget af egen Vilje eller egenmægtigt forargt sig paa anden Mands faste Gjendom, eller voldeligen søgte at drage under sig en Andens Magt. Bannsstraffen indtraadte da ipso facto. Denne Artikel var, som det utvørlig anføres, givet af Cardinal Wilhelm. Det tilføjes at slikt Man, tilføjet Kirken eller Gejstlige, skulde paafjendes af geistlig Ret.

2. Naar Noget med ond Vilje søgte at nedbrøde eller skade Kirkens Frihed inden Nidaros Erkebiskopsdomme, eller de lovlige Sedvaner, hvortil Kirken havde gammel Hævd.

3. Naar der paa Søndage eller Højtidsdage, hvor Ordet skulde prædikes, holdtes verdslig Stevnemaal eller Nættergang. Den, som heri gjorde sig skyldig, skulde være excommuniceret i tre Maanedes.

4. Naar Noget uden Prestens Tilladelse brugte Kirken til Opbevaringssted for Sejl, Emær, Skrid eller andre Varer, og ikke, tre Gange paamindet af Presten, støttede Sagerne bort igjen. Derhos gjordes det Presterne til Pligt, ikke at give dem nogen saadan Tilladelse uden i yderste Nødsstilfælde.

5. Naar Noget uden skjellig Grund oplatte sit Bryllup indtil et Aar og tre Maanedes efter Høstemaalet. Excommunicationen vedvarede indtil Brylluppet holdtes. For øvrigt bekræftedes „den lovlige Sedvane i Landet“, at Bryllupper holdtes offentlig.

6. Naar nogen Lagmand tillag sig at undersøge eller paadømme de Sager, der alene tilhøre Kirkens Forstandere at dømme i, og saaledes overtraadte Compositionen, samt naar Noget med Tvang bragte en Geistlig under Lagmands Dem, m. m.; ved alt dette paadrog man sig Bannsstraf ipso facto. Her opregnes paany de i Compositionens Artikel 2 anførte Sager, der alene hørte under geistlig Ret. Men, tilføjes det, skjønt baade Gud (den canoniske) Ret beder, og det er utvørlig bestemt i Compositionen, at Clerker skulle være fuldkommen frie uden nogen som helst Underdanighed under Lagmandene, og hvortil de selv eller de Mand, de have hos sig til at forrette deres nødvendige Arbejder, paa nogen Maade skulle underkastes noget som helst Forbud, som Kongen eller de af ham indsatte Befalingsmænd paadøde med Hensyn til Kjøb eller Salg, saa findes der dog dem, der traagte efter at unddrage de Geistlige denne Frihed, og vore sin onde Vilje deri, at de traagte

de Lagmænd i Bøder, som sælge Gejstlige brandt Sely eller andre Varer, saa at ingen skal have mere Frihed til at sælge Klerker saadant, end andre Mand. (Her sigtedes ligesom til det før omtalte Forbud, nærmest foranlediget ved Seraars-Tienden). Men da det nu findes skrevet i den hellige Kirkes Love, at naar een Ting er forbuden under Banns Straaf, gjelder det samme Forbud og Bann ogsaa alt andet, hvorved Tingen fremmes: saa bann-sætte vi herved alle dem, der driste sig til at gjøre saadant, og de skulle ikke paa nogen Maade faa Absolution, førend de have tilbagebetalt lige saa mange Penge, som de toge fra den, der solgte sine egne Varer. Saa og om nogen drister sig til at forulempe Gejstliges eller Kirkens Arbejdsmand eller Tjenestemænd, saafem deres Steenarbejdere eller Skibsstyrere o. s. v. i deres lovlige Frihed, ved at paalægge dem almindelige eller særdeles Forretninger, beskædige eller med Magt at tage deres Hættejer, undtagen paatrængende Nødvendighed eller det almene Bedste fordrer det: da vide han, at han ved denne selv samme Bestemmelse er excommuniceret, og at han ingen Absolution skal faa, førend han tilbørligen har bødet sin Forseelse.

Statutet gaar derpaa over til opregne de i den canoniske Ret for hele Christenheden foreskrevne Banns-Artikler. Der forudstilles en Indledning, hvori Erkebiskoppen og Lubbiskopperne erklære, at det vilde være uforsvarligt, om de taug stille med hvad der var nødvendigt og gavnligt for deres Undergivne at vide. De paaberaabe sig Apostelen Paulus's Ord til Ephesernes Udsendinger (Apostl. Gj. XX. 18, 20, 26,) <sup>1)</sup> og tilføje, at ligesom Legemets Læge ikke er angertløs, naar han har sagt den Syge, hvilken Høde han bør nyde, hvis han ikke ogsaa udtrykkeligt har sagt, hvilke Hødemidler han slet ikke maa smage, saaledes var det ikke nok for dem, Sjælens beskikkede Læger, at lære Folket hvad det skulde vide, men det var ogsaa deres Pligt, aabenbart og tydeligt at forkynde dem hvad de skulde undgaa. Hverledes, beder det videre, skulde vi f. Ex. nu kunne lade som om vi slet ikke saa, at Noget glemmer sin Sjæls Frelse i den Grad, at han lægger Paalæg paa den hellige Kirke, Guds Gjernom, eller frægter ikke for at behandle hans Tjenere haardt og utilbørligt. Thi vi vilde jo selv gjøre os medskyldige i de Laster, med Hensyn til hvilke vi saa igjennem Fingre med vore Undermand, uden at reffe dem til Forbedring, hvis dette er os muligt. Skjont vi jo

<sup>1)</sup> Citatet lyder saaledes: „I vide, hverledes jeg intet har forbeholdt af det, som er nyttigt; derfor vidner jeg for eder, at jeg er reent fra eders Blod“. Dette Citat er ej alene mindre nøjagtigt, for saa vidt som 26de B. er sat i umiddelbar Helgø efter 20de, men i den videstgaaende næste Bearbejdelse af Statutet, hvorefter mere end en, udgives det endog for at tilhøre Pauli Brev til Epheserne.

rigtignok ved Guds Hjælp haabe, at ingen eller i det bedste kun faa ere dumdriftige nok til at storme frem i en saadan Skjendighed, at bestride den bellige Kirkes Fred og Frihed; og hvis de gjøre det, da er det vel kun fordi at de ikke vide hvad Straf der er foreskrevet for saadant; thi det er ej at undres over, om Nogen tager sig mindre i Bæne for at gjøre, hvad han veed der ej er ham udtryffeligt forbudt; ja det hænder jo endog ofte, at man ikke er saa bange for endog at overtræde et Forbud, naar man tror, at Straffen kun er liden. For nu at ingen berester skal tage Anledning til at begaa frække Overtrædelser, eller undskyldte sig med Uvidenbed, bestemme vi strengeligen, at een Gang hvert Aar skulle ved alle Biskopsstole de bellige Canones, der handle om, i hvilke Tilfælde man paadrager sig fuldstændig Excommunication, oplæses for Almuen, saa og i de fornemste Hereds-Kirker, paa det at Uvidenbeden, der hidtil styrkede sig hovedkulds i Sunden, nu kan standse i sin begyndte Udsfælskabs Fart, naar den seer den truende Straf og skrækkes for den".

Artiklerne opregnes nu saaledes:

1. Om Nogen forlader den rette Tro og benfalder til et af Kirken fordømt Kjetteri.

2. Om Nogen sætter sammen en ny Branglære, enten offentlig eller hemmeligt. Denne Bannsstraf rammer ogsaa evindeligt alle dem, der forstaa Læren og lære anderledes, end den bellige romerske Kirke prædiker og overholder, om Taaben, om Alterens Sacramente, Skristemaal, Egteskab og de øvrige Sacramenter i den bellige Kirke, saa og alle dem, som en Biskop dommer at være Kjetter i sit Biskopsdomme.

3. Naar Nogen tror paa hvad Kjettere foresnaakte dem, eller tage dem til sig, forvivarende eller understøttende dem. Hvis han ej forbedrede sig inden 12 Maanedes efter at han var erklæret bannat, skulde han være areløs for Livstid, udgytig til at være Vidnesbyrd, uberettiget til at tage Arv, enten efter Testament eller sædvanlig Intestat-Arv, saavel som til selv at gjøre Testament, han maatte ikke selv anlægge Søgemaal mod nogen, men skulde lige fuldt staae andre til Hætte; om han var Dommer, skulde hans Domme være ugyldige; var han Gæstlig, skulde han af Biskoppen berøves alle sine Bielskæder og dødsforuden være de samme Straffe underkastet som Lægmandene <sup>1)</sup>.

4. Naar Nogen erklærer og paastaar, at Kirken i Nom ikke er Christendommens Hovedkirke eller berettiget til Lydighed.

<sup>1)</sup> Dette findes foreskrevet i Greg. IX. Decretaler V. 7. Cap. 19, § 5, og tilhører egentl. Cap. 3 af Statuterne paa det 4de Lateran.-Concilium 1215, men findes ikke i de sædvanlige Udgaver af Concillerne. I den norske Act, saadan som den er udbevaret, staar der „et nõkkurti af þessum halnat ok leitrottast i Stædet for of n. af þ. halnat at leitrottast“

5. Naar Nogen i vred Hu eller ond Vilje lægger Hænderne paa en Gejstlig eller Klostermand, saa og om nogen befaler en Anden at gjøre det, fremdeles om nogen undlader at hjælpe Gejstlige, naar de kunne; hvilket sidste gjelder fornemmelig dem, der have Magt eller ere andre overordnede.

6. Om verdslige Herskere, Styrere eller Befalingsmand plage Gejstlige, Kirker eller deres Ejendomme med Krav eller utilberlige Tvinger, saasom Lægmand ikke have Ret til at paalægge Kloster eller Kirker Krav eller Skat.

7. Naar Mænd vedtage Beslutninger om den bellige Kirkes Frihed, med mindre de inden to Maaneder udstrøge dem af sine Bøger. Saa og om Nogen lader sig bruge til at føre slige Beslutninger i Penen, saavel som Dommere og Befalingsmand, der domme efter slige Beslutninger o. s. v. 1). Kirkens Frihed bestaar i de Privilegier, som have været den givne saavel i aandelige som timelige Sager, almindeligt eller særskilt. Nogle af disse Privilegier ere givne af Gud selv, s. Ex. da Christus sagde til Apostlen Peter, at hvad han havde bundet paa Jorden skulde være bundet i Himlen, og hvad han havde løst paa Jorden, løst i Himlen; fremdeles at Tiende og Offer høre Kirken til, samt at de Gejstlige have Magt og Raadighed over Kirken og dens Ejendele, ligesom det tilkommer Kirkens Forstandere at give Love om aandelige Anliggender og udøve Jurisdiction derover, saaledes som det skrevet staaer baade i det nye Testamente og i det gamle. Andre Privilegier ere givne af Paven, s. Ex. det, at naar Nogen med vred Hu lægger Haand paa en lærd Mand, falder han i Bann ipso facto, samt at to Vidner ere nok til at vidne om alle de Testamenter, der kunne regnes til Sjølegaver, og mange andre Privilegier; andre have ogsaa Keiserne givet, hvilket de havde fuldkommen Ret til, hvad verdslige Ting angaar, saasom at Enhver har Ret til at skjenke Kirken om det saa var bele sin Fædrene- Arv, uden at han behøver at spørge Nogen om Lov dertil, „thi ved enhver Gave, som nogen skjenker til Kirken for sin Sjæl, er den bedste Grændse den, at der ingen Grændse findes“.

8. Dersom nogen med ond Vilje brænder en Kirke eller bellige Steder, eller Huse, der staa inden Kirkegaard, eller enhver Bygning, som det tilkommer Kirken at forsvare.

1) Her paaberaabes som denne Bestemmelses Opbavsmand Pave Innocentius, paa et almindeligt Concilium. Der maa da formodentlig sigtes til Cap. 44 af Statuterne paa det 4de Lateraniske Kirkesynode 1215, ertaget i Gregor den 9des Decretaler 2. III. Tit. 13, c. 12, skjønt Bestemmelserne her ikke gaa saaledes i Enkeltheder, som i det næste Statut, og navnlig ikke foreskrive de Straffe for middelbare eller umiddelbare Deeltagere, som dette foreskriver. Men Erkebiskop Jon havde vel langt fuldstændigere Udskifter af de sidste Concilbestemmelser, end dem, der findes i de nu forhaandenværende Udgaver.

9. Hvis nogen nedbræder en Kirke, eller plyndrer den, eller beskadiger Alteret eller Helligdommen m. m.

10. Naar Noget forfalster et Pavebrev for sig selv eller nogen Anden, eller benytter til sin egen Fordeel et saadant Brev, som han veed er forfalstet.

11. Naar Noget fører Vaaben, Skibe eller Jern til Saracenerne, eller lader sig bruge som deres Skibsstyrere eller paa nogen Maade hjælper dem i at befriige eller forulempe det bellige Land og Christne.

12. Om Noget rover fra Romerne eller christne Kjøbmænd, eller gjør dem selv til Fanger, naar de sejle fredeligt med sine Varer.

13. Naar Noget med Magt eller Trusler tvinger Biskopper eller Gejstlige til at tilbagekalde en Bannfættelse, eller give Gejstlige de Embeder tilbage, fra hvilke de ere retmæssigt affatte <sup>1)</sup>.

14. Naar Lægmand, af hvad Stand de ere, eller hvilket Embede de saa beklæde, tvinge Kirkens Forstandere, Capellaner eller andre Klerke til at taale, at Kirkens faste Gjendomme eller Gaarde lægges under Lægmands Vold; med mindre de, lovlig paamindede, give de saaledes uretteligen tagne Gjendomme tilbage.

Fremdeles lytes der Bann over Alle og Enhver, som vovede at gjøre eller foranstalte Oprør mod Norges Konge, eller som ved svigagtige eller flette Handlinger søgte at forstyrre Landets Fred. Derhos tilholdtes de Gejstlige at føre et reent Levnet, bestaae sig paa Fredsommelighed, Stillehed og Ivrighed i Guds Tjeneste, samt at undgaa Tristigheder, Drætter, hadesfuld Fremfærd og alt Hvas, ligesom det ogsaa blev dem forbudt at vække Urolighed eller give Anledning til Splid med Lægmandene ved at laane disse eller avindsvagt at saare dem: vovede nogen at gjøre det, skulde han baardeligen straffes af sine Horesatte. I lige Maade indskærpedes det Lægmandene atter, ikke at forulempe Gejstligheden med utilbørlige Udpresninger, men tvært imod at vise sig venlige og omgængelige med dem.

Effent Simon var forbuden i de bellige Skrifter, saavel som at forlange Penges af dem der gik i Kloster, ville, vedder det, Konnerne nu som østest ingen Syvne optage, uden de medbringe Penges; derfor bestemtes det, at hvis nogen Abbedisse eller Prior ved et Nonnekloster tog Penges eller Gaver af den, der vilde træde ind i Klosteret, eller sluttede nogen ulovlig Allerd med hende, da havde samme Abbedisse eller Prior ipso facto forbrudt sit Embede. Derimod havde man seit Lov til at modtage, hvad her retteligen skjenkedes eller ofredes uden nogen Bestignelse eller Allerd. Det samme skulde ogsaa tagtaages i andre Kloster.

<sup>1)</sup> Her paaberaabes utvisselig Pave Gregorius den 10de som denne Bestemelses Ophavsmænd. Den findes blandt Statuterne paa det 2det svenske Riksmøde 1274, Cap. 20, samt i Sox. Decr. l. l. T. 20.



Det forbødes tillige Gejstlige eller Lægmand uden loftlig Marsag ofte at besøge Nonneklostre; hine under Embeds Fortællelse, disse under Bannsernings Straf. End videre forbødes det Klosterfolk at have privat Ejendom, og befandttes det efter Gns Død, at han havde haft nogen saadan, skulde han ikke begraves i Christen Jord.

Maaget vi ej længer besidde Statutet i dets Heelhed, eller i Originalsproget, der af flere Tegn sees at have været Latinen, er der dog al Grund til at antage, at det ikke har indeholdt stort flere end de oven anførte Punkter: den største Uvisbed, men som er mindre væsentlig, berffer om den Orden, hvori de enkelte Punkter oprindeligt vare stillede <sup>1)</sup>. Det sees noksom, at der her er lagt an paa at samle alt, hvad der ej alene efter de indtil den Tid udstedte Canoners udtrykkelige Bestemmelser, men ogsaa efter den videste og gunstigste Fortolkning af disse tjente til at værne om den norske Kirkes mest vidtdrevne Fordringer, og at man saa godt som ved hvert eneste Punkt havde de Mænd for Dje, og vilde indjage dem Skræk, der paa Hordingemødet optraadte som den verdslige Magts Repræsentanter. Bannsstraffen for dem, der vilde sætte sig op mod Norges Konge, saavel som Forbudet mod at Gejstlige vakte Splid og opirrede Lægmand, synes næsten kun at være tilføjede, for at stoppe Munden paa Baronerne, saa hurtigt og næsten i Forbigaaende dvæles herved, medens derimod Forbudet, med tilhørende Bannsstraf, mod at forulempe Kirkens og Gejstlighedens Frihed og Forrettigheder uafsladeligt,

<sup>1)</sup> Statutet, eller den norske Bearbejdelse deraf, findes nu i en Deel islandiske Lov-codices, efter hvilke det saa fulstændigt som muligt, er aftrykt i „Norges gl. Love“, III. S. 229—241. Det foresendes i tvende Redactioner, een længere, der udserligt indeholder de ovenfor anførte Banns-Artikler, baade den, der gjælde Norge særskilt, og de almindelige, og en kortere, der begynder med de ovenfor meddelte Slutnings-Artikler, om de Gejstliges Forhold, Nonneklostrerne m. m., og derefter i Korthed omhandler enkelte af Banns-Artiklerne, idet den serudstikker den samme Indledning, der i den større Redaction kun findes foran de almindelige Banns-Artikler, nemlig Betragtninger over Apostelen Paulus's Ursagn til Gsbeseren. Den Umstændighed, at den samme Mening her i begge Redactioner er meddeelt med forskjellige Ord, viser, at den ene ikke kan have været afstrevet efter den anden, men at de maa være indbyrdes uafhængige Oversættelser af een og den samme, paa Latin forfattede Text. Den ovenfor paaregede Fejl, at Paulus's Ord til Gsbeserne siges at staa i hans Brev til disse, viser sig alene at komme Oversætteren eller Bearbejderen af den vislestigere Redaction til Last, saafom der i den kortere kun staar: „som Apostelen Paulus siger til dem, der kom til ham fra Gsbesus“, hvilket viser at Originalen kun har haft „ut ait ad Ephesios“, eller noget lignende, uden at nævne det mindste om Gsbesen. Deraf, at de samme Artikler i begge Redactioner forekomme i forskjellig Orden, og at den ene savner enkelte af dem, der findes i den anden, ser man og, at ingen af dem ere fulstændige, og at sandsynligvis heller ikke Artiklernes Orden er strengt ordet. I begge Redactioner mangler Tidsangivelsen, der dog visdelig har været til-

og paa mange Maader, indskræpse. Statutet er udstedt, og Originalbrevet, der indeholdt det, var vel ogsaa befulgt, af Erkebiskop Jon, Biskopperne Andres af Oslo, Torund af Høle, Erlend af Færoerne, Arne af Skaalbolt, Arne af Stavanger, Narve af Bergen og Iverfinn af Hamar. Biskop Markus af Søndereerne nævnes ej blandt Udstederne, maaskee fordi han rejste tidligere hjem, end Statutet blev fert i Pennen og udstedt; maaskee deeltog han ej i disse Forhandlinger, fordi Man og Søndereerne nu ikke længer hørte under den norske Krone, og man saaledes ikke vel fra norsk Side kunde ramme de Lægmænd, som der maatte prøve paa at forulempe Kirken.

Men dersom Erkebiskoppen smigrede sig med, at han ved disse Concilbestemmelser havde banet sig en sikker Vej til at faa sin Christenret vedtagen, da regnede han merkelig Fejl, thi baade i Maaden, hvorpaa de bleve til og i deres Indhold vare de just stiftede til at vække de verdslige Hovdingers Harm og Mistanke, og egge dem til alvorlig Modstand. For det første seer man af den Omstændighed, at Dronningen og Baronerne fordrede Afskrift af Bestemmelserne, at disse have været vedtagne af Geistligheden uden at de verdslige Hovdinger vare tagne paa Raad med eller anmodede om Samtykke, ja at de maaskee endog ere blevne til under bemæltige Forhandlinger. For det andet stride enkelte Bestemmelser deels mod den nye vedtagne Lovbogs udtrykkelige Bud, deels mod dens Mand og Principer; saaledes strider Forbudet mod Opbevarelsen af Sejl og Sejlskib i Kirken lige frem mod den aldaagte, ogsaa i den nye Lovbog optagne Forskrift, at Vedingskibenes Sejl og Redskab netop skulde opbevares der; og naar Statutet uden videre forbød Nettergang paa Helligdage, eller tiltog sig at bestemme, hvor vidt en Lægmands Domme og Retshandlinger skulde være gyldige eller ej, var dette i alle Fald noget, hvortil Lægmandenes Samtykke burde have været indbøvet, forend det kunde anføres som gjeldende. At et saadant Samtykke ej skædes, eller at man overhoved ved Statutets Vedtagelse ej gav de verdslige Hovdinger noget Ord derom, viser noksom, at Geistligheden fra første Færd af satte sig paa en Art af Stridsfod mod Lægmandene. Disse varede med samme Myni, og Erkebiskoppen kom her til at drage det fortere Straa. Det første umiddelbare Tegn, vi spore til de verdslige Hovdingers Opposition

sejet Originalen. Men da man, som det ovenfor er berettet, erfarer, at Baronerne eller Krongen anholdt om Afskrift af Concilbestemmelserne, og det tydeligt fremgaar af Udtvørene, at disse nye vare fattede, samt da det tillige er aabenbart, at Afkryvernes og Baronernes Tid fra 16de Juni til 2den Juli mest optoges med Forhandlinger om Krongen, er det tydeligt, at Statuternes Afhættelse falder efter denne, altsaa i Begbet af Juli Maaned. Dette kan vel og stikke deraf, at Vilhelms Mactus af Man, der var tilstede ved Krongen, ikke nævnes som Medudsteder af Statutet.

mod Erkebiskoppens Overgreb, er en almindelig Retterbod for Norge, der i Kong Eriks Navn er udstedt omtrent samtidigt med eller noget efter Statutet, og som, uden at ense Compositionens Bestemmelser, vedrører flere Forhold, som ifølge disse alene skulde henhøre under Gejstlighedens Naadighed. Hensigten med denne Retterbod var, nærmere at forklare og supplere enkelte dunklere og mangelfagtige Steder i den nye Lovbog. Den slutter sig derfor paa det nøjeste til denne, og har en Indledning, der ganske er affattet i dens Stil. „Vi antage“, siger Kongen her, eller lader man ham sige, „at I vide, og især de forstandigste af eder, at den Lovbog, som vor Fader Kong Magnus indrettede, synes sammesteds ikke at give saa nøjagtig Bested, som man tvivles behøve, og der er desuden flere Punkter, som det ej var at vente, at en saa liden Bog kunde berøre: da vi nu kalde det vor Skyldighed, ombyggeligen at eftersee og forbedre Lovene og Landsens Ret, saa have vi med de bedste Mænds Naad truffet nogle Bestemmelser, som vi lode fremlægge paa Tinget og skrive i dette Brev, hvilket vi herved sende eder“. Af denne Indledning sees det, at Retterboden endnu paa gammel Vis i det mindste er bleven fremlagt, vel ogsaa bekyndgjort, paa Lagttinget, om end ikke forelagt Almuen til Vedtagelse, og da de flere Afskrifter i Stedet for „Lagttinget“ nævne dels „Gulathing“, dels „Frostathing“, dels „Gidsivathing“, dels „Borgartbing“, dels „Steigartbing“, ligesom de samme Afskrifter ej lade Kongen henvende sig til Nordmandene i Almindelighed, men til „Gulathingslagens“, „Frostathingslagens“, „Gidsivathingslagens“, „Borgartbingslagens“ eller „Steigartbingslagens Mænd“, er det tydeligt nok, at Gjenparter samtidigt maa have været udfærdigede til alle Hovedlagtbing, for der at fremlægges, hvilket altsaa ikke kan have fundet Sted ferend i 1281, da der neppe var Tid til at faa en saadan almindelig Retterbod udarbejdet og gjennemgaaet i de fem til sex Uger fra Kongens Død indtil Tingtiden (17de Juni og de nærmest paafølgende Dage), hvor man havde saa meget andet at tænke paa. Dette binder imidlertid ikke, at Udkastet til Retterboden allerede kan være istandbragt og foreløbigt vedtaget af Hovdingerne samtidigt med Councilforhandlingerne, eller maa ske endog lidt tidligere. Sandsynligviis fandt Lovtagelsen ikke engang Sted ferend i 1282, som det nedenfor skal vises; de kronologiske Forhold ved disse Forhandlinger kjender man ikke længer saa nøje; kun veed man, at Forhandlingerne om Retterboden fandt Sted efter Kroningen, og Tidsforskjellen mellem disse og hine kan derfor i ethvert Fald ikke have været sunderligt stor<sup>1)</sup>. Det er imidlertid beel sandsynligt, at

<sup>1)</sup> Retterboden, der er aftrykt i „Norges gl. Love“ III. S. 3—12, saavel som tidligere i den isl. Udgave af Jensehof S. 458, indeholder sely intet Datum til

Høvdingerne endnu ikke nøje kjendte Indholdet af Concillstatutet, da de vedtoge Nætterbøden, men kun i Almindelighed havde hørt eller sluttet sig til, at det sigtede til at værne om Hierarchieet, og udslyngede haarde

at bestemme dens Udsættelsestid, endog paa Aaret. Men hvad der fornømlig synes at vise, at den tilhører Aaret 1280, er den Beretning om Forhandlingerne efter Kong Magnus's Død, som indeholdes i Brev Martin den 4des, af hans Efterfølger Henerius den 4de assendte, Hermandingsbrevelse til Kong Erik, der findes aftrykt i Finn Jønsens 181. Kirkehistorie I. S. 404—410, og som ligeledes her i det Følgende vil blive meddeelt. Det heber her (S. 406), at efter at Kong Erik var bleven kronet og havde svoret at ville hevde saavel Kirkens Friheder og Rettigheder i Almindelighed, som Compositionen i særdeleshed, vedtog Kongens Raadgivere at indføre nogle Love og Tjenester, der strøde mod Compositionen, ligesom de og „fremstogde“ nogle Love angaaende Kirkerne og deres Formand, der ikke lidet forringede Kirkens Frihed, hvorhos de lode følge en Omstiftning af de Love, som før gik i Landet; og alle disse nye Bestemmelser bode de under Kongens Navn at skulle nærtigt overholdes. Naaget nu Fremstillingen her er meget kort og tildeels uregelmæssig, og man tydeligt kan see, at Baven under eet omtaler, saavel de Skrifter, Baronerne gjorde for at faa den nye Lov gjennemført i eet og alt, og hvad de for Resten maa have bestemt for Kroningen (f. Gr. Forbudet med at sælge Sølvs til Gejsligheden), som hvad de efter Kroningen vedtog, saa er det dog paa den anden Side lige saa tydeligt, at „de nye Love med Hensyn til Kirkerne og deres Formand“, ej kunne være andre end de i Nætterbøden forekommende Bestemmelser om Præster, Kirsegods, m. m., ligesom det og er klart, at naar enkelte paaførte Bestemmelser bleve givne efter Kroningen, hyllset Brevets Ord tydeligen vise, kunne de heller ikke være andre end disse, thi hvad der vedkom selve den nye Lovs Gjennemførelse, havde Baronerne, som ovenfor vist, allerede begyndt at agtere med, før end Kroningen fandt Sted. Dette seer man og af det senere omtalte, vigtige Vidnebud af 17de Marts 1281. Her staa det udtrykkeligt, at Baronerne allerede før Kroningen havde lovet, at de til Kirkens Præjudits givne Love skulde forbedres, men at de ikke da mindret efter Kroningen vægrede sig derved, ligesom man og af den Omstændighed, at der tales om nyante Stattebud, og at Geseblsforryen foreslog et Capitel oplaget i Leven, hvorved de paaanførte Bestemmelser havees, seer, at disse Bestemmelser maa have staaet i Leven, og navnlig maa have været de i Uffarebaallen om Ledingens Udelse. Dermed kunde der ej være Tale om at indføre noget eget Capitel i Lovbogen vedkommende Nætterbøden, der selv udgjorde et Tillæg til denne. Baronerne have saaledes, efter Kroningen, ikke alene paaany indstillet Lovbogens Bestemmelser, men ogsaa derhos vedtaget nærværende Nætterbød, og dette har været Aarsagen til at Baven omtaler begge Dele under eet. Han omtaler Statutet som standbragt senere end Baronernes Beslutninger. Brevet af 1281 viser tydeligt, at Statutet allerede var censureret, da der endnu kun var Tale om Erhøvelsen af den nye Lovbogs Bud angaaende Gejslighedens Bestatning. Men naar man betænker, at der her kun er Tale om det første Tidrum fra 17de Juli til 25de, da Concillet havees, vil man let sjonne, at saavel Baronernes som de Gejslige Forhandlinger maa have været samtidige, og at det vel endog ser dem, der levede paa den Tid, og vare tilstede ved Forhandlingerne, var uanfæktelig med fuldkommen Besjættelighed at angive det åbenlyseste Forhold mellem de af begge Corporationer-fattede Bestem-

Trusler mod dem, der vovede at røre ved Kirkens nys erhvervede Friheder. Retterbøden indeholdt følgende Bestemmelser:

1. At kun de Præster maatte udnævnes til Provster, d. e. Biskoppens Ombudsmænd for at paatale gejstlige Sager og opkræve hans Indtægter, som ikke havde Sognekirker eller vare berettigede til at høre lønligt Skriftemaal<sup>1)</sup>. — Hensigten hermed var den, at hindre Sjælesørgerne og Skriftefædrene fra at benytte den moralske Indstødelse, de udøvede paa deres Sogne- og Skrifte-Børn, til utilbørligt at afløse dem Testamenter eller Gaver, eller overbøvede Dispositioner, hvorved retmæssige Arvinger tilfidesattes for Gejstlige eller gejstlige Stiftelser.

2. At forstandige og velbemidlede Bønder inden hvert Kirkesogn skulde have Tilson med Kirkegodset, dog med Sognepræstens Vidende, og hvert Aar aflægge Regnskab derover for Biskoppen, eller i hans Fraværelse for Ebovsbrødrene. — Dette sigtede, som man tydeligt seer, til at hindre utilbørlig Anvendelse af Kirkegodset til Præsternes eller Biskoppernes Fordeel.

3. At Nafstølden skulde sælges i det samme Kirkesogn, hvor den udrededes, saafremt de, der oppebære den, vilde sælge den, og ikke føres udenfor Sognet.

4. Evisjelmændene skulde ikke have flere Lensmænd, end to i hvert Fylke, med mindre der var flere Evisjelmænd, da maatte hver have een Lensmand. — Dette er den første Gang, at Lensmands-Bestillingen, hvilken Evisjelmændenes udvidede Forretninger gjorde nødvendig, omtales i Lovgivningen og saaledes fik officiel Anerkjendelse<sup>2)</sup>.

5. Haandgaaene Mænd, Præster og Biskopsmænd skulde gjøre Udfareleding og udrede Skibegods (skipalø) ligesaavel som andre. — Om dette Punkt og de haandgaaene Mænds saavelsom Præsternes og Biskopsmands Bestræbelser for at udstrække sin Skattefrihed videre end Loven tillod, er der ovenfor talt.

6. Der skulde løses til Egteskab tre Gange i Kirken, men de Børn, som fødtes efter Løsningen, skulde ansees som egt fødde, om Egteskabet selv end ikke kom istand formedelt senere opdagede Hindringer.

møder. Thi det er f. Ex. meget rimeligt, at Retterbøden allerede har været conciperet og foreløbigt vedtagen, inden Statutet kom i Stand, og at den først efter at dette Indhold var blevet Barenene bekendt, er offentliggjort: den var dog kun at betragte som et Udkast, indtil den var foretaget paa Thingene. Da Thingtiden var ferbi for Arvingen, kan altsaa denne Vedtagelse ej have fundet Sted før 1281, men det rimeligste er dog, at dette ej skede før end efter at Biskoppeppen havde forladt Landet, i 1282, thi i den første Halvdeel af 1281 synes Conflicterne mellem Barenene og Gejstligheden tildeels at have hvilet.

<sup>1)</sup> Her maa man ikke med disse „Præster“ (propositi) forvekle Forstanderne for Collegiakirkerne f. Ex. Apsellkirken, der ligeledes kaldes Præster, naar Kirkerne ej vare Kathedralkirker. S. o. f. III. S. 1017.

<sup>2)</sup> Om Lensmændene, f. o. S. 614.

7. Det forhødes, at herefter Noget skulde kunne tvinges til edeligen at love at egne den Kvinde, han før havde haft til Frille, om han end havde haft Omgang med hende efter at have gaaet til Skrifte og Bod.

8. Lagtbingers Indseal skulde forvares under tre Laase, Lagmandens, Syssemandens og Sogneprestens, og ikke bruges til andet end til de Sager, der afgjordes paa Lagtbinget, undtagen naar skjonsomme Mænd fandt, at uomgængelig Nødvendighed krævede øjeblikkelig Løsning og Befegling af et Brev.

9. Femten-Mars-Alderen bestemtes til den rette Lavaldet saavel med Henin til Vidnesbyrds Afslæggelse som til Opbevarelse af Boder og til Straf.

10. Naar Noget var sternet til Kongen indenlands, og ikke mødte, idetmindste ved Fuldmægtig, uden levtigt Forfald, skulde han bøde 3 Mk. Sølvt til Kongen, med mindre han havde budet sin Sag til ret Manssagning hjemme af Lagmanden eller Syssemanden, og Modparten ej havde modtaget Tilbudet.

11. De Gaver, som man i testamentariske Dispositioner gjorde til andre Folks Fordeel, skulde overholdes, saa længe de ikke tilsammen oversteeg en Tjerdedeel og en Tiendedeel af Formuen; men vare de større, skulde der affortes for enhver af Legatarierne forholdsvis, indtil de tilsammen kun udgjorde hiint Beløb. Heri vare dog ikke Sjælegaver indbefattede. Ligeledes skulde de Gaver, staa ved Magt, som man boetgav i sund og frisk Tilstand, i Vidners Dvervar, naar kun skjonsomme Mænd ej erklærede det for Arvesvig.

12. Naar Noget drog fra sin Hjemgaard til andre Steder, hvor han ej var bejsendt, skulde han have Lagmandens, Syssemandens eller andre paalidelige Mænds skriftlige Vidnesbyrd om, at han var en uberygtet Mand — Dette er første Gang, at Paa- og Afsej-Bøsen hos os findes omtalt.

13. Naar Noget vil indtale sin Eddelsjord, men Besidderen, før at spille Eddelsjøgmaalet, væmmeligt havde overdraget den til en anden, skulde han være forpligtet til at sige Sagsøgeren, hvor denne anden Person var; hvis han fordulgte det, skulde han betale et Mars Landsskuld.

14—22 indeholde nærmere, mindre vigtige Bestemmelser om Vidnesbyrd, Bjeldestegemaal, Kval og Veat, Formuesforhold mellem Gætesfolk, m. m.

22. Alle Pnær- og Eddelsjøgmaal skulde indbringes for Lagmanden og Syssemanden, hvad enten saa Sagsøgeren var Gæstlig eller Verdelig.

23. Naar Søselsmanden selv indstevnte en Mand for sig inden Halvfulket, for at undersøge hans Sag, eller den ene Part stævnte den anden til Søselsmanden for at lade Sagen undersøge, skulde den Indstevnte indfinde sig, eller i Udeblivelsstilfælde bøde  $\frac{1}{2}$  Mk. til Kongen,  $\frac{1}{2}$  Mk. til Sagsøgeren. Fristerne skulde være afpassede efter Afstanden, og Søselsmanden skulde omhyggelig undersøge Sagen, samt stifte Ret mellem Parterne, hvis han fik overtaget saa meget. Men hvis dette ej var ham muligt, skulde han uden Godtgjørelse give sin Undersøgelse skriftlig beskrevet, enten stilet lige til Kongen eller til Lagmanden, og denne skulde da derefter fælde sin Dødsdom, uden at det var nødvendigt at føre Vidnerne for ham. — Dette havde nu vistnok til Hensigt at skaffe Umløbsmændene lettere, hurtigere og mindre bekostelig Retts-Afgjørelse, men Søselsmændene fik unegtelig derved en umiddelbart dømmende Myndighed, som egentlig var stridende mod deres Embedes executive Charakter, og som i et endnu skarper Lys end hidindtil betegnede Kronen som al Statsmyndigheds Ophav og Kilde. Da Gejstlighedens Klager over, at kirkelige Sager behandledes af verdslige Dommere maatte derved faa end større Vægt, naar man var udsat for, at ikke engang de egentlige Dommere, men de blotte civil-militære Befalingsmand, kunde komme til at afgjøre Retstrætter.

Den 24de Artikel fuldstændiggjorde Arvetallet.

Den 25de gjentog Forbudet mod Mager.

Den 26de bestemte, at den gamle Christenret, altsaa den af 1244, skulde gjælde med Hensyn til Tiende af den Leje, der oppebæres for Kær.

Artikel 27 og 28 bestemte, at naar de kongelige Udbudsmand opnævnte tolv Dommere ved større Forbrydelser, der straffedes med Livs eller Lemmers Tab, skulde disse Dommere hverken være beslagtede eller have Retssager med Forbryderen, ligesom og deres Dom skulde bekræftes af de øvrige Tingmænd; heller ikke maatte Noget der opnævntes til en Dom, under  $\frac{1}{2}$  Mk. Bod unddrage sig dette Hverv.

De tre sidste Artikler (29—31) handle om mindre vigtige Tilfælde.

Det sees ved første Ojeblik, at af de ovenfor anførte Artikler angaar Art. 1, 2, 3, 6, 7 og 26 Materier, om hvilken det ifølge Compositionen ene tilkom Gejstligheden at træffe Bestemmelser. Naar altsaa de verdslige Hovdinge, uden at spørge de Gejstlige ad, gave Love desangaaende, selv om disse Love havde været gunstigere for Gejstligheden, end de her omhandlede, saa vilde de dog ligesuldt have brudt Compositionen, hvilken de altsaa ved denne Retterbods Vedtagelse i Gjærningen erklaerede omstørtet. De verdslige Hovdinge havde saaledes, istæderfor at lade sig bevæge af Erkebiskoppens tidligere Forestillinger og stræmme af

hans Trufter, gaaet endnu et Skridt videre, og fra begge Sider faldt der nu meget bitre Ytringer. Erkebiskoppen truede med at anvende den yderste Strengbed efter Statutet. De verdslige Hovdinge klagede derimod over, at Erkebiskoppen og Bpdebiskopperne vilde indføre nye, utaa- selige Skikke, der vare Kongen og Riget til største Skade. Erkebi- skoppen synes dog i det første at være bleven noget overrasket og for- skrækket ved Baronernes uventede Trods og Fasthed: han vorde heller ikke at bringe sin Trufel i Udførelse, men indskrænkede sig til at lade udstede et Bingsvidne om Kroningsceden <sup>1)</sup>, og forlod derpaa Bergen (29de Juli) <sup>2)</sup>. Om Christenrettens Godtgjendelse kunde der naturlig- viis nu ikke være Tale. Men Baronerne søgte ivrigt at benytte sig af den vundne Fordeel, og synes navnlig med fordoblet Zver og Strengbed at have sat Lovens Bestemmelser om Ledingsvæsenet i Kraft, vistnok saavel ved at optage et Slags Matrikul og ansatte hver enkelt Gaard til en bestemt Ledingsflaat, som ved virkelig at opkræve denne Leding, lige meget om Gaarden tilborte Gøstlige eller Verdslige, og det i Trondhjem selv, i Erkebiskoppens umiddelbare Nærbed. De, som her udførte dette Hverv, vare Baronerne Hr. Hallkell Amundsson og Jon Brønvaldsson, saavel som Susselmanen Grelend. Erkebiskoppen, der ikke kunde lufte Djene- ber til, men dog endnu helst vilde forsøge, om han kunde naa sit Maal ved tempelige Midler, led de nye nævnte Heerer indfalde for sig, og havde den 5te Oktober i Lørvær af Abbederne af Tuterø og Holm samt Prioeren af Glagefeter en Sammenkomst med dem i sit Consistorium hvorved han venlig advarede dem, at de dog ikke maatte formindste Kir- lens Friheder eller tynge den selv eller dens Personer, ligesaa lidet som de maatte lægge Tyngher paa dens Besiddelser, eller straffe den nogen af disse, ellers vilde de paadrage sig de af Paven for saadanne Hand- linger bestemte Straffe; han kunde, sagde han, ikke paa nogen Maade samtykke i at hans Kirkes Besiddelser, hvert imod Pave Gregors Be- stemmelse paa sidste Kirkesmøde i Løen, underkastedes Skatter eller Afgif- ter til Kirkens Skade; Foramand havde maen Nei til at fatte Bestem- melser om Gøstlige eller deres Sjendomme, og Compositionen forbad selv Kongen at forandre Landets Kristne Love og bestemte Straffeboder efter gammel Rettsret, til Kirkens eller Klostrens Skade. Han tilføjede og, hvad vi allerede ovenfor have omtalt, at han, saa snart han havde faaet here, at noget saadant var indført i Løen, allerede skulde gjort Kong Magnus Medførestillinger, og at denne skulde have sagt, at det gjerne kunde vero ved det Gamle, hvis dette behagede Erkebiskoppen bedre. Erkebiskoppen

<sup>1)</sup> Dipl. Norv. I. No. 69.

<sup>2)</sup> Henc. Histord. Saga. Cap. 26.



sluttede med at give den højtidelige Erklæring, at han ikke vilde have Kirkens Jordegods, Gejstligheden eller Kirkens Undergivne anderledes beskattede end som det fra gammel Tid havde været brugeligt, det vil, for Jordegodsets Bedkommende, næsten sige det samme som slet ikke <sup>1)</sup>). At Advarfelen ikke frugtede, sees deraf, at Erkebiskoppen noget senere — Tiden angives ikke saa nøje — virkelig satte Hr. Hallkell i Bann <sup>2)</sup>), og sandsynligviis ogsaa Hr. Jon. Det er allerede nævnt, at de verdslige Hovdinge forkastede Erkebiskoppens Forslag, at begge Parter i Fællesskab skulde sende Gesandter til Paven og forelægge ham Sagen til Afgjørelse. Derimod appellerede de senere, som vi ville see, paa egen Haand til Paven, og det var formodentlig i Forventning deraf, at Erkebiskoppen i Marts Maaned i 1281 lod Biskop Narve i Bergen give ham et skriftligt Vidnesbyrd om, hvorledes han Sommeren forud strax efter Kroningen forgjæves havde opfordret Kongen, Dronningen og de kongelige Raadgivere til at tilbagefalde de for Kirkens Friheder skadelige Love <sup>3)</sup>). Thi Hensigten med dette Vidnesbyrd kan neppe have været nogen anden, end at de Sendebud, han nu selv i Anledning af den forventede Appell maatte sende til Curien, skulde medbringe det blandt andre Documenter. Tiden mellem Høsten 1280 og Højsommeren 1281 synes at være gaaet nogenlunde roligt hen, hvad enten nu fordi hver af Parterne nodig vilde lade det komme til Udretteligheder førend alle rimeligere Midler havde været anvendte, eller og fordi Hoffet og Baronerne i bele første Halvdeel af 1281 vare optagne af Underhandlinger om den unge Konges Giftermaal, hvorved enkelte, og det den mest formaaende, Bjarne Erlingsson, maatte være fraværende i længere Tid som Gesandter, ligesom de vel ogsaa heel nodigt vilde lægge sig aldeles ud med Erkebiskoppen, og paadrage sig Excommunicationsstraf, førend Giftermaalet var kommet i Stand.

66. Kong Eriks Giftermaal og Tractat med Skotlands Konge.  
Dronning Margrete.

Den Furstedatter, til hvis Haand den unge Kong Erik bejlede, var **Margrete**, en Datter af hans Faders og Farfaders gamle Fiende, Kong Alexander den 3die i Skotland. Efter en samtidig Beretning i et skott-englisk Chronicon skal Kong Erik selv have hørt saa meget om hendes Skjønhed og Elskværdighed, at han „ikke kunde hvile“, førend

<sup>1)</sup> Dipl. Norv. III. No. 20.

<sup>2)</sup> Arne Biskops Saga Cap. 75.

<sup>3)</sup> Dipl. Norv. III. No. 21.

han fik sendt Gesandter til Skotland for at anholde om hendes Haand <sup>1)</sup>. Men naar man betænker, at Margarete, fød 28de Februar 1261 <sup>2)</sup>, var 7 Aar ældre end Erik, og at denne endnu var saa godt som et Barn, der ikke kan have handlet paa egen Haand, kan man vel ikke antage, at hans Længsel efter hende, som han desuden aldrig havde seet, virkelig var saa stor, men at Dronningen og Baronerne have troet, at dette Giftermaal kunde bringe den norske Krone Fordeel, deels derved, at Besiddelsen af Orknoerne og Hjaltland desmere sikredes, deels maastee ogsaa ved den Udflugt, det kunde aabne til Gjenerbverrelsen af Sydvererne, især da Margarete hun havde en eneste Broder, ved hvis Død uden Gifterkommere hun vilde være Arving til hele Skotlands Krone. Den norske Konge nærede vel ligeledes Haabet om, ved en saadan Forbindelse med den norske Konge-Vet, som den her omhandlede, at vinde enkelte Fordele, maastee Fritagelse for den ved Tractaten af 1266 bestemte aarlige Tribut, ja maastee endog Orknoerne og Hjaltland. De ved Tractaten foreskrevne Udtællinger havde ikke gaaet ganske ordentligt for sig. Blandt de Archivsager, der i 1282 fandtes i den norske Konges Fødselsle, laa der Tvitteringer for, at der af de 4000 Mkr. Sterling, der skulde udbetales med en Fjerdedeel i de første fire Aar efter Tractatens Afslutning, var betalt for tre Terminer, ligesom ogsaa at de 100 Mkr., der aarligt skulde erlægges, vare betalte for samme Tid; derimod fandtes ingen for de øvrige Aar indtil 1281, og i 1280 havde vel saaledes den norske Krone 2000 Mkr. tilgode, nemlig 1000 som Rest af hin større Sum, og 1000 for de ti Aar fra 1270 til 1280 <sup>3)</sup>. Medens, nu maastee fra norsk Side denne Sum indfordredes med Strenghed for at give Kongens Vexler større Gæstetraf, er det vel ogsaa rimeligt, at den norske Konge laante saa meget villigere Øre dertil, i Haab om at saa Sagen paa temmeligste Maade ordnet, og maastee ved samme Lejlighed at saa hele Afgiften hævet <sup>4)</sup>. Underhandlingerne om Aftemaalet synes

<sup>1)</sup> Chronicon de Lanercost, fol. 191 b. Udg. S. 104.

<sup>2)</sup> Dette angives utvivlseligt ved Jordun.

<sup>3)</sup> See Hertogens over Dreussabeine, forefundne i Gdlnb. Heftelse 29 Septbr. 1282 i Acts. of Parl. of Scoll. Vol. 1. Her staar det, at man fandt den norske Konges Hultmagt til at modtage af Skotlands Konge 1100 Mkr. for første Aar (1267), samt Tvitteringer for liguende Summer, betalte 1269 og 1270; der nævned ingen Tvittering for 1268, men derimod en for 1100 Mkr. af 1282, „der vel heter til den første Afregning“: da først er allsaa den første Termit erlagt. Det fandtes og, heter det, et Tvitteringsbrey for Udtællingerne i de følgende Aar (allsaa inden 1282), men det laeder til, at denne er bleven ubetalt under et, netop i Anledning af Giftermaalet.

<sup>4)</sup> Beregningen i Chronicon de Lanercost tyder utvivlselig paa noget saadant, se nedenfor S. 23.

allerede at være indledede og Fæstemaalet sluttet i Marts 1280, eftersom hin samtidige skotsk-engliske Beretning melder derom under dette Aar, og man desuden erfarer, at Kong Eriks Drottiete, ved Navn Gystein, samme Aar opholdt sig i Skotland, hvorhen han da rimeligviis var sendt af Kongen fornemmelig i dette Anliggende <sup>1)</sup>. Saa meget er vist, at der virkelig, førend den egentlige Gæsteskabs-Contract blev indgaaet, og derfor og sandsynligviis allerede i 1280, afsluttedes en Fæste- eller Trolovelses-Contract, der indeholdt de Hovedvilkkaar, hvortil begge Parter forpligtede sig. Denne Contract blev, som sædvanligt, skreven i Chirograph-Form, altsaa i to Exemplarer, hvoraf naturligviis det ene skulde opbevares i den skotske, det andet i den norske Konges Archiv; medens der tillige af det Exemplar, der skulde bero i Skotland, blev taget et Duplicat, for at sendes over til Norge, og der forsynes med Kong Eriks Ratification. Overbringerne vare rimeligviis de Gesandter, der nu, som man erfarer, afgik fra Skotland, forsynede med Kong Alexanders og Jomfru Margaretes Fuldmagt til at ratificere de af dem indgaaene Forpligtelser, samt aflægge Sed derpaa i deres Navn, og som tillige skulde bære Dronningens og Regjeringsherrernes eedelige Bekræftelse af den norske Konges Løfter. Deres Navne vare: Ridder Robert Lupell, Ridder, og Maagister Godfrid, sandsynligviis en Gejstlig. Man maa antage, at de bleve i Følge med de tilbagevendende norske Gesandter, hvis Navne man, som sagt, ikke kjender, med mindre Gystein Drottiete skulde have været een af dem <sup>2)</sup>. Hvor længe de skotske Gesandter opholdt sig i Norge, vides ikke, men man erfarer, at de fuldstændigt udrettede sit Errende, da de baade selv aflagde Eden i deres Konges og hans Datters Navn, og tillige afborte Dronning Ingeborgs og Regjeringsherrernes Sed, samt modtog og bragte med sig tilbage a) Kongens Ratification af den for omtalte Duplicat af Fæstemaals-Contracten, b) et af Kongen udstedt Brev, hvorved 1400 Markeboel lovedes hans Brud i Morgengave, c) et stort, i Chirograph-Form af Kongen udstedt Brev, hvori han højtideligt forpligtede sig til at tage Margarete til Gæte, og ligeledes i Almindelighed ratificerede, hvad der paa hans Vegne var indgaaet, samt d) et lignende Ratificationsbrev, udstedt af Dronningen og Regjeringsherrerne, med deres skriftlige Sed, og e) et skriftligt bona

<sup>1)</sup> See Gysteins Brev, sandsynligviis af 1280 (Stewart's See Mar), til Kong Edward, hos Nymen II. S. 584.

<sup>2)</sup> Det er dog ikke usandsynligt, at Abbed Richard af Wykefløster, der i 1280 og 1281 sees oftere at have rejst frem og tilbage mellem Norge og England, var med i Gesandtskabet. Om de Breve, der oplyse dette, og som nærmest angaa Guido af Montforts Anliggende, vil der i det følgende blive handlet.

side-Løste af de samme Personer om den samme Sag <sup>1)</sup>). For øvrigt synes den Omstændighed, at Giftermaalet ikke kom istand 1280, men først i anden Halvdeel af 1281, at bestyrke hvad der fortælles i den østere omtalte skotsk-engelske Beretning, „at saavel den skotske Kongedatter selv, som hendes Frænder og Venner havde meget imod dette Giftermaal, fordi

1) Om alle disse Forhandlinger vedkommende Hestemaalet, og de derved udsendte Breve saar man Tydning, dels af den endelige Gifterabscontract, dels, og for-nommelig, af den endnu i Westminster's Archiv opbevarede ovennævnte Hertegnelse paa de Brevsaber, der den 29de September 1282 fandtes i Edinburgh's Heshvæst. Den endelige Gifterabscontract kaldes finalis conventio, hvilket viser, at en tidligere Conventio maa være gaaet forud; den taler om allerede „ind-ganget Hestemaal“ (sponsalia contracta), om et af Kong Erik allerede ud-sendt Brev, betreffende Morgengaven, og om Gder, som Dronningen og Høv-dingerne allerede havde aflagt i to skotske Senebuds Bevarelse, hvilke Sen-debuds saaledes maa være afgaaede til Norge før den endelige Tractat sluttedes. Hertegnelsen over Brevsaberne i Edinburgh's Heshvæst, beris og fuldstæn-digt aftrykt i „The Acts of the Parliament of Scotland“, Vol. I nævner under den særlige Overskrift „om Gifteraaten med Norge“ (de maritagio Norvagiæ) følgende Breve: a) Transcript af den første Tractat om Gifteraaten, cancel-levet ved Verwid. b) Den norske Konges Ratifikation paa samme Transcript. c) Den norske Konges Brev om Assignation af Morgengaven. d) Den norske Dronnings og Hovdingernes (magnatum) Ratifikation, og deres Gder, at de vilde besørge Gifterabets gjældigt Ruttel. e) Sammet bona side-Løste om det samme. f) Ser Bar Ruldmagter og det forvænte noget udvisket (obso-letum) af Sevand, fra nogle Hovdinger i Norge om at svørge i deres Navn. g) Den norske Konges Løste om at indgaa Gifterab med Jomfru Margarete, den skotske Konges Datter, og Ratifikation paa alt det tidligere forhandlede, i et stort Chitograph-Brev, der blev bragt af Hr. Robert Lupell og Gedsfeld. h) Den norske Konges Ruldmagt til at fuldbørde Gifterabscontracten. i) Det sidste Chitograph-Brev, affattet i Duplicat ved Verwid, det ene Gremplar noget udvisket af Sevand. k) To andre Gremplarer af samme Conventio, beseglede med den norske Konges Segl, men det ene noget udvisket af Sevand. l) Dvittteringsbrev fra den norske Konge for 3500 Mark. (der saar vigtiglig 4500), der skyldtes før Maret 1281, men noget udvisket ved Sevand. m) Dvittteringsbrev for samme Sum (her saar rsliglig 3500) fra Dronningen og Hovdingerne, ligeledes noget udvisket ved Sevand. n) Afkrift af Sager, der fandtes efter Gesandternes Ellbrend. o) To andre Ruldmagter vedrø-rende Anliggendet med Norge. — Af alle disse Brevsaber høre de, om hvilke det siges, at de ere noget bedravede af Sevand (althaa lit. f samt i ill n) ill den, der hjembragtes af de skotske Herrer, der ledsagede Margarete til Norge, og som paa Hjemreisen lode Ellbrend, hvilket Rordun udtruffelligt bevel-ter, som nedenfor vil sees. De vedkommende saaledes alle de forelevige Forhandlin-ger. Ill disse høre derimod lit. a, det udtruffelligt siges at være „den første Tractat“, og at være „cancellet ved Verwid“, naturliggis da den sidste blev udskriftlig sammesteds, samt lit. b, c, d, e, g; det sidste siges endog udtruffelligt at være hjembragt af de samme skotske Gesandter, der førte Dronningen og Hovdingernes Gder i Norge, sevend Gesandterne afsig bekræ, og som desfor rimeliggis ere bragte ill Norge i Selsag med de første, fra Skotland hjem-vendende, Gesandter.

hun andensteds kunde gjøre et meget lettere og sømmeligere Parti“, men at det alene var hendes Fader, der ønskede Giftermaalet, og at han tilsidst satte sin Villje igjennem <sup>1)</sup>. Man kan heller ikke fortænke den næsten tyveaarige skotske Kongedatter i, at hun ej havde synderlig Lyst til at drage over til et fremmed, nordligt Land, og et Hof, der i en lang Række af Aar havde været anset som fiendtligt indet mod Skotland, for at egne en halvvoeren Dreng, der endnu stod under Formynderskab, og som havde en myndig og herskeivg Moder, der neppe vilde blive hende gunstig, om Svigerdatteren søgte at tilvende sig noget af den Indstuldsel, hun hidtil udeelt havde udøvet over sin Sen. Men omsider bleve dog alle Hindringer bortryddede, og ved Midsummerstid afgik det glimrende Gesandtskab fra Norge, der skulde afslutte den endelige Gæsteskabs-tractat og føre Bruden med sig tilbage. Gesandtskabet bestod af Hr. Bjarne Erlingsson, Biskop Peter af Dkne, den unge Konges Cantler Magister Bjarne Lodinson, og den østere bmtalte Franciskanermunk, Broder Mauritius, der allerede havde deeltaget i Underhandlingerne strar efter Kong Haakons Død, saavel som Ridderne Vidkunn Erlingsson, Bjarnes Broder, Jon Finnsen, Isak Gautesson (Søn af Baronen Hr. Gaute i Tolga), Andres Petersen, Eilif Arnfinnsen og Audun af Slinde. Dog vare kun de fire førstnævnte Herrer egentlige befuldmægtigede Sendebud, de øvrige ledsagede dem for at besværgede den Tractat, der skulde oprettes, som ogsaa vel i det Hele taget for at give Gesandtskabet større Glæds. Det er betegnende nok for Stemningen, der paa den Tid raadede mellem Gejslighed og de verdslige Hovdinge, at ingen Biskop eller overhoved nogen fornem Prælat fra selve Norge var Medlem af Gesandtskabet. Den ørknøiske Biskop har rimeligviis først sluttet sig til dette ved de øvrige Medlemmers Ankomst til Dkneerne, over hvilke man fra Norge sædvanligviis lagde Vejen til Skotland; han nævnes aldrig som Deeltager i Striden, der nu herskede i Norge, og stod vel

<sup>1)</sup> Det er ikke usandsynligt, at den ældre Tractat virkelig har indeholdt en Artikel om, at Kong Alexander, ved at betale 3000 Mk. cengang for alle, kunde blive den aarlige Afgift af 100 Mk. kvit for Gfvertiden, thi medens Medgiften i den endelige Tractat af 1281 bestemtes til 14000 Mk., staar i hiin Beretning, der meddeles af Chron. de Lanercost, at den skotske Konge med sin Datter gav 17000 Mk. „hovedsagelig som Medgift, men ved Siden deraf (accessorie) for at indløse Retten over Derne“. Men forsaavidt denne Antagelse er rigtig, har der senere, efter Ratificationen, været gjert Retten fra norsk Side om at faa denne Artikel hævet, hvilket ogsaa er seet, siden Medgiften i den endelige Tractat kun bestemmes til 14000, og det utrykkeligt heber, at Artikelen af 1266 om den aarlige Afgift af 100 Mk. skal blive staaende. Denne Sag vilde i og for sig have været tilstrækkelig til at forhale Giftermaalets endelige Afslutning.

endog som halv Udkænding tildeels uden for Partiernes; naar man da, som sædvanligt ved en Lejlighed som denne, skulde have en Biskop med, var der egentlig ingen, paa hvem Balget kunde falde, uden han, hvortil ogsaa kom, at hans særegne Stilling gjorde ham fortrinlig skikket til Underhandler ved det skotske Hof. Cantsler Bjarne havde vel gejstlig Oplyselse, maaffee ogsaa Indvielse, men han hørte ganske til det anti-gejstlige Parti; Broder Mauritius var en gammel Kongesjener, og som Franciscaner-munk vel heller ikke den seculære Gejstlighed i Norge spænderlig gunstig. Gesandterne forsvnedes, som sædvanligt, med en skriftlig Fuldmagt, der siden kunde opbevares i det skotske Archiv til Tractatens Legitimation.

Man veed ikke nøjagtigt, hvad Tid paa Aaret Gesandterne afrejste fra Norge, da det ingensteds angives; men det maa, som nu nævnt, have været ved Midsummers Tid, da den endelige Gæstefabstractat blev afsluttet i **Norburgh**, ikke langt fra den engelske Grændse, den 25de Juli 1281. Den blev dog ikke, som det synes, formeligt ført i Pennen før end nogle Dage derefter, sandsynligviis 1ste August, i Berwick, ved hvilken Lejlighed da ogsaa den med Kong Grifs Ratification forsvnede Afkrift af den første Tractat, som nu ikke længer gjeldende, blev cancelleret som det beed, det vil sige overstreget og derved caseret <sup>1)</sup>. Dette er Aarsagen til, at man ikke kjender Indholdet af den ældre Tractat, og saaledes ej kan vide, hvori den har været forskjellig fra den nyere. Og saa den nyere Tractat blev udstedt i Chirograph-Form, og et Duplicat udfærdiget af det Exemplar, der skulde opbevares i det skotske Archiv, for at bringes over til Norge og beiverges af Kongen samt Formønder-Neggeringen. Det skotske Original-Exemplar er endnu til, og har siden Krigen i det 17de Aarhundrede været opbevaret i Tower i London <sup>2)</sup>. Det norske Exemplar er forlængst tabt, men man har endnu Størstedelen af en, som man maa antage, med Broder Mauritius's egen Haand tagen Afkrift af en Copie, der i Aaret 1283 verificeredes af Biskop Narve i Bergen tilligemed de tre Abbeder Richard (af Lyse), Gilbert (af Jonskloster) og Grif (af Munkeliv) <sup>3)</sup>. Documentet begynder saaledes: „I Faderens, Sønnens og den Helligaands Navn, Amen. Dette er den endelige Convention, oprettet paa St. Jacob Apostols Dag Mar 1281, i Norburgh, mellem den berømmelige Kønste, Hert Alexander af Guds Naade Skottlands Konge, i hans Eget, og hans Hærs Lutter, den høfvelidige Jomfru Margarete Navn, med hans Søn Hert Alexander, saavel som

<sup>1)</sup> Se ovenfor. At Duplicatet blev taget ved Berwick, siges i en Paategning paa Originaldocumentet: at Dagen var 1ste August, hved man at kunne slutte deraf at alle senere aarlige Udbetalinger bestemtes til denne Dag.

<sup>2)</sup> Det nøjagtige Aftryk findes i Acts of Parliaments of Scotland, Vol. I.

<sup>3)</sup> Panges Heist Ledskrift, I. S. 43-44.

bemeldte Herre Konges hele Naads Samtykke, paa den ene Side, og den ærværdige Herre Hr. Peter, Orknoernes Biskop, og den højbyrdige Mand Herr Bjarne, Baron, Magister Bjarne Gantster, samt Broder Mauritius, af Minoriternes Orden, Herr Griks, af Guds Naade Norges berømmelige Konges Besuldmægtigede samt heitideligt og lærfælt beskillede Gesandter, paa den anden, angaaende det afsluttede Hestemaal, og den Gyteffabsccontract, der skal afsluttes, mellem fornævnte Herre, Norges Konge, og bemeldte højbyrdige Jomfru Margrete“.

Tractatens væsentligste Indhold er følgende:

1. At Skotlands Konge giver Kong Erik sin Datter til Gæte, og lover, med hende at give en Medgift af 14000 Mkr. Sterling nu og gangbar Mynt, af det Slags, hvor der regnedes virkelig fem Gange tyve Mkr. paa eet Hundrede Mkr., og som paa den skotske Konges Befestning skulde udbetales i Bergen i fire Terminer, nemlig ved Brudens Ankomst til Norge, og de tre øvrige den 1ste August i de paafølgende Aar 1282, 1283 og 1284, hver Gang en Fjerdedeel.

2. De norske Besuldmægtigede lovede paa deres Konges Vegne, at han skulde tage Margrete til Hustru, og holde Brøllup med hende i det seneste inden 8de September, med mindre lovlige Hindringer indtraf, og i det tidligste efter 30te August.

3. Paa Brøllupsdagen skulde Margrete frones til Dronning, med mindre lovlig Hindring indtraadte, i hvilket Tilfælde Kongen og Hovdingerne skulde gjøre deres yderste Flid for at Kroningen snarest muligt gif for sig.

4. Norges Konge skulde ligeledes paa Brøllupsdagen mundtlig ratificere og bekræfte den Morgengave, som han ved sit allerede udstedte Brev havde vedtaget at skjenke sin Brud, nemlig 1400 Markeboel, beregnet efter gjeldende norsk Pengesværdi, med passende Bopæl, hvilket Guds Margrete, hvis Kongen for hende afgik ved Døden, skulde være berettiget til at tage i Besiddelse og beholde.

5. Kongen af Skotland skulde dog have Valget, om han vilde udbetale den hele Medgift i rede Penge, saaledes som det i Artikel I bestemtes, eller istedetfor Halvdelen af Summen udlægge Jordegods, saaledes beregnet, at for hvert 1000 Mkr. skulde Jordegodsset indbringe 100 Mkr.; herom skulde dog Norges Konge underrettes Pintsedagen før Udrællingsterminen den 1ste August. Jordegodset skulde Norges Konge besidde og nyde frit og ubehindret, saa længe Gæteskabet vedvarede.

6. Naar Jomfru Margrete kom til Norge, skulde der strax anvites hende til Bolig en Borg eller et sikkert Huus, som hun selv eller hendes Mand maatte vælge, for at hun der, under den skotske Konges og hendes egne Mænds Varetagt, men paa den norske Konges Befestning, funde

sikkert og trygt opbolde sig med sine Folk og de ovennævnte Penge, indtil Brølluppet holdtes. Den norske Konge og Regjeringsberrerne skulde paasee, at hun bevogtedes sikkert, saa at Kongen i den Tid ingen upassende Omgang havde med hende.

7. Døde Kong Erik efter Brølluppet, skulde Margrete nyde hele Morgengavnen udeelt for det levende Nar, og saa fremdeles; nemlig, hvis hun vilde residere i Norge, Landstylden af de 1400 Markesboot, men hvis hun vilde bo udenfor Norge, 1400 Mkr. i rede Penge af Kongens Førbidsle, der aarlig kunde høves i Bergen, saaledes at hun skulde have Balget, enten hun ved en Ombudsmand vilde opbevære sin Landstyld til de i Norge sædvanlige Terminer, eller lade Pengene pver Pustisfest høves i Bergen. Dog skulde hun, hvis ordentlig Betaling i sidste Tilfælde ikke stede, kunne holde sig til de hende anviste Landejendomme, ligesom hun desforuden, hvis hun forblev i Landet, skulde have og nyde alt, hvad en Enkedronning ifølge Landets Lov og Sedvane kunde fordrer. Endvidere skulde hun inden to Nar efter Kongens Død saa Halvdel af sin Medgift tilbagebetalt i to Terminer, hver Gang den 1ste August enten i Norge eller ved Berwick. Dede Margrete for Erik, skulde Morgengavnen falde tilbage til Kongen. Den første Halvdeel af Medgiften talssaa hvad der forfaldt i 1281 og 1282) skulde i ethvert Tilfælde udredes til Kong Erik, undtagen hvis han, naar han blev myndig, brod Gæstgæbsløftet; den anden Halvdeel, eller de i dens Sed udlagte stoffte Jordegodsier, skulde, hvis Margrete døde, i ethvert Tilfælde tilbore hendes Børn, om hun havde nogen, men døde hun uden Børn, skulde denne anden Halvdeel af Medgiften falde tilbage til den stoffte Konge og dennes Arvinger. Dede Kong Erik for Brølluppet, skulde Margrete tilligemed de Penge, hun havde medbragt, frit og ubindret paa Kong Erik og Regjeringens Betsning føres tilbage til Skotland; ligeledes skulde hun, hvis Gæstgæbet opløstes efter Brølluppet, i ethvert Tilfælde, undtagen hvis hun var frugtsommelig, kunne vende tilbage. Men døde hun for Brølluppet, skulde alle den af hende som Medgift medbragte Sum tilbagebetales Skottlands Konge ved Berwick. Al den Skide, som Medgiften ved den her ombandlede Arv- og Tilbagebetaling kunde lide, skulde høves halvt af begge Parter.

8. Dede Skottlands Konge uden at efterlade egne Søn eller egne Søns egne Børn, men Margrete havde Børn med Norges Konge, skulde hun og hendes Børn arve Skottlands Konge og hans Børn, saavel i Kongerømmet som hans øvrige Eendomme; havde hun ingen Børn, skulde hun selv arve ham, efter Skottlands Lov og Sedvaner; ligesom ogsaa Skottlands Konge i Almindelighed samvilligt i at Margrete og alle hendes Descendenter skulde frit stedes til al Arv og alle



de Nættigheder, der maatte tilkomme dem efter skotsk Lov og Seddvane. Ligeledes skulde den Datter eller de Døtre, Margrete havde med Kong Erik, arve ham i alt, der efter norsk Lov og Seddvane tilkom dem, endog i Kongedømmet, hvis dette var sædvanligt.

9. De ovennævnte Gesandter og Befuldmægtigede lovede og gave sin Haand paa i Kong Eriks Navn, at de foranførte Bestemmelser i eet og alt skulde ansees gyldige, indtil Kongen havde fyldt sit 14de Aar, da han selv fuldstændigt skulde ratificere det. Og for det Tilfælde, at Norges Konge inden den Tid brød nogen af Artiklerne, forpligtede herved hans Befuldmægtige ham, hans Arvinger, Norges Nige, sig selv og Arvinger, til i Berwick at udbetale Kongen af Skotland, hans Arvinger eller Afstaaende 100000 Pund Sterling, god og lovtlig Mynt, som Skadeserstatning. Til Sikkerhed for, at han, hvis han ved sit faldte 14de Aar ikke ratificerede Egteskabet, skulde udbetale denne Sum, stilledes den aarlige Afgift af 100 Mkr., som Norges Konge oppebar af Skotlands Konge, samt endvidere hele Landet **Orknøer**, med al den Ret, der tilkom Norges Konge over det, saaledes, at saavel Afgiften opførte, og alle de Brevskaber desangaaende, Norges Konge havde hos sig, casferedes, som at Orknøerne affødes Kongen af Skotland til bestandig Besiddelse, Lehnret og Arv; derimod skulde den norske Konges Afstaaelsesbrev med Hensyn til Spder-Derne, der berøede hos Skotlands Konge, fremdeles staa ved Magt. Denne Forpligtelse med Hensyn til Orknøerne og Afgiften skulde dog alene komme til Anvendelse i Tiden fra Margretes Dødsfart til Norge, og indtil Kongen fyldte sit 14de Aar, samt alene for det Tilfælde, at han, efter at have fyldt 14 Aar, gjorde Indvendinger mod Egteskabet og ikke vilde bekræfte eller fuldbyrde det. Paa samme Maade skulde Kongen af Skotland, hvis han selv eller hans Datter, inden Kong Erik fyldte sit 14de Aar, i nogen Deel forbrød sig mod nærværende Tractat, svare Norges Konge i Bergen en Skadeserstatning af 100000 Pund Sterling, og forpligtede dertil saavel sig selv, som sine Arvinger og sit Nige, ligesom han og, for det Tilfælde at Margrete gaaft fragil den hele Dverenskønst, eller ikke, naar Kong Erik havde fyldt sit 14de Aar, vilde indgaa og fuldbyrde Egteskabet, skulde afstaa til Kong Erik hele **Den Man** med al kongelig Nættighed, og Norges Konges Afstaaelsesbrev med Hensyn til denne skulde være ugyldigt; medens derimod den skotske Konges skriftlige Forpligtelse med Hensyn til den aarlige Afgift af 100 Mkr. fremdeles skulde staa ved Magt; dog skulde ogsaa denne Forpligtelse til at afstaa Man kun komme til Anvendelse i Tiden efter at Margrete havde tiltraadt sin Dødsfart. — Ved alt dette skulde dog ikke de Forandringer eller Forbalinge, der under Af-

betalingstiden kunde bevirkes ved uforudseede Tilfælde, komme i Betragtning.

10. Naar Gæstebudet var sluttet, og Norges Konge havde foldt sit 14de Mar, samt ratificeret Gæstebudet, og saa vidt det stod til ham fuldbørdet det <sup>1)</sup>, skulde de ovennævnte Straffelauseiter ikke længer gjælde, undtagen for to Tilfælde, nemlig med Hensyn til hendes frie og ubindede Afreise fra Norge, samt hvis hun og hendes Børn ikke stedtes til den dem lovtlig tilkommende Arv og øvrige Rettigheder. De Mangler, der kunde finde Sted ved en enkelt Afbetaling, skulde alene straffes med Forpligtelse til at betale det dobbelte af hvad der til den Termin skulde være erlagt.

11. Til des større Sikkerhed for alt dette, ratificerede de ovennævnte norske Befuldmægtigede, ifølge det dem dertil særskilt overdragne Mandat, i sin Konges Navn, den i hans Navn af Hr. Bjarne Gøttingen aflagte Ged paa denne Contract, samt alt hvad den indeholdt; ligeledes lovede de sikkert og gave sin Haand paa, at Enkedronningen og Regjeringsherrene, der havde bekræftet denne Contract, snarest muligt i Dvervær af Sendebud fra Skotlands Konge skulde godkjende deres tidligere aflagte Ged samt alt det øvrige, der ovenfor anført. Fremdeles godkjendte Skotlands Konge og hans Fatter, i de norske Gesandters Dvervær de edelige Løfter, som tidligere, i Norge, vare aflagte paa deres Begne af deres Befuldmægtigede, Hr. Robert Lupell og Magister Godfrid. Ligeledes aflagde, i Dvervær af de norske Gesandter, de skotske Herrer Patrik Jarl af Dunbar, Donald Jarl af Mar, Gilbert Jarl af Angus, Walter Jarl af Menteith, Duncan Jarl af Fife, Alexander, Skotlands Drottsfæte, John Comyn, William af Sulys, Justitiarius, William af Bretham, og Patrik, Sen af fornævnte Jarl Patrik, personlig, samt Alexander Comyn, Jarl af Buchan og Skotlands Contabel, samt Malise Jarl af Strathern ved Auldmægtia, Ged paa at de, saa vidt det stod i deres Magt, vilde drøge Omson for at hvad der her af Kong Alexander og Jomfru Margrete var indgaaet, ukredetligt blev overholdt. Hvorimod de norske Leetere Biskopp Gillingstien, Middel, Jon Amundsen, Isak Gauleesen, Andiva Petersen, Ollaf Amundsen og Andun af Stinde edeligen lovede, at de som Gæster skulde forblive i Skotland, indtil Kong Eric havde foldt sit 14de Mar, og godkjendt, samt saa vidt muligt fuldbørdet, Gæstebudet, og at de inden den Tid ikke uden den Konges Tilladelse skulde forlade Landet. Men hvis Kongen af Skotland ikke frigav dem, efter at Kong Eric havde naaet sit 14de Mar og opfyldt sine Forpligtelser, da skulde han udrede

<sup>1)</sup> Ordet hatered var vel til hans Ungdom

de før omtalte 100000 Pund Sterling i Straffebød, og Den Man beste som Pant.

Til det Exemplar, der skulde bero hos Kongen af Skotland, sejede de norske Befuldmægtigede deres Segl, medens den skotske Konge satte sit paa det, der forblev hos Gesandterne.

Indholdet af denne Tractat er her meddeelt saa udførligt, deels fordi flere af Artiklerne i og for sig ere merkkelige, navnlig den om Margretes og hendes Børns eventuelle Arveret til Skotlands Throne, der senere virkelig kom til Anvendelse, deels ogsaa fordi det er den ældste Tractat af saadant Indhold, der er os opbevaret. Den aabenbarer tydeligt nok, hvad Fordele hvert af de to Hoffer, det skotske og det norske, smigrede sig med at kunne beste af Forbindelsen, hvis Løften sejede det: hiint baabede at kunne vinde Drknoerne, dette at kunne saa Man tilbage. Det er her første Gang, at der er Tale om at stille Drknoerne som Sikkerhed for en Penge-Udbetaling. Vel er det endnu ikke for nogen allerede ubetinget lovet eller til Udbetaling forfalden Sum, og den Betingelse, som dertil fordreides, indtraadte ikke; men det farlige Exempel var dog allerede givet, og bidrog vistnok ej ubetydeligt til, at de samme Ders Pansættelse noget over tohundrede Aar senere gik saa let fra Haanden.

Den 11te August var Kongedatteren rejsefærdig, og gik da, sandsynligviis ved Berwick, hvor Tractaten udfærdigedes, og hvor Kong Alexander sønes hyppigst at have resideret, ombord paa det Skib, der skulde føre hende til Norge, ledsaget af et glimrende Følge, blandt hvilke udtrykkelig nævnes Walter Bullock, Jarl af Menteith, Abbeden af Balmurino samt Bernhard af Montcauto (Mouatt). De medbragte Duplicater af Egeteststractaten til Kong Gviks Beføgling, samt, efter Tractatens Lydelse, det første Afdrag af Medgiften, der skulde udredes i Bergen endnu samme Aar. Man maa antage, at de norske Gesandter, paa dem nær, der skulde blive tilbage som Gister i Skotland, fulgte med, skjønt vel ikke paa det samme Skib; dog er det ogsaa muligt at de lagde Tilbagevejen om Drknoerne, for der at sætte Biskop Peter af Kongedatterens Skib tog, som det synes, den lige Vej, thi det afsjelede den 12te, og var allerede om Aftenen den 14de August udenfor den norske Kyst, hvor Rejseselskabet, som der fortælles, om Matten kom i den største Livsfare, maaskee ved at støde paa et Skjer. De kom dog velbeholdne derfra, og ankrede tidligt næste Morgen paa Bergens Vaag <sup>1)</sup>, hvor den unge Konge.

<sup>1)</sup> At Margrete gik ombord den 11te, var om Matten før den 15de i Livsfare, og landede den følgende Morgen tidligt ved Bergen, siges i hiin senere omtalte Beretning i Chron. de Lanercost. Jordan X. 37 beretter om hendes Følge, og hendes Ankomst til Norge (d. e. Norges Kyst) den 14de August.

som det forstaaer sig, mødte sin Brud med alle Slaags Værsbeviisninger. Ikke længe efter stod Brylluppet. Dagen vidtes ikke, men ved Tractaten var det, som vi have seet, bestemt, at det skulde holdes mellem 30te August og 8de September, med mindre nogen uforudseet Hindring indtraf, og da ingen saadan nævnes at være indtruffen, er det vel ogsaa blevet holdt i den Tid, maastee Søndagen den 31te August. Det forstaaer sig af sig selv, at Landets fornemste geistlige og verdslige Høvdinger ved denne Lejlighed vare tilstede i Bergen, og navnlig berettes dette udtrykkeligt om Erkebiskoppen og alle Landets Biskopper <sup>1)</sup>. Men det var ogsaa sidste Gang paa længere Tid, at de geistlige og verdslige Herrer saaledes vare fredeligt tilsammen, og selv ved Brudefejsten manglede der ikke Beviis paa, hvor daarlig den gjensidige Forstaaelse var; thi en af Baronerne, den oftere omtalte Hallkell Måmundsson, indfandt sig ved Gjestebudet, uden at emse Bannfættelsen, og da Erkebiskoppen fik Dje paa ham blandt Gæsterne, erklærede han, at han ikke vilde sætte sig til Bords, uden at Hallkell, som banniat, spiste paa et andet Sted; og Hallkell maatte, som det synes, seje sig derefter <sup>2)</sup>. I Tractaten var det bestemt, at Margrete skulde krones samme Dag, hun havde Bryllup med Kongen. Dette skede ogsaa, skønt Enkedronningen, som der fortælles, var meget derimod <sup>3)</sup>; og Erkebiskoppen forvættede selv Kroningen. Sandsynligvis frøgtede hun for derved at tabe Indflydelsen over sin Son, især da Margrete var saa meget ældre end denne. Strax efter Brylluppet blev hiint for omtalte Afdrag paa Medgiftssummen, 3500 Rkr., udbetalt, og saavel Kongen, som Dronningen tilligemed Megjerinassbererne, gave Kvitteringer derfor, forsynede med deres Segl <sup>4)</sup>. Ligeledes beseglede Kong Erik det for nævnte Duplicat af Tractaten, saavel som et Par Gjenpartier deraf, og det er heller ikke at betvivle, at Tractaten, ifølge Budet i Artikel 11, blev beiveret i de skotske Sendebuds Nærværelse af Dronningen saavel som de tilstedeværende Høvdinger. Man erfarer nemlig, at syv Høvdinger, der ej vare tilstede, gav tvende andre Kuldmagt til at afstøge Breden i deres Navn, og at de skotske Gesandter, til overfløire Sikkerhed, førte disse Kuldmagter med sig tilbage <sup>5)</sup>.

Alle disse Forhandlinger tog sandsynligvis noaen Tid, saa at de skotske Forretninger maatte tiltræde Subagerejsten for end midt i Septem-

<sup>1)</sup> Nene Västys Saga, Cap. 51.

<sup>2)</sup> Sammelede, Cap. 75.

<sup>3)</sup> Actum, N. 37.

<sup>4)</sup> Disse Kvitteringer fandtes nemlig blandt Archisagerne i Edinburghs Archiver, s. ovi. S. 22.

<sup>5)</sup> Bortegnelsen over de etinburghske Archiver 1282.

ber, da Hejret allerede begyndte at blive uroligt og stormende. Det Skib, paa hvilket Abbeden af Valmurino og Bernhard af Montealto samt flere af Følget sejlede, forulykkede <sup>1)</sup>, rimeligviis ved den største Kyst, og de, der vare ombord, druknede, men flere af deres Sager bleve dog reddede, blandt dem ogsaa enkelte af de medbragte Documenter, skjønt rigtignok i daarlig Stand, formedelsst Sevandet, hvormed de vare gjen-nemtrukne <sup>2)</sup>. Jarlen af Monteb og hans Hustru med deres Følge kom derimod vel beholdne tilbage.

Den unge Dronning skal strax ved sit behagelige Væsen have vundet manges Hjertes, og navnlig forstaaet at omgaaes sin umyndige Mand saa venligt og fornuftigt, at hun udøvede en velgjørende Indflydelse paa ham og alle hans Omgivelser. Hun forbedrede, beder det, hans Sæder, lærte ham fransk og Engelsk, og indførte bedre Skik ved Høffet med Hensyn til Paaklædning og Spise. Man maa heraf slutte, hvad der og stemmer godt med de øvrige Omstændigheder, at Kong Eriks Opdragelse har været forsømt, og at han af Forældrene har været tilsidejat for den yngre, talentsfuldere Broder, Hertug Haakon, om hvem man veed, at han fik en Opdragelse, der i Forhold til de Tider endog kunde kaldes lærd, medens der ikke findes mindste Spor til, at Erik besad flere Kund-skaber, end andre unge verdslige Hovdinge paa hans Tid, eller at han undede Videnskaber og boglig Virksomhed <sup>3)</sup>. Det havde af den Grund sikkert været onsteligt for ham, om Margrete havde levet længe ved hans Side, med mindre man da igjen havde maattet befragte, at det vilde være kommet til alverlige Sammenstød mellem hende og den myndige Enkedronning. Men Margrete døde allerede efter halvandet Mars Gæsteskab (9de April 1283), førend Kongen endnu kunde siges at have op-naaet sin Mündigheds-Alder, og vel endog førend hun selv endnu ganske havde kunnet frigjøre ham for Moderens Mündighed: det gamle Afhæn-gighedsforhold synes da paany at være indtraadt <sup>4)</sup>. Uagtet Kongens store

<sup>1)</sup> Jordan l. c.

<sup>2)</sup> Se Hertequelsen over Archivsagerne, samt de deri emtalte, af Sevand betærvende Brevstaber. Paa Originaleremplaret af Tractaten 1281, der opbevares i Tower, er der desuden antegnet: „Skrevet i Duplicat ved Berwick, og det ene Expl. sendt til Norge, men paa Tilbagevejen faldet i Vandet (submersum) med de fgl. Gesandter“.

<sup>3)</sup> Chronicon de Lanercost, l. c.

<sup>4)</sup> Hendes Død emtales under 9de April af Jordan, X. 39. Chron. de Lanercost (fol. 192 b) siger derimod, at hun døde 27de Februar (80 Dage efter Broderen, hvis Død angives den 28de Januar): Necrolegiet i Ser. Rer. D. V. 386 nævner „den hellige nærfste Dronning Margrete“ som død den 16de November; her menes vistnok Dronning Margretes Datter, den utvalgte Dronning af Skotland, der døde ved den Tid i 1290, se nedenfor.

Ungdom føddes der dog i dette Egetskab en Datter, der blev kaldt **Margrete**, enten efter Moderen, eller efter Kongens Farmoder af samme Navn. Der stod nu en Halvdeel af Medgiften tilbage (den første Halvdeel synes at være bleven fuldstændigt afbetalt ved det bestemte Fjerdedeels-Uddrag 1282) og netop denne Halvdeel skulde efter Tractaten tilfalde Barnet, medens Morgengaven derimod skulde falde tilbage til Kongen. Han sendte usertroet Gesandter (der vides ikke hvilke) for at melde Dedsfaldet og gjøre Kongedatterens Fordring gjeldende<sup>1)</sup>. Den stærke Konge modtog Gesandterne godt, og erkjendte ogsaa fuldkommen Rigtigheden af Fordringen, men benyttede sig af sin ved Tractaten hjemlede Ret til at anvise Jordegods i Stedet for Penge, hvormed da ogsaa Gesandterne lode sig nøje. Forhandlingerne maa ellers have lobet nok saa venligt af, da der fortælles, at Kong Alexander efter Overlæg med sin Raad lod Gesandter med rige Foræringar til Kong Erik følge tilbage med de hjemvendende norske. Saaledes vedblev fremdeles den gode Forstaaelse med Skotland. Vi ville snart see, hvorledes begge Riger senere for en kort Tid kom endnu nærmere i Berørelse med hinanden.

67. Fornyede Stridigheder mellem Biskopperne og Hørdingerne. Erkebiskoppens Landsflygtighed og Død.

Vi vende tilbage til Bryllups- og Kroningsfejsten om Sommeren 1281. Her var, som forhen nævnt, Erkebiskoppen, alle Biskopperne og mange af Storhøvdingerne tilstede, og umiddelbart efter Kællighedsdernes

<sup>1)</sup> Jordan, l. c. Her tales der rigtig nok kun om en Fordring af 700 Mtr., men da Halvdelen af Medgiften udgjorde 7000, fulde man antage, at 700 (vij c.) ved Skrivfejl er sat istedetfor 7000 (vij m). Man ser ogsaa af Breve hos Rymer, udsedt af Kong Edward I England til K. John Balliol i Skotland den 16de November 1293, at Kong Alexander istedetfor de 7000 Mtr., der stode tilbage af Medgiften, anviste Kong Erik endel Landgælder, nemlig Metthemay i Moray, Bathset og Katho ved Edinburgh, Dalchewen ved Aberdeen, samt noget ved Banff, jvfr. Breve af 28de Dec. 1292, samt Korteignelsen over de i dette Aar af K. Edward tilbagegivne Breve, hvoriblandt Datttering fra Antun-Huglelfesen og Avar Clafesen, Domsin Margretes Besultsmægtigede, for 350 Ml. Esterl. modtagne fra Gaardene Bathset og Katho paa hendes Pægne. Her omtales ogsaa en Datttering fra „Frater Bernardus Ludovici de ordine minorum“, for 700 Ml. modtagne af Domsinens Tilgæbhavende, men her maa være en fejl indløben, da Wjarme Podinsøen, Ganttheren, ej var Minorit. Sandsynligvis skal det istedetfor „Bernardi fil. Ludovici“ staa „Mauriti“ (den sidste omtalte Broder Maurillus); eller de have begge to været nævnte, saaledes at Ellen frater &c. sin vedkommet Maurillus, men dennes Navn er ved en Incurie udeladt. Høverrigt er det mærkeligt nok, at der ogsaa her tales om 700 Ml. Sølv. Skulde Wjarme Gantther og Maurillus have været Gesandterne i 1283?

Opbor synes derfor et Høvdingemøde at have været holdt, for at gjen- tage de afbrudte Forhandlinger om Stridspunkter mellem Kirkens og Kronens Repræsentanter, og, om muligt, bringe et Forlig til Veje. Men hertil vare dog Gemytterne paa begge Sider alt for opbidsede mod hinanden, og det er især tydeligt at see, at de verdslige Høvdinge nu ganske lode det Naadehold fare, som de hidtil havde viist, saa længe det vigtige Giftermaals-Anliggende endnu ej var bragt paa det Mens, og muligstviis kunde lide Forbindring eller Skade ved et aabenbart Brud mellem dem og de geistlige Herrer. Striden luede derfor strax op i fuld Flamme, og Brøllupsfesten var, som nys bemærket, den sidste Lejlighed, hvorved man saa begge Parter nogenledes fredeligt tilsammen. Hvorledes Forhandlingerne begyndte, vides ikke, men saa meget kan man skjonne, at Erkebiskoppen atter paa det indstændigste maa have fordret de forbadte Bestemmelser i Lovbogen opbævede, og at han paany har mindet om den Bannstraf, man paadrog sig ved at paabude og overholde Bestemmelser, sigtende til at formindste Kirkens Frihed og Indtægter. Men alle Forestillinger vare uvirkomme, og den Trusel at appellere til Paven, som de verdslige Høvdinge oftere havde fremsat, blev nu endelig udført <sup>1)</sup>. Herved blev Erkebiskoppen saa forbitret, at han afbrød Forhandlingerne og forlod Bergen. Høvdingerne lode sig imidlertid ikke afstrække derved, men lagde kun end tydeligere sin Hensigt for Dagen at berøve Kirken alle eller de fleste af de Friheder, den havde erhvervet i Kong Magnus's Tid, saavel ved Compositionen, som ved særskilte Kongebreve. De erklærede de nye Tiendebestemmelser for ulovlige og utaalelige Tiltag fra Kirkens Side, og fattede, som man af senere Hentvødninger kan slutte, en formelig Bestlutning om deres Afskaffelse, ja man maa endog antage, at de have erklæret Compositionen selv opbævet, under Paaskud af, at Erkebiskoppen ikke samvittighedsfuldt havde overholdt den. De vilde naturligviis intet mere høre om Erkebiskoppens nye Christenret, hvor dette Tiendestatut var optaget, men erklærede, at ingen verdslig Lov skulde gjælde uden den nye Lovbog, og ingen anden Christenret end den, der var vedtagen i 1244, ligesom de overhoved søgte at bringe Kirken tilbage i den samme Stilling, som den indtog i Erkebiskop Sigurds Tid <sup>2)</sup>. De gik endog saa vidt, at de i Kongens Navn lode Kong Magnus's ovenfor omtalte Brev af 13de September 1277, om udvidede Friheder for Kirken,

<sup>1)</sup> Dette sees tydeligst af Vidnesbyrdet af 1291, Dipl. Norv. III. No. 30.

<sup>2)</sup> Dette kan især sluttes af nys nævnte Vidnesbyrd, sammenholdt med Arne Wisers Saga Cap. 36. Vidnesbyrdet embandler kun hvad Vjarne Erlingsen havde foretaget sig i Haalogaland, men det fortæller sig af sig selv, at ogsaa de øvrige Høvdinge gjorde lignende Skridt, hvor i sin Sætsel, om de end ikke gik fuldt saa vidt som Vjarne.

og navnlig om Erkebiskoppens Myntret, tilbagefalde, og denne Tilbagefaldelse oplæste Hr. Bjarne af Biske selv offentlig i Kongsgaarden <sup>1)</sup>, selsamme Dag, Erkebiskoppen forlod Bergen. Da Efterretningen herom naaede Erkebiskoppen, kunde han ikke længer være bekjendt at tilbageholde den Bannstraale, hvormed han saa ofte havde truet, men ercommunicerede Hr. Bjarne saavel som Hr. Andres Plost, og sendte Brevet herom til Biskop Narve, der ogsaa højtideligt forkyndte eller lod forkynde Bannsættelsen <sup>2)</sup>. Det maa anses som et Slags Naadehold fra Erkebiskoppens Side, baade at han ventede saa længe med Bannsættelsen, og at han kun rettede den mod tvende af Naadet, naaget man af de sivar paafølgende Begivenheder seer, at de øvrige Raajeringsmedlemmer vare ganske enige med de tvende bannsatte. Især er det merkligt, at Hr. Audun Hugeliksøn undgik Ercommunication, da han dog paa denne Tid, som Kongens Frænde, reanedes for den ypperste i Naadet <sup>3)</sup>. Men man seer rigtignok, at Hr. Audun netop i denne Tid skjenkede 5 Maanedmaters Bøel Jord til Munkeliv Kloster <sup>4)</sup>; maastre lykkedes det ham ved slige store Gaver at vinde flere af de formaaende Gejstlige for sig. Sandsynligtvis have vel ogsaa Bjarne og Andres Plost været de virksomste til at faa de for Gejstligheden saa forbadte Bestemmelser drevne igennem. Erkebiskoppen kunde imidlertid gjerne for den Sags Skyld have bannsat dem alle tilhøbe, thi der stode de alle som een; i Stedet for, at man ifølge et af Hovedbudene ved Bannsættelser skulde unddrage sig fra alt Samkvem med de Bannsatte, gjorde de øvrige Hovdinge sig netop Umag for at tilkjendegive, hvor lidet de agtede Bannstraalen, og alene ved at omgaaes lige saa fortroligt med Hr. Bjarne, Hr. Andres og Hr. Høllfell, som før, og saa andre til at omgaaes dem paa samme Maade, men endog ved at vise dem lanat større Ære end forhen. Hvor lidet de verdslige Hovdinge ensede Bannet, saa man især da Andres Plost fort efter døde, seend han endnu havde faaet Absolution. Han skulde naturligvis ikke begraves ved nogen Kirke, men Hovdingerne lode ham lige fuldt bestides

<sup>1)</sup> Se Vidnesbyrdet af 1291.

<sup>2)</sup> Dette fremgaar af Udtrossene i det nedenfor meddelte Brevbrev af 1285, „at Biskoppen (d. e. Narve i Bergen) gjorde sin Skyldighed, efter at Erkebiskoppen ved sit Brev havde erklæret Andres Plost og Bjarne bannsatte“. Paa samme Maade lod Erkebiskop Jonund, Jenss Sitermand, senere Biskop Narve lyse den Brunjulsføn i Bann; Arne Wilsøys Saga Cap. 70.

<sup>3)</sup> Arne W. Saga, Cap. 31.

<sup>4)</sup> Hr. Auduns Brev af 27de Sept. 1281 i Munkelivs Brevbog S. 166, hvorved han skjenker 5 Maanedmatbøel i Unnarstær i Sontstjerd til Munkeliv Kloster „som mig og mine Forfædre altid har været og fremdeles skal være sat i gudelig Agt“.



ligt jordsæfte ved Apostelkirken, og da Stadens Præster negetede at ringe med Kirkeflokkerne ved Begravelsen, lod Gantstereu Hr. Bjarne Lodins-  
 sen Christkirken Laarn brude op, for at saa Ringningen begyndt ver,  
 og nu blev der ringet over hele Byen, hvad saa end Præsterne sagde.  
 Siden blev Bergens Præster stervede for Kongen, og der blev forelagt  
 dem tvende Vilkaar, enten at fare utlæge, eller iagttage de gamle Sed-  
 vaner, og songe Messe, hvad saa end Biskopperne sagde. De valgte  
 det sidste <sup>1)</sup>. Forgivees truede og bønfaoldt Erkebiskoppen Negjerings-  
 herrerne om at hore op med de Tungster og Trængster, der nu paalag-  
 des Kirkerne, og om at tilbagegive Kirker og Præster hvad der uretteli-  
 gen var blevet dem berøvet, samt enten ganske at udrette af Lovbogen og  
 Breve de nye Bestemmelser til Kirkens Skade, eller i det mindste at give  
 offentlig Tilsaagn om, at de ikke for Eftertiden vilde anvende dem mod  
 Kirken eller dens Ombudsmænd. Mod alle Trusler og Forestillinger  
 satte Hovdingerne den mest afgjorte Trods <sup>2)</sup>.

Endelig besluttede da Erkebiskoppen sig til at sende Besuldmægtigede  
 til Curien for paa egne og de øvrige Biskoppers Begne at svare de kon-  
 gelige Sendebud, der allerede vare dragne til Rom med Appellen <sup>3)</sup>.  
 Ved Efterretningen herom sendte Hovdingerne endnu en Gesandt paa  
 Kongens Begne, sandsynligviis med de mere udstrakte Forholdsordrer, som  
 de sidst indtrufne Omstændigheder gjorde nødvendige. Disse sidste Ge-  
 sandter maa være ankomne til Rom ved Juletider. Den Pave, som da  
 herskede, var Simon af Vrie, en Franskmænd af Fodsel, Cardinalpres-  
 byter af St. Cecilia, udvalgt til Pave den 23de Februar i. A., og indviet

<sup>1)</sup> Arne B. Saga Cap. 36, jvfr. Pavebrev nedenfor af 1285. Tiden, da Bjarne  
 Erlingssøn blev bannsat, angives ej, men af Dipl. Norv. III. 30 seer man, at det  
 skede efter at han i Bergen, samme Dag, Erkebiskoppen drog derfra, havde  
 erklæret Brevet om Myntretten m. m. ophævet. Nu kan dette ej være sket  
 paa Mødet 1280, da det deels endnu ikke var kommet til saadanne Oderlig-  
 heder, deels ikke er tænkeligt, at Bjarne Erlingssøn som bannsat skulde have  
 været Gesandt i Skotland Maret efter. Det maa saaledes være sket i 1281,  
 strax efter Brylluppet. Man seer ligeledes af det oven anførte Diplom, at  
 Normyndernes Appel til Paven skede paa samme Tid, som Myntretten blev  
 Erkebiskoppen fratagen. Af alt dette fremgaar Nødtigheden af det ovenfor  
 antagne, at der umiddelbart efter Brylluppet fandt alverlige Forhandlinger  
 Sted mellem de gejstlige og verdslige Herrer, og at Erkebiskoppen i Harme  
 afbrød dem og forlod Bergen. Andres Plynns Begravelse emtaler Pavebrevet  
 mellem Normyndernes Appel og Afsendelsen af de erkebiskoppelige Gesandter;  
 men at disse maa være afrejste om Høsten 1281, viser igjen Pave Martins  
 Breve af Febr. 1282, der nedenfor emtales. Utsaa maa Andres Plynst være  
 død i Efterhemmeren i 1281.

<sup>2)</sup> Se Pavebrevet af 1285.

<sup>3)</sup> Sammensteds.

den 23de Marts, under Navn af **Martinus den 4de**. Da Gesandterne havde indfundet sig hos ham, overdrog han tre Cardinaler, nemlig en Biskop, en Presbyter og en Diaconus <sup>1)</sup>, at høre begge Parters Besvælinger, og siden afgive Indberetning derom til ham selv. Gesandterne udviklede nu vidt og bredt for disse Cardinaler, hvad de havde at fremsøre; men den kongelige Gesandt fremsatte blandt andet den Fordring, at Paven skulde sende en Legat umiddelbart til Norge, for at tilbagekalde alle de Tyngher, som Kongen, hans Raadgivere og hans Mænd i hele Riget lede af Biskopperne og andre Gejstlige — hermed kan intet andet være meent, end en formelig Ophævelse saavel af Compositionen, som af Statutet —; skede det ikke, erklærede de, at Kongen tog sin Appel tilbage. Paa denne Fordring kunde man naturligvis ikke indlade sig, og dermed synes ogsaa Underhandlingerne at være blevne afbrudte og de erkebiskoppelige Gesandter at have begivet sig hjem, uden at Paven assagde nogen Dom eller overhoved endog ligesvem tog noget Parti, men alene holdt sig til det Punkt, der interesserede Curien mest, fordi det vedkom en Indtægtskilde for denne, nemlig Forbudet mod at sælge de Gejstlige Solv, hvilket hindrede Særaars-Tiendens regelmæssige Oversendelse. Om denne Sag findes nemlig ikke færre end tre Breve, udstedte af Paven den 4de Marts 1282, netop paa den Tid, da Gesandterne maa antages at have tiltraadt Tilbagereisen, og som Paven saaledes vistnok har medgivet disse. Det ene indeholdt en ligesvem Opfordring til Kong Erik om at tilbagekalde Forbudet mod at sælge Solv til de Gejstlige, da disse derved hindredes i at udrede Særaars-Tienden til det hellige Lands Befrielse. Dette var, som vi have seet, netop en af Erkebiskoppens Hoved-Anker, og har derfor vel ogsaa netop været en af de Hovedbesvælinger, som hans Besuldmægtigede fremsatte <sup>2)</sup>. Det andet Brev bemyndigede uden videre Erkebiskoppen til at omsætte den fra Island, Færøerne og Grønland indkomne Særaars-Tiende i Solv eller Guld, da de Varer, hvori denne Tiende ydedes, ikke godt kunde sendes til Rom eller det hellige Land, og navnlig den grønlandske, der kun ydedes i Huder, Sælskind, Hvalrostænder og Etindreer, endog vanskeligt kunde sælges til rimelig Priis <sup>3)</sup>. Det tredje Brev

<sup>1)</sup> Se nærmere herom nedenfor i Pavebrevet.

<sup>2)</sup> Dipl. Norv. I. No. 73. Dette Brev, som Suhm tilligemed de to øvrige vigtigst omtaler under 1282, Historie af Dmf. X. S. 852, nævner han ogsaa sejt-agtigt allerede under 1281 (steds S. 832), rimeligvis fordi det staaer under dette Aar (Sjænt Paven endnu ikke var indviet 4de Marts 1281) hos Bzo-vius, hvilken Suhm her citerer, medens han paa hiint Sted citerer Afstrift af de pavelige Regester.

<sup>3)</sup> Dipl. Norv. I. No. 71.

vår ligeledes stilet til Kong Erik selv. Paven erindrede ham deri om det hellige Lands beklagelsesværdige Stilling, og opfordrede ham indstændigt til at have Medlidenbed med dets Trængsler og bidrage hvad han formaaede til, at det maatte blive udfriet af de Vantroendes Hænder, samt derfor endelig ikke hindre eller lade hindre, at Seraars-Tienden frit udfortes af Landet <sup>1)</sup>. Men det maadeholdne, endog venlige Sprog, Paven her fører til og om Kong Erik, og den Omstændighed, at han kun berører dette ene Punkt, viser dog noksom, at han ikke har villet lægge sig ud med ham eller hans Naad, og at Erkebiskoppen derfor heller ikke har faaet det forønskede Medhold, hvilket under nærværende Omstændigheder næsten var det samme, som om Paven stiltiende havde erklæret sig for Kongen. Marsagen til, at Paven viste denne øjensynlige Eftergivenhed, skyldtes vel den Tradition om Norges Vælde til Søs, der endnu havde holdt sig siden Haakon Haakonsens Tider. Paven, selv Franskmænd og neje forbunden med den franske Konge i Neapel, hvem han nærmest skulde sin Dybojelse paa Pavestolen, vidste sandsynligviis ret god Bested om den franske Kong Ludvigs tidligere Underbandlinger og venstabelige Forbindelse med Kong Haakon, og havde maastee Haab om at kunne vinde hans Synnesen, om ej for et nyt Korstog, saa dog for de franske Interesser i Italien, navnlig lige over for den østromerske Kejser, der ndlig var løst i Bann, som den der mod givet Løfte fremdeles begunstigede Schismaet, og som Kong Carl af Neapel alvorligt tænkte paa at bekriige under Kirkens Bestyttelse. Faa Uger efter at Paven havde udstedt de nys omtalte Breve, indtraf ogsaa den bekjendte sicilianske Vesper (i Marts 1282), der stilte Kong Carl ved Sicilien, og aabnede en farlig Krig mellem ham og Kongen af Aragon. Alt dette optog Pavens Opmerksomhed saaledes, at et saa fjernt Lands Anliggender, som Norges, ganske maatte træde i Skyggen.

Da Erkebiskoppens Sendebud saaledes kom hjem med saadan Bested, som her er berettet, bleve Regjeringsherrerne baade des mere forbitrede paa Erkebiskoppen, og paa den anden Side endnu dristigere end forhen, paa Grund af den kjendelige Vemfældighed, den hellige Fader havde lagt for Dagen. De lode endog de biskoppelige Ombudsmand, Klerker og Provster frængsle, som ikke vilde underkaste sig Kongens Bud og svare de almindelige Skatter; de Gjenstridige bleve enten jagede i Landsflygtighed eller berøvede en stor Deel af deres Gods <sup>2)</sup>. Hvilket Sprog man førte, og hvilken Fremgangsmaade man anvendte, sees bedst af en Skrivelse, som Kongen og Hertugen, det vil sige Naadet i deres Navn, lode udgaa til

<sup>1)</sup> Dipl. Norv. I. No. 72.

<sup>2)</sup> Se Pavestrirelsen til Kong Erik, meddeelt nedenfor.

Befalingsmændene i Biken, Hr. Erling Alfsøn og hans Svigersøn Hr. Thore Biskopsøn, saavel som de øvrige Sysselmænd og haandgangne Mænd paa Østlandet <sup>1)</sup>). Efter at have takket „alle gode Mænd“ for al den Lydighed, Guldskab og Troskab, de havde viist Kongedømmet baade under Kong Haakons, Kong Magnus's, og nu tillige under Kongens og Hertugens egen Regjering, vedblive Fyrsterne saaledes: „Vi have hørt et Nygte om, men antage det dog ikke for fuld Sandhed, at nogle lærde Mænd her, saa og nogle Lægmand, der staa under Biskoppen eller andre lærde Mænd, ville unddrage sig deres undersaatlige Pligt mod Kongedømmet, hvilken de baade i ældre og nyere Tid have været underkastede, nemlig med Hensyn til de Skatter, der kunne falde iblandt dem, mindre eller større, hvilke de sige ikke at være pligtige til at udbetale os eller vore Ombudsmænd; saa og angaaende almindeligt Udbud, hvilket vi have til Landsens Dary, og som de ligeledes reent ud negte at underkaste sig. Skulde saadanne Ting kjendes for Ret og slikt Uvæsen vedvare, da tykkes vi at skjønne, at det ikke vil vare lang Tid, førend vi **paany have Nærskonger** her i Landet. Vi og de gode Mænd, der raade med os, finde derfor, at hvis vi ville beholde Kongenavnet og værne om Kronens Ære, maa vi **kun tillade dem at bygge og bo i Landet og kun taale dem i vort Rige**, der ville være i vor Tbegnsthøilighed samt lyde vore Bud; men de derimod, der stille sig derfra, **skulle fare did, hvor de ikke behøve at høre nogen til uden sig selv**, og ikke at lyde nogen Mands Bud, hvo det saa er. Man behøver ikke at tvivle paa, at vi ville have og beholde sliig Frihed i alle Dele baade med Hensyn til Lærde og Læge, saa længe vi herske, som vor Fader og vore Forfædre have haft, sjønt man nu i mange Dele mere har søgt at gaa os for nær, end det har hendt de fleste for os: derfor maa de, der staa os imod, vel betænke hvad de gjøre!“

Signende Opraab udgik formodentlig ogsaa til de øvrige Befalingsmænd i Landet, for saa vidt de ikke selv vare Medlemmer af Raadet, og overalt synes den strengeste Fremfærd at have fundet Sted mod alle de Gejstlige og Gejstliges Tjenere, der ikke vilde give efter. Hr. Audun Hugleiksføn holdt et Thing paa Marie Kirkegaard i Bergen, og lod

<sup>1)</sup> Norges gl. Love, III. S. 32. Skrivelsen er udateret, men Indholdet selv viser noksom, at den alene kan være at hense til første Halvdeel af 1282. Man seer af Intimationen, at Erling Alfsøn og Thore Biskopsøn havde deres Tilhold paa Østlandet, i deres Syssler, og saaledes ikke deeltog i Hermynder-Regjeringen. Derimod seer man af den Omstændighed, at Audun Hugleiksføn, der i Kong Magnus's Brev af 1277 nævnes ved Siden af Erling og Thore som en af de øverste Befalingsmænd paa Østlandet, ikke nævnes i Brevet af 1282, at han maa have været en af Udsæderne, eller fremdeles Medlem af Regjeringen.

her den stavangerste Biskop Arnes Mænd lyse udløge fordi Biskoppen ej vilde, at de skulde betale Leding; de maatte flygte fra Landet, og Hr. Gaut af Tolga, der havde sit Hjem i Nærheden af Stavanger, tog deres Gods. Paa samme Maade bleve Erkebiskoppens Mænd behandlede i Throndhjem <sup>1)</sup>). Forgjeves optraadte Erkebiskoppen med hele sin Embedsmyndighed, paaminde, advarende og truende. Forgjeves satte han endnu flere af Kongens Mænd i Bann, ja endog, som det lader, Dronningen selv <sup>2)</sup>), og med hende da vel og det hele Raad. Regjeringsherreerne svarede med det dristige Skridt, at lyse Erkebiskoppen selv og to af hans ivrigste Tilhængere, Biskop Andres af Oslo og Biskop Thorfinn af Hamar udløge, og nødte dem virkelig til at forlade Landet, medens de Bannsatte lode som om de intet vidste af Bannsættelsen <sup>3)</sup>). Erkestolens og Biskopsstolens Gods toge de verdslige Herrer selv i Forvaring. Over Erkestolens Ejendomme fik saaledes Hr. Jon Brynjulfsøn Bestyrrelsen. Han havde sandsynligviis i længere Tid været Befalingsmand i Throndhjem og derfor især været virksom ved Gjennemførelsen af de vedtagne Lovbestemmelser og de Gejstliges Afstraffelse, samt

<sup>1)</sup> Arne Biskops Saga, Cap. 36. Her skulde det synes, som om dette skede umiddelbart efter Andres Plytts Begravelse, da Lest Helgeson, der beretter det i et Brev til Biskop Arne, se nedf., ikke antyder noget Mellemrum af Tid. Han siger kun: „saaledes blev der ringet over hele Byen mod Presternes Forbud; da bleve Presterne stjernede ud til Kongen o. s. v. . . da holdt Hr. Audun Thing i Marietirkegaarden . . . Erkebiskoppen har bannsat mange af Kongens Mænd“ o. s. v. Men: Brevet er, vel at merke, skrevet 1284, og han sammenbrager i Korthed Begivenheder, der ere forefaldne med længere Mellemrum, ej saa meget før at meddele Biskoppens Nyheder fra Norge, som før at advare ham. Hvad han her nævner om, at Biskop Arnes Mænd bleve forjagede og at Gaut af Tolga tog deres Gods, samt at det samme skede ved Erkebiskoppens Mænd i Throndhjem, er aabenbart det samme, som i Pavebrevet, der nedenfor meddeles, omtales saaledes: „dine Raadgivere toge og fængslede de lærde Mænd, der udferte Biskoppens Grender o. s. v. — plyndrede deres Ejendomme og jagede dem i Landflygtighed“; og hvad der her følger om, at Erkebiskoppen nu gik frem efter sit Embedes Skyldighed m. m., er igjen det samme som Lest Helgeson betegner saaledes: „Erkebiskoppen har bannsat mange af Kongens Mænd“, o. s. v. Men af Pavebrevet seer man, at dette skede ikke umiddelbart efter Andres Plytts Død, men først da Gesandterne vare komne tilbage fra Curien med uferrettet Sag. Muligt, at ogsaa Presternes Indkaldelse for Kongen, hvorefter de bleve tvungne til at holde Messe trods Biskoppens Forbud, først fandt Sted da, men det synes dog rimeligt, at dette Skridt var en umiddelbar Folge af, at de ej tillode Ringningen ved Andres Plytts Begravelse.

<sup>2)</sup> Underledes synes man vanskeligt at kunne forklare Arne B. Sagas Ord i Begyndelsen af Cap. 36, „at Dronningen blev bev for den daglige Tide-Hørsel og de fleste brave Mænds Dren en Tidlang“.

<sup>3)</sup> Arne B. S., sammesteds.

nu sidst ved Erkebiskoppens Fordrivelse <sup>1)</sup>. Han tog nu sin Bolig i Erkebiskopsgaarden, hvor han sov med sin Kone i Erkebiskoppens egen Seng, hvilket især synes at have forarget Erkebiskoppens Venner; han tog ogsaa alle Chorsbrødrenes Ejendomme og Præbender under sig, og betalte Chorsbrødrene selv kun visse Uge- eller Maanedes-Penge <sup>2)</sup>. Nu synes ogsaa, da Thingtiden kom, den store Retterbod at have været fremlagt paa Lagthingene og formeligt at være vedtagen af Folket. Tilfældigviis er der os opbevaret en kort Beretning om, hvorledes Hr. Bjarne af Giske bar sig ad denne Sommer oppe i Waagen, hvor han vel optraadte i Egenstab af Sysseľmand, eller vel endog maaskee som Overbefalingsmand over det hele Landskab, hvis mægtigste Mand han var som Herre til Bjarkø <sup>3)</sup>. Han holdt et Møde paa Brudarberg i Waagen, hvor Fjerdingsthinget for denne Deel af Haalogaland synes at have været afholdt, og hvor man da tillige synes at have plejet at oplæse den saakaldte **Waagabok**, en for Waagen og dens Fiskerier særskilt gjeldende Lovbog, der da neppe kan have været andet end den gamle Bjarkøret, forøget med alle de særegne Bestemmelser, der skulde iagttages ved Fiskerierne, og saaledes og et fuldstændigt Regulativ af Tiende-Ydelsen ved disse. Hr. Bjarne forbad nu at oplæse Waagaboken, sigende, at Kongen ikke vilde have flere Lovbøger i Landet

<sup>1)</sup> Allerede i det ovenfor omtalte Brev af 5te October 1280 hedder det, at Erkebiskoppen lod Hr. Hallkell og Hr. Jon samt Erlend Sysseľmand kalde for sig og gjorde dem Forestilling angaaende deres Fremfærd med Gæstligheden og Kirken i Throndhjem; heraf sees, at Hr. Jon allerede da var beklædt med en vis Myndighed der. Det hedder og i Cap. 47, hvor Talen er om Erkebiskoppens Død og den hans Liig negtede Begravelse i Nidaros: han negtede ham denne sidste Tjeneste og Tilflytning tilbage til sin Stol, der havde været Hermand i at forjage ham fra Stolen i levende Live". Da der kort forud er talt om Jon Brynjulfsøns Færd i Nidaros, synes alene han her at kunne være meent. Endelig berettes det udtrykkeligt i Arne B. S. Cap. 70, at Erkebiskop Torund bannsatte Jon for Erkebiskoppens Fordrivelse.

<sup>2)</sup> Arne B. S. Cap. 47.

<sup>3)</sup> Dipl. Norv. III. No. 30. Dette er et Vidnesbyrd, som Erkebiskop Torund i Aaret 1291 lod optage over Hr. Bjarnes Ferselsler med Kirken og Gæstligheden. Her omtales baade, hvorledes han i Bergen erklærede Brevet om Myntretten ophævet, samt hans derpaa følgende Bannsatteelse, og hvorledes han „om Sommeren" holdt Møde paa Brudarberg m. m. Hvilken Sommer det var, angives ikke nøjere, men at det var Sommeren 1282, kan alene deraf skjønnes, at Bjarne ved Thingtiden i 1281 var i Skotland som Gesandt, og at Stemningen i 1283 og 1284 ikke var saadan, at han da havde kunnet fare saa ussaansomt frem. Heraf slattes igjen ogsaa, at det var i 1282, at den store Retterbods formelige Thingvedtagelse fandt Sted, thi man sees just af Bjarnes Færd, at Hovdingerne da maa have indsendt sig paa Thingene for at faa sine Bestemmelser vedtagne og Gæstlighedens nyere Privilegier ophave.

end een, og at Vaagaboken derfor skulde være ophævet; han erklærede, at ingen anden Christenret skulde gjælde end den gamle af 1244, der var givet af Kong Haakon og Erkebiskop Sigurd; at heller ingen Tiender skulde udredes, uden de, der vare brugelige i Erkebiskop Sigurds Tid, og at derfor de senere paalagte vare ulovlige, altsaa med andre Ord, at det nye Tiende-Regulativ af 1277, optaget i Oversættelsen af Compositionen, skulde være ophævet, ligesom denne selv, og Kongebrevet af 1277 om Myntretten m. m.; som ulovlig forbød han altsaa Baade-Tiende, Kuleige-Tiende og Øste-Tiende; Skreide-Tiende skulde kun betales af hvad der var tilovers, naar Fisserne havde faaet sine Omkostninger godtgjorte; ligeledes forbød han Sel-Tiende. Derhos domte han Chorsbrodrene Sigvæt Lande og Audun Naud, Prest til Throndenes, i Pengebøder, vistnok fordi de havde vægret sig ved at udrede Leding; Audun maatte desuden betale Sekter tilbage, han paa Erkebiskoppens Vegne havde oppebaaret for Hovsager; den Skik, at Forældrene gave Salt og Bør til Kirken med Børn, der skulde døbes, forbød Hr. Bjarne at iagttage for Eftertiden, og erklærede, at Kongens Lagmand skulde domme i Sager vedkommende Christenretten, som i alle andre verdslige Sager. Vignende Skridt, men hvorom ingen Beretning er opbevaret til vore Dage, have vel andre af Regjeringsherreterne eller deres Befuldmægtigede, foretaget paa Landets øvrige Thing, fornemmelig Lagthingene, hvor Netterboden skulde vedtages. Der tales blandt andet om et talrigt Thing, der i dette Aar holdtes i Nidaros<sup>1)</sup>. Sandsynligviis har det været Frostathing (der, som ovenfor omtalt, kunde holdes, og vel som oftest holdtes, i Byen), hvor Hr. Jon Brynjulfsøn har ladet Netterboden vedtage, og for Resten, ligesom Hr. Bjarne i Vaagen, har erklæret den ældre Christenret for enegjeldende, og de senere kirkelige Bestemmelser magtesløse. Kort og godt, alt hvad Erkebiskop Jon under Kong Magnus's Regjering havde udvirket til Kirkens og Bejlsighedens Fordeel, ophævedes fuldstændigt, uden mindste Undtagelse, Compositionen selv saavel som alt det øvrige. Dette ligger allerede noksom i den almindelige Erklæring, at ingen anden Christenret skulde gjælde, end Kong Haakons og Erkebiskop Sigurds, thi derved førtes Tilstanden ganske tilbage til hvad den var i 1244.

Erkebiskoppen tog sin Tilflugt til Sverige, hvorhen Biskop Andres synes at have fulgt ham. Thorfinn kom, som det heder, ikke uden Banskelligheder fra Landet, og begav sig derpaa til Søs til Klosteret Doest ved Brügge i Flandern, hvor han tidligere havde tilbragt nogle Aar, men leed Skibbrud paa Vejen, og ankom saaledes i en temmelig mislig

<sup>1)</sup> Jøf. Annales, ved 1285.

Forfatning. I Klofret fandt han en venlig og gjeftfri Optagelse <sup>1)</sup>. Der findes ingen Spor til, at Kong Magnus i Sverige tog sig af Erkebiskoppen; den svenske Gejstlighed har vel givet ham og hans Følge nodtorftig Underholdning, da hans egne Indtægter vare beslaglagte af de Kongelige. Striden havde faaet et ganske andet Udfald, end vistnok han selv og hans Naadgivere havde ventet; i Stedet for Sejr, Ære og Magt havde han nu Ydmygelse og Fattigdom, hans Vaastaaelighed havde baaret ham bitre Frufter, og det kunde neppe være ham til synderlig Trost, at hans Venner og Beundrere kaldte ham den standhaftige. Det synes endog, som om denne Standhaftighed omsider havde fundet sin Grændse, og at han tænkte paa at forlige sig med Hovdingerne, siden det heder, at han allerede mod Slutningen af Maret agtede sig tilbage til sin Erkestol. Men Døden overraskede ham, inden dette kunde skee, i Skara, den 21de December 1282 <sup>2)</sup>. Jon Brynjulfsen vilde ikke engang tillade, at hans Liig fortes tilbage til Thronbhjem og begroves ved Christkirken, saa at hans Venner maatte jorde det i Skara. Maret efter, da Hefstigheden synes at have lagt sig noget, blev det dog ført til Nidaros og begravet. Hans Tilhængere kaldte ham endog siden en Helgen. De to andre Biskopper droge efter hans Død lige til Rom, for at klage deres Nød for Paven selv. De kongelige Sendebud vare imidlertid blevne tilbagekaldte.

Uagtet nu vistnok Almueen maa have været meget misfornøjet med de nye Tiendebestemmelser, som overhoved over den Begjærlighed og Herskeshge, Gejstligheden under disse Forhandlinger lagde for Dagen, og man vel maa antage, at Hovdingerne neppe uden en saa almindelig Misfornøjelse vilde have vovet at spørnde Buen saa højt, kunde dog den Forvirring, der ved Erkebiskoppens og saa mange andre Gejstliges Forjagelse fra Landet nødvendigviis maatte indtræde i alle kirkelige Forhold, ikke andet end volde megen Ulempe og vække alvorligere Bænkneligheder hos alle frommere Folk, hvorhos man af mangt og meget kan slutte, at Hovdingerne nu, da de ingen Modstand fra Kirkens Side havde at befregte, tillode sig store Anmasselser og viste Haardhed mod Undersaatterne, saa at Stemningen blev mindre gunstig mod dem end før. Hertug Haakon talte selv i en Retterbod, som han udgav 26 Mar senere, efter at være bleven Konge, om „den utilberlige Fremfærd, som visse Mænd i hans og hans Broders Barndom havde øvet mod Kongens Tjener“ <sup>3)</sup>, og man maa deraf

<sup>1)</sup> Se herom mere nedenfor.

<sup>2)</sup> De isl. Annaler ved 1282, jvfr. Arne B. S. Cap. 47.

<sup>3)</sup> Retterbod af 1308, Norges gl. Love III. S. 74.



slutte, at dette Hovdinge-Regimente ikke har været mildt, og at den unge, oprakte Hertug Haakon vist allerede i sit 12te Aar med en vis Uvilje iagttog Tingenes Gang. Der indtraf nu ogsaa flere ulykkelige Begivenheder, hvilke Gejstligheden ikke undlod at udlægge som Guds Straf for hvad der var steet mod Kirken og dens Tjenere, og som den store Mængde derfor lettelig bragtes til at betragte i samme Lys. Allerede samme Aar, Erkebiskoppen døde, rammendes Nidaros af en Ildbrand <sup>1)</sup>. Det følgende Aar døde Dronning Margrete, som det forhen er nævnt <sup>2)</sup>, efter et kort, og sikkert heel glædeløst Egtestab, da saa godt som den hele Tid lige fra hendes Giftermaal til hendes Dod, var gaaet hen under de nys nævnte idelige politiske Storme. Ligeledes døde Hr. Erling Alfsson og flere andre anseede Mænd, hvoriblandt Hirdpresten Thord, Sturla Thordssøns Son. Det lader endog til, at en Art Epidemii har hersket i Landet. Ligeledes indtraf der Kvægsyge og Hungersnød. Den unge Konge selv havde nær sat Livet til, da Hesten, han reed paa, løb ud, og han selv faldt af Sadelen, men blev hængende med Fødderne i Stigbojserne, medens Hovedet slæbtes paa Jorden over Stok og Steen, da Hesten endelig var standset og Følget kom efter, blev han tagen op som død: han kom sig vel igjen nogenledes, men følte dog altid et Meen efter de voldsomme Stød, han havde faaet. Noget senere havde han et andet Uheld, nemlig at en af hans Herbergessvende kom til at ride over ham, saa at hans ene Been brækkedes; Skaden lægedes vel snart, men formedelst Lægernes Uagtpaaagivenhed kun saaledes, at det ene Been blev kortere end det andet, hvorved han kom til at halte, saa længe han levede. Den uforstigtige Kammerjvænd ilede strax ind i nærmeste Kirke, af Frygt for at Kongen vilde lade ham dræbe, men denne, heder det, „som usuurt Gøbe af et sødt Træ, viste hverken Bitterhed eller Brede, men tilgav ham ganske dette Uheld“ <sup>3)</sup>.

Det første Tegn til, at en mildere Stemning maa være indtraadt mod Gejstligheden, og at man navnlig har fundet, at Hr. Jon Brynjulfsøn var gaaet alt for vidt og havde brugt alt for megen Haardhed mod Presteskabet i Nidaros, er et Besskottelsesbrev for Nidaros Domkirke, dens Chorsbrødre og Gjendomme, som udstedtes i Kongens og Hertugens

<sup>1)</sup> Isl. Annaler.

<sup>2)</sup> Se osv. S. 31. Annalerne tilføje, at hun stjenkede sin Kaabe til Hole Bispestol paa Island.

<sup>3)</sup> Arne B. S. Cap. 47. Denne Saga, der tydeligt viser sig at være skreven af en Gejstlig, udtaler sig her saaledes fra et geistligt Standpunkt om de Ulykker, der indtraf: „hvor den himmelske Fader seer sig om, standser han Mændernes mangfoldige Sygdem blandt sine Tjenere; han paalagde dem ogsaa Lyngde til Bedring, sin velsignede Strafs Pisk“.

Navn i Løbet af 1283. „Vi ville kundgjøre“, heder det her, „at vi have taget den hellige Nidaros Kirke, dens Chorsbrødre, St. Olafs Gaard, Erkestolens Ejendomme og Tiender saavel som alt andet Guds, hvilket den lovligen ejer i Land og Løsere, i vor Forsorg og kongelige Beskyttelse, forbydende nogen som helst utilbørligt at befatte sig med eller ulovligen at drage under sig Stolens Ejendomme eller Odelsgods, Tiender eller andre Ejendele, der tilhøre den hellige Olaf, uden Chorsbrødrenes Vilje og Foranstaltning, hvilke det tilkommer at raade derfor, indtil Gud giver dem en ny Forstander for den hellige Kirke. Vi byde og Alle, at I ere skaansomme og velvillige mod de lærde Mænd, og lade dem uden Hinder nyde de Tiender og andre Rettigheder, som den gamle Christenret tilstaar dem: dette iaagttage Enhver efter som han vil nyde Hjælp af Gud“ 1). Denne Skrivelse, der er udstedt i Bergen, uvisst hvad Dag, sigter temmelig utvetydigt til at sætte en Grændse for Jon Brunnjulfssøns Voldsomheder, og sikre Chorsbrødrene deres Rettigheder, ligesom Regjeringen herved og lagde for Dagen, at det ej var dens Afgt at unddrage Kirken og dens Personer sin lovlige Beskyttelse, eller overhoved at omstyrte Kirkeforfatningen, men alene at holde Gejstligheden inden de tilbørlige Skranke. Alligevel er det ogsaa i dette Brev tydeligt udtalt, at den kun betragtede Christenretten af 1244 som den gjeldende, og den, hvorpaa Gejstlighedens Rettigheder hvilede: at alle senere Indrømmelser, navnlig de der indeholdtes i Compositionen og Brevet af 1277, vare døde og magtesløse. Herimod kunde Gejstligheden i dens nærværende Stilling ikke tænke paa at afgive nogen Protest, og selv de to hjemmeblevne Biskopper, Narve og Arne, sønes at have fundet sig i hvad de ikke kunde ændre, helst da de befandt sig mere umiddelbart under de myndige Regjeringsherreres Dine, og Narve desuden var Kongens personlige Ven 2). De tænkte vel og som Biskop Arne i Staalholt, da Navn Oddsson, som det nedenfor nærmere skal berettes, truede ham med samme Medfart som de norske Biskopper havde lidt, „at hvis han ikke gav efter, vilde mangen uskuldig Mand ufortjent komme til at undgjelde for Menigheden, men Kirken og den hellige Lære blive forfømt“, hvorfor han af Hensyn til Folkets Bedste samt af Hengivenhed for Kongen, Hertugen og Dronningen samtykkede i de kongelige Bud, indtil en ny Erkebiskop blev indviet 3). (En Folge af den nu indtraadte mildere og forsonligere Stemning var det vel og, at Erkebiskop Jens Benner, som forben fortalt, fik Tilladelse til at føre hans Liig til Nid-

1) Dipl. Norv. II. No 20.

2) Dipl. Norv. III. No. 64.

3) Arne B. S. Cap. 38.

arøs, og begrave det ved Christkirken. Det er ikke usandsynligt, at Jon Brynjulfsøn endog er bortkaldt fra Nidaros; saa meget er vist, at Bestyrelsen af Erkestolens og Chorsbrødrenes Guds maa være bleven ham fratagen og overdragen til disse, da det udtrykkeligt fremgaar af Bestyrelsesbrevets Ord. Overhoved maa Regjeringsherreerne, da de havde opnaaet hvad de vilde, og Hestigheden havde lagt sig noget, have indseet, at det var paa Tide at holde inde, og ikke ved yderligere Haardhed mod Gejstligheden afstedkomme endnu større Forvirring i Kirken, end den, der allerede herskede, og selv maastee paadrage sig et Had, der ganske kunde styrte dem.

Imidlertid havde saavel Andres som Thorfinn, den sidste fra Doest, begivet sig til Rom. Her fandt de ikke stor Trost. Allerede af den Maade, hvorpaa de erkebiskoppelige Gesandters Errender var løbet af, maatte de have kunnet slutte, at der ikke var synderlig Opvejsning for dem at vente, og nu var Paven desuden saa optagen af de sicilianske Stridigheder, at han neppe havde Sands eller Samling for noget andet. Det lader endog til, at det varede meget længe forend de norske Biskopper fik Nudiens; saa meget er i alle Fald vist, at den pavelige Skrivelse til Norges Konge, som de omsider fik udvirket, ej blev ført i Pennen forend henved et Par Aar efter den Tid, da de sandsynligviis ankom til Rom. I denne lange Tid synes de at have fristet en kummerlig Tilværelse; Taalmodigheden synes omsider at have forladt Thorfinn, da han allerede i 1284 tiltraadte Tilbagereisen. For øvrigt havde begge Biskopper nu den bedste Lejlighed til at erfare, hvor lidet den pavelige Bannstraale nu gjaldt imod i fordums Dage. Paven personligt havde saaledes den 12te November 1282 bannsat Kong Peter af Aragon, belagt hans Riger og Lande med Interdict, og truet ham med Afkættelse, hvis han længer befattede sig med Sicilien, men saavel Kong Peter selv, som alle hans Undersaatter og hele hans Gejstlighed foragtede Bannet og Interdictet, og Peter appellerede fra en (som parrist) mistænkt til en ikke mistænkt Paves Dom. Hvad vilde vel en Bannbulle fra en saa lidet anseet Pave have frugtet i Norge? Men Martin, hvad enten han nu søgte sin Evagthed, og ikke anden Gang vilde see sin Bannbulle foragtet, eller fremdeles nødigt vilde lægge sig ud med den norske Regjering, udstedte ikke engang nogen Bannbulle, kun en i heelt lemsældige Udtryk affattet Formaningskrivelse til Kongen, hvoraf den meste Deel kun er en kortfattet Fremstilling af Stridighederne mellem Kirken og Kronen lige siden Kong Magnus Haakonssøns Tider, og som vel nærmest er et Udtog af den Forestilling, Biskopperne selv havde indgivet. Dog netop af denne Marsag er Skrivelsen selv saa meget merkeligere, og vi meddele den derfor her fuldstændigt, uagtet derved vistnok et og andet af hvad der ovenfor er fortalt,

vil blive gjentaget. Man faar desuden aller bedst Begreb om den Skaansomhed, hvorpaa Paven saa tydeligt beslittede sig, og om hans Engstelse for at lægge sig ud med Kongen, ved at læse hans Udtryk i deres Heelhed <sup>1)</sup>. „Martinus Biskop, Guds Tjeneres Tjener“, saaledes begynder den, „sender sin kjæreste Søn i Christo, Erik, Norges berømmelige Konge, sin Hilsen og apostoliske Velsignelse. Da den kongelige Værdighed er forpligtet til at elske Retfærdigheden, sommer det sig, at du i dit Hjerte først og fremst beslitter dig paa, at den kongelige Overopsigt forud saa nøje skjelner mellem de Gjenstande, der skulde behandles, at der ikke siden udtræves enten Undskyldning eller Straf, men at Kongens hele Handlemaade er rosværdig og Gud takkelig. I bør og venstkabeligen samtykke i Alt, hvad der er billigt og retfærdigt. — Vore værdige Brødre Biskop Andres af Oslo og Biskop Thorfinn af Hamar forestillede for os, ej alene paa egne Begne, men ogsaa paa alle de øvrige Biskoppers, Formænds og Klerkers i den hellige Nidaros Kirke i samme Erkebiskopsdomme, hvad der tidligere stede mellem Erkebiskoppen i Nidaros, god Ibhukommelse, og højlovlig Ibhukommelse Kong Magnus, Norges Konge, din Fader, i Særdeleshed dette, at denne Konge og Syselmændene i hans Rige gjorde Forandring i de gode og gamle Love, som have gaaet der i Landet, men indførte i deres Sted nye Love og nye Sedvaner, hvilke, som bekjendt, i alt for mange Stykker formindskede den hellige Kirkes Frihed og Forsvar; først og fornemmeligt de Privilegier, højlovlig Ibhukommelse Kong Magnus Erlingsson gav og forundte Nidaros Kirke, hvori blandt andet dette stod, at samme Konge lovede og skjenkede sig og sit Rige den hellige Kong Olaf i Bold, og til Tegn paa denne Opgivelse bød bestemt, at den kongelige Krone efter hans og alle hans Efterfølgeres Død skulde ofres til den hellige Kong Olaf i Nidaros. Saa blev det os og forebragt, at det var gammel Lov i Landet, at, naar Kongevalg skulde stee, da skulde Erkebiskoppens og de øvrige Biskoppers Sed og Stemme gjælde mest i den Sag; fremdeles, at Syselmændene ikke skulde understaa sig at drage under sig og dømme i de Sager, der med Rette børe under den hellige Kirkes Formænd. Dmsider kom det da til Tvist herom saavel som om mange andre Slags Sager, mellem Erkebiskoppen og din Fader Kongen; men ved gode Mænds Magling sluttedes der imellem dem en venstkabelig Overenskomst med Biskop-

<sup>1)</sup> Den latinske Original til dette Brev er endnu ikke funden eller fremdragen; en norsk Oversættelse (dog uden Datum) findes i en islandsk Lovbog (Codex Arnabagn. No. 354 folio) og er efter denne aftrykt i Blun Jonsens lat. Kirkehistorie, I. S. 404—410; en Oversættelse herfra paa Latin findes i Thormod Torvessøns Hist. Norv. IV, 372 fgg.

pernes, Chorsbrødrenes og andre den hellige Kirkes Formænds, og ikke mindre med Norges Niges Baroners Samtykke. Begge Parter aflagde Ged paa, at denne Overeenskomst skulde overholdes og iagttages af Erkebiskoppen og Kongen og alle deres lovlige Eftermænd. End videre blev det os forebragt, at Kongen, din Fader, overholdt dette Forlig, og lod det fasteligen overholde over hele sit Rige, saa længe han levede. Men efter hans Død, i dit 13de Alders Aar, da du blev kronet, svor du at overholde og lade overholde den hellige Kirkes Frihed og Rettigheder, saa og fornævnte Forlig, i dine Formynderes Nærvarrelse og med deres Samtykke. Men siden efter begyndte disse samme dine Formyndere og Raadgivere, der havde svoret at overholde Compositionen, paa en farlig Maade at bryde deres Ged, uden at mindes deres Sjælehjælp, saa at de rovede at forordne og indføre nogle Love vedkommende Kirkerne og deres Formænd, der ikke i liden Mon forkortede Kirkens Frihed. Dermed lode de følge en Omflistning af alle de gode Love, som før gik i Landet. Men alle de Bestemmelser og Skikke, som de paa denne Maade indførte i Landet, bøde de, under dit Navn, stadigt at overholde og iagttage. Da Sagen var kommen saa vidt, lagde Erkebiskoppen megen Vind paa at modstaa de onde Gjæringer, som ved denne Formyndernes Foranstaltning fandt Sted, og for den Sags Skyld holdt han Thing med sine Underbiskopper saavel som Kirkens øvrige Formænd, og blandt andet, der bestemtes paa det Thing til Sedernes Forbedring, forkyndte Erkebiskoppen Guds Love og de pavelige Bestemmelser mod dem, der bestemme og stadfæste, hvad der er den hellige Kirke til Forklejnelse. Han bød og strengeligen, at disse Guds Love skulde overholdes af Alle, og det med, at alle hans Lydbiskopper, hver i sit Biskopsdomme, skulde lade disse samme Love oplæse i det mindste een Gang i tolv Maaneder. Men paa Grund heraf sagde fornævnte Formyndere og Raadgivere, at Erkebiskoppen og Biskopperne indførte i Landet heel ubørte og upassende Ting, der vare dig og dit Rige til stor Tungsel; og derfor appellerede de til det apostoliske Sæde. Men skjont Erkebiskoppen gav flere af dem mange Naamindelser, at de omsider vilde aflade fra disse Ulove og disse Sedvaner og Bestemmelser, der strede mod den hellige Kirkes Friheder, samt uagtet han vidnede for dem, at de, som driste sig til saadant imod Kirken, falde i Pavens Bann ved selve Gjærningen, saa ringagtede de dog ikke des mindre denne hans Advarsel med fordømmelig Dristighed. Erkebiskoppen satte ogsaa fornemmelig to af disse dine Formyndere i Bann, nemlig Bjarne af Giske og Andres Plytt <sup>1)</sup>. Men

<sup>1)</sup> I Texten staar Pluckr; sandsynligvis har Pavebrevet haft plutt, hvilket af Oversfatteren er læst som plucc.

skjønt Biskoppen heri gjorde sin Skyldighed, saa plejede hine dog lige saa fuldt som for Samkvem med andre christne Mænd, og de andre Formyndere og Raadgivere samtykte ej alene i hvad de havde gjort, og omgiffes med dem; men oven i Kjøbet hædredede endog hine samme, saavel som Andre der vare bannsatte for deres aabenbare Fejltrin, meget mere end før, med Gresbeviisninger, og viste dem forøget Afgtelse. Da nys nævnte Andres Plytt var død i Bannet, toge de øvrige Formyndere og Raadgivere hans Legeme, og lode det begrave i Bergen, i dit eget Capell. Ikke desto mindre paamindede Erkebiskoppen omhyggeligt saavel dig som dine Raadgivere, at I alle sammen vilde ophøre med denne Tynngen og Trængen af den hellige Kirke; han bad eder tilbagegive Kirkerne og deres Personer, hvad I før havde berøvet dem; de Love og Sedvaner og Bestemmelser som I havde indført, og som indeholdt mange Indgreb i Kirkens Friheder, bad han eder omhyggeligt at udradere af eders Bøger og Breve, eller at I i det mindste vilde give et offentligt Tilsagn om, at I før Eftertiden ikke vilde gjøre slige Ting gjeldende mod Kirkerne eller deres Ombudsmand. Men du og dine Formyndere, Opdragere og Raadgivere lode med stor Trods haant om at lytte til disse Advarslar. Siden sendte Erkebiskoppen for sig og sine Undermænd, Biskopperne, forstandige Sendebud til det apostoliske Sæde ifølge hiin Appæl, som dine Raadgivere havde foranstaltet. Du affærdigede ogsaa fremdeles et Sendebud til os. Men da denne Sag og begge Parter's Sendebud kom for os, overdroge vi disse Cardinaler, vor værdige Broder Biskoppen af Albano <sup>1)</sup>, og vore elskelige Sonner, Presten af St. Marcellinus og Petrus, samt Diaconen af Sancta Maria in via lata <sup>2)</sup>, at høre samme Sendebud, og siden indberette til os, hvad begge Parter havde fremsfort. Da nu disse Sendebud saaledes havde foredraget mangt og meget for disse Cardinaler, forlangte dit Sendebud blandt andet, at vi skulde sende en Legat til Norge, for at tilbagekalde alle de Tyngher og haarde Villkaar, som han sagde, at du og dine Mænd maatte døje af Biskopperne og de andre lærde Mænd i hele dit Rige. Men i modsat Fald sagde han, at han ikke vilde bryde sig noget om Appellen. Da dette Budskab havde faaet et saa daarligt Udfald, begyndte dine Raadgivere at sætte sin egen vrangne Vilje højere end Fornuft eller Retfærdighed, saa at de toge og fængslede de lærde Mænd, der udførte Biskoppernes Grender, Provster og Klerker, saa og de Lægmænd, der med Sed havde forpligtet

<sup>1)</sup> I den norske Overfattelse staar „erkibiskopi“; men da der ingen Erkebiskop var blandt Cardinalerne, maa der i Originalen have staact: Alb. episcopo (d. e. Albanensi episcopo), hvilket Overfatteren fejlagtigt har læst archiepiscopo.

<sup>2)</sup> Saavel hos Finn Jonsson som hos Th. Ternesen staar der urigtigt malata istf. via lata.

sig til at tjene Biskopperne. Begge Slags Folk plyndrede de, og jagede dem i Landsflygtighed fra alt deres Guds; saaledes dnygede de Ugjerning paa Ugjerning. Da nu dine Raadgivere fremturede i sliq Branghed mod Guds Ret, forsøgte Erkebiskoppen at gaa frem derimod efter sit Embedes Skyldighed samt efter de lovlige Paamindelser, han havde gjort dem. Men til Gjengjeld bovede hine samme med stor Ildfle og Haan mod den guddommelige Værdighed offentlig at belægge Erkebiskoppen saavel som Biskop Andres af Oslo og Biskop Thorfinn af Hamar med Utlegds Straf og at jage dem bort fra deres Biskopsstole; ja hvad mere er, at berøve dem alt deres Guds, først fordi Biskoppen vilde holde den før omtalte Composition mellem Erkebiskoppen og din Fader Kongen, dernæst fordi de, som det og var deres Pligt, ej vilde overholde eller lade overholde de Love og Bestemmelser, der aabenbart vare indførte i Strid med den hellige Kirkes Friheder. Erkebiskoppen havde en Tidlang taalt den før omtalte Utlegd, og tænkte allerede paa at rejse hjem til sin Erkebiskopsstol, da han betalte Naturens Gjeld, og døde fra denne Verden. Men da disse Begivenheder forefaldt, kaldte dine Raadgivere sit Sendebud tilbage fra Curia efter din Befaling, og dristede sig da til Ting, der vare Kirkerne og deres Personer til stor Forkrænkelse. Formedelt alt dette kom nu de før nævnte Biskopper til os, og bade ydmyggeligen, at vi i vort Hjerte skulde have Medlidenhed med deres ynkkelige Liv; de bade os ogsaa med faderlig Omhu at sørge for, at de ikke længer skulde være underkastede Utlegds-Straffen, og lide Afbræk i deres biskoppelige Værdighed. Da nu de Ting, vi her have nævnt, sandt at sige mishage Gud, skade dit kongelige Held, og spille saare meget din Berømmelse, hyde vi og paaminde vi din kongelige Majestæt, paalæggende dig, saa sandt du vil have dine Synder forladte, at du omhyggeligt betænker, at det ej sommer din kongelige Majestæt at bære dig saaledes ad, eller handle saaledes mod lærde Mænd i dit Rige, eller taale at andre handle saaledes imod dem, som der hidtil har været handlet, da du tvært imod burde hævde dem som Guds Tjenere, og forsvare deres Sag med sømmelig Godvilje".

Man seer noksom af dette Brev, at Paven paa det omhyggeligste vejede sine Ord, og lagde an paa, ikke at udtrykke sig strengere end han nødvendigviis maatte, for at det ikke skulde see ud, som om han ganske slog Haanden af Kirken, og holdt med Kongen. Han skyder den meste Skyld paa Formynderne, og tiltaler derimod Kongen selv i de venligste Udtryk, kun ved Slutningen tilføjer han nogle skaansomme Adbarfler, saadanne som en ældre Mand godt kunde henvende til en Yngling. Men ikke nok med, at dette Brev var noget langt andet end hvad Hierar-

herne fra først af havde ventet, maatte Bifkop Andres, der var bleven tilbage i Italien <sup>1)</sup>, endnu i nogen Tid vie paa Brevets endelige Udfærdigelse. Inden det var blevet beseglet, døde nemlig Pave Martin (den 28de Marts 1285), og det kunde nu ikke blive beseglet og udleveret, førend en ny Pave var udvalgt. Det nye Valg foregik den 2den April, og faldt paa Romeren Jakob Savelli, Cardinal-Diaconus af Sancta Maria i Cosmidin, der antog Navnet **Honorius** den 4de; han blev indviet den 20de Mai. Blandt de fra Martins Tid efterliggende udfærdigede Breve, som den pavelige Cantfleser nu forelagde Honorius til Udfærdigelse, var ogsaa det oven anførte, der nu blev forshvnet med Honorius's Intimation og overgivet Bifkop Andres <sup>2)</sup>. Hermed begav da Bifkop Andres sig paa Hjemvejen. Bifkop Thorsinn var ikke længer i de Levendes Tal. Han havde, som sagt, allerede i 1284 forladt Rom, og var, efter mange Gjenvordigheder, syg og i en daarlig Forfatning kommen tilbage til Klofret Doest i Flandern, hvor han fremdeles fandt en venlig Modtagelse, og hvor han faldt i en langvarig Sygdom, der efter 7 Maaneders Forløb endte hans Dage, den 8de Januar 1285. Allerede i August 1284 havde han gjort sit Testamente, og deri efter fattig Lejlighed betænkt Hellig Kors Capel ved Hospitalet i Hamar, Alle Sjøles Altar i Hamars Domkirke, St. Antons Kirke i Hamar, Ullenshovs Kirke, Tuterøens, Bakkens og Elgeseters Kloftr samt Clemens-Kirken i Nidarøos til Opbygning, og endelig Klofret i Doest, foruden endeel Benner, sine trængende Slægtninger i Throndbjem, sin Moder og sine Syfkende, med nogle smaa Legater, der vidnede

<sup>1)</sup> Den 20de Novbr. 1284 sees han at have været i Perugia, hvor han med fem andre Bifkopper deeltog i Udfærdigelsen af to Aftadsbreve til Bøfste for de Syedalkes Capel ved Nordhausen i Mainz's Diocæs, og for Bodenwerder Kirke i Mindens Diocæs, fe Ayrmanni Sylloge Anecdotorum I. 331 og Baringii Clavis diplom. p. 480.

<sup>2)</sup> Datum anføres ikke i Oversættelsen, men da Pave Martins Brev af 18de Januar 1285, der handlede om Bifkop Narves Postulation til Erkebifkop (fe nedenfor) ogsaa sees at være blandt dem, der laa efter til Honorius, og af denne er forshvnet med en ny Intimation under 12te April 1285, bliver det heel sandsynligt, at det ovenfor meddeelte Brev udfærdigedes samme Dag. Dette bekræftes end mere deraf, at Intimationen taler om flere efterliggende Breve, og dernæst næsten ordlydende stemmer med Intimationen i hiint Brev om Narves Postulation. „Mester Peter af Mailand“, heder det i Avarselskrivelsen, „vor elstelige Sun og den hellige Kirkes Cantfleser, sagde i vor Avarselse, at da salig Ihukommelse vor Hermand Pave Martinus var i Live, modtog han nogle Breve, forfattede under denne Paves Navn, saa lydende“ o. f. v. — „Magister Peter, den romerske Kirkes Vicecantfleser“, heder det i Brevet om Narve, „forelagde os et under vor Forgængers Navn udfærdiget Brev“, o. f. v. — Det bliver saaledes næsten utvivlsomt, at begge Breve ere udfærdigede samme Dag, 12te April 1285.



om, hvor ringe hans Midler vare. Han begravedes i Klofret, nær ved Altaret, og blev regnet blandt Helgenernes Tal, deels fordi han havde udstaaet saa meget for Kirkens Skyld, og for den hellige Vandel, han havde ført i Klofret, deels ogsaa for et Mirakel, der senere skulde have fundet Sted ved hans Liig <sup>1)</sup>. — Biskop Andres kom derimod velbehol-

1) Om Thorfinns Døds Handlinger der temmelig udførligt i Caroli de Vische Bibliotheca scriptorum ordinis Cisterciensis S. 316 fgg., hvor ogsaa Testamentet aftrykkes. Her meddeles, efter et gammelt Haandskrift, følgende Beretning om ham: „I Aaret 1284 udmærkede han sig; da han ikke vilde samtykke med de Ildesindede eller give efter for dem med Hensyn til Kirkens Rettigheder, forfulgte de ham, tilføiede ham Overlast, og tvang ham voldeligen til at forlade Landet. Da han ikke fandt nogen anden Vej at undslippe paa, begav han sig til Egen, og sejlede bort. Siden, efter mange Ulykker og Farer, efter at have døjet Storme og Kulde, leed han tilsidst Skibbrud, og slay med Nød og Meppe levende derfra tilligemed sine Ledsagere og hvad de havde paa sig. I sliig Hunger og Fattigdom kom han til Klofret Døest i Tournay Biskopsdomme, nærved Brügge, og bad om, at man vilde modtage ham for Guds Barmhjertigheds Skyld. Da Munkene saa denne ærværdige Mand i sliig serskelig Forsatning, ynkedes de over ham, som billigt var, og toge barmhjertigt imod ham af Kjærlighed til Christus. Han levede hos dem i 30 Uger som en from Fader, og ligesom Kammerat, meget andagtigt, idet han gav alle Exempler paa Taalmodighed, Anger og al Slags Gødhed. Man gav ham Tjenere blandt Brødrene, der epvartede ham, og som saa Tegnene paa hans Hellighed, og den Haarskjorte, han var iført, hvilket de siden aabenbarede for Brødrene og Munkene. Han fandt Behag i fromme Samtaler med Munkene, og indbød saa godt som dagligt nogle af dem til sit Bord, bevyertende dem overflødigt, men for sin egen Person levede han uslyre asfældende. Tilsidst gjorde han, efter Guds Tilskyndelse, et smukt Testamente over sine Ejendomme, og henfød den 8de Januar i Brødrenes samt sine ligeledes der med ham dværende Chorsbrødres og Capellansers Narvarelse. Han blev begravet sammesteds foran Højaltret. Han gjorde og (som jeg har hørt) nogle Mirakler. Efter denne fromme Hyrdes Død beskrev Konnus Walterus de Nuda, Munk i samme Kloster, der selv havde seet ham, hans Liv korteligen i disse Vers. (Her følger Versene). Blandt andre Ting, som Gud værdigedes at aabenbare ved denne sin Udvalgte, til sin egen Ære og for at vise hans Fortjeneste, synes dette nyt for vore Vegne, at hine Vers, som vi see skrevne paa et Blad, naglet til et i Kirken paa Stenveggen ved hans Grav ophængt Brev af Biletræ, ved guddommelig Kraft her holdt sig usfædte i 66 Aar, og holde sig endnu, saa at hverken de selv eller Brevet, skjønt denne Træart let bliver ormstucken og bedarvet, have lidt nogen Skade, men alt er friskt og heelt, som om det var ganske nyt. Men dette udretter vel Gud, for at hans Minde ej skal udslættes, men af en eller anden senere optegnes“.

Af disse Vers, der saaledes ere forfattede 66 Aar efter Thorfinns Død, eller omkring 1351, og aftrykte hos de Vische efter et gammelt Haandskrift, anføre vi følgende, ubeladende de overvættes Lovtaler over hans Fromhed, Retfærdighed, Strengthed mod sig selv, og Blidhed mod Andre, o. s. v.

Torphinnus dictus, sedi dominans Hamariensi,  
pro quâ, conflictus cum principe Norvegiensi  
sumsit et intrepidus stans in facie dominantis

den tilbage til Norge med Skrivelsen, hvis Indhold ej var af det Slags, at han derved kunde føle sig opmuntret til at fortsætte sin Modstand; han maa derfor vistnok have fulgt de øvrige Biskoppers Exempel, og i Stilhed forliget sig med Kongen og Raadet, thi vi finde ham strax

agnos non tepidus rapiens ex ore vorantis.

En Moysen alium, deica plenum ratione,  
 ut genus ipse pium ducat de sub Pharaone,  
 sed qui semper agit perverse, callidus hostis,  
 per regem satagit clerum subvertere, post, is  
 pulsus in exilium, quo naufragus et tribulatus  
 quærens auxilium, papam petit, attenuatus  
 per mare, castra, solum peragens fuit, irrequietus,  
 scandens mente polum, tulit adversantia latus

— — — — —  
 huc tandem rediens vacuus pro juris amore,  
 quo sanus veniens, est omni cultus honore,  
 post, febre depastus per sabbata ter decimata  
 promeruit castus solari morte beatâ,  
 Anno vigesimo quater, actis mille ducentis  
 quarto, de limo petit . . . . . omnipotentis,  
 terna credo die post festum Theophaniæ.

Heraf maa man altsaa slutte, hvad der ogsaa ovenfor er antaget, at han strax fra Norge begav sig til Doest, men leed Skibbrud paa Vejen, at han siden fra Doest begav sig til Rom, og, efter fergjedes at have klaget for Paven, som sig og udarmet tilbage til Klosteret, som han ikke mere forled. Det lader ogsaa til, at han tidligere havde faaet sin gejstlige Uddragelse i Doest, og at dette var Grunden, hvorfor han, da han jagedes i Landflygtighed, begav sig derhen. I Acta Sanctorum I. 548 anføres nemlig, efter Sausfayes martyrologium Galliæ, at Thorfinn venit ad monasterium Dustanum, Cisterciensis ordinis, cuius a pueritia alumnus erat; her er det vistnok muligt, at cujus alene gaar paa Cisterc. ordinis, og saaledes blot antyder, at han havde været Cisterciensermunk, men rimeligere er det dog, at det gaar paa Klosteret. Ogsaa Henriquez, menol. Cist. ordinis S. 11 anfører, at han „tjente den Højeste i Cisterciensernes hellige Orden“. Hans Hellighed omtales i flere Martyrologier og andre lignende Skrifter, navnlig i Acta Sanctorum, l. c. ved hans Dødsdag, den 8de Januar. Det egentlige Bevis paa hans Hellighed var, som det lader, at da Abbeden i Doest i 1345 vilde lade hans Grav i Choret jævne med Gulvet, hindredes man heri, idet en sød Lugt udbredte sig over hele Kirken. Dette var det vel og, som bevægede Walter af Munda til 6 Mar. efter at digte hine Vers til hans Ere. G. de Wisbe bemærker, at man i 1645 søgte efter hans Grav i Ruinerne af Klosteret, men kunde ikke finde den, hvorimod man sandt Liget af den i samme Kloster den 19de Januar 1218 afdøde Biskop Peter af Neesvide. Efter de Wisbes Skrift er Testamentet aftrykt hos Euhm, Hist. af Dann. X. S. 1026—1028; men dette Aftryk mangler ved Slutningen den Attestation, som Udsæderne af Transumtet tilføje, saalydende: „Nos vero in testimonium inspectionis nostræ præsentibus literis sigilla nostra duximus apponenda. Datum anno domini millesimo ccº, octogº. quarto“. Testamentet selv er dateret Octava

efter atter i rolig Besiddelse af sin Biskopsstol, ja endog under Erkestolens langvarige Vacance udførende de Biskopsvielser, der ellers skulde forrettes af Erkebiskoppen selv. Saaledes var da den heftigste Strid nogenledes bilagt, og de kirkelige Forretninger gik igjen nogenledes deres Gang. Der kan vel heller ikke være nogen Tvivl om, at Dronningens og Hovdingernes Bannsaetelser nu bleve tilbagekaldte, hvis dette ikke allerede tidligere var skeet.

Imidlertid havde der ogsaa været gjort Forsøg paa at faa den ledige Erkestol besat. Først naar dette var skeet, kunde en ny lovlig Overeenskomst mellem Kronen og Kirken skee, og om man end, som det lader, allerede var enig om det væsentlige, og Kronen havde vundet en afgjort Sejr, saa var dog Tilstanden kun provisorisk, saa længe ikke den erkebiskoppelige Myndighed selv havde godkjendt alt sammen. Nidarøos Chorsbrødre valgte i Maret 1284, omtrent to Aar efter Erkebiskop Jons Flugt, Biskop Narve af Bergen eenstemmiqt til hans Efterfølger. Men da Narve allerede beklædte en anden Biskopsstol, kunde han efter de canoniske Regler kun postuleres, ikke formeligt vælges, og Pabens Samtykke til Postulationen maatte indhentes. I dette Errende sendtes da de tvende Chorsbrødre Sira Sighvat Vigfusson Lande og Sira Audun Thorbergsson Naude, Prest til Throndenes, hvilke begge havde været med at besværges og besegle Compositionen, og som netop vare de af Chorsbrødrene, der om Sommeren 1282 havde lidt Overlast, eller i det mindste troet at lide Overlast, af Hr. Bjarne Erlingsson, hvorfor de ganske vist vare heel uvenligt sindede mod Regjeringen <sup>1)</sup>. Men dette lader ogsaa just til at have været Grunden, hvorfor de, og ingen anden, bleve sendte i dette Errende, thi ihvortvel Chorsbrødrene eenstem-

assumt. beatae virginis, d. e. 22de August. Naar hans Dødsdag, 8de Januar, veduagtet henføres til 1284 i de ovenfor meddeelte Vers, da er det, fordi Maret her, som ofte i den Tid, er antaget at begynde med Paaske. 1285 nævnes som Dødsaaet baade i de isl. Annaler og i Arne B. Saga Cap. 54. Da Thorfinn i Testamentet betænker sin Moder, som altsaa var i Live, maa han ved sin Død ej have været ret gammel. Og da han betænker ej færre end fire Klostre og Kirker i Throndhjem, samt nævner sine „trængende Paarsøende i Throndhjem“, maa man antage, at han, før han blev Biskop, her havde hjemme der; sandsynligviis er han den Chorsbroder Thorfinn, der var med at besværges og besegle Compositionen. Maaskee havde han og været Prest ved Clemenskirken, siden han betænker denne. Men hvorledes det gik til, at han fra Cistercienser blev Canonicus, skjønnes ikke. Maaskee var han ikke virkelig Munk, men havde alene været oplært ved Klosterkolen i Doest.

<sup>1)</sup> I Vidnesbyrdet af 1291 staar der udtrykkeligt, at Bjarne havde lagt baade Sighvat og Audun i Bøder. Den sidste kaldes her Sira Audun til Throndenes; sandsynligviis har Sighvat ogsaa haft Prestekald i Haalogaland. At Sighvats Fader hed Vigfus, og Auduns Thorberg, sees af Dipl. Norv. III. No. 38, 88, 90, 104.

migt havde valgt Narve, synes dog denne Genſtemmighed ikke at kunne have været frivillig; ſom Kongens perſonlige Ven og forhenværende Dominicanermunk kan Narve ej have ſtaaet ſunderligt vel anſeet hos Chorsbrødrene, og der er ſaaledes al Grund til at tro, at Valget er ſkeet efter Kongens eller Raadets tydeligt udtalte Onſke, hvilket Chorsbrødrene i deres daværende fortrykte Tilſtand ſolte ſig for ſvage til at trodſe. Men de kunde derimod overdrage deres Udsendinger, hemmeligt at modarbejde Valget, og dertil vare viſſelig begge hine Mænd heel vilſige. Hvad der tillige anbefalede Sigvæt til at affendes, var at han allerede forhen havde været brugt i Sendeſſe til Curien, og navnlig paa ſin Bens, den ſkaalholtske Biſkop Arnes Begne overværet Conciliet i Lyon, ſom det ovenfor er nævnt <sup>1)</sup>. De kom til Rom, medens Martin den 4de endnu levede, og ſandſynligviis havde de da underhaanden givet ham eller hans Raadgivere en ſaadan Skildring af Narves Perſonlighed, at han beſluttede ikke at godkjende Poſtulationen. Han overdrog forſt til tre Cardinaler at underſøge den, men uagtet de ikke fandt noget i canonisk Henſeende at udsætte paa den, foregav han dog at kjende for lidet til Narves Charakter og Egenſkaber, til at han endnu kunde ſtafæſte hans Valg, ſaaſom Nidaros Kirke juſt nu trængte til en klog Styrrer, og derfor ej burde beſættes uden med en duelig Mand. Han overdrog derfor, ved Skrivelle af 18de Januar 1285, Abbeden af Tuterø, Dominicanernes Prior i Nidaros og Franciscanernes Guardian i Bergen nærmere at anſtille Underſøgelſer om Biſkop Narves Charakter og Vandel, ſamt, hvis de fandt ham værdig og ſkicket til Erkebiskopsdomme, da at løſe ham fra Bergens Kirke, beſlikke ham til Erkebiskop, og paa Pavens og den romerſke Kirkes Begne modtage hans Troſtſæed, men i modſat Fald at caſtere Poſtulationen, og enten ved nyt Valg eller ved ny Poſtulation at ſtaffe Nidaros Kirke en duelig Beſtyrver. Ogſaa dette Brev var blandt dem, der ej bleve udfædte, medens Pave Martin endnu levede, men laa efter og maatte forſones med ny Udfædſe af hans Eftermand. Men at man i det pavelige Cancelli dog ſkøndede ſaa meget ſom muligt paa Sagen, ſees deraf at denne nye Udfædſe er dateret den 12te April 1285, førend Honorius endnu var bleven indviet og kronet. Samme Dag blev da ſandſynligviis ogſaa den ovenfor meddeelte Advarſelsſkrivelle udfærdiget, og der er ſaaledes al Grund til at tro, at de tvende Chorsbrødre Sigvæt og Audun gjorde Følge med Biſkop Andres paa Hjemvejen. Merketligt nok er det, at uagtet ej alene Biſkopperne Thorſinn og Andres havde ſlaget over Norges Regjering, men ſandſynligviis ogſaa Sigvæt og Audun paa det ivrigſte ſandte deres Ord,

<sup>1)</sup> Se ovf. 4de D. 1ſte B. S. 529, 551, 635.

hinn Advarselsskrivelse selv dog ikke blev strengere. Undersøgelsen angaaende Biskop Narves Duelighed til Erkestolen gik i Langdrag; han synes ikke at have haft den almindelige Stemning for sig, og sølte maastee ikke engang selv Lyst eller Kald til at indtræde i en Stilling, der, hvor glimrende den end kunde synes at være, dog, som Sagerne nu stode, kun aabnede Udsigt til Trængsler og Krænkelser, og i alle Fald udfordrede et Mod og en Kraft, som han neppe besad <sup>1)</sup>). Bist er det, at Postulationen omsider af visse lovlige Grunde, som det heed, blev caeseret, og Nidaros Capitel befaleet at foretage nyt Valg. Saaledes stod Erkestolen endnu i to Aar ubesat.

68. Fortsættelse. Mag. Hugutio i Norge som pavelig Tiende-Collector. Forund af Hamar bliver Erkebiskop.

Det viste sig nu fremdeles, at det eneste Punkt af den hele Strid mellem Gjeftligheden og Kronen i Norge, som den pavelige Curie omfattede med Iver og Interesse, og for hvilket alt andet stod i Skyggen, var de Hindringer, som Regjeringen havde lagt i Vejen for Indsamlingen og Udførelsen af Seraars-Tienden. Erkebiskop Jon havde selv begyndt Indsamlingen, men formedeltst de mange Hindringer endnu kun faaet den samlet for eet Aar, da han maatte forlade Landet. De indsamlede Penge og Varer, som Regjeringen forbad at udføre eller omsætte i rede Solv, havde han deels ladet blive hos Under-Collectorerne, deels nedlagt i sin Kirke <sup>2)</sup>). Efter hans Død var naturligviis Indsamlingen gaaet istaa. Men Pave Honorius udnævnte d. 1ste November 1285 sin Capellan, **Hugutio**, Sogneprest til Castiglione i Arezzo Biskopsdomme, til sin Indsamler af Seraarstienden i alle tre nordiske Riger, og gav ham dertil udstrakte Fuldmagter og mange Anbefalinger; man seer imidlertid af Fuldmagten, at Paven ved denne Sendelse nærmest havde Norge for Dje, da den fornemmelig bandler om, hvad der her var skeet og fremdeles skulde skee <sup>3)</sup>). Hugutio fik Myndighed til at bannsette alle dem,

<sup>1)</sup> Arne B. Saga Cap. 47. „Biskop Narve, der først valgtes til Erkebiskop, tyktes ej være Manden til at sætte sig i samme højansættede Sæde“.

<sup>2)</sup> Beretning om Indsamlingen i Norge, blandt de langebrevte Afskrifter i det fgl. danske Geheimearchiv, udtogsviis, men usøjagtigt, meddeelt hos Suhm, H. af D. X. S. 844, 845.

<sup>3)</sup> Brev af 1ste November 1285, indehold. Fuldmagt og Instrur for Hugutio, i Dipl. Norv. I. No. 75, jvfr. Bzovii Annales col. 925 og Suhm, X. S. 1026, hvor et af de pavelige Anbefalingsbreve er aftrykt. Dette Brev er fillet til en Konge, men Kongens Navn staar in blanco, hvilket viser, at Hugutio maa have faaet ligelydende Anbefalingskrivelser til alle tre Nordens

især Gejstlige, som lagde ham Bønsetligheder i Vejen. Selv skulde han af de indsamlede Penge for sin Umag nyde 18 smaa tourstke Sous dagligt <sup>1)</sup>. I en egen Skrivelse fik han Ordre til, at udbetale til nogle florentinske Kjøbmænd, hvad han fik indsamlet i Norge, ligesom ogsaa disse Kjøbmænd fik anbefalings skrivelser til alle Troende om at lade dem passere frit og ubehindret i Kirkens Grinde til Danmark, Norge og Sverige. Paven meddeelte derhos Huguitio under 22de November en Afskrift af den Fuldmagt, som Erkebiskop Jon tidligere havde faaet. Huguitio kom ikke afsted, førend i det følgende Aar. Der findes tvende pavelige Skrivelser af 5te Januar 1286, begge til Kong Erik, hvori Honorius fornyer sin Formands Anmodning til ham om at ophæve Forbudet mod Salg af brændt Solv eller Sterlinger til de Gejstlige, og om ingen Hindringer at lægge i Vejen for Seraarstiendens Udførelse af Landet, hvilke Skrivelser man maa antage, at Huguitio selv bragte med <sup>2)</sup>. Han sees at have lagt Vejen over England, hvor han traf Jarlen Alf Erklingsøn, der just da, som det i det Følgende skal berettes, var sendt som Gesandt fra Norge; da Alf rejste hjem, blev han i Følge med ham, og maa være ankommen til Norge i August Maaned <sup>3)</sup>. Han udstedte i Oslo den 28de August en verificeret Afskrift af det pavelige Fuldmagtsbrev, formodentlig til offentlig Kundgjørelse og almindeligt Eftersyn <sup>4)</sup>, og lod tillige udgaa en Opfordring til alle Gejstlige og Verdslige i Oslo Biskopsdømme om inden Juul at betale den Tiende, de skyldte til det hellige

Ronger; sandsynligviis vare ogsaa de til andre Fyrster og Stormænd stemmende dermed. Pavens i det følgende omtalte Skrivelse til Huguitio om at oversende Pengene ved florentinske Kjøbmænd vedkommer fornehmelig, hvad der strax oppebæres af Danmark og Sverige, hvor allerede Magister Bertrand Ameriks Søn, senere Erkebiskop i Arles, havde samlet endel til 1282, men ladet noget blive tilbage, hvilket nu Paven ved en egen Skrivelse bed Bispeppen af Aarøs (enten Aarhus i Danmark eller Westeraas i Sverige) at samle og levere Huguitio, som da igjen skulde levere det til Florentinerne. Disse nævnes i Brevet til Huguitio saaledes: Bindus Isquartia de Thomasii Spilati, et Lapis Ugonis Spinæ ac Ildebrandus Brunecti, Jacominus Alfani et Forensis Alfani de Alfanorum societatibus. I Passet for Kjøbmændene, dateret 5te November, nævnes Azulinus Salvi, Baldus Ralloli, Bentinus Bonvazati, Cianus Michaelis de Thomasii Spillati et Lapis Hugonis Spinæ ac Ildebrandus Brunecti, Jacominus Alfani, Forensinus Johannis Alfani, Brosius Juncti et Johannes Gualterotti de Alfanorum societatibus, et mercatores florentini. (Langebæske Afskrifter).

1) Dette staar allerførst i Beskikkelsesbrevet, afstrevet efter Regesten, men mangler i den Afskrift, der er aftrykt i Dipl. Norv.

2) Dipl. Norv. I. 76, 77.

3) Jøsl. Annaler. Der staar her: „Hugo nuntius eller Hugonizius i Stedet for Huguitius, Huguitio.

4) Dipl. Norv. I. 78.

Land, samt ellers at udrede Gaver og efterkomme Løfter, Korsløsninger o. a. d., hvortil de maatte have forpligtet sig, lovende dem i saa Fald Absolution for det Bann, hvori de ved Forsømmelsen vare faldne, men i modsat Fald truende med Bann og Bøder. Biskop Andres lod siden denne Opfordring kundgjøre, oversat paa Norskk <sup>1)</sup>. For Resten har vel Huguitio ladet lignende Opfordringer udgaa til de øvrige Biskopsdømmer. Det lader ikke til at han mødte Vanskeligheder; han maa tvært imod under sit Ophold i Norge, der blev temmelig langvarigt, have vundet Kongens og Regjeringsherrerens Indest og Tillid, da vi finde ham benyttet i Underhandlinger med fremmede Magter. Man søgte vel, at den Eftergivenesshed, Paven havde vist, fortjente at mødes med en lignende, især da de Summer, hvorom der var Tale, hovedsageligt gik af Kirkens og Geistlighedens egen Kasse, saa at Afgiften snarere bidrog til at svække, end at styrke denne. Huguitio sendte, sandsynligviis strax efter sin Ankomst til Norge, alle de af Erkebiskoppen indsamlede Penge ved sin Notarius til Mozziernes og Alfaniernes Compagnier i Florents; hele Summen befandtes, efterat være optællt og undersøgt i Florents, at udgjøre noget over 2314 Mkr. fint Sølv efter romersk Bøgt, men kun en mindre Deel deraf var omsat til engelske Sterlinger eller rede Sølv; det meste sendte Huguitio i norske Penge af forskjellig Gehalt, hvad enten han nu har fundet det umuligt eller uforment at omsætte de norske Penge til Sterling eller brændt Sølv i Landet selv, thi man kan dog ej antage, at der nu længer fra Regjeringens Side lagdes nogen Hinder i Vejen for Berlingen. Undersøgelsen skede ved pavelige Kammer-Guldsmede og Kjøbmænd, og til Vejledning ved Undersøgelsen havde Huguitio sendt under sin Forsegling til den romerske Curie et Bøgtlod af Bly, der angav det norske Pund <sup>2)</sup>. Hvor meget Huguitio selv fik samlet, findes ingensteds

<sup>1)</sup> Dipl. Norv. II. 22. 23. Man seer af Andres's Ord „Sr. Huguitio Pavens Cappellan og Sendemand slyede os et Brev paa Latin, da han først var i Oslo“, at Huguitio var rejst fra Oslo, da Oversættelsen kundgjordes; paa den anden Side seer man af Udtrykket „hans (Pavens) Sendemand, der nu er kommen i Landet“, at der ej var lang Tid hengaaet siden Huguitios Ankomst. Altsaa var han ganske nys ankommen, da han i Oslo den 28de August udstedte hine verificerede Afskrifter.

<sup>2)</sup> Utrykt Afskrift af de pavelige Regester i det danske Geh. Archiv. Suhm H. af D. X. S. 844 leverer et kort Uddrag deraf; men henfører det uligtigt til 1282, fordi dette Aar omtales som det, hvori Bertrandus Almerici forlob Danmark. Det hele Document er nemlig en ubetret Beretning om, hvor meget der var udrettet med Hensyn til Pavetiendens Indsamling lige fra 1275 til det Aar, hvori Documentet er skrevet. Det begynder med Indsamlingen i Sverige og Danmark; denne Deel, der er den vidløftigste, er trykt i Fortalen til Lagerbring's sv. Historie, 4de Deel, samt Dipl. Svec. I. No. 743, og her nævnes i Færstningen 1282 som det Aar, da Bertrand efter et tiaraigt Ophold forlob Norden.

angivet; kun erfare vi, at han opholdt sig længe i Norge, og at han maa have vundet Kongens og hans Naadgiveres Indest og Tillid i en ualmindelig Grad, siden vi finde ham benyttet i den norske Regjerings Tjeneste som Underhandler med England baade i 1290 og i 1292. Hinn oven nævnte Sum maa ansees for særdeles betydelig, naar den, som det udtrykkeligt siges, kun udgjorde eet Mars Tiende; men man kan neppe antage, at Hugutio for de følgende Mar fik samlet forholdsviis lige saa meget, da Omstændighederne nu vare mindre gunstige, og da der ej alene, som ovenfor omtalt, havde været Naar, men tillige en høist ubelejlig Fejde med de nordtydske Handelsstæder, hvorom der i det følgende vil blive

Dernæst følger en kort Notits om, hvo der ved Affattelfestiden var, eller havde været, Collectorer i de nordiske Lande, Skotland og Nordtydsland. I Skotland, heder det, var det Mag. Raimund de Vititi, Chorsbroder i Mt, ferdum Capellan hos Cardinal Uberto; han var endnu, da dette blev frevet, i Skotland. I Norge var det først Erkebiskop Jon, og efter ham Hugutio, der endnu opholdt sig der. I Danmark først Mag. Bertrand, og efter ham, samt flere mellemliggende Mar, Hugutio, der fremdeles var der. I Røms, Bremens og Magdeburgs Provincier samt i Cammins Biskopsdomme først Mag. Raynerius, Provst i Clavastum, siden Prioren af St. Andreas i Rom, som endnu var der. Endelig følger Regnskabet over de i Norge indsamlede Penge. Af dette sees, at af den Sum, Erkebiskop Jon og hans Subcollectorer havde samlet, og som Hugutio nu sendte ved sin Notar Gerius Raynaldi af Arezzo, var 520 Mfr. Sølv, af Gødhed som de nye engelske Sterlinger, hvoraf der gik 12 Sh. 6 Pence paa en norsk Vegt-Mark; men da den norske Mark var  $\frac{1}{4}$  Unze samt 4 Gran mindre end den romerske, udgjorde hiint Sølv Vegt kun 503 Mfr. 2 Unzer 16 Tarener i romersk Vegt. Desforuden var der tynde norske Penge (Bractæter) til en Vegt af 4400 Mfr. norsk, hvilken Myntfort, neje prevet, indeholdt  $\frac{1}{4}$  Sølv af venetiansk Gehalt samt 1 Taren mere for hvert Pund; reduceret til reent venetiansk Sølv indeholdt da hine 4400 Mfr. kun 717 Pund, 8 Unzer, 9 Tarener Sølv efter romersk Vegt. Fremdeles gamle tykke Penge til en Vegt af 5000 Mfr., hver Mark beregnet at indeholde 8 Skill.; men af samme Myntfort indeholdt den romerske Mark 13 Sk. 3 Pence; denne Myntfort indeholdt ligeledes  $\frac{1}{4}$  Sølv af ven. Gehalt samt 1 Taren mere for hvert Pund. Reducerede til reent ven. Sølv udgjorde hine 5000 Mfr. 408 Pd. 1 Unze 8 Tarener 7 Gran efter romersk Vegt. Endelig gamle tynde Penge, til en Vegt af 500 Mfr. norsk, hvilke reducerede til reent ven. Sølv udgjorde 81 Pd. 6 Unzer 20 Tarener Romersk. Summen af alle de norske Penge, reducerede til romersk Vegt, udgjorde altsaa 1207 Pd. 4 Unzer 7 Tarener 7 Gran, hvilket, udtrykt i Mark, var 1811 Mfr. 7 Tar. 7 Gr. romersk. (et Pund regnedes saaledes til  $1\frac{1}{2}$  Mk.); dette, tillagt hine 503 Mfr. 2 Unzer 16 Tarener, udgjorde i Alt 2314 Mfr. 2 Unzer 23 Tarener og 7 Gran, alt romersk Vegt. Det var ved Sammenligningen af det forseglede norske Pundsløb med det romerske, at man fandt den norske Mark at være  $\frac{1}{4}$  Unze 4 Gran ringere end den romerske. En Sum af 2314 Mk. siint Sølv repræsenterede i de Læder mindst en Verdi af 160000 Spdlr. nutildags: et lffe ringe Bøvel for et eneste Mar.



handlet nærmere, forøgede Mangelen i Landet, og denne Krig igjen af-  
løstes af en med Danmark. Disse Krige og vigtige Forhandlinger med  
Skotland og England, hvortil Kongens Svogerstab med den skotske Kon-  
gefamilie gav Anledning, bidroge vel ogsaa for en stor Deel til at af-  
drage Magthavernes Opmerksomhed fra Kirkestriden, og saaledes at berede  
Kirkens Tjenere en mindre ubehagelig Stilling.

Men om end et Slags forsonligere Stemning var indtraadt fra de  
verdslige Herrerers Side, gik denne dog ikke saa vidt, at de endog skulde  
have ladet Chorsbrødrene i Nidaros frie Hænder i at vælge til Erkebi-  
skop, hvem de vilde. Da Narves Valg, som det maatte være let at  
forudsæe, var blevet casset i Maret 1286, og Chorsbrødrene saaledes  
skulde stride til nyt Valg, udkaarede de eenstemmigt en af deres eget  
Collegium, ved Navn **Gindrige**, der havde været en ivrig Tilhænger af  
Erkebiskop Jon, og derfor ved Udbrudet af Striden mellem ham og For-  
munderne havde forladt Landet, og var dragen til Italien, hvor han  
endnu opholdt sig i Bologna. Denne hans Hengivenhed for Erkebiskop  
Jon, der vistnok udsprang af eller var forenet med strenge kirke-  
lige Grundsetninger, var det vel, som anbefalede ham i Chorsbrø-  
drenes Dine, medens den derimod var en lige saa vigtig Grund for  
Raadsherrerne til een som alle at modsætte sig hans Valg. Det saa ikke,  
siges der i en næsten samtidig Beretning, saa uligt ud til, at han vilde  
komme til at fare samme Vej som hans Formand, Erkebiskop Jon.  
Ifke desmindre sendte Chorsbrødrene fire af deres egen Midte, de før  
nævnte Sigvat Naude og Audun Lande samt en Jon og en Thore, til  
Italien for at melde Gindrige Valget og erholde pavelig Stadfestelse der-  
paa. De fik derhos Myndighed til, hvis Gindrige ikke modtog Valget,  
eller dette forkastedes, da at udvælge en af sin egen Midte, eller hvem  
de ellers fandt skicket dertil. Gindrige, der ikke var uvidende om den  
Ugunst, hvori han stod hos Raadet, saavel som om den mislige Stilling,  
hvori den norske Kirke, fra et hierarchisk Standpunkt betragtet, nu be-  
fandt sig, afflog at modtage Valget, viseligen foretrækkende en rin-  
gere, men roligere Stilling for en Hæderspost, der alene vilde bringe  
ham Uro og Sorger, naar han skulde opfylde sine Embedspligter  
saaledes, som han vistnok tænkte sig dem. Med denne Bested droge  
da Udsendingerne videre til Paven, udviklede for ham, i hvilken Nød  
den norske Kirke var stedt, bade ham om at forsørge den med en  
duelig Hyrde, og betegnede som saadan **Torund**, der Maret forud var  
bleven indviet, ja endog, som det synes, valgt af Biskop Andres af  
Oslo til Biskop i Hamar, hvor han før var Chorsbroder, ved samme  
Lejlighed, som **Dolgsfinn** indviedes til Biskop paa Orkney i den 1284

afdøde Biskop Peters Sted<sup>1)</sup>). Pave Honorius, der neppe kjendte mere til ham, end hvad Udsendingerne havde gjort ham viis paa, stode paa deres Ord, og udvalgte da ved Provision Torund til Erkebiskop (15de Febr. 1287), idet han tillige med sin apostoliske Myndighed løste ham fra det Baand, der bandt ham til Hamars Kirke. I Norge troede man fuldt og fast, at Eindride skulde blive Erkebiskop, men da Udsendingerne nu kom tilbage med Efterretningen om Torunds Valg, maa Kongen og hans Raad være blevne behageligt overraskede, siden der ikke tales om mindste Indsigelse fra deres Side. Torund modtog Valget, og overtog Bestyrelsen af Erkestolen som udvalgt Erkebiskop, medens Sighvat atter sendtes til Rom for at hente Pallium, hvilket Torund, som allerede indviet Biskop, efter sædvanlig Skik ansaaes fritagen for, personligt at hente<sup>2)</sup>. Men imidlertid var Pave Honorius død d. 3die April, og Pavestolen stod ledig i over 10 Maaneder, inden hans Eftermand, Nikolaus d. 4de (Hieronymus af Ascoli, Minorit, og Cardinalbiskop af Præneste), blev udvalgt d. 15de Februar samt kronet d. 25de Febr. 1288. Indtil da maatte Sighvat vente, førend han kunde faa Pallium

1) I Biskop Thorfinns Testamente betænkes ogsaa „*Fr. Jerund*“ og „*Fr. Therslein* Dlafssen“ med Gaver, og indfattes til Executerer, idet Testator kalder dem „*mine* Chorsbrodre“. Disse kunne neppe være andre end Thorfinns tvende Eftermænd. Af Andres udvalgte Torund, forhen Chorsbroder i Hamar, til Biskop i Hamar, saavel som Dolgfinn, der indviedes samtidigt med ham, til Biskop paa Orkno, siges ligesom i Arne B. Saga Cap. 57; nu er det vel muligt at „*valgt*“ (kosit) paa dette Sted staar festsagt i Stedet for „*viet*“, da der andensteds (i Annalerne) kun er Tale om Bielsen, og det ej vides, hvorledes han kunde komme til at vælge nogen Biskop til Orknoerne; men alligevel er det klart, at, naar Andres som den, der skulde ferrette Bielsen, havde Magten i Hænder, undled han vist ikke at anvende den til Fordeel for Oslo Capitel's tidligere omtalte Prætension paa at raade med ved Hamars Biskopsstols Besættelse, om han end ikke ligesom kunde gjere denne Prætension gjeldende, efter at Erkebiskop Jon havde afsagt Demmen til Fordeel for Hamars Capitel; og dette har sandsynligvis netop været Grunden til, at Oslo Capitel, trods hiin Dom, i 1305 fornyede Fordringen, hvilken dog naturligtvis Torund, da Erkebiskop, ej godkjendte, Dipl. Norv. I. No. 105. Torund og Dolgfinn maa være blevne indviede omkring 10 Juli 1286, thi paa denne Dag udsædte Biskop Andres, der ferrettede Indvielsen, saavel som Biskopperne Arne af Stavanger og Narve af Bergen, samt Jerund, „*Glectus*“ til Hamar og Dolgfinn, „*Glectus* til Orknoerne“ i Hofhims i Vester-gautland Mladsbrev til Berste for Strengnes nye paabegynte Domkirke. Afjægr. Dipl. Sv. II. No. 916. At Arne og Narve maa have været de assisterende Biskopper ved Bielsen, er aabenbart. Biskop Brynjulf af Skara var og tilstede, thi hans Mladsbrev for Stavanger Domkirke er dateret samme Dag, se Dipl. Norv. III. No. 23. Indvielsen er maaskee foregaaet Søndagen derefter, den 14de Juli, i Konghella.

2) Arne Bp. Saga Cap. 58, 61, jfr. Pavebrev (utrykt) af 15de Febr. 1287; Keyser, N. Kirkeh. II. S. 51—53.

udleveret. Denne Forbaling kan dog ikke have vaet synderlig Ulempe, siden Torund allerede havde den biskoppelige Vielse, og saaledes kunde udføre alle biskoppelige Forretninger. Han synes og, da Biskop Andres af Oslo var død d. 2den Mai 1287, at have indviet dennes Estermand, **Givind**, tilligemed sin egen Estermand paa Hamars Biskopsstol, **Thorstein** Olafsson, ligeledes forhen Chorsbroder sammesteds. Den 10de October 1288 blev han med de sædvanlige Højtideligheder ifklædt Pallium af Biskopperne Arne af Stavanger og Givind af Oslo, og indviiede selv derpaa i samme Messe, understøttet af Biskopperne Arne af Staalholt, der nys var kommen fra Island, og Thorstein af Hamar, en Biskop Thord til Grønland i den 1280 afdøde Biskop Olaf Sted <sup>1)</sup>. Saaledes havde da endelig Norge atter faaet en Metropolitan, efter at denne Værdighed i over sex Aar havde staaet ubesat.

69. Begivenheder paa Island. Den nye Lov vedtagen. Stridigheder mellem Geistligheden og de verdslige Herrer, fornemmelig om de forhen arvelige Kirker med deres Gods.

Paa Island havde imidlertid ogsaa en tilsvarende Kamp været ført mellem Kirkens Repræsentanter, fornemmelig Biskop Arne, der baade ifølge sin Stilling og sin Kraft og Nidkærhed kunde betragtes som Geistlighedens Hoved, og de verdslige Magthavere, om end ikke ganske med den Voldsomhed, som i Norge, da Gemytterne for en stor Deel optoges af vigtige politiske Spørgsmaal, hvortil de fortsatte Bestræbelser for at indføre norsk Ret og knytte Landet end nøjere til Norge gave Anledning. Hertil kom og, at Biskop Arne, saa ivrigt han stod paa Kirkens Ret, dog i alt, hvad der ej vedkom denne, viste sig som en tro Tilhænger af Kongen, og ivrig Befordrer af hans Interesser. Vi have ovenfor omtalt, hvorledes der allerede rimeligtviis i 1277, strax efter den nye Lovs Vedtagelse i Norge, var skeet Forsøg paa at faa denne, eller rettere enkelte Dele af den, der kunde passe for Island, vedtagne ogsaa her, og at dette sandsynligtviis allerede tidligere var skeet med den nye Lov. Overhoved havde man Grund til at formode, at da Vejen nu engang var bannet ved Antagelsen af det tidligere, efter norsk Lov formede Lovudkast, og den gamle politiske Forfatning i Landet saaledes i Bund og Grund var omstyrret, vilde det ikke holde saa haardt at faa den nye, forbedrede Lov antagen. Men Forholdene paa Island tillode ikke at optage den nye norske Lovbog i uforandret Skikkelse, og da man heller ikke, og aller mindst i de Lider, kunde være tjent med et Skikverk, hvorved den tidli-

<sup>1)</sup> Annalerne. Arne B. Saga Cap. 69.

gere antagne Lov stykkeviis modificeredes efter den nyere, eller ogsaa denne selv behængtes med en heel Deel Undtagelser og Tillæg, maatte Nødvendigheden af at lade udarbejde en egen Lovbog for Island, indrettet som den norske, og med alle de Artikler i denne, der ogsaa kunde passe for Island, men tillige med alle de særegne eller modificerede Bestemmelser, som Forholdene udkrævede, paatrænge sig. En saadan Lovbog blev da ogsaa udarbejdet i Slutningen af Kong Magnus's Regjeringstid, sandsynligviis under Tilsyn af Lagmanden Jon Einarsson, der just paa den Tid opholdt sig i Norge <sup>1)</sup>, og efter hvilken Lovbogen senere har faaet sit vel bekjendte Navn „*Fonsbok*“, saa at det vel endog maa antages, at han udtrykkeligt var bleven kaldt over til Norge for denne Sags Skyld. Formodentlig have vel ogsaa Navn Oddsson og Thorvard Thorarinson, der begge tilbragte Tiden fra Sommeren 1278 til Sommeren 1279 i Norge, haft nogen Stemme med ved Arbejdet, eller udøvet nogen Indflydelse derpaa, medens dette neppe kan antages om Sturla Thordsøn, der kun tilbragte i det højeste nogle faa Maaneder i Norge, og desuden ikke længer stod saa godt anskreven hos de Magthavende, at man kan have villet betjene sig af hans Hjælp, om han end havde opholdt sig længe nok dertil i Norge. Det er tidligere berettet, hvorledes Navn og Thorvard vendte tilbage til Island i 1279, den første med Titel af kongelig Merkesmand, medens Biskopperne Arne og Torund kort efter droge over til Norge, og tilbragte Vintren der, for at overvære det store Provincial-Concilium, der skulde holdes Maret efter. Ved hin Titel var Navn vistnok bleven den fornemste Mand paa Island, og man seer tydeligt af det Følgende, at han virkelig var gjort til Overbefalingsmand over den hele Ø, men ved hans Side sattes nu som tidligere, en norsk Tilsynsmand, nemlig Gindride Boggul, der saaledes endnu engang sendtes til Island. Med ham fulgte Baronen eller Ridderen Lodin paa Bakke, der var bleven udnævnt til Lagmand, maastee i Jon Einarssens Fraværelse, og som da sikkert havde det Hverv, fremdeles at forberede den nye Lovbogs Antagelse <sup>2)</sup>.

1) Jon Einarsson nævnes som værende paa Island endnu i 1277 (f. o. IV. 1. S. 642), og der nævnes intet om, at han da ledsagede Thorvard og Sturla til Norge. Derimod vide vi, at han i 1280 kom fra Norge til Island med Lovbogen; han maa saaledes være rejst til Norge enten i 1278 eller i 1279.

2) Om Gindrides og Lodin af Bakkes Sendelse tales der intet i Arne B. Saga, og heller ikke i *Annales regii*, men derimod i *Flate-Annalerne*, *Hauk Grændesøns Annaler*, og flere. *Oppelein* beretter i sine *Arbejder* (I. 6): „Om Navn Oddsson er det at sige, at han var hos Kong Magnus den Vinter (1278-79), og blev Kongens Merkesmand og Hirdsjere over alt Landet; Thorvard Thorarinson og Lodin af Bakke bleve Lagmand, og kom ud Som-

Ogsaa de øvrige Epskemand, Thorvard og Asgrim, synes ved denne Lejlighed at have faaet Herretitel, uagtet den sidste ikke havde været i Norge <sup>1</sup>). Hvad Gindride og Lodin udførte, er ikke berettet <sup>2</sup>). De bleve sandsynligviis tilbagekaldte ved Kong Magnus's Død, da Regjeringen vel trængte til mere anseede og erfarne Underhandlere, saa meget mere som nu ej alene Kongen og Hertugen skulde hyldes, men ogsaa den nu færdigkrevne Lovbog skulde antages. For at udrette disse vigtige Grender sendtes den vidt berejste, erfarne og sluge Diplomat Hr. Lodin Lepp, saavel som Jon Lagmand. De kom til Island noget efter at Biskopperne vare hjemkomne fra Conciliet. Biskop Arne, der forlod Norge den 3die August, landede ved Drebakke omkring den 22de; Lodin og Jon landede først ved Vestmannaverne, hvorfra de siden droge videre. De ankom for silde ud paa Maret til endnu i det samme Mar at faa Lovbogen antagen, da Thingtiden allerede længe siden var forbi, men de berejste endnu om Høsten en Deel af Landet, for at modtage Hylningen i Kongens og Hertugens Navn. Heri mødte de ingen Hindringer; Biskop Arne viste sig fremdeles som Kongedømmets oprigtige Ven, og hans egen Epsterson, Loft Helgesen, Bestyreren af Skaalholts Biskopsgods, var en af de første til at foregaa med sit Exempel. Men Hylningen var eet, Lov-Untagelsen et andet, og kun saa længe var alt godt og vel, som den sidste

---

moren (1279) med Kongens og Erkebiskoppens Breve, som det berettes i Arne Biskops Saga". Intet staar dog herom i de Haandskr. af Arne B. Saga, som nu haves, og her maa saaledes en Grindringsfejl være indløben. Det er ikke engang rigtig, at Thervard blev Lagmand, ligesom der overhoved i Beretningerne om disse Begivenheder hos Espelin findes flere, især kronologiske Fejl. Hverfra han ellers har hine nejsagtige Efterretninger, vides ikke, lige saa lidet som der i Arne B. Saga eller nogen af Annalerne findes omtalt, hvad han sammesteds siger, at Thervard var gift med Brynjulf Jonsens Enke. Men der gives muligviis Slægtspegnelser paa Island, som Espolin her har benyttet. Angivelsen sanner vel sikker historisk Hjemmel, men fortjener dog altid at omtales. — Lodin af Bakke maa ikke forverles med Lodin Lepp, der kom til Island Maret efter. Lodin af Bakke var yngre, og levede endnu hen i det 14de Aarhundrede.

<sup>1</sup>) Se foregaaende Anm. Espolin siger udtrykkeligt, at alle de Kongsmænd, der da rejste fra Norge til Island, fik Herretitel, og viist er det, at Arne B. Saga fra den Tid af benævner baade Navn, Thervard, Asgrim og Jon med Titelen „Herre“; men af Annalerne seer man dog, at Jon ej fik Herretitel førend i 1294.

<sup>2</sup>) Usandsynligt er det ej, at til dette Gindrives sidste Dyheld henhører, hvad der cyfr. IV. 1. S. 644 fortalles om Asgrim Thorsteinsens Affære med Gindride Baggul, der i Arne B. S. Cap. 27 ikke fortalles med anden Tidsbestemmelse end at det stede, „i det Mar, Gindride for med Kongens Budskab“, hvilket lige saavel kan være 1279, som 1277; og Begivenheden selv berettes efter at allerede Kong Magnus's Død og Biskop Arnes Hjemkomst 1280 er fortalt.

ikke var bragt paa Bane. Hr. Lodin tilbragte Vintren i No hos Hafsbjorn paa Seltjarnarnes, hvor han forte et prægtigt Huus; da Vaaren kom (1281), fortsatte han og Jon Lagmand deres Hyltingsrejse 1). I midlertid havde mange baade om Høsten og i Løbet af Vintren og den følgende Vaar haft Anledning til at gjøre sig bekendte med Indholdet af den nye Lovbog, og fundet meget i den, som man var utilfreds med; Lægmandene syntes, at Bestemmelserne om Ubodemaal vare for strenge, og at der var meget andet, hvormed Folket ikke var tjent; Biskoppen var ligeledes misfornøjet med en heel Deel, fornemmelig hvad der tyktes ham at stride mod Kirkens Frihed, og selv de haandgangne Mænd havde flere Udsættelser at gjøre. Da Thingtiden kom, begav Hr. Lodin sig til Althinget, ledsaget af alle de haandgangne Mænd, og Biskop Arne ligesaa med en Mængde Gejstlige; af Bønderne synes ogsaa en betydelig Mængde at have indfundet sig. Alle tre Partier eller rettere Stænder overlagde nu om, hvad der var at gjøre, og man enedes snart om, ikke strax at ville antage Lovbogen i dens Heelhed, hvorimod hvert Parti for sig lod affatte en skriftlig Fortegnelse over de Artikler, som det ønskede udstrøgne eller forandrede. Biskop Arne, der fremdeles ledede Gejstligheden, gjorde især Udsættelser ved alle de Punkter, der strede mod Compositionen, og desuagtet vare ordlydende optagne af den norske Lovbog, uagtet Compositionen var senere indgaaet end denne blev lovtagen; saaledes ved Bestemmelserne om, at Lagmanden skulde dømme i alle Slags Sager, folgelig ogsaa i geistlige; ved den Kongen hjemlede Ret til at oppebære Bøder for flere Sager, der maatte henregnes blandt de kirkelige; fremdeles ved den Artikel, der gav Kongen Ret til at vejde Falke hvor som helst, uden at undtage Gejstlighedens Besiddelser. Overbøved indstærpede han Overholdelsen af Compositionens væsentligste Bestemmelser, og fordrede iaagtaget, hvad der siges at have været vedtaget paa Althinget 1253, nemlig at hvor Guds Lov kom i Strid med Landets Lov, skulde den første have Fortrinet 2). Ligeledes ankede han ogsaa over en heel Deel Bestemmelser, der alene vedkom den verdslige Lovgivning, saaledes over den hyppige Anvendelse af Ubodemaalsstraffen, der ved nærmere Efterregning befandtes at være bestemt for 60 Tilfælde, m. m. Bøndernes Udsættelser gjaldt for det meste verdslige Bestemmelser, og stemte i de fleste Stykker med Biskoppens, hvilket da heller ikke var at undres over, da de især lededes af Biskoppens egen Svstersøn og Forvalter Loft Helgesøn. De haandgangne Mænds Udsættelser synes kun at have været saa, men i det meste maa de dog vel have faldt sammen

1) Arne W. Saga Cap. 25.

2) Høst-Annalerne. Se Isl. Annaler ved 1253.

med Bøndernes, da de i alle Landboforhold havde Interesser fælles med dem <sup>1)</sup>).

Klageskrifterne bleve nu fremlagte i Lagretten. Hr. Lodin Lepp blev ikke lidet forbitret over denne Modstand, og forargede sig især over at Bønderne — Bukarle, som han kaldte dem — understode sig at ville ordne Lov og Ret i Landet, hvilket ene var Kongens Sag. Dette viser noksom, hvorledes man i Norge paa denne Tid allerede havde vant sig til at betragte de haandgangne Mænd som en egen Herres eller Adelsstand lige overfor Bønderne, og disse som fødte til at lyde, uden at have nogen Stemme med i Lovgivnings=Sager; og naar Gejstlighed, haandgangne Mænd og Bønder endog paa Island særskilt traadte sammen og affattede sine Demonstrationer, handlede de egentlig, og i sin egen Bevidsthed, som Stænder — Gejstlighed, Herrestand og Bønder — ikke som blotte Partier eller Corporationer. Hr. Lodin, selv en af det norske Kristofratiss fornemste Medlemmer, kunde nok finde det i sin Orden at Gejstlighed og Herrer protesterede, men for Bønder ansaa han dette aldeles utilladeligt. Han vilde imidlertid nu ikke høre om nogen Indvending, men fordrøede at hele Thingmængden skulde antage Lovbogen under eet. Dertil svarede hver Stand for sig, at man aldeles ikke vilde indlade sig paa noget saadant Skridt, hvorved man forspildte Landets Frihed. Lodin svarede, at man først og fremst skulde antage Lovbogen, saa kunde man siden venligt anholde hos Kongen og Raadet om naadigst Forandring i de Punkter, der maatte trænge til en saadan; derhos lod han Kongens Brev, der paabød Lovtagelsen, oplæse, og sagde, at Kongen vilde faste sin Brede paa dem, som handlede derimod. Nu tog Biskop Arne Ordet, og sagde, at han havde et Brev fra Erkebiskoppen, der forbad ham at lovtage mange af Bogens Artikler; derpaa lod han de paa sidste Provincial-Concilium i Bergen vedtagne Statuter oplæse, og hvori navnlig, som vi have seet, Banns-Artiklerne vare opregnede.

<sup>1)</sup> Arne B. Saga, Cap. 28. Her findes et temmelig udførligt Uddrag af Gejstlighedens og Bøndernes Demonstrationer. Vi ansee det usfordent at gjen-nemgaa dem stykkevis, da kun de færreste bleve tagne til Folge. Hvad Gejstlighedens Indlæg angaar, da seer man tydeligt, at det har bestaaet af to Hoveddele, den ene indeholdende Udsættelser ved de enkelte Lov-Artikler, hvorelblandt da ogsaa mange, vedkommende den verdslige Lovgivning, den anden, der opregnede de Punkter af Compositionen, der fremdeles fordrøedes overholdte, s. Gr. om Sætter for Kjetteri, om Kirkens Domsret i Egttabsager m. m.; forklarer man ikke Sagaens Ord paa den Maade, vilde man ellers faa ud, at den til Island sendte Lovbog maa have indeholdt en Christenret, hvilket dog, efter hvad der ovenfor er fremstillet, ej laaber sig antage.

Ved at høre dette, gjorde Mængden megen Kvalm, og sagde, at det var en Umulighed at leve og aande frit, naar man skulde være underkastet Ubodemaalsstraf for 60 Forbrydelser mod den verdslige Lov, og Bannstraf for 35 Forseelser mod den kirkelige. Da Larmen lagde sig noget, sagde Biskop Arne, at nu havde de selv hørt, hvor stor Forskjel der var mellem Lovbogens og Erkebiskoppens Bud; at han selv for sin Part aldeles ikke vilde samtykke i, hvad der stred mod Erkebiskoppens Vilje, og at de, der vare enige med ham, vist vilde følge hans Exempel; han nævnte først og fremst Kunstlerne om Lagmandens Jurisdiction og om Falkevejde, der ligefrem strede mod Compositionen, thi i denne stod det, at Biskoppen, ikke Lagmand, skulde sige Lov i, undersøge og domme om alle de Sager, der vedkom Kirken, og at Kong Magnus udtrykkeligt havde frastrevet sig den Ret, han eller hans Formænd tidligere maatte have haft dertil, ligesom han og havde tilstaaet Kirken det Privilegium, at Kongen ikke egenmægtigt skulde kunne forandre Lovene til Kirkens Skade, og at navnlig Kirkens gamle Frihed med Henjyn til Falkevejde skulde bestaa. „Vi ville heller ikke“, saaledes sluttede han, „finde os i at Kirken taber den Frihed, som for lang Tid siden her i Lagretten blev den tilstaaet og vedtagen for hele Landet, nemlig at, hvor Guds Lov og Landets Lov modsige hinanden, skal den første altid raade.“ Denne hans Tale hilfedes med lydelige Bifaldsraab af Mængden. Hr. Lodin saa sig om med truende Blik, men skjønnede dog snart, at han her ikke udrettede noget ved Hidsigthed eller Trusler, saa længe Biskoppen havde den store Hob paa sin Side: han søgte derfor ved en snu Vending at drage den fra ham. „Dette Brev“, sagde han, „som I nu lod oplæse, Hr. Biskop, indeholder meget, som jeg ganske underkriver, men jeg tror dog ikke, at de, der udstedte det, have haft Ret til at give disse Bestemmelser for Alle. Hvad nu ellers Mageren angaar, som der omtaltes, da mener jeg og, at den er syndig, og at Magerkarle bør bannsettes; men hvilken Mager kan dog vel være større, end den utilborlige Tiende-Idelse, der finder Sted her til Lands, idet Biskopperne kræve Tiende af Sølger og Solbølster, Kopper og Kjørald og andet dødt Gods: jeg forundrer mig i Sandhed over, at Landets Børn taale sliq Ubillighed, og ikke simpelt hen vde Tiende paa norst Maade, hvilken er den sædvanlige over hele Verden, og den eneste ret lovtagne“. Men Hr. Lodin glemte her, at den Tiende-Idelse, som fandt Sted paa Island, allerede havde været gjeldende siden Biskop Gissurs Dage, og at Folket nu engang var vant dertil, og ej følte sig besvaret deraf. Hans Ord fandt derfor ingen Gjenklang; endog Hr. Ravn Oddsson vrede, at man var tilfreds med den Tiendeberegning, man havde, og ikke ønskede nogen anden. Biskop Arne paaberaabte sig Pave Innocentius's Ord til Styrke for, at den



islandske Tiendehedse ej kunde betragtes som Nager. Da Hr. Lodin merkede, at han ikke paa denne Maade kom nogen Vej, sagde han kort og godt: „J sagde, Hr. Biskop, at J vilde holde Eder Erkebiskoppens Brev og Compositionen efterrettelig, men jeg protesterer mod begge Dele; jeg har været mangesteds i Verden, men ingensteds har jeg seet en Konges Nættigheder saaledes trædes under Fødderne som her, og især af Biskopperne.“ Der udspandt sig nu en heftig og langvarig Ordverling, men Enden blev dog, at Lovbogen blev antagen, paa de Artikler nær, ved hvilke de haandgangne Mænd havde gjort Udsættelser, og som de henkøde til Kongens og Erkebiskoppens nærmere Afgjørelse. Kun ni Mænd med Loft Helgesen i Spidsen vovede at trodse den mundige Lodin, og forenede sine Indsigelser med Biskoppens, da hele Almuen for øvrigt gav sit Haandtag paa den nye Lov. Hr. Lodin blev saa forbitret derover, at han kaldte dem alle Ni Landraadsmænd, fornemmelig Loft, der, som han sagde, tre Gange havde aflagt falsk Ed <sup>1)</sup>; han forbad ham at følge med Biskoppen fra Thinget, og vilde tage ham i Forvaring. Biskoppen sagde dog med Bestemthed, at Loft skulde blive i Følge med ham, og Lodin vovede ikke at lade ham gribe <sup>2)</sup>. Lodin og Biskoppen droge hver sin Vej fra Thinget, uden at give hinanden et godt Ord, hiin til Drebakke for at gjøre sit Skib sejsfærdigt, og drage hjem med vel forrettet Sag, denne til Skaalholt, vistnok heel bedrevet og ærgerlig over sit Nederlag. Den bitre Stemning mellem begge vedvarede endnu i nogen Tid. Hr. Lodin kaldte fremdeles dem, der protesterede mod Lovbogens Antagelse, Landraadsmænd, og stævned dem alle ni over til Norge, idet han endog truede med at lade Loft gribe og føre som Fange ombord paa sit Skib. Der synes ej at have været saa faa, der gottede sig over denne Strid mellem Biskoppen og Kongens Befuldmægtigede, men de fleste fandt dog at det saa galt ud, hvis de ej skulde blive forligte; navnlig søgte Hr. Mavn og Jon Lagmand at bringe en Forsoning til Veje imellem dem, ved at tilskrive dem begge, og faa en Sammenkomst i Stand. Denne fandt ogsaa Sted paa Drebakke-Sanden, hvor Lodin, der nu var bleven noget roligere og mildere stemt, indbød Biskoppen til et prægtigt Gjestebud, hvor ogsaa Thorvard Thorarinson og Asgrim Thorsteinsfon vare tilstede. Lodin erkjendte, at han havde brugt for heftige Udtryk paa Thinget mod Biskoppen selv, men vedblev sin Paastand, at de Ni skulde stande til Rette for deres Uhygighed mod Kongens Bud, og de maatte

<sup>1)</sup> Den ene Gang var det vel, efter Lodins Mening, da han aflagde Trofskabseden for Gindride Veggul (se osv. IV. 1. S. 644), den anden Gang, da han aflagde den for Lodin selv.

<sup>2)</sup> Arne B. Saga, Cap. 29.

alle haandfæste sin Sag under Kongens Dom, samt aflægge Eed paa, herefter at vise Kongen fuldkommen Lydighed; den eneste Vettelse, Biskoppen fik udvirket for dem, var, at kun fire af dem, hvoriblandt Loft, forpligtedes til at drage over til Norge. Siden blev der handlet om Tvistepunkterne i Loven. Hr. Lodin indrømmede Biskoppen noget større Bod i Kjetteri- og Selvmord-Sager, end Lovbogen angav; ligesom han tillod, at der fremsattes skriftlig Bøn til Kongen om enkelte Forandringer i Ubodemaals-Bestemmelserne m. m.; hvorimod Biskoppen ligeledes paa sin Side eftergav enkelte Punkter, i hvilke han hidtil havde været paa- staaelig. Om Biskop Torund er her ikke engang Tale, da han, som de senere Begivenheder især viste, helst vilde have undgaaet enhver Tvist, og alene formedelst sin Stilling var nødt til at samtykke i hvad Aene gjorde, men derfor og helst overlod til ham at handle. Af Bøndernes Bøvhøring optoges kun tvende, for saa vidt de ikke tillige fandtes i Gejstlighedens Protestbrev; alle de øvrige erklæredes utilbørlige. Derimod kunde Lodin og Biskoppen ej komme til Enighed om Hovedpunkterne, nemlig Lagmandens Jurisdiction i Kirkesager, og den Bestemmelse, at Kirkeretten i Collisionss-Tilfælde skulde have Fortrinet for den verdslige. Alligevel bleve de paa en Maade forligte, og Lodin forærede endog Biskoppen sit Telt, som han havde brugt paa Thinget og nu sidst paa Sanden, medens Skibet tiltaltes: dette var imidlertid kun en Høflighedspligt, han skyldte Biskoppen, der selv tidligere havde gjort Gjæstebud for ham og givet ham Foræringer <sup>1)</sup>. Lodin gik derpaa til Sejls, ledsaget af Thorvard Thorvarinsson, der saavel som Ravn Oddsson og rimeligviis flere af de haandgangne Mænd nu vilde drage over til Norge for personligt at underhandle med Regjeringsherrene og Erkebiskoppen om de Forandringer, de ønskede foretagne i Lovbogen. Ravn, som sejlede paa et andet Skib, blev dog drevet tilbage af Modvind <sup>2)</sup>, og kom ikke over til Norge i dette Aar. Lodin og Thorvard sønes derimod at have haft en heldig Overrejse, og maa saaledes være komne til Norge ved Høstens Begyndelse. Imidlertid havde Lodin, som det synes, allerede umiddelbart efter Thinget sendt en Beretning om, hvad der var forefaldet, med den lovfærdige Hr. Erlend Olafsson <sup>3)</sup>, kaldet den sterke, en Mand, der

<sup>1)</sup> Sammesteds, Cap. 31.

<sup>2)</sup> Dette omtales kun i de isl. Annaler for 1281.

<sup>3)</sup> Hvad Tid Hr. Erlend rejste over til Norge, vides ikke; man veed kun, at han om Høsten 1283 kom fra Norge til Island med Ravn, og man seer derhos af Loftis Brev til Biskop Arne, skrevet fra Norge samme Høst 1283, at Erlend tidligere havde medbragt Breve fra Island, hvori Biskoppens Færd tilbædes med de forfærdige Jarver, og hvor det især lader til at hans Opdræden

fra denne Tid af tog en virksom Deel i de politiske Forhandlinger paa Island. Han skal have været af norsk Herkomst paa fædrene, men var af islandsk paa modrene Side, og var ligeledes gift med en Islænderinde af høj Byrd; hans Herretitel viser, at han var Ridder og følgelig hørte til de haandgangne Mænds Tal. Hans mundtlige Beretninger om det Forefaldne vare derfor vistnok ikke fordeelsagtige for Biskoppen, og da nu tillige Lodins eget Brev maa have været skrevet medens denne endnu var i den mest oprørte Sindstilstand, er det ej at undres over, at Regjeringsherreerne i Norge, der desuden nu allerede laa i aabenbar Fejde med Erkebiskoppen, bleve umaadeligt opbragte paa de islandske Biskopper, og ej vare langt fra at kalde dem begge, endog Biskop Torund, Landraadmand.

Den Lovbog (**Tonsbogen**), som man saaledes havde faaet vedtagen paa Island, og som endnu tildeels gjelder der, var i alt Væsentligt ligeløbende med den norske, og afveeg kun fra denne i de Dele, som formedelst de locale og politiske Forhold ej kunde passe for Island. Saaledes er Thingfarebaalken den samme, paa Capitlerne om Althinget, om Nevndarmænd og om Stævninger nær; Nevndarmændenes Antal er nedsat fra 140, som Lovbogen af 1271 foreskrev, til 84<sup>1)</sup>. Den saakaldte Ebristendomsbaalk, med Kongearvetallet og Huldingsederne, er ligeløbende med den tilsvarende i Norges Lovbog, ligesaa Mandhelgen, Arvebaalken, Kjøbebaalken med Fermannaloven, og Tovebaalken, paa det nærmeste. Der-

paa Thinget var sat i et hadefuldt Lys (se nedenf. S. 74). Men da det er klart, at Lodin selv ved sin Ankomst om Høsten 1281 maa have givet den fuldstændigste Beretning om det Forefaldne, kan man ikke antage, at Loft vilde have paaberaabt sig senere indløbne Breve om denne Sag, i Stedet for at tale om Lodins egen Beretning. Hine Breve synes saaledes at maatte være ældre end denne, og Loft's Henfikt at have været den, at underrette Biskoppen om den første Oprindelse til den Harme, man nærede mod ham i Norge. Heraf synes da at følge, at Erlend har bragt Brevene fra Island umiddelbart efter Thingtiden 1281. Med Visshed kan man dog ikke paastaa det. — Svad Erlend angaar, da er det kun et Sagn, anført i Espollus Narsbøger, at han skulde være af norsk Herkomst paa fædrene Side. Hans Moder Valgeid Klofædatter nedstammede i 6te Led fra hvin Snorre, Karlsønnes Søn, der var fød i Vinland 1003, se ovenfor l. 2. S. 460. Erlend var gift med Jarngerð eller Torunn, en Datter af Þorbjarn i Þo, (Nannferðjellen synes nemlig alene at grunde sig paa en Fejsttagelse, og Jarngerð og Torunn at være een og samme Person, hvis Navn oprindelig kun har været angivet ved Begyndelsesbogensstavet).

<sup>1)</sup> Næmlig: fra Mulathing 6, Staftaafells Thing 6, Rangaa Thing 8, Arnnes Thing 12, Kjalarnes Thing 9, Tveraa Thing 8, Thorsnes Thing 8, Thorsfjærðs Thing 5, Hunavats Thing 6, Hegranes Thing 8, Badle Thing 6, Thingeyar Thing 4. Jfr. ovenf. IV. 1. S. 628.

imod er Udfarebaalken udeladt, da Islendingerne ej vare ledingspligtige, og i dens Sted er en kort Baalk, kaldet **Þeguskýlda**, der indeholder Folkets Forpligtelser til at adlyde Kongen, og at yde ham **Skat og Þingfarekjøb**, hver Bonde i Alt 20 Men Badmaal aarligt <sup>1)</sup>, hvorhos Sysselmændenes Pligter foreskrives, og det navnlig forbydes dem at foretage sine Embedsrejser med større Følge end 9 Mand. Endelig omhandles Udlændingernes Ret paa Island. Efter Arvebaalken indskydes en egen Baalk om Fattiges og Umyndiges Forsørgelse; dernæst følger Landabrigde og Landsleigebaalken, endelig en egen Baalk, kaldet **Reka**baalk, om Driptommer m. m.; i alt dette gjorde de særegne islandske Forhold egne Bestemmelser nødvendige, og her var da den ældre Lovgivning Kilden. For øvrigt var, som vi have seet, den egentlige Omstyrning af Dens gamle Statsforfatning allerede skeet ved Antagelsen af Lovbogen, eller rettere Udkastet, af 1271; hvad „**Jonsbogen**“ indeholdt af offentlig Ret, var kun Modification og nærmere Bestemmelser af hvad hiint Udkast allerede foreskrev; hvis det havde været ganske nyt, vilde Lovbogen vistnok have mødt en langt anden Modstand.

Det følgende Aar (1282) drog Ravn Oddsen over til Norge, uden denne Gang at hindres af Vejret; **Asgrim Thorsteinsøn** var saaledes nu den eneste kongelige Sysselmand paa Den, og selvfølgelig at betragte som et Slags Stattholder, skjønt rigtignok Ravn i det mindste synes at have indsat paa Nordlandet en Lensmand eller Underbestyrer i sit Sted, nemlig **Hr. Thord paa Madrevalle** <sup>2)</sup>; det er endog ikke usandsynligt, at han ogsaa, naar han selv var hjemme paa Island, lod Nordlandet bestyre ved ham, da Vestfjordene og Nordlandet tilsammen vistnok var et alt for stort District til at een Mand bekvemt kunde overtage Bestyrelsen af det Hele. Biskop Arne havde nu en sand Trængselstid at gjenneåaa, thi **Asgrim Thorsteinsøn**, hvis Svæsel netop indebefattede Districtet omkring Skaalholt, og som derfor altid havde det i sin Magt at gjøre ham Forræd, naar han sandt for godt, stod i den sidste Tid, trods Svogerskapet imellem dem, paa en meget spædt Fod med ham, fordi Biskoppen ej tillod ham at leve sammen med en Frille, han elskede, saavel som og af andre Grunde, og han greb derfor enhver Lejlighed til at hævne Biskoppen selv, eller hans Benner <sup>3)</sup>. Iær gik det ud over Vest Helgessen, uagtet **Asgrim** var gift med dennes Syster. **Asgrim** krævede Skat og

<sup>1)</sup> Heraf var 10 Men den egentlige Skat, og gik til Kongen, 10 Men Þingfarekjøb, og oppebares af Sysselmanden.

<sup>2)</sup> Dette maa man slutte af de Transactioner mellem Thord og Biskop Jernud, der strax nedenfor omtales.

<sup>3)</sup> Arne B. Saga, Cap. 30.

Tingfaretsjob af Biskoppens egne Huusfolk i Skaalholt, og det hjalp ikke, at Biskoppen forbad det, og indvendte, at det dog ikke kunde være Kongens Mening at fordre mere af Skaalholts Biskops-gods end af Hole, der dog udtrykkelig var fretaget: for at undgaa Overlast af Asgrim maatte Folkene betale. Asgrim antog sig derhos ogsaa andre Mænds Fordringer paa at faa Gods tilbagebetalt, som de paa-stode, at Biskoppen uret-teligen havde tilegnet sig; Biskoppen betalte Asgrim med samme Mynt, og „forulempede ham i alt, hvori han troede lovmædholdigt at kunne gjøre det“. Forholdet var saaledes saa slet som muligt, og Biskoppen i det hele taget den, der trak det kortere Straa, da der om Sommeren 1282 kom et Skib til Drebakke fra Norge med formelig Stevning til Loft. Asgrim, der skulde besørge Stevningen, udførte dette naturligviis med største Velbehaag; han stevnede Thing og lod Loft befale at indfinde sig der. Han lod sig forlyde med, at Loft var Landraademand, og skulde blive bragt ombord som Fange, hvis han ikke gik frivilligt; det skulde ikke nytte ham at søge Fristed i andre Kirker end Skaalholts. Imidlertid havde dog ogsaa Loft selv faaet Nys om, hvad der var i Gjære, og om Asgrims Trusler; han skrev øjeblikkelig til Biskoppen, og bad ham om hans Bistand, medens han selv for Sikkerheds Skuld tog sit Opbold i den ved hans Gaard liggende Kirke, hvor Asgrim ikke vovede at foruroilige ham. Paa Thinget indsendt han sig naturligviis ikke. Biskoppen skrev for ham til Asgrim, men førend han fik Svar tilbage, vare alle Skibsfejlsbeder til Norge ophørte for det Aar, saa at Loft ej kom afsted, uagtet der med et andet Skib indløb endnu en Stevning. Asgrim var yderst forbitret derved, og erklærede paa de Heredsmoder, han havde med Bønderne, at Loft var Landraademand, og at alt hans Gods var forbrudt til Kongen, ligesom han og lod falde Ord om, at alle de øvrige, der havde protesteret mod Lovbogen, vare eller skulde blive indstevnte til Norge <sup>1)</sup>).

Om Navn og de øvrige haandgangne Mænds Optræden i Norge vides ikke stort: da han kom, var Bruddet mellem Erkebiskoppen og Naads herrerne allerede fuldstændigt, saa at der ikke længere kunde være Tale om at forelægge Kongen og Erkebiskoppen de Punkter, hvorved Kongsmændene havde gjort Udsættelse, til Afgjørelse i Fællesskab. Naads herrerne afgjorde dem derfor paa egen Haand, og, saa vidt man maa formode, til de haandgangne Mænds Tilfredshed, siden vi erfare, at Navn saavel som Erlend Clafsøn paa det nøjeste sluttede sig til deres Parti, og ibvrigt toge Deel i deres haarde Fremfærd mod Erkebiskoppen <sup>2)</sup>. Til

<sup>1)</sup> Arne B. Saga, Cap. 32, 33.

<sup>2)</sup> Vi erfare nemlig af Arne B. Saga Cap. 70 og 71, at Erkebiskop Jerund i

Biskop Arnes og Bøndernes Udsættelser blev der neppe taget videre Hensyn, i det mindste findes flere af de paaankede Artikler uforandrede i Haandskrifterne af den islandske Lov. Mod Arne og den hele islandske Gejstlighed raadede fremdeles den uvenligste Stemning. En Frugt af denne, vistnok hovedsageligt fremkaldt ved Ravnns og Thorwards Bestræbelser, var en i Kongens og Enkedronningens Navn udstedt Forordning til Island <sup>1)</sup>, hvorved Erkebiskop Jons Dom af 1273 aldeles ophævedes, idet der bestemtes, at alle de Kirker med tilhørende Gods, der uretteligen vare tagne fra Lægmandene, og som disse og deres Forfædre med ret og lovlig Hævd havde besiddet arveligt, samt ifølge Maaldagerne udredet Afgifter for, men som Gejstlige nu uretteligen havde taget under sig, skulde falde tilbage til Lægmandene, der alene skulde være forpligtede til at give et vist Antal Gejstlige det aarlige bestemte Underhold; overhoved skulde den Tingenes Orden, der herskede i Kong Haakon Haakonssons og Erkebiskop Sigurds Dage, aldeles gjenoprettes, ligesom ogsaa kun den Christenret i Stort og Smaat og det Tiende-Regulativ skulde gjælde, der gjaldt i deres Tid; hvad Falkevejde angaar, skulde man rette sig efter de kongelige Breve, og hvad Ravn ellers bestemte; de, der handlede mod Forordningen, skulde straffes med Brevbrud (en Bod af 8 Ertoger og 13 Mkr.) og Kongens Brede. Dette var, som man ser, fuldkommen et Sidestykke til de Foranstaltninger, der paa denne samme Tid fandt Sted i Norge. Forordningen skulde egentlig sættes i Kraft af Hr. Ravn, der først Maret efter agtede sig til Island, men en Gjenpart deraf synes dog allerede enten i 1282, eller i Begyndelsen af 1283 at være sendt ud til Ravnns Substitut, Hr. Thord paa Madrevalle, der strax havde en Sammenkomst med Biskop Jorund desangaaende, og fandt den sluge, kun paa sin egen Bekvemmelighed betænkte Prælat, nok saa medgjørlig. Thi det var alene, naar Jorund havde den nidkjære Arne ved Siden, at han saa at sige for Skams Skyld gjorde fælles Sag med ham: helst vilde han, som sagt, undgaa at lægge sig ud med de Kongelige. Han gjorde derfor ingen Indsigelser mod Kirkernes Afstaaelse, og overlod Thord selv allerede strax Kirken paa hans Gaard Madrevalle, ligesom han forbandt sig til at gjøre Afkald paa alle de Kirker i Høse Biskopsdomme, som Hr. Ravn eller andre forstandige Mænd troede at have lovlig Fordring paa. Men dette skede naturligviis i al Stilhed, uden noget Overlæg med Biskop Arne, der endog i længere Tid var ganske uvidende om, hvorledes hans Collega

1289 erklærede baade Ravn og Erlend bannsatte ipso facto, fordi de havde været deelagtige i Erkebiskop Jons Forjagelse.

<sup>1)</sup> Forordningen haves ej i sin Heelhed, men dens vigtigste Indhold sees af de Udbrag, der hist og her meddeles i Arne Biskops Saga.

bar Rappen paa begge Skuldre <sup>1)</sup>). Imidlertid vedblev Uvenskabet og de gjensidige Chicaner mellem Arne og Hr. Asgrim. Det lykkedes vel Biskoppens særdeles Ven, den forstandige Abbed Nunulf i Ber, i Lobet af Vintren at bringe et Slags Forsoning mellem dem til Beje, hvorved dog Biskoppen var den indrømmende Part; men snart udbrød Uvenskabet igjen, isærdeles for Lofsts Skyld, der fremdeles, trods Asgrims Trussler, sad Stevningen overhørig; og da nu tillige Asgrim fremdeles ind-

<sup>1)</sup> Han fik det først at vide af de Breve, som Lofst strax efter sin Ankomst til Norge om Høsten 1283 tilskrev ham. Hvad Forordningen angaar, da heber det i de Forhandlinger, der fandt Sted paa Thinget 1284, at den kom til Island „forrige Sommer“, altsaa i 1283, men dette hindrer dog ikke, at en tidligere Gjenpart af den allerede 1282 i al Hemmelighed kan være sendt fra Ravn til Hr. Thord og Biskop Jerund, med Anmodning om, at de indtill videre vilde holde den hemmelig, og at dette virkelig maa have været Tilfældet, ses af det følgende. Saa meget er aabenbart, at Biskop Arne ikke havde mindste Nys derom, ferend Lofst sendte ham en Afskrift deraf i sit Brev fra Norge. Men da det Brev, Arne medgav Lofst ved hans Afreise fra Island, var dateret 12te August (Arne B. Saga Cap. 35), og Lofst selv saaledes først ved denne Tid, omtrent midt i August, afsjelede, kan han ikke være kommen til Norge før end i det aller tidligste den 22de August, og da det maa have været nogen Tid, inden han fik de Breve at see, som han omtaler i sin Skrivelse, samt erhvervede den Afskrift af Forordningen, han vedlagde, kan hans Brev fra Norge ej være skrevet før end omkring 5te September, og det kan ikke være kommet til Island før end midt i Maanedens. Tidligere kan altsaa Forordningen der ikke være kommen til almindelig Kundskab, lige saa lidet som Biskop Arne før den Tid kjendte den. Ordene i Sagaen, at den kom om Sommeren, passe dog nogenledes, da Sommeren i videste Forstand regnedes lige til Winterdag; men siden Lofst dog tillige kunde berette, hvorledes Jerund havde handlet med Hensyn til Forordningen, maa denne være kommen den sidste tidligere til Hænde, og da Arne alligevel ikke vidste Besked derom, maa han have holdt den hemmelig. Det er ellers ikke saa usandsynligt, at Hr. Ravn, der ifølge Arne B. Saga Cap. 48 kom til Island om Høsten 1283, selv medbragte Lofsts første Brev, hvorved denne, vedlæggende Afskrift af Forordningen, opregnede alt hvad der i Norge var skeet mod Gjestligheden, og søgte at overtale ham til Gstergivenhed; thi dette passede med Ravns og de Kongeligstindedes egen Interesse. Man kan netop heel vel tænke sig, at Lofst med Blid har skrevet to Breve, det ene til at sendes med Ravn, og indrettet saaledes, at denne, om han fandt for godt, kunde læse det, det andet derimod af et mere confidentielt Indhold. Underligt er det for øvrigt, at det Uddrag af Lofsts Brev, der meddeles i Sagaen, og som gjennemgaar hvad der skede lige siden 1281 eller Begyndelsen af 1282, ikke omtaler Erkebiskoppens egen Ferjagelse. Men sandsynligviis var denne saa bekjendt, at han ej fandt det nødvendigt at omtale den, hvorimod det vel kunde være muligt, at Biskop Arne ikke kjendte saa nøje til det øvrige. Merkeligt er det ellers, at man ifølge Arne B. Saga Cap. 36 ikke erfarede Erkebiskoppens Ferjagelse paa Island, før end om Sommeren 1283. Dette viser, at den maa have fundet Sted efter at Sejladsen var ophørt i 1282.

krævede Skat af Biskoppens Huusfolk, og vægrede sig ved at tilbagebetale den Skat, han allerede havde oppebaaret, skreod Biskoppen til at sætte ham i det mindre Bann, efter først at have givet ham tre Paa-mindelser, som Kirkeordningen bød. Herved opirredes Asgrim end mere, og stevnedes Loft atter til Things. Loft udeblev som før, men beredede sig derimod for Alvor paa at drage over til Norge, uden at lade Asgrim saa mindste Mys derom, førend han ud paa Sommeren kom ned til Skibet, hvormed han skulde afgaa. Der var ogsaa Asgrim tilstede, og overfusede Loft med Skjeldsord og Trusler, men Loft svarede trodsigt, at da han baade før havde udredet al pligtig Skat og Skyld til Kronen, og nu dertil stod i Begreb med at efterkomme Stevningen, havde Asgrim intet at klage over. Asgrim kunde eller torde heller ikke gjøre ham noget. Dog undlod han vel neppe i sine Breve til Norge, at sværte Loft paa det aller værste, om han ellers kunde sværtes mere end det allerede var skeet. Biskoppen medgav Loft et Brev til Kong Erik selv, hvori han anbefalede ham paa det bedste, og bad om, at Kongen vilde vise sig naadig imod ham, tilføjende, at det ej var af Uldighed eller slet Vilje, men kun formedelsk tilfældige Hindringer, at han først nu efterkom Stevningen. Skibet afsjelede ikke førend ved Midten af August Maaned, og kom saaledes først om Høsten til Bergen. Her fik han snart at føle, hvor daarligt hans Sager stode, thi Kongen var saa forbitret paa ham, at han endog forbød ham at vise sig i Kongsgaarden. Han fik ikke engang overleveret Kongen Biskop Arnes Brev førend midt i October, da han en Dag mødte ham paa Jonsvoldene, og da verledes der kun en kold Hilsen. Han skrev, strax efter sin Ankomst, sandsynligviis med istandste Skibe, der sejlede hjem om Høsten, tvende Breve til Biskop Arne, for at underrette ham om Sagernes Stilling. I det første, hvilket han tillige vedlagde en Afskrift af den nye kongelige Forordning for Island om Kirkerens Tilbagegivelse, hvorom Biskop Arne endnu ikke havde erfaret det mindste, skrev han blandt andet: „Jeg vil ikke undlade at underrette eder om, at I er bleven meget sværtet her i Norge; jeg har selv seet de Breve, der bleve skrevne fra Island til Kongen med Hr. Erlend: kan være, at Brevskriverne synes, at de have holdt sig Sandheden efterrettelig; men I vil vist finde det overdrevet; man blev her saa forbitret derover, at baade I og Biskop Torund bleve kaldte Landraademand, især fordi I gjorde Hr. Lodin Modstand paa Thinget“. Loft berørte nu i sit Brev flere af de Krænkelser, den norske Gejstlighed i de sidste Par Aar havde maattet dse, og tog deraf Anledning til at bede Biskoppen „for Guds Skyld at forlige sig med Kongedømmet saa godt skee kunde, da det er bedre, selv at vælge det gode end at tvinges til det onde;“ han skrev, at han var overbevist om, at Naadet ikke vilde lade fare



sempeligere med de Geistlige paa Island, end det nu skede i Norge. I det andet Brev, der ikke kan være skrevet stort senere, fortalte han Biskop Arne om, hvorledes Biskop Torund havde baaret sig ad, og om hans Forhandlinger med Hr. Thord paa Madrevalle. Begge disse Breve kom endnu samme Høst til Island; han ensede ikke stort, hvad man i Norge sagde om ham selv, men det gjorde ham meget ondt at erfare sin Collegas Svagbed. Alligevel var det saa langt fra, at han derved tabte Modet, at han meget mere sølte sig opfordret til at vise sig dobbelt standhaftig. Hans første Skridt var at sende sin Ven Abbed Nunulf en Afskrift af den kongelige Forordning, saavel som af Lofts Brev, for at høre hans Mening om, hvorledes Forordningen skulde forstaaes, og hans Raad om, hvad derved var at gjøre. Ligeledes begyndte der en ivrig Brevverling mellem begge Biskopperne om, hvilke Kirker der i Forordningen vare meente, eller vel overhoved om, hvorledes man skulde forholde sig, naar de kongelige Befuldmægtigede kundgjorde Forordningen, og paabød dens Efterlevelse. Arne kunde vel ikke nu længer have nogen god Tro til Biskop Torund, men han haabede vel fremdeles, som før, at imponere ham, naar de vare personligt sammen.

Imidlertid var Hr. Ravn tilligemed Hr. Erlend, nu Lagmand i den fratrædende Sturlas Sted, kommen tilbage til Island, men saa sildigt paa Maret, at Thingtiden forlængst var omme, saa at den offentlige Kundgjørelse maatte udsættes til det følgende Mars Thing. Men da Ravn var belavet paa en skarp Modstand af Biskop Arne, og vel allerede havde hørt noget om de Forberedelser, denne gjorde til at svare Lægmandenes Fordringer, benyttede han Mellemtiden til Underhandlinger med Biskopperne, især Arne, for enten med det gode eller ved Trusser at bringe ham til Eftergivenhed. Thi Torund havde allerede, som vi have seet, givet sit Samtykke til Hr. Thord. I Vinterens Løb gik der hyppige Budsendinger mellem dem, og om Vaaren havde de en Sammenkomst i **Brautarholt** paa Kjalarnes, hvor ogsaa mange andre Stormænd vare tilstede. Ravn fremlagde her den kongelige Forordning, og fordrede den efterkommen i dens videste Fortolkning. Biskop Arne svarede, vistnok efter de Raad, Abbed Nunulf havde givet ham, og hvori ogsaa Torund i sine Breve til ham havde erklæret sig enig, at da Forordningen kun talte om de arvelige Kirker, der „uretteligen“ vare tagne fra Lægmandene, saavel som om status quo paa Erkebiskop Sigurds og Kong Haakons Tid, kunde der her ej være Tale om de Kirker, hvorom der ingen Bestemmelse fandtes, at de skulde arves i Witten, lige saa lidet som om dem, der ved Salg eller Giftermaal vare komne ud af Witten, eller om dem, over hvilke Biskopperne allerede i Erkebiskop Sigurds Tid havde haft Dispositionsret; heller ikke kunde

de Mænd, der efter den Tid frivilligt havde afstaaet Kirker, nu have nogen Ret til at fordrø dem tilbage, lige saa lidet som de, der af Biskopperne vare indsatte til Bestyrere, nu kunde skyde sig under Kongemagten og fordrø at beholde Kirkerne i Kronens Navn. Men Navn vilde ikke høre noget om en Fortolkning, der opstillede saa mange Undtagelser, at Forordningens Bud næsten intet fik at betyde. Han truede Biskoppen ligefrem med samme Behandling, som Biskopperne i Norge havde lidt, hvis han ikke samtykkede i Kongens Bud. Biskoppen, heder det, saa nu megen Vaande paa begge Sider, samt at, om han ikke gav efter, vilde mangen Ufskyldig komme til at lide, og Kirken og Geistligheden blive beskæmmet; han besluttede da, for Folkets Skyld, at samtykke, og efter mange Forhandlinger erklærede han sig „for at vise sit velvillige Sindelag mod Kongen, Hertugen og Enkedronningen“, villig til at taale og seje sig efter Forordningen, saaledes som Biskop Torund allerede havde gjort, kun ikke at samtykke i den, og med det ubestemte Forbehold „at der intet skede imod den Lydighed, der skuldes den almægtige Gud“. Til Gjengjæld indrømmede Hr. Navn, at der skulde udredes Tiende af alle de Ejendomme i Skaalholts Biskopsdomme, som Kronen havde eller kom til at faa, samt at Biskopsstolen skulde beholde den Ret, den nød førend han blev Biskop, og overhoved nyde samme Friheder, som Hole Biskopsstol. Dette Forlig blev skriftligt optegnet og besejlet. Ligeledes forligede Biskoppen sig nu ogsaa med Hr. Asgrim, der lovede til Vaaren at tilbagebetale de uretteligt krævede Skatter, og til Gjengjæld blev løst af det kirkelige Forbud, hvori Biskoppen havde sat ham <sup>1)</sup>.

Men medens Biskoppen og Hr. Navn saaledes underhandlede og sluttede Forlig, havde ogsaa de øvrige Stormænd og haandgangne Mænd, saavel som alle de, for hvilke der nu aabnedes Udsigt til at verige sig paa Kirkernes Bekostning, Sammenkomster, og aftalte med hinanden, at de strax vilde sætte sig i Besiddelse af alle de Kirker og Kirkegods, paa hvilke de efter den gunstigste Udtydning af Kongebudet troede at kunne gjøre Fordring, uden engang at oppebie Forordningens Kundgjørelse til Thinget. Da Biskop Arne erfarede dette, følte han sig vel for afmægtig til at forebygge Udførelsen, men skrev kun et Circulære til alle Prestere i sit Biskopsdomme, at de ikke ved nogen frivillig Afstaaelse skulde give Sagen et Udseende, som om de samtykkede i hvad der skede: de skulde protestere mod Lægmændenes Færd, og vidnesfast erklære, at hvad disse toge, toge de mod deres Vilje. Dette Bud efterkom de fleste, og gjorde overhoved al den passive Modstand, som stod i deres Magt. Men derved hindredes dog ikke Lægmændene fra at udføre sin Beslut-

<sup>1)</sup> Arne B. Saga, Cap. 37.

ning, og en Mængde Kirker med tilhørende Gods kom saaledes atter i de forrige Ejeres, eller deres Descendents, Hænder. Blandt dem var ogsaa Odde, som Erkebiskop Jon i 1283 udtrykkeligt havde fradomt Sigvæt Haldansson og hans Brødre, og Vatnsfjord, som Einar Thorsvaldsen ved samme Dom havde maattet give Slip paa; men om Sigvæt tilføjes det dog, at han helst havde ladet alt blive som det var, og tildeels mod sin Vilje fulgte Strømmen.

Da Biskop Arne erfarede, hvad der var skeet, erklærede han, at siden Vægmændene handlede saa egenmægtigt, behøvede heller ikke han længer at holde, hvad han havde lovet i Brautarholt, nemlig stiltiende at taale, kun ikke ligesom at samtykke i, hvad der skede, for saa vidt som det ej stred mod den Lydighed, man skyldte Gud; Vægmændene, sagde han, fortolkede Kongens Befaling alt for meget til deres eget Bedste. Disse paastode derimod, at Biskoppen uden skjellig Grund brød sit givne Løfte, og Hr. Asgrim tog endog deraf Anledning til at undlade, hvad han havde lovet, at tilbagebetale de tre Mars Skatter, som han havde oppebaaret af Huusfolkene paa Staalholt. Saaledes stod det hen til Althinget. Her indfandt sig Hr. Navn, Hr. Erlend, Hr. Asgrim og Jon Lagmand, tilligemed en Mængde andre anseede Mænd, blandt dem ogsaa den gamle Sturle Thordsen, der dog allerede i længere Tid havde draget sig tilbage fra det offentlige Liv, og heller ikke overlevede Thinget i mange Maanedere. Biskop Arne kom ikke i de første Dage til Thinget. Men uden at bryde sig derom, lod Navn den kongelige Forordning oplæse, og efter at man derhos havde gjort opmærksom paa, hvor mange Hindringer Presterne havde lagt i Vejen for Kirkenes Tilbagegivelse, og hvorledes de heri havde handlet imod Forordningens Bud, opfordrede endeel af Herrerne saavel som en stor Deel af Hoven Hr. Navn og Lagmændene til at lade Forordningen højtideligt lovtage; dette skede med Haandtag af Lagretten, ligesaa lovtoges Forligsartiklerne til Brautarholt. Da Biskop Arne, som endnu sad hjemme i Staalholt, fik dette at vide, blev han forbitret, og sagde, at man ligesom havde vedtaget Bestemmelser mod Kirkens Frihed (altsaa handlet lige imod Statutets Forbud); men strax efter fik han Breve fra Navn, Lagmændene og andre mægtige Mænd, at han dog maatte komme paa Thinget med sine Abbeder og Provster, for at man kunde komme til et mindeligt Forlig; man skulde lempe sig saa vidt man formaaede, og fornemmelig søge at forlige ham med Asgrim. Biskoppen var nok saa villig til at efterkomme Anmodningen, men han troede først at maatte sikre sig ved at forlange Grid, da han havde faaet Advarsel om, at der var Forræderi i Gjære mod ham, eller at man vilde behandle ham saaledes som Erkebiskoppen to Aar tidligere. Navn tilsagde ham dog strax Grid. Han reed da trostigt

til Thinget. Her gav han strax sin Mening om det Forefaldne tilkjende ved at forkynde, at alle de Geistlige, der havde været med at vedtage Forordningen i Lagretten, vare faldne i Bann. Siden, da man gik til Lagretten, erklærede han til Jon Lagmand, at saavel han, som de øvrige Herrer og samtlige Medlemmer af Lagretten egentlig vare hjemfaldne til Bannsstraffen. Der udspandt sig nu en lang Ordverling, hvorved især Biskop Arne udførligt opregnede al den Overlast, som Kirken efter hans Mening havde lidt, paastod at Lagmændene havde overtraadt Forordningen og Forliget, og sluttede med at erklære, at han intet Forlig vilde slutte, uden at Kongsmændene, navnlig Asgrim og hans Søn Gyjulf, gjorde ham deres Ret og Skyldighed, at Nidarøos Kirke beholdt sine gamle Friheder, navnlig med Falkevejde og det aarlige Meelstib, og endelig at Navn og Kongsmændene bevirkede Loft Helgesøns Tilbagekomst. Navn tog derpaa Ordet og svarede i en forsouligere Tone end hidtil. Han begyndte med at tilkjendegive sin Forundring over, at Biskoppen kunde tale om Overtrædelse af Forordningen og overhoved om Forligsbrud, da Skylden herfor tvert imod var paa Biskoppens og Geistlighedens Side. „Det er saa langt fra“, sagde han, „at vi have gaaet videre end Kongebrevet bød, at vi tvert imod ikke paa langt nær have opfyldt dets Bud, thi der er endnu mange Kirker tilbage, som vi ikke have taget, skjønt Brevene fordrede det; det er saa langt fra, at vi ville nedbryde Kirkens Frihed, at vi ikke engang nyde vor egen gamle Frihed. Skjønt Hr. Biskoppen synes at mene, at der skeer Klerkerne Uret, fordi de maa ophøre med de Almuesfælder, de nu i en Tid have tiltaget sig, og skjønt de kalde dette haard Fremfærd fra vor Side, saa skulle vi dog med Nøilighed høre denne Bestoldning, for min Herre Kongens Skuld, vi vide jo desuden, at **Jugen i vort Land har at raade over Lovene, uden Kongen.** Derimod indrømmer jeg, at Biskoppen har meget for sig, i hvad han ytrer om Skattefrihed for Skaalbolts Huusfolk, Tiende af Kongens Ejendomme, Nidarøos Kirkes Frihed og Forselsret, samt Falkevejde paa Kirkens Ejendele, uagtet nu dette synes at være i Kongens Magt; det forekommer mig og, at han har Ret til at fordre, at saavel Kongsmænd som Almuesmænd svare for de Svagsmaal, den gamle Christenret underkaster dem, men derimod forbyder jeg reent ud, under den Straf, Forordningen fastsætter (Brevbrud), at Nogen i stort eller smaat adlyder vine andre Fordringer, de Geistlige opstille. Ligeledes erklærer jeg for Alle og Enhver, at jeg anseer Brantarbølts-Forliget brudt, og jeg forkynder, at jeg er bleven enig med mine Colleger om at følge det Exempel, som allerede er givet i Norge, hvis ikke det bliver overbøldt her efter, som hidtil ej har været iagttaget“. Biskop Arne svarede bertil ligestigt nok, at han takkede Gud, fordi Hr. Navn selv havde indseet og er-

fjendt, at Kongens Bud i enkelte Stykker stred mod den gamle Christenret, men at han beklagede meget, at han betragtede det som Uret og ulovligt, naar en gammel Uvane, Lægmandenes Naadighed over Kirkerne, affskaffedes. Hvad Brautarholts-Forliget angaar, da havde Biskoppen eller hans Prester aldeles ikke brudt det, thi deels havde han altid sagt, at han kun vilde stiltiende taale, men ikke samtykke i Forordningens Bud, hvis Lægmandene holdt sine Løfter; deels havde han som Betingelse for denne stiltiende Taalen opstillet, at Forordningen selv skulde være retteligen fortolket, medens nu det modsatte var skeet; endelig havde han kun indskrænket denne Taalen til hvad der ej ligefrem stred imod den Lydighed, man skyldte Gud. Derfor havde han befalet sine Prester at protestere mod, at man fratog dem deres Kirker; desuden, sagde han, vilde det have været magtesløst, om han endog selv havde stillet Kirkerne under Lægmandenes Naadighed, da Paven nu engang havde overdraget de Gejstlige denne Ret, og endelig var Aftalen i Brautarholt kun midlertidig, indtil en ny Erkebiskop var indsat. Disse Ord ledsagedes af stærkt Bifald fra de tilstedeværende Gejstlige og hele Mængden; endog flere af de haandgangne Mænd ytrede sig til Fordeel for Biskoppen; de øvrige derimod bleve ved sit. Imidlertid synes det, som om det store Medhold, Biskoppen fandt, i Forbindelse med den Billigheds- og Retfærdighedsfølelse, der uegtelig besjælede Navn, nu stemmede ham til nogen Eftergivenhed, thi efter flere Taler frem og tilbage kom det endelig til et **Forlig**, der blev bekræftet ved et skriftligt Document under begge Parters Segl; for dette Forligsdocument lagdes det tidligere Forlig i Brautarholt væsentligt til Grund, dog indrømmede Navn desforuden, og det indførtes i Documentet, at der skulde gives fuld Erstatning for alt det Gods, der tilhørte de Kirker eller geistlige Stiftelser, hvoraf Lægmandene havde sat sig i Besiddelse. End videre skulde Biskoppen og de Gejstlige efter Zevnerdom vøde, hvad enhver befandtes at have handlet urigtigt. Hr. Asgrim maatte gjentage sit Løfte om at tilbagebetale de tre Mars Skat og Thingfareløb. Endelig udfærdigedes der i Biskoppens, Navns, begge Lægmandenes, Hr. Asgrims og Sturka Thordssøns Navn en Skrivelse til Kong Erik, hvori der ærbødigt anholdtes om, at han vilde tillade, at der ydedes Tiende af alle kongelige Ejendomme paa Island, sig selv til Sjælehjelp og Biskopsstolen til Gavn; at han vilde renoncere paa Skat og Thingfareløb af begge Biskopsstole, og udtrykkelig bekræfte denne Frihed med sit Brev og Segl; at han fremdeles vilde tillade Erkestolens aarlige Skib at sejle, at Loft Helgesøn-maatte faa Tilladelse til at rejse hjem, og at Kongen vilde formilde eller naadigst opheve den Dom, som de haandgangne Mænd nu havde affagt over de ni, der havde været gjenstridige paa Thinget 1281, og som var temmelig

streng, da en af dem var dømt til den fulde Bød af 8 Ertoger og 13 Mkr <sup>1)</sup>, de øvrige deels til 9, deels til 5 Merkers Bød. Man anmodede ogsaa Kongen om at give udtrykkelig skriftlig Erklæring ved ethvert af de opregnede Punkter, om han bifaldt det eller ej.

Ihvorvel Biskoppen saaledes havde gaaet ind paa betydelige Indrømmelser, saa havde han dog paa den anden Side vundet enkelte ikke ubetydelige Fordelse, især i den Erkjendelse fra Lægmandenes Side, at der var visse Punkter, hvori den kongelige Forordning gik for vidt. Disse Fordelse forfulgte han da ogsaa, og søgte tillige at forebygge Sigtelser mod ham selv for Svagthed og utidig Føjelighed, ved at udstede et Manifest, der skulde oplæses over hele hans Biskopsdomme, og hvori han fremstillede Resultatet af Forhandlingerne paa Thinget som en af ham vunden Sejr, og nøje foreskrev, hvad der af hans tidligere Bestemmelser endnu kunde staa ved Magt. „Vi forudsætte“, heder det, „at det er eder bekjendt, hvorledes Kongsmændene i vort Fravær nu sidst afvigte Sommer lode den kongelige Forordning, der kom hid ifjor Sommer, stadfæste ved Haandtag i Lagretten, uden mindste Undtagelse, men hvorledes de rettede derpaa, da vi kom paa Thinget, idet Jon Lagmand bevidnede i Lagretten, at de ej meente at have stadfæstet, hvad der stred mod Guds Lov og Ret. Vi fandt det da ogsaa i sin Orden, at de slap for at falde i Bann, saa længe de overholdt hvad de lovede; men hvis de fremdeles angribe Guds og den hellige Kirkes Ret ved at tiltage sig Dom og Lovsagn over Christenretten, da falde de i det Bann, som den hellige Kirkes Lovbøger saavel som Erkebiskop Jons og hans Lydbiskoppers Brev foreskrive, og da Lægmandene ej have Magt til at give Love angaaende Christenretten, om Enkelte end paa staa det, da forkynde vi herved, at alt vedkommende Daaben, Faste, Helligdagshold, Biskoppernes Bestyrelse af Kirkerne og deres Gods, Fælkevejde, Tiende, Respecteren af Kirker og Gejstlige, Egteskabslysning, Gudstægtsskab og Skriftemaal og Klager, samt alt andet, der efter Guds Lov ene tilkommer Biskoppen eller dem, han dertil forordner, at raade for og domme over, skal fremdeles staa ved Magt, saaledes som vi før have ordnet og paabudet det. Vi bede eder alle, vel og forsvarligt at iagttage eders skyldige Lydighed mod den himmelske Konge, der har Magt over den jordiske Konges og vor alles Liv og Sjæl“. For Djeblilket var der nu et Blitstille paa Den; Asbjørn og hans Søn Euvulf forligede sig med Biskoppen, og Navn selv lagde forsonligt Sindelag for

<sup>1)</sup> I Sagaens nuværende Text staar kun „13 Mkr.“, men her maa vist „8 Ertoger“ være udeglemt, da 8 Ertoger og 13 Mkr. netop var Brobrønds bøden.

Dagen ved at true dem, der negtede at udrede til Biskoppen, hvad der tilkom ham, og tilholde dem at gjøre sin Skyldighed. Til denne mildere Stemning bidrog maaskee for endeel, at der nu i et Mars Tid havde hersket en forfærdelig Dyrtid der i Landet ligesom i Norge, først paa Nordlandet og siden paa Sønderlandet, hvilket gav Gemytterne andet at tænke paa end de politiske Stridigheder, og af frommere Sjæle betragtedes som et Tegn paa Guds Bredde <sup>1)</sup>). Alligevel maatte det være temmelig klart for Enhver, at Nøligheden ikke vilde blive langvarig. Asgrim begyndte allerede om Høsten at give Anledning til nye Ubehageligheder, ved fremdeles at vægre sig ved at tilbagebetale de uretteligt oppebaarne Skatter. Sagen var vel egentlig den, at Asgrim, der var ødsel og levede paa en stor Fod, havde ondt ved at tilvejebringe Pengene, og, for at undgaa det, henstod sig under det Ansvar, hvori han stod til Kongen; han paastod endog, at Kong Magnus i sin Tid havde erklæret, at Huusfolkene i Skaalholt vare skattepligtige. Da Asgrim ikke vilde lade sig sige af Biskoppens Førestillinger, freed denne til at sætte ham i Forbud paany, og dette Forbud udstraktes ogsaa til hans Ven og Hjelper, Orm Kveingsøn i Tunga, af Hautadals-Øtten. Men strax efter Julen blev Asgrim paa en Rejse pludselig dødsfyg, og lod nu sende Tilbud til Biskoppen med Bøn om Tilgivelse, og om at han maatte faa Absolution førend han døde: han var villig til at gjøre alt, hvad han kunde, for at blive forliget med Biskoppen. Biskoppen sagde da til Provsten, Odd Svartsøn, den samme, der havde bragt ham Budet fra Asgrim, at han skulde skynde sig tilbage og løse ham strax fra Forbudet, naar han virkelig vilde gjøre sin Skyldighed; „det skulde være mig kjær“, sagde han, „at høre at han blev løst, hvis det paa nogen Viis kan skee“. Provsten fandt Asgrim endnu i Live, og denne erklærede sig nu villig til at overlade Biskoppen at domme dem imellem. Derpaa løste Provsten ham, og gav ham den sidste Dje og Sacramentet. Faa Djeblikke efter opgav Asgrim sin Aand (1ste Febr. 1285). Morgenen efter blev hans Liig bragt til Skaalhøls Kirke, og Biskoppen selv gik det imøde og sang over det, men Orm Kveingsøn, der vilde være med i Følget, skjønt han endnu var bannsat, og selv ved Asgrims Dødsleje havde søgt at affnakke ham med at forlige sig med Biskoppen, hvorover Asgrim var bleven meget vreed, fik ikke Tilladelse til at komme til Skaalholt, og maatte ifølge et Bud fra Biskoppen, der sendtes Liigtoget imøde, vende om igjen paa Bejen. Asgrims Død forhalede maaskee ogsaa Stridighe-

<sup>1)</sup> Arne Biskops Saga, Cap. 48.

dernes Gjen-Udbrud for en kort Stund; men længe varede Møjligheden ikke, som i det følgende skal sees <sup>1)</sup>).

70. Kong Eriks Venstabs med Danmark og Krig med de tydske Stæder. Fredsslutning med de sidste i Kalmar. Forhandlinger med England og Skotland.

Det er allerede ovenfor berørt, at Striden mellem Gejstligheden og Lægmandene i Norge umiddelbart afløstes af ydre Fejder, tildeels med Danmark men især med de tydske Stæder, og at disse Fejder, der gave Niegjeringsherreerne og Kongen andet at tænke paa, sandsynligviis endog bidroge meget til, at Kirkestriden sagtnede, og en større Møjlighed opstod i Landet selv. Det var fremdeles Dronning Ingeborgs Fordring paa Udleveringen af hendes fedrene Gods, som foranledigede Tvist med Danmark, og denne drog igjen den tydske Krig efter sig. Ved Kong Eriks Thronbestigelse var der nu tredive Aar henrundne siden Dronning Ingeborgs Fader, Kong Erik Valdemarsøns, Død, og i al denne Tid havde hun, eller de, der paa hendes Vegne styrede dermed, forgjeves bestræbt sig for at faa Jordegodsset overdraget til fri Naadighed, ja sandsynligviis havde hun ikke engang Landgildet deraf udbetalt, i alle Fald ikke uden for en højst ubetydelig Deel, og det uagtet det allerede ved Skiftet i Lund 1263 var blevet bestemt, hvormange og hvilke af Kong Eriks efterladte Patrimonial-Godser skulde tilfalde enhver af hans fire Døttre <sup>2)</sup>). Hvilke Godser hver især af disse Døttre fik for sin Part, vides nu ikke, eller de Documenter, der handlede derom, ere i det mindste ikke blevne opdagede; men man veed, hvor stort Kong Valdemar den 2dens efterladte Patrimonialgods var, og da nu en Trediedeel af dette tilfaldt hver af hans tre egne fødte Sønner, maa saaledes hver af Kong Eriks fire Døttre have arvet en Fjerdedeel af den Trediedeel, der faldt paa hver Part, altsaa en Tolvtedeel af det Hele. Dette Kong Valdemars Patrimonialgods, spredt over hele det danske Rige, (noget Godser, oprindeligt tilhørende den gamle Sigridslev, eller Sigrid Storraades Gods, nedarvet gjennem hendes Datteren Even Østridsen, laa endog i Sverige) var umaadeligt stort, og selv en Tolvtedeel deraf maa have udgjort en Masse, hvis aarlige Afkastning, beregnet efter vore nuværende Pengeforhold, udgjorde en mere end fyrstelig Indtægt <sup>3)</sup>. Og her havde Dronning Ingeborg nu ej alene

<sup>1)</sup> Arne Biskops Saga Cap. 42—47, 49, 50.

<sup>2)</sup> Se ovf. IV. 1. S. 480, 481.

<sup>3)</sup> Møjlighg Fortegnelse paa alt Kong Valdemars Gods, baade Konunglev eller



de rige Godser selv at fordrø, men ogsaa al den Landskyld med øvrige Afkastninger, der havde været forholdt hende lige siden Faderens Død, og som, om man end beregnede den nok saa ringe, og om man end fradrog, hvad der var medgaaet til hendes Underhold, indtil hun blev gift, samt de enkelte mindre Udbetalinger, der maaskee kunde have været gjorte <sup>1)</sup>, eller de Godser, der maaskee allerede vare stillede til hendes Disposition, dog i al den Tid maa have været løbne op til en uhyre Sum. Marsagen til, at Arven saa længe forholdtes Søstrene, var nu vel vistnok for en Deel den Omstændighed, at de, som Døttre af Kong Erik, betragtedes med Ugunst af dennes Brodre Abels og Christophers Linjer, af hvilke denne nu beklædte Thronen, hiin havde Sønderjylland som Hertugdømme. Men meget bidrog vel ogsaa dertil den Forvirring, som havde hersket i Danmark, og den bestandige Tvist mellem den kongelige og hertugelige Linje, der endog, som vi have seet, stundom udartede til formelig Krig; thi da Godserne, hvorom her var Spørgsmaal, for en Deel laa i Sønderjylland, var det saaledes ikke let for den danske Konge, om han endog meente det oprigtigt, at faa Hertugen til at give Slip paa dem, hvis denne fandt for godt at sidde inde med dem, og vi have ovenfor seet, at Kong Erik Christophersøn endog udtrykkeligt paaberaabte sig dette, da Kong Magnus i Maret 1277, sandsynligviis ved sine Gesandter Audun Hagleikssøn og Guthorm Gydasøn, alvorligt fornæbde Fordringen. Hvad Dronning Ingeborg angaar, da nærede man vel ogsaa særdeles Uvilje mod hende, siden hun ved sin raske Beslutning, at drage til Norge med Kong Haakons Sendebud, krydsede de Planer, den daværende Regjering i Danmark eller vel nærmest Enkedronningen Margrete, med Hensyn til hende havde lagt. Vist er det, at Forholdet mellem Danmark og Norge under Kong Magnus's hele Regjering var meget spændt, og vi have seet, hvorledes det endog allerede under ham nær var kommet til Krig mellem begge Lande. Under den fredelige Magnus blev dog aabenbar Krig forebygget. Men da han var død, og den myndige Dronning Ingeborg selv var kommen i Spidsen for Regjeringen, optoges Trætten paany; hun var ikke den, der lod sig sine Nødsigheder fræbde, og vi ville strax nedenfor see, at hun ikke engang var

---

Krongods og Patrimonialgods, findes i den bekjendte „Kong Baldemars Fordebog“, aftrykt i Langebøks Scr. R. Dan. 7de Deel.

<sup>1)</sup> Ved Dommen i 1284 undtages udtrykkeligt, som det vil sees, det Gods fra Extradition, som Søstrene allerede selv eller ved Fjernyndere havde afhændet. Det er vel ikke saa usandsynligt, at en Deel kan være solgt forud, som et Slags ventende Arv, og kjøbt af Andre ved et Slags Speculation, hvorhos det i alle Fald er vist, at Jutha og Agnes maa have faaet en Deel Gods overdraget, siden der tales om det Gods, de bragte Klosteret i Roskilde.

bange for saa at sige at handle paa egen Haand. De, som havde de bedste Udsigter til at vinde ved dette spendte Forhold, og derfor vistnok ogsaa betragtede det med stor Tilfredshed, saa længe de selv ikke umiddelbart berørtes af en aabenbar Krigs Ubehageligheder, vare de tydsk-østersøiske Stæder, thi det var at vente, at begge de tvistende Parter under saadanne Omstændigheder vilde kappes om at holde dem i godt Lune ved alskens Indrømmelser. Det er saaledes allerede fortalt, hvorledes Kong Magnus i 1278 maatte bekvemme sig til at give dem et Frihedsbrev, vel ikke saa omfattende, som de egentlig havde ventet og ønsket, men dog allerede fordeelsagtigt nok, og et godt Udgangspunkt, hvorfra siden mere og mere efterhaanden kunde vindes. Den danske Konge havde allerede tidligere i samme Aar givet Lübeckerne, der besøgte Hvidanger Marked i Sjælland, Toldfrihed og Fred <sup>1)</sup>, og erklæret de Friheder, Lübeckerne nød i hans Rige, udstrakte ogsaa til Estland <sup>2)</sup>. Mæret efter bekræftede han Lübeckerne i deres gamle Friheder med Hensyn paa Skanør Marked <sup>3)</sup>, om hvilke man kan gøre sig den bedste Forestilling af et Frihedsbrev, han omtrent samtidigt gav Borgerne af Greifswalde, thi i dette indrømmede han dem et Stykke Jord i Falsterbod mellem Tydskernes gamle Kirkegaard og Stralsundernes Mark, hvor ingen uden deres eller Fogeders Tilladelse maatte holde Boder, derhos bebyndigede han dem til at vælge sig en egen Dommer, der kunde dømme i alle deres Sager, store og smaa, endog Livsager <sup>4)</sup>. Af og til undlode nu vistnok de kongelige danske Befalingsmænd at iagttage disse udstrakte Indrømmelser, men aldrig saa snart klagede Lübeck paa egne og de øvrige østersøiske Stæders Begne over at Friheds-Brevene ikke tilstrækkeligt overholdtes <sup>5)</sup>, forend et nyt Frihedsbrev udkom (1282) <sup>6)</sup>, og Mæret efter gav den danske Konge Lübeck, Wismars, Rostocks, Demmins, Stralsunds, Greifswaldes, Stettins og Anklams Borgere ej alene fuld Frihed til at besøge de skaanske Markeder, som før, og drive Forretninger der, hvad der i sig selv ikke siger saa meget, da saadanne Frihedsbreve fornædtes hvert Aar, og altsaa kun vidner om, at den gode Forstaaelse vedblev <sup>7)</sup>, men sluttede ogsaa et treaarigt nærmere Forbund med

1) Kong Eriks Brev af 21de April 1278, Lübeck Urkundenb. No. 395.

2) K. Eriks Br. af 18de Mai 1278, sammesteds No. 396.

3) Brev af 30te Juli 1280, smst. No. 400.

4) Br. af 12te Juni 1280, Suhm, X. 1011. Viljegrøns Dipl. Sv. I. No. 889.

5) Det udaterede Klagebrev, Urkundenb. No. 428, er sandsynligvis fra 1282.

6) Br. af 1ste Juli 1282, Urkundenb. No. 429.

7) Brev af 27de Juli 1283, smst. No. 448. Brevet siger vistnok udtrykkelig „isto anno“, og Friheden gjælder altsaa kun det Aar; men der er tillige et

Lübeckerne, hvorved han lovede at beskytte dem mod al den Uret, der tilføjedes dem i hans Rige, og forbandt sig til, om han blev uenig med dem, saa at Fejde maatte begynde, i Forvejen at opsigte Fortilget med et halvt Mars Barfel <sup>1)</sup>. I hine Friheder deelagtiggjordes ogsaa Hamburgerne, til hvilke flere særskilte Breve udstededes, og som navnlig i August 1283 fik et Stykke Jord indrommet ved Skaner eller Følsterbod, til at holde Udsalgs-Boder paa, ligesom de østersøiske Stæders Borgere. Derimod sees ingen saadanne Friheder at have været indrommede Bremen, heller ikke de øvrige Stæder af den saakaldte Hansa, til hvilket Forbund paa den Tid endnu kun Hamburg tilligemed enkelte Stæder ved nordøiske Havne og Floder regnedes.

I Norge viiste man sig dog ikke saa ivrig for at holde Tydskerne i godt Luce. Man søgte endnu, i alle Fald i Bergen, ved udtrykkelige Bestemmelser at hindre dem fra at tage sig større Friheder, end Kong Magnus's Brev af 1278 (f. v. IV. 1. S. 667) indrommede. Saaledes bestemtes der paa et Bymøde, der holdtes i Bergen den 16de September 1282, med Dronningens, Hertugens, Gjalkeren Jon Magnvaldsøns, og det højeste kongelige Raads Samtykke, blandt andre, Byen vedkommende Bestemmelser, at udenlandske Vintersiddere, der hverken havde ført Meel, Malt eller Rug til Byen, ikke maatte opkjøbe Smør eller Skreid fra 8de Septbr. til 3die Mai, lige saa lidet som de maatte opkjøbe Kvæg paa Landet <sup>2)</sup>. Man sees heraf, at de tydske Vintersiddere have drevet saadanne Opkjøb i Vintertiden, uagtet dette saa godt som var forbudt i Frihedsbrevet af 1278. At de ej med Høilighed fandt sig i det nye, skærpede Forbud, og vel ikke engang indskrænkede sig til blotte Protester, kan man være overbevist om, skjønt intet udtrykkeligt derom siges; man erfarer kun, at der fra tydsk Side klagedes over, at der skede Kjøbmændene Overlast, og at et mere og mere spændt Forhold indtraadte; det heder endog i et tydsk Chronicon, at Kongen var overtalt til at tro, „at man i hans Rige nok kunde undvære de Tydske <sup>3)</sup>. Denne Stemmning synes, som det i det følgende vil sees, fornemmelig at være udgaaet fra Dronningen og hendes nærmeste Omgivelser, tildeels endog imod den almindelige Stemmning. Det saa da i Sagens Natur, at man søgte at knytte nærmere Forbindelser med England og Skotland. Det allerede i 1281 istandbragte Giftermaal mellem den unge, endnu mindre-

lignende Brev af 17de August 1284 (Larvenberg's Sartorius II. No. 54) for det løbende Aar, der viser, at disse Frihedsbreve fornyedes aarviis.

<sup>1)</sup> Br. af 19de September 1283, Urkundb. No. 451.

<sup>2)</sup> Norges gl. Love III. S. 12.

<sup>3)</sup> Meimar Røcks Krønike, ved 1284.

aarige, Kong Erik og den stotste Kongedatter Margrete var visfelig for en Deel en Frugt af denne Politik, og ligesaa see vi Regjeringen besittie sig paa den største Forekommenhed mod Kong Edward i England. Der var, f. Ex., som ovenfor nævnt, fremdeles Tale om Paagribelsen af den ulykkelige Guido af Montfort, hvis Komme til Norge man synes at have ventet, uagtet han i Virkeligheden, som det lader til, opholdt sig i Italien, under Kongen af Neapels Beskyttelse <sup>1)</sup>). I Mæret 1280 kom der virkelig en fremmed Ridder hemmeligt til Norge, der mistænktes for at være Guido af Montfort, og man gjorde strax Anstalter til hans Paagribelse, ja lod endog Kong Edward ved Abbed Richard i Lyskloster, der maaskee i dette særegne Crende sendtes til England, vide, at Paagribelsen var skeet. Kong Edward talkede strax meget for denne Hæflighed i en Skrivelse til Kong Erik, som han sendte tilbage med Abbeden, og hvori han bad, at den paagrebne Ridder strax maatte blive sendt til England paa hans Bekostning, ligesom han ogsaa tilfojede de varmeste Anbefalinger for Abbeden, samt Ridderen Jon Magnvaldsøn, den nys omtalte Gjaldkere i Bergen, der, som Kong Edward havde hørt, viiste stor Iver for hans Aliggender <sup>2)</sup>). Men man havde været for sikker i sin Sag, thi den mistænkelige Ridder fandt Lejlighed til at flygte bort, førend man endnu kunde faa ham fat, og da den norske Konges Drottsfete Gystein, om hvilken der ovenfor er nævnt, at han i 1280 sendtes til Skotland, rimeligviis for at indlede Giftermaalet, kom tilbage til Norge, tilskrev han Kong Edward, at det gjorde ham meget ondt at maatte underrette ham om det ovenfor omtalte Uheld, der var indtruffet under hans Fraværelse; han selv, sagde han, havde ikke sparet nogen Møje for at paagribe Personen, men dette var, medens han var borte, ikke blevet udført, som han ønskede <sup>3)</sup>). Heraf maa man da slutte, at Drottsfeten havde faaet det Hverv, at være Abbeden, der her egentlig optræder som Kong Edwards Crendsven, behjælpelig ved Paagribelsen, men at der maaskee have været Andre, der have begunstiget Flygtningen, og givet ham Lejlighed til at undslippe. Det var da formodentlig for at gjøre dette godt igjen, og ikke give den engelske Konge Anledning til Klage, at Hr. Audun Hugleiksøn og Hr. Bjarne Erlingsøn, de to fornemste Medlemmer af Regjeringen, den 13de Januar 1281 sluttede en Overeenskomst med Abbed Richard, der fremdeles handlede i Kong Edwards

<sup>1)</sup> Den 20de Septbr. 1280 tilskrev Hertzen af Salerno K. Edward om Betingelserne for Gulbos Tilgivelse, og siger udtrykkeligt at han derom havde tilskrevet ham og faaet Svar fra ham. Rymeri foedera I. 2. S. 586.

<sup>2)</sup> Rymeri fondera I. 2. S. 587. Den i Brevet nævnte Johannes Rolandi, miles, der af Udtrykkene sees at have været i Norge, da det blev skrevet, maa ganske vist være Jon Magnvaldsøn, ogsaa kaldet Jon Magnvaldsøn.

<sup>3)</sup> Rymeri foedera I. 2. S. 581.

Navn, og dennes Udsending Thomas af Ippegrave, om at de skulde anvende al sin Flid og Omhu for at faa Guido paagreben, imod at Abbeden og Thomas godtgjorde deres Udlag derved med 200 Mkr. Sterling, for hvilken Sum Thomas skulde blive tilbage som Sikkerhed, hvorhos Kongen af England for den Tjeneste, de herved gjorde og fremdeles kom til at gjøre ham, skulde vise dem al Erkjendtlighed <sup>1</sup>). Da Guido af Montfort neppe nogensinde kom til Norge, ledede denne Tractat ikke til noget egentligt Resultat, men man sees dog allerede deraf, hvor særdeles magtpaaliggende den norske Regjering fandt det, at staa paa en god Fod med Englands mægtige Konge.

Hvad Skridt den norske Regjering eller rettere Dronningen strax efter Kong Magnus's Død gjorde, for at indtale hendes Arv samt hvad hun foreøvrigt havde tilgode, vides ikke. Maastee foretoges der ikke noget alvorligt forend i 1283, da de værste Storme med Gjestligheden vare forbi, og man saaledes havde noget friere Hænder. Da blev der, fortælles der, holdt en Sammenkomst mellem den danske og norske Konge paa **Barders**, hvorved begge medbragte mange Skibe, og hvor tillige flere Landsflygtige indfandt sig <sup>2</sup>). Ved disse Landsflygtige for-

<sup>1</sup>) Smits. Dette er det eneste af alle tre ovenfor nævnte Skrivbæf, som er forsynet med Aarstal, og da dette i Brevet selv er 1280, har Nymer henført det hertil, og saaledes sat det foran de to andre. Men af den Omstændighed, at netop Bjarne og Audun, de to fornemste Regjeringsherrer, indgik en Forpligtelse, som under andre Forhold den regjerende Konge maatte paatage sig selv, er det klart, at de her optræde i Egenkab af Formyndere, og at Overenskomsten saaledes ej kan være indgaaet i Januar 1280, da Kong Magnus endnu levede, men maa være sluttet i Januar 1281. Det er ogsaa en bekendt Sag, at man i England lige fra Midten af det 13de Aarhundrede til 1755 regnede Aaret fra 25de Marts. Brevet er vel hos Nymer paategnet „Anno 8“, det vil sige K. Edwards 8de Aar, der løber fra 20de Nov. 1279 til 20 Nov. 1280, men dette kan enten skrives sig fra en Fejltagelse hos ham, eller ogsaa er det allerede i sin Tid urigtigt paategnet Brevet af en eller anden Archivmand. Drottsetens Brev, saavel som den engelske Konges, mangle Dateringen, men her bliver det sidste Hensættelse til Edwards 8de Aar sandsynligere, og at de begge høre til eet Aar er aabenbart. — Paa den her antydede Maade forekommer det os, at de chronologiske Vanskeligheder ved hine tre Breves Ordning bedst undgaaes, og at Sammenhængen bliver rimeligst.

<sup>2</sup>) Dette fortælles alene i Petr. Olai annalistiske Excerpter (Langebet Scr. I. S. 188); han er vel ingen gammel Forfatter, og besidder heller ingen synderlig Kritik, men det er dog aabenbart, at han i det hele taget har haft gode Kilder, og flere end der nu staar til vor Raadighed. Det er derfor ingen Grund til at forfaste hans Udsagn paa dette Sted, især da det passer saa saare vel til de samtidige og følgende Begivenheder. At de isl. Annaler eller Arne B. Saga intet nævner om dette Møde, kan ej svække Beretningens Troværdighed, thi de undlade at omtale mange endog vigtigere Sager, der ej middelbart vedkom Island. Vi ville see, at der ogsaa omtrent tre Aar senere holdtes Møde paa Barders, hvis Veligheden vel maa søges i Nærheden af Bardberg i Halland.

staaes vistnok de mange danske Stormænd, der paa denne Tid vare misfornøjede med Kongen, og tildeels endog havde ligget i Fejde med ham. Den fornemste af disse var hans egen Frænde, Hertug **Baldemar** af Sønderjylland, der endnu ikke havde opnaaet at blive forlenet med Hertugdømmet, og næst ham Junker **Jakob** Nikolassøn af Nordre Halland, der havde den samme Forurettelse at beklage sig over; thi uagtet Kong Baldemar i sit Fangenskab havde udstedt et Brev, hvori han overdrog sin da umyndige Sønnesøn, Nikolas af Halland, Jakobs Fader, Halvdelen af dette Landskab til fri Besiddelse for ham selv og Arvinger i Fremtiden, som et slags Erstatning, fordi Nikolas, som Bidrag til Kongens Befrielse, overlod Arven efter sin Moder, den schwerinske Grev Gunzelins Datter, til Hertug Albrecht af Sælland, saa havde dog lige siden Nikolas's Død 1251 hverken hans ældste Son Nikolas, eller, da denne døde, hans anden Son, den ovennævnte Jakob, faaet tiltræde Lenet, og Jakob fattede derfor det bitreste Had til Kong Erik. Det var naturligt, at fælles Interesser og, man kan sige, fælles Forurettelser maatte fremkalde visse Tilnærmelser og Sympathier mellem ham, tildeels ogsaa Hertug Baldemar, og det norske Kongehuus, og hvis Jakob tænkte paa med væbnet Haand at sætte sig i Besiddelse af hvad han ansaa for sin rette Arv, Nordrehalland, kunde han lettest gjøre et saadant Tog fra Biken i Norge: derfor maatte det og af den Grund være ham vigtigt at sikre sig den norske Regjerings Venskab. Næst disse var Marsken Stig Andresøn, hvorum der allerede forhen er talt, forbitret paa Kongen, især, som det fortælles, fordi denne skulde have staaet i utilladelig Forbindelse med hans Hustru; han hørte til den talrige Familie, der nedstammede fra Skjalm hvide, og var som saadan endog en Frænde af Junker Jakob <sup>1)</sup>. Overhoved synes Kong Eriks Ustædighed og heftige Sind, hvortil vel ogsaa anden personlig Uelskvardighed sluttede sig, at have gjort ham, om ikke forhadet, saa dog i det mindste mindre yndet og anseet, især blandt Aristokratiet, og dette igjen især hos Stigs talrige og mægtige Frænder. Herreerne opbidsede igjen de ringere Klasser, der klagede over nye indførte Bødder, og der berstedes mod Gjøring over hele Niget. For at stille de Misfornøjede tilfreds, havde Erik allerede om Vaaren 1282, paa tvende Hof eller Nigsmoder, det ene i Bordingborg, det andet i Nyborg, givet endeel Tilfagn, der tilsammen kunde kaldes en Haandfæstning, hvorved han blandt andet forbandt sig til aarligt at holde et Nigsmede eller Hof, ikke at lade nogen

<sup>1)</sup> Elagtighedsforholdet mellem Stig, Junker Jakob samt Stamfaderen, Skjalm hvide, sees af Tabellerne i Langelands Ser. IV. S. 544. Jakobs Moder Cecilia var en Sønmedatter af Jakob Sunesøn.

fængsle uden at han var lovligt anklaget, m. m. <sup>1)</sup>); men derved forebyggedes dog ikke Urolighedens Udbrud endnu samme Aar. Da man hverken finder Hertug Baldemars, Junker Jakobs eller Etig Marcks Navne under Haandfæstnings-Documenten, maa man endog antage, at de ikke engang have overværet Rigsmoderne. Alle Rigets Store, heder det i de Aarbøger for dette Aar, som omtale disse Uroligheder, satte sig op mod Kongen, og der udbrød en Fejde mellem denne paa den ene Side, og dem og Hertugen paa den anden <sup>2)</sup>. Fordelen var dog endnu paa Kongens Side; han ryttede ind i Sønderjylland for at underlægge sig Hertugens Arvebesiddelser, og ledsagede ham til at indslutte sig paa Gottorp Slot, der en Tidlang belejredes <sup>3)</sup>, medens derimod, som man af det ovenanførte Udsagn maa slutte, flere af de oprørste Stormænd begave sig ud af Landet, og i det mindste enkelte af dem drog til Norge, for at anholde om Kong Eriks Bistand <sup>4)</sup>. Denne synes da ogsaa hans Moder, der selv befandt sig i samme Stilling lige over for den danske Konge, som Hertugen og Junker Jakob, at have tilsagt dem, og vel endog med Glæde grebet Lejligheden til, saaledes med større Eftertryk, og understøttet af et stort Parti i Danmark selv, at kunne indtale sine Fordringer. Da nu derhos den danske Konge hidtil forgjæves havde belejret Hertug Baldemar i Gottorp, og Fejden saa ud til at ville blive langvarig, fandt han det vel selv raadeligst at lytte til de Forestillinger, som nu maa være ham gjorte fra den norske Regjering, og saaledes maa man da antage, at hiin nys omtalte Sammenkomst paa Barbers er bleven aftalt. Paa hvad Tid af Aaret den fandt Sted, vides ikke, men da de

<sup>1)</sup> Se Geheimearkivets Aarsberetninger, II. S. 2—9.

<sup>2)</sup> Dette nævnes omstændeligt i Detmars paalidelige Kronike (Grautofs Udg. I. S. 157): „i det samme Aar (1282) begyndte en ny Orlog i Danmark mellem Kongen og Hertugen og de adelige Mænd i Riget; det vedvarede en Stund“. Ligesaa de ved 1410 ophørende Annaler i Langebecks Ser. V. 531: „1282; alle Danmarks Fornemme gjerde Oprer med Kongen“; samt i Nyklosters Annaler (Ser. I. S. 170): „Strid opstaar mellem Kong Erik og de Fornemme“.

<sup>3)</sup> Dette nævnes ligeledes hos Detmar, ved 1283: „i dette Aar blev Orlogen udjævnet i Danmark, og Hertug Baldemar kom atter i sit Land, som Kongen havde frataget ham altsammen, paa Gottorp nær; det havde Kongen forbygget med et Huus, som de Lybske kaldte Luseborg. Fra Gottorp vergede Hertugen sig, indtil han fik sit Land igjen“.

<sup>4)</sup> Krigen synes at have været færdig, eller rettere Hertug Baldemar at have holdt sig indesluttet, om Vintren 1282—83, og ud paa Vaaren, thi den 16de Decbr. finde vi Kong Erik i Glensborg (Suhm X. S. 841). Derimod finde vi tre af de Misfærnsjede, Junker Jakob, Etig Marck og Mikolas Knutsen den 9de Decbr. i Ribe, (Suhm X. S. 849), altsaa ikke hos Kongen, og derfor vistnok enten i Begreb med at gribe til Vaaben med ham, eller allerede i aabenbar Dystand.

fleste saadanne Sammenkomster plejede at skee om Sommeren, maa man antage det samme om denne <sup>1)</sup>. Der nævnes heller ikke, hvilke af de saakaldte Landsflygtige, der indfandt sig ved Mødet, om Junker Jakob eller Marst Stig selv, eller endog Hertugen, mod givet Lejde, var tilstede, men man maa kun formode, at der her fornemmelig har været forhandlet om Udleverelsen af den norske Enkedronnings Arvegodser samt tillige om Hertugens Forlening med Sønderjylland, uden at der dog kan være opnaaet mere, end at der lovedes Hertugen, Junker Jakob og de øvrige Misfornøjede Gnid og Lejde til et Danehof, der skulde holdes i Bordingborg i de sidste Dage af August og de første af September Maaned, og hvor deres Sag skulde komme til Afgjørelse. Thi Biskoppen og Greven af Schwerin ansaa det dog nødvendigt, i et Brev af 28de August til de paa Danehofet forsamlede Magnater, at foreholde dem de Rettigheder, deres Frænde Junker Jakob havde til Nordre-Halland, og opfordre dem til at bevæge Kong Erik til at lade ham vederfares Ret <sup>2)</sup>. Heraf maa man da slutte, at den danske Konge bestemt har tilbageviist al norsk Megling, og derfor ogsaa givet den norske Enkedronning et ugunstigt Svar paa hendes egne Fordringer. Men hvad enten nu den schweringiske Skrivelse eller Stormændenes eenstemmigt udtalte Uvilje paa Danehofet har indvirket paa Kongen og indjaget ham Skræk, eller han omsider har indseet sin Urret, saa er det vist, at han her bekvemmede sig til at meddele saavel Hertug Waldemar den længe attraaede Forlening af Sønderjylland, som Junker Jakob, der nu kaldes „Greve“, og hans Arvinger, Forleningen med den nordensfor Ethra Na liggende Deel af Halland. Saaledes maa dog Fejden, i det mindste mellem

<sup>1)</sup> Hos Petrus Clai nævnes denne Sammenkomst efter Danehofet i Bordingborg, hvilket har bevæget Suhm (X. S. 869) til at antage, at den virkelig fandt Sted senere. Men man behøver kun at gionnemlæse saa af P. Clai's Ortegnelser, for at overbevise sig om, at han under hvert Nav anfører Tilbragelserne uden Hensyn til deres chronologiske Forhold. Aaret 1283 kan selv tjene til Exempel; thi efter at have omtalt Danehofet i Bordingborg (Sept.) nævner han, at vor Frue Kirke i Ribe faldt ned Juledags Nat; derpaa omtales Waldemars Forlening med Jylland og Saksens med Halland, hvilket after henfører til September; endelig nævnes da Mødet paa „Barbere“. Af Kong Eriks Brev af 8de Sept., trykt hos Suhm X. 1017, samt i Dipl. Svec. I. No. 773, sees det, at Danehofet i Bordingborg holdtes paa den her angivne Tid, men saa silde som Midten af September kunde vanskeligt noget Møde mellem Kongerne have været holdt, thi det var paa den Tid, at man snarere indstillede alle større Sæter, end tiltraadte dem. Hvis det forholder sig rigtigt, hvad de isl. Annaler berette, at Dronning Margrete døde i Tunsberg, kan man seklare hendes og Kongens Ophold der af de Forberedelser, han havde fore til Toget, især hvis den Læsemaade er rigtig, som henfører hendes Død til 9de Juni.

<sup>2)</sup> Ulf. Dipl. Svec. I. No. 772



Kongen og Hertugen, saavel som Grev Jakob, være bilagt for det første, eller tilsvindelende: fuldstændig kunde Forsoningen naturligviis ikke være, som det da ogsaa snart viiste sig. Derimod kan man maastee af den Omstændighed, at Stig Marck ikke nævnes blandt Vidnerne ved Forleningen af Nordre Halland, slutte, at han og hans Venner ej overvære Danehofet, og derfor endnu ikke havde været forligte med sin Konge; og hvis, hvad man maa antage, den norske Enkedronning ligesledes havde Besuldmægtigede ved Danehofet, for at drive Arvesfordringen igjennem, maa Kongen her fremdeles have gjort Vanskeligheder, thi dette saavel som Tvisten med de tyske Stæder, har vel for en stor Deel været Mariag til, at den norske Regjering om Høsten 1283 sendte Hr. **Hallkell Agmundsøn** som Gesandt til den **tydske Kong Rudolf** af Habsburg, ved hvis Hof han opholdt sig den hele Vinter, og kom ikke hjem forend den paafølgende Sommer <sup>1)</sup>). Den treaarige „Enighed“, som Kong Erik af Danmark strax efter Mødet ved Bordingborg sluttede med Lübeck, staa saaledes vist ogsaa i nøjeste Forbindelse med alle disse Forhandlinger. Imidlertid synes dog endnu inden Marts Udgang en Art Forsoning at være kommen i Stand mellem Kongen og de misfornøjede Stormænd, som efter Sigende knyttedes fuldkommen <sup>2)</sup> paa et Danehof, der i det følgende Mars Mai Maaned holdtes paa Bordingborg. Her kom tillige Arvesagen fore, da det, som det beed, efter Kong Eriks, Hertug Baldemars og den danske Almeenbeds Begjering, overdroges Biskop Jakob af Slesvig, Kongens Cantler, Biskopperne Tuke af Ribe og Johan af Odense, Grev Jakob af Halland, Nikolas Hak, Jon Little, Uffe Drottsete, Stig Andresen Marck, Nikolas Knutsen, Jon Grubbe og Thomas Mule at afgive Voldgiftskjendelse om alle de Sager, der havde været mellem Kongen, Hertugen og det danske Rige, og Enkedronningen i Norge og hendes Søstre <sup>3)</sup>). Ved dette Danehof har formodentligt ogsaa den fra Tyskland tilbagevendende **Hallkell Agmundsøn** været tilstede, og drevet paa, at Arvesagen kunde komme

<sup>1)</sup> Arne B. S. S. Cap. 48.

<sup>2)</sup> Petrus Dal, l. c. De nestvedste Annaler, Scr. I. 372.

<sup>3)</sup> Der staa vistnok ikke i Demmen, der affagdes 24 Mai paa det næstfølgende Danehof i Ryberg, at Voldgiftten var de her nævnte Herrer overdragen paa Danehofet i Bordingborg, men da dette holdtes ved Himmelfartsdø (18de Mai) og Demmen affagdes den 24de Mai, kan man dog ikke regne kortere Tid end 6 Dage for Voldgiftsmændene til at afhandle Sagen og sætte sig ind i den. Sandsynligviis blev vel endog dette sidste Danehof berammet, henvætsageligt for at Kjendelsen der kunde affiges. Et Mødet i Bordingborg heldtes Himmelfartsdag, og at en fulkommen Forsoning der fandt Sted, siges udtrykkeligt i de Nestvedste Annaler l. c. Netop ved en saadan „Forsoning“ var det da ogsaa rimeligt, at Arvesagen bestemtes at skulle nyde Fremme.

til Endskab, maastee bar han og medbragt Førestillinger fra den tydske Konge i samme Retning, for des kraftigere at indvirke paa den danske Konge. At denne i alle Fald kun høist nødigt, og alene paa Grund af tvingende Omstændigheder, bekvemmede sig til det her nævnte Skridt, sees saavel af hans senere Fremfærd, som af den Omstændighed, at blandt Voldgiftsmændene talles, foruden Grev Jakob og Marck Stig selv, ikke færre end trende af Hertugens Mænd, blandt hvilke i det mindste een senere deeltog i Kong Eriks Drab; disse Mænd kunde umuligt ansees som upartiske <sup>1)</sup>). Voldgiftskjendelsen, der afgaves paa et Danehof, som umiddelbart efter dette, i Ulgen før Vinds, afholdtes i Nyborg, faldt ogsaa ganske ud til de fire Søstres Fordeel. Voldgiftsmændene erklærede nemlig, ved Skrivelse af 24de Mai, at de saavel af de Klager, de fire Søstre havde indgivet, som af troværdige Vidnesbyrd, vare komne til fuldkommen Visshed om, at deres fedrene Gods, der laa spredt om i hele Danmark, var blevet dem forholdt, til deres store Skade, hvorfor det ogsaa, hvor som helst det i Kongeriget eller Hertugdømmet eller andensteds befandtes at være taget med Vold, Uretfærdighed, mod deres Samtykke og Landets Love, **skulde uden mindste Bauskfelighed eller ugrundet Vægning tilbagegives og oplades dem med alle de Afkastninger og Indtægter, som i Mellemtiden vare oppebaarne**, for saa vidt de selv eller deres lovlige Formøndere ikke havde afhærdet noget deraf for tilbørligt Værd eller paa anden lovlig Maade <sup>2)</sup>). Og endnu samme Dag sees Kong Erik, ifølge Dommen, at have overladt og skjødet Jomfru Tutba en Deel Gods til Bederlag for hendes fedrene Arv i Nyborg By og Slot samt Landsbyen Hjulby <sup>3)</sup>), medens Hertug Baldemar ikke var mindre rede til at afstaa den norske Enkedronning, hvad han indesad med af hendes Tilkommende, da han allerede Dagen efter udstedte et Brev, hvori han erklærede, at han ifølge Voldgiftskjendelsen havde tilbagegivet Dronning Ingeborg alle hendes fedrene Godser inden Hertugdømmet, med Afkastninger og Indtægter, oppebaarne i Mellemtiden, og derfor anmodede Alle og Enhver om, ikke at gjøre Dronningen eller hendes Besuldmægtigede mindste

<sup>1)</sup> I Hertug Baldemars Brev af 15de Aug. 1284 (Suhm X. 887) nævnes udtrykkeligt Nikolas Knutsøn, Thomas Mule og Johannes Grubbe som hans Riddere. Hvad Nikolas Hak angaar, der forhen havde været Marck under Kong Christopher, forekommer han vel senere som en af Erik Erikssøns Mænd, da de Misfærnsede vare frebløse, men mistænkeligt er det dog, at han den 9de Decbr. 1282, da Kongen var isærd med at befølge Hertugen, var i Ribe sammen med Marsten og Junker Jakob; man skulde formode, at heller ikke han paa den Tid var Kongen gunstlig.

<sup>2)</sup> Dipl. Norv. IV No. 4.

<sup>3)</sup> Suhm, X. S. 1021.

Hinder eller Forfang i samme Godsers Bestyrelse <sup>1)</sup>). Derimod sees ikke noget lignende Brev at være udstedt af Kong Erik med Hensyn til Dronning Ingeborgs og de to andre Systers Gods inden Kongeriget, og saa meget veed man, at i det mindste Dronning Ingeborgs Gods ej blev hende tilbagegivet: Kong Erik har saaledes vel endog protesteret mod Voldgiftskjendelsen for hendes Vedkommende. Vist er det, at den hele Transaction maatte i den danske Konges Dine have et meget forhadet Udseende, som om der herskede et Forbund til hans Skade mellem den norske Enkedronning og hans egne Undersaatter. Naaget det nu heed, at han skulde være forliget med Hertug Baldemar og Grev Jakob, vare de dog begge intet mindre end tilfreds, og syntes begge, at de havde opnaaet for lidet: Hertugen fordrede ogsaa hele Als med Sønderborg og Nordborg samt endeel kongelige Gaarde i Sønderjylland, og ærgrede sig over, at Forleningen var ham overdragen med den Forpligtelse at gjøre Krigstjeneste; Grev Jakob harmedes saavel over en lignende Forpligtelse, der var paalagt ham, som over at han ikke havde faaet de allerede oppebaarne Indtægter af Halland udbetalt <sup>2)</sup>). Begge vare yderst opbragte paa Kongen, og Marsk Stig saavel som dennes talrige Venner deelte deres Stemning. Under disse Omstændigheder seer det noget underligt ud, at Grev Jakob og Marsk Stig endog skulde kunne deeltage i Voldgiftskjendelsen, ikke at tale om, at de paa en vis Maade dømte i sin egen Sag. Med Kongens gode Vilje kunne de derfor neppe være opnævnte, men det maa være skeet ved Hertugens Bestræbelser, og dennes øjeblikkelige Beredvillighed til at efterkomme Kjendelsen med Hensyn til Dronning Ingeborgs Gods maatte end mere bestyrke Kongen i den Tro, at det Hele var et mellem Hertugen, Greven, Marsk Stig, de øvrige Misfornøjede, og den norske Negjering aftalt Spil, for at svække hans egen Magt, og skaffe en anden Nabomagt, med hvem han selv stod paa en spændt Fod, men af hvilken de ventede sig Bistand, store Besiddelser og sikkert Fodfæste i Hjertet af hans eget Rige. Heri kunde han fra sit Standpunkt som Danmarks Konge ikke finde sig. Ved strax at affinde sig med Jutha kunde han vise, at han var villig til at efterkomme Kjendelsen, for saa vidt ej Rigets Sikkerhed leed derved, men, som Sagerne stode, vilde det have været usor-

<sup>1)</sup> Dipl. Norv. [V. No. 5.

<sup>2)</sup> Huitfeldt S. 285, 286. „Ingen af dem“, siger Huitfeldt, „vare endda tilfreds, Grev Jakob fordi han ikke fik Dpørselen deraf (af Nordre Halland), han saa længe havde mist, og for han skulde gjøre 50 Mand deraf til Tjeneste, menende, han vilde haft Halland fri, efterdi der gaves frit Gods fore, uanset denne Konge intet havde taget fra ham, men fik ham det igjen, han i de andres Tider havde mist; derover fattede han et Had til Kongen“.

sværligt, om han havde overladt den norske Dronning, hvad hun fordrerede: hendes næste Skridt havde da maaskee været at udnævne Grev Jakob, Marst Stig og de øvrige Misfornøjede til sine Befuldmægtigede, for at de kunde sætte sig fast paa de hende tilfaldne Gaarde og derpaa begynde Oprør med fornyet Kraft. Maaskee var det endog hendes Plan at støde Kong Eriks Linje fra Tronen og skaffe sin Søn, som Værling af Kong Valdemars ældste Søn, Danmarks Krone; i det mindste var der senere Tale om noget saadant <sup>1)</sup>. Meget af dette kan allerede have været bragt paa Bane, og i Folkemunde, tilstrækkeligt til at bestemme den danske Konges Handlemaade, men hvorom de magre Kilder, der hidtil have været tilgængelige med Hensyn til disse Begivenheder, intet nævne. Vi vide ikke engang, om Kong Erik formeligt har protesteret mod Dommen, hvad den norske Dronnings Urvedeel angaar, eller kun stiltiende undladt at efterkomme den. En Erklæring desangaaende maa vel have været ham afæftet, maaskee ved Hr. Hallkell, og hans Svar have lydt benægtende; under alle Omstændigheder maa Dronning Ingeborg have tabt Taalmodigheden, og fundet det paa Tide at anvende alvorligere Midler end blotte Førestillinger og Underhandlinger; thi fra nu af blev der, som vi ville see, øvet aabenbare Fiendskaber mod Danmark, og under Omstændigheder, som gjøre det sandsynligt, at de øvedes, om ikke efter Dronningens udtrykkelige Befaling, saa dog efter hendes hemmelige Dufte og Medvirkning.

Disse Fiendskaber gjaldt dog ogsaa tillige, og for den væsentligste Deel, de tyske Stæder, med hvilke Uvenskabet nu var steget til det højeste. I Bergen maa der være kommen til et heftigt Sammenstød mellem Byens Borgere og de tyske Kjøbmænd, thi vi erfare af flere Breve, at alt det Gods, der tilhørte de tyske Kjøbmænd <sup>2)</sup> i Bergen, i Maret 1284 blev „takfat“ eller beslaglagt. Hvad enten nu dette skede ved et virkelig Oplob af de forbitrede Borgere, eller ved en offentlig Foranstaltning af Gjaldereren og Raadmændene, saa maa dog Dronningen eller Regjeringen stiltiende have givet dem, der udførte det, Medhold, thi, uagtet det heed, at det paagrebne Gods skulde gjengives Ejerne, fik de dog neppe mere end Halvparten tilbage. Herover blev der nu klaget fra Stæderne, og der blev virkelig ogsaa svaret i Kongens Navn, at alt

<sup>1)</sup> Næmlig i Processen med Erkebiskop Johannes Grand, Scr. rer. d. VI. 283. Her klages næmlig, 1296, over, at Erkebiskoppen og hans Frænder og Venner, efter Kong Eriks Døds, arbejdede paa ganske at udrydde den danske Konges Rigt, men at skaffe den norske Konge og Hertug Herredømmet i Landet.

<sup>2)</sup> Brev 1286 i Lübeck's Urkundenb. No. 501 og 1010, jfr. Dipl. Norv. I. No. 74.

skulde blive udleveret, og at de, der havde lidt Skade, skulde faa Erstatning. Dette beroligede Stæderne nogenledes, og da Sommeren kom, begyndte deres Handelsfartøjer, som sædvanligt, at drage til Norge. Men i Stedet for at møde fredelig Behandling, som de havde ventet, bleve disse Skibe, da de kom ud paa Kattegattet eller Nordsøen, forfulgte, tildeels ogsaa opbragte og plyndrede af norske Krigsskibe, der alle, som det synes, tilhørte eller vare udrustede af **Hr. Alf Erlingsøn af Thornberg**; i det mindste angives han overalt som den eneste Ophavsmand til disse Fiendtligheder, og ham alene gives Skylden for al den Skade, som blev gjort. Alf, hvis Fader Hr. Erling Alfsson var død Maaret forud, havde sandsynligviis, som en af Kongehusets nærmeste Frønder, allerede for faaet Barontitel, og fik efter hans Død, ligesom han, **Borgeshjæl** i Forlening <sup>1)</sup>. Beliggenheden af denne Forlening gjorde det just bekvemt for ham at udruste Skibe til at herje i de danske Farvande; fra Sarpsborg af, hvor han havde sit Hovedsæde, eller overhovedet fra den yderste, sejlbare Deel af Glommen, hvor han, som det nedenfor nærmere skal omtales, maastee endog havde en Søborg lige ved Indløbet, kunde hans Skibe med Letthed passe paa alle de Fartøjer, der kom søndenfra til Norge. Alf opbragte og plyndrede ej alene Skibe fra de østsvenske Stæder, men ogsaa frisiske Fartøjer, det vil sige fra Zuyderøen og dens nærmeste Omgivelser, som Kampen, Stavern, o. fl., derhos herjede han de danske Kvister, især Nørrejylland, samt plyndrede Læholm i Sydjylland og Skaner i Skaane <sup>2)</sup>, hvilket sidste især maatte være Tødsferne til Skade, da de derved hindredes fra at besøge Markedet. At Alf ingen officiel Bemyndigelse havde hertil, er af det følgende klart, medens man dog paa den anden Side seer, at han blev begunstiget af dem, der havde den egentlige Magt i Hænde, altsaa af

<sup>1)</sup> Dette sees fornemmelig deraf, at han, efter at være ophejet til Jarl, kaldte sig Comes de Sarpsburg, thi paa Sarpsborg havde ogsaa Faderen, Hr. Erling, sit fornemste Tilhold, som det af de ovenfor meddelte Beretninger sees; det bestrykes ogsaa af den gamle danske Kampevis, der veed at fortælle, at Alf havde 15 Hereder (d. e. Borgeshjælfs 16 Skibeder, Møsfedal undertagen) i Leen.

<sup>2)</sup> I de jydskke Annaler hos Langebek Scr. II. 527 siges der udtrykkeligt, at Skaagen herjedes; Huitfeldt S. 281 nævner Nordkanten af Jylland. Skaner nævnes i Langeb. Scr. IV. 265, V. 221, ligesom det ogsaa kan sees af Kong Griefs Bestyttelsesbrev af 17 Aug. 1284, for de Lybske, der vilde besøge Skanør, at dette ej med Sikkerhed havde kunnet skee i 1284. De visbyiske Annaler (Scr. I. S. 255) sige, at Alf Erlingsøn tilligemed andre Nordmænd tog mange Skibe, og plyndrede mange Byer i Danmark. I de esromske Annaler staar der (Scr. I. 241), at Alf „egit piraticam“ d. e. herjede til Søs, og plyndrede alle dem, han fandt, Danske, Lybske, Friser, o. a.

Dronningen og hendes Venner; heraf maa man da ligefrem slutte, at han handlede enten efter hendes hemmelige Befaling, eller i Forvisningen om, at have gjort hende til Behag, uden at ense, om de Besindigere, og overhoved de, der ej yndede Dronningens Regimente, rystede paa Hovedet dertil. Hvad der nu maaskee gjorde Hofpartiet og Hr. Alf saa meget driftigere, var, at paa denne Tid Udsigten til, at Kong Erik i Norge ogsaa vilde kunne blive Skotlands i det mindste midlertidige Herre, var nærmere end nogensinde: den skotske Konges Son var nemlig død uden at efterlade Børn, den 28de Januar 1284<sup>1)</sup>, og dennes Datter i hendes Egtestab med Kong Erik, Barnet Margrete, var saaledes nærmeste Arving til Skotlands Throne; ved en højtidelig Akt, dateret 5te Februar 1284, Mattendedagen efter Kongesønnens Dødsdag, havde de fornemste skotske Magnater forbundet sig til, efter Kong Alexanders Død at erkjende hende for ret Arving til Kongeriget Skotland og Kongeriget Man med øvrige Der, og forsvare hende i Besiddelsen deraf<sup>2)</sup>. Ligeledes havde den norske Regjering, sandsynligviis i Forventning af hvad der vilde skee, om Sommeren s. A. i Kongens Navn sendt Hr. Bjarne Erlingsson og hans Broder Hr. Vidkunn som Gesandter til Kong Edward i England, for at fornye det mellem begge Parters Fædre, Henrik og Magnus, 1269 sluttede Forbund, og Kong Edward, der vistnok allerede da nærede den Plan, med Tiden at faa et Giftermaal istand mellem sin Son og Thronfølger, Edward, og den norske Margrete, viiste Gesandterne den mest udsøgte Høflighed og Forekommenhed, saa at Fornyelsen med Lethed kom istand; en Tractat desangaaende oprettedes den 20de Juli i Caernarvon i Wales, hvor Edward da holdt sit Hof, og hvor hiin Son just da blev født<sup>3)</sup>.

<sup>1)</sup> Kongesønnen Alexanders Død i Aaret 1284 omtales ogsaa af Fordun, og henføres til samme Aar som det, hvori Margrete døde, eller 1283, fordi Aaret regnedes fra 25de Marts, og Dødsdagen, 28de Januar, saaledes falder i det foregaaende Aar. Fordun, saavel som Chron. de Lanercost fol. 192 b, henfører ogsaa consequent Kong Alexanders Død i Marts 1286 til 1285. Ellers er den sidste Kroniske ikke altid paalidelig med Hensyn til Dags- Angivelser, hvorpaa man netop ved dette Sted har et Exempel, da den, som ovenfor (S. 31) viist, lader Margrete af Norge døde i Februar, 30 Dage efter Broderen Alexander, da hun dog, som vi have seet, døde i April eller Juni 1283.

<sup>2)</sup> Acts of Scotl. I. S. 82, Rymeri foedera I. 2 S. 638. Ogsaa her nævnes 1283, ikke 1284, som Aarstallet, men der tilføjes: i Kong Alexanders 35te Regjeringsaar, og da han begyndte sin Regjering 13de Juli 1249, falder selvgelig Marts Maaned af hans 35te Regjeringsaar i 1284.

<sup>3)</sup> Breve hos Rymer af 19de og 20de Juli 1284. Det var formodentlig ved denne Lejlighed, at Kong Edward forærede Bjarne en festbar Guldring, som denne selv nævner i sit Testament.

De Byer, hvis Skibe paa den her omtalte Maade vare blevne opbragte eller plyndrede, sølte nu Nødvendigheden af at tage kraftige Forholdsregler, og handle i Forening, for at skaffe sig Erstatning. De østersøiske Stæder gjorde Begyndelsen. „Da vi“, skrev senere Wismars Borgere til de nordøiske Stæder, „kunde skjonne, at vi intet udrettede ved Saalmodighed, besluttede vi, efter Fyrsters, Herreris, Adelsmænds, flere andre Byers og eders Naad at sætte os i Beføining, og sendte nogle af vore bedste Mænd og andre Medborgere ud med Krigsflibe for at bekriige Nordmandene, den almindelige Friheds Forstyrre, og for at staa deres Ussindighed (insania) imod, samt bringe den forrige almindelige Frihed tilveje, uden dog at nyde anden Hjælp, end fra nogle Naboer samt to Byer af andre Provinser“. De Byer, som her først omtales, vare Wismars Naboer Lübeck, Rostock, Stralsund og Greifswalde, tilligemed Wismar de egentlig saakaldte vendiske Stæder; de to andre vare Bisby, eller egentlig kun de der bosatte Tydskere, samt Riga. Disse, med Lübeck i Spidsen, dannede saaledes det egentlige Krigsforbund, og hvorvel flere af de øvrige forurettede Stæder, navnlig Anklam og Demmin ved Østersøen, samt Hamburg, Grønningen, Stavern og Kampen ved Nordøen, sluttede sig til dem, i det mindste, som man maa formode, ved at yde Pengebidrag, og vi derhos erfare, at flere af Naboersterne indgik et fælles Forsvarsforbund med de nævnte vendiske Stæder tilligemed Kiel, Stettin og Hamburg, saaledes som det strax nedenfor skal vises, saa var det dog kun de her nævnte syv Stæder, hvilke Norges Regjering betragtede som sine egentlige Modstandere, og med hvem den siden underhandlede om Fred <sup>1)</sup>. Disse Stæder udrustede nu i Hast endeel Skibe, der sejlede op under den norske Kyst, og, som der siges, gjorde megen Skade, dog neppe saa meget ved Plyndring, som ved at opbringe Skibe og hindre al Tilførsel. Ikke engang danske Skibe skaaledes, naar de gik til, eller kom fra Norge, uagtet den venstabelige Tilnærmelse, der nu fandt Sted mellem Danmark og Stæderne. Saaledes erfarer man af en Klage, som den danske Drottsete Uffe henvendte til Lübeck og de øvrige østersøiske Stæder, at der ved Michelsdagstid 1284 var afgaaet et Skib, tilhørende nogle Borgere i Lund, til Norge med endeel Varer, men at

<sup>1)</sup> Vi have her nærmest fulgt den Fremstilling af Sagen, der findes i Wismars Brev til Nordstæderne af 1286, meddeelt i Lübecks Urkundenb. No. 501. Willebrandt, i sin hansf. Chronik II. 15, fortæller om et stort Forbund mellem alle de østersøiske og nordøiske Stæder, paa Bremen nær, under Lübecks Forstanderskab, men herom findes intet i de originale Actstykker fra hiin Tid. Detmar (S. 159) siger vel, at Stæderne ved Østersøen og Bøstherhavet, paa Bremen nær, forenede sig; men han omtaler under eet Navn, hvad der hører til flere, saaledes navnlig og under 1284 det Forlig, som stiftedes i Kalmar 1285 ved Kong Magnus's Bølgiftstjendelse.

det paa Tilbagevejen var blevet taget, tilligemed sin hele Ladning, af de udsendte tydske Kaperskibe, der naturligviis betragtede det som fiendtligt, fordi det kom fra fiendtlig Havn. Drottsseten fordrede, at Stæderne skulde erstatte Tabet, tilføjende, at da man fra dansk Side i alle Tiele søgte at holde tryk Fred med Stæderne, kunde man baade ønske og haabe, at det samme iagttoges af disse <sup>1)</sup>. Hvad Svar Stæderne gave paa denne Klage, erfares ikke, men de maa sikkert til Gjengjæld have klaget over; at den danske Konge endnu ikke ganske havde affskaaret al Handelsforbindelse med Norge, og fordret, at han skulde give et bestemt Forbud desangaaende, thi et saadant udstedte han virkelig den 29de November, fra Odense. „Det er“, ytrede han her, „blevet klaget for os fra de vendiske Stæder, at Nordmænd have tilføjet deres Kjøbmænd stor Skade og haarde Uretfærdigheder; men da Uretfærdigheder, hvilke det saa er, bør misbage os og enhver Christen, have vi lovet hine Stæder og deres Kjøbmænd, at Ingen skal have Lov til, fra vort Rige at føre nogen som helst Ting til Norge, eller at drive Handel i Norge, og hvis nogen af vore Kjøbmænd vover at handle mod dette vort Forbud, ved at føre sine Varer til Norge, og paa Vejen bliver plyndret, ville vi ikke paa nogen Maade søge at hevne dette. Alligevel forunde vi Nordmændene fuld Sikkerhed og Frihed til at komme i vort Rige, opholde sig i vore Byer og tilliggende Havne og drive sin Handel indtil 8 Dage efter førstkommende Vinds. Men hvis Nordmændene ikke inden den Tid kunne komme til Enighed med Stæderne, have vi lovet disse, at de norske Kjøbmænd siden efter ikke paa nogen Maade skulle saa drive Handel i vort Rige, førend der er givet saavel Os og Bore, som Stæderne fuld Ret og Erstatning for den os og dem af Norges Konge tilføjede Skade“ <sup>2)</sup>. Det er besynderligt nok, at der fra dansk Side kunde vises saadan Langmodighed, efter hvad der allerede var foresaldet, og uagtet Stæderne øjensynligt dreve paa, at Forbindelsen ganske skulde afbrydes, for at gjøre Norges Afsperring fra Tydskland fuldstændig. Men blandt Medundertegnerne af Brevet vare Grev Jakob af Halland, Stig Marck og Mikolas Knutssøn, og det tør nok hende, at deres Indflydelse her atter gjorde sig gjeldende; thi for Grev Jakobs Leen, Nordre Halland, der grænsede umiddelbart til Viken, maatte en pludselig Afsperring mod Norge være mest ubelejlig. Den danske Konge erklærede tillige samme Dag ved et andet Brev, at han tiltraadte det nys omtalte **Forbud**, som Biskopperne af Schwerin, Lübeck og Rasteburg, Hertugerne Johan og

<sup>1)</sup> Lübeck's Urfundenb. No. 470. Brevet er udateret, men det er tydeligt nok, at det henhører til dette Aar.

<sup>2)</sup> Brev aftrykt hos Suhm, X. 1023.



Albrecht af Særland, Hertug Bugislav af Benden, Fyrst Bithav af Rügen, Hertug Valdemar af Jylland, Gerhard den ældre og yngre, Johan og Adolf, Grever af Holsten, Helmold og Nikolas, Grever af Schwerin, Henrik og hans Broderfønner Nikolas og Johan, Herrerne til Werle, Junker Nikolas af Rostock, Johannes og hans Broderfønner, Herrerne til Mecklenburg, samt Lübeck's, Hamburg's, Kiels, Wismars, Rostock's, Stralsunds, Greifswaldes, Demmins, Anklams og Stettins Borgere og alle Stæder inden fornævnte Herrer's Besiddelser havde indgaaet til sælles Forsvar, lovende, at hvis nogen af hine Herrer eller deres Undergivne, eller de nævnte Stæders Borgere bleve forurettede, skulde han paa Opfordring advare Fornærmeren om at give Fuldgjærelse, og hvis denne ikke inden en Maaned efterkom Opfordringen, skulde han hjælpe den eller de Forurettede til at nyde fuld Ret, og ikke paa nogen Maade begunstige den fornærmende Part <sup>1)</sup>. I et tredie Brev, som han fremdeles samme Dag udstedte, gjorde han bitterligt, at han med sine bedste Mænds Naad havde tiltraadt Forbundet paa aatte Aar, og først fra næste Aars Pints at regne; saa nodigt synes man i Danmark at have villet skride til aabenbart Brud; med Lübeck's Borgere indgif han dog den særskilte gjensidige Forpligtelse, at de skulde holde sammen i Naad og Daad, indtil saavel han, som de havde faaet fuldstændig Erstatning af Nordmændene for al lidt Skade <sup>2)</sup>. I denne vakkende Politik sporer man maaskee fremdeles det mægtige danske Oppositionspartis Indsydelse.

I Vinterens Lob kan der ikke have foresaldt noget af Betænksomhed. Men fra begge Sider synes man at have forberedet sig til alvorlig Kamp i det kommende Aar. Da det fremdeles var Stædernes Hensigt at blokere Norge og ved fuldkommen Afstjæren af al Tilførsel bringe det til saadan Iderlighed, at det maatte ruste Fred til enhver Priis, henvendte Lübeck's Borgere sig paa de øvrige Stæders Vegne umiddelbart til Kong Edward af England med Klage over de Forurettelser, Nordmændene havde tilføjet dem, og med Bøn om, at han ikke vilde tillade nogen Udførsel af Fødevarer (comestibilia) eller andre nyttige Sager fra sit Rige til Norge, saa længe dette Rige ikke havde givet Stæderne tilborlig Erstatning <sup>3)</sup>. Ligeledes henvendte Stæderne sig til dem af de før nævnte Fyrster, der vare deres saakaldte Øvrigheder eller Patroner, med Anmodning om deres Mellemkomst; i Følge deraf tilskrev Hertug Johan af Særland Kong Edward, og forenede sine Bønner med Stædernes, om at han ej vilde tillade Nordmænd at kjøbe Fødevarer i hans Rige.

<sup>1)</sup> Lübeck's Urkundenb. 465.

<sup>2)</sup> Sammesteds, No. 466. Pintsedag 1285 faldt paa 13de Mai.

<sup>3)</sup> Urkundenbuch, No. 1010.

Omtrent den samme Anmodning gjorde Henrik, Herre af Werle, Sveriges Konge i en Skrivelse til denne <sup>1)</sup>. Anastasia, Fyrstinde til Mecklenburg, og hendes Sønner saavel som Henrik af Werle, tilskrevederhos, „forpligtede ved det nys sluttede Forbund mellem Fyrster, Grever, Adelsmænd, Riddere, Kjøbmænd og Landes Indbyggere“ Kong Erik selv, og anmodede ham om at lade Stæderne nyde Ret og Erstatning <sup>2)</sup>. Man skulde have ventet, at de Uvejr, der saaledes traf op over Norge, i det mindste havde bragt Alf Erlingsson, deres Opbudsmand, i Unnaade; men herpaa var neppe at tænke, saa længe Dronningen levede; tvært imod blev han, som vi vilde see, endnu mere hædret, og først efter Dronningens Død lyftedes det hans Modstandere at fælde ham. Alligevel betragtede man i Norge disse Forberedelser fra Stædernes Side ikke uden en vis Uengstelse, og i Særdeleshed frygtede man Blokaden. Dette sees af et Brev, som Kong Erik den 7de Marts fra Bergen skrev til den engelske Konge <sup>3)</sup>, øjensynligt for at modarbejde Virkningen af hine før omtalte Breve fra Lübeck og Hertugen af Sarland; i dette Brev takkede han Kong Edward for al den Venlighed, han forrige Sommer havde viist hans Gesandter, og for den Forbunds- og Venstabs-Tractat, han havde indgaaet med ham, bedende ham indstændigt, nu eftertryffeligt at ville overholde den saaledes fornøede, mellem begges Forfædre indgaaene og troligen overholdte Alliance og gode Forstaaelse, i hvilken Anledning han ej vilde undlade at underrette ham om, at Tydskerne, som han selv og hans Forfædre altid havde begunstiget og styrket med flere Privilegier og Friheder, nu havde sammensvoret sig om at ville til næste Sommer, efter hvad han havde hørt, angribe hans Rige. „Om deres Indfald i vort Rige“, skrev han „kræver jeg mig ellers ikke det mindste, naar man kun kan hemme deres væmmelige Plan, at sende Kaperstibe til Kysterne mod de Kjøb-

<sup>1)</sup> Sammensteds No. 481. Sveriges Konge kaldes her ved en Fejltagelse E. (Ericus?) istedetfor M. (Magnus).

<sup>2)</sup> Sammensteds No. 1011. Dipl. Norv. I. 74. Der er her paa sidste Sted udtalt den Formodning, at Brevene fra Anastasia og Henrik af Werle, der nu forefindes i Lübecks Arkiv, ikke have været afleverede til K. Erik. Det er muligt; men at dog lignende Breve fra andre nordtydske Fyrster maa have været ham tilsendte, maa man slutte af Reimar Røcks Udsagn, „at Stædernes flagebe for sine Øvrigheder, der skreve og sendte Gesandter til Kongen“.

<sup>3)</sup> Rhymer, I. 2. S. 662, Urfundeb. No. 489. Paa begge Steder er Brevet urigtigt henført til 1286, fordi Regjeringsaaaret er angivet at være det 6te; men af de ældre Udgaver af Rhymer sees, at Marsangvelfsen er utheldelig eller ulafelig. At Brevet er skrevet 1285, sees noksom af Indholdet: kun da ponsede Stæderne paa Krig, og det var, som vi have seet, netop i Sommeren 1284, at hans Gesandter, for hvis venlige Medtagelse han takker, havde været i England og sluttet Tractaten. Suhm X. 916 har ogsaa paapeget Fejltagelsen.

mænd, der ville sejle over til eders Rige eller andre Lande. Vi bede eder derfor, at I af Kjærlighed til os ville med eders vældige Arm tugte alle saadanne Mænkesmede og Forstyrere af vort Riges Belyære; vi skulle i lignende Tilfælde uden Vægning staa eder og eders bi". Kongen sluttede med at udbede sig Kong Edwards Svar paa Anmodningen tilbagesendt med Dverbringeren, hvis Navn ikke anføres, men, som man seer, førte Herretitel, altsaa var Ridder eller Baron, og kaldes Kongens kjære og troe Mand, hvorhos han meldte, at han selv var ved god Helbred. En Følge af de fra de nordtyske Fyrster indkomne Forestillinger var det vel, at Kongen sex Dage senere skrev et Brev til Lübeck, Hamburg, Wismar, Rostock, Bremen <sup>1)</sup>, Stralsund, Greifswalde, Stettin, Demmin, Anklam, Elbing, Gotland, Riga og Reval, i en berovsigende Tone, ytrende, at, uagtet Mennekeslægtenes onde Fiende, bestragtende Kjærlighed med onde Dje, uopberligt arbejdede paa at forbitre Venkabet og Hengivenhedens Baand mellem Mennekene, var det en Pligt at modstaa samme Fiende med oprigtig og uskromtet Iver; da nu de tyske Kjobmænd paaftod inden det norske Riges Grænser, og Nordmændene omvendt i de tyske Stæder, at have lidt store Rietskrænkelse og Stædetilføjelser, vilde han derfor efter Evne bidrage til, at al Uenighed, som maatte stude af disse Ubehageligheder, ganske kunde undgaaes, og erklærede herved, at for Fredens Skyld og til fælles Bedste vilde han lade enhver tysk Kjobmand, der enten for ham selv eller Lagmændene lovligt beviste, at han fra norsk Side havde lidt nogen Forurettelse, nyde fuld Riets-Erstatning efter Rigests Love og Sædvaner, ligesom han ogsaa ventede, at den samme Behandling vilde blive de Nordmænd til Deel, der paa lignende Maade godtgjorde for vedkommende Raadmænd, at de vare blevne forurettede af Stædernes Borgere; desforuden skulde de tyske Kjobmænd, der naar som helst besøgte Norge, nyde de samme Friheder, Rettiigheder og Privilegier, som Kongens Fæder og Forfædre havde tilstaaet dem, naar kun de norske Kjobmænd, der besøgte Stæderne, nødte de samme Friheder og Rettiigheder, som de fra gammel Tid havde plejet at nyde. Men denne Skrivelse affærdigede Sagen alt for let, og det Erstatningstilbud, den indeholdt, var alt for lidet bestemt, til at Stæderne dermed kunde lade sig nøje. De vilde have Tilfagn om en bestemt Erstatnings-Sum. Det er vel heller ikke usandsynligt, at de endog med en vis Glæde grebe Lejligheden til at bringe

<sup>1)</sup> Det er underligt, at Bremen her nævnes, da det dog maa ansees vist, at denne Stad nu ej laa i Krig med Norge; men Aarsagen er vel den, at dette Brev endnu, som det synes, med Flid ignorerer de syv østerrøiske Stæders Krigsforhold til Norge, og holder sig til den tidligere Tingenes Orden.

Norge i den yderste Knibe, og derved tiltvinge sig endnu større Handelsrettigheder og Friheder i Landet end før. I Vaarens Løb maa man i Norge have indseet, at Krigen var uundgaaelig. Ved Pintsfetid skulde derhos alle Forbindelser afbrydes med Danmark. Det gjaldt saaledes fremfor alt at sikre sig Forbindelsen med England, og derfor sendte Kong Erik, der endnu opholdt sig i Bergen, tre Dage før Pints (10de Mai) den beseglede og ratificerede Chirograf = Gjenpart af Traktaten, som Hr. Bjarne og Hr. Vidkun Naret forud havde affluttet, til Kong Edward i England, med fornyet Anmodning om, at han vilde forhindre Norges Fiender Tydskerne fra at tilføje Kjøbmænd, der fra England drog til Norge eller omvendt, Skade til Lands eller Bands inden hans Herredomme, og ikke tillade dem at søge Tilflugt eller Smuthul i engelske Havne <sup>1)</sup>. Det var formodentlig ikke længe derefter, eller maaskee allerede før, at Hr. Alf Erlingsson atter stak i Søen med en Flaade, og mishandlede nu, som det lader, Danmarks Kyster endnu mere ubarmhjerligt, end Naret forud. Saaledes plyndrede han Horsens og Kallundborg, og herjede paa flere af de danske Der <sup>2)</sup>. Hertil havde han ogsaa for saa vidt større Grund end før, som Danmarks Konge havde tiltraadt det før omtalte Forbund. Alf synes endog at have truet Kjøbenhavn <sup>3)</sup>; men en Flaade af mere end 30 store, stærkt bemandede Rogger, som Stæderne havde udrustet, tvang ham til at trække sig tilbage. Dog skal han, hvis der ligger nogen Sandhed til Grund for, hvad den gamle Kæmpeviser beretter <sup>4)</sup>, — og dette maa man dog antage, da de fleste af de historiske Viser om Begivenhederne i disse urolige Tider synes at være blevene til samtidigt, — ved List og Forvovenhed have frataget Tydskerne flere Skibe, og gjort et stort Bytte. Det heder i Visen:

Alf han staar i Fremmerstavn,  
Han seer de Rogger fra Kjøbenhavn,  
Kjende I Alf?

Alf han seer ud i Søen saa vide,  
Han veed de Stier, som Skibene monne skride.

„Hisset seer jeg de Rogger ni,  
Det bliver mit Gods, som der er udi“.

<sup>1)</sup> Nymmer I. 2. S. 654, Låbecks Urkundeb. No. 476.

<sup>2)</sup> Se især de esromske Annaler, hos Langebek Ser. I. S. 248, jvfr. II. 438, 527, III. 314, V. 625 og Huitfeldt I. S. 288.

<sup>3)</sup> Se den nedenfor anførte Kæmpeviser.

<sup>4)</sup> Rahbek og Rverup, nev. danske Viser fra Middelalderen, II. S. 212.

Han sætter sig alene i Baad,  
Dg saa vor han de Rogger imod.

„Vel mødt, vel mødt, raske Hofmænd,  
Hvor ville I i Havnen ind?“ —

„Vi sejle os til den Havn ind,  
Som vi kunde gjennefte Hr. Alf finde“. —

„Hvad ville I da give den Mand,  
Som Eder Hr. Alf vise kan?“ —

„Vi ville give ham Guld og Sølv,  
Penninge, saa mange han have vil.

„Ad Gave og Ekjent skal han ej lede,  
Snecken med al sin gånstke Nede“. —

„Kjære Hofmænd, hvad ville I Alf gjøre,  
Om I kunne hannem opspore?“ —

„Hans Svenne dem ville vi hugge og slaa,  
Hannem selv vi lægge den Bolte paa“. —

„Her skulle I Mindre-Alf finde,  
Saa liden Sejr I af mig vinde“. —

„Vel op, vel op, I raske Dreng,  
I hugge sonder baade Toug og Streng!“ —

Hr. Alf han hugg, til han var mod,  
Han stod i femten Nidderes Blod;

Saa tog han alle de Rogger ni  
Dg sejlede dermed til Norge fri.

Dg der kom Tidende til Rostock ind,  
Der blegned saa mangen Rosenskind.

Der græd Enker, og der græd Børn,  
Dem havde gjort fattig denne skadelige Dørn.

Man seer heraf, at ni af Roggerne, fornemmelig rostocfske, havde adskilt sig fra den øvrige Flaade for at oplede Alf, og bringe den forhadte og frygtede Corsar som Fange til Dødsfland, men at han selv forklædt maa have lokket dem i et Baghold, hvor hans øvrige Flaade, eller i det mindste et større Antal norske Skibe laa, og der givet sig tilkjende, samt efter en blodig Kamp erobret alle de ni Skibe. At han

vendte tilbage til Norge med Bytte, er vist nok, thi dette siges udtrykkeligt i danske Annaler <sup>1)</sup>). De tydske Stæder udrustede, eller, som det heder, lejede nu en ny Flaade, med hvilken de lagde sig udenfor Helsingør. De danske Annaler sige, at de bleve liggende her i 8 Uger, uden at udrette noget, der fortjente Roos eller Grindring, og derpaa vendte tilbage, uden at have indlagt sig nogen Gæde <sup>2)</sup>). Dette kan maafee for saa vidt være rigtigt, som de ikke udførte nogen glimrende Kriegerdaad, men de tilføjede dog Norge stor Skade ved at affjære Tilførselen, og det er derfor vistnok ganske rigtigt, hvad den gamle lubeckse Annalist siger, „at Stæderne fornemmelig lagde Kogger i Drefund og paa andre Stæder, og hindrede al Tilførsel af Korn, Ol, Brod og andet Gods til Norge, hvoraf der opstod saa stor Hungersnod, at man maatte gaa til Forlig“ <sup>3)</sup>). Det var just i Mærets første Halvdeel, da Forraadene fra det forrige Aars Indbøstning og vistnok sparsomme Tilførsel vare udtømte, og den meste Forsyning udenlands fra tiltrængtes: den Blokade, Stæderne tilvejebragte, maatte saaledes, om den end slet ikke var fuldstændig, dog frembringe en næsten uudholdelig Mangel, og et ivrigt Ønske om at faa Freden gjenoprettet maatte være almindeligt i det hele Land. Maafee har ogsaa den svenske Konge, for hvem denne Fejde i den umiddelbare Nærhed af hans Rige maatte være yderst ubelejligh, og som ej alene i Egenkab af Gotlands Herre var Patron for Tydskerne i Wisby, men som nu desuden havde indgaaet nærmere Forbindelse med den danske Konge ved et aftalt Giftermaal mellem hans Søn og dennes Datter <sup>4)</sup>), opfordret Norges Konge til at slutte Fred. Saa meget er vist, at man fra norsk Side henvendte sig til ham, først og fremst, som det lader, om Forbund, og om dette ikke kunde opnaaes, om hans Mægling. Endog den danske Konge søgte man nu at forsone ved Erstatningstilbud, for at han ej skulde understøtte Tydskerne. Allerede i Slutningen af Mai eller Begyndelsen af Juni, enten samtidigt med eller strax efter at Forbudet mod Handel med Danmark indtraadte, bleve Biskop Narve i Bergen og Hr. Bjarne Erlingsøn sendte som Gesandter, baade til Sveriges og til Danmarks Konge. Instructionen for disse

1) Navnligh de søromske l. c.

2) De søromske Annaler.

3) Detmars Krønike, l. c.

4) Kong Magnus's Sen Birge, der ogsaa havde faaet Kongenavn, stjænt endnu et Barn, var i 1284 bleven trelovet med den danske Konges Datter Margarete; idetmindste udstedte Pave Martin d. 23 Decbr. i dette Aar en Dispensation for dem med Hensyn til Slægtskab. Raynaldus, Ann. Eccl. XIV. 360. Dipl. Svec. l. No. 797.

Gesandter haves endnu. Den er, merkeligt nok, ikke engang udstedt af Kong Erik selv, men af hans Moder Dronning Ingeborg, Abbed Erik i Munkeliv, og Hr. Erik Duggalsøn, uagtet han selv synes at have været tilstede <sup>1)</sup>, da det tilføjes, at Sendefærden og Instruxen samtykkes saavel af ham, som af 8 tilstedeværende Medlemmer af hans egentlige Raad, nemlig Erlend, Provst ved Apostelkirken, Hr. Gudleik Viljamsøn, Ridder, Hr. Lodin (Lepp), Merkesmand, Hr. Sigurd, Lagmand <sup>2)</sup>, Hr. Haakon Magnvaldsøn, Hr. Vidkunn Erlingsøn, Hr. Nikolas, Hr. Ivar Gudlaugsøn. Man seer heraf, hvor meget Dronningen fremdeles har haft at sige, uagtet Kongen dog nu heelt siden han fyldte sit 14de Aar, 1282, egentlig skulde have været betragtet som myndig. Instruxen lod, at de først skulde begive sig til Kongen af Sverige, og søge af ham at udvirke et Brev, af Indhold som et dem medgivet Concept; lykkedes dette ikke, da skulde de dog søge at faa en Overenskomst i Stand, saa vidt muligt stemmende med Udkastet, dog med Udadelelse af en Artikel „om besoldede Tropper“; altsaa synes det at have været foreslaaet, at Kong Magnus skulde indgaa Forbund med Norge mod Tydskerne, og at der skulde lejes fremmede Tropper. Under alle Omstændigheder skulde de aftale en Sammenkomst med den svenske Konge til førstkommende St. Hans-Dag, paa Gullbergseid, som man af det følgende erfarer. Derefter skulde de begive sig til den danske Konge, sandsynligviis paa det Danehof, som i de sidste Dage af Mai afholdtes i Nyborg, for at undersøge, forhandle om og slutte et endeligt Opgjør om de Tvistemaa, der nu herskede mellem Rigerne; de havde faaet Fuldmagt til at love den danske Konge en Erstatningssum for den Skade, Alf havde anrettet, og for denne Sum sætte Den Ordost og, om det behøvedes, Nabo-Den Thjorn til Pant, men Summen maatte dog ikke overstige 6000 Mkr., og deri skulde affortes saa meget, som det be- fandtes, at den Skade, Nordmændene paa sin Side havde lidt af de Danske, beløb sig til. Summen skulde afdrages med 1000 Mkr. aarligt, at ud- betale enten i Tunsberg eller i Kongehelle, indtil den var fuldt udredet. Den danske Konge skulde dog ikke kunne besætte hine Der, førend Beta- lingsterminerne vare udløbne. De skulde end videre aftale og beramme en Sammenkomst med den danske Konge, ligeledes paa Gullbergseid, i det aller seneste til Knutsmesse eller 10de Juli. Hvis der kom Ge- sandter fra de tydske Stæder til Danekongen for at indlede Forlig, me-

<sup>1)</sup> Muligt, at han dog allerede tidligere havde givet sit Samtykke, og just paa den Dag besøgt sig andensteds, især da ikke Hr. Audun og andre af de mest anseede Regjeringsherrer nævnes. Dog seer man af Brevet til England, at han den 10de Mai var i Bergen, og stort senere kan Instruxen ej være udsærdiget.

<sup>2)</sup> Hans Wittgaard var Rga i Hartanger; han var Gulathing's Lagmand.

dens de norske Gesandter vare hos ham, da skulde de foreslaa dem, at Stæderne skulde sende paalidelige Gesandter til Forligsmøde med Norges Konge (naturligviis paa Gullbergseid), og heril skulde de norske Gesandter meddele sikkert Lejde. Fremdeles skulde de, om muligt, søge at udvirke en Overenskomst med Kongen af Danmark om, at hverken han eller Kongen af Norge skulde være forligt eller indgaa Forlig med Tydskerne, saa længe disse vare uforligte med een af begge Konger, med andre Ord, at den danske Konge skulde forsvare sit nys indgaaede Forbund med Stæderne, men derimod tage Parti med Norges Konge <sup>1)</sup>. — Da der her ikke nævnes et Ord om Dronning Ingeborgs Arvegodts, ja ikke engang om Pengesfordring paa Danmark, men derimod om Udtællinger dertil, er det aabenbart, at man i Norge for Djeblikket maa have været meget ængstlig for Krigens Udfald, og selv med store Opoffelser har villet kjøbe Fred. Med Kong Magnus i Sverige kom vel ikke, som man maa antage, nogen Forening i Stand, men han lovede dog, som man af det følgende erfarer, at indfinde sig til den bestemte Tid. De tydske Stæder maa og have indgaaet hiint i Instruxen antydede Lofte om at sende Gesandter til Gullbergseid, da saadanne virkelig bleve affendte; hvad enten nu virkelig de norske Herrer traf Stædernes Udsendinger i Danmark, som det i Instruxen forudsattes muligt, eller det paa anden Maade er blevet aftalt. Ogsaa den danske Konge maa have givet i det mindste et Tilfagn om at deeltage i Underhandlingerne; thi vi ville see, at man i alle Fald ventede Gesandter fra ham til Sammenkomsten paa Gullbergseid. Merkeligt er det for Resten, at den norske Regjering med Flid synes at have villet undgaa at underhandle med de Danske og med Stæderne samtidigt. Først naar Underhandlingerne med de sidste maatte antages at være tilendebragte, skulde den danske Konge eller hans Udsendinger indfinde sig.

Kong Erik synes, som sædvanligt ved slike Møder, at have gjort Udrustninger og opbudt den saakaldte Stjerne-Leding, for at optræde med

<sup>1)</sup> Thorfelins Dipl. II. S. 104—106. Dette merkelige Brev mangler Datum og Sted; men da Instruxen siges at være meddeelt 1285 i Kong Eriks 6te Regjeringsaar, altsaa efter 10de Mai, medens dog St. Hans Dag nævnes som en tilkommende Stjernebad, der først skulde aftales med den svenske Konge og Tydskerne, kan Udsættelsestiden neppe henhænge senere end den anden Halvdeel af Mai Maaned. Den svenske Konge var ellers neppe langt borte, da han i hele den tidligere Deel af dette Aar synes at have holdt sig i Vestergetland. Hans Testament er dateret Skara, 22de Febr., Dipl. Sv. I. No. 802. Opholdt han sig, som heel rimeligt er, i Bjodhuus paa den Tid, de norske Gesandter afgik, behøvede de ikke engang at gjøre nogen Umvej for at tale med ham, inden de opsøgte den danske Konge.



sommelig Bærdighed. Thi saa meget er vist, at de bergenske Bymænds Ledingsflib var med paa Toget; ombord paa dette var Islændingen Loft Helgeson, som endnu ikke havde faaet Tilladelse til at rejse hjem <sup>1)</sup>. Hertug Haakon, der nys havde tiltraadt Bestyrelsen af sit Hertugdømme, fulgte med; derimod synes Enkedronningen at være bleven hjemme. Der fortælles, at Flaaden en Tidlang ikke kunde faa god Vind, og at man gjorde Bønner og Løfter til mange Helgener, men forgjæves, indtil den islandiske Prest Gudmund Hallsson foreslog Kongen at love den hellige Biskop Jon i Hole sine bedste Pellsklæder, hvis han skaffede dem Bør, „thi han var meget hurtig til at opfylde slige Bønner“; Kongen samtykkede deri, sigende, at den hellige Jon nu fik vise, at han ej var seendrægtig, som man almindeligviisbe skyldte Islændingerne for; der kom ogsaa strax en frisk Vind, saa at man paa fire Dage naaede Bestemmelsesstedet <sup>2)</sup>, hvilket enten maa have været Lindholmen, lige overfor Gullbergseid, eller Kongehelle. Kongen kom formedelst hiin Forsinkelse neppe til den aftalte Dag, 25de Juni, men nogle faa Dage senere, thi ogsaa den svenske Konge finde vi Dagen efter, nemlig 25de Juni, ikke paa Gullbergseid, men i Vjodhuus, hvor han den Dag udstedte et Lejdebrev, gjeldende paa 8 Dage, for den danske Herre, Jon Litle og Udsendingerne fra de tydske Stæder, samt dem, han vilde medbringe paa den danske Konges Vegne, ikke, som han tilføjede, fordi hine Mænd ellers havde behøvet at nære nogen Tvivl om deres Sikkerhed, men fordi Fyrst Vitslav af Rügen i en personlig Samtale udtrykkeligt havde bedet derom <sup>3)</sup>. Man seer heraf, at ogsaa Fyrst Vitslav maa have været tilstede ved Mødet, og da det tillige lader til, at Grev Jakob saavel som Erik Knutsen, den nys udnævnte Hertug til Søndre Halland, var tilstede, maa Mødet have været ret glimrende. De tydske Gesandter, som indfandt sig, vare Johannes Munk og Raadmanden Fromold af Fishusen fra Lübeck, Hassé af Krukow fra Wismar, Albert Spignagel fra Rostock, Gorschalk Unververde fra Stralsund, og Henrik af Wolgast fra Greifswalde. De øvrige Stæder maa altsaa ikke særskilt have ladet sig repræsentere. Der blev nu, heder det, holdt mange Møder og Forhandlinger, uden at dog Kong Erik og Stædernes Sendebud kunde komme til fuldkommen Enighed eller strax faa en endelig Fredsflutning i Stand. Men det aftaltes dog, at der forstkommende Michelsdag skulde holdes et nyt Forligsmøde i Kalmar under den svenske Konges Forsæde, og at Tvisten der skulde komme til endelig Afgjørelse,

1) Arne B. Saga, Cap. 48.

2) Laurentius's Saga, Cap. 5.

3) Sartorius's Gesch. udg. af Lappenberg, II. 141.

saaledes nemlig, at Kong Erik i sit og sine Undersaatters Navn skulde sende to saakaldte Dommere og to Procuratorer, medens hver af Stæderne ligeledes skulde sende „Dommere og Procuratorer“; hine norske og tydske Dommere skulde i den svenske Konges Nærværelse træde sammen og høre de Sager og Kæremaal, som fra begge Sider bleve dem forebragte (naturligviis af Procuratorerne), og derpaa affige Dom; hvad begge Parter's Dommere da bleve enige om, skulde ubrødeligen staa ved Magt, men hvor de ej kunde enes, skulde den svenske Konge som Dymand affige sin Kjendelse, og den skulde uden Appell tages til Følge. Dog afslagde han for Sikkerheds Skyld Ged paa, at han skulde domme retfærdigt, og at alle de Sager, der bleve bragte paa Bane den første Mødesdag, skulde være afgjorte eller paadømte inden en Maaned derefter, men at de øvrige, som der ikke bragtes paa Bane, skulde forebringes og afgjøres paa samme Maade, som oven anført, ved en Sammenkomst, som alle tre Konger i Norden skulde have været ester, den 1ste Juli, paa Gullbergs-eid. Hvo som nu af den svenske Konge eller de omtalte Dommere blev dømt i en Pengebod, skulde udrede denne inden eet Aar fra Dommens Afvigelse; for øvrigt skulde Kong Erik godtgjende de Domme, Kong Magnus eller Dommerne saaledes affagde, og paasee dem samvittighedsfuldt efterlevede, saa snart han fik Melding derom fra Kong Magnus. Fremdeles afslagde saavel Kong Erik, som hans Broder Hertug Haakon, der i Tilfælde af hans dødelige Afgang var Thronarving, Ged paa, at alle Punkter af Dommen ubrødeligen og uden nogen Udflugt skulde blive overholdte, samt at de Fanger fra de tydske Stæder, som paa den Tid, dette foreløbige Møde holdtes, fandtes i Norge, skulde sættes i Frihed og kunne vende tilbage til sit Hjem med alt sit Gods. End videre lovede Kongen, at Kjobmændene fra samme Stæder skulde fra forstkommende 1ste August frit og tryggeligen kunne komme til Norge, drive sin Handel der, og nyde de bedste Friheder, som de kunde godtgjøre at have nydt i Kong Magnus's og Kong Haakon Haakonssons Tid, for saa vidt Nordmændene til Gjengjæld i Stæderne nødte de bedste Friheder, de der nogensinde tidligere havde nydt, samt at Stæderne ikke bistode Kongens eller Landets Fiender, der negtede ham eller hans Undersaatter Retfærdighed, med Raad, Daad, offentlig eller hemmelig Begunstigelse, til Norges Konges og hans Undersaatters Skade. Hvis Nordmand fornærmede nogen Borger af en af Stæderne, skulde fuldstændig Diet staffles den Fornærmede efter Landets Lov. Det tilføjedes udtrækkeligt, at i denne Forhandling vare ogsaa Biskop og Bisbv indbegrebne, og at de lubeckste Besfuldmægtigede paa de øvrige Stæders Begne svore og lovede, at Natibabition skulde paafølge. Ogsaa de øvrige Stæder, der ikke havde sendt Gesandter, (her sigtes især til Groningen, Stavem og Kampen) skulde kunne indtages i Overenskomsten, naar de

kun besvare og sendte Kong Erik Brev paa, at de tiltraadte de foranstaaede Betingelser <sup>1)</sup>).

Paa det før omtalte Lejdebrev, som Kong Magnus udstedte for de danske Gesandter, synes man at maatte slutte, at Forhandlingerne om den her meddeelte Stilstand og Præliminærtractat maa have været førte under Forudsætning af, at Danmarks Konge ej alene vilde deeltage i Underhandlingerne, enten personligt eller ved Gesandter, men ogsaa samtykke i hvad der var aftalt, navnlig i at et Møde af alle tre Konger skulde holdes det følgende Aar. Men det var saa langt fra, at den danske Konge personligt eller ved Gesandter deeltog i Underhandlingerne, at han tvært imod, som det synes, nu betragtede dem med største Mistænkelighed, som om de kun havde hans Skade til Djemed, og navnlig søgte at hindre de misfornøjede Stormænd i hans Næge fra at deeltage i dem. Thi da Hertug Valdemar, som nogle Annaler berette, vilde gaa til Sverige, eller, som det andetsteds siges, til Norge, lod Kongen ham tilligemed hans Drottsfete, Tuke Apelgard, gribe i Helsingør, og bringe i Lænker til Søborg Slot i Nordsjælland, hvor de hensad nogle Maanedere. Der tilføjes vistnok, at Hertugens Hensigt med at gaa til Sverige eller Norge var at skaffe sig en Krigshær mod Kong Erik i Danmark, eller slutte et Forbund imod ham, men da han naturligviis ikke offentliggjorde en saadan Plan, maa den danske Konge og hans Raadgivere kun have sluttet sig til, at han havde dette i Sinde, og hans aabenlyst fremsatte Paaskud til Rejsen kan saaledes neppe have været noget andet, end at overvære Kongemødet og Underhandlingerne paa Gullbergseid <sup>2)</sup>. For saa vidt som han da siden agtede at besøge Kong Erik, eller følge med ham til Kongehelle, hvor denne virkelig begav sig hen strax efter Mødet, kunde han netop siges at ville gaa baade til Sverige og Norge, og da han i alle Fald ikke kunde vente at faa nogen Hjælp af den svenske Konge, vidner hiint Udsagn, at han vilde gaa til Sverige, just om, at Mødet paa Gullbergseid, hvor vi ogsaa have seet, at andre Fyrster, som Hertug Haakon og Fyrst Bitslav, vare tilstede, i det mindste var det foregivne Maal for hans Rejse. Naar han ønskede at træffe Kong Erik, var det

<sup>1)</sup> Brevet er aftrykt paa flere Steder, bedst efter den endnu i Lübeck tilværende Original, med Kongens Segl, i Lübeck's Urkundenb. No. 478.

<sup>2)</sup> Kongstingen omtales i flere Annaler, navnlig Rykslovers (Scriptt. R. D. S. 190) og de estromske (smsts. S. 248) samt hos Detmar; men Stedet angives kun hos L. Stral (Scr. III. 314) samt af Hultfeldt (S. 289). Dog siges der ogsaa i de med 1363 ophørende sjællandske Annaler, der ere aftrykte i Almusens Archiv (II. S. 243), at Hertugen og hans Drottsfete bleve hensatte paa Søborg Slot. Som Marsag angives her ligesvem, at han befrigede Kong Erik. De Annaler hos Langebek (Scr. II. S. 174), der slutte

ogsaa belejligt at opføge ham under hans Ophold ved Gota-Elven, foruden at det saa mindst mistænkeligt ud, at søge ham ved Fyrstemødet. Hvad der bevægede Kong Erik i Danmark til at slutte, at Baldemar havde Dndt i Sinde, angives ikke; det heder vistnok i en enkelt *Annal*, at han allerede havde paaført sin Konge Krig, men i saa Fald havde han vel ikke rejst gennem Sjælland; det er altsaa tydeligt nok, at han endnu ingen aabenbare Skridt havde gjort til at begynde Fejde, men at man alene mistænkte ham for at pønse derpaa. Hertil havde man dog al mulig Grund. Baldemar var, som ovenfor nævnt, ikke tilfreds med de Betingelser, hvorpaa han havde faaet Forleningen, og tvistede desuden med Kongen om *Alls* og flere Godser i Hertugdømmet, som Kongen regnede til sit *Patrimonialgods*. Denne Trætte var nys ved tolv Mands Dom paa Danehofet i Nyborg den 28de Mai afgjort ganske til Kongens Fordeel, idet baade *Alls* og *Arvegodset* tildømtes denne <sup>1)</sup>. Herover maatte Hertugen naturligviis blive yderst forbitret, og har vel endog ladet sig forlyde med, at han ikke agtede at bryde sig om Dommen, eller overhoved givet saa tydelige Tegn paa sin Harm <sup>2)</sup>, at Kongen maatte finde det høist mistænkeligt, da han, sandsynligviis neppe en Maaned efter Dommens Afgielse <sup>3)</sup>, vilde begive sig til Fyrstemødet paa Gullbergseid, saa at Kongen for Sikkerheds Skyld ansaa det bedst at lade ham gribe og fængsle. Kongen lod det ikke engang blive derved, men satte sig endog i Besiddelse af Hertugens Slot Tønder <sup>4)</sup>, og lod det nedbryde; alt dette viser noksom, at han maa have anseet sig aldeles overbevist om Hertugens paatænkte Forræderi. Det seer ogsaa ikke lidet mistæn-

med 1317, siige, at Hertugen vilde gaa til Sverige for at skaffe en Hær til Beje mod Kongen. Huitfeldt veed at fortælle, at Hertugen „var paa Anslag at ville drage udi Norge, der at forbinde sig mod Kongen“.

1) Dommen findes meddeelt hos Huitfeldt S. 288, og efter ham hos Suhm, X. S. 898.

2) At han har ytret eller i sine Gjæringer viist noget saadant, sees tydeligt nok af det Forskringsdocument, Hertugen ved sin Frigivelse Mæret efter maatte udstede. Her renoncerer han udtrykkelig paa *Alls* og det kængelige *Patrimonialgods* i Hertugdømmet. Han lover tillige, aldrig mere at raade til eller befordre Kongens Død eller Fangenskab, eller bidrage til at berøve ham Besiddelser, eller forbinde sig, conspirere eller practisere med Niget o. s. v., hvilket ogsaa alt sammen noksom lægger for Dagen, hvad man mistænkte ham for. Se Brevet, meddeelt hos Huitfeldt S. 290, og hos Suhm, X. 921.

3) Dommen affagdes 28de Mai, og Mødet paa Gullbergseid var berammet til 24de Juni. Det er endog ikke usandsynligt, at Hertugen allerede havde hemmeligt henvendt sig til de norske Gesandter, Bjarne og Biskop Narve, paa Danehofet i Nyborg.

4) Dette berettes, foruden af Huitfeldt, udtrykkelig i de nævnte *Annaler* l. c. S. 248.

keligt ud, at Hertugens Ven, Forbundne og Med-Interesserede, Grev Jakob af Nordre-Halland i dette Aar blev gjort til Ridder af den norske Konge, medens Erik Knutsen af Søndre-Halland, ligesaa blev gjort til Ridder af den svenske Konge <sup>1)</sup>. Det kan neppe betvivles, at dette er skeet paa Festsighederne under Mødet, hvorved da sikkert ogsaa Hertugen skulde indfinde sig; at Jakob modtog Midderværdigheden af den norske Konges Haand, vidner om hans nærmere Forstaaelse med denne, og formodentlig skulde da Hertugen, om han var kommen, have oplagt Haand med ham og Grev Jakob mod Danmarks Konge. Under saadanne Omstændigheder kan man nok finde det rimeligt, at denne, om han end, tidligere havde lovet at deeltage i Forhandlingerne, nu tabte Lysten dertil. Men paa den anden Side have da vel ogsaa Stædernes Befuldmægtigede anseet sig berettigede at handle paa egen Haand, især da Overenskomsten kun var foreløbig, og det endnu stod den danske Konge frit for at deeltage i de endelige Forhandlinger. Da Overenskomsten sluttedes, og Kong Erik udstedte sit Brev, vidste man sandsynligviis allerede, hvad der var skeet i Danmark, og at den danske Konge intet vilde have med disse Underhandlinger at skaffe. Til dette uvenstabelige Sidelag fra dansk Side sigtes der umiskjendeligt i Kong Eriks Brev, hvor det gjøres til en af Betingelserne for de tydske Kjobmænds midlertidige Afgang til at handle i Norge, „at de ikke understøttede Kongens eller Landets Fiender, der negtede ham eller hans Undersaatter Retfærdighed“. Ogsaa Kong Magnus af Sverige udstedte samme Dag (3die Juli), et aabent Brev, hvori han bevidnede, at han havde paataget sig Voldgiftsøverbet mellem Norges Konges Undersaatter paa den ene Side, og de syv tydske Stæder, Lübeck, Wismar, Rostock, Stralsund, Greifswalde, Bisby og Riga paa den anden, og aflagt Eed paa at ville dømme retfærdigt. Foruden de allerede anførte Bestemmelser tilføjedes det her, at hvis en af de to Bud eller Befuldmægtigede, som Stæderne skulde sende, døde, inden han kom til Mødet, skulde den overlevende have Fuldmagt paa begge Begne, samt at, for saa vidt nogen anden Stad, der meente at have lidt lignende Overlast fra norsk Side, ønskede at indsluttes i Voldgiften, maatte den underrette ham derom skriftligt inden førstkommende Michelsdag, dog saaledes at hvis nogen Stad formedelt lovlig Hindringer ikke til den Tid kunde bringe noget saadant Brev, men dog sendte Mænd

<sup>1)</sup> Dette fortælles i de esromske Annaler, Scr. I. S. 248, saavel som paa flere andre Stæder; det heder endog hos Stral (Scr. III. 314), at Grev Jakob blev creeret til eques auratus af Norges Konge. Dette betegner vel, at han blev dubbet til Ridder paa den ellers i Europa brugelige Maade, ikke paa den norske Viis, da Ridder- eller Skutilsveins-Titelen i Norge kun var en Rangtitel, ringere end det Trin, Jakob allerede som Greve havde naaet.

med tilstrækkelig Fuldmagt til det Møde, som skulde holdes paa Gullbergseid den følgende Sommer, skulde der dog vederfares den Nødfærdighed <sup>1)</sup>. Da Mødet var hævet, begav Kong Erik sig, som det ovenfor er nævnt, tilbage til Kongehelle, hvor han den 9de Juli udstedte et aabent Brev, i hvilket han forpligtede sig til at sende enhver af de syv Stæder en Gjenpart af det nys anførte Forsikrings-Brev til Mødet i Kalmar, for saa vidt de samme Stæder igjen sendte ham eller hans Sendebud et lignende <sup>2)</sup>.

Saaledes var da en **Stilstand** med de østersøiske Stæder sluttet, og da der ikke tales om noget nyt Herjetog fra norsk Side i dette Aar efter det før omtalte under Hr. Alf Erlingsøn, have vel Fiendtlighederne ganske ophørt for den øvrige Deel af Aaret. Fra 1ste August af har vel altsaa Skibsfarten fra Stæderne nogenlædes kunnet foregaa som før, og den trykkende Dyrtid i Norge begyndt at ophøre.

**Mødet i Kalmar** blev afholdt ganske som foreskrevet. Hvilke de to Befuldmægtigede og Dommere vare, der sendtes fra Norge, vides desværre ikke, lige saa lidet som hvad de tydske Gesandter heed; sandsynligviis har man fra norsk Side sendt nogle af de mest anseede Herrer, og man skulde fristes til at antage, at ogsaa denne Gang Bjarne Erlingsøn og hans Broder Bidkunn, som de mest øvede Underhandlere, have været brugte, tilligemed et Par Geistlige. Stæderne synes at have valgt sine Befuldmægtigede m. m. og raadslaaet om disses Instruction, paa et Fællesmøde i Rostock; her blev det ogsaa besluttet at anholde om Grid for Fyrst Bitoslav af Rügen til Mødet i Kalmar, da man ventede, at han ved sin Nærværelse vilde udrette meget til Stædernes Fordeel. Raadmændene i Rostock skrev i de forsamlede Stæders Navn til dem i Lübeck om at udvirke en saadan Grid. Sandsynligviis var da Bitoslav tilstede ved Mødet <sup>3)</sup>. Det viste sig snart ved Forhandlingerne, at Sagerne vare for mange og for indviklede, til at de udvalgte Dommere kunde faa dem afgjorte; desuden var ogsaa Tiden vel knap. De benyttede sig derfor af sin Fuldmagt til at paakalde Kong Magnus's Bølgiftskjendelse, og det blev da vedtaget, at hvad han i Løbet af en Maaned, fra St. Lucas's Dag (18de October) at regne, dømte, det skulde staa urokkeligt ved Magt, under en Bød af 20000 Mkr. (kolnst Bøgt), som den, der enten ikke underkastede sig Dommen, eller brød den, efter at den var affagt, skulde udrede, Halvdelen til Kong Magnus, Halvdelen til den fornærmede Part. Efter

<sup>1)</sup> Lübeck's Urkundenb. No. 479.

<sup>2)</sup> Sammensteds, No. 480.

<sup>3)</sup> Sammensteds, No. 483.

flere Forhandlinger, og efter at mange forstandige Mænds Raad var hørt, affagde Kong Magnus den 31te October følgende Dom:

1. Der skulde for Fremtiden bestandig være Fred og Venkæb mellem begge Parter, Norge og Stæderne, uden nogen Falskhed eller Ewig.

2. Alt det Gods, som af tydske Kjøbmænds takfatte <sup>1)</sup> eller beslaglagte Varer endnu var tilbage i Norge, skulde, paa Gjernes eller deres Arvingers Fordring, tilbagegives Vedkommende i Bergen, saafremt Fordringen indgaves inden næste Mars St. Hans Dag, hvilket skulde være den yderste Restitutions-Termin <sup>2)</sup>.

3. For at Venkæbsbaandet kunde knyttes endnu sterkere, efter at alle gjensidige Skadetilføjelser vare ophørte og al Tvist udslettet, skulde Nordmændene, inden et Aar fra næste St. Hans Dag at regne, udrede til Stædernes Befuldmægtigede, i Tunsberg, 6000 Mkr. norske Solvpenge, hvoraf der gik 3 Mkr. paa een Mkr. reent, til Deling blandt de Skadelidte. Pengene skulde erlægges i Tunsberg, til Stædernes Befuldmægtigede.

4. Da Indbyggerne i Stralsund tidligere havde foretaget sig noget til Skade for Kong Eriks gode Navn og Rygte <sup>3)</sup>, og Indbyggerne af Nostock havde holdt nogle af Kongens Mænd fangne over den ved Stilstanden til Gullbergseid fastsatte Tid, skulde disse to Byer inden et Aar fra næste St. Hansdag at regne, sende sex skjellige Gesandter, Stralsund fire, og Nostock to, til Kong Erik med Undskyldningsbreve fra Byernes Fornemste, og med ydmyg Bøn til Kongen om hans Tilgivelse, fordi de havde forbrudt sig mod hans kongelige Vre og Værdighed.

5. Alle de Personer, Skibe og Gjendele, der ifølge Stilstanden til Gullbergseid skulde tilbagegives, men endnu ikke vare udleverede, skulde strax paa Fordring løsgives, senest inden næste St. Hans Dag.

6. Med begge Parters Befuldmægtigedes Samtykke bestemtes det, at Indbyggerne af de oftere nævnte syv Stæder skulde i Norge, og Nordmændene i de samme Stæder, kunne kjøbe hvad som helst, lige saa godt som de vare Indfødde, ej alene af Borgere og Kjøbstadsmænd, men og af Fremmede og Bønder, og frit udføre hvad de kjøbte, med mindre der var paabudt almindeligt Forbud, der lige saa vel gjaldt for Landets egne Børn; ellers skulde intet særegent Forbud kunne hindre

<sup>1)</sup> 3 Domsbrevet, der er forfattet paa Latin, bruges Udtrykket *taxatus*, der lige frem synes at være det norske *taksettr*, latiniseret.

<sup>2)</sup> Meningen var aabenbart, sjænt det ikke siges udtrykkeligt, at Fordringerne skulde prøves og godkjendes paa det Møde, man tænkte at afholde paa Gullbergseid den 1ste Juli 1286.

<sup>3)</sup> Hvori dette bestod, nævnes ingensteds.

Stædernes Indbyggere i Norge eller Nordmændene i Stæderne fra at kjøbe alt hvad de lystede, til hvilken som helst Tid af Dagen, fra Morgen til Aften.

7. Da der, som det heed, „af ringe Ord ofte kunde komme Ordverling, af Ordverling Uenighed, og af Uenighed virkelig Fare“, bestemtes der, til Forebyggelse deraf, med begge Parter Befuldmægtigedes Samtykke, at hvad enten Indbyggere af hine Stæder gjorde eller talte noget til Spot eller Foragt for en Nordmand, eller omvendt, skulde den, der gjorde sig skyldig i saadant, straffes, som om Krænkelser var tilføjet Fornærmerens egen Landsmand, og dette skulde i det seneste stee inden en Maaned efter at Norges Konge havde tilskrevet Stæderne, eller disse Kongen, om at en saadan Ureskrænkelse havde fundet Sted.

8. Til des større Befæstelse af Fred og Venfæb mellem begge Parter, bestemtes det, at alle de Privilegier, som Kong Erik og hans Forgjængere havde tilstaaet Borgerne af de nævnte tydske Stæder, skulde fremdeles staa ved Magt, og desforuden tilføjedes, med de kongelige norske Befuldmægtigedes Samtykke, følgende yderligere Friheder: a) at de skulde kunne maale Haa-Tran <sup>1)</sup> hvor de vilde til fri Udførsel, b) at de skulde nyde Landets Love som de Indfødde, hvad enten de stevnedes for Fehirderne eller Andre, og c) at Kjøbmændene fra hine 7 Stæder, naar de kom til nogen norsk Kjøbstads Havn, skulde kunne lægge til Bryggen, uden at spørge Gjaldkeren om Tilladelse; dog skulde hans Tilladelse indhentes til at løse.

9. „For at ikke Ubetydeligheder skulde rokke, hvad der burde være uroffeligt“, bestemtes det, at, hvis Privatmænd af den ene Part fornærmede Privatmænd af den anden, skulde saadanne Overtrædelser straffes efter Lov eller Sedvane paa det Sted, hvor Fornærmelsen stede, men Freden lige fuldt vedvare; og hvis nogen, der tilhorte den ene Part, samlede en heel Skare omkring sig og røvede og plyndrede fra den anden, skulde han ikke nyde nogen Opmuntring, Bistand eller Tilflugt hos de øvrige paa samme Side, men dersom saadant alligevel blev ham til Deel, skulde vedkommende Part lide den Straf, som nedenfor bestemmes, men Freden selv derfor ikke afbrydes <sup>2)</sup>.

10. Hvis Danmarks Konge, klagende over, at Norges Konge havde forurettet ham, paa kaldte Stædernes Hjælp mod ham, skulde Stæderne tilskrive den sidste, at han maatte lade Danmarks Konge vederfares Ret-

<sup>1)</sup> I Originalen halyus, d. e. efter svensk Form, halyus, eller, som det kaldes i Erkebiskop Jons Tjende-Regulativ, häkarlalsyi, häkerlingalsyi.

<sup>2)</sup> Her sigtes umistjendeligt til Hr. Alf Erlingssøns paa egen Haand feretagne Herjetog. Straffen var den allerede ovenfor omtalte og i Artikel 11 gjen-tagne Ved af 20000 Mr. Eplv.



færdighed. Svarede da Norges Konge paa Skrivelsen, at han dertil var villig, og at han var beredt til at antage en Dag, paa hvilken han og Danmarks Konge skulde komme sammen og handle om Forlig, da skulde Stæderne, saa længe Norges Konge fremdeles lagde det samme Sindelag for Dagen, ikke hjælpe Kongen af Danmark, eller foretage sig noget mod Norges Konge, offentlig eller hemmeligt. Naar da begge Konger vare komne sammen, skulde hver af dem vælge een, og begge tilsammen en tredie Voldgiftsmand, der skulde paadømme, hvilken af dem der havde størst Ret paa sin Side; dømte da disse tre, eller to af dem, til Fordeel for Norges Konge, skulde Stæderne ikke yde Danekongen nogen Hjælp imod ham, men saldt Kjendelsen til Fordeel for Danekongen, skulde de nok kunne hjælpe denne, dog kun saaledes, at, uagtet Krigen begyndte, skulde Folk fra Stæderne, som befandt sig i Norge, og Nordmænd, der befandt sig i Stæderne, alligevel inden en Maaned efter Dommens Afgjælse frit kunne vende tilbage med sit Gods, ja endog, om de ønskede det, blive hvor de vare, uden Fare for Gods eller Person, indtil Krigen var endt. Men hvis Stædernes Indbyggere ikke i 8 Mar, fra sidste Pints at regne, hjalp Danekongen, skulde de senere ikke staa ham bi mod Norges Konge, men hver Stad skulde alene have Ret til at hjælpe sin egen nærmeste Skjtsherre, hvis Norges Konge angreb ham; de skulde heller ikke indgaa Forbund med andre Magter mod Norges Konge, men altid undtage ham, og paa lignende Maade skulde Norges Konge, hvis han indgik Alliance med andre Magter, altid undtage Stæderne fra at bekriges.

11. For at Fruugterne af stor Møje og Anstrengelse ikke skulde spildes ved listige Paafund og slet Letfindighed, skulde denne Dom staa uroffeligt ved Magt og ubrødelig overholdes af begge Parter, og Straffen for enten ikke at underkaste sig den eller senere at bryde den skulde være den ovenfor omtalte, 20000 Mkr. reent Sølvs, kølst Vegt.

12. Da Stædernes Sendebud ved det foreløbige Møde paa Gullbergseid havde anmeldt, at Byerne **Kampen**, **Stavern** og **Groeningen** ønskede at indesluttet i Forliget, og det samme Onske nu fremdeles blev fremsat, bestemtes der, at, hvis disse tre Byer inden førstkommende St. Hansdag sendte Kong Magnus og Kong Erik deres Breve paa, at det virkelig var deres Vilje, var Kong Magnus villig til at afgjøre deres Anliggender paa samme Maade som de syv Stæders, efter bedste Samvittighed, samt angive en Dag, naar Befuldmægtigede fra dem og Norges Konge i det Djemed skulde indfinde sig hos ham; kunde det ikke skee inden næste St. Hansdag, eller overhoved inden den Tid ingen Overenskomst kom i Stand, skulde, til Overholdelse af Freden mellem Norge og de syv østsvenske Stæder, disse ikke maatte indlade sine Va-

rer i Skibe, tilhørende en af hine trende, og omvendt heller ikke nogen af disse tre indlade sine Varer i Skibe, tilhørende en af hine.

13. Alle de foranførte Bestemmelser skulde, som sagt, være uryggelige, dog forbeholdt Kong Magnus sig Retten til endnu i et Aar at kunne nærmere fortolke og forklare de Punkter, der maatte befindes tvivlsomme eller dunkle. — En saadan nærmere Forklaring af den 5te Artikel gav Kong Magnus allerede samme Dag ved et eget Brev, idet han bestemte, at Artiklen nok i Almindelighed skulde gjælde, men dog indskrænktes saaledes, at Nordmændene i Stæderne ej skulde kunne kjøbe Varer fra Fragtvogne, og Stædernes Indbyggere ikke i Norge fra Stibene. Fremdeles gjentog Kong Magnus i en særskilt Skrivelse, hvad han havde bestemt i Artikel 10 om Mæglingen mellem den danske og norske Konge og Stædernes Forhold til dem begge. Det sees heraf, at Stæderne, skjønt de alene ventede paa, at de 8 Aar, paa hvilke de havde forenet sig med Kongen af Danmark, skulde være udløbne, dog, saa længe disse varede, ej vilde ganske skille sig fra ham, saafremt han havde Retten paa sin Side, og vilde lade Tvistemaalet ordentligt paadømmes, samt at de søgte at holde ham Adgangen til at deeltage i Fredsslutningen saa vidt muligt aaben.

Det faldt af sig selv, at, for saa vidt nogen Ratification af denne Kjendelse udkrævedes fra Kong Eriks og Hertug Haakons Side, maa denne være paafulgt strax efter Gesandternes Tilbagekomst til Norge. Noget saadant Ratificationsdocument haves vistnok ikke, men derimod et aabent Brev fra Hertug Haakon, hvori han bekjendtgjor paa Norsk det væsentlige Indhold af Kjendelsens 6te, 7de, 8de og 9de Artikel, det vil sige de Artikler, der vedkom de egentlige fremtidige Handelsforhold. En lignende Bekjendtgjørelse har maastee ogsaa Kongen udstedt for de Dele af Riget, der ikke hørte til Hertugdømmet, hvis ellers ikke Hertugen efter hans Fuldmagt har udstedt sin for det hele Rige. Denne indeholder dog allerede i og for sig tilstrækkeligt Bidnesbyrd om, at saavel Kongen som Hertugen underkastede sig Kjendelsen <sup>1)</sup>.

<sup>1)</sup> Kong Magnus's Veldgiftskjendelse, dateret 31te Octbr., er astrykt paa flere Steder, især, efter Originalen, i Lübeck's Urkundenb. No. 484. Besynderligt nok, findes hans Forklaring af Artikel 5 ikke astrykt sammesteds, men staar at læse i Thorfelius' Dipl. II. S. 106, astrykt efter en verificeret Copi af 1552. Hertug Haakons Brev findes uden Datum, i dansk Parafrase, i det Corpus af Bestemmelser vedkommende de Kontorste i Bergen, som Chr. Wallendorf led samle i 1560; efter denne fejlsulde og mangelfulde Parafrase har Th. Thoresen meddeelt Brevet paa Latin i sin Hist. Norv. IV. S. 394. Derimod findes den fuldstændigt paa Norsk i en Gæder af Lovbestemmelser for Byen Bergen, samlet omkr. 1550, og nu opbevaret i den arnamagnusanske Samling; Retskrivningen er vel her noget forvansket, dog ikke værre, end at

Denne Akt eller Overenskomst gjorde virkelig Ende paa Stridighederne mellem Norge og de østerrøiske Stæder, uagtet enkelte særskilte Erstatningspørgsmaal dog endnu ikke vare afgjorte, og Krigen med Danmark, som det i det Følgende vil sees, ej alene vedvarede, men ogsaa antog en langt alvorligere Charakter end hidtil. Uagtet der ogsaa senere af og til indtraf Tilfælde, hvor der herskede nogen Spending mellem Stæderne og den norske Regjering, sædvanligviis opstaaede deraf, at hine altid søgte at udvide sine Friheder, medens denne i det mindste en Tidlang stræbte at holde deres Kjøbmænd inden de tilbørlige Skranke, saa blev dog Handelsforbindelsen selv ikke i flere Generationer afbrudt, og Overenskomsten i Kalmar danner derfor et Hovedpunkt i denne Handelsforbindelses Historie. Den betragtedes ogsaa af Stæderne som Grundlaget for deres Handelsforhold i Norge, og paaberaabtes altid ved senere Forhandlinger, denne Sag vedkommende. Det Fodfæste, deres driftige Handelsmænd herved fik i Norge, viste sig vistnok i senere Tider skadeligt for Landets egen Opkomst, og bidrog unegteligt meget til at svække dets Kræfter og Indbyggernes Foretagelses-Mand. Men at Følgerne vilde blive saa skadelige, var vanskeligt at forudsee paa den Tid, Overenskomsten sluttedes. Norge sølte sig endnu for kraftigt og anseet blandt Europas Stater, til at frygte saadant. Overenskomsten selv gjennemførte desuden et fuldstændigt Gjensidigheds-System, og havde saaledes i det mindste Billigheden for sig.

71. Indre Forhold. Dronningens Myndighed og Alf Erlingsøns Indflydelse. Hertug Haakon overtager Hertugdømmets Bestyrelse. Forholdene ved Hoffet.

Forinden vi forfølge Begivenhedernes Traad videre, bliver det nødvendigt nærmere at berragte Forholdene i Landets højeste Kredse og blandt Kongens umiddelbare Omgivelser, thi naar saadanne Forhold allerede udøve en stor Indflydelse paa Begivenhedernes Gang endog i de mest indskrænkede

---

man med Lethed kan paapege det rette. Den har følgende merkkelige Indledning: „Dette Forlig (Sættargerd) gjorde Kong Magnus i Sverige i Kalmar mellem Norges Konge og Lydskerne angaaende det, som Hr. Alf havde misgjort imod dem, Aar 1285; Haakon med Guds Misgunn Norges Hertug o. s. v.“ Heraf seer man, at alle Fiendtligheder, der vare øvede mod Lydskerne, udtrykkelig tillægges Alf alene. Dateringen mangler saavel her, som i den danske Parafrase, men det er aabenbart, at Hertugen maa have udsædt Brevet strax efter Gesandternes Tilbagekomst med det sluttede Forlig ligesom det er tydeligt nok, at Brevet, bestemt til en Dattesnor for menige Borgere, lige fra først af har været affattet paa Norsk, saa at Oversættelsen af de fire indtagne Artikler folgelig er samtidig.

Kongedømmer, maatte de i Norge, hvor nu saa stor og omfattende Rindighed laa indenfor Kronens Omraade, gjøre sig mangedobbelt gjeldende. Vi have af Beretningen om den unge Konges Giftermaal og den desangaaende med Skotland sluttede Tractat <sup>1)</sup> seet, at Kongens Myndighedsalder maa have været bestemt at skulle indtræde med hans fyldte 14de Aar, altsaa i Løbet af 1282. Men om denne Bestemmelse end nok saa meget stod paa Papiret, blev den dog ikke til Virkelighed, uagtet Kongen var baade Egtemand og Fader. Det heder fremdeles ved offentlige Forsøjninger, at Enkedronningen og Raadet havde samtykt med Kongen deri <sup>2)</sup>, og dette viser noksom, at Enkedronningen var den egentlige Regentinde, med Raadet ved sin Side. Det er, som ovenfor ytret, ikke usandsynligt, at den unge Dronning Margrete med Tiden vilde have kunnet erhverve større Indflydelse paa sin Mand, end Moderen, hvis hun havde levet længe nok dertil, og at Frygten for en saadan Indflydelse var Marsagen til, at Enkedronningen havde saa meget imod Svigerdatterens Kroning. Men denne Frygt blev dog forvarig, da den unge Dronning døde saa tidligt, og hvorledes nu end Forholdet var i hendes Levetid, er det aabenbart, at Kong Erik efter hendes Død var ikke mindre afhængig af Moderen, end før. Saaledes heder det om det ovenfor omtalte Kongebrev til Island, der paabød de arvelige Kirkers og Kirkegodsers Tilbagegivelse, at Brevet var fra Kongen og Dronningen, hvilket atter viser, at Dronningen maa have haft Deel i Regjeringen, eller med andre Ord, at hun var den egentlige Regentinde. Endog saa sildigt som i 1285 see vi hende udfærdige Instruxen for Gesandterne, der skulde gaa til Sverige og Danmark, medens hendes Søn, Kongen, ikke engang nævnes anderledes end som samtykkende i hvad der ved denne Lejlighed skede. Dette Forhold vedvarede lige til hendes Død i Marts 1287, thi først da heder det, „at Kongen kom til at raade mere end før“. Hendes Magt har vel endog været større, da Kongen, efter at have opnaaet Myndighedsalderen, egentlig skulde regjere selv; thi da herskede hun i hans Navn, medens hun tidligere maatte dele Magten med Formynderne. At den Raakbed og Bestemtbed, hun allerede som ung Pige lagde for Dagen ved at følge Biskop Haakon til Norge, uden at afvente sine Frænders nærmere Samtykke, senere udviklede sig til en vis

<sup>1)</sup> Se ovenfor S. 27, 28, Tractatens Art. 9 og 10.

<sup>2)</sup> Saaledes Bestemmelserne af 16de Septbr. 1282 om Handel og Arbejdsarter i Bergen. Naasee havde Erik da endnu ikke fyldt sit 14de Aar, hvilket er vist nok, dersom det, der i Chr. de Lanercost siges om Kongejennens Redsel St. Francis Dag (4de Octbr.), gjælder ham. Men vi ville her see flere Exempler paa, at Kongens legale Myndighed ikke gjorde nogen videre Forandring i Forholdet.

Haardhed og Myndighed, er umiskjendeligt. Hendes og hendes Naadgiveres haarde Færd mod Erkebiskop Jon og Gejstligheden, synes endog, som ovenfor omtalt, at have paadraget hende, den hellige Kong Eriks Datter, Forbud eller Bannsaettelse. At Folket ikke folte sig tilfreds under hendes og hendes Naadgiveres Regjering, men fandt den haard og trykkende, er i og for sig rimeligt, og kan desuden sluttet af den Ytring, der forekommer i Biskop Arnes Saga, „at alt, hvad Kongen foretog sig efter at have faaet større Magt, tyktes Folket en Lindring“<sup>1)</sup>, ligesom og at Hertug Haakon senere, efter selv at være bleven Konge, ligesom dadlede den Fremfærd, „visse Folk“ havde tilladt sig mod Undersaatterne i hans og hans Broders Barndom, saavel som en Stund derefter. Det er ogsaa allerede ovenfor antydet, at Dronningen formodentlig bar den meste Skyld for Krigen med de tydske Stæder, idet hun enten hemmeligt eller aabenbart opmuntrede Hr. Alf Erlingsføn til at foretage sine Erovertog, eller i alle Fald senere gav ham Medhold. Thi i Stedet for at han, som man skulde mene, burde have faldt i Unnaade, eller faaet haarde Jrettesaettelser for de Ulemper, han forvoldte Landet, blev han end mere hædret og forfremmet end før, og dette synes alene at kunne tilskrives Enkedronningens mægtige Beskyttelse, især da han, som vi ville see, umiddelbart efter hendes Død pludselig styrtedes fra sin Højde, uden at nogen af de øvrige Stormænd søgte at holde ham oppe. Hvad Nar-sagen kan have været til denne Yndest, er vanskeligt nok at sige; at han var beslagt med Kongehuset, gjorde neppe noget til Sagen, da han dog i alle Fald ikke var beslagt med hende, og Kongen selv senere lod ham falde; snarere maa det have været hans personlige Egenskaber. Han har sikkert haft noget rasht og uforfærdet i sit Væsen, der behagede den mandige Dronning. Derhos havde han, som det synes at have været Skik med de fleste Medlemmer af Kongehuset, nydt et Slags lærd Opdragelse<sup>2)</sup>, og besad maaskee derfor større Dannelse end sedvanligt. Hertil kom, at han som Befalingsmand over Borgesysfel maaskee ogsaa havde Bestyrelsen af Dronningens Livgedings-Besiddelser, som netop laa der<sup>3)</sup>, og at han saaledes stod i et nærmere Forhold til hende. Endelig var Hr. Thore Haakonsføn siden 1276 gift med hans Søster Ingebjørg, og da Thores Fader, Erkebiskop Haakon, var den, der havde ført Dronning Ingebjørg til Norge, og ved sin Naakhed bragt Giftermaalet til Beje, nærrede Dronningen sikkert megen Hengivenhed for ham

1) Arne Biskop Saga, Cap. 61.

2) I Kjømpevisen taler Hr. Benedikt Reinmodsføn om, at han og Alf havde gaaet i Skole sammen.

3) Se ovf. IV. I. S. 214.

og hans, saaledes vel og for hans Søn, Hr. Thore, og dette maatte igjen bidrage til at styrke Svogerens Anseelse og Indflydelse.

Men imidlertid havde Hertug Haakon, i 1284, naaet sit 14de Aar, og da han, hvad hele hans øvrige Færd noksom viser, besad langt anden Viljekraft og Charakterfasthed end Broderen, viste han sig nu ogsaa snart langt mere selvstændig end han, og lagde allerede tydeligt for Dagen, at han misbilligede Moderens, eller hendes Indlingers, Fremfærd, om hvilken han siden udtrykte sig i saa strenge Ord. For det første overtog han selv den umiddelbare Regjering af de Besiddelser, der vare ham tildeelte som Hertugdømme <sup>1)</sup>. Sandsynligviis var det foreskrevet af hans Fader, Kong Magnus, allerede da Hertugtittlen blev ham tildeelt i 1273, at det saaledes skulde skee, naar han havde fyldt det 14de Aar, ligesom og at Erik ved samme Alder skulde ophøre at staa under Formyndere. Men her traadte Forskjellen mellem Brødrenes Charakter tydeligt frem. Haakon synes ganske at have unddraget sig Moderens Indflydelse, ved at stille sig fra hendes og sin Broders Hof, og opslaa sin egentlige Residens i Dölo, der fra nu af gjennem hele hans Levetid blev hans egentlige Residens, og som han forskjønnede ved Bygninger og forherligede ved geistlige Stiftelser, ligesom hans Fader og

<sup>1)</sup> Herom kan der efter Frihedsbrevet for de tyske Stæder af 29de Aug. 1286, hvis Indhold nedenfor vil blive nærmere gjengivet, ikke være mindste Tvivl. Det er nemlig dateret „Asloix, in decollatione sancti Johannis baptistæ, anno suscepti regiminis ducatus nostri secundo (Lübeck's Urk. Buch No. 494). Da de senere Breve af Hertugen, som ere daterede efter hans Hertugdømmes Aar, umægteligt regne Aarene fra Faderens Dødsdag, se f. Er. Retterbod af 27de April 1293 (R. gl. L. III. S. 19), har dette bevæget Sartorius, der ogsaa meddeeler Brevet efter Originalen paa Trefen i Lübeck (II. S. 126), til at henføre det til 1282 (Kjænt det da rettest skulde være 1281). Men da der i Brevet udtrykkeligt tales om den Krig, der havde været mellem Nerdmandene og Indferne, men nu lykkeligt var endt, er det klart, at Brevet maa være skrevet efter Fredsslutningen til Kalmar 1285, thi i Aarene før 1281 var der hverken Tale om Krig eller Fredsslutning. Brevet kan dog heller ikke være yngre end 1286, siden han taler om, at Freden nu (nu nys) er sluttet, og dette henpeger maaskee endog nærmest paa det sidste Dyggerømmede ved Gullbergsøid Juli 1286. Det „andet Aar“ af den overtagne Bestyrelse af Hertugdømmet maa altsaa være at regne fra en Dag i sidste Halvdeel af 1283 eller første af 1284. Da nu Haakon var fød 1270, altsaa 14 Aar i 1284, og da vi af Tractaten med England see, at Eriks Myndigheds- og Selvstændigheds-Tid regnedes at indtræde med hans 14de Aar, hvorfor vi ere berettigede til at antage det samme gjældende med Hensyn til Haakon, kan det selvgelig alene være Myndighedsalderens Dynaaelse, eller Hertugens 14de Fødselsdag, 1284, hvorefter Dateringen her er regnet. Denne Dag falder altsaa i den Deel af Aaret, der ligger forud for 29de August. Der er ogsaa Forskjel i Udtrykket mellem „Liltrædelser af Hertugdømmets Bestyrelse“, hvorfra Aarene her regnes, og simpelt hen „Hertugdømmets Aar“, som det ellers i hans senere Breve benævnes.

Farfader havde forberiget Bergen. Man finder ham stundom endog kaldet Hertug af Oslo. Merkeligt nok, har han endog i Førstningen dateret i det mindste eet Brev, som han udstedte, fra Overtagelsen af Hertugdømmets Bestyrelse. Han erklærede, som det strax nedenfor nærmere vil blive viist, ligefrem i dette, at han ingen Deel havde i Krigen med Tydsterne, og misbilligede saaledes ganske Regjeringens Færd i dette Stykke. Sandsynligviis har han vel ogsaa i andre Henseender lagt sin Misfornøjelse med, hvad der var skeet, for Dagen. Af dette Oppositionsforhold maatte da igjen Folgen være, at de Stormænd, der faldt i Unaaide hos Entedronningen, eller ikke vare tilfreds med Regjeringens Færd, sluttede sig til Hertug Haakon. Blandt dem var upaatvibeligt Hr. Hallkell Hamundson, hvilken vi i 1286 finde som Hertugens Befalingsmand paa Oslo Slot. Han havde tidligere, som vi have seet, ivrigt deltaget i Regjeringsherrerernes Bestræbelser for at sætte den nye Lovbogs Bestemmelser i Kraft, og var derfor endog sat i Bann, men siden findes han ikke mere nævnt blandt de mere fremtrædende og indflydelsesrige Magnater. Han blev, som ovenfor berørt, om Høsten 1283 sendt i Gesandtskab til den todske Kong Rudolf, og kom hjem den følgende Sommer (1284); Julen derefter tilbragte han hos Kongen, og gjorde mod Slutningen af 1285 en Rejse til Haalogaland, sandsynligviis i offentligt Erende, hvorfra han kom tilbage ved Vintertid; han kan derfor ikke være traadt i Hertugens Tjeneste førend i Begyndelsen af 1286, og den Slutning ligger altsaa nær, at han maa have været misfornøjet med Hr. Alf Erlingsøns Indflydelse, især da vi ville see, at Alf allerede det følgende Aar stræbte ham efter Livet, og tog ham af Dage.

Ligesom Hr. Alf Erlingsøn aabenbart var Dronningens Indling, synes den anden Frænde af Kongehuset, Hr. Audun Hugeliksøn eller Hestekorn, at have haft mest at sige hos Kongen. Allerede ved 1281 siges der om ham, at han var højest i Raadet med Kongen <sup>1)</sup>, altsaa stod i Spidsen for Formynderregjeringen. Dette skoldtes maaskee for en stor Deel hans Indsigter i Landsloven, der var uundværlig saa længe det gjaldt at faa den nye Lovbog, i hvis Affattelse han desuden vistnok havde stor Deel, fuldkommen indført. Siden finde vi ham vel ikke i en saa fremragende Stilling, men dog fremdeles i Besiddelse af stor Indflydelse hos Kongen, og benyttet til de vigtigste og ærefuldeste Gjern. Aller sidst finde vi ham som Kongens Føbirde i Tunsberg; det er ikke usandsynligt, at han allerede fra den Tid af, da den egentlige Formynderregjering ophørte, fik denne vigtige Post. Under Kong Magnus havde han været Stallare, maaskee vedblev han ogsaa at beklæde denne Post,

<sup>1)</sup> Arne Biskops Saga Cap. 81.

og var derfor mere om Kongens Person; han kaldes ogsaa senere hans Sekretær. Ogsaa en anden af Kong Magnus's Stallarer **Olaf af Stein**, eller som han tillige kaldtes, **Olaf Ragneidsøn**, vedblev at være Stallare under Kong Erik <sup>1)</sup>. Den tredje af Kong Magnus's Stallarer, **Wigleik Audunssøn**, oplevede neppe Kong Eriks Tronbestigelse <sup>2)</sup>, og i hans Sted var det sandsynligviis, at Hr. **Gudleik Willjamsøn**, der allerede i 1283 nævnes som Stallare <sup>3)</sup>, udnævntes; han kaldes og, som vi have seet, i Instruren for Gesandterne af 1285 Medlem af Kongens nærmeste Raad. De øvrige verdslige Medlemmer af Raadet, som her nævnes, ere ligeledes, paa Vidkun Erlings-søn og Lodin Merkesmand nær, Mænd, der enten ikke før havde spillet nogen Rolle, eller hvis Familieforhold ikke kjendes, nemlig Hr. Sigurd Lagmand paa Nga, Hr. Haakon Ragnvaldsøn, Hr. Nikolas, og Hr. Ivar Gudlaugssøn. Hr. Haakon var maaskee en Broder til den før omtalte Hr. Jon Ragnvaldsøn, der i Maret 1282 beklædte Gjaldfere-Posten i Bergen, og kort forhen havde lagt saadan Iver for Dagen i at faa den foregivne Guido af Monfort greben, at den engelske Konge særskilt anbefalede ham til Kong Eriks Indest; dog er der ingen Vi-sshed desangaaende, lige saa lidt som, hvor vidt de begge vare Sønner af Lendermanden Ragnvald Urka. Hr. Nikolas var upaatvibelig den samme, som i et Brev fra 1287 forekommer blandt Kongens Riddere under Navn af Nikolas Tute, og som man derfor maa antage var en af de danske Herrer, der havde ledsaget Dronning Ingeborg paa hendes skyndsomme Rejse fra Danmark, og siden taget Tjeneste ved det norske Hof; er dette rigtigt, maa han have været en af Dronningens særde-

<sup>1)</sup> At Hr. Olaf Ragneidsøn, hvorom mere i det følgende, var den samme som Olaf af Stein, eller Olaf Stallare, sees af isl. Annaler S. 164 samt Bp. Arnæs Saga Cap. 64. Hans Moder Ragneid maa have været meget højbyrdig, siden han benævnes efter hende. Man fulde jestes til at tro, at det var Hertug Skules Datter Ragnid eller Ragneid, der senere, efter hvad der ovenfor er antaget, blev Abbedisse i Rein Kloster.

<sup>2)</sup> Hans Søen Audun førte Herretitel i Maret 1301 (Dipl. Norv. III. 47), ja maaskee endog i 1297, hvor han og Broderen Baard optræde som anseede Mænd ved Siden af Hr. Jon Ragnvaldsøn; (Dipl. Norv. II. 40); Baards Søen Wigleik Baardsøn var gift og selvstændig, Faderen altsaa sikkert død, 1315 (Dipl. Norv. III. 105); Wigleik Stallare tilhører derfor vistnok den Generation af Stormænd, der allerede vare komne til Anseelse i Haakon Haakensens Dage. Sandsynligviis er han endog neppe nogen anden end den Wigleik Prestesøn eller Provstesen, der 1251 sendtes som Gesandt til Rusland s. o. IV. I. S. 104.

<sup>3)</sup> Nemlig i Kongens og Hertugens Beskyttelsesbrev for Oberbødrene i Nidaros, Dipl. Norv. II. No. 20. Her omtales ingen Kantler for Hertugen, saaledes som senere, hvilket viser, at han da endnu regnedes som umyndig.



les Indlinger. Til disses Tal hørte maastee ogsaa den sydereviste Kongesøn, Hr. **Erik Duggalsøn**, der nævnes som Medudsteder af Instruen. De højbyrdige Brødre **Bjarne Erlingsøn** og **Bidkunn Erlingsøn** synes, efter hvad der allerede er viist, fra den Tid af, da den egentlige Formynderregjering ophørte, mest at have været brugte i Gesandtskaber og derimod ikke længer at have taget umiddelbar Deel i Rigsstyrelsen. Merkeligt nok, forsvinder ogsaa Hr. Bjarne Lodinsøn som Cantsler efter 1282, da han paa en saa voldsom Maade fremtvang Hr. Andres Plootts Begravelse ved Apostelkirken. Da Kongen og Hertugen i Maret 1283 udstedte Bestyttelsesbrevet for Chorsbrødrene i Nidaros, var det Gudleik Stallare, der besejlede Brevet, og saaledes udførte en Cantslers Forretninger. Maastee var Bjarne Lodinsøn da fraværende paa det Gesandtskab, der afgik til Skotland efter Dronning Margretes Død <sup>1)</sup>, men heller ikke senere finde vi ham som Cantsler, uagtet han dog, som vi vil se, levede og spillede en fremragende politiske Rolle flere Aar efter. Formodentlig har han derfor kun beklædt Cantsler-Embedet under Formynder-Regjeringen. Som kongelig Cantsler finde vi derimod i det mindste fra 1287 den bergenske Chorsbroder, **Baard Serksøn**.

Man faar saaledes ved en nærmere Betragtning af Forholdene i Norge paa denne Tid det Indtryk, at den egentlige Magt var hos Dronningen, der med en Camarilla ved Siden regjerede yderst vilkaarligt, og, trodsende den almindelige Mening, søgte at sætte sine egne ærgjerrige og egennyttige Hensigter igjennem, medens Kongen, uagtet han nok i sit Hjerte misbilligede meget af hvad der skede, dog nu engang var kommen i Bane med at underordne sin Vilje under Moderens, og lod Sagerne gaa sin Gang, idet han i Stilhed ventede paa bedre Tider, hvorimod Hertugen, der rimeligviis aldrig havde været saa yndet af sin Moder, viste sig selvstændig og stod i Spidsen for det større og befindigere, men nu paa en Maade oppositionelle Parti, hvis Hoveder derfor vel ogsaa sluttede sig om ham, hvad maastee ogsaa Kongen selv gjerne havde gjort, om han havde haft Mod til at afryste Maget. Den haarde Fremfærd mod Geistligheden havde sikkert allerede været misbilliget af Mange, men her havde dog Fleerheden af de verdslige Herrer sælles Interesser med Hoffet, og synes derfor at have understøttet Dronningen og hendes Raadgivere. Sin egentlige Højde maa derimod Misfornøjelsen have naaet ved Krigen med de tydske Stæder, og de Ulemper, den paaførte Landet; her savnede ej alene de ringere Klasser af Folket den uundværlige Tilførsel, men ogsaa for Stormændene, der traak store Indtægter af de tydske Kjobmænds Leje-Afgifter, maatte Krigen

<sup>1)</sup> Se ovenf. S. 32, Note.

medføre stort Tab, og da man, som vi have seet, ansaa Hr. Alf Er-  
lingsøn for den egentlige Ophavsmand dertil, og han umiskjendeligt begun-  
stiges af Dronningen, var det vistnok ogsaa hende, mod hvem Misfornøj-  
elsen fornemmelig rettede sig. Her viste ogsaa den almindelige Stemme sig  
mægtigere end hun og hendes Samarilla; hun maatte selv, som vi have  
seet, give Befaling til at aabne Underhandlinger, og da hun ikke om-  
tales i de Breve, der udstedtes under Mødet paa Gullbergseid, medens  
derimod Hertugen var tilstede der, og senere hen, efter Fredens Slut-  
ning, endog ligesom freilagde sig Andeel i Krigen, maa man an-  
tage, at Hertugens og de øvrige Misfornøjedes Foreskikkelser denne  
Gang havde givet Kongen Mod, eller saa godt som tvunget ham til  
at handle uafhængigt af sin Moder. Man seer tydeligt, hvor magt-  
paaliggende det var de norske Stormænd at faa Fred, deraf, at det ved  
Kalmar-Freden tillodes de tyske Kjøbmænd, om endog Stæderne senere  
skulde komme til at understøtte Danmark, at forblive i Norge. De for-  
nemme Gaard-Ejere vilde kun i højeste Nød give Slip paa den Ind-  
tægt, de havde af Kjøbmændenes Leje <sup>1)</sup>. Denne Omstændighed, kunde  
man sige, giver igjen Oppositionspartiets Bevægelse en mindre ædel  
Charakter, og fra et vist Standpunkt lader det sig vel endog indvende,  
at Dronningens og hendes Omgivelser netop have haft Landets Ære  
og Bælskab for Øje, ved at ville tilintetgjøre Tyskernes Indflydelse i  
Landet, og befrie Norge fra et Handels-Nag, som tegnede sig til at blive  
mere og mere trykkende. Men saa fremsynet var man neppe paa den  
Tid, og Forholdene havde allerede ordnet sig saaledes, at Norge ikke  
vel kunde undvære den tyske Handel. Desuden har det til alle Tider  
viist sig at være den bedste Politikk, at lade Handelsforholdene udvikle sig  
uden Indskrænkning. Endnu kunde Tyskernes Friheder ikke siges at  
være ubillige; at de maaskee i Virkeligheden allerede som oftest fortrængte  
Landets egne Børn fra Markedet, kom alene af deres større Handels-  
kyndighed og Rigdom paa Capital, men hvor Forholdet allerede var  
saaledes bestaet, kunde enhver voldsom Indgriben deri alene bringe  
Landet selv Skade og Ulempe, hvilket da ogsaa tilfulde viste sig, da man  
forsøgte derpaa.

<sup>1)</sup> Af Brevet i Dipl. Norv. III. 37, dateret Bergen 10de Mai 1296, hvor flere  
tyske Kjøbmænd nævnes, seer man, at tvende boede til Leje i Leppen, d. e.  
Hr. Robin Lepps Gaard, men da dette kun var 8 Mar efter hans Død, er  
det højst sandsynligt, at han allerede i levende Live havde plejet at udleje  
Stuer paa lignende Maade. Da han nu, som vi see, tillige herte til Maadet,  
er det rimeligt, at han anvendte al sin Indflydelse for at faa de afbrudte  
Forbindelser gjenoprettede. Og det samme have vel ogsaa de øvrige Herrer  
gjort, der ejede Gaarde i Bergen og Oslo.

72. Forberedelser til en fornøyet Fejde med Danmark. Alf Erlingsøn bliver Jarl og sendes til England. Leding udbuden fra Island. Møde paa Gullbergseid. Den danske Kong Eriks Drab.

Men var den tydske Krig forhadet, og blev derfor snart bilagt, saa synes derimod langt større Enighed at have hersket med Hensyn til Stemningen mod Danmark. Denne var afgjort fiendtlig. Stal man tro de ældste lübeckste Annaler, var Kong Erik i Norge især opbragt over, at den danske Konge under Krigen med de tydske Stæder havde forbundet sig med disse. Hertil kom fremdeles Enkedronningens Fordring paa sine Arvegodser, hvori baade Kongen og Hertugen, som hendes nærmeste Arvinger, ikke vare mindre interesserede end hun selv; og begge nærede vel og, som vi allerede have antydet, Haab om, ved Hjælp af de Misfornøjede i Landet at tilvende sig Tronfølgen. Her var det sølgelig liden Udsigt forhaanden til, at noget saadant Forlig mellem Norge og Danmark, som det, hvortil den svenske Konge i sin Dom havde søgt at holde Afgangen aaben, kunde komme i Stand. Det lader til, at man allerede i Begyndelsen af det sølgende Aar fra dansk Side frøgtede for at Krigen for Alvor skulde udbryde. Da Hertug Baldemar om Vaaren 1286 efter mange fremmede Fyrsters og danske Herrers Forestillinger fik sin Frihed igjen, maatte han paa et Hovdingemøde i Nyborg den 31te Marts udstede en Forsikring, hvori han erkjendte, at han af Ungdoms Uerfarenhed havde ladet sig forlede til utilbørligt at tage Kronens Gods paa Als og i Hertugdømmet i Besiddelse, samt lovede, under Lens og Godfers Forbrydelse, aldrig at raade til Kongens Død eller Fængsel, ikke at virke til at han mistede Besiddelser, større og mindre, og ikke at indgaa Forbund og Stemplinger med Andre mod ham eller Riget, men derimod i Krigstilfælde at staa Kongen og Riget bi. Hvis han havde gjort noget saadant Forbund, skulde han opsigte det. Herved sigtes, som ogsaa tidligere paaapeget, aabenbart til hans formodede Stemplinger med Norge. Det tillægges, at han ikke skulde forholde Kong Erik Baldemarsøns Døtre deres fædrene Arv og Gods, hvilket viser, at han kun havde ladet Dronning Ingeborg faa, hvad der tilkom hende, men derimod endnu sad inde med de andre Søstres Gods i Hertugdømmet <sup>1)</sup>. Den norske Regjering, eller rettere Dron-

<sup>1)</sup> Dette mærkelige Brev findes kun i dansk Oversættelse hos Huitfeldt S. 290, hvorefter Suhm igjen har meddeelt det X. 920. Det er forsynet med Intimation og Forleste, dateret Lübeck den 20de April, af Biskop Hermann i Schwerin, Hertug Johan af Carland, de holstenke Hertuger, Greverne af Schwerin, Hoya og Meklenburg, hvilke altsaa vare de fremmede Fyrster, der hjalp til at ubvirke hans Frigivelse.

ning Ingeborg, forberedede sig ret for Alvor paa Krigen. Thi ej alene kunde det kaldes en Demonstration, at Alf Erlingsson, Op-  
havsmanden til Krigen med de tydske Stæder, og som allerede saa  
grunt havde herjet de danske Kyster, blev ophøjet til Jarl, men hvad  
endnu mere var, han sendtes som Gesandt til Kong Edward i England,  
for at optage et Laan, samt tillige (maaskee dog dette sidste Grende ikke  
aabenlyst var ham meddeelt i hans Instruktion) at hverve Krigsfolk  
mod Danmark <sup>1)</sup>. Den 22de Juni tilskrev nemlig Kong Edward, der  
dengang var i Paris for at aflægge Kongen af Frankrig Hylдинг for  
sine franske Leen <sup>2)</sup>, Rigsforstanderen i England, Edmund Jarl af Corn-  
wall, følgende højt besynderlige Brev: „det skjendige, i vore Tider  
uhørte, Drab af den danske Konge, Morfader til den ypperlige Fyrste,  
vor Svoger og kjære Ven, Erik, Norges Konge, udført af samme Da-  
nekonges egne Brødre, og os meldt ved Brev og en Gesandt fra nys  
nævnte Konge i Norge, har indjaget Skræk i vort Hjerte, thi ifølge de  
bekjendte Udsagn „Felix, quem faciunt aliena pericula cautum“ (lykke-  
lig den, der bliver flog af Andres Skade), og „Tunc tua res agitur,  
paries quum proximus ardet“ (naar næste Begg brænder, gjelder det  
dig) bør Skjendigheden af denne Udaad tjene alle Fyrster og Adelsmænd  
til Exempel, og de bør alle rejse sig for at tage Hevn. Vi anmode eder  
derfor om, paa vores Vegne at meddele alle de Riddere af vort Rige  
samt alle andre, der med den ædle Mand, Alf af Thornberg, Jarl af  
Sarpsborg, den norske Konges Gesandt, ville drage hen at staa samme  
Konge bi, Tilladelse dertil og fri Afrejse“ <sup>3)</sup>. Vi see heraf, at Alf Jarl,  
der sandsynligviis har opsøgt Kong Edward i Paris, maa have over-  
leveret ham der et i Kong Eriks Navn skrevet Brev, hvori hans Mor-  
fader, den danske Kong Erik Baldemarsøns for 35 Aar tilbage sted-  
fundne Drab blev omtalt, som om det ganske nøjlig havde fundet Sted,  
og skildret med de sorteste Farver, som et forskædeligt Tidernes Tegn,  
og som en Forbrydelse, Norges Konge, den Dræbtes Datterson, nu  
var den nærmeste til at hevne, men hvis Frygtelighed tillige gav ham  
retmæssigt Krav paa alle velvindede Fyrsters Hjælp. At dette Brev,  
skjønt skrevet i Kongens Navn, egentlig var diceret af Dronningen, maa-  
skee med Alfs Bistand, er aabenbart, thi Kong Erik kunde dog ikke lettelig  
finde paa at opfoge en saa gammel Historie; med Dronningen var det

<sup>1)</sup> Om Fesjetropper havde der allerede været Tale i 1285, af Instruxen for Ge-  
saudterne at domme, se ovf. S. 105.

<sup>2)</sup> Hyldingen aflagdes Onsdag i Pintfengen, 5te Juni, see Brev hos Nymer.

<sup>3)</sup> Brevet er aftrykt hos Nymer, samt ogsaa i Thorselins Analecta S. 159,  
men her urigtigt henført til 1287.

derimod en anden Sag, hendes Faders ubevnedede Død kunde vanskeligt glemmes, og tjente i det mindste nu som en tilsyneladende antagelig Grund for hendes fiendtlige Stræben mod sine Frænder og sit fordums Fædreland, medens hun dog egentlig kun havde Erhvervelsen af sit Arvegods for Dje, og derhos nu snarere nærede Harme mod sin Farbroder Christophers, end mod Abels Efterkommere, da den ukjærlige Behandling, Christophers myndige Enke Dronning Margrete i sin Tid havde ladet blive alle de fire faderløse Systre til Deel <sup>1)</sup>, just var af det Slags, der kunde efterlade varigt Nag, især hos en Kvinde af Dronning Ingeborgs Charakter. Man seer af den engelske Konges Skrivelse, at Alf Jarl ogsaa mundtlig maa have talt i samme Mand og optændt hans Brede mod de formodede Kongemordere. Den engelske Konge anede mindst, at han ved sin Føjelighed netop middelbart satte Mand, der maaskee i selvsamme Djeblik pønsede paa den daværende danske Konges Drab, i Stand til lettere at udføre sit Forehavende. Han lod det ikke blive derved. Fire Dage efter, fremdeles fra Paris, udstedte han en Ordre til nogle Medlemmer af et Handelscompagni fra Lucca, om 14 Dage efter førstkommende St. Michelsdag, at udbetale Alf Jarl, som havde Fuldmagt fra sin Konge til Oppebørselen, en Sum af 2000 Mkr. Sterling som Laan til Kong Eriks Brug, imod at Jarlen leverede sit Fuldmagtsbrev, Dwittering for det oppebaarne, og Forpligtelsesbrev med Hensyn til Gjenbetalingen <sup>2)</sup>. Pengene bleve ogsaa ganske rigtigt udbetalte, endog, maaskee mod en Rabat, for Tiden, thi allerede den 20de Juli udstedte Alf Jarl et Brev, hvori han erkjendte at have modtaget Pengene, hvilket han siger at være skeet paa den fastsatte St. Michelsdag, uagtet denne endnu ikke var kommen, samt forpligtede sig paa sin Konges Vegne til at tilbagebetale Summen i London, Halvdeelen Michelsdag 1287, og den anden Halvdeel s. D. 1288, be-

<sup>1)</sup> Herom vidner den Omstændighed, at Ingeborg maatte faa godt som flygte fra Danmark, men især at Systerne Agnes og Lutha, der havde taget Sløret, atter ferlede Klostret, fordi de der havde det fer slemt; det synes temmelig vist, at Dronning Margrete havde tvunget dem til at gaa i Kloster, og at dette maaskee og skulde have været Ingeborgs Led. Se Suhm X. 929. Den Forekommenhed, som Hertug Baldemar viste Dronning Ingeborg, og det venstabelige Forhold, som herskede mellem ham og det norske Kongehuus overhoved, viser aabenbart, at Dronningen ikke betragtede ham, Abels Sønnesen, med Had. Høist karakteristisk er det, at i den engelske Konges Brev tales der om Eriks Drab ved sine Brødre, uagtet det jo kun skede ved Abel alene. Dronningen vilde aabenbart velte en Deel af Blodskylden paa Christophers Utt.

<sup>2)</sup> Rhymer I. 2.

kræftende Løftet med Gød, og under Banns Straf for Kongen og dennes Krvinger, hvis der svigtedes i Udbetalingerne.

Kong Edward var nu vistnok saa meget beredvilligere til at rette sig efter den norske Regjerings Ønsker, som den Begivenhed virkelig var indtraadt, der for en Tid gav det norske Kongehuus en overmaade stor Betydning med Hensyn til de politiske Forhold i Englands umiddelbare Nærhed. Kong Alexander i Skotland var død ved et Ulykkestilfælde den 19de Marts 1286 <sup>1)</sup>, uden at efterlade Sonner af sit andet, kortvarige Egteskab med Isabella af Dreux; og den treaarige Margrete, Kong Eriks Datter, var saaledes nu virkelig Skotlands Tronarving, ligesom ogsaa de skotske Magnater allerede ved Forpligtelsesbrevet af 7de Februar 1284 havde erkjendt hende for sin Herskerinde. Nu gjaldt det altsaa for Edward, mere end nogensinde, at holde sig til Bøns med den norske Konge, for at denne skulde give sit Samtykke til et vorrende Giftermaal mellem Margrete og hans Søn Edward, der for henvend to Aar siden var fød i Caernarvon, just som de norske Gesandter, Brødrene Bjarne og Vidlunn, opholdt sig der. Han var derfor, som man seer, idel Forekommenhed mod Alf Jarl. Denne havde sandsynligviis ogsaa det Hverv, at holde Dje med hvad der foregik i det urolige Skotland, hvor det lader til, at Formynderne, trods det tidligere Løfte, gjorde Banskkeligheder ved at modtage Margrete som deres Dronning, og overhoved lagde et mindre venstabeligt Sindelag mod Norge for Dagen, end man under de nærværende Forhold skulde have ventet. Man erfarer af et Brev, som Alf Jarl ved denne Tid skrev til Jakob, Skotlands Steward (Drottsete), en af de sex Rigsforstandere, at man i Skotland endog havde tilbageholdt norske Handelsstibe, uviist af hvad Grund <sup>2)</sup>. Alf Jarl forte her ret et overmodigt Sprog, saa at man noksom deraf kan see, at han nu følte sig paa sin Lykkes Tinde. „Vi forundres med Dette“, heder det i Brevet, „over at I lade vore Landsmænds Skibe beslaglægge hos eder i Skotland, skjønt de intet have forset sig imod eder, da dog Englands ophøjede Konge nu i den sidste Krig mellem os og de Tydske, formedelst det Venstabsforbund, der var oprettet mellem os, ikke tillod nogen Tydsk at fastholde vore Skibe i England, og nu, efter at Freden er sluttet mellem os og dem, maa enhver have det, han har faaet, ellers kan Freden ej bestaa. Vi have nemlig hørt, at I for nogen Uagagtig Sladders

<sup>1)</sup> Chron. de Lanercost. Fordun, X. 40.

<sup>2)</sup> Brevet kendes nu kun gjennem Absalon Pedersøns danske Parafrase, Suhms Samll. II. S. 47, deraf har Th. Thoresen igjen givet en latinsk Oversættelse, IV. S. 377. Det er ubetværet, men da Freden med de tydske Stæder emtales som sluttet, og Alf blev fredløs i 1287, kan det alene tilhøre 1286, eller hans Gesandtskabs Tid.

Skuld skal have ladet beslaglægge et af vore Skibe i Berwick, men vi bede eder, formedelst det Venstabsforbund, som er gjort og stadfæstet mellem os, at I herefter ville lade af med at gjøre Vore nogen Uretfærdighed eller Skade; men ville I ikke lade af, skulle I nok selv faa føle, at Norge ikke er saa udmattet, at det lader sig ride paa Nakkens af eder". Alf taler her næsten som om han selv var Norges Fyrste. Hvo veed, maaskee tænkte Alf selv paa at faa Entedronningen til Egte <sup>1)</sup>). Senere hen i Maret blev Hr. Bjarne Erlingsson sendt til Skotland for at paasee den unge Kongedatters Tarv, og sikre hende Kronen <sup>2)</sup>). Han tilbragte hele Vintren der, men det lader ikke til, at han var ganske heldig i sine Bestræbelser. Det lykkedes virkelig Alf Jarl at faa hvervet nogle Tropper i England; thi paa hiint oven meddeelte Brev er der paategnet, at Tilladelsen til at følge med Alf blev Bedkommende given, paa deres egen Vissio; der fortælles ogsaa, at Alf bragte „Sjportungar“ med sig til Norge <sup>3)</sup>), hvorved neppe kan forstaaes andet, end Sø-mænd og Krigere fra „the five ports“, ogsaa kaldet „the cinque ports“, de kongelige Krigshavne i det sydlige England. Med Alf fulgte ogsaa, som ovenfor berørt, den pavelige Tiende-Collector Mag. Huguitio af Castiglione; sandsynligviis har Huguitio truffet Alf i Paris, og bedet om at maatte gjøre Følge med ham <sup>4)</sup>). Endelig lader det til, at han har medbragt nogle Gesandter fra en tatarisk Khan, sandsynligviis Under-Khanen Argun, der var en ivrig Ven af de Christne, og stræbte at komme i nærmere Forbindelse med de christne Magter. Saa meget er vist, at der i Maret 1286 kom tatariske Gesandter til Norge <sup>5)</sup>). Vi have seet, at Huguitio kom til Oslo i August Maaned; da kom selvfølgelig ogsaa Alf Jarl hjem, og har formodentlig anvist de medbragte hvervede Tropper Plads i Sarpsborg eller paa Baldensholm, maaskee endog tildeels i en Søborg, som det lader til at Hr. Alf har ladet opføre paa

1) Af det i Thorfelsens *Analecta* S. 161 meddeelte Brev angaaende et Erstatningsfrav fra Unken efter Borgeren William af Gatten sees det, at Alf enten har laant Penge af hende under Opholdet i England, eller haft en Kjærligheds-historie med hende; hun fordræde nemlig Gædtgjørelse „super quodam delicto, quod dominus Oliverus Comes de Sarpsburg: . . contraxit cum eadem; dette tyder paa en Kjærlighedsforstaaelse, men snarere synes der dog i Stedet for delicto at burde læses debito (Gjæld).

2) Se nedenfor.

3) Jæl. *Annaler*.

4) I nogle Redactioner af *Annalerne* staar der nemlig: komu Tartarar i Noreg ok Hugoitius ok sjportungar med Herra Alfi. Her synes baade Tartarar, Hugoitius ok sjportungar at høre sammen.

5) Det siges i alle *Annaler*, og Arne B. *Saga*, Cap. 57.

den lille Ø Isgran ved Blommens Udløb <sup>1)</sup>. I Bergen udstedte siden Kong Erik, St. Michelsdag, sit Brev, hvorved han godkjendte Laanet og Forpligtelsen, hvis ellers ikke dette Brev allerede paa Forhaand var udstedt og medbragt til England af Alf Jarl, siden han allerede i sin egen Skrivelse af 20de Juli erkjendte Modtagelsen af Pengene den 29de September <sup>2)</sup>.

Alf, hvis Ophøjelse til Jarl skede, som det i en næsten samtidig Beretning siges, for at han skulde verje Norges Rige <sup>3)</sup>, men sandsynligviis dog mest for at han kunde fremtræde med desto større Glands i sit Gesandtskab, havde ogsaa paa en anden Maade søgt at staffe Krigsfolk til Veje, nemlig ved at give det Raad, at kræve Ledingstropper fra Island, foruden at kalde alle de haandgangne Mænd paa Den til Krigstjeneste i Norge. Det sidste var ganske i sin Orden; det første streed imod Foreningsaktens Mand, om ikke mod dens udtrykkelige Betingelser; heller ikke i den nys vedtagne Lovbog forpligtede „Thegnsskylden“, der her svarer til den norske Udsfarebaalk, Islændingerne til andre Præstationer end Skat og Thingfarekjøb. Men dette forboldte neppe Hr. Alf nogen Betænkelse. Der udstedtes et Kongebud, hvorved alle de haandgangne Mænd paa Island, og 30 Mand fra hver Fjerding stævnedes over til Norge endnu samme Sommer. Derhos tilskrev Kong Erik, eller blev der i hans Navn tilskrevet saavel Hr. Ravn Oddsson som Biskop Arne, om at understøtte Sagen. I Brevet til Ravn heed det, „at Nordmændene ikke kunde finde sig i, at Islændingerne havde No og kunde sidde stille, medens de selv idelig maatte drage i Leding, hvorfor Kongen efter Alfs Raad havde ladet dette Bud udgaa til Island, hvilket han haabede, at Ravn vilde understøtte. I Brevet til Biskoppen stod der: „I have hørt, at vi særdeles indstændigt have kaldt Folk til os fra Island, og vi bede eder derfor at ville forstrække af eders Varebeholdning til de opnævnte Mænds Udrustning, imod at faa fuldstændig Godtgjørelse, saa snart vore Indtægter udbetales; hvis I velvilligt ville understøtte Sagen, da skal I saa meget tryggere en anden Gang kunne henvende eder til os“. Overbringeren af disse Breve, saavel som af Udbudet, var den før omtalte islandsk Præst Gudmund Hallsson, der tillige medbragte de kostelige Klæder, som Kongen Maret forud havde lovet den hellige Biskop Jon. Til Islændingerne kunde det naturligviis ikke

<sup>1)</sup> Se herom mere nedenfor.

<sup>2)</sup> Rymmer, I. 2. S. 667.

<sup>3)</sup> Arne B. Saga Cap. 57. Alfs Udnavnelse til Jarl henføres i nogle Afnaler til 1285: maaskee skete den Juledag 1285, da slige Ophøjelser især plejede at finde Sted paa den Dag.



nytte at tale om at ville hegne Kong Erik Baldemarsøns Drab, men Sira Gudmund vidste at berette, at de Svenske truede med at bryde ind i Viken og brænde der. Dette kan umuligt have forholdt sig saaledes; thi der var jo netop aftalt et Møde mellem Kongerne Erik og Magnus paa Gullbergseid til St. Hans-Tider, og uagtet vel Magnus i det hele taget heldede til den danske Konges Side, med hvem han endog havde aftalt at indgaa nærmere Svogerskab, saa var der dog endnu ingen Grund for ham til at bekriige Norge, ligesom der heller ikke findes Spor til, at han i Virkeligheden har tænkt derpaa. Enten har da hiint Sagn kun været et løst Mygte, eller er det blevet aftalt i Norge, at Sira Gudmund skulde lade Ord falde derom, for at Udbudet skulde synes saa meget rimeligere. Men dette nyttede lidet. Sagen var overordentlig upopulær, og mødte afgjort Modstand endog hos dem, man nærmest skulde regne paa, nemlig de haandgangne Mænd. Hr. Navn modtog Kongens Anmodning meget koldt, og vrede at dette var en høist unødigt Kvalm, som han ikke vilde befatte sig med; han var desuden nu gammel og stiv, og duede ikke til at gaa i Krig. Den almindelige Mening var, at dette var noget nyt og ubørt; Mange paastode endog, at det Hele kun var blind Alarm, opdigtet for at udpresse Penge. Men Biskop Arne viste sig her, som ved alt, hvad der ikke stødte sammen med Kirkens Interesser, høist ivrig og uførtroden til at virke for Kongen; han talte selv paa Thingene, og erklærede, „at om Kongen havde indhentet hans Raad i dette Anliggende, vilde han have tilraadet Udbudet; saa megen Myndighed maatte dog Kongen have over sine Tegner, og desuden kunde ikke de gjøre Fordring paa Hjælp fra Norge, om deres Land blev angrebet, naar de ikke nu vilde understøtte Nordmændene. Det var utilbørligt at kalde dette Udpresning, thi det var jo nødvendigt at man maatte kræve flere Penge, naar Udgifterne til det almene Bedste vare saa meget større; den fortjente ikke Belgjerninger af Andre, som negtede Andre dem, og burde kaldes Drottinsviger, Niding, Usling; Kongen havde i Fred den sædvanlige Skat eller Leding, men i Krig saa meget mere, som Trangen var større, saa at endog hans og hans Tegnernes hele Gjendom da kunde siges at være fælles“. Saadanne Forestillinger smagte vel neppe Mange, men Biskoppen drev det dog ved sin Autoritet til, at de Fleste i de Egne af Sønderlandet, hvor han selv var tilstede, efterkom Udbudet temmelig villigt. Men Navn og hans Venner gjorde fremdeles Modstand. Den første gav sig vel engang Mine af at ville begive sig til Skibet og afrejse, men foregav paa Vejen at være syg og vendte om igjen. Han udeblev ogsaa under samme Paaskud fra de Udbudsthing, der holdtes paa Sønderlandet. Nogle, formodentlig af de ivrigste Kongevener, sagde da reent ud, at han vilde være Kongen utro, Andre, at

han med Flere fandt det unødvendigt; Enkelte troede og, at han frygtede for at Biskoppen, om han rejste, vilde benytte sig af hans Fraværelse til at lade hans Benner, der havde sat sig i Besiddelse af de arvelige Kirker, undgjelde derfor. Forsøget mislykkedes ganske, og Sira Gudmund maatte med uforrettet Sag drage til Norge om Høsten. Han kunde ikke noksom rose Biskop Arne for hans Willighed, men havde meget at sige paa Hr. Ravn <sup>1)</sup>.

Det staa upaatvivleligt i nærmeste Forbindelse hermed, hvad enkelte af de islandske Annaler berette, at Hr. Audun Hagleiksson fik Jarlsnavn, ligesom Hr. Alf, ja endog, som et Par Haandskrifter sige, blev gjort til Jarl over Island. Det er højt rimeligt, at en saadan Foranstaltning har været paatænkt, for at Udbudet kunde drives med større Klem, og tillige for at Audun, der ligeledes var beslægtet med Kongen, ikke skulde staa tilbage for Alf; maaskee har man paa Island troet, at det vilde skee, og dette maa da have bidraget end mere til at gjøre Ravn gjenstridig, da han i saa Fald vilde have maattet fravige sin Statholder-Myndighed. Men det er vist nok, at det ikke skede, thi Audun kaldes i intet senere Brev Jarl, ikke engang i dem, han selv udstedte <sup>2)</sup>.

Under disse Forhold skulde man neppe vente, at det Møde mellem alle de tre nordiske Nigers Konger, som ifølge Kong Erik Magnússons Brev af 3de Juli 1285 synes at have været aftalt, eller i det mindste foreslaaet at skulle finde Sted den 1ste Juli 1286, kunde komme fuldstændigt i Stand. Saa vidt man kan sejonne, indfandt heller ikke den danske Konge sig <sup>3)</sup>, medens det dog lader til, at Norges og Sveriges Konger ere komne sammen. Det fortælles nemlig udtrykkeligt, at Loft Helgesson tilligemed de øvrige Islændinger, der opholdt sig i Bergen, om Vaaren 1286 drog til Viken, hvilket neppe kan forklares anderledes, end at en ny Stevneleding da fandt Sted; fremdeles ser man, at Kongen

<sup>1)</sup> Arne B. Saga Cap. 57.

<sup>2)</sup> Se f. Ex. Kong Eriks Brev til den franske Konge af 24de Juni 1295, Thorkelins Dipl. II. S. 166, hvor Audun alene kaldes dominus de Hegranes, carus consanguineus et secretarius noster, samt Auduns eget Brev af 4de Oct. 1298 (Lappenberg's Sartorius II. S. 738), hvor han alene kalder sig Kongens Behjærde. Biskop Arnes Saga kalder ham fremdeles kun Hr. Audun, og de ypperlige Annales regii vide heller ikke om anden Jarl-Audunelse i 1286, end Alf's. Men merkeligt er det dog, at allerede Hant Erlendssons Annaler — og da Hant allerede blev Lagmand 1295, maatte han have oplevet, hvad der var steet i 1286 — vidne, at „Alf og Audun bleve Jarler“. Sagen maa derfor upaatvivleligt have været paa Bane, eller i det mindste maa et Nygte derom være kommet til Island.

<sup>3)</sup> Kong Erik var, sandsynligvis til Daneshof, i Nyberg den 2den Juni (Sushn X. 925, 926) og var den 17de August i Odense.

den 23de Juni var i Lunsberg, vistnok paa Vejen til Elben <sup>1)</sup>, og endelig er det allerede ovenfor omtalt, at ikke færre end fem norske Biskopper saavel som Biskop Brvnjulf af Skara den 10de Juli vare i Ljodhuus, hvilket ogsaa tyder paa, at et Fyrstemøde nys havde fundet Sted. Det vilde ogsaa have været uforvarsligt, om ej i det mindste den svenske Konge var kommen, for efter Løfte at afgjøre de endnu ikke tilendebragte Spørgsmaal, thi saadant vilde kunne have bevirket, at Krigen begyndte paany. Desuden havde Staden Wismar ogsaa opfordret de vesterlandste Stæder eller den egentlige Hansa, nemlig Stade, Dsnabrück, Münster, Coesfeld, Soest, Dortmund, Leeuwarden, Groeningen, Stavern, Kampen, Zwoll, Deventer, Jütphen, Harderwick og Muyden til at benytte sig af Lejligheden og sende Gesandter med Breve til den svenske Konge for at underkaste sig hans Dom <sup>2)</sup>. Imidlertid er det højst forunderligt, at der i alle de hidtil opdagede Breve, som vedkomme disse Anliggender, ingen Hentydning skeer til slige Forhandlinger i Juli 1286. Af et Brev, som Kong Erik udstedte den 5te Juli 1287, seer man, at der ganske rigtigt indfandt sig Fuldmægtige fra Lübeck, Wismar, Nostock og Stralsund i Lunsberg til den første Betalings-Termin, St. Hansdag 1287 <sup>3)</sup>, men her tales ikke med et eneste Ord om Mødet 1286. Ligeledes erfarer man, at i alle Fald Kampen først i 1289, og Stavern endnu senere forlignede sig med Kong Erik <sup>4)</sup>. Da man dog ikke kan antage, at Stæderne ganske have undladt at lade møde, maa man formode, at Forhandlingerne kun have været kortvarige og af liden Interesse. Et Slags endeligt Dvgjør, i det mindste med de syv Stæder, synes dog at maatte være skeet, thi i det før omtalte Brev, hvori Hertug Haakon fralægger sig al Deel i Krigen med Tydskerne, siger han, at „da ved Guds Naade Fred og Enighed nu endelig var gjenoprettet mellem Norge og Stæderne, vilde han ubrodeligen have overholdt den overalt i Hertugdømmet, hvor de tydske Kjøbmænd handlede, rejste eller opholdt sig, hvorfor han ogsaa havde befaleet Hallkell Krokedans, sin Befalingsmand paa Dslo Slot, at modtage hæderligt alle de Tydskere, der kom sejlsende til Staden med sine Varer, behandle dem venligt, og forsvare dem i Nyddelsen af deres gamle Friheder; til Gjengjæld bad han om, at man vilde behandle hans Undersaatter lige saa godt i Stæderne“ <sup>5)</sup>. Siden Brevet er dateret saa seent som den 29de Au-

1) Arne B. Saga Cap. 48. Søndag efter Votolsfemesse (altsaa 23de Juni) hade Hr. Robin Lepp og Hr. Thorvard Thorarinson, heber det her, Kongen om Tilgivelse for Løst, og han tog ham til Naade i Lunsberg.

2) Udateret Brev i Lübeck's Urf. Buch No. 501.

3) Sammesteds No. 512.

4) Brev fra Kong Erik af 31te Juli 1289, i Kampens Archiv, se nedenfor.

5) Urf. Buch No. 494.

gust, synes Ytringen om Fredens Gjenoprettelse saaledes nærmest at maatte hentyde til et Møde i den foregaaende Juli Maaned. Endog den danske Konge synes ikke at have holdt sig aldeles uden Deeltagelse i Forhandlingerne. Maaſkee endog allerede det Punkt i Kong Magnus's Dom, at Kongerne i Danmark og Norge, om muligt, ſkulde aftale en Dag til Forligsmøde, ophævede den tidligere Plan, at de ſkulde perſonligt ſammes paa Gullbergſeid om Sommeren 1286, og at den danske Konge derfor kun har anſeet det nødvendigt, at tilkjendegive ſin Beredvillighed til at rette ſig efter Dommen, ja maaſkee endog ladet aftale Dagen. Det beder nemlig, at, da Sira Gudmund Hallſſon kom tilbage fra Island, var der allerede indledet Underhandlinger mellem Rigerne, ſaa at det ej for det forſte kom til nogen Kamp. Da Danekongen ikke oplevede Aarets Ende, og Kilderne overhoved ere ſaa magre, vide vi intet videre herom. Men det ſtaar dog viſt i Forbindelse hermed, at Grev Jakob af Halland den 19de October i Skjelſkøer (Skjelſkø) udfædte et Brev, hvori der nøjagtigt gjordes Rede for, hvad der tilfaldt hver iſær af Kong Eriks Baldemarsſons fire Døtre af hans efterladte Gods, og hvor det omtales, at Dronning Ingeborg og hendes Syſter Dronning Sophia havde ladet møde hver ved ſin Fuldmægtig <sup>1)</sup>. Heraf synes man at maatte ſlutte, at den danske Konge ej alene har ſamtykket i at lade ſin Tvift med Norges Konge afgjøre ved Boldgift paa den af Kong Magnus antydede Maade, men at han og, for at Dommerne ſkulde erkjende, at han havde Retten paa ſin Side, har erklæret ſig villig til at lade Dronning Ingeborg og hendes Syſtre ſaa, hvad der tilkom dem, ſaa at der endog blev holdt et formeligt Skifte under Grev Jakobs Beſtyrelſe. Dette lader igjen formode, at han har ledet denne Sag, fremmødt paa Dane-Kongens Vegne ved Gullbergſeid, og overhoved nu givet ſig Mine af at være hans Ven, og oprigtigt at ønske Fred, ſamt at Kongen virkelig har fæſtet Lid til ham. Men Grev Jakob havde aldrig været mindre at tro, end i dette Øjeblik. Han ſaavel ſom de øvrige Stormænd, der allerede før havde ligget i Fejde med Kongen, havde nu atter hemmeligt ſammensvoret ſig imod ham, og Hertug Baldemar ſelv, harmfuld over Dommen i Nyborg, Fængſlingen og den aſtvungne Forſikring, ſiges at have ſtaaet i Ledtog med dem <sup>2)</sup>. Hvor vidt dette forholder ſig ſaa, er vanſkeligt at ſige. Ved Kongens Død vilde umægteligt Hertug Baldemar, ſom nærmeste mandlige Frænde, ſaa Formynderſkabet for Kongens unge Søn, og naar han fik Magten, var det ſandſynligt, at det bele Parti vilde ſaa Overhaand. Det var derfor rimeligt, at Baldemar ikke ugerne

<sup>1)</sup> Kun meddeelt i Udtoget hos Hultfeldt S. 292.

<sup>2)</sup> Langebek's Ser. I. 125, II. 389, V. 531, 615.

saa en Begivenhed indtræffe, der skaffede ham store politiske Fordele, paa samme Tid som den tilfredsstillende hans private Høvnfølelse, og at derfor den almindelige Mening snart stemplede ham som Deeltager i Sammensvørgelsen, uagtet det naturligviis laa baade i hans og de Sammensvornes Interesse at vogte sig for alle ydre Tegn paa en saadan Forstaaelse. Af samme Grund betegnede den almindelige Stemme, efter at Gjerningen var skeet, ogsaa Norges Konge som hemmelig Deeltager i Mordplanen. Men eet er at tage virkelig Deel, et andet at tage Parti med Gjerningsmændene, efter at Gjerningen selv er udført, og naar det Skede ikke længer staar til at ændre. Uagtet Planen sikkert var aftalt i længere Tid, og navnlig Grev Jakob paa Mødet i Skjelsfisker, kun lidt over en Maaned før Udførelsen, var fuldt bestemt paa at handle, saa synes dog den norske Konges Charakter at have været alt for aaben og bødterlig til at han skulde have villet besudle sig med Deelagtighed i et saa skjendigt Forhavende, som det, der beredtes mod den danske Konge. At han siden tog sig af Morderne, som vi ville see, er en anden Sag; thi deels holdt han sig vel ikke saa ganske overbevist om, at Mordet virkelig var begaaet af dem, deels havde flere af dem lidt de blodigste Fornærmelser af den danske Konge <sup>1)</sup>, hvilke nok kunde opvære den unge Kong Eriks Næsfærdighedsfølelse og vække hans Sympathier for dem; endelig hørte de fleste af dem til Gutter, der havde staaet i venskabeligt Forhold til Dronningens Fader og Forfædre <sup>2)</sup>, medens derimod det uvenskabeligste Forhold nu allerede havde længe hersket mellem det norske og det danske Hof, og især mellem Dronningen og Kong Christophers Gtlinger. Vi tro derfor at kunne friggjøre den norske Konge for den Beskyldning, at have staaet i Ledtog med de Sammensvorne og kun for et Syns Skyld at have samtykket i at aabne Fredsunderhandlinger. Det samme bør man vel, indtil andet bevises, antage om Hertug Baldemar. — Hvorledes de Sammensvorne udførte sin blodige Plan, er bekjendt. Medens Kongen seenhøstes 1286 rejste om paa Thingene i Jylland, blev han af Mene Jønsen, en af de Sammensvorne, paa St. Cecilie Dag, 22de Novbr., forledet til at gaa paa Jagt i Omegnen af Viborg, og at tage Natteleje i en Lade ved den affidesliggende Landsby **Jinthorp** eller Finderup. Her brøde de Sammensvorne, forklædte i Munkeskapper, ind om Natten, og bare Baaben paa ham med den mest rasende Forbitrelse, saa at han fik

<sup>1)</sup> Dette er i det mindste vist om Marst Stig; og i de Annaler hos Åsmusfen (II. 245) der ende med 1319, siges der udtrykkeligt om de Sammensvorne, at „de havde lidt grov Forurettelse“.

<sup>2)</sup> I Beskyttelsesbrevet af 1287 (se nedenfor) tales der udtrykkeligt om de Tjenester, deres Forfædre havde vlist Kong Eriks mødrene Forfædre.

mindst henved 60 Saar, hvoraf hvert især havde været nok til at ende hans Dage. Derpaa begave de sig bort i Stillehed, som de vare komne, og det varede nogen Tid, førend man opdagede, hvo de vare.

73. Indre Forhold i Landet. Dronningens Myndighed og hendes Død. Alf Jarls Fejde eller Opstand, Nederlag, Utlegd og Flugt.

Den første Halvdeel af det følgende Aar 1287 var riiig paa vigtige Begivenheder i Norge, og det er kun Skade, at de Beretninger, som ere os levede derom, ere saa magre og mangelfagtige. Dronning Ingeborg døde den 24de eller 26de Marts <sup>1)</sup>, og dette maatte nødvendigviis medføre mange Forandringer, da Kongen, som det udtrykkelig siges, og hvad der allerede ovenfor er berørt, nu kom til at raade mere end før, og et mildere System blev herskende. Ligeledes døde Hr. Erik Duggalsøn, en af de fornemste Regjeringsherreer. For Alf Jarl og hans ærgjerrige Planer maatte Dronningens Død sikkert være yderst ubelejlig, og det staar vistnok i umiddelbar Forbindelse dermed, at vi strax efter finde ham i Spidsen for en Oprørsflot, som det synes imod Hertugen selv. Hvad der berettes herom, er kun følgende: at der blev sat Ild paa Byen Oslo <sup>2)</sup>, hvoraf i det mindste en Deel synes at have været afbrændt, at derpaa Hr. Hallkell Agmundsøn, Befalingsmanden paa Oslo Slot, blev tagen til Fange af Alf Jarl, og kastet i Fængsel, samt derefter mod Tro og Love dræbt paa Isgran, men at Alf og alle de, der fulgte ham, bleve lyfte udløge i Norge, og at han selv reddede sig ved at flygte til Sverige, men at Askal Skjenker med syv andre blev hængt, og ikke færre end 260 af hans Sveitunger eller Krigsmænd bleve dræbte <sup>3)</sup>, og at Hertug Haakon siden efter den 19de August, fra Oslo tilskrev Staden Lübeck i et nyt Frihedsbrev saaledes: „Da vi nu lykkeligens residere i det Hertugdømme, som vor Fader, Kong Magnus, from Thukommelse, efterlod os, tænke vi idelig og altid paa, hvorledes vi paa sømmeligste Maade kunne efterfolge vor Faders Exempel i alle Slags Dyder, der, som vi visseligen tro, straalte berligt hos Gud, og leve over hele Jorden i Menneffernes Grindring og Dmtale,

<sup>1)</sup> Arne B. Saga Cap. 61. Der staar: Dronningen døde næste Dag . . . Maria Bebudelse; der sees ikke, om det var før eller efter.

<sup>2)</sup> Jøsl. Annaler, ved 1287. Det maa her lægges særdeles Merke til, at der ikke, som ved de sædvanlige Beretninger om Iktebrande staar brann høer i Oslo, men brændt høer i Oslo, hvilket betegner, at Oslo By blev sat i Brand.

<sup>3)</sup> Sammestedes; dog maa her ogsaa de nedenunder Texten anførte Varianter tages med.

saa at vi, ved at følge de samme Spor, kunne i den Tid, vi med Guds Naade have paataget os Hertugdømmets Styrelse, styre vore Skridt paa den mest heldbringende Naade for os og Alle, der leve i Hertugdømmet sammen med os, idet vi vise dem den rette Vej og Naade at leve hæderligt. Overvejende alt dette omhyggeligt, have vi kun for Øje at den gjenoprettede Freds Plantning i Norge strax kan vore op til et højt Stud af Retfærdighed, Orden og Billighed, efter at Fiendskabens Nodder, hidrørende fra nogle Menneſter, der hverken frygte Gud eller Menneſter, nu fra Grunden af ere bortſkaarne. Udeſtænges maa derfor omhyggeligt Oprørernes (rebellium) faade Dumdriftighed, Gud og retfærdige Menneſter forhadet, som her hos nogle Avindsmænd af Sandhed og Retfærdighed var rede til at gjøre Dndt, men derimod bør der i Fremtiden for alle gudfrygtige og ærlige Mænd, der i Fred ville beſøge Norge, følge No, Fred, ſand Kjarligheds Enighed, og vor ſærdeles Beſtyttelses Naade" <sup>1)</sup>. Hertugen ſtempler her aabenbart de ſamme Mænd, der havde været Hovedaarsag til Krigen mellem Norge og Stæderne, ſom virkelige Oprørere i Landet ſelv, glædende ſig over, at de nu endelig ganſke vare udryddede, og da vi ovenfor have ſeet, at det netop var Hr. Alf, der betragtedes ſom Krigenſ Ophavsmand, er det tydeligt, at han her ſigter til ham, og i ſaa Ord antyder hans Partis Nederlag og Udrøddelſe. Af alt dette bliver det klart, at en blodig, ſkjont kortvarig Fejde har været ført. Den rimeligſte Naade at forklare Sagen paa er den, at Alf efter Dronningens Død rimeligviis har vægret ſig ved at give Slip paa de Beſiddelſer i Borgespyſſel, ſom udgjorde Dronningens Livgeding, og ſom maafkee nu ſkulde tilfalde Hertugen. Det kan vel ogſaa hændes, at Hertugen, hvem Alfs Udneevnelſe til Jarl ganſke viſt var meget imod, og for hvem maafkee dette var en af Hovedbevæggrundene til ſiden, efter at han var bleven Konge, ganſke at ophæve den indenlandſke Jarleværdighed <sup>2)</sup>, har ſøgt at udvirke hos Kongen, at Alfs Forleninger ſkulde fratages ham, og at Alf ikke med det gode har villet givet Slip paa dem, men forſvaret ſig med væbnet Haand, eller at han endog, forudſeende at ſaadant vilde ſkee, ſtrax paa Forhaand, efter Dronningens Død, har udfuſket Oprørsſanen. Hvorom alting er, ſaa har han ført en Fejde mod Hertugen og hans Mænd, maafkee endog mod Kongen ſelv, der tilligemed Hertugen forlod Bergen den 14de April, og ilede til Viken. Alf har da uden al Tvivl benyttet ſig af de Lejetropper, han Marek forud havde bragt fra England. For-

1) Lübeckſ Urfundenb. No. 317; ogſaa i Thorſelins Dipl. II. S. 111.!

2) Det er her værd at erindre, at Alf Jarl virkelig var den ſidſte indenlandſke Jarl i Norge.

modentlig har han vel ogsaa faaet nogen Understøttelse af Venner og Undergivne i hans Hjemstavn, Hadafylke, især Ringerike, hvor der endnu ni eller ti Aar senere ytrede sig Misfornøjelse og Stemplinger mod Hertugen <sup>1)</sup>. Det lader til, at han har gjort et Angreb paa Oslo, og sat Ild paa den, samt maaskee ved denne Lejlighed overrumplet Hr. Hallkell Agmundsøn, og taget ham til Fange. Naar det heder, at Hr. Hallkell blev indklastet, altsaa i et fast Slot, og siden dræbt paa Tsegren, ligger den Slutning nær, at Alf allerede tidligere under sine Herjetog i de danske Farvande, har paa denne lille Ø, der behersker Indløbet til Blommen, og som nu danner en Deel af Frederiksstads Befæstninger, opført en Borg eller Skanse, bag hvilken hans Skibe kunde ligge sikre mod Oversfald af de tydske Krydsere, uden at han behøvede at lade dem gaa lige op til Sarsborg, hvilket var ubelejligh, naar det, som det ofte kunde hælde for ham, gjaldt at gjøre hurtige Udfarter og passe hvert belejligt Øjeblik; det bliver under denne Forudsætning end videre sandsynligt, at Hr. Alfs Oversfald paa Oslo er skeet ved en dristig Sejlads ind ad Fjorden <sup>2)</sup>, at han har faaet Hr. Hallkell i sin Vold, og paa Tilbagevejen sat ham fangen paa Tsegren, hvor han da senere paa en skammelig Maade har ladet ham dræbe, maaskee efter at der fra Kongens og Hertugens Side var aabnet Underhandlinger. Hvorledes Kampen førtes, og Alf blev overvunden, erfares ikke, men at en Kamp maa have fundet Sted, sees deraf, at 260 af Alfs Krigsmænd bleve dræbte; thi da det ikke er tænkeligt, at saa mange Mænd bleve henrettede eller aflivede med koldt Blod, maa de være faldne i en Kamp. Islak Skjenker, der formentlig har hørt til den Hird, hvormed Alf som Jarl havde omgivet sig, maa være bleven fangen tilligemed andre af Alfs mere anseede Hirdsmænd, siden der fortælles, at han selv 8de blev hængt. Af Hertugens Brev til Lübeckerne synes man og at maatte slutte, at disse Uroligheder endnu en Tidlang har hindret den fredelige Handelsforbindelse mellem Stædernes Skibe og Norge, men at alt maa have været forbi, da Brevet blev skrevet, den 19de August, siden Hertugen der taler om Uroflisternes „Udryddelse fra Grunden af“; imidlertid sees man dog ogsaa, at denne maa have fundet Sted kun kort Tid i Forvejen. Man erfarer end videre, at hverken Audun Hugeliksøn, eller Alfs egen Svoger, Thore Haakonssøn, gjorde fælles Sag med ham, siden de netop i Juni Maaned, da Fejden neppe endnu ganske var til Ende, opholdt sig

<sup>1)</sup> Se nedenfor, isfr. Hertugens Retterbod af 1297 og 1298, austruft i Norges gl. Love III. S. 27 fgg.

<sup>2)</sup> Maaskee Anlægget af Akershus Slot har været en Del af, at Støttet paa Baakeberg, som var det, hvori Hallkell befalede, kunde overrumplet af Alf.



hos Kongen og Hertugen i Tunsberg, som det af disses Bestyttelsesbrev for de danske Kongemordere sees <sup>1)</sup>. Heller ikke lader det til, at andre bekjendte Stormænd have taget Alfs Parti. Alf tog, som der fortælles, sin Tilflugt til et Kloster i Sverige, og skal, efter en svensk Beretning, have gjort Knæfald for Kong Magnus og underkastet sig hans Naade <sup>2)</sup>, hvoraf man da vel ogsaa maa slutte, at Magnus har tilfagt ham sin Bestyttelse. Muligt, at Kong Magnus selv ikke saa ugjerne havde seet, om Alfs Opstand, eller hvad man nu skal kalde det, var lykkelig. Der er endnu opbevaret et Brudstykke af et Brev fra Kong Magnus til Alf, saa lydende: „Efterdi Gud har givet eder Naade og Lykke, saa at eders store Ry er vidt udbredt over mange Land og Riger, eders Venner til Bløde, og eders Fiender i Sandhed til Frygt og Rædsel, da raade vi eder, at I ej farer hasteligen frem i eders Raad og Anslag uden vel betænkt Raad, saasom I selv bedst veed, at de Anslag, som man begynder med vel beraadt Hu og Sind, gaa heldigere end de, som man begynder ubetænkt; paa det at I, som nu har et navnkundigt og vidt berømt Ry, ikke skal give eder i nogen Fare, hvorved eders Navn og Løkke kunde formindskes. Og om endog alle Ting kunde gaa efter eders Vilje og Forsæt, er det dog godt, at man seer sig for vel og tryggheligen“ <sup>3)</sup>. Der er unegtelig intet Forehavende, med Hensyn til hvilket et Advarselsbrev som dette bedre kunde passe, end en Opstand eller Fejde mod Hertugen. Kong Magnus fraraader ham ikke ubetinget at udføre, hvad han har i Sind, men kun for saa vidt som han ej kunde være sikker paa et heldigt Udfald. Handles der saaledes om en paatænkt Fejde, er det ikke den heldige, men den uheldige Fejde, Kong Magnus søger at forebygge. Da der nu neppe her kan være Tale om noget af Alfs tidligere Sotog, thi disse maatte Kong Magnus fra sit Standpunkt vel ubetinget fraraade ham, synes alene den her omhandlede Fejde at kunne være tilbage at gjette paa, som Brevets Gjenstand, og derpaa passe Udtrykkene unegtelig bedst. Hermed stemmer det og, at Alf flygtede til Sverige og fik Bestyttelse der, thi en saadan maa være bleven ham til Deel, siden vi efter tre Mars Forløb ville see ham komme frem igjen, mægtig nok til at udruste Kaperstibe paa egen Haand. Paa lignende Maade see vi ogsaa svenske Uroffitere tage Flugten til Norge og finde Bestyttelse der omtrent paa samme Tid. Da Folke, Søn af Lagmanden Algot Brynjulfsøn i Vester-gotland, ved sin Broder Karls Hjælp havde røvet den danske Herre David Thorsteinsøns Brud Ingerid, en Datter af Hr.

<sup>1)</sup> Se nedenf. S. 142.

<sup>2)</sup> Ericus Olai S. 80.

<sup>3)</sup> Absalon Pedersens Norges Bestr. i Suhms Samlinger, II. S. 47.

Evantepolk Knutsson og Benedicta, Datter af Sune Folkesson, og saaledes nær beslægtet saavel med det danske som det svenske Kongehuus <sup>1)</sup>, flygtede han med hende til Norge, og fulgtes strax efter af sin Broder Karl, Benedict, og Peter, der beklædte Cantsterværdigheden hos Kong Magnus; og de fandt i Norge ikke alene en venlig Optagelse <sup>2)</sup>, men Kong Erik benyttede sig endog af Peter Mgotsøn allerede Maret efter i en vigtig Sendelse til Skotland <sup>3)</sup>, medens Karl Mgotsøn, der, uvist hvorfor og hvorledes, vendte tilbage til Sverige, blev henrettet. Disse Tegn paa en uvenlig Stemning mellem Norge og Sverige finde ogsaa tilstrækkeligt sin Forklaring i den Krig, der nu før Udbrod mellem Norge og Danmark, med hvis Kongefamilie Kong Magnus var saa nær forbunden ved den før omtalte Giftermaals-Aftale mellem hans Søn, Kong Byrge, og Kong Eriks Datter Margrete, og som snart knyttedes end fastere ved en ny Forbindelse mellem Kong Eriks unge Søn og Efterfølger, Erik, og Kong Magnus's Datter Ingeborg <sup>4)</sup>.

74. De danske Kongemordere flygte til Norge og finde der Beskyttelse.  
Krigen udbrøder mellem Norge og Danmark.

Efterretningen om den danske Konges Drab maa være kommen til Norge allerede før Maret's Udgang, og der have givet Anledning til mange Forhandlinger mellem Dronningen, hendes Sønner og de fornemste Herrer. Dronningen har vistnok nu troet, at Tiden var kommen til at see sine Ønsker opfyldte, hvad enten hun indskrænkede dem til Erhvervelsen af sit Arvegods, eller hun havde endnu ærgjerrigere Planer, baabendende at see sin Søn paa Danmarks Trone. Hviske nu disse end have været, da fik hun dem ej opfyldte, eftersom hun døde allerede i Marts 1287, som allerede ovenfor omtalt; men at Sønnen Kong Erik arvede disse Planer, og omfattede dem med den stærke Iver, ville de Begivenheder vise, som her i det følgende omtales. Ogsaa Hertug Haakon sluttede sig her ganske til sin Broder, ligesom overhoved en ufor-

<sup>1)</sup> Evantepolk Knutsson var Søn af Hertug Knut, der igjen var en Søn af Kong Valdemar i Danmark.

<sup>2)</sup> Eriens Olai, S. 80. Dalia henfører dette med Mesenius til 1287, men det sees ikke, paa hvilken Hjemmel.

<sup>3)</sup> Se nedensfor, jvfr. flere Breve hos Rhymer fra 1289; altsaa havde Peter Mgotsøn i det mindste da allerede været en Stund i Kongens Tjeneste.

<sup>4)</sup> Rintrenisen; Hvitfeldt S. 300 (som dog tidligere paa en bejst uvigtig Maade omtaler dette ved 1286, S. 292, kaldende det en Giftermaals-handel mellem Kreten Ingeborg, K. Erik Olavings Datter, og Hertug Erik af Norge, K. Magnus's Søn).

styret Enighed synes at have hersket imellem Brødrene, siden Moderen døde. Det er ovenfor nævnt, at de den 14de April forlode Bergen tilfammen <sup>1)</sup>, og drog til Viken. Om de end ikke kaldtes derhen ved Efterretningen om Alf Jarls Uroligheder, der maaskee neppe engang paa den Tid havde naaet dem, maatte det dog være dem magtpaaliggende at opholde sig i Viken, for i saa meget større Nærhed at kunde holde Øje med de Begivenheder, der nu fandt Sted i Danmark; det var desuden ved dette Mars St. Hansdag, at den første Betalingstermin til Stæderne forfaldt. Hvor lidet yndet Kong Erik i Danmark end havde været, vakte hans skrækkelige Drab dog almindelig Forfærdelse, og Morderne mærkede derfor snart, at de, i det mindste for det første, ikke kunde gjøre Regning paa Folkets Sympathier, hvorfor de og saa længe som muligt søgte at holde Folket i Uvidenhed om, hvo de vare. Deres Haab stod vel fremdeles til Hertug Baldemar, som var nærmest til at føre Formyndereskabet, og som klogetligt havde afholdt sig saa godt fra alt, hvad der kunde udtydes som Deeltagelse i Drabet, at man ikke med Hensyn dertil kunde rejse nogen grundet Indvending imod hans Udnævnelse til Formynder. Denne fandt ogsaa Sted paa det Danehof, som i Pintse-dagene 1287 (28de Mai) blev afholdt i Nyborg. Her blev Hertugen ej alene udraabt til Rigsforstander, men fik ogsaa Als og de øvrige omtvistede Besiddelser tilbage, vistnok fordi man derved ville vinde ham end mere for den unge Konges Sag. Derpaa blev Sagen angaaende Kongens Drab behandlet, og der blev nedsat en Dom, bestaaende af Markgreve Otto af Brandenburg, Dronning Agnes's Broder, Fyrst Vitslav af Mügen, de holstenke Grever, og 27 Adelsmænd, hine for at undersøge, disse sverge, hvo der vare Gjerningsmændene; Nøgtet sigtede allerede Grev Jakob, Marsk Stig og flere af deres Benner, saa ivrigt de end havde søgt at anstille sig uskyldige, som Morderne, og de 27 Mænds Eed bekræftede, hvad Nøgtet sagde. Grev Jakob, Marsk Stig, Peter Jakobsøn, Peter Pors, Mikolas Hallandsfar, Arvid Benediktsøn, Mikolas Knutsøn, Uffe Dyre, og Jakob Blaafof, alle Riddere, samt Mane Jonsøn og Klage Kafe, Knaper eller af Vaaben, bleve folgelig alle sammen dømt fredløse, som Kongemordere, og deres Gods erklæret at være forbrudt til Kronen <sup>2)</sup>. Hertug Baldemar maatte, om han end gjerne havde søgt at frelse dem — de vare alle hans Benner, Mikolas Knutsøn endog hans Mand — finde sig i at dette skede, uden at turde give dem noget Med-

<sup>1)</sup> Det siges udtrykkelig i de isl. Annaler ved 1287.

<sup>2)</sup> Huitfeldt, l. c. Dommen eller Eedserklæringen habes vel neppe nu, men den omtales i de fleste Annaler, og der hentydes dertil i de brandenburgske Markgravers Brev af 5te Juni 1287, se Suhm XI. S. 14.

hold; og Eden blev bekræftet samt de dømte erklærede i Bann af den danske Erkebiskop med alle hans Lydbiskopper. For de Domsældte, der rimeligviis selv vare tilstede paa Danehofet, hvorfra de ej kunde udeblive uden paa Forbaand at røbe sin Skyldighed, var der nu for det første intet andet Vilkaar end at forlade Landet, og de begave sig strax til Norge, hvor de fandt en venlig Modtagelse af Kongen og Hertugen, der just paa denne Tid opholdt sig i Tunsberg i Anledning af Udbetalingen til de tydske Stæder <sup>1)</sup>. Om de Fredløse opsogte Kongen og Hertugen i Tunsberg, eller kun fra Halland af satte over Grændsen, vides ikke; kun saa meget er vist, at begge de kongelige Brødre den 25de Juni udstedte et Bemyndelsesbrev for flere af dem. Her heder det: „Vi gjøre herved vitterligt, at vi, havende for Dje de opofrende Tjenester, som Forsfædrene til nærværende Brevs Ihændehavere, dHrr. Stig Andresson, Nikolas Knutsson, Nikolas Hallandsfar, Peter Jakobsøn, Peter Pors og Stig Nikolasøn, Middere, Nage Skæ og Nane Jonsøn, Knaper, troligen havde ydet vore Forsfædre, de berømmelige Konger af Danmark, have fundet for godt at antage ovenbemeldte Middere og Knaper til vore Mænd, og tage dem under vor Fred og Bemyndelse til særdeles Forsvar, lovende dem, at vi vilde holde dem i Kjærlighed og Ære, og troligen staa dem vi med gode Naad og Daad, i at forfølge sine Sager samt forsvare sig mod Forurettelser, ligesom vi heller ikke uden dem eller deres Arvinger vilde stifte Enighed med Kongen af Danmark eller andre deres Fiender. Og at det foran skrevne fra vor Side fast skal blive overholdt, derom have tilligemed os Herrerne Gaute af Tolga, Bjarne af Bjærke, Thore Haakonsson, Audun Hugleiksson, Jon Brynjulfsson, Guthorm Gydasson, Isak Gautesson, Baroner, Gudleik Viljamsøn, Lodin Lepp, Audulf Tovesøn og Nikolas Jute, vore Middere, givet Forsikring, hvis Segl ogsaa tilligemed vore ere vedhængte“. Disse Mænd var det saaledes, som toge sin Tilflugt til Norge, og som, efter hvad allerede Brevet viser, nu svore Kongen og Hertugen Trostabsæed, saa meget mere som Kongen til deres Sikkerhed overlod dem Slottet paa Magnhildholmen ved Kongehelle <sup>2)</sup>, hvor de vare ganske nær ved den hallandske Grændse. Dette var allerede i og for sig selv det samme som at erklære Danmark Krig, men en formelig Erklæring paafølgte strax efter <sup>3)</sup>. I denne,

<sup>1)</sup> Se Kong Eriks Brev af 5te Juli 1287, Lübeck's Urkundb. No. 512, jvfr. nedenfor.

<sup>2)</sup> Nykøsters Annaler saavel som mange flere ved d. A. Der tales altid kun om Kongehelle Slot, men da der ingen anden Berg var ved Kongehelle end Magnhildholmen, er det tydeligt nok denne, der menes.

<sup>3)</sup> Krigserklæringen findes kun meddeelt i Udteg hos Huitfeldt, l. c., og han sætter den ligesom umiddelbart foran Kong Eriks Erteg til Kjøbenhavn, hvil-

der indeholdtes i en Skrivelse fra Kong Erik til den unge Kong Erik Eriksson i Danmark, paaberaabte hiin sig, „at man fremdeles forholdt ham hans Moders Fødrenearv, og at det var skeet hans Frænde Grev Jakob saavel som de andre Fredløse stor Uret, fordi der var svoret dem Sag paa Hænde, uden at de selv havde faaet Udgang til at verge sig med Kjøns-Ged“. At Kongen og Hertugen nu havde anseet Tiden belejlig til at vinde det saa længe omtvistede Arvegods ved Baabenmagt, er i sig selv højst rimeligt, hvorhos det nok er muligt, at de kunne have fundet Fremgangsmaaden mod de Fredløse for haard; men af disse Marsager alene havde de dog neppe erklæret formelig Krig, hvis de ej havde ventet sig større Frugter, og det er derfor neppe uden Grund, hvad en af de danske Annalister beretter, at de Fredløse lovede Kong Erik det danske Rige <sup>1)</sup>, hvoraf igjen følger, at Kong Erik virkelig udstrakte sine Hænder derefter. Dette lade ogsaa senere Ytringer i den Proces, der anlagdes mod de Fredløses Frænde Johannes Grand, Erkebiskop i Lund siden 1289, formode. I Forbindelse hermed staaer det maastee ogsaa, at vi i de første Aar herefter ingen aldeles bestemte Tegn finde til, at Hertug Baldemar spillede under Dække med de Fredløse, om han end ikke stod paa nogen venstabelig Fod med Dronningen. Baldemar, der vistnok selv traagtede efter Danmarks Krone, kunde vel neppe sgues om, at den norske Konge nærede lignende Planer. Den unge danske Konge svarede paa Krigserklæringen, eller der blev svaret i hans Navn, med en venlig Begjæring om, at Fejden i Mindelighed maatte afslaffes, og christent Blod skaanes: han skulde gjerne overlade den norske Konge, hvad han havde af hans Modrenearv, men meget deraf stod hos Hertug Baldemar; han bad indstændigt, at Kong Erik i Norge ej vilde tage sig af de Fredløse, der saa skjendigt havde dræbt hans Fader. Men Kong Erik, siges der, vilde ikke høre om nogen Fredsslutning, uden at de Fredløse bleve indtagne med deri <sup>2)</sup>. Hans Harme, siges der, skal især være optændt mod den dræbte Danekonge og hele den danske

---

fet Huitfeldt henfører til 1288, medens det dog, som det nedenfor vil sees, seede i 1289. Heraf kunde man igjen ledes til at formode, at ogsaa Krigserklæringen først var af 1289. Men vi ville see, at Erik virkelig allerede gjorde, eller prøvede at gjøre et Tog til Danmark 1287; desuden kaldes i Krigserklæringen, saavel som i Svaret derpaa, Erik Eriksson „udvalgt“ Konge til Danmark, hvilken Benævnelserne ej passer, efter at han var kronet, og hvor forskellige Angivelserne end ere om Erlifs Kroningsdag, (man finder Juledag 1287, 1288, 1289), saa er det dog af diplomatisk Grund sikker, at den fandt Sted i 1287.

<sup>1)</sup> Langebek's Scr. V. 532.

<sup>2)</sup> Huitfeldt l. c.

Regjering, fordi den i hans sidste Fjæde med Stæderne havde sluttet sig saa nøje til disse <sup>1)</sup>. Dette faar nu staa ved sit Værd. Umiddelbart efter Krigserklæringen maa Kong Erik have gjort Udruftninger for at prøve et Herjetog, thi han samlede, fortælles der, endeel Skibe i den Hensigt, at øve Fiendtligheder mod Danmark, men efter at have ligget ved Ekerveerne i 6 Uger, og befundet, at hans Styrke var utilstrækkelig, vendte han tilbage igjen, dog brændte de Fredløse imidlertid Midelfart og Hindsholm <sup>2)</sup>. Det er tydeligt nok, at da

<sup>1)</sup> Detmar, S. 161.

<sup>2)</sup> Dette omtales kun i de æroniske Annaler, og der endog paa en saadan Maade, at man ikke tydeligt kan see, om det virkelig er at henhøre til 1287, og ikke til et senere Aar. Disse Annaler berette nemlig under 1287 først om Kongemordernes Fredsløshedsdom paa Danehofet ved Pinstetider, hvilket er nok saa rigtigt; derpaa heder det: „i dette Aar kom Norges Konge til Helsingør“ o. s. v. — og her fortælles nu temmelig udførligt de Krigsbegivenheder, om hvilket vi nedenfor ville see, at de aldeles bevisligt tilhøre 1289. Dernæst heder det atter: „i dette Aar kom Kongen af Norge til Nalborg“, o. s. v., og der fortælles om, at Langeland og Ekenborg brændtes, Begivenheder, der med lige saa stor Sikkerhed kunne bevises at tilhøre 1290. Tredie Gang heder det atter: „i dette Aar vilde Kongen af Norge bekriige Danmark“, o. s. v.; og her fortælles da om det frugtesløse Dphold i Ekerveerne samt Dyrbrandelsen af Midelfart og Hindsholm. Gaar man videre, vil man finde for 1288: „Absalon Andersens Død“, og for 1289: „Kong Erik af Norge kom med en Hær, og brandte Skjelsfisker, Tornborg, Helsingør, Nykjøbing“ o. s. v.; med andre Ord, man finder her de samme Begivenheder kort og annalistisk optegnede, som tidligere ere udførligt berettede under 1287. Da nu disse Annaler overhoved ere kortsattede, bliver det klart, at de udførligere Notitser for flere Aar, som findes under 1287, ikke have staaet i det oprindelige Haandskrift, man af en senere Afskriver, maaskee netop den, der skrev det nu eksisterende Haandskrift, efter hvilken Afstrykket er gjort hos Langebek, ere tilfattede andensteds fra, og ved en Uagtsomheds- eller Uvidenheds-Nejl indskudte under 1287, i Stedet for at ferdeles til de rette Aar. Her bliver da nu Spørgsmaalet: hører den sidste med „I dette Aar“ begyndende Notits under 1287 til det, der oprindeligt stod under 1287, eller danner det Slutningen af det utilberligt Indskudte, saa at man rettest burde henhøre det til 1291, eller endelig: skulde det høre til 1288, saaledes at Aarstallet egentlig burde have staaet foran „hoc anno“, og „Absalon Andersson obiit umiddelbart efter „Henzholm incendebant“, uden nogen Afskillelse? Over rimeligt dette sidste end ved første Tjelas kunde synes, saa kan man dog ikke vel antage det, da deels intet saadant Teg til Danmark omtales i de bedste Annaler, deels ogsaa den Omstændighed, at Kong Erik Sommeren 1288 gav sin Broder Hertugen Fuldmagt til at handle med Tydskerne paa sine Vegne, viser, at han den Sommer ikke engang var paa Øslandet, ligesom man og af enkelte Dringer i Biskop Arnes Saga faar det bestemte Indtryk, at Kong Erik den hele Sommer opholdt sig i Bergen; det heder saaledes blandt andet, at Olaf Stallare indstændigt opfordrede Arne til „at drage til Bergen“. og slutte sig til Kongen (Cap. 67). P. Olaf henfører rigtignok i sin „Chronicon Reg. Dan.“ Nalborgstoget til 1288, (Ser. I. 196), men han

Krigsudrustningerne først kunne have skeet efter at hiint Beskyttelsesbrev udstedtes, var det for seent paa Maret til at nogen større Styrke kunde tilvejebringes. Et Udbud kunde neppe i rette Tid naa Sjsfelmændene og Baronerne i det nordensjældske, end mindre var der at tænke paa Udbud af Ledingstropper derfra; Hertugen var sandsynligviis endnu optagen med Fejden imod Alf Jarl, og Kongen havde derfor neppe andre Folk og Skibe at tage til, end dem han selv havde medbragt, og dem han i Hast kunde faa samlet fra den sydligste Deel af Viken. Imidlertid have da de Fredløse, som upaatvivleligt ogsaa vare med paa Flaaden, gjort et hurtigt Tog til den nordlige Deel af Fyn, for at herje de kongelige Besiddelser der i Egnen, samt maaskee og for at prøve, om de kunde faa Folket over paa sin Side. Hertil var dog deres Ferd ikke skikket, og Stemningen saavel i som udenfor Danmark (Norge naturligviis undtaget) vedblev at være meget ugunstig for dem. Endnu før Beskyttelsesbrevet udstedtes af de norske Fyrster, havde de brandenburgske Markgrever ved et Brev af 5te Juni erklæret, at hverken de selv eller deres Venner vilde indgaa noget Forlig med dem, og senere lod endog den tydske Konge, Rudolf af Habsburg, Kongemorderne erklære fredløse over hele Riget. Ogsaa de tydske Stæder lukkede sine Havne for dem, hvorfor den unge Konge, strax efter at han var bleven kronet i Lund, bevidnede dem sin Tak, og tillige meddeelte de lubeckske Handelsmænd fuld Frihed og Sikkerhed til at rejse frem og tilbage gennem hans Besiddelser, fritagende deres Skibe, der maatte strande paa danske Kyster, fra at behandles efter Strandretten <sup>1</sup>).

viser sig her heelt igjennem yderst ukritisk og upaalidelig. Hvad Maret 1291 angaar, da er Sagen tvivlsommere, men heller ikke da synes Kong Erik at have været saa Tog, i det mindste findes andensteds ikke fjerneste Antydning dertil. Endelig maa man være berettiget til at slutte noget derfra, at Kong Eriks Krigserklæring ifølge Hvitfeldt var tillet til Danmarks „udvalgte Konge“, og ligeledes Svaret herpaa fra „den udvalgte Konge“, altsaa begge Dele ældre end Kroningen, der foregik i December 1287. Men naar først en Krigserklæring var udstedt, kan man ikke vel antage, at han skulde have ventet et heelt Aar indtil han gjorde sit første Tog.

<sup>1</sup>) Breve i Lübeck's Ark. B. No. 502 og 522, begge daterede Helsingør den 2den Januar 1288 „presentibus consiliariis nostris“. Udgiverne af Ark. B. have vistnok antaget No. 502 at være udstedt 2den Januar 1287, fordi der her tales om at, den i Brevet omhandlede Sag skulde forhandles paa Danneboer i Nyberg serstkommende St. Hans, og en nærmere Bestemmelse om denne Forhandling siges at indeholdes i No. 507, dateret 8de April 1287. Men ved Sammenhold af No. 506, 511, 520 og 526 sees det tydeligt, at den Forhandling om denne Sag, der bebudes i No. 502, hører til Maret 1288. Kong Erik Menved var neppe i Staane ved Juletid 1286—87. Den eenslydende Datering af 502 og 522 viser ogsaa, at de høre sammen.

Alt dette afbrød dog, som vi allerede have seet, ikke det venstkabelige Forhold, som nu var indtraadt mellem Norge og de tydske Stæder, og uagtet der vel ikke nu blev noget af det omhandlede Fyrstemøde, lagde dog Kong Erik nokksom for Dagen, at det var hans Hensigt samvittighedsfuldt at overholde de Forpligtelser, der ved Forliget i Kalmar vare blevne ham paa-lagte. Han vilde vel endog netop med Flid vise Kong Magnus, at han, hvad der end kunde være imellem dem, hædrede hans Dom. Paa St. Hansdag, som var Termindagen, vare Kongen og Hertugen ganske rigtig tilstede i Tunsberg, for at møde Stædernes Befuldmægtigede, thi Dagen efter udstedte de, som vi have seet, hiint Beslyttelsesbrev for de danske Herrer. Der indfandt sig ogsaa Befuldmægtigede fra Lübeck, Wismar, Rostock og Stralsund, men derimod ingen fra Visby, Riga og Greifswalde, og da man i sex Dage forgjæves havde ventet paa dem, og hine Befuldmægtigede heller ikke, som det lader, havde Fuldmagt til at modtage de sidstnævnte Stæders Andeel af Summen, kunde denne Gang ingen Udbetaling skee, uagtet den dog ganske vist maa være tilbuden fra Kong Eriks Side. Det blev da bestemt med de tilstedeværende Befuldmægtigedes Samtykke, at Pengene skulde først udbetales den 8de September 1288, fremdeles i Tunsberg, og hvis ogsaa da enkelte Stæders Fuldmægtige udebleve, skulde den Part, der faldt paa dem, udredes til dem, der indfandt sig, imod at disse skriftligt indestode Kongen for, at han for Eftertiden skulde være fri for samme Stæders Krav; ja hvis disse, under Forevending af, at Pengene ikke vare betalte til rette Tid, vilde hjemsoge Kongen med Krig, skulde hine endog med hele deres Baa-benmagt staa Kongen bi. Herom udstedte Kongen den 5te Juli en Erklæring i Tunsberg, hvori han gjentog, at han ubrødeligen vilde overholde Kong Magnus's Dom <sup>1)</sup>. Mærksagen, hvorfor Fuldmægtige fra de tre Stæder ej havde indfundet sig, var vistnok især den, at Alf Erlingssons Fejde endnu ej var til Ende, og at de frygtede for hans Kaperier. Men i ethvert Tilfælde kan det ej betvivles, at den Udsættelse med Betalingen, som Kong Erik derved fik, kom højst belejligt med Hensyn til hans Udrustninger mod Danmark, der maatte drives med Kraft og kræve store Bekostninger, om de skulde kunne lede til noget ordentligt Resultat. Vi see ogsaa, at der i Løbet af hele Måned 1288 ikke blev gjort noget Tog til Danmark fra Norge, men at alle Krigsforetagender i dette Måned indskrænkede sig til, at Marsk Stig, rimeligviis fra sit Tilhold paa Kongehelle, gjorde flere, som der siges, hemmelige d. e. uformodede Tog til Nørrejylland, og der anrettede megen Skade <sup>2)</sup>. Formodentlig havde

<sup>1)</sup> Lübeck's Uef. B. No. 512.

<sup>2)</sup> Dette fortælles udtryffeligt i Rysklosters Annaler (Langeb. Scr. I. S. 170),



han ogsaa de øvrige jydsktædige med sig, og deres Hensigt var vistnok med væbnet Haand at sætte sig i Besiddelse af deres, ifølge Fredløshedsdommen til Kronen forbrudte Ejendomme, eller i det mindste at opbevære de sædvanlige Indtægter deraf; man maa ogsaa antage, at de fremdeles have søgt at overtale Folket til at gjøre Opstand og give sig under den norske Konge. Vi ville nemlig see, hvorledes Kong Erik senere hen virkelig indfandt sig ved Jylland i Haab eller Forventning om, at Indbyggerne vilde gjøre fælles Sag med ham, altsaa vel rimeligviis ifølge Udsigter, som Marsk Stig havde forepejlet ham; men som, da det kom til Stykket, viste sig at være ganske ugrundede. At det faldt Kong Erik vanskeligt at opdrive Pengene til de tyske Stæder, eller at man maatte allerede til Forberedelse af Udrustningerne havde brugt en Deel af de forhen tilvebragte Penge, maa man slutte deraf, at da den forlængede Termin, 8de September, kom, havde man ikke engang fuldt Halvparten af den bestemte Sum, 6000 Mkr., tilstede. Thi Hertug Haakon, som da, befuldmægtiget af sin Broder til at handle paa hans Vegne, havde begivet sig til Tunsberg, det aftalte Udbetalingssted, udrædede her til Stædernes Sendebud, Fromold af Fisausen fra Lübeck, Henrik Munk fra Nostock og Johan Skole fra Stralsund, hvilke ogsaa medbragte Fuldmagt fra de øvrige 4 Stæder <sup>1)</sup>, 2870 Mkr., og fik et Marsk Hensyn med det øvrige, hvorimod han, efter den ham af Kong Erik givne Fuldmagt, og med Bisald og Samtykke af Grev Jakob af Halland og Bjarne Erlingsson samt flere anseede Mænd, der paa den Tid var nærværende, tilsagde Indbyggerne af hine syv Stæder fuldkommen **Fritagelse** fra at erlægge den sædvanlige Landvarde eller **Afgift ved Sildebillet** den anstundende Vinter, og hvis fuld Betaling af Summen heller ikke fandt Sted i September 1289, skulde hiin Afgiftsfrihed ogsaa vedvare for **den følgende Vinter**, samt fremdeles, indtil Betaling skede. Kun fordrederes, paa det at ingen uberettiget skulde tilsnige sig samme Frihed, at enhver Skibsfører fra en af hine Stæder skulde medbringe et af Raadmændene i den By, Skibet tilhørte, udstedt Certificat, om at han saavel som Skibet der hørte hjemme. For øvrigt bekræftede Hertugen paany alle de Bestemmelser med Hensyn til Stædernes Handelsrettigheder i Norge, der vare fastsatte, enten ved Kalmarforliget eller

---

hvilke slutte ved dette Aar, saa at Beretningen maa ansees for samtidig Det gjentages i de Annaler, der slutte med 1317, (Langeb. Scr. II. S. 174) men ved Trykfejl eller Bærfesejl staar her Norvegia istedetfor Noriucia.

<sup>1)</sup> Et saadant Fuldmagtsbrev til Lübecks Raadmand udstedte de i Bisby bosatte Tydskeres Dyrighed den 30te Juni 1288 (Urk. B. No. 524), og lignende Fuldmagtsbreve maa da og være indløbne fra de øvrige Stæder, der ej sendte egne Befuldmægtigede.

ved andre Lejligheder. Heraf seer man, hvor godt de kloge Tydskere forstode at benytte sig af Omstændighederne til sin Fordeel. I Stedet for at tage Anledning af Norges Pengeangel til at fornye Krigen, foretrak de at skaffe sig nye Friheder, der vistnok kun, som det heed, skulde være midlertidige, men som de dog neppe et Djeblik tvivlede paa vilde blive vedvarende, da der ej var Udsigt til, at Norge under en besværlig Krig vilde kunne skaffe den større Halvdeel af Pengesummen til Beje <sup>1)</sup>. Heri toge de heller ikke Fejl, som det i det følgende vil vise sig.

75. Forhandlinger med Skotland. Erkebiskop Torund opripper Kirkestriden. Ravn Oddsons og Biskop Arnes Tvist paa Island. Gaute af Tolgas Drab.

Af den Omstændighed, at Kong Erik ikke selv var tilstede i Tunsberg, da Udbetalingen skede, men havde bemyndiget Hertug Haakon til at handle paa hans Vegne, ja endog at tilstaa Stæderne betydelige Friheder, maa man slutte, at Kongen i hele denne Sommer neppe engang var paa Østlandet, men opholdt sig i eller ved Bergen, hvor da andre vigtige Anliggender maa have beskæftiget ham. For en stor Deel har vel hans Opmerksomhed været henvendt paa Forholdene i Skotland, siden der endog i det følgende Aar, da han udstrev Leding, var Tale om at han maaskee vilde drage med en Flaade til Skotland <sup>2)</sup>. Vi have allerede seet af Alf Jarls Skrivelse til Jakob Stewart, at den skotske Formvnder-Regjering ikke var ret venligt stemt mod Norge; siden blev Bjarne Erlingsson sendt til Skotland og tilbragte hele Vintren 1286—87 der, som det heder, for at sikre Jomfru Margretes Herredomme derover <sup>3)</sup>, da Skotland, det vil sige den skotske Mellemregjering, virkelig, trods alle Kong Alexanders Betryggelsesmidler, skal have viist sig uvillig til at antage hende som sin Dronning; hvorved dog den Tanke ligger nær, at Kong Erik gjorde Aaastand paa større Mindighed i Gjenstaa af sin Datters nærmeste Bærg, endmani Skotland vilde indremme ham, og at dette havde et spædt Forhold mellem ham og Formvnder-Regjeringen til Følge. Hertil kommer, at den resterende Halvdeel af Dronning Margretes Medgift

<sup>1)</sup> Lübeck's Urk. B. No. 527.

<sup>2)</sup> Arne B. Saga, Cap. 70.

<sup>3)</sup> Dette siges udtrykkelig i en Retits i den endnu utrykte Olafs og Landres Saga. Han horte, heder det her, denne Fortælling, da han Vintren efter Kong Alexanders Død (altsaa 1286—1287) sad i Skotland for at frede og sikre Alget under Jomfru Margrete, Kong Erlfs Datter.

endnu ikke var udredet. Vi have ovenfor seet, at Kong Alexander afsandt sig med de norske Gesandter, der strax efter Margretes Død sendtes til Skotland, ved at anvise Jordegods, men Aftalen synes at have været den, at Indtægterne af dette Jordegods skulde anvendes til en aarlig Udbetaling i ti Mar, indtil den hele Sum, 7000 Mkr. Sterling, var betalt. Siden Kong Alexanders Død i 1286 havde dog ingen saadan Udbetaling fundet Sted, og man havde indskrænket sig til at udrede de ved Tractaten af 1266 foreskrevne 100 Mkr., maaskee under Forevending af, at, da Margretes Datter var hendes nærmeste Arving, og hun nu selv var Skotlands Dronning, skulde Udbetalingen ej længere stee til Kong Erik, men derimod til Regenterne selv paa hendes Begne, med andre Ord aldeles ophøre <sup>1)</sup>. Afsavnet maatte være saa meget solesligere for Kong Erik, som han just nu trængte saa højslig til Penge for at tilfredsstille de tyske Stæder. Under disse Omstændigheder kan man godt begribe, at Kongen helst opholdt sig i Bergen, hvor han bedst kunde holde Dje med hvad der foregik i Skotland, især da han havde en saa tro og paalidelig Ven, som sin Broder Hertug Haakon, til at varetage hans Tare lige over for Danmark og de tyske Stæder.

End videre maa man antage, at de kirkelige Stridspørgsmaal, der nu i saa lang Tid havde hvilet, men som ved Erkestolens Besættelse atter maatte komme paa Bane, i en ikke ringe Grad sængslede Kongens Opmerksomhed og optog hans Tid, især da den nys udvalgte Erkebiskop, Torund, i Førstningen lagde en høj Grad af Nidhærhed for Dagen, og lod til at ville begynde ganske hvor Jon havde sluppet. Dette erfarede man aller først af hans Optraeden i de islandste Kirke-Anliggender. Striden mellem Biskop Arne og de saakaldte Kirkeranere, eller Navn

<sup>1)</sup> I et udateret Brev fra Kong Erik i Norge til Kong Edward i England, skrevet før Pints 1290 (Rymeri foedera I. 2. S. 732) siger hiin, at skjont det fjetste Rige ifølge Egteskabskontrakten (ratione maritagi) skulde ham aarlig 700 Mkr. Sterl., vilde der nu til forstkommende Pints 1290 være 4 Mar, i hvilke Afgiften ej var betalt. Nu tales der, som vi vide, intet-om nogen saadan aarlig Afgift i Traktaten af 1281; men da Kong Eriks Brev viser, at den dog i Aaleddning af Egteskabskontrakten maa have været fastsat, bliver det altsaa rimeligst, at Tingen har været ordnet paa den ovenfor angivne Maade; derved forklæres det da ogsaa bedst, hverledes Jordun paa det ovenfor (S. 32) angivne Sted kan tale om 700 Mkr. Den ber af os fremfattede Gissning, at 700 kan være en Skrivfejl for 7000, bortfalder saaledes, og det bliver tillige klart, at de her berørte Dvitteringer fra Bjarne Lodvingsen (og Broder Maurits) for 700 Mkr., samt fra Audun Hagleikssøn og Jvar Olafssøn for 350 Mkr., hvilke foresandtes i det fjetste Arkiv 1291—92, netop ere Dvitteringer for et heelt og et halvt Mars-Afdrag. Blandt disse Arkivsager fandtes ogsaa Dvitteringer for den aarlige Afgift af 100 Mkr., bestemt ved Freden til Perth af 1266, for Aarene 1282—89 incl. samt 1291, som ikke for 1290.

Oddsøen og hans Tilhængere, var atter blussset op med fordoblet Styrke, især da Biskop Arne havde faaet Efterretning om den djerve Chorsbroder Eindrides Valg til Erkebiskop, og antog det for afgjort, at han vilde komme tilbage til Norge med Pallium, og da træde i Jons Fodspor. Et nyt Forlig mellem Ravn og Arne i Skaalholt, omtrent paa samme Vilkaar som det forrige i Brautarholt, viste sig frugtesløst, fordi Biskoppen, stolende paa Medhold af den nye Erkebiskop, ikke holdt sig Vilkaarerne efterrettelig, men søgte ved Anvendelse af Kirkens Tvangsmidler at faa de af Lægmandene tagne Kirkegodser tilbage, medens Ravn og hans Venner lige saa ivrigt holdt paa dem; tilsidst kom det dertil, at Biskoppen satte flere af sine Modstandere formeligt i Bann og erklærede de øvrige forfaldne til Bannsstraf ipso facto, medens Ravn paa sin Side lod flere af de Prestes, der udførte Biskoppens Foranstaltninger, domme utlæge. I Aaret 1287 var Striden kommen saa vidt, at Ravn endog truiede Biskoppen med at forholde ham hans Biskopstiende, og forbyde ham at rejse om paa Bisfats; man kunde befrygte de voldsomste Storme, og den forsigtige Biskop Torund forlod endog Landet. Det blev derfor nødvendigt for Kongen at skride alvorligt ind, og han sendte derfor allerede om Høsten 1287 sin egen Stallare Olaf Ragneidsson af Stein saavel som Sigvæt Halvdansson af Odde, der just havde været i Norge, til Island for at megle Fred og bringe Nøilighed til Veje. Valget var meget heldigt, thi Olaf var ej alene rig og anseet, men synes derhos at have været en forstandig og maadeholdende Mand, der gjerne gav efter, hvor det paa nogen Maade kunde skee, for at skaffe Fred og Enighed til Veje; derhos er det aabenbart, at han havde Befaling af Kongen til at vise saa megen Føjelighed som muligt mod Biskop Arne, for hvem Kongen nærrede megen personlig Ærbødighed, og hvem han nu desuden skyldte Erkjendtlighed, fordi han Aaret forud saa ivrigt havde søgt at sætte Ledingsudbudet i Kraft, medens derimod Ravn og de haandgangne Mænd havde lagt det Hindringer i Vejen. Et Beviis paa denne Erkjendtlighed havde Kongen allerede givet tidligere paa Aaret, idet han nemlig gjorde hans Frænde Loft Helgesson til sin Hirdmand, og omsider tillod ham, efter fire Mars Fraværelse, at vende tilbage til Island, hvor han ankom om Sommeren <sup>1)</sup>. Ligeledes medgav Kongen nu Olaf Stallare et Brev til Bi-

<sup>1)</sup> Arne B. Saga Cap. 62, jvfr. c. 48. Her fortælles der om Loft, at han, da han den første Høst, han tilbragte i Norge (1283), blev saa unaadigt behandlet af Kongen og mødt med saa megen Uvilje ved Høffet, gav Hallkell Agmundsson, der just skulde drage til den tredje Konge, som Hundreder Raadmaal; Hallkell bad da Vjarne Grlingsson at finde paa Raad for ham, men intet skee. Da Hallkell kom hjem om Sommeren 1284, tog han Loft til

skop Arne, hvori han takkede ham for hans udviste Iver, bad ham tage venligt mod Olaf og Sigvat, og meddele dem sine gode Raad; Kirkesagen, ytrede han, burde skydes under Kongens og den vordende Erkebiskops Dom, og selv lovede han, naar denne Dom skulde affiges, i For- ening med Erkebiskoppen at forhjælpe Kirken til al den Met, den billigt- viis kunde fordre, hvorimod han anmodede Arne om at indslutte ham og hans afdøde Moder i sine Benner. Olaf Stallare forlod Norge saa sildigt, at Hofstormene tvang ham til at overvintra paa Hjalmland, saa at han ej kom til Island førend det følgende Aar, lidt før Thingtiden. Imid- lertid havde Striden vedvaret med uforandret Hestighed. Men ved Olafs Ankomst blev det anderledes. Kongens smigrende Brev, Olafs kloge og for- sonlige Ferd, maaskee og Efterretningen om, at ikke Eindride, men Torund af Hamar var valgt til Erkebiskop, formildede nu Arne, medens Navn paa sin Side ogsaa gav noget Kjøb, og saaledes blev der virkelig paa Allthinget sluttet et Forlig, hvorved, overeensstemmende med Kongens Onske, Sagen henstilledes til Kongens og Erkebiskoppens Dom; indtil da skulde Kirkerne og Kirkegodset vedblive at staa under dem, der for Dje- bliffet havde dem i Hænde, og Biskoppen skulde løse de i denne Sag bannsatte Mænd. Begge Parter skulde stille Borgen, at de i sin Tid vilde efterkomme Dommen, og Olaf Stallare tilbød sig selv at borge for Bi- skop Arne. Navn og Biskoppen bestemte sig nu begge til at drage over til Norge, for personligt at røgte sin Sag. Men kort efter kom Bi- skop Torund, der havde tilbragt Vintren hos sin Navne, den nys ud- valgte Erkebiskop, tilbage til Island med Brev fra denne, hvori han paa det udtrykkeligste indskærpede Erkebiskop Jons Dom af 1273; siden indløb ogsaa flere Breve fra ham af lignende Indhold, blandt andet med den Befaling, at Erkebiskop Arnes Christenret alene skulde gjælde. Hvis disse Breve vare ankomne før, vilde de vistnok have ansporet Biskop Arne til at vise sig langt anderledes paaftaelig, og de vilde saaledes have gjort megen Skade. Men heldigviis kom de nu for sildigt dertil, og skjønt der ikke manglede paa dem, der søgte at overtale Biskoppen til at

---

fig. 3 Julen indbød Erlend Namundsson (maaskee rettere Erling Namun- dsson, senere Ridder) Vost til Kongsgaarden, og Hallfell bad for ham, men fergjebes. Om Sommeren 1285 fulgte han med til Rigsgrændsen i By- mandenes Skib (til Mødet paa Gullbergæid), og tilbage om Høsten; om Vintren, da Hallfell kom tilbage fra Haalogaland, begav han sig til ham, og tilbragte Resten af Vintren hos ham. Vaaren efter (1286) drog han med de øvrige Islandinger til Viken; der bad Ledin Lepp og Hr. Thorvard for ham, Søndag efter Betølfsmesse, og Kongen tog ham til Raade i Lunsberg. Den følgende Vinter tilbragte han hos Kungen, vel behandlet; i Begyndelsen af Fasten 1287 gjerde Kungen ham til sin Hirdmand, og gav ham dervaa Hjem- lov; han begav sig til Thronbhjem og derfra til Island.

høve Forliget og blive hjemme, lod han sig dog ikke forlede af deres Overtalelser, især da Olaf Stallare tilskrev ham et venstabeligt advarende Brev. Han tiltraadte sin Overrejse den 1ste September, efter at have indsat Abbed Munulf i Ver til Bestyrer af Biskopsstolen under sin Fraværelse. Paa samme Tid sejlede ogsaa Olaf Stallare og Hr. Ravn fra Island. Arne kom efter noget over 14 Dages Overrejse til Throndhjem, hvor han tilbragte Vintren; Olaf og Ravn drog derimod lige til Bergen, hvor Kongen vistnok allerede længe havde ventet dem, og hvor der nu allerede foreløbigt blev forhandlet meget om Kirkesagen <sup>1)</sup>. Hvad Torund imidlertid havde foretaget i Norge mod sin Forgænger, Erkebiskop Jons Modstandere, vides ikke; muligtviis holdt han sig her nogenledes stille, indtil Sira Sigvat var kommen tilbage med Pallium. Men da han havde faaet dette og saaledes følte sig sikker i Besiddelse af Erkestolen, troede han vel at kunne handle driftigere. Han ytrede uforbeholdent til Biskop Arne under dennes Winterophold i Throndhjem, at han havde været for eftergivende mod Ravn og de øvrige Kirkeransmænd, siden han ej havde bannsat dem, og endnu i Vintrens Løb indstevnede han Ravn for sin Domstol, at svare for hvad han havde forbrudt, især fordi han havde været med at forjage Erkebiskop Jon, medens Arne indstevnede ham ligeledes at stande til Rette for sin Fremferd paa Island. Denne dobbelte Stevning var aabenbart en mellem Erkebiskoppen og Arne aftalt Plan. Ravn sad den overhørig, og som en Folge deraf tilskreve de begge Biskop Narve i Bergen, hvor Ravn opholdt sig ved Hoffet, at han skulde løse denne i Bann. Narve vovede ikke andet end at opfylde Befalingen, og det lader ikke til, at Kongen gjorde noget Skridt for at hindre det. Senere, ud paa Vaaren, efter at have gjort en kort Visitatsrejse, baanlyste han ogsaa selv Hr. Jon Brynjulfsen, den egentlige Fuldbyrder af Urlegdsdommen mod hans Forgænger <sup>2)</sup>.

Kongen selv synes nu, efter sin Moders Død, næsten at have beløst mere til Kirkens end til Lægmandenes Side, eller i det mindste at have været fuldkommen upartisk. Men den Indstyrelse, hans Omgivelser engang havde faaet over ham, kunde han, som vi allerede ovenfor have berørt, ikke saa let afryste; dertil manglede han den fornødne Charakterstyrke, især da ogsaa legemlig Svaghed kom til, og dersom hans Omgivelser havde lagt den samme Hefstighed for Dagen mod Torund, som tidligere mod Jon, vilde vel ogsaa paany Ubøveligheder af samme

<sup>1)</sup> Arne B. Saga, Cap. 53—69. Jvfr. Kejsers N. Kirkehistorie II. S. 56—58, hvor disse Begivenheder paa Island udsærligere berettes.

<sup>2)</sup> Arne B. Saga Cap. 70. Kejsers N. Kirkehistorie S. 60, 61.

Slags, som i dennes sidste Dage, have indtraadt. Men deels vare Stormændene nu, da de ikke længer havde Dronningen i Spidsen, øjensynligt mindre befestigt stemte end før, ja holdt ikke engang saaledes sammen, som under Formønderiden, deels var Erkebiskop Torund paa sin Side, hvor store Dphævelser han end i Begyndelsen gjorde, langt lettere at paavirke ved Trusser og Smigrerier end hans Forgænger, og kom desuden snart i et ubehageligt Forhold til sine Ebovsbrødre, alt dette bragte ham, som vi vil se, til inden kort Tid at nedstemme den høje Tone, han i Begyndelsen istemte. Da nu derhos Kongen, som man af hans Brev til Biskop Arne kan see, optraadte meglende, hvor det lod sig gjøre, og sikkert heri ogsaa understøttedes af sin Broder Hertugen, er det ikke vanskeligt at forstaa, hvorledes Storme af et alvorligere Slags nu kunde forebygges, og omsider et Slags Forlig bringes til Veje. Det laa desuden baade i Kongens og Stormændenes Interesse, nu, da den alvorlige Krig mod Danmark forestod, at stræbe efter Enighed og hindre al Splid indenlands; men det lader til, at der alene mellem de verdslige Herrer var Splid nok til at kunne optage Kongens og hans Naadgiveres Opmerksomhed. De Storme, som Alf Erlingsføns Uroligheder havde vaakt, kunde neppe endnu ganske have lagt sig. I alle Fald erfare vi, at der fremdeles foresaldt blodige Scener endog mellem Rigets fornemste Mænd, hvad enten nu disse stode i Forbindelse med den Altfte Fejde eller ej. Om Høsten 1288 blev Hr. Gaute i Tolga, den ældste af Rigets Baroner <sup>1)</sup>, dræbt af en anden fornem Mand fra Nysylke, nemlig Hallvard af Harde. Denne vilde nemlig stikke en anden Mand med en Kniv, sandsynligviis i et Drickelag, men kom ubeldigviis til at ramme Hr. Gaute. Til slige Voldsombeder kunde det saaledes endnu dengang komme i de højeste Kredse. Drabsmanden søgte Fristed i St. Svithuns Kirke i Stavanger (i denne By maa saaledes Drabet være begaaet), men Hr. Gautes Søn, Isak, allerede Baron ligesom Faderen, lod ham med Magt slæbe ud af Kirken og balsbugge, uagtet Drabet paa en vis Maade kunde siges at være et Vaadesdrab. Til Straf for denne Selvtægt blev igjen Hr. Isak Gautesøn lyst udlæg <sup>2)</sup>. Uagtet alt dette foregik i den Deel af Norge, der hørte til Hertugens Leen, maa dog ogsaa

<sup>1)</sup> Hr. Gaute i Tolga nævnes først blandt alle Baroner, endog foran Audun Bugleikføsen, i Beskyttelsesbrevet for de danske Fredløse af 25de Juni 1287; han maa altsaa have været ældst Baron af dem alle. Desuden sees man, at hans Søn, Hr. Isak Gautesøn, her ligeledes nævnes blandt Baronerne; og da neppe nogen naaede denne Værdighed, førend han var kommen til de modnere Aar, især naar Faderen endnu var i Live, viser dette, at Gaute selv maa have været meget gammel.

<sup>2)</sup> Arne B. Saga Cap. 70. Harde er en D i Bukniffjorden.

Virkingen deraf have være sporet blandt Kongens Omgivelser, hvor sikkert baade Hr. Isak og Hr. Hallvard havde Frænder og Venner. Det er endog heel rimeligt, at det var Kongen, der under Hertugens Fraværelse paa Østlandet fik Hr. Isak sagsøgt og dømt, thi strax efter Hertugens Opbejelse paa Tronen finde vi Hr. Isak Gautesson atter hjemme i Landet som en af hans fornemste Mænd og ypperste Raadgivere <sup>1)</sup>).

#### 76. Kong Eriks første Krigstog til Danmark.

Alle disse Ubehageligheder, paa Kirkestriden nær, maa dog have været nogenledes vilagte eller endte, da Vaaren kom, thi da gjorde Kong Erik endelig Alvor af at udbyde Leding, for, naar Sommeren kom, at foretage et Krigstog. Der maa dog have været iagttaget en stor Hæmmelighedsfuldhed med Hensyn til Togets Bestemmelse, siden det udtrykkeligt berettes, at nogle talte om, at det skulde gjælde Skotland, andre derimod, at Kongen agtede at drage til Danmark <sup>2)</sup>). Man seer dog tydeligt nok af de Forhandlinger, der i dette Aar fandt Sted mellem England og Skotland om den unge Dronning Margretes Hylдинг og Giftermaal, og som vi nedenfor komme til at omtale udførligt, at Kongen, om han end tidligere kunde have tænkt paa ved Vaabenmagt at tvinge de skotske Rigsforstandere til at modtage hans Datter, nu ikke længer nærede nogen saadan Plan, men overlod til Kong Edward i England at handle paa sine Vegne. Han har saaledes vistnok, da han udstrev Ledingen, allerede haft det bestemte Forsæt, at bekriige Danmark, og herom have vel ogsaa i det mindste de fornemste Høvdinger været underrettede, medens det derimod nok kan være muligt, at man lod Menigmand i det længste være uvidende om, hvorchon Toget skulde gaa. Af hvad der fortælles om Biskop Arne, der tilbragte Vintren i Nidaros, skulde det næsten synes, som om endog han og selvgelig de fleste Andre paa den Kant, endnu i Begyndelsen af Mai Maaned, da han forlod Throndbjem for at gaa til Bergen, ikke vidste ret Bested om, hvor Kongen agtede sig hen; dog kan man vanskeligt tro, at i alle Fald han ikke skulde være bedre underrettet, da man seer, at Erkebiskoppen, med hvem han maa have omgaaets paa den fortroligste Fod, deeltog i Toget, og saaledes allerede paa den Tid, da Arne forlod Throndbjem, maa have faaet Tilsigelse eller Anmodning om, at følge med. Biskop Arnes Hensigt med Rejsen til Bergen var at bede Kongen om Tilladelse

<sup>1)</sup> Se f. Ex. Dipl. Norv. I. No. 92.

<sup>2)</sup> Arne B. Saga Cap. 70.



til at vende tilbage til Island. Hvad der berettes om Kongens Forhold ved denne Lejlighed giver os en tydelig Forestilling om hans Charakterevnighed og den Lethed, hvormed hans Omgivelser kunde faa ham til at skifte Vilje. Da Arne kom til Bergen — det var just Christi Himmelfartsdag, 19de Mai, — laa Kongen allerede sejsfærdig med Flaaden ude i Florevaag, og Biskop Arne maatte saaledes lade sig ro ud til ham der. Formodentlig var han heldig nok til at faa Kongen i Tale, uden at Andre vare tilstede, thi Kongen gav ham strax Hjemlov med største Venlighed, da han bad derom, og Arne vendte nok saa fornøjet tilbage til Munkeliv, hvor han havde sin Bolig. Men aldrig saasnart fik Ravn Oddsson dette at vide, førend han forestillede Audun Hugleiksson, at det dog ikke gik an at give Arne Hjemlov, førend hans Sag var bragt til Ende; Audun Hugleiksson talte til Kongen derom, og denne lod sig nu lige saa let bevæge til at tage sit Ord tilbage. Hr. Ravn bragte selv Biskoppen det ubehagelige Budskab, og meldte ham, at han snarest muligt skulde drage til Viken efter Kongen. Biskop Arne maatte finde sig heri, sendte to paalidelige Prester med Brev til sin Vicarius, Abbed Nunulf, hvori han underrettede ham om, hvad han paa hans Begne skulde gjøre, og tiltraadte derpaa Rejsen til Viken <sup>1)</sup>).

Imidlertid havde formodentlig ogsaa Hertug Haakon udbudt Leding og foretaget Udrustninger i sit Leen, thi han deeltog i Toget. Erkebiskoppen, der efter gammel Sædvane fulgte med saavel som de øvrige Biskopper, uagtet den nys oprippede Strid endnu ikke var bilagt, rejste formodentlig, ligesom hans Forgængere ved lignende Lejligheder, over Land til Oslo og videre til Tunsberg, hvor sandsynligviis den største Deel af Flaaden samlede <sup>2)</sup>. Hvor stor Hæren og Flaaden var, angives ikke, men af Beretningen om de paafølgende Krigsbegivenheder seer man, at den maa have været betydelig. Af verdslige Herrer, der vare med, nævnes udtrykkeligt Audun Hugleiksson, Bjarne Erlingsson, Guthorm Gydasson, og Ravn Oddsson; desforuden nævnes i Almindelighed „flere Herremænd“; formodentlig have de fleste Baroner og Eys-

<sup>1)</sup> Sammesteds.

<sup>2)</sup> I Tunsberg plejede ogsaa Haakon Haakonsen og Magnus Haakonsen først at samle Hovedmassen af sin Flaade, naar de skulde gjøre Tog til Elven eller til Danmark. Nu maatte Tunsberg faa meget mere blive Hovedstation, som det hørte til Kongens Besiddelser i Viken, og indeholdt et af hans stærke Slotte, hvor der tillige var Fehirdse. Vi ville ogsaa see, at Kongen efter Toget vendte tilbage til Tunsberg, og der; som man maa formode, lagde sine Etke op for Vintren, siden han rejste over Land til Rikaros, og derfra til Bergen. At Erkebiskoppen indsendt sig hos Kongen i Tunsberg, sees af hvad der her strax efter fortælles, nemlig at han i denne By løste Ravn af Bannet.

selmænd deeltaget i Toget. Under Opholdet i Tunsberg løste Erkebiskoppen Navn Oddsson fra det Bann, hvori han nys var sat, imod at han forud aflagde Eed, sandsynligviis paa at underkaste sig hans Dom <sup>1)</sup>. Derimod blev ikke Jon Brynjulfsen løst fra Bannsættelsen, og maaskee var han af den Grund ej engang med paa Toget. Hvad der kan have bevæget Erkebiskoppen til at vise saadan Mildhed mod Navn, er vanskeligt at sige; maaskee det er skeet efter Kongens udtrykkelige Anmodning, fordi man ellers rimeligviis ved religiøse Betænkkeligheder kunde hindres fra at nyde godt af de Indsigter i Lægekunsten, der vare saa godt som arvelige i Navnsæt, og som han under Krigstoget ogsaa kom til at anvende <sup>2)</sup>. Fra Tunsberg drog man syd til Ekerøerne, hvor Flaaden atter blev liggende i nogle Dage, idet man rimeligviis ventede de Ledingsfolk og Skibe, der vare udfkørte fra Manafylke, saavel som de Fredløse, af hvilke i det mindste Marssk Stig udtrykkeligt nævnes. Først her indhentede Biskop Arne Kongen. Han havde i Bergen faaet sig en Tyvesesse, hvormed han sejlede sydøst langs Landet, og kom til Ekerøerne lidt før St. Hans. Han fornyede nu sin Bøn til Kongen om Hjemlov, men fik atter Afslag, og gik da ombord paa Kongens eget Skib, for at følge ham til Danmark. Under Opholdet ved Ekerøerne klagede en af de islandste Præster, fra hvilke Kirker vare tagne ved Hr. Navns Foranstaltning, over denne i Erkebiskoppens egen Nærverelse, at han i Spidsen for en Flok Mænd havde taget hans Kirke i Besiddelse. Navn svarede roligt: „jeg tog ikke Kirken, men tyktes meget vel om at den blev tagen, og kan overhoved sige, at ingen Kirke blev tagen paa Island uden min Vilje“. Erkebiskoppen skød de Omkringstaaende til Vidne paa, at han saaledes havde erklæret sig for Ophavsmand til det saakaldte Kirkeran, og lod endog hans Død optegne; men Navn høstede dog almindelig Noos for den Hænbjertethed, hvormed han vedgik, hvad han havde gjort. Faa Dage efter fortsattes Sejlsadsen. Den 6te Juli sejlede Kongen med hele Flaaden ind i Øresund ved Mattetid, hvorved han havde det Uheld, at et af Skibene, der styredes af en Mand ved Navn Kolbein Kattervæg, fulsejlede og hele Besætningen, i alt henved 160 Mand, druknede; deres Ligg, der dreve i Land paa den skaanske Kyst, bleve der halsbuggede, et Tegn paa,

<sup>1)</sup> Arne B. Saga Cap. 73.

<sup>2)</sup> Ved Stegebergs Belejring blev Navn, som det udtrykkeligt siges, opfordret til at forbinde de Saarede. Navn var, som vi vide, Datteren af den ypperlige Løge Navn Sveinbjørnsen, og om denne fortælles der udtrykkeligt, at han neblammede fra en af dem, som Kong Magnus den gode i Slaget paa Gyrstegøheden havde valgt til at forbinde de Saarede, og hvis Allinger siden gjencom de følgende Led vare bygtige Løgere.

hvor forbitret Kystbefolkningen maa have været paa Nordmændene. Morgenen efter (7de Juli) lod Kongen sætte Ild paa Helsingør, og sejlede derpaa op for Kjøbenhavn, hvor han lagde sig for Anker i Næs-haledybet <sup>1)</sup>. Det var hans Hensigt at angribe Staden, men Indbyggere viste en saa kjel Holdning, at der ikke for det første blev noget af Angrebet; derimod droge Afdelinger af den norske Flaade om Løverdagen den 9de til Hveen og Almager, hvor de afbrændte Husene, og strax efter blev Hordingen Thord Krypter sendt med en betydelig Styrke til Skanør, for at angribe denne Stad, men de vare uheldige, og Thord selv faldt med henved 70 Mand. Nu blev Kongen selv i noget over fire Uger liggende stille ved Almager med endeel af Skibene, uden at foretage sig noget, medens Stig Marsk, sandsynligviis med de øvrige Fredløse, der vare med paa Toget, gik til Samsø, hvor Marsken indtog og nedbrød Borgen, og siden til Beltet, maaskee i det Haab, at de her vilde faa aabenbar eller hemmelig Bistand af Hertug Baldemar, mellem hvem og det kongelige Parti der fremdeles herskede stor gjensidig Mistillid, og som for ikke ret lang Tid siden endog havde haft en formelig Fegtning at bestaa med de Kongelige paa et Møde, han havde med Gufedronningen og Kongen i Skjelsfisker. Anledningen og de nærmere Omstændigheder angives noget forskjelligt: efter en Beretning skal Hertug Baldemar have troet at spore svigagtige Anslag mod hans Sikkerhed, og derfor have grebet til Vaaben; efter en anden skal der være opkommen Strid mellem Hertugens og Dronningens Mand; saa meget er vist, at Blod blev udgydt, at flere faldt, at Staden tildeels lagdes i Aske, og at Hertugen tog Drottstet, Hr. Peter Hofeld, til Fange, og lod ham hensejtte i strengt Fængsel paa Nordborg Slot. Den rette Sammenhæng hermed bliver vel aldrig opklaret, dog synes man i alle Fald denne Gang at maatte fritage Hertugen for at have haft Dndt i Sind; man finder ikke mindste Spor til, at han senere i mindste Maade stod de Fredløse eller Nordmændene bi <sup>2)</sup>. Stig og hans Følge hjemsogte først Tornborg, som de lagde i Aske tilligemed Kirken, derpaa Skjelsfisker, hvor de opbrændte de Huse, der stode tilbage siden sidste Brand; derfra gik de til Falster, hvor de indtog Nykjøbing, og satte Ild paa den. Imidlertid havde endeel

<sup>1)</sup> Dagen angives i Arne B. Saga som Octaven efter Petersmesse, i de esromske Annaler, der ellers nøje stemme med Sagaen, undtagen at Aaret urigtigt synes at være 1287, som Onsdag efter Octaven efter Petersmesse; det er aabenbart, at Udtrykket her enten er unøjagtigt, eller at en Fejl er indleben, thi Octaven efter Petersmesse var selv en Onsdag. Maaskee man skal læse „in quarta feria, octava apostolorum Petri et Pauli“.

<sup>2)</sup> Om disse Optøjer i Skjelsfisker, og Forvirringen ved Marsangivelsen, se Suhm, XI. S. 15. 59. At Aaret er 1289, sees bedst deraf, at Peter Drott-

Nordmænd under Audun Hugleiksson gjort et uheldigt Angreb paa Laaland, hvor mange Nordmænd skulde være dræbte af Indbyggerne. Stig Marst og Audun drog nu i Forening tilbage til Kong Erik, der fremdeles laa ved Amager; de ankom her den 28de Juli <sup>1)</sup>). Erkebiskoppen tilligemed de øvrige Biskopper fik nu Orlov til at drage hjem med sine Skibe. Biskop Arne, som maaskee vilde benytte Lejligheden til at slippe hjem, eller i det mindste sige Erkebiskoppen Farvel, roede selv anden i en liden Baad ud til hans Skib. Men Kongen havde imidlertid sendt Hr. Guthorm Gydasson med nogle andre til Erkebiskoppen, for udtrykkeligt at bede denne om, at Arne maatte forblive hos ham, saa længe Toget varede, og Erkebiskoppen havde samtykt i Begjæringen. Paa Tilbagevejen fra Erkebiskoppen mødte Guthorm Biskop Arne, og troede sandsynligviis, at han vilde flygte, thi han roede med sin store Skude saa haardt ind paa Biskoppens lille Baad, at den nær havde kantret, og lod Biskoppen faavel som hans Følgesvend uden videre gribe og hale over til sig. Han meldte ham nu Erkebiskoppens Svar, at han skulde blive hos Kongen om Sommeren, hvorover Arne ærgrede sig meget; men der var intet derved at gjøre; han maatte finde sig i hvad der skede. Den unge danske Konge, der i denne Tid opholdt sig i Bordingborg <sup>2)</sup>), aabnede nu Underhandlinger, og tilskrev saavel Kong Erik, som Hertugen, klagende over, at de ikke alene understøttede Grev Jakob og de øvrige Kongemordere, men dertil herjede paa hans Nige. Han ledsagede dette Brev med et andet til Biskop Arne, hvori han bad denne anvende sine Overtalelser paa Kong Erik, at han vilde opgive Greven og lade Herjingen fare. Kong Erik sendte i den Anledning saavel Biskop Arne som Hr. Bjarne Erlingsson og flere andre fornemme Mænd i Land til Kjøbenhavn for at underhandle, maaskee med Danekongen selv, der i det Djemed kan have begivet sig derhen fra Bordingborg, eller med hans Moder; men man kunde ikke komme til nogen

---

fete nævnes som Vidne ved de kængelige Breve indtil Udgangen af April dette Aar.

- 1) De cöromske Annaler. Der staar vel ikke udtrykkeligt, at Audun var Besælingsmand over de Nordmænd, der hjemsogte Laaland, men det maa ligesvem sluttes deraf, at han, som det heder, i Forening med Stig drog derfra til Kongen.
- 2) Man har to Breve af Kong Erik Menved, daterede fra Bordingberg i dette Aar, det ene er dateret den 29de Juli, det andet den 28de September (Euhm, X. 62). Af det første seer man altsaa, at han endnu var i Bordingberg St. Olafsdag. Da det nu i Arne B. Saga udtrykkeligt heder, at Danekongen „efter Olafsdag“ tilskrev Nerges Konge og Hertug, og at der strax efter blev underhandlet forgyves i Kjøbenhavn, serend Naaden affselede, hvilket skede den 6te August, saa at der altsaa kun kan være Tale om et Tidrum af nogle faa Dage mellem Olafsdagen og Brevets Modtagelse, maa Danekongen enten have sendt Brevet fra Bordingberg, eller selv personligt begivet sig til Kjøbenhavn for at underhandle.

Enighed, og skiftes ad med uforrettet Sag. Derpaa lettede Kongen Anker den 6te August <sup>1)</sup>, sejsede med hele Flaaden syd om Møen til Grønsund, og gjorde her Landgang til begge Sider, baade paa Falster, hvor Stubbekjøbing blev afbrændt og Landet herjet <sup>2)</sup>, og paa Møen, hvor Stegeborg, eller, som den da kaldtes, Nyhuus <sup>3)</sup>, blev angrebet, skjønt det ikke tilhørte den danske Konge, men Fyrst Vitoslav af Mügen, der havde Møen m. m. inde som Pant for den Medgift, han skulde have med sin Hustru Agnes af Braunschweig, en Datters Sønne-datter af Kong Valdemar den 1ste <sup>4)</sup>. Vitoslav fik nogle Aar senere Lejlighed til at hevne sig for den lidte Skade <sup>5)</sup>. Nordmændene stormede Borgen en heel Dag og en Nat, men forgjæves, og med stort Tab baade af Faldne og Saarede. Blandt de sidste var Hr. Navn Oddsson. Der fortælles om ham, at han ellers hver Dag, han gik i Land, plejede at tage Betsignelse af Biskop Arne, der altsaa nu maa have staaet paa en nogenlunde venstabelig Fod med ham; men just den Dag, da man drog op til Borgen, glemte han det, og erindrede det ikke, førend han var kommen et Stykke paa Vejen. Da han talte derom til de nærmeste, sagde nogle af disse, der vare fra Throndhjem, at han jo endnu kunde vende om og tage Betsignelsen med; men han svarede, at det nu fik gaa som det vilde, det var for seent at vende om. Længere ud paa Dagen, medens Skudkampen stod paa, kom et Bud fra Kongen til Navn, raabende, at han strax maatte komme for at forbinde nogle Saarede. De fiendtlige Krigere, der stode paa Volden, hørte Budet tydeligt raabe „Hr. Navn“, og saa i det samme en Mand rejse sig, hvis Dragt og Rustning svarede til Herretitlen; de sigtede derfor alle paa ham, og sendte en heel Regn af Pile ned over ham, af hvilke trende traf, en i Armen, en i Ryggen og en i Lillefingeren. Det sidste Saar, skjønt det ubetydeligste, viste sig siden at være farligst. Mariemesfedag, den 15de August, lettede Kongen Anker fra

1) I Arne B. Saga staaar kun „nær Laurentiusmesse“, altsaa i de nærmeste Dage før den 10de August. De østromske Annaler have derimod Loverdag efter 1ste August, hvilken i 1289 er den sjette. Der staaar nemlig: *Sabbato proximo*, efter at strax forud *seria quinta ante diem b. Petri ad vincula* (Thorøsdag før 1ste August eller 28de Juli) er nævnt; *proximo* maa her aabenbart henføres til *Petri ad vincula*, ikke til Thorøsdagen forud, ellers kom Kongen til at affejle den 30te Juli, og der vilde saaledes ej blive nogen Tid til Underhandlingerne „efter Dlafsmessen“.

2) Stubbekjøbings Afbrændelse nævnes kun i de østromske Annaler.

3) Arne B. Saga nævner kun Nyjahus, de østromske Annaler derimod *Castrum domini Wiszlavi*.

4) At Vitoslav havde Møen, Kjøge m. m. i Medgift, sees af de hos Huitfeldt S. 348 og 379 meddeelte Breve.

5) Nemlig da han i 1294 brændte Hisingen, se nedenfor.

Grønfund, og sejlede med hele Flaaden over til Fyn, hvor de kom endnu samme Aften. Morgenens efter holdt Kongen Raad med sin Broder Hertugen, Biskop Arne, og sine sædvanlige Raadgivere, om hvad man videre skulde tage sig fore. Han selv vilde helst endnu forsøge en Dyst mod Danekongen, men de fleste vare af anden Mening, og Enden blev, at man den Dag sejlede op under Samsø. Herfra tænkte maaske Marsken og Flere at drage til Jylland og forsøge sin Lykke der, men om de end nærede en saadan Plan, forbød den sig selv, da allerede Morgenens efter en heel Deel af Hæren, sandsynligviis Ledingstropperne, uden Drøvel sejlede hjem til Norge. Kongen maatte saaledes finde sig i at opløse den øvrige Deel af Flaaden og vende tilbage til Tunsberg, hvor han ankom endnu før Bartholomæusmesse (24de August) <sup>1)</sup>.

Saaledes endte Kong Eriks første Krigstog til Danmark. Selv høstede han ikke videre Fordeel deraf, og tilføjede heller ikke Danekongen saa megen Skade, som hans uskyldige Undersaatter, hvis Huse brændtes og hvis Ejendom plyndredes. Men det var nu engang den Tids Raade at føre Krig paa. Der gaves dog i det mindste enkelte, som forargede sig derover, navnlig Biskop Arne, der var saa ilde tilfreds med, at Kong Erik forsynede Flaaden ved at tage Strandhugg, som det heed, d. e. røve og nedslagte Kvæg hvor de kunde komme til, at han foresatte sig, og strengt overholdt, ikke at nyde nogen Mad, ikke engang Brød og Smør, som ej hørte til det Forraad, man havde medbragt hjemme fra Norge. Derved leed han selv saa meget, at han fik Skjørbug og mistede flere Tønder, men det ensede han ej. Han blev ikke bedre, førend han kom tilbage til Norge.

Under Krigstøget, og sandsynligviis især under det lange Ophold ved Kjøbenhavn, plejede Kongen, som det lader, livlige Underhandlinger med de nordtydske Stæder, i Særdeleshed de tre freisise, der ikke vare komne til Forlig med Kongen. Et saadant kom nu i Stand med Staden Kampen, uvist paa hvad Vilkaar, men derimod endnu ikke med Stavern. Den 31te Juli udstedte nemlig Kongen og Hertugen i Fællesskab et Brev, dateret fra Kjøbenhavns Meed, hvori de gjorde vittterligt for alle Norges Indbyggere, at da de nu havde indgaaet Forlig med Kampens Borgere, som de samvittighedsfuldt vilde overholde, og ikke paa sin Side være de første til at bryde, forbøde de herved hver og een at hindre dem eller gjøre dem nogen Meen, hvor de viste sig i Norge med sin Kjobmandsbedrift, saa længe de selv overholdt Forliget, hvorhos de ogsaa skulde nyde Fred, hvor som helst de maatte møde norske Krigsflibe under den herskende Fejde. Derimod tillagdes det utvøkkeligt, at Borgerne

<sup>1)</sup> Se Arne B. Saga, Cap. 74.

af Stavern ikke skulde nyde godt af denne Fred, hvis man traf dem, og fjendte dem som saadanne. Da Grøningen her ikke berøres, skjønt denne By ellers plejer at nævnes sammen med Kampen og Stavern, skulde man næsten formode, at der ogsaa med den er indgaaet Forlig, og et eget Brev udstedt derom <sup>1)</sup>). Med Lübeckerne var nu Forstaaelsen, som det synes, særdeles god, især da man vel under Krigstøget trængte til at købe Levnetsmidler af dem. Den 14de August, Dagen førend den norske Flaade forlod Grønsund, tilskrev Kongen og Hertugen i Forening herfra Lübeck's Foged, Raadmænd og Commune et meget venligt Brev, hvori de bade dem melde Stadens Borgere, at de trygt kunde komme til Høren med sine Varer og Levnetsmidler; det var deres oprigtige Vilje at skaffe saavel Lübeckerne som Andre, der gjorde dem Tjenester, god Fred; og om nogen af dem leed Skade i Høren, skulde de holde dem skadesløse <sup>2)</sup>). Da Høren saa snart efter sejlede tilbage til Norge, blev der vel ikke synderlig Anledning for Lübeckerne til at forsyne den med Levnetsmidler; men ellers vilde de vist ikke have undladt at benytte sig af den gode Lejlighed til at fortjene Penge. At de under Fejden holdt sig inde med Nordmændene, maa man slutte deraf, at de strax efter denne Tid befandt sig i et spændt Forhold med Danekongen.

77. Kongens Forhandlinger med Erkebiskoppen. Den islandske Kirkesak paadømt. Erkebiskoppens Forlig med Kongen i Bergen.

Efter sin Tilbagekomst til Norge tilbragte Kong Erik omtrent en halvanden Maanedes Tid i Viken, bestjefiget, som det synes, med sin Datters Anliggende i Egenkab af Skotlands Dronning, i hvilken Anledning han affærdigede et Gesandtskab til Kong Edward i England, saaledes som det i det følgende nærmere skal omtales. Han synes at have tilbragt det meste af denne Tid i Tunsberg, med Undtagelse af at han, ledsaget af Biskop Arne, var Hertug Haakons Gjest ved et prægtigt Gilde, som denne gjorde i Oslo Ifr. Maria's Fødselsdag, den 8de September. Derefter synes Kongen ret med Alvor at have gjort sig Flid for at komme til Enighed med Erkebiskoppen i Tide, førend den Strid, som denne paany havde yppet, skulde gaa til de samme Yderligheder, som den tidligere under Erkebiskop Jon. Man sporer her vistnok Biskop Arnes

1) Utrykt Brev i Kampens Arkiv, affr. af Chr. Lange. Brevet er beseglet af Kongens Cantfler Baard Zerksen, og Hertugens, Erlent, men derimod skrevet af Gabriel Alerf, der af flere andre Breve sees at have været Hertugens Skriver.

2) Lübeck's Urkundenb. No. 527. Disse tvende her nævnte Breve ere, ved Siden af Biskop Arnes Saga, uafviselige Bevisgrunde for at Kong Eriks Tog skede i 1289, ej i 1288.

Judflydelse. Denne havde nu, som man tydeligt kan see, under det lange Samvære med Kongen vundet stor Judflydelse hos ham, og synes næsten endog at være bleven ham uundværlig. Allerede den Naade, hvorpaa Kongen tog Verket fat, røber en stærk religiøs Paavirkning, thi han besluttede i de første Dage af October at drage som Pilegrim til St. Olavs Helligdom i Nidaros, og tage Biskop Arne med. Denne har derfor vel benyttet Lejligheden til at skildre ham de Farer for hans Sjæls Frelse, hvorfor han vilde udsætte sig ved et nyt Brud med Kirken. Biskop Arne ønskede ogsaa meget, at Hr. Navn skulde være med, for at man derved kunde faa bragt Sagen om Kirkegodset til Endskab for Kongen og Erkebiskoppen; men Navn undskyldte sig med Upaseligbed formedelt det Saar, han havde faaet ved Stegeborg. Biskop Arne troede heri at see Branghed og Lyst til at søge Udflugter, men ikke med Nette; thi det Saar, Navn havde faaet i Lillefingeren, blev virkelig meget slemt, medens de to andre snart lægedes; hele Armen begyndte at visne, strax efter Allehelgensdag maatte han lægge sig til Sengs, mistede Blødet og Samling noget efter Mortensmesse, og døde i Tunsberg den 22de November, uden at have faaet gjort sit Testamente, eller at have vret nogen Anger over sit tidligere Forhold <sup>1)</sup>. Kongen og Biskop Arne vare da forlængst dragne fra Tunsberg, først til Oslo, og siden derfra den 28de October til Oplandene. Ogsaa Hertugen fulgte med, hvad enten han nu vilde deeltage i Pilegrimsfærden, eller alene være tilstede ved Forhandlingerne i Nidaros. Biskop Givind i Oslo forsynede Biskop Arne, der leed Pengemangel, med Højsforbodenbeder. Da de høje Højsende kom til Ringsaker, traf de der Jon Brynjulfsøn, der havde gjort Gjestebud for dem. Formodentlig var han altsaa Søslemmand paa Hedemarken. Hertugen, fortælles der, var i en liden Stue for sig selv med sine Mænd, uvist af hvad Marsag, men Kongen og Biskoppen vare i den samme Stue som Jon og formodentlig de øvrige Gjester. Da man skulde gaa til Bords og Kongen havde taget Haandtvæt, satte Arne sig ved hans ene Side, medens Jon satte sig ved den anden, uagtet han endnu ikke var løst af det Bann, hvori Erkebiskoppen havde sat ham om Vaaren. Men de havde ikke siddet saaledes længe, førend Arne sagde til Kongen: „Herre, jeg beder eder, at I ej lader Jon spise sammen med eder, ellers maa jeg gaa ud og spise paa et andet Sted“. Kongen blev ganske rød ved

<sup>1)</sup> Arne B. Saga Cap. 78. Navns Venner, fortælles det her, spurte ham paa det sidste, om han ikke havde en Ven at gjere Kong Erif, som de kunde fremsøre for ham, da han neppe selv fik ham at see; han skjønnede hvad de sagde, og fik Taarer i Øjnene, men kunde ikke faa mere frem end „Sturla, Sturla“, hvilket man utvivlelig saaledes, at han bad om Kongens Naade for sin Son Sturla og sin Søstersøn af samme Navn; og Kongen, heber det, gjorde dem siden begge til Riddere.



disse Ord, og befalede Jon strax gaa fra Børdet og spise andensteds. Jon adlød strax. Dette vakte stor Forbauselse blandt de Tilstedeværende. Biskop Arne havde vel ganske Retten paa sin Side, men der skulde dog stor Uforsædthed til at fremsætte en Begjæring af dette Slags. Kongens Gftergiveness vidner imidlertid om den Magt, Biskop Arne havde erhvervet over ham. Ankomsten til Nidaros skede først Mortensmæssedag (11te November); Erkebiskoppen modtog de Kommende med en Procession. Biskop Arne blev fremdeles hos Kongen, saa længe han opholdt sig i Nidaros <sup>1)</sup>. Her var nu ogsaa Hr. Erlend sterkt ankommen. Biskop Arne havde nemlig, da Kongen paa Hr. Havns Forstilling tilbagekaldte den ham tidligere givne Tilladelse til at drage hjem, skrevet til Abbed Nunulf, at han den Sommer skulde indstevne Hr. Erlend til Norge, for at tage Afsløsning af Erkebiskoppen saavel for det Bann, hvori han var falden ved i sin Tid at have været deelagtig i Erkebiskop Jons Fordrivelse, som for det andet, i hvilket han var falden paa Island ved at sige Lov eller domme om Kirkegodset, imod den tidligere afslagne Sed, at alle disse Sager skulde henstaa til kirkelig Afgjørelse <sup>2)</sup>. Men Erkebiskop Torund var medgjærligere end hans Forgænger Jon eller Biskop Arne vilde have været. Han lyste strax Erlend, som det synes uden videre Banskellighed, og det slaar neppe Fejl, at Arne ærgrede sig, da han ved sin Ankomst til Nidaros erfarede dette. Han havde tillige en anden Grund til at være misfornøjet med Erkebiskoppen, nemlig at denne i Hemmelighed, næsten undersundigt, havde givet Odde Prestekald til en islandsk Prest, uagtet Arne havde lovet det til en anden. Biskop Arne havde Erkebiskoppen nu, saa længe Kirkesagen ikke var afgjort, ifølge Biskop Arnes egen Erkjendelse Ret til at disponere over de ikke bortgivne Kirker i Staalholts Biskopsdomme, men ikke over dem, Arne allerede havde bortgivet; han undskoldte sig med, at han ikke vidste noget om, at Odde Kirke hørte til disses Tal, men den Hemmelighed, hvormed han havde gaaet til Verks, viste dog, at han ikke havde ganske god Samvittighed. Overhoved merkede nok Biskop Arne alt for vel, at denne Erkebiskop var langt fra at besidde Jons Jernvilje og Udholdenhed. Han var rig nok paa Forsætter og kunde begynde en Sag med stor Iver og Kraft, men denne døde snart hen, naar han stødte paa nogen alvorlig Modstand. Allerede hans overhaands Forfængelighed maatte gjøre ham lettere at paavirke og haandtere end Jon, som ufraendt havde et eneste Maal, sin Kirkes Forherligelse, for Oje <sup>3)</sup>.

<sup>1)</sup> Arne B. Saga Cap. 77, 78.

<sup>2)</sup> Arne B. Saga Cap. 71.

<sup>3)</sup> Arne B. Saga Cap. 75.

Dette viste sig og snart, da de kirkelige Anliggender kom til Afgjørelse. Hvor søjelig stemt Kongen end fra først af kan have været, er det dog tydeligt, at hans Omgivelser, der ikke vare Kirken saa gunstige, havde faaet ham omstemt, og det blev, som vi ville see, Erkebiskoppen, der omfider drog det kortere Straa.

Ikke længe efter Kongens Ankomst blev den islandste Kirkesak foretaget. Erlend sterke modte i sit eget Navn, for Navn modte en Fuldmægtig. Kongen, Hertugen og Erkebiskoppen vare alle tre tilstede. Biskop Arne fremtraadte som Sagsøger, og da Erkebiskoppen egentlig slet ikke havde sat sig ind i Sagen, lod han sig ganske lede af ham. Denne synes at have foresat sig, at Erlend ikke skulde nyde synderligt godt af sin let erhvervede, og vist efter hans Mening tilsnegne Afløsning. Han anførte som Sagsmaalsposter mod ham, først, at han sagde det at være Lov, d. e. domte det lovligt, at Hr. Navn lagde de ompurgte Kirker i Skaalhølt's Biskopsdomme under Lægmændene, dernæst, at han og Hr. Navn ledede alle Forsøg paa at nedbryde Kirkelovene, og tiltog sig Afgjørelse af Spørgsmaalet om Naadigheden over Kirkens Tiender; fremdeles, at de havde gjort flere Kirkers Forvaltning til Gjenstand for Kjøb, samt endelig, at Erlend havde erklæret sig for beskikket Lagmand saavel over Christenretten som den verdslige Ret, m. m. Arne vidste at fremstille dette saa indlysende, at Erlend og hans Staldbrodre ikke kunde svare videre dertil, og alle Dommerne heldte afgjort til Arnes Side; Erlend vidste da ingen anden Udvej end at forlange Sagen udsat, indtil Navn blev saa frisk, at han kunde møde Navn var da nemlig endnu ikke død, eller, om han var det, kunde hans Død endnu ikke være bekjendt i Thronbhjem <sup>1)</sup>). Erlend fik virkelig den forlangte Udsættelse, og Erkebiskoppen indsternede ham for sig til næste Mars Mariemesse førre eller 15de August, hvor han ogsaa skulde stande til Rette, fordi han havde været med at fordrive Erkebiskop Jon <sup>2)</sup>). Dmtrent til den Tid havde Erkebiskoppen sammentaldt eller agtede at sammentalde et **Provincial-Concilium**, hvorfor man maa formode, at det var hans Hensigt, her at lade den islandste Kirkesak komme til endelig Behandling, saa meget mere som man erfarer, at en Kaldelse eller Sterning allerede var udgaaet til Biskop Jorund af Hole. Denne saavel som Abbed Munulf havde imidlertid

<sup>1)</sup> Han deede nemlig, som vi have seet, den 22de November, og da den her omtalte Behandling af Kirkesagen i det aller seneste kan have foregaaet den 29de, siden Kongen og Hertugen, der vare tilstede derved, rejste fra Nidaros den 30te, er det umuligt, at Eiterretningen fra Lunsberg om Navns Død til den Tid kunde have naaet Thronbhjem. Det naar ogsaa utvilskeligt, at den ej kom til Nidaros førend ud paa Blotren.

<sup>2)</sup> Arne B. Saga Cap. 77.

været meget virksomme paa Island. I det før omtalte Brev, som Biskop Arne sendte Abbeden fra Bergen om Vaaren 1289, og hvori han anmodede ham om at sterne Hr. Erlend Olafsson over til Norge, stod der tillige, at det alene tilkom Erkebiskoppen at disponere over Kirkegudsferne paa Island; at Erkebiskoppen erklærede Arne for den rette Dommer over alle (kirkelige) Forbrydelser i sit Biskopsdomme, og at alle hans Undermænd skulde lystre hans Dom i disse Sager, samt endelig, hvad der især giver et mærkeligt Indblik i Kong Eriks Personlighed, at Erkebiskoppen, som han selv sagde, havde spurgt Kong Erik, om det virkelig var sandt, hvad man foregav, at Navn havde taget Kirkerne efter hans Brev og Befaling, og at Kongen dertil havde svaret, „at de (d. e. Raadgiverne) vendte Brevene efter sin egen Vilje“<sup>1)</sup>. Paa Grund af alt dette bød derfor Biskop Arne i sit Brev, at alle Kirker og deres Gods skulde tages tilbage under Staalholts Biskopsstol. Strax efter Hr. Erlends Rejse til Norge satte virkelig ogsaa baade Abbeden og Biskop Torund sig i Bevægelse, idet de droge rundt om i Staalholts Biskopsdomme, og ved hver Kirke lode anstille Undersøgelse om dens Gods, hvor vidt det var i Behold eller ej, samt erklærede alle ikke bortgivne Kirker at staa til Erkebiskoppens Disposition. Fremdeles lode de paa et Prestemøde oplæse et Brev fra Erkebiskoppen, der bemyndigede Biskoppen i Høle til at handle paa hans Vegne. Ikke saa af de Lægmand, der i sin Tid havde taget sine Vettekirker tilbage, tabte nu Modet, især da hverken Navn eller Erlend vare tilstede og kunde tage Stødet. De forpligtede sig til at fravige Kirkerne næste Vaar, og for Næsten underkaste sig den Skrift, Erkebiskoppen maatte paalægge dem, mod strax at løses fra det Forbud eller Bann, hvori de ved deres Forhold vare faldne. Men da man ikke blev færdig med disse Forhandlinger forend efter Vintrens Begyndelse, kunde man naturligviis ikke vide noget derom i Norge, da Kirkesagen første Gang var fore, saaledes som det nys er omtalt. Havde Erlend Olafsson vidst det, vilde han sikkert have talt et andet Sprog, og højtideligt protesteret mod at Biskop Arne lod sine Besuldmægtigede paa Island foregive Dommen, og allerede nu handle, som om denne var affagt til hans Fordeel.

Kongen og Hertugen opholdt sig ikke længe i Nidaros. Allerede den 30te November forlode de Byen for at drage til Bergen, medens Biskop Arne nu blev tilbage, og paa Erkebiskoppens Indbydelse støttede til ham, hos hvem han tilbragte hele Vintren og en god Deel af Sommeren, indtil han atter fik Penge hjemmefra. Marsagen til, at Arne nu ikke fulgte med Kongen, var vel fornemmelig den, at han i

<sup>1)</sup> Sammenfæds Cap. 71.

Vintrens Lob skulde raadslaa med Erkebiskoppen om de videre Skridt, der vare at foretage med Hensyn til Kirkesagen, og fornemmelig om de Skriftemaal, der var at paalægge dem, der havde givet tabt. Men tilslige er det ikke usandsynligt, at der var indtraadt en Kulde mellem ham og Kongen, da det i det mindste efter Biskop Arnes Anskuelser maatte synes, som om Kongen i sine Underhandlinger med Erkebiskoppen var traadt denne alt for nær, og Arne saaledes vel, neppe uden Foje, troede at spore, at Kongen havde ladet sig omstemme. Ellers hviler der over denne Sag et stort Mørke, da man mangler udførlige Sagaberetninger derom, medens de annalistiske Optegnelser fra disse Aar ere yderst magre, og de virkelige diplomatariske Aktstykker faa eller ingen. Om Kongens og Hertugens Skridt og Foretagender i Løbet af Vintren 1289—1290 og den paafølgende Vaar, lige til den 4de Paaskedag, 5te April, veed man saa godt som intet, med Undtagelse af, at Kongen, uviist hvorfor, bar sin Krone, altsaa holdt stor Stads paa den Dag; og fremdeles hører man intet fra dem, førend de den 14de Mai, i Bergen <sup>1)</sup>, udstedte en Bekjendtgjørelse, der viser, at det nu var kommet til et foreløbigt Forlig mellem dem og Erkebiskoppen saavel som de øvrige Biskopper, hvorved disse vare den indrømmende eller tabende Part. „Ideligen“, heder det her, „har der været klaget for os og ytret fra Almuens Side saavel her som andensheds, siden vi uværdigen toge Rigsstyrelsen efter vor Fader, at Provster og andre lærde Mænd have tynget dem mere ved Tiende-Ydelsers og andre nye Paafund, end de hidtil havde plejet at være underkastede; og man har bedet os at finde paa Raad, som vi ogsaa ere pligtige til, mellem de lærde Mænd og Vægmandene, at disse ikke skulle lide for stor Tvangsel. Og da vi nu kjende os skyldige at bære Omhu for alle de under vor Magt og vort Bærn stillede Menneffers Tarv, ville vi herved gjøre bitterligt, at vi ere komne overeens med Hr. Erkebiskop Torund og vore andre Biskopper i Landet, at den gamle Christendomsbaalk skal staa ved Magt med Hensyn til Tiende-Ydelsers, Penge-Sekter, og alt andet dette vedkommende, som de lærde Mænd have Ret til og som man plejede at iagttage efter gammel Bane, førend Compositionen blev sluttet i Tunsberg mellem vor Fader, den værdige Kong Magnus, og Hr. Jon Erke-

<sup>1)</sup> Brevet (Norges gl. Love, III. S. 17) er dateret Bergen 7 Nætter før (eller efter en enkelt Variant „efter“) Plint i Kongens 11te Aar (en Variant, der har 6te, en anden, der har 13de, ere aabenbart fejlagtige) hvilket bliver 14de (eller 21de) Mai 1290, da Regjeringsaarene regnes fra 10de Mai. Det er rigtig, naar Suhm har henført Brevet til 3die Juni 1291. Men han omtaler det ved en Forglemmelsesfejl paa to Steder, baade ved 1290 og 1291, (XI. S. 94, 115). Samtidigt med Bekjendtgjørelsen er upaatvilelig et Besskikelsesbrev, udstedt af Kongen og Hertugen for Munkefirs Kloster, i Bergen, 1290, i Kongens 11te Regjerings-Aar. (Ehorthells Dipl. II. S. 127).

biskop. Vi byde vore Mænd, alle som een, i hvad Stand og Rang han er, at gjøre den bellige Kirke Ret og udrede til dens lærde Mænd al den dem tilkommende Skyldighed grejdeligen, især dem, der have Oppebørselen at besørge, saa snart I ville have Hjælp af Gud og Tak af os. Derimod byde vi alle vore haandgangne Mænd at see nøje efter og passe paa, at der ikke bliver lagt større Tyngheder paa Almuen, end vi og Biskopperne nu have samtoft, saa at ingen af Parterne bliver krænket i sine Rettigheder, thi I og Alle skulle vide, at vi ansee os lige saa skyldige at forhjælpe den bellige Kirke og hendes lærde Mænd paa den ene Side, som Lægmandene paa den anden Side, hver til sin Ret". Vi see af denne Bekjendtgjørelse, at der ikke lang Tid i Forvejen maa have fundet Underhandlinger Sted mellem Erkebiskoppen og begge de fyrstelige Brodre; og da det maa ansees vist, at disse ikke besøgte Nidaros, eller vare sammen med Erkebiskoppen, siden de forlode Nidaros den 30te November 1289, maa man altsaa slutte, at de Underhandlinger, hvorved de erhvervede det i Bekjendtgjørelsen paaveraabte Samtykke af ham, netop bleve førte under deres nys omtalte Ophold i Nidaros fra 11te til 30te November. Men det var ingen ringe Indrømmelser, hvortil Erkebiskoppen her maa have bekvæmet sig. Thi ibvorvel det ikke udtrykkeligt heder, at Compositionen af 1277 skulde være ophævet, og Bekjendtgjørelsen mere berører Kirkens Indtægter end dens Rettigheder og Friheder overhoved, var det dog allerede en stor Ydmøjselse for Erkebiskoppen, at han maatte godkjende, hvad man fra Gejstlighedens Side havde fundet saa forfærdeligt, Ophævelsen af Tillægsakten om den forhøjede Tiendepælse; og i det mindste middelbart havde Erkebiskoppen med sin Eftergiveness erkjendt, at Gejstligheden havde vrist sig for anmassende, og derfor nu burde træde tilbage inden Sømmelighedens Grændser. Det er desuden slet ikke sagt, at Erkebiskoppen ikke har indrømmet andet og mere end hvad der staar i Bekjendtgjørelsen, fordi denne vedkommer kun Tienden og Sekter. Det vil strax blive viist, at et endeligt Forlig mellem Kongen og Biskopperne sluttedes Maret efter, og at den gamle Tingenes Orden da virkelig paa det nærmeste blev bragt tilbage. Heraf lader det sig formode, hvad ogsaa Bekjendtgjørelsens Udtryk bestyrke, at de Indrømmelser, denne omhandler, have dannet den første Begyndelse til en gradvís, men næsten fuldstændig Renunciation fra Kirkens Side paa alle under Kong Magnus erhvervede Rettigheder. At Erkebiskoppen kun nødtrungen fandt sig heri, og tog sig dette meget nær, kan man allerede paa Forhaand vide, og det aabenbarer sig desuden noksom af de Skridt, han strax efter foretog sig, saaledes som det nedenfor vil sees. For Biskop Arne har han sikkert udgydt sit Hjerte i Beklagelser, baade under Forhandlingerne selv og under deres paafølgende Samvære, og Arne kunde

derfor, som sagt, neppe være vel stemt mod Kongen. I Bekjendtgjørelsen tales der ogsaa om de øvrige Biskoppers Samtykke. Da intet almindeligt Biskopsmode nys var afholdt, paa hvilket et saadant Samtykke kunde erhverves fra dem alle paa een Gang — et Mode skulde, som nys berørt, just afholdes i Efterommeren — maa Kongen enkeltviis og underhaanden have henvendt sig til enhver af de øvrige Biskopper, ligesom til Erkebiskoppen, og dette bestyrker end mere, hvad der ovenfor er ytret om Indrømmelsernes Charakter og Betydning. Noget kunde man vel allerede have bearbejdet Biskopperne, saavel som Erkebiskoppen selv, under deres Nærværelse paa Toget forrige Sommer, men til nogen Enighed kan man da endnu ikke være kommen, siden Bekjendtgjørelsen ikke er udstedt strax efter, endnu i Høsten 1289. Sandsynligviis har Kongen og Hertugen faaet Biskop Givinds Samtykke under deres Ophold i Oslo, sidst i October, Biskop Thorsteins paa deres Rejse gennem Hedemarken; med Biskop Narve kunde de daglig være sammen i Bergen efter Ankomsten did, og paa ham vare de vel allerede fra først af sikre; og den stavangerste Biskop Arnes Samtykke kunde der i Tiden fra December 1289 til Mai 1290 være Lejlighed nok til at erholde.

Det er end videre karakteristisk, at den her anførte Bekjendtgjørelse endog tildeels er affattet, som om den skulde være til Fordeel for Gejstligheden, eller have til Hensigt at forebygge, at Lægmandene opførte sig alt for overmodigt mod de Gejstlige, thi der indskræpes hine alvorligt, at udrede til Kirken, hvad den tilkommer, og Fyrsterne bemærke endog, at de ikke ere mindre skyldige at staa paa Kirkens, end paa Lægmandenes Ret. Derved stoppede man paa en vis Maade Munden for al Protest fra Gejstlighedens Side. Men det lader tillige ane, at denne har gjort endnu større Estergivelser, end de i Brevet berørte.

Hvad Erkebiskoppen imidlertid tog sig for, vides ikke, undtagen dette, at han var Biskop Arne behjælpelig med at affatte Domme og foreskrive Poenitenser for de ovenfor omtalte Lægmand paa Island, der, ængstede ved Abbed Nunulfs og Biskop Torunds bestemte Fremgangsmaade, havde godvilligt krobet til Korset, og underkasted sig den Skrift, Erkebiskoppen maatte paalægge dem. Da Sommeren kom, sendte Biskop Arne Breve over til Island, der indeholdt disse Domme m. m., samt Banntrusel for hver den, der endnu ikke paa lignende Maade underkastede sig inden en bestemt af Biskoppen fastsat Termin. Her meldtes derhos Hr. Havns Død, der vist vakte stor Glæde hos Gejstligheden, men gjorde Modpartiet end mere forknytt. Men omtrent samtidigt med disse Breve ankom ogsaa Lagmanden, Hr. Erlend Olafsen, der altsaa ikke ensede den ham af Erkebiskoppen forelagte Stevning. Han ansaa sig vel nemlig ikke længe bunden af denne, efter at have hørt, at Biskop Arne allerede havde

foregrebet den endelige Dom, og givet Befaling til at gaa hans Venner og Tilhængere saa haardt paa Klingen. Og at Kongen gav ham Medhold, kan man noksom see deraf, at han nu i Narvs Sted havde forlenet ham med Stylen over hele Vestfjordingen <sup>1)</sup>. Erlend afflog nu bestemt at underkaste sig nogen Skrift, og søgte vel ogsaa at oplive Mødet paa Lægmændene; Følgen heraf var, at han efter et Par frugtesløse Samtaler med Abbeden blev sat i det saakaldte Forbud, medens Abbeden fremdeles, som det heder, tog saa haardt fat paa Kirkens Modstandere at hele Lægmændenes Hob maatte lukke Munden for ham <sup>2)</sup>. Erlends Udeblivelse fra Stevnen havde imidlertid den Folge, at Kirkegods-Sagen endnu en Tidlang henstod uafgjort. Mellem Kongen og Erkebiskoppen blev der heller ikke, saa vidt man kan see, forhandlet videre i Maret 1290, thi om Sommeren var Kongen, som det nedenfor skal berettes, fraværende paa et nyt Tog til Danmark, og derpaa fulgte vigtige Forhandlinger med England og Skotland, der synes ganske at have optaget Kongens Tid. Man maa endog antage, at Kongen og Erkebiskoppen gjensidigt have lovet hinanden, ikke at udstede noget almindeligt Bud, der vedkom Forholdet mellem Kirke og Kongemagt, eller istandbringe nogen som helst legislatorisk Foranstaltning af dette Slags, førend en endelig Overenskomst var sluttet imellem dem. Thi paa det Biskopsmøde, der virkelig holdtes i Nidaros sidst i August, og hvor alle de indenlandske Biskopper, paa Narve af Bergen nær, vare tilstede, tilligemed Erlend af Færøerne og Arne af Skaalholt (Jorund af Hole var endnu ikke ankommen) blev der kun vedtaget Bestemmelser af reen kirkelig Natur. Ikke engang den islandske Sag kunde komme paa Bane, da Erlend sterke, som nys omtalt, ej havde lystret Stevningen, og Biskop Jorund ej var tilstede. Det bestemtes, at alle virkelige Sjælesørgere eller Sogneprester skulde hver Søndag prædike for sin Menighed om Troen, Daaben og Confirmationen, samt lære Sognebornene Credo, Paternoster og Ave Maria m. m.; at Prester, Provster og andre Kirkens Forstandere skulde flittigt undervise baade Læge og Lærde om at tro paa og hædre Christi Legeme og Blod; at Presterne selv skulde undervises af sine Foresatte om sine Pligter og jevnligt prøves deri, at Presten kun skulde læse een Messe om Dagen, undtagen ved de store Fester og ved nogle andre særskilt bestemte Lejligheder, at Chrisma og Eucharistien skulde gjemmes under Laas og Lukke, og de hellige Kar samt Gjemmer holdes rene; at ingen Prest uden uomgængelig Nødvendighed maatte meddele en anden Prests Sognefolk Sacramentet, og at ingen forud maatte forlange Penge for nogen geistlig Forretning, men at dog den, der efter at have modtaget Tjeneste af

<sup>1)</sup> De islandske Annaler.

<sup>2)</sup> Arne B. Saga Cap. 79.

Presten, negtede at yde ham sin Skyldighed, kunde tvinges dertil af Biskoppen eller dennes Official; at Forvalterne over Kirketienden ej maatte sælge denne uden Sogneprestens og tvende forstandige Sognemænds Vidende; at Hovedpresten ved en Begravelseskirke skulde saa vidt muligt holde en Vicarius, for at der altid kunde være een tilstede og forrette; at ethvert Collegium af Gejstlige, især Chorsbrødre ved Biskopsstolene, skulde bestandig lade sig forelæse hellige Skrifter ved deres Bord, for ikke at lytte til daarlig Tale; at hver Prest skulde overholde, at den lovbestemte Tillysning skede tre Helligdage for hvert Egteskab, der stiftedes, og at de, der tvært imod denne Bestemmelse indgik lønligt Festemaal, skulde straffes efter deres Fortjeneste, og deres Børn udelukkes fra alle geistlige Grader, medens de Prester, der ej forbød sige Forbindelser, eller selv overvære Brylluppet, skulde miste sit Embede i tre Aar og derhos yderligere straffes efter Omstændighederne. — Man synes her endog med Flid at have afholdt sig fra alt, hvad der berørte det store Stridsspørgsmaal. Flere af disse Bestemmelser vare ogsaa aabenbart allerede i lang Tid bestaaende Negler, som nu kun paany indskræpedes, eller samlede under eet <sup>1)</sup>.

Derimod fortsatte Erkebiskoppen, maastee mere for at det ikke skulde see ud, som om han med eet var slaaet af Marken, end med nogen Tanke, end sige Haab om at udrette noget af Betydenhed, sin allerede begyndte Forsølgelse mod dem, der havde været med at fordrive Erkebiskop Jon. Naden kom nu til Hr. Bjarne Erlingsson. I de første Dage af November <sup>2)</sup> indstevnede Erkebiskoppen ham med tre Maaneders Frist til at møde for sig i Nidaros, for at stande til Rette for hvad han havde gjort mod Kirken „da han var i Kongens Gaard“, først ved at tilbagekalde Brevet af 13de September 1277, og saaledes berøve Erkestolen baade Myntretten og de øvrige i samme Brev indeholdte Friheder, dernæst ved at affkaffe Tienden paa Haalogaland, m. m. Men Hr. Bjarne lystrede ikke Stevningen, og da Erkebiskoppen forgæves havde ventet ham fra 22de Februar til 9de Marts 1291, lod han Vidner føre mod ham in contumaciam for en dertil indkaldt Forsamling, bestaaende af Biskop Arne af Skaalholt, den nys ankomne Biskop Torund af Hole, Chorsbrødrene, Dominicanerprioren Lodin og mange andre Gejstlige. Det var naturligtvis ikke vanskeligt at oplysse, hvad der var skeet i Egenkab af offentlig Foranstaltning, og som Hr. Bjarne selv aller mindst lagde Dølgemaal paa, nemlig at han havde erklæret Myntbrevet ugældigt, afflattet Waagaboken, forbudt Idelsen af visse Tiender, o. s. v.; — men

<sup>1)</sup> Norges gl. Love, III. S. 241. Sejr. Kønig „den norske Kirkes Historie“, II. S. 66, hvor et udførligere Udbrag af Concillbestemmelserne gives.

<sup>2)</sup> Ugen efter Allehelgensmesse, som det i Brevet heber.



jo mere notorisk alt sammen forhen var, desto mindre maatte hele denne Demonstration have at betyde, især da Erkebiskoppen selv allerede havde givet Slip paa meget af det samme, som Bjarne havde erklæret affskaffet. Brevet selv, hvor Vidneforbøret er beskrevet, indeholder intet om, at Bjarne blev sat i Bann eller Forbud for sin Udeblivelse<sup>1)</sup>, og heller ikke seer man Spor dertil i andre Beretninger. Formodentlig har Erkebiskoppen ikke tordet drive Sagen videre mod den mægtige Bjarne, men underhaanden sluttet Forlig med ham, som tidligere med Hr. Erlend, maaftke for et Syns Skyld paalæggende ham en ringe Skrift. Det samme er vel skeet med den allerede tidligere bannsatte Hr. Jon Brynjulfs-son. At Erkebiskoppen ikke gif lige løs paa Hr. Audun Hugeliks-son, der upaatvivlelig var Kongens højre Haand og Sjælen i alt hvad der i den senere Tid var skeet til Hierarchiets Svækkelse, viser noksom, hvor lidet Mod Erkebiskoppen havde til at vove noget dristigere Skridt. For Resten var det vel betænkt, at han holdt Kongen selv udenfor det Hele, og betragtede hans Raadgivere som dem, der ene bar Ansvaret for hvad der er skeet og fremdeles skede i det Djemed at berøve Kirken de Friheder, den havde erhvervet under Erkebiskop Jon, ej alene fordi han derved undgik noget Brud med Kongen, men og fordi det i Virkeligheden forholdt sig saaledes, og vistnok var den almindelige Mening, at Raadgiverne vare de egentlige Dphavsmænd til hvad der skede i Kongens Navn. Som en anden i sig selv lidet betydende Demonstration fra Erkebiskoppens Side, hvorved han kun vilde give sig Udseende af at være den, der i øvrigt stod paa sin Ret, maa det betragtes, at Erkebiskoppen til samme Tid som han optog Forbøret over Bjarne Erlings-son, ogsaa lod begge de islandske Biskopper optage et Vidneforbør om, at det altid havde været Erkebiskoppens og ikke Kongens Dmbudsmand, der paa Thomasmesse lyste Julefreden i Nidaros, efter Bylboens Bydende<sup>2)</sup>. Formodentlig var det ham ogsaa om at gjøre, at forshyne sig med alle de Beviisligheder om Erkestolens Friheder, han kunde tilvejebringe, for at have dem ved Haanden, naar disse Sager atter kom til Forhandling, og et

1) Brevet er aftrykt efter Originalen i Dipl. Norv. III. No. 30.

2) Brevet er aftrykt i Dipl. Norv. III. No. 28. Det er her henført til den 15de Febr. 1290, og vist er det, at det er dateret i første Fasteuge 1290, men da det er ligesaa vist af Arne B. Saga og Annalerne, at Biskop Jorund om Vintren 1289—1290 var paa Island (s. ovf. S. 165), og at han ej kom til Norge førend om Høsten 1290, er det aabenbart, at Brevet er fra 1291, og at de islandske Biskopper her have regnet Aaret fra 25de Marts. Da Fasten i 1291 begynder med Aste-Onsdag, 7de Marts, og første Fasteuge ophører med Løverdag den 10de, bliver altsaa dette Forbør omtrent ganske samtidigt med det ovenfor anførte, som Erkebiskoppen selv optog, hvilket igjen indeholder en Bestyrkelse mere for, at det sidste virkelig henhører til 1291.

endeligt Forlig skulde indgaaes. Et saadant kom ogsaa, som man seer, i Stand endnu samme Aar i Bergen<sup>1)</sup>, men desværre erfare vi ej de nærmere Omstændigheder derved, lige saa lidet som det udtrykkeligt angives, hvilke Betingelserne vare. Alt hvad der berettes, er, „at Kong Erik i 1291 indgik Forlig med Biskopperne i Bergen“. Da saaledes alle Norges Biskopper maa have været sammenkaldte til et Møde i Bergen, for at bringe den lange Tvist til Ende, er det ikke usandsynligt, at dette Møde allerede har været aftalt og berammet, da Erkebiskoppen lod begge hine Forhør optage, og at i det mindste det sidste har været optaget for at kunne fremlægges der. Men kjende vi end ikke Forhandlingerne ved Mødet, kunne vi dog antage som temmelig sikkert, at Erkebiskoppen her i alt Væsentligt har givet efter, og at navnlig saavel flere af de mest forhadte Bestemmelser i Compositionen som den derpaa byggede nye Tiende-Anordning i Brevet af 13de September 1277, Erkebiskop Jons Christenret, og Statuterne af 1280, udtrykkeligen er blevene hævede. Der findes nemlig i flere Lovbøger en almindelig Forordning eller rettere Instruction for Lagmænd og Syselmænd om hvad de havde at paasee til Opretholdelse af Indbyggernes Rettigheder lige over for Gejstligheden, hvilken netop berører de Punkter, der siden Compositionens Udstedelse vare de vigtigste Stridspunkter, og med Hensyn til disse gjenopretter den tidligere Tingenes Orden, samt hvis Indledning i de fleste Haandskrifter lyder saaledes: „disse Forskrifter bør Syselmændene og Lagmændene iagttage og omhyggeligt overholde til Opretholdelse af den værdige Hr. N. N. Norges Konges Tjegnens og Undermænds Rettigheder“. Thi dette N. N. viser nu for det første, at Forordningen har været bestemt til gjentagen Oplæsning eller Indskærpelse under forskjellige Kongers Regjeringsstid; og da der nu tillige i enkelte Haandskrifter virkelig i Stedet for „N. N.“ staar „Eriks“ eller „Haakons“, synes man med Bestemthed at maatte slutte, at den allerede har været udstedt i Kong Eriks Tid, skjønt ellers den Omstændighed, at et Haandskrift lader Anordningen udstedes af Haakon, og tilføjer, at Brevet blev gjort, oplæst for og samtykt af Almue i hans tiende Regjerings Aar (1308 eller 1309) viser, at han maa have fornyet den, ligesom man og erfarer, at Haakons Eftermand, Kong Magnus Eriksøn, udstrakte den, forsynet med en ny Indledning, til Island. Det er endog ikke usandsynligt, at de fleste af disse Bestemmelser aller først have været vedtagne af Formynder-Regjeringen strax efter den sidste Sammenkomst med Biskoppen i Bergen 1281, for at oplæses paa Thingene eller omdeles til Syselmændene og Lagmændene<sup>2)</sup>. Bestemmelserne ere følgende:

<sup>1)</sup> Hato-Annalerne, veb 1291.

<sup>2)</sup> Se Norges gl. Love III. S. 82—85. Naar man her nærmere betragter

1. At ingen Sæfter (Pengebøder) paalægges Undersaatterne udover hvad den gamle Christenret fjender, og heller ingen andre nye eller hidtil

Text og Varianter, vil man see, at de fleste og bedste Haandskrifter hverken have Intimation eller Slutning med Aarsangivelse, ligesaa lidet som noget bestemt Kongenavn. Af største Betydning er det her, at de tre Haandskrifter 60 qv. 322 fol. og 304 fol. i den arnamagn. Samling, der selv ere skrevne endnu i Kong Haakons Regjeringstid, strax efter 1315, allerede have N. N. — Kong Grifs Navn findes kun i een Codex, nemlig den tunsbergske, men med en meget god Haand, neppe yngre end 1325: Kong Haakons Navn i Stedet for N. N. kun i to Papirocodices fra det 16de Aarhundrede; Intimationen af Kong Haakon med den Slutning, at Forordningen blev lovtagen i hans 10de Regjering's Aar, findes kun i een Codex med Haand fra 15de Aarhundrede. I en enkelt Codex fra det 16de Aarhundrede er Forordningen sat i umiddelbar Forbindelse med K. Haakons Befaling af 28de Juli 1316, at den gamle Christenret midlertidigt skal gjælde, og endelig findes i fire islandske Codices en Intimation af Kong Magnus (see N. gl. Love III. 194), hvor Forordningen kaldes „Anordning af vor Morsfader Kong Haakon“, men hvor dette kun behøver at sigte til den Fornyelse eller Indskærpelse af den, som ifølge det før omtalte Tillæg i en enkelt Afskrift viser sig at maatte have fundet Sted i Kong Haakons 10de Aar. Af det anførte sees det noksom, at Forordningen oprindelig har været uden Tidbestemmelse. Dette passer ogsaa med dens hele Charakter af Instruction for Embedsmand, ikke af noget sedvanligt almindeligt Paabud. Og da nu Afskriften i den tunsbergske Codex, der selv maa være skreven efter en ældre, ikke vel kunde faa Navnet „Grif“ indsat, med mindre det havde staaet i Originalen, og denne igjen, der maa have været skreven ganske nær ved, maaskee under Grifs egen Regjeringstid, ej kunde have Navnet ved en Fejltagelse, bliver det utvivlsomt, at Forordningen hidrører fra hans Tid, hvilket ogsaa passer bedst med Indholdet, især naar man antager, at den oprindeligt er udstedt af Formynderregjeringen. Dette synes næsten endog at ligge i Ordene „til Dyreholdelse af den værdige Hr. N. N. Norges Konges Ægternes og Undermænds Rettigheder“; thi saaledes kunde ikke en udsierende Konge tale om sig selv, men derimod kunde det netop have været en passende Udtryksmaade for Regjeringsherreerne, naar de, som Bjarne Erlingsen paa Haalogaland, i Aaret 1282 efter Erkebiskop Jons Forjagelse forbød Tiender m. m., se ovenf. S. 40, 41. Her maa man navnlig, ved Forordningens Art. 1, der forbød andre Sæfter, end dem i den gamle Christenret hjemlede, tænke paa, at Bjarne tvang Sira Audun Raude til at tilbagebetale de Sæfter, han paa Erkebiskoppens Vegne havde oppebaaret for Hoors-Sæger. Den sidste Straffetrefsel, at det skulde forbydes alle og enhver at arbejde for de gjenstridige Gejstlige, eller at leje Huus af dem, stemmer ogsaa ganske med Regjeringsherreernes vel bekendte Færd i 1281 og 1282. Spørgsmaalet bliver nu kun, om Forordningen virkelig er at sætte i Forbindelsen med Dvereenskomsten af 1291, eller den kun er bleven affattet i 1281 eller 1282, men har hvilet lige til 1308 eller 1309, da Kong Haakon opfriskede den. Herved ville vi kun bemærke, at Kong Haakon neppe vilde have kunnet opfriske den, hvis dens Indhold ikke allerede tidligere ved en formelig Dvereenskomst mellem Kronen og Kirken var erkjendt tilbørligt; og en saadan Dvereenskomst vides ikke at have fundet Sted efter den i 1291. Den maa saaledes vistnok ved denne Lejlighed være bleven erkjendt for den Rettefnor, Embedsmændene skulde følge.

uvante Afgifter, enten for Forbud, Taksetninger eller Stevner, naar der skal lyfes til Festemaal eller Bryllup. — Her sigtes aller sidst til de i Cap. 41 af Erkebiskop Jons Christenret indeholdte For skrifter om Bryllups Afholdelse efter Festemaalet.

2. De Anordninger, Folk gjøre i deres sidste Dage, hvad enten de give noget til Kirker eller til Klostre eller til Andre, skulle ikke holdes uden for saa vidt Lovbogen bestemmer og gammel Skik har været.

3. Sejl og Redskab til Landværnsflibene skulle hænges i Kirken efter gammel Skik. (Dette sigtes ligesvem til Artikel 4 af Statutterne af 1280, hvorved der under Bannsstraf forbødes at bruge Kirken til Opbevaringssted for Sejl, Smør eller andre Varer).

4. Løgmand skulle kunne arve Klerker og Prestes i alle Dele efter gammel Skik.

5. Leding skulle Alle udrede efter Jordegods og anden Ejendom. (Dette var, som vi have seet, maaskee det vigtigste Stridspunkt).

6. Den de Fattige tilkommende Fjerdedeel af Tienden skal tages af alle Tiender, og deles efter gammel Sedvane.

7. Alle Klerke-Tjenere skulle staa under samme Lydighedsforhold til Kongedømmet som andre Tjegnere, baade med Hensyn til Sæter og Søgmaal, Skat og Skyld, Told og andre Paalæg, undtagen saa mange som det udtrykkeligt er tilstaaet Biskopperne, nemlig af Erkebiskoppens Mænd 100, hvilke han selv nævner, der skulle være ledingsfrie, Skutilsveinerne selv tredie og Huuskarlerne selv anden, samt derhos fritagne for Nævninger, Ledingsfærd med Kongen og Skibsdræt, og 40 af hver af de indenlandste Biskoppers Mænd, som de ligeledes selv opnævne. Hvis Erkebiskoppens Mænd slaas indbyrdes i hans Nærværelse, i hans Gaard eller paa hans Skib, naar to andre Skibe ere tilstede, da tilkommer den halve Sætt Kongen og den halve Sætt Erkebiskoppen, undtagen i Manddrabs- eller Lemmetabs-Tilfælde, hvor Kongen tager Sækten alene. Men sker det ikke i Erkebiskoppens Nærværelse, da har Erkebiskoppen ingen Sætt at fordræ. Heller ikke have de andre Biskopper Ret til nogen Sætt enten af sine egne Mænd eller andre uden dem alene, som den gamle Christenret tilstaaer dem. Og kun under den Betingelse skulle Erkebiskoppens eller Biskoppens Mænd nyde de nys nævnte Friheder, at de alle ere navngivne i et ved hver Biskopsstol hvilende Brev. — Denne Artikel gjør en væsentlig Indskrænkning i de Rettigheder, der ved Compositionens Art. 12 og især ved det yderligere Frihedsbrev af 13de September 1277 vare tilstaaede Erkebiskoppen og Biskopperne. Compositionen bestemte, at hvis Erkebiskoppens 100 Mænd stredes i hans Nærværelse, skulde han domme dem og oppebære hele Sækten, med Undtagelse af Drabs- og Lemkæstelses-Tilfælde, hvor Dommen og Sækten tilkom Kongen, dog saa-

ledes, at der ogsaa her ydedes Erkebiskoppen en Kjendelse for hans Herskuld; og i alle andre Tilfælde skulde Erkebiskoppen og Kongen dele Sekten. Brevet af 13de September 1277 gif endnu videre, idet det tilstod Erkebiskoppen den hele Sekt, om ogsaa Slagsmaalet stede i hans Fraværelse, undtagen naar Kongen selv var tilstede, hvor Halvdelen af Sekten for hans Herskuld tilkom ham, og fremdeles, som for, i Drabs- og Lemlæstelses-Tilfælde; end videre tilstodes der ogsaa hver af de øvrige Biskopper halv Sekt, hvis saadanne Slagsmaal, uden at medføre Drab eller Lemmetab, foregik i deres Nærværelse; og den fornærmede Part skulde derhos have Valget, om han vilde underkaste sig Kongens eller vedkommende Biskops Dom. Nu derimod ophævedes, som man seer, ganske den Lydbiskopperne tilstaaede Sekt, og i Stedet for at Erkebiskoppen forhen fik den hele Sekt, tilstodes der ham kun halv Sekt, hvis Slagsmaalet stede i hans Nærværelse, medens han intet fik, om det stede i hans Fravær. Bestemmelsen om at Erkebiskoppens og Biskoppens Mænd ej skulde kunne nyde godt af Ledingsfriheden uden for saa vidt deres Navne saa at sige vare indregistrerede ved Brev, sigtede vel til at forebygge, at flere end det lovbestemte Antal fordrede at nyde denne Frihed.

8. Det forbydes udtrykkeligt at tilstaa Provsterne eller deres Ombudsmænd almindelige Tolde (Afgifter) undtagen Numaskatten.

9. Det forbydes Enhver at give Betaling for Begravelse, Barne-daab, den sidste Dje, Herrens Legeme, eller lignende kirkelige Goder, undtagen hvad han vil yde frivilligt, thi Presterne ere pligtige at meddele disse Goder gratis.

10. Det erklæres for ubilligt, at de, hvis Forfædre have ladet oprette Capeller, til hvilke de selv have lagt visse Indtægter, for der at saa holdt Messe og andre kirkelige Forretninger, skulde sårne Gudstjenesten og dog fremdeles betale, naar Biskoppen negter at skaffe Prest dertil efter gammel Sedvane. For dette Tilfælde skulde altsaa, som det synes at ligge i Ordene, vedkommende Ejer af Capellet være berettiget til at tilbagekalde den gjorte Bestemmelse, eller i det mindste selv oppebære Indtægterne, indtil Biskoppen efter sin Skyldighed havde udnævnt en Prest. Biskopperne derimod ansaa sig vistnok berettigede til egenmægtigt at skalte og valte med det Gods, der engang var lagt til Kirker og geistlige Stiftelser, og navnlig at lade slike Capeller staa ubesatte, for at anvende Indtægterne til andre Djemed.

11. Hvis nu Provsterne og deres Ombudsmænd overtraadte de her givne Forrifter, og ved Bann eller andre haarde Forholdsregler tvang Kongens Tjegner til at underkaste sig nye Sekter eller Paalæg, som de ej for have været underkastede, skal enhver Lagmand eller Sys-

selmand, som Bonden dertil opfordrer, være pligtig at understøtte ham til Nydelsen af de hidtil gjeldende Love, hvorimod de ogsaa paa den anden Side skulle tilholde Bønderne at yde Kirken dens Ret, hvis Provstens Kæremaal vare retfærdige. Men finde de, at Provsten forurettede Tjehnerne, og ikke paa nogen Maade ville lyde deres Advarslar, men ved Bann og andre Tyngsler tvinge Bonden til at underkaste sig de utilbørlige Paalæg, saa skulle heller ikke de, der saaledes forholdt andre deres Ret, selv nyde sin lovlige Ret, og Syssemanden eller Lagmanden skulle sige til Provsten eller hans Ombudsmand, at de ej ville skaffe dem deres Ret, uden de selv ere retfærdige mod Andre. Hvis Sysse-mændene eller Lagmændene blive overbeviste om, at de ej ville forhjælpe Kongens Tjehner til deres Ret, da skulle de være forvissede om at miste Kongens Venkskab samt letteligen ogsaa deres Embede. Men finde de, at Provsterne eller deres Ombudsmand ikke holdt sig det oven anførte efterretteligt, da skulle de forbyde enhver, Mand eller Kvinde, at arbejde for dem eller tjene dem, saavel som at leje Huus og Skib af dem. —

Ved at betragte den her meddeelte Anordning seer man strax, at den ikke ligesvem opregner, hvilke Rettigheder der bleve Biskopperne berøvede, og hvilke der ere dem levnede, men at den, som sagt, kun meddeler de kongelige Embedsmænds Instructioner om, hvad de havde at iagttage i Anledning af de Indskrænkninger, som, uden at det angives hvorledes, ere skeede i de store Friheder og Rettigheder, Biskopperne tidligere havde erholdt. Det er altsaa klart, at for saa vidt — hvad vi med Rette tro at kunne antage — som en saadan Indskrænkning er skeet ved en formelig Overenskomst mellem Kongen og Erkebiskoppen tilligemed Lydbiskopperne, da har denne Overenskomst ogsaa indeholdt andet og mere, end hvad der findes i hiin Anordning, nemlig hvad der ikke kunde foranledige nogen særskilt Forordning for Kronens Embedsmænd. Saaledes see vi f. Ex. i Bestemmelsen om Erkebiskoppens og Biskoppernes Sæter en fuldstændig Ophevelse af de store Rettigheder i saa Henseende, der tilstodes disse Prælater i Brevet af 13de September 1277, hvor ogsaa Møntretten paany blev Erkebiskoppen indrømmet, og som derfor kaldtes Stedjabrevet eller Møntbrevet; og da vi nu ovenfor have seet, at Formønder-Negjeringen i Maret 1281 formeligt ophevede dette Stedjabrev, og Hr. Bjarne Erlingsson offentlig kaldte det tilbage, ligger folgelig den Slutning nær, at Erkebiskoppen ved Forliget af 1291 erkjendte denne Tilbagekaldelse gyldig, og saaledes tillige gjorde Afskald paa de øvrige Friheder, Stedjabrevet indrømmede ham, navnlig Ledingsfriheden for hans Arbejdsfolk ved Christkirken, hvilket ogsaa den oven anførte udtrykkelige Indskrænkning af Ledingsfriheden til 100 af Erkebiskoppens og 40 af hver Biskops Mand

øjensynligt bekræfter. Vi erfare ligeledes, at Erkebiskoppen fra 1281 af virkelig savnede Myntretten i over halvandet hundrede Aar.

End videre have vi seet, at der med Hensyn til den erkebiskoppelige Jurisdiction skede betydelige Indskrænkninger i selve Compositionens Artikel 12, og at den i Forbindelse med Compositionen paabudne nye **Tiendeanordning** ganske blev ophævet, idet alene den gamle Christenret i dette Stykke erklæredes gjeldende. Og saa dette var, som vi vide, en Foranstaltning, der allerede var steet under Formynder-Regjeringen, og som Erkebiskoppen folgelig nu maa have godkjendt, uagtet han nys netop havde ladet optage Vidnesbyrd over Hr. Bjarne Erlingssons Virksomhed ved at sætte Foranstaltningen igjennem.

Fremdeles slutte vi af Artikel 5, at Erkebiskoppen nu maa have ladet al Modstand mod det saa meget omstridte nye System for Ledingsudredelsen fare.

Overhoved synes intet andet at være blevet staaende af Compositionen, foruden den oven omtalte Ledingsfrihed for Erkebiskoppens 100 og hver Biskops 40 Mand samt for Presterne, end hvad der allerede havde været indrommet ved Erkestolens Oprettelse, nemlig Capitulernes frie Valgret ved Biskopsstolenes Besættelse og visse reenkirkelige Sagers Undtagelse fra verdslig Domstol, med andet mere, der nu betragtedes uadskilleligt fra en ordentlig organiseret Kirkeforfatning, samt de enkelte mindre Friheder, der ikke grebe ind i Kongedømmets egentlige Myndighed, som Retten til at sende Meelstibet til Island, Retten til at kjøbe Falke m. m. Man vilde imidlertid vistnok fejle meget ved at tænke sig, at Compositionen formeligt hævedes ved den nye Overeenskomst af 1291, (hvad der udtrykkeligt hævedes, var aabenbart kun Tienderegulativet og Stedjabet), tvært imod er den endog snarere bleven udtrykkeligt bekræftet, med visse særskilt opregnede Undtagelser, men disse Undtagelser vare saa mange og vigtige, at de betog Compositionen hele dens Betydning. Erkebiskoppen vandt imidlertid saa meget ved denne Maade at ordne Sagen paa, at han skaanedes for, hvad der efter alt, hvad der tidligere havde fundet Sted, maatte ansees for en stor Ydmygelse, formeligt at maatte erklære Compositionen, dette den nidavsiske Kirkes højt præste Klenodie, magtesløs, og at han dertil altid holdt den Udvej aaben for sine Efterfølgere, paany og under heldigere Omstændigheder, naar de nu stedfundne Forhandlinger vare gangne i Glemmebogen og man maaskee havde med en søjeligere Regjering at bestille, at kunne opfriske Compositionen og benytte den som et Document, der egentlig fremdeles var gjeldende, men kun ved Misbrug var kommet ud af Kraft.

Erkebiskoppen havde dog vel neppe, hvor svag og ustadig han end

kunde være, denne Gang viist sig saa medgjørlig, hvis der ikke var indtruffet Omstændigheder, der gjorde det nødvendigt for ham, til enhver Priis at staffe sig Fred med den verdslige Magt, og Kongens Bestyttelse. Der udbrod nemlig, som ovenfor berørt, just paa denne Tid <sup>1)</sup> en heftig og langvarig Strid mellem ham og hans eget Domcapitel, der foranledigede de forargeligste Optrin og ved flere end een Lejlighed krævede Kongemyndighedens Mellemkomst. Striden selv, der først flere Aar derefter naaede sit højeste, skal paa sit Sted blive nærmere omtalt. Her ville vi kun bemærke, at Elementerne dertil rimeligviis længe havde været forhaanden, og at Erkebiskoppen allerede forudsaa dens Udbrud, da han indgik Forlig med Kongen. Det er endog ikke saa usandsynligt, at den Billighed, hvormed Erkebiskoppen indlod sig paa Forliget, har fremskyndet det aabenbare Brud mellem ham og Capitlet, hvis ledende Medlemmer synes at have hyllet samme Grundsætninger som den ovenfor omtalte Gindrive, altsaa med andre Ord at have hørt til Erkebiskop Jøns Skole, og derfor kun med stort Misbehag seet deres Foresatte, Erkebiskoppen, give Slip paa de Fordele, Erkebiskop Jon med saa megen Møje og med saa store Opofrelser havde søgt at erhverve <sup>2)</sup>).

78. Kongens andet Krigstog til Danmark. Hjelm og Hunchals befæstes. Alf Jarls Endeligt.

Medens disse Forhandlinger stode paa, havde imidlertid Kongen og Regjeringen været ivrigt bestjefstigede deels med den danske Krig, deels, og man kan vel sige fornemmelig, med Kongedatterens, Dronning Margretes, Anliggender. I Aaret 1290 gjorde Kong Erik tilligemed flere af de Fredløse og sandsynligviis ogsaa med sin Broder Hertug Haakon et nyt Tog til Danmark, om hvilket vi dog kun vide meget lidet. Han kom, fortælles der, med en stor Flaade til Halsborg, og saa stille der i 15 Dage, i Forventning om at Indbyggerne skulde ville slutte sig til ham, men da de i dets Sted samlede sig for at gjøre ham Modstand, drog han bort igjen <sup>3)</sup> og ned til Langeland, hvoraf en Deel blev herjet, den

<sup>1)</sup> Begyndelsen af Striden mellem Erkebiskoppen og Chorsbrodrene henføres i Annalerne til 1291.

<sup>2)</sup> Det er her af væsentlig Betydning, at Erkebiskop Jøns' ivrigste Medstændere af Capitlet, Sigvart Raude og Audun Raude, netop vare de, der i 1282 lode haardest Medfart af Bjarne Selingsøn, og siden vare Medlemmer af den Deputation, der skulde overbringe Gindrive Meldingen om hans Valg til Erkebiskop.

<sup>3)</sup> De østrome Annaler, Langebeks Ser. I. S. 248. Annalerne i Olmufens Arkiv S. 245. Om de forskjellige Mars-Angivelser for dette Tog, og at 1290 maa være det rette, se ovf. S. 144.



anden løskjøbte sig med Penge for videre Overlast. Derfra sejlede han til Svenborg, som lagdes i Nfke, skjønt Bhen tilhørte Hertug Valdemar: et temmelig sikkert Tegn paa, at denne ikke kan have spillet under Dække med ham <sup>1)</sup>). Paa Tilbagevejen skal han have anløbet Aggersø og Omø ved Korsør, og brændt Nykjøbing i Odshered, saavel som Holbek <sup>2)</sup>). Men det vigtigste, som skede paa dette Tog eller i dette Aar, var at Marsk Stig, som det foregives efter sin Hustru Fru Ingeborgs Raad, satte sig fast paa den lille **O Hjelms** tæt under den jydsk Ryst, og indrettede her en Borg, hvor han tilligemed de øvrige jydsk Fredløse i flere Aar havde Tilhold, og hvorfra han idelig forurologede Jyllands Ryster og de dansk Farvande <sup>3)</sup>). De skulle ligeledes have sat sig fast paa **Spro** eller **Sprogø** i Beltet og paa **Samsø**, hvor de skulle have haft deres Dplag af allehaande Krigsfornödenheder og Lærnersmidler <sup>4)</sup>). Sandsynligviis skede Befættelsen af disse Steder, idet den norsk Flaade sejlede der forbi paa Farten gennem og fra Beltet. End videre indrettede Grev Jakob og hans Mænd en Befæstning i lignende Form paa **Hunchals** i Nordre-Halland. Stedet tilhørte egentlig Erkestolen i Lund, men denne beklædtes siden 1289 af Stig Marsks Ven og Frænde og Kongehusets affagte Fiende, **Johan** eller **Jens Thorbernsøn Grand**, forhen Provst i Roskilde, der paa alle Maader befordrede de Fredløses Interesser, og traadte endog nærmere i Forbindelse med Norges Konge og Hertug <sup>5)</sup>). Begge Borge, saavel Hjelms som Hunchals, erklæredes at tilhøre den norsk Konge og Hertug, hvilke siden efter kaldte dem sine Slotte <sup>6)</sup>), hvad enten de nu betragtede dem som selvtaget Pant for deres tilkommende Mødrenegods, eller fordi de derved vilde tilkjendegive, at de gjorde Fordring paa hele Danmarks Rige, og saaledes havde Ret til at tilegne sig hver enkelt Deel deraf, der kom i deres Magt. De Fredløse kunde ved denne Overdragelse siges at have gjort Fyldest for den fleer-aarige Besiddelse af Ragnhildarholmens Slot, som Kongen havde overladt dem, og som de nu venteligt forlode, medens det dog fremdeles maatte være dem magtpaaliggende at nyde godt af hans Beskyttelse og kunne

<sup>1)</sup> De isl. Annaler, ved 1290, jvfr. de esromske.

<sup>2)</sup> Huitfeldt S. 302.

<sup>3)</sup> Aaret 1290 som det, hvori Hjelms befæstedes, nævnes i de fleste Annaler, der handle om disse Begivenheder. Ser. R. D. I. 256, II. 175, V. 88.

<sup>4)</sup> Huitfeldt, l. c. Nye Samlinger til den dansk Historie III. 115. Scriptt. V. 626.

<sup>5)</sup> Se Processen med Erkebiskop Jens, i Langebeks Scriptt. VI. 288, 292, hvor der udtrykkelig klages over Erkebiskoppen, „at han tillod Grev Jakob at opbygge og befæste et Slot paa Erkebiskoppens egen Grund“. Hunchals laa ikke langt fra det nuværende Kongsbakka.

<sup>6)</sup> Se nedenfor Kongens og Hertugens Sikkerhedsbrev af 21de August for de lübecksk Borgere, der rejste gennem deres Befæstninger Hunchals og Hjelms.

kalde sig hans Mænd. Fra disse faste Punkter maatte de Fredløse kunne anrette utrolig Skade i Riget, og man fik herved en Forestilling om, hvorledes det vilde have gaaet, om den norste Konge virkelig havde faaet overleveret alle de Besiddelser hist og her i Danmark, paa hvilke han gjorde Fordring, thi dette vilde neppe afholdt ham fra at føre Krigen, og han vilde kun derved saa meget bedre have kunnet fordelse sine Krigere og Tilhængere rundt om i Landet. Foruden dette, at de nys nævnte faste Steder afgav sikre Udgangspunkter for idelige Plyndringstog, tilføjedes her ogsaa det danske Rige en anden, neppe mindre Skade, idet de Fredløse lode paa Hjelms og Hunehals slaa falsk Mynt ved kongelige Myntmestere, som de havde opsnappet, og som de tvang dertil mod deres Vilje <sup>1)</sup>).

I dette Aar, og sandsynligviis paa samme Tid, Kongen gjorde sit Sotog, viste den utlæge Alf Jarl sig atter i de danske Farvande og fortsatte sine Kaperier. Om han derved havde til Hensigt, at faa Utleghsdommen ophævet og sine tabte Besiddelser i Norge tilbage, eller om han kun vilde erhverve Bytte, eller deltog i Krigen af blot og bar Krigslyst, vides ikke, lige saa lidt som hvorledes han skaffede sig Folk og Skibe, eller om han siden sin Landflygtighed fra Norge havde opholdt sig hele Tiden i Sverige. Men hans Lykke var nu forbi. Da han, uvist af hvilken Grund, maaskee for at spejde, havde begivet sig i Land paa den danske Kyst, forklædt som en Messedreng, blev han kjendt af en fordums Skolekamerat, greben og ført i Lænker til Helsingborg, hvor Dronning Agnes just da opholdt sig. Her blev han, efter Drotseten Hr. David Thorsteenssens Tilskyndelse, radbrækket og lagt paa Stejle. Efter den gamle Vise om disse Tildragelser skal han være bleven ført frem for Dronningen, der skal have spottet over hans liden Bert, hvortil han igjen skal have givet saa djerpe og nærgaaende Svar, at Dronningen forbitret slog i Bordet, og sagde at han endnu næste Morgen skulde klæde Stejle og Hjul, hvorefter han da blev ført østenfor Byen og aflivet <sup>2)</sup>).

<sup>1)</sup> Se Erkebiskop Jenss Proces, l. c. S. 286.

<sup>2)</sup> Annalerne, saavel de danske som de islandske, melde her kun at han blev henrettet ved Helsingborg, de isl. sige meiddr (d. e. lemklæst) ok drepinn, de danske, at han blev rotatus, d. e. enten radbrækket, eller lagt paa Stejle, flere tilføjende, at det var slect efter Drotseten Hr. David Thorsteenssens Raad. De visbyttse Annaler (Ser. I. 255) sige at han „da han fernede sin Undskab, blev fangen, og paa Drotsetens Befaling rotatus“. I Visen derimod heber det:

Alf, han er i Norges Land fød, hannem lystur der ikke at være,  
han haver vel 15 Hereder i Veen, han kan sig deraf nære:

Alf, han ganger paa grønne Vold og løser der sine Tide

Hans Levninger bleve to Mar efter af Svogeren Hr. Thore Haakons-  
son nedtagne, sandsynligviis i al Hemmelighed, og førte til Tunsberg,  
samt der rimeligviis begravne. Uagtet de til Utlejd sældte Ugjernings-  
mænds Gods efter Loven strax ved Domsældelsen var forbrudt til Kro-

der møder ham Bendikt Rimaardsøn (Reinmodssøn), hans Ekfæne var ham  
ikke lid:

„Gød Morgen, gød Dag, liden Mindre-Alf, du est saa modig en Herre,  
Men bliver du Kongens Fange idag, ikke staar Landet desværre“.

„Ikke saa er jeg mindre Hr. Alf, du tør det ikke vente,  
Jeg er en liden Messedreng, skal Viin for Presten hente“.

Saa løfted han op hans høje Hat og saa ham i hans Pande,  
„Alt er du norste Hr. Mindre-Alf, om jeg kan ret forstaae“.

Du haver og været en Klerk med mig, det maa jeg siige forstaae,  
Jeg kjendte dig i det Skolehuus, du gjorde os andre stor Vaande“.

„Dg est du Bendikt Rimaardsøn, og da est du min Frænde,  
Du svær en Gød for mig i Dag, at du mig aldrig kjendte“.

Men de toge hannem, Mindre Hr Alf. de siige ham Volken om Fod,  
førte de hannem til Helsingborg, den danske Dronning imod.

Her antydes det, at Alf, forklæd, som en Messedreng, var kommen i Vand  
paa den danske Kyst, sandsynligviis i Nærheden af Helsingborg, men at Be-  
nedikt Reinmodssøn, en forbums Skolekamerat, kjendte og forraadte ham.  
Dette viser da ogsaa, at Alf i sin Ungdom havde gaaet i Skole. Naar der  
tales om, at han havde 15 Hreder i Leen, sigter dette til hans Forlening  
med 15 af Borgeshæfsls Skibreder; men af Wisens Ord skulde det næsten  
synes, som om han endnu havde Forleningen, da han blev fangen. Dette  
behøver man dog ikke at tage bogstaveligt, men kun som om det sigtede til  
hans tidligere Stilling, og alene skulde antyde, hvor unødigt det var for ham  
at agere Eroverer. Han blev nu, som Wisen fremdeles beretter, ført frem for  
Dronningen paa hendes Befaling:

„Lager I nu Mindre Hr. Alf, lader ham i Stuen indgange,  
I lade de Fruer og stolte Jomfruer stue saa riig en Fange!“

Det da svared den danske Dronning, det første hun Mindre Alf saa:  
„Er det ikke andet for en Mand, der saadanne Sagne gaar fraa?“

— „Endog jeg er paa Verden liden, dog er jeg mandeligen kønn,  
tydsk kühn);

Men aldrig lever du saa gød en Dag, at du søder saadan en Søn.

Jeg gav dertil min Raabe blaa, (der) er staaren i Moser og Lilje  
Jeg maatte ikkun een Nat hos eder sove, om det var saa eders Bilje.

„Maatte jeg en Nat ikkun hos eder sove — det vilde ikke uden eders  
Terne —

det vil jeg for Sanden siige, I bade for mig saa gjerne“. —

Det svared hannem danske Dronning — hun slog sin Haand mod Bord —:  
„Du skal klæde en Stejle imorgen, førend Folk de gange til Bord.

— „Hvi stejlede du ikke Knut af Sønderborg, ikke Ivar af Holstebro?  
Ikke da vare de meget bedre end jeg, dog de vare dig mest tro“.

Toge de liden Greve Hr. Alf, lobe hannem af Stuen udgange;

„Nok saa have Fruer og stolte Jomfruer stuet den skalkagtige Fange“.

nen, sees det, at man dog ikke har skredet til nogen Inddragning førend efter hans Død. Da Hertug Haakon, efter at have bestegyet Tronen og saaledes mindst 9 til 10 Aar senere, fik et Brev fra Kong Edward i England om at den Gjeld, hvori Alf Jarl stod til Enken efter William af Gatton, endnu ikke var afgjort, svarede Haakon, at han Maret efter Hr. Alfs Død efter de fra gammel Tid bestaaende Lovforrifter havde ladet bekjendtgjøre over hele Riget, at Alle og Enhver, hvem han maatte have været noget skyldig, skulde melde sig til at faa deres Tilgodehavende udbetalt førstkommende Michelsdag efter at eet Aar fra hans Død at regne var udløbet; til hvilken Tid da alle indsendt sig, saavel indenlandske som fremmede, og deelte hans Efterladenskaber forholdsviis mellem sig efter Ret og Billighed, saa at intet blev tilbage <sup>1)</sup>. Dette viser, at han maa have været meget forgjeldet, thi af Udtrykkene skulde man slutte, at ikke engang de private Creditorer fik fuld Betaling, end sige at noget blev tilovers til Kronen. Formodentlig har det været hans store Bekostninger ved at udruste Kaperstibe og holde Lejetropper, der saaledes overstege hans sikkert heel betydelige Indtægter. Maaskee var det den Omstændighed, at man allerede forud vidste, at der ej vilde blive noget tilovers til Kronen (eller i nærværende Tilfælde maaskee til Hertugen) som var Marsag i at man ikke hastede saa meget med at udstede Proclama, maaskee har dog ogsaa Grunden været den, at man ej var utilbøjelig til at tilstaa ham Landsviist igjen og vel endog gjengive ham flere af hans Værdigheder og Besiddelser, hvis han gjorde sig fortjent dertil paa en eller anden Maade; og dette kan da muligviis have været den Spore, der drev ham til at komme frem af sit Smuthul og deeltage i Krigen paa egen Haand. — Alf Erlingsøn kan efter det her oplyste

„Og de ledte Mindre Greve Hr. Alf østenfor Helsingborg ud;  
Sine Synder han kjendtes saa klagelig, saa fast raabte han til Gud“.

Wisen lægger ham nu endeel Ord i Munden, der bære Bræget af at være senere tilblidte, især da det endog heder „en Greve var jeg af Erlings Øt over Lunsbergs Len det rige“, thi han havde, som vi have seet, ikke noget med Lunsberg at besille, og hans Øttegaard Thornberg, hvilken man har forverlet med Lunsberg, var intet Len. Han kaldte sig, som ovenfor viist, Jarl af Sarysberg, og er virkelig denne sidste Deel af Wisen lige saa gammel som det øvrige, maa der oprindeligt have staaet „over Sarysbergs Len det rige“. Han anklager sig i dette sit Skriftemaal for at have „taget og revet uden Skjel“, bedrevet „grueligt Mord paa hver han fik i Sinde, og sparet hverken Kone eller Mø, men dem „baade læstet og skendt“, at han havde berøvet den fattige Berger Guds og Liv, og at Søner og faderløse Børn streg til Gud over ham. Det tør nok hændte, at hans Færd i Danmark har været saaledes beskaffen, men det er ikke synderligt rimeligt, at han skulde have udtrykt saa stor Anger dereover. (Nahvels og Myerups Udv. danske Viser II. S. 215—219.)

<sup>1)</sup> Thorkelins Analecta, S. 161.

neppe have efterladt sig arveberettigede Børn, skjønt det rigtignok heder i en Bise, at han skulde have haft en Datter, Christina, der var gift med den bekjendte Nane Jønsson, en af Kongemorderne, hvilket dog savner al anden Bekræftelse, og med ham uddøde derfor sandsynligviis denne Thornberg=Æt, der ved hans Farfader Alfs Giftermaal med Hertug Skules Syster var neje beslagt med selve Kongehuset. Naaget Alf Erlingsøn aabenbart udrettede mere vndt end godt i den korte Tid, han havde noget at sige og tildrog sig Opmerksomheden, og hans Undergang derfor neppe var til Skade for Riget, maa han dog have været en højst merkkelig Personlighed, der især gjorde et mægtigt Indtryk paa den store Hob, hvorfor ogsaa hans Navn endnu lever i Folkesagn og Folkevise <sup>1)</sup>).

79. Forhandlinger med Skotland og England om Kongedatteren Tomfru Margretes Antagelse som Skottlands Dronning og hendes Giftermaal med den engelske Ironarving. Margretes Død og Erik's forgjæves Forsøg paa at arve hende.

Efter en yngre Forfatter's Gjetning skal det have været den unge Tomfru Margretes Anliggender, der i Aaret 1290 kaldte Kong Erik tilbage fra hans danske Tog <sup>2)</sup>). Dette er i sig selv heller ikke usandsynligt, eftersom Forberedelserne til hendes Afsendelse til Skotland netop, efter hvad der her nedenfor skal vises, faldt i anden Halvdeel af dette Aar, og sikkert krævede hendes Faders Nærværelse hjemme. Noget bestemt Udsagn findes dog ikke derom, og de Forhandlinger, der havde hendes Afsendelse til Følge, havde allerede taget sin Begyndelse i 1289, saaledes som det ovenfor er berørt. Den, der fra først af synes at have sat dem i Gang, var den engelske Konge, som nu engang havde foresat sig at benytte Lejligheden til at skaffe sin Søn Skottlands Krone ved et Giftermaal mel-

<sup>1)</sup> Se de oven anførte Biser. Naar det i den sidste heder, at hans blaa Kaabe var skaaren i Roser og Liljer, skulde man formode, at han førte Roser og Liljer i sit Vaabenstjeld, men dette var dog neppe Tilfældet, thi i en Registratur over Breve i det engelske Scaccarium (Exchequer), meddelt i Palgraves „Kalendars and Inventaries of the treasures of the Exchequer“, hvor Registratoren i Margen ved hvert registeret Brev eller Samling af Breve har tegnet den Signatur, der var anbragt uden paa Væsen eller Posen, hvori Brevet laa, findes der ved de ovenfor omtalte Breve af Alf Jarl fra Aaret 1286 tegnet Forparten af en Hund, med en Lænke om Halsen, hvori en Sverdklinge. Da man nu ved de Breve, der verledes mellem Norge og England i Anledning af Guido af Montfort, finder Norges Vaaben vedtegnet, ligesaa Castillas ved Breve fra Castilla, o. s. v., maatte man slutte, at Hundehovedet med Lænken og Sverdet var Alf Jarls Merke.

<sup>2)</sup> Huitfeldt S. 302, som rigtignok fejlagtigt nævner Margretes Død, thi hun døde meget senere end Erik kan antages at være dragen hjem. Det Hele er formodentlig kun en Gistning og Combination af Huitfeldt selv.

lem ham og den unge Tronsfølgerinde. Med utrættelig Iver underhand- lede han med Skotlands Rigsforstanderskab, med Kong Erik, med selve Paven; Kong Erik selv optræder i alle disse Forhandlinger næsten kun som Biverson. Ham havde det vist været kjærere, om Margrete var bleven ugift indtil hun var bleven voksen, og at han imidlertid selv kunde være hendes Formynder: det var at forudsee, at hun ved Giftermaalet med Englands Tronsfølger vilde saa at sige være tabt for Norge, og at hele Indflydelsen vilde komme i den mægtige, herskesyge Kong Edwards Hænder. Dette kunde hverken være behageligt for Kong Erik, eller for Skoterne i Almindelighed, og det er ikke usandsynligt, at ogsaa denne Betragtning for en stor Deel kan have bidraget til at de skotske Regje- ringsherreer ej holdt sig det Kong Alexander givne Lofte efterrettelige, men en Tidlang vægrede sig ved at anerkjende Margrete, og derved kom i det spendte Forhold til det norske Hof, som Alf Karls ovenfor om- talte Brev noksom lægger for Dagen, og som siden efter endog foranle- digede Kong Erik til at fordre en Godtgjørelse. Kong Erik havde dog, naar han vilde sætte sin Datters Rettigheder igjennem, intet andet Valg end at henvende sig til den engelske Konge, thi selv var han neppe mæg- tig nok dertil, i det mindste ikke saa længe han havde en Krig at føre, der var mere end tilstrækkelig til at optage hans Stridskræfter. Alf Erlingsøns Trusler og store Ord have neppe gjort nogen Virkning. Bjarne Erlingsøen udrettede heller ikke, som det lader til, noget synder- ligt under sit Ophold i Skotland den følgende Winter. Endog de Penge, der skyldtes Kong Erik ifølge Egteskabscontracten, bleve, som vi have seet, tilbageholdte. I 1287 og 1288 finder man ej engang omtalt, at Underhandlinger bleve fortsatte, og maaskee have de været ganske afbrudte, med mindre man kan antage, at den før omtalte Magister Huguitio, den pavelige Tiende-Collector, i et af de Breve sendtes over til Skotland for at virke i Margretes Interesser, hvortil der findes en Antydning <sup>1)</sup>. Men han kan i alle Fald ikke have gjort andet, end i Stilhed at bear- bejde Gemytterne til Margretes og hendes Faders Fordeel: nogen Over- eenskomst blev ikke sluttet, lige saa lidet som der endnu gjordes noget Skridt til at modtage den unge Kongedatter som Landets Dronning. Dmsider saa da Kong Erik sig, i Mæret 1289, nødt til at henvende sig til Kong Edward, og ganske at lægge sine og Datterens Interesser i hans Haand. Han sendte i dette Øjemed trende Herrer til ham, nemlig Ba- ronen Hr. Thyrvik af Leikvange, den før omtalte Peter Algotsson fra

<sup>1)</sup> I 1290 befalede nemlig Kong Edward, som det vil sees, at der skulde udbe- tales Huguitio af det skotske Skatkammer 200 Pund, fordi han med Treffab, megen Umag og Beføstning havde tjent Dronning Margrete. Dette kan neppe have været uden i Gjenstaa af Underhandler, hvilket han ej var i 1289 og 1290.

Sverige, Kong Magnus's forrige Cantsler, og Midderen Guthorm af Oslo, med den mest udstrakte Fuldmagt til at raadslaa med ham og vedtage de Foranstaltninger, der maatte være bende mest tjenlige. I Fuldmagtsbrevet nævnes ogsaa Midderen Thorvald Thoresen, Hertugens Systsmand paa Hjalmland, men man seer af de paaafølgende Forhandlinger, at han ikke kom med. Sandsynligviis var det bestemt at Gesandterne paa Vejen til Skotland og England skulde anløbe Hjalmland og at han der skulde slutte sig til dem, men enten have de af Vejr og Vind eller andre Omstændigheder været forhindrede fra at tage denne Cours, eller og har han af en eller anden Grund ikke kunnet paatage sig Hvervet <sup>1)</sup>. Gesandtskabet blev, som man maa antage, affærdiget fra Norge

<sup>1)</sup> De os levnedes Aftstykker angaaende denne Sendelse frembyde enkelte Vanskeligheder med Hensyn til Tiden. Hos Rymer I. 2. S. 706, meddeles Fuldmagtsbrevet for de fire oven nævnte Herrer, Thyrrik af Leikvange, Peter Algethsen, Thorvald Thoresen, og Guthorm af Oslo; men Brevet er dateret apud civitatem Burgensem 1ste April i Kongens tiende Regjeringsaar. Dette vilde være 1ste April 1290, da Eriks 10de Aar løber fra 10de Mai 1289 til 10de Mai 1290. At Brevet dog ikke kan være udsærdiget da, viser sig dels deraf, at tre af de her nævnte Gesandter allerede, som det nedenfor skal berettes, vare i England om Høsten 1289, og sluttede Forliget i Salisbury, dels ogsaa deraf, at Thyrrik af Leikvange, en af Gesandterne, i Kong Edwards Brev af 15de Mai 1290, der nedenfor vil blive omtalt, nævnes som en af de norske Herrer, hvis Forløste for Kong Erik det ved Paasketid 1290 (2den April) var Tale om at udvirke, hvilket viser, at han, lige saavel som de øvrige, der her nævnes, nemlig Erkebiskoppen, tre af Biskopperne, Audun Hugeliksøn og Bjarne Erlingsøn, om Vaaren 1290 var hjemme i Norge, og ikke paa nogen Gesandtskabsrejse i England. En Fjæl maa saaledes finde Sted i Dateringen, men hvilken, er ikke let at sige. Nærmest ligger det for Haanden at antage 10de (decimo, xmo) urigtigt læst eller skrevet i Stedet for 9de (nono, ixmo), i hvilket Tilfælde ogsaa i Stedet for „Burgensem“ skal læses „Bergensem“, og Kongen allerede maa have udstedt Fuldmagten i Bergen, ferend han tiltraadte Toget til Danmark, skjønt Gesandterne ej kom afsted, ferend om Høsten. Eller og maa „Apr.“ være urigtigt læst i Stedet for „Septbr.“, og Brevet være udstedt i Berg d. e. Sarpsberg, under et Besøg, Kongen kan have gjort der medens han opholdt sig i Viken. Det første er dog det rimeligste; det forklarer ogsaa bedst, hvorfor Thorvald Thoresen ej kom med, thi naar Brevet var udstedt i Bergen, og Gesandterne efter den første Bestemmelse skulde rejse ud derfra, laa det ogsaa i deres Vej at anløbe Hjalmland, hvorimod de, naar de først rejste ud om Høsten, fra Viken, ikke uden alt for stor Umvej kunde lægge Coursen saa langt nord. Det torde vel endog hende, at netop den Omstændighed, at Gesandterne ej kom afsted ferend i Kongens 10de Aar, har foranlediget Fjælen i Dateringen. — Thyrrik af Leikvange kaldes i Fuldmagtsbrevet, der er udstedt paa Latin, Terrius de Campis Ludi, og i et senere paa Frans udstedt Brev Terri des Champs de Jeu, hvor altsaa Ottegaards-Navnet ligesom er oversat, ligesom ved Alf Erlingsøn Navnet Thornberg = Mons Spinæ. — Thorvald Thoresen kaldes Thorvaldus de Shetland; han forekommer som Systsmand paa Hjalmland i flere Breve til 1307, see Dipl. Norv. I. No. 89, 109. Af No. 81 sees at

under Kongens Ophold i Tunsberg strax efter hans Tilbagekomst fra Krigstoget til Danmark, altsaa i de sidste Dage af August eller de første af September, thi i Løbet af denne Maaned maa Sendebudene være ankomne til England, eftersom de skotske Regjeringsherrer den 3die October tilskreve Kong Edward fra Melrose Kloster, at de paa hans Anmodning herved sendte befuldmægtigede Gesandter for at raadflaa om og træffe Aftale angaaende visse af de norske Sendebud til ham paa Bane bragte Anliggender, saaledes som det i et fra ham nylig modtaget Brev var antydet, lovende at godkjende alt, hvad der saaledes i hans Nærværelse blev vedtaget, forudsat at det ikke stred mod Skotlands Frihed og Ære, eller kom dets Indbyggere til Skade <sup>1)</sup>. Naar nemlig de skotske Regjeringsherrer den 3die October kunde besvare et Brev fra Kong Edward, hvori denne indbød dem til at udnævne Befuldmægtigede for at underhandle med de norske Gesandter, maa dette Indbydelsesbrev være skrevet i September, og Gesandterne fra Norge selv være ankomne nogen Tid forud. Deres Andragende til Kong Edward gif ud paa, at han med Naad og Daad vilde hjælpe til, at Jomfru Margrete maatte blive adlydt som Skotlands Arving og Dronning, saa at hun herefter kunde herske i dette Rige, ligesom andre Konger i sine Riger. Om de desforuden havde det Hverv, og Fuldmagt til, forelobigt at aftale et Gifttermaal mellem Margrete og Edwards unge Søn, er tvivlsomt, og man skulde snarere være fristet til ej at antage det; thi vel seer man, at Kong Edward allerede paa denne Tid eller snarere før havde været betænkt paa at borttrydde den Hindring, begge de unge Horns Slægtstaf i tredie Grad stillede i Vejen for deres Egtteskab, ved at anholde saa betimeligt hos Pave Nikolaus om den fornødne Dispensation, at denne allerede kunde udfærdiges den 16de November <sup>2)</sup>; men man vil dog af det følgende see, at Edward en Tidlang maa have holdt dette Skridt saa vidt muligt hemmeligt, og at han ikke fremlagde Dispensationen, førend det Fornødne var bragt i Orden om Margretes Modtagelse af Skotterne, og disse al-

---

han 1292 var gift med Fru Sigrid Olafsdatter, hvis Fader Olaf Hallvarðsøn ejede Sifelund i Hvinisdal. Hvis Guthorm af Oslo ej udtrykkeligt kaldtes Ridder, kunde man antage ham for den samme som Guthorm Gydaesen, der oftere er omtalt, og som nepop havde hjemme i Oslo, men han forekommer allerede i 1287 som Baron.

<sup>1)</sup> Nymø, 1. 2. S. 713.

<sup>2)</sup> Sammeleeds S. 721. Slægtstabet bestod i at Margrete, Kong Erlifs Dronning, Alexander den 3des Datter, den unge Margretes Moder, var Kongesønnen Edwards kjædelige Eftendebarn; Alexander blev nemlig 1251 gift med Margrete, Kong Henrik den 2dens Datter, Kong Edward den 1stes Søster; deres Datter var Kong Erlifs Dronning Margrete, den unge Margretes Moder.



lerede vare bearbejdede til Fordeel for den paatænkte Forbindelse, samt desuden havde hørt Nygter om, at en saadan Dispensation virkelig skulde være erhvervet. Kong Edward frygtede vel, neppe uden Grund, at hvis hans Giftermaalsplan blev bekjendt, førend Gemytterne tilbørligt vare forberedte, vilde den, og dermed hans hele Haab om Englands og Skotlands Forening under hans Sønns Herredomme, ganske gaa overstyr; Skoterne, engstlige for deres Selvstændighed, kunde vægre sig ved at modtage Margrete som deres Dronning, og vælge sig en Konge blandt de andre Prætendenter til Kronen, og Kong Erik, hvis Mening det visse heller ikke var, ganske at give Slip paa den fædrene Myn- dighed over sin Datter og de Fordele, han deraf kunde høste, naar hun tillige var Skotlands Dronning, men af hvis hele Holdning under de paaføl- gende Forhandlinger man tvært imod tydeligt kan see, at han kun tvungen af Omstændighederne fandt sig i hvad der skede, og saavel af Skoterne som af Edward betragtedes med Mistanke, som den, der nærrede ganske andre Planer med sin Datter, vilde vel og have gjort Vanskeligheder ved at sende sin Datter fra sig, eller overhoved indgaa paa en Ordning af Sa- gerne, der banede Vejen for Edwards Hensigter. Dennes Politik var det derfor, som man af det følgende kan see, først, hvad der var det vigtigste, at faa Margretes Anerkjendelse og Modtagelse af Skoterne bragt paa det Nene; naar Giftermaalsplanen holdtes hemmelig, og hans hele Ferd saaledes var Præget af den største Uegennyttighed, vidste han at der heller ikke fra Kong Eriks Side vilde møde Indvendinger, thi han kunde ikke andet end være tilfreds med, at hans Datter blev aner- kjendt af Skoterne, og modtagen som deres Dronning. Naar dette var bestemt, og fra alle Sider sikret ved højtidelige Løfter, da først var det paa Tide at bearbejde Skoterne til Fordeel for Giftermaalsplanen, og naar de først gik ind derpaa, og omfattede den med Interesse, vilde det være ligegyldigt, hvad Kong Erik meente derom, thi det engang givne og be- svorne Løfte om at sende hende maatte han holde. Det hele gik saa- ledes egentlig ud paa at vinde Skoterne og overlifte Kong Erik.

De Besuldmægtigede, der nu affendtes fra Skotland, vare Biskop- perne af St. Andrews og Glasgow, Sir Robert Bruce den ældre, Hætte til Annandale, og Sir John Comyn. Mødet holdtes efter Kong Edwards Bestemmelse i **Salisbury**, hvor ogsaa Kong Edward lod Be- suldmægtigede fremmøde, nemlig Biskopperne af Worcester og Durham, samt William Jarl af Pembroke, og John Jarl af Guverne. Der var saaledes i alt tre norfke, fire skotske og fire engelske Besuldmægtigede <sup>1)</sup>.

<sup>1)</sup> Dette viser udtrykkeligt, at Fuldmagten for de norfke Gesandter har været udstædt til disse Forhandlinger; thi ogsaa fra norfke Side skulde der oprindelig sendes fire.

Efter mange Debatter og Forhandlinger enedes de forsamlde Herrer endelig om følgende Punkter, hvorom de den 6te November udstedte deres Brev :

1. At Jomfru Margrete, der her kaldes Dronning og Kving, skulde komme til England eller Skotland inden næste Mars Allehelgensdag (1ste Novbr.) fri for al Giftermaals- og Feste maals-Aftale; de norske Gesandter skulde sørge for at dette skede saaledes, med mindre Dronningen havde en gyldig Undskyldningsgrund.

2. Kongen af England lovede, at hvis Dronning Margrete kom i hans Hænder, fri for al Egte skabs-Aftale, skulde han, naar Skotland var roligt og fredeligt, saa at hun sikkert kunde komme derhen og opholde sig der, samt Skotlands Folk anmodede ham derom, sende hende til Skotland, lige saa fri for saadanne Egte skabs-Aftaler, som hun kom, dog saaledes at Skoterne, førend de modtog hende, skulde stille ham tilstrækkelig Sikkerhed for, at de ej vilde bortgifte hende uden efter hans Foranstaltning, Vilje og Naad, eller med hendes Faders, den norske Konges, Samtykke.

3. De skotske Befuldmægtigede lovede for sig og sine Landsmænd, at de skulde sikre Jomfru Margrete Skotlands Rige, førend hun kom derind, at de skulde stille Borgen for at hun trygt kunde komme der som i sit Rige og opholde sig der efter Behag, som Landets Herskerinde og Kving, samt at de for alt dette skulde stille saadan Sikkerhed, som billigt kunde fordres, og de norske Gesandter sagde at de kunde præstere.

4. Hvis der blandt Skotlands Rigsforstandere eller Ministre var nogen, som de norske Befuldmægtigede eller Dronningen fandt udelige eller mistænkelige, skulde de strax fjernes, og nye, bedre indsættes i deres Sted, efter Overlæg og Omsorg af retskafne Mænd fra Skotland og Norge, samt dem, Kongen af England dertil beskikkede. Kunde de skotske og de norske Mænd ej blive enige i dette Stykke, skulde de raade, til hvilke de engelske Gesandter sluttede sig, og det samme skulde ogsaa gjelde i alle andre Forhandlinger mellem hine Mænd, Skotland vedkommende, hvorfor der ogsaa skulde afgives en Beretning saavel til Englands som til Norges Konge om det skotske Riges Tilstand.

5. Ved næste Mars Midfaste skulde de nye berørte skotske Mænd indfinde sig i eller ved Grændsestaden Roxburgh, og de af den engelske Konge udnævnte ved Wark eller Carham, hvor der da skulde bandles nærmere om Opfyldelsen af de ovenfor bestemte Punkter samt de Sikkerheder, der vare at stille.

Brevet blev chirographarist udfærdiget i tre Exemplarer, to paa Fransk, for England og Skotland, og eet paa Latin for Norge, samt

befeglet af alle de elleve Herrer <sup>1)</sup>). Under samme Dag udstedte Kong Edward, fra Clarendon <sup>2)</sup>), et Brev, hvori han vedtog det ovenfor paa hans Vegne givne Løfte om at sende Margrete fri for enhver Forpligtelse til Skotland, under de der opstillede Betingelser; hvorhos han ogsaa samme Dag tilskrev Skotlands Prælater, Magnater og menige Mætte, at da han paa det ivrigste ønskede at bringe sin fjære Slægtning Dronning Margretes Anliggender paa det Stene, til Guds Ære, Rigets Bedste og hendes egen Fordeel, bad han dem indstændigt at vise de i hendes Navn indsatte Rigsforstandere den Opmerksomhed og Lydighed, at han selv og Dronningen kunde have Grund til at rose deres Loyalitet. Saa snart det nu forestaaende Parlement i London var til Ende, skulde han sende nogle Medlemmer af sit eget Raad til Skotland, af hvilke, saavel som af Rigsforstanderne, han vilde faa vis Underretning om Rigets Tilstand, den han med Guds Hjelp haabede var rolig og fredelig <sup>3)</sup>). Man seer for øvrigt af alle disse Forhandlinger, at han her optraadte ganske som Skotlands øverste Leensherre, og at Skoterne selv heller ikke ligefrem protesterede derimod. Muligt, at han dog derhos handlede i Egenkab af Margretes nærmeste Frænde i England og Skotland. Han havde ellers nu faaet sikret sig det vigtigste, Margretes Anerkjendelse, og benyttede Tiden paa det bedste til ogsaa at bringe det paa det rene. Hvilke Mænd han sendte for at raadslaa med de skotske Regjeringsherrer, vides ikke, heller ikke hvad Forhandlinger der fandt Sted imellem dem <sup>4)</sup>); saa meget seer man kun, at de maa have forstaaet at drive Sagen, og benyttet Tiden godt, thi den 17de Marts, Fredagen efter Midfaste, der var den i Overenskomsten til Salisbury bestemte Tid til Sikkerhedens Stilling m. m. <sup>5)</sup>), tilskrev allerede samtlige Biskopper, Abbeder og Baroner i Skotland, med Rigsforstanderne i Epidfen, fra Brigham baade Kong Edward og Kong Erik hver sit Brev, hvori de paa det ivrigste anbefalede Bis-

<sup>1)</sup> Rymer I. 2. S. 719, 720.

<sup>2)</sup> SammeSteds, S. 719. Kongens Brev er dateret simpelt hen 6te November, medens Overenskomsten er dateret St. Leonards Dag, der ogsaa er 6te November. Clarendon Park ligger ganske tæt ved Salisbury, og Kongen har formodentlig opholdt sig der under hele Mødet.

<sup>3)</sup> Rymer I. 2. S. 721.

<sup>4)</sup> Sandsynligviis var det dog fornemmelig den i disse Forhandlinger saa meget benyttede Biskop Anton af Durham, hvis Biskopsdomme grændsede nærmest til Skotland, og som saaledes formodentlig af alle Englands Biskopper baade kjendte bedst til de skotske Forhold, og havde størst Indflydelse der i Landet.

<sup>5)</sup> Rymer I. 2. S. 731. Brevene, der ere forfattede paa Franssk, ere daterede Fredag efter Gregoriusdag, men denne, 12te Marts, var i 1290 Midfaste Søndag.

termaalet mellem Dronning Margrete og den engelske Kongesøn. I Brevet til Kong Edward heed det, at de „paa Grund af hans gode Nygte, den Retfærdighed han viste mod alle, og det gode Naboskab og den store Fordeel, Skotland havde nydt af ham, hans Fader og Forfædre“, vare særdeles glade ved at have hørt, at Paven skulde have meddeelt sin Dispensation til Egteskabet mellem hans Søn og Dronning Margrete; de udbade sig nu herom tilforladelig Efterretning; var Dispensationen allerede erhvervet, gavede de herved sit Samtykke til Giftermaalet, og skulde den først erhverves, vare de villige til, i Forening med Kong Edward at gjøre de nødvendige Skridt til dens Erhvervelse; under alle Omstændigheder skulde de sende Gesandter til ham ved det Parlement, der forestaaende Paaste (2den April) skulde holdes i London, for at handle nærmere om dette Anliggende. Til Kong Erik talte de et alvorligere, næsten lydende og truende, Sprog, der viser, at Stemningen mod ham endnu ikke var den bedste. „Da de“, heed det, „vare forvissede om at han ønskede hvad der kunde befordre hans Datters og hendes Niges Hæder, og da Paven nu, efter hvad der var almindelig Tale paa forskjellige Kanter af Verden, havde givet Tilladelse til at Englands Tronarving maatte egte hende, havde de paa Nigets Vegne samtykket i dette Giftermaal, hvorfor de nu herved anmodede ham om at foranstalte det fornødne til, at hans Datter snarest muligt kunde blive sendt til England, i det aller seneste inden Allehelgensdag, som det forhen var aftalt; derved vilde han særdeles forbinde dem; „men skulde det hende, at han ikke gjorde det, saa vilde de træffe de bedste Forholdsregler, Gud maatte indgive dem til Nigets og Folkets Gavn“. Dette var, med andre Ord, at true med Frafald fra hans Datter, hvis hun ej søjede sig efter deres Onske, og den Afstale, de, ham uadspurgt, maatte træffe med Kong Edward. Under de nærværende Omstændigheder var der dog intet andet for, end at finde sig deri, og rette sig derefter, ellers kunde hans Datter lettelig gaa Glip af sin Krone. Edward og Skotterne bære sig ogsaa i deres videre Forhandlinger paa det nærmeste ad, som om Margretes egen Fader aldeles ingen Stemme havde med Hensyn til hendes fremtidige Skjebne; naar de henvendte sig til ham, var det ej om noget Samtykke, men kun om at paadrive Margretes Afsendelse. Der synes heller ikke paa denne Tid at have været norske Gesandter i England eller Skotland, der kunde optræde paa hans Vegne, thi de sidste Gesandter vare i det mindste om Vaaren 1290 hjemme i Norge <sup>1)</sup>, og havde rimeligviis allerede vendt tilbage strax efter at have sluttet Overeenskomsten i Salisbury; og der tales ingensteds om noget nyt Ge-

<sup>1)</sup> Se ovf. S. 185, Note.

sandtsskab, affendt i 1290. Kong Edward lovede derhos, og Biskop Anton af Durham saavel som Jarlerne af Cornwall og Guarenne inde-  
 stode for, at han efter Vaasken skulde staafe de skotske Sendebud hans For-  
 pligtelsesbrev paa, at dersom Dronning Margrete ikke kom til England eller  
 Skotland inden næste Allehelgensdag, eller hvis Kong Erik ikke ved sin  
 Sed og sit aabne Brev, samt edeligt Forlofte fra Erkebiskop Torund,  
 Biskopperne i Bergen, Stavanger og Dslo, Hertug Haakon, Thyrrik af  
 Leikvange, Audun Hugeliksøn og Hjarne Erlingsøn, der ligeledes skulde  
 give deres aabne Brev derpaa, beseglet med i det mindste fem af de  
 nævnte Herrers Segl, at Margrete skulde blive affendt til den bestemte  
 Tid, med mindre lovligt Forfald hindrede det, — da skulde han lade udbetale  
 de skotske Rigsforstandere 3000 Ml. i Berwick til den Tid, som nær-  
 mere maatte blive aftalt med de skotske Gesandter. Tiden bestemtes se-  
 nere til Mortensdag, og Kongen udstedte det lovede Forpligtelsesbrev  
 derom den 15de Mai <sup>1)</sup>. Hvad der for øvrigt imidlertid forhandlede  
 paa Parlamentet i London mellem Kong Edward og de skotske Gesandter,  
 meldes ikke udtrykkeligt; man maa kun slutte sig dertil, af hvad der her-  
 efter skede. Det var formodentligt ifølge den mellem dem sluttede Af-  
 tale, at Kong Edward overdrog Biskop Anton af Durham den mest  
 udstrakte Fuldmagt til enten selv eller ved Fuldmægtige eller Sendebud,  
 at underhandle med Kong Erik om alt, hvad der vedkom dem selv og  
 deres Børn, samt træffe den Overenskomst derom, som maatte findes  
 tjenlig. Det Brev, hvori han underretter Kong Erik herom, er dateret  
 fra Woodstock den 10de April. Han ytrer her, at han, efter Biskoppens  
 egen indstændige og hyppigt gjentagne Begjæring har overdraget denne  
 Fuldmagt til ham, der har for Dje og ivrigt søger at befordre Kong  
 Eriks Gavn af Riget Skotland, hvilken ogsaa Kong Edward selv i dette  
 som i andet ønsker den bedste Fremgang <sup>2)</sup>. Syv Dage efter tilskrev  
 han ogsaa Kong Erik et andet Brev, hvori han endelig rykkede frem  
 med Underretningen om at han havde faaet og virkelig var i Besiddelse af  
 den pavelige Dispensation for det paatænkte Giftermaal; han bad derfor  
 nu indstændigt Kong Erik at paastynde Margretes Afreise. Det vilde,  
 slutter han, gjøre ham ondt, om deres Ønsker i denne Sag skulde være  
 forskjellige, eller om Erik heri vilde gjøre nogen Forhaling, „hvilket ikke  
 vilde være sømmeligt for den kongelige Bærdighed“ <sup>3)</sup>. Her var ikke  
 længer Tale om at forlange Kong Eriks Samtykke til Giftermaalet;  
 man forudsatte ligesom at det faldt af sig selv, og at det kun var utilis-

<sup>1)</sup> Rymer I. 2. S. 734.

<sup>2)</sup> Sammesteds, S. 731.

<sup>3)</sup> Sammesteds.

børligt, dersom han gjorde Vanskeligheder derved. Vi have strax ovenfor seet, at Kong Edward uden videre tiltog sig at give Løfter og Forsikringer om hvad Kong Erik skulde gjøre, og vedtog endog at betale en Mulct, hvis det ej skede; ret som om Kong Erik her slet ingen Vilje havde.

Det var formodentlig Meningen, at Biskop Anton skulde overbringe begge disse Breve til Norge. Men hvor vidt han virkelig drog derhen, kan man af de forhaandenværende Beretninger og Aftstykker ej godt see. Der tales vel ikke i de gamle Annaler om at nogen engelsk Biskop om Vaaren eller Sommeren var i Norge, men de tale rigtignok heller intet om de storske Gesandter, hvilke, som man med Bestemthed veed, senere paa Høsten kom til Norge for at hente Margrete, eller overhoved om hendes Afreise; af hiin Taushed kan man derfor ikke slutte, at Biskop Anton ej kom til Norge. At Forhandlinger med Kong Erik havde fundet Sted i Sommerens første Halvdeel, førend han tiltraadte Toget til Danmark, og at hans foreløbige Samtykke maa være erholdt, med andre Ord, at han maa have opgivet Haabet om at kunne træffe nogen for sig fordeelagtig Bestemmelse om sin Datters Giftermaal, synes klart deraf, at ser af Kong Edward dertil særskilt udnævnte Befuldmægtigede, hvoriblandt fremdeles Biskop Anton af Durham, allerede i Juli-Maaned kunde skride til formeligt at afslutte en Overenskomst med Skotlands Regjering og Magnater om Betingelserne for Giftermaalet mellem begge de kongelige Børn, hvorved der endog omhandlede, hvad der skulde skee, hvis de døde barnløse <sup>1)</sup>, og at Skotlands Regjering henstillede denne Overenskomst til Edwards Natihabition <sup>2)</sup>, samt udnævnte tre Befuldmægtigede, Biskop Robert af Glasgow, Biskop Alan af Katanes og John Comyn til at aftale det videre med Edward, uden at Erhvervelsen af Kong Eriks Samtykke med et eneste Ord er omtalt <sup>3)</sup>, og uagtet dette i det mindste ikke officielt var erhvervet, da Kong Edward først under 28de August, da han meddeelte Natihabitionen, udnævnte Biskopperne Anton af Durham og Robert af Glasgow, samt John af Guarenne, John Comyn, og Mag. Henric af Newark til sine Gesandter og Befuldmægtigede til at træffe Overenskomst med Kong Erik eller hans befuldmægtigede Sendebud om Feste-maalet mellem den unge Edward og Margrete. For Formens Skyld udstedte ogsaa den unge Edward en

<sup>1)</sup> Brev hos Nymmer S. 735, dateret Brigham 18de Juli, Tirsdag før St. Margretes Dag. De Bestemmelser i dette Brev, som sigte til at værne om Skotlands Selvstændighed, vedkomme os ej her.

<sup>2)</sup> Nymmer S. 736.

<sup>3)</sup> Brev hos Nymmer S. 737, dateret Kalkhon 31te Juli.

lignende Fuldmagt til Jon af Guarenne alene <sup>1)</sup>. Det var aabenbart ikke Hensigten at disse Befuldmægtigede skulde gaa til Norge, men alene at de skulde begive sig til Skotland eller i det højeste til Orknerne for der at møde Befuldmægtigede fra Norge, thi i et Brev af samme Dag til Skotterne <sup>2)</sup> meldte Kong Edward disse, at han til Riget Skotlands Fred og Gavn sendte dem Biskop Anton for midlertidigt at træde i Margretes og den unge Edwards Sted, og i Forening med Rigsforstanderne og Magnaterne at frede og ordne Riget. De oven nævnte største Befuldmægtigede lovede paa Rigets Vegne, at hvis Margrete kom inden Allehelgensdag, fri for alle Egteskabsbaand, skulde alle Rigets Fæstninger blive den unge Edward overgivne; kom hun ikke, skulde Slots herrerne dog edeligen forpligte sig at beholde Fæstningerne for Margrete og Edward. I et andet Brev, dateret den 1ste September, bekendtgjorde Kong Edward, at, da Norges Konge agtede at sende Befuldmægtigede til England for at handle <sup>3)</sup> om Sager, der vedkom dem begge, havde han meddeelt samme Biskop Anton Fuldmagt til at lade de norske Gesandter faa det behørigt Lejde <sup>4)</sup>. Imidlertid havde begge Edwarderne, Fader og Son, under 29de August befuldmægtiget Biskop Anton, John af Guarenne og Henrik af Newark til ganske at afslutte Giftermaalet, og for at Sagen kunde gaa raaskere, vedtog Biskop Anton paa Kong Edwards Vegne at udbetale aarligen til Norge 400 Pund Sterling, indtil Margrete havde fyldt sit 15de Aar, hvorhos Kongen bed at den største Kæmmerer skulde udbetale Magister Siquitio 200 Pund, fordi han troeligt havde tjent Margrete og haft Bekostninger for hendes Skyld <sup>5)</sup>. Disse Udbetalinger eller Løfter om Udbetalinger kunne maaskee forklare, hvorfor Erik holdt sig saa passiv. Han befandt sig aabenbart i den største Forlegenhed paa Grund af den danske Krig og Udtællingerne til de tydske Stæder, og kunde ikke godt undvære Edwards Hjelp. Allerede tidligere paa Aaret, før Pints, havde han henvendt sig til Kong Edward med Beklagelse over, at uagtet Skotland ifølge hans Egteskabscontract skyldte ham 700 Mfr. Sterling aarligt, saa vilde der dog til forestaaende Pints være fire Aar hengaaet, (altsaa siden Kong Alexanders Død), hvori han aldeles intet havde faaet; men

1) Trede Breve sammesteds, daterede Northampton den 28de August.

2) Sammesteds.

3) Sammesteds S. 737.

4) Brev sammesteds S. 739, dateret Geythinton 1ste Sept.

5) Suhm, XI. S. 99. Hvorfra Suhm har faaet dette Brev, hvilket ikke findes hos Rymer, og som han citerer uden at nævne Kilden, vides ikke.

for des eftertryffeliger at kunne befordre sine egne og sin Datters Anliggender, havde han saant, hvad han saaledes havde tilgode, nemlig 2800 Mkr., af sine kjære Kjøbmænd William Daverson og William Suat, imod at give dem Anviisning paa hiin Afgift; han anmodede derfor Edward om hans krafftige Medvirkning til at Skotlands Rigsforstandere og Camerarier udbetalte disse Penge til samme Kjøbmænd, hvorom han ogsaa havde tilskrevet dem umiddelbart <sup>1)</sup>. Man kan for Næsten ikke godt see, om de Gesandter fra Norge, Kong Edward ventede, skulde sendes tidligere end Margrete selv, eller om det var de samme, der skulde være i Følge med hende. Det sidste synes dog at være det rimeligste, da der saa sildigt som først i September, da Kong Edward skrev hiint Brev om Lejde for de norske Gesandter, kun var to Maaneder til Allehelgensdag, inden hvilken, i det aller seneste, Margrete selv skulde være kommen til Skotland, og i denne korte Tid vilde man vel neppe sende to Gesandtskaber. Man erfarer desuden af senere Brevskaber og Beretninger <sup>2)</sup>, at det var Kong Eriks Bestemmelse, allerede temmelig tidligt, enten sidst i September eller først i October, at sende hende til Orknøerne, hvorfra hun desto lettere til den bestemte Tid kunde indtreffe i Skotland, og de Gesandter, der fulgte hende, kunde da lettelig, om det behøvedes, forelobigt aflægge et Besøg der eller i England; men den egentlige Afslutning af Egtestabscontracten selv, der for Næsten med Hensyn til Kong Erik nu var en blot Formsag, synes at skulle have foregaaet paa Orknøerne, hvorhen derfor ogsaa saavel engelske som skotske Befuldmægtigede skulde begive sig. De skotske Magnater havde allerede sendt et Gesandtskab, bestaaende af tvende velstuderede og retskafne Mænd, Michael af Wemyng og Michael Scott, til Norge for at afhente Margrete <sup>3)</sup>; formodentlig var det da efter Overlæg med dem, at den her omhandlede Bestemmelse blev truffen.

Om Maaden, hvorpaa den unge Margrete udstyrede og affendtes fra Norge, og af hvilke Herrer og Damer hendes Følge bestod, er ingen Opregnelser levnet. Det er ikke usandsynligt, at Magister Guaitio har været med, da det lader til, at han havde saa meget med Margretes Anliggender at bestille; maastee ogsaa Mag. Peter Mægtsson, der ligeledes sees at have været meget brugt i disse Sager. Men om de medsendte Baro-ners og Midderes Navne er det umuligt at fremsætte nogen sikker Gjetning. Saa meget kan man alene sige med Visshed, at Bjarne Erlingsson ikke kan have været med, da han just paa denne Tid indsejnedes af Erkebi-

<sup>1)</sup> Brev, uden Datum, hos' Rymer S. 732.

<sup>2)</sup> Se fornæmnelig det nedenfor meddelte Brev fra Bispevoen af St. Andrews.

<sup>3)</sup> Fordun, Hearnes Udgave S. 953.



skop Torund <sup>1)</sup>). Derimod maa det ansees udenfor al Tvivl, at en af Damerne i Margretes Følge var Fru Ingebjørg Erlingsdatter <sup>2)</sup>), Alf Karls Syster og Hr. Thore Haakonssøns Hustru; som nær beslægtet med Kongehuset maa hun endog have været den fornemste af Fruerne, og den som nærmest havde den unge Kongedatter i sin Varetægt. Usandsynligt er det derfor ikke, at ogsaa hendes Mand, Hr. Thore Haakonssen, har været med i Følget.

Men Edwards klogt anlagte Planer og glimrende Forhaabninger skulde dog denne Gang blive til Intet, og de Fordele, Kong Erik maastee endnu lovede sig af Datterens Opbrøjselse paa Skotlands Trone, gaa tabt. Det spæde savaarige Barn skal ikke have taalt Sorejsen paa denne sildige Aarstid, saa at hun allerede undervejs blev syg, og rimeligviis i en meget daarlig Forfatning ankom til Orkne. Efter en enkelt Beretning skulde endog hendes Ledsagere paa Grund af hendes Sygdom have ladet Skibene, der førte hende og Følget, løbe ind til Orknøerne <sup>3)</sup>, men dette kan dog ikke forholde sig saaledes, da det tydeligt nok kan sees, at det allerede før hendes Afreise var bestemt, at hun skulde bringes til Orknøerne og at de norske Gesandter i hendes Følge der skulde mødes med de engelske og skotske Befuldmægtigede, saaledes som det ovenfor er viist. Allerede i de første Dage af October kom det Nygte til Skotland, at hun skulde være død, og vakte der stor Sorg hos alle fredelskende Mænd, da netop de indvortes Fejder mellem de mægtige og uregjerlige Stormænd nys vare blevne nogenledes bilagte og Landefreden gjenoprettet i Forventning om hendes Ankomst og om en kraftig Regjering under Kong Edwards Opsigt, medens derimod hendes Død vilde give Løsenet til nye Uroligheder. Der haaves endnu et Brev til Kong Edward, dateret 7de October, fra Biskoppen af St. Andrews, hvori denne underretter ham om det sorgelige Nygte, og levende skildrer Stemningen og Forholdene i den Anledning <sup>4)</sup>. „Eftersom det nys var bestemt i eders Nærværelse“, skriver han, „saaledes de skotske Sendebud, der havde været hos eder, saavel som nogle andre af Skotlands Stormænd, ved Perth Søndag efter Michelsdag (1ste Octbr.) for at høre eders Svar paa, hvad samme Gesandter hos eder havde andraget og forhandlet om; og efter at have hørt dette Svar, taltede de troe Stormænd og en Deel af Rigets Menige eders Højhed paa det aller forbindtligste, hvorpaa bemeldte eders Gesandter, saavel som vi, gjorde os rede til at drage til

<sup>1)</sup> Se ovenfor S. 170.

<sup>2)</sup> Dette fremgaar af Beretningen om den falske Margrete, se nedenfor.

<sup>3)</sup> Hemingsford, hist. Edv. I. S. 30.

<sup>4)</sup> Rymer, S. 741.

Ordnøerne, for at underhandle med de norske Gesandter og modtage vor Dronning. Men da lod blandt Folket det sorgelige Nygte, at samme vor Frue skulde være død, hvorover Skotlands Rige er forurosliget, og det menige Folk fortvivlet. Sir Robert Bruce, som før ikke havde villet indfinde sig ved hiin Samling, er nu efter Enkeltes Tilskyndelse kommen did med en betydelig Styrke, dog veed vi endnu ikke, hvad han agter at gjøre, eller paa hvad Maade han vil gaa frem. Men Jarlerne af Mar og Arholl have allerede opbudt deres Hære; de andre Magnater begive sig ligeledes hver til sit Parti, og man kan saaledes frygte for en almindelig Krig og stor Blodsudgydelse, hvis ikke den Højeste, ved eders Flid og Bistand, bringer hurtig Hjælp. Biskoppen af Durham, Jarlen af Guarenne og vi selv have siden hørt, at vor Frue er kommen sig af sin Sygdom, men endnu meget svag; vi ere derfor komne overeens om at opholde os her ved Perth, indtil vi af nogle til Ordnøerne affendte Riddere have faaet Bished om hendes Tilstand, som Gud give moatte være god og tilfredsstillende. Saa vi gunstige Efterretninger om hende, hvilke vi vente Dag efter Dag, ere vi færdige at rejse didhen efter Bestemmelsen for da, saa godt vi formaa, at udføre oven nævnte Hverv. Kommer Sir John Balliol til eder, raade vi eder, at I seer til at forhandle med ham paa saadan Maade, at i alle Tilfælde eders Ære og Fordeel bevares. Men skulde det hændes, at vor Frue, hvilket Gud forbyde, siger denne Verden Farvel, da var det onskeligt, om eders Excellens fandt for godt at nærme eder Grændsen, for at trøste det skotske Folk og forebygge Blodsudgydelse, saa at Rigets troe Mænd kunne bevare sin Sed ukrenket, og tage den til Konge, som med Rette bør arve Riget, dog kun for saa vidt han vil rette sig efter eders Raad<sup>1)</sup>.

Om det virkelig forholdt sig saaledes, at Margrete var kommen sig igjen af sin første Sygdom, faar staa ved sit Værd, men i saa Fald vare de gode Forhaabninger om hendes Helbred kun af kort Varighed, da hun døde paa Ordnøerne uden at sætte Foden paa Skotlands Grund. Ved hendes Død maa der dog have været særegne Omstændigheder, der gjorde, at der hvilede en vis Dunkelhed derover, saa at man ikke engang neje veed Tiden, da den indtraf<sup>1)</sup>, og mange endog ikke troede at hun var død, hvorved det ti Aar senere blev muligt for en Kvinde fra Sydskland, ganske vist en Bedrageresse, at udgive sig for hende og vinde Tiltro, saaledes, som det

<sup>1)</sup> Jordan l. c., saavel som S. 967, sætter hendes Død til 1291, ganske vist aldeles urigtigt; men maaskee kom ikke den paalidelige Efterretning derved til Skotland før end efter Nyaar; Trivet i D'Achery Spicilegium 4to VIII. 653 sætter den endnu urigtigere til 1289. Hvis hun er den Dronning Margrete, der nævnes i et gammelt Kalendarium, er hun død den 16de November, hvilket nok kunde passe, s. v. S. 31, Note 4.. De islandske Annaler sætte hendes Død til 1290.

paa sit Sted nærmere skal berettes. Hun paastod, at Fru Ingebjørg Erlingsdatter havde solat hende <sup>1)</sup>, det vil vel siges for Penge ladet sig bevæge til at overgive hende til Folk, der ønskede hende af Vejen, og at disse igjen havde skaffet hende bort til andre Lande. Heraf fremgaar i alle Fald saa meget, at Fru Ingebjørg, saaledes som det ogsaa ovenfor er antaget, maa have været med paa Rejsen til Orknerne, og baaft Barnet under sin Baretægt, samt at der rimeligviis maa have været noget i den Maade, hvorpaa hun under Svogdommen behandlede hende, der var hendes øvrige Omgivelser paaafaldende og gav Anledning til mistænkelige Pnater. Usandsynligt er det vistnok ikke at en eller anden af de Prætendenter til Skotlands Krone, som meldte sig efter Margretes Død, og som altsaa meente at kun dette Pigebarn stod imellem ham og hans Onskers Maal, kan have hemmeligt indfundet sig hos Fru Ingebjørg og ved store Pengesummer søgt at bestikke hende til at røbe Barnet af Vejen, eller overlade ham det, men det synes dog ikke rimeligt, at hun skulde have kunnet besvemme sig til, eller endog vovet at begaa en saadan Nidingsstreg; det maatte da ligesom være af Gud til Kongen og Kongebuset over den haarde Behandling, hendes Broder Alf Jarl havde maattet lide, hvis bedrøvelige Endeligt hun just i den Tid begrød. Men saa meget er dog sikkert, at Kong Erik selv, hendes egen Fader, maa have anseet sig vis paa at hun var død, ligesom heller ikke Kong Edward, der dog tabte saa meget ved dette Dødsfald, tvivlede derpaa; heller ikke er der Spor af at Fru Ingebjørgs Mand, Hr. Thore Haakenssen, faldt i nogen Unnaade, hvilket dog maaskee vilde have været Tilfældet, hvis hans Hustru havde begaaet en saa skammelig Handling; heller ikke synes hun selv at have været under mindste Forfølgelse; hun døde ikke førend 1315, fremdeles, som det lader, nydende den største Anseelse <sup>2)</sup>. Troen paa at Margrete eller Pigen fra Norge (the Maid of Norway) som Skotterne kaldte hende, ikke var død, men kun bragt til Side, har saaledes vistnok kun hersket blandt de lavere Klasser, fornemmelig i Skotland, hvor de Begivenheder, hvortil hendes Død gav Anledning, nok kunde bringe alle Fædrelandsvenner til at ønske, at Efterretningen maatte være usand. Som bekjendt, optraadte Kong Edward nu ganske i Egenkab af Skotlands Leensherre, idet han indkaldte de skotske Magnater til et Møde eller Parlement allerede i det følgende Mars Mai Maaned (1291), for her at handle om Rigets Anliggender, og navnlig om hvilken der maatte blive at vælge til Konge af de Prætendenter, som havde

<sup>1)</sup> Jøsl. Annaler ved 1300.

<sup>2)</sup> Jøsl. Annaler, ved 1315. Hun kaldes her fremdeles Fru Ingebjørg Erlingsdatter, og hendes Martid naar desuden anført i et Kalendarium, hvor ellers blot kongelige Personer og Medlemmer af Viske-Retten findes.

meldt sig. De indfandt sig ogsaa, navnlig Prætendenterne, og Edwards første Skridt var nu, førend han gik ind paa Arvesagen, at faa en Tilstaaelse af dem, at de overlode ham at domme imellem dem i Egenkab af Skotlands øverste Leensherre. Denne Tilstaaelse blev given, ja med Rigsforstandernes Samtykke blev endog Skotlands Bestyrelse overdraget til Edward, indtil Kjendelsen mellem Prætendenterne var affagt. Det blev da bestemt, at John Balliol og hans Svoger John Comyn, Rigsforstanderen, der ligeledes var en af Prætendenterne, skulde udnævne 40 Mand, Robert Bruce ligeledes 40, og Kong Edward 24, der forstkommende 2den August skulde træde sammen i Berwick, for at tage Sagen under Behandling. Dette skede. Prætendenterne indleverede der sine Andragender, og Kongen, der vel gjerne udbalede Tiden saa meget som muligt, udsatte Sagens videre Behandling til et Parlement, som han 2den Juni næste Aar (1292) agtede at holde, ligeledes i Berwick<sup>1)</sup>. Der blev saaledes Friist nok til at ogsaa Kong Erik i Norge kunde fremkomme med Fordring paa Skotlands Krone som sin Datters Arving efter norsk Lov. Han affendte ogsaa virkelig et Gesandtskab, bestaaende af Magister Huguitio, Mag. Peter Algotsson, Mag. Bjarne Lodinsøn, den forrige Cantfles, Hr. Willjam af Torge, Ridder, og Arne, Chorsbroder i Bergen<sup>2)</sup>, for at framsætte hans Fordringer. De skulde allerede være komne til Skotland eller England, nogle i Juni, nogle i Juli<sup>3)</sup>, og deres Hverv var foruden at anmelde Fordringen og anmode Kong Edward om ej at tilkomme nogen anden Skotlands Krone, til Præjudits for deres Konge og Herre, ogsaa paa dennes Begne at fordre de 700 Mkr. for hvert af de første fire Aar efter Kong Alexanders Død, tilsammen 2800, hvorom der ovenfor har været talt (og som saaledes endnu ikke vare betalte), fremdeles 700 Mkr. for det sidste Aar, og endelig 100000 Pund Sterling som Godtgjorelse af Skoterne, fordi de ikke strax havde taget hans Datter til Dronning<sup>4)</sup>. Sagen blev nu tagen under Behandling, og det viste sig snart, at een af de tvende, John Balliol eller Robert Bruce,

1) Om alt dette, se Rymer, I 2, S. 755 til 760. En af de Mand, John Balliol opnavnte, var Biskop Marcus af Syderøerne.

2) Rymer, l. c. Huitfeldt, I. S. 303. Her findes dog urigtigt „Henric Prest til Castelle“ i Stedet for Huguitio Prest til Castiglione. Arne af Bergen (hos Rymer urigtigt skrevet Arivo) kaldes her Audi af Haranger.

3) Suhm, XI. 129 siger at Arne allerede var kommen i Juni, og omtaler et Leidebrev for Peter Algotsson udstedt i Juli, men angiver ej sin Hjemmel.

4) Saaledes Huitfeldt, som her maa have haft Brevsfaber, der nu savnes. Suhm maa ogsaa have haft et Brev herom, siden han veed at berette, at Kongens Brev, hveri Fordringen paa 100000 Mkr. fremsattes, var udstedt fra Lundsberg. Et dette rigtigt, da maa Brevet være skrevet i anden Halvdeel af Juli Maaned, da Kong Erik endnu den 15de var i Bergen, men den 11te August i Lundsberg, se nedenfor.

vilde komme til at gaa af med Sejeren. Det var vel heller ikke længer nogen Hemmelighed, at Edward havde besluttet at give John Balliol Fortrinet, fordi han viste sig langt sejeligere og medgjørligere, og gjerne bekvemmede sig til enhver Indvægelse for at komme i Besiddelse af Kronen. Kong Edward bestemte foreløbigt den 6te November til den endelige Doms Afgjælse, men denne Termin blev igjen forlænget til 17de November. Imidlertid skal Kong Edward den 12te November have kaldet de norske Gesandter for sig, og spurgt dem om hvad Netsgrund de agtede at anføre til Styrke for deres Herres Paastand, al den Stund den unge Margrete ingen Børn havde efterladt, og Arveretten saaledes var gaaet over i en anden Linje. Hertil skulde de have svaret, at de ingen Bescjed kunde give, førend de havde faaet talt med Kong Erik, og det samme Svar skulde de have gjentaget, da Spørgsmaalet anden og tredie Gang blev dem forelagt <sup>1)</sup>. Det synes noget underligt, at de ikke skulde have belabet sig paa at møde alle Indvendinger; men sandsynligviis have de indseet, at det ikke under nogen Omstændighed vilde lykkes dem at skaffe Kong Erik Skotlands Krone, og at det derfor var klogeest, naar de i det mindste vilde opnaa at faa de fordrede Pengesummer betalte, ikke at støde Edward for Hovedet ved alt for stor Paaastaaelighed, da de ej kunde undvære hans Hjælp. Saaledes erklærede de da samme Dag, Dommen skulde afgjæses, tilligemed syv af de andre Præcendenten, at de toge deres Fordringer paa Kronen tilbage, og Dommen lod folgelig, at de intet skulde have af Niget. Af de øvrige Præcendenten blev heller ikke nogen kjendt berettiget, undtagen John Balliol, hvem Niget saaledes blev tildomt, og til hvem Edward derfor strax udfærdigede et Overdragelsesbrev, hvorimod han allerede anden Dag derefter svor Edward Troskabsæed, og den paafølgende anden Juledag, efter imidlertid at være kronet i Seone, højtideligt byldede Edward som Skotlands Overleensherre <sup>2)</sup>. Hvad Gesandternes andre Fordringer angaar, da skal Edward have erklæret, at de, som uvedkommende Successionen, ej kunde paadømmes af Successionsdommerne, men maatte afgjøres af Skotlands Stænder <sup>3)</sup>. Dette maa dog, uviist paa hvad Maade eller i hvad Form, være skeet strax, thi i de Breve af 8de Februar og 16de November, som strax nedenfor omtales, heder det udtrykkelig, at Kong Erik i den kongelige Hofret (curia), der holdtes i Edwards eget Overvær i Berwick <sup>4)</sup>, fik Dom paa sin Ret til Afgifterne af de før omtalte Jordegodsfer, som Kong Alexander i sin Tid havde stillet ham til Sikkerhed

<sup>1)</sup> Dette berettes ligeledes alene hos Huitfeld.

<sup>2)</sup> Rymer, I. 2. S. 762—780.

<sup>3)</sup> Huitfeld l. c.

<sup>4)</sup> I Brevet af 28de Decbr. tales der kun om „curia nostra“ (d. e. vort Hof

for den ham tilkommende anden Halvdeel — 7000 Mkr. — af Dronning Margrethes Medgift. Kong Edward overtog endog selv at tilfredsstille endeel af disse Pengefordringer, thi den 28de Decbr. befalede han i Skrivelser fra Newcastle nogle Befalingsmænd i Skotland og andre, der skyldte ham Penge, at udbetale til Kong Erik, i Alt 801 Pd. 3 Sh. 6 Pence 1 Farthing, i Liquidation paa de 802 Pd. 16 Sh. 10 Pence og 1 Farthing, som han ifølge den nys erhvervede Dom havde tilgode i Afgift af Godserne Ratho, Bathket, Balbelwy og Northemay <sup>1)</sup>. End videre tilskrev Kong Edward fra Hounslow, 8de Februar 1293, den nye Konge i Skotland, John Balliol, at da „hans meget kjære Ven“, Norges berømmelige Konge, nys ved et Brev havde tilkjendegivet ham, at han havde givet Mag. Peter Algotsson Anviisning paa sit Tilgodehavende af Skotland, for deraf at gjøre sig betalt for en Sum, han havde at fordre hos ham, men Mag. Peter havde medt Vanskeligheder ved at faa Pengene udbetalte, vilde han herved have Kong John venstabeligt anmodet om at skaffe samme Mag. Peter, hvad ham tilkom. Herom underrettede han ogsaa ved Brev af samme Dag Kong Erik, beroligende ham med, at hvis Kong John ikke holdt sig Anmodningen efterrettelig, var der Lejlighed til at faa rettet paa Sagen ved næste Parlement, der skulde holdes ved St. Hansstider, og hvor Kong John skulde fremmøde, saa at Kong Erik altsaa blot behøvede at sende Besuldmægtigede did. Mag. Peter havde, som man seer, imidlertid søgt at vinde Kong Edwards Indsej ved altskens Opmerksomheder; saaledes takkede Kongen ham ved Brev af samme Dag for to smukke Jagthøge, to smukke Falke, og flere andre skønne Gaver, underrettede ham om, at han havde behørigt tilskrevet Kong John om Pengene, og lovede ham, at hvis han selv eller en anden paa hans Vegne indsendt sig til oven nævnte Parlement, med tilstrækkelig Fuldmagtsbrev fra deres Herre, skulde han (Kong Edward) gjøre alt for ham hvad der passende kunde stee <sup>2)</sup>. Hvor vidt

eller vor Hofret), i Brevet af 16de Nov. 1293 berimod om curia nostra apud Berewyck, hvor Erik nys (nuper) havde faaet sin Ret til de 7000 Pd. godkjendt i Edwards egen Mærkelse. Da nu Edward i Nov. 1293 ikke havde været i Berwick, eller holdt noget Hof der siden hiint Møde i Nov. 1292, maa det altsaa være det, hvortil der sigtes.

<sup>1)</sup> Nymex l. c. s. 32. Befalingerne, udstedte fra Newcastle, ere rettede til „Præpositi“ (provosts, Borgermestere) af Linlithgow, om at betale 59 Pd 2 Sh. 1 P.; til William af St. Clair, „Viccomes“ af Edinburgh, at betale 345 Pd. 5 Sh. 1 P.; til Bergerne af Nyr, om 40 Pd.; til John Jarl af Aseles, Forpagter (firmarius) af Northemay, om 308 Pd., og til „Provosterne“ af Edinburgh, om 48 Pd. 16 Sh. 4 P. 1 Farthing. Dette udgjør tilsammen 801 Pd. 3 Sh. 6 P. 1 S. og der manglede saaledes 1 Pd. 13 Sh. 4 P.

<sup>2)</sup> Nymex S. 785, 786.

Kong Erik virkelig sendte Befuldmagtigede til samme Parlement, vides ej. Der findes vistnok et Brev fra Hertug Haakon til Kong Edward, dateret Hamar Palmesøndag den 22de Marts, og et andet fra Kong Erik til ham, dateret Bergen, tredie Pintsedag den 19de Mai, men disse tvende Breve indeholde kun anbefaling for Gabriel Johnson, en engelsk Gejstlig fra Yorks Dioces, der længe havde tjent baade Kongen og Hertugen som Klerk, og som nu havde taget Korset og ønskede at blive med i Kong Edwards Følge, naar denne, som man troede, vilde drage til det hellige Land, hvilket dog ikke var hans Hensigt, om han end havde givet sig Mine deraf <sup>1)</sup>. Det sidste, man hører om Kong Eriks Pengesfordringer, er i den før omtalte Skrivelse fra Kong Edward af 16de November, hvori han atter tilholder Kong John at udbetale det Tilbagestaaende, saa at han ikke selv skal blive nødt til at tage Haand i Hante med <sup>2)</sup>. Senere opstod der kjendelig Kulde mellem Kong Edward og Erik, der vistnok i sit Hjerte var meget misfornøjet med den Maade, hvorpaa hiin fra først til sidst havde behandlet hans Anliggender, og i Skotland selv blev Forvirringen saa stor, at de norske Fordringer i det mindste for en Tid ganske kom i Glemmebogen.

Kong Erik opgav dog maaskee endau ikke aldeles Haadet om at tilvende sig, eller i det mindste sine Efterkommere, Arvesfordringer paa Skotland. Han var selv endnu en ung Mand, kun 24 Aar gammel, og det var naturligt, at han tænkte paa, ved et nyt Giftermaal, heldigere end det foregaaende, at vedligeholde sin Vtt. Han opfordredes vel endog indstændigt dertil af sine nærmeste Omgivelser, fornemmelig Rudun Hugleiksen, der, i det mindste efter de senere Begivenheder at dømme, neppe stod sig godt med Hertugen og derfor ikke kunde ønske, at Kronen arvedes af denne, hvilket vilde blive Tilfældet, hvis Kongen døde uden at efterlade nogen Søn. Men det Valg, Erik, eller hans Raadgivere, nu traf, vidner, som det synes, umiskjendeligt om, at deres Hu fremdeles stod til Skotlands Krone. Valget faldt nemlig paa Isabella, Sønnedatter af den samme Robert Bruce, Herre til Annandale, der ved de sidste Forhandlinger om Arveretten til Skotlands Trone var bleven erkjendt for den mest berettigede næst John Balliol, og af flere, eller maaskee de fleste, endog ansaaes for mere berettiget end denne, men utilbørligt tilfidesat formedelt Edwards Indflydelse. For saa vidt altsaa denne i Tidens Løb skulde ophøre, og Skotland atter skulde kunne høre sig af den ydmygende Tilstand, hvori det nu befandt sig, var der Udflugt til, at Robert Bruces Vtt dog tilsidst skulde komme paa Skot-

<sup>1)</sup> Nymer S. 787, 788.

<sup>2)</sup> Nymer S. 792.

lands Trone, hvilken Udsigt, som bekendt, ogsaa efter ikke saa lang Tid gik i Opfyldelse. Det var derfor ret klogt betænkt af Kong Erik eller hans Raadgivere, men vidner ogsaa umiskjendeligt om bestemte Planer, at han søgte at gifte sig ind i Bruce-Familien. Isabellas Fader Robert, Søn af Robert Bruce til Annandale, var ved Giftermaal med Margrete af Carrick bleven Jarl af Carrick; foruden Datteren Isabella havde han Sønerne Robert og Edward, af hvilke den første siden saa berømmeligt tilkæmpede sig Skotlands Krone. Det skjønnes ikke rettere, end at de samme Gesandter, der fremmodte for Kong Erik med Arvefordringen paa Skotland, ogsaa indledede og aftalte Giftermaalet mellem ham og Isabella, thi dette stod allerede i 1293 <sup>1)</sup>. Den 24de Juli dette Aar gav Kong Edward fra Canterbury hendes Fader Robert Bruce, Jarl af Carrick, Lejdebrev for at kunne gjøre en Rejse til Norge, opholde sig der en Tid, og igjen rejse tilbage <sup>2)</sup>; formodentlig bragte da Jarlen selv sin Datter over til Norge, og overvar Brylluppet. Isabella maa for Resten da have været meget ung, neppe engang fuldvoren, hvilket kan slutes deels deraf, at hendes Farsfader endnu paa den Tid var i Live, deels af at hun ikke førend i 1297 <sup>3)</sup> fødte sin Mand noget Barn, og endelig deraf, at hun, merkeligt nok, ikke døde førend i Aaret 1358, hvorved hun, om man endog sætter hendes Fødsel saa seent som 1280, og hendes Giftermaal folgelig til hendes 13de Aar, dog ved sin Død bliver 78 Aar gammel <sup>4)</sup>. Hun tilbragte, som det lader, sin meste Tid stille i Bergen <sup>5)</sup>, uden at blande sig i de politiske Storme, som i hendes modnere Aar rystede Norge.

Hadde Erik virkelig det Haab, at hans Giftermaal med Isabella skulde kunne bringe en ny Forbindelse mellem Skotland og Norge til Beje, og maaskee staffe hans Vett nye Arvefordringer, saa gik det dog ingentunde i Opfyldelse. Isabella fødte ham ikke engang nogen Søn, kun

<sup>1)</sup> De isl. Annaler, ved 1293. Ifølge Suhm XI. S. 146 skal det have været Audun Hugeliksøn, der bragte Giftermaalet i Stand; saa vidt vides, findes ingen udtryffelig Hjemmel for denne Angivelse, men efter hvad der ovenfor er vist, er den dog nok for saa vidt rigtig, som Audun vel var den, der fra først af fik Kongen til at bejle til Isabella; men at han selv skulde have rejst over til Skotland som Gesandt, naar der dog allerede før var Gesandter der, er lidet troligt.

<sup>2)</sup> Nymr I. 2. 790. Lejdet gjaldt først til Michelsdag, siden til næste Aars Michelsdag. Sandsynligviis stod da Brylluppet i August 1293, forst Kong Erik drog til Danmark, se nedenfor.

<sup>3)</sup> Isl. Annaler, ved 1297.

<sup>4)</sup> Isl. Annaler, ved 1358.

<sup>5)</sup> Herom mere nedenfor, se især Dipl. Norv. II. 152. hvor man erfarer, at hun af Biskop Audfinn i Aaret 1324 fik en Gaard overladt; og hendes Testamente af 1316, Suhm XI. 788.



en Datter, Ingeborg; og selv da hendes Broder Robert var bleven Skotlands Konge, blev Forbindelsen mellem begge Riger eller Kongefamilierne ikke nærmere, thi da var imidlertid Isabellas Mand, Kong Erik, død, og hun selv var vel allerede bleven fremmed for sit Fædreland, som hun i en saa ung Alder havde forladt. Det meste, Norge derefter havde med Skotland at skaffe, indskrænkede sig til Oppebærelsen af den aarlige Afgift af 100 Mkr. Sterling, der endnu en Tidlang synes at have været betalt nogenlunde ordentligt, om just ikke regelmæssigt, og til en Fornyelse af Tractaten af 1266, som det i det følgende skal vises <sup>1)</sup>. Ogsaa Dreknoernes Jarler bleve nu mere og mere fremmede for Norge; saavel Magnus Magnusson, der døde 1284 <sup>2)</sup>, som hans Broder og Efterfølger Jon, nævnes oftere som Jarler af Katanes, da de nemlig i Egenstab heraf optraadte som skotske Magnater <sup>3)</sup>. Ikke desto mindre

<sup>1)</sup> Næmlig i 1312, se nedenfor. I dette Aar blev ogsaa Afgiften betalt for de fem forløbne Aar, hvilket synes at vise, at den da havde været betalt indtil 1306.

<sup>2)</sup> Jøsl. Annaler, ved 1284, jvfr. Arne B. Saga Cap. 38.

<sup>3)</sup> Magnus Jarl forekommer under Titlen Jarl af Katanes, ganske som en skotsk Magnat, i de skotske Herrers Ferskringsbrev af 5te Febr. 1284, se ovenfor S. 96. Jon Jarl, hans Efterfølger, nævnes som Jarl af Katanes i Underfristerne paa Brevet af Marts 1290, hvor Skotlands Herrer anmode Kong Edward at bringe det ofte omtalte Giftermaal i Stand. — Da Den Man og Sybercerne fremdeles stode under Erkebiskoppen af Nidaros i gejstligt Henseende, og deres Forbindelse med Norge saaledes ikke ganske var havet, ligesom ogsaa endnu flere af de Mænd levede, der havde været den norske Konges Undergivne, og Forhold, opstaaede for Afstaaelsen, endnu vedbleve at gjøre sig gjældende, ville vi her, for Fuldstændighedens Skyld, tilføje følgende korte Efterretninger: i 1275 vilde Manværingerne løsrive sig fra Skotlands Herredomme og toge Gudrod, Magnus's Son, til Konge; men Kong Alexander foranstaltede et Tog til Den under Jon de Besev, der landede den 7de October ved Magnvaldsøvd, og efter fergjebes at have opfordret Gudrod til at underkaste sig, angreb ham og fældte ham med de fleste af hans Folk. (Den manste Krønike, samt Chron. de Lanereost). Efter Alexanders Død var Tilstanden paa Den saa mislig, at Indbyggerne underkastede sig Kong Edward (Rymer, S. 740), der og lod den bestyre ved en Statholder, men overdrog den igjen ved Brev af 5te Januar 1293 til Kong John Balliol (Rymer S. 785). Kort efter gjorde derimod Affrika, beslægtet med, og, som hun paa-stod, Arving efter Kong Magnus af Man, Fordring paa Den og henvendte sig desangaaende til Kong John selv; da han afsviste hende, søgte hun om Bistand hos Kong Edward, der i den Anledning som Skotlands Overleensherre indfordrede John for sin Domstol ved Skriveise af 15de Juni 1293. Denne Affrika var sandsynligvis en Sennedatter af hiin Affrika, Kong Gudrods Datter, der egtede John af Courcy, se den manste Krønike ved 1205. Hvad Skjebne hendes Fordring fik, nævnes ej. — Ved Mødet i Berwick om Sommeren 1292 var ogsaa Biskop Marcus af Sybercerne tilstede, saavel som Alexander af Argyll, Herre til Eorn, Angus Mac Donald af Bla, (s. o. IV.

opstod der dog blandt Skotterne et Sagn om, at Nordmændene siden „den norfste Piges“ Tid havde Retligheder paa Skotland, som de seent eller tidligt vilde kræve med væbnet Haand; man fang et mystifikt Vers af den bekjendte skotske Digter og Spaamand, Thomas af Ercehoune, kaldet Thomas Rhymer, hvor der hentydes til den sorte Flaade, der skulde komme fra Norge til Forth-Fjorden; først naar den var borte, heed det, skulde man kunne bygge varige Borge:

It will be seen upon a day  
Between the Bass and Bay  
Craigin and Fidderay, —  
The black fleet of Norroway;  
Quhen the black fleet is come and gane  
Then may they bigg thair burgh of lime and stane,<sup>1)</sup>  
Quhilk they biggit of straw and hay,  
That will stand till doomes day<sup>1)</sup>.

80. Fortsatte Fiendtligheder med Danmark. Krigstoget i 1293, nye Forhandlinger med de tyske Stæder, det danske Tog til Halland og Elvesvæsel i 1294, Erkebiskop Jens's Fængsling, og Tyskernes Sammentkomst i Kjøbenhavn.

Medens disse Forhandlinger med Skotland stode paa, havde Ufreden med Danmark, som det synes, næsten ganske hvilset. Om Sommeren 1291 havde den danske Konge endog følt sig saa tryk, at han med sin Moder gjorde en Rejse til Estland<sup>2)</sup>. Dette havde han neppe vovet, hvis han

S. 463) og hans Søn Alexander, hvilke alle tre under 7de Juli gave Forsikring om at de skulde holde Fred paa Verne indtil næste Parlement, 14 Dage efter Michelsdag. (Rhymer l. c.).

1) Om Thomas af Ercehoune eller Thomas Rhymer, se især Indledningen til Sir Walter Scotts Udgave af Tristram og Isolde. Han levede i det 13de Aarhundrede, og man har tillagt ham flere Spaadomsord om Skotlands tilkommende Skjebne, blandt hvilke dog det her anførte ikke plejer at findes; det er nemlig kun meddeelt af Mag. Absalon Pedersøn i hans „Norges Beskrivelse“, Suhms Samlinger II. 73, men meget forvansket, sjænt ikke værre, end at det lader sig berigtige, saaledes som ovenfor er seet. Bass eller Bass Rock, Craig og Fidderay eller Fiddra, der nævnes i Verset, ere Holme i Indløbet til Forth-Fjorden. Altsaa „den vil en Dag i Tiden blive seet, mellem Bass-Rock, Bugten, Craig og Fiddra, (følgelig i Forthfjorden), den sorte Flaade fra Norge; naar den sorte Flaade er kommen og gaact, da først kan de bygge deres Borg af Kalk og Sten, som de for byggede af Straa og Hø; den vil staa til Dommhedag.

2) Suhm, XI. S. 103; efter Arndts liest. Chronik. II. 69 og Gadebusch liest. Jahrb. I. 332.

havde haft noget Angreb fra Norge at befrygte. Formodentlig antog man da, at Magthaverne i Norge vare saa optagne, deels med de skotske Successions-Anliggender, deels med Bilæggelsen af Striden med Gejstligheden, at intet Krigstog i det mindste i dette Aar vilde blive foretaget. Man maa heller ikke synderligt have frygtet de Fredløse paa Hjelms og Hunebæls, ligesom der ikke findes Antydning til, at disse i 1291 foretoge noget Angreb paa Kysterne, i det mindste intet af Betydning, som man har fundet værd at optegne. Formodentlig var man der endnu ikke bleven ret færdig med Opbyggelsen af Befestningerne <sup>1)</sup>. Man kan forundre sig over, at der under disse Omstændigheder ikke skede Forsøg fra dansk Side paa at hegne de tidligere norske Herjetog. Men herpaa var neppe at tænke, saa længe Kong Erik endnu ikke selv havde overtaget Regjeringen, og saaledes kunde virke med større Kraft. Dette skede, som det synes, ikke førend i 1292, da han fyldte sit 18de Aar. Fra den Tid sporer man umistjendelig større Virksomhed fra dansk Side, og større Kraft i alle Regjerings-handlinger, end under Eriks Mindreaarighed. Imidlertid lagde han dog ikke ganske Hænderne i Skjodet, med Hensyn til den norske Fejde, men søgte at sikre sig Bistand hos fremmede Magter, eller i det mindste at forebygge, at de understøttede Norge. Saaledes skal han allerede 1290 have faaet de mecklenburgske Fyrster Henric af Werle og Nikolaus af Rostock til at love, at de i to Aar ej vilde staa den norske Konge bi, eller tillade ham at drage gjennem deres Land, samt at deres Undersaatter ej skulde faa Tilladelse til at tjene ham, hvorimod Kongen lovede at betale dem ej ubetydelige Pengesummer <sup>2)</sup>. Aaret 1292 gik ikke ganske fredeligt hen. Nordmændene, siges der, viste sig i Danmark i Følge med de Fredløse og gjorde stor Skade <sup>3)</sup>. Formo-

<sup>1)</sup> Huitfeldt siger rigtig nok, at de i 1290 bleve færdige med at befæste Hjelms, men dette er dog vistnok kun hans egen Gjetning, da Annalerne kun fortælle at de Fredløse i det Aar befæstede Den, hvilket, naar man nærmere iagttaget Begivenhedernes Gang, ikke kan betyde andet end at de da paabegyndte Befæstningen og saaledes neppe kunne være blevne færdige førend saa sildigt, at de i alle Fald ikke have kunnet udføre nogen betydeligere Krigsforetagender førend i 1292.

<sup>2)</sup> Suhm XI. S. 89, efter Rudloff's Mecklenburg. Gesch. II. 83.

<sup>3)</sup> Detmars Chronicon, ved 1292. Dette er vistnok ikke altid nøjagtigt i Aars-Angivelsen, i Særdeleshed har det, som vi allerede før have seet Breve paa, for Skik at omtale under eet Aar, hvad der kun begyndte i samme Aar, men fortsattes i de følgende. Navnlige ville vi see, at det saaledes for 1293 omtaler Begivenheder, som aabenbart fandt Sted 1294 og 1295; man kunde saaledes slutte, at den ogsaa omtaler for 1292, hvad der hører til 1293, og at selvgelig det Tog fra Norge, som den nævner for hiint Aar, er Toget 1293, som den ej berører. Men herved er dog at merke, at de øvrige Begivenheder, den omtaler i 1292, ere rigtige for det Aar, og da nu dertil kommer,

dentlig var det ved denne Lejlighed, at Hr. Thore Haakonsson hentede sin Svoger Alf Jarks døde Legeme eller rettere Levningerne deraf, fra Stejlen ved Helsingborg, og førte dem til Tunsberg, for der at begraves. Men Kongen selv var ikke med, thi der siges udtrykkeligt i flere paalidelige Annaler, at han ej gjorde sit tredie Krigstog til Danmark forend i det følgende Aar, 1293. Hiint Tog i 1292 synes ikke at have lobet af uden betydelige Uordener, der vakte nye, skjønt kun kortvarige Stridigheder med de **tydske Stæder**. Thi af et Manifest, som Byen Stavern det følgende Aar lod udgaa, seer man, at nogle „Sprovere“ havde samlet sig sammen ved Marstrand, for derfra at rane og plyndre, men at de Pintsfeften (24de Mai) bleve grebne af endeel Kjøbmænd fra hiin Stad, og førte for Sysselemanen, der hændede Dødsdom over dem. Her ligger det nærmest at antage, at disse saakaldte Sprovere hørte til den mod Danmark enten uddragende eller derfra hjemvendende Flaade; eller at de maaskee endog hørte til de Fredløses Skare, der nu skulde forlade Kongehelle for at tage Hjelms i varig Besiddelse. Da det er Indbyggerne af Byen Stavern, der først klage, maa man formode, at det fornemmelig var deres Skibe, som „Sproverne“ agtede at angribe, og dette gjør Sagen for saa vidt mere rimelig, thi da Kong Erik og Hertug Haakon i Sikkerhedsbrevet af 1289 for Kampens Handelsmænd netop havde undtaget „Staveringerne“ for saa vidt man kunde kjende dem, maa Nordmændene og deres Forbundne endog have anseet sig berettigede til at angribe dem. Af denne Mening maa ogsaa Kongen have været, da vi fremdeles af hiint Manifest erfare, at han blev meget forbitret over hvad Kjøbmændene havde gjort, og besluttede, snarest muligt at lade dem undgjelde derfor<sup>1)</sup>. Dette klinger ellers noget besynderligt, da det jo var hans egen Sysselemænd, som havde hændet Dem over Hansmændene, men sandsynligviis have de tydske Kjøbmænd opført sig uforstammet og tiltruet sig Dommen ved at fremmede saa mandsterke paa Thinget, at Sysselemanen nødsagedes til at lystre dem. Foruden Staverns Borgere var det ogsaa dem af Kampen, paa hvem Kongen især var opbraagt. Sandsynligviis have disse da kommet hine til Hjelpe, og gjort fælles Sag med dem. For at betrygge sig mod Kong Eriks Heen benvendte Stæderne Stavern og Kampen sig til de østersøiske Stæder om Hjelpe, og disse, med Lübeck i Spidsen, lovede ogsaa at staa dem bi, hvorimod hine forpligtede sig til at holde sammen med dem, naar de paa den Maade kom i et fiendtligt

at den blot nævner „Nordmændene“, ikke Kongen, og at Thore Haakonsson, som ovenfor vides, virkelig i det Aar maa have gjort et Tog til Danmark, bliver det dog nok alligevel det retteste at stole paa Angivelsen.

<sup>1)</sup> Lübeck's Urkundenbuch, No. 601; 603.

Forhold til Norges Konge. Denne Forpligtelse udstedtes, for Staverns Vedkommende den 25de April, og for Kampens den 5te Mai 1293 <sup>1)</sup>. Men det var vistnok hverken Kongens eller de østerseiske Stæders Ålvor at lade det komme til Krig. I Særdeleshed maatte det under de nærværende Omstændigheder være af yderste Bigtighed for de norske Fyrster, at overholde den gode Forstaaelse med de tydske Stæder, da Forholdet med England treuede at blive spændt, og man var i aabenbar Krig med Danmark. Saaledes see vi da og, at Kongen og Hertugen ved Breve, som de i Forening udstedte fra Tunsberg den 11te August 1292, gave alle Lübeckere og Stralsundere, sandsynligviis endog Borgerne fra alle fem vendiske Stæder, der maatte drage gjennem deres Slotte Hjelm og Hunchals, fuldkommen Sikkerhed paa Person og Ejendom, tilføjende at de mundtligen og udtryffeligen havde erklæret saavel for Grev Jakob som for Hr. Marsk Stig, at dersom der i noget af de tvende Slotte fandtes Personer, der skyldte Penge til lübeckte Borgere, skulde de tilholdes ufortøvet at betale, og hvis Lübeckerne bragte Varer tilfals, skulde Borgmændene ikke maatte tage noget med Magt, men kjøbe det paa skjellig Maade; havde hine ikke lyst til at afbænde deres Varer der, skulde de frit kunne føre dem videre, hvor som helst <sup>2)</sup>. Man skulde her være fristet til at tro, at det netop er Marstrand-Historien, der fremkaldte disse Sikkerhedsbreve, da det, som sagt, er højst rimeligt, at Volds-mændene ved Marstrand ej har været andre end en Deel Fredløse, der vare med paa Toget, og agtede sig til Hjelm. For øvrigt fandtes der blandt dem eller deres Krigere vistnok ogsaa ikke faa af Alf Jarls forrige Tropper, der ved hans Utlejd og Død maatte søge andet Tilhold, og neppe kunde finde det bekvemmere end paa Hjelm og Hunchals, hvor man vist modtog dem alt for gjerne. Disse maatte netop føle sig dobbelt fristede til at begaa Voldsomheder paa et Tog, hvor de skulde hente hans Been,

<sup>1)</sup> I disse Breve forekommer det Udtryk, at Soreverne bleve paagrebne „a communi mercatore“. Dette Udtryk, som ogsaa bruges i enkelte andre Breve, har aabenbart en collectiv Betydning: „en Deel menige Kjøbmand“. I Brevene af 1293 kaldes ogsaa den, der lod Soreverne domme til Døde, justitiarius, men hermed kan ikke Lagmanden være meent, der kun var Civildommer; det maa være Søsjelmanden, der i Criminattilfælde skulde sivegne Thing, og paa Thinget lade Forbryderen, hvis han var skyldig til Døden, domme til Døde, samt umiddelbart derafra føres til Retterstedet.

<sup>2)</sup> Lübeck's Urk B. No. 594. Lappenberg's Sartorius II. 166. Her erfarede, at der i Stralsunds Archiv gives et ligelydende Brev for denne Stad; sandsynligviis har der da, som det sedvanligt skede, været udstedt eet Gremplar for hver af Stæderne. Disse Breve torde maaskee netop være udstedte i Anledning af at Hjelm og Hunchals nu vare færdige og havde faaet Besætning.

og saaledes Grindringen om det Liv, de havde ført under ham, saavel som Lyften til at hevne hans Død, opfriskedes. Fjere Dage efter gav Hertug Haakon Greifswaldes Borgere, efter deres Sendebud, Hans v. Bues Begjæring, visse særskilte Friheder, nemlig at de skulde fritages fra det sædvanlige Følge fra Thinget til Nætterstedet, naar Nogen skulde henrettes, at de, naar de kom for at fange Eid, kunde lægge deres Varer op uden at spørge Eysfelmanden ad; at de kunde lade Arv, falden i Norge, hente ved en Fuldmægtig; at hvis nogen af dem befandtes at have solgt forfalsket Meel eller andre forfalskede Varer, behøvede han kun, til sin Retfærdiggjørelse, at aflægge Genseed og give Kjøberen Pengene tilbage (Landsloven fordrede her Søttareed <sup>1)</sup>), saa at Udlændingen i dette Stykke var bedre faren end den Indfødde), samt endelig, at Kalmar-Artiklerne ogsaa skulde gjælde dem, naar de kom til hans Besiddelser, hvorimod han anmodede dem om at modtage venligt og behandle ærligt hans egne og hans Broders Undersaatter, der maatte komme til dem. De her opregnede Friheder ere dog vistnok ved Breve, udstedte enten samme Dag, eller tidligere, ogsaa tilstaaede de øvrige vendiske Stæder, og det baade af Kongen og Hertugen, men senere tabte eller endnu ikke fremdragne <sup>2)</sup>. Man erfarer da ogsaa, at de vendiske Stæder egentlig kun havde indgaaet den saakaldte Alliance med Stavern og Kampen for at kunne faa bragt Stilstand og Fred til Beje, skjønt det rigtignok af de endelige Betingelser for denne Fred er tydeligt, at de ogsaa benyttede sig af Lejligheden til at faa deres Friheder udvidede. De sendte i Mai eller Juni 1293 et Gesandtskab til Bergen, bestaaende af een Raadmand for hver af de fem Stæder, og der sluttedes her, 12te Juni, en Overeenskomst, hvorved det bestemtes, at Fuldmægtige fra samme fem Stæder skulde møde i Bergen førstkommende Pavis, altsaa 6te Juni 1294, for der at afgjøre de gjensidige Kæremaal, der fra begge Sider vare opkomne siden Forliget i Kalmar; blev man ikke der enig med hinanden, skulde dog Fred og Venstab vedvære til St. Hansdag derefter, saa at ej alene de fem Stæders Borgere, men og de fra Kampen og Stavern, skulde frit kunne sejle til Norge, hvorimod ogsaa Bremens Borgere saavel som andre Venner af Kong Erik skulde kunne besøge Stæderne. Mellem Bremen og de østersøiske Stæder herskede der nemlig nu stort Uvenstab, fordi hiin ikke havde gjort fælles Sag med dem i Krigen mod Norge, men tvært imod holdt Venstab med dette og skilt sig fra For-

<sup>1)</sup> Kjøbebaalk, Cap. 10, i Byloven Cap. 4.

<sup>2)</sup> Therselins Dipl. Arn II. 134. Det lader ellers meget besynderligt, at Hertugen her beklageligvis Greifswalde i Kalmarforligets Geber, da Staden dog utvilsomt nævnes i dette; men sandsynligviis skal denne Bending kun betegne en fortsat Anerkjendelse af Forliget.

bundet. Det var endog blevet bestemt paa et Møde i Wismar, at de, der under Krigen havde handlet med Norge, skulde straffes med Tabet af al deres Ejendom, og at enhver Bremer, der kom til en af de forbundne Stæder, skulde udjages med alt sit Gods <sup>1)</sup>. Derimod havde Kong Erik ved et Brev, dateret Bergen den 15de Juli 1292, formedelst den særdeles Kjærlighed, han nærede for Bremerne, der altid havde været velvillige og forekommende mod ham og hans Forfædre, taget dem i sin særlige Beskyttelse, og bestemt deres Told af Sildesfiske ved Norge til 5 Penninge Sterling af Væsten, i Stedet for at de andre fremmede Kjøbmænd maatte erlægge Told efter Spselsmændenes Godtbefindende <sup>2)</sup>. Stædernes Gesandter stillede nu Kong Erik højtidelig Forsikring paa, at behørig Ratification skulde meddeles paa den sluttede Overeenskomst, og inden førstkommende Mortensdag nedlægges hos Minoriterne i Tunsberg; i modsat Fald skulde de selv inden Juul indfinde sig i Tunsberg, og ikke forlade Byen førend Ratificationsbrevene vare komne <sup>3)</sup>. Mødet i Bergen blev ogsaa holdt og Forlig sluttet, som det i det følgende skal vises. Kongen havde saaledes nu frie Hænder til, at fornye Fiendskaberne med Danmark, og undlod heller ikke at benytte sig heraf.

Disse Fiendskaber synes allerede i længere Tid at have været forberedede. Saa vidt man af de sparsomme Efterretninger kan skjønne, var der nu stiftet en virkelig Coalition mellem de norske Fyrster, Hertug Baldemar og de øvrige danske Fredløse og Misfornøjede om i Forening, og samtidigt, at paaføre Kong Erik Erikssøn Krig, for om muligt med eet Slag at kunne knuse ham. Sjælen i denne Coalition var, som man tydeligt kan see, Erkebiskop Jens Grand. Man behøver kun at iagttage, hvor planmæssigt han søgte at lægge sin Konge Hindringer i Vejen, medens han derimod paa alle Maader søgte at skaffe hans Fiender Fremgang, for at føle sig overbevist om, at han her ikke handlede, efter som Djævlens Forhold indskød ham, men efter formelig Aftale og klogt beregnede Anslag. At Hertug Baldemar nu, efter at Kongen var bleven myndig, og han selv saaledes var fjernet fra al Indflydelse, atter

<sup>1)</sup> Lübecks Urkundenbuch No. 611. Beslutningen henføres der til 1293, men det er aabenbart, at den maa være meget ældre, eller tilhøre Krigsperioden umiddelbart før 1285, thi efter den Tid kunde der ej være Tale om at forbyde de enkelte Individier at handle med Norge.

<sup>2)</sup> Thorkelins Dipl. II. S. 131.

<sup>3)</sup> Lüb. Urk. B. No. 605, 606. Begge Breve ere udstedte 12te Junj. I det første, af Kong Erik, nævnes kun de fem Raadmænd, Hans Doway fra Lübeck, Hassé v. Krufow fra Wismar, Reiner v. Lange fra Rosstock, Hans v. Bard fra Stralsund, og Gerhard v. Calmeren fra Greifswalde; men i det andet, fra Stædernes Befuldmægtigede, seruden disse fem Mænd ogsaa Hartvig v. Nagle fra Kampen, og Rudolf fra Stavern.

fløg sig til sine gamle Venner, var i sig selv ikke saa besynderligt. Anledning til aabenbart at rejse Oprørsfanen synes han at have taget ved at fremkomme for sig og sin Broder Erik med Fordringer paa endeel Besiddelser i og ved Fyn, der havde tilhørt hans Farbroder, Junker Abel Abelsøn, og hvortil de paaastede Arveret, navnlig Langeland, medens Kongen derimod, efter at være bleven myndig, fordrede Als, Vro og Femern tilbage. Vel tales der ikke nærmere herom førend i det følgende Aar, men det maa dog betragtes som vedkommende denne Sag, at den unge Junker Erik, kaldet Langbeen, Hertug Baldemars Broder, den 23de August 1292, medens Kongen og Hoffet opholdt sig i Nyborg, overfaldt og myrdede ved Nattetid Drottseten, Hr. Skjalm Stigsøn<sup>1)</sup>, rimeligviis fordi han ansaa ham for den, der især tilskyndede Kongen til de Skridt, der vakte deres Misfornøjelse. Ogsaa andre brave og Kongen hengivne Mænd bleve paa denne Tid dræbte efter Anstiftelse af de Fredløses Venner, og da Erkebiskoppen var den mægtigste af disse, betragtede man vistnok ham som den egentlige Ophavsmand. Erkebiskoppen havde imidlertid allerede paa et Provincial-Concilium, der holdtes i April 1291, faaet de under hans Forgængere vedtagne Bestemmelser om Kirkens Frihed og de Geistliges personlige Sikkerhed bekræftet, navnlig Erkebiskop Jakobs bekjendte Beile-Statut, Cum ecclesia Daciana &c. der bød at hvis nogen Biskop inden Rigets Grændser efter Kongens Befaling, eller med hans Tilladelse, fængstedes, lemstedes eller leed grov personlig Fornærmelse, saa skulde hele Riget betragges med Interdict; ja endog naar det kun var skeet ved en Adelsmand, uden at man med Sikkerhed vidste at det var efter Kongens Onske, men alene formodede det. Herved troede han vel tilstrækkeligt at have sikret sig mod al udvortes Fare. Men et saadant Skridt kunde naturligviis ikke andet end opbidse Kongen og dennes Tilhængere endnu mere imod ham. Om hans hemmelige Stemplinger med Kongens Fiender vidner det noksom, at han — rigtignok kun efter Modpartiets senere Beskyldning — affendte i et offentligt Errende til Viborg, havde en Sammenkomst med Marsk Stig og flere andre af de Fredløse, og var i Følge med dem bele tre Dage, lige til Midelfart, overlæggende med dem, hvorledes de paa bedste Maade atter kunde faa Landsvist<sup>2)</sup>.

I det følgende Aar, 1293, gjorde Kong Erik af Norge, som allerede

1) Flere af de danske Annaler, se Langebeks Scriptt. I. 295, 372, II. 175, III. 269, 315, IV. 230, V. 457, jvf. Kongens Klage over Erkebiskoppen. Scriptt. VI. 289.

2) Ser. r. Dan. S. 292, 317. Tidbestemmelsen tilføjes ej, men da Stig døde 1293, kan det ej være senere end dette Aar.



er omtalt, et Tog til Danmark i egen Person <sup>1)</sup>). Dette maa have været i Juli eller August Maaned, saasom vi endnu den 29de Juni finde Kong Erik i Bergen <sup>2)</sup>), medens han derimod, efter hvad der ovenfor er viist, maa have holdt sit Bryllup med Isabella Bruce i Slutningen af August eller Begyndelsen af September. Sandsynligviis var det ved denne Lejlighed, at Erkebiskoppen sendtes til de norske Fyrster for at underhandle om Forlig paa eller ved det tidligere omtalte **Vardersø** i Halland <sup>3)</sup>).

1) I de isl. Annaler staar intet herom, men de fleste danske Annaler nævne Toget som Kong Eriks „tredie Expedition til Danmark“. Man kan derfor ikke tvivle om at den fandt Sted. Dette følger desuden af hvad der berettes om Erkebiskoppens Færd.

2) Se Brevet No. 34 i Dipl. Norv. II. (S. 31). Dette, dateret Bergen Petersvaka i Eriks 14de Riges Aar, er her urigtigt henført til 1294; Eriks 14de R. Aar begynder nemlig den 10de Mai 1293 og ender 9de Mai 1294.

3) Om denne Underhandling paa Vardersø tales der paa flere Steder i Erkebiskop Jens's Proces, nemlig Scr. r. D. VI. S. 292, 317, 322, 368, uden nogen nærmere Tidsbestemmelse, men dog saaledes, at man faar Indtrykket af at den gik ferud for de norske Fyrsters saakaldte store Udrustringer, Danelshofet i Nyborg, Kongens Besøg i Skaane og Toget til Hunehalv; navnlig faar man dette Indtryk S. 368. Heraf seer man i alle Fald, at det ej kan have fundet Sted i 1294; Syergsmaalet er kun, om det ikke, som det med 1523 sluttende Chron. i Script. VI. 223 angiver, fandt Sted i 1292. Men dette Chron. er yderst forvirret og ucerdentligt i sine Tidsbestemmelser, og af den Omstændighed, at det omtaler Sammenkomsten umiddelbart efter at have omtalt Skjalm Drottets Død, som det lader foregaa i 1242, skulde man nepot formode at 1293 er det rette Aar, thi da Skjalm blev drabt 1292, har Medskriveren, ved at benytte ældre Annaler, urigtigt læst xcij som xlij; og da han nu derefter begynder et nyt Aar, bliver det rimeligst at dette maa være 1293, hvor man let kan tænke sig en enkelt Cner ubeladt. Huitfeldt omtaler ogsaa denne Sammenkomst under 1294, men kalder Stedet Gjedersø. Maaſtee han her har Ret, og Vardersø er den samme Ø som Oetersø ved Vardberg, hvis det ikke snarere skal læses Vardersø, og er det nuværende Varsø, en Gaard strax syd for Vardberg. For Resten siige baade han og Chronisten, at begge Konger af Danmark og Norge her mødtes, Chronisten tilføjende „med mange Sibe og Freløse“, eller aldeles det samme Tillæg, hvormed Petrus Olai omtaler Mødet paa Vardersø 1283, se ovf. S. 87; deraf skulde man fristes til at tro, enten at Petr. Olais Omtale af et Møde paa Vardersø 1283 er urigtig, og at intet Møde da fandt Sted, men at han kun indfattede under 1283, hvad der skulde staa under 1293, eller ogsaa, at der vel holdtes trende Sammenkomster paa Vardersø, en 1283 og en 1293, men at Huitfeldt og Chronisten have forverlet dem, eller omtalt den sidste med Ord, der alene passe paa den første. Denne Antagelse synes, naar man nærmere overvejer Sagen, at være den rigtigste. Thi hvad der siges, at begge Konger mødtes, passer ikke paa Sammenkomsten 1293, hvor Erkebiskoppen, som vi have seet, mødte paa den danske Konges Vegne, hvorimod det nepot kunde passe paa et Møde i 1283, ligesom et saadant ogsaa selv ganske passer ind i de øvrige, i det Aar eller paa den Tid stedsfundne Forhandlinger.

Det er i højeste Maade besynderligt, at Kongen vilde betro ham dette Hverv, men enten har man ikke kunnet undgaa at modtage hans Tjeneste, naar han tilbød den, eller og har man troet, at han formaaede mest hos de norske Fyrster; heller ikke havde han vel endnu ganske taget Masken af. Men hvis man kan tro dem, der senere paa Kongens Begne anklagede ham, sveeg han paa det skammeligste den Tillid, man viste ham, thi i Stedet for at raade til Fred, bad han dem, som det synes, ikke under nogen Omstændigheder at indgaa Forlig, førend Kongemorderne vare indsatte igjen i deres Nødtigheder. Dette kan man dog først senere have bragt i Erfaring, thi af Erkebiskoppens senere Ferd kan man ikke saa andet ud, end at han maa have foregivet, at Forligsunderhandlingerne atter skulde optages, og imidlertid have truet enhver, der begyndte eller raadede til nye Fiendskaber, med Bann. De norske Fyrster synes ellers ikke denne Gang at have udrettet stort. De skulde ingensteds have gjort Landgang, men derimod alene have opbragt og plyndret Skibe <sup>1</sup>). Imidlertid finde vi dog Hertug Haakon den 24de August i Bedel (Bejle), hvor han den Dag udstedte et Bøstjermæssesbrev <sup>2</sup>) for Chorsbrødrene i Viborg, der befandt sig paa Den Læsø. Dette tyder vistnok paa at den norske Flaade ogsaa nu beherskede Farvandet. Men Hertugens Errende i Jylland var vel neppe saa meget at herje, som at besøge Hertug Valdemar, og med ham nærmere at aftale Planer for Fremtiden; medens derimod Kong Erik sandsynligviis er vendt tilbage til Bergen allerede i Begyndelsen af August, for at berede sig til sit Bryllup og modtage sin Brud. Marsagen, hvorfor der paa dette Tog ikke udrettedes mere, var maaskee den, at Marsk Stig, af hvem man vistnok havde ventet sig betydelig Hjælp, afgik ved Døden <sup>3</sup>). Der siges ingensteds, hvad Tid paa Mæret det var, men det rimeligste er dog at det skede før, eller samtidigt med Nordmændenes Tog til Danmark, da man vel ellers paa en eller anden Maade vilde hørt ham eller de Fredløse omtalt, og Toget selv vilde have været rigere paa Begivenheder, dersom der havde fundet nogen kraftig Medvirkning Sted fra de Fredløses Side. En anden Omstændighed, der rimeligviis ogsaa hindrede den norske Konge fra at virke med saa stor Kraft som han ønskede, var nogle i det Tbrøndbjemste foresaldne Begivenheder, om hvilke vi dog desværre savne nøjere Underretning; det heder kun at Hr. Lodin af Bakke kom som utleg til Island,

<sup>1</sup>) Saaledes Huitfeldt, I. c.

<sup>2</sup>) Thorkelins Dipl. II. S. 142.

<sup>3</sup>) Huitfeldt S. 304. Nogle henføre og hans Død til 1294; herom se Subm XI. 141. Sandsynligviis hvilede der saadan Gemmelighedsfulthed derover, at man ikke ret vidste, om han døde i 1293 eller 1294.

og at mange andre throndbjemfke Herrer faldt i Utlegd <sup>1)</sup>); men Marsagen angives ikke, og man kan kun gjette paa, at de enten have vaft Urosligheder, eller ogsaa vægret sig ved at deeltage i Toget til Danmark.

Slutningen af Maret hengik, som det synes, uden Krigsbegivenheder, og den norske Konge tilbragte som sædvanligt Vintren i Bergen <sup>2)</sup>. Men det var hans Afgt, næste Mar at komme igjen saa meget sterkere, og rimeligviis var det ogsaa Aftalen, at Hertug Valdemar da fra sin Side skulde bryde løs, om det var ham muligt. Der tales meget om de store Forberedelser, som den norske Konge nu gjorde til at angribe Danmark, hvorledes han udrustede sine Skibe, og samlede en Mængde Folk <sup>3)</sup>. Hermed maa han da, som det af det Følgende vil sees, allerede tidligt paa Maret 1294 eller maaskee endog mod Slutningen af 1293, have været beskæftiget. Men den unge Kong Erik af Danmark, der tilbragte Julen i eller ved Manders, maaskee for i Nærheden at kunne holde Dje med Hertug Valdemars Bevægelser, udviklede fra sin Side stor Virksomhed til Landets Forsvar, og søgte endog, som man af det følgende kan see, at forekomme Nordmændenes Angreb ved at foranstalte et Tog fra Skaane op til Halland og den sydlige Deel af Norge saa tidligt paa Maret, at de norske Fyrster endnu ikke kunde have faaet deres Skibe i Søen eller deres Folk samlede. Derved havde man vistnok nærmest for Dje, at overrumple, indtage og ødelægge det forhadte Hunehals. Hans første Skridt var, saa vidt man kan see, at sammenskaldte et almindeligt Danehof til Nyborg for at aftale de fornødne Forsvarsanstalter og udvirke overordentlige Pengebevilgninger til Udrustningerne. Dette Møde maa ellers være holdt meget tidligt paa Maret, maaskee endog før den i 1282 bestemte Tid, Midfaste, der i dette Mar indtraf den 28de Marts <sup>4)</sup>); muligt at det endog holdtes mod Slutningen

<sup>1)</sup> Jøf. Annales ved 1293.

<sup>2)</sup> Dette sees af Breve, udstedte af Kongen i Bergen i Marts Maaned.

<sup>3)</sup> Herom er der megen Tale i Kongens Klager over Erkebiskop Jens. Saaledes heber det f. Ex. i Scr. VI. 368, (hvor Tidsordenen bedst synes at være iagttaget), efter at Varders-Mødet er omtalt, at Kongen af Danmark, ved at here at Norges Konge havde beredet sig, sine Skibe og en stor Mængde Bevæbnede til, efter Erkebiskoppens Raad, at angribe Niget, sammenskaldte et Møde i Nyborg o. f. v.

<sup>4)</sup> Sammensteds. At dette Danehof (thi Danehof maa det have været, siden, ifølge den udtrykkelige Angivelse, Erkebiskoppen, Biskopperne, Nigets Baroner og Munkene vare tilstede) heldtes umiddelbart før de Udrustninger, som forberede Hallands-toget, og i Anledning af det befrygtede Angreb fra Norge, som man derved vilde forekomme, er af hele Beretningen i Processen klart. Kongen, heber det, hørte at der trueedes med Angreb fra Norge; han sammenskaldte da Danehof, og drog siden selv over til Skaane for at drive paa Udrustningerne. At Danehofet, som Suhm synes at mene, skulde have fundet

af 1293. Men Erkebiskoppen lagde, formodentlig i sin selvtagne Egen- skab af Fredsmægler, alle mulige Hindringer i Vejen for Kongens Be- stræbelser. Paa Danehofet satte han den fungerende Drottsfete, **Uake Jonsøn**, i Bann, formodentlig fordi han, trods hans Forbud, opfor- drede Folket til at staa Kongen bi ved hans Krigsforetagender, og dette, sagde senere udtrykkeligt Kongens egne Mænd, vakte en saadan Forvir- ring, at hele Danehofet skiltes ad med uforrettet Sag. Da Kongen ikke des mindre fik Folket til at underkaste sig et overordentligt Krigsstyr, forbød Erkebiskoppen strengeligt sine egne og Lunds Kirkes Undergivne at yde noget, og da Kongen i egen Person kom over til Skaane for at under- søge Befæstningernes Tilstand og trefte nærmere Anstalter til Forsvar, forbød Erkebiskoppen sine Undergivne endog at sælge Kongen og hans Mænd de nødvendige Levnetsmidler, under Banns Straf. Ikke des mindre opfordrede Kongen Erkebiskoppen, ifølge hans Leenspligt, at møde frem til Krigstjeneste med sine Vasaller, men han sad naturligviis dette Bud overhørig, ja forbød endog sine Bønder at opfylde deres Ledingspligt ifølge Opbudet. Da den kongelige Befalingsmand i Skaane samledes med andre af Kongens troe Mænd paa Liborii Høj udenfor Lund for at

---

Sted allerede i Anledning af det forventede norske Angreb i 1293, er utan- keligt, thi efter Erkebiskoppens Optræden der kunde Kongen ikke betroe ham Fredsmægler-hvervet ved Sammentkomsten paa Bardene, der i saa Fald maatte have fundet Sted senere, hvorimod det netop er rimeligt, at Erkebiskoppen, efter først at have paataget sig Hvervet, siden benyttede sig deraf til at paa- tvinge Kongen en Stilstand og under Banns Straf forbyde alle Udrustninger. Antages Danehofet at have fundet Sted før det norske Tog 1293, maatte ogsaa Kongens Mærvarelse i Skaane og endeel af Erkebiskoppens Kranglerier være at henføre til den Tid, men ej at tale om at dette er usandsynligt i og for sig, giver Maaden, hvorpaa Sagen omtales i Processen, ingen Anledning til at fordele Kranglerierne paa to forskellige Tider. De omtales alene i Forbindelse med Udrustningerne til Hallandstøget. Vel var Kongen ogsaa i Mai 1293 i Skaane, saafom han (se Suhm XI. 130) den 17de Mai 1293 i Bæ (ved det nuværende Christiansstad) fritog denne By's Borgere for Løde og Leding; men netop denne Fritagelse viser, at der da endnu ikke kan have været Tale om Udrustninger, hverimod det sateder aller naturligt, at Kongens Befeg i Skaane før at tilsee Udrustningerne var det selsomme, under hvilket han omfød, den 5te April, lod Erkebiskoppen fængsle. Wisniet anfører Suhm XI. 155 et Brev af Kong Erik, dateret Ribe 6te April, men siden berigtiger han selv S. 157 denne Fritagelse, opstaaet ved en Forverling af Sirtus Paves Dag (6te April) med Sirtus Paves og Helges Dag, 6te Aug., paa hvilken Dag eller Dagen før Kongen ogsaa udsædte et andet Brev i Ribe (Suhm X. 171). Det vil desuden, af hvad der nedenfor vises, fremgaa, at det befrug- tede Angreb fra Norge netop har været ventet i April eller Mai 1294, saa at Kongen altsaa, før at møde og forekomme det, maatte gjøre sine Anstalter tidligere, og navnlig begive sig til Skaane maastee allerede i Marts.

raadslaa, bleve de overfaldne og adspaltede af Erkebiskoppens Folk og Tjenerstab, der kom dragende frem i stort Antal under Lunds Kirkes Fane og med klingende Spil, saa at det paa et hængende Haar var kommet til stor Blodsudgydelse, og enda var det saa langt fra, at Erkebiskoppen misbilligede dette, at han endog beskyttede Voldsmændene. Fremdeles bannsatte han endnu flere af Kongens ypperste Mænd, for derved, som man paastod, at tvinge dem til at opsigte deres Herre Huldskab og Trostab. Han skal endog have ladet flere af Kongens troe Undersaatter, der døde inden hans Enemerker, opgrave af Kirkegaarden og deres Been kaste i Havet, uden engang formeligt at have bannsat dem. Dette viser, at han vilde have dem betragtede som faldne i Bann ipso facto, fordi de havde adlydt Kongens Befalinger, og grebet til Vaaben mod Rigets Fiender. Hans hele Optræden var saaledes paa det nærmeste den samme som den norske Erkebiskop Peters, da denne i Maret 1226 tiltog sig paa egen Haand at paabyde Stillstand mellem Kong Haakon Haakonsson og Sigurd Ribbung, treuende hver den med Bann, som gjorde Ufred førend Forligsmøde var prøvet <sup>1)</sup>. Men man kan da heller ikke forundre sig over at den danske Konge ikke optog sliq Ferd bedre end Kong Haakon havde optaget Erkebiskop Peters Ferd. Toget til Nordre Halland fandt imidlertid Sted, og som det synes, under Anførsel af Fyrst Vitoslav af Rügen, der vistnok gjerne greb Lejligheden til at hevne Angrebet paa Stegeborg. Kongen selv synes derimod ikke at have fulgt med, men at være forbleven i Skaane <sup>2)</sup>, maastee især for at holde Dje med Erkebiskoppen, hvilken han endnu engang forgjæves opfordrede til at sende Krigsfolk med de Kongelige mod Hunebals. Erkebiskoppen vægrede sig fremdeles ved at efterkomme Opfordringen, forbød ligeledes sine Undergivne at gjøre det. Nordre Halland blev paa dette Tog herjet og Hunebals belejret, men ikke indtaget. De Kongelige paastode, at det for en stor Deel var Erkebiskoppens Skyld, thi Besætningen, heed det, fik Lejlighed til at slaa mange Folk ihjel, rimeligviis ved Udfald, og bortføre en Mængde Kvæg; dette vil da sige at den kongelige Hær ikke har været sterk nok til at storme eller endog at indeslutte Borgen, saa at dens Forsvarere have kunnet gjøre idelige Udfald, og derved staffe sig saa meget

<sup>1)</sup> Se ovenfor III. S. 716, 717. Det skarpe Brev, Kong Haakon skrev til Erkebiskop Peter, vilde just have paaset, om det var skrevet af Kong Erik Mendved til Erkebiskop Jens.

<sup>2)</sup> Dette fremgaar af det nys fremstillede. Thi da Kongen ved Erkebiskoppens Fængsling var i Lund, hvilket viser sig af Beretningen om de enkelte Omstændigheder derved, kan han neppe have været med paa Toget, der just paa den Tid synes at have fundet Sted. Der tales desuden aldrig i Erkebiskoppens Procesakter om andet end at Kongen „sendte“ Folk mod Hunebals og bad Erkebiskoppen om at „sende“ Tropper med dem.

Proviand, at man ikke kunde tænke paa at udbungre den. Den mislykkede Belejring af Hunehals hindrede dog ikke Vitslav fra at trænge videre frem mod Norden indenfor Norges Grændser, hvor han herjede og brændte den halve Deel af Den Hisingen. <sup>1)</sup> Formodentlig var det hans Hensigt at storme lige frem til Kongebelle og indtage Ragnbidholms Slot, men deraf blev dog intet, sandsynligviis fordi de norste Befalingsmænd, maastee Hertugen selv, imidlertid havde samlet de fornødne Forsvarstropper.

Imidlertid havde Kong Eriks Taalmodighed naaet sin Grændse. Forbitret over al den Overlast, han havde maattet døje af Erkebiskoppen, besluttede han sig, som han siden ytrede, for at undgaa sit Livs og sin Krones Tab, til det dristige Skridt, at lade Erkebiskoppen gribe og hensejtte indtil videre i Fængsel paa Seborg Slot (5te og 6te April <sup>2)</sup>). Dette skede, som bekjendt, ved Kongens Broder Hertug Christopher, og paa en meget voldsom Maade; Erkebiskoppen saavel som hans ivrige Tilhænger og Hjælper, Provst Jakob, bleve overvældede med Forhaanelser og Misbehandlinger, og i Fængselskabet behandlede med næsten opvørende Haardhed. Dog paastod Kongen siden, at han ikke havde nogen Skyld i dette, og ikke engang vidste, at de døjede saa meget ondt i Fængslet. Dette maa nu staa ved sit Verd; man maa i alle Fald holde den unge Konge det noget til Gode, om han ikke var saa nøjeregnende med, hvorledes hans Mænd behandlede en Mand, der nu kunde betragtes som Fædrelandets eller i det mindste Kongebufets farligste Fiende. Og saa meget er vist, at han havde den almindelige Stemme paa sin Side, og at Fiendernes Maner for det første ej kom til Udførelse: et umiskjendeligt Tegns paa, at Erkebiskoppen var den egentlige Hovedmand, og at Kongen ved at gjøre ham uskadelig havde angrebet Ondet i Roden. Af de norste Fyrsters paatænkte Tog til Danmark blev der nu intet, derimod maa de være dragne med sine Skibe til Elven, for at dække Kongebelle og Elvesvæsel, ligesom det maa ansees som vist, at de her enten selv aabnede Underhandlinger med Fyrst Vitslav eller lyttede til Fredsforslag fra ham,

<sup>1)</sup> De isl. Annaler ved 1294. De esromste Annaler, Ser: r. D. I. S. 249.

<sup>2)</sup> Dagen angives i den af Huitfeldt meddeelte Beretning om Erkebiskoppens Fængsling til Fredag før Palmesøndag; men dette er rimeligviis en Misforstaaelse (af et meget hyppigt Slags) af Latiniens seria 2da onto palmus, (angives i Chron. der ender med 1317, Ser. R. D. H. 175), dette er ikke „to Dage“ før Palmesøndag, altsaa Fredag den 9de, men „Mandag“ før Palmesøndag, eller den 5te April. De isl. Annaler omtale urigtigt Fængslingen under 1295. Om Rigtigheden af 1294 kan der, efter Gjennemlæsningen af Processalterne, ej være mindste Tvivl. Henimod Juul 1294 heed det, at Erkebiskoppen havde ligget 36 Uger i Taarnet; dette viser og at Fængslingen forefaldt i første Halvdeel af April 1294.

samt at de isølge en med ham truften Aftale, strax derefter, i Mai, begave sig til Kjøbenhavn, og der havde en personlig Sammenkomst med Kong Erik, ved hvilken ogsaa Vitslav var tilstede som Megler, men hvor det dog ikke lader til at man kom til nogen Enighed. Sandsynligviis have de norske Fyrster ikke villet indlade sig paa at slutte nogen Fred, uden at ogsaa Hertug Valdemar deeltog deri <sup>1)</sup>. Derpaa var der ikke

<sup>1)</sup> Her har man intet andet at holde sig til, end hvad der anføres i Kong Haakens Manifest af 1307 eller 1308, som meddeles i et daarligt Udtoq af Huitfeldt S. 339, og efter ham hos Suhm XI. 576 fgg, hvilket fra nu af bliver vor vigtigste Ledetraad med Hensyn til Krigsbegebenhederne, men hvor heller ingen nærmere Tidbestemmelser findes, og hvor man saaledes alene ved at iagttage Følgerækken af de enkelte Angivelser, og sammenholde dem med de sparsomme Gfsterretninger, der findes hist og her i Annaler og Chronica, nogenledes kan bringe Chronologien paa det rene. Her ville vi foreløbigt, under eet, søge at faststille, hvad der af samme Manifest vedkommer Krigshistorien indtil 1296. Manifestet begynder med en Bøn om at alt, hvad der er forbrudt imod Norge „siden Kong Erik og Hertug Haakon fore til Kjøbenhavn og Hr. Vitslav var hos,“ maatte bedes og bedres; derpaa opregnes de enkelte Fornærmelser. Som Udgangspunkt regnes altsaa et Besøg, Kong Erik og Hertug Haakon aflagde i Kjøbenhavn, hvor ogsaa Fyrst Vitslav var tilstede, og hvor der solgelig maa have været forhandlet om Fred eller Skilstand. Nu er det tydeligt nok, at her ikke Toget til Kjøbenhavn 1289 kan være meent, eller overhoved noget Møde for Hallandstoget 1294, ikke engang Mødet paa Barder, thi ellers vilde Angrebet paa Hunchals og Odelæggelsen af Hisingen have været anført som Klagepunkter, ligesom Kong Haakon i sit andet Manifest af 1307 (Thorfelius Analecta, S. 91—94) klagede over Indtagelsen og Nedbrydelsen af Hjelm. Altsaa maa denne Rejse til Kjøbenhavn have fundet Sted efter Vitslavs Tog til Halland og Hisingen. At de islandfke Annaler intet nævne derom, kan her ikke være nogen Indvenning med Antagelsens Rigtighed, thi de ere meget mangelfagtige og usjagtige i Angivelsen af Krigsbegebenhederne efter 1290: de omtale saaledes ikke med et eneste Ord Kong Eriks Tog i 1293, lige saa lidet det endnu vigtigere i 1295 (se nedenfor). Nu vide vi af Procesakterne mod Erkebiskop Jens, at der fra Norge i Tidstrummet nærmest for Erkebiskoppens Fængsling, altsaa i Begyndelsen af 1294, forberededes et stort Tog til Danmark. Disse Udrustninger maatte vistnok endog paastrundes ved Gfsterretningen om Vitslavs Indfald i Halland og Glvesfjæsel, der maa have fundet Sted omtrent samtidigt med Erkebiskoppens Fængsling. Men i Stedet for at drage til Danmark maa Kongen og Hertugen have draget til Glven, mod Vitslav. Da de saaledes her ganske vist stødte sammen med Vitslav, ligger det aabenbart nærmest at forklare hine Ord i Haakens Manifest paa den oven nævnte Maade, nemlig at det er kommet til Underhandlinger, og at et Møde har været berammet: at skulle holdes umiddelbart derefter i Kjøbenhavn, hvor Vitslav selv skulde være tilstede. Dette Møde maa saaledes være holdt i Mai Maaned, hvilket ogsaa stemmer fortrinligt dermed, at Kong Erik allerede fra Pintsedag (6te Juni) 1294, da han, som det vil sees, modtog de tydske Stæders Gesandter, ikke forlod Norge, da han fra Lunsberg, hvor han aller sidst nævnes 21de Juli, maa være dragen til Bergen, siden han isølge Laurentius Saga Cap. 8 alle-

nu at tænke, da Gemytterne paa begge Sider vare for ophidsede. De norske Fyrster maa derpaa strax have vendt tilbage til Norge, siden vi allerede ved Pintsetid (6te Juni), finde dem i Tunsberg, hvor de, efter den i foregaaende Sommer truffne Aftale, modtog de Befuldmægtigede fra de tydske Stæder. Dette Møde skulde vistnok efter den første Bestemmelse have været holdt i Bergen, men det var vel de nys omtalte Omstændigheder, der forarsagede, at det maatte holdes i Tunsberg, og dermed var vel ogsaa

rede var der, da Peter af Sid og Laurentius, der om Sommeren forlod Is-land, ankom did og utryffeligt siges at være blevne der indtil Junn og over Julen. Saaledes falder det formodede Tog til Elven, samt Besøget i Kjøbenhavn før Pintsetid 1294. Nu see vi af Suhm XI. 171, at den danske Konge den 7de Juni udstedte et Brev i Kjøbenhavn, (hvorefter vi i Forbigaaende bemærke, at det Brev, Suhm omtaler S. 133 efter Pentopydaus Origines Hahnenses S. 64—65 som udstedt af Kong Erik i Kjøbenhavn 18de Mai 1293, er det selvsamme som det nys omtalte, og kun urigtigt dateret 1293 i Stedet for 1294 hos Pentopydan). Har altsaa Kongen opholdt sig her i Begyndelsen af Juni, er det højst sandsynligt, at han selv har underhandlet med de norske Fyrster. Her stemme alle Omstændigheder saa godt sammen, at de gjensidigt bestyrke hinanden og at der bliver Ilden eller ingen Tvivl tilbage om Antagelsens Rigtighed i alle Hovedtræk. At vi her alene have med en Begivenhed i 1294 at gjøre, bekræftes endnu mere af de næst følgende Klagepunkter i Manifestet. Som det første Brud anføres nemlig, at nagtet en med Kong Erik Magnussen indgaaet Dag eller Stilstand i Halberg bleve dog flere af de norske Fyrsters Venner tagne til Fange, hvorefter Kongen og Hertugen kom til „Evinnesund“ (der efter Contexten tydeligt kan sees at være Evinberg: d. e. Evinberg-Sund, ikke Evinnesund i Norge) og havde her en Sammenkomst om denne Sag med Biskoppen af Fyn, Erik af Langeland, v. fl.; dernæst nævnes Dagthingningen paa Sommersted-Hede mellem Hertug Valdemar og Kongen, og endelig den der aftalte Sammenkomst ved Midelfart 8de September, hvilken ogsaa senere omtales som „Dagthingning ved Hegnesgavl“ (Hindsøgavl), der ligger tæt ved Midelfart. Her er det tydeligt nok, at der alene sigtes til Begivenheder, foresaldne paa det i flere Amaal omtalte og utvivlsomme Tog til Danmark, de norske Fyrster foretog i 1295, og som endte med Stilstanden ved Hegnesgavl. Thi vel hersker der stor Forvirring i Anglvelserne herom (se Suhm XI. 227), Huilsfeldt sætter Mødet paa Sommersted-Hede 1296, ligeledes den danske Overs. af Rhylosters Amaal; men til Medvegt hermed kan anføres, at Detmar, der for evrigt har den nejsagtigste Beretning om Sammenløbet og Dagthingningen paa Sommersted-Hede, henfører den til 1293. Da man nu tydeligt af Manifestet sees, at Mødet paa Sommersted-Hede gik forud for det paa Hegnesgavl, og alle de bedste Amaal henføre dette til 1295, som det paa sit Sted skal vises; ej at tale om at Huilsfeldt maa have haft selve Documentet og Stilstanden til Hegnesgavl for sig, og denne desuden i Hertug Valdemars Herlig til Vordingberg af 3die Febr. 1296 omtales som serndgaaet: er det aabenbart, at hvad der i Manifestet omtales mellem dette Forlig og Mødet i Kjøbenhavn, alene vedkommer 1295; altsaa ligger Mødet i Kjøbenhavn forud for den Tid. Det vil derhos i det følgende sees, at Brudet paa Stilstanden til Halberg, der tydeligt kan skjennes at maatte have fundet Sted i Begyndelsen af de norske Fyrsters Tog til Danmark 1295, aller bedst forklares derved, at Hertug Val-



de tydske Herrer vel tilfreds, da de derved fik saa meget kortere Rejse. Om Mødet selv og de vigtige Ting, som der bleve bestemte, skal i det følgende blive talt: her holde vi os for det første til den danske Krig. Det er ej usandsynligt, at Danekongen, siden han nu kunde aande friere for sin farlige Fiende, ikke lod det blive med Toget mod Hunebals. Efter en enkeltstaaende Beretning skal han have hjemsogt Vendsyssel og straffet Almuen, der havde gjort fælles Sag med de Fredløse <sup>1)</sup>, et Sagn melder endog, at han skulde have erobret og nedbrudt Borgen paa Hjelm. Dette forholder sig nu vistnok ikke saa, thi Hjelm blev ikke erobret og nedbrudt førend Mæret senere, som det nedenfor vil sees. Men at han dog maa-ster har benyttet sig af den Forvirring, der opstod efter Marck Stigs Død, og ladet forsøge et Angreb paa Borgen, hvorved flere af de Fredløse bleve forskrækkede, kunde man maaskee slutte deraf, at en af deres ypperste, Nane Jonsen, ikke længer vovede at opholde sig der, men søgte til Høeskilde, hvor han efter i nogen Tid at have holdt sig skjult i et Kloster, blev opdaget, greben og stejlet. Imidlertid er det dog vel ogsaa muligt, at det kun var Marcks Død, der gjorde ham og flere af de Fredløse saa modfaldne. Marcks Sommer skulle ved hans Død være blevene uenige og have søgtet hver sin Vej; deres Exempel kunde da ogsaa Nane have fulgt. Vist er det, at han i 1294 blev greben og henrettet. Efter en af de gamle Viser skal han, som ovenfor nævnt, have været gift med en Datter af Alf Jarl ved Navn Christina, men noget tilforladeligt vides ikke derom <sup>2)</sup>. Den øvrige Deel af Mæret synes at have gaaet fredeligt hen. I Danmark skulde egentlig ifølge Statutet et almindeligt Interdict være lyst over Landet i Anledning af Erkebiskoppens Fængsling, men det var

---

demar og Kong Erik Mendved just paa den Tid laa med Hære med hinanden i Sønderjylland, indtil de kom sammen paa Semmersted-Hede; den danske Konge har nemlig ikke villet tillade Mænd, der oven i Kjøbet af deres Navne kunne sees at have været Danste, og sandsynligviis af de Fredløses Tal, at drage gjen-nem Jylland mellem de norske Fyrster og Hertug Baldemar. Udtrykket i Manifestet, at Hertug Baldemar „var sendt op ad Semmersted-Hede“, er vist-nok kun en Misforstaaelse af „var staddir uppå S.“, der maa have staaet i Originalen, thi de norske Fyrster kunde dog ikke „sende“ Hertug Baldemar, som om han var deres Undergylne. Ved altsaa paa denne Maade neje at følge Manifestet, faar man Klarhed i den hele Sammenhæng, der ellers bli-ver ganske forvirret. Alt det vil end tydeligere fremgaa af den herester følgende Fremstilling.

<sup>1)</sup> Bartholin, Ms. Hist. Eccl. Dan. efter den ældre Evianing, se Suhm XI. 183.

<sup>2)</sup> Se om alt dette Suhm XI. S. 180—183. Det maa dog bemerkes, at i Manifestet af 1308 tales der ikke med et Ord om noget Angreb paa Hjelm 1294.

saar langt fra at man holdt sig dette efterretteligt, at endog Domcapitlet i selve Lund indgav en Forestilling til Paven imod dets Jagtagelse. Det samme gjorde Capitlet i Ribe <sup>1)</sup> og sandsynligviis alle de øvrige Capitler, saa at der fremdeles blev holdt Gudstjeneste over hele Riget: et umiskjendeligt Tegn paa, at Kongen havde den almindelige Stemme for sig. Fra Tunsberg vendte Norges Konge tilbage til Bergen, hvor han forblev den øvrige Deel af Aaret <sup>2)</sup>.

Det følgende Mars Begivenheder lade formode, at der i Løbet af Vintren har været hyppige Budsendinger mellem Hertug Baldemar og de norske Fyrster, og en fælles Krigsplan for det kommende Aar aftalt. Thi det er vist, at saavel Hertug Baldemar, som den danske Konge nu gjorde alvorlige Forberedelser til Krigen. Baldemar befæstede Gøttrup Slot med Volde og Grave, og skaffede sig desforuden, vistnok for Penge, mange Middere og Svende fra Holsten, Sælland og Westphalen til Hjælp <sup>3)</sup>. Kongen, heder det, lagde en stor Skat paa Klostre og Kjøbstæder <sup>4)</sup>, hvilket dog vel neppe er at forstaa anderledes, end at han nu, da Erkebiskoppen var gjort uskadelig, uden Indsigelse fra Gejstlighedens Side kunde have det ham tidligere bevilgede overordentlige Krigsstr. Heraf ser man saa meget, at Krigen med Sikkerhed ventedes fra begge Sider, og ikke var nogen Hemmelighed, ja sandsynligviis endog allerede var erklæret, eller i det mindste betragtedes som uundgaaelig. Det er ikke usandsynligt, at Kongen her for saa vidt var den angribende Part, som han, forfølgende den Fordeel, Erkebiskoppens Fængsling gav ham, samt opmuntret ved det sidste Mars ikke ubeldige Krigsforsej, kan have fordret med end større Strengbed af Hertug Baldemar, under Trusel om Krig, at han skulde give Slip paa Als m. m., samt overhoved alt hvad han og hans Broder havde i Besiddelse østenfor Midelfartund; muligt er det endog, at Fordringen allerede ved eller strax efter det oven omhandlede Møde i Kjøbenhavn er bleven fremsat og afflaet paa en Maade, der gjorde Krigen vis. Men hvad enten nu Krigen formeligt erklæredes eller ej, saa det i Sagens Natur, at Jylland, eller overhoved den Deel af Riget, der laa østenfor Beltet, denne Gang maatte blive Krigskuepladsen; i denne Deel laa de omtvistede Besiddelser; der maatte Sammenstødet mellem Kongen og Hertugen skee, om et saadant overhoved skulde finde Sted; der havde Nels Linje sine stejle Tilbængere; der havde des-

<sup>1)</sup> Euhm XI. 161. Jvfr. Pontoppidans Annales I. S. 766.

<sup>2)</sup> Dette er allerede ovenfor vist, nærmest ifølge Laurentius Saga Cap. 8.

<sup>3)</sup> Dette beretter udtrykkeligt Detmar, se nedenfor.

<sup>4)</sup> Annalerne, der ende med 1317, meddeelte i Scr. r. Dan. II. S. 175.

uden de Fredløse størst Indflydelse og kunde udrette mest til Fordeel for den norske Konge, hvilken de fremdeles erkjendte som deres Herre. Aftalen mellem Hertug Baldemar og de norske Fyrster maa rimeligviis have gaaet ud paa, at tvinge den danske Konge til at splitte sine Stridskræfter, hvilket vilde skee, naar de landede med den norske Flaade i det nordlige Jylland, medens Hertug Baldemar greb til Baaben i det sydlige. Hensigten var da vel om de sejrede, aldeles at berøve den unge danske Konge Tronen, og at dele Riget mellem sig, saaledes at Baldemar fik Kongenavnet <sup>1)</sup>. For at skaffe sig end flere Territorial-Fordringer, og vel og for tillige at knytte en nærmere Familieforbindelse med de norske Fyrster, giftede den unge Junker Erik sig med Sophia, en Datter af Kong Erik Baldemars søns Enke Jutha i hendes senere Egteskab med Burchard, Borggreve af Rosenbergh i Særland <sup>2)</sup>, og saaledes en Halvsøster af hendes Døtre med Kong Erik, nemlig den afdøde norske Dronning Ingeborg, den svenske Dronning Sophia, og begge de forhenværende Nonner i St. Agnes's Kloster i Moestilde, Agnes og Jutha, af hvis betydelige Efterladenskaber hiin Sophia, formodentlig ved Testament, havde faaet Arveret til en Deel, og nu bragte denne Arv over til sin Mand. Man kan ikke tvivle om, at de norske Fyrster ogsaa have gjort betydelige Udrustringer, thi vi erfare, at Erkebiskoppen selv, saavel som Biskop Narve af Bergen og Biskop Girind af Oslo vare med, saavel som en Mængde Baroner og Riddere, navnlig Hr. Bjarne Erlikssøn og hans Broder Vidkunn, Hr. Thore Haakonsen, Hr. Jon Brynjulfsen, Hr. Tjak Gautessen (som saaledes allerede da var tagen til Naade igjen), Hr. Guthorm Gydasen, Hr. Gudleif Viljamsen, Hr. Thorvald Thoresen fra Hjaltland, Magister Bjarne Lodinsøn o. fl. Ellers vide vi desværre intet nærmere om Forberedelserne til Toget. Man veed ikke engang, hvad Tid Kong Erik forlod Bergen, hvor han tilbragte Vintren, og hvor han endnu var den 5te Marts <sup>3)</sup>. Sandsynligviis kom han ikke afsted, førend temmelig sildigt, efter St. Hansdags Tider, da han paa denne Dag udstedte en Fuldmagt for Hr. Audun

<sup>1)</sup> Naar Detmar (s. u.) utryffeligen siger, at det var et almindeligt Sagn, at Hertug Baldemar, hvis han havde holdt Slag med Kongen paa Sommersted-Hede, vilde have vundet Danmarks Krone, viser dette tydeligt, at hans Hensigt maa have været, hvis hans sejrede, at antage Kongenavnet.

<sup>2)</sup> Denne Sophias Elgtskabsforhold ere hyppeligt bleve fremdragne og viste i Hejers lille Afhandling „de Sophia Langelandica“, aftrykt bag i hans Udgave af „Continuatio Alberti Stadensis“, Kjøbenhavn 1720.

<sup>3)</sup> Paa denne Dag udstedte han en Retterbed for Bergen, se Norges gamle Love III. S. 23. Dateringen 17de Marts 1294 er urigtig i Thorfelins Dipl. Arnem. II. 145, hvor Retterboden ogsaa findes meddeelt.

Hugleiksfen, der skulde afgaa som Gesandt til Frankrig i et Errende, der nedenfor vil blive nærmere omhandlet: en Sag som denne var dog vist bragt i Orden, førend Kongen tiltraadte Toget <sup>1)</sup>. Uheldigviis nævnes ikke Stedet, hvor denne Fuldmagt er given; men man maa formode, at det er skeet i eller paa Vejen til Tunsberg, hvor Sotogene til Danmark sædvanligviis plejede at udgaa, idet nemlig Kongen og Hertugen samledes her, og hvor Kongen nu desuden i Anledning af de tydske og danske Fjender saa godt som hvert Aar regelmæssigt begav sig hen ved Midsommerstid. Det kan dog ikke have været længe efter denne, at vi finde Kongen og Hertugen med deres Flaade i Vinsfjorden, ved Halsborg. Omtrent paa samme Tid (10de Juli) finde vi den danske Konge i Ribe <sup>2)</sup>, vistnok rede til at rykke ud mod Hertug Baldemar, der stod i Spidsen for en betydelig Tropsstyrke ikke langt derfra. Det kom dog ikke til nogen Kamp, thi der blev strax aabnet Underhandlinger, og en Stilsstand vedtaget, hvorved det blandt andet bestemtes, at den norske Fyrstes Mænd skulde kunne rejse igjennem Jylland med Sikkerhed og Fred for Danekongens Mænd, og omvendt disse for de norske. Ved disse de norske Mænds Rejser igjennem Jylland sigtedes der vistnok til de Budsendinger, der nu skulde gaa frem og tilbage mellem de norske Fyrster og Hertug Baldemar, da det nemlig faldt af sig selv, at en Stilsstand ej kunde sluttes af hine, uden at ogsaa han, deres Forbundne, toges paa Raad med og en Stilsstand forudsatte desuden i de Tider altid Berammelse af et Forligsmøde; om alt dette var det nødvendigt at underrette Hertugen og træffe Aftale med ham. Forligsmødet synes med kort Bærjel at have været berammet at skulle holdes i eller ved Svenborg. For Stilsstandens Overholdelse borgede paa Danekongens Begne Biskop Nikolas af Berglum, Biskop Jens af Narhuus, Hr. David Thorsteensson, dengang fungerende som Drottsfete (maaskee for Jylland), og flere, i alt 24 Riddere <sup>3)</sup>. Men, saavidt man erfarer, gav Udtrykket „Kong Eriks og Hertug Haakons Mænd“ strax Anledning til at denne Stilsstand ophørte. Medens de Danske derunder kun synes at have villet forstaa virkelige Nordmænd, benyttede derimod, som man tydeligt kan skjønne,

<sup>1)</sup> Thorfelius Dipl. Arn. II. S. 166, 167. Aarstallet staar her ikke angivet, men da Brevet er indtaget i den af den franske Konge udstedte og besejlede Forbundsakt af 23de October 1295, er det aabenbart, at Fuldmagten ikke kan være udstedt Aaret forud.

<sup>2)</sup> Brevet No. 627 i Lübecks Urfundebuch. Det er her rigtigvis henført til 7de Januar, men dette kommer kun af en Forverling af Knut Konges Dag med Knut Hertugs Dag. Brevet er dateret „in die beati Kanuti regis et martyris“, og det er 10de Juli.

<sup>3)</sup> Alt dette erfares alene af Kong Haakons ovenfor omtalte Manifest.

enkelt af de Fredløse sig heraf til at drage igjennem Jylland, hvad enten det nu var for at begive sig til Hertug Baldemar, eller for at see til sine Ejendomme, eller de endog ligefrem drog i den norske Konges Errende. Uden at ense, at de nu stode under de norske Fyrsters Beskyttelse, og fordrede at betragtes som hans Mænd, lod Drottseten, Hr. David, en af dem, Hr. Ewen Friis, altsaa en anseet Mand, gribe i Horsens som fredløs med to andre i hans Følge, Jens Pallesøn og Jens Foot, og alt hvad de medbragte tage fra dem; en fjerde, der sagdes at være de norske Fyrsters Tjenestemand, men hvis Navn, Thrugot Laale, tydeligt viser at han var Dansk, og vistnok hørte til de Fredløse, blev endog dræbt, og hans Heste og Ejendele tagne; fra andre tog man Baaben og Heste m. m.; saa at man maa formode at de danske Krigs-mænd have gjort Jagt paa alle de Fredløse, der viste sig paa jydsk Bund. De norske Fyrster tilskreve strax hine Herrer, der havde gaaet i Borgen for Stilsstanden, herom, fordrede de Fangne udleverede, Bøder for de Dræbte, og Skaden erstattet. Men denne Begjæring blev ikke opfyldt. De norske Fyrster begave sig nu, sandsynligviis med hele Flaaden, syd til Svenborgsund <sup>1)</sup>. Her mødte Biskop Bisito af Fyen, Junker Erik, formodentlig efter Tilsigelse, og Drottseten Hr. David tilligemed mange andre af de Middere, der havde gaaet god for Stilsstanden. Kongen af Norge forlangte nu paa det indstændigste, at de Fangne skulde frigives og Skaden erstattes; saavel han selv, som hans Broder Hertug Haakon erklærede sig paa sin Side beredt til, om man kunde paaavise nogen Brode, deres Mænd havde begaaet, at give al ønskelig Fyldestgjørelse. Men deres Bøn blev ikke alene afflaaet, tvert imod bleve Hr. Ewen, Jens Pallesøn og Jens Foot bragte til den danske Konge, der lod dem henrette. Det forstaaer sig af sig selv, at Underhandlingerne ved hiint Afslag maatte blive afbrudte, selv om ikke, hvad det lader til, flere af dem, der skulde have været tilstede ved Mødet, vare udeblevne. Saa vidt man kan see, sejlede den norske Flaade nu fra Svenborg længer ind i Midelfartssund, enten til Als eller Marsund, medens Danekongen rykkede imod Hertug Baldemar, og mødte ham paa **Sommersted Hebe** (en Miils Vej nordvestligt fra Haderslev), hvor han maaskee allerede i længere Tid havde været lejret. Folkemonen synes ganske at have været paa hans Side, thi der siges, at han i Alt havde

<sup>1)</sup> Vi gjentage, at det maa være dette, og ikke Svinesund i Norge, der skal for-  
 staaes ved „Svinnesund“, som Navnet skrives i Manifestet. Det bestrives ogsaa  
 deraf, at Biskoppen af Fyen mødtes til Underhandling. At Mødet maa have  
 været aftalt ved Aalborg, synes ligefrem at fremgaa af Beretningen. Sven-  
 borg kaldtes i ældre Tider Svinaborg, og det er endog meget muligt, at  
 Sundet kaldtes Svinasund, ikke Svinaborgsund.

henved 1400 Riddere og Svene, medens Kongen kun havde 600; denne skal rigtignok ogsaa, som det heder, have haft en heel Mængde „Huusfolk“, hvorved vel forstaaes Fodfolk hjemme fra Landet; men Rytteriet, fornemmelig det lejede, udgjorde paa den Tid Hovedstyrken, og derefter regnede man, om den ene Hær kunde anses for at være den anden overlegen. Man havde allerede paa begge Sider ordnet sig til Strid, da der atter aabnedes Underhandlinger, i hvilke ogsaa Befuldmægtigede fra de norske Fyster deltog, hvad enten de nu allerede forhen havde begivet sig til Hertugens Lejr, for med ham at aftale den videre Krigsplan, eller de bleve sendte efter en til deres Herrer utrykkelig afgaaen Indbydelse om at deeltage i Underhandlingerne. En saadan Indbydelse kunde vistnok i meget kort Tid baade fremsættes og besvares, da den norske Flaade, som nys nævnt, nu rimeligviis laa for Anker etsteds ved Kysten ganske i Nærheden. Det er ogsaa højst sandsynligt, at det var denne Nærhed i Forening med Hertugens store Troppeskræfte, der atter bragte Danekongen og hans Raadgivere til at vælge Underhandlingernes Vej. Det heed siden, at hvis det var kommet til Slag, da havde Hertugen sikkert vundet Danmarks Krone <sup>1)</sup>. Der aftaltes nu et nyt Møde,

<sup>1)</sup> Dette siges utrykkeligt hos Detmar, fra hvem hine Detailler om Mødet paa Sommersted-Hede ere hentede. Fra ham har igjen Corner hentet sin Beretning (hos Secard IV. 947). Men Detmar henfører Begivenhederne urigtigt til 1293, Corner endog til 1292. Aarsagen er vel den even omfalte, at Detmar ofte omhandler under eet Aar, hvad der kun begyndte i samme Aar. Da nu Hertugens Uenighed med Kongen visstelig begyndte 1293, maafee allerede 1292, har han villet omtale den hele Tvist samt dens Udfald ved samme Lejlighed. — Paa den her flidbrede Maade forholder det sig altsaa med Sammenkomsten paa Sommersted-Hede, om hvilken der har hersket megen Urede, alt sammen af den Grund, at Huitfeldt (S. 309) beretter, at Danmarks, Sveriges og Norges Konger ved St. Hansdags Tid 1296 mødtes paa Sommersted-Hede, og handlede om almindelig Fred, men sluttede kun Stilstand paa to Aar. Hvor Huitfeldt har dette fra, vides ikke; men det maa formodentlig være fra samme oprindelige Kilde, som Notitsen i den danske Fortættelse af Nyklosters Annaler S. 193, at Kongen og Hertugen i 1296 mødtes „med begge deres Hære“ paa Sommersted-Hede; det samme siges og af Stral Ser. r. Dan. III. 317. At Aarstallet her er urigtigt, sees tydeligt nok deraf, at Manifestet, som her er den sikreste Kilde, kun veed af en eneste Sammentømst paa Sommersted-Hede at sige, nemlig den der gik forud for Etikanden til Segnesgavl, altsaa i 1295. Sommersted-Hede var deuden ikke et Sted, hvor det kunde falde nogen ind at beramme Sammentømst, naar den ej tilfældigt havde fundet Sted; dette stede i Sommeren 1295, da den danske Konge, som vi have seet, laa ved Ribe, og Hertug Baldemar rykkede op fra Slesvig, rimeligviis heldende sig saa meget som muligt paa Skiden, for at flette sig til den norske Flaade, der imidlertid havde påseret Ekenborg og nu vel var i Midelfartssund. Sommersted-Hede ligger omtrent midtvejs mellem Ribe og

som skulde holdes forstkommende Mariemesse øvre (8de September) i eller ved Midelfart. Her skulde de norske Fyrster personligt komme sammen med Danekongen, og fuld Gvid dertil meddeles saavel Fyrsterne som deres Mænd; de af disse, hvem Danekongen da ikke kunde overbevise om at være skyldige i hvad han sigtede dem for (her menes altsaa aabenbart Kongemorderne og deres Hjelpere) skulde faa deres Guds tilbage, have hans Vensteb, og nyde fuld Fred. Imidlertid skulde der være Vaabenhvile og Gvid fra begge Sider. Herom udstedte Kongen af Danmark et aabent Brev, og 50 Riddere gave med ham deres Forløste derpaa. Da den bestemte Dag kom, og begge Parter samledes i Midelfart, synes Forsikringen fra den danske Konges Side at være bleven fornyet, og bekræftet ved et nyt Forløste af 50 Svenske<sup>1)</sup>. Alligevel kunde disse Forsikringer dog ikke sikre Kongemorderne og de øvrige Fred-

Haderølev; altsaa var det naturligt, at Sammenstødet dengang fandt Sted der, men at man Aaret efter skulde beramme Nøde paa et saa ubejleligt Sted, var en Urimelighed. Hertil kommer nu, at Hertugen allerede havde forsligt sig med Kongen i Februar 1296, ligesom at Stillstanden til Hegnesgavl af September 1295 gjaldt indtil 1298; der var altsaa om Sommeren 1296 ingen Anledning til at underhandle. At den svenske Konge skulde have været tilfiede, er end mere urimeligt. Dette viser ogsaa Werlauff (Nord. Tidsk. II. S. 539), men har dog ikke været at forlade Huitfeldts Udsagn om at Mødet, selvgelig et nyt Nøde paa Sommersted Hede, fandt Sted i 1296. Dog behøver man her kun at lægge nærmere Merke til Manifestets Beretning (se nedf. S. 227, Note) for at see, at Mødet skede før Sammenkomsten i Midelfart, hvilken igjen ifølge Manifestet fandt Sted, før Stillstanden sluttedes til Hegnesgavl, det vil sige, hvad man af Manifestet tydeligt sees, at Sammenkomsten i Midelfart begyndte den 8de Septbr., og sluttede med Udvekslingen af Hegnesgavl-Documentet den 25de. Biünck siger Huitfeldt, uvidt med hvad Hjemmel, at det foregionne Nøde paa Sommerstedhede 1296 holdtes St. Hans Dag, hvilket, om man henfører det til 1295, ikke passer med det af os foransorte, at Kong Griff den 24de Juni endnu sandsynligvis var i Norge. Men hvis Datum-Angivelsen hos Huitfeldt virkelig er egte, da har han sikkert forverlet decollatio Johannis baptistæ (29de August) med hans nativitas (24de Juni). Naar man henfører Dagthingningen paa Sommersted Hede til 29de Aug., bortfalde ikke alene alle Vanskeligheder, men alt passer endog paa det nøjeste. Den 24de Juni var den norske Konge endnu i Norge; omkring den 1ste Juli var han maaffet ved Alberg; den 10de Juli var den danske Flaade i Ribe; omkring paa samme Tid, eller lidt senere, var den norske Konge ved Svendborg; i August Maaned skede den danske Konge og Hertug Waldemar en Tidlang over for hinanden paa Sommersted Hede; den 29de August aftaltes da endelig et Nøde, med 12 Dages Barflet, til 8de September, i det derved nærliggende Midelfart. Muligt endog at Barflet var det sædvanlige, af 14 Dage, thi Huitfeldt siger kun „ved St. Hans Dags Tid“; Dagthingningen kan være steet nogle Dage før Helligdagen.

<sup>1)</sup> Hvis ellers ikke dette er en Misforstaaelse af Huitfeldt, og Originalen her kun har omtalt den af den norske Konge stillede Sikkerhed.

løse mod de Kongeligsendedes Forbitrelse. Endnu inden Sammentkomsten i Midelfart begav Hr. Mages Kase, en af dem, der ved Dommen af 1287 vare erklærede for Kongemordere, og som de norske Fyrster ved Brevet af 25de Juni 1287 udtrykkeligt havde taget i Beskyttelse som sine egne Mænd, sig til Viborg, i Fortrosthing til den forkyndte Gvid; men aldrig saa snart fik Bymændene ham at see, førend de styrtede over ham, dræbte fire af hans Mænd og saarede ham selv saa haardt, at han kort derefter døde; hans Broder, der var i Følge med ham, kastede de i Fængsel med sex Svenne, af hvilke een ved den haarde Behandling, han leed, døde i Fængslet. Saavel denne, som de øvrige Dræbte bleve begravede i uindviet Jord, hvor de groveste Forbrydere plejede at lægges; de Fangne sendte de til Kongen, der ikke satte dem paa fri Fod, førend de havde betalt svære Løsepenge. Dette var maaskee Marsagen til hiin Fornøjelse af Forsikringen ved Sammentrædet i Midelfart. Her var, som det synes, foruden de norske Fyrster, Danekongen og dennes Broder, ogsaa Hertug Baldemar, Junker Erik, Grev Jakob af Halland og Grev Henrik af Holsten tilstede, eller i det mindste ikke langt <sup>1)</sup>, ej at tale om de gejstlige og verdslige Stormænd i begge Kongers Følge. Imidlertid deeltog, som det synes, Hertug Baldemar selv ikke i disse Underhandlinger, og hans Broder, Hr. Erik, kun i Egenkab af de norske Fyrsters Besvogrede og Beskottede, det vil sige med Hensyn til hans Fordringer paa sin Hustru Sophias Modreearv. Underhandlingerne førtes i meer end et Par Ugers Tid: et tilstrækkeligt Tegn paa, hvor vanskeligt man havde for at komme til Enighed. Ja selv medens Underhandlingerne stode paa, søgte nogle af Danekongens Mænd, dog vistnok uden hans Vidende eller Samtykke, at benytte sig af Stilstanden og Grev Jakobs Fraværelse til svigagtigt at overrumple Hunchals. Dette gik saaledes til, at en dansk Herre, ved Navn Tule Ebbesøn, med en heel Deel Frænder og Venner, hvoriblandt og en Prest, begave sig til Næs Kloster i Halland, der laa et Par Mile fra Hunchals, og derfra anmodede Grevens Befalingsmand, Nikolas Jakobsøn, (sandsynligviis den samme, der i Beskyttelsesbrevet kaldes Nikolas Hallandsfar) om at komme

<sup>1)</sup> Dette synes at maatte sluttes af, hvad der strax nedenfor berettes om at Grev Jakob, ved at erfare Attentatet paa at overrumple Hunchals, strax klagede til den norske Konge, Hertug Baldemar, Junker Erik og Grev Henrik, thi Tiden var for kort til at mange Budsendinger kunde gaa mellem det nærliggende af Halland, Sleevig og Holsten. Man sees tydeligt, at Efterretningen om Attentatet ikke naaede til Midelfart førend henimod Slutningen af Mædet, thi den dertil følgende Artikel i Stilstands-brevet viser, at man ved Udsædelsen af dette endnu ikke vidste hvad Virkning Kongens Bud om Fangernes Friggelse havde gjort.



til dem for at de kunde tales ved, idet de ej alene paaberaabte sig Stills-standen og den almindelige Gnid, men sendte ham et af dem selv beseglet Brev, hvori de tilfagde ham og de Mænd, han medbragte, særskilt Gnid til Mødet. Han slog Lid dertil, og begav sig til dem, selv trettende, ganske ubevæbnet; de toge vel imod ham og man satte sig til at drikke, men imidlertid sendte Hr. Tule Ebbesson sin Broder og nogle flere hen efter endeel Bevæbnede, der stode færdige i Nærheden; de brøde ind, toge Nikolas og alle hans Folk til Fange, halsbuggede tre af dem, og sendte de aatte bort til et Sted i Nærheden, men toge Nikolas Jakobsen selv og en vis Herman Plumog, der sandsynligviis var hans Næstbefalende, med sig til Hunebals, og opfordrede Besætningen til at aabne Portene for dem, antagende, at naar Krigerne fra Murene saa deres Hovedsmænd iblandt dem, vilde de strax efterkomme Begjæringen. Men Besætningen merkede Uraad, og vægrede sig. Da hine saaledes merkede, at de ikke kunde faa deres Plan udført, rede de op i Heredet, toge en af Grevens Fogder til Fange, og plyndrede hans Gods. Da Grev Jakob fik dette at vide, klagede han strax for den norske Konge, Hertug Baldemar, Junker Erik og Grev Henrik saavel som flere af Forloverne paa Sommersted Hede over Stillsstandsbrudet, og disse anmodede strax Danekongen og hans Brodre om, i Kraft af deres givne Løfte og Versord, at befale de Fangne udleverede, og den dem tilføjede Skade godtgjort. Denne Gang erkjendte ogsaa virkelig Danekongen, at det Skede var utilbørligt, og tilskrev Hr. Tule Ebbesson saavel som hans Ledsaagere, at de strax skulde sætte de Fangne paa fri Fod, og give dem deres Gods tilbage <sup>1)</sup>. Denne

1) Beretningen herom findes i Kong Haakens Manifest. Om Liden, da Attentatet paa Hunebals foregik, heber det her først „men (d. e. medens) den Dagthingning stod ved Midelfart, og alle Mænd skulde Fred have paa den Loven (Forfæring) som her er sagt, (nemlig paa Sommersted Hede), da foor Kongens Mand af Danmark Hr. Tule Ebbesson — — — — til Aas Kloster i Halland“ o. s. v.; og siden, efter at Beretningen er sluttet: „dette skede alt i den Fred, der lovet var paa Sommersted Hede og imedens den Dagthingning var ved Hegnesgavl“. Dette beviser til Overflod, (thi egentlig sees det allerede af de oven anførte Bewissteder), a) at Dagthingningen ved Midelfart og Dagthingningen ved Hegnesgavl er een og den samme; b) at hine Afsættelse i Halland netop skede medens Underhandlingerne stode paa, altsaa i Liden fra 8de Septbr. til 25de Sept. 1295. Man sees ogsaa, at Artikel 4 af Hegnesgavl-Forliget 1295, hvor der siges om Hjelm og Hunebals, at de, for saa vidt de vare erobrede, skulde tilbagegives, og at de af Besætningen, der vare fangne enten udenfor eller indenfor, skulde sættes paa fri Fod, ligesom sigter til hiint Attentat paa at forraffe Hunebals, hvis endelige Udfald man ved Stillsstandens Afslutning endog ikke kunde kjende. Dette viser altsaa klart, at man ikke med Suhm og Werlauff, under den urigtige Forudsætning at der i 1296 var et nyt Møde paa Sommersted Hede, og at Dagthingningen ved Midelfart fandt Sted 8de Septbr. derefter

Befaling blev, som vi vilde see, ikke efterkommen, men inden dette blev bekendt for de forsamlede Fyrster og Herrer i Midelfart, maatte nogen Tid gaa hen, og imidlertid kom det virkelig til en Art af Forlig, det vil sige en længere **Stilstand**, for hvilken Breve udstedtes og besegledes paa **Hegnesgavl** eller **Hinsgavl** Kongsgaard, tæt ved Midelfart, Søndagen efter Matthæi Dag, d. e. 25de September 1295. Paa blivende Fred var endnu ikke at tænke, men det maatte dog altid ansees som et Gode, at Stilstanden nu blev sluttet paa henved tre Aar, nemlig indtil et nyt Møde, som Fyrsterne skulde holde med hinanden St. Hansdag 1298 paa den lille Ø Gøgholm, i Nærheden af Skjelsflor <sup>1)</sup>. Man kjender kun Indholdet af det Brev, der udstedtes af den norske Konge og medbesegledes af hans Mænd, for at tjene den danske Konge til Sikkerhed; dennes Gjenbrev til Kongen af Norge, der dog maa have været ligelydende, paa Medbeseglelernes Navne nær, er for længe siden tabt. Stilstandens vigtigste Artikler lode saaledes:

1. Stilstanden skulde vare fra Udstedelsesdagen af indtil 15 Dage efter St. Hansdag 1298, for saa vidt Fred da ikke oprettedes; imidlertid skulde begge Parter have Frihed til at skaffe sig de fornødne Beviisligheder, og selv, eller deres Mænd, uhindret kunne drage frem og tilbage gjennem begges Nager, undtagen de Fredløse.

2. Kong Erik og Hertug Haakon af Norge skulde faa deres mødrene Gods, for saa vidt det allerede var dem tildømt, til frit Brug; fordrede de mere, skulde dette paadømmes efter Landsloven.

ter, kan henføre Attentatet til Tiden efter Stilstanden 1295; der siges end ydermere i Manifestet selv, at i Forliget til Hegnesgavl lovede Kongen af Danmark, med Forløfte af tre Biskopper og 20 Riddere, at de ved Hunchals Tangue skulde frigives; dette er i den ligefrem en Hentydning til Stilstands-brevets Artikel 4. End videre kan man, af hvad der nævnes om Forløfte af 3 Biskopper og 20 Riddere, erkjende Identiteten af den Forliking, Kongen af Danmark her gav, med den Stilstand af 25de Sept. 1295, hvoraf Hultfeldt meddeeler Uddrag; thi den Gjenpart, hvoraf han leverer Uddrag, nemlig den der er udslett af den norske Konge, er netop forsynet med 3 Biskoppers og 20 Ridderses Forløfte; det er saaledes klart, at den danske Konges Gjenbrev, der nu er tabt, har været forsynet med Forløfte af det samme Antal Prælater og verdslige Herrer. Saaledes bliver der her fuldkommen Visshed i Sagen. Men af denne Visshed fremgaar da end yderligere Visshed om Rigtigheden af det ovenfor antagne om Sommersted-Mødet. Thi naar Hegnesgavl-Stilstanden og Sammenkomsten ved Midelfart er eet, og fandt Sted i 1295, medens ingen saadan Sammenkomst fandt Sted i 1296, og Sommersted-Mødet gik forud for hin Sammenkomst, falder ogsaa Sommersted-Mødet selv i 1295, og der bliver ikke Tale om noget saadant i 1296.

<sup>1)</sup> Hultfeldt nævner udtrykkeligt i begge Udgaver 1298, hvilket ogsaa passer med alt det øvrige. Werlauff synes at have antaget det for en Trykfejl, idet han (l. c. S. 508) sætter 1296.

3. Brev Jakob, Niis Knutsson, Peder Jakobsson, Nikolaus Hallandsfar, Lage Lagesson, med flere, læge og lærde, der tidligere vare rømte fra Danmark til Norge, og, for saa vidt enkelte af dem vare døde, deres Arvinger, skulde frit og uden Forsang kunne opholde sig i Danmark, dog saaledes, at de, der vare dømt som Kongemordere, ikke maatte komme for Kongens, Hertug Christophers eller Hertug Waldemars Rajsyn; skede det usforvarende, skulde de med tolv Slægtningers Gød godtgjøre, at det ej var skeet af Forsæt; imidlertid skulde Kongen give Befaling til, at alt deres Gods skulde tilbagegives dem. Dette blev, som det synes, enten samtidigt eller strax efter nærmere forklaret saaledes, at de Fredløse skulde nyde fuld Grid og Sikkerhed paa alle Der, men ikke paa Fastlandet (meginland), hvortil man dog vist ogsaa regnede Sjælland og Fyen<sup>1</sup>).

4. Kongen af Norge skulde beholde Hjelms og Hunebals uanfægtede af den danske Konge, saa længe Stilstanden varede; dog maatte der ikke slaaes nogen Mynt der, hvorved Danmarks Mynt forringedes. Hvis allerede noget af de tvende Slotte var belejret eller indtaget, skulde det tilbagegives, og Besætningen sættes paa fri Fod; de som vare fangne udenfor, skulde ligeledes sættes paa fri Fod og deres Ejendele gives dem tilbage, imod Sikkerhed, at de skulde fremstille sig for begge Konger, naar de næste Gang vare samlede. Her sigtes, som man seer, fornemmelig til hvad der sidst var foresaldet ved Hunebals. Paa samme Maade skulde den norske Konge behandle danske Fanger; ingen nye Fæstninger maatte i Mellemtiden bygges, nogen af Parterne til Skade eller Kjøbmænd til Forhindring.

5. Kjøbmænd skulde i Fred kunne fare til begge Niger, sejle og handle, undtagen naar almindeligt Forbud udstedtes; ingen usedvanlig Told skulde fordres; naar Handelsflibe strandede, maatte Besætningen frit bjerge Godsset, indtil de overgave det som Braag.

6. Junker Erik, Hertug Baldemars Broder, skulde frit have og nyde alt det Gods i Danmark, der tilhørte hans Hustru Fru Sophia, og som var tilfaldet denne i Arv efter Kong Eriks Døtre Jutha og Agnes; paa hvilken Dpladelse Danekongen skulde give ham sit aabne Brev. Dog skulde Junker Erik staa hver den til Rette, som havde lovlig Tiltale paa noget af dette Gods.

7. Paa det Gods, der tilhørte Hertug Erik i søndre Halland, Hertug Knuts Søn, skulde Kongen hverken selv eller ved andre gjøre

<sup>1</sup>) Tillægget, at de ej maatte komme paa Fastlandet, nævnes alene i Manifestet, men da Huitfeldt kun meddeleer et Udtog af Stilstands-Documentet, er det muligt at han kan have udeladt dette Punkt.

ham noget Hinder. Hvad andre Sager, der kunde være dem imellem, skulde afgjøres ved Bødgift af Biskop Jens i Roskilde, Hr. Jon Litle, Hr. Oluf Tyggesøn, Hr. Uffe Jonsøn og Hr. David Thorsteensøn.

8. Vilde Nogen tiltale Kongen af Danmark eller hans Frænder om den afdøde svenske Dronning Sophias fædrene Gods, da skulde dette skee efter dansk Lov og Ret.

For dette Forligs Overholdelse indestode trende Biskopper og 20 verdslige Herrer paa hver Side, saaledes, som ovenfor berørt, at den Gjenpart, der overleveredes til den danske Konge, medbefegledes af de norske Herrer, og den, Norges Konge fik, af de danske. De norske Herrer vare Erkebiskop Torund tilligemed de to oven nævnte Biskopper, Narve og Civid, samt af Verdslige: Hr. Bjarne Erlingsøn af Bjarko, Hr. Thore Haakonsøn, Hr. Jon Brynjulfsøn, Hr. Isak Gautesøn, Hr. Erlend Namundesøn, Hr. Biddunn Erlingsøn, Hr. Bjarne Lodinsøn, der her kalder sig juris civilis professor, Hr. Guthorm Gudassøn, Hr. Jon Magnvaldsøn, Hr. Gudleik Viljamsøn, Hr. Thorvald Thoresøn, Hr. Jon Jvaresøn, Hr. Erlend Arnesøn, Hr. Sigvæt af Leirhole paa Baldres, Hr. Nymund Sigurdssøn, samt flere, hvis Navne ikke findes tydeligt gjengivne <sup>1)</sup>. De danske Herrer's Navne kjendes ikke, da den anden Gjenpart er borte, men efter al Sandsynlighed var blandt Biskopperne den nys nævnte Biskop af Fyn og Jens af Roskilde, og blandt de Verdslige Hr. David Thorsteensøn og Hr. Laurentius Tufesøn Marck. Sandsynligviis blev den ved slike Forfætringer sædvanlige Bestemmelse vedtagen, at Danekongen, hvis han brød Stilstanden, skulde være underkastet de norske Biskoppers Bann, og omvendt de norske Forster i samme Tilfælde de danske Biskoppers <sup>2)</sup>.

Hertug Baldemar synes, som det allerede er nævnt, ej at have deeltaget i Dagthingningen. I det mindste kom der, som strax nedenfor

<sup>1)</sup> Den Omstændighed, at Hvitfeldt meddeeler Navnene, viser tydeligt, at han maa have haft Original-Dokumentet; men desværre er Uddraget S. 306, 307 skjedesløst, og nogle af Navnene saa fortrejede, at de neppe kjendes igjen, saaledes kaldes Erkebiskop Torund „Ferrand“; Jon Brynjulfsøn „Jehannes Benedyff“, Biddunn Erlingsøn „Bedmund Erlandsen“, Sigvæt af Leirholum „Sigurd Lorelom“ o. s. v., (man seer forevrigt af Formen Johannes m. fl. at Originalen har været paa Latin). De fleste Navne kunne dog bestemmes ved Sammenligning med andre samtidige Documenter, og de ere ovenfor anførte; men fem af dem ere usikre, tildeels endog i den Form, de forekomme, umulige, nemlig Gilling Davidsen, Forlaek Skend, Erlend Arnesen, Gøbern Kindlj, Anders Levi, (Sivind) Ilacksen. Det tør dog hende, at Breve ville findes, hvort de omtales under deres rette Navne.

<sup>2)</sup> Ferliget omtales i flere danske Annaler med de saa Ord: „Stilstand bevilgedes de Frelse“. Saaledes i Annalerne, der slutte med 1523, Ser. r. D. II. 527. I de Annaler, der meddeles i Rasmussens Arkiv II. B., heber det ud-

vil sees, intet Forlig mellem ham og Danekongen i Stand førend først i det følgende Aar, ja der foresaldt maastee endog Fiendtligheder mellem dem i Tiden mellem Stillstanden og dette Forlig. Hvorledes det gik til at de norske Fyrster sluttede Separat-Stillstand, vides ikke; dog synes det at være skeet med Hertug Baldemars Samtykke, og uden at gjøre Brud paa den gode Forstaaelse mellem dem. Det er ikke umuligt, at han nu troede sig sterk nok til at hjælpe sig selv, og desuden maatte vel de norske Fyrster under alle Omstændigheder drage hjem, siden Ledingsriden nu var udløben. Det var formodentlig strax før deres Afreise, at Kong Erik, som det fortælles, slog den unge Junker Erik af Langeland til Nidder, hvis det ikke allerede var skeet før Sammenkomsten i Midelfart, thi vist er det, at det skede i dette Aar, og det synes dog vanskeligt at kunne have skeet medens den danske Konge, Junker Eriks Frænde og Leensherre, var tilstede, thi dette vilde have været en Fornærmelse mod denne <sup>1)</sup>. Strax efter Forliget lod Danekongen Brev udgaa til Læsning ved alle Landssting, at alt det Gods, der tilkom de norske Fyrster som deres Modreearv, skulde oplades dem, og at ligeledes de Fredløse skulde faa deres Erttegods tilbagegivet. Den norske Flaade styrede vel som sædvanligt til Tunsberg, og aftaffedes der, idet Hertugen drog til Oslo, og Kongen til Bergen. Sandsynligviis overvintrede han der, da han, som vi nedenfor ville see, udstedte et Brev derfra den 29de Marts. Erkebiskop Torund, der ogsaa var med paa Toget, som vi have seet, overvintrede i Nidaros <sup>2)</sup>.

Skjont Stillstanden til Hegnesgavl ikke af nogen af Parterne blev samvittighedsfuldt overholdt, saa var den dog en Velsignelse for begge Riger, da den for flere Aar afbrød det aabenbare Krigsforhold mellem dem, og atter gjenoprettede den fredelige Handelsforbindelse; thi vi ville nedenfor erfare, hvorledes den, da Udløbstiden var kommen, fornyedes paa senere Møder, saa at dette Tog i 1295 var det sidste

---

isærligere ved 1295: „Kongen berammede et Møde, hvorved Erik, Norges Konge, de Sammensvernes Modtager, var tilstede; hvor der sikredes de Fredløse Amnesti og deres Børn fik Tilladelse til at vende tilbage til Riget, samt erhvervede deres tabte Gods tilbage, dog saaledes, at Kongens Faders Mordere aldrig maatte komme for hans Djne“. De isl. Annaler henføre Forliget til 1296; men dette kan deels forklares derved, at de udtrykkelig nævne Hertug Baldemar, der ikke forligede sig før end i Febr. 1296, deels ogsaa deraf, at Efterretningen om Forliget i 1295 ej kan være kommen til Island før 1296, samtidigt med den om Baldemars Forlig i 1296: Junker Eriks Giftermaal omtales heller ikke før end i 1296.

<sup>1)</sup> Dette siges i Manifestet.

<sup>2)</sup> Af Laurentius Saga Cap. 10 sees, at Erkebiskoppen var i Thronhjem Søndagen Lætare, d. e. 4de Marts, altsaa maa han have overvintret der.

egentlige Krigstog, Kong Erik foretog til Danmark, og saavel han, som den danske Konge, fra denne Tid af kunde beskjeftige sig med andre Anliggender. Med Hertug Valdemar kom det, som sagt, ikke til noget Forlig, førend i Begyndelsen af 1296; ja der er endog Grund til at formode, at der seenhøstes 1295 endnu forefaldt Fiendtligheder imellem dem, da der effteds tales om, at Kongen jagede Hertug Valdemars Hær paa Flugten ved Grønsund <sup>1)</sup>. Dette maa nu staa ved sit Verd; muligviis kan det være denne Seje paa den ene Side, i Forbindelse med den Omstændighed, at det i December 1295 var lykkets Erkebiskop Jens at undkomme fra sit Fængsel, som stemte begge Parter til Fred. Denne kom i Stand i **Vordingborg**, den 3die Februar 1296, hvilket Forlig man

<sup>1)</sup> Dette Slag omtales kun paa et eneste Sted, nemlig i det Chronicon, der ender 1317, Scr. rer. Dan. II. S. 175. Thi at Huitfeldt omtaler det S. 306, kan ikke betragtes som noget uafhængigt Vidnesbyrd, da han sees netop at have benyttet hiint Chronicon. Beretningen om Slaget i Grønsund forekommer her ogsaa under tildeels mistænkelige Omstændigheder. Chronicon'et, der ellers udmerker sig ved rigtige Nærstal, siger, tildeels rigtigt, under 1295, „at Kongen, der skulde føre Kong med Hertug Valdemar, skatlagde Stæder og Klostre haardeligen, at der da paa den norske Konges fjerde Tog til Danmark blev sluttet Stilstand mellem begge Kongerne, Hertug Valdemar og de Fredløse, at Erik, Hertug Valdemars Broder, blev slaaet til Ridder af den norske Konge og egtede hans Moderssyster Sophia, og at Erkebiskop Jens undkom Natten efter St. Lucia-Dag“ m. m. — Derefter siges der for 1296, „at Kong Erik af Danmark egtede den svenske Kongedatter Ingeborg“, og endelig for 1297: „Kongen belejrede sin Broder Christoffer i Kalundberg. Hertug Valdemar kom med Norges Konge mod Kong Erik, men der blev sluttet Stilstand ved Hegnesgavl (der siges, vel at merke, ikke med Hertugen). Kongen drev Valdemars Hær paa Flugten ved Grønsund, og Hertugen afflod Derne hiinsides Midelfart“. Hvad Striden mellem Kongen og hans Broder Christoffer angaar, da har det sin Rigtighed: den forefaldt i 1297, og ved Kalundberg. Men hvad der fortælles om Hertug Valdemars og den norske Konges Tog mod Kong Erik, og Stilstanden ved Hegnesgavl m. m., hører, som man tydeligt kan see af det foregaaende, til 1295. Da nu de samme Begivenheder allerede ere omtalte ved 1295, men kortere og med andre Ord, kan man ikke forklare Gjentakelsen anderledes, end at det sidste har i det oprindelige Haandskrift, som Afskriveren i 1317 benyttede, været tilføjet i Margen, for at fuldstændiggjøre det andet, saaledes at det skulde læses under 1295 sammen med dette, men at Afskriveren ved en let tænkelig Fejtagelse af Henvisningen har henført det til 1297. Af denne Mening maa ogsaa Huitfeldt have været, siden han omtaler Slaget ved Grønsund under 1295. Men i dette Tillæg omtales tydeligt nok Slaget ved Grønsund, som om det havde fundet Sted efter Føljet til Hegnesgavl, i Mellemtiden fra dette indtil Hertugen afflod Derne udenfor Midelfart, det vil sige indtil Føljet til Vordingborg 3die Februar 1296. Usandsynligt er det ikke, at et saadant Slag virkelig har fundet Sted, og Notitsen derom har, fraregnet det vigtige Nærstal, Troværdighedens Præg. Men dette er ogsaa alt, hvad man kan sige om en saa eneستاende Beretning.

kan betragte som en Fuldstændiggjørelse af Overeenskomsten til Hegnesgavl, dog med den Forskjel, at denne var eller i det mindste skulde være en blivende endelig Fred, hiin derimod kun midlertidig <sup>1)</sup>. Og saa af den herved udfærdigede Akt have vi kun et Skjodesløst og neppe fuldstændigt Uddrag <sup>2)</sup>. Der bestemtes, heder det, først og fremst, at alle de gjensidige Breve og Breviisligheder, som Kongen af Danmark paa den ene Side, og Brodrene Baldemar og Erik paa den anden havde givet hinanden, skulde staa ved Magt; dernæst, at om der fremdeles opkom Trætte mellem dem, skulde Kongen underkaste sig sin Stiffader Grev Gerhard af Holstens Boldgift. Denne Artikel maa have medført, at Als med Tilbehør blev tilbagegivet; den fulgte og lige frem af, at de tidligere Brevskaber bekræftedes, thi til disse hørte Hertugens Forsikring af 31te Marts 1286 (s. o. S. 125) hvorved han gav Slip paa Als, m. m. Hertugen og hans Broder lovede, at om Kong Erik og Hertug Haakon i Norge ikke ved det nye, i Overeenskomsten til Hegnesgavl aftalte, Møde kunde blive forligte med Danekongen, skulde de svare til Nette efter dansk Lov (det vil da vistnok sige, at de selv skulde søge at overtale dem dertil, thi ligesom love det paa deres Vegne kunde de jo ikke); og vilde ikke de norske Fyrster indgaa Forlig, eller svare til Nette, skulde Hertugen og hans Broder ikke holde med dem, men med Kongen af Danmark. De øvrige Artikler vedkomme ikke Forholdet til Norge, og forbigaaes derfor her. Om Langeland nævnes intet; men at Kongen erkjendte Erik som Langelands Herre ved den Overeenskomst, som sluttedes efter den sidste Krig, altsaa enten allerede ved Hegnesgavl eller nu i Bordingborg, fortælles i flere Annaler, der behandle disse Begivenheder; og at det først skede nu, kan man slutte deraf, at Erik paa selvsamme Dag, Forliget til Bordingborg sluttedes, 3die Februar, stadsestede Indbyggerne af Rudsjøbing de Friheder m. m., som de havde haft

<sup>1)</sup> Dette kunde maaskee bidrage til at forklare, hvorfor Hertugen ikke nævnes i Stillsands-Akten, sjønt det dog maa antages at denne sluttedes med hans Samtykke.

<sup>2)</sup> Huitfeldt, S. 307. Naaden, hvorpaa Forliget omtales og Akten meddeles, er yderst forvirret, saa at man ikke godt kan see, hvad der virkelig stod i Akten og hvad han selv tilføjer. Saaledes begynder Afsnittet: „Med Hertug Baldemar af Sønderjylland blev det og forligt; han stod igjen fra Als, Wrs og Femern, efter den Doms Lydelse, udi Kong Erik Christophersens Tid udgangen var“. Dette Forlig kunde synes at være steet paa Hegnesgavl, da det omtales umiddelbart efter at Stillsands-Akten er meddeelt; men da Hertug Baldemar ej omtales i denne, maa dog Meningen være den, at Bemærkningen om Afstaaelsen af Als m. m. vedkommer den strax efter nævnte Akt af 3die Febr. 1296. Desuden vilde der efter et saadant Forlig allerede ved Hegnesgavl i det mindste ikke have været Anledning til noget Slag ved Grønshund.

i hans Faders, Hertug Eriks, og Farbroders, Junker Abels, Tid. Havde han allerede i Overeenskomsten til Hegnesgabl faaet Overdragelsen, vilde han ogsaa da strax, eller i det mindste tidligere end nu, have udstedt et saadant Stadfestelsesbrev <sup>1)</sup>.

### 81. De tydske Stæder faa udvidede Handelsfriheder.

Det er allerede ovenfor omtalt, at Kong Erik strax efter sin Tilbagekomst fra Modet i Kjøbenhavn 1294 havde, saaledes som det var bestemt Aaret forud, et Møde med Befuldmægtigede fra de tydske Stæder, for derved at komme til endeligt Forlig med disse. Den eneste Afvigelse fra den oprindelige Aftale var, som sagt, at Modet ikke holdtes i Bergen, men i Tunsberg, formodentlig især paa Grund af Kongens paatænkte Tog til Danmark, dog var det ogsaa langt bekvemmere for alle Parter at mødes i Tunsberg, end paa et saa affides Sted som Bergen. I Tunsberg indfandt der sig da til den bestemte Tid, nemlig Pints (6te Juni) følgende Gesandter og Befuldmægtigede, nemlig først og fremst Hans Runesse, fer Lübeck, Riga og de Tydske i Wisby, hvilken var den egentlige Underhandler; dernæst Walter v. Clut fra Wismar, Meinelin Robertsson fra Moskoo, Gottschalk fra Stralsund, Waldewin fra Greifswalde og Anklam, Hartwig af Nagle fra Kampen, Hidde fra Stavern og Albert v. Bremen fra Stettin, samt endelig fra Bremen Gesandterne Walter Hpal og Erik Madekes Son; hvilken Stad dog nu stod paa Kongens Parti lige over for hine, saa at det endog var en af Hensigterne ved dette Møde at faa stiftet et Forlig mellem Bremen og de øvrige Stæder.

Forhandlingerne varede, som man seer, en Maanedes Tid, da de Aftter, der indeholde deres Resultater, ere daterede den 6te Juli <sup>2)</sup>; dog seer man heraf, som det strax nedenfor vil vises, at Kongen og Hertugen allerede i Pintsedagene kom overeens med Hans v. Runesse om at indgaa en ny Tractat med Stæderne, hvorved der tilstodes Handels-

<sup>1)</sup> Suhm XI. 219. Brevet til Bedste for Rudsjøbing er dateret St. Ansgarii Dag, 3die Februar, medens Ferliget i Verdingberg er dateret Dagen efter Maria Aenselse. Denne særffjellige Betegningsmaade af een og samme Dag vidner des sterkere for begge Dateringers Algtighed.

<sup>2)</sup> Se herom især Suhm XI. 190, 191. Særffjellige Gjenparter af de nævnte Aftters Brev findes i de særffjellige Stæders Archiver, ligegyldende i Hovedsagen, men hvert særffilt henvendt til vedkommende Stad og indeholdende dens Auldmægtigs Navn. Deraf lærer man de særffjellige Gesandters Navne at kjende. Frihedobrevet er astrykt paa flere Stæder, bedst i Thorselius Dipl. II. S. 147 og i Lübecks Urfundeb. No. 621.



mændene fra disse, naar de kom til Norge, udvidede Friheder. Bistnot tilstode ogsaa Stæderne paa deres Side de Nordmænd, der maatte komme til dem, samme eller lignende Friheder, og Overenskomsten udtaler udtrykkeligt Reciprocitets-Systemet, men det ligger dog i Sagens Natur, at de, som vandt mest herved, vare Tydskerne, der nu langt hyppigere besøgte Norge, end Nordmændene de tydske Stæder. Dette synes ogsaa Kongen og Hertugen at have følt, idet de, i den af dem udfædte Gjenpart, indledte Opregnelsen af de udvidede Friheder med følgende Ord: „Da vi af vor særdeles Naade ville forløne alle Indbyggere af bemeldte Stæder, der som Gjæster agte at besøge vort Land for at handle, med mere udvidede Privilegier, for at de skulde kjende sig des stærkere forpligtede til at gjøre os til Behag, have vi villet tilstaa dem efterskrevne Begunstigelser“. Frihederne ere i Körtbed følgende:

1. Naar de kom til Byer eller Thorper i Norge, skulde de frit kunne lægge til Bryggen, uden at spørge Gjaldfæren eller Spsfelmænden om Lov, dog saaledes, at de samme eller følgende Dag efter at de havde lagt til Bryggen anmeldte for Fehirden, hvilke eller hvad Slags Sager de havde bragt, og anholdt om Tilladelse til at bringe dem over fra Skibene i Hufene, hvilken Tilladelse ikke skulde negtes dem, undtagen at Fehirden inden tre Dage skulde kunne kjøbe for tilbørlig Pris de Sager, han ansaa nødvendige for Kongen, men skulde ogsaa i rette Tid betale Prisen. Hvis han ikke inden tre Dage bestemte sig, kunde de siden frit sælge deres Varer til hvem de vilde <sup>1)</sup>. Saa snart de vare komne inden for en Byes Takmark eller District, vare de forpligtede til at sælge sine Varer der; ellers kunde de bringe dem hvorhen de vilde udenfor eller indenfor Riget, dog ikke nordligere end Bergen, undtagen naar dette tilstodes nogen af særdeles Naade <sup>2)</sup>.

2. Af ethvert Skib, der bragte Rug eller Meel til nogen By, skulde der i Told betales eet Pund af bedste Slags Korn som fandtes ombord, og som den kongelige Ombudsmand udvalgte, undtagen Hvedemeel (Mør).

<sup>1)</sup> Disse Bestemmelser ere egentlig en nærmere Forklaring og Sammensmeltning af Art. 5 i Frihedsbrevet af 1278 (s. o. IV. 1. S. 114, hvor der dog er indløbet den Fejl, at der staar „i tre Dage ikke skulde kunne forbyde“ i Stedet for „i mere end tre Dage ikke skulde kunne forbyde“), samt Art. 8, Litt. c. i den kalmariske Dom, s. o. S. 114.

<sup>2)</sup> Denne Indskrænkning af Tydskernes Ret til at fare nordensfor Bergen er her paa dette Sted første Gang udtalt i de nu forhaanden værende Frihedsbreve, men den maa ganske vist have hersket fra tidligere Tider, ja endog senere have været fastsat i nu tabte Brevstæber, saaledes at den her kun er en Gjentagelse; ellers vilde Brevet ikke have forbedret, men forværret Tydskernes Kaar i Norge. Man kan ogsaa slutte sig til dens Tilværelse fra den Omstændighed, at der aldrig omtales tydske Handelsmænd, bosatte i Albaros.

3. De tydske Handelsmænd, der kom til Staden, skulde være fritagne for Skibsdræt, undtagen ved kongelige Skibe <sup>1)</sup>).

4. Døde Nogen af dem inden Norges Grændser, skulde hans Efterladenskab udleveres til hans Arving eller dennes lovlige Fuldmægtig, der desangaaende medbragte aabent Vidnesbyrd fra den By, hvortil den Afdøde hørte, inden halvandet Aar fra Dødsdagen.

5. De skulde ikke være forpligtede til at møde til Vaabentbing, eller at følge Tyve til Galgen eller andre domte Misdædere til Retterstedet <sup>2)</sup>).

6. For at udrede Leding skulde de være frie, som før Juul vare sejsfærdige og havde solgt sine Varer; bleve de da senere af Vejr og Vind nødsagede til at dvæle i nogen By, skulde de lige fuldt være skattefrie, saa længe de ikke dreve Handel ved Kjøb eller Salg.

7. De skulde kunne oplægge sine Varer i Huse, tilhørende Byerne, hvor som helst det faldt dem belejligt, naar de kun ikke solgte dem andenssteds, end paa de dertil særskilt bestemte Steder.

8. De skulde kunne udleje deres Skibe til andre, for at føres til de Steder, som de efter det oven anførte maatte besøge, og skulde ikke være forpligtede til at leje Skibe af andre.

9. Naar Nogen for en mindre Gjeldsfordring eller Forseelse, der kunde affones med Pengebod, søgtes ved Taksetning, skulde han kunne stille dette Tak ved sin egen Huusvert og to Landsmænd, der havde eget Skib ved Bryggen, som ikke var sejsfærdigt; dette var nok til Caution for Beløbet <sup>3)</sup>).

10. De skulde være fritagne for Vægtertjeneste og Nattevagt <sup>4)</sup>).

11. Ingens Kiste skulde undersøges, uden naar der var grundet Mistanke mod ham om Falst eller Tyveri.

12. Den saakaldte Punder-Steen (Loddet i Punder-Begten) skulde opbevares paa et offentligt Sted under paalidelig Bevogtning, saaledes at de, der vilde veje noget, havde fri Adgang dertil, og den skulde have samme Tyngde som fra gammel Tid og i Lovene bestemt.

13. Naar de lede Skibbrud inden Rigets Grændser, skulde de frit kunne hjerpe deres Gods ved egen eller andres Hjælp, og nyde og bruge

<sup>1)</sup> Hidtil galdt i dette Fald Bestemmelsen efter Privilegierne af 1278, Art. 4 (f. o. IV. 1 S. 668). Det var isølge denne ej alene de kongelige Skibe, som de fremmede Kjøbmænd maatte hjælpe at drage ud, men ogsaa de private, der vare saa store at beres Hjælp ej kunde undværes.

<sup>2)</sup> Denne Frihed var tildeels allerede tidligere givet, f. v., hver Hertug Haakens Brev af 1292 til Grevsvalberne omtales, S. 209.

<sup>3)</sup> Modification af Art. 7 i Privilegierne af 1278 (f. o. IV. 1. S. 668).

<sup>4)</sup> Ubvildelse af Friheden, givet ved Art. 1 i Privilegierne af 1278.

samme Gods eller Skibe efter Behag, indtil de frivilligt frasagde sig dem eller overgave dem som Brag <sup>1)</sup>).

14. Naar en af Stibsfolkene begik en Forbrydelse, skulde han straffes efter Lovene, og ingen uskyldig straffes i hans Sted, undtagen for saa vidt de ifølge Landets Love eller Stedets Bedtægt skulde straffes, som med Vidende havde unddraget nogen Forbryder fra Retten eller med Magt forsvaret ham.

15. Ingen Privatpersons Forbrydelse skulde lægges vedkommende Stad til Last, uden at denne vægrede sig for at skaffe Ret, anmodet derom.

16. Enhver, der anklagedes for en Brøde, hvorom han ikke lovligt kunde overbevises, skulde, om muligt, frigjøre sig ved Eed i Forening med andre hans Ligemand i Stand og Stilling, der bedst kunde vide hvad Sandheden var, efter Lagmandens Dom; kunde han ikke frigjøres for Beskyldningen, skulde han straffes efter Lovene. Derhos skulde i alle civile og criminelle Sagsmaal mod Stædernes Borgere ingen andre end ordentlige Folk af godt Rygte bruges som Vidne.

17. Naar nogen Kjøbmand i Norge havde kjøbt Varer af Tydskerne og givet dem Feste-pening, d. e. Penge paa Haanden, men ikke afhentet Varerne samme Dag, kunde Gjeren frit sælge dem til hvem som helst, undtagen hvad der skulde kjøbes til Kongens Brug.

Alle disse Friheder, siges der tilsidt i Brevet, tilstodes kun for saa vidt de Friheder, Stæderne ligeledes havde tilstaaet Norges Borgere, saavel som de mellem Norges Fyrster og Stæderne indgangne Overeenskomster, troligt overholdtes af disse, samt for saa vidt der blev givet klækkelig Godtgjørelse for den Skade, Fyrsterne selv eller deres Under-saatter havde lidt af Stædernes Indbyggere.

I det Gjenbrev som Stæderne siden udstedte til Norges Fyrster i Anledning af denne sidste Overeenskomst, hvilken der udtrykkeligt siges allerede at være sluttet ved Pintsetid, findes de Friheder, der tilstaaes norske Borgere i Stæderne, angivne næsten ordlydende med dem, der i oven omhandlede Brev tilstodes Tydskerne i Norge. Hvad der findes afvigende, er kun hvad der er afhængigt af den ene eller anden Parts locale Forhold. Stædernes Gjenbrev — det vil sige, det der er udstedt af Lübeck i Forening med Niga og Tydskerne i Wisby <sup>2)</sup>); de øvrige Stæders

<sup>1)</sup> Omtrent ligelydende med Art. 6 i samme Privilegier.

<sup>2)</sup> Af denne haves ikke den egentlige Original, men kun en norsk Oversættelse, indført i en Samling af Retterbøger og andre Bestemmelser for Bergen, nedskreven omkring 1600, og nu opbevaret i den arnangn. Mstr. Saml. under No. 330 fol. Da Nedskrivningen er fæet i en saa sildig Tidssalder, er saalebes og Skrivemaaden af de gamle norske Ord meget urigtig, og Ordene heel forvanskede, dog kan man i de fleste Tilfælde skjønne, hvad der skulde

Gjenbreve, der dog maa have været ligelydende, ere rimeligviis tabte — begynder Dpregnelsen af de særskilte Friheder med en Artikel, der ganske svarer til Art. 7 i den norske Gjenpart, nemlig om Frihed for Nordmændene til at oplægge Varer i Stædernes Huse, men kun ikke til at

staa. Sproget i Oversættelsen vidner om, at den er samtidig med Udstedelsen. Indledningen begynder saaledes: Öllum mönnum þeim sem þ. br. s. e. h. senda fölgútar, ráðsmenn ok almenningr stadanna Lybiku, Rigu ok Þýzku í Vishý kveðju með várum herra. Vör gerum öllum mönnum kunnigt at sættargerð þessa er hér fylgir gerðum vör um hvitasönnu þá er líknir váru (her mangler noget) millim mikilsháttar höfðingja Eiríks N. konungs ok Hákonar Noregs hertuga, þeirra undirmanna ok stadarins af Bremen í einum stað, en í annan stað fyrir vára nefnda stadi ok þá aðra stadi er við hátt liggja svá sem er Rostok, Stralsund, Gripsvald, Tanklem (d. e. t'Anklam, zu Anklam) Kampen, Stavörn, var þessor sætt gör með herra Jón Lodennasa ráðsmanna sendiboda ok umbodsmann stadarins af Lybiku ok allra annarra þeirra er víðr váru komnir af hállu fyrrnefndra stada samþykkjandi ok með insiglum styrkjandi hana á þenna hátt. — Her er det tydeligt nok ved Sammenligningen med Originalerne af de af de norske Fyrster udstedte Breve, at „Jon Lodennasa“ er en Afstriver eller Oversætter=Hejl for „Jon“ eller „Johan Runesse“, thi saaledes heed netop den Gesandt og Guldmægtig for Lübeck m. fl. (nuncius et procurator civitatum Lübeck, Ryge et Teutonico-rum in Wisby), der indfandt sig hos Kongen og Hertugen i Lüneberg, og sluttede Overeenskomsten med dem. Brevet slutter med disse Ord: „og for at alt dette des fastere skal overholdes fra vor Side, blev Staden Lübecks Segl sat for dette Brev“, men Datum mangler. Af denne norske Oversættelse meddeler igjen Th. Torvessøn Hist. Norv. IV. 389 en af ham selv forfattet latinisk Oversættelse, hvor man af Navnet „Jenas Ladenas“ seer, at han enten har benyttet det selsomme Haandskrift, hvorefter ovenfor er talt, eller en Afskrift deraf. Det er besynderligt nok, at han, som dog strax ferud (S. 387—389) meddeler den norske Gjenpart i den latiniske Original, og her ganske rigtigt skriver „Johannes Runesse“, ikke har rettet Hejlen paa det andet Sted, og at han overhoved ikke har bemærket, at de fleste Artikler i Stædernes Brev ere eenslydende med tilsvarende i de norske Kongers, thi han kunde da have sparet sig den Umag at levere en uafhængig Oversættelse, der nu, sammenlignet med den latiniske Text, seer ud som en vilkaarlæg Om-  
skrivning, og ikke engang fra Udtrykkenes Side, er nejagtig, idet han f. Gr. oversætter „fölgútar, ráðsmenn ok almenningr“ med „praetores, senatores, populusque“ i Stedet for „advocati, consules et universitas“. Formodentlig har han ikke forstaaet „Tanklem“ siden han ganske har udeladt det. Dog er denne forsværte Paraphrase igjen aftrykt hos Willebrandt (III. 10). Paa en vis Maade kan det dog siges, at den rette latiniske Text endnu findes, naturligviis med Undtagelse af den udeladte Datering, thi ved det nye Herlig, der i 1305 sluttedes mellem K. Haakon og Staden Kampen, udstedte Kongen et Brev, der i alt, hvad der ikke vedkommer Intimation og Slutning, ordlydende stemmer med Kongebrevet af 6te Juli 1294, medens Staden Kampens Gjenbrev, der i Original er meddeelt hos Suhm XI. S. 890, Ord III andet sees at indeholde de samme Artikler, som Oversættelsen af det lübeckse: man kan saaledes være vis paa, at Originalen af dette ligeledes stemmende ordlydende med hiint.

sælge dem paa andre end de særskilt dertil anviste Stæder. Art. 2 svarer ganske til den norske Gjenparts Art. 8. Art. 3 svarer til den norske Gjenparts Art. 9, dog saaledes, at da der ikke i de tyske Stæder kan være Tale om Taksetning og Takførsel, lyder den saaledes: „Hvis nogen Nordmand bliver indstævnt af Dommeren paa Grund af en Pengesag eller ringe Forseelse, eller han sigtes af en anden, kunne hans Huusvert og to Landsmænd, der eje eget Skib, som ikke er sejsfærdigt, borge for hans Tilstedeblivelse, saa at han ikke sættes i Fængsel, eller saa at han, om han skulde være fængslet, mod denne Caution sættes paa fri Fod“. Den norske Gjenpart har her intet om Fængsel, fordi dette ej anvendes i slige Tilfælde. Art. 4 stemmer ganske med Art. 13 i den norske Gjenpart. Art. 5 og 6 om Natteragt m. m., og Underjøgelse af ens Gjemmer, ere ordlydende med Art. 10 og 11 i den norske. Art. 7 svarer til den norske Gjenparts Art. 14; men hvad der svarer til Art. 15 i denne, nemlig at Privates fornærmelige Handlinger ikke skulde tilregnes Kongen eller Hertugen, med mindre de, anmodede om at skaffe Ret, negtede det, danner her Art. 9. Art. 8 er eenslydende med den norske Gjenparts Art. 17, paa det nær, at Udtrykket „Festpening“ her ikke forekommer, men derimod kun „Pening“ (datis arrhis, quas vulgo denarium dicunt <sup>1)</sup>). Den norske Gjenparts Art. 1—3, der handler om Kongens Forfølsret og andre særligt norske Forhold, kunde ej faa noget tilsvarende i den tyske, lige saa lidet som Art. 12, om Punderen, og Art. 16, om Meddeedsmand og Vidner.

Naar disse Gjenbreve udstedtes, vides ikke; det eneste, man som sagt har, nemlig det lubeckse, mangler Datering. Sandsynligviis udfærdigedes de fleste i Lobet af 1294, siden det udtrykkeligt heder, at Overeenskomsten i sig selv allerede var sluttet ved Pintsjetider samme Aar. Enkelte kom dog nok senere, saaledes vistnok det fra Kampen, da man veed, at der den 16de October 1296 sluttedes i Bergen en Overeenskomst mellem dets Borgere og Kong Erik, hvorved netop de her ovenfor anførte Bestemmelser synes at være bleve bekræftede <sup>2)</sup>.

Med Hensyn til de private Sager bestemtes det, at de Søgemaal, der vare rejste mod Kongen, Hertugen og hans Undergivne, og som formedelt enten Sagsøgerens eller den Sagsøgte Fraværelse ikke vare bleve afgjorte, skulde til næste Mars St. Hansdag behandles og endeligt af-

<sup>1)</sup> I Oversættelsen staar her noget, der seer ud som „Guldpenning“, hvilket dog synes at være forvansket.

<sup>2)</sup> Se de nye emialte Breve af 1305. Da endog disse stemme ordlydende med Brevene af 1294, er det endnu sandsynligere at det var Tilfældet med de Breve, der verledes i Anledning af den vaaberaabte Tractat af 16de October 1296.

gjøres, i Tunsberg med dem, der vare østenfor, i Bergen for dem, der vare vestenfor Lindesnes. End videre bestemtes det, at der skulde staffles Fyrsterne, deres Undersaatter og Bergens Borgere fuld Retserstatning, angaaende de Klager og Søgemaal, de maatte have mod nogen af Byerne eller deres Indbyggere, saa snart vedkommende Stads Raadmænd derom anmodedes <sup>1)</sup>. Og endelig skulde der være stadig Fred og Enighed mellem hine Stæder og Bremens Indbyggere, ligesaa vel som mellem Fyrsterne og samme Byer, og paa begge Sider skulde man nyde godt af de bedste Friheder, man nogensinde havde haft.

Man maa formode at Kong Erik paa denne Tid befandt sig i nogen Fortlegenhed, siden han ved denne Lejlighed saa betydeligt udvidede Stædernes Rettigheder. Enten have de maaskee truet med at tage Parti for Danmark, eller de have strengt fordret Udbetalingen af hvad der endnu stod tilbage af de dem ved Dommen i Kalmar tilkjendte 6000 Mkr. Sølvs, skjønt de rigtignok midlertidigt node Afgiftsfrihed af deres Sildfangst under Norges Kyst, indtil fuld Betaling var skeet. Vi ville desuden see at der nu indtraadte et Brud mellem ham og England, hvilket vistnok stod i Sammenhæng med hans Villighed mod Tydskerne.

Det var ikke mere end billigt og rimeligt, at Staden Bremen, der havde staaet saa troligt paa Norges Side, medens de østerrøiske Stæder havde været dets Fiender, ej alene deelslagtiggjordes i disse Friheder, men nod endnu flere og særegne Begunstigelser. Ikke nok med saaledes, at Tolden eller Landvarden for de bremiske Sildfangere ved Norges Kyster allerede i 1292 var nedsat til 5 Peninger Sterling af Øesten <sup>2)</sup>, blev denne Told nu yderligere forringet til 3 Peninger Sterling. Herom udgav Kong Erik i Tunsberg den 21de Juli et Brev <sup>3)</sup>, der begynder saaledes: „Det er ikke mere end rimeligt, at de, der have gjort sig fortjente fremfor andre, ogsaa fremfor andre bædres med passende Gunstbeviisninger. Vi gjøre derfor herved vitterligt, at da de os ælskelige Borgere, Kjøbmænd og samtlige Indvaanere af Staden Bremen ved deres oprigtige Trosskab have gjort sig fortjente til særdeles at nyde Beviser paa vor Indest, og ved deres forekommende Hengivenhed have fremfor andre erhvervet et Krav paa vor Velvilje, optage vi dem fra dette Øjeblik af blandt vore fortroligste og særdeles Venner,

<sup>1)</sup> Blandt dem, mod hvem Kongen havde Søgemaal, var, som man sees, de lübeckiske Borgere Wilkin v. Bremen og Hewward Roth, hvilke han samme Dag, Frihedsbrevet udstedtes, gav Lejde at komme til sig og sere deres Sag, samt vende tilbage. Lüb. Urk. B. No. 636. (Brevet er her vigtigt henført til 1295).

<sup>2)</sup> S. v. S. 209.

<sup>3)</sup> Thorfelms Dipl. Arn. II. S. 155. Ogfaa i Gasfelds Nachr. von einigen Freyheitsbrieffen v. f. v. S. 18.

og indtage dem i vort Venfkaabsfæmfund fremfor alle engelfke og tydfke Kjøbmænd“. Han paalægger derfor alle fine Underfaatter under Trufel om fin Brede, overalt at modtage og behandle Bremerne fom Kongens og Rigets særdeles Venner og Belyndere, at vife dem den ftørft mulige Velvilje, ftaa dem bi mod alle Fornærmelfer og endelig ikke felv vove at tilføje dem nogen Uret, Skade eller Ulempe. Hvad nu ellers denne Toldnedsættelfe for Bremerne angaar, da kunde dog de fyv øfterføiffe Stæders Borgere rofe fig af at nyde en endnu ftørre, ftjønt rigtignok kun midlertidigt, da der nemlig, fom vi ovenfor have feet, var bevilget dem fuldkommen Afgiftsfrihed ved Sildefangften i Norge, indtil alt hvad der ftod tilbage af de 6000 Mkr. Sølv, fom det ved den kalmærkte Dom var paalagt Norges Konge at betale, var udredet. Og endnu i 1298 vare de ikke fuldstændigt betalte, fom det kan fees af en Opfordring, Kong Erik fra Bergen den 17de April 1298 lod udgaa til Lübeckerne om at fende Befuldmægtigede til Tunsberg for at modtage Næften, ligefom man erfarer, at der endnu mod Slutningen af samme Aar ftede mindre Udbetalinger <sup>1)</sup>).

Hvorledes de særftilte Erftatningspørgsmaal bleve afgjorte, der vare henvifte til Afgjørelfe i Bergen og Tunsberg ved Midfommerftid 1295, vides ikke; fandsynligviis bleve de dog vel uden fynderlig Vanftelighed paadømte af vedkommende Lagmænd, og hvis Kongen, fom det ovenfor er antaget for fandsynligt <sup>2)</sup>), endnu ikke havde forladt Norge den 24de Juni 1295 kunde han felv være tilftede ved Forhandlingerne, i det mindfte i Tunsberg.

I alle de her og ovenfor omtalte Forhandlinger havde **Hamburg** endnu ikke fynderligt deeltaget. I den fidfte Fejde havde Staden været neutral, hverken, fom de øfterføiffe Stæder, fejdet med Norge, eller, fom Bremen, ligefrem taget dets Parti. Kun Hertug Haakon havde, fom ovenfor viift, i fit Frihedsbrev for de tydfke Eoftæder af 29de Auguft 1286 ogfaa nævnt Hamburg, og denne Stad havde for Næften, fom man maa antage, intet yngre Befkyttelfesbrev end Kong Magnus's af 29de Juli 1264 <sup>3)</sup>), hvori han, efter at have godkjendt den af tolv Hamburgere og andre Tydfkere aflagte Henselfes-Eed med Hensyn til en Miftanke, der hvilede paa Hamburgerne, at de ftulde have dræbt en Nordmand (hvilket endog havde forvoldt en i længere Tid varende Kulde mellem dem og hans Fader Kong Haakon), nu erklærede alt glemmt, og optog dem i

<sup>1)</sup> Lappenberg's Sartorius II. S. 189, 738.

<sup>2)</sup> S. v. S. 221.

<sup>3)</sup> Lappenberg, Hamb. Urk. B. No. 678. Ogfaa i Lappenberg's Sartorius, II. S. 91.

samme Naade og Forbund, som de havde nydt i hans Faders Dage. Men dette Brev indeholdt dog ingen særskilte Friheder, lige saa lidet som Hertugens af 1286. Nu derimod udstedte Kong Erik i Bergen den 31te Juli 1296 et eget Frihedsbrev ogsaa for de hamburgske Borgere <sup>1)</sup>. Hvilke Underhandlinger der gik forud for dette, vides ikke, men merkeligt er det, at uagtet flere af Artiklerne fra Indholdets Side svare til de oven anførte i Frihedsbrevene for de østerboiske Stæder, ere dog Ordene anderledes, og end videre, at Hertug Haakon her kun besegler som Vidne, ikke nævnes ved Kongens Side som Medudsteder. Som Motiver anføres kun, „at Hamburgerne hidtil havde plejet at besøge Norge med deres Varer til Landets Forbedring, og ligeledes i sine Territorier hjulpet og forfremmet norske Borgere“. Frihederne ere følgende:

1. Fritagelse for Skibsdræt.
2. Fritagelse for at følge Misdædere til Retterstedet.
3. Ret til, over hele Riget at lægge til Bryggen og løse uden nogen Bod eller Kjendelse.
4. Ret til at sælge hvad de ville fra deres Skibe og købe hvad de ville fra andres Skibe.
5. De behøvede kun i to Dage efter Ankomsten at vente paa Kongens Ombudsmand, om han vilde købe noget til Kongen; købte han noget, skulde han betale det inden 14 Dage.
6. Ingen af Kongens Folk skulde have Ret til at tvinge en hamburgsk Kjøbmand til at sælge ham noget til eget Brug mod sin Vilje.
7. Naar Sælgeren krævede Betalingen af en Kjøber, skulde den erlægges inden 8 Dage fra Paatrævelsen. Skede ikke dette, skulde det tilkjendegives Dommeren, der strax skulde tvinge Kjøberen til at fly Sælgeren Pant, hvori denne i Tilfælde af fremdeles manglende Betaling kunde holde sig skadesløs.
8. Ethvert Skib, der kom fra Hamburg til Norge med tunge Varer (Korn), skulde give i Told et Pund Meel, og derefter have Ret til at købe Ved samt hvilken som helst andre Varer, og udføre dem.
9. Ethvert hamburgsk Skib, der drog i Sildesfiske, skulde kun betale i Told 3 Peninger af Læsten (altsaa ikke mere end Bremerne), og Skibsfolkene have Tilladelse til at hugge Brænde og anden til Skibet nødvendig Ved uden derfor at bøde.
10. Ethvert hamburgsk Skib, der kom til Norge om Vintren, kunde overvintre der uden at erlægge Tiende eller anden Afgift, mod at betale i Told det foreskrevne Pund Meel.

<sup>1)</sup> Lappenberg, Hamb. Urk. B. No. 692. (Efter Originalen; et Aftryk efter en Ret Afskrift findes i Thorfeldts Dipl. II. 175).



11. Alle Dommere og Ombudsmand skulde understøtte Hamburgs Borgere i deres Anliggender, som om de vare Landets egne Børn.

12. Blev nogen hamburgsk Borger stevnet med Taksætning, skulde han kunne frigjøre sig ved to vederheftige Mænd, tydske eller norske.

13. Hvis nogen Hamburger var i sin Forretning eller Arbejde, førend der ringedes med Klokkerne, skulde han kunne vedblive med Arbejdet, uden at det regnedes ham til Brøde; men dersom han arbejdede uden for at være beskæftiget, skulde han bøde en Dre.

14. Ethvert Skib, der kom fra Hamburg til Norge med Varer, skulde give i Told et Pund Meel, af hvad Slags end Ladningen var. Derved fik Besætningen Ret til at lade deres Skib med Ved saavel som andre Varer. (Dette er tildeels en Gjentagelse af hvad der bestemmes i Art. 7 og 8).

15. Hvis hamburgske Borgere lede Skibbrud i Norge, skulde de frit og uhindret kunne beholde og bringe i Sikkerhed de Varer, som de bjergede ved egen Anstængelse. Hvis de havde maattet kalde Folk til Hjælp, skulde de give dem en Godtgjørelse af sex Dorer norsk for hver bjerget Læst.

Disse Friheder, i Forbindelse med dem, der tidligere vare givne, udgjorde saaledes Grundlaget for de tydske Stæders og Borgeres egentlige **Handelsrettigheder** i Norge. Heri var endnu intet overdrevent eller utilbørligt; der var endog, som allerede paapeget, lagt an paa fuldstændig Reciprocitet mellem Norge og Stæderne, og der var her kun Tale om de tydske Handelsmænd, der hvert Aar besøgte Norge og handlede i den lovbestemte Tid om Sommeren. Forholdet vilde vel ogsaa i alt Væsentligt have vedblevet at være det samme, hvis de ældre Bestemmelser, der foreskrev, at Tydskerne kun skulde handle fra Korsmesse om Vaaren til Korsmesse om Høsten, og ikke i Regelen have noget Vintersæde, vare blevne strengt overholdte <sup>1)</sup>. En saadan Bestemmelse eller Vedtægt gjaldt virkelig allerede fra gammel Tid, og med stadigt Henhold dertil var den for omtalte Artikel i Anordningen for Bergen af 1282 givet. Men ikke desto mindre skeede der, og havde der allerede længe skeet, hyppige Undtagelser herfra, hvad vi da og i det Foregaaende oftere have haft Anledning til at antyde. Der tales allerede om tydske Vintersiddere

<sup>1)</sup> Bestemmelsen findes dog, mærkeligt nok, ikke i Byloven, men paaberaabes som ubestrykkelig Lov i Eindride Lagmands Dom af 1311 (Cod. Arnam. 331 fol), ligesom ikke engang Tydskerne benægtede den, og desuden det paapegede Sted i Anordn. af 1282 er forment derefter. Det maa saaledes formodentlig have staaet i en nu tabt Forordning, ældre end Byloven af 1276, maastee Bergens ældre Bjarkoret, der nu ej høves.

i Bergen paa Kong Haakon Haakonssøns Tid <sup>1)</sup>, end mere siden efter, og vi erfare af senere Forhandlinger, at naar overhoved udenlandste Handelsmænd saaledes uagtet Lov eller Vedtægt sad Vintren over i Norge, var det Kongen, der i Kraft af sin Dispensationsret fritog dem fra Budets strenge Overholdelse, upaatvivlelig mod en vis Afgift eller Kjendelse til den kongelige Kasse, men under den Forudsætning, at de vare den almindelige Lov underkastede <sup>2)</sup>. Dette var i det mindste Tilfældet i Bergen; i Oslo og Tunsberg maa Forholdet have været noget lignende, men herom veed man liden eller ingen Bestæed. Der var naturligtviis aldrig Tale eller Spørgsmaal om at formene Udlændinger at tage stadigt Ophold i Riget, og det almindelige Forbud mod at tage Vintersæde rettede sig egentlig kun mod Handelsmænd som saadanne, vistnok fordi man derved troede at hindre, at al Detailhandel ganske faldt i deres Hænder, og fordi man vilde forebygge de Uorden, hvortil alt for mange Fremmedes stadige Nærværelse i de Tider oftere gave Anledning. Især betragtede man, som det allerede af Kong Sverres Tale i Anledning af Optøjerne i 1186 kan sees, dem, der handlede med Viin og andre Luxus-Artikler, med Ugunst, medens derimod de, der bragte Kornvarer til Landet, modtoges med Velvilje og Taknemlighed <sup>3)</sup>: det var derfor ogsaa disse, for hvem Undtagelsen fra den gjeldende Regel nærmest skede, hvilket man noksom seer af den allerede forhen omtalte Artikel af 1282, „at de udenlandste Mænd, der sad i Landet Vintren over, og hverken bragte Rug, Meel eller Malt, skulde hverken faa kjøbe Smør, Skind eller Skreid mellem Korsmesserne om Vintren“ <sup>4)</sup>; thi heri gives tydeligt tilkjende, at de, der førte Kornvarer til Landet, ej alene kunde vente Tilladelse til at sidde Vintren over, men ogsaa kunde gjøre deres Indkjøb hos Bønderne, medens de andre, om de end fik Tilladelsen, dog ikke maatte drive noget Slags Handels-Speculation, hvilket dog vel for en stor Deel var Hensigten med Vinteropholdet, og hvorfor de vel og paa mange Maader søgte at omgaa Forbudet. Ogsaa de Bestemmelser i Byloven, der forbød Opløb af de til Byen kommende indenlandske Varer umiddelbart fra Baadene eller Ski-

1) I Vidnesbrevet af 18de Septbr. 1309, Dipl. Norv. I. 122, omtales udtrykkeligt, hvorledes en Tvister paa Kong Haakon Haakonssøns Tid havde lejet Huus for et heelt Aar. I dette Vidnesbyrd paabaærer en gammel Tvister sig, at han og hans Brødre havde været mere end 30 Aar i Bergen, altsaa fra før end 1279 o. s. v.

2) Dem af 1314, l. c.

3) Se ovenf. III. S. 202.

4) Det vil sige fra Korsmesse om Høsten (8de Septbr.) til Korsmesse om Vaaren (3die Mal).

bene, der formildedes noget i Privilegierne for Tydsterne af 1278 og 1279, men dog i det Hele taget bekræftedes i Tillægsartiklerne til Ralmarforliget, sigtede, som det er let at skjønne, til at hindre de fremmede tilvæsende Kjøbmænd fra at træde i umiddelbar Forbindelse med Landbefolkningen, og saaledes tilrive sig Monopolet paa indenlandske Artikler i Landet selv, hvorved en indenlandsk Handelsstand umuligt vilde kunne bestaa. Det nyttede imidlertid lidet, ved Magtsprog at ville hindre denne Tingenes Gang, thi Sagen var egentlig den, at Norge endnu ikke ret havde Elementerne til en egen Handelsstand. De, der tidligere drev Handel en gros, vare, som vi have seet, Medlemmerne af de fornemste og rigeste Familier, der hertil anvendte nogle Aar af deres Ungdom for derved tillige at see fremmede Lande og ligesom fuldende sin Opdragelse. Men de Forestillinger om Standsforskjel og aristokratisk Liv, der lige saavel gjorde sig gjeldende i Norge som andensteds i Norden paa disse Tider, og vare noje forbundne med det nye Titelvæsen og den forrægede Hof=Etikette, maatte medføre, at den fornemme Ungdom nu ikke længer, som endnu paa Everres Tid, efter hvad vi have seet udviklet i Kongespejlet <sup>1)</sup>, fandt det passende at beskæftige sig med Handel, men enten tidligt gik i Hofstjeneste, eller rejste udenlands paa anden Maade. Da det dog var de fornemme Familier, der vare i Besiddelse af den meste Capital i Norge, blev denne saaledes unddragen Handelen, og de indfødde Nordmænd, der vilde beskæftige sig med Handel, og som nu for det meste maa have hørt til de ringere, ubemidlede Klasser, kunde saaledes umuligt i Længden holde sig ved Siden af de rigere Udlændinger, der desuden vistnok vare langt anderledes erfarne Forretningsmænd, end Nordmændene. De store Jordegodssejere, der havde Producter til Af sætning, maatte selv finde sig bedre tjente med at sælge deres Varer umiddelbart og i det Store til de rige Udlændinger, der sandsynligviis strax kunde betale dem contant, eller med fremmede Lurusvarer i Bytte, end at indlade sig med indenlandske Handelsmænd, der neppe havde Penge til at kjøbe i store Partier, og maa skee endda behøvede Credit. Paa sliq Viis kunde en indenlandsk Handelsstand ikke komme op, og hvad der var Virkning, blev igjen saa at siige Marsag, idet Udlændingernes Handelsvælde atter fremskyndede det totale Opbør af det forrige System, nemlig at de yngre Medlemmer af de fornemmere Øtter selv handlede. Ja man kan vel endog antage, som det ogsaa ovenfor er antydet, at den Overvegt, de fremmede Handelsmænd alene ved deres større Capital og Dygtighed tilvendte sig paa det norske Handelsmarked, allerede fra først af bidrog til at hiin Etik be-

<sup>1)</sup> Se ovenfor III. S. 399—402

gyndte at aflægges, indtil det omsider heed, at den højbaarne Yngling var for fornem til at være Kjøbmand <sup>1)</sup>). Saaledes var det ganske i sin Orden, at driftige og kloge udenlandske Handelsmænd udfyldte det Hul i de norske Samsundsforhold, som Norges særegne Indretninger, i Forbindelse med de forandrede Tider og Ideer medførte <sup>2)</sup>).

Dette vilde nu i og for sig ikke have været saa forderveligt for Landet, hvis det blot havde haft den Følge, der ogsaa uden særegne Foranstaltninger fra Udkændingernes Side vilde have været den naturligste, at der i Byerne nedsatte sig Udkændinger, som bleve norske Borgere, og dannede den egentlige Handelsklasse. Dette skede visseelig, hvorom de flere tydske Navne noksom vidne, som vi fra det 13de Aarhundredes Udgang stode paa i Brevflaaber, vedkommende Byerne. Men disse oprindelige udenlandske Borgerfamilier vilde dog, underkastede Landets Love, og hvad der snart faldt af sig selv, besvogrede og paa andre Maader noje forbundne med indfødde Familier, snart blive fremmede for deres Fædres Hjem og dele deres nye Fædrelands Interesser; deres medbragte Capitaler vilde derved komme Norge, ikke Moderlandet, til Gode. De vilde saaledes i Tidens Lob bidrage til at frigjøre Norge fra det fremmede Handelsaag, i Stedet for at bringe det dybere og dybere derunder. - Det var dette, som de tydske Stæders kloge Handels herrer forudsaa og søgte at forebygge ved en Forholdsregel, der var den egentlige Rod til de Ulemper, Handelsforbindelsen med Nordtyskland bragte over Norge; de oprettede nemlig ikke egentlige Handelsbuse i Norge, men sendte kun Aar efter Aar Varer derhen paa egne Skibe, og stillede dem, efter at de var oplagte, under Bestyrelse af paalidelige **Factorer**, der stode i nøjeste Afhængighed af vedkommende Handelsbuse hjemme; der, om de end bleve Aar efter Aar i Norge, dog fremdeles vare og betragtede sig som Fremmede, og hvem det derfor strengt var forbudet at gifte sig og stifte nogen Familie; de skulde stedse med alle deres Interesser, hele deres Digten og Tragten, tilhøre deres fædrene Stad og deres Principaler; deres Contorer skulde være et Lübeck, et Wismar, Alostock, o. s. v. paa norsk Bund, der ikke engang vilde lyde under norsk Ret, og en norsk Handelsstand med fædrelandske Interesser skulde saaledes

<sup>1)</sup> Se ovenfor III. S. 1099.

<sup>2)</sup> Naar man læser de i Diplomer og andensteds indeholdte Antydninger af Handelsforholdene i Norge i det 14de Aarhundrede, ja endog blot lægger Merke til de Individier, der omtales i Byerne, vil man have vanskeligt ved at paapege nogen eneste Person, som man kunde kalde en virkelig norsk Kjøbmand. „Wymontene“ synes mest at have været Gaardejere, der havde Tjeneste af at udleje Baaningoværelser og Handelslocaler til de Fremmede.

kvæles i Fødselen <sup>1)</sup>). Det er let at indsee, at et saadant System ikke kunde gjennemføres uden store Conflictter — vi ville og i det Følgende see flere Exempler derpaa —; og de tydske Handelsfactorer, i Bevidstheden af, at hvad de fordrede og vilde sætte igjennem, var en Usurpation, antog, som man let kan begribe, et hensynslost, overmodigt, opirrende Væsen, ej at tale om de Nordener og den Nyggesløshed, som det stadige Ophold af saa mange ugifte, overmodige og hensynslose Mænd i deres kraftigste Alder maatte give Anledning til <sup>2)</sup>). Naar de da dreve det alt for vidt, gav Nordmændenes Harm sig stundom vel og Luft i Dødsløb eller andre Represalier, ligesom det maa antages, at de Fornærmelser, hvorover de tydske Kjøbmænd klagede i 1284, havde sit Udspring af disse selsomme Forhold. De Friheder, der ved de ovenfor omtalte og anførte Akter bleve tilstaaede de tydske Kjøbmænd, ere vistnok ikke overdrevne, og vare desuden, som vi have seet, grundede paa fuldkommen Reciprocitet: men disse Friheder gjaldt kun de Kjøbmænd, der om Sommeren med deres Skibe kom til Landet; om de eftersiddende Factorer var der ikke Tale, fordi Loven ikke erkjendte deres Tilværelse, og naar da de ogsaa, under deres Vinterophold, der aabenbart alene var dem bevilget under den Forudsætning at de skulde staa under Landets almindelige Lov, ej alene fordrede fremdeles at nyde godt af Privilegierne, men endog søgte at danne et fra Landsloven undtaget Samfund, maatte mangehaande Forviklinger opstaa, og naar Regjeringen, som man tydeligt kan see, fandt sig i mange af deres Unmæselsler, da var det fordi det allerede var kommet dertil, at man ikke kunde undvære dem. Dette lod sig tænke, saa længe endnu Handelsforbindelsen med England var levende, og vi have seet, hvor magtpaaliggende Kong Erik eller rettere hans Moder under den forrige Krig med de tydske Stæder havde ladet det sig være at bevare Venkabet med England og fornemmelig at holde Handels-Samkvemet ved lige. Men uheldigviis frembragte den Bending, som de skotske Unliggerer omsider toge, først Kulde, siden endog, som vi ville see, formeligt Uvenskab mellem Englands og Norges Konger. Først fra denne Tid af blev Tilnærmelsen mellem Norge og de tydske Stæder ret oprigtig, ja Kong Erik lod sig det nu endog være magtpaaliggende at megle Enighed mellem Bremen og de østersøiske

<sup>1)</sup> Se „den norske So“ Suhms Saml. II. S. 14—16. Her tilbreds vel Forholdene i en tidligere Periode, men hvilke dog aabenbart kun var Fortsættelsen af det ældre System. Dette viser sig især af Forhandlingerne om de Stridigheder angaaende Vintersiddernes Tiende, som fandt Sted 1309—1311 hvorom der nedenfor vil blive handlet.

<sup>2)</sup> Se fremdeles den norske So, samt end tidligere Biskop Jakobs Brev til Bergens Borgere af 11 Marts 1390, Dipl. Norv. III. 487.

Stæder, hvorved den Fordeel, han kunde høste af en Splid mellem Stæderne indbyrdes, gik tabt. Hertil kom ogsaa Fornøvelsen af den danske Krig i 1293, 1294 og 1295, der gjorde det utiltraadeligt at lægge sig ud med de mægtige tydske Stæder.

Foruden de tydske Handelsfactorer, der repræsenterede de store Handelsløse i Stæderne, var der ogsaa en heel Deel andre, virkelig bosatte Udlandinger, nemlig visse Haandverksfolk. Alt Mængden af disse var udenlandsfra, kan, som allerede ovenfor ytret, neppe betvivles; de blotte Navne paa deres Haandteringer, som sutarar (Skomagere), snid-darar (Schneider) eller skraddarar (Schröder — Strædere), plåsumei-stalarar o. s. v., vidne noksom om den udenlandske Oprindelse. Flere vare vel og engelske og skotske, men enkelte Haandteringer dreves udeslukkende af Tydskere, og dette var fornemmelig Skomager-Haandverket. Det er i alle Fald vist, at de talrige Suterer eller Skomagere i Bergen vare Tydskere, eller Vintersiddernes Landsmænd <sup>1)</sup>, og det samme var sikkert ogsaa Tilfældet i de øvrige Byer i det sydlige Norge; sandsynligviis vare endog i Nidaros de fleste Haandverkere tydske, om end for Næsten de nys skildrede Handelsforhold ikke vedkom denne By, der ikke engang maatte besøges af de tydske Handelsløse, og som nu rimeligviis havde sin største Næring af den talrige Gejstlighed og de sammenstrømmende Pilegrimme. I Bergen, hvor hvert Haandverk, som vi have seet, efter Byloven skulde have sit særskilte Sted, havde Sutererne faaet deres Plads anvist fra Vaagsbunden, det vil sige Byens daværende sydligste Ende, til den yderste Deel af St. Hallwards Kirkegaard <sup>2)</sup>. De kaldtes derfor sædvanligviis „Sutererne i Vaagsbunden“, og synes at have udgjort et talrigt Lag. Naagtet de vare Haandverkere, ikke egentlige Handelsmænd, sees det, at de dog underhaanden maa have drevet Handel under deres Landsmænds Beskyttelse, thi i den østere omtalte Anordning af 1282 om Handelen i Bergen forbydes det udtrykkeligt Sutererne at kjøbe mere Skindvare end de behøvede til deres Arbejde, saavel som at kjøbe mere Smør end de selv brugte. De have saaledes drevet paa at opkjøbe Skind og Smør blandt Bønderne, og affat, hvad de ej behøvede, til de tydske Kjøbmænd, eller maastee især til de eftersiddende Factorer, som derved kunde omgaa Forbudet mod Opkjøb. Paa den Maade maatte der, endog uanseet Landsmandskabet, opstaa en nærmere Forbindelse mellem Sutererne og Kjøbmændene. Men da nu end ydermere Landsmandskabet kom til, saa det nær ved Haanden, at forsøge paa at udstrække de disse

<sup>1)</sup> Dette sees ligeledes noksom af Forhandlingerne om Suterernes og Vintersiddernes Uvillighed til at yde Liende.

<sup>2)</sup> S. o. IV. 1. S. 573.

givne Privilegier ogsaa til hine. Desuden lader det til, at Sutererne virkelig havde faaet visse Friheder, maaskee fordi Kongen og Hoffet ønskede at de skulde nedsætte sig i Byen; thi det heder i det mindste siden efter, at Sutererne stod under Kongens særegne Beskyttelse <sup>1)</sup>. Det synes desuden, som om flere andre, ligeledes for det meste tydske, Haandverkere, navnlig Skræderne, Guldsmedene og Bagerne, for at nyde godt af Suterernes Friheder lode sig indskrive blandt dem, eller at Navnet „Suterer“ i det mindste ved en Talebrug, der vanskeligt kan forklares paa anden Maade, udstræktes til Udøvere af andre Haandverker end Skomagerprofessionen <sup>2)</sup>; dette forklarer den øjensynlige Talrigbed, hvormed de optræde. At Sutererne, stolende enten paa den kongelige Beskyttelse, eller paa deres Landsmænds Vælde, tildeels og paa deres Mundværklighed, fordrede ublue Priser, seer man af den oftnævnte Beslutning af 1282, der indeholder en udførlig Takt for alt Skomager-Arbejde, med disse forudstillede Ord: „det tyktes Folk slemt at holde ud under de Utilbørligheder (ulög), som Sutererne nu tillade sig med Hensyn til Priserne for Skomager-Arbejde i højere Grad end det nogensinde har været Tilfældet under lignende Varepriser; og da Almuen klager meget herover, bestemmes følgende“, o. s. v. — Der synes endog at sigtes til et nærmere, formeligen aftalt, Sammenhold mellem Kjøbmændene og Sutererne, hvor det heder i den Retterbod, som Kong Erik udgav for Bergen den 9de Marts 1295, medens han gjorde sine Forberedelser til Danmarkstoget: „vi forbyde fuldkommen baade inden- og udenlandske at tage sig noget Sammenhold eller gjøre noget Sammenløb eller digte sig nogen Lov eller Bedtægter, thi dette synes os Ingen at kunne gjøre, uden Kongen med gode Mænds Raad; hvo som gjør det, være Landraademand og have forbrudt alt hvad han ejer, og fare utlæg“ <sup>3)</sup>. Det Overmod, Tydskerne i Bergen paa den Tid lagde for Dagen, og som Kong Erik ved hiin Bestemmelse maaskee søgte at holde noget i Tømme, havde upaatvivlelig faaet sin meste Næring ved det spændte Forhold, hvori Kong Erik nu befandt sig til den engelske Konge, og som gav dem Udsigten til, gaafte at fortrænge de engelske Kjøbmænd af Markedet. Det var

<sup>1)</sup> Dipl. Norv. I. 120.

<sup>2)</sup> Blandt dem, der under hine Forhandlinger nævnes blandt „Tydskerne“, var ogsaa „Henzi skraddari“.

<sup>3)</sup> Norges gl. L. III. S. 25. Exemplet synes at have været smittende, eller den Skik at have indfægt sig, at danne heel eller halv politiske Associationer, thi Kongen forbyder ligeledes „Samdrifter eller Gilder“ af Ledfagemænd (d. e. Ledser), Guldsmede, Jærnsmede, Englandsfarere, Evende (?), Arbejdsmand, Bryggermand; ja endog „Hjemmekvinder“; overhoved alle Samdrifter, undtagen de sedvanlige Skytninger.

vistnok ogsaa — som nys forhen antydet — den samme Spending med England, der gjorde Kong Erik des villigere til at indrømme Tydskterne de Friheder, der ved de foransførte Privilegier af 1294 blev dem til Deel. Overhoved kunne vi fra denne Tid af regne Grundlæggelsen af det tydske Handelsvælde i de sydlige norste Kjøbstæder, især Bergen, og vi ville allerede efter faa Mars Forløb see Exempler paa, hvor vidt de tydske Handelsmænd vovede at drive deres Anmasselser. Her var, som sagt, ikke længer Tale om de Privilegier, der vare givne til Bedste for de aarligt om Sommeren ankommende Handelsmænd, men om hvor vidt de Tydskere, Handelsfactorer og Haandverkere, der havde taget fast Bolig i Bergen, skulde danne en egen Republik for sig selv, eller ansees som en Deel af Lübeck, der ej engang stod under norsk Lov: Fordringer, som ingen Regjering passende kunde indrømme, og som der heller ikke i lang Tid var Tale om at indrømme, men som det dog var Tydskernes uafsladelige Bestræbelse at tilvende sig. Hvorledes dette omsider lykkedes dem, i sorgelige Tider, da Norge saa godt som ganske havde tabt sin Selvstændighed, vil, naar vi komme til denne Periode af Fædrelandets Historie, blive viist. Men i dette Tidsrum, vi her have for os, da Riget endnu var kraftigt og anseet, lykkedes det ikke de Fremmede at skaffe deres Bestræbelse noget Skin af Lovlighed; deres Tiltag vare endnu altid Præg af ulovlige Anmasselser, som Autoriteterne ansaa sig berettigede og forpligtede til at hemme, og som de virkelig ogsaa nogenledes formaacede at holde inden visse Strænker, om end ikke fuldt saa meget, som væskeligt kunde være.

82. Venstabelige Underhandlinger og Forbunds-TRACTAT med Frankrige. Mislykkede Forsøg paa at formæle Hertug Haakon med en fransk Fyrstinde.

De nærmere Omstændigheder ved den nu mellem Norge og England indtraadte Spending kunne, af Mangel paa oplysende Actstykker, ikke angives; kun saa meget sees man, at de skotske Anliggender afgave den egentlige Grund dertil, dels fordi Kong Erik fremdeles havde Fordringer paa den skotske Krone, der ej bleve tilfredsstillende, dels vel ogsaa fordi han ikke kunde eller vilde opgive sin Fordring paa Skotlands Krone overhoved. Dog lader Forholdet til at have været tilsvindelende venligt, saa længe det endnu ikke var kommet til noget aabenbart Brud mellem Edward og hans kongelige Vasall i Skotland, John Balliol. Thi Edward gav sig i det mindste Mine af at varetage Kong Eriks Interesser mod denne. Paa et nok saa venstabeligt Forhold tyder det, at Hertug Haakon endnu i 1294 ved et Brev, som han sendte med sin Hirdmand Haakon Ormsøen, tilkjendegav Kong Edward sit Onske at



egte en engelsk Dame, og anholdt om hans Raad og Medvirkning dertil. Edward svarede i et Brev fra Westminster, hvor han just holdt Parlement, den 15de Juni, at det var ham særdeles hjært at erfare det, og gav ham Lejdebrev for et Aar til personligt at komme til England og nærmere afhandle Sagen <sup>1)</sup>. Men heraf blev der intet, thi just nu begyndte de Storme at drage op, der forstyrrede det fredelige Forhold. Edwards hele Maade at behandle Skotlands Konge og Magnater paa var saa overmodig og anmassende, at endog Nationer med mindre Stoltshed end den skotske umuligt kunde have taalt det, og da der just nu var opstaaet en heftig Tvist mellem Edward og hans Leensherre, den franske Konge Philip den 4de, om Aquitanien, saa at det tegnede sig til Krig, meente ogsaa Skoterne, at den belejlige Tid nu var kommen til at afdryppe Aaget. Medens Kong Edward blandt sine øvrige Vasaller ogsaa opbød Kong John og de skotske Magnater til Krigstjeneste mod Frankrige, og endog udstrakte til Skotland det almindelige Forbud mod at noget Skib drog fra hans Riges Havne over til Frankrige eller overhoved hiinsides Havet, erklærede det skotske Parlement Fædrelandet uafhængigt, paaftaaende, at Kong Johns Forpligtelser til Kong Edward vare ham aftvungne, og derfor ugyldige <sup>2)</sup>. Den naturlige Følge heraf maatte blive en nærmere Forbindelse med Frankrige. Imidlertid havde Kong Edward allerede indledet Underhandlinger om Forbund mod Frankrige med den tydske Konge Adolf af Nassau, og Forbundet sluttedes endnu om Høsten 1294, samt forsynedes med Kong Edwards Ratification den 22de October <sup>3)</sup>. Embargoen paa alle Skibe i de engelske Havne gennemførtes med den største Strengthed, saa at blandt andre ogsaa flere Skibe fra Lübeck bleve tilbageholdte, i hvilken Anledning Lübeckerne henvendte sig til Kong Adolf, som igjen tilskrev Kong Edward derom; denne svarede, ved Brev af 3die Juni, at Skibene øjeblikkeligt skulde frigives, naar de blot stillede Sikkerhed for, at de ikke sejlede til den franske Konges Besiddelser <sup>4)</sup>. Det slaar ikke Fejl, at ogsaa norske Skibe have lidt en lignende Behandling i engelske Havne, og at dette kan have bidraget til at fremskynde et Brud mellem Kong Erik og Kong Edward. Men det synes heller ikke at kunne betvivles, at den floge og drifstige franske Konge ved hemmelige Agerter og Breve har opfordret saavel Kong Erik

<sup>1)</sup> Brevet fra Edward, vigtigt dateret, findes i Rymeri foedera. Det er ogsaa aftrykt i Thorckelins Analecta S. 160, men urigtigt henført til 1295.

<sup>2)</sup> Det egentlige Dpfigelsesbrev fra Kong John til Edward blev denne først præsenteret i Berwick den 5te April 1296, da Krigen allerede var begyndt fra Edwards Side, se Rymeri foedera, vol. I. p. II. S. 836.

<sup>3)</sup> Rymeri foedera, ib. S. 812.

<sup>4)</sup> Sammeheds S. 145. Lübecks Urkundenb. No. 633.

som den skotske Konge til nærmere at forbinde sig med ham mod England. Vi erfare nemlig, at begge Konger paa samme Tid sendte Gesandter derhen i samme Errende, hvilket aabenbart forudsætter en tidligere Aftale. Thi den 24de Juni udstedte Kong Erik et Fuldmagtsbrev for Hr. Audun Hugeliksøn om at underhandle og slutte Tractat med Kong Philip i Frankrig om gjensidigt Venstabs og Forbund, og om Tilfagn af Understøttelse og Krigshjelp mod hvilke som helst, det være sig endog Kejsere eller Konger, fornemmelig Kongen af England og hans Hjelpere, saavel Tydskernes Konge som andre <sup>1)</sup>). Og 11 Dage efter, den 5te Juli, gav den skotske Konge Biskopperne af St. Andrews og Dunkeld saavel som to Riddere en lignende uindskrænket Fuldmagt til at underhandle og slutte Tractat med hvilke som helst Personer i Frankrig om hvad der vedkom ham selv, hans ældste Son Edward og Rigets Indbyggere <sup>2)</sup>). At Kong Erik ikke først har henvendt sig til Kong Philip, maa ansees afgjort, thi Forholdene vare ikke saadanne, at han uopfordret skulde ville have rustet sig til Krig mod England; den danske Krig kunde allerede give ham nok at tænke paa, og derhos befandt han sig i et spændt Forhold til den skotske Konge, der nok kunde vække Betæneligheder hos ham mod at indgaa noget Forbund med en Magt, der var, eller maatte komme til at være, i venstabelig Forstaaelse med denne. Derimod havde Kong Philip al mulig Opfordring til at sætte et Forbund paa sin Side mod hiint, mellem den engelske og den tydske Konge, og i Frankrige gif der vistnok endnu siden Kong Ludvigs Tid Ny om Norges mægtige Flaade og dets Vælde til Søs, saa at et Forbund med Norge mod en Semaagt som England vistnok maatte betragtes som ønskeligt for Frankrige. Da nu Kong Philip under de nærværende Forhold ikke kunde tilbyde Kong Erik at skaffe ham Skotlands Krone, og paa den anden Side heller ikke kunde vente, at Kong Erik vilde understøtte ham uden Løfte om betydelige Fordele, har han vel, allerede da han indbød ham til at sende Gesandter, givet ham forelobigt Tilfagn om Subsidi penge, saavel som om at skaffe ham hans Krav paa den skotske Konge fyldestgjorte; man seer i alle Fald af de paafølgende Forhandlinger, at der udtrykkelig var Tale herom. Og da Erik behøvede mange Penge, saavel til sin Krig med Danmark, som til sine Udbetalinger til Tydskerne, er det forklarligt nok, at han fulgte Opfordringen, især da der herved ogsaa aabnedes ham Udsigt til at kunne lade den engelske Konge føle sin Hevn. Det lader end videre til, at Kong Philip ved at lade Opfordringen udgaa til begge Konger har foreslaaet at knytte Forbindelsen fastere ved

<sup>1)</sup> Thorfelsens Dipl. II. S. 166.

<sup>2)</sup> Rymeri foedera, vol. I. p. II. S. 822.

Giftermaal mellem Medlemmer af deres og sin egen Vtt. Allerede ved et Brev af samme Dag, som det oven omtalte Fuldmagtsbrev udstededes, be- myndigede Kong John sine Gesandter til at aftale det Fornødne om et Giftermaal mellem hans Søn Edward og en Niece eller Frøndkone af den franske Konge. Og da vi nu ogsaa erfare, at Hr. Audun Hugleiksføn, efter sin Ankomst til Frankrige, afsluttede en lignende Af- tale om et Giftermaal mellem Hertug Haakon og en anden med det franske Kongehuus beslægtet Dame, ledes herved Formodningen naturligt hen paa, at det var den franske Konge, som fra først af foreslog at knytte begge Alliancer fastere ved Svogerklub. Imidlertid lader det til, at Hertug Haakon ikke har vidst noget om denne Plan, som nu med Hensyn til ham var i Gjære. Det er nemlig ovenfor omtalt, at Kon- gen og Hertugen neppe tilbragte Julen 1294—1295 sammen i Bergen, og at de vistnok ikke kom sammen i 1295 førend sidst i Juni eller først i Juli Maaned, da de rimeligviis mødtes i Tunsberg, for derfra i Forening at gjøre Krigstoget til Jylland. Men da Fuldmagten for Hr. Audun er udstedt den 24de Juni, og uden at Hertugen nævnes som Medudsteder, opstaar den største Sandsynlighed for, at han er ble- ven affendt, forinden Kongen endnu naaede Tunsberg; ja af den Om- stændighed, at der i Fuldmagten ikke nævnes noget Udstedelses-Sted, maa man enten slutte, at den i Hast er udfærdiget under Messen, eller og, hvad der er endnu rimeligere, meddeelt Hr. Audun som Blanket til Udfyldning, hvilket bestrykes deraf, at den betegner Bestaffenheden af de Puncter, Audun befuldmægtigedes til at vedtage, saa noje, at det næsten seer ud som om den var affattet efter at disse Puncter allerede vare vedtagne og bestemte <sup>1)</sup>). Meddelelsen af en saadan Fuldmagt in blanco hørte vistnok ikke ganske til Sjeldenbederne i hiin Tid <sup>2)</sup>, men vidnede dog altid om stor Tillid til Bedkommende, og forholder det sig saaledes, som vi her have antaget, er det altsaa et Beviis paa, hvor højt betroet og formaande Audun var.

Man maatte ogsaa i Sandhed være en højt betroet Mand og føle sig i Besiddelse af en stor Magtfuldkommenhed, for at kunne vedtage

<sup>1)</sup> Der tales udtrykkeligt om at love „Subventioner og Subsidier af alle Slags, almindelige og specielle, bestandige og midlertidige, mod hvem sem helst, om det saa var Kejsere og Konger, navnlig Kongen af England og hans Hjel- pere, saavel Kongen af Lybskland; sem andre“; om at „transigere, aftale, i Kongens Navn at love hvad det skulde være, stille hvilken som helst Sikker- hed for Kostets Overholdelse“, m. m

<sup>2)</sup> En saadan Fremgangsmaade anvendtes f. Ex. af Erkebiskop Jorund, da han i 1307 sendte Laurentius som Visitator til Island. Laurentius forsynedes da med tre Blanketter under Erkebiskoppens Segl. Se Laurentius Saga, Cap. 18.

saadanne Forpligtelser paa sin Konges Vegne, som de, Hr. Audun i Kong Eriks Navn vedtog i en **Subsidie-Tractat**, der sluttedes i Paris den 22de October. Hovedpunkterne i denne højt merkkelige Overeenskomst ere følgende:

1. I den Krig, som Frankriges Konge for Tiden fører mod Englands Konge samt hans Hjelpere, navnlig Kongen af Tydskland, skal Norges Konge staa ham bi med Naad og Daad, og understøtte ham med **tohundrede Langskibe** (galeis) og **hundrede store Skibe**, vel og tilstrækkeligt forsynede med Vaaben, Krigsredskaber, Levnetsmidler m. m., **fire Maaneder hvert Aar**, saa længe som Krigen varer, samt med **50,000 gode, udvalgte og vel udrustede Krigssolk**, af hvilke fire skulle forestaa hvert Skib eller Galej.

2. I Bederlag for denne Hjelp skal Frankriges Konge udbetale Norges Konge **30,000 Pund Sterling**, dog saaledes, at hvis han ikke ønsker saa mange Hjelpetropper, skal Norges Konge dog være forpligtet til at sende ham det Antal, han forlanger, men der skal skee forholdsvis Afdrag i Summen, saaledes f. Ex. at hvis den franske Konge kun ønsker en Trediedeel af Troppeantallet, skal han og kun betale en Trediedeel af Summen. Hvis han ønsker at beholde Hjelpetropperne hos sig udover de bestemte fire Maaneder, skal han forholdsvis godtgjøre dette <sup>1)</sup>.

3. Med Hensyn til Tropperne's Stilling og Subsidiepengenes Betaling bestemmes, at hvert Aar inden Midten af Marts Maaned skal Frankriges Konge tilkjendegive Norges Konge, hvor stort Antal Tropper han ønsker forstkommende Aar. Denne Styrke skal Norges Konge da skaffe til Beje, saa at den, fuldfærdig, kan tiltræde Overfarten den 1ste Mai; imidlertid skal Norges Konge have sendt paalidelige Mænd til Flandern for at modtage Pengene, ledsagede af Gisser, der borge for at Hjelpetropperne rigtigt komme tilstede; Kongen af Frankrige skal da inden samme Mai Maaned have udbetalt i gode og lovsige Sterlinger eller Gros de Tours, hvad der maatte være at svare for **to Maaned**, nemlig 15000 Pd. Sterling, hvis den hele Styrke var forlangt, og forholdsvis mindre, hvis en ringere Styrke ønskedes. Den anden Halvdeel af Summen, for de sidste to Maaned, 15000 Pd. Sterl. eller forholdsvis mindre, skal han betale, naar de to forste Maaned ere forløbne, om han ellers ønsker at beholde Tropperne den hele Tid;

<sup>1)</sup> Uagtet det af Ordene i denne Artikel skalde synes som om de 30000 £ var alt, hvad der skalde betales, om endog Krigen varede i flere Aar, viser dog Art. 3 tydeligt, at Summen skalde betales for enhver firemaanedlig Udrustning af 50000 Mand.

vil han beholde dem længere, skal han godtgjøre dette efter samme Beregning. Gislerne skulle end videre indestaa for at Pengene tilbagebetales Kongen af Frankrige, om denne ej faar Hjelpen eller ikke vil have den.

4. Hvis Kongen af Frankrige forlanger Hjelpen senere end Midten af Marts, skal Norges Konge være berettiget til at udsætte Troppernes Afsendelse lige saa mange Dage efter 1ste Mai.

5. Kongen af Norge og hans Efterfølgere skulle ved denne Tractat være forpligtede til at understøtte Frankriges Konge og Estermænd paa denne Maade og paa disse Vilkaar.

6. Som Borgen for Opfyldelsen fra Kong Eriks Side stilles han selv, hans Arvinger, Efterfølgere, hans Rige, Rigets Indbyggere, Kronens Ejendomme, og alle Indbyggernes faste Gods og Løsøre.

7. Kongen af Frankrige skal sende Gesandter til Norge for at modtage Kong Eriks Ratification <sup>1)</sup>).

Man maa i Sandhed forundre sig over, at Audun kunde vedtage en Forpligtelse for Kong Erik til at stille en saa stor Trossestyrke, der synes aldeles at maatte have oversteget Landets Evner. Man fristes til at formode, at han allerede fra først af har tænkt paa, naar Tiden kom, at hitte paa en Udvej for Kongen til at unddrage sig Forpligtelsens Opfyldelse, og at hans Hoved-Djemed kun har været, for det første at skaffe Penge til Beje. Thi uagtet den første Udbetaling ikke skulde skee førend det følgende Mars April Maaned i det tidligste, sit han dog allerede strax forskudsviis udbetalt af Summen 6000 Mkr. Sterling, hver til en Begt af 13 Shilling 4 Pence, for, som det heed, at samle og udruste den Flaade, der næste Aar skulde sendes fra Norge til den franske Konges Understøttelse. Endnu samme Dag, den 22de October, udstedte han sin Tilstaaelse herfor, lovende, at hvis Hjelpen fra Norge ikke kom, skulde hine Penge betaales tilbage, og stillende sig, sit Gods og Kong Erik selv som Sikkerhed. Biskop Simon af Paris udstedte ligeledes en Notarialattest desangaaende <sup>2)</sup>).

<sup>1)</sup> Brevet, i hvilket ogsaa Auduns Fuldmagt er indtaget, er dateret fra det kongelige Palads i Paris, og medbeseglet af Biskopperne af Paris og Dol, i Overvær af flere navigations Mænd. Det er endnu utrykt, og opbevares i det franske Trésor des Chartes. En Afskrift af dette og følgende Breve er for nogle Aar siden kommen til Norge, og forvares i Rigearchivet.

<sup>2)</sup> Begge disse Breve ere ligeledes utrykte, og findes i Trésor des Chartes. Formodentlig maa det være en ved flygtig Læsning af det første epistolaet Fejtagelse, naar det heder i Leblancs Monnoyes de France p. 167, at den norske Konges Gesandt gav den franske Konge Modtagelsesbeviis for 500 Mkr. Sterl. Der maa være læst 500 i Stedet for 6000. Eller ogsaa har Audun under-

Den selsomme Dag oprettedes end videre mellem Kong Philip og Norges Konge en formelig Alliance-Tractat, hvorved begge Konger gjensidigt forpligtedes til at understøtte hinanden mod deres Fiender. Hensigten hermed var vel fornemmelig at betage Forholdet det odieuse eller mindre hederlige, der muligens kunde synes at ligge i den Omstændighed, at Norge slet hen stillede Tropper for Penge. Her optraadte det ganske ved Frankriges Side som allieret Magt, og derhos bestemtes nærmere begge Magters Forhold til Skotland. Hovedpunkterne ere følgende:

1. Der skulde være et stedsevarende og ubrødeligt Venstabs- og Enighedsforhold mellem begge Konger og deres Eftermænd saavel som mellem Nigjerne selv.

2. Hvis nogen, der ikke stod under fransk Leenshøjhed, han være sig Første eller hvilken som helst Magthaver, paaforte Norges Konge eller hans Efterfølgere Krig, eller gjorde dem anden Fortred, skulde den franske Konge anmode hine om eller tilholde dem at aflade dermed; det samme skulde Norges Konge omvendt gjøre med Hensyn til den franske, og hjalp ikke Anmodningen, skulde den ene Part staa den anden bi i den paafølgende Krig.

3. Da Norges Konge ved den sluttede Convention var forpligtet til at yde Frankriges Konge Hjælp i den nærværende Krig med England, forpligtede Kong Philip sig og sine Efterkommere til ligeledes at opfylde Conventionens Bestemmelser.

4. Hvad Skotlands Konge angik, der for sine Besiddelser i Frankrige var Philips Vasall, skulde denne ikke være forpligtet til at staa Norges Konge bi i de Krige, denne muligvis kunde komme til at føre med hiin, lige saa lidet som Norges Konge skulde være forpligtet til at hjælpe Frankrige, om det fik Krig med Skotland. Heller ikke skulde Frankriges Konge understøtte Skotlands Konge eller Eftermænd i nogen Krig mod Norges Konge, uden for saa vidt hiin maatte erklære sig beredt til at underkaste sig den franske Konges Dom eller Bølggift med Hensyn til alle de Sager, der foranledigede Krigen. Erklærede Skotlands Konge sig beredt til, angaaende alle de Kæremaal, Norges Konge havde eller maatte faa mod ham, inden et Aar fra Dato at underkaste sig Kong Philips Dom, da skulde ogsaa nærværende Tractats Betingelser gjælde mellem Skotland og Norge. Da den skotske Konge havde tilfagt Kong Philip sin Vistand, skulde den norske Konge under enhver Omstændighed, saa længe nærværende Krig stod paa, ikke bekriige hiin, eller fremkomme med nye Klagemaal imod ham.

---

haanden modtaget en Gave; men intet saadant Brev findes nu blandt de til Norge komne Afskrifter af Actstykkerne i denne Sag.

5. I de Krige, som begge de contraherende Konger ifølge denne Tractat førte i Forening, skulde ingen af dem være berettiget til at slutte Separatfred, men begge skulde indsluttes i samme Fredstractat.

6. Enhver af de contraherende Konger skulde være forpligtet til at skaffe den anden Ret mod sine Vasaller eller Undergivne, for saa vidt der var Spørgsmaal derom.

7. Norges Konge skulde i Overvær af franske Sendebud ratificere Tractaten saavel som de øvrige Conventioner og Stipulationer.

Uagtet man af denne Tractat kun kjender eet Exemplar, udstedt af Kong Philip under dennes Segl<sup>1)</sup>, kan der dog neppe være nogen Tvivl om, at ogsaa et andet har været udstedt, enten af Rudun, eller senere af Kong Erik selv, ved Ratificationen, men nu forkommet.

For Resten maa man vel søge Aarsagen til, at Tractaterne ikke afsluttedes førend langt hen i October, medens Forhandlingerne dog sikkert begyndte allerede i Juli, dels i Forpligtelsens Størrelse, der nok kunde vække Betænkeligheder, dels vel og i de Vanskeligheder, som det spændte Forhold mellem Norge og Skotland frembød. Kong Philip har vistnok i det længste arbejdet paa at faa en formelig Venstabs- og Forbundstractat oprettet mellem begge Riger, men forgyves. Thi Skotlands Gesandter oprettede Dagen efter (23de October) en egen Forbundstractat med Frankrige, i hvilken Norge ej engang nævnes<sup>2)</sup>, og i hiin Forbundstractat mellem Frankrige og Norge, hvis Hovedpuncter vi nu have anført, berøres endog Muligheden af at det kunde komme til Krig mellem Skotland og Norge. Og det eneste Løfte, de skotske Gesandter gave paa deres Konges Begne med Hensyn til Norge, var at denne ikke skulde angribe Norge i den Tid Kong Erik understøttede Frankrige mod England<sup>3)</sup>. En saadan Stemning mellem de tvende Magter, hvormed Frankrige nu indgik Forbund, kunde nok bevirke, at Forhandlingerne gik i Langdrag. Formodentlig er det kun med stor Noje lykkets Kong Philip at faa Løfte om Udsættelse af alle Fiendtligheder mellem dem begge indtil videre, for at han kunde nyde Hjælp af dem begge mod England.

Tractaten mellem Skotland og Frankrige har ellers ganske de samme

<sup>1)</sup> Dette Exemplar bevares nu med Kong Philips vel vedligeholdte Segl i det kgl. danske Geheimearkiv, og et (let) Aftryk findes i Thorfelins Dipl. II. S. 162—168. Af Absalon Pederssens Norges Beskrivelse (Suhmske Samlinger II. 64), sees det, at det i sin Tid havde været i den bergenske Leensherre Erik Rosenkrantz's Værg (formodentlig fordi det havde været opbevaret i Bergens Fehirdse), men af ham blev overleveret til Kong Christian den 3die.

<sup>2)</sup> Rymeri foedera, I. S. 830.

<sup>3)</sup> Utrykt Brev i det franske Trésor des Chartes

Indlednings=Ord, som den fransk-norske. Et af dens Hovedpunkter er Afstalen om et Giftermaal mellem Kong Philips Broderdatter og den skotske Konges Son; for øvrigt handles der kun om ivrig gjensidig Bistand og fælles Krigsforsel mod England.

Det var maastee først efter Tractatens Afsluttelse, at man skred til at underhandle om et Giftermaal for Hertug Haakon, siden der ikke nævnes noget om denne Sag i den fransk-norske Tractat, medens derimod hiint andet Giftermaal udtrykkeligen omtales i den fransk-skotske; eller ogsaa var Grunden berit netop den, at Hertug Haakon ikke var underrettet om, hvad der skede i hans Navn, og man saaledes ikke kunde være sikker paa, at han, naar alt kom til alt, vilde godsfjende det, hvorfor det ikke var raadeligt at have nogen Artikel derem indtagen i Tractaten. Den Dame, som Rudun, eller Kong Philip, udsaa til Hertugens Brud, var **Isabella**, en Datter af Grev Johan af Joigny, og beslægget med Kong Philips Dronning Johanna, (Datter af Kong Henrik i Navarra, Brve af Champagne og Bric), skjønt man nu ikke ret veed, hvorledes <sup>1)</sup>). Isabellas Moder Maria (Grev Johan var allerede død i 1283) gav ogsaa sit Samtykke, og overdrog ved Fuldmagtskrivelse af 18de November de Gesandter, som Kong Philip sendte til Norge i Følge med Hr. Rudun, at aftale og afslutte det nærmere angaaende Giftermaalet, Medgiften, Morgengaven, o. s. v. <sup>2)</sup>) Disse Gesandter vare Magister Johan de Forests, en Gejstlig, og to Middere, Peter „de Canaberis“ og Johan Joignon. Philip gav dem ved sit Brev, dateret Paris den 17de November, den fornødne Fuldmagt, og anmodede Kong Erik om at have fuldkommen Tillid til, hvad de paa hans Vegne forebragte <sup>3)</sup>).

Hr. Rudun og de franste Gesandter kom sandsynligviis tilbage til Norge ved Juletider, maastee endog ikke førend i Begyndelsen af det følgende Aar, og saaledes formodentlig atter paa en Tid, da Kongen og Hertugen ikke vare sammen. Kong Erik gav ganske rigtig sin Ratification i Bergen, den 29de Marts 1296 <sup>4)</sup>); og her er fremdeles ikke Tale

<sup>1)</sup> Udfærdigede Underretninger om Marias og Isabellas Ægteskabsforhold findes i Anselme et Dufourny hist. généalogique et chronologique de la maison de France &c. 3die Udg. II. 849. Dog findes det ikke her angivet, hvorledes Isabella var beslægget med den franste Dronning, saaledes som Afstalen Peterssens angiver l. c., idet han dog urigtigt forklarer Joigny (i Champagne) med Jülich.

<sup>2)</sup> Brevet er aftrykt i Thorfeldts Dipl. II. S. 180 efter en Afskrift af et ældre Aftryk i Valuze hist. géneal. de la maison d'Auvergne II. 340, men er der urigtigt henført til 1296.

<sup>3)</sup> Utrykt Brev i Trésor des Chartes.

<sup>4)</sup> Sammensteds.



om Hertugen eller om Giftermaalet. Da nu dette, som allerede nævnt, heller ikke fandt Sted, ligger vistnok den Slutning nær, at Hertug Haakon, da det kom til Stykket, ikke vilde indlade sig derpaa <sup>1)</sup>. Men maaskee var det ogsaa kun en Følge af, at Conventionens egne Bud ikke kom til Udvølse, thi allerede 24de April det følgende Aar, da Kong Edward i Perwick laa færdig til at angribe Skotland, sluttede Kong Philip Etifstand med ham lige til Juul <sup>2)</sup>, og slog saaledes Haanden af den skotske Konge, der blev aldeles ydmøget, medens tillige hele Skotland nødtes til Underkastelse. Under disse Omstændigheder kunde der ej være Tale om nogen Udrustning fra Norge. Hvor vidt de oppebarne 6000 Mkr. nogeninde bleve tilbagebetalte, vides ikke. Sandsynligvis var der ogsaa Tale herom, da der senere anlagdes Dødsfag mod Hr. Audun Hugleiksen, som der i det følgende skal berettes.

83. Forhold og Tildragelser indenlands. Uroligheder i Gudslyke. Hertug Haakons Lovgivnings-Virkelse. Anseede Mænd i Hertugdømmet.

Naar man undtager de Stridigheder, der i den senere Tid af Kong Eriks Regjering fandt Sted mellem forskellige gejstlige Personer og Corporationer, veed man ikke synderligt om, hvad der tildrog sig inden

<sup>1)</sup> Jeg har her med Flid undladt at berøre det Sagn om Hr. Auduns utilleidelige Forheld til den Tyrkinde, han skulde bringe fra England til Norge som Kongens Brud, som Werlauff med saa megen Værdem og Eindrighed i Afhandlingen om Hjære-Stenen i „Antiquariske Annaler“ I. 82—104 har sat i Forbindelse, saavel med den historiske Beretning om det ved Audun afsluttede Giftermaal mellem Hertugen og Isabella af Joigny, som med det til hlin Steen knyttede Sagn, fordi alt dette bedst omhandles, hvor der bliver Tale om Hr. Auduns Fængsling og Henrettelse. Saa meget ville vi dog forelebligt anføre her, at om det end skulde have sin Rigtighed, som hlint Sagn kunde synes at antyde, at Audun skulde have forført Hertugens bestemte Brud, saa kan dog neppe Hjære-Stenen være noget Mindesmerke om denne, da Indskriften, rigtigt læst, taler om en Datter af Norges Konge og en dansk Tyrkinde (se ovenf. S. 1); heller ikke er det sandsynligt, at Audun, der i 1295 vist var en Mand paa henved de 60, skulde have forført en ung Tyrkinde, og navnlig ikke Isabella af Joigny, da han i saa Fald neppe vilde have kunnet beholde sin ophejede og indflydelsesrige Stilling hos Kong Eriik, hvor meget denne end i sit Hjerte kan have søgt at begunstige ham, og Sagen desuden maatte have gjort en Dyrst og vaft en Skandal, der vilde have haft en Gfterklang i Annalerne. Men derimod er det høist sandsynligt, at Audun, for at befordre Alliancen med Frankrige, der aabenbart laa ham meget paa Hjertet, kan have forvurret det Giftermaal med en engelsk Dame, som Hertugen ved Kong Edwards Hjælp havde søgt at inblede, og at dette saavel har givet Anledning til det senere Sagn, som til Hertugens Forbitrelse imod ham.

<sup>2)</sup> Rymeri foedera, I. S. 837.

Norges egne Grændser. Sandsynligviis indtraf der heller ikke meget af Vigtighed, og i det mindste har man Net til at fremsætte den glædelige Formodning, at der herskede større Ro og Orden og foregik færre Volds handlinger end i den foregaaende Tid. Det er for øvrigt ikke at undres over, om der, efter de Storme, der havde raslet under de kongelige Brødres Mindreaarighed, og den langvarige Spending, hvori Gemytterne havde været holdte, senere indtraadte en Tid, hvor de fleste kun stræbte efter Ro, og i hvilken Underhandlingerne med England, Skotland, Frankrige, de tvæste Stæder og Danmark, saavel som Udrustningerne mod dette Rige i 1293, 1294 og 1295 var næsten mere end man kunde overtage. Vel kan man, ved den Mangel paa udførlige Kilder, der desværre hersker i dette Tidsrum, ej med Bestemthed benegte at vigtige indre Tildragelser muligviis kunne have fundet Sted, uden at være omtalte, men paa den anden Side er det dog usandsynligt, at en Begivenhed, der greb alvorligt ind i Statelivet, ej skulde have efterladt sig mindste Spor. Naar man derfor seer, at de islandste Annaler, der dog pleje at omtale de mere betydende Tildragelser i Norge, kun have lidet eller intet at melde derfra, medens vi derimod af de Lovgivningsarbejder, der ere os levede fra denne Tid, see at Kongen og Hertugen have kunnet ofre mere end almindelig Tid og Opmerksomhed paa Ordningen af flere indre Forhold, og vi derhos af de temmelig udførlige Actstykker, der ere os levede om de firkkelige Stridigheder, maa slutte, at de ogsaa ivrigt fulgte disse og tildeels indtraadte som Mæglere mellem de stridende Parter, saa vi et temmelig bestemt Indtryk af, at det i det mindste i Aarene fra 1293 til 1298 var usædvanligt stille i Norge, og at alt hvad der ej vedkom Kirken gik sin jevne rolige Gang. Den eneste Undtagelse, der synes at have fundet Sted herfra, var nogle **Etæmplinger**, hvori **Hadelands** og **Ringerikes** Indbyggere i 1297 gjorde sig skyldige imod Hertug Haakon, men om hvilke vi desværre ikke vide stor Bested. Alt hvad der er kommet til vor Kundskab derom, indskrænker sig til, hvad Hertugen selv ytrer i nogle indledende Ord til en større, fornemmelig Landbosforholdene vedkommende Retterbod, som han i 1297 og 1298 lod udgaa fra Oslo til Indbyggerne af Hadeland, Ringerike og sandsynligviis ogsaa Naumarike. Den er ikke udstedt under eet for Nauma- og Hadafylker, eller endog for Hadafylke alene, men for Hadeland (ikke Tboten) den 22de Juli 1297, og for Ringerike den 2den April 1298; Exempplaret for Naumarike er ej længer til <sup>1)</sup>. Til Hadelands Indbyggere

<sup>1)</sup> Norges gl. Love III. No. 7. Det vil her sees, at de Haandskrifter, man hidtil har opdaget af Retterboden, ere meget daarlige, og at navnlig Aars-tallet er mangelfuldt angivet. Kun den forbeholdt bedste Afskrift, der in-

rettes følgende Ord: „Vi vente at de Fleste ere vidende om den store og ubørlige Forbrydelse, hvori Hadelændingerne have gjort sig skyldige ved Ulydigheds Sambaand imod os og vor Magt. I fortjente for den Sags Skyld efter Landets Love og al Ret at miste Liv og Gods, men siden I kom til os, bedende ydmygeligen, som rimeligt var, om Naade og Mistkund, og baade Gud og de bedste Mænd, der ere os nærmest, vide at vi gjerne ville gjøre, hvad der kan være Almuen til Gavn og Nytte, naar man kun ikke alt for meget nødsagede os til andet, saa gjør vi herved vitterligt for alle og enhver, at vi for Guds Skyld og for vor Faders og Moders Sjæle, efter de bedste Mænds Bon, have eftergivet eder vor Brede, og gjort eder frie og ledige for denne Sag, dog dem undtagne, der have været Formænd og Ophavsmænd til denne Ulydighed, og saaledes, at hvert Nar herefter skal hver fuld Bonde udrede os fem Ertoger, og hver Genvirke tre Ertoger. Og end fremdeles have vi vist eder den Naade, skjent I ej ere saa verdige dertil som Raumerne, der altid have viist os sin gode Vilje i Lydighed og Føjelighed med megen Huldskab, at vi give eder følgende Retterbøder“. Til Ringerikingerne siges der: „Saasom I ved Sira Nikolas, Prest paa Njardarhov, og anseede Bønder, der to Gange ere komne til os paa eders Begne, have erkjendt eders Brode og store Misgjerning, hvori I have gjort eder skyldige ved eders Ulydigheds-Sambaand paa Hvitathing (?) Bolden, formedelst falske Mænds Dpeggesser og Overtalelser; og I nu have lagt eders hele Sag i Guds og vore Hænder, bedende ydmygeligen at vi ville tilgive eder hvad I have forbrudt, lovende Gud og os fuldt og fast, at I aldrig herefter skulle fordrifte eder til noget saadant, men at I skulle være os troe og hulde, og med Guds og Liv, efter hvad eders gamle Skyldighed kræver og I med hjærlig Lydighed ere pligtige, hjælpe vore Mænd, dem som indfinde sig hos eder, til at styrte

beholder Redactionen for Hadeland, angiver bestemt 1297, Maria Magdalena Dag, Hertugdømmets 18de Aar. De bedste af dem, der indeholde Redactionen for Ringerike, udelate Aarstallet; de øvrige, der mere kunne kaldes Oversættelser eller Parafrafer, angive „7 Rætter for Vaasse“ 1297 og een af dem desuagtet „18de Niges Aar“, de øvrige „8de Niges Aar“. Dette har været Paus, der kun kjendte de sidste, til i sin Oversættelse (Norges Love II. 187) at datere Retterbøden 1287, 7de April. Men der siges i Slutningen, at Aase Kantfler indseglede Brevet i Hertugens Marsbærelse, og Aase forekommer aldrig som Kantfler før 1293; i 1287, 1288, 1289, 1290 nævnes udtrykkeligt Erlend Gudbrandesen som Hertugens Kantfler. Altsaa maa Dateringen fra Hertugens 18de Aar være den rette, og dette bliver 4 Dage før Vaasse, 2ten April 1298. At Retterbøden ogsaa er givet for Raumerne, men vistnok med en egen Intimation, sees deraf, at de udtrykkeligt nævnes, og at Lagthinget paa Gidsvold omtales. Derimod gjaldt Retterbøden ikke Indbyggerne paa Thoten, der allerede havde faaet Retterbod i 1293.

alle dem, der stifte nogen Oprørsflot, eller gjøre Stemplinger mod os eller vore Eftermand, hvilket Gud ikke lade Noget gjøre; da I end videre have lovet, at herefter evindeligen hvert Aar hver Bonde skal betale os 4 Ertoger og hver Genvirke 2 Ertoger, samt bade ligesom før, at vi ej ville lade eder være udeeltagte i den Betvilje, som vi have vist andre vore Tegnere ved forskjellige Retsforbedringer i de Ting, der længe, som I sige, have været eder til megen Tynge; saa, omendstjont I have handlet højst uforstandigt, ville vi dog lade eder nyde godt af den gode Vilje, I ellers stedse have viist den verdige Herre Konge, vor fjære Broder, og os, siden vi kom til Rigsstyrelsen, og eftergive vi eder da for Guds Skyld, og for vor Faders og Moders Sjæle, efter de bedste Nænds Bøn, al vor Brede og Ublidhed, og vise eder den Naade og Miskund, at vi give eder følgende Retterbøder<sup>1)</sup>. Man seer heraf tydeligt, at saavel Ringerikingerne som Hadelænderne, altsaa overhoved Indbyggerne af Hadafylke, have viist sig opsætsige, og navnlig enten paa Fylkestinget eller maastee endog paa Lagthinget have gjort Stemplinger og flokket sig sammen, for med Magt at trodse Hertugens Befalinger, men at de ere blevene ydmygede, og at der til Straf har været paalagt dem indtil videre hvert Aar at udrede en overordentlig Skat, der for Ringerike bestemtes til 4 Ertoger for hver fuld Bonde og 2 for hver Genvirke, for Hadeland til 5 Ertoger for hver fuld Bonde og 3 for hver Genvirke. Om man heraf skal slutte, at Hadelænderne havde forbrudt sig haardere end Ringerikingerne, eller kun at Hadeland betragtedes som rigere og i Stand til at udrede mere end Ringerike, er lige saa uvist, som Marsagen til disse Stemplinger og Gjenstanden, hvorom der handledes. Naar man erindrer, at Alf Erlingssons Wettegaard var Thornberg paa Ringerike og at han sandsynligviis tidligere udøvede stor Indflydelse og havde mange Familie- og Elfenforbindelser i det hele Fylke, ligger den Tanke nær, at de nys omtalte Uroligheder kunne have været en Eftervirkning af de Tildragelser, der bevirkede hans Domsfældelse og Fredløshed<sup>2)</sup>. Vi have seet, at der efter hans Død 1290

<sup>1)</sup> Denne Indledning forekommer kun i et daarligt Haandskrift fra tidligere Tider, hvor der i Stedet for Njardarhof eller Nierdarhof staar formodentlig Afskriverens Uvidenhed Mendarhof; ligeledes er Retterbøden skilet til „ollum a Wickuna“, hvilket aabenbart maa være en Fejlslæsning for ollum a Ringarike, thi Viken har intet med Njardarhov eller Ringerike at bestille. Formodentlig er ogsaa „Hvitathingville“ Skrivfejl i Stedet for Eidsivathingville (hvis her ellers ikke sigtes til Fylkestinget for Hadafylke, eller Halve- eller Tredingstinget; sjønt det i saa Fald ikke godt kan paavises, hver samme Thing er at søge).

<sup>2)</sup> Se ovenf. S. 137, 138.

blev udstedt Proclama til alle dem, der havde noget at fordrø efter ham, om at melde sig med deres Fordringer inden en vis Tid, og at alt, hvad han havde efterladt, da blev ganske deelt mellem Fordringshaverne, saa at intet blev tilbage <sup>1)</sup>). Man fulgte her den Bestemmelse, at hvor en Mands hele Ejendom var forbrudt til Kronen, skulde dog al privat Gjeld først afgjøres, og kun det Overskydende, for saa vidt der blev noget, tilfløde Kongens eller i nærværende Tilfælde Hertugens Kasse. Men Ejendommene vare dog ligesuldt forbrudte, og det ligger i Sagens Natur, at de kongelige eller hertugelige Udbudsmænd maatte tage dem i Besiddelse, førend Gjelds-Udgjøret fandt Sted. Ved denne Lejlighed er det meget muligt, at Hertugens Mænd kunne have viist sig alt for nærgaaende og anmassende. Hertil kommer, at da Hr. Alf, som nys antydet, vistnok har haft sine fleste og paalideligste Hjelpere blandt sine Venner og Frænder i Hadafylke, bleve mange af disse ligeledes „Landraadsmænd“, og forbrød som saadanne alt deres Gods; hvis nu dette er blevet inddraget med største Strengbed, og saaledes maaskee en Mængde anseede Mænd og Familier jagede fra Gaard og Grund, kunde Stemningen i Fylket ej andet end blive meget mørk og nedtrykt og omsider let give sig Luft i oprørske Stemplinger, saadanne som de, Hertugen antyder i sit Brev. Muligt er det end videre, at den af Alf Jarl dræbte Hr. Hallkell Agmundssøns Frænder kunne have gjort Forsøg paa at hevne hans Død, hvilket Forsøg nærmest maatte rette sig mod Alf Jarls Naarværende og forrige Tilhængere. Der levede paa denne Tid en **Agmund Dans**, ogsaa kaldet Agmund Krokedans, eller Agmund unge Dans, altsaa aabenbart en Sønnesøn af den tidligere omtalte Baron Hr. Agmund Krokedans, og sandsynligviis en Søn, i det mindste en Broderesøn af Hr. Hallkell <sup>2)</sup>); da vi nu erfare, at det i 1298 ved de foreløbige Underhandlinger om et Møde, som skulde holdes mellem de norske Fyrster og den danske Konge, og som i det følgende nærmere skal omtales, udtrykkelig blev bestemt, at Agmund Dans ej maatte komme

1) Se ovenf. S. 182.

2) Agmund Krokedans den yngre nævnes aller først i et Brev af 3die Marts 1293 (Munkellusbogen S. 85); dernæst i det oven berørte Dokument om Mødet mellem Fyrsterne, hvorefter nedenfor; siden berettes det i Annalerne for 1302, at Kong Haakon sendte Agmund unge Dans med Karelerne med en stor Etyrke, og endelig, for 1309, at han blev dræbt; men denne Angivelse maa være urigtig, da han endnu forekommer i et Diplom af 19de Febr. 1310 som „Agmundus dictus Danz baro“ (Dipl. Norv. I 126). Han blev, som man ser af Afsalen Petersens „Norges Beskrivelse“ S. 95, 96, ulinck henrettet, men det maa have været efter 1310, med mindre man vil antage, at Agmund Dans og Agmund unge Dans vare to forskjellige Personer, hvilket dog er lidet troligt.

dette Møde nærmere end i en vis angiven Afstand, maa man nødvendigviis slutte at han stod i et fiendtligt Forhold til en af Fyrsterne, og sandsynligviis havde grebet til Vaaben. Dette kan nu ikke have været mod Hertugen, hans Faders forrige Herre, som faa Nar senere baade gjorde ham til Baron og brugte ham til de vigtigste Hverv; det maa altsaa have været Kongen, med hvem han stod paa en spændt Fod, og dette lader sig godt forklare, hvis man antager, at han efter at være bleven voren, omkring 1296 eller 1297, har søgt paa en voldsom og egenmægtig Maade at hevne Hr. Hallkells Drab, ej alene paa Jarlens Frænder i Hadafylke, men maaskee endog paa hans Svoger, den mægtige Hr. Thore Haakonsson <sup>1)</sup>, og at dette igjen kan have bidraget til at gjøre Stemningen mod hans formodede Bestytter, Hertugen, mindre gunstig.

For Næsten viser saavel den her omhandlede Retterbod som en anden, Hertugen allerede under et tidligere Ophold paa Hamar, om Vaaren 1293, udgav for Hedemarken og Thoten <sup>2)</sup>, at Magthaverne i Almindelighed og de fyrstelige Ombudsmand i Særdeleshed tillode sig flere Misbrug, og overhoved gjorde sig skyldige i ikke faa Undertrykkelser, der allerede i og for sig kunde være nok til at sætte ondt Blod, medens man derimod seer at det var Hertugens alvorlige Onske at sætte en Grændse for alt saadant Uvæsen, og overhoved at lette Bøndernes Kaar. Ifølge Retterboden for Hedemarken m. m. maa Bønderne oftere have indgivet Besværinger og andraget om Lettelser og Forbedringer. „Vi erkjende“, siger Hertugen her, „at det er vor Pligt, som det og er vor Vilje at see til vore Thegner og være betænkte paa deres Gavn og Nytte; derfor komme vi denne Gang her for at undersøge og randsage, hvorledes det i den sidste Tid er gaaet til, samt hvad der kunde være eder til mest Nytte; Gud gibe, at vi kunde gjøre noget, der maatte komme eder til Gavn og Nytte i Længden; I have ogsaa bedet os, siden vi kom hid, at vi skulde tage i Overvejelse hvad der kunde være eder til størst Gavn, og som hidtil ikke har været saa klart og nøje bestemt, som det burde være. Derfor have vi nu overlagt derom med

<sup>1)</sup> Thore Haakonsson var, som det ovenfor er nævnt, gift med Ingebjørg Erlingsdatter, Hr. Alfs Søster. Ingebjørgs Faders, Erling Alfsons, Moder var en Datterdatter af Erling raa Kvinden i Valdres; her maa saaledes ogsaa Thornberg-Hoffene have haft Elægtninger. Man seer ellers tydeligt af Dipl. Norv. IV. No. 58, dateret 13de Decbr. 1304, at selve Wettegaarden Thornberg maa være inddraget under Kreenen, siden Kongen her disponerede over det Gods, Thornbergmændene havde lagt til Capellet paa Thornberg, og Hænket til sine „Hirdprester“.

<sup>2)</sup> Den er udgivet fra Hamar 23de April 1293. Norges gl. Love III. No. 5.

gode Mænds Naad og Bistand, vor Herre Jesu Christo til Gode og os alle til Gavn; og skal denne vor Anordning, som vi her have ladet sammensætte, for Fremtiden gjelde angaaende de Ting, hvorom I have bedet os". Hertugen havde, da denne Anordning blev udgivet, tilbragt mindst en Maaned paa Hamar <sup>1)</sup>, og saaledes taget sig god Tid, hvoraf man ogsaa maa formode at han har overvejet alt paa det omhyggeligste og samvittighedsfuldeste. Vi ville her nærmere gennemgaa de enkelte Bestemmelser i begge disse Anordninger, der tildeels berøre de samme Emner og stemme om ej i Ord, saa dog i Indhold. Bønderne maa i Særdeleshed have følt sig tyngede og forulempede med utilbørlig **Stydsferd**. „Nidestyds“, hedder det i Retterboden for Hadapske m. m., „skal ikke staffles andre end os, Biskoppen og de Sendemænd, der fare vore og Landets Grender, som det fra gammel Tid har været Skik, dog saaledes, at det ikke altid ere de samme, der staffe Stydsen, og heller ikke skal den staffles andre Sendebud, end dem, vi udtrykkeligt nævne i vore Breve. Vi haabe derved at have sørget for, at Almuen ikke altfor meget skal tynges ved denne Pligt“ <sup>2)</sup>. I Retterboden for Hedemarken og Thoten staar der: „Saa ofte vi selv behøve Nidestyds, skulle vi lade eder tilsiige saa længe forud, at I have god Tid til at gjøre eder selv og eders Heste færdige, hvis ikke en uforudset Nødvendighed kræver større Hast; men vi ville ogsaa, at Stydsen da kommer grejdeligen til os, og ikke en eller anden svigefuldt uddrager sig; heller ikke skulle idelig de samme udrede den. De Fanter (Tjenere eller Sendebud), der lægge sig ud paa Vejene og tage sig Nidestyds, skulle, om de end saa Hug eller Saar, naar det kun ej voldes deres Død, ikke saa nogen Bod af den, der gjorde det og forsvarede sit. Alle skulle passe paa, at Stydsen kommer betimeligt til det Sted, hvor vi selv befinde os, og farer nogen for tidligt bort, da er det som om Stydsen var ugjort. Naar vi medgive nogen Nidestydsbrev til at fare i vort nødvendige Grende, da skulle vi nævne i Brevet, hvormange Heste samme Mand skal have. Den Styds skulle Bønderne staffe efter Jevnet, og ikke altid een og samme Bonde; men vi skulle sørge for, at det saa sjælden som muligt behøves“ <sup>3)</sup>. Vi see af disse Bestemmelser, baade

<sup>1)</sup> Den 22de Martis havde han fra Hamar tilskrevet den engelske Konge, se ovenf. S. 201.

<sup>2)</sup> Ab. af 1297, Art 8.

<sup>3)</sup> Ab. af 1293, Art. 9. Ordet santr, som paa den Tid brugtes, var laant fra det Tydske; det betegner egentlig „Fodgænger“, gotisk laufs, Angl. fæde (Dmlyd af lode), og deraf kommer saavel det franske fantassin, som infanterie; men det brugtes hos os mest om fornemme Mænds Sendebud (se Biskop Haafons Brev i Munchs og Ungers Oldn. Kæseb. S. 130). Da saadanne

hvorledes Kongens og Biskoppernes ældgamle Rettighed til at opkræve Skydsbæste hos Bønderne for sig og sit Følge paa sine Rejser om i Landet allerede forlængst udstræktes derhen, at han (og i nærværende Tilfælde Hertugen) ogsaa kunde fordre Skyds tilvejebragt for de Mænd, han sendte i sit Errende, om han selv sad hjemme, og hvorledes endog store Misbrug havde indsnæget sig med Hensyn til Maaden, hvorpaa denne Rettighed gjordes gjeldende. Det er tydeligt, at ogsaa Ube- rettigede fordrede at nyde godt deraf, enten ved at foregive at de rejste i Kongens eller Hertugens Errende, eller simpelt hen fordi de stode i Kongens, Biskoppens eller fornemme Kongsmænds Tjeneste, og at de endog ofte med Magt tog de Heste, de behøvede. Sandsyn- ligviis fordrede da ogsaa alle de haandgangne Mænd, hvad enten de rejste i offentligt Errende eller ikke, Fristyds alene fordi de hørte til Kongens Hird; og det er ligeledes at formode, at Biskoppernes Mænd og Tjenere fordrede det samme. End videre kan det skjønnes, at der ingen ordentlig Fordeling af Byrden fandt Sted, men at een og den samme Bønde den ene Gang efter den anden maatte skaffe Heste, vistnok fordi hans Gaard laa belejliger til ved Landevejen, medens andre, der boede affides, ganske forstaaedes. Paa alt dette Uvæsen, der formo- dentlig især havde indsnæget sig under Formynderregjeringen, søgte nu Hertugen ved de her meddeelte Befalinger at raade Bod: han indskræn- kede Rettigheden udtrykkeligt til sig selv, Biskopperne, og dem, han sendte i sit Errende, hvilke sidste, som man seer, til deres Legitimation skulde medbringe et aabent Brev, hvori Antallet af de Heste, de kunde fordre, udtrykkeligt var angivet; derhos sørgede han for, at Byrden blev ligeligen fordeelt, hvilket neppe kunde skee paa anden Maade, end at enten Bønderne sig selv imellem, eller Sysselemændene ved Hjælp af deres Lensmænd fik bragt et slags Regulativ istand, hvorved det bestem- tes deels i hvilken Orden alle Bønderne i en vis Kreds skulde skydse, deels hvor de skulde fremmede med sine Heste og hvor langt disse skulde benyttes. Dette maatte igjen medføre Fastsættelsen af bestemte Stationer eller Skydsstifter; saaledes see vi her den første Begyndelse til det endnu i Norge herskende **Skydsvæsen**, der i sin Oprindelse ene og alene hvil- ler paa Kongens ældgamle Ret til at fordre Fristyds af Bønderne paa sine Rejser. Naar det første var stiftende vedtaget, som vi see det al- lerede var for Kong Eriks og Hertug Haakons Tid, at Kongen kunde fordre Fristyds ogsaa for enhver, der rejste i hans Errende, og saaledes

„Ganter“, som det af N. sees, vare fremmede og ikke lidte i Bygderne, blev Ordet omsider i Norge en Benævnelse paa Landstrygere. I Sjælbegneue bruges det dog mere i Betydningen af en fremmed Mand, der ej hører til Bøndestanden.



ved at meddele en Mand Nideskydsbrev kunde skaffe ham fri Befordring, maatte det og staa i hans Magt at befale Bønderne at skydse en Mand efter en vis Tært; dette maatte endog, naar den Skik, at udstede Nideskydsbreve, blev alt for almindelig, forekomme de Skydspligtige som en Lettelse og Velgjerning. Saaledes var ogsaa Forholdet, da den første Skydsanordning med bestemte Tærter efter Bejxlængden blev givet; men dette skede dog ikke forend saa langt nede i Tiden, som Begyndelsen af det 17de Aarhundrede, og paa Grund af Misbrug, liig dem, over hvilke der klagedes paa Hertug Haakons Tid, men af langt større Udstrækning, eftersom tilsidst hver eneste Adelsmand, nu indtagende samme Stilling, som fordum den haandgangne Mand, fordrede Fri-skyds<sup>1)</sup>. Der findes ingen Bestemmelser om Skydsvæsenet udgivne af Kong Erik selv, svarende til dem, Hertug Haakon udgav for Dplandene. Men Marsagen dertil er vistnok den, at Landrejser endnu saa godt som alene vare brugelige paa Østlandet, og nærmest paa Dplandene, medens derimod de fleste Rejser vestensjælds og nordensjælds skede til Blands, og de, der efter sin Stilling kunde have krævet Nideskyds, om der havde været Tale om en saadan, her altid rejste paa eget Fartøj, og med egne Folk<sup>2)</sup>.

Med Hensyn til Svagsmaal og Rættens Bestyrelse overhoved gjen-tog Hertugen for det første i begge Retterbøder det allerede i Lovene givne Forbud mod at Svagselmænd eller andre Rættens Bestyrere i Tilfælde af privat Retskrænkelse inddrev Kongens (Hertugens) Sækt, forend den Fornærmede havde faaet sin Bod<sup>3)</sup>. Altsaa maa den Praxis have indfæget sig, at Kongesækten oppebares uden Hensyn til om Forbryderens Gjendom var saa ubetydelig, at den Fornærmede intet fik. End videre forbydes det Svagselmændene eller Leensmændene at tilstede nogen-sombest lovligen indstævnet Mand at sidde hjemme, saa at Sagsøgeren derved hindredes fra at faa sin Ret<sup>4)</sup>. Det maa altsaa være blevet almindeligt, at de tilstode fornemmere Mand saadanne Begünstigelser, maastee endog ifølge Bestikkelse, thi i Retterbøden for Hedemarken og

<sup>1)</sup> Se Christian IV Forordning om Forbringsskab udi Norge, dateret Bergen 1ste Aug. 1622 (Origin. i norske Rigsarchiv).

<sup>2)</sup> Der skal nedenfor blive handlet om de saakaldte Taverneshuse eller Vertshuse, sem Kongen og Hertugen oprettede. At Velggenheden af disse maatte have Indflydelse paa eller ogsaa rette sig efter Skydsstationernes Plads, synes uomtvisteligt. Hvad Nb. og Diplomer for Rejsten ikke oplyse, er hvor vldt Biskopperne, eller i det mindste Erkebiskoppen, havde Ret til, ligesom Kongen og Hertugen, at udstede Nideskydsbrev.

<sup>3)</sup> Nb. af 1293, Art. 1, Nb. af 1297, Art. 13. Jfr. Landsl. IV. 20.

<sup>4)</sup> Nb. af 1293, Art. 2, Nb. af 1297, Art. 12.

Thoten beder det udtryffeligt i den følgende Artikel: „Vi ville ikke paa nogen Maade taale at Folks Ret tilfidesættes for Bestikkelse, Venfkab, Gaver eller andet saadant, som ej er passende“ <sup>1)</sup>. I den samme Retterbod forbødes det ogsaa Syselmændene eller Leensmændene at stævne nogen Bonde til Lagmanden udenfor det Distrikt, over hvilket denne var sat, og heller ikke for øvrigt, uden at man først forgjæves hjemme, for Stevningen, havde forelagt samme Bonde en fuldstændig Fremstilling af Klagen, og forgjæves søgt at faa sin Ret af ham <sup>2)</sup>. Man har ogsaa, just ved denne Tid, Exempler paa, at Bønder stævnedes til Lagmanden, uanseet om denne opholdt sig udenfor sit egentlige Distrikt. Saaledes har man en Dom af **Wige**, Lagmand i Skidan eller Skien (sandsynligviis den første, der nogensinde beklædte dette Embede), affagt den 2den Juni 1294, men i Tunsberg, ikke i Skien, og dog i Nærværelse af begge Parterne, som altsaa, skjønt de hørte til Skidans Lagthing, dog maa have været stævnedes til Tunsberg, og det uagtet Wige kun opholdt sig her midlertidigt, for at gjøre Kongen og Hertugen, der just ved denne Tid ventedes til Tunsberg for at underhandle med de tydske Stæders Udsendinger <sup>3)</sup>, sin Opvarning, hvilket man tydeligt kan see deraf, at han selv i Dommen, saavel som i et 11 Dage senere i Forening med Einar Lagmand i Tunsberg udstedt Bekræftelsbrev deraf, omtaler flere anseede Mænd fra forskjellige Kanter som nærværende, hvilke neppe vilde have samlet sig der uden i Anledning af Kongens og Hertugens Nærværelse; det var nemlig Hr. Thore Haakonsson, Syselmænd i Skidan, Stallaren Hr. Gudleif Viljamsøn, Peter, Lagmand i Viken, begge de islandste Lagmænd Hr. Jon og Hr. Erlend sterke, den islandste Befalingsmand Hr. Thord paa Madrevalle og flere andre <sup>4)</sup>. En saadan Praxis, at stævne Bønderne udenfor Lagsoknet, maatte naturligviis forvolde dem megen unødigt Møje og Bekostning, og havde maaskee for en Deel sin Grund deri, at flere Lagsokn, som f. Ex. Skidans, endnu vare nye og Grændserne ikke rigtigt bestemte. Naar Hertugen forbed at stævne Indbyggerne af Thoten og Hedemarken udenfor Lagsoknet, var

<sup>1)</sup> Ab. af 1293, Art. 3.

<sup>2)</sup> Sammelsets, Art. 4.

<sup>3)</sup> Fra Blintsetid, altsaa fra 6te Juni 1294, underhandlede Kongen her med Hans v. Munsøse og de øvrige tydske Udsendinger, se ovenf. S. 234

<sup>4)</sup> Dipl. Norv. I. No. 82 og 83. Det første, af 2den Juni, indeholder Dommen, det andet, af 13de Juni, Bekræftelsen. Det sidste mangler vistnok Udstedelighed, men da Dommen angives at være affagt i Overværelse af de samme Herrer, der ogsaa nævnes i det sidste, der udtryffeligt er dateret fra Tunsberg, og man ikke med nogen Rimelighed kan antage, at de alle først havde været i Skien, er det tydeligt, at ogsaa hiint er udstedt paa samme Sted.

dette maaffee foranlediget deraf, at Lagmanden for den nordre Deel af Oplandene har plejet at paadomme Sager, vedkommende hiin, naar han var tilstede paa Gidsiva Thing, der egentlig laa udenfor hans Distrikt. Med Hensyn hertil var det vel og, at Hertugen i Retterboden for Ningerike, Hadeland og Naumarike „tillod“ disse Distrikters Indbyggere at have deres Lagthing paa Gidsvold som for, men forefrev udtrykkeligt, at Lagmanden selv skulde bo paa Naumarike, for at baade de der boede nordenfor og de der boede søndenfor, med Letbed skulde kunne komme til ham <sup>1)</sup>). Sælselmanden eller Lagmanden skulde ej stævne Bønder til Lagmanden udenfor Hjemtvingdistrikter til Erlæggelse af Sager, ferend Sagen selv var nøje undersøgt og beviist hjemme i Bygden <sup>2)</sup>). Med Hensyn til Leensmændene bestemtes det for Hedemarken og Thoten, at til dette Ombud kun dueelige Bønder skulde tages, der havde deres Herkomst hjemme i Bygdelaaget og som vare bekendte for at være brave og hederlige Mænd; haandgangne Mænd maatte aldeles ikke beklæde dette Ombud, „saadanne som vare vindesygge og fulde af Kneb til at tynge Korkarlen, der kan lidet eller intet af Loven“ <sup>3)</sup>). Paa Hadeland skulde der kun være to Leensmænd, og paa Ningerike kun een, og saa vidt vederheftige, at de kunde svare Ret og Skjel, om de forbrøde sig. Heller ikke her maatte haandgangne Mænd tages dertil, uden for saa vidt Bønderne selv samtykkede deri, og ingen af disse Leensmænd maatte, naar han rejste om i sine Forretninger, have flere Evenne end een, for hvis Spagferdigbed og Stikkelighed samt gode Opførel mod Thegnerne han kunde indestaa <sup>4)</sup>). Alt dette viser noksom, at der har været drevet meget Uvæsen med Leensmands-Ombudene, idet ikke Bønder udnævntes dertil, men haandgangne Mænd, der behandlede Bønderne med Haardhed og Overmod, og rejste omkring med faade Evenne, der endnu gjorde ondt verre. Man seer ogsaa, at de oftere maa have undladt at indfinde sig ved de Sager, de selv havde paastævnt, eftersom det i Retterboden for Hedemarken og Thoten udtrykkeligt foreskrives, at naar en Leensmand havde indstævnet en Mand for Retten, skulde han ogsaa selv møde ham, eller svare Stevnesald som andre <sup>5)</sup>).

Uagtet det allerede i Loven selv var bestemt, at Sælselmændene hvert Aar efter endt Lagtving skulde bekendtgjøre for Bønderne hvad der her var forhandlet eller vedtaget, blev Budet dog gjentaget for Hedemarken

<sup>1)</sup> Kb. af 1297, Art. 6.

<sup>2)</sup> Sammeft, Art. 13.

<sup>3)</sup> Kb. af 1293, Art. 7.

<sup>4)</sup> Kb. af 1297, Art. 15.

<sup>5)</sup> Kb. af 1293, Art. 4.

og Thoten, under Affættelses Straf for Eysfelmanden, hvis han undlod at opfulde dette Bud. Sandsynligviis har man da en Tidlang ladet det gaa i Glemmebogen.

En Bestemmelse, der maa have givet Anledning til mange Misligheder og meget Underflaeb, var den i Landslovens VII. 14, at naar Nogen trængte til at kjøbe Sædekorn hjemme i Bygden, skulde han henvende sig til Kongens Ombudsmand, der igjen skulde kræve Tying og opnævne skjensomme Mænd til at anstille Undersøgelse paa alle Gaarde om hvor der fandtes overflodigt Korn, samt hvor det fandtes, at tvinge Vedkommende til at sælge for gængse Priis. Til Forebyggelse af alle Misligheder herved bestemte Hertugen for Hedemarken og Thoten, at der til slige Undersøgelser alene skulde nævnes paalidelige Mænd, der vilde udføre sit Hverv med Billighed og ikke tage noget til sig selv; samt at Betalingen strax skulde fremlægges, inden man drog bort, og efter almindelig Priis, ej efter en eller to Mænds Buvdering <sup>1)</sup>).

Der klagedes tillige fremdeles over Myntens daarlige Gehalt. Thi i Netterboden for Hedemarken og Thoten siger Hertugen: „Hvad Peningen angaar, om hvilken I have yret at den gjelder lidet, da veed baade Gud og alle gode Mænd, at den nu er lige saa god som da den var paa sit bedste i vor Faders Dage, medens det for øvrigt er til størst Skade for os tvende Brødre selv at den er lidet verd, thi det er os, der tage de fleste ind. Saa snart Gud under os at komme sammen, skulle vi med de bedste Mænds Naad og Bistand gjøre Udvej til, at Sølv-coursen kan blive til større Nytte saavel for os Brødre, som for alle dem, der bebo Niget“. Man erfarer imidlertid ikke at noget blev gjort, og Pengenes Gehalt vedblev at være daarlig <sup>2)</sup>).

Leiglendingerne synes at have været plagede med affsens utilborlige Paalæg og Fordringer, ej alene af deres Landdrotter, men ogsaa af Eysfelmandene og Leensmændene. I Netterboden for Hadeland og Mingerike ytrer Hertugen: „Da Almuen klager over at den nu en Tidlang har været meget tynget af de „Tilgaver“, som Landdrotten eller hans Ombudsmænd har paalagt dem, og vi selv ligeledes ere blevne noget bebragte paa anden Maade ved de samme Tilgaver, forbyde vi alle og enhver, i hvad Stand eller Stilling han er, herefter at tage „Tilgave“, eller kræve andet eller mere af nogen Ejendom end den aftalte Landstold

<sup>1)</sup> Sammeft., Art. 12.

<sup>2)</sup> Sammeft., Art. 10. Hver daarlige de norske Penge vare, have vi seet ovenf. S. 4, jfr. 57, 58. For øvrigt har man Munter saavel af Kong Erik, som Hertug Haakon, der alle ere af slet, men meget forskjellig Gehalt.

og Nabud. Ligeledes forbyde vi hver og een at tage Skyld-Beitfler (Pligtgjæstebud) af sine Landbønder til andre Tider end han rejser om og bortbygger sine Ejendomme; og selv da ville vi at det skulde tages med Naadebøhd, saa at ikke de, der skulle give dem, tynge med alt for stor Bekostning, og Landet derved fuldtes med Tiggere og andre løse Følk. Vi have og fritaget dem for alle Skyld-Beitfler for Syselmænd og Leensmænd samt alle de andre Tølde og Afgifter, disse nu en Tidlang have paalagt dem, forbydende Syselmændene og Leensmændene paa det strengeste herefter at understaa sig at tynge Bønderne mere, saafremt de ej ville miste deres Embede og dertil falde i vor Unnaade<sup>1)</sup>. Det lader til, at Landdrotterne allerede da havde begyndt med den skammelige Færd at gjøre Bøtflodderne tungere end tilberlig, for derved at forøge den Landshylds-Afgift, som de skulde opbevære in natura, mestendeels efter Bøgt. Thi det er aabenbart især for at forebygge dette, at Hertugen i Retterbøden for Hedemarken og Thoten forordner, at en normal Skippunder og Smorpunder skal ligge under Laamandens Forvaring i Hamar, den første af samme Bøgt som Skippunderen i Dølo, den sidste saaledes indrettet, at hvert Spann skal kunne afvejes paa den, og til den Bøgt, at halvsemtte Spann udgjør en Høsfælde (halvt Saald) for at bruges i Landshyldsbetaling, Kjøb og Salg, samt at Landshylden skal udredes efter som det er aftalt i Contracten, ved hvis Udløb en ny Aftale skal treffes mellem Landdrotten og Leiglændingen efter den her nævnte Punder<sup>2)</sup>. Ogsaa i Retterbøden for Hadeland og Hingerike, der ligeledes henstiller det til Parterne selv at slutte Byggescontracter, bestemmes det at der skal staa en justeret Normalbøgt af Steen i Kirken paa Gran, og en anden i Kirken paa Norderhov, svarende til den i Dølo, efter hvilken de øvrige Punder kunne rettes, og Bei ragerier derved forebygges<sup>3)</sup>. Dette gjorde maaskee i Norge en Ende paa de før omtalte Udsugelser; paa Orknoerne og Hjaltsland derimod, hvor ingen saadan Bestemmelse synes at være given, tiltog Uvæsenet i de senere Tider i en saa foruroligende Grad, at Jordafgifterne omsider næsten forøgedes til det Tidobbelte, og at man der nu omstunder ikke engang kjen-der de gamle Bøgters rette Størrelse, uagtet Gaardens Matrikushyld endnu angives derefter<sup>4)</sup>.

Man maa formode, at Indbyggerne af Hedemarken og Thoten

<sup>1)</sup> Rb. af 1297, Art. 10, 11.

<sup>2)</sup> Rb. af 1293, Art. 11.

<sup>3)</sup> Sammeft., Art. 5.

<sup>4)</sup> Mackenzie: The general grievances and oppressions of Orkney and Shetland.

have bedet Hertugen om at nedsætte Straffen for Ukvemsord. Thi det heder i Retterboden: „Saasom der ofte af onde Ord kan komme Manddrag og andre onde Verk, er det ikke passende at den derfor bestemte Bod nedsættes, thi den er foreskrevet gode og forstandige Mænd til Frelse, men onde og dumme til Advarsel; derfor er det ikke mere end billigt, at de lide legemlig Pine saavel som straffes paa Penge og Gods, der med onde Ord vekte store Ubehageligheder, der give Anledning til megen Fare og Baade, især i Bryllupper, Gilder eller Julegjestebud samt andre talrige Sammenkomster; enhver, der har ret Vid til at skjønne, vil klart indsee, at dette er en stor Retterbod for alle spagfærdige og sedelige Folk, der kun ville det som godt og nyttigt er“. Imidlertid seer man dog af Retterboden for Hadeland og Ringerike, at Hertugen senere, i det mindste for disse Landstaber, gik ind paa betydelig Nedsættelse af flere Sekter, navnlig for Ukvemsord <sup>1)</sup>. Her heder det nemlig: „Om 8 Ertogers og 13 Merkers Sager og Skjeldsords-sager (brigzlamál) bestemme vi, at alle de, der forbrøde sig i saa Henseende, og efter at være overbeviste derom forlige sig hjemme med Sagsøgeren, kun skulle gjælde  $\frac{1}{3}$  af Sagen, men to (Tredie-) Dele, om de lade Sagen gaa til Lagmanden uden at ville bøde hjemme, med mindre de have lagt saa megen Nidingskab for Dagen, at vi selv ikke finde det tilbørligt at nogen Eftergivenhed eller Naade vises“ <sup>2)</sup>. Dette synes at maatte forklares saaledes, at Sekten, naar ikke særdeles graverende Omstændigheder vare tilstede, i det mindste skulde være nedsat til to Trediedele, og, hvis Sagsvolderen forligede sig hjemme, endog til een Trediedeel: en ikke ubetydelig Indtægtsopofrelse fra Hertugens Side for at befordre Fredsommelighed og god Orden. Ganske rovede man dog endnu ikke at forbyde Folk at tage sig selv til Rette. I Retterboden for Hedemarken og Thoten bestemmes der, at naar uvittige og daarlige Folk veltede sig ind paa sagesløs Mand, og denne inden lovlig Bods Udredelse hevnedes sig paa Fornærmeren, uden at overstride det rette Forhold, da skulde han være fri for Sogsmaal; men var Hevnen større, skulde der forholdes efter Mistkund og Lagmandens Døsturd samt de forstandige Mænds Dom, hvilke Sagen maatte blive overdraget til Afgjørelse <sup>3)</sup>.

Ogsaa med Hensyn til Ledingen eller rettere Viseren foreskrev Hertugen flere Lettelser. Saaledes bestemte han for Hedemarken og Thoten, at der ved Ledingsnævninger aldrig skulde opnævnes flere, end

<sup>1)</sup> Rb. af 1293, Art. 5.

<sup>2)</sup> Rb. af 1297, Art. 1.

<sup>3)</sup> Rb. af 1293, Art. 6.

han selv havde foreskrevet i sit Brev, undtagen for det Tilfælde at en eller anden senere blev syg, thi da skulde en ny sættes i Steden: vilde Styrmanden have een eller to Svende, skulde saa mange færre Bønder nævnes, og der maatte ikke bruges Udpresninger mod Bønderne efter at de vare komne til Skibet <sup>1)</sup>). Man seer for øvrigt heraf det merkkelige, at Ledingsmænd ogsaa opnævntes fra de indre Distrikter, men da vistnok kun for at fremmøde i Oslo eller andensteds ved Kysten, og hjælpe til at bemande Skibene, thi Oplandene selv stillede ingen Skibe og var ikke inddeelt i Skibreder. — Enhver, som havde mindre Jordbrug end to Mærkers Bool, skulde kun gjøre Genvirkes-Gjerd (Præstation); havde han ikke engang  $\frac{1}{2}$  Mærks. Bool, skulde denne Genvirke-Gjerd nedsættes  $\frac{1}{4}$  for hver Dresleje ringere end  $\frac{1}{2}$  Mk. <sup>2)</sup>). Forældreløse Børn, der endnu vare sammen i een Huusholdning, skulde ogsaa tilsammen kun udrede een Gjerd, indtil de adskiltes. Denne sidste Bestemmelse gjentages ogsaa for Ringerike og Gadeland <sup>3)</sup>). Bestemmelsen i Utsarebaalkens Cap. 11, at „Drengmænd“ og andre, der ejede mindre end til 6 vejede Mærks. Verdi foruden sine Klæder, dog skulde være i Besiddelse af Skjold, Spyd, Sverd eller Dre, og at en Arbejdsmand, som tog fuld Leje, første Aar skulde anskaffe sig Dre, andet Aar Skjold, tredje Aar Spyd, formildedes ved Retterboden af 1297 derhen, at Lejemænd herefter ikke skulde være tvungne til at anskaffe sig Vaaben, førend de ejede 3 Mærks. Verdi foruden sine Klæder; heller ikke skulde de, der ikke ejede mere, være forpligtede til selv at fremmøde paa det aarlige Vaabenthing, men kunde slippe med at sende sine Vaaben til Thinget <sup>4)</sup>).

Endelig gav Hertugen i Retterboden for Gadeland og Ringerike nogle nærmere Bestemmelser om Fællig mellem Egtefolk, samt om Almenninger og Fiskevand.

Alt alle disse Bestemmelser ogsaa udvidedes til den øvrige Deel af Oplandene, navnlig Gudbrandsdalene, er høist rimeligt, men noget bestemt Vidnesbyrd derom findes ikke. Derimod have vi en tidligere Retterbod af Hertugen, udstedt i Oslo den 9de Februar 1291, der er given for samtlige Indbyggere af Oplandene, og som væsentligst handler om Arbejdsmands og Tjenestefolks <sup>5)</sup> Løn, for hvilken der her fastsættes en vis Takt. Man seer af hans Ytringer i de indledende Ord, at

<sup>1)</sup> Nb. af 1295, Art. 13.

<sup>2)</sup> Sammest., Art. 14.

<sup>3)</sup> Sammest., Art. 15, af 1297, Art. 7.

<sup>4)</sup> Nb. af 1297, Art. 3.

<sup>5)</sup> Der tales alene om „Verkmand“, men det er tydeligt at see, at egentlige Tjenestefolk i den Betydning, Ordet nuomstunder tages vare deri indbefattede.

Almuen selv havde henvendt sig til ham og klaget sin Nød; det maa saaledes have været vanskeligt i de Egne at faa Arbejds mænd for rimelig Løn, sandsynligviis fordi, som der fremdeles klagedes over, de fleste vilde drive Handel. Den aarlige <sup>1)</sup> Løn for Verk mænd, der udførte fuldt Arbejde, bestemtes for Hadaaflyk til  $\frac{3}{4}$  Saald Smør, som Æquivalent for 2 Drex, og 5 Allen Lerred for en Dre eller ogsaa 12 Allen Strige for en Dre og 3 Drex Sølv i rede Penge. Paa Naumarike bestemtes Lønnen til 3 Drex Verdi i Vaadmaal eller Lerred og 3 Drex Sølv, i Gudbrandsdalene til 12 Allen Vaadmaal og 3 Drex Sølv. Da det imidlertid var at forudsæe, at kun de Færreste vilde fæste sig i Tjeneste, naar de ikke kunde betinge sig saa høj Løn, som de vilde, søgte man at tvinge dem dertil ved at forbyde enhver, under een Marks Bod, at udleje Huus til arbejdsføre Folk, Mænd eller Kvinder. Ved samme Retterbod forandredes for Oplandene Dnnfredes-Tiden (den Hvile af alle Sogmaal og Stevninger, der skulde finde Sted under Vaar- og Høst-Dnnen), hvilken Loven (I. 10) fastsatte fra Mariae Bebudelses Dag (25de Marts) til Hallwardsmesse (15de Mai) samt fra Seljumannamesse (8de Juli) til Korsmesse om Høsten (14de Septbr.), derhen, at den om Vaaren skulde vedvare 14 Dage efter Hallwardsmesse, men om Høsten ogsaa begynde saa meget senere efter Seljumannamesse <sup>2)</sup>. Lovens Bestemmelse, der formodentlig nærmest var rettet

<sup>1)</sup> Ordet „aarlige“ tilføjes ikke; der staar kun „Verk mænd der arbejde (vinna) fuld Dre“. Men dette er aabenbart eensdygt med Landslovens Udtryk „tager fuld Leje“, i før omtalte III. 11, og da det her heber: „naar en Verkmand gaar i først Bist (d. e. Condition) og tager fuld Leje, kjøbe han sig første Sommer“ o. s. v., seer man tydeligt, at ved Lejen forstaaes Lejen for den hele „første Bist“, d. e. den første Marscondition. Betalingen, der sættes til henved 6 Drex, passer ogsaa efter de Tidrs Forhold alene paa Marsbetaling. I Gudbrandsdalen var Betalingen mindre, nemlig fem Drex, for saa vidt man efter den sædvanlige Takt kan regne 12 Allen Vaadmaal til to Drex; men dette lader sig ogsaa heel vel forklare deraf, at Gudbrandsdalen var en mere affdes Bygd, hvor Fornødenhederne vare færre og billigere. De rede Selvpenge, der udgjorde en Deel af Lønnen, var vel ellers kun almindelige norske Penge af daarligt Gehalt, saa at Hovedbetalingen var den, der erlagdes i Varer. Da Østerdalene ikke her nævnes, maa man enten antage, at de ikke herte til Hertugdømmet, eller ogsaa at de have været regnede som Underafdeling deels af Gudbrandsdalen deels af Hedemarken.

<sup>2)</sup> Norges gl. Love, III. No. 4. I N. selv nævnes ikke „Seljumannamesse“, men „Fredlevata“, der hidtil antoges for at være Mariae Bebudelsesdag, 25de Marts. Men Chr. Lange har i „Marsberetninger fra det fgl. danske Geheimarchiv“ II. S. 73—78 med jaadan Evidens viis, at Fredlevata maa være et paa Ølandet brugeligt Navn for 8de Jull, at der ej længer kan være mindste Tvivl tilbage derom. Saa meget er f. Ex. klart af det foregaaende, at da Hertugen, som vi have seet, erholdt sig paa Hamar i det



efter Forholdene i Gulathingslagen, passede nemlig ikke for Opplandene, hvor Baaren indtraadte tidligere, og heller ikke for Viken, hvor vi i det følgende ville see at Hertugen, efter at han var bleven Konge, gjorde en lignende Forandring.

Til Hertugens Leen, eller Hertugdømme, hørte ogsaa, som det tidligere er omtalt, Nygjafylke og rimeligviis Egdafylke, samt Færøerne og Hjatland. Det er, som ligeledes ovenfor berørt, ikke usandsynligt, at Nygja- og Egda-Fylke ved denne Lejlighed fik et eget Lagthing paa Agvaldsnes, der holdtes til den for Lagthingene over hele Norge bestemte Tid, 17de Juni, og var Gulathinget ganske sideordnet. Det omtales imidlertid ikke førend ved 1322, men her unegteligt saaledes, som om det allerede havde bestaaet i længere Tid <sup>1)</sup>. Skjønt Hertugen vistnok ogsaa henvendte sin Opmerksomhed paa denne fjernere Deel af sine Besiddelser, lader det dog til, at han forholdsviis sjeldnere opholdt sig der, og at den derfor ikke nød saa meget godt af hans umiddelbare Tilsyn, som Ostlandet, hvor han havde sin stadige Residens. Det maa formodentlig have været for at raade Bod paa flere Misligheder, som synes at have fundet Sted siden hans Besøg der i 1292 <sup>2)</sup>, at han i Maret 1295, da han selv drog i Leding til Danmark, bestilte Abbed Erik i Munkeliv til, paa sine Vegne, og med den mest udstrakte Fuldmagt, at berejse Nygjafylke, og „rette paa, hvad der kunde trænge til at rettes“. Abbedens Fuldmagt gik endog saa vidt, at han kunde tilbagekalde en for nogen Tid tilbage af Lagmanden, Hr. Hallvard Kolt, assagt Orskud, og erklære hans Brev derom ugyldigt <sup>3)</sup>. Det maa da visseelig ogsaa antages, at mangt og meget er blevet bragt i Orden; men imidlertid var der udbrudt en heftig Strid mellem Biskoppen i Stavanger og hans Capitel, saaledes som det nedenfor skal omhandles, og som gjorde Hertugens personlige Nærværelse nødvendig; derfor finde vi Hertugen atter i Stavanger mod Slutningen af 1296 <sup>4)</sup>. Formelige Nætterbøder af et

---

mindste fra 22de Marts 1293 til 23de April 1293, kan et af ham i Oslo, Tredievaka i hans 13de Mar dateret Brev (Dipl. Norv. III. 33) ej være 25de Marts 1293; derimod passer det godt med 8de Juli 1292. Dette vilde desuden, om det var udstedt i Marts 1293, have været beseglet af Mase Cantzler.

<sup>1)</sup> Dipl. Norv. I. 168. Jfr. ovf. IV. 1. S. 501.

<sup>2)</sup> Brev fra Hertug Haakon, dateret Stavanger 12te Mai 1292, findes i Dipl. Norv. I. No. 80. Dette Brev er et Bestyttelsesbrev for Chorsbrødrene i Stavanger, og et saadant synes netop at maatte tilhøre hans første Orskud der paa Stedet.

<sup>3)</sup> Brev af Abbed Erik, dateret Stavanger 24de Mai 1295, Dipl. Norv. II. 35. Dommen, som han assagde, var mellem Suldelerne og Presten i Sand, angaaende Fisset i Aaen mellem Sand og Færskab.

<sup>4)</sup> Hertugens Brev af 24de Novbr. 1296, Dipl. Norv. I. 84. Han havde om Sommeren været i Bergen, se nedenfor.

faa omfattende Indhold som de oven omhandlede til Oplandene, vides dog ikke af ham at være udstedte til Njvaldsnes' Lagsofn.

En saadan udgav han derimod til **Færøerne**, vedkommende Landboforholdene. Dens enkelte Bestemmelser ere for os af mindre Interesse, men Folgeskrivelsen og Indledningen kaster et ikke uvigtigt Lys paa Skatlandenes legislatoriske og administrative Forhold. „Den aandelige Fader og vor kjæreste Ven, Hr. Biskop Erlend i Færøerne og Hr. Sigurd, Lagmand i Hjatland, som vi have sendt til eder“, hedder det, „forelagde os paa Almuens Begne de Mængder, som de fandt ved Hunade-Baalken, og derfor lode vi paa disse fire Blade sammensætte denne Forordning, som vi med de bedste Mænds Raad desangaaende have gjort, efter som vi vente, at det skal være Almuen til størst Gavn. Om Christenretten kunne vi derimod ingen anden Bestemmelse for Tiden give, end at den skal staa ved Magt saaledes som vor verdige Hr. Fader lod sammensætte, og overleverede til Hr. Biskop Erlend, som Landsbogen selv udviser“. Anordningen selv begynder med disse indledende Ord, der vise, at den er bestemt til at indføres i Lovbogen og oplæses af Lagmanden: „Det er nu hernæst, at disse ere de Ting, som ere Landet gavnligt og som min Herre Hertugen har tilfagt os, men som ikke staa i den Lovbog, vor verdige Herre Kong Magnus den kronede gav os, og som blev samtykt paa Althinget“. Vi lære af alt dette, at Færøerne nu havde Lagmand tilfælles med Hjatland: en Foranstaltning, der maaskee allerede skjedes Kong Sverre, da han ved Harald Drknøjarls Underkastelse i Bergen 1195 fratog ham Hjatland<sup>1)</sup>. Hjatland og Færøerne synes paa denne Maade at have vedblevet at have Lagmand tilfælles i det mindste noget over et Aarhundrede. Vi lære end videre, at der ved Lovreformen under Kong Magnus maaskee var indrettet en egen Redaction for Færøerne, siden en af Baalkerne benævnes med det i den norske Lovbog ukjendte Navn „Hunadarbaalk“, hvis ellers ikke dette kun er en egen paa Færøerne brugelig Benævnelse for „Landslejebaalken“; ligeledes sees det, at Lagthing i det mindste i Anordningen har Navnet „Althing“ fælles med det islandske. Endelig sees det, at den til Færøerne sendte Lovbog i sin Tid var bleven vedtaget paa dette „Althing“, og at den maa have indeholdt en Christenret, der virkelig traadte i Kraft, og som synes ikke at kunne have været nogen anden end Kong Magnus's, der ej blev gjeldende i Norge. Originalen til denne Anordning, der sædvanligviis kaldes **Sandebrevet** og gjaldt paa Færøerne meget langt nede i Tiden, er endnu til, dateret

<sup>1)</sup> Jfr. ovenf. III. S. 290. I alle Fald maa dette være blevet bestemt ved Magnus Jarls Forlig med Kong Magnus i 1267, se ovenf. IV. 1. S. 467.

fra Oslo 28de Juni 1298 og forsynet med Hertugens Monogram samt Aase Gantslers egenhændige Paategning <sup>1)</sup>).

Skjønt denne Anordning ogsaa synes at kunne have passet for Hjalmland, er der dog ikke Spor af at den har været udstrakt dertil. Der vides overhoved ikke mere om Hertugens Forhold til dette Landskab, end at det hørte til hans Leen, og at hans Syselmænd derover var den forhen omtalte Hr. Thorvald Thoresøn, der i 1298 eller 1299 blev beskyltet af nogle enkelte for Undersløb <sup>2)</sup>, men neppe med Grund, eller i alle Fald uden at Beskyldningen fandt Tiltro paa højere Stæder, da han ogsaa længe efter den Tid, og medens Hertugen var bleven Konge, vedblev i Bestillingen.

Hertug Haakons fornemste Raadgiver og Hjælper i hans betydelige administrative og legislatoriske Virksomhed var uden al Tvivl den før omtalte Aase Gantsler, thi først efter at Aase var bleven Gantsler, i 1293, synes denne Virksomhed ret at være bleven udfoldet. Hertugens tidligere Gantsler var Erlend Gudbrandsøn, om hvilken intet vides; han forekommer i Breve indtil 1290 <sup>3)</sup>, hvorefter det lader til, at Hertugen i nogle Aar hjalp sig uden Gantsler; i det mindste nævnes ingen saadan i de faa af Hertugen selv mellem 1290 og 1293 udstedte Breve, men det heder kun om to fra 1292 at disse besegledes i Hertugens egen

<sup>1)</sup> Norges gl. Love III. No. 10. Originalen er nu indheftet i en Coder af Gulathingstoven (C. 20 qv.) i det stockholmske kgl. Bibl., indeholdende Gulathingstoven, men med Tilføjelser, der vise at den har været brugt som Lovbog paa Færøerne. Hvorledes den er kommen til Sverige, vides ikke. Hertugens Monogram findes anbragt øverst oppe til Venstre, ved Begyndelsen, med Tillægget (Maqui)nus dei gra(cia dux) manu propria scripsimus et signauimus (det indcirklede er utydeligt); dette er sandsynligvis skrevet med Hertugens egen Haand. Ved Slutningen staar der, vistnok ogsaa egenhændigt, Et ego Ako domini ducis Norwegie cancellarius s(ub)scripsi manu propria hic in sine. Og saa en anden Gulathingstov, der sees at have været paa Færøerne (nu i Kunds Univ.-Bibl. Cod. II. L. 12) staar denne Anordning indtagen. Af den Omstændighed at begge disse Gulathingstøver have været brugte paa Færøerne, fulde man rigtigt slutte, at man der ingen særegen Lovredaction havde, lige saa lidet som paa Hjalmland og Orknøerne.

<sup>2)</sup> Dipl. Norv. I. 89. Dette Brev er et Vidnesbyrd, som Hr. Thorvald selv lod optage paa Hjalmlands Lagthing (der holdtes ved Hallvardsmesse-Tid) 1299 om nogle Udvemsord og Beskyldninger, en vis Ragnhild Simonsdatter ved Paastætid samme Aar havde fremført imod ham i „Hertugsgaarden“ paa Pavo, angaaende Gaarden Urfasetr. Hun sagde at han havde sveget Hertugen og kaldte ham en Judas. Men i 1307 finde vi Hr. Thorvald fremdeles som Syselmænd (Dipl. Norv. I. 109). Han var som ovenfor (S. 185) ansøgt, i 1292 gift med Sigrid, Datter af Olaf Hallvardssen. (Denne Olaf var maaskee Søen af Hr. Hallvard af Harde). Eiden blev han gift med Ragnid Jonsdatter, Søster til Hr. Haithor Jonsen, og havde med hende Datteren Herdis.

<sup>3)</sup> Dipl. Norv. III. 24. II. 25, 26, 27.

Nærværelse <sup>1)</sup>). Det første af ham som Cantfleser beseglede Brev, der er opbevaret til vore Dage, er den oven anførte Retterbod for Hedemarken og Thoten af 23de April 1293. Han kaldtes her Diaconus; af et andet Brev, udstedt 1296, sees det at han var Chorsbroder ved Apostelkirken i Bergen og saaledes hørte til den kongelige Capellgeistlighed <sup>2)</sup>). Vi erfare derhos andensteds fra, at han havde studeret udenlands, sandsynligviis i Paris, og kaldtes Mester, d. e. Magister, samt ansaaes for en dygtig og veltalende Klerk <sup>3)</sup>). Man kan saaledes sige, at han saa godt som var opdragen til det Embede, han beklædte, og det er ikke usandsynligt, at Hertugen i de Nar, han ej havde nogen fast ansat Klerk, netop ventede paa at han skulde komme hjem, for at kunne tage ham i sin Tjeneste. Blandt de Forføjninger, som Hertugen gjorde efter Samraad med Hr. Aake, var formodentlig den, at **Mariaikirken i Oslo**, der var at betragte som Hertugens Capell, og stod i et Slags Forbindelse med Kongsgaarden, indrettedes til en Collegiatkirke, med et Capitel eller Chorsbrodre-Collegium og en Provst som Formand, ganske i Liighed med Apostelkirken i Bergen. Vi vide vistnok ikke nøjagtigt Aaret, naar denne Indretning stede, men man kan dog med temmelig Sikkerhed henføre det til Tiden mellem Udgangen af 1296 og Sommeren 1299 <sup>4)</sup>). Dette var Begyndelsen til en mere omfattende Organisation af en kongelig Capellgeistlighed over hele Norge, der kom i Stånd noget sildigere, efter at Hertug Haakon var bleven Konge, og havde faaet frie Hænder til at disponere over Krongodset. Da Aake Cantfleser, som Provst ved Mariaikirkens Collegium, netop var paa det nøjeste interesseret i Sagen, kan han umuligt have været uden Indvirkning paa Foranstaltningen, og man skulde formode, at alt endog af ham har været forberedt saaledes, at Hertugen, saa snart han kom til Magten, ha-

<sup>1)</sup> Dipl. Norv. I. 80. III. 33. Om det sidste jfr. hvad oven er anmerket angaaende Dateringen.

<sup>2)</sup> Dipl. Norv. IV. 15.

<sup>3)</sup> Laurentius Saga Cap. 15.

<sup>4)</sup> Da Aake Cantfleser i Brev af 25de Novbr. 1296 (Dipl. Norv. IV. 15) endnu kalder sig Chorsbroder ved Apostelkirken i Bergen, kan Indstiftelsen af Capittlet ved Mariaikirken, der maa have staaet i umiddelbar Forbindelse med hans Udnævnelse til Provst derved, da endnu ej have fundet Sted, men da det i Kong Haakons Brev af 22de Juni 1300 (Dipl. Norv. I. 92) hedder, at Kongen ved sin Kroning (10de Aug. 1299) havde givet „de lærte Mænd, der tjene ved Mariaikirken i Oslo, vort Capell“, betydelige Indtægter, følger heraf, at disse „lærde Mænd“ allerede før Kroningen fandtes ved Kirken. Men Sagen er den, at da han som Hertug ej lunde bortskjenke noget af det Krongodset, hvormed han var forlenet, maatte han vente indtil Holdningen og Kroningen med at give Kirken den fornødne Dotering.

stigt kunde bringe det paa det Nene. Overhoved viser denne Foranstaltning, ligesom flere andre, at Hertugen, om han endog skulde blive Konge, fremdeles agtede at gjøre Oslo til sin egentlige Residens, hvad den da ogsaa blev, som vi i det følgende vil se. Han uddeelte Tomter til Bebyggelse for flere af sine Hofmænd <sup>1)</sup>; han havde allerede stiftet et Minoriterkloster (sandsynligviis strax efter Alf Jarls Forjagelse 1287) <sup>2)</sup>, og maa tillige omtrent paa samme Tid have opført Borgen Akershuus paa de Klipper, der danne den sydvestligste Epidø af Akersneset. Man veed nemlig ikke nøjagtigt Tiden, naar denne Borg grundlagdes, men erfarer kun, at den allerede var til i 1300, og saaledes i det mindste maa have været paabegyndt nogle Aar før den Tid, medens man paa den anden Side deraf, at Borgen i hiint Aar endnu kun kaldes „Akersnes“, temmelig tydeligt kan slutte, at den da ikke kan have staaet længe <sup>3)</sup>. Det ligger saaledes nærmest at antage, at Alf Erlingsøns Fejde har været den egentlige Anledning til dens Anlæggelse. Forudsat nemlig, at det er rigtigt, hvad vi ovenfor have antaget, at Alf Jarl, da han fik Hallkell Hamundsson i sin Vold, overfaldt og indtog Borgen paa Baakeberg ved Oslo, og at det var ved denne Lejlighed, at Byen kom i Brand, er det ogsaa høist rimeligt, at Hertugen deraf har taget Anledning til at anlægge en ny Borg paa et fastere og mere belejligt Sted, hvorfra Udgangen til Byen bedre kunde beroges. Det er desuden heel sandsynligt, at den forrige Borg ved hiint Angreb var ødelagt; vist er det, at man siden ikke mere hører Tale om den. Over-

<sup>1)</sup> Ved Brev, udstedt i Oslo den 22de Mai 1289, stjente Hertugen sin Gjest Vidar saavel som Ragnhild Therals Kone en Tomt nord ved Eiden, næst nederfor Brandøgaarden. Her opførtes den saakaldte Vidarøgaard (Dipl. Norv. II. 25). Ved Brev, dateret Lunsberg 27de Mai 1290, formodentlig strax før Udfarten til Danmark det Aar, gav han sin Gjest Andres en Tomt øster paa Lyfferne nederfor sine Tegluus (Dipl. Norv. II. 27). Ved Brev, dateret Oslo 10de April 1298, gav han Hamunde Slupp for lang og tro Tjeneste en Tomt nord ved Eiden, mellem Kongøgaarden og Bagergaarden (Dipl. Norv. IV. 19). Her byggedes Gaarden Sluppen.

<sup>2)</sup> Aaret er ikke vist; kun seer man af Pave Nikolaus's Skrivelse af 11te Novbr. 1291, aftrykt i Dipl. Norv. III. 31, at Hertug Haakon før den Tid, med sin Broder Kongens og Folkets Samtykke havde indfaldt nogle Bredre fra Provinzen Dacia (der ogsaa indbefattede Norge og Sverige), og overladt dem den ham tilhørende Tomt i Oslo for at bygge Huse og Kirke paa, og at de allerede havde paabegyndt Bygningen af et Drakerium, da Erkepresten i Oslo i Biskoppens Navn gjorde Forbud mod Arbejds Fremme.

<sup>3)</sup> Kong Haakens Fjerfremmelsesbrev for Maria Kirkens Oversbrødre, dateret Skererne den 22de Juni 1300, Dipl. Norv. I. 92. Her siges det udtrykkeligt at en Gjenpart af Brevet skulde ligge paa Akersnes, hvilket viser, at Borgen da maa have været færdig og det kongelige Archiv være flyttet hid.

hoved skulde man formode, at Branden i 1287 var den Begivenhed og Anledning, fra hvilken alle Kong Haakons Anlæg, og umiddelbare og middelbare Bygnings-Foranstaltninger i og ved Oslo kunne dateres, at han med den største Iver har søgt at bringe Byen igjen paa Fode, og derfor saavel selv bygget som opmuntret sine Mænd til at bygge, og varigere og solidere end hidtil. Der tales om nogle ham tilhørende Teglhøus <sup>1)</sup>, hvormed enten maa forstaaes et Teglbænderi, eller Huse, opførte af Tegl; i begge Tilfælde lære vi heraf, at han lod bygge af dette Materiale. De Gaarde, hans Hofmænd opførte, bleve siden efter, maaſtee lige til sildigere Tider, benævnte efter dem, hvilket viser, at i det mindste de vare ganske nye, eller anlagte paa Steder, hvor forhen ingen fandtes. Da nu ligeledes andre Navne paa Gaarde i Oslo synes at være opkomne paa denne Tid, hvoraf enkelte endog vidnede om tydske Gjere, der bosatte sig her, og hvis Familier bleve ganske nationaliserede <sup>2)</sup>, opstaar der sterkt Formodning om, at Hertug Haakons Bestræbelser for at udvide og forskjønne Oslo, der ogsaa fortsattes efter at han var bleven Konge, begynde ligesom en ny Epoche i Byens Historie, som hvis Udgangspunkt man i det nys anførte mest passende kan opstille Alf Jarls Fejde og Branden i 1287.

Hvor vidt Byen Hamar nød noget godt af den Byggelyst, som Hertug Haakon aabenbart havde arvet efter sin Fader, er uvidt, paa Grund af manglende Oplysninger. At han tog sig af Stavanger, er umiskjendeligt, skjønt vi nu kun kjende hans Forhold til Chorsbrødrene i denne By, hvilke han tog i sin særskilte Bestyttelse, og hvem han skjenkede Byggetomter <sup>3)</sup>. Hans Befalingsmand i Stavanger, og maaſtee Sysselemænd i Nysylke, var Ridderen Hr. Baase Guthormsøn,

<sup>1)</sup> Se nys berørte Gavebrev til Andres Gjeft.

<sup>2)</sup> De to oven anførte Gaarde, Vidarsgaard og Sluppen, havde begge Navne efter Mænd, der stode i Hertugens Tjeneste. Gaarden Pausen heed aabenbart efter Nikolas Paus, der var Lagmand omkring 1230, eller maaſtee hans Fader eller Frænde; men „Paus“, det nedertydske Navn for „Pabst“, vidner om tydsk Herkomst, og Familien maa saaledes være indvandret fra Tydskland. Saa og Familien Skult, der ejede Gaarden Skulten. En Tydsker, Herman Skult, omtales i Bergen 1309, se Dipl. Norv. I. 122. „Skult“ er det højtydske Schultheiß, Schulze, i Christian den 2dens Love kaldet Sentius, paa Hollandsk Schout. Jfr. her det Brev, som Hertugen strax efter Tilendebringelsen af de Altske Uroligheder tilfrev Lübeck den 19de Aug. 1287, se ovenfor S. 136.

<sup>3)</sup> Ved Brev, dateret Oslo 19de Febr. 1298, skjenkede Hertug Haakon Chorsbrødrene i Stavanger en Tomt til Gaard, efter paa det Sted, hvor deres Stue stod, ned fra Kirkegaarden lige til Vekken, og fra Gaarden til Hespitalksageren frem til Gaden ved Svithus Kirkegaard. Hr. Baase Guthormsøn, til hvem Brevet var stilet, fik Befaling at lade Tomten opmaale og indberette Maalet til Hertugen. Dipl. Norv. III. 41.

der siden efter, dog neppe førend Haakon var bleven Konge, forflyttedes til Bergen <sup>1)</sup>. Et Kloster, der først begynder at nævnes paa denne Tid, men dog maa være ældre end Hertug Haakons Myndighedsperiode, og hvis Oprettelse saaledes ej kan skyldes ham, er St. Laurentii Kloster paa **Utstein**, en Kongsgaard i Nysfjelle, beliggende paa den nu saakaldte Klosters i Bukfjorden. Det var et regulært Augustiner-Convent, med en Abbed i Spidsen, der erhvervede ikke ubetydelige Besiddelser, og navnlig lige fra dets Stiftelse af synes at have besiddet eller staaet i Forbindelse med St. Olafs Kirke i Stavanger, der altid betjentes af Munkke fra Klostret <sup>2)</sup>.

Da Hertug Haakon endnu var et Barn under den heftige Strid mellem Gejstligheden og de verdslige Herrer, og efter selv at have overtaget Hertugdømmets Bestyrelse viste Kirken og dens Tjenere al sommelig Liberalitet og Opmerksomhed, fulgte ogsaa heraf, at han i det hele taget stod sig godt med Gejstligheden, og var vel anskreven ved Curien. Herpaa havde man især Beviis, efter at han var bleven Konge; men et Tegns derpaa var det vistnok, at allerede i 1296 fem Erkebiskopper og 12 Biskopper fra forskjellige Kanter, samlede i Rom, udstedte i For- ening et Brev, hvorved de „i Betragtning af hans ædle Byrd, store Dyder, tidlige Berømmelse, samt især af hans umaadelige Kjærlighed til Gud og den hellige Kirke, samt af hans øvrige Fromheds Fortjenester“ som en sømmelig Belønning, og for at opmuntre ham til at vedblive saaledes, tilstode alle dem, der, efter at have gjort Bod og Skrifte, hørte Messe i hans eller hans Hustrues Nærværelse, eller med front Sind bade for deres eller deres Børns Held, eller deres Sjæle, naar de vare døde, 40 Dages Afslad fra paalagte Pœnitentser, med Vedkom- mende Biskops Tilladelse <sup>3)</sup>. Man seer i øvrigt heraf, at disse Prælater paa den Tid stode i den Formening, at Hertug Haakon allerede var gift. Men da det neppe vilde have været nogen Ubefaling for ham hos Paven, om han havde egtet en Fyrstinde af det franske Kongehuus, er

<sup>1)</sup> Hr. Baase omtales i Brev af 18de Septbr. 1309 (Dipl. Norv. I. 122) fem forhenværende Sysselmænd i Bergen; i Kong Haakons Brev af 5te Octbr. 1301 nævnes han sammen med Hr. Peter af Spaanheim, en herdelandsk Ridder, aabenbart i Egenkab af Sysselmænd i Bergen. Da han 3 Aar forud var Sysselmænd i Stavanger, er det tydeligt, at hans Forflyttelse har fundet Sted ved Tronskiftet.

<sup>2)</sup> Langes Klosterhistorie, S. 377, 378.

<sup>3)</sup> Dipl. Norv. II. 38. De her nævnte Erkebiskopper ere fra Bourges, Jerusa- lem, Ragusa, Salerno og Lyon. — Dagen angives ej, saa at man ej kan see om Brevet er udstedt før eller efter Resultatet af Arubun Hagleiksfens Sen- delse til Frankrige var blevet bekjendt.

det rimeligere, at man antog ham gift med en Slægtning af Kong Edward i England, saaledes som det fra først af var paatænt.

84. Kong Eriks Lovgivnings- og Regjerings-Virksomhed. Bergens Tilvæxt. Oprettelse af Taverneshuse. Ansæede Stormænd. Livet ved Kongens Hof. Opdagelsesrejser.

Til Kong Eriks administrative og legislatoriske Virksomhed, efter at han selv havde overtaget Regjeringen, kjende vi mindre end til Hertug Haakons, og skjønt dette vel for en Deel kan tilskrives tilfældige Omstændigheder, maa Aarsagen dog væsentlig søges deri, at han udrettede mindre, deels fordi han var af en mindre kraftig og foretagelseslysten Charakter overhoved, deels og fordi hans Tid og Opmerksomhed var mere optagen med den danske Krig, Forhandlingerne med de tydske Stæder, de skotsk-engelske Anliggender, Ordningen af Forholdene paa Island, og endelig de heftige Stridigheder mellem Erkebiskoppen og hans Chorsbrødre. Bergen var Kong Eriks faste Residens, hvor han synes at have tilbragt hver eneste Juul <sup>1)</sup>, uden at man dog finder Spor til at han saaledes søgte at forskjønne den ved Bygninger og forkerlige den ved kirkelige Stiftelser, som hans Fader før ham, eller som hans Broder gjorde i Oslo. Alt, hvad vi vide herom, er at Arbejdet paa den nye Apostelkirke, hvilken hans Fader havde grundlagt, under ham maa være blevet fortsat, siden Kirken kunde indvies nogle faa Aar efter hans Død. Det lader endog til, at Forstaaelsen mellem ham og Bergens Borgere ikke altid har været den bedste, thi i de indledende Ord til den af os tidligere omtalte Retterbod, eller Retterbodsamling, som han i 1295 udgav for Bergen, pterer han sig saaledes: „det er Gud og de gode Mænd, som dagligen have været hos os, bekjendt, at vi have haft større Velvilje for eder, end for nogen anden Kjobstad i Landet; men skjønt I paa eders Side have viist større Utdygdighed i mange Stykker, end vi ventede, saa ville vi dog ej give alle Mænd Skyld derfor, men kun dem, der ere de fremmeste deri“. Disse Ord kunne vel tildeels især

<sup>1)</sup> Naar vi undersøge de os levede Breve, der ere udslede af Kong Erik, ville vi see at de næsten alle, med nogle faa Undtagelser, ere udslede i Bergen; de, som ere givne fra Tunsberg, Nidaros, eller fra Danmark paa hans Krigstog, ere alle udslede om Sommeren. Det maa anses som en merkellig Undtagelse, at han 1289 drog seerhøstet til Lybrendhjem, og blev der til 30te November. Men selv da, saa seent paa Aaret, vendte han tilbage til Bergen, hvor han altsaa blev om Julen. Annalerne fortælle, at han 4de Paaskebadag (5te April) derefter (1290) bar Kronen, uden at erlyse, hvad Anledningen dertil var. Det maa have været en eller anden stor Fest.



have gjeldt de i Bergen bosatte Tydskere, der gjorde fælles Sag med deres Landsmænd Handelsfactorerne, og til hvem det oven omtalte Forbud mod at „tage Sammenhold eller digte sig Love eller Sætninger“ maaffee nærmest sigter; imidlertid er det tydeligt nok, at ogsaa Indfødde maa have gjort sig skyldige i noget lignende, eller at overhoved den i de tydske Handelsrepublikker herskende Associationsaand ogsaa har udbredt sig til Byens egne Børn, og valet oppositionelle Tendenser hos dem, som hidtil ikke i lang Tid havde været sporede. Thi Kongen retter sit Forbud baade mod indenlandste og udenlandste, og ophæver ej alene alle Gilder undtagen Maria's, Nikolas's og Jermunds, men forbyder endog, som vi have seet, alle Samdrickelag af Smede, Englandsfarere, Arbejdsfolk, ja endog Arbejdskvinder. Hertil kommer og hans Forbud mod at nogen, med Undtagelse af Gjaldfæren, dennes Fuldmægtige eller Tjenere, bar Waaben i Kjøbstaden, og hans Bud til Raadsmændene, at de skulde lægge mere Bind paa at røgte Folks Sager og Stadens Ret end hidtil. End videre seer man, at Gejstlige og haandgangne Mænd i Byerne fremdeles vilde unddrage sig fra at yde ordentlig Leding, paaberaabende sig deres Fritagelse for visse Næv. Forordningen bestemte udtrykkeligt, at saavel geistlige som haandgangne Mænd skulde gjøre Leding af sine Gaarde som andre, saa snart Leding blev fordret, ellers skulde det tilbørlige Antal Folk af deres Gaard tilsiges under Femtestevne, og den, som sad denne Stevne overberig, bede 5 Mkr. <sup>1)</sup>. Denne Forordning indeholder endog et formeligt Forbud mod den Udvidelse, som Byen siden efter har faaet derved at der byggedes Huse over paa Stranden, hvor Byens nuværende Hovedgade, Strandgaden, og bedste Deel er. „Vi forbyde“, heder det, „nogen som helst at bygge Huse over paa Stranden eller andensteds i vor Almenning, uden at vi selv have meddeelt Tilladelse dertil i vort Brev, og han for øvrigt svarer slige Præstationer deraf, som Bjærkeretten (Byloven) fordrer. Alle de, som have Huse over paa Stranden uden at kunne fremvise vort Brev derfor, skulle ransages, hvorledes de ere komne dertil; de som da bevise sin lovlige Adkomst, skulde faa Brev af os derpaa, men de øvrige skulde miste Huset. Hvo som bortgiver eller selger eller har bortgivet vore Almenninger over paa Stranden eller andensteds, og saaledes vil unddrage os vor fædrene Ejendom, ham kalde vi en sand Landraademand mod os“ <sup>2)</sup>. Vi erfare heraf, baade at man paa denne Tid havde begyndt at bebygge Stranden med Privathuse, og at der maa have været egenmægtige Mænd blandt Kongens Omgivelser, der havde tilladt sig den Ret, ham

<sup>1)</sup> Nb. af 9de Marts 1295, Art. 1.

<sup>2)</sup> Sammensteds, Art. 6.

uadspurgt, at uddele Byggetomter der. Vi sose os her saa meget mere fristede til at gjette paa Hr. Mudun Hugleiksson, som netop en Gaard, kaldet Mudunargaarden, og neppe tilhørende nogen anden end ham, laa paa Stranden <sup>1)</sup>. Imidlertid kan det ikke have været ham, over hvem hine Udtryk udtalte Tadel, thi dertil var han selv for mægtig og højt staaende, og sandsynligviis var det vel endog ham, efter hvis Raad Kongen udgav Retterboden; men der maa have været andre, hvis det nu kan have været, der i dette Stykke tiltog sig for stor Myndighed, og der sigtes vel og for en Deel til hvad enkelte af Regjeringsherrerne i Kongens Mindreaarighed utilberligt kunne have tilladt sig. Formodentlig var det især fornemmere Folk, der i Begyndelsen bosatte sig paa Stranden, for her, i Klostrenes Nærhed, at have større Ro og Plads, end i den trange, af et travlt Handelslivs Larm opfyldte, ældre Deel af Byen, og det er endog højst sandsynligt at de have anmodet Kongen om at hindre en alt for tæt Bebyggelse af deres Naboskab. Saaledes erfare vi, at ogsaa Erkebiskoppen havde en Gaard paa Stranden, og end videre omtales andre betydelige, her beliggende Gaarde <sup>2)</sup>.

En almennyttig Foranstaltning for det hele Rige, som Kongen gjorde i Forening med sin Broder Hertugen, men som maaskee allerede skuldes Formynder-Regjeringen, var Dyrettelsen af Gjestgiverhuse, eller, som de da kaldtes, **Taverneshuse** <sup>3)</sup>. Der havde, heder det, ideligen været klaget for Kongen og Hertugen over at de, der rejste i sine Forretninger gjennem Landet, hverken kunde faa Mad eller Drikke eller Hestefoder kjøbt; hvorfor de begge med Erkebiskoppens, Biskoppernes og de bedste Mænds Raad og Samtykke bestemte, at der overalt i Landet skulde være Taverneshuse paa hver hele eller halve Dagsrejse, hvor man kunde faa det nødvendige kjøbt. Foranstaltningen kom dog ikke ret i Gang førend efterat Hertug Haakon var bleven Konge, og udgav en ny Forordning om denne Sag, hvorved han tillige gav Gjestgiverne visse Privilegier, som de maaskee endnu ikke havde faaet ved den første Anordning.

<sup>1)</sup> Dipl. Norv. II. 133.

<sup>2)</sup> Dipl. Norv. II. 137, 165.

<sup>3)</sup> Norges gl. Love III. No. 55. Da det her heder at Bestemmelsen skede med Hertugens, Erkebiskoppens, Biskoppernes og de bedste Mænds Raad, maa den altsaa have været vedtagen paa et Rigsmøde; men et saadant vides ej at have været holdt siden Sommeren 1281 (se osv. S. 32, 33). Vi erfare imidlertid, som det nedenfor vil sees, at Kongen i 1297 var paa Frostathing, og gav mange „Statuter“ med Erkebiskop Jerund. Maaskee her holdtes et større Møde, men da var i det mindste ikke Hertugen tilstede. Eller og maa man antage, at Forordningen er givet paa et Rigssteg, da Biskopper og fornemme Mænd vare tilstede, s. Gr. paa Eskerveene i Juni 1289 eller før Udfarten i 1295.

Denne er imidlertid ikke længer til, men kjendes kun, for saa vidt den omtales i den senere.

Kong Eriks Cantzler var, efter hans Moders Død, den før omtalte **Baard Serksøn**, ligesom Aake Chorsbroder ved Apostelkirken i Bergen, og saaledes hørende til den kongelige Capellgesjftlighed; men han synes siden at være bleven Chorsbroder ved selve Christkirken <sup>1)</sup>, hvad der, saa længe Kong Eriks gode Ven, Broder Narve, var Biskop i Bergen, ej behøvede at betegne noget Omflag i Cantzlerens Sympathier; han kunde vel endog fremdeles vedblive at beholde sit Canonicat ved Apostelkirken, og Kongen har maaskee selv anmodet Biskop Narve om at give ham det andet for at forfremme ham og forbedre hans Indtægter. Baard Serksøn maa, som vi af det følgende ville see, have været anseet og yndet ved Curien <sup>2)</sup>; men hvor vidt han var saa velstuderet, som Hertugens Cantzler Aake, vides ikke. Hvad Kongens forrige Cantzler, Mag. **Bjarne Rodinsøn**, tog sig til, eller i hvad Stilling han var, siden han i 1295 var med paa Toget til Danmark og deeltog i Forhandlingerne i Midelfart, (se S. 221, 225), vides ikke; han forsvinder af Aarbøger og offentlige Documenter, indtil vi strax efter Kongens Død finde ham i stor Unaade hos hans Broder, hvorefter mere nedenfor paa sit Sted. Hr. **Mudun Hugleiksøn**, der kalder sig Kongens Sekretær, hvilket formodentlig her vil sige det samme som Bevarer af det private Segl eller Secretum (paa Engelsk Lord Privy Seal), medens Cantzleren var den egentlige Storsæglbevarer, udførte dog vistnok i Virkeligheden langt mere de egentlige Cantzlerforretninger end denne, eller var, som vi oftere have nævnt, den, der egentlig styrede det Hele, neppe til Folkets Tilfredshed. Af de øvrige højere Hof-Embedsmænd nævnes endnu i 1294 en af Stallaverne, den før omtalte Hr. **Gudleik Viljamsøn** <sup>3)</sup>, men synes ikke at have spillet nogen fremragende Rolle. Ligeledes Stallaren **Olaf Raguridsøn** af Stein, † 1299. Hvo der blev Merkesmand i den 1288 <sup>4)</sup> afdøde **Rodin Lepps** Sted, vides ikke; lige saa lidet, hvo den Gystein var, der omtales som Drottsfete 1281 (se S. 21). Hr. **Bjarne Erlingsøn**

<sup>1)</sup> I en pavelig Skrivelse af 11te Novbr. 1291 (Dipl. Norv. III. 31) kaldes han Canonicus ved Apostelkirken (hans Tilnavn er for øvrigt i Afskriften af denne Skrivelse forvansket til „Serglow“); men i Pavebrev af 1ste Febr. 1287 (sammesteds No. 38), kaldes han „Canonicus i Bergen“, hvilkens Benævnelse vistnok kunde siges at passe, om han fremdeles kun var Chorsbroder ved Apostelkirken i Bergen, ikke Kathedralkirken, men som dog efter sædvanlig Brug maa antages at betegne en Chorsbroder ved denne.

<sup>2)</sup> Vi ville see Paven overdrage ham vigtige Undersøgelser- og Dommer-Hverv.

<sup>3)</sup> Dipl. Norv. I. No. 83.

<sup>4)</sup> Rodin Lepps Død 1288 omtales kun i Biskop Arnes Saga, Cap. 70.

synes ikke længer at have udøvet anden eller større Indflydelse, end den, som en saa højbyrdig, højt staaende og riig Mand ej kunde andet end udøve uanfæet sit Forhold til Kongen og Hoffet; fra dette lader det til at baade han og flere af dem, der havde meget at sige under Formynders-Regjeringen, ganske drog sig tilbage, og kun indsendt sig efter særskilt Kaldelse, enten til Krigstjeneste eller til Raadslagning, eller for at drage udenlands som Gesandt, i hvilket Erende han hyppigt brugtes. Man kan saaledes hverken sige om ham eller om de øvrige i samme Stilling, som f. Ex. Hr. Thore Haakonson i Skien, at de enten vare misfornøjede eller i Unaade, men man faar kun et Indtryk af, at Hr. Auduns Bælde ved Hoffet har været saa overvejende og omfattende, at det ikke længer var dem behageligt at opholde sig i Kongens Nærhed mere end højt nødvendigt. Hr. Bjarnes Broder **Bidkunn**, der, som vi have seet, oftere var i Følge med ham paa hans Gesandtsskaber, havde sidst i 1291 eller først i 1292 egtet en højbyrdig Kvinde, **Gyrid Andresdatter**, om hvis Familieforhold vi skulde kunne ønske at vide noget nærmere, da det nemlig, i et Dispensationsbrev, der paa Grund af Svogerforhold maatte udvirkes for deres Egteskab hos Paven, heder, at de i deres Ansøgning om Dispensationen havde anført som deres Hensigt med dette Giftermaal, derved at bilægge et langvarigt Fiendskab mellem begges Slægt og Venner, der ikke paa anden Maade kunde bringes til Ende <sup>1)</sup>). Men hvad dette var for en mægtig **Uet**, der i lang Tid havde ligget i Uvenskab, maastee endog i Fejde, med Gister- og Bjarkes-Ueten, findes ingensteds tydeligt angivet. Man kan kun af andre Brevsskaber slutte saa meget, at Gyrids Familie havde store Besiddelser i Fjordene, Sogn og Rysvike, og at navnlig Stovreim, eller som det og findes skrevet, Stodreim i Nordfjord var dens Hovedgods; da man nu tillige erfarer, at hun havde en Broder ved Navn Andres Andresson unge, og at denne havde en Søn ved Navn Gregorius, hvilket viser, at Navnene Gregorius og Andres vare de sædvanlige i Ueten <sup>2)</sup>, bliver det saa godt som vist, at hendes Fader Andres maa have

<sup>1)</sup> Brev af Pave Nikolas IV. til Biskop Givind i Oslo, dateret Troveto 20de August 1291 (Dipl. Norv. I. 79).

<sup>2)</sup> Ifølge Brev af 6te Febr. 1309 (Dipl. Norv. II. 93) aflagde Fru Gyrid Andresdatter, Enke efter Hr. Bidkunn, den Dag efter Kong Haakens Bud, Regnskab for eller rettere opgjorde Mellemregningen i Anledning af hendes Beskyttelse af Brodersønnens, Gregorius Andressons Gods, da denne, som det lader, skulde fare til Rom over Islandern. Hans Fader, der da maa have været død, kaldes Andres unge, hvilket Tilnavn han aabenbart har faaet medens Faderen, Andres den ældre, levede, for at adskille ham fra denne. Nærvarende ved Opgjæret vare flere fornemme Mænd og Kvinder, navnlig Bjarne Erlingsen og en Fru Therbjerg, til hvilken det siges at Fru Gyrid havde

været en Søn af den i Mæret 1246 afdøde Hr. Gregorius Andresen, hvis Fader Hr. Andres Simonsen († 1218) var en Broder af Kong Philip i Viken, og Søstersen af Biskop Nikolas Arnesen, der igjen, som vi have seet, var en Søn af Arne paa Stovreim eller Stobveim, hvorved vi saaledes atter henvises til Stovreim som Slægtens Odelsgaard <sup>1)</sup>. Sandsynligviis har Hr. Gregorius Andresen ved Biskop Nikolas's Død 1225 været dennes eneste eller Hoved-Arving, og saaledes faaet blandt mange andre Besiddelser ogsaa Hættegaarden Stovreim. Han blev, som det ovenfor er viist, i Mæret 1242 gift med Kong Haakon's naturlige Datter Cecilia, men døde allerede 1246, hvorefter hun i 1248 egtede Kong Harald af Man, men omkom med ham paa Rejssen til Syderøerne. Hvis Gyrids Fader var en Søn af hiin Gregorius Andresen i hans Egteskab med Fru Cecilia, hvilket for Tidsregningens Skyld meget godt kan have været Tilfældet, maa hun saaledes have været nær beslægtet med Kongehuset; imidlertid kan det dog ogsaa være muligt, at Andres, om han var Søn af Hr. Gregorius, var fød i et tidligere Egteskab, og saaledes ikke ad denne Vej beslægtet med Kongehuset <sup>2)</sup>. Men højbyrdig bliver dog Slægten lige fuldt, da den talte en Konge blandt sine Medlemmer, og derhos var nær forbunden med det regjerende Kongehus baade gjennem Kong Philips Giftermaal med Christina, Kong Everres Datter, og som nedstammende fra Kong Harald Gilles Dronning Ingerid, der i sit Egteskab med Arne paa Stovreim blev Moder til Margrete, Simon Kaarensøns Hustru

betalt 85 Maanedemønter paa Gregorius's Konto; heraf maa man slutte, at Thorbjørg var hans Moder. Dette bestryktes af fire Breve, daterede i Bergen 30te Septbr. 1324, 1ste Octbr. 1324, 18de Juli 1325 og 15de Marts 1330 (Dipl. Norv. I. No. 176, 177, 181, 208), at Hr. Erling, Vidkunns og Gyrids Søn, da indløste Stovreim Gaard som sin Odel efter den da afdøde Fru Thorbjørgs Arvinger, Arnfinn Skelja og Anund Jmba; samt at hun havde testamenteret en Deel til Barfodbrødrene og Chorsbrødrene i Bergen. Siden Gregorius, der her maatte være den nærmeste Arving, ikke nævnes, maa han paa den Tid være død, og Fru Thorbjørg have arvet Stovreim efter ham, medens Odelretten dertil naturligtviis forblev hos Gyrids Linje. Brevet af 1309 viser, at Gregorius Andresens Gods laa i Sjørdene og Segn, samt tilbeels i Rhyfslø.

<sup>1)</sup> Se ovf. III. S. 603, 710, 1012, samt IV. 1. S. 3.

<sup>2)</sup> Bar Andres, Gyrids Fader, fød i Gregorius's Egteskab med Cecilia, da maa det have været ved 1243, 1244, 1245 eller 1246; han maa saaledes, hvis han levede i 1291, da hans Datter skulde giftes, paa denne Tid have været 46—48 Aar gammel, hvilket netop passer. At han virkelig var en Søn af Kongedatteren, skulde man slutte deraf, at Kong Haakon V i 1309 selv paabød Dvgjøret angaaende Gregorius den unges Gods, som om han skulde have været hans Frænde.

og Hr. Gregorius Andressons Farmoder. I Dispensationsbrevet for Gyrid og Vidkun, heder det, at hun hørte under Stavangers, han under Oslo Biskopsdomme; hun maa saaledes have været opdragen i eller ved Stavanger, medens Vidkun maa have været kongelig Syssemand etsteds i Viken, maaskee i Elvesysse. Hovedhensigten med Giftermaalet, at vilægge langvarig Familietvist, opnaaedes vistnok ganske, da man ej i det følgende hører om nogen saadan; dog maa det jo rigtignok indrømmes, at om den end før ikke derved var bleven bilagt, maatte den lige fuldt faa en snar Ende, da man seer, at Gyrids fædrene Frænder efter ikke mange Mars Forløb alle sammen vare døde, og at hendes og Vidkuns Søn Erling, optraadte som Odeksmand til Stovreim <sup>1)</sup>. Denne Søn, Erling Vidkunnsøn, fød sandsynligviis 1292 eller 1293, blev siden Norges mægtigste og rigeste Mand, da han ej alene arvede hele Bjarkø og Giske-Godsset efter sin Fader og Farbroder, men ogsaa, efter sin Moder, det stovreimste Ette-Gods, og end videre ved sit Giftermaal med en Datter af Hr. Thore Haakonssøn ogsaa fik betydelige Besiddelser paa Østlandet.

Om Hr. Thore Haakonssøn selv vides for Resten ikke synderligt; han synes at have tilbragt sin Alderdom roligt i sin Sysse. Med sin Hustru Ingebjørg Erlingsdatter havde han Sønnen Haakon, der endnu i hans Levetid opnaaede Ridderverdigheden, og Døtrene Christina og Elin <sup>2)</sup>.

<sup>1)</sup> Se de nye ovenfor citerede Breve fra 1324. At Gregorius Andresson da var død, er aabenbart, thi ellers vilde Erling Vidkunnsøn ej kunne have optraadt som Odeksmand til Stovreim. Man kjender Gregorius's Dødsdag, 2den Januar, Langebeks Scr. r. D. 384.

<sup>2)</sup> Hr. Haakon Thoresen forekommer i mange Breve, aller først (dog ikke med Herretitel) i 1305—1306 (Dipl. Norv. I. 108). Som hans Søster omtales Christina udtrykkeligt i Br. af 6te Juni 1318 (Dipl. Norv. III. 113), og hun er vistelig den samme „fru Christina“, der i Brev af 24de Marts 1329 nævnes som Medejer i noget Jordegods paa Raagvaldøe tilligemed Hr. Haakon Thoresen og Hr. Erling Vidkunnsøn. Denne var Medejer, fordi han var gift med Hr. Thores anden Datter Elin, se samme Brev af 1329; det viser, at Elin og Christina havde hver sin Fjerdedeel (Sysselod), og Haakon folgelig Halvdelen. Heraf seer man tillige, at Thore ikke havde flere Sønner. Da Christina i hiint Brev kaldes Fru, maa hun have været gift, og det bliver da sandsynligt, at hun er den Christina, der i det daarlige Uddrag af Bjarne Erlingsøns Testamente, som vi nu besidde, kaldes hans Sønnebatter, i Stedet for hans Sønekone, og at Bjarne, hvis Søn Andres (der altsaa efter vor Antagelse var hendes Mand) var død allerede da Testamentet gjordes 1308 eller 1309, har overdraget hende Giske sin til Benyttelse paa Levetid, med det Forbehold, at det ved hendes Død skulde tilfalde Hoved-Arvingen, Erling Vidkunnsøn, der vistelig ikke synes at have faaet Giske i Besiddelse før end henved 1340. Dette formodede Ektekab mellem Andres Bjarnesøn og Christina Thoresdatter forklarer ogsaa, hvorfor Bjarne

Sæller ikke veed man nøje, hvorledes Syslerne vare fordeelte, ikke engang, hvo der efter Alf Jarl havde faaet den vigtige Borgeshæsel, der i den sidste Tid var saa godt som bleven en fast Forlening for de kongelige Frænder. Man kan alene ansee det for temmelig sikkert, at alle eller de fleste verdslige Herrer, der nævnes som Forsikringsmænd ved Stillestanden til Hegnesgavl 1295 <sup>1)</sup>, tillige vare Syselmænd, for saa vidt de ikke, som Gudleif Viljamsøn og Olaf Magnididsøn beklædte Hof-Embeder. Alf disse synes Erlend Namundesson at have haft Sysel etsteds i det Throndhjemste <sup>2)</sup>, medens Jon Brynjulfsøn, maaskee efter at have været Befalingsmand i selve Nidaros, maa være bleven forflyttet til Hedemarken, hvor vi i 1289 have seet ham bevægte Kongen og Hertugen paa Ringsaker <sup>3)</sup>; Jon Ragnvaldsøn, tidligere i Bergen, sees senere at være kommen til Throndhjem <sup>4)</sup>; Guthorm Gydasøn var maaskee i Oslo og Jon Ivarsøn paa Naumarike <sup>5)</sup>; Sigvæt paa Leirhole hørte hjemme paa Valdres <sup>6)</sup>, og var i det mindste senere Syselmand i Valdres og Hallingdal; sandsynligviis var han det allerede i Kong Eriks Tid. Algmund Sigurdsøn hørte hjemme paa Hestbo i Nysylke, hvor han maaskee havde Sysel for Hertugen; han blev senere Baron, og hans Sonner nogle af Landets mægtigste Mænd. Bædre Besked veed man om, hvo der var Lagmænd rundt om i Landet i Kong Eriks sidste Regjerings-Aar. I 1294 nævnes en Peter som Lagmand i Biken (Manafylke), Einar som Lagmand i Tunsberg, og den før omtalte Vigle som Lagmand i Skidan <sup>7)</sup>, hvilket Embede han endnu sees at have beklædt lang Tid derefter. Hvo der var Lagmand i Oslo, vides ikke, lige saa lidt som hvo der indehavde begge Lagmandsstolene paa Opplandene. Lagmanden i Nysylke og Egdafsylke, altsaa for Alvaldsnes Lagting, var Sigurd Ormsøn af Raude <sup>8)</sup>, der i det mindste se-

til Vidner paa sit Testament havde Hr. Thore Haakensøn og Fru Ingeberg Erlingsdatter, samt betænkte dem med Gaver; thi de skulde naturligviis varetage og repræsentere deres Datters, Andres's Enkes Interesser.

<sup>1)</sup> Se opf. S. 221—231.

<sup>2)</sup> Se Kong Eriks Brev af 29de Juni 1293, rettet til Hr. Erlend Namundesson samt Lagmændene Mikolas og Gille om at hjælpe Chorsbrødrene med Overlast af Lagmand (Dipl. Norv. II. 34).

<sup>3)</sup> Se opf. S. 163.

<sup>4)</sup> Se Brev af 15de Marts 1297, udstedt af Jon Ragnvaldsøn, Audun og Baard Viglefsønner og Gille Lagmand, i Nidaros, Dipl. Norv. III. 35.

<sup>5)</sup> Guthorms og Jons Gods laa fornemmelig paa Naumarike, se hans Enke Jarthruvs Testament af 8de Mai 1307 (Dipl. Norv. II. 85, I. 111, III. 92).

<sup>6)</sup> Leirholer, nu Leerhool, er en stor Gaard i den øverste Deel af Valdres.

<sup>7)</sup> Dipl. Norv. I. 83, 84.

<sup>8)</sup> Se Brev af 15de Mai 1306, Dipl. Norv. IV. 63; dette er et ypperligt Munk. Det norske Folks Historie. iv. 2.

nerede førte Herretitel. Gulathings Lagmand var Hr. **Sigurd paa Aga** i Hardanger <sup>1)</sup>; Bergens Lagmand, saa vidt man kan see, en Hr. **Nikolaus**, og Thronbhjems en vis **Gilif** <sup>2)</sup>. Hvo der var Haaloga-lands Lagmand, er ikke oplyst.

Til Livet ved Kong Eriks Hof kjendes ikke synderligt. Saa vidt man af de saa Ntlydninger, der hist og her forefindes, kan slutte, maa alt omtrent have gaaet til- som i hans Faders og Farfaders Tid, dog maaskee med mindre Stivhed og Etikette end under Kong Magnus; i det mindste lader det til, at der under Formynder-Regjeringen indførtes en noget friere og raare Tone, hvorpaa vel Dronning Margrete søgte at raade noget Bod <sup>3)</sup>, men vistnok uden at udrette saa særdeles meget, da hun levede saa kort; i den unge Konges lange Enkemand's-Tid herskede formodentlig temmelig Frihed, og Isabella, der ved sit Giftermaal med ham i 1293 synes endnu at have været saa godt som et Børn, kunde neppe strax udøve nogen Indflydelse, i 1297 fødte hun en Datter, der blev kaldet **Jugeborg** efter Kongens Moder <sup>4)</sup>, og det har sikkert været Kongen ilde tilpas, at dette ikke blev en Søn. De mange fremmede Gesandter, fra Skotland, England, Frankrige, Tydskland, Danmark, ja endog fra Tatarerne, der fra Tid til anden kom til Eriks Hof, maa have bidraget ikke saa lidet til at vække Liv og Rørelse. Overhoved erfarer man, at dette besørgtes af mange Udlændinger; navnlig fortællendes der, at om Julen 1294—95 opholdt sig der ved hans Hof i Bergen mange udmerkede Mænd fra forskellige Lande, der forstode sig paa mangt og meget <sup>5)</sup>. Flere synes dog kun at have været omrejsende Kunstnere, og blandt dem en Mand fra Flandern, der udtrykkelig nævnes, og som i Sagaen, der omtaler ham, kaldes **Thrand Fislilier** (Navnet maa være noget forvansket) <sup>6)</sup>. Af hvad der fortælles om ham, erfares det merkelige, at han gjorde Kunstner med **Krud**. Det heder nemlig, at han om Julen „legede Hærbrest“ (d. e. frembragte

---

Bevist for at Egdahylke og Nysihylke havde fælles Lagmand; ellers forekommer Sigurd som Lagmand i 1299 (Dipl. Norv. II. 54).

<sup>1)</sup> Sigurd nævnes allerede i flere Breve af 1293, f. Gr. Dipl. Norv. VI. 6.

<sup>2)</sup> Foransførte Brev af 1293, jfr. Munkelivsbogen S. 57.

<sup>3)</sup> Se hvad der ovenfor S. 31 er anført, at hun ifølge Chron. de Lanercost skulde have indført bedre Sæder ved Hoffet.

<sup>4)</sup> De isl. Amaalser, ved 1297.

<sup>5)</sup> Laurentius Saga, Cap. 8.

<sup>6)</sup> „Thrand“ kan umuligt være noget flamsk Navn, saa at man visstelig maa formode, at den oprindelige flamske Form maa have været forvansket, men hvorledes denne har lydt, lader sig neppe engang gjette. Ved „fislilier“ maa man tænke paa det franske fusilier, af fusil, Bøsse.



Krigsbrag), hvilket er et saa sterkt Knaald, at kun faa udholde at høre det; frugtsommelige Konger komme for tidligt derved, Mandfolk falde ned af deres Sæder o. a. d.". Thrand fortalte sin Ven, Presten Laurentius fra Island, hvad han behøvede til at frembringe Knaaldet, „og det var fire Ting: Jld, Svovl, Pergament og Strø". Man kan ikke tvivle paa, at Kul og Salpeter ogsaa maa have været med, men at enten Laurentius selv har erindret fejl, da han fortalte dette til andre, eller at Medskriveren ikke har opfattet Sagen rigtigt. „Denne Hærbrevst“, tilføjes der, „frembringe Folk ofte i Strid, for at de, som ikke ere forberedte derpaa, skulle tage Flugten“.

Hertug Haakon synes ikke at have opholdt sig ret ofte hos Brødrene, efter at han selv havde overtaget Hertugdømmets Bestyrelse. Det var især Krigstogene til Danmark, der bragte Brødrene sammen, og oftere kom da Kongen til Østlandet, end Hertugen til Bergen. Det var sandsynligviis Dronning Ingeborgs Død i Marts 1287, der ved den Tid kaldte Hertugen til Bergen, hvorfra han den 14de April drog til Tunsberg, i Følge med Kongen, og Narfagen, hvorfor denne saa tidligt begav sig derhen, var maaskee Alf Jarls Uroligheder, dels ogsaa Efterretningen om de sidste Begivenheder i Danmark, der gjorde det ønskeligt for ham at være nærmere; til Midsummertid skulde han ellers under enhver Omstændighed indfinde sig i Tunsberg formedelst Udbetalingen til de tydske Stæder (s. o. S. 141). Fra Tunsberg udstedte Kongen og Hertugen, som vi have seet, i Forening, Beskyttelsesbrevet for de fredløse danske Herrer, den 25de Juni 1287. Siden droge Brødrene hver til sit. I 1288 var Kong Erik ikke paa Østlandet, og befuldmægtigede Hertug Haakon til at underhandle paa sine Vegne med Tydskerne (s. o. S. 147, 148). I 1289, fra Juni af, vare Brødrene tilsammen paa det danske Tog, og droge siden, som vi have seet, tilsammen til Throndhjem, samt senere til Bergen, hvor Hertugen overvintrede, og hvorfra han den 14de Mai i Forening med Kongen udstedte den forhen (S. 166) omtalte Bekjendtgjørelse om det med Erkebiskoppen sluttede Forlig <sup>1)</sup>. Strax efter tiltraadte begge Brødrene, vistnok fremdeles tilsammen, det andet Krigstog til Danmark <sup>2)</sup>, men Høsten og Vintren efter tilbragte Hertugen i Oslo <sup>3)</sup>, Kongen i Bergen, hvor den sidste ved Seenhøstes Tider fornemmelig var optagen med

<sup>1)</sup> S. o. S. 162—166.

<sup>2)</sup> S. o. S. 178, 179.

<sup>3)</sup> Af Forhandlingerne om Margretes Afsendelse kan man tydeligt see, at Hertugen ej var i Bergen ved Høstetid 1290; den 9de Febr. 1291 udstedte han sin nys omtalte Ketterbod om Arbejdsstarter for Opplandene, altsaa var han om Vintren i Oslo.

sin Datter Margretes Uffendelse til Skotland <sup>1)</sup>. I hele 1291 synes Brodrene ikke at have været samlede. I 1292 var Hertugen, som ovenfor omtalt, ved Hallvardsmesse-Tider i Nysfolke, hvor dengang ogsaa Erkebiskoppen var <sup>2)</sup>; i Juli finde vi Hertugen i Oslo <sup>3)</sup> medens Kongen endnu var i Bergen <sup>4)</sup>, i August derimod vare de begge samlede i Tunsberg <sup>5)</sup> ligesom det og lader til at de tilbragte Vintren sammen i Bergen, da de nemlig den 3die Marts i Forening udfædte Bekræftelsesbrevet paa en af Sigurd Gulathings Lagmand affagt Dom <sup>6)</sup>. Siden skiltes de ad for nogle Maaneder, idet Hertugen drog til Oplandene, sandsynligviis over Land, da han allerede inden Udgangen af Marts var paa Hamar <sup>7)</sup>, medens Kongen derimod forblev i Bergen; de samlede siden, i Juli eller August Maaned, til et nyt Danmarkstog saaledes som det ovenfor er berettet. Vintren 1293—1294 synes Brodrene at have tilbragt hver i sit Hjem; men om Sommeren vare de atter sammen, deels som man maa formode, paa det ovenfor antagne Tog til Danmark og Mødet i Kjøbenhavn, deels i Tunsberg, for at underhandle med Tydsterne <sup>8)</sup>. Vintren 1294—1295 vare de ligeledes hver for sig, Erik i Bergen og Haakon paa Ostlandet <sup>9)</sup>. Men om Sommeren, vare de, som vi have seet, sammen paa det store Tog til Danmark, der sluttede med Stilstanden i Hegnesgavl <sup>10)</sup>. Efter Hjem-

1) S. o. S. 193—195.

2) Hertugens før omtalte Besyttelsesbrev for Ghorsbrødrene i Stavanger, dateret Stavanger den 12te Mai 1292; Dipl. Norv. I. No. 80, jvfr. Erkebiskoppens Brev fra Stavanger af 30te Mai 1292, Dipl. Norv. II. 31.

3) Se det før omtalte Brev, dateret Oslo, Fredsvaka 13 Hert. Mar; Dipl. Norv. III. 33.

4) Se Kongens Frihedsbrev for Bremerne af 15de Juli 1292, se ovenfor S. 209.

5) Den 11te Aug. udfædte de i Forening Ellferhedsbrevet for de Lübeckere og Stralsundere, der besøgte Hjem og Hunchale, s. o. S. 207.

6) Dipl. Norv. III. 33.

7) Dette er en yderligere Bestyrkelse paa, at det oftere omtalte Brev, som Hertugen udfædte i Oslo a prikjavöku i sit 13de Riges Mar, ei kan være udfædte 25de Marts 1293, men maa være at hense til Juli 1292. Her til kan vel ogsaa lægges, at Brevet siges at være frevet af „Gabriel Klerik“; men denne havde, som man maa slutte af Hertugens Anbefalingsbrev for ham til den engelske Konge af 22de Marts 1293 (s. o. S. 201) allerede forladt Hertugens Tjeneste, for end han kunde skrive et Brev den 25de.

8) S. o. S. 215, 217, 234 fgg.

9) Dette sees deels af Laurentius's Saga Cap. 8, deels deraf, at Kongen den 9de Marts 1295 udgav sin Ketterbed for Bergen i denne Stad, uden at nævne Hertugen.

10) S. o. S. 221—231.

komsten droge de sandsynligviis atter hver til sit; men om Sommeren 1296 var Hertugen i Bergen, maaskee i Anledning af at Erik af Langeland og hans Hustru Sophia, Kongens og Hertugens Moderssyster, aflagde et Besøg ved det norske Hof. Vi have endnu fire Breve, udstedte i Bergen den 24de Juli af Kongen, Hertugen, Junker Erik og Fru Sophia vedkommende noget Jordegods, som Jomfru Agnes, Dronning Ingeborgs afdøde Syster, havde stjenket til St. Clara Kloster i Moeskilde; i det ene Brev renuncerer Kongen og Hertugen paa den Ret, de maaskee selv kunne have dertil som Agnes's Systersønner; i det andet beridne de, at Junker Erik renuncerer paa sin mulige Ret dertil, og i de to øvrige give Junker Erik og Fru Sophia selv deres Afkald <sup>1)</sup>. En Uge efter var Hertugen endnu i Bergen, da det før omtalte Frihedsbrev for Hamburgerne, som Kong Erik udstedte i Bergen den 31te Juli 1296, omtaler Hertug Haakon og Junker Erik Eriksson som nærværende <sup>2)</sup>. Siden drog Hertugen til Stavanger, hvor Stridighederne mellem Biskoppen og Capitlet rimeligviis kaldte ham hen, medens Kongen synes at være forbleven i Bergen. Det lader til, at Hertugen har tilbragt Julen i Stavanger, siden han endnu var der saa sildigt som 24de November <sup>3)</sup>. Sommeren efter finde vi ham atter i Oslo, medens Kongen, som det nærmere skal omtales, drog til Frostatting.

I Maret 1285 hændte det sig, at to anseede islandske Geistlige, Brodrene Adalbrand og Thorvald Helgessonner, boende i Vestfjorden, opdagede et Land, vestenfor Island, sandsynligviis paa en Rejse fra eller til Norge <sup>4)</sup>. Det siges ikke, hvor langt det skulde have ligget fra

<sup>1)</sup> Hejer, Continuat. Alberti Stadensis, S. 101, 102.

<sup>2)</sup> Se b. S. 241—243.

<sup>3)</sup> Denne Dag udstedte han nemlig i Stavanger Gantsker Aafes Dom om Tienben af Sjind. Dipl. Norv. I. 84.

<sup>4)</sup> De isl. Annaler. Adalbrand og Thorvald, Søner af Helge Lambfaarsøn omtales meget i Arne Biskops Saga. Det var Adalbrand som om Sommeren 1276 bragte Kongens Advarselsbrev angaaende Vedtagelsen af Arnes Christenret til Island, se ovenf. IV. 1. S. 640, Arne B. Saga, Cap. 17, 18. De vare begge en Tidlang meget vel anseede hos Biskop Arne, der overdrog Thorvald Provstedemme samt Helgis og Vatnsfjords Kirker. Man hører for Resten ikke synderligt til dem før end i 1286, da Hr. Ravn Eddsøn anseede over at Thorvald sad inde med de nys nævnte Kirker, man veed saaledes ej om det var paa en Rejse fra Norge eller til Norge, at de opdagede Nyland. Men da Thorvald senere, i 1288, indgik Forlig med Hr. Ravn Eddsøn, blev Biskoppen yderst forbitret paa ham, og flere Ubchageligheder foreskaldt imellem dem, indtil endelig Thorvald forleb Island for at drage til Norge. Men paa Vejen leed han Ekibrud ved Færøerne, og viste under Orholdet her tydelige Tegn paa Vanvid; siden kom han til Norge, og sit

Island, men sandsynligviis maa det have været **Newfoundland**, den mest mod Osten fremspringende Deel af Nord-Amerika. Man kaldte det deels simpelt hen **Nyland** (der, merkeligt nok, ganske svarer til det senere franske Navn paa Newfoundland, Terre Neuve), deels **Dunøer**. Opdagelsen synes at have gjort nogen Opsigt, da den omtales i Anna-lerne; og fire Aar senere affendte endog Kong Erik en vis **Nolf**, der paa Grund heraf blev kaldet **Landa-Nolf**, for at oplede og undersøge det nye Land. Nolf begav sig først til Island (1289), hvor han det følgende Aar rejste om og opfordrede Folk til at følge med paa Toget. Men om dette virkelig gik for sig, og hvorledes det i saa Fald løb af, nævnes ikke. Sandsynligviis gik det ikke noget videre heldigt, ellers havde man vel hørt noget mere til dets Resultater. Om Nolf selv veed man kun, at han døde i Aaret 1295.

#### 85. Begivenheder paa Island. Kirkestriden endt.

Paa Island havde endnu ikke de politiske Storme lagt sig, der vare en uundgaaelig Følge af den fuldstændige Omorganisation af den hele Forfatning og Lovgivning, som Kong Magnus allerede havde paa-begyndt, men som endnu ikke havde kunnet fuldstændigt gennemføres, og som stod i den nøjeste Forbindelse med de kirkelige Stridigheder, hvorom vi allerede ovenfor tildeels have berettet. Det var Kongens og hans Raadgiveres alvorlige Hensigt, ganske at fuldføre Reformen for paa den Maade at bringe Rolighed til Veje; de antog visse, at først naar dette var opnaaet, kunde Foreningen mellem Island og Norge, hvilken de ej formaaede at tænke sig som en Real-Union, betragtes som aldeles sikret. De islandske Anliggender omfattedes derfor af Kongen eller de, der handlede i hans Navn, med en Omhu, der næsten synes at overgaa den, han henvendte paa de indenlandske, og hvori vi vel og, som ovenfor bemærket, for en ikke ringe Deel kunne søge Grunden til at Kongen saa stadigt opholdt sig i Bergen. Vi have seet <sup>1)</sup>, at Kirkegods-Sagen endnu ikke i 1290 var bleven bragt til Ende som man havde ventet, fordi Lagmanden Hr. Erlend sterke, der nu efter Havns Død var Lagmandenes fornemste Støtte, ej havde villet indfinde sig for Erkebiskoppens Domstol, tilfreds med, at Biskop Arne ved de Instruxer, han i sine Breve meddeelte Abbed Nunulf, der fungerede som Vicarius, fore-

her et saa heftigt Anfald af Ranvid, at han døde (c. 1290). Arne B. Saga Cap. 79.

<sup>1)</sup> Se ovf. S. 168—170.

greb den endnu ikke affagte Dom, og at det heller ikke efter hans Tilbagekomst til Island samme Aar, lykkedes Abbed Nunulf at bringe et Forlig i Stand med ham. Saaledes stode Sagerne, da Biskop Arne i Aaret 1291 vendte tilbage til Island, sandsynligviis førend det Møde holdtes i Bergen, hvorved Kong Erik indgik Forlig med Biskopperne, og disse, med Erkebiskoppen i Spidsen, i de fleste Stridsspørgsmaal gave efter <sup>1)</sup>. Thi ved sin Ankomst til Island viste han sig ikke i mindste Maade modfalden, han forordnede endog i sit Biskopsdømme, at de fleste Kirke-Ejendomme, som det heder, det vil sige de, som endnu vare i Lægmands Bærge, skulde overgives til Presterne, og denne Befaling synes ogsaa uvægerligen at være bleven efterkommet. Men denne Herlighed varede ikke længe, thi allerede det følgende Aar (1292) kom Hr. Thord Hallsøn af Madrevalle tilligemed en Hr. Christopher Wiljamsøn <sup>2)</sup> til Island med et Kongebrev, der bød, at den samme Skik, med Hensyn til Kirkegodset, som havde fundet Sted førend Island var kommet under den norske Konges Herredømme, skulde gjenoprettes, og at følgelig alle de Kirker, der havde været i Lægmandenes Bærge, skulde tilbagegives dem. Dette var naturligviis en umiddelbar Følge af Forliget i Bergen 1291, hvori ogsaa Biskop Torund i Hole, der var bleven tilbage i Norge, maa have deeltaget. Han kom ligeledes tilbage til Island i 1292, medbringende Afskrifter af den Opfordringskrivelse, som Pave Nikolaus den 1ste August 1291 havde ladet udgaa til hele den katholske Christenhed om at tage Korset mod de Bantroende, og han havde derfor sandsynligviis overværet et Provincial-Concilium, der ifølge Pavens Befaling var blevet afholdt i denne Anledning, saaledes som det nedenfor nærmere skal omtales. Biskop Arne, der, maaske for at forherlige sin indbildte Sejr, havde ladet den hellige Thoralak, der aller først bragte denne Sag om Kirke-Ejendomme i Gang, skriinlægge paa-ny <sup>3)</sup>, modsatte sig vistnok den kongelige Befaling, og Biskop Torund gjorde fælles Sag med ham, men med Hr. Thorbard Thorarinsøn i Spidsen satte dog Lægmandene sig i Besiddelse af flere Kirker med til-

<sup>1)</sup> I Annalerne, der omtale Biskop Arnes Hjemrejse 1291, staar der ikke udtrykkeligt, hvad Tid paa Aaret Arne vendte tilbage. Da man nu heller ikke veed, hvad Tid paa Aaret Biskopperne var til Møde i Bergen, bliver det umuligt at bestemme, hvor vidt Arne overvar dette.

<sup>2)</sup> Et Par Haandskrifter af Annalerne nævne ogsaa en Hr. Peter af Mo som ankommen i Følge med Thord og Christopher. Da man ej for Resten kender til nogen Mand af dette Navn, torde det vel være en Fejltagelse.

<sup>3)</sup> Dette siges udtrykkeligt i Annalerne. Dog fortælles der i Thoralaks Saga Cap. 52, at allerede Biskop Paal lod gjøre et Skriin til ham. Arne har da maaskee befojet et nyt og prægtigere Skriin.

hørende Ejendomme, og saaledes blussede nu Striden paany op; saa at Sommeren 1293 endog kaldes Trættessommeren. Imidlertid kjender man ikke ret til Enkelthederne ved denne fornyede Strid. Man seer kun, at Biskop Arne ikke gav tabt, og at han i 1294 satte de Lægmand, der havde efterkommet Kongens Befaling, i Forbud eller i det mindre Bann. Dgsaa Biskop Torund gav sig en Mine af at true de Lægmand, der i Hole Biskopsdomme havde gjort det samme, med Bann, men kun, som man tydeligt kan see, for ej at lægge sig ud med sin ivrige Collega, og uden at mene noget oprigtigt dermed; det er saaledes heel karakteristisk, at han, da Sigurd i Lid paa Grund af Arveret havde sat sig i Besiddelse af Madrevalle Kirke og Gods, først sendte den unge Prest Laurentius Kalfsøen hen for at vise ham bort, med Befaling at sætte ham i Bann, hvis han ikke lystrede; men at han siden, da Laurentius udførte denne Befaling bogstaveligt, og Sigurd siden i Brede med et talrigt Følge begav sig til Hole og truede Biskoppen, ~~ej~~ alene gjorde Undskyldninger for Sigurd og fraskjøbte ham hans Ret til Kirken med en Pengesum, men var endog spag nok til at ytre, at Laurentius havde overtraadt sin Fuldmagt, saa at denne maatte bære det hele Ansvar <sup>1)</sup>. Hr. Erlend sterke var allerede bleven sat i Forbud af Abbed Nunulf, og der tales ikke om at han forligede sig med Biskop Arne; formodentlig gjorde han sælles Sag med de øvrige Lægmand sjønt vi af Mangel paa udførlige Oplysninger intet vide derom med Bestemthed. Dgsaa Islands verdslige Anliggender bestjefstigede paa denne Tid Hovdingerne, og man erfarer af de Foranstaltninger der siden fandt Sted fra Regjeringens Side, at der maa have været holdt flere Møder og Forhandlinger, især, som man maa formode, paa Althinget, for at vedtage en Foreskilling til Kongen om enkelte Forandringer i den nye Lov, hvis Nødvendighed Erfaringen havde godtgjort. Den fornemste Leder af dette Anliggende synes at have været Thorkel Narvesøn, der var bleven Lagmand i 1291, da Erlend sterke var bleven Syssemand i Vestfjordene, og saaledes havde maattet overgive sit Lagmands-Embedet <sup>2)</sup>. Dgsaa i Jon Lagmands Sted, der ved denne Tid maa have draget over til Norge, udnævntes der i 1292 en ny Lagmand ved Navn Sigurd Gudmundsøn, men dog kun, som det synes, midlertidigt, og uden at han havde saa meget at sige, som Thorkel <sup>3)</sup>. I Maret 1293, formodentlig efter Thinget, drog saavel Thorkel som Hr. Thord

<sup>1)</sup> Laurentius Saga, Cap. 6.

<sup>2)</sup> De isl. N. analer, ved 1291.

<sup>3)</sup> Han nævnes kun en eneste Gang, og da vi siden finde Haul Erlendsøn som Lagmand i Jons Sted, medens Thorkel vedblev, maa man antage at Sigurds Udnævnelse blot har været midlertidig.

af Madrevalle over til Norge, opførte Kongen, til hvem Thorlak nu overleverede den omtalte Forestilling. Imidlertid havde Kongen bestillet den unge Ridder Hr. Peter Gudleiksfen paa Eid til Syssemand over hele Nordkendinge-Fjerdingen <sup>1)</sup>. Han kom til Island om Sommeren <sup>2)</sup>, blev strax indbudet af Biskop Torund til at være hans Vintergjæst paa Høle Biskopsgaard, og modtog Tilbudet. Formodentlig havde han et særskilt Ervende, siden han kun opholdt sig et Aar paa Den, men hvad dette Ervende var, vides ikke, lige saa lidt som hvad han for øvrigt udrettede. Maaskee skulde han søge at berolige Gemysterne ved gode Løfter og overhoved megle Fred og Enighed, hvortil han ogsaa synes at have været vel skicket, da de Drak, der ere os opbevarede om ham vise os ham som en godmodig og spøgefuldst Mand <sup>3)</sup>. Da han den følgende Sommer (1294) forlod Island, medtog han ogsaa den nys omtalte Prest Laurentius Kalfsfen, der var bleven nyje kjendt med ham, og benyttede sig af den gode Lejlighed til at kunne komme fra Høle, hvor han siden Begivenheden med Sigurd i Lid ikke længer befandt sig vel. Imidlertid havde, tidligt om Vaaren, ogsaa Hr. Erlend sterke, begivet sig til Norge, og saavel han, som Jon Lagmand, Hr. Thord paa Madrevalle, og sandsynligviis ogsaa Thorlak Lagmand vare allerede lidt før Vintertid i Tunsberg, hvor Kongen og Hertugen skulde møde Gesandterne fra de todske Stæder, og slutte et nyt Forlig med dem. Det er ikke usandsynligt, at de alle fire, eller i det mindste et Par af dem, havde været i Følge med Kongen paa hans Tog fra Bergen, og oppebiede i Tunsberg hans og Hertugens Tilbagekomst fra det ovenfor omtalte Forligsmøde i Kjøbenhavn <sup>4)</sup>. Under hiint Ophold i Tuns-

<sup>1)</sup> Annalerne, saavel som Laurentius Saga. Han kaldes her kun „Peter af Eid“, men at han er den samme som „Peter Gudleiksfen“, sees af Munkelivsbogen S. 57, hvor han 1298 sælger Helge Hvit 14 Maanedmaters Vool i Eid i Nordfjord, og Side 146, hvor han sælger Abbeden til Munkeliv 20 Maanedmaters Vool i sit Døl, Eid i Strøm i Nordfjord. Formodentlig var han en Søn af Gudleik Willjamsen. At han maa have været ung i 1293, sees deels deraf, at han først Aaret efter begyndte Frieri, deels deraf, at han nævnes temmelig længe derefter.

<sup>2)</sup> Han var i Bergen den 3die Marts 1293, se Munkelivsbogen S. 86.

<sup>3)</sup> Laurentius Saga Cap. 7. Der var megen Spøg, fortælles der, mellem Peter og Laurentius, der selv var ung (26 Aar gl.); engang spurgte Laurentius ham, hvorledes de sønige saa ud; Peter vilde dengang ikke svare ham derpaa, men siden, paa Overreisen, da Laurentius blev meget sønig, sagde Hr. Peter: „nu kan jeg besvare dit Spørgsmaal; den sønige er graaaladen og indfålbent, som Du“.

<sup>4)</sup> Hr. Jon Lagmand paa Island, Hr. Erlend sterke og Hr. Thord paa Madrevalle nævnes i Dipl. Norv. I. 82 og 83, som nærværende i Tunsberg baade den 2den Juni 1294, ved Rige Lagmands for omtalte Domsaffigelse, og den

berg, endnu medens Underhandlingerne med Tydskerne stode paa, og førend endnu Kongen og Hertugen udstedte deres Frihedsbrev for disse, udgav Kongen, den 2den Juli, en meget omfattende Retterbod eller som den snarere kunde kaldes Retterbod-Samling for Island, i hvis Indledning han udtrykkeligt erklærer, at, da Thoralak Lagmand havde forelagt ham sine Landsmænds Forestilling om at han deels vilde borttage, deels tilføje enkelte Ting hist og her i Lovbogen, havde han samtykket i deres Begjæringer, og herved givet dem denne Forordning. Da Artiklerne mestendeels vedrøre de særegne Landbosforhold, ansee vi det ikke nødvendigt, her at gjennemgaa dem enkeltviis; man maa antage, at Kongen simpelt hen har fulgt det ham forelagte Udkast, og Forordningen kan altsaa betragtes som en Lov, Islændingerne havde givet sig selv og som derfor vel ogsaa blev modtagen med desto større Glæde <sup>1)</sup>. Men man erfarer intet om, hvor vidt der tillige har været forhandlet med Kongen om Islands offentlige Ret, hvor der dog endnu var saa meget tilbage at klare, i Særdeleshed Spørgsmaalet om Embedernes Besættelse med Indfødte, og om Kongens Ret til at stævne Islændinger over til Norge, med andre Ord, om Island endnu skulde betragtes som en halv selvstændig, kun med Norge under een Krone forenet Stat, eller om det ganske skulde blive en norsk Provins. Dette var Kong Magnus's Plan, som ogsaa Kong Erik og hans Naadgivere forfulgte; men Islændingerne vare heel misfornøjede dermed, og undlode neppe at protestere derimod; vi kunne saaledes nok antage, at ogsaa denne Sag kom paa Bane ved de Forhandlinger mellem Kongen og de islandfke Høvdinger, der gik forud for den nye Forordnings Udstedelse, skjønt intet udtrykkeligt nævnes derom. Thoralak, Erlend og Thord paa Madrevalle vendte endnu samme Aar tilbage til Island med Kongebrevet, og Thoralak blev for sin Afrejse gjort til Ridder <sup>2)</sup>. Jon Ginarsson derimod, som ogsaa fulgte med, fik maaskee Eysfel, siden han fra denne Tid opførte at være Lagmand, og ligeledes hans Substitut Sigurd Gudmundsson ej mere omtales som saadan <sup>3)</sup>. I hans Sted udnævntes

11te Juni, da Ginar Lagmand i Lunsberg og Bige bekræftede Dommen, *isf.* vof. S. 217, 218.

<sup>1)</sup> Retterboden er sidst og bedst aftrykt i Jon Sigurdsfons Lovsamling for Island, I. S. 17 flg. Kun er Dagen, Svithunsvaka, her urigtigt angiven som 15de i Stedet for 2den Juli; denne Dag der endnu kaldes Eystedel, forstod man altid i Norge ved Svithunsvaka.

<sup>2)</sup> I Rikts-Annalerne staar der, at baade Jon og Thoralak i 1294 kom til Island med Herretitel; for Jons Bekræftelse er det urigtigt, da han allerede længe før var bleven Ridder; men maaskee menes dermed, at han havde faaet Eysfel.

<sup>3)</sup> I det nye nævnte Brev af 11te Juni 1294 kaldes han endnu Lagmand, i



Hr. Erlends Søn **Haut**, en særdeles dannet og kundskabsrig Mand, bebandret ikke mindre i den norske end i den islandske Ret, en flittig og skjøn som Samler af fædrelandshistoriske Skrifter, hvilke han for det meste endog med egen Haand affkrev i en Bog, som han førte med sig, og som endnu for største Delen er til under Navnet Hauksbók, indeholdende et interessant Udvalg af Sagaer, med en fortrinlig Text, der overalt vidne om hans Smag og Forstandighed <sup>1)</sup>). At Kongen udnævnte Haut, skyldes vistnok for en Deel hans Faders Indflydelse, hvor skiftet eller selvskreven han end kunde siges at være til dette Hverv; dog søgte man maaskee tillige derved saa godt som det efter Omstændighederne kunde skee, at berolige Islændingerne og paa lempeligste Maade imødekomme deres Onsker. Thi Haut, fød af en islandsk Moder og maaskee endog paa Island, med den varmeste Interesse for Dens historiske Minder og Skrifter, kunde derved betragtes som Islænding, medens hans Interesser dog lige fuldt maatte være norske. Næret efter bestilte Kongen en ny Sysselman for Nordlandet, Gudmund Skaldstikell, der ligeledes synes at have været en Islænding.

Kirkestriden vedblev dog fremdeles, og var formodentlig Marsag i, at saavel Hr. Thorvard Thorarinson, som Hr. Christopher og Hr. Sigvat Halvdansson i 1295 forlod Island; Thorvard døde strax efter. Ved Thorwards Afreise synes Lægmændene tildeels at have tabt Modet, og det er tillige heel sandsynligt, at flere Landeplager og andre Ulykker, der i denne Tid gif over Landet, gjorde dem ængstlige og følgelig mere spagfærdige. I 1294 skede et forfærdeligt Udbrud af Hekka; Jordstjælvne, der ledsagede det, vare saa voldsomme, at Jorden sprak paa mange Steder, en Mængde Huse faldt ned og flere Folk omkom, fornemmelig i Fjotsslid og Nangaarvalle-Eggen. I Fagradal dræbte et Steensfred 11 Mænd; i Haukadale, ved Gjafjeldet, opkom der store kogende Kilder, hvor ingen forhen havde været, og andre, som før fandtes, bleve borte; etsteds blev der en saa dyb Kevne, at man ikke kunde see til Bunden. Nangaanen forandrede sit Løb og Alfen faldt saa tykt, at man kunde gaa tværsoet over Naen; Thjorsaaen blev ligeledes skjult af Alfe, og paa Havet mellem Island og Færøerne laa der sorte Flager,

Annalerne ved 1300 „forhenværende Lagmand“. Siden, under Kong Haakon, faldt han reent i Unaade og mistede sin Titel.

<sup>1)</sup> Om Haut, se Annaler for nord. Oldt. og Hist. 1847, 169—216, 388—389; antiq. Tidskrift 1846—48, S. 108—116; Bisrupaføgur I. Fortalen S. XI. fig. Hauksbogen, eller det der er tilbage af den, er nu deelt i tre Stykker, det første er No. 545 qv. i den arnamagn. Samling; her findes og et andet, han har ladet skrive af andre; et andet Stykke er No. 371 sammest. (Landnama og Kristnisaga), det tredje er No. 675 qv. (Lucibarius).

dannede af Nften<sup>1)</sup>). Dette kunde nok hos mange vække Strupler. Det var maaskee i Anledning, om ikke ligesvem paa Grund deraf, at Biskop Torund stiftede tvende Kloster (1295), et Benedictiner-Nonnekloster paa Stad paa Meynisnes (ogsaa kaldet Meynisstad), og et Augustiner-Munkeloster paa Madrevalle. Tanken om at oprette et Kloster paa Stad var rigtignok allerede opstaaet hos Gissur Jarl<sup>2)</sup>, og han skjenkede Gaarden Stad dertil paa sin Dødsjeng (1268), men dette var dog kun en enkelt Gaard, og det Jordegods, Torund lagde til Klofret, var saa langt mere, at han maa betragtes som dets egentlige Stifter. Han fik ogsaa den rige og anseede Hallbera Thorsteinsdatter, der siden selv blev Abbedisse der, og flere andre rige og mægtige Kvinder til at gaa derind med meget Guds<sup>3)</sup>. Herved kunde han efter de Tidens Anskuelser indlægge sig større og sikrere Fortjenester, end ved at stille sig ved sin Collegas Side i Strankerne mod de verdslige Høvdinge. Men han havde heller ikke, som Arne, Kongens personlige Venkab at stole paa. Thi derved udrettede denne dog tilsidst mere, end man engang skulde have ventet. I 1295 sendte Kongen, rimeligviis ifølge Hr. Thorwards Forskillinge, et, som det hedder, meget strengt Brev til Island, Kirkesagen vedkommende, men dette afholdt dog ikke Arne fra at gaa Lægmandene saa haardt paa Livet, at omsider virkelig Almuen i hans Biskopsdomme faldt til Fode, og tolv Bønder paa de øvrige Vegne tilsvore ham alle Kirker med tilhørende Guds i Biskopsdommet<sup>4)</sup>. Strax efter drog han forsigtigviis over til Norge<sup>5)</sup> for personligt at handle med Kongen og Erkebiskoppen; og uagtet Kongen i Førstningen var saa misfornøjet med det Skede, at han endog lod hine 12 Bønder stevne over til Norge for at staa til Ansvar, lykkedes det dog Arne omsider at bringe en endelig Afgjørelse til Beje, som efter Omstændighederne endog maatte kaldes ret fordeelig. Det blev nemlig med alle Parter Samtykke bestemt, at alle de Kirker, hvis Guds for Halvdelen eller mere ejedes fra gammel Tid af Lægfolk, skulde overgives til disse, frie for ethvert Krav fra Biskoppens Side; men for alle de øvrige Kirker skulde han raade alene. Denne Overeenskomst blev indtagen i og forkyndt ved et kongeligt Brev, dateret Hvaldsnes den 2den Mai 1297, og besejlet af Kongen, Erke-

1) Isl. Annaler, 1294.

2) Se ovenfor VI. 1. S. 619.

3) Se Biskop Auduns Brev af 1315, Finn Jónssons Isl. Kirkehist. II. 164.

4) Annalerne, ved 1296.

5) At han drog over i 1296, siges i alle Haantskrifter af Annalerne, nemlig den ypperlige Cod. Regius og Cod. Arnm. 415, der synes at være forfattet under Hans Erlendssens Opsigt; alene Blats Annalerne lader ham drage til Norge i 1297.

biskoppen og Biskop Arne <sup>1)</sup>). Saaledes endtes denne langvarige og heftige Strid, der havde beskjæftiget den nidkjære Biskop Arne i saa godt som hele hans Embedstid, og optaget hans bedste Kræfter. Han overlevede heller ikke længe dette Forlig, thi han døde allerede den 17de April 1298 i Bergen, uden at gjensee sit Fædreland, i sit 61de Aar <sup>2)</sup>). Han blev begravet i Munkeliys Kloster, hvor han under sit Ophold i Bergen altid plejede at bo, og hvortil han allerede i 1280 havde skjenket Kirkeby Kirke paa Vestmanna-Verne ved Island <sup>3)</sup>).

Dette Forlig synes for det første at have gjenoprettet et Slags Møjlighed paa Island, og der berettes i det mindste ikke om nogen fremtrædende Tilskjændigelse af Misnoje paa Den, i den korte Tid, Kong Erik levede.

56. Erkebiskop Torunds Stridigheder med sit Domecapitel og Underkastelse under Kronen som Jarl.

Det er allerede ovenfor omtalt, at Erkebiskop Torund ved Stridigheder med sit eget Capitel hindredes fra at henvende saa megen Opmærksomhed paa den islandste Kirkesag, som han ellers upaatvivleligt vilde have ofret den. Saaledes forholdt det sig endnu om Vaaren 1297, da Forliget sluttedes, og egentlig kan man vel sige, at han i hele den Tid, hine Stridigheder stode paa, havde saa godt som tabt Interessen for alt andet. Vi have ligeledes berørt, at ogsaa Kongen blev inddragen deri eller selv blandede sig deri som Megler, hvortil han maatte føle sig saa meget mere opfordret, som han derved fik den bedste Lejlighed til at skaffe sig en betydelig Overvegt over Erkebiskoppen, og gjennem ham over Kirken i det hele taget.

Anledningen til Striden <sup>4)</sup> laa vel nærmest deri, at den forfængelige

<sup>1)</sup> Brevet er sidst og bedst aftrykt i Lovs. for Island, I. 23. Her er Dateringen udtrykkelig angiven til „Korsmesse-Aften i vort 17de Aiges Aar“; er dette Korsmesse-Aften om Vaaren, bliver det 2den Mai 1297, er det Korsmesse om Høsten, bliver det 13de Septbr. 1296. Da nu Arne neppe kom saa tidligt til Norge som i September 1296, og, om han nu var kommen, dog ikke i den Hast kunde have sluttet Overenskomsten, maa det være Korsmesse om Vaaren 1297, som her menes. Formodentlig var det de stavangerse Capitel-Stridigheder, der kaldte Kongen og Erkebiskoppen til Agvaldønes paa Island.

<sup>2)</sup> Annalerne ved 1298.

<sup>3)</sup> Munkeliysbogen S. 99.

<sup>4)</sup> Jeg mildrer denne Strid her kun i al Korthed, fordi den allerede med en Udførlighed, Fuldstændighed og Klarhed, som intet lader tilbage at ønske, er fremstillet i Kejsers „Den norske Kirkes Historie under Katholicismen“, § 58 (II. S. 68—82).

og herskesyge Erkebiskop Torund, som udnævnt ved Paven's Provision ikke troede at skylde Capitlets Medlemmer nogen Forbindtlighed, og derfor paa en altfor fremfusende Maade, uden tilbørlig Forsigtighed eller Conduite, søgt at vinde den Myndighed tilbage, som Capitlet i den lange Vacance, da det førte den hele Bestyrelse af Erkestolen, ganske vist havde tiltaget sig paa det egentlige Erkebiskops-Embedes Bekostning, hvorpaa det havde faaet alt for megen Smag til at ville afstaa den med det Gode. Det laa i Sagens Natur, at der let kunde opstaa Uenighed mellem ethvert Capitel og dets Biskop om den gjensidige Begrændsning af deres Myndighed, naar der ikke fandtes tilbørlig Fordragelighed eller Føjelighed i det mindste paa een af Siderne; denne Dyd kunde man hverken vente at finde hos Torund, eller hos det talrige og med rige Indtægter forsynede Capitel i Nidaros, der allerede forhen ved flere Lejligheder havde viist sig heel egenmægtigt, og som ikke engang synes at have været bange for at sætte visse Indrømmelser ud over det sedvanlige og billige som Betingelse for sit Valg af denne eller hiin Candidat til Erkestolen. Dette aabenbarede sig, som vi have seet, ved Sorles Valg 1253 og Byrges 1263 <sup>1)</sup>. Af de Aktstykker, som Striden mellem Erkebiskop Torund og Capitlet fremkaldte, seer man, at den deels drejede sig om visse Præbender eller Indtægter, som Erkebiskoppen synes at ville forholde Capitlet, deels om dettes Myndighed i det hele taget, som Erkebiskoppen søgte at indskrænke. Den skal allerede have taget sin Begyndelse i 1291, men først et Par Aar derefter høre vi noget nærmere derom; da lode Chorsbrødrene udstede Attester og optage Tingsvidner om sine Rettigheder <sup>2)</sup>, et Tegn paa, at Erkebiskoppen har villet gjøre dem disse stridige. Det staar maaskee og i Forbindelse hermed, at Kongen i et Brev fra Bergen den 29de Juni 1293 til Hr. Erlend Mgmundssøn, Nikolas Lagmand og Gilif Lagmand, vidnede at han havde taget Chorsbrødrene i Nidaros under sin Beskyttelse, og derfor befalede hine Mænd at de skulde understøtte dem til Lov og Ret, samt paasee, at ingen Lagmand gjorde dem Foriret <sup>3)</sup>. Thi vel nævnes ikke her Erkebiskoppen udtrykkeligt, men man seer dog saa meget, at Chorsbrødrene maa have klaget over, at de ej fik „nyde Lov og Ret“, og denne Forulempelse kunde neppe udgaa fra nogen anden, end Erkebiskoppen.

Kongen eller hans Raadgivere heldte saaledes, som det synes, mest til Chorsbrødrenes Parti. De talte ogsaa mange dygtige, agtede og formaende Mænd i sin Midte, som Audun Haude, Sigbvat Haude,

<sup>1)</sup> Se ovenfor. IV. 1. S. 137, 468.

<sup>2)</sup> Dipl. Norv. III. 32, 34, 35.

<sup>3)</sup> Dipl. Norv. II. No. 34.

Gillis Arnesson, Jon (Eg<sup>1</sup>), medens Erkebiskoppen derimod vistnok af mange kun betragtedes som en forsængelig Nar, der kun skyldte et Lykketref, ikke egne Fortjenester, sin Ophøjelse. Hans Forhold i den islandske Kirkesag viser ham som meget vaklende og usikker, ja ikke engang som ganske redelig. Vi vide dog ikke, hvad der egentlig i de første Par Nar forefaldt mellem ham og Chorsbrødrene; sandsynligviis fortæses Striden endnu nogenledes i Stilhed, og Kongen fik derfor endnu ikke Anledning til umiddelbart at blande sig deri. Under disse Omstændigheder kom vistnok en Opfordring fra Pave Nikolaus om at tage Korset for under den engelske Konges Anførsel at drage til det hellige Land, og frelse det fra de Bantroende, der nys havde erobret Akre, den sidste christne Besiddelse, høist ubejelig. Paven tilfagde ved Bulle fra Drvieto af 1ste August 1291 alle dem, der deeltog i Toget, visse Indulgenser<sup>2</sup>), og ved Skrivelse af 25de September bød han Erkebiskopperne i Norden hver at sammenkalde alle Prælater i sin Provins, sækulære og regulære, til et Concilium hver for at raadslaa om, hvorledes Sagen bedst kunne fremmes, og siden sende Deputerede til Paven med Beretning om hvad man havde besluttet<sup>3</sup>). Erkebiskop Torund holdt virkelig et saadant Provincial-Concilium i 1292 (Tiden paa Naret angives ikke nøjagtigt),

<sup>1</sup>) Sighvat Bigfusson Lande er allerede oftere omtalt. Han maa paa denne Tid have været temmelig gammel, da han allerede i 1268 navnes som Chorsbroder, rigtignok den yngste (Dipl. Norv. III. 11). Audun Therbergsøn Raub, Prest til Thronenes, er ligeledes oftere nævnt; han blev siden, som vi ville see, Biskop paa Hole, og var en meget storfindet Mand, af øyehøjet Lænkemaade. Gillis, kaldet korte, blev Torunds Gstermand paa Erkestolen og viste sig her fra en saare håderlig Side. Jon Gudmundsøn, kaldet Eg, var, som det synes, den stridbareste og trøttefjæreste af Chorsbrødrene, hvilken Erkebiskoppen ogsaa især lod til at have lagt for Had. Han havde tidligere været med Sighvat og Audun ved Curien for at overbringe Gindride Gsterretningen om hans Valg til Erkebiskop (S. 59), og hvis han vægrede sig ved at modtage det, at foreslaa en anden. Dette blev, som vi have seet, Torund, og derfor betragtede vel endog Sighvat, Audun og Jon denne som en, der skyldte dem sin Ophøjelse, og sælgelig de største Forpligtelser. Under sit Ophold ved Curien synes Jon at have vundet megen Anseelse og at have knyttet mægtige Forbindelser.

<sup>2</sup>) Gelses Bullarium S. 95.

<sup>3</sup>) Man har vistnok kun det til Erkebiskoppen af Upsala afsaaede Brev (Liljegrens Dipl. II. 1052), men af den blotte Omstændighed, at et Concilium blev afholdt i Norge 1292, sees det noksom, at en ligegyldende Skrivelse ogsaa maa have været afsaaet derhen. Paven havde foreskrevet at Conciliet, om muligt, skulde holdes saa tidligt, at de Deputerede kunde være i Rom ved Kyndmesfetider, dog htrede han selv Tvivl om at det lod sig gjøre saa snart, og anmodede derfor Erkebiskoppen om i alle Fald at holde det saa tidligt som muligt. I Norge holdtes det neppe førend om Vaaren.

og flere synes ogsaa virkelig at have taget Korset. I det mindste var dette Tilfældet paa Island, hvortil Biskop Torund af Høle, der havde deeltaget i Mødet, bragte den pavelige Opfordrings-Skrivelse, saaledes som ovenfor berettet; og ligeledes have vi seet at Hertug Haakons Klerk, Gåbriel Jonsson, der har skrevet mange af hans Breve, mellem 1289 og 1292 besluttede sig til at vende tilbage til sit Fædreland, England, for at gaa med Kong Edward til Palæstina<sup>1)</sup>. Men vi have ligeledes omtalt, at det slet ikke var Kong Edwards alvorlige Hensigt, at drage afsted, og saaledes kom der intet ud af det Hele.

Da Erkebiskop Torund, som før sit Valg til Biskop havde været en temmelig ubemærket Chorsbroder i Hamar, neppe kunde maale sig med sit Capitels fornemste Medlemmer, som Sigvat, Audun og Jon Elg, i Kundskaber, Talenter og Forretningsdygtighed, og desuden vistnok savnede de indflydelsesrige Forbindelser i Rom, som hine havde haft Anledning til at skaffe sig ved Curien, maatte han, for at kunne tue dem ad Lovens Vej, skaffe sig dygtige og lovtvndige Hjelpere. En saadan fik han først og fremst i den flamske Gejstlige Johannes, (Jon Fleming), der længe havde studeret i Paris og Orleans, og var, som det heder, en saa dygtig Jurist (det vil sige Canonist), at hans Lige ikke fandtes i Norge<sup>2)</sup>. Rigtignok var han ikke det norske Sprog ret mægtig, men denne Mangel blev dog nogenledes afhjulpen, da den forhen omtalte islandske Prest Laurentius Kalfsson siden efter traadte i Erkebiskoppens Tjeneste. Laurentius var, som vi have seet, om Høsten 1294 kommen over fra Island med Hr. Peter af Eid; han havde tilbragt Vintren i Bergen, og der endog tiltrukket sig Kongens Opmerksomhed ved sin Dygtighed i at concipere og skrive Latin. Anledningen dertil var den, at Laurentius's Ven og Beskytter, Hr. Peter af Eid, vilde fric til en fornem Dame øster i Viken, der var beslægtet med Kongen, og til den Ende udbad sig et Ubefalingsbrev fra denne; Kongen svarede at naar Peter selv vilde besørge Skrivelsen opfat, saa skulde han gjerne sætte sit Indsegl (formodentlig Secretet) derfor, og Peter henvendte sig nu til Laurentius, der strax skrev Brevet, og det paa Latin, saa siirligt, baade fra Indholdets og Formens Side, at Kongen, da Peter bragte

<sup>1)</sup> Se ovenfor S. 201. Gabriel Klerk har skrevet Hertugens Gavebrev til Vidar Gjest og Andre Gjest af 22de Mai 1289 og 27de Mai 1290; Kongens og Hertugens Brev til Kampens Borgere af 31te Juli 1289 (s. o. S. 160), Hertugens Beskyttelsesbrev for Stavangers Chorsbrodere af 12te Mai 1292, og et andet Beskyttelsesbrev, Hertugen den 8de Juli 1292 udsædte for en Bonde i Gudbrandsdalen, Bjørn Gysteinsøen (Dipl. Norv. III. 33). Han skrev en udmærket siirlig Haand, og Sproget er saa reent, som om han havde været en fød Nordmand.

<sup>2)</sup> Laurentius Saga. Cap. 9.

ham det, roste baade Stilen og Skriften særdeles, lod strax Laurentius indbyde til sit Taffel, og foreslog ham Dagen efter at træde i hans Tjeneste <sup>1)</sup>. Da Laurentius undskyldte sig med at han havde aflagt Løfte om at drage i Pilegrimsferd til Nidaros, bad Kongen ham i det mindste at tilbringe Julen hos ham, og besøge ham, naar han kom tilbage. Baaren efter (1295) rejste Laurentius til Nidaros, og gjorde strax Erkebiskoppen sin Opvartning, visende ham en Orlovsskrivelse fra Biskop Jørund, hvorved han fik Tilladelse til at blive hos Erkebiskoppen, saa længe denne ønskede det. Erkebiskoppen, der formodentlig allerede havde hørt Laurentius omtale, blev meget glad derved, sagde, at han var Biskop Jørund meget takskyldig derfor, og bad Laurentius næste Dag at komme med en Prøve paa sin Ferdighed i at skrive. Laurentius bragte nogle Vers-Bers, som han havde digtet til den før omtalte Hallbera Thorsteinsdatter, der siden blev Abbedisse i Meynesstad. Erkebiskoppen roste meget Skriften, men anbefalede ham dog for Fremtiden ikke at befatte sig med Versmageri <sup>2)</sup>, men heller at studere den canoniske Ret under Jon Flæmings Vejledning. Laurentius fulgte ogsaa Erkebiskoppens Raad og gjorde god Fremgang, og blev ham snart uundværlig, men naturligviis i samme Forhold en Torn i Djene paa Chorsbrødrene. Paa den Tid, da Laurentius kom til Erkebiskoppen, var Striden just blusset op i sin fulde Styrke; Erkebiskoppen havde dømt Chorsbrødrene i en Bod af 1000 Mkr. Sølv for udiviist Ulydighed, og tillige, da de vægrede sig ved at efterkomme Dommen, midlertidigt excommuniceret dem; Chorsbrødrene havde appelleret til Paven, og derhos formaaet Lagmanden og et Par andre Herrer til at forsøge en Mægling <sup>3)</sup>. Men alt dette var forgjeves, da Erkebiskoppen kun vilde høre om fuldkommen Underkastelse, og kort efter forlod han Nidaros for at ledsage Kongen paa hans Tog til Danmark, hvorfra han neppe kom igjen førend seenhøstes. Imidlertid var ogsaa andre Tvistemaal komne

<sup>1)</sup> Laurentius Saga, Cap. 8. Skade at der ikke nævnes, hvad det var for en Slogtning af Kongen efter i Viken, til hvilken Peter bejlede. Det maa enten have været en Datter af Hr. Thore Haakonssen med Ingebjørg Erlingsdatter, Kongens Næsthyndebarn, eller med en Datter af Audun Hagleikssen, der paa denne Tid var Kongens Fehirde i Lunsberg, s. ovf. S. 121. Det er ellers besynderligt nok, at Kongens Skrivelse ved denne Lejlighed skulde være affattet paa Latin. Men maafee anfaaes dette for hæderligere, end om den var skreven paa Norsk.

<sup>2)</sup> Erkebiskoppen sagde ved denne Lejlighed til Laurentius: „Veed Du ikke, quod versificatura nihil est nisi falsa figura“, men Laurentius svarede: „J maa og vide, quod versificatura nihil est nisi maxima cura“.

<sup>3)</sup> Dipl. Norv. III. 36.

til, især mellem Erkebiskoppen og Jon Elg, der blandt alle Chorsbrødrene synes at have været ham mest forhadet, men som derimod sees at have været meget vel anskreven hos den nye Pave, Bonifacius den 8de. Allerede i det følgende Aar maatte Kongen, som det synes efter begge Parters Anmodning, skride ind og megle et foreløbigt Forlig, og i Forbindelse hermed staaer det vel, at Paven, til hvem Appellen imidlertid var indløben, ved Skrivelse af 1ste Februar 1297 forordnede Cantfleren Baard Serksøn til at undersøge Sagen og sælde Dom uden Appel <sup>1)</sup>. Dette var formodentlig ogsaa Anledningen til, at Erkebiskop Torund om Aaaren 1297 selv begav sig til Kongen, hos hvem vi finde ham sammen med Biskop Arne af Staalholt, da de begge, som nys berettet, paa Alvaldsnes beseglede den angaaende Forliget i den islandske Kirkesag udstedte Skrivelse <sup>2)</sup>. Erkebiskoppen har formodentlig villet undgaa den Krænkelse, at underkaste sig en formelig Dom, saa meget mere som han vel var overbevist om, at denne vilde gaa ham imod, og har saaledes vistnok anvendt al sin Indskydelse hos Kongen og Cantfleren, for at faa dem til, endnu engang at prøve den mindelige Afgjørelses Vej. Man veed ikke nøje, hvad der ved denne Lejlighed blev forhandlet mellem Kongen og Erkebiskoppen, men af det følgende er man berettiget til at slutte, at denne har erklæret sig villig til hvad det skulde være, for at opnaa sit Ønske og faa Kongens Bestyttelse, og at Kongen saavel som hans Raadgivere med Glæde have grebet Lejligheden til at bringe den norske Kirkes Overhoved i et Underdanigheds-Forhold under Kronen, hvorom Erkebiskop Eysteinn for 130 Aar tilbage aldrig skulde have drømt. Om Sommeren, fortælles der, overvar Kongen Frostathinget (der begyndte den 17de Juni), og gav her, som der siges, mange Anordninger med Erkebiskoppens Raad og Samtykke <sup>3)</sup>. Hvilke disse Anordninger vare, vides for Resten ikke, maaskee der, naar det kommer til Stykket, alene sigtes til Forhandlingerne med Chorsbrødrene;

1) Sammeft. No. 38.

2) Det er maaskee ej uden Betydning, at ikke den besigtede Cantfler, Baard Serksøn, beseglede dette Brev, men en Hr. Finn, sandsynligviis en Sen af Gaut paa Mel. Thi Baard har formodentlig enten været for bestyrtiget med Sagen til at følge Kongen, eller maaskee, for at synes mere nyarrisk, midlertidigt opgivet Cantfler-Embedet saa længe Sagen stod paa. Paven tillæver ham heller ikke for Cantfler, og først i et Brev, udstedt af Kongen i Bergen den 29de August (Dipl. Norv. II. 41), besegler han atter som Cantfler. Men muligt er det ogsaa, at Kongen, Erkebiskoppen og Biskop Arne kun har gjort et kortvarigt Besøg til Alvaldsnes, thi det er vanskeligt at forstaa, hvorfor de netop der, i Hertugens Besiddelser, skulde afgjøre den islandske Kirkesag.

3) Søl. Annaler, ved 1297.



thi saa meget er vist, at saadanne Forhandlinger nu meget ivrigt maa have været drevne, thi umiddelbart efter Thinget, eller maaskee endog førend det var sluttet, den 23de Juni, kom der virkelig, under Kongens Megling, i det nærliggende Luters Kloster, et Forlig i Stand mellem Erkebiskoppen og Chorsbrødrene, som altsaa maa have ladet sig overtale til at nøjes med den mindelige Afgjorelses-Maade. Forligsdocumentet, der egentlig kaldes en nærmere Forklaring af det forrige Sommer sluttede midlertidige Forlig <sup>1)</sup>, blev indgaaet i Dvervær af Kongen, Hr. Bjarne Erlingsøn, Hr. Jon Magnvaldsøn og Cantseren, og beseglet, foruden af disse, ogsaa af Erkebiskoppen og Capitlet, samt udstedt i tre ligelydende Gjenparter, til Kongen, Erkebiskoppen og Capitlet. De Bestemmelser, det indeholdt, og som naturligviis netop maa have vedrørt Stridsmemnerne, der saaledes aller bedst heraf erfares, vare følgende: 1) Chorsbrødrene skulde vise Erkebiskoppen den skyldige Ærbødighed og Lydighed, og han igjen være dem en mild Fader og behandle dem hæderligt. 2) Chorsbrødrene skulde tages paa Raad med i Udvælgelsen af Biskopper til Island, Grønland, Færøerne og Syderøerne <sup>2)</sup>, samt ved Bekræftelsen af de andre Biskoppers, Abbeders, Abbedisfers og Priorers Valg. 3) Deres Raad og Samtykke udfordredes til Bestyrelsen af alle Kirker i Byen, Præbender og Beneficier i Christkirken, Bejstflekirker paa Landet, og Beneficier uden Sogn; ligeledes til Afvættelse af de dertil engang beskikkede Mænd, men alle andre Kirker paa Landet kunde Erkebiskoppen bortgive uden deres Samtykke. 4) Al Jurisdiction skulde Erkebiskoppen have og udøve med Chorsbrødrenes Raad, men ej interdicerer eller bannsætte nogen Læg eller Lærd, naar dette kunde vække Uro og Opsigt, eller overhoved foretage sig noget vigtigere Skridt af dette Slags, uden deres Samtykke. 5) Med deres Raad og Samtykke skulde Erkebiskoppen beskikke Skolemester, Sacristan, Skatmester til at modtage Dfret til St. Olaf m. m., Vicarier og Diaconer. 6) Kirkens Gods og Liggendefæ, Bordstel, Guld, Klenodier og Dffer skulle modtages og forvares med Capitlets Vidende og Samtykke, og en eller to af dem have Nøglerne dertil. Af alt hvad der testamenteredes til Nidaros Kirke skulde Erkebiskoppen have det halve og Chorsbrødrene det halve, undtagen hvad der skjenkedes Kirken til Vedligeholdelse og Chorsbrødrene til Martidehold, eller til Kirkegaarden; men ældre Gaver af Konger, Erkebiskopper og andre for deres Martid, skulde skiftes efter gammel Skik

<sup>1)</sup> Dipl. Norv. III. 39.

<sup>2)</sup> Dette er ikke ganske rigtigt, og viser kun at Capitlet i Nidaros har gjort overbreve Fordringer paa Ret til at besætte visse Biskopsstole. Thi Syderøerne havde siden Biskop Simons Tid (s. o. IV. 1. S. 61) havt et eget Domcapitel, hvilket altsaa Valgretten tilkom.

mellem Chorsbrødrene, Bypresterne og Skolelærkerne. 8) Tilladelse til at begraves paa Kirkegaarden skulde først søges hos Erkebiskoppen, naar han var indenbys, og dernæst af Chorsbrødrene; men naar han var borte, var Chorsbrødrenes Tilladelse nok; men i selve Kirken maatte ingen begraves uden med begges Samtykke. 9) Enhver Chorsbroder skulde have 1 Mk. brændt og et Pund Bøx hvert Aar, og skulde den, der forvalter Dsret og Kirkegodset, promte udbetale dem dette hver 11te August, eller i det mindste inden 9de September i det aller seneste. Denne Indtægt for det allerede forløbne Aar skulde strax betales dem; og for deres Afjavn deraf i al den Tid, siden Erkebiskoppen tiltraadte sit Embede, samt hvad de ellers kunde fordre af Erkebiskoppen, gav denne til deres Commune Kirken paa Stein (Bynessets Kirke) med al den erkebiskoppelige Indtægt, han plejede at faa fra Sognet, og hele den Lod, der tilfaldt Presten, hvorhos de med Erkebiskoppens Samtykke kunde bestikke en af sin egen Midte eller hvilken som helst anden til at bestikke Preste-Embedet der; dog med Forbehold af den Rettighed, Erkebiskoppen ved sin aarlige Visitats plejede at faa. Derhos gav han dem ogsaa sin Halvdeel af Dlafskirken, saa at de nu havde en heel, med fuld Presteinndægt, dog saaledes, at de skulde holde Vicarier der saa mange Dage som sædvanligt; paa samme Maade skulde de og have Haugs Kirke (i Verdalen). 10) Skatmesteren skulde aflægge Regnskab for Erkebiskoppen og Chorsbrødrene hvert Aar, og Brev udstedes derom, som skulde ligge under begge Parter's Baretægt. 11) Med de Kirker og andre Beneficier, som Erkebiskoppen paa egen Haand eller Chorsbrødrene paa egen Haand havde bortgivet, skulde det saaledes have sit Forblivende det første Aar, men med de Beneficier, der fra nu af bleve ledige, skulde der forholdes som oven meldt. 12) Dette Overforliig skulde staa ubrødeligt i Erkebiskop Torunds Dage, dog uden Skaar i de Sedvaner og Rettigheder, som en af Parterne eller begge kunne ville underkaste sin Dommers Prøvelse.

Vi ville i det Følgende snart see, at Forliget, trods Slutnings-Artiklen, dog ikke blev ubrødeligt, og at kun efter saa Aars Forkøb Tvisten blussede op igjen med større Heflighed end før. Sandsynligviis har vel og neppe nogen af Parterne selv nærret noget Haab eller oprigtigt Ønske om at Forliget skulde bestaa, og hvis nogen virkelig har smigret sig med et saadant Haab, var det vistnok alene Kongen. Men saa meget havde dog denne opnaaet, at Erkebiskoppen nu ganske havde kastet sig i Kongemagtens Arme, og et tydeligt og forbausende Beviis fik man derpaa, da Kongen, sandsynligviis ved dette samme Frostathing, gjorde Erkebiskoppen til sin Jarl <sup>1)</sup>, og denne som saadan svor ham

<sup>1)</sup> Se de isl. Annaler ved 1297.

Trostabsced, ja fik endog Bejstler eller Forleninger af ham. De nærmere Omstændigheder ved denne i Norges hele Historie enestaaende Tildragelse kjendes desverre ikke; man seer kun af et senere Brev, at Kongen „ved nogle af sine Naadgiveres Tilskyndelse“ havde faaet Erkebiskoppen til at aflægge sig „homagium“ — det vil sige at erklære sig for Kongens haandgangne Mand —, uden Paven's Vidende og Samtykke, og at der fra begge Sider desangaaende udstedtes aabne Breve, befeglede, det ene med Kongens, det andet med Erkebiskoppens og Capitlets Segl angaaende visse Rettigheder, der med Jarletitlen tildeelttes Erkebiskoppen til Gjengjeld for at han gif Kongen til Haande <sup>1)</sup>). Man erfarer tillige af et aabent Brev, som Kong Erik det følgende Aar udstedte fra Bergen den 13de November, til Bedste for Chorsbrødrene i Nidaros, der herved fik fuld Domsret over 6 af Communens daglige Erenne, tilligemed den deraf faldende Sagore undtagen for Manddrab og andre Ubodemaal, — at Erkebiskoppen virkelig havde faaet et „feudum“, d. e. Leen eller Bejstler; ganske med den Jurisdiction og Ret til at tage Sagore, som efter Hirdskraa (se ovf. IV. 1 S. 546) tilkom Jarlen, thi det heder, hvor Chorsbrødrenes Sekt og Sagefaldsret omtales „dog den Frelse ubeskaaren, som vi have givet Hr. Erkebiskoppen, og tilhører hans „feudum“ <sup>2)</sup>). Kun Skade, at vi ikke vide, hvor dette feudum laa; man synes alene af de mulige Sammenstød med Capitlets Ret, som Brevet antyder, at maatte slutte, at det har været etsteds i det Thronbhjemste. For Resten sees af den Omstændighed, at Chorsbrødrene befeglede det Brev, der oprettedes, da Erkebiskoppen fik Jarletitel, at de maa have givet sit Samtykke dertil, om end nødtvunget. Da Hr. Audun Hugeliksøn ikke var med at befegle Forliget, og saaledes sandsynligviis ej fulgte Kongen til Nidaros, maa man fornemmelig gjette paa at Bjarne Erlingsøn, maaskee ogsaa Cantfleren, have faaet dette bragt i Stand, i det Haab derved at styrke Kongens Magt og svække Erkebiskoppens; muligviis var det Hele endog allerede aftalt, da Erkebiskop Torund om Vaaren var hos Kongen sammen med Biskop Arne. Men hvor meget Kongemagten vel end øjeblikkelig kunde vinde ved dette Skridt, var det dog neppe vel betænkt, thi havde denne Tingenes Orden været længe ved, vilde man vistnok i Norge have sporet de samme sørgelige Følger af geistlig og verdslig Myndigheds Combination, som andensteds. Man har imidlertid her et iøjnefaldende Beviis paa Torunds egen Ukløgskab og Forsængelighed. Besynderligt er det for Resten, at vi ikke i det følgende finde dette Forhold saa meget omtalt, som man

<sup>1)</sup> Kong Haakons Brev af 13de Jan. 1310, Dipl. Norv. I. 125.

<sup>2)</sup> Dipl. Norv. I. 89.

skulde have ventet; man skulde formode, at Erkebiskoppens selv, i Bevidstheden om det utilbørlige deri, søgte saa meget som muligt at holde det i Baggrunden.

Kong Erik, der i det hele viste megen Omhu for Nidaros Kirke og St. Olafs Helligdom, lagde ogsaa kort efter, den 25de Novbr. f. A., denne for Dagen ved at tage alle Pilegrime, inden- og udenlandske, der besøgte den, i sin særdeles Baretægt, og strengt at forbyde alle og enhver at tilegne sig de for dem bestemte Hvilepladse, beskadige deres Farkoster eller svige dem i Handel <sup>1)</sup>).

87. Stridigheder mellem Biskop Arne i Stavanger og hans Capitel, saavel som mellem de bergenske og osloffe Chorsbrødre og Tiggermunkene.

En anden Strid mellem en Biskop og hans Capitel, der fandt Sted paa denne Tid, men hvori det blev Hertugens, ikke Kongens Sag at blande sig, da den foresaldt inden Hertugdømmets Grændser, fortælles mellem **Biskop Arne af Stavanger** og hans Chorsbrødre, og, som det synes, med langt større Hefstighed og Raahed end den throndhjemsk, i det mindste før Forliget paa Tuterø <sup>2)</sup>). Den drejede sig fornemmelig og oprindelig om Biskopsstolens Tiende af Finns, som Biskop Thorgils med Kong Magnus's Samtykke i Aaret 1266 havde skjenket sit Capitel <sup>3)</sup>), og som hans Eftermand Biskop Arne, efter længe at have staaet sig godt med sine Chorsbrødre, vilde fratage dem. Naar Striden begyndte, vides ikke nøje, med mindre det Beskyttelsesbrev, Hertugen den 12te Mai 1292 udstedte for Stavangers Chorsbrødre, er et Tegn paa, at Biskoppen da havde søgt at anfægte deres Rettigheder. Men i 1294 var den i fuld Gang, thi da fradømte Biskoppen dem under 10de December den omspurgte Tiende, og de appellerede strax til Pave Bonifacius, der udnævnte Hertugens Cantstler Aake til at domme i Sagen. Denne tildømte Chorsbrødrene Tienden, under Forbuds eller Banns Straf for Overtræderen, men ikke desto mindre tilfidesatte Biskoppen Dommen, og lod Tienden opkræve. Nu skred Hertugen selv ind, idet han under et Ophold i Stavanger, hvor han rimeligviis netop paa Grund af dette Anliggende havde begivet sig hen, stadfæstede Cantstlerens Dom ved Brev af 24de Novbr. 1296 <sup>4)</sup>), og Cantstleren forkyndte ved et Brev, udstedt Dagen efter, at Biskoppen ifølge Dommen allerede var falden i Forbudsstraf, at han, hvis han fremdeles vedblev at forulempe Chors-

<sup>1)</sup> Dipl. Norv. I. 87.

<sup>2)</sup> Ogsaa om den stavangerke Strid fatter jeg mig kort, henvisende til R. Kejsers udførlige Fremstilling i den nævnte Kirkes Historie, II. Cap. 59 S. 83—89.

<sup>3)</sup> Dipl. Norv. II. 13.

<sup>4)</sup> Sammensteds I. 84.

brødrene, var suspenderet, og hvis han 8 Dage efter Suspensionen vedblev sin Forhørdelse, ifølge den Cantfleren meddeelte apostoliske Bemyndigelse var excommuniceret <sup>1)</sup>. Alt dette frugtede dog ikke stort, og Grunden til Biskoppens Trodsighed sees at være den, at han imidlertid selv ved en Appæl fra sin Side havde faaet Paven til at udnævne andre Dommere; thi allerede den 19de Januar 1296, længe førend Paven kunde have hørt noget om Cantflerens Dom, ja maaskee endog førend denne var affagt, bestilte Paven Biskopperne af Oslo og Hamar samt Abbed Halle i Hovedo til at indkalde begge Parter for sig i Oslo, domme mellem dem, og strax uden Appæl lade Dommen ereklære <sup>2)</sup>. I Forventningen af at denne Dom skulde falde gunstigere, eller maaskee endog kun paa Grund af den Frist, som ved denne nye Foranstaltning erhvervedes, tillod Biskoppen sig end flere Forurettelser mod Capitlet, og især mod en af dets Medlemmer, Ingemund, som han domte fra Embede og som nu personligt appellerede til Paven, der overdrog hans Sag til de allerede bestilte Dommere <sup>3)</sup>. Disse lode Stevningen udgaa den 17de Mai 1297, men da Stevnedagen kom, næste Søndag efter Mariemesse sidre (9de Septbr.), mødte kun Capitlets Fuldmægtige, medens Biskoppen udeblev. Stevningen fornyedes, men med samme Udfald, og Dommerne domte nu Biskoppen til at erstatte Modparten dens Omkostninger; deryaa udgik den tredie, peremptoriske, Stevning 21de April 1298, til 2den Juni; men imidlertid lod Biskop Arne indlevere en Protest mod den hele Rettergang, grundet paa alle Slags Udflugter <sup>4)</sup>. Han udeblev naturligviis fremdeles, da Stevnedagen kom, men Dommerne afviste hans Appæl som ugyldig, og affagde den 13de Juni en Dom, ganske til Fordeel for Capitlet og Ingemund. Biskoppen skulde sætte Capitlet i Besiddelse af alt hvad han ulovligt havde berøvet det, og erstatte det dets Omkostninger med 15 Mkr. courant Sølv; Ingemund fritjendtes for Biskoppens Beskyldninger og skulde have tilbage, hvad der var ham frataget. Dommen blev ved tre Prester Biskop Arne lovligt forkyndt, og Banns Straf tilføjet for den, der i Anledning af denne Sag vovede at tilføje Capitlet eller Ingemund nogen Skade. Men Dommens Execution fandt den største Modstand, ej alene af Biskoppen, men ogsaa af en Deel Prester, han havde indsat i de af ham affatte Chorsbrødres Rald, og som nu ej vilde give Slip paa disse <sup>5)</sup>. Biskoppen øvede endog nye Forurettelser mod Capitlet og

<sup>1)</sup> Dipl. Norv. IV. 15.

<sup>2)</sup> Sammesteds IV. 10.

<sup>3)</sup> Sammest. No. 13.

<sup>4)</sup> Sammest. No. 16, 17, 20—24.

<sup>5)</sup> Sammest. No. 25—30.

Ingemund, og Forvirringen blev større end nogensinde før. Hertugen havde imidlertid gjentagne Gange søgt at beskytte Capitlet i dets lovlige Ret, men forgjæves, og saaledes drog denne forargelige Strid sig hen under hele den sidste Deel af Kong Eriks Regjeringsaar, og ind i hans Efterfølger, Hertug Haakons.

Ogsaa mellem de Sæculargeistlige og Tiggerordenerne var der heftig Strid. Vi have allerede tidligere seet, hvorledes Prædikebrødrene i Bergen, strax efter deres Klosters Oprettelse der, vare bleven forurettede af Chorsbrødrene saaledes at endog Cardinal Wilhelm maatte blande sig i Sagen. Det var dog let at forudsee, at Striden ikke dermed kunde være afgjort, da baade Biskopperne og Presterne vedbleve at betragte Tiggermunkene med skeve Øjne, hine, fordi de vare erimerede eller fritagne for alt biskoppeligt Tilsyn, disse, fordi de ved deres Ret til at prædike, høre Skriftemaal og overhoved optræde som Sjælesørgere grebe ind i Forholdet mellem Sogneprest og Menighed, og gjorde dem Afbræk i deres Indtægter. Omkring 1290 var Spendingen mellem Chorsbrødrene og Dominicanerne i Bergen atter bleven saa heftig, at hine havde faaet istandbragt et Forbud, gjeldende for alle, der i Bergens Biskopsdomme nøde kirkelige Indtægter, mod at give Prædikebrødrene Huusly, Mad eller Almisse. Biskop Narve derimod, som selv havde været Prædikebroder, kunde ikke andet end misbillige dette, og søgte paa et Prestemøde at faa Forbudet hævet. Herom vilde Chorsbrødrene intet høre, tvært imod udbrøde de i de heftigste Beskyldninger mod Prædikebrødrene, og fik, imod Biskoppens Ønske, den Beslutning sat igjennem, at enhver Prest, der viste Prædikebrødrene noget Venskab, skulde miste sit Embede; derhos maatte alle de tilstedeværende Prester under Banns- og Afstættelsesstraf forpligte sig til at holde denne Beslutning hemmelig. Biskoppen maa saaledes ogsaa her have været næsten asmægtig lige over for sit Capitel. Prædikebrødrene fik dog Nys om Beslutningen, og henvendte sig nu i et Klageskrift til Kongen selv om Beskyttelse. De sluttede Klageskriftet med de Ord, „at de skreve dristigt, fordi de vidste at Brevet ej kom i Fiendehaand“ <sup>1)</sup>. Dette viser, at de maa have været sikre paa Kongens Venkab, og stolet paa at erholde Bistand af ham. Om de fik den, vides ikke; dog er det sandsynligt, at han ej lod dem i Stikken. Imidlertid vedvarede Striden dog endnu i en lang Række af Aar.

I Oslo var det **Minoriterne** eller Franciscanerne, over hvilke Domcapitlets Harme især gik ud, uagtet det ikke, som i Bergen, kunde have noget Bryderi af deres umiddelbare Nærhed, da den Tomt, Hertug Haakon havde overladt dem, laa temmelig langt fra Domkirken og

<sup>1)</sup> Dipl. Norv. II. 28.

Chorsbrødrenes Huus; den saa nemlig hiinsides Elven, paa de saakaldte Bykker, ved Foden af Eikeberg, og Levninger af Klofret ere endnu til i Oslo's Hospital <sup>1)</sup>). Men ikke desmindre viste Biskop Cvind og hans Chorsbrødre sig meget fiendtlig mod det nye Kloster-Anlæg. Da de af Hertugen fra Danmark indkaldte Brødre havde paabegyndt Bygningen af et Bedehuus, fremstod Erkepresten Simon i Biskoppens Navn, og nedlagde Protest mod Arbejders Fremme. Brødrene paaberaabte sig sine Privilegier, der fritog dem fra al biskoppelig Overhøjhed og forbød Seculargejstlige at hindre deres Nedsættelse paa noget Sted, hvor Folket kaldte dem, og hvor de kunde leve sammelig. Men Erkepresten brød sig intet om disse Forestillinger, og Brødrene appellerede derfor til Paven; da gif Erkepresten endog saa vidt, at han lyfte Brødrene i Bann og lod Capitlets Skolemester med endeel bevæbnede nedbrøde alt, hvad der var bygget. Forgjæves klagede Brødrene til Biskoppen, thi denne, saa langt fra at staa dem til, lod endog Bannsættelsen gjentage i sit Biskopsdommes Kirker, samt udstrække den til Brødrenes Velgjørere og Belyndere. Brødrene derimod paastode, at Erkepresten og Skolemesteren formedelst den udøvede Voldsgjerning selv vare faldne i Bann, og henvendte sig fremdeles til Paven, deres umiddelbare Overhoved, om Hjælp. Denne, der selv hørte til Minoriternes Orden og derfor vel maatte føle sig saa meget mere opfordret til at staa Medlemmer af denne Orden som saadanne bi, tilskrev den 11te November 1291 Abbed Erik i Munkeliv, Prousten ved Apostelkirken i Bergen og Cantseren Baard Serksjon, Chorsbroder sammesteds, at de skulde stævne Biskop Cvind, Erkepresten, Skolemesteren og Oslo hele Domcapitel til inden fire Maaneders Forløb at møde for Pavens Domstol, Biskoppen personligt eller ved Fuldmægtig, Erkepresten og Skolemesteren personligt, og Domcapitlet ved Fuldmægtig, for at høre Dom og svare Net <sup>2)</sup>). Hvorledes det videre gif med denne Sag, vides ikke, men i 1298 findes en Viceguardian for Klofret omtalt, hvilket viser, at det da maa have været i fuld Stand <sup>3)</sup>); altsaa have vel Biskoppen og Capitlet maattet give efter, for saa vidt man kan antage, at Klofret byggedes paa den fra først af anviste Tomt.

<sup>1)</sup> Det tørde dog nok ogsaa være muligt, at den Tomt, Hertugen ved Klofrets Stiftelse skjenkede Brødrene, ikke var den, paa hvilken Klofret senere blev anlagt, eller hvor Hospitalet nu staar, men saa længer inde i Byen, saa nær ved Biskops- og Chorsbrødre-Gaardene, at disse kunde paastaa, at det var deres Grund, samt at dette baade kan have været det Paastud, under hvilket Biskoppen vilde hindre Klofrets Anlæggelse, og tillige, under hiin Forudsætning, Narfagen til at de maatte anlægge dette længer ude. Men da intet med Biskop vides herom, har jeg blot ovvet at fremsætte dette som en Gissning.

<sup>2)</sup> Dipl. Norv. III. 31.

<sup>3)</sup> Dipl. Norv. VI. 30.

Med Dominicanerne eller Prædikebrødrene derimod synes Biskop Eivind, merkeligt nok, at have været i den bedste Forstaaelse, da man finder, at de paa et Provincialmode, holdt i Marhuus 22de August 1291, vedtog at hver Præst af deres Orden inden Provinsen skulde holde Forbønner for ham <sup>1)</sup>. Dette var nu vistnok en Opmerksomhed, der ogsaa blev mange Lærde og Læge til Deel, navnlig for Norges Bedkommende, Kong Erik, Hertug Haakon, Erkebiskop Torund, Biskop Narve af Bergen, Biskop Thorstein af Hamar, Hr. Guthorm Gydasen, Hr. Bjarne og Hr. Thore Haakonsson. Men det vidner dog om et venkabeligt Forhold mellem Ordenen og dem, for hvem Forbønnerne skulde holdes. Naastue staar denne gode Forstaaelse mellem Prædikebrødrene og Biskop Eivind netop i umiddelbar Forbindelse med en tilsvarende Misstemning mellem ham og Minoriterne, thi mellem begge disse Tiggerordener herskede der paa denne Tid megen Skinsyge, og de kunde saaledes vanskeligt have Venner tilfælles. Hermed hænger det vel ogsaa sammen, at Prædikebrødrene, der sees at have haft saa mange fornemme Venner, henvendte sig til den verdslige Magt om Beskyttelse, medens Minoriterne foretrak at vende sig lige til Paven.

88. Nye Underhandlinger med Danmark. Stilstanden fornyet ved Sammenkomst i Balgø. Hertug Haakon ogter Euphemia af Arnstein.

Medens de ovenfor beskrevne Stridigheder mellem Domcapitlerne i Nidaros og Stavanger og deres Foresatte, Biskopperne, fandt Sted, havde der, ifølge Stilstanden i Hegnesgavl hersket fuldstændig Baabenhvile mellem Norge og Danmark; Stilstanden var nemlig sluttet paa tre Aar indtil Sommeren 1298 <sup>2)</sup>. Den danske Konge var i denne Tid ogsaa for en Deel optagen af Erkebiskop Jens's Anliggende, thi ifølge dennes Klage, overbragt af Provst Jakob, som Kongen havde ladet sætte paa fri Fod, efterat han i nogen Tid havde deelt Erkebiskoppens Fangenskab, stadfæstede Pave Bonifacius Constitutionen „Cum ecclesia Daciana“, hvorved Interdict paabødes over hele Riget, og sendte Isarnus, Erkepræst i Carcassonne, som Legat til Danmark for at undersøge Sagen, og indstævne Parterne for Pavens Domstol. Isarnus ankom til Danmark i Februar 1296, efterat Erkebiskoppen allerede, som det ovenfor er omtalt, var undsluppen af sit Fængsel; og efter hans Foranstaltning drog Erkebiskoppen ud paa Vaaren selv til Italien, medens Kon-

<sup>1)</sup> Stephens: Brottskylden af en Dominicanerordens Capitelhof, Kjøbenhavn 1852, S. 12—15.

<sup>2)</sup> Se ovfr. S. 228—230.



gen sendte sin Cantzler Magister Martinus og Provst Guido i Ribe for at føre hans Sag ved den pavelige Curie. Erkebiskoppen fornegtede heller ikke nu det grundige Had, han maa have baaret til Kongen, i den korte Tid han havde været paa fri Fod; saa syg og daarlig han var, forsøgte han dog, som det synes, at indlede nye Stemplinger mod Kong Erik. Under Processen antede nemlig Erkebiskoppen senere over, at Kongen, uagtet givet Lejde for ham og hans Mænd, udstedt paa *Isarnus'* Forlangende, dog havde ladet flere af hans Mænd, gejstlige og verdslige, der havde begivet sig til ham paa hans Borg *Hamershuus*, berøve deres Gods, og fornemmelig paastod han, at Kongen havde ladet den lundske Chorsbroder *Alsle*, der var sendt som et særdeles Bud i Lund Kirkes Crende, anholde og plyndre. Men Kongens Befuldmægtigede svarede dertil, at Kongen ikke havde ladet tage Gods fra nogen af dem, der saa inde paa *Hamershuus*, undtagen en eneste, der efter Landets Love var erklæret fredløs for begangne Misgjerninger; hvad *Alsle* angik, da var han bleven anholdt som mistænkelig, eftersom Kongen, der vidste, at der nu færdedes saa mange Sendebud igjennem Landet, tildeels fra Fiender og Landsforrædere, havde tilholdt sine Embedsmænd, især dem i *Søhavnene*, nærmere at undersøge hvad deres Crende var; en saadan Undersøgelse, anstillet mod *Alsle*, havde vist, at han var sendt af Erkebiskoppen til Kongerne i Norge og Sverige, til mange anseede Mænd i begge Lande, ja endog til de Fredløse, og at han havde mange Breve til dem fra Erkebiskoppen mod Kongen, hvorfor han var bleven sendt til denne, som igjen efter *Isarnus'* Raad sendte ham til Lund, for at irettesættes af Capitlet <sup>1)</sup>. Det lader saaledes til, at *Alsle*, hvilken man efter Navnet at domme skulde antage for en Nordmand og derfor maaskee med Flid valgt til denne Sendelse, ikke engang naaede frem til Norge, eftersom det aabenbart var paa *Henvejsen*, ikke paa *Tilbagevejsen*, at han blev anholdt. Dette var vel ogsaa Erkebiskoppens sidste Forsøg for denne Gang paa at sætte sig i Forbindelse med den norske Konge og de Fredløse, thi snart efter forlod han Danmark, og kom ikke igjen, førend Paven's Dom var falden, den 20de Februar 1298, hvorved Kongen forpligtedes til at betale Erkebiskoppen i *Skadeserstatning* 4900 Mkr. brændt Sølvt, og Riget erklæredes under Forbud, indtil denne Forpligtelse opfyldtes <sup>2)</sup>. Kong Erik, som imidlertid i Juni 1296 havde haft sit Bryllup med den svenske Kongedatter *Ingeborg* <sup>3)</sup>, blev Maret efter ueens

<sup>1)</sup> Se herom Brevskaberne henhørende til Erkebiskop *Jens's* Proces i *Langebef's* Ser. r. D. VI. 236.

<sup>2)</sup> *Langebef's* Ser. r. Dan. VI. S. 328—329.

<sup>3)</sup> Dette omtales i en Mængde danske *Annaler*, se *Suhm* XI. S. 223.

med sin Broder Junker Christopher, saa at der endog nær var kommet til alvorlige Fiendtligheder mellem dem <sup>1)</sup>); uagtet Striden denne Gang blev bilagt, var dog dette det første ydre Tegn paa en Uenighed, som siden gik meget videre.

Den danske Konge havde saaledes al Marsag til at glæde sig over, at der for Djeblikket var Stilstand med Norge, og til at ønske at den ved det forestaaende Møde paa Gexholm maatte blive fornyet. Den blev imidlertid ikke ganske saa samvittighedsfuldt overholdt, som man skulde have ventet; i det mindste klagede man fra begge Sider over at den krænkedes. Fornemmelig ankede de Fredløse over, at de dem ved Stilstanden givne Løfter ikke fuldstændigt opfyldtes. Ifølge disse sendte vel den danske Konge, som det heder, strax efter Stilstandens Afslutning Breve til alle Landstying, at saavel de norske Fyrsters, som de Fredløses Mødrenegods skulde oplades dem, og det blev dem ogsaa virkelig opladt, baade hvad Kongen selv og hans Broder Junker Christopher havde i sit Værg. Men de Fredløse eller deres Fuldmægtige fik, heder det videre, ikke beholde det længer end til alt Kornet var tærsket og Landgildet skulde opbæres, thi da toge de kongelige det atter fra dem, baade i Sjælland, Skaane og Halland, og da en Hr. Thorkil Magnússon, stolende paa det Tilfagn, at de Fredløse skulde have Grik paa de mindre Øer, men kun ikke paa Hovedlandene, havde sendt sine Sverne til Lesø, hvor han synes at have haft Ejendomme, kom endeel af de kongelige over dem, toge dem alle til Fange tilligemed en Frænde af Hr. Thorkil, som de førte til Halsborg, hvor han siden blev henrettet, og optog af Hr. Thorkils Gods til henved 300 Mkrs. Værdi. Siden lod ogsaa Kongen optage noget af hans Gods, og endelig rovede Hr. Nils Brok, en af Kongens ypperste Mænd og Naadgivere, samme Hr. Thorkils Systerdatter og bortgiftede hende uden hendes og Frænders Vilje <sup>2)</sup>. Paa den anden Side klagedes der oftere fra dansk Side over at de Fredløse ikke havde holdt sig rolige eller Stilstanden efterrettelige. Altsaa var der Stridssemner nok at handle om ved Mødet paa Gexholm, der skulde holdes den 24de Juni. Dette blev dog, som man seer, udsat, uvisst af hvad Grund; der tales nemlig senere om en Overenskomst, som Hr. Audun Hugleiksson og Hr. Bjarne af Bjarkø omtrent ved denne Tid i de norske Fyrsters Navn sluttede i **Kjøbenhavn** <sup>3)</sup>, og hvorved det blandt andet synes at

<sup>1)</sup> Suhm XI. S. 263, 264.

<sup>2)</sup> Se Kong Haakens Auksefester i det ovenfor omtalte Manuskript af 1307 eller 1308, jfr. Guldseld I. S. 339 fig., Suhm XI. S. 76 fig.

<sup>3)</sup> Alt hvad man veed herom, indskrænker sig til hvad der fortælles i det af Danes kongen og hans Broder udsedte Brev for de norske Fyrster til Mødet

have været bestemt, at det Møde, der skulde have været holdt paa Egsholm, nu skulde udsættes til Mariemesse sidere (8de Septbr.), og holdes paa **Prestholm** eller det nærliggende **Balgø** <sup>1)</sup> ved Hallands Kyst. Til dette Møde udsedte den danske Konge og hans Broder Junker Christoffer et Lejdebrev for Kong Erik i Norge og Hertug Haakon; og Brevet befuldtes tilligemed Kongen og hans Broder ogsaa af Fyrst Wittslaw af Mügen, Hertug Erik af Sonderhalland og tolv danske Herrer (hvori blandt den før omtalte Niels Brok), der herved indestod for, at Lejdet skulde iagttages og aflagde Sed paa, at hvis Danekongen handlede derimod, skulde det staa enhver frit for at skjælde ham ud, hans Undersaatter skulde være løste fra deres Trostabsæed, alt hans Arvegods, rorligt eller urørligt, skulde heste som Underpant, alle den norske Konges Fordringer skulde have Fremme, og Erkebiskoppen i Nidaros med sit Capitel skulde kunne sætte Danekongen i Bann. Lejdet skulde gjelde for de norske Fyrster og deres Følge i 15 Dage, fra oven nævnte 8de September at regne, dog maatte Junker Erik af Langeland <sup>2)</sup>, den jydskke Hertugs Broder, og de Fredløse ikke indfinde sig der, eller komme Mødet nærmere, end til Helgø, ligesom heller ikke Ugmund Dans, der altsaa paa denne Tid maa have været i den Unaade hos Kong Erik, som ovenfor er omtalt, maatte komme det nærmere end til Naby. For øvrigt skulde den af Hr. Bjarne og Hr. Audun nys sluttede Afstale, hvis nærmere Bestemmelse man ikke kjender, staa ved Magt <sup>3)</sup>.

Det aftalte Møde fandt virkelig Sted, og, som man af senere Brevskaber kan see, paa **Balgø**, der ligesom **Prestholm** ej ligger langt fra **Vardeberg**, hvilket Slot, der nævnes som færdigt syv Aar efter <sup>4)</sup>, Brev

paa Balgø; det heder nemlig — efter Huitfeldts fjødesløse Udbrag —: „at den Forhandling, som fort tilførn var gjort i Kjøbenhavn med Herre Lennert Birkers og Odder Hugleikfson paa Herrerne's Begne, skulde staa ved Magt“. I disse Navne gjenkjendes strax de latinske Former Bernardus de Berkeroye og Odwynus Huglaci.

<sup>1)</sup> I Lejdebrevet selv nævnes **Prestholm**, i Manifestet derimod **Balgø**; men siden ej begge Dele nævnes i dette, sees det, at den til **Prestholm** berammede Sammenkomst maa have været holdt paa **Balgø**.

<sup>2)</sup> Han var altsaa paa denne Tid atter i Fiendskab med Danekongen, men Anledningen dertil kjendes ikke.

<sup>3)</sup> Huitfeldt I. S. 310, 311, Suhm XI. S. 277, 278.

<sup>4)</sup> **Vardeberg** Slot nævnes neppe tidligere end i det Brev af 8de Marts 1305, hvorved Brev Jakob af Halland afslaar sit Brevskab til Kong Haakon, blandt andet for den Vilstand, han havde ydet ham i at opføre Hunchals og **Vardeberg** Slotte (Dipl. Norv. IV. 60). Det gamle **Vardeberg** laa næsten en Meil's Vej nordenfor det nuværende, ganske nær ved det før omtalte **Varø**, og det er derfor al Grund til at antage, at **Vardebergs** er det selsomme Sted, som det, hvor **Vardeberg** Slot byggedes. Det er ikke usandsynligt, at et Slags Flekke

Jakob formodentlig netop paa den Tid havde grundlagt, maaffee endog paa det selvsamme Sted, der kaldtes **Warderhø** eller **Wardhø**, og hvor, som vi have seet, lignende Møder tidligere havde været holdte, nemlig i 1283 og 1293. Den norske Konge indfandt sig til dette Møde i Spidsen for en Flaade, eller havde, som det heed, Leding fra Norge, hvad enten nu denne Leding allerede var udbuden førend Mødet aftales i Kjøbenhavn, eller senere <sup>1)</sup>. Sandsynligviis var ogsaa Hertug Haakon i Følge med ham. Om Forhandlingerne selv erfares intet nærmere, kun siges der saa meget, at der sluttedes en ny Overeenskomst, eller rettere en ny Stilsstand, mellem begge Konger, saavidt skjønnes, til Midsommer 1300 <sup>2)</sup>, og omtrent paa de samme Vilkaar som det forrige, i det mindste blev det fremdeles vedtaget, at ingen af de Fredløse maatte opholde sig paa nogen Ø, hvor Kongen var paa samme Tid, eller overhoved nogensteds lade sig see for ham. Der er end videre al Grund til at tro, at Hertug Haakon ved denne Lejlighed selv underhandlede med Fyrst Bisflav, der sandsynligviis var tilstede, siden han nys forud havde besejlet Lejdebrevet som Forlover, om et Giftermaal med hans Datterdatter **Euphemia**, hvis Fader, Günther af Arnstein, Greve af Ruppin, allerede var død 1284, og for hvem Bisflav ganske traadte i Faders Sted <sup>3)</sup>. Thi det er vist, at Haakon egtede hende i den første Halvdeel

---

eller Fiskerleje allerede tidligere har ligget der, og at dette er det Gølfjerr, der herjedes af Nordmændene i 1256, se ovf. IV. 1. 8. 154.

- 1) Den 28de Juni, altsaa senere end den Tid, der var berammet til Mødet paa Cegholm, var dog Hertugen endnu i Oslo, thi da udgav han den store Retterbod for Færoerne. Der siges i det fgl. Haandskrift af de isl. Annaler, at Hr. Sturla Jonsøn og Thorlak Lagmand i 1298 kom ud til Island; i Flats-Annalerne, som for Resten henføre dette til 1299, tilføjes det, at de medbragte Breve, som stevnede tolv Bønder og tolv haandgangne Mænd over til Norge. Da hiint Haandskrift altid plejer at have den rigtige Løsemaade, er ogsaa vistnok des Angivelse om de tvende Herrens Ankomst til Island i 1298 den rette; men i saa Fald maa ogsaa de af dem medbragte Stevningsbreve være komne til Island i 1298, ikke 1299. Her kunde man fristes til at tro, at disse Stevninger, især af de haandgangne Mænd, havde Hensyn til Ledingen.
- 2) Det var nemlig netop ved den Tid, at Haakon efter at være bleven Konge gjorde sit første Tog til Danmark.
- 3) Om Euphemias Slægtskabsforhold findes der fuldstændig Oplysning i Nidel, Gesch. der geistl. Stiftungen der Mark Brandenburg, IV. S. 4 og 5, hvor kun den Fejl er begaaet, at Euphemias Morfader kaldes Jaremar, ikke Bisflav. Greverne af Ruppin stammede fra en gammel thüringisk Witt, der besad Familienborgen Arnstein, hvorfor ogsaa Günther af Ruppin i et Brev af 1256 kalder sig Günther af Arnstein, Greve af Wühlingen (hans ældre Brøder Walter havde da Ruppin). Günthers og Walters Fader Gebhard var død 1256, Walter døde 1279, og Günther som rigtignok allerede 1273 kalder sig Greve af Ruppin, døde 1284. Han havde to Døtre, Euphemia og Sophie,

af det følgende Aar, og den første Aftale om Giftermaalet synes saaledes vanskeligt at have kunnet finde Sted senere end paa den Tid, da Mødet holdtes. Hvorledes det for øvrigt gik til, at Vitslav, en Vasall af den danske Konge, kunde indgaa saa nøje Forbindelse med en Fyrste, der paa denne Tid stod i fiendtligt Forhold til hans Leensherre, vides ikke; maaſkee har den danske Konge selv ønsket Forbindelsen, i den Tanke at den skulde lede til endelig Fred; maaſkee har der og paa denne Tid været et mindre venstabeligt Forhold mellem Danekongen og Fyrst Vitslav, der var for mægtig til ikke at torde handle paa egen Haand, naar han fandt for godt. Som Euphemias Medgift vedtog Vitslav at betale 3000 Mkr. brændt Sølv efter kölnsk Vægt, hvorhos Hertugen forbandt sig til at give hende en Morgengave af 1000 Mkrs. Indtægt af sit Biskoppe, regnet efter gammel Tætt, samt tillige, som Livgeding, hele Bygds (nu Ladegaardsøen) med Tilliggelser <sup>1)</sup>. Efter Mødet drog Kong Erik tilbage til Bergen, hvor vi finde ham i November, og hvor han som sædvanligt tilbragte Julen. Hvor vidt Hertug Haakon strax vendte tilbage til Oslo eller fulgte med Vitslav til hans Hjem, eller til Danmark, for maaſkee her nærmere at aftale Fæstemaalet, vides ikke.

### 89. Kong Erik Magnússøns Død. Hans Personlighed og Folkets Vilkaar under hans Regjering.

Denne Overenskomst eller Vaabenstilstand til Balgø var den sidste, som Kong Erik sluttede med Danmark. Efter at være vendt tilbage til Bergen, hvor han den 13de November 1298 atter lagde sin Velvilje for Nidaros's Chorsbrødre (som han i Brevet kalder „sine egne Klerker“) for Dagen ved at tilstaa dem Domsret over 6 af Communens daglige Evende og Sætter af dem i alle Sager undtagen Drab, Lemlæstelse og Ubodemaal — dog Erkebiskoppens Frihed og Leen uforvrænket — samt fuld Myndighed, saa længe det behagede Kongen, til at paatale og beslætte alle de Kongedømmet vedkommende Sager, der maatte forefalde i Commune- og Præbende-Gaardene, i Hospitalgaarden og Kirkegaarden

---

der blev gift med Johan, Fyrste af Werle, samt tre Søner, af hvilke den ældste, Albrekt, døde allerede 1290, ligeledes efterladende tre Søner. Den Omstændighed, at Vitslav, Euphemias Morfader, ganske, som det sees, var traadt hende i Faders Sted, saa at han endog overtog Udbedelsen af hendes Medgift, og naar han emtalte hende, kaldte hende Datter, har givet Anledning til at flere virkelig have antaget hende for Vitslavs Datter; men i det fgl. Haandskrift af de isl. Annaler staar der udtrykkeligt at hun var hans Datterdatter; det samme siges af den paalidelige Detmar, ved 1299.

<sup>1)</sup> Dipl. Norv. IV. 61.

nordenfor Christkirken, med Ret til at oppebære alle deraf faldende Selter og Udtællinger i Løsøre, medens Kongen alene skulde have de faste Ejendomme, der maatte forbyrdes <sup>1)</sup>, er han — rimeligviis svag og sygelig, som han altid var siden sit Ulykkestilfælde i 1283 — falden i en langvarig Sygdom, da man siden Udstedelsen af hans Brev ikke hører det mindste fra ham førend hans Død berettes; denne indtraf ligeledes i Bergen, Mandagen den 13de Juli 1299 <sup>2)</sup>. Man ventede dog vel neppe hans Død saa hurtigt, da vel ellers flere Stormænd, navnlig Hertugen, havde været tilstede ved hans Dødsleje. Man har udtrykkelig Bidnesbyrd om, at Dagen før hans Død, 4de Søndag efter Trinitatis, vare, foruden Dronning Isabella, ogsaa Hr. Bjarne Erlingsson, Brynjulf Petersson, Sira Finn, Provst ved Apostelkirken, og tvende Prædikerebrodre tilstede i Breidastuen i Kongsgaarden, hvor han laa syg, og hvor de hørte ham sige, at da han i sit Testamente havde glemt sin gode Ven Biskop Narve, der altid havde været ham huld, blid og søjelig, stjenkede han ham herved Gaarden Thofte i Senjen til Ejendom og fri Forsøjning efter Behag. Men hverken Audun Hugleiksson eller Hertugen synes at have været tilstede <sup>3)</sup>; den første opholdt sig rimeligviis i Tunsberg ved sin Fehirdsle, og man tor maaskee i den Omstændighed, at ikke han, men derimod Bjarne Erlingsson, i den seneste Tid var umiddelbart om Kongens Person, see et Beviis paa at han nu stod sig mindre godt med Kongen, og at Bjarne tildeels havde indtaget hans Plads. Hertugen havde maaskee netop holdt sit Bryllup <sup>4)</sup>. Man maa antage, at Kong Erik blev begravet ved Christkirken i Bergen, hvis han ellers ikke valgte sig Hvilested hos sine Venner, Dominicanerne; man veed intet bestemt derom, da hans Testamente ikke længer haves.

Erik var ved sin Død endnu ikke 31 Aar gammel, efter at have baaret Kongenavn i 26 Aar, været virkelig Konge i over 19 Aar, og selv ført Kongemagten, i det mindste af Navn, i 17 Aar, samt efter at have været to Gange gift, første Gang allerede for 17 Aar tilbage.

<sup>1)</sup> Dipl. Norv. I. 89.

<sup>2)</sup> Om Kong Eriks Dødsdag har der været nogen Uvished, fordi Annalerne og Laurentius Saga nævne VI. id. Jul., d. e. 10de Jull. Men det kan ikke være noget tydeligere Bidnesbyrd, end det som indeholdes i de tvende Breve angaaende hans Gave til Biskop Narve af Gaarden Thofte, af hvilke det ene er trykt i Dipl. Norv. III. 64, det andet i Saml. V. 543. Her saar det udtrykkelig at han døde Mandagen efter Seljumanna-Messe, d. e. 13de Jull.

<sup>3)</sup> Audun Hugleiksson var dog i Bergen den 8de Februar 1299, og havde altsaa tilbragt Julen der, Dipl. Norv. II. 46; men hvis han eller Hertugen havde været der, da Kongen døde, vilde de upaatvivleligt have været nævnte i Brevet om Thofte.

<sup>4)</sup> Detmar siger udtrykkelig, at han blev Konge strax efter at have giftet sig.

Ved at see disse Tal, og overhoved finde ham omtalt som Konge i en lang Række af Aar, fristes man saa let til at forestille sig ham ældre end han virkelig var, og som en Følge deraf at tillægge ham større Tilregnelighed for de under ham stede Regjeringshandlinger, end det egentlig er tilbørligt. Men naar man sammenholder de desværre alt for sparsomme Efterretninger om hans Personlighed, saa vi det Indtryk, at denne var høist svag og ubetydelig, og at det for det meste var andre, der herskede i hans Navn. I hans Mindreaarighed var dette Naadet, med Dronningen i Epidisen; da han var bleven legalt myndig, skjønt endnu kun 14 Aar gammel, vedblev Dronningen at herske, om muligt med endnu større Magt end før, indtil sin Død 1287, og derefter synes Audun Hugeliksøn at have afløst hende indtil 1295, da maaske Bjarne Erlingsøn blev den, som fik mest at sige. Det er derfor heel ubilligt og urimeligt, naar man i de nyere Tider har givet ham Ogenavnet „Prestehader“ paa Grund af den Strid, der i hans Mindreaarighed fandt Sted med Gejsligheden <sup>1)</sup>, thi deels var det Formynder-Regjeringen, ikke ham, som yppede og førte denne Strid, deels viste Erik sig endog, efter selv at være kommen til Noret, personligt velvilligt stemt mod Gejsligheden, og søgte, for saa vidt hans Omgivelser tillode ham at raade sig selv, snarere dens Gavn end dens Skade; han søgte saa vidt muligt at megle Fred og Forlig i de Stridigheder, dens Medlemmer havde med Lægfolk og med hinanden indbyrdes; han synes ikke engang, i det mindste ej af egen Tilskyndelse, at have villet benytte sig af den Lejlighed, Striden mellem Erkebiskoppen og Domkapitlet i Nidaros frembød, til at udvide Kongedømmets Indflydelse paa Kirkens Beføstning; han viste sig gavmild mod Gejslige og gejslige Stiftelser, og han var, som vi have seet, meget vel anskreven hos Paven. Hiint Tilnavn, som hans Samtid og Eftertid i en lang Række af Aar aldeles ikke kjendte, som alene kan være grundet paa en Misforstaaelse, og som kun vækker falske Forestillinger, bør derfor ganske udslettes og gaa i Forglemmelse. Selv kaldte Erik sig i sine offentlige Breve stundom „Erik Magnus, med Guds Miskund Norges Konge, den kronede, Son af Kong Magnus den kronede“, eller kortere „Erik, med Guds M. Norges Konge“ o. s. v. Ogsaa paa de under hans Regjering prægede Mynter, hele eller halve Peninger, findes hans Navn og Titel deels skrevet ERIC MAGN(VS)

<sup>1)</sup> Saa vidt vides, forekommer Ogenavnet „Prestehader“ ikke forend i det af Worm forfattede Tillæg, der ledsager Peder Clausens Oversættelse af de norske Kongesagaer. Om Tilnavnet skriver sig fra Worm, eller fra P. Clausen, eller fra en eller anden yngre islandske Samler, vides ikke.

REX NORVEG(IE), eller REX ERICVS, eller ERICVS REX NORWEG(IE). Ved flere af disse, om hvis slette Gehalt der ovenfor er talt, er det for øvrigt at merke, at de, hvad der endnu paa den Tid i Europa var en Sjeldenhed, fremstille Nigsvaabenet, nemlig Løven med Øren <sup>1)</sup>. — Med sin Broder Hertug Haakon synes Erik at have levet paa den bedste Fod; der findes i det mindste intet, der tyder hen paa at de, efter at være komne til Myndigheds-Marene, stode paa nogen spendt Fod med hinanden; saa vidt man kan skjønne, overlod Erik sin Broder ganske Forvaltningen af hans hertugelige Leen, uden i mindste Maade at blande sig deri, ligesom man heller ikke finder Spor af at Hertugen har søgt at trænge sig ind i Kongedømmets Styrelse, saa megen Opfordring han end kan have haft dertil, især da Audun Hugleiksson, der aabenbart var ham personligt forhadet, havde faaet Magten i Hænderne. Dog kan det nok være muligt, at denne Omstændighed har bidraget meget til, at Hertugen ikke oftere var sammen med sin Broder, nemlig fordi han ikke kunde finde sig til Rette i dennes Omgivelser; for Erik var det vistnok ogsaa belejligt at optræde uden Broderen ved Siden, da en Sammenligning mellem dem alt for meget vilde falde ud til dennes Fordeel. Erik var sygelig, halt, og ganske vist overhoved af et uanseeligt og mindre fordeelagtigt Ydre, medens det derimod rimeligviis tydeligt aabenbarede sig i Hertugens Udortes, at han var sin Broder langt overlegen i Kraft og Evner; i det mindste synes man at maatte slutte af det Tilnavn „Haalegg“ (d. e. Højlegg) der gaves ham af Islændingerne, at han har været høj af Væxt, et Fortrin, Nordmændene altid satte megen Pris paa hos sine Fyrster.

Folkets Villkaar synes under Kong Eriks Myndighedstid at have været taalelig gode, i det mindste tales der efter Uaaret og Sygdommen i 1283 ikke om nogen større Ulykke, som overgik det. Thi at der om Vintren 1296 indtraf en usedvanligt stærk Frost, saa at man skal have kunnet ride fra Oslo til Jylland <sup>2)</sup>, behøver ikke at have medført nogen

<sup>1)</sup> Se Holmboe das älteste Münzwesen Norw. S. 42. Her anføres fem Varieteter, a) en Pening: paa Fremmsiden + REX ERICVS: en Krone, paa Bagsiden + CRVX: III(ES)V XPI: et Kors; b) en Halvpening, paa Fremmsiden + ERIC MAGN REX NORVEG: det norske Vaabenskjold med Løven, paa Bagsiden CRV. SCA. IHV. XPI. Et stort Liljeskors, med Elljer mellem Armene; c) Halvpening, paa Fremmsiden + ERIC MAG REX NORVE — det norske Vaabenskjold — paa Bagsiden som den foregaaende; d) Pening, paa Fremmsiden + ERICVS. REX NORWEG — kronet Ansigt — paa Bagsiden + CIVITAS: BERGENSIS. Kors med Rosetter mellem Armene; e) Halvpening, paa Fremmsiden + ERICVS REX — kronet Ansigt — paa Bagsiden CRVX: CRISTI i et Kors med et Smaaskors mellem Armene.

<sup>2)</sup> Se Annalerne i Fant's Scr. rer. Svec. I. S. 26, 55.



Ulempe, eller at regnes som nogen Landeplage. Den Omstændighed, at Norge kunde udholde de hyppige Krigstog til Danmark uden, som det synes, at føle sig saa særdeles trykket derved, rober en temmelig god Forfatning; af den Umag, den franske Kong Philip aabenbart gjorde sig for at faa Norge paa sin Side, og af de Forpligtelser, Hr. Audun Hugleikssøn paa Norges Vegne kunde vedtage — om han end her lovede alt for meget — kan man dog slutte saa meget, at Norge endnu vejede meget i den politiske Begtstaal, og at det norske Folk i Udlandet betragtedes som mægtigt og frigerisk. Men hvad man kunde berygte, om Kong Erik havde levet længer, det var vistnok, at Aristokratiet paany skulde faa for stor Overhaand ved Siden af hans personlige Svaghed, og at et Lendermandsvelde, liigt det, der havde fundet Sted under Harald Gilles Sønner og Magnus Erlingssøn, men langt mere utaaaleligt, fordi det ikke hvilede paa de national-patriarchalske Forhold, som hiint, skulde være blevet oprettet. Under Formynder-Regjeringen havde Baronerne vistnok allerede forsøgt det, og virkelig udøvet en ikke ringe Magt, men de hemmedes dog vist endeel af den myndige Dronning, og da hendes Søn opnaaede den legale Myndighedsalder, vidste hun med saa kraftig Haand at gribe Regjeringens Tøjler, at kun den enkelte, hun selv begunstigede, kunde naa nogen mere fremragende Magt. Da hun var død, og den velmenende, men svage, Konge selv skulde regjere, kom der en gunstigere Tid for Aristokraterne. Hvis der da havde været forundt Kong Erik et langt Liv, vilde de upaatvivleligt ikke have endt, førend Kongemagten blot var bleven til en Skugge af hvad den var i Haakon Haakonsføns og Magnus Haakonsføns Dage. Nu kunde man vistnok, med Blikket vendt mod de Begivenheder, der nogle Mennefsaldrer senere fandt Sted, fristes til at spørge, om Norge ikke vilde have været vel faren med en saadan Tingenes Orden. At den maaskee vilde have bevaret Folkets Selvstændighed længere end denne bevaredes, ja muligviis endog vedligeholdt den ud over de kritiske Perioder, er sandsynligt, men en anden Sag er det, om dette igjen vilde have været til Norges sande Gavn. I alle Fald er det her ikke Stedet nærmere at undersøge dette. Her være det nok at bemærke at Kong Eriks Død, og hans Broder Hertug Haakons Tronbestigelse, bragte den Udvikling af det monarchiske Princip, der siden Kong Magnus's Død havde været standsset, atter i Gang.

90. Hertug Haakon bliver Konge. Han hyldes og krones i Nidaros.  
Audun Hugleikssøn fængslet.

Da Kong Erik døde, kun efterladende sig en toaarig Datter, ingen Søn, var hans Broder Hertug Haakon ifølge Loven den rette Tron-

arving, og saasnart Efterretningen om Broderens Død kom til ham, sandsynligviis i Oslo, skyndte han sig derfor nord til Throndhjem med sin unge Hustru for at lade sig hylde paa Dretning og umiddelbart derefter krone tilligemed hende i Christkirken. Dette skede, som man ved at sammenholde flere senere Brevskaber kan see, ikke fuldt Maanedsdagen efter Kong Eriks Død, nemlig St. Laurentii Dag den 10de August<sup>1)</sup>, og det var første Gang at man paa denne Maade saa Hylningen og Kroningen foregaa under eet. Den dobbelte Ceremoni gik for sig med al den Pragt, man i Hast kunde skaffe til Veje. Lige fra Dren, hvor Hylningen var foregaaet, og til Christkirken var Vejen og Gaden belagt med Duunklæder, Pell og Baldakin; det synes derfor, som om Kongen umiddelbart fra Hylningen ude paa Dren begav sig i Procession op til Christkirken, hvor Dronningen rimeligviis allerede ventede ham, og hvor Erkebiskop Torund forrettede Kroningen. Alle de ypperste Mænd i Norge og en Mængde Udlændinger, heder det, vare tilstede, og man saa den største Masse Folk, der i Norden kunde tænkes samlet paa eet Sted: Kongen holdt siden et herligt Gjæstebud og gav den hellige Kirke mange Privilegier og Retterbøder, ligesom han ogsaa søgte at forlige Erkebiskoppen og Chorsbrødrene, der nu atter vare blevene Uvenner, hvilket dog kun lykkedes ham for en ganske kort Tid, thi saasnart han havde forladt Byen, siges der, begyndte den samme Trætte paany<sup>2)</sup>. Haakons Ophold i Throndhjem varede heller ikke mere end i det højeste nogle faa Dage, da vi allerede den 24de August finde ham i Bergen, hvor han sandsynligviis paa denne Dag (St. Bartholomæi Dag) ogsaa lod sig hylde for Gulathinget, og hvor han, selvsamme Dag, under eet be-

<sup>1)</sup> Se Lange, i Dipl. Norv. I. Indl. S. XXVII, hvor det vises, at Dagen, fra hvilken han regnede sin Regjering, altsaa Hylningsdagen, var efter 9de August og før 12te August; da nu Hylningen skulde foregaa paa en Søn- eller Festsdag, og ingen saadan indtreffer mellem 9de og 12te August, uden St. Laurentii Dag, den 10de, bliver det saaledes paa denne, Hylningen og Kroningen foregik. Vel siges der i Flats-Annalerne, at Kroningen foregik paa Allehelgensdag, men dette er aabenbart urigtigt; Allehelgensdag var Haakon ikke engang i Nidaros, thi baade 16de Oct. og 24de Novbr. finde vi ham i Oslo (Norges gl. Love III, Kb. 12, og Dipl. Norv. II. 55). Det fgl. Haandskrift af Annalerne nævner ingen Dag, men siger kun at han blev kronet paa samme Tid, som han fik Kongenavn. Heller ikke Laurentii Saga, der taler udførligt om Hylningen og Kroningen, nævner Dagen. Den sündrige Forordning, Keyser har fremsat i en Note til S. 92 i „den næste Kirkes Historie“ Vol. II., at allraheiligramessu kan være en gammel Væstfest for å laurentius niessu, forfortet, har vist fuldkommen sin Rigtighed.

<sup>2)</sup> Laurentius Saga Kap. 13. Den Omstændighed, at Vejen fra Dren til Kirken var belagt med Klæde, viser netop at Kroningen foregik umiddelbart efter Hylningen.

kræftede alle de Retterbøder og Forordninger, hans afdøde Broder havde givet Bergen, ved derom at udstede et Brev, som han i Mangel af eget Rigs-Segl, der endnu ikke kunde være ferdigt, lod besegle med Kong Eriks Segl og sit eget Secret, udtrykkeligt tilføjende i Brevet, at Be-  
 kræftelsen ikke skulde gjelde længere end til han fandt for godt at give en ny Anordning <sup>1)</sup>. I Bergen forblev han til sidst i Maaneden, da han endnu den 28de August derafra udstedte et Beskyttelses-Brev for Chorsbro-  
 drene i Nidaros, som sandsynligviis havde sendt et Tilbud efter ham for at melde, at Trætten med Erkebiskoppen var udbrudt paa ny, og at de  
 atter trængte til hans Børn <sup>2)</sup>. Den tredie September finde vi ham paa Hvitingsø, udenfor Stavanger, altsaa paa Sø-Nessen østover <sup>3)</sup>; da  
 Nyfylke og sandsynligviis ogsaa Egdafylke allerede hørte til hans Her-  
 tugdomme, behøvede han ikke at lade sig bylde der, lige saa lidet som paa  
 Dplandene og i Oslo-Syssel; kun Bestfold og den østre Deel af Viken  
 stode endnu tilbage, eller Haugathing, Borgarthing og Elvebakkens Thing.  
 Men her synes det, som om han har mødt nogen Modstand, i det mindste  
 af Hr. Audun Hugleikssøn. Der fortælles nemlig kort og godt, uden  
 videre Tillæg, at denne i Maret 1299 efter Kong Haakons Tronbestigelse blev kastet i Fængsel <sup>4)</sup>, og tre Aar efter blev han henrettet, som  
 det nedenfor nærmere skal fortælles; den Slutning ligger saaledes nær,  
 at han som Fæbirde i Tunsberg har gjort Vanskeligheder ved at opgive  
 Kong Haakon Tunsberghuus, eller maaske endog, vel vidende at Haakon  
 ikke var ham gunstig, har vægret sig ved at erkjende ham og søgt at  
 hindre hans Hylдинг paa Haugathing, eller overhoved har traadt i Alf  
 Erlingsøns Fodspor, skjønt forgjeves og til des større Skade for ham  
 selv, saa at Kongen nu virkelig kunde give ham Landraadesag. Des-  
 værre nævnes der intet om Marsagen til hans Fængsling, og der her-  
 sker en fuldkommen Tausbed over hvad Kongen foretog sig, og hvor han  
 ferdedes lige fra hiin 3die September, da han var paa Hvitingsø, ind-  
 til 16de October, da vi atter finde ham i Oslo. Vi vide saaledes ikke  
 engang, om han kom saa langt som til Rigsgrændsen, for at lade sig  
 bylde. Saa meget kan dog sees, at om Hr. Audun virkelig har bovet  
 at byde ham Trods, var denne dog snart besejret, og ved Kongens Til-  
 bagekomst til Oslo, sandsynligviis i de første Dage af October, kan han  
 ansees at have været i ubestreden Besiddelse af Tronen.

<sup>1)</sup> Norges gl. Love III. Nb. 11.

<sup>2)</sup> Dipl. Norv. II. 52.

<sup>3)</sup> Sammest. 53.

<sup>4)</sup> Isl. Annaler ved 1299.

Haakon var ved denne Tid kun 29 eller i sit 29de Aar, altsaa i sin kraftigste og mest blomstrende Alder. Han havde, som de fleste af Kong Sverres Vilinger paa Norges Trone, lært mere i sin Ungdom, end Fyrster paa hans Tid plejede, thi han kunde baade tale og læse Latin <sup>1)</sup>, hvilket forudsatte, at han ogsaa kunde skrive sit Modersmaal, ligesom det er høist sandsynligt, at han forstod og talte det allerede i den Tid, i det mindste ved det norske Hof, saa yndede franske Sprog. Vi ville i det følgende komme til at omtale, hvorledes han søgte at forfremme Oplysning og Kundskaber ved sit Hof. Paa sin Dygtighed, Kraft og Iver i at føre Styrelsen havde han allerede som Hertug givet Prover; end mere lagde han dette for Dagen i sin mere udvidede Virkekreds som Konge. Dog er det nok muligt, at denne Kraft var parret med vel megen Strengbed, og ikke altid understøttedes af den fornødne Fremsynethed og Statsklogskab; man kan imidlertid mere ane og føle dette end anføre isjnefaldende Exempler derpaa. Hans Hustru Dronning Euphemia maa efter alt, hvad der fortælles om hende, have været meget elskværdig; selv livsglad og munter, synes hun og at have ville udbrede Glæde og Lystighed omkring sig; blandt de Fornøjelser, hun søgte at berede sig selv og sine Omgivelser, var ogsaa Læsningen af de paa den Tid saa udbredte og yndede franske Ridderromaner. Hun beskrives som meget smuk, skjønt hun paa den Tid, da hun egtede Haakon, ikke længer kan have været saa ung; da nemlig hendes Fader døde allerede i 1284, og optræder som fuldmyndig Mand allerede i 1256, maa man antage at den Tid, da hans fleste Børn bleve fødte, falder mellem 1260 og 1270, hvilket ogsaa godt stemmer dermed at hans ældste Søn Albrecht, Euphemias Broder, allerede var død 1290, efterladende flere Børn. Euphemia, Brev Günthers ældste Datter, var saaledes neppe fød senere end 1270, og altsaa ved sit Giftermaal med Haakon i det mindste 29 Aar gammel, eller af samme Alder som han. Hun skal ogsaa tidligere have været forlovet med Nikolas Fyrste af Moscov, der hævdede Forbindelsen med hende <sup>2)</sup>. Om Haakons tidligere Plan at egte en engelsk Dame, og det paa hans Begne aftalte, men ikke istandbragte Giftermaal med Isabella af Joigny er ovenfor handlet; derhos havde han haft en Forbindelse i Landet selv med en Kvinde, hvis Navn ikke kendes, og som omkring 1290 havde født ham en Datter, ved Navn *Agnes*, hvilken han offentligt vedkjendte

<sup>1)</sup> Vi ville nedenfor see, hvorledes han ved et Forsøg paa at tilføje Orkneyfjællens Etrid med Gherobrodrene holdt en Tale paa Latin. Hans sandsynligvis egenhændige, latinske Paategning paa Retterbedebrevet til Bergeerne er allerede omtalt.

<sup>2)</sup> Westphalens Mon. I. 273, 275.

sig som saadan, og som lader til at have nydt samme Hæder som om hun havde været hans egtfødde Datter <sup>1)</sup>).

Vi erfare af hvad der senere fandt Sted, at Kong Haakon allerede ved sin Tronbestigelse maa have foresat sig at bringe den Magt, Hovdingerne havde tiltaget sig under hans Broders Tid, især under Formynder-Regjeringen, inden de tilbørlige Skranker. Det lader ogsaa til, at han med megen Misfornøjelse fandt, og vel allerede længe stille havde harmet sig over, at mange af Magnaterne havde benyttet sig af Kong Eriks Svaghed til at skaffe sig Gaver eller Overdragelser af Jordegods, der hørte Kronen til, hvorved dennes Ejendomme og Indtægter forringedes; thi det vil i det følgende blive viist, at han foretog en formelig Reduction eller almindelig Tilbagekaldelse af bortskjenket Krongods, saavel som af alle Syssler og Forleninger. At Kongen ikke strax ved sin Tronbestigelse benyttede sig af den Lejlighed hertil, som frembød sig, da Sysslernes og Jordegodsenes Indehavere efter gammel Vedtægt skulde melde sig til at saa Overdragelsen fornyet eller bekræftet, kommer vel deels af, at han ikke strax vovede at slaa et større Slag, men vilde vente, til han havde befæstet sig paa Tronen, deels ogsaa deraf, at han sandsynligviis foresandt saa meget, der uopsætteligt maatte udrettes, at han først maatte henvende al sin Opmerksomhed derpaa, førend han skred til nogen gennemgribende Reform, og vel ogsaa frygtede for at sinke Forretningernes Gang, om han nu strax vilde have omgivet sig med et nyt Embedspersonale. Thi i flere af de Anordninger, han udgav i sine første Regjeringsaar, utrer han udtrykkeligt, at han formedeltst mangehaande Forretninger (sakis skjolskyldu) ikke har kunnet sætte sig saa nøje ind i den ham forelagte Sag, som fornødent til at treffe en ny Bestemmelse derom, men bestemmer derfor, at det indtil videre skal blive ved det Gamle, eller ved det ham forelagte Udkast <sup>2)</sup>. Saaledes var Tilstanden i hans første Regjeringsaar saa at sige kun provisorisk eller midlertidig. De fleste Syselmænd og højere Embedsmænd, med Undtagelse af Hr. Audun

1) Agnes's Alder kan ikke saa meget sluttes deraf at hun allerede 1302 blev bortfestet til Hasthor Jonsøn, da hun da — efter hvad der i den Tid hyppigt indtraf — gjerne kan have været et Barn, som af den Omstændighed, at hendes Sønnen Jon og Sigurd Hasthørsønner maa antages at have været komne til Skjels Nar, da de i 1333 begyndte Stempylinger mod deres Fætter Kong Magnus. Dog kan Agnes nok være noget yngre end ovenfor er antaget.

2) Saaledes f. Gr. i hans midlertidige Bekræftelsesbrev af 31te Mai 1305 paa det jemtelandiske Regulativ for Tiende og Presterektigheder, se nedenfor; fremdeles i Indledning til den store Reform-Retterbod af 1308 („Skjunt vi formedeltst Travlsked ej have saaledes efterseet som vi burde og ønskede, da vi overtogte Regjeringen“).

Hugleiksson og de saa, der maaskee kunne have været indviklede i hans Sag, synes for det første at have vedblevet hver i sin Stilling; vi finde f. Ex. Hr. Thore Haakonsson fremdeles i Skidushylla, og alle Lagmændene i deres Embeder <sup>1)</sup>). Imidlertid er det umuligt andet, end at Hovdingerne meget vel følte det uvisse i deres Stilling, og den maatte desuden aabenbare sig ved den Fornælse af deres Syses- eller Forle- nings-Brev, som de ej kunde undgaa at tage, thi Fornælsen kan her kun være givet i Udtryk, der antydede det midlertidige. Under saadanne Omstændigheder kan man derfor nok forstaa, hvorledes Audun Hugleiksson, der havde besiddet saa stor Magt, og, som man erfarer, benyttet sig deraf til at skaffe sig en overvættets Mængde Jordegods, kan have gjort Banstæligheder ved at underkaste sig Kongen, eller at frasige sig sit Embede paa dennes Fordring. Ogsaa den forhenværende Lagmand paa Island, Jon Einarsson, maa have viist Trods, siden han hjemsogetes med Kongens særdeles Unaade, og straffedes som de haandgangne Mænd, der viiste Gjenstridighed eller Ulydighed. Han blev nemlig ved de tvende Middere, Hr. Sturla Jonsson og Hr. Erlend Olafsson, der just var kommen til Island, og maaskee endog var sendt i dette Errende, „sagt ud af sin Værdighed“, det vil sige formeligt berøvet sin Riddertitel <sup>2)</sup>). Hvad han havde forbrudt, siges ikke, men staar maaskee i Forbindelse med, hvad der fortælles, at der i 1298 eller 1299 stævnedes 12 Bønder og 12 haandgangne Mænd over til Norge, hvilket man muligviis kan ansee som Tegn, til at der har steet Bevægelse, sigtende til at losrive Landet fra Norge, i hvilke da Jon Lagmand maaskee kan have deeltaget. Han rejste Næret efter over til Norge, vistnok for at forsvare sig eller bede Kongen om Naade, men, som det lader forgjæves; thi

1) Se f. Ex. Hr. Thore Haakonssons Brev af 20de Marts 1303, hvor han omtaler sin Embedsreise gennem Thelemarken 1302, Dipl. Norv. I. 95. Bice Lagmand i Skidan forekommer endnu i 1308, Dipl. Norv. I. 116; Sigurd paa Rande i Rysfylke, Sigurd paa Aga, Nikolas i Bergen o. fl. ville i det følgende blive omtalte.

2) De isl. Annaler, ved 1299. Dipl. Norv. II. 64 sammenholdt med 41 visser, hvorledes Affattelse fra Hirdmandsøverdigheden for Ulydighed stæde; Hirdmanden Gili Skodra, Broder og Arving af Hr. Markus Dylla, havde allerede i længere Tid unddraget sig fra at udrede de Legater, denne havde givet til Christkirken og Chorsbrødrene i Aldares. Ved hiint Brev, dateret Bergen den 5te Oct. 1301, befaler Kongen paa det strengeste Gili Skodra at efterkomme Testamentet, inden 14 Dage, i modsat Fald skulde Hr. Baasse Guthormsson (Sysesmanden) og Hr. Peter Petersen paa Spaanhelm „sige ham af Tjenesten“. Han var kun Hirdmand, derfor bruges her ikke Ordet „Rasnbót“, men kun „Tjeneste“; Jon Lagmand derimod var Ridder.

han kom tilbage i 1301, fremdeles uden Herretitel, og døde fem Aar efter <sup>1)</sup>).

Som Cantsler beholdt Haakon, ogsaa efterat have besteget Tronen, den dygtige Sira Måke, hvorimod Kong Eriks Cantsler Hr. Baard Serksøn gik af; han døde allerede i 1301 og var sandsynligviis en meget gammel Mand <sup>2)</sup>). Måke Cantsler maa vel betragtes som Kong Haakons fornemste Hjælper og Raadgiver i de Regjeringshandling, han foretog i den første Halvdeel af sin Regjeringsstid. Som Merkesmand nævnes umiddelbart efter Kong Haakons Tronbestigelse Hr. Agmund Sigurdsøn af Hestbo i Nysfalle, der rimeligviis allerede beklædte denne Værdighed, medens han var Hertug <sup>3)</sup>). Hvo der var hans Stallare, vides ej. Olaf Naguridsøn af Stein, hvorom der tidligere er talt, var netop død i 1299. Han havde været gift med Magnhild Hallkellsdatter, sandsynligviis en Datter af Hr. Hallkell Krokedans, som Alf Jarl lod dræbe, og havde med hende Datteren Brynhild, der synes at have været gift med en Hr. Aflak, sandsynligviis Hr. Aflak Magnvaldsøn, der synes at have aflest Hr. Thore Haakonsøn som Søsfuldmand i Stidusysfel <sup>4)</sup>).

Haakon vedblev ogsaa som Konge at have sin egentlige Residens i Oslo, som han ved et langvarigt Ophold havde faaet kjær, forstjønnet og ophjulpet, og hvor han desuden bedre kunde holde Øje med de i Danmark og Sverige forefaldende Begivenheder, i hvilke han selv tog en saa virksom Deel igjennem hele sin Regjeringsstid. Oslo blev derved paa en vis Maade Rigets Hovedstad, hvilket det, og dets Efterfølger, Christiania, ogsaa senere har vedblevet at være. Det var sandsynligviis for at have en paalidelig Tilsynsmand i Bergen, hvor han nu selv sjældnere opholdt sig, at han forflyttede Hr. Basse Guthormsøn

<sup>1)</sup> Isl. Annaler ved 1306. Her kaldes han atter „Hr. Jon Lagmand“; maaskee han senere var tagen til Naade igjen.

<sup>2)</sup> Det er dog muligt at dette er at hense til 1298, se ovf. S. 306 Not. 2.

<sup>3)</sup> Agmund Sigurdsøn i Hestbo, Merkesmand, nævnes ved 1300 i Dipl. Norv. IV. 49, 2den Juni 1302 i Dipl. Norv. IV. 54. Som Ridder nævnes han allerede ved Hegnesgavl-Stilstanden 1295, se ovenfor S. 230, og 1297 i Dipl. Norv. I. 84.

<sup>4)</sup> Olafs Død 1299 emtales i Annalerne. At han var gift med Fru Magnhild, sees hos Abfalen Pedersøn, Suhms Saml. II. 94; ligeledes sees det af Fru Magnhild Hallkellsdatters eget Brev af 6te Febr. 1282, hvorved hun selgte en Deel af Sæm i Sogn til Munkelivkloster, at hendes Mand heid Olaf; hun sætter nemlig „sin Olafs“ Indsegl for Brevet (Munkelivsbogen S. 138). Ved Brev af 1290 (Steds S. 140) folgte hun mere af samme Gaard; her nævner hun som Vidner sin „Maag“, Hr. Aflak, en Hr. Bilsam (sandsynligviis af Torge paa Haalogaland), og sin Datter Fru Brynhild.

derhen fra Stavanger som Spsfelmand <sup>1)</sup>. I Bergen vedblev ogsaa Enkedronningen Isabella at bo, men som det synes meget indgetogent, under Biskoppens særdeles Beskyttelse <sup>2)</sup>. Da Kongen ikke kunde flytte hele Apostelkirken med dens Personale til Oslo, søgte han, allerede umiddelbart ved sin Tronbestigelse, at sætte sin nys stiftede Capelgejstlighed ved Marielirken i Oslo i en næsten lige saa glimrende Stilling med Hensyn til Indtægter og Anseelse. Paa selve Kroningsdagen gav han den saaledes betydelige Gaver, navnlig hele Ledingen af to Skibreder paa Follo, med det bestemte Forbehold, at hverken han selv eller hans Eftermænd skulde kunne tage denne Gave tilbage. Maret efter, paa det Tog til Danmark, hvorom nedenfor skal handles, stadfestede han denne Gave, og bestemte nøjagtigt Udstrækningen af de dem i Oslo skjenkede Tomter, saaledes at deres Gaard grændsede umiddelbart op til, og kom til at staa i den nøjeste Forbindelse med Kongsgaarden <sup>3)</sup>. Han skjenkede dem ligeledes nogle Tomter, som han før havde givet Hr. Bjarne (formodentlig Hr. Bjarne Lodinsøn) og Hr. Sæbjørn Helgesøn, men som vare faldne tilbage til Kronen, fordi de ikke havde bebygget dem inden den rette Frist. For disse Tomter skulde de være fri for Leding og al Slags Sold, Skat og Skyld undtagen Tjebngilde og Mejeemaal. En af Kongen tilforordnet Lægmand, rimeligviis Spsfelmanden, skulde paa deres Anmodning være forpligtet til at straffe deres Svenne og Tjenestemænd, der dagligen vare paa deres Koft, hvad enten de for saa sig inden- eller udenfor deres Gaard, undtagen i Kongens egen Gaard, Skib eller Nærvarrelse. Det forstod sig af sig selv, at Chorsbrødrene ogsaa skulde oppebære Sektten for alle deslige ikke undtagne Sager; det fremgaar ogsaa af hvad Kongen end videre bestemte, nemlig at hvis Udengaardsmænd, der ej stode i deres Tjeneste, forbrøde sig paa de nys nævnte Tomter saaledes at de forfaldt i Sekt, skulde Chorsbrødrene have hele Kongedømmets Met, undtagen hvis det var skeet i Kongens egen Nærvarrelse. End videre overdrog Kongen dem en Mølle med tilhørende Lykke, samt nogle

<sup>1)</sup> Hr. Basse nævnes endnu som Befalingsmand i Stavanger i Brev af 7de April 1299 (Dipl. Norv. II. 48); men i October 1301 finde vi ham i Bergen, see Kongens før omtalte Brev til Gullif Skodra, saavel som Vidnesbrevet af 18de September 1309 (Dipl. Norv. I. 122) hvor der tales om en Sed, aflagt for nogle Aar tilbage for Biskop Narve, Hr. Basse Guthormsøn, „der da var Spsfelmand i Bergen“, o. s.; Narve døde 16de Oct. 1304.

<sup>2)</sup> Ved Brev af 25de Marts 1324 overlod Biskop Audsinn i Bergen Dronning Isabella for Livstid en Biskopsstolen tilhørende Gaard ved Siden af Biskops-gaarden, tildeels af Steen, „fermedelt den mangfoldige Godvilje og mange Velgjerninger, hun havde vist hans Formand, Bergens Biskopper, og især ham“. Dipl. Norv. II. 152.

<sup>3)</sup> Nemlig Brev, dateret Esfergerne den 22de Juni 1300, Dipl. Norv. I. 92.



Søboder. Fremdeles tog han Kirken, Kirkegaarden, deres Tomter, dem selv samlede og enkeltviis, deres Eviene og deres Tjenestemænd samt alt hvad de ejede og ejendes maatte vorde, under Guds og Kongedømmets Beskyttelse i alt hvad Ret var. Hvis nogen dræbte eller saarede en anden i Mariekirken eller paa Kirkegaarden, skulde han have forbrudt Liv og Lemmer, Guds og Fred, som om det var skeet i Kongens eget Paasyn, og hans Løsøre skulde anvendes til Kirkens Vedligeholdelse <sup>1)</sup>, saaledes som Kongen fandt det tjenligst. Hvis nogen forgreb sig paa selve de Gejstlige, „som der tjente Gud og Kongedømmet“, da skulde det Tjegnild eller de Bøder som derfor udrededes, tilfalde Kirken til Vedligeholdelse, medens Kongen forbeholdt sig at raade for Fredkjøb og Landsviist; Løsøret skulde og tilfalde Kirken, hvis Sagen blev Ubodemaal. Kirken skulde have tre Mænd ledige for Nævninger og alle slags Ledingsferder, hvad enten de vare kongelige haandgangne Mænd eller indenlandske eller udenlandske Kjøbmænd. Deres Provst eller Formand skulde have Lendermands Ret eller Rang med alle dertil hørende Udmærkelser, de Prester af dem, der havde Præbender, skulde have Nidderes Ret, Vicarier samt Diakoner Hirdmands, og Klerker Kjertesvends. Saaledes fik da saavel Provsten som Præbende-Presterne Herretitel. Ved en streng Skrivelse blev det siden forbudt Alle og Enhver, og navnlig de kongelige Udbudsmand, at hindre Mariekirken i Besiddelsen af de den tillagte Ejendomme. Indrømmelsen af disse overordentlige Begunstigelser, der endog synes at have overgaaet, hvad der hidtil var blevet Apostelkirken i Bergen til Deel, og som staar i Forbindelse med mere omfattende Planer til at stifte en egen kongelig Capelgejstlighed over hele Riget, hvorom der i det følgende vil blive handlet udførligt, skyldes vistnok for en stor Deel Cantsleren, Magister Malt, der selv, maaskee ved Kongens Kroning, beskikkedes til Provst ved Mariekirken <sup>2)</sup>.

Efter Kong Haakons Tronbestigelse finder man aller først endeel geistlige og verdslige Herrer tilfammen bencævnte „Raadet“ ved Siden af en myndig Konge. Under Formvnder-Regeringen havde man, som ovenfor viist, kaldet de Herrer, der styrede tillige med Dronningen, Raadet, og denne Bencævnelse havde ogsaa vedligeholdt sig om dem, der stode ved hendes Side efter at Kongen havde naaet den legale Myndighedsalder <sup>3)</sup>. Dog hører man i den sidste Deel af Kong Eriks Regjering

<sup>1)</sup> Der staar „til oppgerdar“, hvilket strengt taget betyder „til Opførelse“, men sees at være det almindeligt vedtagne Udtryk paa „Vedligeholdelse“, især hvor betydelige Udvidelser behøvedes, saaledes som vistnok her var Tilfældet.

<sup>2)</sup> Dipl. Norv. II. 83.

<sup>3)</sup> Se osv. S. 105.

ikke noget „Raad“ omtale, maaskee fordi denne Institution endnu ikke betragtedes som nødvendig, maaskee og fordi Hr. Ludun Hugleiksson ikke ønskede at dele Raadgivermagten med nogen Anden. Men hos Kong Haakon finde vi, som sagt, endeel geistlige og verdslige Herrer kaldte Herrerne af Raadet, og det ikke saaledes, at man kan henføre denne Benævnelse til Hirdskraaens Udsagn, at Lendermændene i Kraft af deres Titel vare Kongens „højeste Raadgivere“; thi foruden Lendermænd og Biskopper, der kunne kaldes selvskrevne Raadgivere, nævnes og endeel Ridderne, der ikke kunde fordre en saadan Tit<sup>1</sup>). Utsaa maa dog blandt Ridderne et vist Udvalg eller en formelig Udnævnelse til Raadsherre (Rigsraad) have fundet Sted. Nu er det visseelig noget paafaldende, at en Konge, som Haakon, der sees at have været saa skinsyg paa sin Myndighed, skulde have villet sætte sig et Raad ved Siden. Men da man tillige af alle hans Regjeringshandlinger sees, at han aldeles ikke lod sig binde ved nogen andens Mening, men handlede ganske efter Forogdtbefindende, og saaledes i Ordets strengeste Forstand behandlede det saakaldte Raad kun som Raad, maa man antage at han ved at oprette det alene har søgt at efterligne hvad der allerede var Skik og Brug i de nærmeste Lande, og at man har betragtet et saadant Raad som en til Kronens Glands og Værdighed nødvendig Institution; hvorhos det dog vel ogsaa turde være muligt, at han har beklædt de Raads herrer, der havde stadigt Ophold i Bergen, med en særegen højere Myndighed til at afgjøre Sager paa hans Vegne, som etslags Statholderskab<sup>2</sup>). Imidlertid er det klart, at ved Siden af en svag Konge maatte et beskikket Raad, sammensat af Landets Ypperste, med Letthed kunne tilrive sig større Magt, end fra Begyndelsen af paatænkt. Dette blev ogsaa omsider Til-

<sup>1</sup>) Se fornemmelig Anordningen om Kongearven og Rigsstyrelsen af 9de Sept. 1302, hvor Kongen udtrykkeligt erklærer at have serandret Kongearven „med Raad og Samtykke af Erkebiskoppen, de fire øvrige Biskopper, Lendermændene Bjarne Erlingsson, Alfhedin Bjarnesson, Isak Gautesson, Jon Ivarsson, Sæbjørn Helgeson, Hr. Aase Gantser, alt vort øvrige Raad, og alle andre bedste Mænd, forsamlede hos os“. (Norges gl. Love, III. S. 46). Omkring 1303 skriver end videre Presten paa Bøsevangen og Peter paa Rinnin til „alt Kong Haakons Raad i Bergen“, det vil sige alle de der varende Medlemmer af Raadet; (Dipl. Norv. II. 71). Den 10de og 12te April 1306 omtales ligeledes enkelte af Raadet i Bergen (Dipl. Norv. II. 82 og III. 64), nemlig Hr. Bjarne Erlingsson, Hr. Sæbjørn Helgeson, Hr. Aase Gantser, Hr. Snare Aalaksen, Hr. Erling Namundesson og Lagnmændene Hr. Hant og Hr. Heming, af hvilke de sidste i det mindste ikke vare Baroner; og dette var netop paa en Tid, da Kongen selv var i Bergen, da dette berøres i det sidstnævnte Brev.

<sup>2</sup>) Dette synes nemlig halv om halv at kunne stttes af det nye omtalte Brev fra Presten paa Bøsevangen og Peter paa Rinnin til Raadet i Bergen.

fældet i Norge. Blandt dem, der i Kong Haakons første Aar nævnes som Medlemmer af Raadet, forekomme, foruden Biskopperne og Cantfleren, følgende Lægmand: Hr. Bjarne Erlingsøn, Hr. Thore Haakonsøn, Hr. Ulfhedin Bjarnesson (om hvem for Næsten intet vides, ej engang, hvor han horte hjemme), Hr. Isak Gautesson, Hr. Jon Jvaresøn Naud, der allerede forekommer som medbesejgende Stilsandsbrevet paa Hegnesgavl, en mægtig og rig Baron paa Naumarike, Hr. Sæbjørn Helgesøn, der siden oftere nævnes i offentlige Acter, og synes at have hørt hjemme i Nysylke, skjønt han ogsaa havde Besiddelser andensteds i Landet; Hr. Bidkunn Erlingsøn og Hr. Peter Andresøn, sandsynligviis en Søn af Hr. Andres Plytt<sup>1)</sup>. Overhoved lader det til, at Kong Haakon saa vidt muligt har beholdt de samme Omgivelser, han havde som Hertug; de fleste af hans højstaaende Mænd synes at have været fra Ostlandet eller Nysylke, det vil sige fra de Dele af Landet, der udgjorde hans hertugelige Leen, og hvor han saaledes allerede tidligere havde haft Anledning til at gjøre deres Bekjendtskab.

91. Den stavangeriske Capitelag paadømmes. Kong Haakons Tog til Danmark. Forelobig Stilsand til Fæneløb; aftalt Møde i Skjelsfior. Tre-aarig Stilsand, sluttet i Halland.

Kong Haakon var bleven byldet og kronet i August Maaned, og havde derefter gjort en Rejse rundt hele Kysten, idet han maaskee og, som vi have seet, havde dvælet noget i den sydlige Deel af Viken i Anledning af Hr. Audun Huggleikssøns Anliggender. Da han kom tilbage til Oslo i Begyndelsen eller Midten af October, var det fornemmelig begge Capitel-Sagerne, der synes at have optaget hans Tid, da det maatte være ham yderst magtpaaliggende snarest muligt at bringe dem til Ende. Vi have nylig omtalt, at han under sit korte Ophold i Nidaros ved Kroningen bragte et midlertidigt Forlig i Stand mellem Erkebiskoppen og Chorsbrødrene, men at han neppe havde forladt Byen, forend alt var lige saa galt som før. Sagen var denne, at da Erkebiskoppen ikke havde holdt sig Tutero-Forliget efterretteligt, men strax efter atter havde begyndt at gaa Capitlet for nær, havde dette paa sin Side paany appelleret til Paven, der overdrog Biskop Narve i Bergen og en af dennes Chorsbrødre at paafjende Sagen. Disse havde den 10de Juni 1299 affagt Dom ganske til Capitlets Fordeel, og sat den 8de September som

<sup>1)</sup> Jeg har her ogsaa medtaget dem, der medbesejlede det store Gavebrev til Marietirken 1300, thi dette gjorde de vistnok i Egenkab af Raadsherrer.

den Frist, inden hvilken Erkebiskoppen under Straf af Interdict skulde have opfyldt den; skede dette ikke, og Erkebiskoppen fremdeles vedblev at trodse Dommen over St. Michaels Dag, skulde han være excommuniceret<sup>1)</sup>. Saaledes stode Sagerne, da Kongen kom til Nidaros for at hyldes og krones, og det midlertidige Forliig, denne bragte i Stand, bestod rimeligviis kun deri, at begge Parter under Kroningshøjtideligheden undgik at vække Forargelse ved at vise aabenbare Tegn paa Fiendskab, samt maastee og i, at Kongen, for at undgaa videre Standal, kan have bevirket en Udsættelse i de til Dommens Opfyldelse, eller i det mindste til Iverksettelsen af Bannstruflerne fastsatte Terminer, for, naar han kom tilbage til Oslo, endnu engang at prøve et mindeligt Forliig, til hvilken Ende sandsynligviis baade Erkebiskoppen og Biskop Narve lovede at indfinde sig der. Da Kongen siden paa sin Rejse langs Kysten sydester kom til Hvitingsø, som vi have seet, indstevnede han her selv den 3die September skriftligen ti af Biskop Arnes Tilhængere til at møde for sig (det forstod sig af sig selv, at det maatte være i Oslo) inden en Maaned efter Stevningens Forkyndelse, for at stande til Dette efterdi de havde siddet de pavelige Dommeres og Kongens tidligere Brev overhørig<sup>2)</sup>, og samme Dag var ogsaa de pavelige Dommeres Brev af 19de Juni, hvorved de indskjærpede den af dem Maret forud affagte Dom mod Biskoppen, indsatte Stavangers Capitel i Besiddelsen af de Beneficier m. m., som Biskoppen havde berøvet det, og til Slutning paakaldte den verdslige Myndigheds Hjælp, blevet oplæst for Biskoppen i Overvær af flere anseede Mænd, blandt hvilke Grev Jakob af Halland, der saaledes rimeligviis har været i Følge med Kongen lige fra Thronhjem og her været tilstede ved Kroningen<sup>3)</sup>. Formodentlig fik da ogsaa baade Biskop Arne og Chorsbrodrene Anmodning om at møde i Oslo, den første personligt, de sidste ved Fuldmægtige, for at Kongen selv kunde forlige dem; thi vist er det, at baade Biskop Arne og to Chorsbrodre, som Fuldmægtige, til den bestemte Tid indtraf i Oslo. Paa denne Maade samlede i Løbet af October eller Begyndelsen af November Maaned alle de norske Biskopper; thi Biskop Thorstein af Hamar, der tilligemed Biskop Eivind i Oslo og Abbeden i Hovedø var pavelig beskikket Dommer i den stavangerste Sag, maatte nødvendigviis være tilstede. Sandsynligviis har Biskop Narve ledsaget Kongen lige

<sup>1)</sup> Biskop Narves og Chorsbroderen Peter Matas Dem, dateret Nidaros 10de Juni 1299, Dipl. Norv. II. 50. Denne Peter Mata maa have været en anseet Mand, da han ogsaa brugtes i den stavangerste Capitelstrid.

<sup>2)</sup> Dipl. Norv. II. 53.

<sup>3)</sup> Dipl. Norv. III. 41, 44.

fra Bergen, medens Erkebiskoppen rimeligviis er rejst over Land, og fra Hamar af har gjort Følge med Biskop Thorstein <sup>1)</sup>). Man skulde fristes til at formode, at Kongen har tilsigtet noget mere ved denne Sammenkomst, end alene Bilæggelsen af Capitelsstridighederne, nemlig et virkeligt Hovdingemøde, maaskee fornemmelig i Anledning af Audun Hugleiksfjens Sag. Men man veed intet med Visshed herom, ja man finder ikke engang Spor af at usedvanligt mange verdslige Hovdinger vare tilstede i Oslo i October eller November 1299, ligesom ogsaa Audun Hugleiksfjøn endnu tilbragte henved tre Aar i Fangenskab, eller i det mindste under indskrænket Frihed <sup>2)</sup>). At Erkebiskoppen, skjønt han viselig ikke havde efterkommet Dommen af 10de Juni, dog endnu ikke var løst i Forbud eller Bann, viser sig noksom deraf, at han tilligemed sin Dommer Biskop Narve den 13de November kundgjorde, at Biskop Arne og hans Capitel selv havde overdraget de af Paven bestfittede Dommere venstabeligt at forlige dem, samt at de ganske havde underkastet sig deres Kjendelse <sup>3)</sup>, thi hvis Erkebiskoppen havde været excommuniceret, kunde han ikke have optraadt paa den Maade. Formodentlig have han og Narve endog paa Kongens Opfordring søgt at tale Biskop Arne og Chorsbrødrene til Rette, og faaet dem til at indgaa hiint Compromis. Ifølge dette assagde nu de delegerede Dommere Biskop Givind og Abbeden i Hoveds den 1ste December (Biskop Thorstein var denne Dag hindret fra at møde) en ny Kjendelse, hvorved de tidligere sældte Domme og Bannsættelser ophævedes, og Biskop Arne tilpligtedes at lade Chorsbrødrene nyde deres Beneficier m. m.; dog blev Afgjørelsen af enkelte Punkter udsat til det følgende Aars Hallvardsmesse <sup>4)</sup>). Med Erkebiskop Torund og hans Chorsbrødre kom det derimod ikke til noget Forlig.

<sup>1)</sup> Biskop Thorstein var vistnok hindret fra at være tilstede, da Dommen assagdes 1ste December, men dette hindrer ikke at han i October og November, da Sagen foreløbigt ventileredes, kan have været med, thi Afstanden fra Oslo til Hamar var saa kort, at om Embedsforretninger kaldte ham død, hvilket er sandsynligt, kunde Rejssen være gjort frem og tilbage paa et Par Dage, og længere behøver derfor ej hans Fraværelse at antages. Udtrykkene i Erkebiskoppens og Biskop Narves Brev af 13de Juni synes at forudsætte Thorsteins Nærværelse. Han deestog siden heller ikke i Tillægsdommen af 14de Juni 1300, uagtet han da synes at maatte have været i Oslo, men dette var vel fordi han ej havde deeltaget i Hoveddommen. Abbed i Hoveds var nu Baard, der i 1299 fulgte Halle, ej alene som Abbed, men og som Dommer i Capitelsagen.

<sup>2)</sup> Se herom nedenfor. Det er muligt, at han kan have været sat paa fri Fod mod Gresord eller Caution.

<sup>3)</sup> Dipl. Norv. IV. 47.

<sup>4)</sup> Dipl. Norv. IV. 47.

Formodentlig henhører til denne Tid et Brev til Kongen fra Abbed Arne i Holm og en Erik paa Lade, hvori de, da de, som de sige, vide bedst Bessked om Sagen, underrette ham om, at Chorsbrødrene havde maattet lide stor Overlast og Haan, og bede ham paa det indstændigste om at lade dem nyde sin Ret <sup>1)</sup>. Sandsynligviis var det ogsaa paa denne Tid, at Erkebiskoppen erklærede den ham saa forhadte Chorsbroder Jon Elg, Capittlets Skatmester, affat fra Embede og Beneficium, hvis han ikke inden en bestemt Tid afgav til Erkebiskoppen de til Christkirkens Bygning stjendede Gaver, som dog Capittlet i Forening med Erkebiskoppen skulde bestyre <sup>2)</sup>. Hans Ferd vakte overhoved saadan Forargelse, at ej alene Abbeden af Holm, som nys berørt, men ogsaa hele Skolen og alt Byfollket erklærede sig for Chorsbrødrene, og der blandt hele Gejstligheden ikke fandtes Noget, der turde eller vilde frembære noget Budskab, der var disse imod <sup>3)</sup>. Det er sandsynligt, at Erkebiskoppen under sit Ophold i Oslo virkelig har faaet Kongen noget omstemt til sin Fordeel, og derved udvirket, at Dommens Fuldbordelse og overhoved Sagens endelige Afgjorelse endnu indtil videre udsattes, samt at han, tryk herved, efter sin Hjemkomst til Nidaros, der synes at have fundet Sted sidst i 1299, har vedblevet med sin utilbørlige Fremferd mod Chorsbrødrene, hvilket igjen kan have foranlediget hiin Skrivelse fra Abbed Arne og Erik paa Lade til Chorsbrødrenes Fordeel. Thi saa meget er vist, at Kongen ikke længe efter, nemlig den 10de Februar 1300, fandt sig foranlediget til at udstede nyt Bessyttelsesbrev for dem, hvorved han særskilt paalagde sine Syselmænd at skaffe dem Ret i alle Dele mod hvem som helst; og dette Brev er dateret fra Loo <sup>4)</sup>, hiin Gaard i Dydal <sup>5)</sup>, paa Bejen til Nidaros, hvor Kong Haakon Haakons-son havde ladet bygge en Beitslehall med Capell; man skulde saaledes endog fristes til at tro, at Kongen i den Anledning, midt om Vintren, havde foretaget en Skynderejse heelt op til Nidaros. Men saa langt kom han vel neppe, eller i alle Fald kan han kun have været der i nogle ganske saa Dage, thi man finder ingensteds omtalt, at han i Januar eller Februar 1300 gjestede Nidaros, og hiin 10de Februar, da han udstedte Bessyttelsesbrevet, synes han allerede at have været paa Tilbage-  
 gerejsen, da vi ser Dage efter finde ham paa Faagaberg (Faaberg) syd-

<sup>1)</sup> Dipl. Norv. II. 56.

<sup>2)</sup> Dette sees af Mag. Valtrams Dom, dateret Rom 11te April 1302, Dipl. Norv. III. 50.

<sup>3)</sup> Laurentius Saga, Cap. 13.

<sup>4)</sup> Dipl. Norv. II. 57.

<sup>5)</sup> Se ovf. IV. 1. S. 130.

ligt i Gudbrandsdalen, hvor han den 16de Februar udstedte et Bemyndelsesbrev for Munkelivskloster i Bergen, bekræftende dets ældre Privilegier, der havde været ham forelagte til Gjennemsyn, og forbydende Enhver at gjøre Munkene Ulempe under Straf af fuldt Brevbrud, 8 Ertogers og 13 Mkrs. Bod <sup>1)</sup>). Mejsens Hensigt har dog saaledes maaskee været en anden, end at skaffe Thronbhjems Chorsbrødre Ret, nemlig enten at tage Beitfles, eller at forberede Udrustningerne til det forestaaende Danmarkstog, og Udsendinger saavel fra Chorsbrødrene i Nidaros som fra Abbeden i Munkeliv kunne have benyttet Lejligheden til at opsoge ham, hine paa Opdal, medbringende det før omtalte Brev fra Abbeden i Holm, disse paa Faaberg, medbringende sine Frihedsbreve til Gjennemsyn og Bekræftelse <sup>2)</sup>). Thi Kongen havde baade Hafe Cantfles og en Skriver, Jon Notarius, der ogsaa havde tjent under hans Broder, med sig, altsaa hvad man kunde kalde hans Cancellie.

Det Tog, Kongen agtede at foretage til Danmark, var ikke egentlig et Krigstog, efter som der ved det sidste Møde paa Balgo var tagen „en Dag“, som det heder, det vil sige, sluttet en Stilsstand, der skulde vare indtil en bestemt Dag, da man atter skulde komme sammen for at prøve nye Underhandlinger, og som denne Gang synes at have været St. Hansdag, ligesom Stedet synes at have været i Halland, rimeligviis, som før, Prestholm eller Balgo <sup>3)</sup>). Toget var saaledes egentlig,

<sup>1)</sup> Munkelivsbogen, S. 7, 8.

<sup>2)</sup> Udsendingerne fra Klefret kunde let tage Vejen over Fillefjeld, Baldres, Land og Bardal til Njøsens nordlige Ende.

<sup>3)</sup> Dette maa man slutte deraf, at Kong Haakon to Dage før St. Hansdag var i Skererne, hvorfra han let paa en Dags Tid kunde komme til Egnen ved Vardberg, eller maaskee endog sydligere; da det udtrykkeligt siges at der ved Balgo var „tagen en Dag“, altsaa bestemt et nyt Møde, og Haakon dog ikke allerede i Juni kunde ville sætte sig i Bevægelse for at drage til det Møde, der i August holdtes eller skulde holdes i Skjelsfjor, hvilket desuden først sort i Forvejen udtrykkeligt blev berammet, og da man end videre tydeligt kan see, at Junker Gviks Mellemkomst ved Juncokaly maa have skeet for at forebygge virkelige Fiendtligheder, er det aabenbart, at Kong Haakon tidligere har indfundet sig til et berammet Møde, men der forgesives ventet paa den danske Konge. Da man nu derhos saa hyppigt finder de større Festdage, og St. Hans Dag i Særbesked, brugte som Stevnedag ved slige Møder, og seer Kong Haakon ved Skererne allerede to Dage forud, ligger den Slutning nær, at Mødet skulde holdes St. Hans Dag; det kan i saa Fald heller ikke have været berammet til et Sted, der laa fjernere fra Skererne, end at man da let kunde komme dertil fra disse inden St. Hans Dag, hvilket antyder et eller andet Sted ved Hallands eller Skaanes Kyst. Dette viser ogsaa den Omstændighed, at Kongen aabenbart allerede havde været paa Stevnestedet, og der ingen truffen, da han i Juli, som det nedenfor vil sees, sejlede over Munch. Det norske Folks Historie. IV. 2.

hvad man kaldte Stevne-Leding. Men da det ogsaa her var af Bigtighed at kunne optræde med en betydelig Styrke, for at give sine Fordringer tilbørligt Eftertryk, da det derhos muligviis kunde komme til Fiendtligheder, hvis den danske Konge undlod at afgive Møde, især siden der klagedes over Brud paa Stilsstanden <sup>1)</sup>, og da det desuden maatte være Kongen om at gjøre, ved denne Leding, den første han udbød efter sin Tronbestigelse, at optræde med Glands, var det i sin Orden, at Kongen gjorde saa store Forberedelser og Udrustninger som muligt.

I Danmark herskede der paa denne Tid ikke ringe Forvirring, thi Kongens Uformuenhed til at udrede den overdrevne Bod, hvori den over ham ved Curien affagte Dom fældte ham til Erkebiskop Jens, havde foraarsaget at Interdictet nu omsider var traadt i Kraft, ligesom ogsaa nye Uenigheder med Erkebiskoppen udspandt sig, saa at det saa ud til, at Sagen aldrig vilde tage nogen Ende. Hertil kom den slette Forstaaelse mellem Kongen og hans Broder Christopher, som neppe anderledes end tilsyneladende var bilagt, og som nogle Aar senere kom til alvorligere Udbrud. End videre stod Venstabet mellem Kongen og de tvende sønderjydske Brodre af Abels Vtt fremdeles kun paa svage Fødder. Der fortælles, at i Maret 1298 blev Hegnesgavl Slot indtaget <sup>2)</sup>; sandsynligviis var det Junker Erik, der satte sig i Besiddelse deraf, for saaledes at have et Underpant paa de Fordringer, han endnu troede at have paa Kongen; var dette skeet før Dagthingningen paa Balge, saa har man heri Grunden til, at han ej maatte stedse til denne. Der var saaledes alle Udfigter til, at Kong Haakon, i Spidsen for en betydelig Krigsmagt, maatte kunne udvirke en meget fordeelagtig Fred. Togets mindre krigeriske Charakter aabenbarer sig for øvrigt deri, at Dronning Euphemia ledsagede sin Mand, og dette forudsætter igjen, at mange andre Damer i hendes Følge have været med. Hvor stor Flaade Kongen havde, angives ikke, men saa meget seer man, at de fornemste Baroner, nemlig de, der hørte til Raadet, vare med, og alle Biskopperne, paa Erkebiskoppen nær. Narve af Bergen og Arne af Stavanger havde sandsynligviis tilbragt hele Vintren og Vaaren i Oslo, den første fordi han som meget gammel Mand neppe kan have været at rejse tilbage til Bergen om Vintren eller Vaaren, den anden, fordi han vel under en-

til Jylland, i den Hensigt at herje. Stevnestedet maa altså have ligget paa hans Vej mellem Skerøerne og Jylland. Da nu Frestholm, Balge eller Bardsø allerede tidligere brugtes som Stevnested, er det høist rimeligt, at det ogsaa denne Gang var valgt dertil. Det sidste Fædemeøde samme Aar holdtes ogsaa i Halland, see nedenfor.

<sup>1)</sup> Se Manifestet af 1307 eller 1308 hos Huilfeld I. c.

<sup>2)</sup> De skælandske Annaler i Langebets Scr. R. D. II. 636.



hver Omstændighed fandt det tilraadeligst at oppebie den endelige Dom i de Punkter, der endnu vare uafgjorte mellem ham og hans Chorsbrødre, og denne var berammet til Afsligelse den 15de Mai. Den faldt dog ikke førend den 14de Juni, og den tilkjendte kun en kongelig Hirdmand og en Fuldmægtig for Lagmanden, der uretsfærdigt vare blevne excommunicerede af nogle Præster i Stavangers Biskopsdomme, fordi de havde udført Dommernes og Kongens Bud, en Pengebod af hine, blandt hvilke en var Biskoppens egen Broder <sup>1)</sup>). Kongen havde imidlertid, den 1ste Juni, givet Stavangers Chorsbrødre et nyt Bemyndelsesbrev, aldeles ligelydende med det forrige, han som Hertug havde forundt dem <sup>2)</sup>).

Den 14de Juni var altsaa i det mindste Biskop Eivind, der dog skulde være med paa Toget, ikke afsejlet. Kong Haakon selv med Hovedsaaen var dog nok allerede kommen afsted, thi den 8de Juni udstedte han fra et Sted, kaldet Budaster, et Brev, hvori han overlod Mariekirken i Oslo Kornleding af alle de Gaarde, han havde stjenket den; Stedet synes efter Navnet at domme at have været en Havn ved Kysten mellem nogle Skjer, hvor han altsaa har ligget med Flaaden <sup>3)</sup>). Den 22de var han kommen til Ekeroerne udenfor Indlobet til Gotaelven, thi da udstedte han herfra hiint store Bemyndelses- og Gavebrev for Gejslighedens ved Mariekirken i Oslo, hvorom der ovenfor er talt, og da maa ogsaa Biskop Eivind være kommen efter, thi dette Brev besegledes, foruden af Kongen, ved hans Cantzler Mæte, ogsaa af Dronning Euphemia, alle de fire Biskopper, Hr. Bjarne Erlingsøn, Hr. Thore Haakonsøn, Hr. Ulfhedin Bjørnsøn, Hr. Isak Gautesøn og Hr. Peter Andresen. Heraf seer man saaledes at Dronningen og alle hine Herrer vare med paa Toget <sup>4)</sup>). Man erfarer nu intet med Sikkerhed om Kongens Bevægelser, førend vi den 12te Juli finde ham enten ved Halsborg eller ved Naros, eller et andet Sted paa Norejyllands Kyst, udstedende et Bemyndelsesbrev for de viborgske Chorsbrødre, der opholdt sig paa Lesø, omtrent ligelydende med det, han tidligere som Hertug, i 1293, havde udstedt fra Bedel, hvilket altsaa viser, at hans Tog nu havde antaget en mere krigerisk Charakter, og at man ventede at Nord-

<sup>1)</sup> Dipl. Norv. IV. 48.

<sup>2)</sup> Dipl. Norv. I. 91.

<sup>3)</sup> Suhm, XI. 373, efter en ny Oversættelse, sandsynligvis i de langebrevte Afskrifter.

<sup>4)</sup> Dipl. Norv. I. 92. Her omtales og for første Gang Akershuus; det heder nemlig at Brevet er udfærdiget chirographarisk i to Gjenparter, af hvilke den ene skulde opbevares i Mariekirken, den anden „i Akershus“. — Borgen havde da saaledes endnu ikke faaet sit Navn Akershuus, men brugtes dog allerede til at opbevare Archivosager, eller som kongelig Besiddelse.

mændene med det første vilde begynde at herje <sup>1)</sup>. Sandsynligviis har Kong Haakon ved Ankomsten til det Sted, hvor, som vi have formodet, Mødet skulde holdes mellem ham og den danske Konge, ingen forefundet, og efter at have ligget nogle Dage og ventet forgjæves, sejlet over til Jyllands Kyst for, efter hvad man nu kunde kalde den staaende Skif ved disse Tog til Danmark, at styre ned til Fyn og Sjælland, samt videre ned gennem Beltet til Smaasøerne, og under Forbisarten herje paa Rysterne. Saaledes finde vi ham den 16de Juli, fire Dage efter at han udstedte hiint Beskyttelsesbrev, liggende ved **Fænskalv** i Midelfartfund, ganske nær ved Hegnesgavl, hvor han maaskee netop søgte hen, fordi, hvis vor ovenfor fremsatte Formodning er rigtig, Junker Erik af Langeland havde det i Besiddelse. Her var det da formodentlig hans Hensigt at aabne Fiendtlighederne. Men, fortælles der, Junker Erik begav sig den 16de Juli efter egen Tilskyndelse til Kong Haakon, ledsaget af Klerken Mester Henrik og Ridderen Hr. Knud Mule, og overtalte ham til endnu at prøve et Forligsmøde med Danekongen. Det bestemtes foreløbigt, at dette Møde skulde holdes paa Tornborg ved Korsør, og hvis Danekongen samtykkede dervi og lod Kong Haakon dette vide inden 1ste August, da var denne villig til at underkaste sig to eller tre Fyrsters og Herrerers Boldgiftskjendelse, forudsat at Danekongen gjorde det samme; Boldgiftsmændene skulde aflægge Ed paa, at de intet vilde gjøre for Gunst eller Venkskab, men alene hvad Ret var, og ej af ondt Forsæt lade Sagen uafgjort; de, eller deres Fuldmægtige, skulde have Lejde til Fredsmødet; døde nogen af dem, skulde en anden antages i hans Sted, der og skulde sverge og give Brev paa at han vilde gjøre hvad han vidste var rettest for Gud; den ene Part skulde saa betimeligt underrette den anden om Stedet, hvor Fredsmødet skulde holdes, at han kunde sende de af ham valgte Boldgiftsmænd derhen. Imidlertid skulde Kong Haakon, Grev Jakob og de øvrige Fredløse saavel som deres Røvinger, eller deres Befuldmægtigede, nøde sit Guds med al den Ret, de havde haft dertil, førend Krigen begyndte. Naar de kom

<sup>1)</sup> Suhm omtaler dette Brev, anserende de huiusdags Samlinger (XI. 376), men nævner „Åslo“ som Udstedelsesstedet. Dette maa allerede af den Grund være urigtigt, at Kongen den 16de Juli laa ved Fænskalv, hvor han vel endog var ankommen i det mindste Dagen forud, thi da kunde han ej den 12te være i Oslo, som han havde forladt for den 22de Juni. Heller ikke vilde Udsendinger fra Ghorsbrødrene i Viborg have opsøgt ham i Oslo; dette kan kun have været paa et Sted ved Jyllands Kyst, ligesom tidligere i Bebel; thi først naar hans Flaade laa ved Jylland, var der Fare forhaanden for Ross. Her maa saaledes „Åslo“ være en Fejlklæning i Stedet for „Atberg“, „Aares“ eller et andet Navn paa et Sted ved Jyllands Kyst, der forfærdet kunde ligne Oslo.

til Tornborg, skulde ogsaa de, der havde gaaet i Forlofte for den danske Konge med Hensyn til den sidste Stilstand, som Nordmændene paastod var brudt, være tilstede, og den danske Konge inden en vis Tid godtgjøre Nordmændene deres Skade, med mindre Forloverne svor at intet Brud havde fundet Sted; det samme erklærede Kong Haakon sig villig til paa sin Side <sup>1)</sup>. Junker Erik maa derpaa have begivet sig til Danekongen og rundet hans Samtykke til denne Ordning af Sagerne, maaskee ogsaa sin egen Tilgivelse, thi Kong Erik udstedte virkelig, der siges ikke hvorfra eller hvad Dag, et Lejdebrev for Kong Haakon, til at komme og underhandle med ham Søndagen efter Mariemesse fyrré, d. e. 21de August. Dog bestemtes Stedet ikke til Tornborg, men til det noget sydligere beliggende Skjelsfisker, maaskee fordi den norske Flaade der kunde have et tryggere Leje ved det nærliggende Segholm, end ved den aabne Kyst udenfor Korsør. Danekongen tilstod ved dette Lejdebrev Kong Haakon med Følge, indtil 100 Mænd, Grid til at komme fra deres Skibe ved Segholm til Skjelsfisker og tilbage igjen, dog med Undtagelse af hans Faders Drabsmænd og deres Tilhængere, der fremdeles ej maatte komme for ham; han bekræftede Griden ved Ed, og lovede at overholde den uden nogen Svig; holdt han den ikke, maatte han og hans Forlovere udskjeldes, hans Undersaatter være løste fra sin Trostabsæd, alle de Sager, som Norges Konge eller Undersaatter havde mod ham, ansees for retfærdige, og hans Forsvar intet gjelde; Biskoppen i Ribe skulde kunne bannsætte ham og hans Forlovere uden Varsel, og paabyde hans Bannsættelse i andre Biskopsdommer, indtil Norges Konge blev fuldkommen tilfredsstillet, og det efter sin egen Sed alene; imidlertid skulde alt hans Arvegods være den norske Konge pantsat. Som Forlovere indtegnedes og rimeligviis medbefeglede Fyrst Vitslav af Rügen, Kongens Broder Junker Christopher, Hertug Baldemar af Jylland, Junker Erik af Langeland, og 22 andre danske Herrer, hvoriblandt Laurents Tygesen, Kongens Marsk, og den førnævnte Knud Mule <sup>2)</sup>. Der klagedes ellers senere fra norsk Side over, at en dansk Herre, Hr. Peder Ebbesson, der allerede skulde have frænket Stilstanden til Balgø ved at forgribe sig paa Hr. Jakob Blaafods, en af de Fredløses, Svenne, nu ogsaa i Mellemtiden mellem den foreløbige Dverenskønst ved Fænkatal

<sup>1)</sup> Guittfeld, S. 313, som maa have haft Originaldocumentet, der nu desværre er tabt, og hvorefter han kun giver et maadeligt Uddrag. Ogsaa de isl. Annaler omtale løseligt denne foreløbige Dverenskønst saaledes: „tekinn dagr til friðar“.

<sup>2)</sup> Guittfeld, 313. Her maa man ogsaa nøjes med hans Skjedslose og i flere Stykker dunkle Uddrag; Originalen, som han maa have haft, findes ikke længer.

og den Dag, Mødet skulde holdes i Skjelsfisker, havde faret til samme Hr. Jakob Blaaføds Gaard og taget derfra Gods til en Værdi af over 600 Mkr.; men denne Jakob Blaafødd var, vel at merke, en af dem, der sigtedes for Deeltagelse i Kongemordet, og mod dem var det neppe muligt for Kong Erik at styre sine Nænds Harmen <sup>1)</sup>. Det er imidlertid et Spørgsmaal, om ikke dette foranledigede nogen Udsættelse af den berammede Sammenkomst mellem Kongerne. Man seer jo vistnok, at Kong Haakon begav sig fra Fænstalv til Beltet, siden vi den 14de August finde ham ved Kalundborg, hvor han den Dag udstedte et Bekræftelsesbrev paa de Friheder, hans Fader havde forundt de tydske Stæder, hvis Udsendinger saaledes her maa have opsogt ham <sup>2)</sup>. Men der tales ingensteds udtrykkeligt om at Kongerne kom sammen i Skjelsfisker <sup>3)</sup>; derimod siges der i de islandske Annaler, der pleje at være meget paalidelige, at Kongerne, efter at der var tagen Dag til Fred (nemlig ved den foreløbige Aftale paa Fænstalv), holdt Møde i Halland, og her sluttede Fred, det vil sige Stilstand, paa tre Aar <sup>4)</sup>. Nu er det høist sandsynligt, at Kong Haakon paa Grund af det foregivne Brud paa den foreløbige Trygd har vægret sig ved at komme til Skjelsfisker, og at derpaa nye Underhandlinger ere aabnede, der endtes med, at en Sammenkomst er kommen i Stand i Halland, hvor Kong Haakon maatte anfæ sig mere betrygget mod Ewig, formodentlig atter paa Balge, og i September Maaned <sup>5)</sup>. Naar det heder, at der her sluttedes Fred paa tre Aar, saa maa dette vistnok forstaaes paa den Maade, at den danske

<sup>1)</sup> Se det oftere omtalte Manifest af 1307 eller 1308, Gultfeld S. 342.

<sup>2)</sup> Brevet citeres af Dreyer, der altsaa maa have haft det, Spec. jur. S. LXXXVIII, men i sin Udgave af Sartorius S. 194 ytrer Lappenberg, at han ej har kunnet finde det. Dreyer læser Udsættelsesstedet Kalmesburgh, men naar man veed, hvor ligt et d og et s ofte kunne være i den da brugelige cursive Diplomatisk, og dertil erindrer at Dreyer ikke var synderlig dygtig i at læse gamle Breve, indseer man strax, at der her maa have staaet kalundburgh, hvilket af en mindre erfaren Diplomalæser let kunde gøres til kalmesburgh. Noget Sted, hvis Navn ligner Kalmesburgh, og hvor Kongen skulde have kunnet ligge den 14de August, eksisterer desuden ikke. For Resten kunde den Omstændighed, at Kong Haakon lagde sig ved Kalundborg, maaskee endog var i Land der, tyde paa en hemmelig Forbindelse mellem ham og Junker Christoph.

<sup>3)</sup> Gultfeld siger vel, at de mødtes, uden at udrette flert, men det er aabenbart, at han ikke veed mere om Mødet, end hvad han har erfaret af Lejdebrevet, og at han kun har forudsat, at Mødet blev holdt, men, da han ikke fandt noget Resultat deraf optegnet, tilføjet „at intet synderligt blev udrettet“.

<sup>4)</sup> Isl. Annaler, ved 1300.

<sup>5)</sup> Da man, som ovenfor paapeget, sædvanligviis brugte at bestemme sigte Møder til en eller anden Fesdag, er det sandsynligt, at man her har valgt Mariemøse søndre (8de Sept.) eller Kevnemøse om Hesten (14de Sept.), eller

Konge virkelig gik ind paa de i Uftalen til Fænoskaly opstillede Betingelser, saaledes at det endelige Opgjør ved Voldgift bestemtes at skulle finde Sted om tre Aar, og at der imidlertid skulde være Stilstand eller Fred mellem Nagerne, og Kongen, saavel som de Fredløse, indtil da beholde de Ejendomme, hvorpaa de gjorde Fordring. Til denne fredelige Ende paa Toget har sikkert ogsaa Dronning Euphemias Nærværelse bidraget meget, thi hendes Morfader Vitoslav var, som vi have seet, selv en af Forloverne for Kong Erik's Lejdebrev, og befandt sig saaledes i denne Tid blandt hans nærmeste Omgivelses. Euphemia maa naturligtvis under Modet og maaskee før have haft mange Samtaler med sin Morfader, og det var da naturligt, at denne, for hvem Freden var ønskeligst, da han ogsaa havde mange Besiddelser i Danmark, bad hende om at anvende al sin Indflydelse hos Kong Haakon for at stemme ham forsonligt. Paa en varig Fred synes der endnu ikke at have været at tænke: Kong Erik lader endog til at have betragtet det som en Gædsfag ej at slutte nogen saadan saalænge en eneste af dem, han ansaa for sin Faders Drabsmand, var i Live og skulde indbegribes deri; og Kong Haakon kunde heller ikke for sin Gæds Skyld være bejndt at lade dem gaa i Stikken, efter at han engang havde taget dem i Forsvar. Under disse Omstændigheder maatte det betragtes som et tilfredsstillende Resultat af Toget, at de og Kongen selv med Hensyn til sine Godser i Danmark i det mindste i tre Aar nøde eller i al Fald skulde nyde de Fordele, Freden kunde bringe dem. Med denne treaarige Fred kan man sige at den dansk-norske Krigs mellemste Periode var afsluttet. Da Krigen atter blev optagen, havde den skiftet Charakter. Det var da ikke længer den norske Konges Mordreue og de danske Fredløses Stilling, der dannede Hovedstrids spørgsmaalet, men de svenske Anliggender, der hidtil havde været ganske udenfor Striden; Krigen var nu egentlig en Tronkrig mellem Fyrsterne i Sverige, hvori Norge og Danmark kun deeltog, understøttende hver sit Parti, og det var en svensk Fyrste, som herefter spillede den mest fremragende Rolle.

92. Kongedatteren Ingebjørg Eriksdatter bortføjet til Jon Jarl paa Drknoerne. Den falske Margrete Eriksdatter. Hr. Audun Hugeliksøn bliver henrettet.

Kong Haakon vendte, som man maa formode, umiddelbart fra Danmarkstøget, formodentlig sidst i September, tilbage til Oslo, hvor han

Søndagene derefter. Hvad der i det Hele taget besyrtter dette Udsagn om den treaarige Fredsslutning i Halland, er ogsaa den Omstændighed, at Grev Jakob af Halland netop omtaler Krigen med Danmark som vedvarende i sit Brev af Marts 1305 (Dipl. Norv. III. 60), hvorom nedenfor.

synes at have overvintret, og hvor der den 9de November, Tornekronens Festsdag, maa have været stor Stads, uvist i hvilken særdeles Anledning, siden det findes udtrykkeligt anført, at han den Dag bar sin Krone <sup>1)</sup>). Maaskee var det i Anledning af at Jarlen paa Orknoerne, Jon Magnusson, paa denne Tid, som man maa formode, var over i Norge og afslagde Kongen sin Leenshylding. Der fortælles nemlig at han i dette Aar festede Kong Eriks Datter <sup>2)</sup>); han maa altsaa have været i Norge, og hans Hoved-Grende kan da ikke have været noget andet end at sverge Kong Haakon Trostabsæed; thi dette kan neppe være skeet i 1299, da det vel ellers havde været omtalt, og Kong Haakon var ikke den der fandt sig i at denne vigtige Act blev udsat for længe. Jon Jarl kan paa denne Tid ikke have været yngre end 40 Aar; Forbindelsen var altsaa heel ulige og han maatte vente at blive en gammel Mand, inden han kunde holde Bryllup. Men slige ulige Forbindelser vare i disse Tider ej saa sjeldne, og vi ville snart erfare, at Kong Haakon paa lignende Maade bortfestede sin egen kun eetaarige Datter til en Mand, der vel var meget yngre, men dog fuldvoren. Formodentlig haabede man, at Jon Jarl i Tidens Løb vilde faa en Son med Ingebjørg, som kunde fornye den orknoiske Jarleætt, der nu var reen skotsk, med Blod af den norske Kongestamme, thi han synes selv kun at have haft en Datter, Katharina, gift med en Frænde af ham, ved Navn Magnus. Men Jon Jarl døde endnu ferend Brylluppet, kunde skee, sandsynligviis i 1310 eller tidligere, da Ingeborg i 1311, som vi ville see, blev bortfestet paany, og hans Efterfølger blev Sviger sønnen Magnus, der fulgte ham som Jarl af Orknoerne og Katanes, i hvilken Egenkab vi finde ham første Gang omtalt 1312 <sup>3)</sup>).

Formodentlig var det ogsaa først efter sin Tilbagekomst til Norge, at Kong Haakon fik Underretning om at der, som allerede ovenfor (S. 197) berørt, var fremstaaet i Bergen et Kvindemenneske, der udgav sig for Margrete, Kong Eriks Datter, der var død paa Orknoerne 1290. Hun var kommen med et Skib fra Lübeck, foregivende, som oven anført,

1) De isl. Annaler, ved 1300. Ved Krunumessudagr, som Festsdagen her kaldes, har Euhm ferstaaet den sædvanlige Festum coronæ spinew, 1de Mai, men Norge havde siden 1274, som vi have seet (IV. 1. S. 566, 567), faaet en egen Tornekronesfest, d. 9de Novbr., da det Stykke af den hellige Tornekronen, som den franske Konge havde feraret Kong Magnus, høistideligt opstillede i Apostelkirken i Bergen.

2) De isl. Annaler (Stats-Annalerne).

3) Jons Kæder, Magnus Gilbertsen, var død per 1276, da Sønnen Magnus Magnusson, Jons ældre Broder, fik Jarlsnavn, s. o. IV. 1. S. 680, og da Jon selv fulgte sin Broder som Jarl i 1284, maa han da mindst, som det synes, have været 24 Aar gammel eller fød 1260; da bliver han ved 1300

at Fru Ingebjørg Erlingsdatter skulde have solgt hende, hvorved der vel, som vi paa hiint Sted have antydet, menes at Fru Ingebjørg skulde have ladet sig bestikke til underhaanden at overgive hende til Folk, der ønskede hende af Bejen, og derpaa falskeligt have udgivet hende for død. Formodentlig foregav hun da tillige, at hun enten strax paa Orknoerne var bleven bragt ombord paa et Skib, der skulde til Tydskland, eller at hun senere havde fundet Lejlighed til at komme derhen. Hun var gift, og hendes Mand, rimeligviis en Tydsker, fulgte med hende. Skjønt det ifølge et Brev, som Biskoppen i Bergen henved tyve Aar senere lod udgaa, viste sig at hun allerede var noget til Mars, med graa og tildeels hvide Haar, og saaledes fød i det mindste 20 Aar før den Tid, da Kong Erik havde Bryllup med hendes foregivne Moder (altsaa syv Aar ældre end Kong Erik selv, som da kun var 13 Aar gammel), og uagtet Kongedatteren Margrete var død paa Orknoerne i Overvæer af Rigets bedste Mænd, og hendes Liig af Biskoppen og Hr. Thore Haakonsen var ført tilbage til Kong Erik, som selv havde ladet Kisten aabne, overbevist sig om Ligets Identitet og derpaa ladet det begrave

kun 40 Aar gammel, hvilket nok lader sig høre. Men dette kan rigtignot ikke bestaa med det ærkeisgte genealogiske Documents Udsagn, at Jarlen Magnus V. var Jon Jarls Sen, thi da denne Magnus havde en Datter, Malise af Stratherne, der allerede var gift, ja endog havde en gifstefærdig Datter i 1334, see Liber Insulæ missarum, Appendix No. 26, jfr. Symbolæ ad hist. ant. Norv. S. 53, saa maatte Malise da selv være mindst 34 Aar gammel, altsaa fød c. 1300, og hans Moder, Magnus Jarls Datter, kunde ej være fød senere end 1284, og heraf følger igjen, at Magnus maatte være fød i det seneste 1264, og Jon selvselig ikke senere end omkring 1240, hvorved han bliver 60 Aar ved 1300. Men herved er at merke, at uagtet Documentet om de ærkeisgte Jarlers Genealogie kalder Magnus en Sen af Jon, saa kan man dog ikke ganske stole derpaa, da det ogsaa tidligere udgiver en Jarls Efterfølger for hans Sen uden at han i Virkeligheden var det. Hertil kommer, at naar den i 1231 dræbte Jon Jarl havde Estermanden Magnus, død 1239, og denne igjen først efterfulgtes af Gilbert I., denne siden af Gilbert II., død 1256, maa denne sidste Gilbert være død forholdsviis ung, og hans Sen Magnus kunde neppe blive Fader til Jon Jarl for end omkring 1260, hvorved denne igjen heller ikke kan blive gammel nok til at være Fader til Magnus V. Nu heber det i Douglas's Peerage of Scotland (se e. III. 779) ifølge skotske Diplomer, at Magnus V., Orknoernes Jarl, skulde have ejet Katharina, Datter af Jon, Jarl af Katanes; da man nu finder, at Magnus virkelig var gift med en Katharina, der i 1329, visnesk som Enke, kalder sig Grevinde af Orkno og Katanes (Dipl. Norv. II. 168, 170), maa man antage at Douglas's Udsagn i det Hele taget er rigtigt, kun med Undtagelse af, at han har kaldt Jon Jarl i Katanes alene, fordi han i skotske Diplomer hyppigst benævnes saaledes. Denne Jon Jarl er aabenbart ingen anden end Jon Magnusen af Orkno, og Magnus bliver saaledes kun hans Brønde. Snarere er det Magnus, ikke Jon, som var Sen af Malfolm af Katanes (se ojf. I. c.), og Sønnesen af den i 1239 afdøde Magnus Jarl.

i Christkirken ved Siden af Moderens, uagtet hun, kort sagt, aabenbart var en grov Bedrageriske, saa fandt hun dog megen Tiltro hos den store Mængde, og nogle Prester gavede hende Medhold. Da hun, om hun endog virkelig havde været Kong Eriks Datter, den som død anseede Margrete, dog ifølge den bestaaende Lov om Kongearven ikke var berettiget til Kronen før Kong Haakon, kunde hun egentlig, og strengt taget, ikke være ham farlig. Men Sagen maatte dog være ham yderst ubehagelig og ikke engang ganske uden Fare, især hvis den kunde betragtes som en Tilstiltning af det med hans absolutistiske Regjeringsprinciper misfornøjede Stormandsparti, og dette er slet ikke usandsynligt. Dette Parti kunde nok ønske at støde ham fra Tronen, inden han fik Lejlighed til at foretage de Reforme, som de vistnok allerede i Tankerne forudsaa; men for at kunne støde ham fra Tronen maatte de have en Tronprædendent af det gamle Kongehus at opstille imod ham, og da der nu ingen anden mandlig Wettling af Kongehuset fandtes end Haakon selv, og de saaledes, med Tilfidsættelse af Kongearve-Loven, som de maaskee agtede at erklære ugyldig, maatte søge en kvindelig, vilde ingen være bedre skikket dertil end Margrete, hvis hun atter kunde fremmanes, efter som Kong Erik virkelig ved Egtfælscontracten i Norburgh 1281 havde tilstaaet den Datter eller de Døtre, han maatte faa med Margrete af Skotland, en betinget Arveret til Kongedømmet, ej at tale om, at hun tillige vilde være Skotlands Dronning. Dette forklarer ogsaa, hvorfor de, om de nærede oprørske Planer, heller ønskede at fremmane Margrete fra de Døde, end holde sig til Ingebjørg, Kong Eriks Datter med Isabella Bruce. Til Ingebjørgs Fordeel var ingen saadan Bestemmelse givet, hertil kom vel, at de ikke engang let kunde faa hende i sin Vold. At et tydst Fruentimmer af egen Indskydelse skulde kunne finde paa at udgive sig for den for ti Aar siden afdøde Margrete, og vove at træde frem i Norge med denne Paastand, synes næsten utænkeligt: der maa have været dem, der, opmerkssomme paa en vis Liighed, overtalte hende dertil, og oplærte hende i hvilke Historier hun skulde fortælle for at gjøre sin Paastand sandsynlig. Og her falder atter Mistanken paa Hr. Gudum Hugleiksson, der, om han end sad fangen, dog vist endnu kunde virke gjennem mange mægtige og indflydelsesrige Forbindelser, og det end mere, hvis han, som man snarest skulde antage, atter var sat paa fri Fod mod Løfte om og Borgen for at holde sig rolig og intet foretage mod Kongen. Han havde nu lidet at tabe og overmaade meget at vinde, og kunde vel være sikker paa, om det første Forsøg gik nogenledes heldigt, at faa flere med sig. Fra sit Wettfæde paa Hegranes i Jøluster, hvorhen han synes at have draget sig tilbage<sup>1)</sup>, kunde han

<sup>1)</sup> Herom mere strax nedenfor.



temmelig let vedligeholde alskens hemmelige Forbindelser i Bergen, ogsaa med de tydske Kjøbmænd. Og siden den foregivne Margrete kom fra Lübeck, er det ogsaa høist rimeligt, at flere af de tydske Kjøbmænd, med hvilke Hr. Rudun i den senere Tid som Fehirde i Tunsberg havde staaet i nøje Berørelse, have haft nogen Deel i Planen. Formodentlig blev hun og hendes Mand strax satte i Forvaring, indtil Kongen selv kunde komme til Bergen og nærmere undersøge Sagen, thi hun blev ikke afstraffet førend i det følgende Aar. Man vovede vel neppe at foretage noget alvorligere Skridt førend Kongen selv var tilstede. Nimenligviis onskede han ogsaa personligt at see og udspørge hende, og har derfor udtrykkeligt befalet at vente med Sagens Afgjørelse, indtil han selv kunde komme. Det synes derhos troligt, at man ogsaa onskede flere af Kongedatterens Ledsageres, navnlig Fru Ingebjørg Erlingsdatters Nærværelse og Vidnesbyrd, førend man afgjorde Sagen. Kongen kom neppe til Bergen før end henimod Høsten 1301, for at tilbringe Vintren der <sup>1)</sup>. Da blev den foregivne Margrete brændt paa Nordnes som en Bedrageresse, og hendes Mand halsbuggen. Idet hun førtes ud af Kongsgaardens Port for at bringes til Metterstedet, skal hun have sagt: „jeg erindrer grant, da jeg som Barn blev ført ud af denne selvsamme Port, for at drage til Skotland; da var der ved Apostelkirken en islandsk Prest, ved Navn Havlide, hos min Fader Kong Erik, og da Klerkerne ophørte med at synge, istemmede Sira Havlide Hymnen „Veni creator“, der netop blev sunget til Ende, som man bar mig ombord paa Skibet“. Da man siden fortalte dette til Presten Havlide Steinsøn, der imidlertid var kommen tilbage til Island og ikke døde førend 1319 som Prest til Breidebolstad, sagde han at det forholdt sig ganske rigtigt, og dette Udsagn af ham har vistnok, da det blev bekjendt i Norge, ikke bidraget lidet til at bestyrke den Tro hos Mængden, at hun var den rette Margrete, og uskyldigt brændt. I de islandske Annaler, hvis Beretninger for disse Tider maa antages for det meste at være tilførte strax efter Begivenhederne selv, og saaledes at antyde den Forestilling, Samtiden gjorde sig om dem, omtales den falske Margrete ved 1300 og 1301, hvor hendes Ankomst og Afreise fortæller, kun som „en Kone fra Tydskland, der sagde at hun var Kong Eriks Datter og heed Margrete“; men ved 1319 derimod, hvor Sira Havlides Død berøres, og i den Anledning nysansførte Beretning om hendes Udsagn meddeles, heder det, uden Skygge af Tvivl, at han just var hos Kong Erik, da Margrete, Kongens Datter, skulde

<sup>1)</sup> Isl. Annaler, ved 1301. Man har et Brev udstedt af Kong Haakon i Oslo, 26de Marts 1301, (Dipl. Norv. II. 62), siden har man intet fra ham førend fra Bergen, 5te October 1301 (Dipl. Norv. II. 64). Sædvanligviis, naar Kongerne vilde overvintre paa et Sted, hvor de ikke stadigt opholdt sig, plejede de at drage derhen seenhøstes.

føres til Skotland, saaledes som hun selv siden vidnede, ferend hun blev brændt paa Nordnes" o. s. v., og da var Troen paa hendes Egt-  
hed i den Grad befæstet hos Hoben, at man gjorde Pilegrimsrejser til  
hendes Henrettelsessted paa Nordnes og byggede et Capell derover, saa  
at den daværende Biskop, Audfinn, maatte forbyde det ved et strengt  
Brev, hvori han udhævede hine ovenfor anførte Beviser paa Usandheden  
af hendes Foregivende <sup>1)</sup>.

Det var formodentlig ikke længe efter den falske Margretes Hen-  
rettelse, at ogsaa Hr. Audun Hugleikssøn maatte lade sit Liv. Han blev  
nemlig, som det ganske korteligen fortælles i Annalerne, hængt i Bergen  
1302; etsteds henføres endog den falske Margretes og hans Aftivelse til  
samme Aar, 1302 <sup>2)</sup>. Heraf maa man slutte at hendes Henrettelse fandt  
Sted kort før hans, kort efter Julen 1301—1302, og det bliver saaledes  
høist sandsynligt, at han er bleven indviklet med i hendes Sag og be-  
funden deelagtig i Bedrageriet. Da han leed en vanærende Død og alt  
hans vidløftige Jordegods blev inddraget under Kronen, undergif han saa-

<sup>1)</sup> Jæf. Annaler, ved 1300, 1301 og 1319. Biskop Audfinns Brev, hvori det  
udtrykkelig siges at hun kom fra Lübeck, var 20 Aar ældre end Kong Eriks  
Bryllupsdag, samt graahardet m. m., findes nu kun i en nyere Paraphrase,  
indsført i en Coder i det kgl. Bibl. i Stockholm; Indholdet deraf er meddeelt  
hos Suhm, XII. S. 29. Det er dateret 1ste Februar 1320. I Paraphrasen  
staar at Biskoppen og „Hr. Tive“ førte Margretes Ligg til Bergen; dette  
„Tive“ kan ikke være andet end en Jællvæning for „Thore“, nemlig Hr. Thore  
Haakonsen, Fru Ingebjerg Erlingsdatters Mand, der efter hvad vi ovenfor  
have viist, maa have været med i hendes Følge. Man har et senere Brev  
fra Biskop Audfinn, dateret 2den April 1320, aftrykt hos Suhm XII. 338  
efter Bartholiniana E. S. 61, hvor Biskoppen beretter til Erkebiskoppen, at  
han i Vintrens Løb (nemlig 1ste Februar) led ferbyde den Uvane med Pile-  
grimsferder til Nordnes og Paakalbelse af den Kone, der fer mange Aar siden  
var bleven brændt og havde udgivet sig for Kong Eriks Datter, men at en  
Chersbroder fra Midaros havde søgt at hindre Oplæsningen af Jerbundet i  
Apostelskriven. Om denne Sag ere ogsaa en heel Deel Vidnesbyrd anførte,  
(Bartholiniana E. 36—48). Abjalen Petersen (Norges Bestr. S. 96) siger  
sejlagtigt at den falske Margrete kom fra Skotland. Det er ham som beret-  
ter, at der blev bygget en Kirke til hendes Ære; han siger ogsaa, at der blev  
gjort en Vise derom. — Th. Torvesen fortæller (Hist. Norv. IV. 403) at  
Bedrageren ifølge sit Jeregivende „var bleven selgt af Ingebjerg Erlingsdatter  
til en Søn af den orknøiske Jarl Magnus“. Dette er kun en Nagtsom-  
hedesjæl ved Benyttelsen af State Annalerne, hvor der ferst fortælles om den  
falske Margrete, hvilken Beretning ender med de Ord: „og sagde sig at være  
selgt af Ingebjerg Erlingsdatter“; siden umiddelbart derefter om Kong Eriks  
Datters Berettelse til Jarlen Jon Magnússen. Th. Torvesen maa have læst  
„ok kvæðst seld hafa verið af Ingibjörgu Erl. dóttur Jóni jarli Magnússyni“,  
med Udelabelse af de mellemliggende Ord: sest dóttir Eiríks konungs.

<sup>2)</sup> Laurentius's Saga, Cap. 16.

ledes den haardeste Nidingsstraf, og denne Straf var for stor, hvis det forholdt sig saaledes, som et usikkert Sagn, hvilket vi allerede ovenfor have berørt, angiver, at han skulde have vanæret Kongens eller, som hun da kaldtes, Hertugens Brud, da han skulde føre hende fra England eller Frankrige (altsaa i 1295)<sup>1)</sup>. I det mindste er det ikke let at indsee, hvorfor Kong Haakon da ikke ligesaa gjerne lod ham domme til Døde og henrette umiddelbart efterat han havde ladet ham fængsle, samme Aar, som han besteg Tronen. Han maa have lidt Straf for hvad Loven kalder det højeste Nidingsverk, „at raade Land og Tjegner undan Kongen“, (altsaa Højforræderi<sup>2)</sup>). End videre er det sandsynligt, at Kongen har givet ham Sag fordi han ikke havde gjort Megnskab for de 6000 Mkr. Sterling, som han i 1295 havde oppebaaret af de franske Subsidiepenget (s. o. S. 255); thi disse vare neppe tilbagebetalte. Der er ogsaa et andet Sagn om ham saalødende: „Ridder Audun til Halbuus (hans Ettegaard Hegrænes laa nemlig i Nærheden af Halbuus Kirke i Jolustor, og dens Ruiner stulle endnu af Almuen kaldes Halbuus) vilde utilbørligt udvide sin Magt, og laa derfor ideligt i Strid med en Hærse i Naustdal; dette mishagede Kongen, der lod ham kalde til Bergen. Audun nedgrov for Sikkerheds Skold sine Skatte, sænkede sit store Sølvbord ned i Jolstervandet, og begav sig afsted, ledsaget af sin Vaabendrager. Medens de hvilede undervejs, satte en Ravn sig ned i Nærheden af dem, og gav sig til at

<sup>1)</sup> Sagnet om at Audun skulde være bleven henrettet „fordi han voldtog Kongen af Norges Gemalinde, som han skulde føre fra England til Norge“ anføres saaledes i den Beretning om Udsjager fra Bergen 1626, der er aftrykt i de submisse Samlinger II. 3, 42. Siden har Arant i sine Bemærkninger om den her ovenfor, S. 1, omtalte Kligsteen paa Fjærde ytret, at den var en Mindesteen over en Brindsesse „om hvilken Traditionen fortalte at hun havde født en Datter, for hvis Tilværelse Gefandten, der havde hentet hende, sit Skolden“. Men Jave oplyser i Nørste Sagn S. 183, at han ved Undersejelse paa Stedet ikke har hørt noget om et saadant Sagn, derimod lyder Sagnet, at der i en Biig ved Hønes, kaldet Drotningviken, strandede et Skib med en Dronning eller Brindsesse, der enten var død undervejs, eller emkom ved denne Lejlighed, og blev begravet i Fjærde Kirke, hvor Marmorstenen sættes over hende. Efter et andet Sagn blev Stenen ikke sat strax, men ført fra Uelandet paa et andet Skib til Virkesvanden, i Kiilsviken, hvor den Døde fik fat paa den, saa at den forsvandt. Stenen blev imidlertid af en Prest Pharo opdaget paa Gaarden Moi, og bragt til Fjærde Kirke, hvorfra den senere er kommen til Christiania. Indskriften antyder, som vi allerede have viist, en Datter af en norsk Konge og en dansk Fyrstinde, og kan saaledes ikke vedkomme den Brud, Audun skulde hjemføre for Hertug Haakon.

<sup>2)</sup> Landsloven IV. 3. Ifølge Absalon Pederssøn var der ogsaa dem, der fortalte at Audun blev brændt. Formodentlig blev hans Biig brændt. Dette skal ogsaa være skeet med Bedragerstens Mands Legeme.

strige heel ynkelig. Audun, der vidste at Baabendrageren forstod at tyde Fugleskrig, spurgte ham om han skjønnede hvad Naven sagde. „Ja“, var Baabendragerens Svar, „den siger at du drager bort, men kommer aldrig mere tilbage“. „Det skal du have lovet“, sagde Audun, spendte sin Bue, skjød Baabendrageren ihjel, og drog derpaa ene til Bergen, hvor han blev aflivet“. Noget sandt synes dog at maatte ligge til Grund herfor; man maa dog hjemme i Bygden have erindret som en merkelig Begivenhed, at han, den mægtige Herre, drog til Bergen, og der maatte lade Livet, og det synes saaledes temmelig vist, at han umiddelbart før sin Domsældelse maa have været paa fri Fod, og opholdt sig hjemme paa sin Borg Hegranes. Den rette Sammenhæng af denne gaadefulde Sag, om hvilken de samtidige Kilder desværre intet nærmere melde, turde saaledes være denne, at Audun virkelig ved sin Fremferd i 1295, da han med eller mod Hertug Haakons Dufle skulde skaffe ham en Brud, havde paadraget sig hans Unnaade, der vistnok end mere tiltog, fordi Hertugen med Misnoje betragtede den Indflydelse, han havde hos Kongen, og som han i høj Grad synes at have misbrugt til sin egen Berigelse; at Haakon, saaledes som ovenfor antydtes, strax efter sin Tronbestigelse har fordret at Audun skulde tilbagegive sine Forleninger, maastee ogsaa krævet Regnskab af ham for de franske Subsidiepenge, og at denne har gjort Vanskeligheder derved, ja endog, vel vidende at Kongen ikke var ham gunstig, har viist formelig Trods, vægret sig ved at hylde ham eller oplade ham Tunsberghuus, e. a. d.; at han er kommen tilfjort og bleven sat fast, men efter en Tids Forløb atter har faaet sin Frihed, mod Øste om at forholde sig rolig og ikke foretage sig noget til Kongens Skade; at han da har begivet sig til sin Ottegaard Hegranes og en Stund holdt sig i Hv, men af Harme over sit Fald dog sat allehaande hemmelige Stemplinger mod Kongen i Gang, og navnlig været Medvider i eller Ophavsmand til den falske Margretes Fremtræden; at Kongen under sit Ophold i Bergen strax efter hendes Aflivelse eller maastee endog før har indstevnet ham til sig for at staa til Rette, at han uagtet sine Mænds Advarslar har indfundet sig i den Tanke, at man ikke skulde kunne faa noget Beviis mod ham, men at han dog er bleven befunden skyldig, maastee endog med Tilfidsfattelse af de tilbørlige Retsformer, og henrettet som Landsforræder <sup>1)</sup>. Naar

<sup>1)</sup> Hvad der i høj Grad bestræker dette, er den Omstændighed, at allerede ældre Beretninger omtale begge Henrettelser næsten under eet; saaledes Laurentius's Saga Cap. 16: „da blev Audun Hestaforn hængt, og Margrete, der udgav sig for Kong Erlifs Datter, brændt“; og Abfalon Pederssen l. c.: „Dr. Audun fangen 1299, hængt paa Nordnes 1303 (skal være 1302), samme lige brændt; samme Tid, noget tilfjort blev Margrete brændt paa Nordnes“, v. s. v.

det i Sagnet heder, at Audun laa i Strid med en „Herse“ i Naustdal, kan dette nok, Hersetitelen fraregnet, forholde sig rigtigt, thi vi have seet, at der under Kongerne Haakon Haakonsson og Magnus Haakonsson var en mægtig Lendermand i Firdafylke, Giliv af Naustdal. Denne Giliv blev dræbt i 1277, uden at man kjender de nærmere Omstændigheder derved; det er meget muligt, at det netop har været i en Strid med Audun Hugleiksføn; thi da de begge vistnok vare de mægtigste Mænd der i Egnen, er der intet rimeligere end at der herskede stor Skinsfyge og Splid imellem dem, især hvis Audun, hvad der er meget troligt, har villet udvide sin Magt paa den andens Beføstning, som Sagnet udtrykkelig melder. Giliv synes at have haft en Søn af samme Navn, der efterfulgte ham i hans Besiddelser og rimeligviis i Lendermandsværdigheden; han glemte vistnok ikke Audun Faderens Drab, om end denne ved sin Yndest hos Kong Magnus og Kong Erik slap med at betale Bøder; ja selv om Audun ikke var Faderens Drabsmand, men kun havde benyttet sin Magt til at gjøre utilbørlige Indgreb i Gilivs Rettigheder, var det naturligt, og derfor sandsynligt, at Giliv benyttede sig af hans Fald til at skaffe sig Hevn eller Dyræjning ved at sætte Kongen end mere op imod ham, og at Almuen i Egnen, der kun havde det for Øje, der foregik i deres Nærhed, antog dette for Hovedsagen til Auduns Død <sup>1)</sup>. Hans haarde Straf synes dog almindeligviis at have været anseet som fortjent, i det mindste betragtedes den saaledes i senere Tider <sup>2)</sup>, og selv Sagnet fortæller om ham som den, der uretfærdigt greb om sig. Alt hans Guds faldt, som sagt, under Kronen; han havde Besiddelser paa flere Steder i Landet, dog vel mest i sin Hjemme-Egn Firdafylke <sup>3)</sup>, især

<sup>1)</sup> Om Giliv paa Naustdal, se vdf. IV. 1. S. 477. Naustdal i Førde, Gilivs Herresæde, er kun faa Mile fra Segranes i Følster. Blandt de Lendermænd og Ridder, der i Oslo i Juni 1319 besvare Overenskomsten mellem Norge og Sverige, nævnes ogsaa Giliv i Naustdal; han maa sikkert have været en Søn af den forhen nævnte, og i alle Fald den, med hvem Audun havde været i Uenighed. En Søn af ham igjen var formodentlig den Giliv Gilivsføn, Ridder, der egtede en Datter af Hr. Erling Biskunnsføn, og drukkede med hende 1358.

<sup>2)</sup> Abfalon Pedersføn anfører S. 45 Auduns Henrettelse som et Bevis paa Kongens Retfærdighed.

<sup>3)</sup> At han havde Besiddelser paa Østlandet, navnlig paa Raumarke, paa Follo, og i Oslohered, sees af hans i Fællesskab med Biskop Andres af Oslo udstedte Brev af 24de Marts 1279 (Dipl. Norv. II. 19), hvorved han „af Taknemmelighed for de mangfoldige Hebersbevisninger og den Forsremmelse, han havde nydt af Kongedømmet“ indløser til Kronen Gaarden Bjarfa paa Follo, som en Jon Holtesføn havde stjenket til Hallvardskirken, og som Kong Haakon Haakonsson i sin Tid havde givet hans Morfader Audun, imod at han (Audun) overdrog til Hallvardskirken Gaardene Auduns-Formo, Gausstad, Thoresægg, Bligstein, Uppin og Skygstad paa Raumarke, søndre Brvn og en

maa han have haft meget Gods i Nordfjord, da det endnu i over hundrede Aar derefter vedblev at udgjøre en samlet Masse under Navn af Audun Hestakorns Gods eller Nordfjord-Godsset. Kong Magnus skjenkede det i 1361 til sin Fehirde Otte Remer eller Rømer, efterat den svenske Herre Algot Benediktsson en Tidlang havde haft det; siden tilfaldt og tildømtes det (i 1412) Ottes Søn Svale Rømer, i hvis Ætt det synes at have holdt sig udeelt, indtil Otten selv uddøde paa Mands-siden og Godsset adspalttedes <sup>1)</sup>. Auduns Hustru heed Gyrid, og levede i 1281; at han havde Børn er vist, men hvo de vare, vides ikke <sup>2)</sup>.

Part af Baarderub ved Aker, af estre Do og af Dytrin i Oslohered, samt en Part af Myklebø paa Fello, hvilte Gaarde han selv havde arvet efter Jon Holtesøen. Dette, sammenholdt med at Audun kaldes Kongens Frænde, viser at hans Morfader Audun neppe kan vare nogen anden end den Audun i Berg, Frænde af Kong Haakon Haakonsøns Moder Inga, hos hvem hun opholdt sig, da Kong Haakon Everresøen blev kjendt med hende, se ovf. III. S. 439. Ogsaa Jon Holtesøen maa have været en Frænde af Audun, maaskee Farbroder. Ved det før omtalte Brev af 8de Febr. 1299 folgte Erlend paa Belsaas Audun en Part af Egg i Skaun, sandsynligviis paa Rannarike, hvilket viser at han maa have haft Besiddelser i Nærheden. Afsl, Sen af Fehirde Jon Twissaven, udnævnte ham tilligemed Kong Erik omkring 1290 til sine Testament-Executører, og gav ham en Part i Gaarden Saltnes i Butviken (Dipl. Norv. II. 45). I 1281 skjenkede Audun fem Mmbool i Annarsete i Stavenes i Sandfjord, hvilket var hans Odel, til Munkelivs Kloster, til Sjølehjelp for hans Fader, hans Hustru Gyrid og hans Afkom (Munkelivsbogen S. 166); altsaa havde han da Børn.

<sup>1)</sup> Gavebrevet, dateret Baahuus, den 29de Septbr. 1361, findes i Dipl. Norv. II. 365. Det bestemtes her at hvis Otte Remer fik Børn med sin Hustru Gertrud, skulde Godsset være deres Odel til evig Tid; men bøde han barnløs for hende, skulde hun beholde det for Livstid og derpaa skulde det falde tilbage under Kronen. Brev af 30te Nov. 1411, Dipl. Norv. I. 630, viser at Kongedømmet imidlertid maa have villet tage det tilbage, men at Svale Remer vindicerede sig det, og den 26de Januar 1412 tilbødtes det ham (Dipl. Norv. II. 620). I 1435 var det vistnok endnu samlet, thi ved et Brev af Erkebiskop Afsl fra samme Aar bevidnes det, at da Svale Remer paa sit Mærke vilde bortskjenke Gaarden Myklebøstadi i Nordfjord, medsatte hans Synner Tru Skisebe sig dette, foreskillende ham at Kong Magnus havde skjentet hans Færdre det (her menes naturligviis hele Nordfjordgodsset) saaledes at det skulde forblive hos Slægten (Dipl. Norv. I. 749).

<sup>2)</sup> At hans Hustru heed Gyrid og at han havde Børn, sees af nys omtalte Gavebrev af 1281. At Hr. Bjarne Audunson, som det har været antaget, skulde være hans Søn, synes lidet rimeligt; af Bjarnes Gavebreve sees det at hans meste Gods laa paa Vestfolden; desuden synes det ikke rimeligt at han efter hvad der var overgaaet Faderen skulde have taget Tjeneste hos Kongen. Auduns Secret eller mindre Segl findes endnu heelt og holdent vedhængende den i Paris opbevarede Gjenpart af Tractaten af 1296. Skjeldet fremstiller en Rose, omgivet med Snuqlinger af Lovverl. Omkriften er stet hen  
SECRETVM ODOENI.

Der er al Grund til at tro, at flere misfornøjede Stormænd have været i hemmelig Forstaælse med Audun og lagt Planer til at støde Kongen fra Tronen. Thi vi erfare, at samme Aar, 1302, maaskee i September, da Kongen opholdt sig ved Rigsgrændsen, som det nedenfor skal omtales, blev Hr. Bjarne Lodinsson fængslet og sat paa Magnbildarholms Slot ved Kongebelle <sup>1)</sup>. Heller ikke her angives Aarsagen. Men naar man erindrer at Bjarne Lodinsson havde været Cantfjer under Formynder-Negjeringen, altsaa en gammel Collega og rimeligviis Ven af Audun Hugleiksson, der paa den Tid havde mest at sige i Raadet, og dermed sammenholder, hvad der paa sit Sted nedenfor vil blive berettet, at han senere hen virkelig slog sig til Kongens Uvenner og førte en fiendtlig Hær mod Norge, bliver det overmaade sandsynligt, at han har været i Ledtog med Audun, eller i det mindste er bleven betydeligt compromitteret ved de Oplysninger, der fremkom under Sogsmaalet mod ham. Maaskee har Bjarne selv været Spyselmand i Elvevæsel, og er af Kongen bleven beskyldt for at ville spille Magnbildarholms Slot i fremmede Hænder. Men den floge, i alstensk Lærdom vel forfarne Mand maa have vidst at frigjøre sig for Beskyldningerne, saa at man ej kunde faa nogen Sag paa ham, thi i 1305 finde vi ham paa fri Fod og i en højt anseet Stilling. Men ganske uskyldig var han neppe, hvis man kan slutte fra den Rolle, han senere spillede.

93. Hestig Gjæring paa Island. Kong Haakon hyldet, uden at han dog anseer sig bundet ved den ældre Dvereenkomst.

Hvad der foruden Tildragelsen med den falske Margrete, ja maaskee endnu mere end denne, kaldte Kong Haakon til Bergen i 1301, synes at have været de islandske Anliggender, der krævede en alvorlig Opmerksomhed, hvilken lettest kunde ydes dem fra Bergen. Vi have desværre ikke nøjagtige Efterretninger om de politiske Begivenheder, som forefaldt der, siden Striden om Kirkerne og deres Gods var sluttet, men saa meget kan man see, hvad vi ogsaa tidligere have antydet, at der herskede en ikke ringe Gjæring, og at Folket i flere Henseender ansaa sig brøstholdent med Foreningen, saaledes som den nu var beskaffen. Hvad der især klagedes over, var de hyppige vilkaarlige Udenlandsstevninger <sup>2)</sup>,

<sup>1)</sup> De isl. Annaler, ved 1302.

<sup>2)</sup> Ved „Atansteinar“ forstaaes her vistnok, som Jon Sigurdsen har vist i sit Skrift om Islands statsrettlige Forsatning S. 24, ikke slige Kaldelser, der stode i Kongens Grend eller offentlig Tjeneste, men alene saadanne, hvor Islandingerne udenfor de i Loven hjemlede Tilfælde stævntes til Norge for at staa til Rette, og saaledes droges fra sit Bærnefing.

og fremdeles, siden Vedtagelsen af norsk Lov og norsk Administration, at der sendtes norske Sysselmænd, ja stundom endog Lagmænd. Thi herom havde der ved den første Underkastelse under Kong Haakon Haakonsøn og Kong Magnus 1262 og 1264 ikke kunnet være Tale, da der endnu ikke var Tale om Afkæffelse af den islandske Forfatning og Lovgivning; det var da aabenbart Hovdingernes Mening, at Godordene skulde vedblive, ligesom før, arvelige i Etterne, altsaa at hele den indre Bestyrelse af Landet skulde blive uforandret, og at det eneste Baand, der bandt Den til Norge, skulde være Skatten, samt tildeels Jarlen, eller den Stattholder, der traadte i hans Sted <sup>1)</sup>. Men efterat Godordene vare blevne opgivne ved den første norske Lovbogs Antagelse i 1272, og Island fik Lagmænd og Sysselmænd ligesom Norge, stod det i Kongens Magt hertil at udnævne Nordmænd, saa længe det ikke var særskilt betinget, at de skulde være Islændinger. En saadan Betingelse synes dog dengang, som vi allerede ovenfor (IV. 1. S. 630) have ytret, ikke at være bleven gjort, maaskee fordi de islandske Hovdinger deels virkelig vare i Besiddelse af hvad man kunde kalde Syslerne, deels ikke endnu tilstrækkeligt havde opfattet Conseqventserne af deres Skridt, hvilket først længere Erfaring kunde lære dem. Denne fik de dog snart, i det mindste i 1279, da Nordmanden Lodin af Balke sendtes ud som Lagmand, og derfor er det højst sandsynligt, at Sagen kom paa Tale i 1281, da Islændingerne, efter at have svoret Kong Erik og Hertug Haakon Troskabs-  
 eed, antog den nye Lovbog, hvori for første Gang Sysselmænd udtrykkeligt nævnes. Under de vidloftige og heftige Debatter, der gik forud for Antagelsen, havde, som vi have seet, de haandgangne Mænd, der nu repræsenterede Hovdingeklassen, i Lighed med Gejstligheden og Bønderne indgivet et særskilt Indlæg, angaaende de Udsættelser, de havde at gjøre ved den nye Lovbog og folgelig over de Betingelser, under hvilke de vilde antage den. Indholdet af dette Indlæg anføres vel ikke, men man kan næsten være overbevist om, at det netop blandt andet ogsaa har indeholdt de senere som Tilfagn paaberaabte Punkter, saaledes og dette, at Sysselmænds- og Lagmands-Posterne skulde sikres de forrige Godordsmænd eller deres Efterkommere. Det er ovenfor berettet, at der om disse Betingelser eller Artikler ej faldt nogen Bestemmelse paa Althinget i 1281, men at de bleve henstukte under Kongens (det vil da sige Formynder-Regjeringens) og Erkebiskoppens Afgjorelse, og at Naavn Oddsson samt Thorvard Thorarinson i den Anledning rejste over til Norge, men at de her fandt Naadsberrerne og Erkebiskoppen i aabenbar Strid med hinanden, saa at en Afgjorelse ved disse i Fællesskab ikke var

<sup>1)</sup> Se ovf. IV. 1. S. 367.



mulig, og Raadsherrerne derfor sandsynligviis afgjorde Sagen paa egen Haand, saa vidt man maa formode, til de islandske Hovdingers Tilfredshed, siden Ravn Oddsson saa ivrigt tog Raadsherrernes Parti mod Erkebiskoppen. Altsaa har det formodentlig været ved denne Lejlighed, at der aller først blev givet Iskændingerne Tilfagn om „at Sysselmand og Lagmænd i Landet skulde være islandske, af deres Vtt, som tidligere havde opgivet Godordene“ <sup>1)</sup>. Men der maa dog have været en Hage derved, siden Tilfagnet ikke findes indført i de islandske Lovbøger, der ellers saa omhyggeligt have optaget alt hvad som vedkommer Landets offentlige Ret. Sandsynligviis var det netop den Omstændighed, at det ikke var samtykket af Raadet og Erkebiskoppen i Forening, som gjorde, at det ikke ansaaes for lovformeligen stadfæstet, og derfor have vel hverken Kong Erik eller efter ham Kong Haakon anseet sig strengt taget bundne derved. Imidlertid overdrog Erik i Regelen Sysslerne til islandske Hovdinger; de Nordmænd, han sendte ud, vare mere et Slags Overtilsynsmænd eller Stattholdere, og naar de, som Hr. Peter paa Eid, fik en Deel af Landet i Syssel, synes det mest at have været, for at de derved kunde holde sig og sine Folk. Hvad Lagmændene derimod angaar, da var Hr. Erlend sterke kun paa modrene Side af islandsk Vtt, og det samme kan siges om hans Søn Hauk Erlendsson, der blev Lagmand i 1295. Imidlertid havde Iskændingerne, som ovenfor berettet, aabenbart nok erkjendt Kong Erik for deres Herre og „den som er sat over Loven“ ved at lade Thorlak Lagmand overrække ham de paa Althinget vedtagne Forandringer i Lovbogen til Bekræftelse. Men strax efter maa der have været yttret tydelige Tegn til Misfornøjelse, maaskee i Anledning af at de tolv Bønder, der havde tilsvoret Biskop Arne Kirkegodserne, bleve stevnte over til Norge. Thi det er ovenfor berørt, at tolv haandgangne Mænd og tolv Bønder strax efter bleve stevnte over til Norge, hvad enten nu dette var i 1298 eller 1299; i 1299 begav ligeledes Presten Arne Helgesen, den afdøde Biskop Arnes Systeren, sig til Norge, neppe uden Opfordring, medens derimod Hr. Erlend sterke, som vi have seet,

<sup>1)</sup> Jvfr. ovfr., S. 64—71. At virkelig Iskændingerne i 1281 maa have opfat Betingelser og faaet et Slags Tilfagn om de senere opstillede Punkter, synes alene at kunne sluttet deraf, at de i 1302, som vi ville see, paaftaa at det var dem lovet, at der hvert Aar skulde komme sex Skibe, medens der i Overeenskomsten af 1262 ikke er Tale om de sex Skibe for mere end de to første Aar. Derhos omtales Tilfagnet om at Lagmænd og Sysselmand skulde være islandske, men det blev ikke givet og kunde ikke gives i 1262, af de ovenfor omfalte Grunde; det maa saaledes have været givet af Raadet paa egen Haand, og derfor siden være betragtet af Kongerne som ugyldigt. Der tales ogsaa udtrykkeligt i Annalerne for 1305 om Tilbagekaldelse af Besyttelsesbreve for Island, givne efter Kong Magnus's Død. Se nedenfor S. 363.

kom ud til Island, medbringende kongelig Befaling til højtideligen at fratage den forhenværende Lagmand, Jon Einarsson, sin Herretitel <sup>1)</sup>. Næst efter (1300) rejste han tilligemed Hr. Sturla Jónsson og Lagmanden Hr. Thorlak Narveson til Norge, medens Odd Thorwardsøn, der synes at have været en af de sidst indstevnede haandgangne Mænd, kom tilbage til Island <sup>2)</sup>; alle disse hyppige Rejser frem og tilbage, aabenbart ifølge kongelig Befaling, vidne om at meget har været anderledes end Kongen ønskede, og at der herskede en ikke ringe Gjæring. Det lader til at Kongen med de hyppige Kaldelser til Norge af højbaarne Islændinger ikke alene har haft til Hensigt at raadslaa med dem, tale godt for dem eller irettesætte dem, men ogsaa at beholde dem hos sig som Gæster, efter sin Farfaders Exempel, eller i det mindste at hindre dem, han ansaa for urolige Hoveder, fra at gjøre Skade; enkelte bleve saaledes, neppe med deres gode Vilje, flere Mar i Norge, som Thorlak Lagmand, der ej mere kom tilbage, men døde i Kongehelle 1303 <sup>3)</sup>. Den almindelige Misstemning paa Den maa tillige have været betydeligt forøget ved alle de Landeplager, der i denne Tid overgik den. I 1300 var den blevet hjemsgt af et Udbrud af Hekla, frygteligere end noget tidligere. Store Bjergmasser stnygedes sammen, saa at Braget hortes lige til Nordlandet, hvorhen ogsaa Asken og Sanden førtes i saadan Mængde, at det blev ganske mørkt, og man vidste ikke, enten det var Dag eller Nat; mellem Vatns-Strand og Orarheid blev Jorden ganske tildækket med Sand, der feg sammen i store Fanner, saa at Folk næsten ikke kunde finde Vejen. Paa Sønderlandet og Østerlandet faldt der ligeledes megen Sand, og dertil skede der voldsomme Jordstjælv, saa at en Mængde Gaarde styrte ned. Og disse Udbrud vedvarede næsten i et heelt Aar, lige fra Midsommer 1300. Det heftigste Jordstjælv var 30te December. Omtrent samtidigt 1301 udbrod paa Nordlandet en smitsom

<sup>1)</sup> Isl. Annaler, ved 1299. Samtidigt med Erlend sterke og rimelighvis i Følge med ham kom ogsaa Gylf Algrimsen, Son af den i 1285 (s. v. S. 81) afdøde Hr. Algrim Thorsteinsen. Han førte Herretitel, og havde vistnok Svøsel, ligesom hans Fader.

<sup>2)</sup> Annalerne, ved 1300. Odd Thorwardsøn var en Son af Hr. Thorvard Thorarinsøn, der var død i Norge 1297. Naar Odd rejste til Norge, siges ikke; muligt kan det dog ogsaa have været i Anledning af Faderens Dødsfald. Den 22de Mai 1300 var han endnu i Bergen, thi da finde vi ham som Medbesøger paa et Brev, hvorved Hr. Peter paa Gid solgte en Part af sit Odels-gods Gid til Munkelivs-Kloster (Munkelivsbogen S. 147). Dette tyder paa at Peter paa Gid under sit Ophold paa Island har stttet Venskab med Odd. Denne kaldes her Hr. Odd Thorwardsøn, altsaa havde han da faaet Herretitel. Han døde Baaren efter sin Hjemkomst til Island, 1ste Marts 1301.

<sup>3)</sup> De isl. Annaler, ved 1303. Thorlaks Dødsdag var den 15de Marts.

Øyge, der dræbte henved 600 Mennesker, ikke lidet i det tyndt befolkede Land. Odelæggelserne medførte Mangel og Dyrktid <sup>1)</sup>, og alligevel fik ikke Den den Tilførsel, som Indbyggerne paastode havde været den lovet. Vi have seet, at ved Overeenskomsten i 1262 var det blevet bestemt, at Norges Konge for de første to Aar skulde sende sex Skibe, ladede med Nødvendighedsartikler, til Landet, og dette var senere, uvist naar, maaskee ligesledes ved Tonsbogens Antagelse 1281, blevet udvidet derhæn, at de sex Skibe skulde sendes aarligt. Men dette var blevet undladt i den sidste Tid. Heri, som i meget andet, saa Islænderne et Brud paa Overeenskomsten, og vægrede sig, efter hvad man af de paafølgende Forhandlinger kan slutte, for at hylde Haakon som Konge, og sverge ham Trostabs-Eed, førend han havde forpligtet sig til visse Betingelser, navnlig om Eyslernes og Lagstolenes Besættelse med Indfødde, om den aarlige Tilførsel og om Dphør af de ulovmedholdige Udenlandsstevninger. Men det er aabenbart, at Kong Haakon ikke ansaa sig bunden og ikke vilde være bunden ved nogen Overeenskomst eller Betingelser, og at han formelig gjorde dette til en Princip-Sag; han vilde have en simpel og ligefrem Underkastelse, saa kunde man siden bønkriftsviis andrage om de Forandringer, man ønskede, saaledes som Lodin Lepp allerede ytrede i 1281 <sup>2)</sup>; overhoved synes det at have været hans Hensigt, ganske at sætte Island i Klasse med de øvrige Skatlande. For da at vise Islænderne, at han ikke lod sig skræmme af deres Trods, og at han ikke vilde vige et Haarsbred i sin Beslutning, gjorde han i 1301 et alvorligt Skridt og begav sig rimeligviis strax efter til Bergen, for saa meget nærmere at afvente dets Virkning. Han sendte den myndige Hr. Alf af Kroken (i indre Sogn) med sit Brev og Budskab, at Islænderne strax, og som man maa antage, ubetinget skulde aflægge ham

<sup>1)</sup> De, isl. Annaler ved 1300 og 1301. Det bemærkes udtrykkeligt i Annalerne, at der paa samme Tid stede Udbrud (af Etina) paa Sicilien, aabenbart fordi Nedskriveren derved har villet antyde en Forbindelse mellem de underjordiske eruptive Masser paa begge Steder, skjønt saa langt fjernede fra hinanden. Blandt de Ulykkestilsælde, der i de isl. Annaler anføres for disse Aar, er ogsaa det, at et Skib, kaldet Holtabjørnsbusfen, forliste ved Færøerne med henved 50 Mand. Men det er vel et stort Spørgsmaal, om dette Skib var islandsk, thi det maa have tilhørt og faaet Navn efter den nogle Aar forud afsøede Holtabjørn, hvis Søn Audun var Prier i Hoveds Kloster, og hvis Enke Ragnhild i 1296 gav sig ind i Klosteret med alt sit Gods, for hvilket Audun købte Gaarden Solberg i Syllingdal og lod hende efter hendes Død begrave i Klosterkirken's Chor, hvor hendes Bliqsteen endnu findes. (Vanges Klosterhistorie S. 406). Heraf skulde man slutte at Holtabjørn har været en Nordmand.

<sup>2)</sup> Se ovf. S. 65.

Trosskabs-Ged efter den Formular, Lovbogen indeholdt <sup>1)</sup>. De to daværende Lagmænd, Thorlak Narveson og Thorstein (Hauk Erlendsson maa allerede tidligere være vendt tilbage til Norge), bleve afløste af tvende Nordmænd, Hr. Lodin af Bafte, der allerede 1279 havde været brugt i en lignende Sendelse, og Baard Hognesson, med Jurisdiction over hver sin Halvdeel af Landet, og medbringende ligeledes et Kongebrev, der satte en Bod af 15 Mkr. for hver den, som tilfidesatte deres Ordfurd <sup>2)</sup>. I Folge med Hr. Alf var ogsaa en Hr. Svein Lang, som Sysselmand i Skagaffjorden, og Hr. Kolbein Bjarnesson, der ligeledes synes at have faaet Syssel; denne sidste var en Islænding, hvor vidt Svein Lang ligeledes var islandsk, er uviist. Alf og de synes end videre at have medbragt et overordentligt Skattepaabud, men den nærmere Sammenhæng hermed kjendes ikke <sup>3)</sup>. Ogsaa Jon Ginarsson, den forhenværende Lagmand, kom nu tilbage; maaskee han havde ydmyget sig for Kongen og lovet at understøtte Udsendingerne ved sin Indskydelse, siden han atter benævnes „Herre“. Alt Kongens Budskab vakte almindelig Harm, er heel rimeligt, men vi erfare dog, at det alligevel lykkedes hans Udsendinger paa det nærmeste at sætte hans Vilje igjennem. Skade, at der ikke fortælles det mindste om, hvorledes de bare sig ad, og hvilke alvorlige Sammenstød de om Vintren og Vaaren, som man upaatvivleligt maa antage, havde med Oppositionens Ledere. Alt, hvad vi erfare, er at paa Althinget 1302 (altsaa omkring 1ste Juli) blev der aflagt ham Trosskabs-Ged, da, som det sædvanligt heed, Land og Tjegner bleve ham tilsvorne, samt frie Hænder givne ham til at foretage de Forandringer

1) At Alf kom med Kongens Budskab, siges i Annalerne; at dette har været skriftligt, og indeholdt en saadan Befaling, som her ovenfor anført, sees af de Udtryk, i hvilke Revndarmændene paa Thinget i 1302 erklærede sig villige til at sverge Kongen Trosskabsgeed, se strax nedenfor.

2) De isl. Annaler, ved 1301. Et enkelt Haandskrift af bløse har kun „sem“ i Stedet for „semten“ Mkr. sem den for Overherighed af Lagmændenes Ordfurd fastsatte Bod. Naar det i de annalistiske Optegnelser i Laurentius's Saga Cap. 16 heder, at Hr. Alf havde faaet Nordlandet og Sierlandet til Beskyrelse, er dette aabenbart en Forverling med hvad der sandt Sted 1305, som man kan see af Sammenligning med Annalerne. Af hvilken Witt Hr. Alf i Kroken var, vides ikke; han nævnes aller først i 1298, som Medudsteder af et Brev fra Nidaros 10de Marts 1298 (Dipl. Norv. II. 43), og af et fra Bergen eller maaskee fra Nordfjord, 14de October 1298; ved det sidste folgte Peter paa Sid ligeledes en Deel af sin Odelsgaard Sid (Munkelivsbogen S. 57).

3) Man maa slutte dette af Udtrykkene i den nedenfor anførte Remonstrations-skrivelse, hvor der ligesom tales om at man vil paabyrde Islændingerne „store Afbræt og Tynghel, end der før var besvoret og samthyst“, og klages over at saa meget Gøds skal drages ud af Landet, og lidet eller intet kommer i dets Sted.

i Lovbogen, han maatte finde tjenlige efter de bedste Islændingers Raad <sup>1)</sup>. Bestemmelsen herom, skriftligt affattet, lød saaledes: „Dette er Næbndarmændenes Samtykt, at de ville tilsværge Kong Haakon Land og Thegner efter den Eddsformular, som staar i vor Bog, og som hans eget Brev tykkes os at vise, og hermed ville vi overdrage til den værdige Herre, Kong Haakon, at foretage de Forbedringer i den Bog, den værdige Herre Kong Magnus sendte os med Jon Lagmand, som han selv finder tjenlige med de bedste Mænds Raad og Samtykke, der findes i vort Land“ <sup>2)</sup>. Dog opnaaede man ikke at faa Eden aflagt aldeles ubetinget. Der blev, som man af de forhaandenværende Actstykker kan see, opsat en udførlig Remonstration, hvori ogsaa den tidligere Overenskomst af 1262 og maaskee Artiklerne af 1281 bleve optagne, men hvor de Punkter, man ønskede indrømmede, fremsattes mere som Betingelser for Trostabsedens Overholdelse, end som blotte Andragender <sup>3)</sup>. Den sluttede nemlig med følgende Ord: „Dette blev vedtaget og samtykket af Almueen paa Althinget, foruden af de haandgangne Mænd, med fuldt

<sup>1)</sup> De isl. Annaler ved 1302.

<sup>2)</sup> Norges gamle Love III. No. 62, S. 146, Varianten efter Cod. C. 21 qv. i det stockholmske gl. Bibliothek, fra Midten af 14de Aarhundrede.

<sup>3)</sup> Her maa vi henvisse til hvad der ovenfor er ytret, IV. 1. 368 og 369, Note. At den Deel af det i Norges gl. Love I. S. 461 B. meddelte Document, der følger efter Racunen, næsten Ord til andet stemmer med den Skrivelse, der er aftrykt i N. gl. Love III. S. 145, under Titel: „Islændingernes Overenskomst med Kong Haakon Magnússon“, er aabenbart, og de ere saaledes begge Copier af det samme Brev, kun med enkelte Varianter. Derimod er det ligesaa vist, at den første Deel af hiint Document, der gaar forud for Racunen, er en Copi af den oprindelige Overenskomst af 1262. Hvad der har ligget imellem, og har udgjort to Blade, kan saaledes neppe have været andet end en kort Udsigt over de Forhandlinger, Unionen vedkommende, der laa imellem 1262 og 1302, med Optagelse af den før omtalte Forestilling, indgivet af de haandgangne Mænd 1281, samt Raadets saakaldte Samtykke dertil. Den saakaldte Gamli Sättmáli, eller det under Titlen: „Islændingernes Overenskomst med Kong Haakon Haakonsson“ i N. gl. Love I. S. 460, litr. A. aftrykte Document, der tillige findes i den trykte Udgave af Sönsbogen S. 472, samt i Lovsamling for Island I. S. 11, viser sig tydeligt kun at være et Sammen drag af de i Skrivelsen af 1302 opstillede Punkter, hvortil de allerede i 1262 vedtagne ere søjede, sjønt den om Jarlen ikke passer mere. At den er at henføre til 1302, viser alene Udtrykket „Haakon den kronesø“, og det er en fuldstændig Fejlstagelse, naar den hidtil har været henført til Haakon Haakonsson. Men det er ikke usandsynligt, som vi ogsaa i Texten have antydnet, at den er bleven forfattet allerede paa Althinget 1302 for at ledsage Remonstrationen som et Udkast til den Form, hvori Overenskomsten nu skulde samtykkes, idet ogsaa for Sikkerheds Skyld de allerede vedtagne Artikler optoges, sjønt enkelte af dem ikke langer kunde siges at passe til Forholdene.

Thingtag, at vi med fuldkommen Godvilje byde vor værdige Herre Haakon, Norges Konge, den kronede, vor Tjeneste, samt love at have og overholde den Lovbog, som den velsignede Kong Magnus sendte os, saaledes som vi svore sidste Gang. Dagsaa ville vi holde alle vore Eder til Kongedømmet **under de Punkter**, der bleve samtykte mellem Kongedømmet og de Tjegner, der bebo Landet. Det første er at vi ville betale Skat og Thingfarefjod, 20 Allen, som Lovbogen udviser, samt for Resten yde al den undersaatlige Skyldighed (Tjegnsskylda), som Loven med bestemte Grændser paalægger os. Til Gjengjeld fordrer vi, formedelst Landets Fattigdom og dette Folks Trang, som Landet bygger, at faa de Løfter opfyldte, som i det første bleve os givne paa Kongens Vegne, thi vi tro klarligen at kunne see, at vort Land kun kan bestaa i kort Tid formedelst Fattigdom, hvis saa meget Guds skal drages ud af det, og lidet eller intet kommer i Stedet. Løfterne vare, at Syselmændene og Lagmændene i vort Land skulle være islandske, og at sex Skibe hvert Aar, undtagen lovligt Forfald, skulle gaa til Island, ladte med de gode Sager, der kunne være til Nytte for Landet og os. Heller ikke ville vi have flere Udenlandsstevninger end Lovbogen tillader <sup>1)</sup>, thi deraf have vi faaet mangfoldig Skade, og dette tykkes vi ej at kunne udholde. Al den Budskab, der paabyder os mere Afdræt eller Tyngsel end der før er besvoret og samtykt, indsee vi ikke paa nogen Naade at kunne udholde formedelst Landets Fattigdom. End mindre tør vi nu for vor Herre Jesu Christo med Uoprigtighed love mere, og derved gjøre os uverdige til de Guds Naadegaver, hvori vi hidtil med Guds Nisfjund ere blevne deelagtige, os til Sjælebod. Vi bede indstændigt vor værdige Herre, Kong Haakon den kronede, og alle andre gode Mænd at de ikke trænge paa os med større Paalæg end Loven hjemler. Det give vor Herre Jesus Kristus, at dette vort Naad maa blive Gud selv til Ære, alle hellige Mænd til Lov og Priis, og Kongen i Norge og alt hans rette Naad til Hæder og Forherligelse, men os til Fred og Frelse, Amen" <sup>2)</sup>.

Denne Remonstrations-Skrivelse, der synes at have været ledsaget af et Udkast til den Form, under hvilken den nye Unions-Akt endsteds affattet og besvoren, og hvori man, foruden de i Remonstrationen antydede Hovedpunkter, for Sikkerheds Skyld ogsaa havde optaget Artik-

1) Dette er i Sammenbraget eller Udkastet nærmere ferklaaret saaledes: ingen Udenlandsstevninger uden for det Tilfælde at vere Mænd af Althinget dømmes bort fra Landet.

2) Skrivelsen er her berigtiget ved at sammenligne begge de oven emfalte Copier, af hvilke den i N. gl. Love I. er den bedste; den anden indeholder flere Fejl, men er fuldstændigere.

lerne af 1262, skjønt de tildeels ikke længer passede til Forholdene, kun udeladende, hvad der allerede indeholdtes i hine <sup>1)</sup>, overbragtes formentlig til Kong Haakon af Hr. Alf selv, der tilligemed Svein Lang, Erlend sterke, Lodin af Bakke og Baard Hognesson forlod Island, de sidste sandsynligviis ifølge den i Skrivelsen indeholdte Begjæring, om at Landet maatte fritages for andre Lagmænd end indfødde. Kongen, som i Lobet af Vintren, Baaren og Sommeren meget ivrigt havde søgt at opbjelpe Bergens Handel, som det i det følgende skal omtales, havde ogsaa paa et Bymøde paa Mariekirkegaard blandt andre Bestemmelser faaet vedtaget den, at ingen Udlænding skulde have Lov til at sende sine Varer nordenfor Bergen eller andensteds til Udsalg i Herederne, eller slutte Handelsforbindelser med Island eller Kongens øvrige Skatlande <sup>2)</sup>. Dette viste noksom, hvorledes han betragtede Island. Alf, heder det, fortalte ham mange Nyheder fra Island, og disse saavel som Remonstrationen vare ikke skiftede til at sætte ham i godt Lune. Om Remonstrationen brød han sig dog ikke synderligt; vel sendte han Thorlak Narvesjen ud som Lagmand, som det synes, for Nordlandet, medens Gudmund Sigurdsson og Snorre Markussen bleve Lagmænd for Sønderlandet, hvorved saaledes Island fik tre Lagmænd paa een Gang, men dette skede dog vistnok alene af den Grund, at der for Djæbliffet ingen anden var at sende, og det følgende Aar kom Nordmanden Baard Hognesson atter som Lagmand til Island, i Følge med Erlend sterke, Thord af Madrevalle, Svein Lang og Alf af Kroken. Man havde nu saaledes fremdeles tre Lagmænd samtidigt paa Island. Men endnu i samme Aar bleve Erlend, Thord, Hr. Sigurd Halfdanssen og mange andre haandgangne Mænd og Bønder stjernede over til Norge, ja endog Biskop Torund paa Hole og Abbed Minusk, der lige siden Biskop Arnes Død havde bestyret Skaalholts Biskopsdemme, saasom der endnu ikke var udvalgt nogen ny Biskop, formodentlig af den Aarsag, at Uenigheden mellem Erkebiskop Torund og hans Chorsbrødre hidtil havde hindret Foretagelsen af et Valg. Den af Kong Haakon angivne Hensigt med at kalde alle disse islandste Stormænd til Norge kan ikke have været nogen anden end den, at høre deres Raad om de Forbedringer, der skulde gjøres i Landsloven, saaledes som de selv havde forlangt det. Men ved Siden heraf tænkte han sikkert ogsaa at benytte sig af deres Nærværelse til at aflukke eller aftrøe dem yderligere Indrømmelser og Skattebevilgninger <sup>3)</sup>. Det

<sup>1)</sup> Se ovf. S. 359 Note 3.

<sup>2)</sup> Norges gl. Love III. No. 53. S. 134. Om denne Anordning og dens Datering vil der i det følgende nærmere blive talt.

<sup>3)</sup> I 1304, heder det i Annalerne, tog Kongen ogsaa Numastat, d. e. Peters-

følgende Aar (1304) indfandt mange eller rimeligviis endog de fleste af de Indstevnede sig i Norge, navnlig Hr. Erlend og Hr. Sturla Jonsøn; Hr. Alf af Kroken fulgte ogsaa med. Det er høist rimeligt, at Biskop Torund og Abbed Nunulf lode møde ved Fuldmægtig, hvilket var blevet dem tilladt, men ellers var Staalholts Biskopsstol nu endeligen bleven besat med den oven nævnte Arne Selgesøn, den forrige Biskop Arnes Søstersøn, der havde opholdt sig i Norge lige siden 1299. Han blev indviet den 25de October 1303, og maa naturligviis som Biskop over Islands største og fornemste Biskopsdomme have været selvskreven til at deeltage i Raadslagningerne. Det synes forøvrigt at ligge i Sagens Natur, at for det meste kun Kongeligssindede eller de, der i det mindste stode paa en god Fod med Kongen, havde adlydt Opfordringen om at komme til Norge, eller maaskee endog, at ingen andre end de vare indkaldte, medens derimod de ivrige Oppositionsmænd bleve hjemme<sup>1)</sup>. Forhandlingerne eller i det mindste Forberedelserne til Forhandlingerne maa have været temmelig langvarige, da det Retterbødsbrev, som blev Resultatet deraf, ikke er dateret førend langt hen i det følgende Aar (Tunsberg den 23de Juni 1305). Det bærer, mærkeligt nok, ikke mindste Spor af at voldsomme politiske Storme havde fundet Sted; af Udtrykkene i dets Indledning skulde den, der ej kjendte til de forudgaaende Begivenheder, slutte, at der aldrig havde hersket andet end den fredeligste og venstabeligste Stemning mellem Kongen og det islandste Folk. „J skrev til os“, heder det, „og bad om nogen Eftergivelse og Formildelse i visse Punkter, der vedrørte Landet i enkelte Stykker, og da vi altid have prøvet Godvilje og Lydighed af eder (!), sende vi eder dette Brev, hvori vi have angivet de Retsforbedringer, vi have gjort“. Disse Retsforbedringer vedkomme dog ingen af de før omtalte unionelle Vilkaar, men alene specielle privatretlige Bestemmelser hist og her i Lovbogen<sup>2)</sup>. Hine Vilkaar synes saaledes ikke engang at have været paa Bane, medens der derimod er al Grund til at tro, at de islandste Raadslagningsmænd virkelig have samtykket i flere nye Skattepaalæg og Tyngsler, saaledes som det strax i det følgende vil sees, og at dette har været Grunden til at saa venlige Udtryk ere brugte. Man maa derhos antage, at Kongens Hensigt var, for det første ikke at sende Retterbøds-

---

peningen, af Island; men om det kun skal betegne, at den opkrævedes under hans Autoritet, eller om han virkelig oppebar den som et Laan til at bestride sine mange Udgifter, kan ikke godt sees.

1) De isl. Annaler, 1303, 1304.

2) Retterbøden er fuldstændigt afdrykt i „Retsamling for Island“, I. S. 17. Forhen stode kun dens enkelte Artikler at læse hist og her i Lovbogen, seve deelte efter Materien.



brevet ud til Island, førend det havde viist sig, at Islændingerne gif ind paa hans nye Skattefordringer.

Imidlertid havde Gjæringen og Forvirringen paa Island naaet sit højeste. Nordlandets og Vesterlandets Indbyggere vilde i 1304 ikke engang søge Althinget, men indrettede Heredstbing, to i hver Fjerding, hvor de afsjorde sine Sager, og Althinget søgtes kun af Sønderlandet og Østerlandet. Dog dog var der her ikke mindre end tre Lagmænd tilstede, nemlig Gudmund Sigurdsson og Snorre, samt Hauk Erlendsson, der var sendt over i Baard Hognessøns Sted, hvad enten nu denne ikke havde været udnævnt paa længere Tid end et Aar, eller frivilligt havde freasagt sig Bestillingen, der nu maatte være forbunden med mange Ubehageligheder. Paa dette saakaldte Thing, heder det, sagde hver af de tre Lagmænd sin forskjellige Lov om Skatte-Idelsen <sup>1)</sup>. Ikke længe efter synes Hauk Erlendsson at være vendt tilbage til Norge <sup>2)</sup>. Om alle disse Uroligheder maa Kongen allerede have faaet Efterretning førend han udstedte Retterbødsbrevet, og hans Fremfærd mod Islændingerne var derfor i Gjærningen en ganske anden, end man af Retterbødsbrevets Udtryk skulde have ventet. Dette synes, som sagt, indtil videre at være blevet tilbageholdt; derimod sendte Kongen Breve til Island, hvorved alle de Bestyttelsesbreve, som siden Kong Magnus's Død havde været givne for Den, bleve tilbagekaldte (maa ske forstaaes herved en udtrykkelig Ugyldighedserklæring af de Tillsagn, Raadet maa antages at have givet i 1281) og mange, som det heder, „uhorte Forlangender“ fremsattes, navnlig dette, at enhver Lagmand paa Island, der ejede fem Hundreder eller derover, skulde betale Kongen en Allen af hvert Hundrede <sup>3)</sup>. Denne høje Skat, een Procent af Formuen, var det dog vistnok Kongens Mening kun at fordre een Gang for alle, som en Hjælp ved de bekostelige Krige og Udrustninger han nu havde haft og fremdeles vilde faa; at det skulde være en aarlig Skat, er ikke tænkeligt. Overbringeren af disse Breve var Alf af Kroken, der nu for tredie Gang sendtes ud til Island, denne Gang forlenet med Nordlandet og Østerlandet. At de Islændinger, med hvilke Kongen nys havde raadslaaet i Norge, havde givet sit Samtykke til hiint Skattepaalæg m. m., kan, efter hvad der ovenfor er viist, neppe betvivles. Men paa Den selv mødte det, som man kunde vente, den bestigste Modstand, og denne forrygedes end mere ved den Forbitrelse, som Alfs myndige og hensynsløse Opførelsen vakte. Da han rejste om

<sup>1)</sup> De isl. Annaler for 1304.

<sup>2)</sup> Nemlig enten allerede i 1304 eller i 1305, thi i 1306 kom han atter, som vi vilde see, fra Norge til Island.

<sup>3)</sup> De isl. Annaler for 1305.

i Landet for at bekendtgjøre Kongebudene paa Thingene, erklærede han blandt andet mange gode Bønder utlægge, formodentlig fordi de havde været med i at tilfidesætte Althinget. Herover udbrod almindelig Harme. Paa Oddeyre-Thing og Hegranes-Thing <sup>1)</sup> styrkede Mængden endog ind paa ham, for at mishandle ham eller slaa ham ihjel. Især saa det farligt ud for ham paa Hegranes Thing; en heel Deel af de yngre, uroligere Folk slog paa Skjoldene, og brød frem med Naab og Strig; de vilde have dræbt ham, hvis ikke Hr. Thord af Madrevalle og andre af Herrerne vare komne ham til Hjælp, og havde ladet holde Skjolde for ham. Selv var han saa rædd, at han, som det fortælles, ikke vidste, hvor han skulde gjøre af sig. Han rejste under Hr. Thords Beskyttelse fra Thinget, og begav sig til Dnyhage i Hørgaardal, hvor han efter Julen blev syg og døde, maaskee af Følgerne af den Forfættelse, hvori han havde været paa Thinget. Til Norge kom siden det Nygte at Iskændingerne havde dræbt ham, og Kongen, som selv en Tid troede det, gav mange Sag derfor, saa at de maatte frigjøre sig ved Gæd <sup>2)</sup>. Paa det følgende Althing (1306) enedes Bønderne om bestemt at negte de mest overdrevne af Kongens Fordringer, og der oprettedes desangaaende umiddelbart efter Thingets Slutning i Staalholt (20de Juli) et Document, kaldet „Føring mellem de bedste Mænd og Almuen paa Island“, hvor tillige

1) Begge disse Thing vare paa Nordlandet.

2) De isl. Annaler, ved 1305, Laurentius's Saga, Cap. 17. Denne fortæller en ret løjerlig Historie om en Bønde, ved Navn Berg Kindil, en stor Galning, der havde været en af de ivrigste blandt Leestarlene til at trænge frem mod Alf paa Hegranes-Thing. Da Biskop Jernund samme Aften sad til Verds paa en Gaard i Nærheden, kom Berg styrkende ind i Stuen, og kastede sig for Biskoppens Fødder, sigende: „jeg overgiver mig i Guds og eders Naade, Hr. Biskop!“ Paa Biskoppens Spørgsmaal, hvad der var paa Jerde, svarede han: „der er haardt mig en sørgelig Ulykke idag, jeg har dræbt Krok-Alf paa Hegranes Thing!“ „Hvorledes kom du til at saare Alf“, spurgte Biskoppen. „Jeg gjennemborede ham med et Spyd, Herre“, svarede Berg, „og nu tilbyder jeg mig at underkaste mig den Skrift, I vil paalægge mig“. „Staa du kun op, Berg“, sagde Biskoppen; „du har nok seet Fejl, thi du har ikke dræbt Krok-Alf, og han lever endnu; sæt dig ved Bordet og saa dig Mad, thi jeg behøver ikke at være bange for at sidde til Verds med dig: du er ingen Manddraber“. „Veed da I det bedre end jeg selv“, sagde Berg, „der har haardt mig endnu en Ulykke; jeg dræbte en Mand til“. „Et du kun stille“, sagde Biskoppen, „og liv ikke paa dig selv i din Dumhed; alle veed jo nok at du ikke er nogen Helt, eller prøvet i Kamp og Strid; tvært imod, jeg tror du er en stor Hare, naar det kommer an paa at vilse Mob“. Medens Biskoppen og Berg talde herom, kom der nogle ind, som havde været paa Thinget, og fortalte at Alf var i Live, og vilte i Folge med Hr. Thord drage ned over Heden. Men øjeblikkelig, da Berg saa, at der kom Fremmede ind, tog han Benene fat, løb til Kirken og gjemte sig i Choret, indtil Biskoppen kom og fik talet Med og Færnst i ham. Siden ansaa man Berg for endnu dummere end før.

begge de forhen fremsatte Fordringer, at Syselmænd og Lagmænd skulde være indfødde Islændinger, og at man frabad sig Udenlandsstevninger, gjentoges, den sidste nærmere forklaret saaledes, „at man ikke vilde have Udenlandsstevninger i de Sager, som Syselmændene og Lagmændene kunde faa overtaget“<sup>1)</sup>. Overbringeren af denne Erklæring til Norge var formodentlig Svein Lang, der i dette Aar baade sendtes ud til Island og rejste tilbage igjen til Norge, hvorefter man maa slutte, at hans Grend havde været at indfinde sig paa Althinget, eller rettere paa de Districtsthing, der nu traadte i dets Sted, for at understøtte Kongebrevet. Samme Aar rejste ogsaa Baard Hognesøn til Norge, og afløstes af Hauk Erlendsøn, der nu forblev et Aar paa Island, og i denne Tid gjorde sig fortjent af Landet ved, i Forening med den i 1305 tilbagevendte Biskop Arne, at oprette et Hospital for Gjestlige paa Gaarden Gaulverjabø i Floen, maaskee efter hans nys afdøde Faders Ønske<sup>2)</sup>. Det lader til at Kongen nu har indseet, at det ikke kunde nytte ham med Magt at ville sætte sin Fordring igjennem, og at han derfor stiltiende lod den falde, uden dog paa den anden Side udtrykkeligen at give sit Samtykke til de af Islændingerne opstillede Punkter. I 1307 sendte Kongen Baard Hognesøn og en Ivar Holm ud med kongelige Retterbøder, som det heed, det vil upaatvivleligt sige, med Retterbødsbrevet af 1305, hvortil Islændingerne nu først fandtes værdige, samt med et Brev,

1) Dette Document er aabenbart den endnu utrykte, saakaldte Árnésinga-Skrá. De isländske Annaler have kun denne Beretning: „Paa Althinget blev Befalinger modtagne, som Hr. Alf havde medbragt“; eller „Bøndernes Forening paa Althinget em at negte de Ferlangender, som Kongebrevet mest indtrængende opstillede“. Men i Jon Sigurdsøns Skrift om Islands statsretlige Stilling S. 23 er det vist, at Árnésinga-Skrá, der er dateret 20de Juli, men savner Aarstal, ej kan være at henføre til noget andet Aar end 1306, selvsagt bliver den det over Bøndernes Protest opsatte Document.

2) De isl. Annaler, for 1306—1308. De melde for 1306 Baard Hognesøns Rejse fra Island, Svein Langs og Hauk Erlendsøns Ankomst, og Sveins Tilbagerejse til Norge. Da man af et Brev i Munkelivsbogen S. 80 seer, at Hauk Erlendsøn endnu var i Bergen som Lagmand den 22de Juli 1306, kan han ikke være kommen til Island for Thinget, der begyndte den 29de Juni, men Svein Lang derimod rejste neppe frem og tilbage i et Aar, uden for at overvære Althinget. I enkelte Haandskrifter af Annalerne henføres Hauks Tilbagerejse til 1307, men dette er aabenbart urigtigt, da alle ere enige i at Hospitalet stiftedes 1308. Man finder ham heller ikke omtalt i Norge førend i et Brev dateret Bergen, 18de Sept. 1309 (Dipl. Norv. I. 121). Hans Fader Erlend omtales ikke efter 1305, hvorimod Hauk i 1306 første Gang kaldes „Herr Hauk“; dette synes at vise, at Erlend sterke da maa være død, og det bliver da rimeligt, at han for at forsjøne sig med Kirken har testamenteret Gaulverjabø til at anvendes som det ovenfor er berettet. Om Gaulverjabø se ovf. I. 1, S. 540, 541.

hvori der intet stod om Extraskat, men derimod kun, at af de tyve Allen, som hver Bonde skulde udrede i Skat og Thingfarekjob, skulde Sysselmændene herefter have de ti, eller Halvdelen, medens de forhen kun havde haft de fem <sup>1)</sup>. Fra denne Tid af synes Urolighederne nogenledes at have lagt sig paa Island. Dog blev der ikke holdt ordentlige eller regelmæssige Althing, og saaledes gik det hen indtil i 1313, da Kongen i et Brev, dateret Aqualdsnes den 19de Juni, satte dem haardt til Rette, fordi de nu i 9 Aar intet almindeligt Thing havde holdt, til Almuens største Skade <sup>2)</sup>. Dette synes at have hjulpet, og Aaret efter, da Kongen, som det i det Følgende skal berettes, nys havde foretaget en Lovrevision og udgivet en omfattende Retterbod for Norge, gav han i en lignende Retterbod for Island en Afgjørelse paa det af Islændingerne især paalagede Punkt, om Udenlandsstevninger, ganske henholdende sig til Protesten af 1306; thi Retterbodens første Artikel lod saaledes, at kun, naar Lagmændene og Sysselmændene ikke kunde faa overtaget en Sag, skulde den indstevnes til Norge, med tolv Maaneders Barsel. Det bestemtes derhos i Artikel 7, at ingen maatte skyde sin Sag unden Lagmand og Sysselman for dermed at hindre Modparten fra at nyde sin Ret, naar skjonsomme Mænd saa at de kunde overtage dens Behandling. Den 2de, 3de og 4de Artikel handle nærmere om Stevninger og Barsel, men den 5te viser tydeligt, at Kongen nu havde opgivet al Fordring paa større Skat. Her forandres nemlig Lovens Bud, at de 20 Allens Skat ogsaa skal ydes af den, der selv ikke har Bo, naar han ejer ti Hundreder gjeldsfrit, derhen, at han, naar han har umyndige eller fattige Slægtninger at forsyge, for hver af disse skal have eet Hundrede at raade over, og derforuden selv eje eet Hundrede, førend han er skattepligtig <sup>3)</sup>. Men om Indfødsrettens Anerkjendelse faldt der endnu ikke nogen Bestemmelse, lige saa lidet som siden efter, og det er aabenbart, at Kongerne i denne Henseende ikke ansaa sig bundne ved tidligere, og heller ikke for Fremtiden vilde binde sig ved nye Tilfagn. Om de sex aarlige Tilforsølsstibe tales der heller ikke, skjønt det rigtig nok synes at være en billig Fordring, at Kongen, naar han forbad Udslændinger at handle paa Landet, sikrede det den nødvendige Forsyning paa anden Maade. Dog maa det, efter senere Antydninger at dømme,

<sup>1)</sup> De Isl. Annaler, ved 1307.

<sup>2)</sup> Brevet findes kun i lat. Oversættelse hos Th. Thorvæsson, IV. 438.

<sup>3)</sup> Retterbuden er aftrykt i „Lovsamling for Island“, S. 27, ogsaa dens Artiller stode hidtil kun at læse adspredte i Sænsbogen. Naar det for øvrigt heder at den er dateret Bergen 14de Juni 1314, da er dette noget besynderligt, da Kongen allerede i April havde været paa Aqualdsnes, og i Mai samt August var i Oslo. Men en Rejse til Bergen i Juni kunde han sagtens have gjort.

i det mindste have været Hensigten at overholde dette, skjønt Overholdelsen ikke skede nøjagtigt <sup>1)</sup>).

Saaledes vedblev Islands unionelle Forhold til Norge at være lidet betryggende for Landets Selvstændighed. Det eneste, Islænderne havde paa det Nene, var, hvad allerede Kong Haakon Haakonsøn havde indrommet, Landøvrernes Ophævelse og Opladelsen af Næv, falden i Norge. Men dette angik mere Privatsforhold; i statsretlig Henseende var der intet andet vist, end hvad Islænderne havde lovet, nemlig undersaatlig Lydighed og Statskyldighed under Norges Konge, og det kom derfor an paa dennes Opfattelse af Forholdene og Sindelag for øvrigt, om han vilde behandle Island som en Provins, eller som en af Norge uafhængig Besiddelse. At det første ikke ganske blev Tilfældet, skyldes vistnok mere Dens affondrede Beliggenhed end nogen Loyalitet fra Kongernes og Magthavernes Side.

94. Kong Haakens Bestræbelser for at hindre de udenlandske Handelsmænds Overgreb, saavel som for at opretholde Orden og Rolighed indenlands.

#### Indførelse af Passvæsen.

Medens Kongen opholdt sig i Bergen fra Høsten 1301 til langt ud i 1302, benyttede han, som det allerede ovenfor lejlighedsvis er berørt, Tiden til at træffe flere Foranstaltninger, sigtende til at ordne Politivæsenet og de communale Forhold i Staden, saavel som til at indskrænke de fremmede Kjøbmænds Tiltag, saa vidt denne kildne Sag lod sig være ved, uden at der atter fra de tyske Stæders Side hørtes Naab om Brud paa de tidligere Tractater, og maastee Handelsforbindelsen afbrødes, hvilken Norge dog nu ikke længer kunde undvære. Kong Haakens Skridt var derfor heller ikke nu for det første saa bestemte og indgribende, som han maastee selv havde ønsket; de bestemtes desuden ved Synsmaader, der nu for længst ere forladte, og de ledede vel heller ikke til noget gunstigt Resultat; men hans gode Vilje kan dog ikke miskjendes. Hertil kom nu, at han siden 1299 havde en særegen Dpfordring til at betragte de østersøiske Handelsstæder med Mistænkelighed og Ugunst, da deres Hoved, Lübeck, i hiint Aar havde valgt Danekongen til sin Skytsherre paa ti Aar, vedtaget at betale ham en aarlig Kjendelse derfor, og saale-

<sup>1)</sup> Naar der i 1419 anføres over at de sex Skibe nu i lang Tid ikke vare sendte til Island, (Jon Sigurdssøn, om Islands statsretl. Stilling S. 31), kan dog ikke dette „i lang Tid“ betyde et heelt Aarhundrede; altsaa maa Skibene dog i det mindste nogenlunde ordentligt have været sendte i den første Halvdeel af det 14de Aarhundrede eller længer.

des var traadt i et nærmere Forhold til ham <sup>1)</sup>. Allerede kort efter sin Tilbagekomst til Oslo i October 1299 havde han udstedt et almindeligt Forbud mod **Bispekræmmeri**, eller, som han udtrykte sig, at fare om i Bygderne med Smaahandel og have Torg for hver Mands Dør, hvilket det var blevet ham sagt, at enkelte nu toge sig til. Dette, erklærede han, vilde han ikke paa nogen Maade taale, og forbød det strengeligen; havde Bønderne noget at sælge hinanden indbyrdes, da skulde det være dem tilladt, men Kjøbmændene skulde bringe sit Gods til Kjøbstaden og udsælge det der. Dersom nogen handlede herimod og fremdeles rejste om med Kram, skulde saavel hans Varer som den Betaling, han havde faaet af Bønderne, være forbrudte til Kongen, og Sysselmændene skulde under Embedstabs see dette efterlevet. Man skulde næsten formode, at endog denne Forordning nærmest var rettet mod Tydskerne, for saa vidt som det er højest rimeligt at de, der saaledes rejste om som Bispekræmmere, ikke vare Nordmænd, men tydske Kjøbmænd, der paa denne Maade søgte at udhøvre sine Varer; thi vi have allerede oftere seet, hvor gjerne de vilde drive det til at kunne handle omkring i Landdistricterne, og ikke indskrænke sig til Byerne alene <sup>2)</sup>. At Udlændingerne, det vil sige de tydske Handelsmænd, i de sidste Aar havde søgt at tiltage sig Rettigheder, som de gjeldende Overenskomster og Frihedsbreve ikke hjemlede dem, og at unddrage sig sine skyldige Forpligtelser, seer man af den første Forordning som Kong Haakon lod udgaa efter sin Ankomst til Bergen 1301, nemlig under den 11te November, hvori han udtrykte sig saaledes: „Vi have bragt i Erfaring, at de Udlændinger, som sejle hid med deres Gods, ville siden sejle bort igjen efter at være komne inden Takmarkerne, og bortflytte det Gods, de flyttede hid, tvert imod den mellem os og dem gjorte Bestemmelse; og da vi aldeles ikke ville finde os deri, byde vi ubetinget, at det Gods, der kommer til en Kjøbstad inden dens Takmarker, sælges der, og ikke flyttes bort. Hvo som dog flytter det bort og siden bliver greben deri, skal have forbrudt Godset og bøde 3 Mkr. Peninger. Saa skulle og de Udlændinger, der sidde i Kjøbstæderne ud over Julenat, og ikke ville betale os Leding, have forbrudt alt det Gods, de ej betale af, og dertil bøde 3 Mkr. End videre skulle de, der fare af Sildfiske uden at erlægge os Told, have forbrudt det Gods, de føre bort, og bøde 8 Ertoget og 13 Mkr. Endelig forbyde vi ubetinget at nogen Udlænding opsliber sit Gods, sørgend vore Ombudsmand tillade dem det; hvo som gjør det, skal have forbrudt det opslibede. Vi byde vore Ombudsmand at paasee dette overholdt, saa sandt de ville

<sup>1)</sup> Hultsfeld, S. 312.

<sup>2)</sup> Norges gl. Lov, III. No. 12, S. 41.

have vor Tak" <sup>1)</sup>). Det er allerede af den her anførte Grund, om man end ej vil tage Lübeck's nærmere Venstabsforhold til Danmark i Betragtning, ej at undres over, at der i den Holdning, Kongen indtog lige over for de tydske Handelsmænd, aabenbarer sig en vis Kulde og en øjensynlig Stræben efter at see dem paa Fingrene, for at de ikke skulde tilrive sig et større Handelsherredømme end de allerede havde faaet. Endnu gjaldt det at hindre dem fra at tilrive sig Handelen nordensfor Bergen, samt paa Skatlandene, og Smaahandelen paa Landet. Bestemmelser, sigtende hertil, bleve derfor og af Kongen givne paa et Thing eller Møde, der holdtes den følgende Sommer, den 11te Juni 1302, paa Maria Kirkegaard, med Samtykke, som det heder, af Bjarne Erlingsøn, Sæbjørn Helgesøn, Finn Gautsøn, Snare Nslaksøn, Erling Namundesøn, Sira Botolf (Fehirde) og Hauk Erlendsøn <sup>2)</sup>). Gj alene gjentoges her

<sup>1)</sup> Norges gl. Love, III. No. 16, S. 55. Den er her henført til 11te November 1302, og vist er det, at den er dateret Bergen, Mortensdag, i Kongens 4de Regjeringsaar. Men den bedste Afskrift, man har deraf, er kun ny og meget daarlig, saa at man let kan tænke sig, at her i Dateringen et IV. er sat for et III. (ved Fejlskrivning af iij som iv). Thi da Kongen, som man af sikre Kilder kan see, var i Oslo midt i September 1302 (N. gl. L. III. 14), ved Octaevnen 29de Septbr. og 6te Octbr. (Jæl. Annaler, Lappenbergs Sætorius S. 226), og ligeledes ved Elven i Marts 1303, kan han neppe have været i Bergen i Novbr. 1302, hvorimod han netop var der i Novbr. 1301. Nu kan det vistnok ikke negtes, at han ogsaa var der om Høsten og Vintren 1303, lige fra Juli af. Men hvad der dog gjør det mindre sandsynligt, at nærværende Anordning hører til dette Aar, er at alle de af Kongen fra 23de Juli til 3die Decbr. 1303 udstedte Breve ere beseglede af Ake Gantsler, medens derimod Anordningen er beseglet af Snare Nslaksøn, og da nu denne netop findes at have beseglet Kongens Breve under Vinteropholdet i Bergen 1301—2, saa at man maa formode, at Ake ikke engang var hos Kongen paa den Tid, kan det neppe betvivles, at Anordningen tilhører 1301.

<sup>2)</sup> Norges gl. Love, III. No. 53, 54, S. 134, 135. Disse Bestemmelser, der i Udgaven danne to særskilte Numre, fordi det, der vedkommer Wiintapningen o. s. v. findes for sig selv, og kun i en eneste Coder, der ej har de foregaaende, hvorimod disse findes i flere Haandskrifter, der igjen udelade Stykket om Wiintapningen, høre dog sammen, da der ved begge siges, at de gaves af Kongen i Bergen, Mandag efter Pints, paa Thinget paa Maria-Kirkegaard, og med de ovennævnte Herrer's Samtykke. Aarstallet nævnes ikke, men at det maa være 1302, synes allerede at kunne slutes deraf, at en enkelt Coder, ifke 50 Aar yngre end Anordningen, sætter det første Stykke i umiddelbar Forbindelse med de Bestemmelser af 9de Februar 1302, som her strax efter meddeles; saaledes at det, efter at først dette Datum er omtalt, siden heder: „Mandag efter Pints blev dette thinget o. s. v.“, hvoraf da ligesvem følger, at Aaret 1302 fremdeles maa være meent. Hertil kommer, at man vanskeligt vil kunne paapege noget andet Aar end 1302, hvor Kong Gaafon anden Pint-Mund. Det norske Folks Historie. IV. 2.

det allerede bestaaende Forbud imod at Udlændinger førte sine Varer nordenfør Bergen eller til Udsalg i Herederne; det udstræktes nu ogsaa, som tidligere berørt, derhen, at de ikke maatte gjøre Handelsfællig til Island eller til andre kongelige Statalde. Overtrædelsen af Forbudet skulde straffes med Varernes Forbrydelse, og den, der købte slike Varer, skulde bøde Halvdelen af Kjøbesummen. Fremdeles forbødes det alle Udlændinger at købe Korn, Malt eller andre norske Varer for siden at udsælge dem i Smaat her i Landet, ligesaa lidet som de i dette Djemed maatte købe Varer, der kom fra fremmede Lande; kun gjordes der nogen Undtagelse for Galanterihandlere (Glismangarar). Den, der overtraadte Forbudet, skulde miste Varerne og dog betale dem, han købte dem af, den fulde Værdi. End videre forbødes det Udlændinger at købe Sparer, Bord eller Mafter andensteds fra end af Kongsgaarden, af Naad-mændene eller af Gaardejerne i Byen, under lignende Straf som oven anført. Dette er første Gang, at Trælasthandel i Norge omtales som en Næringsgreen. Den Ugunst, der i alle disse Bestemmelser vises Udlændingerne, rober sig ogsaa i en Artikel, der foreskriver, at naar en Udlænding blev uenig med en anden Mand om et sluttet Kjøb, og drog ham for Retten uden at have Vidne til Kjøbet, skulde han bøde  $\frac{1}{2}$  Mark. Endelig benyttedes den kongelige Forkjøbsrettighed til at paalægge Udsalget af udenlandske Drikkevarer visse Indskrænkninger og Afgifter. Paa Kongsgaarden skulde der nøjagtigt holdes Bog over, hvor meget

---

sedag opholdt sig i Bergen med hine Herrer. I 1303 var han den 29de Mai i Lunsberg (se nedenfor), og kunde saaledes ej være i Bergen anden Pintsedag, 27de Mai; i 1304 var Kongen vel den 1ste Mai i Bergen, og den 31te Mai ved Jarlso udenfor Lunsberg (Dipl. Norv. II. 74); han kunde saaledes nok endnu have været i Bergen anden Pintsedag, 18de Mai, men det er et Spørgsmaal, om Hauf Erlendssøn da ikke allerede var rejst til Island, hvor han i dette Aar kom ud. I 1305, hvor anden Pintsedag faldt paa 7de Juni, var Kongen i Mai, Juni og Juli i Lunsberg. I 1306, hvor 2den Pintsedag faldt paa 23de Mai, var han i April i Bergen, men 11te Juni i Oslo. Om senere Aar synes der neppe at kunne være Tale, da man af et Brev, dateret 10de April 1306 (Dipl. Norv. II. 82), synes at maatte slutte, at Hr. Finn Gautsøn da var død. Det eneste Aar foruden 1302, hvortil Brevet med nogen Mulighed kunde henføres, er saaledes 1304, da det jo kunde tænkes, at Hauf endnu ikke havde forladt Bergen, da Brevet udsleedes, og at Kongen, som 31te Mai laa ved Jarlso, da netop var kommen fra Bergen. Hertil kommer, at Hauf i Anordningen kaldes Herre, hvilket han endnu ikke var i 1302. Men da Anordningen ikke er samtidigt indført i Ceder, kunde dog Afskriveren let have givet Hauf den Titel, han senere førte, og som man var vant til at give ham; og den forhen vaaregede Omstændighed, at Anordningen i hin Ceder er indført i Forbindelse med Beslutningerne af 9de Febr. 1302, synes at maatte gjøre Udslaget. Vitnesk er ikke al Tvivl hævet, men Spørgsmaalet er i sig selv ogsaa af mindre Vigtighed.



Viin der indførtes, og intet maatte udosses uden Tilladelse derfra, for hvilken der skulde svares en Told af 18 engelske Peninger for hvert Viinfad; ligesaa af Olje. Og al den Viin, der udfskjenedes, maatte kun sælges efter Lagmandens og Raadmændenes nærmere Bestemmelse, paa de Steder, som tidligere dertil vare bestemte, eller i de Gaarde, hvilke Kongen ved særeget Brev havde forundt det dertil. Herfor skulde Lagmanden og Raadmændene have eet Støb Viin af hvert Viinfad, der tappedes til Udfskjening. Overtraadtes disse Bestemmelser, skulde al Vinen være forbrudt til Kongen. Egentlig nævnes nu her kun Udlændinger i Almindelighed, og ikke Tydsterne alene, men da det jo var Tydsterne, som allerede vare i Hovedbesiddelse af Handelen med Norge, saa vare dog Indskrænkningerne nærmest rettede mod dem; der henviistes desuden udtrykkeligt til de i deres tidligere Frihedsbreve opstillede Undtagelser. Kan man nu end ikke ligefrem sige, at der skete et Brud paa de Privilegier, som vare dem forundte, saa gik man dog saa nær ind paa dem, som muligt, og viiste i alle Fald, at man ikke var dem venligt stemt. Den samme Stemning kan, hvorvel ikke saa umiddelbart, spores i nogle Bestemmelser, vedkommende de indre Forhold i Bergen, der nogle Maaneder tidligere end de nys omhandlede Anordninger, den 9de Februar 1302, vare vedtagne paa et Bymøde, maastee ogsaa i Kongens Nærverelse eller i det mindste efter hans Foranstaltning. Alle tilsejlsende Kjøbmænd, norske eller fremmede, skulde have løstet inden 8 Dage efter at de havde lagt til Bryggen, forudsat at Bejret tillod det; enhver skulde oplægge Ladningen i den Gaard, hvor han havde lejet Pakbodrum, og udenfor den skulde han ligge med sit Ekib. For Tran- og Honningtønder skulde der gives Huusbonden en Extra-Betaling, maastee fordi disse Varer ansaaes mere farlige med Hensyn til Ildsvaade. Almenningerne og Bryggerne skulde altid holdes ryddelige. Ingen maatte holde Ostapning i Byen uden den, der lejede Gaard eller Bryggeri, og afslags Drik skulde sælges i stemplede Maalekar, ikke i Horn, Kruus eller Kander. Taxter bestemtes for Strædere, Overførere og Galanterihandlere (Glismangarar), Meel- og Smørhandlere, samt Sildehandlere. Ingen maatte kjøbe Varer til Udsalg i Smaat, førend alle andre havde gjort sit Indkjøb: en Bestemmelse, der kunde være velmeent nok, men var lettere at give end at overholde. I hver Fjerding af Byen skulde der være to Klædehandlere, som ikke maatte udsælge andet end gamle og brugte Klæder, saavel som andet gammelt og brugt Kram; deres Huusverter skulde indestaa for deres Redelighed. Det er aabenbart, at man endnu, ligesom paa den Tid, da Kongespejlet blev forfattet, betragtede Smaahandlerne eller de saakaldte Mangere med afgjort Ugunst, men nu saa meget mere, som de for det meste vistnok vare Ud-

lændinger. De saakaldte „Torgdrivere og Bryggemangere“ affskaffedes ganske, og der bestemtes, at der skulde være 240 Arbejdsmand i Byen. Saa nøje troede man det da nødvendigt at gribe ind i Næringsforholdene. Endelig gaves der nærmere Bestemmelser for Fattiges Flytning i Byen, det vil sige hvorledes de i Byen, ligesom paa Landet, skulde sendes fra Huus til Huus. Det er ikke usandsynligt, at Bestemmelser, lige de her omhandlede, ogsaa have været givne for de øvrige Byer, under Kongens Opfølgelse der, lempede efter de locale Forhold; i det mindste maa man antage at Forbudet mod Udlændingers Handel nordenfor Bergen og paa Skatlandene, samt Bestemmelserne om Indførsel og Told af udenlandske Drikkevarer, ogsaa have været forkyndte i Oslo og Tunsberg, der ligeledes besøgtes hyppigt af tyske Kjøbmænd. I Tunsberg er dette rimeligviis skeet sidst i Mai 1303, da Kongen opholdt sig der og under 29de Mai udstedte flere vigtige Forordninger, der ligesom de allerede omtalte mest angaa indre Forhold. De af dem, der ere os opbevarede, have dog ikke, ligesom de i Bergen udgivne, nærmest Handelen for Øje, men sigte til at befordre Orden og Holighed indenlands. Fornemmelig gaa de ud paa at hæve et Onde, der synes at have været en Afspøning deels af de sidste urolige Tider, hvor saa mange Udlændinger, der tildeels intet ordentligt havde at tage sig til, søgte til Landet, deels af de mange Begunstigelser der viistes Pilegrimene, nemlig at Bygderne bleve overløbne af allskens Landstrygere og andet Paf, der gjorde mange Uordener og vare Indbyggerne til stor Ulempe. Kongen indrettede derfor et slags **Pasvæsen**, og dette er den første Gang, vi møde Begyndelsen til denne Institution i Norge <sup>1)</sup>. „Formedelst de store Ribbalder“, ytrer Kongen, „og andre Landstrygere, der foregive at de skulle fare i Pilegrimsferder eller andensteds med forskjellige Grender, under falske Udsagn, ødelæggende Bygderne med mangfoldige Uordener, og gjørende ondt hvor som helst de komme frem, have vi med Raad og Samtykke af de bedste Mænd i Landet, stadfestet, at enhver ubekjendt Udlænding, der vil drage gennem Landet, skal have Vidnesbyrds-Brev fra en Konge eller Hertug, Biskop eller Domcapitel, Jærl eller Søsfuldmand, Lagmand eller Bymænd eller andre vederheftige Mænd paa det Sted, hvor han hører hjemme, hvoraf man med fuldkommen Paalidelighed kan see at han er en skikkelig Mand. Har han intet saadant at fremvise, skal Søsfuldmanden tvinge ham til at rejse hjem igjen før at faa sig et saadant Brev og Skudsmaal. Drager han videre uden Søsfuldmandens Tilladelse, da skal han tages og sendes hjem, og de Sager, han medbringer, skulle forbares indtil han kommer tilbage med tilstrækkelig

<sup>1)</sup> Norges gl. Love III. No. 17, S. 58.

Bidnesbyrd om at være en skikkelig Mand. Kommer han tilbage og har endda intet saadant Brev eller Skudsmaal, da skal han tages, holdes i Fængsel en Stund, og sendes tilbage nedtvungen, om han ikke vil rejse med sin gode Vilje. Saadanne Skudsmaalsbreve skulle ikke gjelde længere end eet Aar; de skulle ogsaa nøje eftersees saavel i Skriften som i Indseglet, at de ej ere forfalskede, fornemmelig paa det Sted hvor Navnene og Udstedelsestiden staa. Befindes de forfalskede, da skulle Thændehaverne straffes som Falsknere. Paa hvert Lagthing og andre almindelige Thing ville vi at denne Forordning skal oplæses, for at de omvæsende Mænd, der ikke kjende den, kunne faa den at høre". I Forbindelse med denne Anordning synes det at have været, at Kongen paany indskærpede den af ham og hans Broder i Forening udgivne Anordning om Drettelse af Taverneshuse (Vertshuse) og forsynede den med flere Tillæg<sup>1)</sup>. „Da vi“, siger han, „finde denne Anordning gavnlig for Landet, skjønt man hidtil ikke har søgt at gjøre sig den saa nyttig som ønskeligt kunde være, stadfæste og fornye vi den ved dette vort Brev. Paa disse Taverneshuse skal Mad, Drik og Hestefoder være tilfals for alle dem, der behøve at kjøbe det. Alle skulle derhos vide, at vi have taget Taverneshusene og de Huusbønder, der forestaa dem, deres Hjemmefolk, Tjenestefolk og Gjendele i Land og Løsere, stort og smaat, i vor kongelige Børn og Beskyttelse til alle rette Sager, forbydende enhver at gjøre dem eller deres Fortred. Hvo som overbevises om at gjøre dem Fortred i Ord eller Gjerning, eller tager noget fra dem uden deres Vilje, eller unddrager sig at betale sin Fortæring, skal betale dobbelt saa meget som han tog, og svare Huusbonden dobbelt saa høj Aet, som Lovbogen foreskriver for den, der bliver mishandlet i sit Hjem, samt os fuldt Drebbrud, det samme, som er foreskrevet, naar nogen gjør Uordener i vor egen Gaard eller forgriber sig paa vort Gods. Vore Sysselmænd skulle gribe den, der saaledes forgaar sig, og ikke lade ham slippe bort førend han har bød, eller stillet fuld Sikkerhed for at han skal bøde. Men er det Fanter og Landstrygere, der ingen Penge have at fare med, og derfor tro at de kunne bære sig ad som de finde for godt, da skulle de reffes saaledes, at det kan være andre, der tørde ville prøve paa det samme, til Advarsel. De, der forestaa Taverneshusene, skulle have et Merke foran Husets Port angaaende hvad Slags Drikkevarer de have, især Ol. Men for den Møje de have med at

<sup>1)</sup> Sammesteds, No. 55, S. 136. Forordningen er vel udateret, men af No. 56, der strax her nedenfor bliver omtalt, sees det tydeligt, at den er udgiven samtidsigt med No. 17, om Landstrygere og Pasvæsen. Ogsaa Indholdet vidner om det samme.

fremskaffe Varerne, og paa det at de des mindre skulle mangle det nødvendige Forraad, have vi bestemt, at de kunne sælge alslags Kost og Hestefoder en halv Gang dyrere end man kan faa det for hjemme i Bygden, dog saaledes at de ikke opskrue Priserne utilbørligt. De skulle ogsaa være fritagne for Tævninger, Ledingsferd, Skjdsferd, Thingferd og al Slags Told og Paalæg af Sysselemannden, for sig og sine Folk, saa længe de forestaa denne Forretning; kun skulle de svare Leding og Bisøre som andre. Om det hænder sig, at de paadrage sig Sogsmaal, der tilhører Kronen, skulle de ikke svare for andre end os selv eller den vor Ombudsmand, som vi dertil særskilt have beskiftet og bemyndiget. Og for at denne vor Anordning ikke skal lede til Drab eller anden Skade, forbyde vi at holde nogetslags Samdrickelag paa den Gaard, hvor Taverneshuus findes, under en Bod af 3 Mkr. Solv. Dog have vi intet imod at man kjøber Drickvarer der og bringer dem til sit Hjem, om man finder saa for godt. Dette Brev skal ligge i Byen under Lagmandens og Sysselemanndens Forvaring, og de øvrige Sysselemænd skulle tage Afskrift deraf under Lagmandens Segl, for at det kan vorde efterseet om der skulde opstaa nogen Tvivl angaaende denne vor Anordning, ligesom den og skal oplæses paa ethvert Lagthing<sup>1)</sup>. I Forbindelse hermed udsendte Kongen en Skrivelse til Sysselemændene, hvori han befalede dem at passe nøje paa Bygderne for Tyve og Mandsmænd, og snarest muligt tage Afskrift, saavel af den nys omtalte Anordning, der handlede om disse, som af den anden om Opførelse af Taverneshuse, og derpaa strax at sende Originalerne videre med sikre Folk, indtil alle Sysselemænd og Ombudsmænd havde faaet Afskrift af dem, hvorefter de skulde sendes tilbage til Byen, for der at opbevares af Sysselemannden og Lagmanden. Det tilføjedes, at hvis Noget vægrede sig ved at have Taverneshuus paa sin Gaard, skulde de kongelige Ombudsmænd byde ham andet lige saa godt Jordegods i Bytte af de kongelige Ejendomme, dog under Kongens nærmere Approbation<sup>2)</sup>.

Den samme Skrivelse indeholder ogsaa en anden, ret mærkelig Befaling til Sysselemændene, nemlig, at saasom Kongen kun havde overdraget tre Herrer (hvis Navne desværre ikke nævnes), at modtage Regnskab af alle de kongelige Ombudsmænd for den af dem opkrævede Leding og Lantstyld, skulde vedkommende Sysselemænd efter hine Commissarers Tilføjelse indfinde sig i Byen med Regnskabet og paalidelig Landstoldsstraa, samt sørge for, at Indtagterne og Bisøren betimeligen vare indkrævede. Som By nævnes her udtrykkelig Oslo, men af Brevets al-

<sup>1)</sup> Norges gl. Love III. No. 55, S. 136, 137.

<sup>2)</sup> Sammensteds, No. 56, S. 137, 138.

mindelige Indhold kan man see, at der ogsaa maa have været Gjenparter deraf, som nævnte Bergen, Nidaros og Tunsberg eller Kongehelle i Stedet for Oslo. Vi faa heraf, saavel som af den Befaling, den indeholder til Sysselmændene om at lade de to Originalanordninger circulere til Afskrift, en temmelig tydelig Forestilling om, hvorledes man i det kongelige Cancellie bar sig ad ved slige almindelige Retterboders eller Forordningers Udstedelse. Naar Conceptet var skrevet og godkendt, blev det reenskrevet i flere Exemplarer, der alle besegledes af Cantfleren og gjaldt som Originaler; formodentlig blev et saadant Exemplar udfærdiget enten for hvert Lagdomme, eller for hver Fehirdsle, maaskee endog kun for hvert af de gamle Hovedthing, og sendtes derpaa rundt fra Sysselmand til Sysselmand i hvert af hine større Districter for at afskrives, rimeligviis i Lovbogen, samt offentliggjøres, medens Originalen sendtes tilbage til Centralstedet, hvorfra den var udgaaet, for der at opbevares i Lagmandens og Sysselmandens Archiv. Nærværende Skrivelse nævner ikke engang Stedet, hvor Skrivelsen skulde opbevares, men sætter kun „N. N.“ Af denne Udstedelse i flere Exemplarer kan man og forstaa, hvorledes det gaar til, at stundom een og samme Retterbod i forskellige Afskrifter nævner forskellige Skrivere; naar den nemlig skulde udfærdiges i flere ligelydende Exemplarer, var det bekvemtest at dictere dem alle samtidigt, til flere Skrivere. Men for Sikkerheds Skyld skulde altid Skriveren til Slutningen vedføje sit Navn <sup>1)</sup>.

Den her nævnte Foranstaltning af Kongen, hvorved han overdrog til overordentlige Commissarier, enten over det hele Rige, eller i hver Fehirdsle for sig, at indsamle sine Indtægter, synes at have været en ny Fremgangsmaade, som Kongen indførte enten af Mistanke til Sysselmændene, eller fordi han allerede havde befundet at enkelte af dem, især formodentlig de, der vare forblevne i Embedet fra Kong Eriks Tid af, havde gjort sig skyldige i mislig Regnskabsforførel. Thi da han, som vi ville see, faa Nar efter endog tilbagekaldte alle Sysslerne, og besatte dem paa ny, maa der have været Misligheder ved flere Sysselmænds Embedsførelse, der bestemte ham til et saadant paafaldende Skridt. At der under det slappe Regimente i Kong Eriks Tid havde indsneget sig mange Ustikke og megen Slendrian i de fleste Forvaltningsgrene, er umiskjendeligt, og vi have ovenfor tildeels allerede paaapeget det. Og

<sup>1)</sup> Hverpaa er den Retterbod om Trusser mod Kongens Ombudsmand, der strax nedenfor omtales, et fortrinligt Exempel, thi ej alene er den først udstedt i Tunsberg den 29de Mai, siden i Bergen den 6te October 1303, men i de Afskrifter, der navne Tunsberg som Udstedelses-Sted, nævnes ikke mindre end tre forskellige Skrivere, i een Paal Klerk, i en anden Steinbjørn Klerk, og i en tredie Ivar Lagmand paa Haalogaland, der da fungerede som Notarius.

da Kongen endnu ikke kunde tage Dndet fra Roden af, maatte han søge at modarbejde de skadelige Virkninger deraf ved saadanne Midler, som for Ojeblikket stode til hans Naadighed. Om Sysselmændene end ikke ligefrem havde til Hensigt at besvige Kronen, saa havde de dog, som man kan skjønne, tiltaget sig mangehaande Ufsikke, som Kronen ikke kunde taale; de hørte desuden selv til Aristokratiet, og vare derfor alt for ofte tilbøjelige til at begunstige sine Standsfæller paa de Ringeres Bekostning. Det synes saaledes, at være ret vel betænkt af Kongen, saalænge han endnu ikke kunde indføre en fuldstændig Reform, at bestikke overordentlige Commissarier til at kontrollere dem og kræve Regnskab af dem. Om disse overordentlige Commissariers Myndighed og Stilling faar man en tydeligere Forestilling af en Forordning, som Kongen lod udgaa samtidigt med hine, og som tillige giver os et godt Indblik i de Ufsikke, som de fornemme Herrer, Sysselmændene iberegne, i den sidste Tid havde indført. For det første klages der her over den allerede tidligere paataalte Utilbørlighed, at haandgangne Mænd og Biskopsmænd vilde udstrække sin Ledings- og Skattefrihed ud over den bestemte Grændse (nemlig saa\* meget Jordegods, som svarede til tre eller to Næv<sup>1</sup>), og Kongen bestemte, at hvo af dem, der herefter ikke betalte Leding og anden Skyldighed af hvad Jordegods de ejede mere end hvad der var tilstaaet dem Skattefrihed for, og lod tre Næv saaledes gaa hen fra den Tid, Forordningen blev dem forkyndt, skulde have forbrudt alt dette Jordegods til Kronen, hvad enten de vare Kongens haandgangne Mænd, eller Biskopsmænd. Men dernæst anker Kongen over, at Sysselmænd, Riddere eller haandgangne Mænd, naar de havde Nætsfager med Folk af ringere Stand, holdt sig for gode til at lystre Stevninger til Lagmanden eller Lagthinget, saa at Modparten maatte opgive sin Næ. „Da vi“, siger Kongen, „hverken ville eller kunne lade slikt gaa hen, og aller mindst kunne taale det af vore Sysselmænd, Riddere eller andre haandgangne Mænd, der have svoret at overholde Lov og Næ for alle efter som vor Eed lyder, saa have vi herved bestemt og befalet, at enhver Nidder, der har Sag med en anden, lige meget hvilken, og undlader at komme til Lagmand, Lagthing eller anden Næ, efter at være lovtligt stevnt, eller trodses imod og vil ikke gjøre Næ og Skjel efter Lagmandens Orskurd, fra den Dag, han derom lovtligen overbevises, uden videre skal være indstevnet til os med Maanedes Frist. Men er det Sysselmænd, der gjøre det, da ere de derved strax affatte fra Sysselet, og de af os bestiktede Dmbudsmænd, der have at modtage vor Bis-Ore,

<sup>1</sup>) Se osv. IV. 1. S. 389, hvor det er vist, at de tre Nævs Frihed omtrent kunde svare til Skattefrihed for 3 Skpb. Tunge.

skulle søge deres Syfler os til Haande, indtil de have gjort Ret efter Loven. Gjøre andre haandgangne Mænd sig skyldige deri, og blive overbeviiste derom, da ere de derved strax skilte ved deres Navnbot, skulle sagsøges som Almuesmænd, og maa ikke optages igjen i Laget uden vi selv adspørges" <sup>1)</sup>). Commissarierne skulde saaledes ogsaa komme til at fungere som midlertidige Sysselmænd i de Suspenderedes Sted.

Endnu en Forordning udgav Kongen samtidigt for Østlandet, og siden (6te Octbr.) i Bergen for det Nordenfjeldske, der bidrager til end mere at levendegjøre den Forestilling om Slaphed og Slendrian i Kong Eriks senere Dage, som hine allerede omhandlede Retterbøder vække; vi erfare nemlig, at man paa mange Steder endog vovede at byde de kongelige Ombudsmænd, der skulde straffe Forbrydere, Trods, og formeligt at true dem: et Tegn paa, at den strengere Haandbævelse af Retten, Haakon indskærpede, var noget Nyt og Uvant. Der var, ytrede han, ofte blevet klaget for ham over at Frænderne til de Mænd, som hans Ombudsmænd lode paagribe for at undergive dem den lovbestemte Mandfagning eller Straf, formeligt truede saavel Ombudsmændene selv, som deres Medhjelpere. Da dette forekom Kongen og de forstandigste Mænd omtrent lige saa slemt som at fordre Bøder for dem, Kongen havde ladet straffe efter Loven for begangne Forbrydelser, da det desuden havde viist sig, at deslige Trusler ej havde været tomme, men virkelig vare blevene udførte, og da det var hans Pligt at gjøre Ende paa den **Undskab og det Uvæsen, der nu hørte til Dagens Orden** <sup>2)</sup>, forordnede han, at enhver, der overbeviistes om at have udstødt saadanne Trusler, ej alene skulde sættes fast, indtil han skaffede fuld Borgen for, at den, han truede, kunde være sikker for Skam og Skade, men oven i Kjøbet bøde 4 Mkr. til Kronen for sin Uforflammethed, og til den, han truede, Fuldbrette efter sex Mænds Dom. Hvis der siden dog tilføjedes den, der var bleven truet, nogen Skade, og forstandige Mænd havde Mistanke om at hiin, som truede, havde bevirket det, skulde Sysselmænd og Lagmænd ikke modtage nogen Frakøggelse af ham, førend Kongen selv var adspurgt. End videre, siger Kongen, var der flere, som ogsaa anvendte slike Trusler mod dem, med hvem de havde Sag, og som aldrig vilde gaa frem efter Loven, om Modparten end nok saa meget bød sig til at svare Lov og Ret efter gode Mænds Dom, saa at han ofte af Frygt maatte eftergive sin Ret; ogsaa de, der paa denne Maade brugte Trusler, skulde sættes fast og nødes til at stille Borgen paa ovennævnte Maade. Det

<sup>1)</sup> Norges gl. Love III. No. 16, S. 56.

<sup>2)</sup> Dette viser ogsaa, at Retstilstanden for Kong Haakons Tiltrædelse maa have været højst beklagelig.

paalagdes alle i Almindelighed og de haandgangne Mænd i Særdeleshed at staa Syselmændene bi til at see disse Bud overholdte <sup>1)</sup>.

Man seer, at Kongen, hvor han vendte sig, stodte paa Misbrug, tildeels allerede indgroede, og Uvæsen; han giver selv en sorgelig Skildring af Retsstilstanden, og man er ikke berettiget til at holde den for overdreven. Men Tilstanden kunde heller ikke være bleven stort anderledes under en svag Konge, der lod sig beherske af alle de sterkere Personligheder, med hvem han kom i nærmere Berørelse, og medens de ypperste Medlemmer af Landets Gejstlighed, i Stedet for at foregaa med godt Exempel, kun valte Forargelse ved sine indbyrdes Stridigheder. Det var intet ringe Arbejde, Kong Haakon paatog sig, at rydde op i denne Forvirring, bringe Orden til Beje og forebygge et Tilbagefald. Vi have her seet Begyndelsen til dette Værk, som han med kraftig og sikker, men betænkfuld Haand fortsatte, indtil han i de fleste Stykker naaede sit Maal.

#### 95. Den stavangerste og den nidarøstiske Capitelstrid ophøre.

Det er let at forstaa, at den fuldstændige Bilæggelse af Striden mellem Domcapitlerne og deres Overhoveder i Nidaros og Stavanger maatte ligge Kongen særdeles paa Hjerte. Striden i Stavanger endte ikke førend ved den trodsige Biskop Arnes Død, som indtraf i 1303, thi endnu ved Udgangen af 1301 vægrede han sig ved at opfylde de den 13de November 1299 og 14de Juni 1300 affagte Kjendelser, saa at Dommerne maatte sende Befuldmægtigede til Stavanger for ved Trusel om Bann at faa dem fuldbyrdede, og i Juni 1302 havde han endnu ikke efterkommet dem, saa at en Chorsbroder i fem Hovdingers Nærværelse højtideligt maatte anmode ham derom, hvorhos Chorsbrodrene tillige ganske stillede sig under Guds og Kongens Beskyttelse <sup>2)</sup>. Bannstruselen maa dog ikke være bragt i Udførelse, siden vi om Høsten 1302 finde Biskoppen paa et Hovdingemøde hos Kongen. Der er intet Tegn til at han før sin Død gjorde noget Skridt til Forsoning <sup>3)</sup>. Hans Efter-

<sup>1)</sup> Norges gl. Love III. No. 18, S. 60--62. Da Forordningen er dateret baade fra Tunsberg 29de Mai og fra Bergen 6te Oct. 1303, kunne de under det først nævnte Datum udsættede Exemplarer alene have været givne for Tilstandets, thi ellers behøvede Forordningen ej at gjentages for Bergen. Og saa paa de bergenske Exemplarer findes forskjellige Skrivere, nemlig paa et Gunnar Alet, paa et andet Gills Lodinson. Men paa alle nævnes Mag. Aale som den der indseglede.

<sup>2)</sup> Dipl. Norv. IV. 53, 54.

<sup>3)</sup> Biskop Arnes Død nævnes i de isl. Annaler ved 1303.



mand blev Ketil, der hidtil havde været Chorsbrødrenes Fuldmægtig i Striden med Biskoppen; han var altsaa enig med dem, og derved maatte Striden af sig selv bortfalde <sup>1)</sup>). Striden i Nidaros blev langvarigere. Erkebiskoppen vægrede sig fremdeles ved fuldstændigt at opfylde den ham overgaaene Dom; af Steins Kirke, der med alle erkebiskoppelige Indtægter skulde affaaes til Chorsbrødrene, forbeholdt han sig Tienden, og i Stedet for at overlade dem sin Halvdeel af Dlafskirken, med Met til at bestikke en Vicar derved, lod han sin Yndling og troe Støtte, den for omtalte Laurentius Kalfsøn fra Island, hvilken han allerede i 1296 havde udnævnt til dens Prest, fremdeles beholde den <sup>2)</sup>). Han maa formodentlig ved allehaande Udflugter og spidsfindige Fortolkninger af Dommens Udtryk, hvori han havde den dygtige Canonist Jon Fleming til at hjælpe sig, have vidst at forhale Bannstruselens Træden i Kraft. Man skulde imidlertid have ventet, at den mislige Stilling, hvori han befandt sig med en saadan Dom svævende over sig, havde gjort ham noget forsigtigere, saa at han vogtede sig for at opirre Chorsbrødrene endnu mere. Men langt fra. Han satte hele Capitlet under Forbud, og truede de fornemste Hovedmænd for dets Opposition, nemlig Sighvat Lande, Audun Maud og Gilif Kortin, med Excommunication, hvis de vovede at tillegne sig Tienden af Steins Kirke, samt den halve Indtægt af Dlafskirken, og i Stedet for at tilbagegive Jon Elg det ham fratagne Ombud som St. Dlaf's Helligdoms Skatmester, overdrog han ogsaa det til Laurentius, hvilken han derhos gjorde til sin Poenitentiarius. Det var naturligt, at Chorsbrødrene, der meente at være i sin gode Met ifølge Dommen, ikke vilde finde sig heri, eller paa nogen Maade give efter. Erkebiskoppen lod da ganske i Stilhed Jon Fleming opsætte et Bannbrev over de tre ovennævnte Chorsbrødre, og bod Laurentius at læse det op i Christkirken paa en stor Festdag ved Højmesse, medens Chorsbrødrene sad i Choret og ikke havde mindste Nys om Sagen. Laurentius ytrede vel, da Erkebiskoppen befalede ham det, at havde Chorsbrødrene for været hadefulde paa ham, vilde de blive det dobbelt saa meget nu; men han kunde dog ikke negte sin Belgjører at opfylde hans Bud, og saaledes gik han da under Messen op paa Choret over Alteret, og læste Excommunicationen op med lydelig Stemme. „Du behøver ikke at raabe saa højt, Islænding, vi høre nok hvad du siger“, svarede Sighvat Lande, idet han med de øvrige rejste sig og gik hjem. Fra denne Tid, kan man sige, var der aabenbar Krig. Chorsbrødrene, der

<sup>1)</sup> Ketil indviedes ikke før i 1304, s. n.

<sup>2)</sup> Dette sees af Fremstillingen i den nedenfor meddeelte pavelige Dom, sammenholdt med Laurentius's Saga Cap. 10.

betragtede den af Erkebiskoppen forkændte Excommunication som magtesløs, fordi han selv stod under Bannsstraf, søgte nu med Magt at sætte igjennem hvad de vilde, og Erkebiskoppen maatte bruge sine bevæbnede Svenne for at beskytte sig og sine Tilhængere. Især gik Chorsbrødrenes Harme ud over Laurentius, som denne havde spaaet. Allerede som beskiftet af Erkebiskoppen til Præst ved Olafskirken maatte han være dem en Torn i Djene, og nu kom hertil, at han havde ladet sig bruge til at forkynde Bannsattelsen. Han kunde derfor herefter ikke engang være sikker for personlige Efterstræbelser. Engang stimlede Skolelærkerne om ham og vilde gribe ham; han fik med Nød og neppe fat paa Kirkedørs-Ringen, til hvilken han klatrede sig, indtil Erkebiskoppens Svenne kom ham til Hjælp, men hele Kjørtlen var revet af ham. En anden Gang, da han skulde holde Vigferd over en fornem Frue i St. Olafs Kirkesogn, kom Skolelærkerne for at forstyrre Højtideligheden, da de nemlig ikke erkjendte ham som retmæssigt beskiftet Præst til Olafskirken, der efter Dommen udeelt skulde tilhøre Chorsbrødrene; de borttog alle Blus og Kjeter, saa at Højtideligheden den Dag virkelig blev afbrudt. Den næste Dag maatte Messen holdes og Liget ned sættes under Bedækning af Erkebiskoppens Svenne<sup>1)</sup>. Erkebiskoppens Tilhængere, vistnok kun de, der stode i personligt Afhængighedsforhold til ham, saavel som de Gejstlige, han hentede til sig andensteds fra, især fra Hamar, hvor han før havde været, gjengjeldte Chorsbrødrene paa lignende Maade og lagde voldsomt Haand paa dem. Disse appellerede paa ny til Paven og afsendte i dette Grende en af deres eget Samfund, der tillige skulde klage over den personlige Overlast, som de nys havde lidt. Paven, der fremdeles viiste dem afgjort Forkjærlighed, antog Appellen, befalede begge Parter at møde eller lade møde ved Curien, og overdrog imidlertid Chorsbrødrenes erklærede Tilhænger, Abbeden i Holms Kloster, at domme i enkelte Punkter, som krævede en hurtigere Afgjørelse, fornemmelig i Injuriefagen; hvis Klagen befandtes sandfærdig, skulde han løse de Skuldige i Bann, og dette skulde vedbære indtil de havde givet de Fornæmede tilbørlig Fyldestgjørelse, og selv begivet sig paa Rejen til Rom for at absolveres af Paven<sup>2)</sup>. Under disse Omstændigheder besluttede Erkebiskoppen at drage afsted i egen Person, og det, som man maa antage, saa tidligt, at han kunde indtræffe hos Paven og om muligt stemme ham til sin Fordeel, førend Capitlets Udsending indtraf. Paa Capitlets Begne rejste Jon Gyl, der desuden særskilt for sit eget Vedkommende havde indgivet Appel i Anledning af at Erkebiskoppen havde frataget ham

<sup>1)</sup> Laur. Saga Cap. 14.

<sup>2)</sup> Dipl. Norv. III. 47, 49, II. 63.

Statmester-Embedet. Men Erkebiskoppen kom ikke længer end til Paris. Her, heder det, blev han syg, og maatte afbryde Rejsen, overdragende en Fuldmægtig at møde paa sine Vegne hos Paven <sup>1)</sup>. Snarere har han dog, jo længere han kom sydover, og raadforte sig med Mænd, der kjendte nøjere til Stemningen ved Curien, tabt Lyften eller Modet til at møde Paven Ansigt til Ansigt. Han begav sig paa Hjemrejsen, og drog til Brügge i Flandern, for derfra at gaa til Søs lige til Norge. Men under hans Ophold der indtraf netop Jon Elg paa Rejsen fra Norge til Rom. Erkebiskoppen, som naturligtviis havde end mere Grund til at frygte Folgerne af Jons personlige Nærværelse ved Curien, greb da, for at forebygge den, til det fortvivlede og uborte Middel, at lade Jon gribe paa offentlig Gade og slæbe i Fængsel (30te Juli 1301). Hans Hensigt var, at faa ham med sig paa det Skib, han havde fragtet til Hjemrejsen, og saaledes føre ham til Norge. Men da ingen bestemt Bestyldning var fremsat mod Jon, blev denne Dagen efter mod Borgen sat paa fri Fod. Han gik den følgende Dag hen til Erkebiskoppens Herberge for at spørge om Grunden til Fængslingen. Erkebiskoppen tillod ham ej alene ikke at komme ind, og vægrede sig ved at give nogen Forklaring, men henvendte sig endog skriftligt til Officialen for Biskopsdommet Tournay, om at Jon Elg maatte blive sat fast paa Grund af nogle Forbrydelser, som han havde begaaet, og hvorom Erkebiskoppen senere skulde underrette ham. Officialen befalede Decanen i Brügge nærmere at undersøge Sagen. Decanen indfandt sig i den Anledning hos Erkebiskoppen, og tilkaldte ogsaa Jon Elg. Nu foregav Erkebiskoppen, at Jon der i Biskopsdommet havde bestjaalet ham. Jon benægtede det naturligtviis, men Erkebiskoppen tilbød sig at bevise det. Decanen bestemte da, at Erkebiskoppen den 11te August skulde fremføre sine Beviser, for at Sagen derefter kunde fremmes. Men Dagen gik hen, uden at Erkebiskoppen lod høre fra sig; derimod erfarede man, at han havde gjort endnu et Forsøg paa at faa Jon sat. Det var nu indlysende, at Bestyldningen var grundløs, og at det Hele var et Kneb, Erkebiskoppen havde udtænkt for at faa Jon i sin Vold. Da han saa, at dette ikke vilde lykkes, afsjelede han uden at oppebie Sagens Udfald.

<sup>1)</sup> Laur. Saga, Cap. 13. Denne omtaler Erkebiskoppens Rejse til Paris, førend Biskop Arne Thorlaksens og Kong Grifts Død berettes. Man kunde saaledes let antage at den henfører hans Rejse til 1297. Men dette er dog neppe Forfatterens Mening, thi de isl. Annaler, som han stadigt følger, berette ganske rigtigt om Rejsen under 1301. Det er altsaa formodentlig kun en uheldig Ordning af Materien, der har foraarsaget, at Erkebiskoppens Rejse tilsyneladende sættes saa tidligt.

Jon Elg derimod, som herved havde faaet end flere Baaben i Hænde mod ham, fortsatte sin Rejse til Rom <sup>1)</sup>.

Da Erkebiskoppen kom til Norge, havde man neppe endnu hørt noget om hvad der var skeet i Brügge, lige saa lidet som man havde erfaret noget yderligere fra Rom, og Erkebiskoppen kunde saaledes foregive at Paven havde skjenket ham Medhold, skjønt dette vel neppe fandt videre Tiltro, uden blandt hans egne Tilhængere <sup>2)</sup>. Abbeden i Holum havde imidlertid, som man kunde vente, dømt til Chorsbrødrenes Fordeel og erklæret dem, der havde forgrebet sig paa dem, bannsatte. Herover herskede der stor Forbitrelse blandt Erkebiskoppens Tilhængere, og den rettede sig for en stor Deel, som man let kan forstaa, mod Abbeden. Ingjald, Chorsbrøder i Hamar, saavel som en Prest ved Navn Audun, hvilke selv hørte til de Bannsatte, vare endog dristige nok til, da Abbeden den 29de October forrettede sin Andagt i Christkirken, at lade Dorene stænge for ham, da han vilde gaa ud igjen, og holde ham med Magt tilbage, indtil de havde faaet oplæst et Skrift for ham, som de havde med sig, formodentlig en Protest imod hans Dom. Da Erkebiskoppen paa denne Tid maa være kommen tilbage, vare de sandsynligviis derved blevene saa meget dristigere: maaskee det endog skede med hans Vidende og Vilje. Imidlertid kunde det vel neppe vare længe, inden Tildragelsen i Brügge rygtedes <sup>3)</sup>, og den mislige Stilling af Erkebiskoppens Sag blev bekjendt. Formodentlig maatte derfor Opholdet i Throndhjem være ham ubehageligt, og det lader til, at han den største Deel af Sommeren 1302 har opholdt sig hos Kongen. Ja det er endog ikke usandsynligt, at han ved Hjemkomsten til Norge om Høsten 1301 strax opsøgte Kongen og forblev hos ham i Bergen om Vintren, uden at drage til Nidaros. Saa meget er vist, at han enten om Vaaren eller Sommeren 1302 indviede den nye Apostelkirke, som Kong Magnus havde lagt Grundvolden til i sin Urtegaard, og som nu endelig var bleven færdig,

<sup>1)</sup> Dipl. Norv. III. 48. Dette er en Beretning af Decanen i Brügge, dateret 19de Aug. 1301, om hele Sagen, med Indtagelse af de verlede Skrivelser.

<sup>2)</sup> I Laur. Saga, der er forfattet i en for Erkebiskoppen aldeles partist Aand, staar der reent ud, „at han fik sin Heder tilbage“. Dette kan, som man af Actstykkerne seer, ej forholde sig saaledes; der var neppe engang Tid for Jørund til under sit Ophold i Paris at faa nogen Besked fra Paven. Han maa saaledes have foregivet en Usandhed, og dervaa betænkte han sig vel ligesaa lidet i Throndhjem, som han i Brügge betænkte sig paa at besylde Jon Elg for Tyveri.

<sup>3)</sup> Da Decanens Beretning allerede er dateret den 19de August, blev den vel offentlig strax efter, og den kunde da allerede i September være kommen til Norge.

faa at den gamle Apostelkirke i Kongsgaarden kunde nedrives. Siden var han med Kongen i Oslo, ved et Hovdingemøde, der holdtes i September, hvorom der i det Følgende nærmere vil blive Tale.

Men imidlertid var den endelige Dom falden i Rom. Paven havde overdraget sin Capellan, Magister Valtram af Milano, Erkeprest og Auditor for det apostoliske Palads's Sager, at undersøge og afgjøre Trættens. Denne stjernede Parterne gjentagne Gange til at møde eller lade møde, men hverken Erkebiskoppen eller hans Fuldmægtig vare ved de første Stevner at see, medens derimod Capitlet og Jon Elg hver Gang aldeles ordentligt lode møde ved Procurator. Endelig, ved sjerde Stevne, fremstod som Erkebiskoppens Fuldmægtig Chorsbroderen Thorstein af Hamar (formodentlig den samme, han havde sendt fra Paris), og senere tilige en Procurator; Mag. Valtram kunde saaledes skride til Undersøgelse og Procedure. Men ved det sidste Møde udeblev atter Erkebiskoppens Procurator, og den 11te April fældte Mag. Valtram endelig den Dom, at alle Erkebiskoppens Klager, Domme og Forholdsregler mod Chorsbrødrene, saavel som Jon Elgs Afsettelse kjendtes døde og magtesløse at være, og at Erkebiskoppen skulde betale Sagens Dinkostninger efter nærmere Burdering. Dommen blev samme Sommer sendt til Norge, og Chorsbrødrene sørgede strax for at faa den bekjendtgjort og udbredt ved bekræftede Afskrifter. Ved Hovdingemødet i Oslo, i September 1302, maatte den saaledes være almindelig bekjendt, og Torund altsaa have den Ydmygelse at staa for hele den glimrende Forsamling som overvunden af sit Capitel. Men endda gav han ikke tabt. Man maa antage, at han benyttede det langvarige Ophold hos Kongen til at stemme ham gunstigt for sig, eller i det mindste at vinde hans Medlidenhed, og at han i Fortrosthing hertil endnu i nogen Tid efter Tilbagekomsten til Nidaros vovede at unddrage sig for at efterkomme Dommen. Derhos benyttede han sikkert alle de Midler, der stode til hans Naadighed, til at chicanere Chorsbrødrene, og man kan heller ikke tvivle paa, at de gjengjeldte ham alt efter Evne. Saaledes fortsattes den forargelige Strid fremdeles. Capitlet henvendte sig til Paven med Bøn om at han vilde bestikke en Executor af Dommen for at tvinge Erkebiskoppen til at lyftrø den. Paven efterkom deres Begjering, og udnævnte dertil Everhard, Decanus ved Collegiet i Oslo. Ved samme Lejlighed synes han og at have formeligt bekræftet Dommen og at have befaleet Biskop Givind i Oslo og Biskop Thorstein i Hamar at understøtte Executoren <sup>1)</sup>. Everhard maa være

<sup>1)</sup> At Stadfestelsen var paafølgt, siges udtrykkeligt i de to Abbeders Brev af 7de Septbr. 1303, kun nævnes der ikke, naar den paafølgte; men det rimeligste er at dette skeede, da Fuldmagten for Executoren udsædtes.

kommen til Nidaros om Sommeren, thi den 2den August udstedte han en Circularskrivelse til alle Biskopsstole og Capitler samt Abbeder i Nidaros Provins om at proclamere Dommens Gyldighed og paabyde dens Efterkommelse hver i sin Kreds. Capitlet i Nidaros besørgede den strax omsendt <sup>1)</sup>, og som en Følge deraf bekendtgjorde Biskop Narve med sit Capitel i Bergens Christkirke den 6te September Dommens Hovedpunkter, til hvilke nu ogsaa kom at Erkebiskoppen skulde udrede 60 Guldgyl- den i Proces-Dmfostninger <sup>2)</sup>, end videre, at Erkebiskoppen folgelig inden den af Decanen bestemte Frist var pligtig at gjengive Chorsbrødrene hvad der tilkom dem og hvad han urettelig havde forholdt dem; samt at Jon Elg og de øvrige Chorsbrødre hverken vare forbudte, excommu- nicerede, suspenderede eller affatte, men at de vare af godt og ubesmit- tet Nygte, Kirkens lydige Sønner, og fuldt berettigede til Adgang i Domkirken. Lignende Bekjendtgjørelser have vel omtrent paa samme Tid fundet Sted i de øvrige Domkirker inden Provinsen. Den 7de Septbr. bekendtgjorde Abbederne af Tutersø og Holm i Nidaros ifølge de tvende ovennævnte Biskoppers og Decanens Bud, at Chorsbrødrene herved vare satte i fuldstændig Besiddelse af Slafskirken og Bynesets Kirke m. m., samt forbød under Bannsstraf enhver, hvilken som helst, at gjøre dem deres Ret til Indtægten af disse Kirker stridig, eller paa nogen Maade at forholde dem deres Landskyld, Tiender eller Slafs-Dfret <sup>3)</sup>. Da Chorsbrødrene vare saa hidfige paa at lade forkynde deres Triumf, kan man vel heller ikke tvivle paa, at de nu tilsidefatte al Skaansel og Somme- lighed i Adferd mod Erkebiskoppen selv, ikke agtende hans Alder og Ver- dighed. Erkebiskoppen, der ej mere kunde ty til Paven, havde nu ingen anden at henvende sig til, end Kongen, som paa denne Tid var i Bergen <sup>4)</sup>. Han skrev til ham, klagede over den Overlast, Chorsbrø-

1) Dipl. Norv. IV. 57. Dette er et Brev fra Capitlet i Nidaros til Capitlet og Abbederne i Stavanger (Biskoppen selv var nemlig paa denne Tid død), indeholdende en Gjenpart af Everhards Brev af 2den August, med Anmod- ning om at efterkomme det deri indeholdte Paalæg.

2) Biskop Narves og Capitlets Brev, dat. Bergen 6te Sept. 1303, Dipl. Norv. III. 54.

3) Abbedernes Brev af 7de Sept. 1303, Dipl. Norv. III. 55. Naar det her heber, at de indførtes i Slafskirken og Steins Kirke paa Afsæt, menes med Hensyn til den sidste kun Tienderne deraf, efter hvad Demmen selv udviser. Kirken selv blev endnu i Erkebiskoppens Besiddelse, indtil i 1308, da han heelt og hel- dent overlod den til Chorsbrødrene, Dipl. Norv. III. 72.

4) At Kongen da var i Bergen, og havde været her i det mindste fra Juli af, sees af flere Breve. Den 29de Mai var han endnu i Lunsberg, som vi have seet; men den 15de Juli udstedte han et Brev i Bergen (Munkelivsbogen S. 134), ligesaa 23de August, 6te og 11te October, (Dipl. Norv. II. 69, III.

drene tilføjede ham, og bad ham „at komme og tugte med den kongelige Magt“. Kongen holdt vel egentlig med Chorsbrodrene og erkjendte at de havde Retten paa sin Side, men maa dog have fundet, at de nu gik for vidt i sin Uærbødighed mod Rigets Metropolitan, og at i det mindste dennes Embedsverdighed fordrede nogen Opretholdelse, ligesom han vel og havde personlig Medlidenhed med den gamle, baardt plagede Mand, og fremfor alt fandt det nødvendigt at faa en Ende paa den langvarige, forargelige Strid. Han begav sig derfor til Throndhjem, ledsaget af sin Cantfles Afske og flere baade geistlige og verdslige Herrer. Formodentlig skede dette i September Maaned, hvor vi finde flere Medlemmer af Kongens Raad forsamlede i Nidaros <sup>1)</sup>. Hans Indskriften i

18, 19), 3die Decbr. (steds III. 59), og 5te Marts 1304 (Norges gl. Love III. 20). Brevet af 15de Juli 1303 er beseglet af Snare Askafson; formodentlig var Afske Cantfles da endnu ej kommen; men det af 23de Aug. er beseglet af denne.

<sup>1)</sup> Beretningen findes kun i Laurentii Saga Cap. 15, 16, uden nogen Angivelse af Aaret; man er her derfor med Hensyn til Tidbestemmelsen kun uvisst paa, hvad man ved Gjetning og Sammenhold med andre Oplysninger kan faa ud. Kejser har saaledes (den norske Kirkes Historie S. 99) gjetningsviis antaget, at det var i 1302, om Vaaren, da Kongen havde opholdt sig om Vintren i Bergen. Da han endnu synes at have været i Bergen om Sommeren (se ovsf. om Anordningen af 11te Juni 1302), er der i saa Henseende intet til Hinder for, at han i Mellemtiden kunde have gjort en kort Rejse til Throndhjem. Der er dog flere Omstændigheder, der bestemme mig til at afvige fra denne Mening og antage September 1303 for den rette Tid. For det første synes det i sig selv rimeligt, at det var Chorsbrodrenes henhjnselse Jerd efter den fuldstændige Sejrvinding, der gjorde Kongens Indskriften nødvendig. For det andet spiller Afske Cantfles en Hovedrolle ved Forhandlingerne; men naar man sees, at to Breve, som Kongen udstedte under Vinteropholdet i Bergen nemlig af 5te Oct. og 13de Decbr. 1301 (Dipl. Norv. II. 64 og IV. 52) ikke ere beseglede af Afske, men af Snare Askafson, bliver det høist sandsynligt, at Afske da ikke engang var hos Kongen, men var bleven tilbage i Oslo; hvorefter vi netop finde at Afske har beseglet et Brev hos ham i Bergen den 23de Aug. 1303 (Dipl. Norv. II. 69), og ligeledes et den 6te Oct. 1303 (steds III. 18), saa at der intet er i Vejen for at han i Sept. kan have ledsaget Kongen til Nidaros. For det tredje viser det her nedenfor omtalte Brev, som Bjarne Erlingsen, Erling Lamundesson og Snare Askafson den 25de Sept. 1303 udstedte i Nidaros, at disse Herrer da vare der; men da de herte til Raadet, der næsten var uadskilleligt fra Kongens Person, og da især Snare Askafson i Aarene fra 1301 til 1307 altid synes at have været om ham, bliver den Formodning saa godt som til Bished, at Kongen da enten endnu var i Nidaros, eller nys havde været der, og at disse Herrer isaafald kun vare bleven nogle faa Dage efter, for at ordrne Sagen angaaende den verdslige Tiende. Endelig synes den Dying i Laurentius's Saga, at det efter Kongens Indskriften nu blev roligt i to Aar, at passe med den Munch. Det norske Folks Historie. IV. 2.

Trætten mellem Erkebiskoppen og Capitlet beskrives nu i den for den første afgjort partiste Laurentius's Saga saaledes: „Kongen satte Thing, bydende Erkebiskoppen og Chorsbrødrene, dem der vare Erkebiskoppens Modstandere, og alle fremmede Folk i Byen at komme der. Thinget var sat i Sommerhallen (i Kongsgaarden). For Magister Hake (Cantfleren), der skulde tale paa Kongens Begne, var der sat en Pult foran Kongens Højsæde; Kongen og Erkebiskoppen sad begge sammen, og udefter fra Kongen Ridderne og de fornemste Mænd i Riget, men udefter fra Erkebiskoppen Lydbiskopper (dette var maaskee netop Biskopperne i Oslo og Hamar, som rimeligviis kunne have afventet Kongens Komme) og Abbeder, dernæst Chorsbrødrene; Prestter og Almuesfolk sad paa Gulvet, blandt dem Sira Laurentius mellem Erkebiskoppens øvrige Tilhængere. Nu gjorde Hr. Hake Tegn til at Folket skulde høre efter, raabende med høj Røst. Derpaa begyndte han først at tale smukt Latin, sigende, hvorledes det sømmede sig for Hovdingerne at fare frem baade i aandelig og verdslig Styrelse; herom talte han længe. Saa vendte han Taler om, fremstillende i klare og vakre Ord paa Norsk, hvorledes det sømmede sig for Undermænd at vise sig lodige mod sine Overmænd, ikke alene mod de gode og retfærdige men ogsaa mod dem, der ere fejlsfulde i deres Fremferd, eftersom Apostelen Paulus siger, hvor han viser det syndefulde i at gjøre Stempling mod sine Foresatte, sammenlignende det med Afguderier. Her begyndte hans Tale at blive haardere; han sagde klarligen, hvor stor Utilberlighed Chorsbrødrene havde begaaet ved at sætte sig op mod sin Herre Erkebiskoppen; han ytrede at de fortjente legemlig Straf, og at den verdslige Arm burde udstrækkes imod dem med Kongens Sverd og Magt. Han talte saa fortrinligt og saa haardt, at mange af Chorsbrødrene og deres Tilhængere begyndte at blive bange. Efter Hr. Hake stod Kongen selv op, og talte først paa Latin, siden paa

---

udenfor paapegede Omstændighed, at Erkebiskoppen om Høsten 1305 begav sig til Bergen, og blev usædvanligt længe borte fra Nidaros, rimeligviis fordi Striden nu atter var udbrudt. Vel nævne Annalerne intet om at Kongen var i Nidaros 1303, men de nævne heller intet om at han var der i 1307, hvilket dog vides med Visshed af Chorsbrødrenes Brev af 21de Sept. 1307, se nedenfor. I alle Fald tales der lige saa lidet om at han i 1302 besøgte Thronhjem. At Lydbiskoppernes Nærvarelse i Thronhjem omtales, bidrager netop ogsaa til at bestyrke Antagelsen af Sept. 1303 som den Tid, Kongen var der i dette Antiggende, thi Biskopperne af Oslo og Hamar havde nyss i Forening med Decanen af Upsala indstærpet den pavelige Dem, og maa da upaatvivlelig have været tilstede i Byen; det er saaledes heist rimeligt at de endnu vare der, da Kongen kom; vi see derhos, at Erkebiskoppen den 29de Juli 1303 udstedte et Hjælpebrev for Skiphvet Kirke i Borgeshuset; dette er upaatvivlelig stæet efter Anmodning af Bischof Sivind under dennes Nærvarelse i Nidaros, da Borgeshuset hørte til hans Diocæs. (Dipl. Norv. I. 96).



Norff. Han endte med at forelægge Chorsbrødrene to Vilkaar, enten at de af dem, der vare bannsatte, skulde med Tilhængere være utlægt af Norge og hele hans Rige, eller og at de strax skulde falde Erkebiskoppen til Fode og lægge hele sin Sag i hans Vold, med Kongens og de ypperste Mænds Raad; ja de skulde ikke engang nu komme ud af Kongsgaarden uden Næffelse, hvis de ikke strax gjorde, som Kongen bød. Da Chorsbrødrene nu saa, hvilken Fare der truede dem, stode de strax op, faldt Erkebiskoppen til Fode, og gave hele Sagen i hans Vold. Dagen efter blev da Forliget mellem Erkebiskoppen og Chorsbrødrene proclameret, og de tilsagde hinanden selv og sine Mænd indbyrdes Fred og Ro“.

Man maa vel antage, at denne Beretning i det Hele taget medfører Sandhed. Men nogen Overdrivelse maa der dog være i det mindste med Hensyn til Forsamlingens Talrigbed. Og saa meget er aabenbart, at Kongen alene kan have haft til Hensigt at værne om det hdre Decorum og den Erbødighed, Chorsbrødrene stødte Erkebiskops-Embedet uden Hensyn til hans Person. Herimod havde Chorsbrødrene groveligt forset sig, og derfor fandt han det nødvendigt, at de i Folkets Paasyn ndmygede sig for deres Overhoved, og lovede for Eftertiden at holde Fred. Men andet eller mere end dette har det aabenbart ikke været Kongens Hensigt at fordre, aller mindst at ville omstyrte Dommen. Dette kunde saa meget mindre falde ham ind, som han paa denne Tid netop i et andet Anliggende, der synes at have staaet i Forbindelse med den større Sag, havde søgt at skaffe Chorsbrødrene deres Ret, og sandsynligviis endog deri havde fundet en Bevæggrund mere til personligt at indfinde sig i Nidaros. Erkebiskop Haakon havde i sin Tid, som ovenfor viist, sjenket Haugs Kirke i Verdalen til Chorsbrødrenes fælles Bordhold, Pave Clemens den 4de havde stadfestet Gaven, og Chorsbrødrenes Ret til Kirken var udtrykkeligt bekræftet ved Forliget til Tutors <sup>1)</sup>. Ikke desmindre havde man gjort dem Besiddelsen stridig; først optræder Hr. Viljam af Torge som den, der ansøger den (1301), der nævnes ikke med hvad Grund, men man erfarer, at ogsaa denne Sag blev indberettet til Paven, og at Abbeden af Holm beskikkedes til Dommer i dette Anliggende <sup>2)</sup>. Siden efter erfares det, at Berdølerne,

<sup>1)</sup> Se ovf. IV. 1. S. 470. Dipl. Norv. I. 61, 62, III. 10, 11; jvfr. ovenfor S. 308.

<sup>2)</sup> Abbed Arnes Beskjendtgjørelse af 18de Mai 1301 om det af ham optagne Bidnesbyrd, Dipl. Norv. III. 47. Han kalder sig her ganske som i Dommen om Mærens Kirke i Brev af 1ste Juli 1301 (steds II. 63) pavelig beskikket Dommer, og derfor synes det umiskjendeligt, at Paven har betragtet Særgemaal et om Haugs Bispestiende som hørende under Sagen mellem Erkebiskoppen og Capitlet.

med Afslaf, Bonden paa L yng, i Epidsen, vægrede sig ved at betale Haugs Tiende til Chorsbrødrene eller deres Ombudsmænd, fratog endog disse hvad de allerede havde oppebaaret, og lagde overhoved en særdeles Hadskhed og Trodsighed for Dagen, saa at de, da Kongen havde bestiftet to Mænd til at tildømme Chorsbrødrene hvad de havde at fordre, ej alene fremdeles viiste sig u lydige, men endog ranede alt det Gods, Chorsbrødrene havde i Verdalen, og tog deres Landskyld, m. m. De kongelige Ombudsmænd maatte derfor den 10de Juni 1303 overdrage S ysfelmanden, Hr. Thore Harf, paa Kongens Begne at erklære Afslaf paa L yng og hans Medskyldige utlæge, og tage deres Ejendomme under Kronen, hvis de ikke strax tilbagegav Chorsbrødrene hvad de uretteligen havde frataget dem <sup>1)</sup>. Heller ikke dette hjalp; noget blev vel tilbagegivet, men ikke alt, og Kongen bestilkede derfor, netop, som man seer, i September, da han efter hvad vi have antaget opholdt sig i Nidaros med sit Raad, tre af dettes Medlemmer, Bjarne Erlings søn, Erling Namundes søn og Snare Afslafs søn, tilligemed Hallstein Thorleifs søn, en af hine tvende Ombudsmænd, til at fælde en endelig Dom, og nøjagtigt bestemme, hvor meget der skulde udredes i Erstatning. Denne Dom blev affagt den 25de September, og efter Kongens udtrykkelige Befaling det strengeste Forbud nedlagt i Domsbrevet mod at betale den omspurgte Tiende til andre end Chorsbrødrene selv eller deres Ombudsmænd <sup>2)</sup>. Dette synes at vise, at Verdølerne ikke have vægret sig ved at betale Tienden i og for sig, men kun ved at betale den til Chorsbrødrene, eller med andre Ord, at de have taget Erkebiskoppens Parti og villet betale den til ham, sandsynligviis endog efter hans egen Tilskyndelse, altsaa at Erkebiskoppen ogsaa her havde en Haand med i Spillet. Den Iver, hvormed Kongen her tog sig af Chorsbrødrenes Sag, og den Harmе, han — hvad man af Ombudsmændenes Brev tydeligt kan see — maa have følt ved Verdølernes Ulydighed, viser, at han maa have haft særdeles meget imod Erkebiskoppen, som den egentlige Opbudsmand til dette Uvæsen, og det er aabenbart, at han ej kunde rokke den pavelige Dom uden derved tillige at omstyrte den Kjendelse, de af ham selv nys bestilkede Dommere

<sup>1)</sup> Brev af 10de Juni 1303 fra de kongelige Ombudsmænd, Audun Vigleifs søn og Hallstein Thorleifs søn, Dipl. Norv. III. 53. Her tales der i særdeles stærk Udtryk om den Ulydighed og Trods med Kongens Befaling, hvori Verdølerne havde gjort sig skyldige: „Afslaf og hans Tilhengere have viist saa stor Trodsighed og Daarskab, saa megen Ulydighed med Kongedømmet, og gjort saa store Indgreb i dets Magt, at man paa den Maade ikke skulde bryde sig om Kongens Bud, eller lystre Leven om Demrey, Brevbrud eller Eteruefald, eller hvad Landets og Kongens Ret befaler alle at tagttage til Gsterlevelse og Snighedens Overholdelse i Alget“.

<sup>2)</sup> Dipl. Norv. III. 56.

i saa godt som en Green af den samme Sag havde affagt. Naar han da tilsyneladende tog Erkebiskoppens Parti, var det vel alene for at skaffe Erkebiskops-Embedets frænkede Verdighed den skuldige Oppreisning, og atter hæve den i Folkets Djne. Men for øvrigt maa hans Henligt med sin personlige Nærværelse have været at forebygge yderligere Skandal, og at skaffe Chorsbrødrene deres Ret. Sagaen fortæller intet om, hvad Kongen underhaanden kan have foreholdt Erkebiskoppen og sikkert har foreholdt ham; den siger ej heller, hvad Cantsleren ytrede i den Deel af sin Tale, hvor han handlede om de Styrendes Pligter, men den dolger dog ikke, at han endog der, hvor han tordnede imod Chorsbrødrene, lod falde Ord om at man skyldte sine Overmænd Lydighed, „selv om de vare fejlsfulde“. Endelig nævner den intet andet om Forliget, end at begge Parterne tilfagde hinanden No. Men dette var ogsaa Hovedsagen; det medførte navnlig, at Erkebiskoppen uden yderligere Modstand holdt sig Dømmen og Executorens Foranstaltninger efterrettelig, medens Chorsbrødrene paa sin Side lovede, herefter ikke at tilfidesætte den ydre Sammelighed og Verbødighed i deres Adferd mod Erkebiskoppen. Maaſkee fik dog Kongen udvirket enkelte mindre eller midlertidige Eftergivelser af Chorsbrødrene mod denne, saaledes f. Ex. at Sira Laurentius fremdeles indtil Videre vedblev at gjemme Dfret til St. Olaf, eller at han muligviis endog for det første fik beholde Olafskirken, thi det heder i hans Saga, at han vedblev at være Poenitentarius og at bevare Dfret <sup>1)</sup>. Saa meget udrettede Kongens Indskriden, at Striden nu for en Tid ophørte, og siden i alle Fald ikke førtes paa en saa uanstændig Maade som hidtil. Ifølge Laurentius's Saga var det nu roligt i to Aar. Man finder ikke tydelige Spor til en ny Strid, førend i Septbr. 1307, da Chorsbrødrene lode udfærdige bekræftede Copier af Erkebiskop Sørles tvende Gave- og Stiftelsesbreve til Oprettelse af fælles Bordhold for Chorsbrødrene <sup>2)</sup>, et umiskjendeligt Tegn paa, at Erkebiskoppen har villet bestride dem deres Ret til, hvad der ved hine Breve var dem skjenket; og da dette, foruden Biskopstienden af Korstirken i Nidaros, ogsaa var Biskopstienden af Olafskirken og Bynesjets Kirke, maa han saaledes endnu ikke ret have villet give

<sup>1)</sup> Laurentii Saga, l. c. Da Chorsbrødrene ifølge Forliget til Tutova, bekræftet ved den første Dem, havde Ret til at bestikke Vicarius ved Olafskirken, er det muligt, at Kongen har faaet dem overtalte til, for det første at bestikke Laurentius dertil. Eller maaſkee endog Kongen fik udfat den Tid, da Overleverelsen af Kirken skulde ske, endnu et Par Aar, og at Vanſeligheder, ſom Erkebiskoppen rimeligviis gjorde ved Overleverelsen, har været Aarsag til at Striden begyndte paany.

<sup>2)</sup> Dipl. Norv. III. 67, 68. Om Erkebiskop Sørles Stiftelse f. o. IV. 1. S. 137, 138.

Slip paa disse saa meget omstridte Indtægter <sup>1)</sup>. Af den Omstændighed, at Afkristerne først bleve tagne i 1307, følger dog ikke, at den nye Strid ikke førend da var udbrudt. Om Vintren 1305—6 sees Erkebiskoppen at have været i Bergen samtidigt med Kongen, og den Slutning ligger derfor nær, at han allerede da var bleven uklar med Chorsbrødrene paany, og begav sig bort, mere for at undgaa at være sammen med dem — han kom neppe engang tilbage til Nidaros førend om Høsten 1306, ja maaskee ikke engang da <sup>2)</sup> — end fordi han just ventede sig noget Medhold af Kongen, thi denne vedblev at vise Chorsbrødrene den største Naade og havde nu endog beskiftet Audun Naude, en af Hovedmændene for Oppositionen mod Erkebiskoppen, til sin Fehirde <sup>3)</sup>. Har Erkebiskoppen henvendt sig til Kongen om Hjælp, da var dette vistnok forgjæves, og det bedste Beviis fik man derpaa, da Kongen under et kort Besøg i Nidaros om Sommeren 1307, medens Erkebiskoppen maaskee var fraværende, skjenkede Chorsbrødrenes Commune 100 gamle Mark, for at de skulde holde hans og Dronningens Martid, og siden, ved et Brev udstedt fra Agvaldsnes den 10de April 1308, i de mest indtrængende Udtryk tog Chorsbrødrene med Tjenere og Afhængige i sin Beskættelse og under Trusel om sin højeste Unaade og Straf forbød enhver, i hvad Stand han

1) Det bliver næsten en Gaade, hvorledes Erkebiskoppen endnu kunde nyde dem, og vægre sig ved at give Slip paa dem — som man af den Omstændighed, at Biskopperne bleve optagne, usejlbartigen kan see at han maa have gjort — hvis man ikke tager sin Tilflugt til den nye ovenfor fremsatte Gjetning, at Kongen kan have overtalt Chorsbrødrene til at udsætte Fristen til Overleverelsen i et Par Aar.

2) Vi finde Erkebiskoppen i Bergen den 20de Sept. 1305 (Dipl. Norv. I. 104) ligeledes den 21de Oct. (steds No. 105) og 10de Decbr. (steds III. No. 61), da Kongen og Naadet ogsaa besøgt sig der. Siden finde vi ham ej førend ved Biskopsmødet i Oslo 6te Juli 1306 (Norges gl. Love III. S. 243). Nu er der vel intet i Vejen for, at han imidlertid kan have været hjemme, men rimeligere er det dog, at han, da han neppe kunde have forladt Bergen førend i Marts, er dragen lige til Oslo, hvor han allerede synes at have været, da Biskop Aene af Bergen fra Groningsund den 11te Juni tilfjærv ham og underkaldte sig for at møde (Ms. Barthol. E. 308). Blev han nu endnu længere sybpa, hvad der er høist sandsynligt, saa hvilede den gjenoptagne Trætte saalænge, og Anledningen for Chorsbrødrene til at lade Biskopper optage var saaledes ej forhaanden før i 1307. Da rejste desuden Laurentius til Island, som det vil sees, og Olafskirken blev derved ledig.

3) Det fortælles utryffeligt i Laur. Saga Cap. 31, hvor Audun Naudes Valg til Biskop i Hole 1313 omtales, at han længe var Kong Haakens Fehirde. Dette synes efter den almindelige Syvbrug at betyde, at han ej længe var Fehirde da han blev valgt, og da vi nu erfare af Kongens store Retterbod af 17de Juni 1308, at han da udnævnte en anden af de thronbhjemste Chorsbrødre, Erlend Etwaarsen, til Fehirde, er det sandsynligt, at Audun beklæbte Embedet før den Tid.

saar var, at gjøre dem deres lovlige Ejendomme og Indtægter stridige: en Trusel, der nærmest synes at have været rettet mod Erkebiskoppen og hans Tilhængere <sup>1)</sup>. Kongen havde nu ogsaa, som nedenfor vil sees, andre Grunde til at være misfornøjet med Erkebiskoppen. Efter som Erkebiskoppen blev ældre og svagere, bøjede han sig mere og mere under det uundgaaelige Nag, og mod Slutningen af hans Levetid ville vi endog see ham næsten ganske gjort umyndig af Chorsbrødrene. Der kan være meget at sige paa disses Dpførsel, den var vistnok ikke saa human som den burde være, men Erkebiskoppen havde ogsaa viist, at man ikke med Tryghed kunde overlade ham frie Hænder.

96. Kongen saar Tronfølgen forandret til Bedste for sine Døtre. Forholdene i Sverige. Møde ved Solberge-Dos, Venstabsforbund mellem Kong Haakon og Sveakongen. Kongedatteren Ingebjørg bortfestet til den svenske Hertug Erik.

Hvad der under de daværende Tidsforhold maa have voldt Kong Haakon mange Betyrninger, var den Omstændighed, at han endnu ikke havde nogen Søn, der i Tilfælde af hans Død kunde arve Tronen efter ham. Selv var han den sidste mandlige Etling af den gamle Kongestamme, og der var ingen Sidegrene af denne, hvis Medlemmer kunde optræde med eventuel Arveret. Hans Dronning Euphemia havde i 1301 født ham en Datter, der efter hans Moder blev kaldet Ingebjørg, og da Dronningen, som sagt, ikke længer var ganske ung, synes man temmelig tidligt at have opgivet Haabet om at hun vilde faa nogen Søn, eller overhoved flere Børn. Han havde derhos, som forhen nævnt, en uegte Datter, ved Navn Agnes, der maa have været nogle Aar ældre. Men ifølge Kongearve-Loven af 1272 var ikke engang den egtfødde Datter selv berettiget til Tronen, kun hendes Søn; om den uegte Datter og hendes Afkom kunde der neppe blive Spørgsmaal; dog hvor længe vilde det ikke vare, inden Ingebjørg blev voren og gift? Hvis Kongen døde før den Tid, vilde der saaledes ikke findes nogen Tronarving, og man maatte da enten strax stride til Kongevalg, eller i det mindste udnævne en midlertidig Regjering, som skulde herske indtil Kongedatteren blev gift og fik en Søn. Men hvilke Udsigter vilde ikke en saadan Tilstand aabne for Uroflister og Lykkeriddere, hvad enten det gjaldt ligesom at vinde Kronen, eller at faa Kongedatteren til Egte? Tanken om de Farer, hvorfor Datteren i et saadant let forudsæeligt Tilfælde vilde være udsat, og de Storme, der vilde forurolige Riget, hvis der ikke i Tide blev fundet Forebyggelsesmidler, maatte være Kongen og de Belsindede utaaalelig.

<sup>1)</sup> Dipl. Norv. II. 87. III. 71.

Man kunde endnu ej have glemt de skadelige Følger af Magnus Erlings-  
sens Valg, og de Ulykker, Kongevalg havde bragt over Danmark og  
Sverige, stode daglig for Nordmændenes Dine. Hertil kom, at der, som  
allerede berørt, ganske vist var et Parti blandt Stormændene, der, vant til  
Selvraadighed under Kong Erik, ej ret kunde finde sig i Kongens kraf-  
tige Størelse og Bestræbelser for at opretholde Kongemagten, men hvis  
Hu vistnok stod til at grunde et Herre-Oligarchi liget det, der allerede  
havde dannet sig i Danmark og tildeels i Sverige, hvilende paa Netten  
til at besætte Tronen ved Valg, og den Afhængighed, hvori Kongen derved  
nødvendigviis kom til sine Vælgere, der kunde afstvinge ham. Haandfæstninger og  
sætte ham et Rigsraad ved Siden. Den falske Margretes Fremtræden  
og de Begivenheder, der bevirkede Rudun Hugleikssjens Henrettelse, maa  
have gjort Kongen dobbelt ængstelig. Han kunde ikke engang være sikker  
for Attentater mod sit Liv, hvis han ikke fik en saadan Tingenes Orden  
tilbejbragt, at man intet vandt ved hans Død. Og dette kunde igjen  
alene skee ved en saadan Forandring i Lovloven af 1272, at hans Datter  
selv blev arveberettiget, samt derved at han tillige endnu i hendes  
spæde Barndom fik bestemt hende en Mand, som hun siden, naar hun  
blev fuldvoren, skulde egte, men som selv allerede havde Nar og Kraft  
til at beskytte hendes Rettigheder, og som derved ogsaa tildeels kunde blive  
ham selv til Støtte. Fra det Øjeblik, Ingebjørg blev fød, var det der-  
for vistnok Kongens Hovedbestræbelse at faa disse vigtige Anliggender bragte  
paa det Nene. Men det krævede nogen Tid, thi deels havde han ogsaa  
andre uopfættelige Sager at ordne, deels maatte vel ogsaa mange af  
Stormændene bearbejdes og overtales, inden de vilde give deres Sam-  
tykke til Forandringen, deels endelig gjaldt det vel ogsaa, inden denne  
foregik, at have valgt Datterens tilkommende Fæstemand.

Hvis der, som tidligere, havde været Sidegrene af Kongehuset i  
Landet selv, om ikke strengt taget arveberettigede, vilde det have været  
det naturligste at søge denne Fæstemand blandt deres Medlemmer.  
Men siden Knut Jarks Død fandtes der ingen Sidelinjer, og at  
lade Kongedatteren egte en indenlandsk Hovding vilde kun lede til  
Splid og Borgerkrig; det maatte være en Mand af forstelig Blod,  
og en saadan kunde kun findes i en udenlandsk Fyrstestædt. Men  
her var Valget ikke vanskeligt. Den unge, paa denne Tid benved  
tveaarige Hertug Erik, ældste Broder til den regjerende svenske Konge  
Björge Magnusson, udmerkede sig allerede saaledes fremfor alle andre  
Fyrster baade i Norden og de nærmest tilgrændsende Lande ved sin  
Elskhed, sit indtagende Væsen, sin Ferdighed i alle ridderlige Øvelser  
og sin Statsklogskab, at hans Beundring gjented overalt, og at Tanken  
saaledes først og fremst maatte falde paa ham, naar det gjaldt om at

udsøge den, der var verdig til at vinde den norske Kongedatters og sandsynlige Tronarvings Haand. Især maa Dronning Euphemia, hvis Indlings-Underholdning var at læse eller lade sig og sine Damer forelæse de paa den Tid saa yndede franske Midderromaner om Artus's Kæmper, og som derfor vistnok lidenskabeligt sværmede for Middervæsenet, saaledes som hun og hendes Damer efter de overspændte Skildringer i Romanerne forestillede sig det, med Glæde have grebet Forslaget om at faa en Svigersøn, der efter Alles Dom var en Ridder, lige saa herlig som Tristan, Ivent, eller hvilken som helst af de berømmelige Riddere ved det runde Bord.

Siden Aarene 1285 og 1286, da den svenske Konge Magnus Byrgessen optraadte som Boldgiftsmand mellem Norge og de tydske Stæder, synes der ikke at have været mange Berørelser mellem det norske og det svenske Hof. Magnus var mest optaget med Rigets indre Anliggender, Kong Erik med den danske Krig og den skotske Successions-sag. Magnus døde desuden allerede i 1290 (12te Decbr.), efterladende tre umyndige Sønner, af hvilke den ældste, **Byrge**, der allerede i hans Levetid havde faaet Kongenavn og var bleven hyldet som hans Tronsfølger, ikke var mere end ti Aar gammel. Der indtraadte saaledes en henved tiaarig Formynderegjering, under hvilken man ikke kunde høre synderligt til de svenske Fyrster. Regjeringen forestodes af Marsken, den forstandige og statsfloge **Thorgils Knutsøn**<sup>1)</sup>. Uagtet Kong Magnus intet Delgsmaal lagde paa, at hans Sympathier i den dansk-norske Krig vare med Danekongen, og gav de tydeligste Beviser paa denne Forkjærlighed ved at slutte et dobbelt Svogerstab med det danske Kongehuus, idet Danekongen Erik Erikssøn festede hans Datter Ingeborg, og hans Søn Byrge festede Kong Eriks Syster Margrete, saa afholdt han sig dog viseligen fra at deeltage i Krigen. Thorgils Marsk fulgte hans Politik, sørgede mest for at ordne Landets indre Anliggender, vel og for at befæste Stormands-Oligarchiet, og indskrænkede sine Krigsforetagender til at forsvare Finnlands Grændser mod Russer og Kareler, der mere og mere vriste sig som urolige og erobringslystne Naboer. I 1298 holdt

<sup>1)</sup> Dette er Marskens rette Navn, ikke Thorkel Knutsøn, som man i de senere Tider altid feer. I de svenske Annaler og Diplomer, ligesaa i Nimmroniten, skrives Navnet altid Thyrghils, Thyrghil, Thorgels, Thurgillus, Trugillus, hvilket altsammen svarer til det norske Thorgils; i de isl. Annaler ved 1296 kaldes han ogsaa Herri Þorgils, og Huitfeldt, som ikke kjendte noget til den nyere Forvanskning, men som gjerne plejede at give Navnene den paa hans Tid brugelige danske Form, kalder ham altid Troels (d. e. Thrugils, Throgils, Throlls). At man har kaldt ham Thorkel, kommer aabenbart alene af Mangel paa Kjendskab til de gamle Navnformer. Man troede at Thorgils eller Thyrghils kun var en Forvanskning af det i senere Tider brugelige Thorkel, og kjønnede ej, at det var et detsfra aldeles forskjelligt Navn.

den 17aarige Kong Børge Bryllup med sin Fæstemø; hans Søster havde to Aar forud haft Bryllup med Danekongen. Allerede ved de Fæstligheder og Midderspil, der fandt Sted ved Kong Børges Bryllup, skal hans Broder Junker Erik have udmerket sig fremfor de øvrige Midlere, naagtet han da ikke kan have været mere end i det højeste sexten Aar gammel. Fra den Tid synes hans Skjønhed og Midderlighed at have været i Folkemunde. Men i samme Mon, som han prøvtes som et Vidunder, synes han ogsaa at have faaet de mest overvættets Indbildninger om sig selv og at have udkastet de dristigste Planer til at skaffe sig en Magt og Anseelse, der svarede til hans Ny som Ridder og Helt. Han vilde ikke alene være Nordens mest glimrende, men ogsaa dens mægtigste Fyrste; for at naa dette Maal, tog han ikke i Betænkning at anvende hvilket som helst Mittel. Endog at støde sin Broder fra Tronen, hvis han dertil fandt Lejlighed, kunde for ham ikke være saa afstrækkende; han fulgte jo kun sin Faders Exempel, om hvilket den endnu levende, paa Nykøpings Slot hensiddende Erkonge Valdemar, hans Farbroder, dagligt mindede. Kong Børge synes at have haft meget tilfælles med Valdemar; om han maaskee ikke var fuldt saa svag og letfindig, var han derimod desmere smaalig og mørk. Han folte alt for vel, at Erik fordunklede ham, og derfor hadede han vistnok Broderen allerede fra Barndommen af, et Had, som ogsaa Erik hjerteligt gjengjældte ham, om man end først senere saa Virkningerne. Mellem Erik og den yngste Broder Valdemar herskede derimod det varmeste Venskab. Valdemar skal ogsaa have besiddet mange glimrende Egenheder, om han end ikke kom Broderen nær, men hans og Eriks Venstab vilde dog vel neppe have været saa fast og varigt, dersom de ikke havde haft fælles Interesser lige over for den ældste Broder, og hvis ikke Valdemar desuden, som det lader, i eet og alt havde underordnet sig den talentfuldere Erik og handlet efter hans Forskrift.

Hvorledes Kong Haakon indledede de første Tilnærmelser til de svenste Fyrster, der dog paa Grund af Svogerforholdet med den danske Konge skulde synes at maatte staa i et noget spændt Forhold til ham, eller om overbøved de første Skridt til en nærmere Forbindelse skede fra hans og ikke snarere fra Eriks Side, vides ikke. Kun saa meget maa ansees for afgjort, at en Tilnærmelse var skeet og et Møde mellem begge Fyrstebøffer aftalt allerede tidligt i 1302. Anledning manglede ikke. Karleerne, Sveriges Arvefiender, som allerede under Kong Magnus Haakonsenss Regjering af og til havde gjort Herjetog lige ind i Haalogaland, viste sig nu atter inden de norske Grændser. Deres Teg gjaldt vel nærmest Sverige, som Hevn for Svorgils Knutsens sidste Krigstog mod Rusland, men for dem var vel Svear og Nordmænd som



eet Folk, og desuden kom det dem mest an paa at gjøre Bytte, hvor Lestighed gaves. Kong Haakon maatte sende Agmund Dans eller Unge-Dans (der saaledes atter maa være kommen i Naade) imod dem med en betydelig Styrke. Der siges ikke, hvad Agmund udrettede; formodentlig lykkedes det ham at fordrive dem <sup>1)</sup>. Men intet var rimeligere under disse Omstændigheder, end at Norge og Sverige forenede sig til fælles Forsvar mod de vilde Naboer, eller i det mindste at begge Nigers Fyrster i Forening aftalte Forholdsregler for at holde dem borte. Denne Sag var saaledes allerede tilstrækkelig til at bevirke en Tilnærmelse. Der manglede heller ikke paa dem, der kunde indlede en saadan; navnlig var den gamle anseede Fyrst Vitoslav særdeles stiftet dertil som Vasall og Frænde af det danske Kongehus, til hvilket den svenske Dronning hørte, paa samme Tid som han var den norske Dronnings Morfader. Det norske Hofs langvarige fiendtlige Forhold til det danske kunde nu ikke vække synderlige Betænkkeligheder, da der jo for Djeblikket var Fred, og man vel havde Haab om, ved Fredens Udlob at faa den fornyet, saa meget mere som den danske Konge for Djeblikket havde hele sin Opmerksomhed henvendt andensteds, nemlig paa det meklenburgske Fyrstendømme Nostock, hvis Herre Nikolas, den samme, der tidligere havde været forlovet med Dronning Euphemia, men hævet Forbindelsen, senere havde behandlet Markgrev Albrecht af Brandenburgs Datter paa samme Naade, og derved paadraget sig en Krig, der viiste sig saa farlig, at han efter Borgernes og flere Herrer's Naad fandt det sikrest at overgive Byen og Fyrstendømmet til Danekongen, mod igjen at faa det til Leen af ham; et Forslag, den ærgjerrige Kong Erik greb med begge Hænder (1301), og derved vandt en Besiddelse, som det kostede mere at forsvare, end den var værd. Det skal tildeels have været efter Fyrst Vitslavs Naad, at Nikolas af Nostock slog op med Margrete af Brandenburg, for at egte en anden Datterdatter af ham, den pommerste Hertug Bugislavs Datter; han havde vel saaledes og været paa Naad med om at overgive Nostock til Kongen af Danmark. Han deeltog siden i en Forbundstractat, som denne den 26de August 1302 sluttede med flere nordtydske Fyrster, for at sikre sig Fred og Besiddelsen af Nostock <sup>2)</sup>. Formodentlig havde han da ogsaa været ivrig Megler ved den Fred, som strax efter Besiddelsestagelsen af Nostock sluttedes mellem Kong Erik og den

<sup>1)</sup> De isl. Aunaler, ved 1302. De fleste Haandskrifter have: „Kareleerne herjede nordentil i Norge, Kong Haakon sendte Agmund Unge-Dans imod dem med en stor Hær“; andre: „Agmund Unge-Dans freed mod Karelerne, med Bistand af Kong Haakon“.

<sup>2)</sup> Se herom Suhm, Hist. af Daum. XI. 350, 370, 381—386, 880.

mellenburgske Fyrste Nikolas af Werle, der uagtet han var gift med Eriks Søster, havde grebet til Vaaben imod ham; Nikolas var nemlig Vitslavs Datterdatterføn, Søstersøn af Dronning Euphemia. Allerede 8 Mar forud, i 1294, have vi seet Vitslav optræde som Mægler mellem de norske Fyrster og den danske Konge <sup>1)</sup>. Saaledes er det høist rimeligt, at det var ham, der nu ogsaa indledede den første Tilnærmelse mellem det norske og det svenske Hof, maaskee i Haab om, derved at tilvejebringe en varig Fred i hele Norden. Der aftaltes et Møde <sup>2)</sup>, som skulde holdes den 29de September mellem begge Konger og deres øpperste Mænd, blandt dem naturligviis Kong Byrges Broder Erik, ved den saakaldte Solberge=Dos i Elven, lidt ovenfor det Sted, hvor det nuværende Kongesligger <sup>3)</sup>, og hvor tillige Furst Vitslav skulde være tilstede, eller som han i det mindste siden overvar; et ikke utvetydigt Tegnpaa, at det var ham, der havde bragt det i Stand. Kong Byrge var imidlertid bleven kronet i Søderkøping, ved hvilken Lejlighed hans Broder Erik synes at have faaet Hertugstitel, medens den yngre, Junker Baldemar, fik Ridderlaget <sup>4)</sup>.

Kong Haakon havde paa sin Side været virksom for at bewirke en saadan Forandring i Tronfølgeordenen som den ovenfor antydede, uden hvilken han neppe engang kunde vente, at hans spæde Datters Haand vilde blive eftertrægtet af nogen udenlandsk Fyrste. I Forbindelse dermed var han ogsaa betænkt paa at faa fastsat Bestemmelse om, hvorledes der skulde forholdes med Rigskirkeordenen, i Tilfælde af at Tronarvingen var umyndig eller en Kvinde. Naar dette var bragt paa det Næne, kunde han med nogenlunde Tryghed afvente Fremtiden. Begge Dele bleve afgjorte paa et Høvedingemøde, som han formodentlig ene i den Anledning havde sammentaldt til Oslo i September Maaned. Den

<sup>1)</sup> Se ovf. S. 216.

<sup>2)</sup> At et Møde som dette var længere Tid forud aftalt, ikke improviseret medens Kong Haakon holdt Rigsmødet den 16de Sept., ligger i Sagens Natur.

<sup>3)</sup> Gaarden Solberg eller Solbjerge maa nemlig have ligget netop ved Osen, hvor Getaelven deler sig i to Arme, se ovenfor II. 766, Norsk Tidsskr. IV. S. 296.

<sup>4)</sup> Kroningsdagen angives ej; af Rimekroniken skulde det ved første Ojeblik synes som om den skede efter Mødet ved Elven, da det umiddelbar efter Beretningen om Kronings-Højtidelighederne siges at Erik, der havde seilet den norske Kongebatter, indbeedes til Norge; men det er vel at merke, at den slet ikke berører Mødet, saa at dette godt kan have fundet Sted mellem Kroningen og Indbydelsen. Heril kommer, at allerede den 8de Sept. kaldes Erik Hertug (Dipl. Sv. No. 1368), og det er dog rimeligt at han fik denne Titel ved Kroningen. Det er heller ikke sandsynligt, at Kroningen skulde have fundet Sted seenhøstes.

vigtige Act, der udfærdigedes derom, er dateret Oslo den 16de September. Bestemmelserne, heder det her, bleve tagne med Naad og Samtykke af Erkebiskop Torund, Biskop Arne i Stavanger, Biskop Narve i Bergen, Biskop Eivind i Oslo og Biskop Thorstein i Hamar, samt Lendermændene Bjarne Erlingsøn, Alfhedin Bjarnesøn, Isak Gautesøn, Jon Tvarssøn, Sæbjørn Helgesøn og Mafe Cantler, hvilke Herrer tillige medbeseglede Acten, samt desuden af hele det øvrige kongelige Naad, og alle de andre bedste Mænd, som vare tilstede. Heraf sees, at Mødet maa have været talrigt, og at Kongen ingen Umag maa have sparet for at vinde de mest indflydelsesrige Mænd for sine Planer.

Acten <sup>1)</sup>, der er indrettet til at kunne indtages i Lovbogen i Stedet for den der optagne Kongearvelov af 1272, hvilket ogsaa i et Par Lovbøger er skeet, har en temmelig mærkelig Indledning. „Det er“, siger Kongen, „bekjendt for alle, at efterat Gud kaarede os til Rigsstyrelsen efter vore Forfædre, have vi efter Almuens Bøn og Samtykke gransket og ladet granske den Lovbog, som den verdige Herre Kong Magnus, vor kjæreste Fader, havde ladet sammensætte efter Almuens Bøn og Samtykke. Og da det forekom os, som om han ikke, forinden Gud kaldte ham bort, havde faaet indført i Lovbogen alt hvad der kunde være Riget tjenligt og nyttigt, hvor gjerne han end havde villet, i Særdeleshed hvad Kongearven betræffer; forekommer det os som om der ere flere Mangler deri, og et og andet følger desuden **Kirkens og Kejserens Love** (den canoniske Act og Romerretten), der letteligt kunde vorder Riget til stor Fare og alt Folket, som i det boer, til megen Ulempe. Og da vi nu have lovet Gud i vor Kongevielse, at vi skulde overholde og lade overholde den Lov, som den hellige Kong Olaf grundlagde, og hans rette Efterkommere siden have tilseet og samtykket, borttagende hvad der kunde tykkes overflødig og tillæggende eller forbedrende, hvad der syntes bedst, efter de bedste Mænds Naad og Samtykke i Landet, saa og fordi vi ere lige saa villige som skyldige til at forebygge at man atter falder i den store Forvildelsens Taage, hvoraf Størstedelen af dette Lands Folk har været saa harmeligen blindet, at der i intet andet Land findes Exempel derpaa, o. s. v. <sup>2)</sup>, da have vi med de her efternævnte Herrer Naad og Samtykke fastsat angaaende Kongearvetallet og andre Landsens nødvendige Anliggender saaledes som følger“.

Forandringen i Tronsfølgen, med stadigt Hensyn til Forholdene inden den kongelige Familie, gik for det første ud paa at rykke egtesød

<sup>1)</sup> Den findes nu ej længer i Original, men er aftrykt efter de forhaandenværende Afskrifter i Norges gl. Love III. No. 14, S. 44 fgg.

<sup>2)</sup> Her følger den samme Tirade, som i Indl. til den ældre Tronarvelov.

Datters egtesfødde Søn nærmere op i Arvetallet end hidtil, dernæst, hvad der var den væsentligste Forandring, at gjøre Kvinder selv i visse Slægtskabsgrader arveberettigede, og endelig, (da Kongen ogsaa maatte være beløvet paa det Tilfælde, at hans egtesfødde Datter Ingebjørg døde uden Afkom, og at hans Frilledatter Agnes saaledes var hans eneste Barn), at gjøre det muligt ogsaa for uegte Datters Søn at arve Tronen <sup>1)</sup>. Det første opnaaedes derved, at egtesfød Datters egtesfødde Søn, hvilken Arveloven af 1272 satte i 8de Klasse, næst efter Kongens uegte Søn, nu sattes i tredie Klasse, umiddelbart efter egtesfød Sunnesøn og foran egtesfød samfedre Broder. Det andet skeede paa den Maade, at ældste egtesfød Datter sattes i 7de Klasse (eller hvad der egentlig vilde blive 8de, hvis ikke den nye Arvelov havde slaaet Brodersøn og Farbrodersøn sammen i en Klasse) og efter hende ældste egtesfød Datter af egtesfød Kongesøn eller eventuelt af egtesfød Kongedatter i 9de Klasse, mellem Farbrodersøn (6te Klasse) og Frillesøn, der nu kom i 9de Klasse, samt Søster, Faders Søster og Broderdatter, alle egtesfødde, i 12te Arv; hvorhos det overhoved tilføjedes, at naar man maatte gaa længer hen i Slægten, og rette sig efter det almindelige Arvetal, skulde dog Kvinder være arveberettigede, hvis ikke mandlige Slægtninger fandtes. Endelig skeede den tredie Hovedforandring ved at indføre i Arvetallet uegte Datters egtesfødde Søn, nemlig i 9de Arv, næst efter Frillesøns egtesfødde Søn og Frillesøn, men foran Søstersøn. Altsaa kom Arvetallet nu til at see saaledes ud: 1) ældste egtesfød Søn; 2) ældste egtesfød Sunnesøn; 3) ældste egtesfød Datters egtesfødde Søn; 4) ældste egtesfød samfedre Broder; 5) ældste egtesfød samfedre Farbroder; 6) a) ældste samfedre egtesfød Broders egtesfødde Søn, b) ældste egtesfødde Søn af egtesfød samfedre Farbroder; 7) ældste egtesfød Datter; 8) a) egtesfød Datter af egtesfød Søn, b) egtesfød Datter af egtesfød Datter; 9) a) ældste egtesfød Søn af uegte Søn, b) uegte Søn, c) uegte Datters egte Søn; 10) egtesfød samfedre Søsters ældste egtesfødde Søn; 11) afdøde Konges Moders samfedre egtesfødde Søsters egtesfødde Søn <sup>2)</sup>, og endelig 12) a) egtesfød samfedre Søster, b) egtesfød Faders samfedre egtesfødde Søster, c) egtesfød samfedre Broders egtesfødde Datter, og endelig næste mandlige eller eventuelt kvindelige Arving. Til Forebyggelse af al Misforstaaelse tilføjes

<sup>1)</sup> Sammentl. hermed det ældre Arvetal, fremstillet osv. IV. 1. S. 539, hvor der dog i No. 11 skal læses „Faders“, ikke „Farfaders“ og „Søstendebarn“.

<sup>2)</sup> Det er besynderligt nok, at det ældre Arvetals 10de Klasse, Marskvisdendebarn med mandligt Led her udelades, thi de synes dog at burde have været emtalle. At 11te Klasse eller Søstendebarn gjennem Faderssøster udelades, er i sin Orden, siden Faderssøster selv først i 12te Klasse stedes til Arv.

der udtrykkeligt, at det her opstillede Arvetal altid skulde regnes fra den sidste afdøde Konge i Norge.

Efter Arvetallet følge Bestemmelserne om, hvorledes Formynder-Regjeringen skulde være ordnet. „Vi have og“, ytrer Kongen, „over- tænkt med de før nævnte Mænds, samt andre de bedste Mænds Raad, hvorledes Rigsstyrelsen skal være indrettet, medens Kongen er i Barn- dommen, for at en saadan uhorlig Skade som den, Riget fik, me- dens vi to Brødre vare Børn, med Guds Hjælp kan undgaaes“. Der bestemtes for et saadant Umyndighedsstilfælde, at Rigsstyrelsen skulde føres af tolv Mænd, blandt hvilke Cantfleren og Merkesmanden altid skulde være; de øvrige forudsattes vistnok udnævnte af den sidst afdøde Konge, men det foreskrevs derhos, at i senere Afgangstilfælde skulde de selv udfylde sit Tal. Af disse tolv skulde imidlertid kun fire, nemlig Cantfleren og Merkesmanden med tvende andre, altid, som det heed, sidde i Kongsgaarden med Barnet, det vil sige være om den umyndige Tronfølgers Person og besørge de løbende Regjeringsforretninger („have Rigsstyrelsen og Opvigten med hele Rigets Gjendomme og Indtægter og udføre alle de Sager som behøves baade uden og inden Lands, Riget til Nytte“), og det tillige saaledes, at tvende Biskopper udenfor de tolv skulde deeltage i Bevarelsen af Kronens rede Beholdning af Guld og Sølv, hvortil hine Biskopper skulde have een Nøgel, de fire Regje- ringsherer en anden. De øvrige aatte Mænd, hvilke, som det heed, „vare uden Gaards“, skulde hver i sin Kreds føre Opvigst med Sysse- mændene og disses Lensmænd, at de behandlede Almuen vel og skaffede Enhver den ham tilkommende Ret. Naar en Syssemand undlod dette eller paa andre Maader handlede ulovligt, skulde den nærmeste Regje- ringsherre strax fare til, neje undersøge Sagen, og skaffe Vedkommende sin Ret. Kunde han ikke selv overtage Sagen, skulde han stævne den til Kongsgaarden, for der at afgjøres. Var Syssemanden fremdeles gjen- stridig, eller undlod at komme, skulde alle tolv, om de vare samlede, eller de fire med deres Raad straffe den Skoldige med samme Myndig- hed, som Kongen selv. En Gang hvert Aar, eller oftere, om det maatte behøves, skulde de aatte samles med de fire og de to Biskopper, for at overlægge om Rigsstyrelsen og de Forholdsregler, der med Hensyn til de inden- og udenlandske Anliggender maatte blive at træffe, samt for overhoved at afgjøre de vigtigste Rigs-Greender. I Tilfælde af Me- ningsforskjellighed skulde Stemmeflerhed raade, og hvis Stemmerne vare lige, skulde Alderen gjøre Udslaget <sup>1)</sup>). Ved denne Lejlighed skulde ogsaa de fire, som besørgede de løbende Forretninger, aflægge Regnskab

<sup>1)</sup> Underledes kan Originalens Udtryk, „at de som ere flere sammen, og ælste og forstandigere“, ikke forståes.

for sin Forvaltning saavel som for Kronens Indtægter; da skulde ogsaa Kronens rede Beholdning og Liggendesæ eftersees, og det i Mærets Lob tilkomne henlægges til det øvrige. For øvrigt gaves følgende nærmere Bestemmelser:

a) Alle Ubodemaal, der medførte Tab af Liv og Gods, skulde de lade paatale og paadømme efter Lovene; men naar Nogen saaledes havde forbrudt alt sit Gods til Kronen, havde de dog ikke Myndighed til at give nogen fuldkommen Benaadning; dette forbeholdtes Kongen selv efter endt Mindreaarighed. De kunde blot give de Domsældte, der maatte ansees verdige til Benaadning, midlertidig Grid til at opholde sig i Landet; det forbrudte Gods blev den hele Tid liggende under Kronen, indtil Kongen selv traf nærmere Bestemmelse.

b) Ingen Navnbøder (Titler) maatte de forhøje medens Kongen var umyndig, det være sig smaa eller store.

c) Den Hird, der fandtes, medens Kongen døde, skulde sverge Tronarvingen og de tolv Herrer Trostabsæed og Lydighed, saa længe til de overgive Styrelsen i den fuldmyndige Konges Hænder.

d) Beitfler maatte de ej give større end Hirdsfræa foreskrev.

e) Hvis den Mynt, der gik i den afdøde Konges Tid, forringedes, kunde de gjøre den nødvendige Forandring heri, men det maatte dog skee saa sjelden som muligt.

f) Hvis Eysfelmænd eller andre Ombudsmænd døde eller forbrøde sig saaledes, at de burde miste Embedet, skulde de tolv eller saa mange af dem, som maatte være tilstede i Kongsgaarden, efter fælles Overlæg indfætte andre i deres Sted.

g) Den Gehirde <sup>1)</sup>, der fandtes ved Kongens Død, skulde vedblive i Embedet indtil Kongen naaede Myndighedsalderen, for saa vidt han ikke overbeviistes om mislig Embedsforelse. Han skulde aflægge aarligt Negtskab for Negjeringsherrerne, naar de alle tolv vare samlede.

h) Hvis en af de fire døde eller overbeviistes om at have begaaet nogen for Niget skadelig Handling, i hvilket Fald han skulde affættes, skulde en anden vælges i hans Sted blandt de aatte, og i Stedet for den blandt disse, der saaledes blev en af de fire, skulde en ny vælges, saa at det fulde Antal fremdeles blev tolv.

i) Fornemmelig skulde det paasees og holdes Dje med, at der ikke stiftedes mistænkelige Forbindelser eller Stemplinger, der kunde vordre Kronen eller Landsens Ret til Skade. Hvor som helst noget saadant efter lovlig Undersøgelse befandtes at have fundet Sted, skulde Straf uforto-

<sup>1)</sup> Eiden der her kun tales om een Gehirde, maa det være Overgehirden, som er meent.

vet paafølge. Ligeledes skulde det paaagtes, at ingen Ufred begyndtes indenlands og at ingen udenlandsk Hær uventet brød ind i Riget.

k) Ingen udenlandsk Mænd maatte Regjeringsherrerne drage ind i Landet og forunde fast Ophold, saa længe Kongen var umyndig, uden Kjøbmænd og Haandverkere efter gammel Sedvane, dog kun for saa vidt ingen Mistanke hvilede paa dem, at de havde Planer fore, der kunde worde Riget til Skade.

l) Enhver af de tolv skulde, førend han tiltraadte Rigsstyrelsen, aflægge denne Sed paa hellige Reliquier: „Saa sandt lægger jeg Haanden paa disse Helligdomme og henskyder til Gud, at denne Rigsstyrelse, hvortil jeg er bestiftet, over Norges Rige og dets Skatlande, skal jeg troiligen og huldelligen føre med al Omhu, kun raadende hvad der kan worde Kongen til Ære og hele Riget til Nytte, efter det Bid og den Forstand, Gud selv forunder mig. Hvor som helst jeg har at afgjøre Folks Sager, Domme eller de Beslutninger, der vedkomme Riget, skal jeg dømme og raade om Niig som om Fattig, om Uven som om Ven, om Ung som om Gammel, om Ikkefrænde som om Frænde, og ingen Fordele eller Gaver skal jeg tage for at dømme eller skaffe Ret eller Begunstigelse, aabenbart eller hemmeligt. Lige saa lidet skal jeg tage Gaver for at Kronens Indtægter eller Rettigheder lide Formindskelse eller bortfalde eller utilbørligen bortforlenes. Jeg skal derhos granske efter, hvor vidt Kongedømmets Ret eller Gods allerede har lidt Skaar, og i saa Fald med al min Magt søge at bringe det tabte atter under Kronen, hvad enten Thændehaveren er min Frænde eller ej, min Ven eller min Uven“. Hvis nu een eller flere af de tolv brød denne Sed, eller overhoved befandtes skyldige i Svig mod Kronen eller Riget, da skulde de øvrige straffe ham med samme Myndighed som Kongen selv, og hvis nogen af dem vilde taale eller understøtte saadant, skulde han betragtes som hans Medskyldige og straffes paa samme Maade.

m) Efterlod Kongen en Datter, som allerede ved hans Foranstaltning var bleven gift eller blev hun siden gift med Dronningens, hendes Moders, og de tolv Regjeringsherrers, de to Biskoppers og de øvrige af hine tilkaldte gode Mænds Samtykke, da skulde hendes Mand vistnok, saa længe han befandtes Kronen og Riget huld og tro, samt enig med de tolv, nyde den højeste Rang og Hæder blandt alle Mænd i Riget, men ikke befatte sig med noget som helst Regjeringsanliggende i eller udenfor Riget uden Hines Vidende og Samtykke.

n) Levede Dronningen længere end Kongen, skulde hun nyde Hæder og Æresbeviisninger næst efter Kongedatteren og frit nyde og bruge sin Tilgjev (Livgeding), saa længe hun opførte sig sømmeligt, adlød Ni-

gets Naad og ikke vilde gifte sig. Men ved hendes Død skulde Tilgjøven atter falde under Kronen.

o) I de første ni Maaneder efter Kongens Død skulde Dronningen holdes i sikker Forvaring med hæderlige, af de fire faste Regjeringsherre beskikkede Koner, for at man kunde vorde vis paa, om hun var frugtommelig eller ej.

p) Den umyndige Konge og de øvrige eventuelle Tronberettigede skulde, indtil han blev myndig, holdes i sikker Forvaring i det stærkeste Huus (d. e. Fæstning) i Riget.

q) Kongens Myndighedsalder bestemtes til det fyldte tyvende Aar. Dette var en Afvigelse fra hvad der havde fundet Sted ved den sidste Mindreaarighed, hvor Myndighedsalderen, som vi have seet, vistnok efter Kong Magnus's Bestemmelser i Aaret 1273, fastsattes til det fyldte 14de Aar. Begivenhederne under Kong Eriks saakaldte Myndighedsalder, fra 1282 af til Dronning Ingebjørgs Død, havde advaret Kongen mod at sætte Myndighedsaaret for tidligt. Derfor satte han det heller ikke til det 15de Aar, som Privatretten bestemte, end mindre til det tolvte, der var den gamle, for Konger vedtagne Myndighedsalder. Men det tyvende Aar var dog igjen usædvanligt seent, og i alle Fald havde man her intet foregaaende Exempel i Norge selv at paaberaabe sig. Formodentlig rettede man sig da efter hvad der var Skik og Brug i Skotland, det nærmeste Naborige mod Westen <sup>1</sup>).

Denne Act, hvorved Kongen saaledes troede at have gjort, hvad der kunde gøres, for at sikke sin Eft Tronfølgen og Landet Rolighed, hvis han skulde blive bortkaldt, førend nogen myndig Tronarving kunde træde i hans Sted, blev, som det allerede er nævnt, samtykket af de paa Mødet tilstedeværende Herrer og beseglet af de fornemste blandt dem. Men da den var istandbragt paa en Tid af Aaret, da Lagthingene allerede vare forbi, kunde den ikke strax blive vedtagen paa disse, og det lader heller ikke til at det skede senere, da man, uagtet den Deel, der bestemmer den nye Kongearv, aabenbart er indrettet til at indtages i Lovbogen i Stedet for Bestemmelserne af 1272, dog ikke finder den i flere end fire af den Mængde Haandskrifter af Landsloven, som endnu ere tilbage, og blandt de fire kun i een indtagen paa det bestemte Sted i Christendomsbaalken, med Udeladelse af den forrige Arvelov <sup>2</sup>). Om Kongen ikke har fundet denne Lovtagelse nødvendig paa Grund af den mindre betydende politiske Rolle, Lagthingene allerede da spillede i Sammenligning med før, eller

<sup>1</sup>) Se osv. IV. 1. S. 66, 388, hvor der vises, at Alexander III i Skotland netop var 20 Aar gammel, da han erklæredes myndig.

<sup>2</sup>) Norges gl. Love III. S. 44—55.



Undladelsen kun er skeet ved Forsømmelse eller Udsættelse, er nu umuligt at sige; men Følgen maatte være, at maaskee den største Deel af Folket var uvidende om dens Tilværelse og selv efter hans Død, da den var kommen til Anvendelse, vedblev at være uvidende derom, da hans Efterfølger ogsaa ifølge den ældre Arvelov vilde have været arveberettiget. Denne Omstændighed kunde let i Tidens Løb lede til mislige Følger.

Det vidner for øvrigt om ikke ringe Klogskab og Kraft hos Kong Haakon, at han fik Artiklerne om Rigsstyrelsen vedtagne af Hovdingerne, uagter de aabenbart ej vare til deres Fordeel, sammenlignede med den ældre Tingenes Orden, hvorved Lendermændene som saadanne dannede Formynder-Regjeringen, og som selvfølgelig, om den endnu vedblev, vilde kunne aabne dem den bedste Lejlighed til at gjenvinde og udvide den Indflydelse, Kong Haakon søgte at betage og virkelig betog dem. Herved er det dog at merke, at maaskee allerede Kong Magnus kan have forordnet en Formynder-Regjering for sine Søner, der i enkelte Dele kan være bleven lagt til Grund for denne, navnlig i Overdragelsen af de løbende Forretninger til Cantfleren med nogle faa verdslige Herrer; men da ingen nærmere Oplysning om Kong Magnus's Dispositioner ere os levnede, kan man kun fremsætte dette som en Formodning. Derhos kunde det vel hændes, som det nedenfor nærmere vil blive berørt, at Hertug Erik allerede kan have udøvet en hemmelig Indvirkning. Men alligevel bliver det mærkeligt, at Kongen saaledes forstod at sætte sit Onske igjennem. Det vidner tillige om megen Omtanke under de forhaandenværende Forhold, at han udtrykkeligt udelukkede den efterladte eneste Kongedatters Mand fra større Deeltagelse i Regjeringen end den, Regjeringsherreerne vilde tilstaa ham, og foreskrev at han skulde underordne sig disse, medens han for øvrigt gav ham al den til hans høje Stilling svarende Rang; thi da han upaatvivleligt allerede betragtede den svenske Hertug Erik som sin Datters tilkommende Mand og maatte vide saa meget om ham, at han var ærgjerrig og foretagelseslysten, tjente hiin Bestemmelse til at forebygge, at han tilføjede sig utilbørlig Magt i Norge og misbrugte Norges Midler til egennyttige Hensigter. En anden Sag var det, om Erik allerede hemmeligt havde vidst at skaffe sig et Parti i Norge, men i saa Fald kunde Kongen ikke vel være belabet derpaa.

Saa Dage efter begav Kongen sig til det aftalte Møde ved Solberge-Dos i Elven, der holdtes Michelsmesse-Dag (29de September). Hvo der var i Følge med ham, vides ikke, men man kan vel neppe tvivle paa, at Cantfleren ledsagede ham, og formodentlig de fleste af de Herrer, der havde deeltaget i Hovdingemødet i Oslo. I Følge med Kong Byrge var Broderen Hertug Erik, Marsken Thorghils Knutsøn og Hertugens Drottsfete Knbjørn Sigsteensøn, foruden flere andre Herrer;

ligeledes indfandt sig Grev Jakob af Halland og Fyrst Bittslav, samt en Gesandt fra Lübeck paa denne og de øvrige fire østersøiske Stæders Begne. Dronningen synes ej at have været med, formodentlig fordi, som man maa antage, Kong Byrge heller ikke ledsagedes af sin Dronning; det var desuden Kong Haakons Hensigt at indbyde Hertug Erik og Fyrst Bittslav til sig til Julen, saa at Euphemia derved vilde faa Lejlighed nok til at gjøre nærmere Bekjendtskab med sin tilkommende Svigersøn og gjensee sin Morfader. Der maa have været forhandlet om mangt og meget, begge Nixer, Stæderne og de forsamlede Fyrster vedkommende, skjønt de gamle Annaler, der berette om Mødet, kun i Korthed fortælle, „at der stiftedes et stort Fredsbaand mellem Nixerne, og at Hertug Erik festede den unge Ingebjørg“ <sup>1)</sup>. Formodentlig blev der aftalt en fælles Forsvarsplan i Tilfælde af at Russerne eller Karelerne skulde fornye sit Angreb. Stæderne klagede gennem sin Gesandt, Johannes af Kalmar, over at deres Borgere lede Overlast af de norske Eysfelmænd og kongelige Ombudsmænd. Fyrst Bittslav, der allerede oftere havde beklaget sig hos Kongen over at de tydske Riddere i Preussen forurettede ham, og som havde faaet Kongen til at tilskrive dem flere advarende Breve, gjentog nu sin Klage. Og endelig maa Grev Jakob af Halland paa egne og flere af de Fredløses Begne have klaget over den Fremferd, man i Danmark havde brugt mod dem, og have anmodet Kong Haakon om at faa Kong Byrge til at indlægge et godt Ord for dem, sandsynligviis fordi de antog, at dette vilde have større Vægt ved det danske Hof, end en Forbøn fra Kong Haakon. Til de fra Stæderne fremsatte Klager svarede Kongen i et Brev, dateret Kongehelle den 6te Decbr. (et Tegn paa, at Mødet maa have vedværet næsten til da), at da Gesandten, Johannes af Kalmar, paa Forespørgsel ikke havde kunnet nærmere paavise, hvori de paaklagede Fornærmelser bestode, kunde Kongen for Djeblikket ikke gjøre noget ved Sagen, men anmodede Stæderne om at sende ham en Mand, der kunde give ham nøjere Forklaring derom, saa skulde han selv være villig til at gjøre alt, hvad Retten fordrede og hvad der var tjenligst for Fredens Overholdelse <sup>2)</sup>. End videre bad han

<sup>1)</sup> De isl. Annaler. Naimkroniken (Ser. r. Sv. I. 2. S. 25) siger, at Kongedatteren Ingebjørg da „ifkun var paa sit sjette (eller efter en Variant „femte“) Aar“; hun var dog ikke engang saa gammel, men kun i sit andet Aar, da hun var fød 1301 og ikke engang kunde være fød stort lidligere, da Kongen først egtede Euphemia i 1299. Men Naimkronikens Forfatter maa have forvevlet den egentlige Brud, der endnu laa i Vuggen, med den i 1297 fødte, altsaa nu i sit 5te eller 6te Aar gaaende Ingebjørg, Kong Eriks Datter, hvilken han maaskee har seet og antaget for Bruden.

<sup>2)</sup> Lappenbergs Sartorius, II. S. 226.

dem anmode de tydske Ridderne om at ophøre med at gjøre Vitslav Fortræd, og hvis Ridderne ikke efterkom Anmodningen, at forbyde sine egne Borgere at føre Gods, tilhørende Ridderne eller deres Mænd, i sine Skibe; han selv vilde gjøre dem al den Forhindring, han kunde, indtil de havde ladet Vitslav nyde sin Ret, saa meget mere som han allerede havde skrevet flere Breve til dem, hvilke de ikke engang havde verdigets at svare paa. Kong Haakon maa kraftigt have talt Grev Jakobs og de Fredløses Sag for den svenske Konge og formodentlig især have vundet Thorgils Knutzsøn, siden det sees at Kong Byrge den 7de October, maaskee forend han og Kong Haakon endnu havde sagt hinanden Farvel, virkelig udstedte et Beskyttelsesbrev for Grev Jakob, Peter Jakobsøn, Junker Nikolas (Grev Jakobs Søn) og Jens Peterssøn, i hvilket han ytrede, at da han af paalidelige Mænd havde erfaret, at hans kjære Broder Erik, Danmarks og Vendernes Konge, havde mod Retfærdighed og Landets Love i mange Stykker betyngt hine Herrer og ladet dem betyngne, paa Grund af nogle dem tillagte Beskyldninger, hvorfor de vare blevene fredløse i Danmark, saa havde han nu, efter Anmodning af „sin kjære Broder“, Norges berømmelige Konge Herr Haakon, oprigtig lovet og tilsagt dem, at han kraftigt vilde virke ved Underhandlinger dertil, at de selv og deres Børn maatte opnaa Forlig, hjælpe dem til at faa Ret for den dem tilføjede Uret og Skade, skaffe dem Udgang til lovligt at frigjøre sig for de dem tillagte Beskyldninger efter de danske Loves Lydende og imidlertid forunde dem og Børn Tilflugt i sit Rige, om de fandt det nødvendigt eller belejligt, samt ikke forlade dem med sin særdeles Yndest og Naade. Brevet, der saaledes endog røber en mod den danske Konge ugunstig Stemning, er medbeseglet af Hertug Erik, Thorgils Marsk og Arnbjørn Sigsteenssøn, hvilke kaldes kongelige Naadgivere; det maa betragtes som et Beviis paa, at Thorgils Marsk ansaa Sverige bedre tjent ved et Forbund med Norge end med Danmark, thi Kongens Sympathier vare for den danske Konge. Der var vel neppe heller en eneste af de Tilstedeværende, der ivrigt forsvarede Kong Eriks Færd mod de Fredløse <sup>1)</sup>. Havde dennes Cyster, Dronning Margrete, været tilstede, vilde Kong Byrge maaskee ikke have været saa let at overtale, thi hun havde stor Magt over ham og var sin Broder ivrigt hengiven, medens hun derimod skal have været meget uvenligt stemt mod Svogeren, Hertug Erik, og folgelig heller ikke kunde ynde det norske Kongehuus, med hvilket han nu forbandt sig. Formodentlig var det ogsaa ifølge Kong Haakons Bøn, fremsat paa dette Møde, at hans Sykkendebarn Junker Erik, den affatte Kong Baldemars Søn, der tillige-

<sup>1)</sup> Dipl. Svæc. No. 1369. Ogsaa i Thorkelins Analecta S. 76.

med Faderen havde været holdt i Forvaring paa Nykjøpings Slot, nu blev sat paa fri Fod. Valdemar var død den 26de December 1301 <sup>1)</sup>).

Man maa antage at Kong Haakon allerede under Mødet fremsatte sin første Indbydelse til Hertug Erik og Fyrst Vitislav om at tilbringe Julen hos ham i Oslo, saaledes som ovenfor berørt; det heder rigtig nok i den svenske Niumkronike, at Kongen tilskrev Hertugen om at være hans Gæst, men dette bør dog vel i alle Fald kun forklæres om en nærmere Indbydelse eller Bestemmelse af Dagen; det synes at ligge i Sagens Natur, at Hertug Erik snarest muligt aflagde et Besøg hos sin med Længsel ventende Svigermøder og viiste sig for det norske Folk, til hvilket han nu skulde træde i et saa nøje Forhold. Da man erfarer, at ogsaa den nys frigitte Junker Erik Valdemarsson var en af Kongens Julegjæster, er det høist rimeligt, at hiint Brev nærmest har gjeldet ham, eller har indeholdt en Anmodning til Hertugen om at tage ham med. Blandt de indbudne var end videre Grev Jakob af Halland med hans Skæng. I Mellemtiden fra Mødets Slutning, omkring 7de October, indtil Julen vendte Kongen rimeligviis tilbage til Oslo og opholdt sig der, deels for at gjøre Forberedelser til det ventede glimrende Besøg, deels vel og for at sikre sin naturlige Datter Agnes et passende Gifttermaal. Thi ogsaa hendes Afkom kunde, som paaapeget, efter den nye Tronfølgelov blive arveberettiget, og det var saaledes ikke nok til Forebyggelse af Bilerede i Fremtiden, at alene Ingebjørg var gift eller bortfestet; ogsaa med Hensyn til Agnes var det tilraadeligt at bringe denne Sag paa det Nene saa snart som muligt. Til sin Svigersøn valgte Kongen **Hasthor** eller **Hasthore**, Søn af den raumariske Baron **Jon Jvardsøn**, kaldet **Raud**. Jon Jvardsøn nævnes aller først blandt de Herrer, der medbefeglede Stillsandsacten til Hegnesgåvl 1295, men maa allerede længe før den Tid have været en formaående og anseet Mand, thi Sønnen **Hasthor**, giftesærdig i 1302, kan neppe være fød før 1280. Jvar, Jon Rauds Fader, maa altsaa have levet paa Kong Haakon Haakonsøns Tid. Foruden **Hasthor** havde Jon ogsaa to andre, sandsynligviis yngre, Sønner, ved Navn **Thore Thingborde** og **Jvar** <sup>2)</sup>),

<sup>1)</sup> Kong Valdemars Død henføres i de isl. Annaler til 1302, ligesaa i de bes. Fant Ser. rer. Svee. I. S. 22 fgg. aftrykte Annaler, men her tilføjes det at hans Dødsdag var St. Stephans Dag, 2: 2den Juledag. Da det nu ikke er rimeligt, at Sønnen, der tilbragte Julen 1302—3 i Norge, skulde have forladt den dødsyge Fader, og desuden Beretningen i de islandse Annaler om Eriks Besøgsreise synes at antyde, at denne fandt Sted efter Faderens Død, maa man altsaa have regnet Måret at begynde med første Juledag, hvilket ogsaa i de Lieder var det sædvanlige. Dermed falder Valdemars Død i 1301.

<sup>2)</sup> Isl. Annaler emtale ved 1310 Thore Thingborde, Sr. Jon Rauds Søn,

samt Datteren Agnidd, gift med Thorvald Thoresson <sup>1)</sup>. Kongens Valg vilde vel neppe have faldet paa Hafthor, hvis ikke hans Fader havde været en af de højbyrdigste og rigeste Mænd i Landet. Formodentlig var Sagen allerede bleven indledet paa Mødet i Oslo, hvor Jon, som vi have seet, var tilstede og beseglede Tronfølge- og Rigsstyrelseacten. Man veed ikke nøjagtigt Tiden, naar Festsmaalet skede, kun at det var i 1302; sandsynligviis skede det da efter Kongens Tilbagekomst til Oslo i October. Agnes var da ventelig kun saa Nar gammel, saa at Brylluppet ikke strax kunde finde Sted, men det holdtes neppe mange Nar efter. I Medgift skjenkede Kongen hende betydeligt Jordegods, henved 6 Merkers Bool, spredt omkring paa Naumarike <sup>2)</sup>.

Omsider kom Julen, og med den de længselsfuldt ventede Gjester <sup>3)</sup>. Den svenske Niimkrønike, forfattet af en ivrig Beundrer af Hertug Erik, der tydeligt nok kan sees at have været et Djevidne, beskriver Hertug Eriks Rejse, Ankomst og Modtagelse saaledes:

„Drottseten Abjörn med honom (Hertugen) war  
och herrar, som honom till rätta var,  
Herr Matthis och herr Arnwid —  
de herrar hade då till sid,  
de följde deras rätta herre  
hvad det ginge till bättre eller värre.  
Grefve Jacob kom och i hans färd,

Fald i Fejden mod Hertug Erik. Ivar Jonsen døde for Faderen, siden denne efter Kong Haakons Raad (det siges ikke naar) skjenkede 5 Dresbool i Baudauge og 1 Dresbool i Sveinsrud ved Gidsvold for hans Sjæl til Martidshehold; Sennen kaldes her Hr. Ivar (Dipl. Norv. III. 92). Hr. Jon selv skal efter Annalerne være død i 1306, men dette kan ej være rigtigt, da Kongen ved Brev, dateret Oslo 14de Septbr. 1307, skjenkede ham 1½ Dresbool i Gaarden Duvlaa (Doblaa) paa Naumarike (Dipl. Norv. I. 111). Formodentlig er det netop Ivar Jonsen, som Annalerne mene ved 1306, thi et Par Høfr. have „Jon Raudsøn“, og dette kunde vel være Skrive- eller Læsefejl for Ivar Raudsøn.

<sup>1)</sup> Dipl. Norv. II. 375, se ovenf. S. 277 Not. 2.

<sup>2)</sup> Ved Brev af 9de Jan. 1312 (Dipl. Norv. I. 132) giver Kong Haakon Hr. Hafthor Jonsen 6 Mkr. Bool i Sorkenes paa Soløer i Stedet for det Stregeds, han tidligere ved Giftermaalet havde givet ham, altsaa maa dette have fundet Sted lang Tid forud for 1312. Gaardene vare: i Smidsrud 3 Spann og 1 Dre, i Bergen i Frønhovs Sogn 2 Sp., i Ulloo vestre 4 Sp., i Ladueng 2 Dre, i Thrjukstad 5½ Dre, i nordre Vittal i Lunds Sogn ¼ Dre, i søndre Vittal 1½ Dre, i Birkeslet i Hofs Sogn (paa Fet) 2 Drev, i Ende i Natlausagrenn 8 Ortoger, i Skjaathveit 4 Sp., i Gindriderud 2½ Dre, i Svarlid i Nes Sogn 20 Skind, i Audunarrud 3 Sp. og 2½ Dre, i Haugalid ½ Saald, i Olstad i Lam 3 Spann.

<sup>3)</sup> Den 16de Decbr. var Arnbjörn Drottsete endnu i Vestergetland (Suhn XI. 433); altsaa var Hertugen da endnu ej afrejst til Norge.

han undfick honom som hann war wård  
 tho at werlden gick honom illa i hand:  
 han hade då hwarket borgar eller land;  
 han war en ädla herre boren  
 ändå han war af Danmark sworen  
 och andra hælade (Sette) fulltrefne,  
 de af Danmark woro drefne,  
 Peder unge Porse och andra flere,  
 swå att hertugens män war då mere,  
 och följde alla gernu honom,  
 för thy honom war konungens dotter i wänom (i Vente),  
 swå att han förde en wänan rota,  
 riddare og riddarenota (Ridderes Folgesvenne, Ridderesvenne)  
 til Dsloo til den stad:

han gjorde som konungen bad.

Och hwar man honom der wäl undfick,  
 och kungen ut emot honom gick  
 och undfick dem med mycken heder  
 förthy at han war der sällan sedder (seet).

Då styrmade folcket å hann  
 och sade: är det den man,  
 den milde hertug Erik?  
 och hugsade många wid sik:

Gud hafwer hann wel til werldena skapat!

Då de hade uppå honom länge hapat (seet med Forbanselse),  
 då bad honom godt hwar man hann såg:  
 „Gud låte hans wilja her wäl gå!  
 att han främje hwad han will,  
 gifwe Gud honom lycka till!“

Då gick han dit der Drottningen war  
 med tuft, som honom till rätta bar;  
 hon undfick honom wäl som hon wäl kunne  
 med söt ord och rödan munne,  
 de af hjertans kärlek gingo.  
 Huru de den ädla förste undfingo,  
 den kärlek får jag ej sagt en tusendedeel,  
 forthy mig räcker ej konsten til,  
 och lefde de som de hade hogt  
 med heder och ära og mycken tokt“<sup>1)</sup>.

<sup>1)</sup> Sants Scr. r. Sv. I. 2. S. 25.

Denne Beskrivelse, der ligesom alt øvrigt vedkommende Hertug Erik, aabenbart er forfattet af en Samtidig, og i de fleste Tilfælde endog Djevidne <sup>1)</sup> — formodentlig en af Hertugens egne Mænd — røber vel den samme Beundring for, ja næsten Forgudelse af Hertug Erik, som gaar gjennem alt, hvad der er flydt af hans Pen, men ikke desto mindre er det at tage og føle paa, at Fortællingen om hans Indtog i Oslo, i Spidsen for en glimrende Ridderfære, hvorledes Mængden stimlede sammen for at see Kongedatterens tilkommende Mand og i glad Beundring over hans Skjønhed og indtagende Væsen udbrød i lydelig Jubel og ønskede alt Godt over ham, maa medføre bogstavelig Sandhed. Og lige saa vist er det, at han ej alene maa have svaret til, men endog langt overtruffet Dronningens og hendes Damers Forventninger, saa at han fra det første Øjeblik, han viiste sig for dem, gjorde et uudsletteligt Indtryk paa dem og blev deres Afgud. Ogsaa de øvrige svenske Herrer i hans Følge maa have udmerket sig ved deres ædle Væsen og Dygtighed i alle ridderlige Færdigheder, thi det var netop en af Marsagerne til Kong Byrges Hånd mod sin Broder, at dennes nærmeste Venner og Følgesvenne vare hans saa langt overlegne i alt Slags Ridderskab. Fornemmelig maa alles Øjne have hvilet paa den unge Matthias Ketilmundssøn, der allerede i Krigen mod Russerne 1299 havde indlagt sig overordentlig Berømmelse ved sin Tapperhed og navnlig en heel Dag holdt til Hest, i fuld Rustning, udenfor Skandsen Landskrone (hvor nu St. Petersborg ligger), udfordrende hvilken som helst Ridder af den russiske Hær til Kamp, men uden at finde nogen, der vovede at binde an med ham <sup>2)</sup>. Der var desuden den svenske Junker Erik Baldemarsøn, de danske Herrer, der fulgte Grev Jakob, og formodentlig flere rügiske Herrer i Følge med Fyrst Vitslav, hvis Datter Sophia ogsaa for Øjeblikket opholdt sig ved det norske Hof <sup>3)</sup>. Alt tegnede sig saaledes til, at man ved dette vilde faa en Juul, hvis Lige i Lystighed og Glæde man endnu ikke her i Landet havde seet. Men det maa have gjort et stort Skaar i Glæden og standset alle Lystigheder, at Fyrst Vitslav blev syg allerede i Begyndelsen af Julen og døde femte Dag Juul, den 29de December, efter at han to Dage forud havde gjort sit Testamente og valgt sig sin Begravelsesplads foran Højaltaret i Mariakirken i Oslo <sup>4)</sup>. Men kunde

<sup>1)</sup> Herom mere i Fortællingen.

<sup>2)</sup> *Nimfkrøniken* S. 24, 25.

<sup>3)</sup> Dette sees af Fyrst Vitslavs Testamente, hvorom strax nedenfor; om dette var en Datter af Vitslav selv, eller, ligesom Euphemia, hans Datterdatter, Moder til Nikolaj af Werle, vides ej.

<sup>4)</sup> Vitslavs Død omtales i de isl. *Annaler* og i *Nimfkrøniken*. Hans Testamente er trykt efter *Codex Rugianus* i *Fabricius's Urkunden* 3. *Gesch. Rügen's* III. 128, og

man end ikke overlade sig til en saa støjende Lystighed, som man fra først af maa havde tænkt paa, saa forstod dog neppe nogen bedre end Hertug Erik ogsaa at benytte Sorgen til at befeste sig end mere i Dronningens Hengivenhed, enten ved at trøste hende med kjærlige Ord, eller adspredde hende ved Læsning af hendes yndede Midderromaner, som hun ej alene lod oversætte paa Norsk, men maaskee endog med stadigt Hensyn til ham siden foranstaltede omsatte paa svenske Vers, saa vidt muligt i Originalernes Betsemaal. Thi det er vist, at ingen nok saa stor Brøde fra hans Side herefter formaade at udslette den Kjærlighed, Dronningen under dette Jule-Ophold vandt for ham; han kunde trodse Kongen, ja endog føre Vaaben mod Norge: hendes Hengivenhed for ham blev uforanderlig. Da Erik, maaskee fordi han og hans unge Ledsgere begyndte at fede sig ved den Stilhed, som Hofforgen maatte medføre, allerede tog Afsked den 9de Dag Juul (2den Januar), undskyldende sig hos Kongen, der beklagede at han ej vilde blive Julen til Ende, med at han maatte

---

hos Suhm i Uddrag XI. S. 418—420. Han besiftede sine Søner Hr. Bittslav den yngre og Junker Sambor til sine Efterfølgere, og skjenkede sin Hustru Agnes af Braunschweig den halve Deel af Landsbyen Perun. Til Antvorskov Kloster i Sjælland gav han Pantoretten i en Landsby i Sjælland, som Junker Christopher havde overdraget ham for 600 Mkr. kolnst, dog saaledes at Christopher skulde slippe med at betale 200 Mkr. Mariakirken i Oslo, hvor han vilde begraves, fik „til Bygning“ 100 Pund brændt Sølvs efter norsk Begt; dens Chorsbrodre fik 100 Mkr. R. for at holde hans Aartid og paa hans Dødsdag bespise 50 fattige. St. Hallwards-Kirke i Oslo fik ligeledes 100 Mkr. R. for at holde hans Aartid og besørge den holdt i de øvrige Byens Sognkirker, Dominicanerne i Oslo, Franciscanerne, Nonneklosteret og Hovedkloster hvert 30 Mkr. R. Nikolai Kirke, St. Clemens Kirke, Helligfors Kirke og St. Laurentii Hospital fik hver 5 Mkr., det sidste tillige hans Seng. Dronning Euphemia, som han kaldte „sin kjære Datter“, fik to store Sølvsbege, som han i sin Tid havde faaet af den svenske Konge. Hans virkelige Datter Margrete, Hertuginde i Pommern, fik ligeledes 2 Sølvsbege. Hans Datter Helene (af Sternberg, Enke efter Johan III af Mecklenburg-Wismar † 1289) fik 6 mindre Sølvsbege, som Dronning Euphemia havde givet ham. Hr. Henrik af Mecklenburg, hans Brønde, fik en fergylt Sølvsalk, som han havde faaet af Kong Haakon. Hans Datter Sophia, opholdende sig hos Dronning Euphemia, fik 200 Mkr. vendisk. Derhos betankte han endeele andre Tjenere og Venner. Til Over-Circulerer indfattede han „sin Sø“ Kong Haakon, Hertug Erik i Sverige, sine Brønder Valdemar, Hertug af Sønderjylland, og Erik, Herre til Langeland. Narværende vare Kong Haakon, Dronning Euphemia, Hertug Erik, Grev Jakob, Arnbsjern Drettsfete, Nale Kantler, Hr. Lambert Parlenberg, Dværens Capellan og Skriver. Suhm gjør med Rette opmærksom paa, at den danske Konge ikke er navnt, og anseer dette som et Bevlis paa at Bittslav for Ojeblikket ikke stod i saa gett Forhold til denne. De ist. Annaler sige udvifkkelig, at der kun blev holdt Julegilde i 4 Dage; altsaa staudfede Lystighederne ved Bittslavs Død.



see, hvorledes alt gik hjemme, var hans Skilsmisse fra Dronningen og hendes Damer heel rovende. „Da“, siger Niimkroniken,

gick den ädla, wisa man  
till drottningen, der hon stod;  
då sade det ädla, rena blod:  
„farwål son och jula-bröder!“ —  
han sade: „min ädla, söta moder,  
nu wil jag gifwa eder Gud i wald  
för edra dygd swå mångesald,  
den jag hafwer af eder rönt och sett,  
och mycken glädje, I hafwen mig teet;  
min tjenast är eder ehwar jag är!“  
Hon sade til honom: „min hjertlig kär  
förutan allan falskan sid!“  
(Ewa röntte han, då han torfte wid.)  
Han helsade hwar then man han säg;  
de fruor gingo alla att stå  
hwardera i sitt windöga,  
med läran wilja och godan huga,  
och sågo alla efter honom . . . 1).

Det er imidlertid et stort Spørgsmaal, om Kong Haakon selv swæmede lige saa meget for den unge smukke Hertug som Dronningen og hendes Damer, og om han ikke, for ej at sige gjennemskuede ham, dog allerede havde opdaget og fremdeles opdagede et og andet ved ham, der kunde vække Betænklichkeiten og Mistanke. Hertug Erik, hvis Statsklogskab og Dybraadighed var langt forud for hans Nar, tænkte sikkerligt allerede nu paa, ej alene at støde sin Broder fra Tronen, men ogsaa at tilvende sig alle tre Riger i Norden, og som Grundlag og Udgangspunct for dette var det ham derfor især om at gjøre at skaffe sig Besiddelser i Nordens Middelpunct, ved Gota-Elvens Bredder. Vestergotland i Sverige, Nordrehalland i Danmark og Elveshysel i Norge vilde netop forenede kunne danne en saadan Kjerne for et fremtidigt nordisk Fællesmonarchi. Just derfra havde Sigurd Ring og Ragnar Lodbrok i den fjerne Oldtid bebersket Norden. Tiden kunde neppe være belejliger; Grev Jakobs Besiddelse af Nordre-Halland stod kun paa svage Fødder og var egentlig afhængig af den Beskyttelse, han nød hos Kong Haakon; en Overeenskomst, hvorved Erik fik Jakobs Besiddelser at forsvare, kunde nok tænkes mulig, og havde Kongen i sin Tid forlenet Ja-

1) Niimkroniken. Fant's Scr. r. Svec. I. 1. S. 25.

lob med Kongebelle Slot, saa kunde Erik, som hans vordende Svigersøn, end mere gjøre sig Haab derom. Bøstergötland, eller den Deel deraf, som laa Elven nærmest, vilde han da lettere ved Magt eller Bytte kunne erhverve sig. Disse eller lignende Tanker, og flere endnu videre gaaende, maa have foresvævet ham, da han, som man tydeligt seer, med begge Hænder greb Tilbudet om at faa den norste Kongedatter til Egte; Lejligheden til at begynde Udførelsen af hans Indlingsplan kom ham her formeligt i Møde. Og Hertug Erik lod neppe noget Øjeblik gaa ubenyttet hen. Uafsladeligt, med ufravendt Blik, synes han at have arbejdet videre mod Maalet. Af hans Holdning og Handlinger faa Nar senere skulde man endog formode, at han allerede fra det første Øjeblik, Kong Haakon nærmede sig ham, har drevet et undersundigt Spil med denne og benyttet Lejligheden til bag hans Ryg hemmeligen at sætte sig i Forbindelse med dem af de norste Magnater, der kunde betragtes som Herre-Oligarchiets egentlige Forkæmpere. Mange af dem kunde han vistnok let vinde ved at love dem allebaande Fordelse, hvis han selv, i det mindste factisk, kom til Noret. Men det slaar ikke Fejl, at Kongen, hvor meget maaskee ogsaa han end var blændet af Eriks glimrende Egenskaber, og hvor meget denne vidste at forstille sig, dog maa have merket et og andet, der vakte hans Mistanke, endog forend Mødet holdtes ved Solberge-Dos. Det er ovenfor berettet, at Bjarne Lodinsson, forhen Gantsler, i 1302 blev sat fangen paa Kongebelle eller Magnhildarholms Slot. Hvad om han og Hertugen har haft hemmelige Planer fore til at skaffe Erik dette Slot, eller om Bjarne er bleven compromitteret i Sagen mod hans gamle Regjeringscollega Hudun Hugleiksson? Da man her kun skjæder enkelte adspredte og nøgne Facta, maa man imidlertid\* blive staaende inden Visningens Omraade.

Hvad nu Kongen end kan have skjønned eller troet at skjønde, saa lod han sig dog for det første ikke merke med noget lige over for Hertugen, og Forbindelsen med Sverige vedblev i nogen Tid at være yderst venstabelig. Tidligt den følgende Vaar, paa Søndagen Lætare, eller 17de Marts, holdt begge Konger et nyt Møde ved Elven paa Thyholm, ligeledes i Nærheden af Solberge-Dsen, hvor ogsaa Hertug Erik, dennes Broder Junker Baldemar, Grev Jakob af Halland, Tborgils Marsk og flere Herrer vare tilstede, og hvor det tidligere Forbund til Solberg bekræftedes, saa at det skulde være fast og stadigt; om det behøvedes, skulde endog det ene Rige komme det andet til Hjælp paa dets Bekostning; de fremmede Slotte, der maatte blive indtagne, skulde beholdes og forsvares paa begge Rigers Bekostning, al Fordeel og Skade skulde gaa ud over dem begge, baade med Hensyn til Fanger, og for saa

vidt Land eller Slotte vandtes <sup>1)</sup>. Den ydre eller ostensible Hensigt med dette Møde og Bekræftelsen, samt efter hvad det lader, den nøjere Knytelse af det allerede sluttede Forbund, var vel fremdeles Fejden med Rusland; dog har man nok, i det mindste fra norsk Side, ogsaa hast Danmark for Dje, thi nu til Sommeren vilde Stilsstanden af 1300 være udløben, og man maatte saaledes være beløvet paa nye Fiendtligheder med dette Rige. Thorgils Knutsson har dog vel nærmest tænkt paa de østlige Naboer, og saavel Solberg-Forbundet, som Fornylsen og Bekræftelsen paa Thyholmen i det mindste foregaves vistnok især at være sluttet mod dem. De Uroligheder, som kort efter udbrød i Sverige mellem Kongen og hans Brødre, gavede Byrge den første Lejlighed til uforbeholdent at lægge sin Hengivenhed for Danekongen for Dagen og omstyrtede aldeles de tidligere Forbund; dette er vel ogsaa Hovedgrunden til, at man kjender saa lidet til deres Indhold. Efter et Udsagn, der maa antages paalideligt <sup>2)</sup>, skulle danske Gesandter have været tilstede ved Mødet paa Thyholmen, og da der ikke findes Spor til at noget Krigsforetagende mod Danmark skede i 1303 og 1304, har det maaskee været deres Grende, som det da ogsaa har lykkes dem at udføre, at faa udvirket en Forlængelse af Stilsstanden paa to Aar <sup>3)</sup>. For den danske Konge maatte en Krig med Norge nu være højst ubelejligh, da han nys, ifølge Paven's endelige Dom mellem ham og Erkebiskop Jens, havde, skjønt Dommen var bleven meget formildet, dog maattet gjøre Udvej til at skaffe denne en betydelig Erstatningssum, der maatte optage det meste af hans rede Penge og hindre ham fra at gjøre store Udrustringer. Erkebiskop Jens, hvilken Paven raadede til at nedlægge sit Embede, fandt det imidlertid ikke raadeligt at blive i Danmark, men begav sig til Norge, hvor han mødte Kongen i Tunsberg, sandsynligviis ved dennes Komme fra Bergen i Juli eller August, og tilbragte hele Vintren der indtil det næste Aar, da han, efter at have faaet Pengene, drog til Frankrige, uden, som det synes, i al den Tid at have viist sig ved Kong Haakon's Hof <sup>4)</sup>.

<sup>1)</sup> Huitfeldt, S. 322, de isl. Annaler. Huitfeldt kalder Stedet urigtigt Thyholm; i Annalerne skrives det Þjjarholmur, d. e. Thyholmen, Tyndeholmen; nu kaldes den Tyeholmen og ligger i Elven strax vestenfor Baaholmen.

<sup>2)</sup> Det er de isl. Annaler, som sige dette.

<sup>3)</sup> Suhm taler vistnok (XI. 463) om et Bøstjælsbrev, Kong Haakon den 12te Juli skulde have udgivet for Chorsbrødrene i Viborg paa Lessø, og slutter deraf, at Kongen maa have havt en Flaade ude, men der tales ingensteds om Fiendtligheder dette Aar, og Brevet er upaatvivelig det før omtalte af 12te Juli 1300, som ved en Skjædesløshedsfejls eller Misforstaaelse anden Gang omtales her.

<sup>4)</sup> Isl. Annaler, jfr. Suhm XI. 412—417. Hvis Erkebiskoppen havde været i Oslo, vilde han vel have været omtalt enten i Rindkeniken eller i Tyrst Vilslavs Testamente.

Kong Erik, der nu endelig blev løst af det langvarige Bann, synes i Særdeleshed at have benyttet sig af den No, han fik, til at befeste sit Herredømme hiinsides Østersøen <sup>1)</sup>).

98. Uenighed mellem Kong Byrge i Sverige og hans Brødre. Venstak mellem Kong Byrge og Danekongen. Hertugerne begive sig til Norge og finde venlig Modtagelse. Hertug Erik faar Kongehelle Slot. Fornælse af Krigen med Danmark. Grev Jakob overdrager Nordre-Halland til Kong Haakon og denne igjen til Hertug Erik. Fredsmøde og Stilstands-Ovcreenskomst paa Soborg. Biskopskifter og Provincialconcilium.

Hvad der nu først og fremst maatte være nødvendigt for Hertug Erik at sætte igjennem, for at han kunde arbejde videre til Fuldførelsen af de vidtspændende Planer, hvortil han allerede ved sit Giftermaal maa antages at have lagt Grunden, var at han fik de Leen og Besiddelser i selve Sverige til sin Raadighed, som enten Faderen allerede før sin Død efter de Tiders Skik havde bestemt ham, eller som, om end ingen saadan Bestemmelse var givet, dog betragtedes som noget, han og Broderen i Egenstak af yngre Kongesønner retmæssigt kunde fordrø <sup>2)</sup>. Hidtil vare dog ingen saadanne Besiddelser blevne dem tildeelte, uagtet dog i det mindste Erik havde opnaaet Myndigheds-Alderen. Sandsynligviis spore vi deri den forsigtige Thorgils Marcks Indflydelse; det er umuligt andet, end at han skulde have indseet, hvor meget en saadan Udstykning af Riget vilde svække Kronen, især naar en af dem, den kom til Gode, var en saa ærgjerrig, statsklog og hensynsløs Mand, som Hertug Erik, og at han derfor har søgt at udhale Tiden saa længe som muligt, inden den sandt Sted, i det mindste indtil Kong Byrge havde befæstet sig paa Tronen og sikret sin Søn Magnus Tronfølgen. Men desto mere badesfuld maatte ogsaa Hertug Erik være paa Marcken, som den, der stod hans Fremgang i Bejen, og uagtet Junker Valdemar, den yngre Broder, endog havde egtet Marcksens Datter paa samme Tid, som Kongen kronedes, var han dog neppe Svigerfaderen mere gunstig, thi han rettede

<sup>1)</sup> Nostock adlød nu virkelig Kong Erik, og ved Brev dateret Vordingberg 14de Octbr. 1304 forlenede Kongen Vitlav den yngre, Vitlav den ældres Søn, hvis Broder Sambor var død, med Rügen, Stralsund, Barth, Tribsees o. s. v., efterat han havde aflagt ham Hemagium derfor. Om altsaa Vitlav den ældre i det sidste havde søgt at unddrage sig den Lydighed, han skyldte Erik som Leensherre, var nu dog dette Lydighedsforhold fuldkommen gjenoprettet.

<sup>2)</sup> Man kan vel neppe tvivle paa, at allerede Kong Magnus selv, efter Skif og Brug, før sin Død havde bestemt hvilke Forleninger de yngre Sønner skulde have; Valdemar kaldes endog etsteds Herre til Jämtland før 1303.

sig i alle Dele efter Eriks Exempel. Det kom upaatviveligt Erik ret godt tilpas, at Marsken allerede i længere Tid havde ligget i Strid med Gejstligheden, hvis Magt og store Indtægter han søgte at indskrænke; allerede for nogle Aar tilbage havde Biskop Peter i Westeraas seet sig nødt til at flygte ud af Landet „formedelst Marskens Trusler“, og døde i Nidaros den 8de Mai 1299 <sup>1)</sup>; i 1303 udbrod Striden med fordoblet Hefstighed, fordi de verdslige Herrer, som det heder, paalagde hele Gejstligheden Skat og Afgifter, og det gik saa vidt, at Kongen, efter Marskens Raad, endog tænkte paa at lade Erkebiskop Nikolaus og alle de øvrige Biskopper i Niget sætte fast paa en og samme Dag (22de Juli), maaskee ved et Provincialconcilium <sup>2)</sup>: en Beslutning, der dog ikke kom til Udførelse. Men netop paa samme Tid gjorde Hertug Erik sig særdeles til for Erkebiskoppen; han besøgte ham i Upsala, fik ham der til i sin Nærværelse at lade den bellige Kong Eriks Skrin aabne og modtog, som en kostelig Gave, et lidet Been af det bellige Legeme <sup>3)</sup>. Under de paafølgende politiske Storme havde han ogsaa altid Gejstligheden paa sin Side. Marsken maa imidlertid have erkjendt, at det kun vilde lede til større Ubehageligheder end dem, han søgte at forebygge, om man længer vilde forholde Kongens Brodre de dem tilkommende Besiddelser, og saaledes synes da den formelige Overdragelse at være steet paa et stort Hovdingemøde i Stockholm den 24de Juni, hvor Magnus, Kongens unge Søn, med Biskoppernes og de forsamlede verdslige Herrer Samtykke bestemtes til hans Efterfølger. Niimkroniken <sup>4)</sup> beretter, at Thorgils Marst, som den 24de Juni holdt Bryllup med den tydske Grevedatter Hedevig af Havensberg, to Dage efter forlangte at fratænde Nigsskyldelsen, foregivende at han nu trængte til No, men dog tilbydende sig altid at komme til Hoffet og hjælpe med sit Raad, naar det behøvedes; hvorefter det da blev afgjort, at hver af Brodrene skulde faa sit Land og Been, og at Thorgils skulde være Drottsfete hos Kongen, Arnbjorn Sigsteenssøn hos Hertugerne. Denne Beretning, der vistnok ikke i alle Enkeltheder er nøjagtig, eftersom det er vist, at Thorgils først senere hen, maaskee i August <sup>5)</sup>, holdt Bryllup, affpejler dog aabenbart den

1) Suhm XI. 378.

2) Chron. fra 826—1415, hos Langebek, Scr. I. 387 fig., hos Fant Scr. I. 1. 50 fgg. (S. 55).

3) Brev af Erkebiskop Nikolaus 4de Mai 1303, Dipl. Sv. 1395. Hvorledes Messenius (Scandia II. 77) og efter ham Dalin samt Suhm (XI. 451) kan faa ud at det var Kong Haakon, som besøgte Erkebiskoppen i Upsala og fik Reliquien, er ubegribeligt.

4) Fant Scr. I. 2. S. 26, 27.

5) Brev Jakob, der hentede Bruden fra Lybfland, nævnes tilligemed hendes Fa-

almindelige Mening, naar den halv om halv giver at forstaa, at han ligesom paa Skramt fordrede Afsted, for at gjøre sig kostbar, men mod Forventning blev tagen paa Ordet; det er derhos tydeligt nok, at Hovdingemødet, hvorved Hertugerne fik deres Leen overdragne, og maastee Kongesønnens Tronsfølge sikredes, holdtes ved St. Hansdags Tider, thi det er sikkert <sup>1)</sup>, at Hertug Erik allerede før den 28de Juni havde faaet sit Leen overdraget, det samme maa altsaa gjelde om Baldemar, der ogsaa ved denne Leilighed synes at have faaet Hertugtittlen <sup>2)</sup>. Eriks Leen var Sodermanland med Nykøping Slot og en Deel af Upland, Baldemars det egentlige Finnland med Tavastland. End videre skal Kongen have givet nogle Anordninger til Fordeel for Magnus og Dronningen, i Tilfælde at han skulde dø tidligere end paaregnet, og Thorgils forpligtede sig i sit nye Embede som Drottsete ved Brev, Segl og Fed til Trostaa mod Kongen, Dronningen og hendes Børn <sup>3)</sup>. Han havde nu gjort Alt, hvad der efter Omstændighederne lod sig gjøre for at sikre Kongen og hans Son, men forlod dog vistnok Mødet med bange Auelser om, hvad den nærmeste Fremtid vilde føre i sit Skjød.

Det varede heller ikke længe, førend Brødrene vare i fuldt Uvenskab. Nimmkroniken lægger al Skylden paa Byrge, og vist er det, at han i sit Forhold til sine Brødre viiste sig heel uelkøvdig og lagde stor Smaalighed, Skinsyge og Mistænkelighed for Dagen, men paa den anden Side kan det heller ikke negtes, at Hertugernes, især Eriks, Opførsel, ikke kunde andet end tærge og forurolige Kongen, thi Erik omgav sig med en Pragt og Glands, hvorved han ganske fordunklede det kongelige Hof, og det er derhos umuligt andet end at Kongen eller dennes Tilhængere maa være komne under Vejr med at han ideligen intrigerede for at skaffe sig Tilhængere og udvide sin Indflydelse paa Kongens Beskøftning. Striden kom til sit første Udbrud sidst i April 1304 ved et Gjestebud hos Thorgils Knutssøn paa hans Gaard Akranes ikke langt fra Skara. Her vare alle de tre fyrstelige Brødre indbudne, efter Sigende fordi Thorgils vilde forlige dem, men snarere, som man skulde formode, fordi han og Kongen havde lagt Raad op om at aftvinge Her-

---

der Otto af Ravensberg og Henrik af Mecklenburg som nærværende i Lübeck den 20de Juli 1303, Urkundeb. No. 170.

<sup>1)</sup> Den 28de Juni tilskrev Erik Uplands Indbyggere om at skaffe Oplysninger til at komme paa det Neue med, hvad Gøds i Landskabet der tilhørte Kronen, og hvad „Hertugdømmet“. Dipl. Sv. 1401.

<sup>2)</sup> Den 29de Juli 1303 nævnes Baldemar første Gang som Hertug i et Diplom; Dipl. Sv. 1405.

<sup>3)</sup> Hjemmelømand ser det sidste ere kun Ericus Olaf og Messenius (II. 77, XII. 149), men Sagen synes dog i sig selv at være rimelig.

tugerne et udtrykkeligt Tillsagn om intet at ville foretage til Kongens Skade <sup>1)</sup>). Thi da Gjestebudet var forbi, skal Kongen have ladet sine Brødre vide, at han havde erfaret at de agtede at rejse ud af Landet for at gjøre Opstand imod ham, hvorfor han fordrede at de skulde besegle et Sikkerhedsbrev, som han allerede havde ladet opsætte og nu forelagde dem. Dette kunde neppe være skeet uden Thorgils's Vidende og Raad. Da Kongen for Djæblicket havde Overmagten, maatte Hertugerne besegle Brevet, hvis Indhold endnu er opbevaret, og hvorved de forpligtedes til, a) aldrig at forlade Riget uden hans Tillsættelse, b) aldrig at indfinde sig hos ham, uden naar han havde ladet dem kalde, og da aldrig med større Følge end han bestemte, c) ikke selv eller ved sine Mænd at foretage sig noget som helst inden- eller udenlands, der kunde vorde Kongen, Dronningen, hans Mænd eller Børn til Skade <sup>2)</sup>). Derpaa rejste Kongen til Bisingsø, og Hertugerne til Nækkeby. Men faa Dage efter lod han dem atter tilsiige, ufortøvet at indfinde sig hos ham. De rovede ikke andet end at adlyde, uagtet de anede Uraad; Drottseten Arnbjørn Sigsteensson og en anden af Hertugens Mænd, Arvid Gotstavs-son, fandt det tryggest at udeblive. Kongen modtog dem høist unaadigt, og lod derpaa fire Klagepunkter oplæse imod dem, nemlig at de imod Kongens Forbud havde ladet Korn og Smør m. m. udføre af Landet, at de viiste et utaaleligt Hovmod og rede med beværnede Folk og i Selskab med Kongens Uvenner gjennem Landet, brydende Kongens Edsføre, at en af Hertugens Mænd havde givet Kongens Dørvogter et Drefigen, og at Hertugerne og deres Mænd, navnlig Matthias, altid vandt i Midderspil over Kongens Mænd, og derved tilføiede Kongen og hans Hof Tort. Kongen lod dem neppe engang komme til Orde, men rejste sig efter endt Dplæsning i Brede, bød dem at forsoje sig ud af Landet og tilstod dem kun Grid til Solens Nedgang. Saaledes lyder Niimkronikens Beretning <sup>3)</sup>, fremdeles visnok efter hvad der var almindeligt i Folkesmunde; men noget maa dog ogsaa her være overdrevet; det synes ikke rimeligt, at Kongen, der faa Dage forud saa strengt havde forbudt dem at forlade Landet, nu med eet netop skulde ville jage dem i Landflygtighed; det er ogsaa vist, at de endnu den 17de Mai vare i Sverige og beseglede et af Arnbjørn Drottsete og dennes Svoger udstedt Mageskiftebrev, hvori det endog heder at man vilde søge at erholde Kongens og

<sup>1)</sup> Niimkroniken S. 27 nævner intet om hvad Thorgils's Hensigt var med Indbydelsen, og den er dog her den egentlige kilde.

<sup>2)</sup> Dipl. Sv. 1426.

<sup>3)</sup> Niimkr. S. 28.

Thorgils Drottsfetes Stadfestelse derpaa: altsaa kan Kongen i det mindste da endnu ikke have lagt en saadan Unaadighed mod Hertugerne og deres Tilhængere for Dagen, som en Landsforviisning forudsætter. Snarere have Hertugerne, forbitrede over at være overlistede paa Krans, selv besluttet at forlade Landet og bryde det afstrungne Tilfagn. De begave sig, besynderligt nok, først til den danske Konge, tyende til ham om Hjælp, uagtet det synes, som om de paa Forhaand maatte have kunnet vide, at i det mindste Hertug Erik, den norske Konges tilkommende Svigersøn og Grev Jakobs Ven, ikke kunde være vel anseet hos Danekongen. De fandt ogsaa, som det lader, kun en kold Modtagelse ved hans Hof <sup>1)</sup>, medens derimod Kong Erik strax efter næsten med søgt Iver og Ofsentlighed sluttede sig til Kong Byrge, der imidlertid havde inddraget Hertugernes Gods og ved List sat sig i Besiddelse af Nykøpings Elot <sup>2)</sup>, og som ligeledes med Glæde synes at have benyttet Lejligheden til at lægge sin Hengivenhed for Danekongen for Dagen. I Juni 1304 holdt han et stort Rigsmøde i Faveredals <sup>3)</sup>, ej langt fra den hallandske Grændse, ved Knæred, og her indfandt sig ogsaa den danske Konge med sin Moder, Enkedronning Agnes, nu Grevinde i Holsteen, og sin Hustru, Dronning Ingeborg. Stedet var upaatvivleligt valgt for at Danekongen med Følge des lettere skulde kunne komme did; dette viser, at en Indbydelse eller Aftale maa være gaaet forud. Ogsaa den svenske Dronning, Danekongens Søster, fulgte med, og der herskede stor Jubel og Lyftighed. De forviste Hertuger opholdt sig der i Nærheden, vistnok indenfor den danske Grændse, da de under nærværende Omstændigheder ikke kunde vise sig for sin Broder <sup>4)</sup>. Hovedhensigten med Rigsmødet var at bekræfte den unge Magnus som Tronfølger og tildele ham Kongenavn, hvilket ogsaa skede, vistnok med al Højtidelighed. Men da det tillige heder at begge Konger thingede med hinanden, maa det ansees som

1) Ifølge Niimkr. skal han kun have sagt: „jeg kunde nok vide hvad eders Erønde var“; og der tilføjes, at han ej kunde være dem gunstigt stemt.

2) „Kongen fik Nykøping i sin Magt ved List og Evig efter Markens Raad“, heder det i den oven citerede Kronike fra 826—1415.

3) Saaledes (Fauværdal) kaldes Stedet i Hertugernes Brev af 14de Septbr. 1305 (Dipl. Sv. 1480). I Niimkr. staar Fagradaal. Guitfeldt (322) nævner Knæred som Stedet, men har en højst serviret Beretning om Mødet, hvor han lader Kongerne af Danmark og Norge komme sammen. Petrus Olai (Ser. r. D. I. 189), og de danske Annaler, der ende med 1317 (Ser. II. 175), nævne ogsaa Knæred, men have dog rigtigt „Kongen af Sverige“. Dette viser at Fagradaal er at søge i Nærheden af Knæred, ved den hallandske Grændse.

4) De vovede ikke at komme til Mødet, heder det i Niimkroniken, men de holdt sig i Nærheden for at lagttage Sagerens Gang.



vist at de indgik et formeligt Benskabsforbund mod Hertugerne og deres Venner. I det mindste kan Tractaterne til Solberg og Thyholm fra dette Djæblik anses for factist hævede.

Hertugerne, der formodentlig havde opholdt sig den længste Tid hos Grev Jakob i Halland, begave sig nu først til Kong Haakon i Norge og klagede sin Nød for ham, at deres Broder havde berøvet dem deres fedrene Arv og intet vilde give dem af Niget. „Men“, sagde Hertug Erik, „lever jeg kun eet Aar til, skal jeg nok komme ind i Niget, om jeg end ej kommer dette Sinde“. Kong Haakon sagde at de skulde være ham velkomne, og lovede om muligt at forlige dem med Broderen, men tilføjede, at hvis denne var saa uretfærdig at han søgte deres Undergang, skulde han nok hjælpe dem efter bedste Evne. Det hjalp ogsaa, heder det i Niimkrøniken, særdeles meget, at Dronningen, der var dem huld som en Moder, bad Kongen om at være dem god. Og derved lod den ellers saa forsigtige Konge, der ikke engang, som man tydeligt kan see, troede Erik til Bunds, sig denne Gang forlede til det uoverlagte, og, som det siden viiste sig, for ham selv og hele Norge skadelige Skridt, at forlene Hertug Erik med Kongehelle eller Ragnhildarholms Slot, og saa vidt man kan skjenne, endeel af det tilstedende Landdistrict, sandsynligviis hele Elvesyssel, thi det heder, at Hertug Erik forsynede Slottet rigeligt med Proviant for eet Aar, og tog saa meget af Landet som han vilde <sup>1)</sup>. Dette var ligesvem en fiendtlig Demonstration baade mod Dan-

<sup>1)</sup> Niimkrøniken, S. 29. Dens Ord lyde saaledes:

„Då kante han (Koningen) them ett hus och en stad;  
 (det halp och digert som drottningen bad,  
 at kungen skulle vara dem goder;  
 hon var dem huld som dera moder);  
 af landet swå mycket han wilde  
 tok hertug Erik den milde  
 och spisade (d. e. bespiiste, forsynede) huset det besta han gat (formaaede),  
 swå ett år han war orädder om mat;  
 det hus heter Niflaborg, den stad Konghella,  
 der er ej utan två milar emella  
 Bödessa och äter där,  
 swå ligger ett det andra när“.

Særligdes Ragnhildarholmens Slot kan komme til at hebe „Niflaborg“, er uvis; Benævnelser findes kun paa dette Sted. Snarest maa man antage at det er en fordærvet Udtale af Niflab'org, Niflaborg, d. e. „den store Borg“, og at dette har været den sædvanlige Benævnelse paa Bergen der i Egnen; der gives nemlig i Norge, især paa Øslandet, en Mængde Stedsnavne, sammensatte med Nifli-, der nu udtales „Nifle“- eller Nøfle-, som „Nøflegaarv“ i Sidanger (fordum „Mikligård“), Nøflevand, dog ogsaa stundom kaldet Nøflevand, paa Grændsen af Sandsver og Sten- dal, o. fl.

mark og mod Sverige, med hvilket sidste Rige man hidtil ej havde været i Krig. Det var en stiltiende Erklæring om, at Kong Haakon nu gjorde Hertug Eriks Sag til sin egen lige over for hans Broder. Niimkrøniken gjør udtrykkelig opmærksom paa, at Kongehelle Slot kun laa to Mile fra Ljodhuus, og lægger Kong Byrge, ved Underretningen om at Slottet var overladt til Hertugen, disse Ord i Munden: „det ligger os alt for nær, og jeg veed nok nu, hvorledes det vil gaa: de ville gjeffe Sverige og rende os hjem i vore Herberger“. Han lod ogsaa, formodentlig efter Thorgils Drottsetes Raad, strax paabegynde Opførelsen af et sterkt og fast Slot paa Gullbergsheid, for at kunne holde Hertugerne Stangen. Imidlertid viiste det sig, at han havde spaaet ganske rigtigt, thi med sine raske Mænd gjorde Hertugerne flere dristige Udfald; de overfaldt og fangede Lagmanden i Vestergotland, Benedict Algotsson, i hans eget Hjem; siden opbrændte de Ljodhuus, og trængte lige op i Dalsland, hvor de opførte en Skandse, som de kaldte Dalaborg, og hvortil de omboende Bønder, saa nodigt de vilde, maatte gjøre Pligt-Arbejde. Kong Byrge sendte en Skare, anført af 8 Middere, for at aflaste Magna = Bro og hindre Overgangen over Elven, men den kække Matthias Ketilmundsson vadede en Nat over med en udsøgt Trop, overfaldt de Kongelige paa den Gaard, hvor de havde sit Mattegvarter, og tog dem alle til Fange med ubetydeligt Tab. Da det var en alt for stor Plage for Landet at have Hertugerne liggende i Dalsland, lige ved Bøneren, med en Hær, især nu da Vintren nærmede sig, og Isen vilde gjøre de fleste Bænde farbare, beslattede Kong Byrge efter Thorgils Drottsetes Raad at gjøre en kraftig Anstrengelse for at faa dem bort. Han sendte, heder det, sine Breve om til alle Landskaber og udbød Folk, Middere og Bønder, for at møde ved Magnabro og siden belejre Dalaborg. Der samlede saaledes en Hær af 10000, eller efter en anden Angivelse 20000 Mand <sup>1)</sup>, af hvilke de fleste, som det synes, vare komne fra de østligere Egne, anførte af Drottseten, maaskee endog af Kongen selv, og havde haft en yderst mojsommelig Marsch gjennem Vermland. Hertugerne, der, som det synes, ej vare mandsterke nok til at binde an med en saa stor Hær, som den, der nu nærmede sig, ilede til Norge for at bede Kong Haakon om Bistand. Denne, som stod paa Rejssen til Bergen, hvor han agtede at tilbringe Julen, kunde neppe skaffe mange Folk til Beje, men han medgav dem, hvad han i en Hast kunde faa samlet, sandsynligviis af sine egne og de nærmeste Syselmænds Huustropper; dog var det neppe hans Mening, at de med denne ubetydelige Stykke skulde vove nogen Kamp mod den store svenske Hær:

<sup>1)</sup> Begge Læsemaader findes i Niimkrøniken.

han har aabenbart raadet dem til at søge Forlig og for at skaffe dem det paa saa taalelige Vilkaar som muligt medgivet dem hine Tropper, saavel som tvende Medlemmer af sit Raad, den erfarne Hr. Bjarne Ertingsøn og Hallvard Baat <sup>1)</sup>). Imidlertid var det hans Hensigt til Vaaren at foretage en større Udrustning, vel, som det sees, fornemmelig mod Danmark, men ogsaa for, om det skulde behøves, at true Sveakongen. Førend Hertug Erik forlod Oslo, lod Kongen ham (den 13de November) udstede en Forpligtelse til at holde alle de af Kongen til Mariakirkens Bedste trufne Bestemmelser, samt ogsaa, om Kongen skulde dø, at understøtte den Søn, han maatte efterlade, deri; heraf sees, at Kongen da endnu ikke ganske kan have opgivet Haabet om at faa en Søn. Meget muligt, at Hertugen ogsaa har maattet udstede en almindelig Forpligtelse til at bistaa denne, om han skulde blive fød og overleve Kongen. Hertugen havde nu vel gjerne tilstaaet hvad det skulde være, kun for at faa Hjælp. Hvor stor den Knibe var, hvori han befandt sig, sees endog deraf, at han i den Hast, hvormed han havde maattet ty til Kongen, ikke engang havde faaet sit ordentlige Segl med, men maatte befege hiin Forpligtelse med sit Secret eller mindre Segl <sup>2)</sup>). Det lader dog ikke til, at han fik Tropper samlet eller kom til Sverige førend efter Julen, thi ved Juletider skal Kong Byrge have begyndt at belejre Dalaborg og fik den indtaget, vistnok førend Hertugerne kom derhen. Det var saaledes nu det fornuftigste, disse kunde gjøre, at søge Forlig. Da Hertug Erik, heder det i Niimkrøniken, kun havde en halv Miils Vej til det Sted, hvor Kong Byrge laa, blev der aabnet Underhandlinger og et Forlig skal være sluttet mellem dem, hvorved Kongen atter tilstod dem sin Naade og deres Forleninger m. m. Dette forholder sig dog ikke ganske saaledes, thi der findes endnu et Uddrag af hvad der fra Hertugernes Side indrømmedes ved dette saakaldte Forlig, der sluttedes St. Sigfrids Dag, den 15de Februar 1305, paa Kolfeter i Dalbo Hered i Vermeland; dette fremstiller Hertugerne aabenbart som den indrømmende Part, medens der ikke tales om en eneste Forpligtelse fra Kongens Side <sup>3)</sup>). Her-

1) At disse medsendtes Hertugerne, sees af Kolfeterbrevet.

2) Dipl. Norv. II. 74.

3) Kolfeter-Erklæringen er kun opbevaret i Uddrag hos Huitfeldt, S. 326. Det er aabenbart, at den er kommen til det danske Archiv med de Documenter, Kong Byrge ved sin Flugt til Danmark medbragte. — I Fremstillingen af disse og de strax paafølgende Begivenheder hersker der saavel i de svenske som de norske Kilder nogen Ekjedesløshed og følgelig indbyrdes Uoverensstemmelse, der maa berigtiges efter diplomatarike Angivelser. Niimkrøniken fortæller i eet Stk, at Kongen samlede den store Hær, der tog Vejen gjennem Vermeland og mødte ved Agnabro, at Hertugerne da „vare redne til Norge“

tugerne erkjendte nemlig i Overvær af Biskopperne af Strengnes og Besteraas, Thorgils Drottsete og flere anseede Mænd, at de havde forset sig mod Kongen sin Broder; de underkastede sig Kongens Naade og forpligtede sig ved en Eed, der skulde aflægges af dem personligt og tillige af Matthias Ketilmundsson og Ivar Jonsen (vistnok den før nævnte Søn af Hr. Jon Raud) til at gjøre og at lade hvad deres

for at melde Kongen at „Huset var belagt“, at Kongen strax „samlede sin Magt“ og overgav den til Erik, som da drog afsted, stansede  $\frac{1}{2}$  Miils Vej fra det Sted, hvor Kongen laa, sluttede Ferlig, havde fremdeles Kongehelle, stod sig godt hos Kong Haakon og fik siden Vardberg; derpaa gaaes der umiddelbart over til Hertug Valdemars Skilsmisse og Thorgils Knutsens Fald; om Mødet paa Gullbergheld, Danehofet i Helsingborg og Freden til Seberg tales ikke et Ord. De visbytte Minoriters Kronike hos Fant Ser. I. 42 siger kort og godt for 1304, at Kongen fik Dalaborg, og for 1305, at Hertugerne kaldtes tilbage til Sverige. Den uanvgivne Kronike fra 826—1415, meddeelt baade hos Fant (50) og Langebek (Ser. I. 387), beretter for 1304 at Hertugerne byggede Dalaborg, og at Kongen efter Tilskyndelse af Thorgils belejrede den for at erobre den med sin hele Hær „omkring Jul“, at der siden, St. Sigfrids Dag 1305, oprettedes Enighed mellem Brederne og tillige sluttedes Forbund mellem Norges og Danmarks Konger, hvilket dog kort efter atter blev brudt. Derpaa gaaes over til Thorgils's Katastrofe. De isl. Annaler derimod melde intet om Krigsbegivenheder i 1304, men berette for 1305, at Kong Haakon drog afsted med 40000 Mand for at hjælpe sin Svoger (der staar ved Fjelskrift Magnús f. Mágsefni) med Sveafongen, men at de, da han kom, vare ferligte, at han paa Gullbergheld havde Møde og sluttede Ferlig med Sveafongen, at Danerne derpaa dræbte Hallvard Baat for ham med 60 Mand, og at der sluttedes Bred mellem ham og Danfongen. Man seer tydeligt, at de norske og de svenske Kilder berette forskellige Begivenheder, i Forhold til hvad der mest interesserede Fortælleren, og at de have rykket dem ind paa hinanden, med Udeladelse af det Mellemliggende. Saaledes er det allerede af Ordene selv klart, at det Tog med 40000 Mand, Kong Haakon siges at have feretaget mod Sveafongen, ikke kan være det samme, som den Understøttelse, han om Vintren gav Hertugerne, og at saaledes og det Ferlig, der havde fundet Sted mellem dem og Kongen strax før Haakens Ankomst til Gullbergheld, maa have været et andet end det til Kolfeter. Her maa altsaa, som sagt, Medstykker hjælpe til at bringe Orden. Af Hertugens oven anførte Løfte, udstedt til Kongen i Oslo den 13de November, sees det, at Erik og Valdemar allerede da i Hast havde begivet sig til ham for at bede ham om Hjelp. Men den 13de December fandt vi Kongen i Bergen (Dipl. Norv. IV. 58, hvor han altsaa har tilbragt Julen, og hverken Hertugerne dog ikke kunne have fulgt ham; han har da sandsynligvis overdraget til Vjarne Selingsen og Hallvard Baat at træffe de nødvendige Foranstaltninger til at flaffe dem den Hjelp, der efter Omstændighederne kunde kræves, og som ej kan have været stor. Den 14de December maa den svenske Hær være kommen til Vermeland, da man fra denne Dag har et Brev, vistnok uden Sted, men udfærdiget af Thorgils Knutsen og Vermelands Lagmand i Hering (Dipl. Sv. No. 1447). Derimod er det vel yderst tvivlsomt, om Kongen selv endog var tilstede. (Dipl. Sv. meddelelser som No. 1450 et Brev, udstedt af ham og beseglet af Marsken i Nyskeping 30te Decbr. 1304, men det er tydeligt nok, at dette Brev

Broder Kongen paalagde dem til Bød for deres Forseelser, undtagen at de ikke skulde nødes til at føre nogen Krig mod Norges Konge, hvormod de heller ikke maatte understøtte denne mod Kongen af Danmark. De skulde være Kongen, Dronningen og deres Børn troe til al lovlig Tjeneste, erkjende Junker Magnus, som nu var udvalgt, for sin lovlige Konge, og efter hans Død den ældste af Kong Byrges Søner, for saa vidt nogen af dem var i Live. De skulde ikke tilføje

tilføjer 1303, idet nemlig Aaret regnes fra 25de Decbr., og er udstedt under et Inlebefog hos Hertug Erik, førend det endnu var kommet til Giendtligheder mellem Brødrene: Thergils kunde ikke belejre Dalaberg ved Juul og endda være i Nykeping 30te Decbr. samme Aar). At det saakaldte Forlig i Kolfeter sluttedes den 15de Febr., maa ansees sikkert, men at Kronikens Udtryk „tillige (simul) sluttedes der Fred mellem Norge og Danmark“ o. s. v. ej skal forstaaes bogstaveligt, sees allerede af hvad de isl. Annaler meddele. At Grev Jakob afstod Nordre-Halland til Kongen i Lunsberg den 8de Marts, sees af Brevet desangaaende. Men vist er det og, at Kong Haakons Udrustning af de 40000 Mand baade maa have medtaget meget lang Tid, og at den mere gjaldt Danmark end Sverige. At Kongen af Danmark i 1304 udfrey Kogger af hele Riget og om Vintren angreb de hallandske Slotte, fortælles i de paalidelige esvenske Annaler (Scr. r. D. I. 250) efter at Dronning Agnes's Død, der indtraf 29de Sept., er omtalt, og da Grev Jakob netop nævner det paagaende eller stedfindende (instans) Angreb paa sine Slotte, er det altsaa aabenbart, at det danske Tog har fundet Sted i Febr., og at saaledes dette nærmest har fremkaldt Kong Haakons Winterrejse til Lunsberg og store Udrustninger. Det vil af de nedenfor bererte Breve sees, at Kong Haakon forblev i Lunsberg lige til efter 27de Juli; at han ikke i Mellemtiden kan have haft Mødet med Kong Byrge, sees deraf, at denne den 28de Marts var i Strengnes (Dipl. Sv. 1454), og den 29de Juni i Stockholm (steds 1471); saa tidligt som i April kan dog ikke Kongen være dragen ud; desuden er det klart, at hans Tog til Danmark dannede en umiddelbar Fortsættelse af hans Tog til Gullbergsøehed, og da Danehofet i Helsingborg, der fandt Sted før Fredsslutningen til Seberg, altsaa medens Kong Haakon laa med sin Flaade i Danmark, holdtes omkring den 8de Septbr., er det klart, at Toget stede i August. Det Forlig mellem Kong Byrge og Hertugerne, han ved sin Ankomst til Gullbergsøehed fandt afsluttet, maa altsaa have været et nyt eller rettere det første virkelige Forlig, thi egentlig maatte Forbrivningen til Kolfeter allerede være brudt derved at Hertugen havde ladet sig forlene med Halland; den blev vel ikke engang nogenstunde besvoren. At Danehofet i Helsingborg, hvis Datum Huittfeldt ikke angiver, holdtes i Septbr., er beviist af Suhm, XI. 490 fig., og sees desuden af Hertugerens Brev fra Herrisvadsloster af 14te Septbr.; at Danehofet holdtes før Freden til Seberg, sees af Kong Haakens Klagebrev af 2den Mai 1307, hvorefter mere nedenfor. Da nu Kong Erik af Danmark den 22de Septbr. endnu var i Lund (Dipl. Sv. 1481), og Kong Haakon derimod den 10de Decbr. i Bergen (Dipl. Norv. III. 61), er det tydeligt, at Freden sluttedes i Decbr., thi saa seent som i November er det ikke rimeligt at Kongen laa ude til Skibs. Han har da fort efter sin Ankomst til Bergen meldt Raadet, hvorledes han havde indrettet det med Dronningens Medgift, som Byrge Witflav under hans Ophold i Danmark maa have udbetalt ham.

Thorgils Knutsſen eller nogen anden af Kongens Mænd i eller udenfor Naadet nogen Skade, fordi de i Krigen havde ſtaaet Kongen bi. De ſkulde inden St. Hansdag ſkaffe den danſke Kong Eriks, den norſke Kong Haakons og den holſteenſke Grev Gerhards Borgen for, at de her givne Lofter ſkulde holdes; brode de dem (med mindre de aabenbart bleve tvungne dertil), ſkulde diſſe tre Herrer hverken hjelpe dem eller modtage dem i ſine Lande. Endelig underkaſtede de ſig den ſvenſke Gejſtligheds Bann, om de brode dette Forlig, der blev medbeſeglet af Bjarne Erlingsſon, Hallvard Baat, Matthias Ketilmundſſon og Ivar <sup>1)</sup>. Muligt, at Kongen eller Thorgils Marſk paa hans Begne igjen udfødte et Brev med Tilſagn af ſaadant Indhold ſom det nys anførte til dem, og at dette Brev ikke er opbevaret; men det ſandſynligſte er dog, at dette ikke ſkede, og at Niimkroniken her kun under eet har omtalt Forliget, ſaaledes ſom dette tilſidſt kom iſtand. Havde Kongen ſtrar taget dem til Naade, vilde de vel ogſaa ſtrar have taget deres ſvenſke Leen i Beſiddelſe. Men da dette ikke ſkede, er det tydeligt, at Kongen, der for Djeblicket havde Magten paa ſin Side, i det højeſte kun har givet et yderſt betinget og maafkee endog blot mundtligt Loſte om at ville tage dem til Naade, naar den i Brevet æſkede Borgen var tilvejebragt, ja at maafkee alt, hvad han tilſtod dem mod hine Lofter, kun var ubindret Tilbagetog til Norge, og at de, ude af Stand til at udrette noget mod hans Overmagt, maatte priſe ſig lykkelige ved at ſlippe for at falde i hans Bold, hvilket de kanſkee neppe engang havde undgaaet, om ej de norſke Herrer havde været tilſtede, hvorhos vel og Thorgils, i Betragtning af at Hertug Waldemar var hans Svigersøn, ej vilde lade det komme til det yderſte. Nogen perſonlig Sammenkomſt mellem Brodrene ſynes aldeles ikke at have fundet Sted.

Hvorledes Hertugerne inden St. Hansdag ſkulde kunne ſkaffe baade den danſke og den norſke Konges Borgen for deres fremtidige gode Opførelſe, ſynes ellers nu at maatte være en Gaade, da Krigen mellem Norge og Danmark juſt ſtod i Begreb med at begynde paany, ja for ſaa vidt allerede kunde ſiges at være begyndt, ſom Danekongen, der juſt nu ved Hertug Erik Knutsſons Dod <sup>2)</sup> havde gjenforenet Søndre-Hal-land med Kronen og derved maatte føle ſig dobbelt opfordret til at gjøre en Ende paa de idelige Fejder og Overtog, Grev Jakob og hans Venner ſkulde have foretaget ind i dette Landſkab, endnu om Vintren, efter

<sup>1)</sup> Ivar forekommer i andre Breve af Hertugen ſom Ivar Jønſon, og det kan neppe betvivles, at han var Jon Rauds Son og en af de flere unge Nordmænd, der ſtode i Hertugens Tjeneste.

<sup>2)</sup> Scr. r. D. I. 189, VI. 222.

forudganget Udbud af Kogger over det hele Nige, gjorde et Tog til Nordre-Halland og belejrede begge dets Slotte. Vel fik han dem ikke i sin Magt og maatte, som det synes, vende tilbage med usorrettet Sag, men da det var at forudsee, at han til Vaaren vilde fornøye Angrebet med større Kraft, befandt Grev Jakob sig dog i den yderste Forlegenhed og trøede som sedvanligt til Kong Haakon om Hjelp. Denne maa ogsaa have fundet sig opfordret til at skaffe usortøvet Hjelp, da vi allerede i Begyndelsen af Marts finde ham i Tunsberg, hvorhen han saaledes endnu i Februar eller maaskee Januar maa have begivet sig fra Bergen, for snarest muligt at faa en Flaade samlet; men det gjaldt ogsaa nu ej alene at sikre Grev Jakob, men og at staa Hertugerne bi. Hertug Erik fik nu ret Lejlighed til at lægge sin fuldendte Statsklogskab for Dagen, idet han benyttede sig af Omstændigheder, der for den almindelige Betragter maatte synes heel ubeldige for ham, til at vinde Fordele, der bragte ham hans Maal med Kæmpefærd nærmere. Hertugen, fortæller Niimkrøniken, stod nu saa godt anskreven hos Kongen, at denne intet negtede, af hvad han bad ham om; engang da Kongen just var i godt Lune, ytrede han saaledes, at om han kunde blive forlenet med Bardberg (og som en Følge deraf med Nordre-Halland), da vilde det være ham særdeles tjenligt. Kongen skal dertil have svaret, at hvis man kunde faa Grev Jakob til at afftaa det for Penge, skulde han selv fra sin Side intet have derimod. Hvor vidt nu Samtalen just faldt saaledes, eller Kongen havde en saa ubetinget Hengivenhed for Hertug Erik, faar staa ved sit Verd, men vist er det, at han virkelig gjorde Udvej til at skaffe ham Nordre-Halland. Dette lader sig ogsaa simpelt hen forklare deraf, at han under enhver Omstændighed, og især nu, da Krigen med Danmark forestod, ikke kunde være tjent med at Nordre-Halland med dets Slotte faldt i Danekongens Vold; men dette vilde blive Tilfældet, da Grev Jakob, som man maa antage, virkelig ikke saa sig i Stand til at forsvare det. Her maatte saaledes Kong Haakon skaffe Hjelp, og det nemmeste var da at overdrage Landskabet med dets Slotte til Hertug Erik, der allerede havde Kongebelle i Forlening og derved lettest og kraftigst kunde yde det fornødne Vern. Desuden havde Kongen, som vi erfare, den bestemte Plan, ganske at forene Nordre-Halland med Norge, og dertil maatte dets Overdragelse til Hertug Erik, hvis Søn med Tiden skulde blive Norges Konge, aabne den bedste Udsigt. Transactionen med Grev Jakob viser aabenbart, i hvilken Nød denne har været stedt, og hvor mislig hans økonomiske Forfatning maa have været <sup>1)</sup>. Den Sum, hvormed han foreløbigt lod sig affinde, be-

<sup>1)</sup> Dette antyder ogsaa Niimkrøniken paa det foransorte Sted, skjønt den rigtig nok allfor tidligt nævner „at han hverken havde Borge eller Land“.

løb sig til 2000 Mkr. Sterling, og disse skulde han ikke engang have selv, men Kong Haakon lovede under hans Caution at laane dem til Hertug Baldemar i Sønderjylland. Formodentlig har Grev Jakob saaledes været i Gjæld eller andre Forpligtelser til denne. Muligt og, at Udredelses-Maaften gjorde denne Form bekvemst, thi Kong Haakon skaffede Pengene til Beje ved at give Anviisning paa Dronning Euphemias Medgift, 3000 Mkr. Solv, kolsst Begt, der først ved denne Lejlighed udrededes af Fyrst Bitslav den yngre <sup>1)</sup>, nemlig saaledes, at denne umiddelbart udbetalte til Hertug Baldemar de 2000 Mkr. brendt og kun det øvrige til Kong Haakon. Formodentlig har Hertug Baldemar allerede skyldet Bitslav det meste, saa at Transactionen for største Delen har kunnet stee ved Liquidationer. Kun for det Tilfælde at alt gik godt og Kongen ved Krigens Ende beholdt Grevskabet, skulde en yderligere Godtgjørelse udredes til Greven, efter sex Mænds Skjon. Hans Afstaaelsesbrev, dateret Tunsberg den 8de Marts 1305, lyder omtrent saaledes: „I Betragtning af de mange og herlige Velgjerninger, vi og Vore ofte have nydt af højsalig Kong Erik og Kong Haakon, der nu regjerer, bestaaende saavel i at forsvare vort Grevskab og vort Jordegods mod Danekongen og hans Mænd, med Krigshær og store Bekostninger, i at opbygge Borgene Hunebals og Bardberg, og med stort Bryderi og betydelig Bekostning for sig og Sine oftere at begive sig til Møde med Danekongen for at underhandle for os, som i at overlade Hertugen af Sønderjylland under vor Caution i rede Penge 2000 Mkr. Sterling, samt i oftere at vise os andre Tjenester og paa mange Maader at hjælpe os i vor Nød og Trang, overdrage vi i Erkjendtlighed for alle disse Velgjerninger, samt i Særdeleshed fordi vi ved det nu stedfindende Angreb af Danekongen paa vore Slotte og Indfald i vort Grevskab ikke formaa med egne Kræfter at gjøre Modstand samt forsvare samme Slotte og de i dem værende Folk, samme vort Grevskab Halland med fuld Ret og med alle dets Slotte o. s. v. til Norges Konge som fuld Ejendom og Besiddelse, for herefter stedse at forblive under ham, hans Efterfølgere og den norske Krone, og have vi skjødet samme Herr Konge bemeldte Grevskab efter vedtagen Skik, villende at samme Grevskab med dets Slotte, Godser o. s. v. herefter skulle ejes, besiddes og støres i hans Navn. Vi love derhos ærligen ved højtideligt Tilfagn, at vi tviligen skulle overholde alt dette og aldrig handle derimod i Død eller Gjering, underkastende os og vore Børn bemeldte Herre Konges Naade,

<sup>1)</sup> At det er Bitslav den yngre, som her menes, og ikke, som flere have antaget, den ældre, vil af det allerede anførte, og af hvad der nedenfor meddeles, være klart.



om han, hvis det lykkedes ham enten ad Underhandlingernes Vej eller paa anden Maade at beholde Grevskabet, da vil betænke os og vore Børn, i Forhold til den forestaaende Krigs mere eller mindre heldige Udfald, og saaledes som ser af de ypperste Nordmænd, hvilke vi vælge, for saa vidt Kongen imidlertid skulde afgaa ved Døden, bestemme Erstatningen for samme Grevskab, efter som de ville svare for den højeste Dommer. Men hvis vor Herre, Norges Konge, fuldstændigt faar de omtalte 2000 Mkr. tilbagebetalte med Renter, Udlæg o. s. v. af Hertugen i Sønderjælland, skulle vi være fri for den oven nævnte Cautions-Forpligtelse<sup>1)</sup>. Dette var nu for Nesten et saa fiendtligt Skridt mod Kongen af Danmark som muligt, da Grev Jakob var hans Vasall og saaledes ej berettiget til at afhænde Besiddelsen af Halland, i det mindste ikke uden hans Samtykke og aller mindst til hans Fiende, men Daandet, som knyttede Grev Jakob til Danmark, var egentlig allerede overskaaet ved Fredsøstedsdommen i 1287, og det var kun ved at give sig under norsk Beskyttelse, at han havde formaaet at beholde Grevskabet, der egentlig skulde være forbrudt. Men Kong Haakon befandt sig ogsaa for Ojeblikket paa Krigsfod med Danmark. Umiddelbart derefter, som det synes, forenede Kongen Hertug Erik med Nordre-Halland og dets Slotte, af hvilke det nye Vardberg, som det sydligste og et Slags Grændsefæstning mod Danmark, nu tillige var det vigtigste. Det var saaledes virkelig lykkets Hertug Erik at erhverve sig Besiddelser, uafhængige af Sveriges Krone, netop paa det Sted, hvor han kunde virke med størst Eftertryk, ej alene mod Sverige, men ogsaa, om det gjaldt, mod de to andre Næder. Men det er ogsaa klart, at han herved ligesom havde taget Parti med Norges Konge og derved overtraadt den ham ved Artiklerne til Koffeter paalagte Forpligtelse at holde sig neutral. Derved var altsaa dette Forlig, om det kunde fortjene dette Navn, hævet. Sandsynligviis havde Hertugerne heller ikke afslagt den foreskrevne Sed, lige saa lidt som den æskede Caution endnu kunde være præsteret. Forholdet mellem dem og Broderen maatte saaledes endnu være det samme, som hidtil.

Kong Haakon gjorde imidlertid vældige Udrustninger, der dog krævede sin Tid, hvor meget han end vistnok paaadrev dem. Den 31te Mai finde vi ham fremdeles i Tunsberg, saa beskæftiget med Forberedelserne til Toget, at han ikke engang havde Tid til at gennemlæse en ham forelagt Overenskomst om de kirkelige Afgifters Udelse i Jemteland (hvorom nedenfor), men kun bekræftede den indtil Videre, saadan som den var<sup>2)</sup>.

<sup>1)</sup> Trykt efter Originalen i Dipl. Norv. III. 60.

<sup>2)</sup> Dipl. Sv. No. 1754. „Da vi for Ojeblikket, formedelst alt for megen Travlhed i Rigets nepfættelige Anliggender, ej saa gjennemgaaet de Sager, I have

Formodentlig var det vel og især for at skaffe Pengehjælp til Toget, at Alf paa Kroken afferdigeedes i sin sidste uheldige Sendelse til Island, hvorom der ovenfor er talt. Den 23de Juni var Kongen ligesledes i Lunsberg og havde da endog bedre Tid, siden han den Dag udstedte den store Nætterbod for Island, hvorom der ovenfor er talt. Ja endog den 27de Juli finde vi ham der, underhandlende med Borgerne af Staden Kampen, fornyende den Forening, som Kong Erik tidligere havde indgaaet med dem i Bergen og stadfestende samt udvidende deres Friheder <sup>1)</sup>. Der maa saaledes have indtruffet Omstændigheder, som gjorde, at Kongen enten ikke kunde komme affted før eller ikke fandt det nødvendigt at skynde sig saa meget. Saa vidt man kan see, blev der heller ikke i den Tid noget Fiendskaber fra svensk eller dansk Side, maaskee netop fordi Hertug Erik som Herre til Kongeballe, Huncbals <sup>2)</sup> og Wardberg indtog en saa ærefrygtindgydende Stilling, at man ikke vovede at binde an med ham. Dog maa det anses for vist, at hans Broder Kong Børge under disse Omstændigheder tænkte paa at fornye Fiendskaberne, siden vi erfare, at han begav sig til Egnen ved Gota-Elven, og at Kong Haakons første Bevægelse var rettet mod ham. Harde Kong Haakons Udrustninger varede længe, saa vare de ogsaa desto eftertryffeliger; da han omsider stak i Søen med sin Flaade, havde han ikke mindre end 40000 Mand <sup>3)</sup>, og med denne Hær stjernede han, som sagt, først mod Sveakongen. Hans Hensigt var dog neppe formeligt at bekriige denne, men kun at bringe et endeligt Forlig mellem ham og Hertugerne til Beje paa Vilkaar, hvormed disse kunde være tjente. Begge Konger havde ogsaa en Sammenkomst paa Gullbergsheid, hvor sandsynligviis ogsaa Hertugerne vare tilstede, og hvor det er vist, at et Forlig blev sluttet. Det maa endog antages, at en Sammenkomst allerede før Kong Haakons Ankomst havde fundet Sted mellem Hertugerne og Kong Børge og at det allerede var kommet til foreløbigt Forlig mellem dem <sup>4)</sup>. Forligsdocu-

---

andraget for os, befale vi herved, at I indtil videre skulle iagttage disse Bestemmelser" o. s. v.

<sup>1)</sup> Euhm, XI. 892—894. Kampens Borgere havde tilskrevet ham den 23de Juni, s. 891. De vidste formodentlig, at Kongen vilde blive endnu en Stund i Lunsberg.

<sup>2)</sup> Det tørde dog maaskee være tvivlsomt, om Hertugen ogsaa til Huncbals. Udtrykkeligt siges intet derom.

<sup>3)</sup> Dette siges saa bestemt og eensstemmigt i de isl. Annaler, at man ej kan betvivle Rigtigheden deraf.

<sup>4)</sup> Det heder nemlig, s. v., i de isl. Annaler, at Kong Haakon ved sin Ankomst allerede fandt Kong Børge og hans Brødre sletlige, og her kan der, som sagt, ej siges til Kolfeter-Artiklerne.

mentet habes ikke, men man kan dog ikke tvivle paa, og erfarer desuden af det følgende, at Kongen maa have forbundet sig til at tage dem til Naade igjen og tilbagegive dem deres Forleninger, hvorimod de Betingelser, Hertugerne maatte underkaste sig, paa det nærmeste maa have været de samme som de, der nævntes i Kolfeterbrevet, navnlig, hvad Anerkjendelsen af Junker Magnus's Valg og Forpligtelsen til streng Neutralitet betrefser. Det er endog et Spørgsmaal, om ikke Kong Haakon tog dette noget ilde op og allerede heri saa det første mistænkelige Tegn til, at Hertugen kun havde sin egen Fordeel for Øje. Det er tydeligt, at deres Veje fra dette Øjeblik af længe vare forskjellige, og at en vis Kulde maa være indtraadt mellem dem. Krigen med Danmark kan kun have været meget kortvarig, thi Krigsføretagerne kunne ej have begyndt førend midt i August, og allerede først i September vare Underhandlinger aabnede. Alt hvad man veed af de forefaldne Krigsbegivenheder, er, at Danerne dræbte den nys omtalte Hallvard Baat med 60 Mand, formodentlig ved et Overfald. Man skulde næsten formode, at Kong Byrge er optraadt som Megler, og at en foreløbig Stilstand strax er kommen i Stand, saa at hiin Begivenhed med Hallvard Baat kun har været et Ulykkestilsælde, forarsaget ved at enten han selv eller de, der dræbte ham, vare uvidende om at Stilstanden var indgaaet. Thi til en af de første Dage i September, sandsynligviis den 8de, sammenkaldte Danekongen et almindeligt Danehof i **Helsingborg**, og lod dertil indstevne alle de Landsflygtige, der, som den norske Konge paastod, vare uskyldige i hans Faders Drab, for at de lovligt kunde bevise sin Uskyld, tilfikkende dem i dette Øjemed fuldständig Grid, og Kong Haakon lod, som han selv senere skriftligen berettede, de Indstevnte begive sig derhen: alt saa maa Underhandlinger have været indledede og midlertidig Stilstand været sluttet. Formodentlig har Kong Haakon da ligget med den norske Flaade i Drefund. De svenske Hertuger vare ogsaa i Nærheden, dog ej i Følge med Kongen, thi fra Herrisvads Kloster i Skaane gavede den 14de September sin Erklæring, at de samtykkede i den Beslutning paa Mødet i Faveredal, hvorved Magnus, Byrges Søn, udvalgtes til Sveriges Konge og fik Kongetitel, at de herved lovede ham Troskab og Tjeneste som deres rette Herre, og at de, hvis han døde, altid i hans Sted skulde vælge til Konge den ældste af Kong Byrges Søner, saa længe nogen af dem levede <sup>1)</sup>. Dette var netop en saadan Erklæring, som allerede ved Kolfeter var dem afæstet. Muligt, at Danekongen, saavel som Grev Gerhard, der ogsaa var tilstede, nu havde givet den forlangte Forsikring for dem, thi fra dette Øjeblik af kan man sige, at Freden

<sup>1)</sup> Dipl. Sv. No. 1480.

og Enigheden nogenledes var gjenoprettet mellem Hertugerne og deres kongelige Broder, eller rettere, at denne fra sin Side havde taget dem til Naade. Den danske Konge maa endog, i det mindste midlertidigt, have anerkjendt deres Besiddelse af Nordre-Halland, og modtaget deres Hylдинг for dette, thi de sad tilligemed Hertug Christopher, Biskopperne, Grev Gerhard og mange andre Herrer som Bisiddere i den Naadsforsamling, for hvilken Dommen nu blev affagt over de Indstevnte, og til en saadan Naadsforsamling kunde Hertugerne neppe have Udgang uden som danske Vasaller; det har vel været en af de Betingelser, den kloge Hertug Erik opstillede ved Forliget med sin Broder, at denne skulde udvirke ham den danske Konges Anerkjendelse af hans Herredomme over Nordre-Halland, hvoraf fulgte at han afslagde Danekongen Hylдинг som Leensherre. Derved blev han desuden saa meget mere uafhængig af den norske Konge, der dog atter heri maatte see en mistænkelig Demonstration. For et Syns Skuld er da og en Deel af Lenet overdraget til Baldemar, eller det er, efter en ved slige Lejligheder ofte forekommende Skik, overdraget til deres „samlæde Haand“ <sup>1)</sup>. Den Rettergang, der fandt Sted paa Danehofet, beskrives i Domsacten selv saaledes <sup>2)</sup>. Kong Erik fremstod, klagede over sin Faders Drab, og nævnte Grev Jakob, Marsk Stig, Mikolas Hallandsfar, Peter Pors, Peter Jakobsøn, Mikolas Knutsøn, Hake Hake, Rane Jonsøn og Arvid Benedictsøn som hans Drabsmænd; men uagtet de allerede vare lovligen domsfældte derfor, tillod han dog af særdeles Naade, og formedelst fyrstelig (d. e. Kong Haakons) Forbon, dem af disse, som troede at kunne fralægge sig Skylden, at komme frem og føre sine lovlige Beviser, bydende de opnævnte Dommere (sandsynligviis som forrige Gang 27 Riddere) at ransage Bevislighederne og domme og sverge efter Samvittighed, hvo der var skyldig og hvo ikke. Og efter behørig Naadslagning erklærede Dommernerne, svergende paa Evangeliet, at alle de af Kongen nævnte Mænd vare skyldige i Drabet. I hele Forsamlingen, heder det, var der ingen som protesterede, uden Peter Jakobsøn, der saaledes maa have fortroestet sig til Gviden, og nogle af de Anklagedes Børn, for hvilke Faren ved at fremmøde personligt maatte være mindre. Kong Haakon paastod derimod senere, at de Indstevnte ikke vare blevne redeligt behandlede; man havde ikke budt

<sup>1)</sup> Euhm (XI. 491) har vist ganske Ret, naar han antager at Udsagnet i Aretollen af 1317: „Sveriges Hertuger Erik og Baldemar hyldebe Danekongen“ her rigtigst er henført til 1302 og bør henføres til 1305; thi i 1302, sereud Hertugerne havde faaet Besiddelse, og Baldemar Hertugotitel, kunde der ei engang være Tale om nogen Hylдинг.

<sup>2)</sup> Huitfeldt S. 328.

dem den Lov, der gjaldt i Norge, Danmark eller andre Lande, og trods Lejdet havde man lagt Anslag mod deres Liv, saa at flere ikke engang vovede at begive sig til Mødet; de, som dog indfandt sig, fik ikke fremført deres Beviisligheder, da Kongen strax opnævnte Mænd, der paafvore dem alle de Beskyldninger, han opstillede; de saa da, heder det, ingen anden Udvej end at appellere til Paven og henstøde Sagen til hans Dom. Dette er formodentlig skeet, skjønt det er vanskeligt at sige, med hvad Retsbjemmel det skede. Hermed blev dog ikke Stilstanden hævet eller Underhandlingerne afbrudte, thi Kong Haakon, der oprigtigt ønskede Fred, og som formodentlig allerede længe havde stundet efter en Lejlighed til med nogenlunde Anstændighed at kunne skaffe sig de Fredløse, der maatte være ham heel besværlige Gjester, af Halsen, sejede sig for saa vidt efter Dommen, som han virkelig viiste dem fra sig <sup>1)</sup>. Hvor de toge sit Ophold, siges ikke, men efter al Sandfærlighed og enkelte Antydninger maa det have været paa det eenomme **Hjelm** <sup>2)</sup>. Formodentlig var det ogsaa under dette sit Ophold i de danske Farvande, at Kongen havde en Sammenkomst med Kyrst Vitoslav og at denne udredede Medgiften paa oven anførte Maade. Og nu var der ikke længer noget i Vejen for Fredens Afslutning. Den sluttedes paa det kongelige Slot **Søborg** i Nordsjælland, formodentlig i October <sup>3)</sup>. Desværre haves heller ikke det derover oprettede Document, saa at Betingelserne ikke nøje kjendes; den blev nemlig efter saa kort Tids Forløb brudt, at dens Bestemmelser neppe ansaaes Umagen verd at erindre. Saa meget er vist, at den sluttedes paa ti Mar, men, som man maa formode, med det udtrykkelige Tillæg, at den da, hvis intet nyt var kommet i Vejen, skulde fornyes, og saa fremdeles <sup>4)</sup>. Det maa have været bestemt, at hvert Niges Indbyggere frit skulde kunne besøge det andet og handle der, og at man ingen Skade skulde tilføje hinanden. Og endelig maa Danekongen udtrykkeligt have lovet Kong Haakon at udrede ham det, der endnu stod tilbage af hans Mødrenegods, thi dette var jo egentlig fremdeles Krigens Ho-

<sup>1)</sup> Alt ifølge Kongens Brev af 2den Mai 1307.

<sup>2)</sup> Dette maa man slutte deels deraf, at Kong Erik kort efter gjorde et Udelæggelsestog mod Hjelm; deels deraf at de Utilsærligheder, Danekongen senere paastod at Grev Jakob med Følge havde øvet under denne Stilstand, sees for en stor Deel at have fundet Sted i Nærheden af Hjelm, som ved Samsø, ved Fynshoved, i Veltet, ved Nørhøns, o. s. v. Se Suhm XI. 584.

<sup>3)</sup> Søborg som Stedet for Freden nævnes kun i Kong Eriks Klagebrev af 1307 eller 1308, se Suhm XI. 583.

<sup>4)</sup> Kong Erik siger i sit Klagebrev kun „paa 10 Mar“, Kong Haakon derimod i Brevet af 2den Mai 1307 „evindeligen“. Formodentlig er dette saaledes at forstaa, som her angives. Freds slutninger indgives i disse Tider egentlig kun paa visse Mar.

vedgjenstand. End videre maa vel Fredsslutningen have indeholdt en Artikel om Nordre-Halland, men da Hertugerne allerede havde taget det til Leen af Danekongen, er det vanskeligt at vide, hvor vidt nogen Ret dertil ogsaa forbeholdtes den norske Konge. Endelig synes det, som om Danekongen har lovet at lade de Fredløse i No, hvis de opførte sig ordentligt; Kong Haakon kunde ikke anstændigtviis ganske lade dem i Stikken <sup>1)</sup>).

Da denne vigtige Sag saaledes var afgjort, vendte Kongen tilbage, affledigede formodentlig, som sedvanligt, sin Flaade ved Tunsberg og begav sig derpaa til Bergen, hvor han tilbragte hele Vintren og en Deel af Vaaren <sup>2)</sup>. Kort efter Ankomsten til Bergen, hvor han foresandt Erkebiskoppen, som var kommen did i Anledning af tvende nye Biskops-Indvielser, bekendtgjorde Kongen i hans, fire Biskoppers, Cantilerens, den throndhjemfle Chorsbroder Salomon Thoraldsøns og ni verdslige Herrer's Nærværelse, at han nu af Fyrst Vitoslav havde faaet Dronningens Medgift udbetalt, saaledes at Fyrsten efter hans egen Foranstaltning umiddelbart udredede de 2000 Mkr. deraf til Hertug Balde-mar, saaledes som ovenfor nævnt. Ved denne Lejlighed fornyede og stadfæstede ogsaa Kongen sin tidligere Bestemmelse af Dronningens Til-gjof eller Livgeding, Bygdo med Tilbehoer og dertil ti Hundrede Mer-kers Indtægt af hans Bisore paa de Steder, han nærmere skulde specificere, efter som det maatte være hende bekvemlest, hvorhos alle de serten Herrer udtrykkeligt lovede, at de ubrodeligt skulde overholde dette og hjælpe Dronningen saavel heri som i alt andet, der kunde være hende til Gavn og Ære <sup>3)</sup>. En af disse Herrer var, merkeligt nok, Hr. Bjarne Lodinsøn, der saaledes ej alene var sat paa fri Fod — dette stede allerede førend Magnhildarholmens Slot overdroges til Hertug Erik <sup>4)</sup> — men ogsaa atter, i det mindste tilsyneladende, havde vundet Kongens fuldkomne Tillid og Naade. Thi man kan neppe tvivle paa at alle de her nævnte verdslige Herrer vare Medlemmer af Naadet,

<sup>1)</sup> Da Kong Haakon senere nævner Angrebet paa Hjelm som et Brud paa et af Danekongen ved Fredstractaten udtrykkeligt givet Løfte, maa man slutte, at han har forpligtet sig til at lade dem i Fred eller overhoved ikke angribe Kongens Mand eller Slotte. Men her kom det da igjen an paa, hvor vidt Danekongen erkjendte Kong Haakons Ret til Hjelm. At han ej erkjendte den, eller at han ansaa sin Forpligtelse havet ved de Fredløses Uilberlighed, er aabenbart.

<sup>2)</sup> Han var endnu i Bergen den 12te April 1306, Dipl. Norv. III. 64.

<sup>3)</sup> Dipl. Norv. III. 64.

<sup>4)</sup> Han udstedte nemlig allerede 1ste Mai 1304, formodentlig under Kongens Dyhold der, et Brev fra Bergen sammen med Cantiler Aste og Snare Aflak-søn, hvori de bevidnede at to Chorsbrodre fra Stavanger havde fremskillet den til Biskop i Stavanger nys valgte Ketil for Erkebiskoppen til Genfir-mation, Dipl. Norv. II. 73.

og at det derfor netop var Kongen magtpaaliggende at erholde deres udtryffelige Tilfagn om at sikre Dronningen hendes Tilkommende, i Tilfælde af at han selv skulde afgaa ved Døden før hende. Og den Omstændighed, at Kongen ansaa det nyttigt eller nødvendigt at tage dette Løfte af dem, viser umiskjendeligt, at han, trods det ivrige Venstabs, der herskede mellem Dronningen og Hertug Erik, dog ikke var saa ganske sikker paa, at denne vilde lade hende nyde sin Aet efter hans Død. De øvrige verdslige Herrer, som afgave Løftet, vare Bjarne Erlingsson, Jon Ragnvaldsøn, Sæbjørn Helgesson, Velent af Stikle, Snare Askaksøn, Erling Namundesøn, Gibbon Marskalk (sandsynligviis en Skotlænder i Dronning Jabelas Tjeneste) og Bjarne Rudunssøn, en anseet og i boglig Lærdom vel forfaren Mand fra Vestfold, der nu første Gang nævnes, men sidenefter i en Række af Aar var en af Kongens mest betroede Mænd og hyppigt besørgede Cantstler-Forretningerne. I hvad Egenstabs Salomon Thoraldesson deeltog i Aeten, er uvist; sandsynligviis har han vel fungeret som et Slags Cantstler for Erkebiskoppen. Han havde før været Chorsbroder i Stavanger og var ganske nylig bleven Chorsbroder i Nidaros <sup>1)</sup>. Erkebiskoppen havde formodentlig udvalgt ham dertil for i ham, som i Laurentius, at have en Støtte mod de ældre, stridbare Chorsbrødre. Han lod ham strax efter ogsaa rejse udenlands for at studere. Dette bragte Salomon i Skuddet, saa at han tilsidst blev Biskop i Dslo.

Næsten alle de norske Biskopsstole havde ved denne Tid skiftet Indehavere. Den stavangerste Biskop Arnes Død i 1303 og Biskopsstolens Besættelse med den forrige Chorsbroder Ketil er allerede omtalt. Sidst i 1303 døde Biskop Eivind i Dslo, og i hans Sted valgtes Helge, Chorsbroder i Dslo og Prest til Korskirken; saavel han som Ketil af Stavanger og Arne Helgesson af Skaalholt indviedes alle tre paa een Gang af Erkebiskop Torund den 25de Octbr. 1304 <sup>2)</sup>, formodentlig i

<sup>1)</sup> Salomon nævnes aller først som Chorsbroder i Stavanger og Præbendar ved Maria Alter i Domkirken 1296, Dipl. Norv. IV. 46; siden som Capittlets Procurator ved Processen i Dslo 1298 (Meds No. 22, 24); tidligere havde han vel været Prest i det Stavanger Biskopsdomme tilhørende Eldre, hvis Kirke han som Biskop forærede en Solvask, der endnu findes der (Saml. til det norske Folks og Esvogs Historie II. S. 213). Naakee ogsaa at han kun var fød i Eldre og var i Slægt med Erkebiskoppen, der synes at have haft hjemme i Land (Dipl. Norv. III. 104). I Laur. Saga Cap. 24 omtales Salomon i 1308 som nys udnævnt Chorsbroder og nylig hjemkommen fra Studium; man seer dog af det Brev, vi her have for Dje, at han allerede i 1305 var bleven Chorsbroder i Nidaros. Han blev Biskop i 1322 og døde ikke forend efter Pesten 1350.

<sup>2)</sup> Dette siges udtryffeligt i de fortrinlige *Annales regii*.

Bergen, da det laa belejligt til for de tvende andre Biskopper, som maatte være tilstede, og Erkebiskoppen desuden begjærligt synes at have grebet enhver Lejlighed til at være borte fra Nidaros. Det er ellers vanskeligt nok at gjette, hvilke de Biskopper vare, som ved denne Lejlighed assisterede, thi ogsaa Biskop Thorstein af Hamar var død den 2den Mai 1304 <sup>1)</sup>, og den 16de October samme Aar døde den gamle Biskop Narve i Bergen <sup>2)</sup>. I Dagene fra den 16de October til den 25de, da Indvielsen af hine tre Biskopper skede, var der altsaa ingen indviet Biskop ved nogen af de egentlige norske Biskopsstole. Formodentlig sendtes der da Bud efter Biskop Erlend fra Færøerne, der i alle Fald i det følgende Aar var tilstede i Bergen; muligt at man ogsaa hentede Biskop Dolgfinn fra Orknoerne. Biskop Markus af Syderøerne døde ogsaa i 1303; hans Efterfølger heed Alan, og var fra Galloway <sup>3)</sup>; maaskee endog han indviedes ved samme Lejlighed, dersom han ellers ikke kom saa tidligt til Norge, at han kunde indvies under Kongens og de tvende Biskoppers Nærværelse i Nidaros i August eller September 1303. I Thorsteins Sted valgtes til Biskop i Hamar Ingjald, vistnok den samme Chorsbroder fra Hamar, der i 1301 havde været i Nidaros og saa ivrigt taget Parti for Erkebiskoppen. Det var formodentlig af Erkjendtlighed derfor, at Erkebiskoppen benyttede den Indslydelse, han tydeligt sees at have udøvet ved Capitlet i Hamar siden den Tid, da han selv var dets Medlem, til at skaffe Ingjald den ledige Biskopsstol, trods det at han for saa kort Tid siden havde været i Kirkens Bann. Erkebiskoppen viiste sig ogsaa som en varm Forsvarer af det hamarske Capitals Selvstændighed, da Capitlet i Oslo, saa Dage efter Ingjalds eenstemmige Valg i September 1305, atter fornøvede den gamle Fordring paa at deeltage med det hamarske Capitel i Valget. Torund, som da allerede havde begivet sig til Bergen, hvor ogsaa Narves Eftermand skulde indvies, forkastede ved Erklæring af 21de October Oslo-Capittlets Paa-stand som aldeles uhjemlet og paaberaabte sig at allerede Erkebiskop Jon i 1278 havde frifundet Hamars Capitel for ethvert saadant Krav. Dog indberettede han Sagen til Paven, tilbydende sig at undergive den andre lovlige Dommere til Undersøgelse og Afgjørelse, hvis Oslos Biskop og Capitel i Tide og med guldige Grunde gjorde Indsigelse mod hans Competence <sup>4)</sup>, men en saadan Indsigelse synes ej at være frem-

1) Hans Dødsdag findes antegnet i et Kalendarium.

2) Mscr. Barthol. E. 751.

3) Chron. reg. Mannæ.

4) Dipl. Norv. I. 105. Se fer evrigt nærmere om alt dette Kejsers norske Kirkehistorie II. S. 104—106.



kommen, og allerede den 5te December indviede Erkebiskoppen Ingjald tilligemed den allerede kort efter Biskop Narves Død til hans Eftermand paa Bergens Biskopsstol udnævnte Chorsbroder Arne Sigurdsøn. Indvielsen skede i Jonskirken i Bergen med Assistance af Biskopperne Ketil og Erlend, og i Overvær af Kongen, Dronning Euphemia og Enkedronning Isabella. Saaledes vare nu omsider alle Biskopsstole i Norge besatte, og Erkebiskop Torund kunde i det følgende Aar sammekalde og afholde et Provincial-Concilium i Oslo, hvor alle norske Biskopper saavel som Erlend af Færøerne vare tilstede, og desuden, efter hvad det lader, Fuldmægtige fra Domcapitlerne, saa vidt vides for første Gang. Biskop havde Biskop Arne i Førstningen undskyldt sig med et uforudseet Ophold, forarsaget deels ved de endnu ikke bilagte Stridigheder mellem Bergens Capitel og Dominicanerne, deels ved Modvind, og udnævnte endog to Fuldmægtige, der skulde møde i hans Sted, men siden indsendt han sig dog. De paa dette Møde vedtagne og bekendtgjorte Statuter, daterede den 11te Juli 1306, vedkomme fornemmelig Klosterslutningen og indeholde blandt andet den gode Bestemmelse, at i Betragtning af den Skade, som de norske Klostre lide ved Munkenes Uvidenbed og Mangel paa lærd Dannelselse, skulde vedkommende Biskop af hvert Kloster udvælge duelige Subjecter til at stikkes udenlands og studere paa Klosters Besøstning. Men tillige indeholder den første Artikel en almindelig Befrættelse af alle foregaaende Statuter og fornemmelig Erkebiskop Jons af 1280, hvilket sidste dog ved at opregne alle Banns- og Forbudstilfælde havde gjort saa betydelige Indgreb i Regjeringsmyndigheden og derved i sin Tid valet saa megen Uro. Da ingen saadan Befrættelse sees at være indtagen i Statuterne paa det af Torund først afholdte Concilium, i 1290, rimeligviis fordi han da endnu ikke vovede et saadant Skridt, tør man maaskee i den Omstændighed, at det nu skede, see et Tegns paa, at Prælaterne, maaskee især de nye, troede et gunstigt Tidspunct at være kommet til atter at løfte Hovedet i Vejret, hvilket dog kun synes at have fremkaldt fordoblet Opmerksomhed fra Kongens Side og nye Foranstaltninger til at hemme Prælaternes Magt ved at opstille den en Modvegt inden Gejstlighedens egen Midte. Men før end vi nærmere omtale disse Foranstaltninger, maa vi atter vende tilbage til og betragte de vigtige politiske Begivenheder, der foregik umiddelbart efter den sidste Fredsslutning.

99. De svenske Hertuger fange Kong Byrge og sætte sig i Besiddelse af hans Rige. Danekongen ødelægger Hjelm og Kong Haakon gjør et Tog til Danmark uden dog at betragte Freden som brudt. Danekongens første Krigstog til Sverige for at befrie sin Svoger.

De svenske Hertuger vare nu ej alene forligte med sin Broder, Kong Byrge, men de maa have vidst ved Midler, vi nu vanskeligt engang kunne gjette, at vinde hans fuldkomne Tillid tilbage. Formodentlig har det lykkets dem at faa beholde ham for sig selv og virke paa ham uden at Thorgils Knútsen kunde modarbejde deres Indflydelse. Denne Indflydelse var nu fordærveligere for Thorgils end nogenfinde, thi Hertugerne, der aldeles ikke tænkte paa at lade sig binde ved sine sidst indgangne Forpligtelser eller slaa sine ærgjerrige Planer af Tankerne, men alene havde givet efter for Djeblikkets Tryk, vare, som man seer, komne til den Overbeviisning, at Thorgils maatte styrtes, førend de kunde vente at udrette noget, og herpaa rettede de saaledes for det første sine Bestræbelser. Det lykkedes dem snarere end man skulde have ventet. Formodentlig maa Kongen selv, jo ældre han blev, mindre og mindre have kunnet finde sig i at Thorgils endnu vedblev i Virkeligheden, om ikke i Navnet, at være hans Formynders, og denne Utilfredshed maa Hertugerne klogt have vidst at benytte. Alligevel er der meget gaadefuldt ved den hele Sag. Det første Tegn til, at Hertugerne aabenbart vovede at træde op mod Thorgils, altsaa at de havde vundet Kongen for sig, var, at Hertug Baldemar med eet opdagede eller erindrede, at Thorgils havde staaet Fadder til ham, og at selvsagt hans Egteskab med Thorgils's Datter ved dette Gudslægtskab var ugjeldigt og utilladeligt, saa at han ufortøvet gjorde Anstalter til Skilsmisse <sup>1)</sup>. Thorgils skal ogsaa da allerede have ladet Ord falde, som viiste at han forudsaa sin Undergang. Ej længe efter kom Kongen og Hertugerne med stort Følge til hans Gaard Lena i Vestergotland, og lod ham gribe og sende som Fange til Stockholm <sup>2)</sup>. Her blev der anlagt Døds-Sag imod ham, men hvilke Bestyldninger der fremsførtes imod ham, vides ikke. Hertugerne

<sup>1)</sup> At Skilsmisse-Aarsagen blev dragen frem, førend Thorgils fængsledes, siges indtrykkeligt i Nilmtronken, medens derimod Chron. fra 880—1436, Ser. r. Sv. I. 64, siger, at Skilsmissen fandt Sted tre Dage efter hans Fængsling. Dette har bevæget flere til at omtale den hele Skilsmissegang, som om den var foregaaet efter Fængslingen. Dette er vistnok urigtigt, ej alene fordi Nilmtronken, som samtidig skilbe, fortjener mest Altro, men og fordi det ligger i Sagens Natur, at naar Skilsmissen selv kunde forkyndes tre Dage efter, maatte Sagen allerede en god Tid forud være indledet.

<sup>2)</sup> Som Dagen, da han blev greben, angives St. Nicolai Dag, 6te December, se nys anførte Chronicon, Ser. r. Sv. I. S. 64.

skulle have faaet Kongen til at tro, at han var Skyld i al den Riv, der havde hersket imellem dem, men Anklagen maa dog have støttet sig til mere bestemte Facta, vistnok især de Skridt, han for saa Nar siden havde tilladt sig mod Gejstligheden <sup>1)</sup>. Tre Dage efter Fængslingen skal Skilsmisssen mellem Hertugen og hans Datter være bleven forkyndt, med Tilladelse for dem begge til at gifte sig igjen. Nu først fik ogsaa Hertug Erik Nykøping Slot tilbage <sup>2)</sup>. Processen med Thorgils blev drevet med saadan Skyndsomhed, at han allerede først i Februar 1306 var dømt tildøde og henrettedes den 10de <sup>3)</sup>. Over de Begivenheder, der forefaldt i Sverige i de nærmest paafølgende Maaneder, hviler der en fuldkommen Tausbed. Man kan kun gjette, at de virksomme Hertuger have benyttet sig af sin Fordeel, og ved at bylle Venkskab og Underdanighed for Kongen faaet dysset denne fuldkommen i Godtroenheds-Sovn, medens de maa have været rastløsere end nogensinde i at bringe det længe nærede Anslag mod hans kongelige Magt til Modenhed. Ikke førend i September høre vi atter til dem; da maa de have følt sig saa sikre i

1) Saavel Kong Byrge, i et Brev af 8de September 1308, som Hertugerne, i Brev af 1ste Octbr. s. N. (Dipl. Sv. 1694 og 1699) bekræfte nogle Jordebytter, Kong Magnus i sin Tid havde gjort med Upsala Domkirke, uanset at Thorgils Marck havde sørgt i Kongens Navn at omstyrte Byttet.

2) Dette veed man kun af et Uddrag, Huitfeldt meddeler S. 326; Erik gav, heder det, i Nykøping, de uskyldige Børns Dag (28de Decbr.) 1305 Brev, og for en Geb paa, at naar Kongen lod ham saa Nykøpings Slot igjen, skulde han ikke stæde Kongen eller hans Børn o. s. v.; hans Mænd skulde aflægge en lignende Geb, og døde Hertugen for Kongen, skulde Slottet, uanset om Hertugen efterlod Børn, overgives til denne. Ogsaa Hertug Valdemar befeglede Brevet. Originalbrevet, der ligeledes vistnok horte til de Actstykker, Kong Byrge medbragte til Danmark og som derved kom ind i det danske Kongearchiv, maa efter hvad der tidligere er vist, have haft Nærstallet 1306, da dette Nar regnedes at begynde med 25de December 1305, og Huitfeldt maa have forstaaet retteligen at henføre det hertil; dette fremgaar ogsaa deraf, at der existerer, eller har existeret, endnu et Brev, udsedt af Kong Byrge samme Dag, og som virkelig er dateret die sanctorum innocentium 1306; Lagerbring omtaler det III. 45, 48, og kalder det et Morgengavebrev paa to Gaarde eller 40 Mkr. lodig, udsedt i Nærvarelse af Hertug Erik, Hertug Waldemar, Peter Ragnvaldsøn o. fl. Han henfører det til Aar 1306, og vil deraf bevise, at Kong Byrge endda ikke under sit Fængselskab kunde være saa afskaaren fra godt Selvskab. Men om end Byrge til den Tid kan have udsedt et saadant Brev, saa vare dog Hertugerne i Julen 1306—1307 langvejs fra Nykøping, ved den vestlige Grændse; se det efterfølgende.

3) Hans Henrettelse henføres i de fleste Chroniker til St. Dorothea Dag eller 6te Februar; kun i eet til St. Scholastica eller 10de Febr. (Scr. r. Dan. V. 496); denne Dag bliver dog den rette, da hans Testament, som endnu er til (Dipl. Sv. No. 1496), er dateret 9de. Almindrøniken lader endog Folke Jónsøn forkynde ham hans forestaaende Henrettelse ved "Fasteang", 13de Febr.

sin Sag, at de kunde skride til Udførelse. Den 8de September holdtes et Hof eller Hovdingemøde paa Bjelbo; maastee de allerede ved denne Lejlighed tænkte at faa Kongen i sin Vold, thi under Ekin af at holde Bryllup for fem af sine Mænd paa een Gang indbøde de en Mængde af sine Tilhængere til sig. Her skede dog intet, men de sendte i Stillehed de fleste af sine Folk forud op i Svithjod til den Egn, Kongen nu agtede at gæste; selv fulgte de senere efter med ganske faa. Kongen, der med sin Son, Dronningen og flere var til Gjestebud paa sin Gaard **Haatuna** i Upland ved Mälaren, lod dem ved Efterretningen om deres Ankomst indbyde til sig. De modtoges Indbydelsen, begave sig først hen til sin Gaard **Sundhamar**, ej langt derfra, samlede her sine forud afsendte Mænd om sig, og roede nu med dem afsted til Haatuna, hvor de kom Micheldsdag 29de September, just som Kongen skulde gaa til Vords med sine Gjester, blandt hvilke Biskop Nikolas af Vesterås, nys postuleret til Erkebiskop i Upsala. Her blev Kongen, Dronningen og Biskoppen med endeel Riddere og Knapper strax tagne til Fange, kun den unge Junker Magnus frelstes ved en tro Tjener, Arvid fra Smaaland, der i Forvirringen fandt Lejlighed til at flygte bort med ham og bragte ham uskad til Morbroderen, Kong Erik i Danmark <sup>1)</sup>. Hertugerne drog umiddelbart derfra med Kongen til Stockholm, for ved hans Nærværelse at bringe Slotsfogden Christiern til at overgive Slottet; denne vilde dog ikke indlade sig derpaa, saa at Hertugerne maatte lade Matthias Ketilmundsson formeligt belejre det; inden kort Tid var det dog i deres Hænder <sup>2)</sup> og noget senere tillige de øvrige Slotte og Befestninger i Riget, undtagen Nabo, Tavastehus og Viborg i Finland <sup>3)</sup>. Kong

<sup>1)</sup> Rikskroniken samt flere Kroniker. Biskoppens Fængsling var ikke langvarig, da vi allerede i Begyndelsen af 1308 finde ham hos Paven i Poitiers, se nedenfor.

<sup>2)</sup> Stockholms Slot maa allerede være opgivet før den 18de October; thi denne Dag udgave Hertugerne fra Skenunge et Brev, hvorved de skjenkede Kolle Jonsson to Gaarde at besidde for steds med lige saa stor Frihed som „Christiern“ havde besiddet dem; selv om Christiern maatte komme paa fri Fod og blive tagen til Raade igjen, skulde Gaardene dog ikke kunne tilbageføres fra Kolle eller hans Arvinger. Man ser heraf, at Christiern ej alene havde capituleret, men at han holdtes fangen, og at Hertugerne forbitrede over hans første Vagring ved at overgive Slottet, have indbraget flere af hans Besiddelser. Dipl. Sv. No. 1516. Christiern var som Slotsfoged tilstede, da Thorgils gjorde sit Testament, og medbeseglede det.

<sup>3)</sup> Kalmar og Borgholm var, som man af Kong Byrges Løstebrev af 26de Marts 1308 ser, overgivet en Stund i Forvejen af Besalingsmanden Carl Lydse, den postulerede Erkebiskops Brøder. Sandsynligvis er da denne ved denne Lejlighed kommen paa fri Fod. Man har et fra Erkebiaconen Olaf i Upsala før Mai 1310 aflagt Regnskab over Dyreberjelen og Anvendelsen af

Byrge henses med Dronningen paa Nykøpings Slot, hvor de for øvrigt bleve vel behandlede; heller ikke blev Kongenavnet ham berøvet, men al kongelig Magt tiltræde Hertugerne sig, udøvede alle Regjerings-handlinger og erkjendtes i det mindste factisk som Rigsforstandere baade af Gejstlige og Verdslige, idet saavel Upsala Erkestol og Biskopsstolen i Linkøping, som de fleste Klostre anholdt om deres Beskyttelsesbrev, og Privatmænd ansøgte dem om at meddele dem saadan Bekræftelse paa deres Legater og Stiftelser, som ellers kun skulde meddeles af Kongen selv.

Hvorledes Kong Haakon optog Efterretningen om alt dette, siges ingensteds, men saa meget kan man skjonne, at han ingenlunde billigede Hertugernes driftige Skridt. Det stred visselig alt for meget imod hans egne høje Begreber om Kongedømmets Hellighed; desuden maatte han nu have lært Hertug Eriks Charakter godt nok at kjende til ikke at frygte for hans ærgjerrige Planer. Som Herster over hele Sverige kunde Hertugen let blive ham alt for mægtig, især saa længe han endnu havde Kongehelle Slot og Nordre-Halland i sin Magt, altsaa nu ganske beherskede Gota-Elven. Kongen havde tilbragt hele Vaaren 1306 i Bergen med sit Raad, maaskee især paa Grund af de islandste Anliggender, tildeels vel og for at bringe flere Sager vedkommende Kronens Indtægter i Orden <sup>1)</sup>; siden begav han sig til Oslo, vel især for at være tilstede under Conciliet, men sikkert dog ogsaa for nærmere at iagttage Hertugernes Ferd. Mod Formodning indtraf der nu Begivenheder, som bevirkede en Afbrydelse i den nys tilvejebragte Fredstilstand med

Erkestolens Tiende, som han af Capitlet var sat til at forvalte i Vacancen efter Erkebiskop Nikolas den ældre, ved den 4de Febr. 1305; Regnskabet, der lyder paa to Aar, gaar saaledes maaskee fra Midten af 1305 til Midten af 1307; blandt Udgifterne for det andet Aar (1306—1307) opføres: 6 Mkr. anvendt af ham selv paa Rejsen til og fra Nykøping, da Erkebiskoppen kom paa fri Fod. Dipl. Sv. No. 1667.

<sup>1)</sup> Det var, som vi have seet, i Decbr. 1305, at Kongen gjorde den endelige Foranstaltning med Hensyn til Dronningens Medgift; i April 1306 maa der have været nogen Uenighed mellem ham og Biskop Arne i Bergen om Gaarden Thoske, som hans Brøder havde skjenket Biskop Narve, siden Kongen da i flere Raadsherrers Nærvarelse lod føre Bidne derom (12te April 1306, Dipl. Norv. III. 64), hvilket igjen tyder paa at han overhoved har søgt at skaffe Kronen Jordegods tilbage, som han troede uretteligt var den skaffet. To Dage forud var der i flere Raadsherrers Nærvarelse sluttet en Overenskomst mellem Fru Katharina, enke efter Hr. Gaut Gautson paa Mel, og Biskopsstolen (Dipl. Norv. II. 82). Kong Haakon var i Bergen maaskee endnu sidst i Mai 1306, da Bjarne Erlingsson, Medlem af Raadet, da endnu ikke havde forladt Byen, eftersom han den 30te udsendte et Brev i Forening med Erling Namundesson, Haul Erlendsson og Corfve Andresson. Munkelivsb. S. 115.

Danmark og i Hast krævede nye Udrustninger fra Kongens Side. Grev Jakob og de øvrige Fredløse havde, som det lader, ikke kunnet holde sig rolige paa Hjelm, hvad enten de nu, hvad der er heel troligt, vare saa blottede for Midler til sit Underhold, at de maatte gribe til at røve og plyndre, eller de af lang Bane ikke kunde holde sig derfra. Hertil kom, at det maatte være hjerteskræende for dem af de Fredløse, hvis Jordergods ved den sidste Dom uigjenkaldeligt var erklæret forbrudt til Kronen, at see dette inddraget, tildeels vel endog overgivet til deres Fiender; der førtes just nu endog en Tvist mellem Kong Erik og Hertug Baldemar af Sønderjylland samt hans Broder, Erik af Langeland, om hvor vidt det af de Fredløses Gods, der laa i Hertugdømmet, skulde tilfalde Kongen eller dem, og Grev Gerhard af Holsteen, der valgtes til Voldgiftsmand, affagde i Sønderborg den 15de August den Kjendelse, at Godsset indtil Videre skulde overgives til Biskoppen, men Rigets Raad fælde en endelig Dom <sup>1)</sup>. Der er al Grund til at tro, at de sønderjydske Fyrster alene have gjort Paastand paa Godsset for derved at bevare det for de Fredløse, siden de senere, som vi ville see, udtrykkeligt maatte love ej at tage sig af disse; den Vending, Sagen nu tog, og som allerede temmelig sikkert bebudede, at Godsset omsider vilde blive tilkommet Kongen (hvad der da og i sig selv var det rette), har maaskee fornemmelig bidraget til at gjøre de Fredløse forbitrede eller rettere fortvivlede, saa at man vel fra denne Tid af kan datere deres værste Plyndrerier. Man erfarer saaledes, at Grev Jakob og Peter Jakobsøn, sandsynligviis hans uegte Søn, ej alene flittigt besøgte Halland (Søndre-Halland) og her udøvede allslags Voldsghjerninger, men ogsaa gjestede Bektets Kyster, medens andre herjede paa Samsø, ved Narhuus, ved Fynshoved, ja endog anholdt Skibe fra Nostock og Lübeck og aftvang dem Penge. For at standse dette Uvæsen gjorde Kong Erik et Tog til Hjelm, satte Lid paa det og ødelagde det i Bund og Grund <sup>2)</sup>. Formodentlig er han kommen saa mandsterk, at de Fredløse ikke engang have vovet at oppebie ham, siden man ej erfarer, at nogen af dem er falden i hans Vold. Kong Haakon paastod senere, at Danekongen ogsaa havde ladet flere norske Skibe, der vare komne til Danmark, anholde, Godsset optage og Kjøbmændene mishandle, hvilket maaskee er at forklare saaledes, at disse Kjøbmænd have villet bringe Levnetsmidler til Hjelm eller paa anden Maade understøtte de Fredløse. Kong Haakon betragtede imidlertid dette

<sup>1)</sup> Hultfeldt S. 329, 330.

<sup>2)</sup> Dette er saavel Kong Haakons som Hertug Eriks udtrykkelige Ord i de Skrivelser, vi nedenfor komme til at omtale. Hvad Lid Toget til Hjelm foregik, nævnes ingensteds. Snarest skulde man antage at det var lidet efter den 15de August

som et Fredsbrud. Allerede den 5te August var han i Kongehelle <sup>1)</sup>, vistnok for nøjere at iagttage Begivenhederne, maaskee og for at raadslaa herom med Hertug Erik, der paa den Tid endnu ikke havde udført sin Plan og heel vel kan have opholdt sig nogle Uger i Kongehelle, hvilket nu i et Par Aars Tid saa godt som havde været hans Hovedresidents. At Erik ved denne Lejlighed kunde have givet ham et Nys om sit eget driftige Forehavende, er lidet troligt, da dets Held mest var afhængigt af den Hemmelighed, hvormed det blev drevet, og han desuden maatte befrygte, at Kong Haakon bestemt vilde misbillige det. Men derimod har han vist gjort alt for at øpegge ham imod Danekongen, der vel allerede havde truet med at forjage de Fredløse fra Hjelm; thi dersom han kunde bringe det dertil at **Kong Haakon befriede Danekongen**, medens han selv udførte sit Anslag mod sin Broder, vilde hiin derved blive hindret fra strax at komme denne til Hjelp. Han havde ogsaa den Tilfredsstillelse at det gik saaledes, hvad enten han nu havde søgt at mage det saa eller ej. Kong Haakon gjorde virkelig et Tog til Danmark; der opgives vel ikke nøjagtigt, enten naar det blev foretaget, eller hvor længe det varede, lige saa lidet som man veed, hvor stor Udrustningen var, eller hvad der egentlig blev udrettet, men saa meget synes man dog at kunne slutte, at det fandt Sted i October 1306. Danekongen ytrede selv i et senere Klageskrift, at Freden til Søborg kun blev holdt paa andet Aar, **da Norges Konge faldt ind i Danmark med en Krigshær**; dette Angreb maa altsaa være skeet i andet Aar efter Fredsslutningen; da nu det andet Aar, efter hvad der ovenfor er viist, løber fra de sidste Dage af September eller de første af October 1306 til samme Tid 1307, og de herefter følgende Beretninger ville vise, at der her ej kan være Tale om nogen Tid af 1307, bliver det altsaa kun Slutningen af 1306, hvortil Toget kan henføres <sup>2)</sup>. Sildigere end October kan det heller ikke vel have fundet Sted for Aarstidens Skyld; det kan desuden sluttet af det Brev, Hertug Erik den 25de November skrev til Norges Hovdinge, og som strax nedenfor vil blive omtalt, at Kong Haakon da allerede forlængst var kommen til Mo og havde slaaet alle Krigstanker af Hovedet. Af Danekongens Klageskrift erfares det, at Kong Haakons Tog

<sup>1)</sup> Dipl. Norv. IV. 65.

<sup>2)</sup> Den 31te August var Kongen endnu i Oslo, Dipl. Norv. II. 83. Da Høstfelede han flere Gaarde til Mariestien. Naar man lægger Merke til, at han tidligere; netop naar han skulde drage ud paa Tog, plejede at udsæde Gavebreve, maaskee erindrende Naadet i Hirdstua og Landsloven (Kongearv, Slutning) om at gjøre sine Gaver i Tilde, ledes man derved paa den Tro, at han netop nu var i Færd med Udrustningerne til Danmarkstoget.

nærmest gjaldt Beltet, og at han navnlig brandskattede Den Thorseng <sup>1)</sup>; andensteds fortælles det, at en heel Deel Nordmænd deels bleve dræbte, deels faldt i Vandet og druknede ved Tornborg (nærved Korsør), ved hvilken Lejlighed en tapper dansk Midder, Jakob Olufsson, tilfattede Livet ved uforfigtigt at løbe over paa et fiendtligt Skib, saa at han styrtede i Søen <sup>2)</sup>. Altsaa maa en Fegning her have fundet Sted, idet den norske Flaade, eller en Deel deraf, har lagt til for at herje. Usandsynligt er det ej, at ogsaa flere af de Røverier i og ved Beltet, som Danekongen i sit Klageskrift lægger de Fredløse til Last, ere forevode ved denne Lejlighed, under den almindelige Forvirring, skjønt det ikke er sandsynligt, at Kong Haakon vilde have dem i sit Folge. Efter alt, hvad man kan slutte, har Toget kun været et hurtigt Strejftog, foretaget med en i al Hast tilvejebragt Styrke, og alene gaaet ud paa at tage et Slags Repressalier for Udelæggelsen af Hjelm, maaskee og paa at befrie de i Danmark anholdte norske Skibe, uden at Kong Haakon hermed vilde have Freden anseet som brudt, lige saa lidet som Kongen af Danmark ansaa Freden brudt ved Toget til Hjelm. Det er vist, at Kong Haakon, efter nu at have gjort, hvad Vren fordrede, vendte tilbage til Norge med den bestemte Hensigt strengt at overholde Freden, og at han fremdeles vægrede sig for at modtage de Fredløse, uagtet de nu, huusvilde, vistnok dobbelt overhang ham med Bonner om atter at faa Tilhold i Norge. Et Efterretningen om den store Begivenhed i Sverige, der maa have naaet ham enten under Toget eller strax efter hans Hjemkomst, ikke forandrede hans Beslutning, ja endog, som det synes, gjorde ham end mere bestemt paa at holde sig rolig, uagtet han maatte forudsøe, at Danekongen med det første vilde komme sin Svoger til Hjælp, viser tydeligt, at han maa have misbilliget Hertug Eriks Gjærning og ikke spaaet gode Følger deraf for Norge.

Paa den danske Konge maatte Efterretningen om den Ulykke, der var overgaaet hans Svoger og Søster, gjøre et saa meget stærkere Indtryk, som den rimeligviis aller først bragtes ham af den troe Arvid Smaalænding selv, da denne overgav den frelste Kongesøn Magnus til hans Beskyttelse. Han skal og have taget sig den meget nær, og uagtet

<sup>1)</sup> Det heder i Kong Eriks Klageskrivelse: Sven mistede et Skib ved Junsbo ved for 120 Mkr., Mikolas Skaaning mistede ved Thorseng et Skib, taxeret for 60 Mkr., Sven Djerv et for 12 Mkr., Asjer et med Gods verd 100 Mkr.; Kongen af Norge har brandskattet Kongens Vender paa Thorseng, Hr. Magnus Langs Gods paa Thorseng brændte han under Freden; Hamund Lille har han berøvet Gods paa Notenes, Peter Lille sammesteds berøvede han hans Gods og Bonden druknede han.

<sup>2)</sup> De ærosmste Annaler, Ser. r. Dan. I. 250, jfr. V. 626.



Vintren allerede stod for Døren, gjorde han dog Anstalter til snarest muligt at ile Svogeren og Søsteren til Hjælp. Han skyndte sig nu at faa gjort Ende paa Tvisten med de slesvigske Fyrster, hvis Afgjorelse ved Dom man ikke oppebiede, men som blev bilagt ved et Forlig i Midelfart den 4de November, og det paa en for Kongen ret fordeelig Maade, idet alt de Fredløses Gods i Hertugdømmet tilfaldt ham, og begge Brodrene forbandt sig til at tjene Kongen, ifølge deres Leenspligt, med et vist Antal Krigsfolk, samt ikke at modtage nogen af Kongens Fiender, navnlig ingen af de Fredløse <sup>1)</sup>. Til disse Betingelser vilde de neppe have bekvæmet sig, dersom Kong Haakon endnu havde ligget med en Flaade i de danske Farvande, eller dersom de endog havde haft mindste Haab om at han vilde fornøve Fiendtlighederne næste Aar. Hertug Erik i Sverige, som saa det truende Uvejr nærme sig, lod det, som man kan slutte, ikke mangle paa de indstandigste Opfordringer til sin Svigerfader om at komme ham til Hjælp og erklære Danmark formelig Krig; han maa have anvendt alle de Overtalelses- og Opeagelses-Midler, han kunde, og fornemmelig søgt at gjøre det til en Uressag for Kong Haakon at hevne eftertryffeligt de ham tilføjede Fornærmelser; men forgjæves: Kong Haakon var bestemt paa at holde Fred og ej at betragte Erobringen af Hjelm som en egentlig casus belli. Og saa Grev Jakob, der tilligemed de øvrige Fredløse maastee havde haft et svagt Haab om at kunne finde et Fristed hos Hertug Baldemar i Jylland, vel endog om at ege ham til Opstand, men som nu ved Forliget af 4de November ganske maatte opgive dette, var nu sikkert bestormet Hertug Erik med Benner om at faa Kong Haakon til at erklære formelig Krig, eller i det mindste, hvad der for Djæbliffet var dem vigtigst, atter at unde dem Tilhold i sit Rige. Man maa vel for en stor Deel ansee det bevirket ved Grev Jakobs Foresillinger, at Hertug Erik den 25de November fra Badstena tilskrev Erkebiskop Torund, de øvrige Biskopper, Abbeder, Baronier, kongelige Raadgivere, Middere og Knaper, Gejstlige og Lægmand i hele Norge et Brev, hvori han opfordrede dem til at formaa deres Konge til dog ikke længer at negte de Fredløse Tilhold. „Saa som den stormægtige Herre og vor kjære Fader Kong Haakon“, siger han her, „for Fredens Godes Skyld har villet overholde alt hvad der blev vedtaget mellem ham og den berømmelige Konge af Danmark, men denne, glemmende Afstale og Løfte, bekræftet mellem begge Riger, saaledes som de derom oprettede Breve fuldstændigt vise, har under Trygden og tvært imod Overenskomsten til ikke ringe Forargelse og Skade for Kong Haakon og hans Mænd med væbnet Haand aldeles opbrændt og ødelagt

1) Huttfeld S. 350.

hans Slot (Hjelm), og derved aabenbart og offentligent brudt denne Overeenskomst, som han selv og Adelsmændene i hans Rige have givet sit Ord paa, raade vi eder alle og hver især, at I eftertryffeligen overtale vor Herre Kongen til ikke længer paa Grund af denne Overeenskomst at fjerne eller udelukke Noget af dem, der ynde ham eller ville slutte sig til ham, fra sit Rige, men heller at samle alle dem, han kan faa, underholde dem anstændigt, og beskytte dem" <sup>1)</sup>). Hvad Kongen sagde eller gjorde hertil, nævnes ikke, men man kan neppe tvivle paa at et saadant Skridt fra Hertugens Side i høj Grad maatte vække hans Bekymring og Harm; Hertugen vovede her for hans Dje og ganske offentligent at træde i Underhandlinger om vigtige politiske Anliggender med hans Undersaatter: det var i det mindste en Frelshed, om end ikke ligesom en Forbrydelse; og det betænkeligste var, at han vel neppe engang havde vovet det, dersom han ikke allerede var vis paa at have skaffet sig et mægtigt Parti blandt Nordmændene. Skrivelsen havde vistnok ogsaa for det første den Virkning at gjøre Kong Haakon end mere bestemt paa at overholde Freden, end før.

De svenske Hertuger maatte saaledes udfegte Striden paa egen Haand, samlede alle de Folk de kunde faa, og droge, som det heder, ned til Landemerket, det vil sige, til Gota-Elven, ved Kongehelle eller Ljodhuus <sup>2)</sup>). De vare heldigere, end man nok i Forstningen havde ventet. Danekongen bragte vel en stor Hær til Veje, men faldt dog ikke ind i Sverige, førend ved Juletider, og da indtraadte en saa forfærdelig Frost over hele Norden, som man i lang Tid ej havde seet Mage til. Over Øresund laa Isen femten Alen tyk; man kunde gaa paa Isen fra Nostock til Danmark, ja endog mellem Sverige, Öland, Gotland og Estland skal Østersøen være tilfrosset, alle Havne vare tilfrosne i 14 Uger, nordensfor Island lagde Hav-Isen sig saa tæt, at den ikke hele Sommeren efter kom bort, ja endog i Frankrige skal Kulden have været overvættens stor <sup>3)</sup>). Det er let at begribe, hvor meget denne Frost maatte hindre Danekongen i hans Krigsforetagender <sup>4)</sup>). Det anmerkes udtryk-

<sup>1)</sup> Brevet er aftrykt i Thorkelins Analecta S. 77, 78, samt derefter i Dipl. Sv. No. 1519.

<sup>2)</sup> Da de, ved siden at ile de fremtrængende Danske imøde, toge Vejen til Øresund, er det klart, at de ikke kunne have begivet sig saa langt mod Syd som til Bardberg; Alimkrøniken vilde i saa Fald heller ikke have brugt Udtrykket „Landemerket“.

<sup>3)</sup> Denne Kulde omtales i de islandske, saavel som de fleste danske ældre Annaler. Ser. r. Dan. I. 190, 250, 257, 296, II. 528, VI. 628.

<sup>4)</sup> Om dette Tog see de forskjellige svenske Krøniker i Ser. r. Sv. I., lige saa Ser. r. Dan. I. 250 (de ældre Annaler) II. 176, IV. 595, V. 496 o. fl., jfr.

keligt, at han maatte give sine Folk Iderkapper, hvilket hidtil ikke havde været brugeligt. Han kom heller ikke langt. Brydende, som det synes, op fra Halmstad, for ad den sædvanlige Landevej langs Nisaaen og videre over Bogesund at trænge op i Vestergetland, og saaledes undgaaende at møde Hertugerne, kom han dog for det første ikke langt over Grændsen, men maatte, efter at have herjet den saakaldte Kinde-Bygd,

Ericus Olai. De her anførte Annaler i Ser. r. Dan. IV. 595 sesse vissefelig, naar de lade Danefongen komme lige til Stegeholms Slot, der vel neppe kan betegne andet end Stegeberg. Thi ellers pleje disse Annaler for det meste kun at gjentage Gærom-Annalernes Ord; i dem staar der kun: „Kong Erik gjorde ved Juletid et valdigt Tog ind i Sverige, men hindredes ved den strenge Vinter og vendte tilbage efter at have sluttet Stilstand“; medens hine mellem „Sverige“ og „men hindredes“ indskjude: „herjende Landet fiendtligt lige til Stegeholms Slot“, samt senere tilføje at Kongen maatte give sine Mænd „Karryetter“. Paa intet andet Sted findes der et Ord om noget Tog til Stegeberg, hvorhen det var begstaveligt umuligt, at Kong Erik denne Gang kunde komme. Den fjedesleje Annalist maa derfor have forverlet dette Tog med det danske Tog i 1318. Lagerbring III. 45 har her aldeles misforstaaet Niimfrenikens Ord, naar han lader Hertugerne tage Bejen over Kindahuus til Bogesund. Niimfrenikens Ord ere disse:

Då sammade hertugerna båda  
 of foro inn till landamerke  
 med mykin makt och diger styrke;  
 dock hade de där skamma låga (d. e. kort Beje, rigtigere  
 Læsemaade ifft. „stemnalåge“)

de Danska foro andra wåga  
 och låga wid Kindahuus ena stund;  
 sedan foro de till Wowosund,  
 åtta daga lågo de där  
 förr än de Danska kommo swå när  
 uppo ena mila långt — o. s. v.

Her er dog tydeligt Meningen den, at Hertugerne kun havde et kort Op-  
 hold ved Landemerket, fordi de Danske toge en anden Vej og laa ved Kinda-  
 huus en Stund, hvilken Giterretning bragte Hertugerne til at fare til Boge-  
 sund. At det var de Danske og ikke Hertugerne, der laa ved Kindahuus,  
 vilde vel og kunde sees af det svenske Chr. i Ser. r. Sv. I. 64, hvis Texten  
 ikke her var saa forvret, at den lader Hertugerne herje Kindhered, i deres  
 eget Land, medens det er tydeligt, at dette netop skede ved Danehæren. —  
 Det her nævnte Kind eller Kindhered er ifølge Tunells Geographi IV. 1. S.  
 190 sig. det sørvestligste Hered i Vestergetland, grændsende til den sydligste  
 Deel af Nerdre-Halland. Kinnahus eller Kinnaholm laa ifølge Tunell S.  
 191 i Frolunda Sogn, men han er dog ej ganske paa det Rene med Belig-  
 genheden, da han S. 197 antager Arnesholm i Ljushylts Sogn for ogsaa at  
 kunne være Kinnahus. Egentlig veed man saaledes nok ikke ret, hvor det er  
 at søge. Efterseer man Forsells Kart, finder man ved den samme Na, der  
 ved sit videre Løb gjennem Halland forbi Nas Kloster kaldes Wisaa, efter

gjøre Holdt ved Standsen Kindahuus, hvor han blev liggende i nogle Dage. Hertugerne ilede ham ved Efterretningen om hans Indbrud strax imode og toge Vejen lige til Bogesund for der at standse hans videre Fremtrængen, aabenbart formodende, at han ved deres Ankomst did ej vilde være langt borte. Men det varede hele 8 Dage, førend Danehæren kom nærmere. De oppebiede den ikke ved Bogesund, men mødte den, som

hvilken Biskerdal (se ofv. II. S. 497, IV. 1. S. 154) har sit Navn, to Gaarde, Klnna og Kinnarum, der kunde minde om „Kind“; men saa langt nordligt kan Kong Erik neppe have taget Vejen, thi det vilde forudsætte, at han først var brudt ind i Nordre-Halland og dragen forbi Vardberg, i hvilket Fald Hertugerne sikkert vilde have mødt ham der; langt rimeligere er det at han har taget Vejen fra Halmstad opad Nisfaa-Dalen til Kinnarød (der endnu ligger i Halland) og Kindhult, beliggende ved en i Nisfaaen faldende Aa, der sikkert heder eller heed Kindaa, og efter hvilken hele Dalen vist har Navn. Vel regnes denne Dal nu til Sontepings Leen eller Smaaland, men Hovedvejen til Vestergotland gaar dog derigjennem, og den banner egentlig kun en smal Strimmel eller Tunge, over hvilken man passerer, før at komme fra Søndre-Halland til Vestergotland. Her, og ikke ved Visk-Maen, er det rimeligt at Kindahuus, der maa have været en liden Grundstønde, iaa. Tvende Brev, udstedte af Hertugerne paa dette Tog, men, saa vidt vides; hidtil ej benyttede til at oplyse dette, give ellers baade ret god Besked om Tiden, da Stilsanden sluttedes, og Vink om begge Hæres Marsch-Renter. Det første er et Brev, udstedt af Hertugerne dominica infra oct. epiph: (8de Januar) paa Gaarden Sæm, hvorved de skjenke Folke Jonsson Jordegods; Brevet er med-beseglet af Biskop Laurentius i Linköping, Biskop Magnus i Vexjö, Drottseten Arnbjörn Sigsteensson, Hr. Philip Ulfsson, Hr. Jon Engel og Hr. Peter Magnusson (Dipl. Sv. 1526). Dette Sæm sees ved Eitersegelse paa Kartet at være en Gaard, beliggende ved Sæm-Sø, noget over en Mills Vej sendenfor Ulricchann, det forrige Bogesund. Naar man nu af Klinkroniken ser, at Hertugerne laa ved Bogesund i 8 Dage, førend de Danske kom dem paa en Mil nær, at de Svenske da mødte dem tappert, men at der dog snart blev „taget Dag og Nar“, saa bliver det aabenbart, at Mødet mellem begge Hære netop maa have fundet Sted her ved Sæm, i Passet mellem Sæmsøen og Nasundsøen, der just ligger omkring en Mills Afstand fra Bogesund, og begge Biskopperne, der ere med at besegle Brevet af 8de Januar, vilde vel neppe heller paa denne Tid af Mæret have begivet sig til Lejren, uden før at være tilstede ved Dagthingningen; deres Rærvarelse er altsaa et umiskjendeligt Tegn paa, at Dagthingningen stod paa Sæm, og ved den Tid. Det andet Brev (Dipl. Sv. 1529) er et Gavebrev, udstedt af Hertugerne den 24de Januar paa Bisvathory, der enten er det nærværende Paaarp  $1\frac{1}{2}$  Mills Vej nordvestenfor Ulricchann, eller (og rimeligere) Paaatorp, omtrent  $\frac{1}{4}$  Mil nordenfor Boraas og 2 eller  $2\frac{1}{2}$  Mil vestenfor Ulricchann, paa Vejen til Alingsåas. Hvad enten man teg Vejen om Paaarp eller Paaatorp, saa førte den dog ad Ljodhuus til, og did, eller til Kongehelle, agtede Hertugerne sig, da Hertug Erik, som man erfarer, snarest muligt vilde heelt ind til Oslo. Toge nu Hertugerne denne Vej tilbage, er det og sandsynligt, at det var den samme, ad hvilken de drog frem til Bogesund; det var vel paa det nærmeste den da brugelige Landvej mellem Ljodhuus og først nævnte Sted. Man ser

det synes, en Miis's Vej sydligere, vistnok i Pasfet mellem Sæmsøen og Masunden eller ved Sundet over denne. Nagtet begge Hære, som det heed, vare vel rustede, kom det dog ej til noget Slag; der slattedes en Daabenstilstand paa et Nar, formodentlig under Negling af Biskopperne i Linkoping og Wegsjo, der sees paa den Tid at have været hos Hertugerne og sandsynligviis netop i denne Anledning havde indfundet sig. Om Kong Byrges Gjenindsættelse i sine Rettigheder blev, som det synes, intet Tilfagn fordret eller givet; Danekongen maa altsaa have været glad ved for det første at slippe velbeholden tilbage. Stillstanden maa være sluttet omkring den 8de Januar, til hvilken Tid Hertugerne med de før nævnte Biskopper og andre Hovdinger netop befandt sig paa Sæm, hvor man og maa formode at Mødet blev afholdt. Det hele danske Krigstog var saaledes afgjort i en Tid af henved 14 Dage. Den 25de Januar vare Hertugerne paa Gaarden Paabetorp eller Paatorp, der ligger halvvejs mellem Sæm og Allingsaa's, altsaa paa Tilbageetoget til Ljodhuus; den 14de Februar finde vi Hertug Erik i Oslo, og den 23de var Danekongen i Nøeskilde <sup>1)</sup>).

saaledes ogsaa heraf, at de Danske sendesfra have nærmet sig Bogesund, og at Hertugerne ved Efterretningen om deres Indbrud over Grændsen, beregnende, at de, inden man kunde møde dem, maatte være komne et Stykke op i Landet, have fundet det raadeligst at stævne lige til Bogesund, for i de her-værende Paafer at spærre dem Vejen. I den Tid, da Halland endnu hørte til Danmark, og danske Hære, som saldt ind i Sverlge, kunde bryde ind over Grændsen mellem Halland og Vestergetland, var Bogesund et vigtigt strategisk Punkt; her var det ogsaa, hvor Steen Sture i 1520 segte at standse en under Otto Krumphen fremtrængende dansk Hær. Gjennem disse Paafer gif Hovedvejen fra sendre Halland til Vestergetland og Tiveden, hvortil Bogesund kunde siges at være den første Nøgle; lykkedes det Stenden, at forcere dette Pas, havde man endnu kun Valsererne omkring Falbygden tilbage, hvor man med noget Haab om Held kunde træde ham indede; her var det hvor Kong Albrecht i 1389 oppebiede Dronning Margretes Hær, der, som det synes, havde samlet sig ved Elven og saaledes omgik Bogesund. Naar altsaa Danehæren i Julen 1306—7 trængte sendesfra og henad Bogesund til og paa Vejen laa ved Kindahuus, maa dette, som ovenfor antaget, søges ganste nær ved Hallands Grændse. Efter det nys anførte svenske Chronicon, der siger at „der bleve mange dræbte paa begge Sider“, skulde man slutte at det virkelig kom til en Fegtning mellem Hærene, men Hovedfilden, Nimmfronken, benægter dette. Dens Ord ere:

Man säg där mångt harnist blankt  
och många goda plåta ny;  
de Upländske hade ej hugt att fly;  
Damer sade: ei! willen I strida?  
Upländingar sade: hvi willen I bida?  
Dock ward det tagit i en Dag,  
eller hade det varit många slag.

<sup>1)</sup> Suhm XI. 538.

100. Hertugernes Krigsforberedelser. Kong Haakon beslutter sig til at erklære Stilstanden brudt. Førræderisk Forbund mellem Hertugerne og den danske Hertug Christopher. Hertug Baldemar hverver fremmede Soldater. Kong Haakon forstrækker Hertug Erik med Penge. Hertugernes Indbrud i Skaane og Fredsslutningen til Odskalsung. Hertugernes underfundige Færd mod Kong Byrge, dennes Løsladelse paa haarde Vilkaar og Flugt til Danmark.

Kulde mellem Kong Haakon og Hertug Erik.

Marsagen, hvorfor Hertug Erik i saa stor Hast begav sig til Norge, var den, at han atter vilde overtale Kong Haakon til at tage Parti. For saa vidt var der nu mere Grund dertil, som Krig dog nu var udbrudt. Kong Haakon kunde, hvad han end tænkte om Hertug Erik og hans Sags Retfærdighed, dog ikke, saa længe Erik skulde være hans Svigersøn, i Længden være bekjendt at staa rolig og see paa, at Danekongen maaskee overvældede ham; han maatte desuden vente, at hvis Danekongen, naar Kri-gen atter brød ud, saa sin Lejlighed dertil, vilde han først og fremst underkaste sig Nordre-Halland med Bardberg, og hermed kunde Haakon, som den der havde kjøbt det for en stor Pengesum, dog ikke være tjent. Der manglede sikkert ej paa dem, der under Hertugens Fraværelse ivrigt bearbejdede Kong Haakon og talte hans Sag, fornemmelig Dronning Euphemia, hvis romantiske Beundring for ham ikke i mindste Maade synes at have lagt sig efter hans sidste Bedrifter, men som i ham stedse kun saa den skjønne Ridder, ikke den trødske politiske Intrigant. Maaskee var det lyklets hende saavel som Hertugens øvrige Venner at saa Kongen noget søjeligere; maaskee erkjendte han selv, at Omstændighederne nu havde forandret sig noget. Man har nemlig et nyt Brev, som Hertug Erik under dette sit korte Ophold i Norge lod udgaa til Erkebiskoppen, alle øvrige Prælater, Baroner, Riddere, Geistlige og Verdslige i Norges Nige, hvori han forsikrer dem, at de kunde være overbeviste om at hans Broder Baldemar med de fleste af Sveriges Biskopper og den større og fornuftigere Deel af Sveriges Adel samt hele Mængden i eet og alt vilde efterleve de mellem Norge og Sverige til Freds og Enigheds Overholdelse vedtagne Bestemmelser, hvorfor han nu beder dem at fæste Lid til, hvad Kong Haakon paa hans Vegne maatte meddele dem, som om det var hans egne Ord, og troiligen at opfylde, hvad Kongen til Forsvar af deres saavel som Hertugens Rettigheder maatte byde dem <sup>1)</sup>. Som et aldeles sikkert Tegn paa at det allerede da var lyklets Hertugen at omstemme Kongen kan man dog ikke betragte dette Brev. Han havde meget travlt; den 2den Marts var han allerede igjen langt inde i Sve-

<sup>1)</sup> Dipl. Norv. II. 84.

rige, paa Vejen til Nyköping<sup>1)</sup>; det er vel muligt, at han under sit korte Ophold i Oslo ikke har udrettet noget hos Kongen, men dog har skrevet Brevet og efterladt det hos Dronningen eller en anden paalidelig Ven, for at det kunde fremdrages og benyttes, naar endelig Kongen havde ladet sig formilde. Hvad der bestyrker dette er, at en af Biskop Helge i Oslo verificeret Copi af Brevet ikke er skreven og udstedt strax efter Brevets egen Datum, den 14de Februar, men først den 8de April; nu skulde det synes, at hvis Omstændighederne havde været saadanne, at Brevet kunde offentliggjøres strax efter Affattelsen, vilde man og umiddelbart derefter have taget bekræftede Afskrifter, for at sende dem om i Landet; men da nu Biskop Helges Copi er udstedt saa sildig som den 8de April, maa man næsten slutte, at det indtil da har været holdt tilbage, eller at Betingelsen for dets Offentliggjørelse, Kongens Lofte om at ville ansee Hertugens Sag som sin egen, først da har været opnaaet. Bistnok kan man ej benegte Muligheden af, at ogsaa tidligere Copier, men som nu ere tabte, have været udstedte, thi hiin Copi er den eneste, som nu er til, og Originalen er ligeledes forlængst borte; men sandsynligst er det dog, at de Copier, der udstedtes, bleve udstedte paa een Gang, især de som udfærdigedes i selve Oslo, og at man, om man havde dem alle, dog ikke vilde finde nogen ældre end Begyndelsen af April Maaaned<sup>2)</sup>. Men saa meget kan ogsaa ansees som vist, at da havde Kong Haakon omsider givet efter. Han gjorde just paa denne Tid en Rejse til Nidaros<sup>3)</sup>, hvor han, som det lader, opholdt sig temmelig længe<sup>4)</sup>, uvist i hvilket Erende, maaskee alene fordi han ej paa lang Tid

1) Hertugens Brev fra „Hambrahem“ den 2den Marts 1307 og fra Nyköping den 28de Marts (Dipl. Sv. No. 1535 og 1587). Hambrahem er formodentlig Hamrum Sædegaard i Korsbergs Sogn, Bartosta Hered i Vester-gotland.

2) Det er maaskee ingen tilfældig Omstændighed, at den eneste os levende Copi er bekræftet og udstedt af Biskop Helge; det er hejst sandsynligt, at han har udstedt alle Copierne, enten fordi han som Biskop i Oslo var nærmest dertil, eller fordi han maaskee endog har været den, hos hvem Originalen nedlagdes til Offentliggjørelse, naar den belejlige Tid kom.

3) At Kong Haakon ikke kan have været længe i Nidaros, da han udstedte Manifestet af 2den Mai, sees deraf, at han endnu den 30te Marts var i Oslo, 9 Dage førend Biskop Helge udfærdigede hiin Copi af Hertug Eriks Brev. Det kan altsaa kun have været saa Dage efter Udstedelsen af denne, at han tiltraadte Rejsen. Sandsynligvis havde han endog selv en Copi med sig.

4) Brevet af 21de September 1307 (Dipl. Norv. II. 87) omtaler hans Besøg i Nidaros, som om det havde fundet Sted for ganske nylig. Den 14de Septbr. var ellers Kongen selv i Oslo (Dipl. Norv. I. 111, Norges gl. L. III. No. 23 S. 72); man veed desverre intet om hvor han var eller hvad han foretog sig fra 2den Mai til 14de Septbr. 1307.

havde været der, og hans personlige Nærværelse var nødvendig til Ordning af flere Anliggender, maasker og fordi der endnu var noget at ordne og bilægge mellem Erkebiskoppen og Chorsbrødrene <sup>1)</sup>, hvorhos han dog ogsaa muligviis kan have villet raadslaa med Erkebiskoppen og de throndhjemle og haalogalandske Stormænd om det Skridt, han nu stod i Begreb med at foretage. Den 2den Mai udstedte han her fra Nidaros følgende Manifest <sup>2)</sup>: „Haakon af Guds Mistkund Norges Konge, „Søn af Kong Magnus, sender alle dem, som dette Brev see eller høre, „Guds og sin Hilsen. Det maa Gud vide og alle de bedste Mænd i „Niget, der som oftest have været hos os, hvor meget det har ligget os „paa Hjertet, og hvor ivrigt vi hos Danekongen have bestræbt os for, „at Fred og Ro kunde vordre begge Nigerne imellem, Norge og Dan- „mark, idet vi have umaget os selv og andre vore gode Mænd ved mange „Rejser for at skaffe os Fred og hvad vor Vre fordrede, ligesom vi „og sendte de Mænd, vi havde hos os og som Kongen af Danmark gav „Skyld for sin Faders Dod, til at underkaste sig Prov og frigjøre sig „hos ham for de Bestyldninger, han gav dem. Men da de skulde komme „did, da saa de Breve, der vare gjorte imod dem, og som de endnu „have den Dag idag, hvis Indhold viiste, at man ikke vilde lade dem „nyde den Lov, der gjelder enten i Norge eller i Danmark eller andre „Lande, saavidt Folk har hørt. Dertilmed truedes deres personlige Sik- „kerhed saa sterkt og betænkeligt, at nogle af dem ikke engang paa nogen „Maade kunde komme derhen <sup>3)</sup>. Og de, som kom, fik hverken nyde Lov „eller Ret for sig, men Kongen af Danmark opnævnte Mænd og lod „disse paasverge dem hvad han sandt for godt. Dette er dog baade mod „Guds og alle Christne Mennesters Lov, som de fleste fornuftige Folk „kunne skjonne efter den Fremferd, man lige i Forstningen brugte mod „dem da Bestyldningen blev dem paaført, nemlig at de strax bleve jagede „i Landflygtighed af Niget, deres Gods optaget for dem, deres Frænder

<sup>1)</sup> At der paa ny havde været Tale om i det mindste et af Tvispuncterne, Reparationskompingerne for Narens Kirke i Svarabu, sees deraf, at der den 11te Septbr. blev taget bekræftet Copy af Erkebiskop Jons derom i 1278 udstedte Brev. Dipl. Norv. II. 86.

<sup>2)</sup> Aftrykt, men heel fejlagtigt, efter Bartholiniana E. 327—329 i Thorkelins Analécta S. 91—94; og efter dette Aftryk igjen i Dipl. Sv. 1546.

<sup>3)</sup> Hos Huitfeldt, hvor der er meddelt en dansk Paraphrase af dette Brev, som igjen er optagen hos Suhm, er Udtrykket paa dette Sted „at sumir af Heim máttu med engu móli fram þingat komast“ (eg. „at somme af dem paa ingen Maade kunde komme sig, d. e. skaffe sig frem derhen“), misforstaaet, idet fram þingat er oversat med „fra Thinget“, hveraf man kunde forledes til at tro at flere, der havde medt frem, vare blevne anholdte og paagrebne.



„og Svenne dræbte, og nogle fængslede; hvorhos han (Kongen) nedrev  
 „deres Rytte over alle Lande med sine Breve og anden slet Dmtale <sup>1)</sup>,  
 „og vilde ikke høre den Lov, Ret og Uldenørsfel, som de tilbød for sig;  
 „siden, da de saa at de ikke kunde faa nogen Ret og Skjel for sig paa  
 „Grund af det overbættets Had, de mødte, henstød de sin Sag til Va=  
 „ven og lagde sig selv og alle sine Anliggender under hans Dom. Alt  
 „dette lode vi saaledes blive efter Kongen af Danmarks Vilje, søjede os  
 „derefter, og vilde fra den Tid af ikke have disse Mænd hos os, haa=  
 „bende ved dette og alt andet at tøje det saaledes til, at vi og vore  
 „Tjegner kunde have Fred og Ro. Men ikke desmindre, endog efterat  
 „der var truffet saadan Overenskomst mellem os og Kongen af Dan=  
 „mark, at Forlig og evig Fred var gjort og stadfasteligen sat mellem  
 „Nigerne, blev dog samme Fred og al anden Dagthingning ikke bedre  
 „overholdt imod os, end at Kongen af Danmark strax efter lod fare til,  
 „tage, nedbryde og brænde vort Huus Hjelms tvertimod hvad der forhen  
 „var aftalt og dagthinget imellem os; derhos lod han nogle norske Kjøb=  
 „mænd, der vare sejlede til Danmark, anholde og deres Guds, som de  
 „havde med sig, dem fratage, samt dem selv, forsaavidt de ikke undkom,  
 „paa forskjellige Maader ilde medhandle. Thi kjendes vi ej ved at være  
 „Kongen af Danmark pligtige at holde nogen Deel af denne Dagthingning,  
 „og gjøre vi alle Mænd vitterligt, at efter Hertug Erik af Sveriges, vor  
 „tilkommende Maags, vore Biskoppers og andre Raadgiveres Raad,  
 „have vi tage Herr Greve Jakob vor kjæreste Frænde, Herr Peter Ja=  
 „kobsen og deres Børn samt Børnene efter alle de andre duende Mænd,  
 „der kom til os fra Danmark, alle deres Svenne der ere med dem og  
 „alle deres tilhørende i Guds Bold og vor Hegned og kongelige Beskyt=  
 „telse til alle rette Maal, fuldkommeligen forbydende hver Mand dem at  
 „forurette, hindre eller ulovligt at hemme, hvis ikke enhver, som det gjør,  
 „vil paadrage sig vor Brede og de haardeste Messelser, saa at andre kunne  
 „affrætkes fra at forurette vore Frænder og de øvrige, vi saa særdeles  
 „have taget i vor Beskyttelse. Det maa og være Gud og de bedste  
 „Mænd i Niget, der ville tale Sandhed derom, vitterligt, at denne  
 „Ufred og Uro, som en Tidlang har fundet Sted, blev begyndt og ud=  
 „brød i vor Broders og vor Umyndighedstid, skjont enkelte uvittige  
 „Mænd, der ej vide saa nøje Bested, tale forskjelligt derom. Givet i  
 „Nidaros Korsmesfeasten om Vaaren i vort 8de Regjerings-Mar og  
 „indseglet i vor Mærvaerelse; Ivar Kleiv skrev“.

<sup>1)</sup> Her er Texten hos Thorkelin aldeles forvansket. Stedet skal lyde saaledes:  
 . . . en sumir fangadir, ok úfrægð þá svá um öll löndin með bréfum  
 sínum ok annarri úfrægð, ok vildi eigi heyra þau lög. o. s. v.

Uagtet dette endnu ikke var en formelig Krigserklæring, eller Forkyndelse af at Krigsforetagender mod Danmark fra norsk Side strax vilde begynde, havde dog Hertugens og hans Benners Forestillinger udrettet saa meget at Kongen nu erklærede Indtagelsen af Hjelm for en casus belli <sup>1)</sup>, Fredsslutningen derved faktisk hævet og sig selv folgelig løst fra enhver Forpligtelse, den paalagde, hvorfor han ogsaa nu atter tog de Fredløse i sin Beskyttelse. Hermed var dog allerede det meste vundet for Hertugen; det var neppe engang hans Mening, at Kongen skulde begynde Krig med Danmark, førend den Stilstand, han selv nys havde sluttet, var udløbet, hvilket først vilde blive til Januar 1308, og da meente han vel det faldt af sig selv, at Kongen maatte gjøre sælles Sag med ham. Kongen derimod tænkte vel neppe at gaa saa vidt; han haabede formodentlig at Sagerne inden den Tid skulde ordne sig fredeligt, og at Danekongen, for ikke ogsaa at faa ham til Fiende, skulde byde Fred paa det Vilkaar, han nu sees bestemt at have villet opnaa, nemlig den formelige Afstaaelse af Nordre-Halland. Kongen havde maaskee allerede nu gjerne sluttet Separatfred med Kongen af Danmark for denne Priis og ladet Hertug Erik i Stikken, hvis Hertugen ikke selv havde haft baade Nordre-Halland og Kongehelle Slot i Besiddelse, og endnu vare dog ikke Omstændighederne saadanne, at han kunde være bekjendt i Forening med den danske Konge at fratage ham disse, og uden at være nødtvungen vilde Hertugen visselig ikke give dem tilbage. At Kongen havde den største Mistro til Hertugen, og kun var bleven nødsaget til sit sidste Skridt ved Omstændighedernes Magt og sine Omgivelses Overtæng, er klart. Hertugerne benyttede imidlertid Marsfristen utrætteligt til baade aabenbart og hemmeligt at udruste og styrke sig til den forestaaende Krig. Det lykkedes dem at omstrikke Kongen af Danmark med et skammeligt Forræderi i dennes egen nærmeste Familie. Forholdet mellem ham og hans Broder **Christopher** havde længe været daarligt, og allerede i 1297 var det, som ovenfor omtalt, kommet til voldsomme Oprind mellem dem. For maaskee paa en anstændig Maade at fjerne ham noget og gjøre ham uskladelig, havde Kongen i 1303 paa sex Aar forlenet ham med Estland og givet ham Hertugstitel <sup>2)</sup>. Men hans Lov var saa slet, at de fornemste Herrer i Estland ved Efterretningen derom

<sup>1)</sup> Det er karakteristisk nok, hvorledes Kong Haakon her kun omtaler Udslæggelsen af Hjelm som Fredsbrud, og nævner sit eget Tog til Danmark, medens Kong Erik i sit senere Indlæg kun omtaler dette, uden at nævne Tøget til Hjelm. Hvert Parti vilde have sit Tog anseet som en Ubetydelighed, snarere som en Politiforanstaltning end som et Krigsforetagende.

<sup>2)</sup> Hultfeld S. 321, Suhm XI. 442.

indgik et Forbund med Sverdridderne i Bisland til Selvforsvar, som det heed, mod Russer og Littauer, men dog egentlig for at tilkjendegive, at de ej skjottede om at have Christopher til Herre <sup>1)</sup>. Kongen tilbageskalde ogsaa Forleningen <sup>2)</sup> og affandt sig kort efter med Christopher, idet han, formodentlig i Januar 1307, maaskee netop medens han opholdt sig i Søndre-Halland umiddelbart før Toget til Sverige <sup>3)</sup>, forlenede ham med dette Landskab saavel som Samsø, arveligt i hans mandlige Linje, med al kongelig Nettighed, mod en aarlig Afgift af 1000 Mkr. skaansk, og naturligviis mod den sedvanlige Forpligtelse, at gjøre Krigstjeneste efter Udbud og ikke at indlade sig i Forbund med fremmede Magter til Kongens Skade. Det er næsten ubegribeligt, hvorledes Kong Erik kunde vove at betro en saa upaalidelig Person, som Christopher, et saa vigtigt Grændselandskab, og navnlig i denne Tid, da en farlig Krig paa disse selvsamme Kanter stod for Døren, saameget mere som Christopher ved sit Egteskab med Euphemia, Datter af den vendiske Hertug Bugislav og ligesom Dronning Euphemia Datterdatter af den gamle i 1302 afdøde Fyrst Witflav, var dragen ind i den mod Kong Erik uvenligt stemte Familiekreds, hvortil baade Kong Haakon og Hertug Valdemar i Jylland hørte. Biskop udstedte Christopher en Gjenforpligtelse, for hvilken ogsaa hans Svigerfader Hertug Bugislav saavel som andre af hans Husfrues og hans egne Frønder, Fyrst Witflav, Mikolas af Werle, Henrik af Mecklenburg, Hertug Valdemar af Jylland, Markgreverne af Brandenburg, Grev Gerhard af Holsteen, Biskopperne og de Fornemste i Riget gik i Borgen, at han ikke skulde indlade sig i aabenbare eller hemmelige Stemplinger imod Kongens Liv, Sikkerhed og

<sup>1)</sup> Suhm XI. S. 471—475.

<sup>2)</sup> At dette var skeet den 26de Marts 1306, sees af de estlandske Adelsmands den Dag udstedte Brev umiddelbart til Kongen, trykt hos Suhm XI. 898.

<sup>3)</sup> Huitfeldt, som har haft Originalen baade af Forleningsbrevet og af Hertugens Gjenbrev og som meddeeler Uddrag deraf, har dog hverken anført Udstedelses Dag eller Sted; da Brevene nu forlængst ere tabte, kan disse saaledes ej angives. Men at det maa have været førind Christopher som Hertug af Halland og Samsø sluttede Forbundet med Hertugerne til Mothory 6te Mai 1307, er ligesom; og da Hertugen i sit Gjenbrev omtaler en Udleverelse af Brevskaber som skulde finde Sted dominica circumdederunt, d. e. Søndag Septuagesima, der i 1307 faldt paa 22de Januar, skulde man visseelig formode, at Udstedelsen falder nogen Tid før, hvis ellers ikke Septuagesima 1308 menes, hvilket dog er lidet troligt. Da nu flige Forleninger og Forstemmelser just plejede at finde Sted paa større Festsdage, helst ved Juletider, og da Kongen nok før Indmarschen i Sverige kunde ville forsikre sig Christophers Hengivenhed, er det høist troligt at Forleningen skeede 1ste Juledag 1306, der efter den Tids Kalenderstil regnedes til 1307.

Magt o. s. v., og at han navnlig i Krigstilfælde med Sverige og Norge skulde stille sine Slotte til Kongens Naadighed og staa ham bi som en tro Vasal, alt under Straf af at have forbrudt ej alene Leenet og al privat Ejendom, men endog sin eventuelle Arveret til Tronen. Men man havde dog Exempler nok fra tidligere Dage paa, hvor lidet sllige Forpligtelser havde at betyde, naar Ergjerrighed, Skinsyge og Bindsyge fik frit Spil, og man burde have indseet det farlige i, netop at anvise Christopher sit Leen i Halland, hvor den listige Hertug Erik var hans nærmeste Nabo, og ubemerket og ubindret kunde anvende alle sine Forførelseskunster paa ham. Disse undlode heller ikke at gjøre sin Virkning. Hertugernes Tilbud, at hjælpe ham til at støde Broderen fra Tronen, var altsfor tilløkkende til at han kunde modstaa det. Allerede den 6te Mai, kun faa Maaneder efterat Christopher havde faaet Søndre-Halland til Leen, sluttede han i **Mothorp** (nu Morup omtrent halvvejs mellem Falkenberg og Bardberg) et formeligt Venstabs- og Understøttelses-Forbund med Hertugerne. Det bestemtes, at der skulde være bestandig Venstabskab og Enighed mellem dem; al tidligere Uenighed og Tvedragt skulde være glemt og udryddet; Hertugerne lovede at staa ham og Børn bi mod Kongen af Danmark med 400 Ryttere og paa alle Maader at hjælpe ham til at faa den danske Krone; de skulde ingen Fred eller Stilstand slutte med Kong Erik uden Hertugens Samtykke; de skulde hjælpe ham til, i Staaene eller paa andre bekvemme Steder at anlægge Slotte <sup>1)</sup>; de skulde paa egen Bekostning gjøre Indfald i Staaene eller hvilket som helst andet dansk Landskab og herje og brænde der, indtil det var ham underlagt, men underkastede det sig godvilligt, skulde han bære Bekostningerne; Krigsfanger skulde deles mellem dem efter Antallet af den Styrke, hver havde; ved Krigens Begyndelse skulde de laane ham 300 Mkr. brændt Søl; erklæredes Hertugen at have forbrudt sin Ret til Halland og alt andet Gods i Danmark, skulde han finde Tilflugt hos dem og faa Slottene ved Kongebelle og Ljodhuus samt 1000 Mkr. i svenske Penge; bleve hans Slotte belejrede, skulde de strax komme ham til Hjælp; de skulde begge, eller i det mindste een af dem, personligt deeltage i denne Krig; hvis nogen dansk frikjøbte sit Gods fra Plundring, skulde Pengene tilhøre Christopher, saa og alt Land og hvert Slot, der i Danmark kunde vindes. De skulde ej opbøre med at bekriige Kongen af Danmark, førend Christopher havde naaet sit Maal; men dersom han ved deres Hjælp fik mere Gods i Danmark end han nu

<sup>1)</sup> I Afstykket staar „ipsum dominum ducem secundum concilium nostrum Zum super castris adjuvabimus construendis“. Hvorledes Zum skal forståes, vides ikke. Suhm gjengiver det „hjælpe ham at opføre 3 Slotte“.

havde, skulde han ogsaa skaffe dem mere Hjælp end før; dersom han uden deres Bistand erbuvede det, skulde han understøtte dem efter Behag. Begge de svenske Hertuger paakaldte over sig, hvis de brod dette Forbund, Pavens eget Bann, og aflagde Ed derpaa med 12 Riddere og 24 Knapper <sup>1)</sup>. Formodentlig udstedte Christoffer et lignende Gjenbrev til Hertugerne. Det ligger i Sagens Natur og sees tillige af det følgende, at dette Forbund før det første blev holdt ganske hemmeligt og at den derved aftalte offentlige Samvirken ikke skulde begynde, førend Stilstanden var udloben, ved Mærets Slutning. Naar man lægger Mærke til, at Hertugerne den 16de April, 20 Dage før Sammenkomsten paa Mothorp, befandt sig paa Ekolfund i Upland, og den 12te Mai, kun sex Dage efter Mødet, atter vare ved Mælaren paa Sko Kloster <sup>2)</sup>, faar man endog Indtrykket af at de have foretaget Rejsen selv i dybeste Stilbed og størst mulige Hast, for at man i Danmark ikke skulde tro andet, end at de bele Tiden havde opholdt sig langt fra Halland, i Mælarene. Fra Mothorp i Halland til Sko Kloster i Upland rejste man vistnok ikke paa den Tid i sex Dage uden at ferdes baade Dag og Nat, og da man ej nojsagtig veed Dagen, naar de tiltraadte Rejsen til Mothorp fra Upland, er der al Sandsynlighed for at de ej brugte længere Tid frem end tilbage. At Hertugerne benyttede sig af enhver Fordeel, der tilbød sig, og rejste i Mulm og Mørke, over Hals og Hoved, til Halland for at sikre sig Hertug Christophers forræderske Hjælp, kan man vistnok kalde saare klogt, og for saa vidt undskyldt, som det ej var dem selv, der begik Forræderiet, men naar man læser de rene og klare Ord, hvormed Christoffer forbandt sig med sin Broders Fiender om at skjende og brænde i hans Lande og støde ham fra Tronen, da maa man forfærdes og oprøres over et saadant Overmaal af Nederdrægtighed, til hvis Betryggelse man tilmed havde den Frekthed at misbruge Edens Hellighed og paakalde Kirkens højeste Bann <sup>3)</sup>. Dette er et af de mange

<sup>1)</sup> Dipl. Sv. No. 1547.

<sup>2)</sup> Sammensteds No. 1543 og 1548.

<sup>3)</sup> Det maa dog allerede have været vel bekendt, at Forholdet mellem Hertug Christoffer og hans Broder var saa slet, at det ej vilde koste stor Umag at faa ham til at gribe til Vaaben mod denne. Da Henrik af Mecklenburg, Markgreverne Otto, Hermann, Johan og Valdemar af Brandenburg og Nikolas af Werle i Jordensdorf den 12te Januar 1305 sluttede et (frugtesløst) Forbund om at skaffe Nikolas af Moskø sit Land igjen, lovede Otto og Hermann af Brandenburg samt Henrik af Mecklenburg at see til at faa Hertug Christoffer til at tage Parti med dem mod sin Broder (Gerdes Samml. v. Urkunden 123). I et udateret Brev, som rimeligviis henhører til den Tid, da Hertugen havde Ekland, klagede Lübeck til Markgrev Hermann over at Christoffer yndede paa Stabens Skade, men Markgreven svarede at han og Markgrev Otto

Exempler paa, hvor forargerligt man i denne Tid havde begyndt at ødsle med Bannsstraffen og benyttede den til at fremme de mest utirkelige, ja endog ligefrem utilbørlige Formaal. Det er heller ikke at undres over, at den snart tabte sin Betydning og Indflydelse.

Imidlertid dreve Hertugerne ivrigt paa Udrustningerne til den forestaaende Strid. Slottene bleve satte i bedste Forsvarsstand; ogsaa Hertugernes fornemste Mænd synes at have hjulpet til med Laan af Penge og andre nødvendige Artikler; man har saaledes et Brev, udstedt af Hertugerne paa Mones i Vestergotland den 11te Juni, hvorved de overdrage Drottseten Hr. Arnbjørn Sigsteensson nogle Gaarde og Kverner til Erstatning for hans Udlæg ved at udruste Slottene Kongehelle og Nykoping <sup>1)</sup>. Strax efter gjorde Hertug Valdemar en Rejse til Sydskand, ledsaget af nogle faa Herrer, hvoriblandt Drottseten. Det heed at det var en Pilegrimsrejse til Jomfru Marias Gre <sup>2)</sup>, men hans egentlige Formaal var at leje, eller, som det kaldtes, „soldere“ fremmede Nyttere, deels Middere, deels Knaper. Formodentlig besørgede især Drottseten dette, medens Hertugen forrettede sin Andagt. Saaledes maatte Religionen ogsaa her tjene til at besmykke politiske Kunstgreb. Han fik ialt paa denne Maade samlet over 800 Mand. Paa hvad Maade de fortes over til Sverige, vides ikke, thi i Lübeck, hvorfra Hertugen selv skulde drage hjem, og hvor han for Resten havde mødt den største Forekommenhed, maatte han den 9de September udstede et Brev, hvori han paa Gre og Sambittighed lovede, hverken i Stadens Havn eller paa dens Nhed at foretage Indskibninger, der kunde blive Kong Byrge eller dennes Hjælper til Skade <sup>3)</sup>. Lübeckerne havde nemlig, af Erkjendtlighed fordi Kong Erik af Danmark havde taget sig af Staden under en Fejde med Greven af Holsten og bragt et godt Forlig til Veje, nys formeligt erklæret ham for sin Stytsherre og lovet ikke at tilstede hans Fiender nogen Hjælp, nogen Bevæbning eller Forsvar fra deres By, medens de dog forbeholdt sig at kunne handle med de Magter, med hvilke han laa i Krig <sup>4)</sup>.

---

allerede havde sendt Bud til Kong Erik i denne Sag, men at der neppe var nogen Fare paa Ferde, „da efter Sigende Kongen og hans Broder skulde være aldeles Uvener“. Lübecks Urkundenb. II. 174. Men desto ubegripligere er det at Kong Erik betrede ham Halland og Grandsförsvarret.

<sup>1)</sup> Dipl. Sv. No. 1554.

<sup>2)</sup> Dette siges i Niimkroniken, som desværre ikke melder, hvilken af de til Jfr. Maria helligede Kirker han besøgte.

<sup>3)</sup> Originalbrevet paa Tresen i Lübeck, med Hertugens Segl. Som Medbeseglere nævnes Drottseten og de tvende i flere Breve fra denne Tid forekomende Brødre, Lyder og Ivar af Kyren.

<sup>4)</sup> Saaledes Detmar m. fl. Huitsfeldt henfører dette allerede til 1299 (S. 312),

Formodentlig bleve Tropperne da bragte til en eller anden pommerisk Havn og derfra indstibede til Sverige. Sikker er det, at de ankom hid i god Behold, noget senere end Hertugen selv, til liden Baade for Landet, ej alene fordi dette udsugedes ved de store Bekostninger, der fordredes til deres Underhold, men fordi deres Tøjseløshed og Voldsomhed gjorde dem til en sand Landeplage for de Egne, hvor de ferededes eller havde sine Qvarterer.

Hertug Erik havde paa sin Side heller ikke været ledig. Uagtet hans Festsens ikke var mere end sex Aar gammel, havde han besluttet allerede nu at holde Bryllup med hende, rimeligviis i Haab om derved ganske at kunne sikre sig Kong Haakon, hvis Utilbøjelighed til ganske at gaa ind paa alle hans Maner og staa Last og Brast med ham han alt for vel maa have merket. Sikker paa, at hans Forslag at fremskynde Giftermaalet, ingen Hindring vilde møde, især da han havde Dronningen paa sin Side, havde han ladet alt, hvad der behøvedes til et prægtigt Bryllupsgilde, bringe til Beje i Kongehelle og drog selv ved Dagsmessetider Kong Haakon imøde for at ordne Sagen med ham. De mødtes paa Kraakro (Kragervæn ved Fredrikstad <sup>1)</sup>), og Hertugen fremsatte sin Begjering. Men han fandt Kongen ikke saa søjelig som han havde tænkt. Denne fordrede som Betingelse for sit Samtykke til Giftermaalet, at Hertugen skulde tilbagegive ham Vardberg Slot, det vil sige hele Nordre-Halland, hvad enten han nu virkelig fandt dette at være en bekvem Lejlighed til at faa Landskabet tilbage, hvilket han aabenbart angrede paa at have overladt Hertugen, eller han kun i Betragtning af Ingebjørgs Ungdom fandt Giftermaalet for tidligt, og for ikke reent ud at give Afslag knyttede sit Samtykke til en Betingelse, som han vidste at Hertugen nu mindre end nogensinde kunde opfylde. Det sidste er det rimeligste, eftersom man erfarer, at hverken Forlovelsen eller Benskabet, i det mindste det ydre, mellem Kongen og Hertugen ved dette Afslag afbrødes. Ifølge Niimkroniken skal Hertugen kun have svaret: „vil du ikke give mig hende, saa give Gud hende Lykke hvor hun gaar, men Vardberg faar du ej til-

---

og højst sandsynligt er det, at allerede da en lignende Henvendelse til Kong Erik er skeet, da det ellers er vanskeligt at forstaa, hvorfor han i 1307 skulde tage sig saa særdeles af Lübeckerne; vi have derfor ogsaa hensøgt dette Forholds Begyndelse til den Tid; men formodentlig har det ej sørend i 1307 faaet den rette Formelighed.

<sup>1)</sup> Man skulde formode at Kongen i denne Tid har berejst Borgeshuset og at Hertugen har opsogt ham ved Kraakro, idet han enten sejlede til eller fra Sarpsborg; Hertugen har da naturligviis selv ogsaa rejst til Søs. Paa et formeligt aftalt Møde mellem Kongen og Hertugen kan man her neppe tænke, da alt tyder hen paa, at denne har villet tage Kongen med Overraskelse.

bage i May, hvor ivrigt du end fordrer det" <sup>1)</sup>, og derpaa være vendt tilbage til Kongehelle, holdende et prægtigt Gjestebud for sine Mænd paa det til Brylluppet samlede Forraad. Der tales noget om at ogsaa Grev Jakob vilde have Slottet tilbage, men kom for sild, dog hvorledes Sammenhængen er hermed, kan ikke ret vel sees; man bliver ej engang klog paa, om det er Kongehelle Slot eller Bardberg, der menes <sup>2)</sup>. Kongen begav sig længer ud paa Naret, som man maa antage, til Bergen, hvor han synes at have tilbragt Julen <sup>3)</sup>, men dette kan endnu ikke udlægges som Tegn paa nogen større Kulde mellem Kongen og Hertugen, thi tværtimod erfare vi af det følgende, at Kongen, om han end ikke for det første var tilfjends selv at gribe til Vaaben mod Danmark, dog agtede at staa Hertugerne bi med betydelig Pengehjælp, og at Underhandling om denne Sag maa have været plejede mellem Kongen og dem, selv efter hans Døtrejse. Hertug Erik drog efter Lystighederne i Kongehelle tilbage til det østlige Sverige og samlede der Tropper, navnlig femhundredede beredne og ypperligt udrustede Hofmænd fra Upland, Östergötland

<sup>1)</sup> Nilmfr. S. 34.

<sup>2)</sup> Stedet lyder i Nilmkroniken saaledes:

„Då wände hertug Erik sik åter  
til Konghella och höll sin kost;  
win och öl, mjöd och most  
war där yfrit (tilstræffelig) tilreedt;  
mik tyckte jak hafwer ej seet  
en wänare kost än där war,  
hofflig kläde mångt ett par  
hertugen och hans män buro  
och gåfwö de gerande (dem der skulde gjøres til Ribbere) de där woro;  
der war gjort en höfwelik sal;  
Grefwe Jacob kom dem i kwall,  
han wille hafwa huset åter igen,  
han miste det och war offeen (var för seen, kom för seent);  
de hade och där mycken tuft:  
den kost hade han (o: Hertugen) til bröllof hogt“.

Disse Ord synes visselig at antyde at Grev Jakob skulde have villet tage Kongehelle Slot ved Overrumpling, medens Lystighederne varede, men i saa Fald maa han dog for det første være bleven forliget med Hertugen, iden han sees at have deeltaget i Forhandlingerne paa Aaby i December derefter. I det følgende Aar viste han sig derimod rigtignok som Hertugens Ven og søgte navnlig at bidrage til at stille ham ved Kongehelle Slot.

<sup>3)</sup> Den 14de Septbr. var Kongen endnu i Oslo; da stensede han Ten Mand, som det før er nævnt, noget Forbegøbs paa Raumariske, Dipl. Norv. I. No. 111, ligeledes udstedte han da en Retterbod, N. gl. L. III. No. 23 S. 72. Men den 20de Marts 1308 var han i Bergen, som det nedenfor vil sees, og havde da vistnok tilbragt Julen der, thi i den haardeste Vinter drog han neppe derhen.



og Smaaland, der siden forenede sig med de fremmede Tropper, hans Broder bragte fra Tyskland <sup>1)</sup>. Den 29de October vare Brodrene atter sammen i Stockholm <sup>2)</sup>; ved eller efter Midten af November <sup>3)</sup> begave de sig vestover til Egnene ved Elven, vistnok tildeels fordi de, som man seer, fra denne Kant agtede at begynde Fiendtligheder med Danmark, men især dog fordi de, aabenbart efter forud truffen Aftale, skulde have en Sammenkomst med Besuldmægtigede fra Kong Haakon, for at træffe den endelige Aftale om Subsidiernes Størrelse og Maaden, hvorpaa Kongen forøvrigt agtede at staa dem bi, samt deres Forpligtelser til ham. Denne Sammenkomst fandt Sted paa Naby, ved Nabyfjorden sydligst i Narviks Egn. Paa Kong Haakons Vegne mødte Hr. Afsur Jonsen og den bergenske Chorsbroder Ivar Olafsson, begge højt betroede Mænd, af hvilke den første, som det nedenfor nærmere skal omtales, i det følgende Aar udnævntes til Drottsete, og den sidste til Bevarer af det mindre Segl. Mellem disse Mænd og Hertugerne oprettedes der nu her paa Naby en formelig Contract med Brev og Gjenbrev, hvorved hine paa sin Konges Vegne lovede at udbetale Hertugerne eller deres Besuldmægtigede 1000 Mkr. brændt Sølv allerede inden forstkommende femte Dag Juul, og 1000 Mkr. gamle norske Peninge i Tunsberg næste Midfaste, samt derhos snarest muligt stille det løbende Mars Landskyld og Leding af Elveskysel og Narvik, altsaa hele Manafylke, til Hertugernes Disposition, medens Hertugerne derimod forpligtede sig paa Tro og Love til af al Magt at angribe og bekriige Kongen af Danmark saavel med indfødde som med tyske Krigere, og ikke slutte Fred med ham uden at ogsaa Norges Konge heri deeltog; i Liighed hermed lovede og de norske Besuldmægtigede, at Kong Haakon ikke skulde slutte Fred med Kongen af Danmark uden Hertugernes Samtykke. Borgen for, at alt, hvad der var aftalt og lovet, skulde blive overholdt, stillede Grev Jakob, der saaledes maa have været tilstede ved Forhandlingerne, og hvem det ogsaa var mest magtpaaliggende, at Krigsforbundet kunde komme istand og Krigen selv blive ført med den størst mulige Kraft, thi alene deri laa hans eneste Udfigt til nogensinde at faa sit Hertugdømme igjen eller andre ligesaa gode Besiddelser. Man skulde have formodet, at der ved denne Lejlighed ogsaa handlede om Tilbage-

<sup>1)</sup> Råimfr. S. 34.

<sup>2)</sup> Dipl. Sv. No. 1563. Den 5te Octbr. udsteder Erik endnu et Brev alene, No. 1564, fremdeles om Pengelaan (37 Mkr. Sølv af Abbedissen i Breta, med Pant i Mones) paa Haroksthorp; altsaa var Baldemar da endnu ikke tilstede.

<sup>3)</sup> Den 11te Novbr. vare de endnu i Upsala, Dipl. Sv. 1565.

givelse af Kongehelle og Halland, hvis Krigen gik heldigt eller naar den overhoved var tilendebragt, dog findes der intet skriftligt derom, hvad end Hertugerne mundtligt kan have lovet. Da deres Tid var knap, fordi de snarest muligt maatte begive sig sydovertil til den skaanske Grændse for at begynde Fiendtlighederne, befuldmægtigede de deres Befalingsmand paa Kongehelle Slot, **Sigge Hallsteensøn**, til at modtage de 1000 Mkr. brændt og paa deres Begne at qvittere for Modtagelsen <sup>1)</sup>. De bleve ham ogsaa rigtigt udbetalte til den bestemte Tid, ved Dnygø, en af de ydre Der udenfor Narrike, i Nærheden af Vedroerne. Der udbetaltes 600 Mkr. brændt og 1100 Mkr. lybske Peninge, hvilket erklæredes at svare til 400 Mkr. brændt, saa at Summen derved var fuldt udredet <sup>2)</sup>.

Kong Erik i Danmark havde paa sin Side heller ikke været uvirksom i at gjøre Forberedelser til den forestaaende Krig, men han anede dog ikke at et saa grovt Forræderi var i Gjere mod ham, som det, der nu var indledet. I September tilbragte han længere Tid i Skaane og traf formodentlig allerede da Forholdsregler til at faa samlet et tilstrækkeligt Forraad af Levnetsmidler ved **Ødfualjung** (nu Orkellunga) nordligst i Skaane, paa Grændsen mod Smaaland, hvor der tillige var eller ved denne Lejlighed opførtes et Slot <sup>3)</sup>. Men med en til det Utrolige gaaende Forblindelse eller Godtroenhed satte han sin Broder Hertug Christoffer til Landvernsmand paa denne Kant. Utsaa maa det have lykkets Christoffer og de svenske Hertuger alt for vel at holde Forbundet i Møthorp hemmeligt; dog synes det som om Kong Erik og hans Mænd endog uden at vide noget derom burde kunne have indseet, at Christoffer ej var at lide paa. Det synes heller ikke at have faldt Kong Erik ind, at de svenske Hertuger kunde ville begynde Fiendtlighederne førend Stilstanden var ude, altsaa førend i de første Dage af Januar Maaaned.

<sup>1)</sup> Dipl. Sv. No. 1566, 1567, 1568; disse Breve ere aftrykte i Dipl. Sv. efter den flettede Udgave i Thorkelins Analecta S. 87—90.

<sup>2)</sup> Dvitteringen er aftrykt i Dipl. Norv. III. 68, hver, serunderligt nok, kun dette ene af den hele Række Breve, Aaby-Fortilget vedkommende, er optaget, uagtet Aftrykkene hos Thorkelin og i Dipl. Sv. ere højst mislige. Blandt disse er og en Vidbåse udstedt af Sigge Hallsteensøn den 28de Decbr. af Nofiv Jonsøns og Sira Ivars Forpligtelsesbrev. Som Vidner til Dvitteringen medbefegle Hertugens Klerk Karl og Otfard (Oberhard) Myntmester i Kjøbenhavn.

<sup>3)</sup> Kongens Slot Øthkänlyng hævnes 1316 i Scr. rer. D. III. 283. At Erik tilbragte længere Tid i Skaane nær ved Ødfualjung i September 1307, sees deraf, at han den 8de og den 22de i denne Maaaned fra Helsingberg stadfæstede Kampens Bergere flere aldre Friheder og Fordels, og i Mellemtiden, den 15de, endog fra selve Ødfualjung bekræftede Lübeckernes Friheder (Suhm XI. 543, Yüb. Arkundeb. II. 221). Hans Ophold i det afslødeliggende Ødfualjung kan aabenbart ikke have haft anden Hensigt, end at giere de nødvendige Forberedelser med Hensyn til Stedets Befæstning og Forraadenes Samling.

Men det laa ikke i deres Plan strengt at overholde Tractater, naar Fordeel var at vinde. De maatte vide, og i alle Fald kunde Hertug Christopher underrette dem derom, at Kong Erik samlede en Hær, for endnu i Julen at drage over med den til Skaane, og saa snart den bestemte Dag kom, at begynde Felttoget. Kløgeligt, men ikke ridderligt eller ærligt, besluttede de da, og det, som man kan see, efter Aftale med Hertug Christopher, at komme ham i Forkjøbet, bryde ind over Grændsen, endnu førend Tiden var omme, og bemægtige sig Krigsforraadet i Odknaljung. Og saaledes skede det allerede et Par Dage før Jul, saa at man kan see, at de netop have faaet Tid til at ile fra Nødet paa Naby og sætte sig i Epidfen for sin svensk-tydske Hær, der allerede maa have været draget sammen paa Grændsen, i Nærheden af Markaryd. Niimkrøniken fortæller sletten, at Hertug Erik i Odknaljung tog al den for Kong Eriks Hær beredte Kost og fangede Hertug Christopher med 100 Drs (Heste). Enhver seer lettelig, at Christopher maa have ladet sig tage til Fange og kun gjort saa megen tilsyneladende Modstand, som det var nødvendigt, for at de danske Krigere, der vare om ham, og ikke forhen vidste om Forræderiet, ej i sin Forbitrelse over dette maafkee skulde slaa ham ihjel, eller føre ham fangen til hans Broder. Saa snart Christopher befandt sig i de svenske Hertugers Hær, kastede han Masken, og fra den Tid af betragtede ogsaa hans Broder ham som sin aabenbare Fiende. Endog sin Faders Drabsmænd rakte han nu Haanden til Forsoning, hvilket vistnok efter de Tidens Anskuelser betragtedes som yderst uhæderligt og forargeligt; allerede i Januar Maaned finde vi hans Drottsete, Andres Høgby, sikkert en af dem, der havde ladet sig paa Skromt tage til Fange med ham, i Oslo, for der i sin Herres Navn at meddele Grev Jakob, Peter Jakobsøn og de øvrige Beskylde den Forsikring, at han henlod Sagen under Kong Haakons og Hertug Eriks Bølgift <sup>1)</sup>. To Dage og en Nat tilbragte Hertugerne i Odknaljung med at fortære eller ødelægge det opsamlde Forraad, derpaa drog de under frygtelig Herjen og Brænden længer ned i Skaane, medens Bønderne i de Egne, de hjemsvogte, ingen anden Frelse havde end at skjule sig i Skovene, hvor de paa denne Tid af Maret lede meget ondt. Den første Juledag stode Hertugerne ved et Sted, kaldet Graføya, og som nogle antage at være Grevie et lidet Stykke Vej sydøstenfor Malmö, hvad der dog synes mindre troligt, da Stedet ligger alt for langt fra Grændsen. Snarere maa Graføya søges etsteds i Nærheden af denne, da det aabenbart var Hertugernes Hovedhensigt for det første kun at ødelægge Danekongens Magaziner og derved hindre ham fra at gjøre

<sup>1)</sup> Huitfeldt S. 334.

noget større Tog til Sverige; førend de gabe sig til at trænge langt frem over Grændsen, maatte de først vide sig sikre, at ikke Kong Erik, der allerede laa færdig til at drage over Sundet med sin Hær og ved første Efterretning om deres Indbrud vistnok vilde komme, kunde tage dem i Nyggen og affkære dem Tilbagetoget, hvilket var en let Sag, naar de stode ved Malmø, og den danske Hær nordenfor dem ved Helsingborg. Der tilføjes ogsaa at de strax efter rykkede ind i Søndre-Halland, hvor de afholdt sig fra at brænde, fordi Landet hørte deres Ven, Hertug Christopher, til. Enten maa da, hvis Graföya skal søges nede ved Malmø, deres Tog hid kun have været et hurtigt Streiftog, eller og maa, hvad der er rimeligere, Stedet søges ved Sammenstødet af Hallands, Skaanes og Smaalands Grændser. Vist er det, at Hertugerne her maa have oppebiet Eriks Komme<sup>1)</sup>.

Kong Erik drog virkelig, ved Krigsbudstabet fra Skaane, over Sundet med sin Hær, men kunde nu vistnok ikke holde den længe samlet, siden det Forraad, hvorpaa han havde regnet, var tilintetgjort. Imidlertid synes han dog ikke at have udrettet saa lidet, som man skulde formode af Niimkrøniken, der kun med saa Død og aabendart usfuldstændigt omtaler disse Begivenheder. Der maa dog have fundet en eller flere Fegninger, i det mindste smaa Forpostfegninger, Sted mellem den danske og den svenske Hær eller enkelte Afdelinger af dem, og med ikke saa ufordeelagtigt Udfald for de Danske, thi kort efter erfarer man at Nikolas, Son af Grev Jakob, var fangen<sup>2)</sup>, og dette synes rimeligst at maatte være skeet ved en saadan Fegning: og dernæst, hvad mere er, kom det til Dagthingning og Fredsslutning mellem Kong Erik og Hertugerne, hvorved Betingelser kom paa Bane, der vise, at disse aldeles ikke have følt sig som Herrer over Stillingen. Skade, at man ikke nøjagtigt veed Tiden, naar Dagthingningen holdtes; saa meget seer man kun, at den maa være holdt enten i Januar eller de første Dage af Februar. Stedet synes at være Ddknalsjung eller Grændsen mellem dette og Markaryd i Smaaland<sup>3)</sup>.

1) En Variant (Niimkr. S. 34) har ogsaa Graueby. Her kemmer det tillige i Betragtning, at Dagthingningen mellem Kongen og Hertugerne fandt Sted ved Ddknalsjung.

2) Se herom nedenfor Kong Haakons Brev af 20de Marts 1308.

3) Ved den senere Dagthingning i Bjerge Kirke (se nedenf.) hedder det nemlig, at den Misforstaaelse, der er indtraadt efter Dagthingningen i Ddknalsjung, skal veldgives til Afgjørelse o. s. v. Om Tiden for denne Fredsslutning har der hersket nogen Tvivl, fordi Huitfeld, som meddeeler Uddrag af Acten, ingen Dag angiver, og Originalen selv ej findes. Suhm (XI. 574) valler mellem 1306 og 1307. Fabricius, Studien zur Gesch. der wendischen Ostseeländer 1. S. 25, sætter den allerede ved Begyndelsen af Vintren 1307, støttende sig til

Betingelserne skulle have lydt saaledes: a) at der skulde være en evig Fred og Forsoning mellem Hertugerne og deres Broder, Kong Byrge. b) Denne skulde beholde Borgholm med Oland, Stekeborg, Østergötland, Værend, Gotland, Nore og alt andet Gods i Linköpings og Vegsjö Stift.

hiint Brev, der viser at Kong Erik var ved Ddknalsung 15de Septbr. 1307. Men saavel Brevets eget Indhold, som de omgivende Tildragelsers Gang, saavel som andre Omstændigheder vise, at Brevet umuligt kan henføres til anden Tid, end umiddelbart efter Hertugernes Krigstog i Julen 1307—1308, og at det aflutter dette. Hvad der for det første er iøjnesaldende, og allerede i sig selv afgjørende, er, at Hertug Christopher i Fredsslutningen opføres som en mod Danekongen fiendtlig Fyrste, thi naar dette Forhold allerede var indtraadt i September eller October 1307, saa vilde dog aldrig Danekongen have sat ham til Vogter af Grandsen og Magazinet i December; Fredsacten er altsaa yngre end Forræderiets Afmaskering. Hertil kommer, at man i 1307 ikke finder nogen Tid, hvor Hertugerne, som Huitfeld, der for Resten forvirrer alt, ved at slaa dette Tog sammen baade med det af 1306 og det af 1308, udtrykkeligt angiver, begge kunde være komne sammen med Danekongen. Den 9de Septbr. var Hertug Valdemar endnu i Lübeck, og kom, som ovenfor viist, neppe hjem førend efter 5te Octbr.; men derefter tilbragte han og Broderen Tiden i det østlige Sverige, indtil umiddelbart før Jul, da de drog til Naby og derfra til den danske Grændse for at begynde Krigen. Desuden forklares den Omstændighed, at Dagthingningen holdtes ved Ddknalsung, lettest derved, at dette Punct nu engang var kommet til at blive Krigens Centrum. Endelig bliver herved hele det følgende klart, medens det ellers er gaadesuldt; Hertugerne, misforneje med de Betingelser, de have indgaaet, skyde sig til Nyköping og saa Byrge til, uafvidende om de Fordele, hans Svoger har skaffet ham, at indgaa højst usfordragslige Betingelser for at komme paa fri Fod; siden, ved at erfare den rette Sammenhang, begiver han sig forbitret over sine Broders Underfundighed til Danmark, og Kong Erik betragter ligeledes Freden som brudt; Kong Haakon, ærgerlig over at Hertugerne, med deres nys givne Løfte, slutte Separatfred med Danmark, griber Anledningen, strax han saar Fredsslutningen at vride, hvilket maa have været lidt før 20de Marts, da han var heelt nord i Bergen, til at nærme sig Danmark og indlede Underhandlinger. Egentlig er det ogsaa denne Fredsslutning, hvortil Niimkrønken sigter, naar den siger at der i 1308 dagthingedes mellem Danekongen og Hertug Erik, „at Kong Byrge skulde komme ud og saa  $\frac{1}{3}$  af Riget“; kun henføres her denne Dagthingning urigtigt til Danekongens Sommertog, thi det indsees dog let, at der ved den Dagthingning, som sluttede dette, ej kunde være Tale om at Kongen skulde sættes paa fri Fod, da han jo allerede var fri og under Danekongens Beskyttelse, ligesom man jo og kjender Dagthingningen i Bjerke Kirke, og veed at ingen saadan Betingelse opstilledes. Men Niimkrønken (S. 35) fremstiller Begivenhederne her noget forvirret. Umiddelbart efterat have omtalt Hertugernes Indfald i Skaane, taler den om Kong Eriks Sommertog til Ljungaby i Sverige og den derpaa sluttede Dagthingning paa de nys nævnte Betingelser; men derefter omtales igjen Rigsmødet i Drebroy samt Kongens Frigivelse „i Taster“, og Kongens paafølgende Flugt, hvilket alt gik forud for Danekongens Sommertog. Her er dette saaledes kommet ind paa et urigtigt Sted, og man skulde fristes til at tro, at det er skeet ved en Forverling af Ljungaby og Ddknalsung, eller og sletten at „Ljungaby“ betegner Ddknalsung,

c) Hertugerne skulde beholde sine Fyrstendømmer og alt hvad der for Resten tilhørte Sveriges Rige, undtagen Kongens fedrene Arv og hvad der var tilskrevet Dronning Margrete som Medgift, hvilket alt Kongen og Dronningen skulde beholde, hvor det end laa. d) Natte Dage før Juul skulde den danske Konge og Hertugerne mødes mellem Odknaung og Markaryd for at handle om endelig Fred, ingen medbringende flere end 200 Mand; kunde man da ej komme til Enighed paa anden Maade, skulde Kongen af Danmark paa sin og den svenske Konges Side opnævne fire Mænd, to danske og to svenske, og ligeledes Hertugerne paa sin Side fire Mænd, disse aatte skulde under Sed affige en Kjendelse, og derved skulde det blive. e) Derefter skulde Kong Børge med Familie sættes paa fri Fod, og de ovennævnte Slotte og Landskaber m. m. overgives ham. f) Den Deel af Hertugernes Fyrstendømmer, der laa inden Grændserne for den kongelige Deel, skulde Kongen, om han ønskede, nyde paa Livstid; for saa vidt de havde belejret Slotte, tilhørende Broderen, skulde denne Belejring hæves; heller ikke skulde de oftere beskatte de Bønder, der hørte til hans nu bestemte Andeel, men alene optage den for denne Gang paalagte Skat. g) Alle Kongens Tilhængere skulde være frie for Hertugerne, og omvendt disse Mænd for Kongerne i Danmark og Sverige, saa at de kunde drage hvorhen de fandt for godt i begge Riger. h) De Fanger paa begge Sider, der endnu ikke havde løskjøbt sig, skulde sættes i Frihed. i) Med Hensyn til Kong Haakon i Norge, som man ej kunde undgaa at omtale, da bestemtes der at der skulde være Stilstand mellem begge Riger til St. Michelsdag, dog med Forbehold af Kong Haakons Samtykke, hvorom Hertugerne skulde forespørge sig og give Danekongen Besked, alt andet forøvrigt usforkrænket, hvad der maatte være afgjort mellem Danmark og Norge. j) Endelig bestemtes det med Hensyn til Hertug Christopher, at han og alle hans Tilhængere, undtagen hans Faders Drabsmand og de Landsflygtige, skulde nyde alt sit Gods i Danmark indtil næste Mars St. Michelsdag, dog saaledes at han ikke uden Kongens Tilladelse maatte forlade sit Hertugdømme og derhos love, i denne Mellemtid intet at foretage til Kongens Skade. Alle de nævnte Herrer, Riddere og Knapper, skulde indtil næste Mars

---

og ikke vedkommer Sommertoget. Tiden, da Freden sluttedes, maa isølge det foranserte have været saa længe for Kong Børges Overenskomst med sine Brødre i Nyköping den 3die Mars, at disse kunde være naaede derhen fra Ekaanes Grændser, efter at have truffet de nødvendige foranstaltninger til at indkvartere sin Hær. Dertil maa man vel regne mindst henimod tre Uger, hvilket selvfølgelig sætter Medet omkring 10de Februar. Den 6te Februar finde vi Kong Erik i Necessilde, den 14de i Helsingør, den 15de i Seberg, men den 19de i Lund; sandsynligvis var dog allerede Freden sluttet før den 6te.

St. Michelsdag nyde fuld Fred, og om de her opstillede Betingelser ikke vandt Hertug Christophers Bifald, skulde de svenske Hertuger betimeligt lade Kong Erik det vide <sup>1)</sup>. Gisler synes at være blevne stillede fra begge Sider <sup>2)</sup>.

Denne Fredsslutning vidner aabenbart om, at Hertugerne, saa gjerne deres ivrige Tilhænger, Niimkronikens Forfatter, vil dække det over, dog maa have befundet sig i Forlegenhed, thi Betingelserne ere ingenlunde saadanne, som de selv vilde have foreskrevet dem, om de havde haft Magten i Hænde. Dette viser ogsaa deres næste Skridt, hvorved de atter lagde en mageløs Underfundighed for Dagen. De vidste, hvor ivrigt deres Broder Byrge stundede efter at komme paa fri Fod, og at han sikkert vilde finde Fristen til næste Juul utaalelig; naar de nu aabnede Underhandlingerne med ham om strax at løslade ham, kunde de med temmelig Visshed regne paa at han for at fremskynde Befrielses-Ojeblikket gjerne opofrede flere af de Fordele, Fredsslutningen til Odknæljung sikrede ham, om han end var underrettet om denne; men saa vidt man kan skjønne, fik han ikke engang høre det mindste herom, førend Hertugerne begyndte at thinge med ham om Løsladelsen. Thi først i Januar eller først i Februar maa, som sagt, Fredsslutningen have fundet Sted, og allerede den 3die Marts see vi Kong Byrge i Nykøping edeligen vedtage de Betingelser for sin Løsladelse, som Brodrene foreskrev ham <sup>3)</sup>. Disse maa saaledes have skyndt sig umiddelbart fra Fredsmødet til Nykøping, hvorhen neppe nogen Efterretning om dette kan være kommen dem i Forhøbet, og hvor de desuden havde det i sin Magt kun at lade den fangne Konge erfare, hvad de fandt for godt. Meget muligt fik de ham endog til at tro, at Kong Erik havde lidt et fuldstændigt Nederlag, og at han saaledes ingen Hjælp fra denne kunde vente. Et Rigsmoder blev sammenskaldt til Örebro ved forstkommende Mariæ Bebudelsesdags Tid, for at Forliget mellem Brodrene der kunde bejendtgjøres med størst mulig Ofsentlighed og bekræftes af de forsamlede Herrer. Imidlertid fik Byrge Tilladelse til at forlade Nykøping, dog neppe endnu til at snerpe sig fra Hertugerne, tilsammen med hvilke han saa Dage for Rigsmodet overvar et Forlig mellem tvende anseede Herrer, Uplands Lagmand Byrge Petersson (den siden saa berømte St. Britas Fader) og Hr. Elov Andres-

<sup>1)</sup> Suttfelds S. 331. Suhm XI. 574.

<sup>2)</sup> Gisler, der synes at have været stillede ved Odknæljung, omtales ved Dagthingningen i Bjerge Kirke.

<sup>3)</sup> I sit senere Forstyringsdocument af 26de Marts paaberaaber han sig og bekræfter udtrykkeligt sine edelige Løfter aflagte i Nykøping 1ste Søndag i Faste.

søn, hvilket vistnok med Flid saaledes var tilstillet af Hertugerne, for at den tilspyneladende Enighed mellem Brødrene kunde bæres til Skue <sup>1)</sup>). Paa Rigsmødet tilfagde nu Hertugerne Kongen Forsoning og Venskab, ja skulde endog efter en enkelt Beretning have svoret ham Trostabsseed, hvilket og i sig selv er rimeligt, saalænge han bar Kongenavn, men dette blev dog her en blot og bar Formsag, medens Byrge, ved højtideligen at gjentage sit edelige Lofte af 3die Marts, maastee endog med enkelte Tillæg, ganske underkastede sig sine Brødres Naade og Barmhertighed <sup>2)</sup>). Ved sit Forpligtelsesbrev, der er udstedt 26de Marts, erklærede han frivilligt og af egen Tilskyndelse at bekræfte og fornye det i Nykøping paa Hostien besvorne Lofte; det skulde komme an paa hans Brødre, hvad de vilde unde ham af Riget, og han erklærede sig paa Forhaand tilfreds med hvad de i saa Henseende bestemte; al Tvist og Fiendskab skulde være endt og forglemt; han skulde staa paa deres Bedste, forsvare dem og ikke gjøre eller forsøge noget til deres Skade, aabenbart eller hemmeligt; han godkjendte og fornyede Karl Tydskes Dvergivelse af Kalmars og Borgholms Slotte, afstod ogsaa de endnu ikke overgivne Slotte i Finland, Nabobuus, Tavastehuus og Viborg med tilliggende Landskaber, og lovede at sørge for, at de snarest muligt bleve aftraadte; hvis Viborgs Slot, hvad man syntes at forudsæe, ikke lystrede hans Bud i saa Henseende, skulde han i Nødsfald selv hjælpe til at tvinge det; de Besiddelser, hans Brødre maatte unde ham, skulde han bestyre efter Landets Lov og Ret uden at tynge Indbyggerne ved usedvanlige Byrder; døde Brødrene før ham, skulde han dog ikke forfølge deres Mænd, eller overhoved uden Lov og Dom lade nogen Ridder, Knappe eller anseet Mand fængsle. Han forbandt sig til at skaffe den danske Kong Eriks, den norske Kong Haakons, de holstenske Grever Gerhards og Adolfs og Henrik af Mecklenburgs Forloste paa at alt dette skulde overholdes; ligesaa gif den til-

1) Breve fra Hara i Westmanland den 20de og 21de Marts, Dipl. Sv. No. 1574, 1575, 1576.

2) At Hertugerne tilfagde Kongen sin Tilgivelse og sit Venskab, falder ej alene af sig selv, men der hentydes endog senere dertil; at de med Rigeraadet atter tilsvore Kongen „Huldskab og Mandskab“, siges udtrykkeligt af Petrus Olai Lagerbring anfører et Brev, som Hertugerne udstedte i Drebro den 25de Marts, altsaa Dagen før end Byrge udstedte sit Forsikringsbrev, og i hvilket de skjenkede Befalingsmanden paa Nykøping Slot nogle af Thorgils Knutsøns forrige Besiddelser. Brevet findes i en Vidnelse af 1342, opbevaret i det danske Cancellarkiv, men det er ej optaget i Dipl. Sv. Det angiver som Medbeseglere jernden Biskopperne af Skara og Linköping ogsaa Kong Byrge, Arnbjørn Drottsfete og Phillip Ingevaldsøn. Men at dette Brev, som Fabricius antager (l. c. S. 30, 80), ogsaa skulde have indeholdt Hertugernes Forsikring til Byrge, er ikke troligt.



stedeværende Henrik, Borggreve af den tydske Orden, god for Kongens Ordholdenhed og lovede tillige at sørge for, at selve Hærmesteren i Lifland stillede en lignende Borgen. Han gjorde Afkald paa enhver Fordring, som han ifølge tidligere Breve og Løfter kunde have paa sine Brødre; ligeledes fraskrev han sig Udgang til at benytte sig af noget som helst Nærsmiddel eller Udvej til at blive fritagen for de her givne Indrømmelser; handlede han herimod, skulde han have forbrudt alle sine Besiddelser til sine Brødre og disse være fritagne for at holde ethvert Løfte, de havde givet ham, hvorimod han for dette Tilfælde underkastede sig den Dom, som de svenske Biskopper, eller i det mindste de af disse, som hans Brødre fandt for godt at opnævne, maatte fælde, saaledes at de endog skulde kunne tilkjende ham Excommunicationsstraf eller andre kirkelige Straffe. Som Medlovere satte tilligemed ham Biskopperne af Skara og Linköping og fjorten verdslige Herrer sit Segl for Brevet, blandt de sidste den gamle Hr. Svante-polk Knutsen, Welling baade af det danske og svenske Kongehuus, Borggreve Henrik af Stromberg og de to forhenværende Slotsfogder Karl Tydske og Christiern. Hvad Hertugerne nu undte ham af Niget, angives ikke nøjagtigt, det siges kun i Korthed at have været en Trediedeel; formodentlig maa det da have været paa det nærmeste de samme Landskaber, som angaves i Fredstractaten til Odskualjung, dog i det mindste med Undtagelse af Borgholm og Öland, maaskee mere <sup>1)</sup>. Saa vidt man kan sejonne, blev dette, saa vel som Spørgsmaalet om hans endelige Befrielse, endog gjort til Gjenstand for Nigsmødets Forhandlinger. Det blev, heder det, besluttet, at Kongen skulde blive frigiven og faa en Trediedeel af Niget, hvis han vilde love og sverge, aldrig at herje paa Niget med nogen udenlandsk Mand eller Hær. Derpaa maa han atter være ført til Nyköping, thi efter Paaske (14de April), siges der, indsendt Nigsraadet sig hos ham paa Nyköpings Slot, for at erfare, hvorvidt han vilde underkaste sig disse Betingelser, og han aflagde da den dyreste Sed derpaa, gav sit Brev derfor og underkastede sig Banns Straf, om han brød Løftet. Da først altsaa, efter at han ej alene havde forpligtet sig til sine Brødre, men og umiddelbart til Nigsraadet, maa man have forundt ham fuldstændig Frihed og stillet de ham tildeelte Landskaber til hans Disposition <sup>2)</sup>.

Man kan under disse Omstændigheder lettelig tænke sig hans Forbitrelse, da han endelig — og det maatte dog i det mindste skee saasnart

<sup>1)</sup> At han ikke fik Borgholm, sees af hans eget Forskringsbrev, altsaa fik han heller ikke Öland; Gotland derimod maa han have faaet, siden han flygtebe derhen, førend han begav sig til Danmark.

<sup>2)</sup> Nimmfr. S. 36.

han var befriet for sine Brodres daglige Opfigt — erfarede hvad der var blevet bestemt i Odtnalsjung, og hvor langt fordeelagtigere hans Stilling havde været, hvis denne Tractat var bleven lagt til Grund for hans Forlig med Brodrene. Man kan ej undres over, at Byrge, der overhoved ikke regnede det saa noje med Eder og Forsikringer, nu ikke engang med Skygge af Samvittighedsfrupel maatte ansee sig løst fra enhver Forpligtelse, som det af ham aabenbart under falske Forudsætninger aflagte og saaledes i Ordets egentlige Forstand ham aflistede Lovte medførte. Aldrig saa snart var han derfor sin egen Herre, førend han drog over til Gotland og derfra, hvor man ej længer kunde passe ham op, til sin Svoger Kong Erik i Danmark, for hvem han nu klagede sin Nød <sup>1</sup>). Erik, som allerede maatte have erfaret Hertugernes svigagtige Ferd, var ligeledes i højeste Maade forbitret paa dem, modtog sin Svoger paa det bedste og bad ham være ved godt Mod; han skulde nok, sagde han, lade Uplændingerne undgjælde hvad de havde gjort; om det behøvedes, skulde han endog paalægge Danmark en Skat for at kunne føre Krigen med Kraft og skaffe ham Sveriges Nige tilbage. Dette blev heller ikke tomme Ord, som vi i det følgende ville see. Hertugerne herskede imidlertid i Sverige ligesom før. Dette var ret en haard Tid for Folket. Hertugernes kostbare Hofholdning og Krigsrustninger fordrede allerede i og for sig store Bidrag, der ej kunde tilvejsbringes uden vilkaarligt Paalæg, men den værste Byrde vare dog de tyjleløse fremmede Krigere, der ej alene skulde besoldes, men ogsaa nyde dagligt Underhold. End ikke i Halland skulde de have kunnet afholde sig fra at plyndre, trods Hertugernes bestemte Forbud. Siden, da Freden var sluttet, lagde de dem i Qvarteer i enkelte Byer, paalæggende Kjøbmændene at skaffe dem Ol og Mad og Bønderne omkring paa Landet at fremstikke Foder til deres Heste, en saare byrdefuld Forpligtelse, hvorhos de satte dem en Formand, der skulde gjøre de nødvendige Requisitioner. Derved haabede man nogenledes at holde Styr paa dem. Men forgjæves; de, der laa i Søderkøping, øvede dog Vold og Maa paa Landet; Bønderne satte sig forbirede til Mødverge og dræbte en af dem, men Tydsterne toge en blodig Hævn for sin Kammerat <sup>2</sup>).

Efterretningen om Fredsslutningen til Odtnalsjung, der maa være kommen til Kong Haakon i Bergen omtrent midt i Marts Maaned, sy-

<sup>1</sup>) Nimmfroniken siger udtrykkeligt, at Byrge strax efter Gedsaflægningen ved Paafæltider begav sig til Danmark. Da Tilstanden til Byrge allerede, som vi vilde see, sluttedes 2den Mai, maa Byrge være kommen til Danmark senest 10 eller 12 Dage forud, eller omkring 20de April; derfor maa hans Flugt have fundet Sted saa godt som øjeblikkeligt efter Gedsaflægningen.

<sup>2</sup>) Nimmfroniken S. 35.

nes at have vaft hans højeste Forbitrelse og bragt den Beslutning til Modenhed hos ham, som han vist allerede længe ønskede paa, ganske at løsrive sig fra al Forbindelse med Hertug Erik og slutte sig til Danefongen, for ad denne Vej at vinde de Fordele, som han nu maatte indsee Umuligheden af at opnaa, saa længe han handlede i Fællesskab med Hertugen, der kun var betænkt paa egen Fordeel. Ved Fredsslutningen havde denne ligefrem overtraadt den Betingelse, mod hvilken han saa Uger forud havde erholdt de betydelige Subsidier, ikke at indgaa Separatfred; vistnok havde Hertugerne ladet indflyde et Forbehold om Kong Haakons Samtykke, men vel at merke kun med Hensyn til den Stilstand, som de Kongen udspurgt og altsaa ganske uberettiget, havde indgaaet paa hans Begne; sin egen Fred med Kongen af Danmark havde de sluttet uden med et Ord at berøre Kong Haakon eller hans Interesser; han var overhoved, som man godt kunde see, blot nævnt for et Syns Skyld. Om Kongen derfor end ikke før havde faaet Djnene op for Hertug Eriks Gagnytte og Upaalidelighed, hvad han dog vistnok forlængst havde, saa var dog denne Fredsslutning tilstrækkelig dertil; den maatte i alle Fald gjøre det umuligt for Dronningen og Hertugens øvrige Venner ved Hofset, aabenbart at tage hans Parti og komme med Modforestillinger, naar Kongen nu unddrog ham sit Venkab og nærmede sig hans Modstandere. Det første aabenbare Tegn til en saadan Tilnærmelse er et Brev, som Kongen udstedte fra Bergen den 20de Marts, øjensynligt kun saa Dage efter at have modtaget Budskabet om Fredsslutningen <sup>1)</sup>. Det var et Bredbrev for Kong Eriks og Hertug Christophers Befuldmægtigede til at møde ham etsteds i Viken omkring den 23de Mai for at handle om Junker Nikolas's Befrielse. Brevet befejledes foruden af Kongen ogsaa af Biskop Arne af Bergen og trende Medlemmer af Kongens Naad, nemlig Hr. Erik, den forrige svenske Konge Baldemars Søn, der saaledes sees at have haft fast Tilhold hos Kongen, Hr. Bjarne Erlingsen og Hr. Enare Alslaksson. Gjenstanden selv var for saa vidt ubetydelig: man faar derfor den Forestilling, at Kongen og hans Naadgivere kun have grebet denne Sag som en Anledning til at nærme sig den danske Regjering og aabne Separat-Underhandlinger. Kong Haakon gif heri, som i alt andet, roligt og betænksomt til Verks. Det var, som man af det følgende kan see, ikke hans Hensigt at bryde aabenbart med Hertugen, førend han endnu havde haft en personlig Sammenkomst med

<sup>1)</sup> Dipl. Sv. 1573, ogsaa i Thorsfelins Analecta S. 97, 98. Det er besynderligt nok, at Stedet, hvor Underhandlingerne skulde see, her ikke bestemmes nærmere, men at der kun siges „i Viken“. Formodentlig var det i Tunsberg, hvor Kongen synes først at være dragen hen, da han i April forlot Bergen, se nedenfor.

ham og forsøgt, om han ikke med det Gode vilde give i det mindste Kongehelle Slot tilbage, som han nu, efter at Freden var sluttet, ikke med ringeste Skin af Det kunde beholde længer. Men hertil kom, som man ogsaa tydeligt kan see, at Kongen, førend han skred til aabenbart Brud, vilde have flere vigtige Reformers i de indre Administrativforhold og andre i Forbindelse dermed staaende Foranstaltninger bragte paa det Nene, som han allerede længe i Stilhed maa have forberedt, og som, tilfredsstillende ordnede, ej alene vilde udvide og sikre hans Myndighed i det Hele taget, men og gjøre de Intriguer uskadelige, som Hertugen ellers ved Hjælp af sit Tilhæng blandt Norges gejstlige og verdslige Stormænd torde kunne ville indlede for at tilrive sig Magten eller i det mindste at tvinge Kongen til at følge den Politik, han misbilligede. Disse mærkelige, i Norges Statsliv dybt indgribende og for Rigets senere politiske Stilling højest skjebnesvangre Foranstaltninger skulle vi her nærmere betragte.

101. Kong Haakons Foranstaltninger til at svække det gejstlige og verdslige Aristokrati og styrke den kongelige Myndighed. Oprettelsen af en kongelig Capell-Geistlighed. Afskaffelse af Jarle- og Lendermands-Verdigheden indenlands. Reduction af bortskjenede Krongodser.

Kong Haakon kunde neppe have skredet til Forsøjninger, der i saa væsentlig en Grad, som de, der nu skulle omtales, sigtede til at udvide Kongemagten paa Aristokratiets Bekostning, dersom ikke de fleste af dem, der havde ført det store Ord og nærmet sig til Selvraadighed under Mindreaarighedstiden og Kong Eriks Regjering, nu efterhaanden vare bortdøde, og en yngre Slægt, der havde faaet sin politiske Udvikling under andre Forhold, og som saa at sige var formet i Kongens egen Skole, allerede tildeels havde indtaget deres Sted navnlig i Kongens Raad. Af de gamle Magnater fra Aarene 1280—1290 synes nu kun meget faa at have været tilbage, neppe andre end Bjarne Erlingsøn, Thore Haakonsøn, Jon Magnvaldsøn, Jon Ivarsen, Bjarne Lodinsøn og Lodin af Bakke, samt maastee en eller anden Herre, der levede paa Landet i en affides Egn, uden at komme til Hoffet og blande sig i Politiken. Vidkun Erlingsøn var død i 1302 <sup>1)</sup>, Isak Gautessøn nævnes heller ikke efter denne Tid, Gutorm Gydasøn var beviisligt død allerede før 1307 <sup>2)</sup>; Jon Brynjulfsøn omtales for sidste Gang ved Stilstanden til

<sup>1)</sup> Vidkunns Død 1302 omtales i de islandse Annaler; Dødsdagen, 1ste Mai, nævnes i Kalenderiet Cod. Arnamagn. 733 quart.

<sup>2)</sup> I Brev af dette Aar nævner hans Suse Fru Nordthrud Paalsdatter ham som afgaaet ved Døden, og det som det synes, en rum Tid forud, Dipl. Norv. II. 85.

Hegnesgavl 1295. Den forhen saa mægtige Vnes- eller Mel-Vtt var nu uddeet i det mindste paa Mandssiden, og dens Besiddelser, som det synes, adspalttede <sup>1)</sup>. Blandt hine Gjenlevende havde Bjarne Erlingsøn vistnok i sin Tid viist sig som en myndig og tildeels voldsom Høvding, men, saa vidt man kan see, dog altid staaet paa Kronens Bedste; han havde og siden efter, maaskee med Undtagelse af den Tid, da Rudun Hugleiksfon havde Magten, hørt til Kongens stadige Omgivelser og selv i den Tid været hyppigt anvendt i vigtige Sendelser udenlands. I Kong Eriks sidste Tid, og end mere under Kong Haakon, synes han at have nydt sin Konges Tillid og været tagen paa Raad med i alle de vigtigste Statsfager: dette vedblev ogsaa saaledes lige til hans Død. Man kan derfor ikke tvivle paa, at han var enig med Kongen og af al Magt stod ham bi i de Stridt, han nu foretog til Aristokratiets Indskrænkning. Dette kan forekomme noget besynderligt af en Mand, der selv hørte til en af de saa egne ældgamle Lendermandsflægter, maaskee den eneste, der nu var tilbage i Norge, og hvis Familietraditioner netop maatte være Lendermandsveldet gunstige. Men Bjarne var nu gammel og erfaren; han havde seet, til hvilket Uvæsen altfor ubundet Aristokrati kunde lede. Derhos stod han nu temmelig ene. Hans Broder Vidkunn var som sagt allerede død i 1302; hans Hustru Fru Margrete Nikolasdatter og hans eneste Søn Hr. Andres vare ligeledes døde før ham <sup>2)</sup>. Vidkunn havde vel efterladt en haabefuld Søn, Erling, der med Tiden kom til at spille en betydelig Rolle i Norge, men han var endnu ej voren og stod formodentlig under Moderens Opsygt <sup>3)</sup>; altsaa havde Oldingen Bjarne nu

<sup>1)</sup> Den sidste Gang, vi høre noget til denne Vtt, er den 10de April 1306, da Fru Katharina Ivarsdatter paa Logale, Enke efter Hr. Gaut Gautsøn, ogsaa kaldet Gaut unge, Syster af en Hr. Cystein Ivarsfon (som det synes, en gejstlig Herre, see Dipl. Norv. I. 88), gjorde en Overeenskomst med Biskop Arne, hvorved hun paa Livetid thingede sig Ophold i Biskopsgaarden mod Skjenkelse af betydeligt Fordegebs, Dipl. Norv. II. 82. Allerede i 1288 havde Gauts Broder, Hr. Finn Gautsøn, thinget sin Søn Hr. Jon som Proventsmand ind i Munkelivs Kloster (Munkelivsb. S. 79).

<sup>2)</sup> Margrete omtales som død i Biskop Arnes Brev af 5te Novbr. 1307, Dipl. Norv. II. 88; i 1308 gjorde Bjarne Erlingsøn sit eget Testamente, hvilket nedenfor nærmere skal omtales, og i dette skjenkede han Gaver for sin Hustru Margretes og sin Søn Andres's Sjæle; Andres Bjarnessøns Dødsdag anføres i det nys nævnte Kalendarium, nemlig den 4de Juli; Mæret kjendes ej.

<sup>3)</sup> Moderen, Fru Gyrid Andressdatter af Stovreim, maa have været en myndig Dame; man seer saaledes af Vidnesbyrdet af 6te Febr. 1309, Dipl. Norv. II. 93, at hun i 4 Aar havde bestyret sin Brodersøns Gregorius Andressøns Gods, saa meget mere bestyrede hun vel sin egen Søns. Da hun selv ikke blev gift med Vidkunn forend efter August 1291, kan Erling ej være fød før 1292.

selv ingen synderlig personlig Interesse af at Rettigheder vedligeholdtes, der under kritiske Omstændigheder, og i Særdeleshed de nuværende, kunde blive farlige for Rigets Sikkerhed. Thore Haakonsson, nu ogsaa gammel, hørte neppe til nogen af de ældre Etter med aristokratiske Traditioner; han var kommen op ved sin Faders Opbøjelse paa Biskopsstolen og Yndest hos Kong Magnus, saavel som ved sine canonistiske Kundskaber <sup>1)</sup>; han og hans Lige svarede saaledes i Norge til, hvad man i Frankrige kaldte Parlements- eller Noble-Mdelen, og denne, der gjennem Romer-Metten havde indsuget de stærkeste absolutistiske Principer, tjente netop til at verne om Kongemagten mod det gamle Aristokratie. Vel var han gift med Alf Jarls Syster, men man finder intet Tegn til at dette endog i Alfs levende Live svækkede hans Loyalitet eller den Tillid, han nød hos Kong Erik; ved Datterens Giftermaal med Bjarne Erlingssons Søn Andres var han desuden traadt i den nærmeste Forbindelse med denne. For øvrigt synes det, som om han sjelden var ved Hoffet og deeltog i Raadsforhandlingerne, men tilbragte den meste Tid hjemme i sin Sysel ved Skien. Jon Magnvaldsøn maa ligeledes have været meget gammel, hvis han for øvrigt levede efter 1305, som er det sidste Aar, i hvilket vi finde ham nævnt; han synes heller ikke at have spillet nogen vigtig politisk Rolle. Jon Ivarssøn var, hvad hans politiske Meninger end for Næsten kunde være, nu knyttet til Kongen ved Sønnens Giftermaal med Kongens Datter, og at Forholdet mellem dem var godt, sees noksom deraf, at Kongen endnu i 1307 skjenkede ham Jordegods. For ham maatte det desuden være fordeelagtigt, at Forbindelsen mellem Hertug Erik og Kongedatteren opløstes, og Udsigten til dennes Giftermaal blev saa meget fjernere, thi i samme Mon, som det tegnede sig til at Ingebjørg ikke skulde blive gift og faa Børn, i samme Mon kunde der være Haab om at Kronen vilde gaa i Arv til de Børn, Haffhor Jonsen vilde faa med Agnes Haakonsdatter. Hertug Eriks Tilhængere i Norge maa igjen paa det nærmeste have faldt sammen med Forfægterne af det gamle System, eller rettere dem, der ønskede at indrette et Oligarchi i Norge liget det, der allerede havde uddannet sig i Sverige og Danmark, delende den absolute Magt med Kongen, eller endog tagende den største Deel deraf, men holdende Folket i samme Umyndighed, som om den absolute Magt var i en enestes Hænder. Til dette Parti hørte aabenbart den gamle Hr. Bjarne Lodinsøn, den ofte omtalte Cantsler under Formynder-Regjeringen, uagtet han ogsaa havde faaet en halvgeistlig Uplærelse, det vil sige studeret romersk og canonisk Ret, og i sin Cantsler'd viist sig som en af Gejstlighedens iv-

<sup>1)</sup> Se ovenfor IV. 1. S. 479, 480, jfr. Nene Biskops Saga Cap. 11.

rigste Modstandere; men det er ovenfor viist, at han synes at have været blandt dem, som strax ved Kong Haakons Tronbestigelse var ham imod, som maastee havde en Haand med i Spillet ved den falske Margretes Fremtræden og som fik et Knæk ved Audun Huggleiksfens Henrettelse, samt at han allerede blev fængslet i 1302 og hensad en Stund, uviist hvor længe, paa Magnhildarholms Slot; da man siden kun sjelden finder ham nævnt <sup>1)</sup>, er det klart, at han uagtet sine Kundskaber og sin vifsnok ikke ringe Dygtighed dog ingen Tillid eller Yndest var kunnet naa hos Kongen; det er saaledes let forklarligt, at han sluttede sig til det Parti, som haabede at komme op ved Hertug Erik; ja det er endog ikke usandsynligt, at han allerede fra dennes første Fremtræden af var staaet i Forbindelse med ham, og at dette, som tidligere berørt, kan have været en medvirkende Grund til at Kongen lod ham fængsle i 1302. Lodin af Bakke synes aldrig at have været til Kongens nærmeste Raadgivere, men for det meste at have opholdt sig i sin Hjembygd Throndbjem; i 1293 paadrog han sig, som ovenfor berettet, tilligemed endeel andre throndbjemste Herrer Kong Eriks Misbag i den Grad, at han blev lyst utlæg, og maatte opholde sig en Stund paa Island <sup>2)</sup>, men hvori han havde forbrudt sig, vides ikke; om han ej blev tagen til Raade før, saa skede det dog ved Kong Haakons Tronbestigelse, thi denne sendte ham i 1301 som Lagmand til Island, og uagtet Kongen maastee ved hans Tilbagekomst i 1302 ytrede Misfornøjelse med hans Eftergivenhed, saa sees han dog ikke at have unddraget ham sin Tillid, endog da det fuldkomne Brud med Hertug Erik var skeet <sup>3)</sup>. Fra de ældste og meest anseede Medlemmer af Aristokratiet kan Kongen saaledes neppe have mødt synderlig Modstand i Udførelsen af sine Planer. Disse gik, som man sees, ud paa at centralisere Magten mere end hidtil havde været Tilfældet, at bringe de kongelige Udbudsmand i en større Afhængighed af Tronen og underkaste dem en nøjere Control, og fremfor alt at forebygge Muligheden

<sup>1)</sup> Bjarne nævnes i Brev af 1ste Maa 1304 (Dipl. Norv. II. 73) og det foran Gantskeren, altsaa sem Baron og vifsnok Medlem af Raadet, samt i Brev af 19de Decbr. 1305 (Dipl. Norv. III. 61), ligeledes blandt Baronernes og Raads-herrernes Tal.

<sup>2)</sup> Se ofv. S. 212.

<sup>3)</sup> I Flato-Annalerne staar der ved Beretningen om Hr. Lodins Tilbagekomst til Norge i 1302: „og blev han da hængt“; en aldeles urigtig Angivelse, hvilket noksom fremtyder deraf, at Lodin nævnes flere Aar efter; formodentlig have disse Ord i den Original, hvorefter Flato-Annalerne ere skrevne, været tilføjede i Margen med Hensyn til Audun Huggleiksfen, der blev hængt i 1302, og ere af Flato-Annalernes Skriver ved Sjædesløshed henførte til Lodin. Lodin af Bakke nævnes, sem det vil sees, senest i 1309 sem Kongens højtbe-troede Mand i Throndbjem.

af et fast Slægt=Oligarchies Indtræden ved at fjerne de Betingelser, hvorpaa det ene kunde bygges, den om end udtrykkelig i Lovgivningen benegtede, dog saagodtsom hevdede Arvelighed af Lendermandsverdigheden og den hertil knyttede Selvfreenhed til at være Medlem af Kongens Raad og deeltage i Formynder=Regjeringen. Thi vel havde Kongen ved sin Tronfølge= og Regjerings=Act søgt at forebygge en almindelig Deeltagelse i Regjeringen af alle Lendermændene i Tilfælde af at han ej efterlod nogen myndig Tronfølger, men denne Act kunde jo let efter hans Død igjen blive omstødt, især da den ej var lovtagen og indregistreret i Lovbøgerne: det sikreste vilde være at affkaffe Lendermandsverdigheden selv, og kun beholde Ridderverdigheden, der udelukkede al Tanke om Arvelighed og derved knyttede saavel Indehaveren som Aspiranten paa det nøjeste til Kongens Person. Derved vilde Kongen blive fritagen for, i Valget af sit Raad at tage Hensyn til andet end Talenter, Brugbarhed og Paa-lidelighed. Han havde allerede, som man seer, gjort Begyndelsen dertil ved at optage flere yngre, dygtige Mænd i Raadet, uanseet at de ej vare Lendermænd, ja neppe engang alle Riddere; men han kunde dog ikke ganske forme Raadet som han vilde, saalænge han maatte finde sig i, at enhver Lendermand, der tilfældigviis befandt sig paa det Sted, hvor han opholdt sig, uden Videre skulde kunne være berettiget til at deeltage i Forhandlingerne. Det synes i det Hele taget, som om han i sin indre Politik fornemmelig havde den samtidige, statskloge Kong Philip i Frankrige for Dje. Selv stod han nu i meget venstabelig Forbindelse med ham. I 1304 havde Philip sendt ham mange smukke Forøringer, navnlig Reliquier <sup>1)</sup>. Paris og Orleans vare desuden de Steder, hvor de fleste Nordmænd, der rejste udenlands for at studere, plejede at begive sig hen <sup>2)</sup>. Der havde sandsynligviis Kongens Cantler=Kale gjort sine Stu=

<sup>1)</sup> Annalerne for 1304.

<sup>2)</sup> Erkebiskop Ginar havde, som ovenfor berettet, studeret i Paris. Jon Fleming, der var Erkebiskop Torunds højre Haand, havde ligeledes studeret i Paris og Orleans. I 1309 studerede to bergenske Chorsbrodre i Paris (Brev af 10de April 1309, Barthol. E. 512), senere studerede Paal Waardesen, ligeledes Chorsbroder der, senere Cantler og Erkebiskop, i Paris og Orleans (Barthol. E. 107). I August 1317 laante en Olaf Gindribsesøn, der skulde drage udenlands at studere, Goder og Pandacterne (eller som det kaldes Digestum vetus, Infortiatum og Digestum novum) af Marieliefen i Bergen mod Løste om at erstatte deres Verbl, hvis de tabtes (Dipl. Norv. II. 129). Han saa sig siden (i Juli 1320) nødt til at pantsætte dem i Slandern for en Gjæld af 16 Pund Sterling (Dipl. Norv. II. 138); da den før nævnte Paal Waardesen her var Bitterlighedsvidne, maa man slutte at Olaf ogsaa skulde til Paris. I August 1307 gjorde en usalfd Chorsbroder, der studerede i Orleans, sit Testament; blandt Vidernerne vare Hr. Alfinn, Chorsbroder i Hamar (Dipl. Sv. 1557).



dier <sup>1)</sup>; uidentvivl havde allerede Thore Haakonsøn studeret der; om Bjarne Lodinsøn, der selv kaldte sig Magister og Professor i Civilretten, er det vist, at han havde studeret og promoveret i Paris <sup>2)</sup>, fort sagt, man kan med temmelig Sikkerhed antage, at enhver af de Nordmænd, der paa denne Tid havde tilegnet sig større juridisk Dannelse, end man hjemme kunde opnaa, havde tilegnet sig den i Frankrige, og at der overhoved neppe gif noget Nar hen, uden at enten Nordmænd, efter fuldførte Studier, kom tilbage fra Paris, eller andre drog derhen for at begynde Studeringerne. Mellem Norge og Frankrige herskede saaledes den mest levende Forbindelse, og man kan ikke tvivle om, at man i Norge var vel underrettet om og med spændt Opmerksomhed fulgte alle de merkkelige Forandringer, der fra Ludvig den helliges Tid indtraadte i Frankrigs indre politiske, sociale og administrative Forhold, og som netop mest af alle maatte interessere de Retslærde og Retsstuderende, for hvilke derved en viid Mark aabnedes til at erhverve Rigdom, Ære og Indflydelse. De maatte med egne Øjne have seet, og end mere med Beundring havde hørt omtale, hvorledes Mænd af ringe Herkomst, som Peter la Flotte, Willjam Rogaret <sup>3)</sup>, Enguerrand af Marigny, Willjam af Plasian og flere ved sin Retslærdom og Forretningsdygtighed havde hævet sig til Ridderverdigheden og Sædet i det kongelige Raad; enkelte af disse Mænd torde vel endog i sin Tid have været deres Medstuderende og personlige Bekjendte. Gjennem dem kunde Kong Haakon faa den nøjagtigste Besked om, hvorledes Kong Philip netop ved at omgive sig med slike „Lovriddere“ <sup>4)</sup> (milites literati, chevaliers en loix) og ved at fremdrage Borgerstanden fik den mægtige Leensadel holdt i Underdanighed, Bestyrelsen centraliseret og den kongelige Myndighed udvidet, og efter hvad vi allerede kjende til ham og hans Regjeringsprinciper, er det ikke at tvivle paa, at denne Fremgangsmaade fandt hans højeste Bisfald og blev, saavidt Omstændighederne tillode det, hans Mønster. Afstanden mellem Frankrige og Norge var stor nok til at de glimrende Sider ved Philips Regjering kunde fremtræde i sin fulde Glans, medens Skyggesiderne, de mange Uretferdigheder og virkelige Uredeligheder, han tillod sig, ikke bemærkedes. Haakon havde selv ikke seet det franske Regjeringsvæsen i dets umiddelbare Nærhed, og de Tilhængere af

1) Det siges udtrykkeligt i Laurentius Saga Cap. 15 at Magister Aake længe havde været udenlands ved Studium.

2) Bjarne kalder sig i Stillsandsacten til Hegnesgavl juris civilis professor, se ovf. S. 230; Rimekroniken siger om ham (thi at det er ham, der menes med Nordmanden Hr. Bärna, er aabenbart), at hans Navn var skrevet i Paris, og at han var „en Mester i boglig Lærdom“ (bokalist).

3) Willjam af Rogaret havde været „professor juris“ og Underdommer, siden var han bleven adlet, optaget i Raadet, og gjort til Ridder.

4) Se Ducange, Artiklen „Milites literati“.

dette System, som enten af Hensyn til egen Fordeel eller af virkelig Overbeviisning om at det vilde gavne Fedrelandet, ønskede det indført i Norge, toge sig vel vare for at nævne, hvad der kunde anføres til dets Dadel. At Haakon virkelig efterlignede Philip eller søgte at tillempe hans System, saa vidt see kunde, er umiskjendeligt, og alene deraf kan man slutte, at Mase Cantsler, der aabenbart var hans fornemste og intimeste Raadgiver, var uddannet i den franske Retskole. Ligesom Philip, udgav ogsaa Haakon en langt større Mængde særegne, i de fleste administrative og borgerlige Forhold indgribende Forordninger, end nogen af hans Forgængere; ligesom Philip, søgte han at centralisere Regjeringen og gjøre den kongelige Myndighed solelig i alle enkelte Forvaltningsgrene; som Philip omgav han sig endelig fornemmelig med Mænd, som han selv synes at have hævet til Ære og Magt, ikke paa Grund af Byrd, men formedelt deres Kundskaber og Forretningsdygtighed, og blandt dem vare aabenbart flere netop saadanne „Lovriddere“ som de, med hvilke Philip forstørstedelen besatte sit Raad, og som sandsynligviis ej havde erhvervet sine Kundskaber andensteds, end i Paris. Hertil hørte vel især de, der sees at have besørget Cantslerforretningerne, naar Mase selv ej var tilstede. Disse vare: i Begyndelsen af Kongens Regjering, eller i det mindste fra 1301, **Snare Alfaksson**, allerede da Ridder, indtil Slutningen af 1307, da han formodentlig blev Baron og Syssemand, og **Bjarne Audunsson**, om hvem der allerede ovenfor er talt, fra 1311 til hen i 1314. Det ligger i Sagens Natur, at Snare ikke kunde have besørget Cantslerforretningerne, naar han ikke havde besiddet samme Slags boglige Dannelse som Thore Haakonsson, Bjarne Lodinsson, Baard Serksson og Mase; denne vilde i modsat Fald neppe have raadet Kongen til at bruge ham som sin Vicarius <sup>1)</sup>; om Bjarne Audunsson er det vist, at han havde nydt Klerke-Diplømerse, thi han kaldes endog ligefrem „Sira Bjarne“, indtil han fik Ridder- og Herre-Titlen. Begge disse synes at have haft hjemme paa Østlandet og saaledes formodentlig at have været bemærkede og fremdragne af Mase Cantsler eller Haakon selv, endnu medens denne var Hertug; der findes intet Spor til, at de have været af fornem Ætt. Ved Siden af dem bør ogsaa **Ivar Olafsson** nævnes, Ebersbroder i Bergen, sandsynligviis ved Apostelkirken; han brugtes allerede fra Slutningen af 1306 som Secretær og kaldes Ivar Klerk; senere udnævntes han,

<sup>1)</sup> At Snare Alfaksson i det mindste maa have interesseret sig for Æskelitteraturen, sees deraf, at det eneste nu eksisterende Haandskrift af den norske Oversættelse af de (urlygtigt) saakaldte *Lais de Marie de France* (se ovf. III. S. 1027) har tilhørt ham; hans Navn, formodentlig prævet af ham selv, findes endnu der; se *Strengleikar*, udgivet af Keyser og Unger i 1850, Fortalen. Snare synes at have havt hjemme paa Østlandet (Dipl. Norv. II. 126).

som vi ville see, til Vicecantsler og Bevarer af Kongens mindre Segl, men sees dog ikke at have udført de egentlige Cantslerforretninger førend efter Hakos Død, da han fulgte ham i Embedet som virkelig Cantsler; imidlertid havde han været brugt i vigtige politiske Sendelser. Fremdeles maa man nævne den oftere omtalte **Hauk Erlendsson**, der, om han end neppe, som det synes, havde studeret udenlands, dog var en for sin Tid usædvanligt mangesidigt dannet Mand, hvad hans efterladte, tildeels egenhændige Skrifter noksom bevidne, og som især maa have haft betydelige Kundskaber i den fedrelandske Ret. Paa mødrene Side hørte han vistnok til en anseet islandsk **Utt**, men i Norge lader han ikke til at have haft fornemme Frænder. **Hauk Erlendsson** forekommer allerede i 1302 som Lagmand i Oslo; omtrent ved 1309 blev han Gulathings Lagmand, hvilket Embede han længe beklædte, dog med flere Afbrydelser; han havde allerede, som vi have set, været Lagmand paa Island i 1295 og sendtes i samme Egenkab derhen i 1304 og 1306. **Hauk** var allerede Medlem af Naadet i 1303 og blev formodentlig ej længe efter Ridder; **Bjarne Audunsson** var endnu ikke Medlem af Naadet i 1306, men synes at være bleven det, saavel som Ridder, før 1308; at **Ivar Olafsson** i det mindste var Medlem af Naadet, da han i December 1307 sendtes til **Udby** for at underhandle med Hertugerne, sees deraf, at han ved denne Lejlighed kaldes „Herre“. Ogsaa de fleste øvrige **Lagmænd** hørte sandsynligviis under samme Kategorie; **Lovkyndigheden** udgjorde nu, som det allerede ovenfor (IV. 1. 505, 506) er paapeget, et virkelig Studium, og de **Netskerde** en egen Klasse; **Lagmændene** **Hr. Heming** i **Bergen**, **Hr. Sigurd** af **Nande** i **Nysfylke** o. fl. omtales udtrykkelig som Medlemmer af Naadet.

End flere end disse kunde nævnes blandt de fra forholdsviis ringe Stand valgte Naadgivere, naar man her nærmere vilde omtale de virkelige Gejslige, hvis Tjeneste Kong Haakon benyttede. Men dette vilde være overflødigt, da denne Anvendelse af Gejslige i Kronens Tjeneste paa faa Undtagelser nær kun var en Folge af en anden Foranstaltning, som Kong Haakon satte i Værk samtidigt med og tildeels som en nødvendig Forberedelse til den verdslige Reform, nemlig en mere udvidet og omfattende Organisation af den kongelige Capellgejslighed, saaledes at den inden Landets almindelige Presteskab dannede en særregen, ved sin Anseelse og sine Besiddelser indflydelsesrig Afdeling, der i alt væsentligt var unddragen fra Biskoppernes Myndighed og alene afhængig af Kongen. Derved vilde han ikke alene kunne sikre sig en Planteskole for vordende Cantslere og kundskabsrige Naadgivere, men tillige stedse kunne søge al den gejslige Bistand, han behøvede, uden at ty til Biskopperne eller de af dem afhængige Prælater; og det vigtigste var, at han inden

Gejstligheden selv skaffede sig et mægtigt Tilhæng, som i paakommende Tilfælde kunde holde Erkebiskoppens og Biskoppernes Myndighed Stangen. Ideen hertil var vissefelig udgaaet fra Hake Cantzler, der selv var nærmest interesseret i Sagen; men om han havde seet noget lignende udenlands, eller Ideen var ny, er ubiist. Elementerne til en saadan Indretning fandtes dog allerede i Norge, deels i de saakaldte **Hirdprester**, hvis Antal ved Siden af Cantzleren i Hirdskraaen vel indskrænkedes til tvende, men altid kunde udvides; deels, og fornemmelig, i de Capeller, som de tidligere Konger fra Tid til anden havde stiftet, og hvor-til allerede Pave Innocentius IV. ved sit Brev af 19de December 1247 havde meddeelt Kong Haakon Haakónsson Kaldsret, saaledes at der kun forbeholdtes vedkommende Biskop Indsættelsen, medens det paalagdes ham at modtage de af Kongen præsenterede Personer. Vel havde Kong Magnus, som det ovenfor er nævnt, i Compositionen givet Slip paa denne Retting<sup>1)</sup>, men Compositionen selv var nu, som vi have seet, i det mindste stiltiende ophævet. Hertil kom, at det allerede fra gammel Tid i Norge havde været Kongernes Skik, ikke, som i Danmark og Sverige, at vælge sin Cantzler eller den, der udførte Cantzlerforretningerne, blandt Rigets Biskopper, men derimod enten blandt Hirdpresterne eller endog blandt Lægmænd, der havde faaet lærd Dannelselse. Det fornemste af de kongelige Capeller, Apostelkirken i Bergen, havde allerede Kong Magnus i 1271 indrettet til Collegiatkirke, med en Provst i Spidsen, og derved udvidet den af Kongen afhængige Gejstligheds Antal; Kong Haakon havde, som det ovenfor er viist, allerede medens han var Hertug gjort en lignende Indretning ved Mariekirken i Oslo, og der var Hake selv Provst. I 1305 fik Kong Haakon den nys indsatte Biskop Ketil i Stavanger til at overlade sig Patronatsretten til St. Olavs Kirke paa **Aqualdsnes**<sup>2)</sup>, der ogsaa med Rette fra først af synes at have tilkommet ham, og nu skred Kongen ogsaa her til at indrette et Collegium. Et fjerde kongeligt Capell, St. Michaels Kirke paa Tunsberghuus, havde ligeledes et lidet Collegium, hvis Oprettelsestid ej kjendes. Der var i alt paa den Tid, hvis Begivenheder vi her omhandle, fjorten saadanne kongelige Capeller, deels oprettede af Kong Haakon selv, deels af hans Fader og Farfader<sup>3)</sup>; nemlig, foruden de her nævnte Collegiatkirker, St. Peters Kirke paa Saureby (ikke langt fra Utstein), St. Laurentius's Kirke paa Lister, St. Laurentius's Kirke i Gikundafund, alle tre i Stavangers Biskopsdømme, ubiist om oprettede af Kong Haakon eller ældre;

<sup>1)</sup> Se herom ovenfor IV. 1. S. 600, 601.

<sup>2)</sup> Dipl. Norv. I. 104.

<sup>3)</sup> Dette siges udtrykkeligt i Pave Clemens's Skrivelse, se nedenfor.

Hellig Korsens Kirke med Hospital paa Fane ved Bergen <sup>1)</sup>, St. Katharinæ Kirke med Hospital og Allehelgens Kirke ligeledes med Hospital, sammesteds, alle tre stiftede under Kong Haakon Haaakonsøn; St. Ludvigs Capell paa Thysfisso (nu Thosso) ikke langt fra Bergen, oprettet af Kong Haakon netop ved denne Lejlighed <sup>2)</sup>, og tydeligt vidnende om den venstabelige Forbindelse, hvori Kong Haakon nu stod med den franske Konge, siden Capellet var helliget Philips nys (i 1297) canoniserede Farsfader, Kong Ludvig den 9de, hvis Reliquier det sandsynligviis ogsaa var, som Philip i 1304 sendte Kong Haakon, og til hvis Ære denne stiftede Capellet; St. Nikolaus's Capell paa Den Herdla udenfor Bergen, uviist naar stiftet; St. Mariæ Capell paa Tromsø nærved Hedningerne, stiftet, som vi have seet, af Kong Haakon Haaakonsøn, og St. Stephans Capell med Hospital i Tunsberg, ligeledes stiftet af denne. At de fleste af dem laa i Gulathingsslagen, vidner noksom om, at denne Egn var de forrige Kongers Hoved-Opholdssted, og karakteristisk nok er det, at der i hele det store Nidaros Dioces ej fandtes mere end et eneste, og det paa den fjerneste Udkant, hvorhen Erkebiskoppen neppe nogenfinde kom, og at i det mindste ikke St. Nikolai Capell i selve Kongsgaarden regnedes iblandt dem. Den Tanke maatte nu ligge temmelig nær at stille alle disse Capeller med tilhørende Gejstlige under een fælles Overbestyrelse, saavidt muligt uafhængig af Biskopperne, men derimod afhængig af Kongen, eller saa at sige forene dem til et eget Dioces, hvis Personale alene udnævntes af Kongen, og blandt hvilket den egentlige Hirdgejstlighed indtog de fornemste og mest indbringende Stillinger. Denne Plan har maaskee allerede længe foresvævet Kong Haakon, i det mindste da han stiftede Marietirkens Collegium, men saa længe den myndige Pave Bonifacius den 8de levede, var der neppe at tænke paa noget saadant. Denne var dog efter langvarige Stridigheder med Kong Philip død d. 11te October 1303, tildeels af Harme over de Krænkelse, Philip havde tilføjet ham; hans Efterfølger, Benedictus d. 11te (forhen Nicolo Bocasino, Cardinalbiskop af Ostia), døde, som det heed, ved Forgivelse, allerede den 6te eller 7de Juli 1304, og efterat Cardinalerne i over 9 Maanedes ej havde kunnet komme til Enighed om, hvem de skulde velge til hans Efterfølger, fik Kong Philip det ved listige

<sup>1)</sup> Hospitalet og Kirken paa Fane siges i Pave Gregor den 9des Bulle af 1228 (Dipl. Norv. II. 6) at være stiftet af Biskop Arne i Bergen, men formodentlig har Biskoppen kun ansøgt om Bekræftelse paa Stiftelsen.

<sup>2)</sup> Af Dipl. Norv. IV. 80, 81 sees det, at Thysfisso Capell endnu ikke var indviet i 1305, siden Biskop Arne, der fik sin Consecration den 5te December, anmodede Biskop Erlend af Færøerne om at indvie det.

Agitationer drevet dertil, at de valgte Erkebiskoppen af Bordeaux, Bertrand de Goth, dog ikke forend han i en Sammenkomst med Philip havde underkæstet sig flere hemmelige Betingelser, der gjorde ham ganske afhængig af denne, og navnlig den, at han skulde tage sit Sæde i Frankrig. Han blev derpaa den 14de November 1305 kronet i Lyon under Navn af **Clemens den 5te** og op slog for det første sin Bolig i Poitiers, hvor han saa godt som holdtes fangen, idet Philip ikke tillod ham at flytte bort, ja endog med Magt modsatte sig et Forsøg, han gjorde paa hemmeligt at undvige. Naar Kong Haakon altsaa, som vi nu have seet, stod sig godt med Kong Philip, kunde Omstændighederne ikke være gunstigere til at udvirke hos Paven, hvad han ønskede. Saa vidt man kan skjønne, rejste Mase Gantsler selv til Curien for at bringe dette vigtige Anliggende i Stand, da man efter den 1ste Januar 1307 indtil i Begyndelsen af 1309 ikke finder ham nævnt som Gantsler eller befælgende paa noget af Kongen udstedt Brev, ej engang paa dem, Kongen den 30te Mai og 14de Juli 1307 udstedte i Oslo; hvoraf man visselig er berettiget til at drage den Slutning, at Mase da var bortrejst <sup>1)</sup>. Ingen kunde heller være mere skiftet til at drive denne Sag end han, deels formedelt hans høje Stilling og de indflydelsesrige Forbindelser, han upaatviveligt allerede havde i Frankrige, deels fordi Sagen selv maaskee endnu nærmere berørte hans end Kongens Interesser. Den nød ogsaa al ønskelig Fremgang. Allerede den 5te Februar 1308 udstedte Paven fra Poitiers trende Breve, hvorved Institutionen grundlagdes <sup>2)</sup>. I det ene gjorde han bitterligt, at han „paa Grund af den berømmelige, ham elskelige Kong Haakons udmærkede Fortjenester, hvorved han havde gjort sig verdig til det apostoliske Sædes Velvilje, og som udkrævede en modsvarende Villighed fra Curien i at efterkomme hans Ønsker, fornemme-

<sup>1)</sup> N. gl. L. III. No. 21 (af 1ste Januar, befeglet af Mase); Dipl. Norv. I. 114, III. 71, II. 90, IV. 75, I. 121, N. L. III. 23. At Mase ikke nævnes som befælgende forend den 5te April 1309, medfører ikke, at han ej var kommen hjem før, thi det kan blot være en tilfældig Omstændighed, at han ej tidligere omtales; da Kongen, som det synes, havde overvintret i Bergen, er det hejst rimeligt, at Mase ogsaa havde tilbragt Vintren hos ham og allerede var kommen hjem i Lebet af 1308. Men den 30te Marts 1307, da Kongen i Oslo lod befegle Retterbod III. 22 i egen Nærvarelse, uden Gantsler, og den 14de Septbr., da han lod Snare Mafsson befegle Gavebrevet til Jon Raub og Retterboden No. 23, maa Mase have været borte. Om Vintren 1307—1308, indtil ud i April, var Kongen paa Vestlandet, og imidlertid kunde Mase gjerne være kommen hjem, men da han ej har befeglet Forordningen af 17de Juni 1308 i Tunsberg, synes man at maatte slutte, at han paa den Tid endnu ej var vendt tilbage, hvis man ellers ikke kan antage at han var i Oslo.

<sup>2)</sup> Dipl. Norv. I. 113—115, efter Regesta Clem. No. 119, 120, 122.

lig naar disse udgik fra oprigtig Fromhed“, havde bevilget Kongen paa hans Forestillinger og Bønner, at den Mand, som for Djeblicket var eller for Fremtiden maatte være Forstander for Apostelkirken i Bergen, tillige, under Titel af **Magister Capellarum**, skulde være Formand for alle de øvrige nys nævnte **Capeller**, som her eet for eet opregnedes, med Tilføjende af at de vare stiftede og doterede deels af Kongen selv, deels af hans Fader, deels af hans Farsfader, og at samme **Magister Capellarum** i sin egen Kirke, Apostelkirken, skulde have Ret til at bruge den biskoppelige Stav, Mitra og Ring samt uddele den biskoppelige Velsignelse, i Kongens Nærværelse, og naar ingen Biskop var tilstede, samt at han kunde vjistere Capellerne og corrigere samtlige Capellgejsstlghes mindre Forseelser, vedkommende Diocesanbiskops Ret i alt andet ellers forbeholdt. I det andet tilstod han, for at begunstige Capellerne, de oprigtigt Bodfærdige, der besøgte dem paa deres Festsdage, Remission eller Afslad fra de dem paalagte Poenitenser, nemlig dem, der aarligt indfandt sig, for et Aar, dem som kun een gang for alle, men i 8 samfulde Dage forrettede sin Andagt der, for 100 Dage. Endelig bestemte Paven i det tredie Brev, at, da Norges Rige, som Kong Haakon i sin Forestilling udtrykkeligt havde paapeget, var saa vidt udstrakt, skulde enhver af dets Biskopper være forpligtet til at promovere alle kongelige Klerker, som Capell-Magisteren personligen eller skriftligen præsenterede ham, naar de for Nesten vare dueelige, til alle gejsstlige Grader, om de end vare fra et andet Biskopsdomme. Fremdeles gav Paven i et fjerde Brev <sup>1)</sup> Biskopperne i Oslo og Bergen, i hvis Diocesser de to fornemste Capeller laa, ifølge Kongens Bøn Ret til selv eller ved andre at dispensere 60 af Kongen udnævnte Klerker fra de Hindringer, deres Fødsel ellers maatte stille i Vejen for deres Forfremmelse til gejsstlige Grader samt Erholdelsen af gejsstlige Beneficier, om endog ti af dem vare Prestesønner, naar de kun ikke vare Sønnen af Klosterfolk eller fødte i Blodstam eller Hoov, samt for øvrigt opførte sig skikkeligt. Herved sikrede Kongen sig friere Udgang til at besætte Capellerne med de ham mest behagelige Personer.

Hvor vidt Biskoppernes Samtykke hertil har været indhentet, erfares ikke, men af den Trætte, som kort efter rejstes af Biskoppen i Bergen om Indstiftelsesordenes Fortolkning, hvoraf man tydeligt kan see, at han betragtede den hele Institution med stor Ugunst, skulde man formode, at Kongen og Cantstieren have benvendt sig til Paven og denne givet sin Indvilgelse uden at spørge Biskopperne ad, saa at disse rimeligviis

<sup>1)</sup> Regesta Clem. No. 121; trykt hos Suhm XI. 903.

ere blevne højt overraskede, da Meddelelsen derom indløb. Dette var formodentlig saa tidligt efter Udstedelsesdagen, som et affendt Bud kunde naa frem til Bergen, og der er al Muelighed for, at Kongen havde modtaget den, da han den 20de Marts bestemte hiint Møde med de danske Underhandlere i Biken til 23de Mai. Thi med denne Sag bragt paa det Nene kunde han nu ej alene trodse de Hindringer, Erkebisfopperne og de øvrige Biskopper, paavirkede af Hertug Erik, muligt kunde lægge hans videre Reformer og ydre Politik i Vejen — var Hierarchiet, som man har sagt, hidtil en Stat i Staten, saa havde han nu igjen faaet oprettet et eget Hierarchi i selve Hierarchiet, hvorved dettes Modstandskraft overordentligt maatte svækkes, — men han kunde trygt vove at skride til de vigtige verdslige Reformer, med hvis Iverksættelse han vistnok netop ventede, indtil den her omhandlede Sag var afgjort, og lykkedes det først at bringe dem i Stand uden Voldsomhed eller indre Uroligheder, kunde han og tale et bestemtere Sprog til Hertug Erik, end hidindtil, og følge sin egen Politik, uden at tage Hensyn til ham. Han forlod saaledes Bergen i de første Dage af April, tilbringende, som det synes, temmelig lang Tid paa Agvaldsnes og i Nærheden af Stavanger, vistnok for at træffe de nødvendige Foranstaltninger med Hensyn til Organisationen og Besættelsen af de der i Biskopsdommet liggende Capeller, af hvilke maaskee enkelte endog nu først skulde indvies <sup>1)</sup>. Endnu den 29de April var han paa de Kanter; men i Begyndelsen af Mai er han formodentlig ankommen til Tunsberg, hvor det berammede Møde med danske Besuldmægtigede sikkert er holdt, som det i det følgende skal omtales, uagtet intet nærmere derom berettes.

Den første Magister Capellarum, hvilken nu næsten var hævet til biskoppelig Verdighed, var Provsten Finn Halldorsøn, forhen Chorsbroder i Nidaros <sup>2)</sup>, der allerede i længere Tid havde forestaaet Apostelkirken i Bergen, og som saadan var Medlem af Raadet <sup>3)</sup>. Ved første

<sup>1)</sup> Vi finde ham paa Agvaldsnes den 10de og 12te April, Dipl. Norv. III. 71, II. 90; paa Njardarland (nu Nørland) i Hestve Skibrede i Rysfelle endnu den 29de April (Dipl. Norv. IV. 75), maaskee i Besøg hos Merkesmanden Agmund Sigurdsøn paa Hestve; han led det da udstedte Brev endog kun besegle med sit Secret, hvilket antyder at han ej havde sit større Segl hos sig.

<sup>2)</sup> Dipl. Norv. II. 96.

<sup>3)</sup> Som saadan nævnes Finn i Brev af 12te April 1306, Dipl. Norv. III. 64. Quittfeld og efter ham Lagerbring m. fl. sables om at Erik Waldemarsøn af Sverige skulde have været Magister Capellarum; dette kommer alene deraf, at Quittfeld i sin Tvergnelse af de Herrer, der medbeseglede Tverstatningen i Kjøbenhavn af 17de Juli 1309 (S. 346), sætter „Dominus Ericus Woldemari quondam regis Svevorum filius, Magister Capellarum nostrarum“, udglem-



Djefast kunde det synes besynderligt at Kongen eller Hake Cantsler, der dog sikkert havde det i sin Maagt at ordne det Hele som de fandt for godt, ikke gjorde Mariekirken i Oslo til det fornemste af Capellerne og Provsten ved dens Capitel, altsaa Cantsleren selv, til Magister Capellarum. Man kan vel heller ikke tvivle paa, at Hake helst havde onsket det saaledes, men Forholdene tillode det aabenbart ikke. Apostelkirken i Bergen var, om ikke egentlig som Kirke, dog som Sædet for et anseet Chorsbrødre-Collegium, meget ældre end Mariekirken i Oslo; de fleste af Capellerne laa i dens Nærhed, og desuden betragtedes vel Bergen endnu som en fornemmere Stad end Oslo, da den i saa lang Tid havde været Landets verdslige Hovedstad og Kongernes fornemste Residens. Denne Forrang kunde man ikke overse uden maaskee at vække Uvilje. Desuden fik Hakes Ferd herved saa meget mere Udseende af at være uegennyttig. Cantslervedigheden, som han indehavde, holdt ham dog allerede noksom skadesløs for dette Offer, om det kan kaldes saaledes, og vi ville senere erfare, hvorledes den endog kort efter udtrykkeligt forenedes med Provstembedet ved Mariekirken.

Den 17de Juni, i Tunsberg, lod Kong Haakon den vigtige Forordning udgaa, hvorved de fornemste af ham tilsigtede Reformere og øvrige Foranstaltninger indførtes <sup>1)</sup>. Der synes ikke at have været sammenkaldt noget Hovdingemøde i den Anledning, saa meget mindre som det netop var St. Botolfs Dag, da Lagthingene holdtes rundt om i hele Norge, og de fleste Hovdinger saaledes rimeligviis vare der tilstede. Der nævnes ikke en eneste gejstlig eller verdslig Herre som samtykkende eller medbesejlende; ej engang nogen Cantsler eller Vicecantsler sees at have sat det kongelige Segl for, men dette siges kun simpelt hen at være skeet „i Kongens egen Nærværelse“, hvad enten nu Hake Cantsler ikke endnu var kommen tilbage fra Frankrige eller ej var tilstede i Tunsberg; den eneste, som nævnes, er Klerken Thorgeir Toveson, der skrev Forordningen. Kongen synes saaledes at ville have haft denne Act alene betragtet som en Hirdsag, der kunde afgjøres ved hans egen Magtfuldkommenhed og ikke vedkom den almindelige Lovgivning. Paa den Maade maa den ogsaa være bleven betragtet af hans Mænd, thi man erfarer ikke andet, end at hans Befalinger lystrædes uden nogen Protest, i det mindste ingen af Betydenhed. I Indledningen til Forordningen paaberaaber Kongen sig som Grund til dens Bestemmelser, „den Fremferd, adskillige Mænd i hans og hans Broders Barndom og nu en

mende efter „filii“ „dominus Finno“, se Aftrykket efter Bartholiniana i Thorfelins *Analecta* og *Dipl. Sv.*

<sup>1)</sup> N. gl. L. III. No. 25 S. 74 og 224, jfr. *ovf.* S. 375—378.

Stund siden efter havde brugt mod Thegnerne, og som han hidtil for- medelst sine mange Forretninger til Landets uopfattelige Lærv ikke saaledes havde kunnet henvende Opmerksomheden paa, som han ønskede“. Forordningens Hovedindhold er følgende:

1) Alle **Syfler i Landet** tages tilbage (naturligviis for at besættes med dueligere eller paalideligere Mænd).

2) Hirdstyrelsen vil Kongen herefter hovedsageligt selv overtage, men til sin Lættelse udnævner han **Asulf Aslafsson** til Merkesmand, uden dog derved at forringe Hr. **Agmunds** Verdighed <sup>1)</sup>. Det mindre Segl (Secretum) overdrages **Sira Ivar Olafsson**, Cantfler (her menes Vicecantfler) med 15 Merkers Indtægt. Til Drottsete befittes den ovenfor omtalte Hr. **Asfur Jonsson** <sup>2)</sup>, og til Fehirde, med 20 Merkers Indtægt, den thronbhjemste Chorsbroder **Sira Erlend Stykkaarsson**. Formodentlig maa denne Fehirde-Betjening være den ved Hirden, eller Forvaltningen af den egentlige Hof-Kasse <sup>3)</sup>, da Forordningen selv senere udtrykkeligt omtaler Fehirderne i Nidaros, Bergen, Oslo og Tunsberg paa en Maade, hvoraf man maa slutte at de vare forskjellige fra Sira Erlend; man veed derhos andenstedsfra, at den oftere omtalte Chorsbroder Sira Audun Naude paa denne Tid var eller blev Fehirde i Nidaros <sup>4)</sup>, og Sira **Botolf Haakonsson** i det mindste strax efter Sysselmannd og Fehirde i Bergen <sup>5)</sup>.

<sup>1)</sup> I de saa Afskrifter af Forordningen kaldes Agmund „Agmund Aslafsen“, men da ingen Merkesmand af dette Navn omtales, tør man næsten formode at „Aslafsen“ her ved en Skjedeslashedesfejl er indkommen fordi Asulf Aslafsson ovenfor omtales, og at der skulde staa „Agmund Sigurdsson“ (af Hefsbø); denne nævnes nemlig udtrykkeligt som Merkesmand ved 1300, under Haakons Regjering, og han sees steds at have nydt megen Anseelse. Vel staa „Aslafsen“ i alle Afskrifter, men der er flere Omstændigheder, der tyde hen paa, at de samtlige hidvære fra een, temmelig slet Afskrift, og at allerede Originalen har været utydelig. Saaledes finder man kun i to Afskrifter „Sira Ivar Olafsson“ rigtigt benævnt; to have „Roar“, en tredje „Rar“. For øvrigt kjender man heller ikke videre til den oven omtalte Asulf.

<sup>2)</sup> Hr. Asfurs Udnævnelse til Drottsete nævnes dog kun i en enkelt Afskrift.

<sup>3)</sup> Denne Fehirde kaldes og „den Fehirde, der sidder i Gaarden“; Suhn XII. 35—37.

<sup>4)</sup> At Audun Thorbergsson Naude, ferend han blev Biskop i Hole 1313, længe havde været Kongens Fehirde, siges udtrykkeligt i Laurentius Saga Cap. 31; da han, Hr. Peter Andreesen, Ledin paa Vasse og Sigurd Jensen i 1309 optræde som Kongens Besuldmægtigede i Threndelagen, er det klart, at han da maa have beklædt Fehirde-Embedet.

<sup>5)</sup> Botolf nævnes som Fehirde i 1309 og senere; i Brev af 12te Jan. 1311 (Dipl. Norv. III. 93) kaldes han Sira Botolf Haakonssen, havende Syssel og Kongens Magt med Fehirde i Bergen.

3) Jarle- og Lendermandstitlen affkaffes herved ganske, undtagen for Kongens Sønner og Jarlen paa Orknoerne; herefter skulde saaledes ingen kunne gøres til Jarler uden disse og aldeles ingen til Lendermænd; dog skulde de nu levende Lendermænd beholde Titlen og Verdigbeden for Livstid. Det tilføjes udtrykkeligt, at naar nogen herefter raadede en ung Konge til at gjøre andre til Hovdinger end dem, der vare af Konge-Witten, skulde de ansees som Landraadsmænd.

4) Enhver, som herefter modtager en **Syssel** af Kongen, skal være pligtig at holde ham hundrede Mands Kost af sit eget Gods, saa længe han opholder sig i hans Syssel for at skifte Diet mellem Undersaatterne. Alle saakaldte Skolde-Gaver og Paalæg til Sysselmændene, der strede imod Lovbogen, og som hine derfor vistnok kun med Urette havde tilegnet sig, affkaffes. Enhver Sysselmand skal, naar han kræber det, holde Kongen saa mange Mænd af hver Skibrede, som Hirdskraaen foreskriver, paa sin Kost og saaledes betæbnede som Kongens egne „Evenue aa Baaben“. De skulle ogsaa lade holde Vagt fra hver Skibrede hver Gang de saaledes komme til Kongen, ligesom det skede i Kong Magnus's Dage. Heraf seer man, at Sysselmændene i den sidste Tid maa have søgt at unddrage sig fra de dem paahvilende Forpligtelser. For at Sysselmændene skulle være saa meget mere paapaselige og retfærdige mod Almuen i sin Syssel, vil Kongen herefter, naar han ikke selv kan komme, een Gang hvert Aar sende to Mænd fra Kongsgaarden til hver Trediedeel af Landet (herved forståes vistnok hvert af de tre gamle Lagsoke), der skulle rejse omkring og nøje undersøge Sysselmændenes Opførsel mod Folket; befindes de at have faret lovligt og lempeligt frem mod Almuen, skulle de beholde Sysslerne saa længe de leve, og deres Sønner være fortrinsviis berettigede til at efterfølge dem. Hvis Sysselmændene glemme eller vægre sig ved at skaffe Diet, naar deres Mellemkomst paakaldes, og Sagen derfor maa indbringes lige for Kongen, skal Sagsoren tilfalde Kongen selv, ikke Sysselmanden, med mindre denne godtgjør, at den Sagsøgtes Paastaalighed eller lovligt Forfald hindrede Sagens Afgjørelse paa Hjemstedet. Den Etik, Sysselmændene hidtil have haft, at udtage særeget Kongebrev for hver Sag, de have at afgjøre eller foredrage, affkaffes. Enhver Sysselmand skal engang aarligt forfatte en Fortegnelse over dem, der i Aarets Løb ere blevne dræbte i hans Syssel, tilføjende de nærmere Omstændigheder ved Drabet, Drabsmandens Navn, hvor vidt noget Gridesked er krænkert, om Biglysning har fundet Sted o. s. v., og sende det hele i en Protocol <sup>1)</sup> under sit

<sup>1)</sup> En saadan Protocol kaldes her og nedenfor „Kvaterni“ d. e. egentlig et i fire Blade eller i Kvart sammenlagt Ark.

Indsegl til Kongen. — Hvis nogen Sysselemænd seer igjennem Fingre med at hans Eviden fare ulovligt frem mod Bønderne, skal han selv svare for deres Overtrædelser, med mindre han kan tilstrækkeligt bevise at det skede uden hans Vilje; men da skal han aldrig mere have den Skyldige i sin Tjeneste.

5) De Middelre, der gjøre Opvartning, skulle være opmerkksomme og sammelige og holde sig saa nær Kongen som muligt, undtagen naar han lader dem melde at han ønsker at være alene; enhver kan have een Eviden paa Kongens Koft, medens han gjør Opvartning; om han end er Sysselemænd, maa han dog ikke have flere.

6) Naar Sysselemænd rejser omkring for at skifte Ret i sin Syssele, skal Lagmanden rejse med; de skulle have to Eviden paa egen Koft og en Klerk, som skriver alle de Domme og Orskurder, Lagmanden giver. Dommen gives Parterne beskrevet under Lagmandens Segl, men Sysselemænd skal lade hver Dom eller Orskurd indføre i en Protocol efter Originalbrevets Lydelse, for at Dommene og Orskurderne ej skulle glemmes. Klerken skal for sit Arbejd have en gammel Ertoget for hvert Domsbrev, med mindre Parten er saa fattig at han ej formaar at udrede det, da skal han saa Brevet gratis; Sysselemændens Klerk skal have det samme for de saakaldte Mettendebreve, udstedte under Sysselemændens Segl. Men for Beseglingen betales intet. Foruden de 15 Mkrs. aarlig Indtægt, som Lagmanden hidtil plejede at nyde af Kongens Kasse, skal han nyde ligesaa meget af Bønderne, men ikke mere. Dette var den saakaldte Lagmands-Told, der altsaa nu for første Gang paalagdes. Tager Lagmanden Gaver for at sælde en vigtig Dom, har han forbrudt Livet, hvis Kongen ikke efter nærmere Underjøgelse benaader ham. For at Lagmændene og Sysselemændene saa meget bedre kunne sørge for Almuen's Liv, skulle de, naar de længe have været fra Kongen, og de atter komme i hans Nærhed, indfinde sig hos ham og forblive der i to Dage for at foredrage, hvad de maatte have at henstille til Kongens Afgjørelse; paa det at dette kan gaa des hurtigere fra Haanden og Kongen lettere sætte sig ind i Sagerne, skulle de have Hovedpuncterne skriftligt opsatte. De Klerker eller Skrivere, som Sysselemændene og Lagmændene antage, skulle, forsynede med deres Vidnesbyrd, indfinde sig hos Kongen og sverge en saadan Ed om at røgte deres Hverv redeligt, som han foreskriver dem. Dette var altsaa Begyndelsen til Antagelse af **eedsvorne Skrivere** (Sorensskrivere).

7) Alle de Breve, som hidtil have været udgivne i større Form (in majori forma), tilbagekaldes herved, med Undtagelse af dem, hvorved der tilstaaes baandgangne Mand Tilladelse til at sidde roligt hjemme og ikke gjøre Opvartning. Hvilke disse Breve for øvrigt vare, angives

ikke, men ved at sammenholde hermed et Par andre noget senere af Kongen udstedte Breve, seer man at alle Gavebreve paa Jordegods eller faste Ejendomme herunder maa have været indbegrebne, thi Kongen erklærer selv udtrykkelig kort efter, „at han af forskjellige Marsager har tilbagekaldt under sig alle bortstjendede Jorder, Gaarde, Møller eller andre Herligheder, indtil de, der maatte befindes at have gjort sig fortjente dertil, fik nyt Brev derfor; kun skulde denne Tilbagekaldelse ikke gjælde Marietirken i Dslo“<sup>1)</sup>. Af et andet Brev see vi, at ikke engang hans egen Svigersøn Hafthor Jonsen undtoges, men at alle de Gaarde eller Gaardparter, Kongen havde givet ham i Medgift med Jomfru Agnes, vare blevene midlertidigt indtagne, og at Kongen benyttede denne Lejlighed til at ombytte dem med andet Jordegods<sup>2)</sup>. Dette var altsaa en formelig *Reduction*, der vistnok kom for mange som et Jordenflag og satte Kongen istand til at svække mangen upaalidelig Herres Indflydelse ved at fratage ham det ham tidligere givne Gods, medens det formodentlig faldt af sig selv, at de Fortjente, det vil sige Kongens troe Tilbængere, beholdt alt hvad de havde faaet, og det Hele med Hensyn til dem kun var en Formsag. Men det maa dog have været en nødvendig Følge af Bestemmelsen, at der nedsattes en Commission for at prøve og afgive Forestilling om, hvo der havde gjort sig fortjent til at faa fornyet Gavebrev, og hvo ikke. Og saa vidt man kan see, var denne Commission neppe ferdig med sine Arbejder førend sidst i 1311, siden hiint Brev vedkommede Hafthor Jonsen er dateret 9de Januar 1312.

8) *Sportlerne* til Cantfler og Notarius for hvert Brev, der udgaaar under Kongens Segl, bestemmes saaledes: for hvert *Syssel-Brev* tre *Drer* for hver *Skibrede* til Cantfleren og 1 *Ertoj* til Notarius. For et større *Barnader-* eller *Beskottelses-Brev* 1 *Mk.* til Cantfleren og til Notarius en *Dre*; for et mindre *Barnader-Brev*  $\frac{1}{2}$  *Mk.* gl. til Cantfleren og  $\frac{1}{2}$  *Dre* til hans *Klerk*. For et *Landsvistbrev* tager Cantfleren i det højeste 1 *Mk.* og *Klerken* 1 *Dre*; mindre i samme Forhold som det i Brevet fastsatte *Tbegngilde* og *Fredkjøb* er mindre. For *Bride-Brevet* tager Cantfleren 2 *Drer* og *Klerken*  $\frac{1}{2}$  *Dre*. For *Stadfestelses-Breve* paa *Lagmænds Drskurder*, *Domme* eller andre Breve, der sigte til *Retten's* *Haandhævelse*, skal Cantfleren intet have, men *Klerken* en *Ertoj* for sin *Umag* og  $\frac{1}{2}$  *Ertoj* for ethvert andet *Rettendebrev*<sup>3)</sup>.

1) Kongebrev af 3die Septbr. 1311, Dipl. Norv. I. 131.

2) Brev af 9de Jan. 1312 (stedes No. 132).

3) Disse betydelige *Sportler* maatte gjøre *Cantfler-Embedet* højst indbringende. For det første havde han sin *Løn* af 15 *Mkr.*, der vel formodentlig har været anvist ham i *Lancistyd* af visse *Gaarde*; dette kunde allerede svare til henved 1500

9) Da Hirten i Mindreaarighedstiden ikke har faaet af Kongedømmet, hvad den skulde, andre derimod igjen have forholdt Kongedømmet dets lovlige Rettigheder ved at udstrække Ledings-Åfskorfningen videre end Loven og Hirdskraaen tillader, lader Kongen nu alt Krav i saa Henseende fare, men skjenker herved, Gud og Jomfru Maria og St. Olaf til Priis og Ære, og sig selv til Sjaelehjelp, samt „for at Gud skal forunde ham en god Årving efter sig“ (vistnok en Betydning til, at han nu har tænkt at see sig andensteds om efter en Årving, end ved et Giftemaal mellem hans Datter og Hertug Erik), ham selv og alle hans Mænd til Glæde, 240 Merker Sterling til Indkjøb af Jordegods og Inventarium til et Hospital for syge og vansføre ubemidlede Medlemmer af Hirten; Bygningen vil Kongen selv lade opføre og skjenke Tomt dertil ved Marielirken i Oslo; hiint Indkjøb skal skee ved to af Kongen udnævnte Geistlige i Forening med to af Hirten valgte Mænd. Hertil skal for Eftertiden enhver, der bliver Ridder, give 3 Mkr. gl., hver ny Hirdmand og Herbergesven 2 Mkr., Gjester, Kertesvenne og Bordsvenne hver 1 Mk. gl., samt ellers enhver, hvad Gud maatte styde ham i Hu. Heri skulle dog kun Hirdmænd og ringere Hoffolk paa Østlandet, sendesfor Dovre og østenfor Lindesnes, være berettigede til Optagelse. Der Kongen selv østenfor Lindesnes, skal Hospitalet arve hans Gangklæder og Seng med Tilbehør. Nogen lignende Indretning for de nordensjeldske invalide Hirdmænd omtales ikke. Det tilføjes kun senere, at de af Hirten, der maatte være blevne fattige eller vansføre nordensfor Lindesnes, skulle begive sig til Bergen og de paa Østlandet til Oslo samt paa hvert Sted melde sig hos Merkesmanden <sup>1)</sup>, der igjen skal forebringe deres Anliggende for Kongen, som da bestemmer hvad Gud maatte indgive ham. Formodentlig skulde det her omtalte Hospital i Oslo træde i Stedet for det paa Borna, der ej synes at være kommet ret istand efter Bestemmelsen; hertil er det vistnok Kongen sigter, hvor han utrer at Hirten i Mindreaarighedstiden ikke har faaet sin Skyldighed. — For øvrigt paalægges det Fehirderne i Midaros, Bergen, Oslo og Tunsberg hver Juul at udrede de haandgangne Mænd rigtigt deres Tilgodehavende: Hirdmændene baade Julegave og Sold (Maale), naar de gjøre Opvartning hos Kongen, men alene Solden, naar de sidde hjemme; Gjesterne sin Sold, Kjertesvennene Klædet til deres Kjortler, eller Klædets Verd, samt at lade Hirdskraaen opløse for dem, at de des bedre

Spb. i Verbt; indeholdt nu f. Ex. en Syssel fem Skibreder, gjorde dette allerede for et Sysselbrev derpaa 15 Drex, eller over 150 Spdt.

<sup>1)</sup> Dette viser at der har været een Merkesmand nordensjelds (ser Ilden Agmund Sigurdsson) og een søndensjelds (Kasulf).

kunne kjende sine Pligter mod Kongen. Sysselmændene tilholdes at iagttage paa det nøjeste hver i sin Syssele, hvilke af de der værende unge Mænd maatte anses verdige og skikkede til at optages i Hirden. Hvo, som ansøger om Optagelse, skal medbringe et Vidnesbyrd fra vedkommende Sysselemænd om sin Dygtighed, Opførsel og Ejendom. Uden saadant Vidnesbyrd nyttter det ej at melde sig. Bliver nogen optagen paa Grund af Vidnesbyrd, der fortier hans Mangler, og disse siden opdages, skal han strax have tabt sin Verdighed, og den, der udstedte Vidnesbyrdet, straffes tilsvørligt.

10) Baabenvite (d. e. Mulet for ej at besidde de foreskrevne Baaben) skal ikke paa nogen Maade estergives. Baabentolden <sup>1)</sup> skulle i de første fem Aar to forstandige Bønder indkræve og derfor indkjøbe Baaben, som ved Udbud kunne gives dem, der tiltrænge dem; efter de fem Aar skal Baabentolden falde under Sysselemændene, der ogsaa stedse skal oppebære Bønder.

11) Overdaadighed i Klædedragt, der nu gaar for vidt, forbydes, og ingen maa have anden Slags Klædesnit, end Kongen selv og hans Enevne i Kongsgaarden. Hvo som overtræder dette Forbud, skal, om han er haandgangen Mand, miste Verdigheden og Kongens Venkab; bærer han ej til Hirden, skal han betale den Pengebod, Kongen paalægger ham <sup>2)</sup>.

Til Slutning beder Kongen i Guds Navn alle de haandgangne Mænd, ikke at tale ilde om Kongen eller samtykke med dem, der tale ilde om ham: atter en fjendelig Hentydning til Hertug Eriks Intriguer, og dem, der holdt sig inde med ham; heller, siger han, bør de forsvare ham med gode Ord, opføre sig sommeligt mod hans Tegner, men dog kraftigt hjælpe Sysselemændene i at reffe, naar det behøves. Han beder dem fremdeles om, at de formedelst den Kjærlighed, de skyldte Gud og Kong Magnus's Afkom, ville staa hans egtesødte Datter Ingebjørg troeligt bi, om han selv der, førend Gud forunder ham en anden Arving, hjælpe Dronning Euphemia til at nyde sin Aet og haandhæve Anordningen om Rigsstyrelsen.

I Forbindelse hermed udstedte Kongen vistnok ogsaa flere særskilte Forordninger eller Befalinger til nærmere Bestemmelse af enkelte Puncter. Et Par af disse ere sandsynligviis endnu til, nemlig en, der befaler, at Gulatbings Lagmand, til hvis Embede Kongen har lagt nogle af

1) Dette er Forordningens Udtryk; det synes at være eenstykkende med „Baabenvite“.

2) Ogsaa Kong Philip af Frankrige havde i 1294 givet en Forordning mod Lurus i Klædedragt.

Kronens Jorder og Indtægter, eengang om Aaret, ved St. Botolfsdagstid, paa Thinget skal oplæse Lovbogen for Almuen og domme ret efter Loven, og tilføjer, at enhver Bonde i hans Lagsofn skal betale ham aarligt  $\frac{1}{2}$  Ore i Lagmandstolo under en Bod af 1 Mk. for første og andet Aar, han undlader det, og fuldt Brevebrud for det tredje <sup>1)</sup>. Den anden bestemmer: at naar Lagmanden rejser om for at høre og afgjøre Sager, skal han have 4 Heste i Landskuds og fire Roskarle i Baadskjyds <sup>2)</sup>. Forordninger af samme Indhold som hiin for Gulathingslagen, om Lagmandstolden, ere vistnok ogsaa udstedte til de øvrige Lagdommer. Endelig synes Kongen nu paa ny at have indskærpet Instructionen for Lagmændene og Sysselmændene i Anledning af Erkebiskop Jøruns Overenskomst med Kong Erik af 1291 (se ovf. S. 172—176). Dette var ligefrem et Svar paa den Bekræftelse af Erkebiskop Jons Statuter, der havde fundet Sted paa Conciliet i Oslo 1306 <sup>3)</sup>.

Den store Forordnings Slutningsord vise vel, at Kongen, som ovenfor nævnt, nærmest vilde have den betragtet som en Hird-Anordning, og saaledes kun vedkommende Anliggender, over hvilke han havde uindskrænket Naadighed; derfor udstedte han den paa denne Maade, af egen Magtfuldkommenhed og lod den neppe anderledes lovtage, end ved at lyse den paa Hirdstevne, hvilket formodentlig og er Marsagen til at den findes indført i saa faa Lovbøger. Men ikke des mindre greb den mere ind i Rigets offentlige og sociale Forhold end noget siden Lovreformen under Kong Magnus udkommet Lovbud, idet den deels gav de sidste Levninger af det gamle Otte-Kristokrati Dødsstødet, deels gjorde alle dem, der belligede sig til Hofstjeneste og Statstjeneste, da den eneste Vej for Lagmanden til Ære og Magt, langt mere afhængige af Kongemagten end før, og navnlig ved at underkaste de fornemste Administrativ-Embedsmænd, Sysselmændene, en umiddelbart fra Kongen selv udgaaende Control, centraliserede

1) Udateret Retterbod, men med Tunsberg som Udstedelsessted i N. gl. L. III. S. 143. Det staar her at Kongen havde henlagt noget Krongods til Gulathings Lagstol; dette er ikke anderledes at forstaa, end at Lagmandens Indtægter, som de øvrige Embedsmænds, bestode i Landskjuld. Det er en bejendt Sag, at der til enhver Lagstol var henlagt en vis Mængde Jordegods.

2) N. gl. L. III. No. 24, S. 73. Vel siges det her at Brevet er udstedt i Tunsberg i Kongens 8de Aar (1306—7), men da Materien staar i nøjeste Forbindelse med hvad der forhandles i Tunsberg 1308, og da der ej findes Regn til, at Kongen har udstedt noget andet Brev fra Tunsberg i 1306 eller 1307, bliver det rimeligt at den heist daarlige Afskrift har læst viij (9) som viij (8).

3) Se det ovf. S. 173 i Noten Anførte. Haakens Bekræftelse, om man saa kan kalde den, er dateret i hans tiende Regjerings-Aar, det vil sige, at den da blev oplæst og samtykt af Almuen; men affattet kan den dog godt allerede have været under hans Ophold i Tunsberg 1308.



Regjeringen mere end hidindtil, og gjorde Kongemagtens Indvirkning føleligere. Den allerede herstende Betragtningmaade af Statsforholdene gjorde at denne Forandring saaledes kunde skee ved et Magtsprog fra hans Side uden at møde nogen Protest i formel Henseende. De fleste fandt vistnok, at naar han først havde Ret til at udnævne Eyselmændene, havde han ogsaa Ret til at foreskrive dem de Betingelser, paa hvilke han udnævnte dem. Endog mod den saa radicale Bestemmelse, der afskaffer den ældgamle Jarle- og Lendermands-Verdighed, og som upaatvivlelig maa have gaaet mange dybt til Hjertet, var der ikke noget videre at sige, thi naar Kongen først havde Ene-Ret til at uddele Jarle- og Lendermands-Titlen, saa kunde han ogsaa undlade at gjøre Brug af den; og hvad enten han da stikende undlod det, eller som her, med tydelige Ord gav sin Beslutning tilkjende, blev dette hans Sag, hvori Ingen havde Ret til at blande sig. Heller ikke fandtes der vel nogen Nordmand fremspynet nok til at ane, hvor forsvarslost denne Ophævelse af et højere legalt Slægts-Aristokrati vilde gjøre Norge i senere ulukkkelige Tider, og at forstaa, at den Umyndighed, hvortil Folket ved Gjennemførelsen af Kong Haakons Regjeringsprinciper vilde blive opdraaget, seent eller tidligt maatte gjøre det uskicket til at hjælpe sig selv, naar det gjaldt. Kong Haakon indsaa det vistnok aller mindst selv; han troede sikkert just ved disse Foranstaltninger at verne om Rigets Selvstændighed og indre Bevare. Den umiskjendelige Stræben efter at befordre dette, som udtalte sig i hans Bud, af hvilke mange ogsaa i og for sig selv fortjene al Roos, og navnlig hans Iver for at beskytte den Ringe og Svage mod den Mægtige maatte behage Mængden, saa at Forordningen vistnok endog blev modtagen med Glæde. Hans Mundhed mod Girden og Omfarg for dens Fary kunde vel heller ikke andet end behage dennes Medlemmer og fersone dem med, hvad der ellers ikke saa ret smagte dem. De ældre Mænd, som allerede indebarde Lendermands-Verdigheden, kunde ikke beklage sig over dennes fremtidige Ophævelse, saa længe man ikke berøvede dem selv den; flere af dem maatte vel endog behage sig i Tanken om, at de ej for Eftertiden vilde saa nye Ligemænd. Kun de ældste Middere, der nu stode for Tour til at blive Lendermænd, havde Grund til at beklage sig, men Kongen forstod vel altid paa en eller anden Maade at holde dem skadesløse. Herretitlen blev i det mindste ikke ophævet.

Alt alligevel enkelte af dem gave sin Misfornøjelse tydeligt tilkjende, kan neppe betvivles, ligesom man og kan være vis paa, at denne Forordnings Bekjendtgjørelse var Løsenet for de Misfornøjede, der ej allerede havde lagt sit Sindelag for Dagen, og som ellers ikke, naar det kom til Stykket, følte sig modløse, til at erklære sig aabenbart mod Kongen og tye til Hertug Erik, som deres Fremtids Haab, om Beskyttelse.

Navnlig maatte dette gjælde dem, der affattes fra sine Syssemands-Embeder uden Haab om at udnævnes paany, eller ved Reductionen befandtes uverdige til at faa de dem skjenkede Godser tilbage. De fleste af dem hørte vel til dem, der havde drevet det videst i „at tale ilde om Kongen“, som det i Forordningen hedder, og som vel allerede tidligere havde ført mangen en utilbørlig, hemmelig Snak med Hertug Erik om Kong Haakons Politif. Det var formodentlig især i denne Tid, da det tegnede sig til at blive et alvorligt Brud mellem Kongen og Hertugen, at de flokkede sig om denne. Blandt dem stode vi først, som allerede oftere berørt, paa Hr. Bjarne Lodinsøn; fremdeles nævnes en Thord Unge, hvis Vett for Næsten ikke kjendes; endelig, som man maa formode, Baronon Hr. Almund Dans <sup>1)</sup>. Der var vist ogsaa mange flere; men deres Navne ere os ej opbevarede.

Al Lendermænd eller Baronier var der for Næsten nu neppe saa mange tilbage, thi naar Kongen tænkte paa at afflasse Verdigbeden, har han vel allerede i længere Tid været temmelig sparsom dermed. En af de sidste, han udnævnte, maaskee den aller sidste, synes at have været Snare Alstaksson, der ikke kaldes Baron forend i Begyndelsen af 1308 og endnu beviisligt kun var Ridder sidst i 1305 <sup>2)</sup>. De øvrige, for saa vidt de nævnes, vare Bjarne Erlingsøn, Thore Haakonsøn, Sæbjørn Helgesøn, Jon Ivarsson, Almund Sigurdsson, Merkesmand, Peter Andresøn, formodentlig Søn af Andres Mytt, Belent af Etifle, om hvem for Næsten intet andet vides, Jon Nagvaldsøn, for saa vidt han ikke allerede paa denne Tid var død, Bjarne Lodinsøn og Almund Dans. Alle de øvrige Mænd, der nævnes med Herretitel, ere beviisligt kun Riddere, undtagen maaskee Haftbor Jonsson, ved hvem det er noget tvivlsomt, om Kongen maaskee i Betragtning af Svogerstabet skulde have gjort ham til Baron for Faderens Død.

Paa en vis Maade kan man dog sige, at Verdigbeden i og for sig vedblev, om end Titlen ophævedes; det var nemlig bestemt i Hirdskraaen, at Stallarerne og Merkesmanden skulde have Lendermandsverdigbed; de, som beklædte disse Embeder, kunde saaledes endnu siges at have Barons Rang. Hertil kom, at Kong Haakon havde tildeelt Provsten ved Mariekirken i Oslo Lendermands Rang og Gvorskødrene Ridders; det samme havde vel allerede Kong Magnus tidligere bestemt

<sup>1)</sup> Om disse Mænd vil der strax nedenfor blive handlet.

<sup>2)</sup> Han nævnes som Baron i det før omtalte Briedebrev af 20de Marts 1308; i 1305 nævnes han efter Hake Gantfler, der altid nævnes efter Baronerne, altsaa var Hr. Snare da kun Ridder. Han ophører som Viceantfler fra samme Tid, da han blev Baron, altsaa har han da formodentlig faaet Sysjel.

for Apostelkirkens Prestestab; hvad nu Provst Finn angaar, da var han ved sin Udnævnelse til Magister Capellarum rykket op paa et endnu højere Trin end Lendermandsverdigeheds, men Hake Gantsler vedblev dog sikkert at beholde denne. Endelig blev det langt hen i Tiden, da Rigsraadet i Norge havde faaet en Organisation nogenlunde svarende til det danske og svenske Rigsraads, stundom brugt at kalde et Rigsraadsmedlem Baron, fordi Rigsraadet i Norden paa det nærmeste indtog samme Stilling, som Baronernes Kammer i det engelske Parlament.

102. Underhandlinger mellem Norge og Danmark. Dansk Krigstog til Smaaland, og nu Stilstand til Berge. Kong Haakons Sammenkomst og aabenbare Brud med Hertug Erik. Forelobig Freds- og Forbundstractat mellem Norge og Danmark.

Medens Kong Haakon saaledes fjernede uverdige eller uduelige Mænd fra Bestyrelsen, befestede sin Magt indenlands og sikrede sig mod de Forsøg, Hertug Erik kan have gjort eller villet gjøre paa at rejse en Oprørsstok imod ham, vare Underhandlingerne med Danmark vistnok allerede begyndte. I det mindste var den Tid omme, da norske og danske Befuldmægtigede skulde komme sammen for at handle om Junker Nikolas's Befrielse, og der er ingen Grund til at antage, at den ej fandt Sted; tvært imod synes det, som allerede ovenfor ytret, at denne har dannet Begyndelsen til de egentlige Fredsunderhandlinger. Disse maa have været langvarige og ivrige, thi man har endnu Skrivelser, der udværlødes fra begge Sider, indeholdende Klagemaal over tilføjede Forurettelser med Hensyn til Erstatningsfordringerne, og man gaar her saa langt tilbage i Tiden, og dvæler ved saa mange Ubetydeligheder, at det næsten synes umuligt, at man nogenstunde skulde kunne komme til Enighed <sup>1)</sup>. Det norske Indlæg, der er affattet i Kong Haakons eget Navn, gaar lige tilbage til den Fred eller Stilstand, der sluttedes i Kjøbenhavn 1294 ved Fyrst Vitslavs Mægling. „Vor første Bon“, siger han, „er, at hvad der er forbrudt mod os og vore Mænd siden vor Broder Kong Erik og vi fore til Kjøbenhavn og Herr Vitslav var

<sup>1)</sup> Disse mærkelige Indlæg findes meddeelte i temmelig udfærligt, men som selvvanligt, skjedesløst Uddrag hos Huittfeld I. S. 339 flgg.; derefter ere de igjen aftrykte i D. Worms Tillæg til Peder Clausens Oversættelse af Snorre, saavel som hos Suhm XI. 576 flgg. Skade, at Originalerne ikke længer findes, eller at man i det mindste ikke veed, hvor de ere. Af Huittfelds Uddrag sees tydeligt, at Kong Haakons Indlæg maa have være skrevet paa Norsk. De der omtalte Enfæltigheder ere ovenfor paa de tilhørende Steder benyttede.

hos, maa blive godtgjort, hvorimod vi tilbyde at gjøre det samme fra vor Side". Der klages nu over, hvad der tildeels allerede ovenfor er berettet, at flere af de norske Forsters Mænd, som de kaldes, men efter hvad man kan skjønne, egentlig af de Fredløse eller disses Tilhængere, der med dem havde stillet sig under den norske Konges Beskyttelse, vare blevne deels fangne, deels dræbte under de Stilstande og Tilſagn om Grid, der gik forud for Hovedstilstanden til Hegnesgavl 1295; at der, selv medens der underhandlede om denne i Midelfart, var skeet et ſvigagtigt Forsøg paa at forraske Hunchals; at heller ikke Artiklerne i Hegnesgavl-Forliget vare blevne overholdte, og de Fredløse ej havde faaet beholde det dem tilsikrede Gods, idet flere danske Herrer voldeligen havde overfaldt dem eller deres Svenne, mishandlet og plyndret dem, og at dette Uvæsen ogsaa fremdeles havde holdt ved under de paafølgende Stilstande og Underhandlinger, af hvilke det ved Ekjelsfker 1300 aftalte, men, som man maa formode, egentlig først i Halland afholdte Stilstandsmøde er det sidste, der i dette Brev berøres. Kong Erik derimod paastod at det var de Fredløse, som ikke havde holdt sig rolige, og klagede over at Kong Haakon havde brudt den tiaarige Fred til Søborg ved allerede Naret derefter at gjøre et Krigstog til Danmark og brandſtatte de kongelige Bønder paa Thorseng; han drædede især ved en Mængde Voldsgjerninger af Grev Jakob, de fleste, som det synes, efter Søborg-Freden, da Grev Jakob, saa godt som huusvild, maatte hjælpe sig som han bedst kunde. Forhandlingerne om alt dette maa nødvendigviis have taget saa lang Tid, at de ej vilde være kunne blevne nogenledes tilfredsstillende tilendebragte endnu inden Sommers Udgang, hvilket de dog, som vi ville see, virkelig bleve, dersom de ikke allerede havde taget sin Begyndelse omtrent ved den Tid, da der skulde dagbinges om Junker Nikolas's Frigivelse. De vilde vel neppe heller endda saa hurtig være sluttede, hvis ikke begge Kongers Stilling til de svenske Hertuger nu havde tvunget dem til at møde hinanden paa Halvvejen. Endnu inden Udgangen af April havde Kong Erik paany begyndt Fiendtligheder mod Sverige, maaskee endog ved den blotte Efterretning om Hertugernes ſvigagtige Færd mod Kong Birge, og førend denne endnu var kommen til ham. Man skulde endog formode at Kong Erik ikke engang ganske havde opløst sin Hær efter Stilstanden, da han nu paany lod den rykke ind i Sverige, og at han selv den længste Tid havde opholdt sig i Skaane, thi efterat han den 6te Februar havde været i Møskilde, finde vi ham atter i Lund, laanende en betydelig Sum Penge af Borgerne i Nævos <sup>1)</sup>. Dette lader sig og beel vel forklare deraf, at

<sup>1)</sup> Euhm XI. 566, 567. Næves er, som bekjendt, nu Næhus ved Helgeaaens Døe eller Udløb-søndenfor Christiansfab.

han, inden han aftaffede Hæren, maatte komme til Enighed med sin Broder Christopher, der ikke selv havde deeltaget i Stilstanden, og hvem kun Tiltrædelse til de deri opstillede Betingelser var forbeholdt; han har vel ogsaa for Sikkerheds Skyld søgt at forbedre og forsterke Slottet eller Skandsen ved Odknaljung<sup>1)</sup>. Christopher maa han virkelig paa en eller anden Viis have taget til Naade, siden vi erfare, at Hertugen ledsagede den danske Hær, da den nu faldt ind i Sverige, og det er sjensynligt, at det maa være lyklets ham endnu at holde Broderen i Uvidenhed om sit forræderiske Forbund med de svenske Hertuger og besmykke sin sidste Færd saaledes, at Erik deri ej troede at see noget dybt udtænkt Forræderi. Den danske Hær synes atter at have været samlet ved Odknaljung, saasom den rykkede op ad den herfra langs Laga-Na førende Vej forbi Markarvd ind i Sumnerbo Hered i Smaaland<sup>2)</sup>. Omstændigheder, som nu ikke længer kjendes, hindrede dog Kongen fra selv at være med; maaskee ilede han tilbage for at modtage Kong Burge<sup>3)</sup>. Anførselen over Hæren betroede han til Grev Henrik af Gleichen, der var bosat i Danmark og Medlem af Rigsraadet, saavel som Brodrene Hertug Baldemar af Jylland og Erik af Langeland, der saaledes i Hast maa have været tilsternede<sup>4)</sup>. Endog Hertug Christopher fulgte, som sagt, med, og skulde vel nu bringe de Danske til at tro at han ikke var nogen Forræder. Men det var at forudsee, at under saadan Anførsel Hæren ingen synderlig Fremgang kunde gjøre; af alle Anførerne var det vel alene Henrik af Gleichen, der var Kong Erik oprigtigt hengiven. Anførerne laa endnu i Ljungby, henved en fem Miils Vej fra Markarvd, da Hertug Erik nærmede sig med en liden, men udvalgt og tapper Hær; sandsyn-

<sup>1)</sup> Dertil behøvede han vel for en Deel de af Naosingerne laante Penge. Thi at Slottet ej af Hertug Erik var ødelagt, eller og, om saa var, atter blev opført, sees deraf at det omtales i 1316, Scr. r. D. III. 283.

<sup>2)</sup> Dette sees deraf, at den standsede ved Ljungby, og at Stilstanden sluttedes ved Berga Kirke. Fra Odknaljung, nu Orkellunga, gaar Vejen over Fagerhult til Markarvd, derfra forbi Simma, Ljunga og Kaarma til Ljungby samt videre over Berga til Bernamoo ved Søen Bispstern. Dette er en af Hovedvejene ind i Smaaland.

<sup>3)</sup> Forliget sluttedes nemlig 2den Mai, og 1ste Mai var Erik i Knardrup i Sjælland (Suhm XI. 567). Niimfreniken taler ogsaa om „Anførerne“, der laa ved Ljungby. Smidertid lader det dog til, at Erik ved Indmarschen havde været med; thi i hans senere Klager over Hertug Christopher heder det: „der vi kom udi Halland fra Toget, er Borens berøvet deres Heste og anden Deel“. Det er heller ikke saa afgjort at Huitfeldts Angivelse af Stilstands-dagen (Dagen efter Philippi og Jacobi Dag) er rigtig.

<sup>4)</sup> Disse, saavel som Hertug Christopher, optræde nemlig som Underhandlere i Berga-Ferliget. Niimfreniken nævner Greven af Holsten og Hertug Baldemar; den forveksler her aabenbart Greven af Gleichen med Greven af Holsten.

ligviis havde han i den Hast ikke kunnet faa samlet alle de i forskjellige Quarterer fordeelte Lejetropper. Det kom ikke engang til Strid, men der aabnedes Underhandlinger, og allerede den 2den Mai sluttedes der ved Berge Kirke (hvor rimeligviis Hertug Erik stod, omtrent en Mil nordfor Ljungby) en ny Stilstand. Desverre kjendes dens Artikler kun af et yderst unøjagtigt og forvirret Uddrag <sup>1)</sup>; men saa meget seer man deraf, at den blev indgaaet paa omtrent 16 Maaneder, eller indtil Mariemesse sidre (8de Septbr.) 1309, saaledes at Indbyggerne af begge Riger i den Tid gjensidigt skulde kunne besøge hinanden og handle med hinanden, undtagen de danske Kongedråbsmænd; at den norske Konges Mænd skulde nyde samme Tilladelse til at besøge Danmark, dog ligeledes Kongedråbsmændene og deres Tilhængere heri ej iberegnedes, samt uden at dette skulde vedkomme de Breve, der for øvrigt vare verdede mellem ham og den danske Konge (heraf skulde det endog synes, som om Underhandlingerne allerede nu vare begyndte); den Misforstaaelse, der var opkommen om Dagthingningen i Odhualjung (her menes, som man seer, Danekongens Aaastand, at Dagthingningen ved Hertugernes strax paafølgende Underfundighed mod Kong Byrge var bleven brudt), skulde afgjøres mellem Hertugerne paa den ene Side, og Kong Erik saavel som Kong Byrge paa den anden Side af Boldgiftsmænd valgte deels af Hertugerne, deels af Kong Erik. Denne Kjendelse skulde afgives den 29de August 1309; til den Tid skulde Kong Erik møde i Odhualjung, Hertugerne i Markaryd, og de opnævnte Boldgiftsmænd derpaa holde sit Sammentræde ved Esringe Bæll <sup>2)</sup>. Alle Fanger skulde imidlertid sættes paa fri

1) Næmlig hos Huitfeld 337. Allerede Begyndelsen er dunkel; der bley, heber det hos Huitfeld, forhandlet ved Hertug Christopher og Hertug Valdemar, Hr. Erik og Brev Henrik, paa Kong Byrges Vegne, mellem Kongen af Danmark og hans Anhang paa den ene og Hertugerne af Sverige paa den anden Side; dette seer næsten ud som om Byrge, repræsenteret ved Christopher, Valdemar, Erik og Henrik, er optraadt som Mægler mellem Hertugerne og Danekongen, og saaledes har Fabricius taget det, Studien I. S. 33; men naar man kjender lidt næjere til Huitfelds Maneer, og derhos tager Forholdene i Betragtning, saa seer man at Meningen simpelt hen er den, at hine fire Herrer underhandlede „til Bedste for Kong Byrge“, „i hans Sag“, men derimod paa Danekongens Vegne og som hans Repræsentanter, mellem ham og de svenske Hertuger. Strax efter staar der „at fra den Dag o. s. v. skal der være Stilstand mellem Kong Byrge af Sverige, og dem deres Mænd og Anhang, og imellem forbenævnte Hertuger af Sverige“ ic. — Ias eller forstaa: „mellem Kong Byrge, Danekongen og deres Mænd paa den ene, og Hertugerne af Sverige paa den anden Side“.

2) Dette maa formodentlig være Grændse-Mæen mellem Odhualjung og Markaryd, ved Kruvsjön.

Fod, dog skulde de svenske Gisler (formodentlig nogle, der vare stillede i Ddknalsjung) forblive hos Kong Erik <sup>1)</sup>). At denne godkjendte Tractaten, seer man af hvad Kongen selv siden ytrede <sup>2)</sup>, og deraf, at Stilstanden virkelig blev overholdt fra dansk Side, om end mellemkommende Omstændigheder foraarlagede, at det foreskrevne Fredsmøde og Sagens Boldgift ej fandt Sted. I Tractaten nævnes Hertug Christopher ligefrem blandt de danske Underhandlere eller Befalingsmænd, altsaa maa Kong Erik nu virkelig have tilgivet ham. Formodentlig var det da for at lade saa meget ivrigere i sin Broders Sag, at han paa Tilbagegetoget afbrændte nogle svenske Bygder, hvis det ikke simpelt hen var af Raadhed, eller fordi han ej kunde styre sine Folk, der vel ikke vare stort bedre end han selv. I det mindste høstede han fortjent Utal derfor hos Broderen, og de svenske Hertuger skulde ej have undladt at beklage sig over denne Krænkkelse af Stilstanden <sup>3)</sup>). Hidtil var det saaledes lykkets Christopher at skjule sit forræderiske Forbund med de svenske Hertuger, og derved at give sin mislige Færd en mindre graverende Forklaring, men efter at Underhandlingerne med Norge vare komne i Gang, maatte Forræderiet blive robet, thi der kan ikke være nogen Tvivl om, at Kong Haakon i sin Tid var bleven deelagtiggjort i Himmeligheiden. Dette maa være Grunden til, at Kongen nu paa een Gang behandlede Christopher med al den Strengbed, han fortjente. Han bestjødte ham ligefrem for at have stræbt at berøve ham Frihed eller Liv, og skjønt Christopher var fæstet nok til i Bordingborg Kirke at aflægge en Eed paa, at hvis det kunde befindes, at han havde traagtet efter Kongens Fængsel eller Dod, skulde han aldrig blive Konge, hans Guds skulde være forbrudt, og han selv fredløs paa Livstid, bindrede dette ikke Kongen i at fratage ham Halland, hvorefter Christopher flygtede til Hertugerne i Sverige. Kongen fremiattede siden skriftligt flere Klagepuncter imod ham, hvoriblandt udtrykkeligt disse, at han havde loffet Kongens Mænd til sig og holdt dem endnu mod hans Vilje; at han havde gjort fælles Sag med Nijets Fiender, Kongen af Norge og de svenske Hertuger, at han efter Stilstanden havde brændt hine Gaarde, som oven

<sup>1)</sup> Tractaten omtales kun løseligt i Krøniken hos Fant, Ser. r. Sv. I. S. 64, saaledes: Henved Paaste herjede Hertugerne Halland, og efter at have sluttet Stilstand paa halvandet Aar (egentlig kun eet Aar og fire Maaneder) vendte de tilbage. Hvilken Herjen af Halland her menes, er ikke godt at sige. Sandsynligviis sigtes her kun til Lejetroppernes Ustyrlighed.

<sup>2)</sup> I Klagen over Christopher siger nemlig Kongen udtrykkeligt „at han efter Stilstanden paa Hjemreisen har brændt Byer og gjort vort Løfte til intet“.

<sup>3)</sup> Dette siger rigtig nok kun Huitfeld, og det er muligt, at han her alene fremsetter sin egen Gjetning.

omtalt, og derved gjort Kongens Løfte til intet, at han paa Tilbage-  
get havde berøvet danske Krigsmænd deres Heste og andre Ting, samt  
endelig, at han havde lagt Raad op om at fange og dræbe Kongen og  
lagt alle dennes Venner for Had, men kastet sin Indest paa hans Fi-  
ender <sup>1)</sup>. I Sverige blev Christopher neppe modtagen uden med kold  
Høflighed, da han nu, berøvet sine Besiddelser, snarere maatte falde  
Hertugerne til Byrde end kunne være dem til nogen Gavn, og Afbræn-  
delsen af de smaalandske Bygder endnu ikke kunde andet end være i friskt  
Minde; vi finde ham ingensteds omtalt blandt Hertugernes Omgivelser,  
og de have saaledes neppe ønsket at have ham hos sig.

Førend Kong Haakon nu lod det komme til offentligt Brud med  
Hertug Erik, vilde han dog endnu forsøge en fredelig Udjevning; han  
anmodede ham derfor skriftligt om at møde ham ved Elven, for at de  
personligt kunde afhandle, hvad der var dem imellem. Erik efterkom  
Anmodningen, og Mødet fandt Sted om Sommeren, sandsynligviis strax  
efter at Kongen havde udgivet den oven omtalte Forordning <sup>2)</sup>, paa  
Munkholmen, en Castelleklostret i Kongehelle tilhørende D i Elven  
strax østenfor eller ovenfor Ragnhildarholmen. Hertugen, fortæl-  
les der, smigrede sig endnu med Haabet om snart at faa Kongedatte-  
ren Ingebjørg til Egte. Men Kongen fordrøede aldeles bestemt, at  
han skulde tilbagegive Hunebals, Bardberg og Kongehelle med Til-  
behør <sup>3)</sup>, og da Hertugen lige saa bestemt vægrede sig derved, blev Kon-  
gen forbitret, og de skiltes ad i Brede. Rimkroniken synes endog at  
antydde, at Kongen gjorde et Forsøg paa at faa Hertug Erik tagen til  
Fange, men at Hertugen undgik det ved at ride til Baagasund (ved El-  
vebækken) og der sætte over Elven <sup>4)</sup>. Siden forsterkede han Besætning-

<sup>1)</sup> Huitfeld S. 338.

<sup>2)</sup> Den 17de August vare Hertugerne paa Blifingsø, den 24de paa Skarhind, som  
det synes endnu ærligere; Kongen derimod var den 22de i Oslo; formodent-  
lig har da Erik i Lobet af Juni begivet sig til Kongehelle, og Kongen deri-  
mod strax efter 17de Juni, da Forordningen udgaves, rejst til Elven samt  
ladet Hertugen kalde til Møde paa Munkholmen.

<sup>3)</sup> Rimkroniken nævner kun Kongehelle, Huitfeld kun Bardberg og Hunebals;  
af de senere Forhandlinger sees, at der maa have været Tale om alle tre  
Slotte, hvilket ogsaa ligger i Sagens Natur.

<sup>4)</sup> Udtrykkene ere noget dunkle, der staar: „då wille kungen hafwa henem  
belagt, då wardt detta hertug Erik jagdt; hertugen hate än huset då; herr  
Sigge war där förman uppå; hertugen reed till Wågasund, och soor der  
öfwer en liten stund och räddes ej sidan hans wrede; och sommaren war då  
detta stedd; Kunghella wardt då wäl mannat; hertug Erik hugde ej annat  
än kungen wille huset winna: då tog han sig at försinna att der woro raske  
hålede uppå, och det war illt något af dem att få“. Ved „belagt“ forståes  
egentlig kun „belejret“, og Meningen er maaskee alene den, at Kongen strax



gen paa Kongehelle Slot og sendte mange raske Krigere derhen, saa at han havde det bedste Haab om at det skulde kunne holde sig, hvis Haakon belejrede det. Sigge Hallsteensson var fremdeles Befalingsmand <sup>1)</sup>).

Da saaledes ethvert Haab om en mindelig Afgjørelse med Hertug Erik var forbi og Bruddet var erklæret, hindrede intet længer Kong Haakon fra at indgaa Forbund med Danmark, og det maatte være ønskeligt for begge Parter, at dette skede jo før jo heller. Nu bleve derfor alle Banskelsigheder i Hast overvundne, og allerede den 29de August kunde Gesandter fra Kong Haakon, nemlig Biskop Helge i Oslo, Hr. Erik Balde-marsen af Sverige og Vicecantsleren Sira Ivar Olafsson, der her kalder sig ret og slet Chorsbroder i Bergen, i Kjøbenhavn slutte en foreløbig Tractat med Danekongen, indeholdende følgende Artikler:

1. Der skal være stedssevarende Fred og fuldstændig indbyrdes Sikkerhed mellem begge Riger.

2. Kong Haakon skal give Kong Byrges Søn Junker Magnus sin Datter Ingebjørg til Egte.

3. Kong Haakon skal, hvis han ingen egne Sønner faar, indsætte hende til Norges Arving. Faar han en egtesøn, skal han give Junker Magnus en Medgift med hende af 6000 Mkr. Sølv, og en lige saa stor Sum skal Kong Magnus give hende i Morgengave, det vil sige i Godser eller sikre Indtægter. Men arver Magnus Riget, skal han give hende 8000 Mkr. brændt Sølv i Morgengave, hvorfor Kong Erik og hans troe Mænd skulle gaa i Bergen.

4. Kong Erik erkjender sig forpligtet og lover af al Magt at hjælpe til, at Kong Byrge atter kommer til Regjeringen i Sverige, og at hans Søn Junker Magnus bliver hans Efterfølger.

5. For at Freden kan knyttes desto fastere og al Tvist desto sikrere tilægges, vil Kong Erik overdrage til Kong Haakon, som Fyldestgjørelse for hans modrene Guds, beliggende i Danmark, endeel Gjendomme og Indtægter i Halland nordenfor Ethre-Na, og den øvrige Deel af Landskabet nordenfor Ethra, nemlig fire Hereder, vil han give ham i Leen med alle de Rettigheder, Besiddelser, Friheder og Tilbehor, hvormed Grev Jakob havde det; dog saaledes at Kongen af Norge skal aflægge Danekongen Leensbylding derfor og paa Opfordring gjøre ham og Danmarks Krone Krigstjeneste med samme

---

vilde have belejret Erik paa Ragnhildarholms Slot, og at denne, af Frygt for at blive fangen der, skyndte sig bort, men siden betænkte sig, at Slottet dog nok kunde holde ud.

<sup>1)</sup> I Udgaven af Rimekrøniken staar „Biske“, aabenbart Fejllesning for „Sigge“, der selv kalder sig Befalingsmand i Kongehelle Slot den 29de Decbr. 1307; (sigge, maaskee skrevet sicke, kunde let læses som sigge, sicke).

Herederes Mænd, dog saaledes at de om Danekongens Faders Drab Overbeviiste, deres Arvinger og Tilhængere ej maa samle sig der, hvorimod den danske Konge troligen og af al Magt skal hjælpe Norges Konge til at selve Herederne og de derværende Slotte gjenvindes ham til Haande.

6. Paa Kong Haakons Forbøn indrømmer Danekongen af sær Naade, at de ni om at være skyldige i hans Faders Drab overbeviiste Mænds Hustruer og Børn, saavel som samme ni Mænds Tilhængere og deres Børn, hvilke vitterligen til Straf for deres Forbrydelser havde mistet sit Gods, førend de afslagde Hylдинг til Norges Konge, skulle faa nyde og bruge sit modrene Gods men ej mere; men alle deres øvrige Tilhængere og deres Hustruer og Børn, der endnu ej havde mistet sine Ejendomme, førend de kom til Norge og gik i den norske Konges Tjeneste, skulle kunne blive i Niget og nyde og bruge baade sit fedrene og sit modrene Gods, dog kun for saa vidt de stille Kongen antagelig Caution; de øvrige skulle sælge sine Ejendomme og med de indløste Penge begive sig ud af Niget. Lige saa skulle de ni Lovfældtes Hustruer og Børn altid være udenfor Danmark og inden tre Aar have solgt de Ejendomme, de ifølge det foransførte faa beholde. Med Hensyn til de øvrige forbeholder Kongen af Danmark sig at bestemme efter sin Vilje og Naade, hvo af dem der skulle faa blive i Niget med sine Ejendomme, hvo der skulle opholde sig udenfor Niget, men dog oppebære Indtægterne af Ejendommene, og hvo der endelig stedse skulle være udenlands og sælge sine Ejendomme.

7. Kong Erik tillader, at naar der videre skal forhandles mellem ham og Norges Konge (se nedenfor Art. 10), skal Grev Jakob kunne vise sig for ham tilligemed denne.

8. For at der intet Tviste-Emne skal være tilbage, vil Norges Konge gjøre fuldstændigt Afkald paa sine modrene Ejendomme, hvorom der hidtil saa hyppigt har været strede, hvor som helst de maatte være beliggende i Danmark, saasnuart han har modtaget de fire oven nævnte Hereder i Halland.

9. Kong Erik lover at afstaa til Hr. Erik Baldemarsson alt dennes modrene Gods i Danmark, hvor han skjelligt kan paavise det at være beliggende.

10. Det bestemmes endvidere, at Norges Konge og Danekongen forstkommende St. Barnabæ Dag (11te Juni 1309) personligen skulle komme sammen ved Isefjorden i Sjælland for at bringe alt det her omhandlede i Udførelse.

11. Til desto sikrere Overholdelse af disse Puncter underkaster Danekongen sig i Overtrædelses-Tilfælde Biskoppen af Oslos Dom, og

Norges Konge igjen Biskoppen af Roskildes, saaledes at endog Banns-  
straf kan anvendes imod dem, indtil Mangelen er rettet.

12. Danekongen lover, at Kong Børge skal staae pavelig Dis-  
pensation til Giftermaalet mellem Junker Magnus og den norske Konges  
Datter <sup>1)</sup>).

103. Krig mellem Kong Haakon og Hertug Erif. Fredsslutning mellem  
Norge og Danmark i Kjøbenhavn.

Da Overeenskomsten var sluttet og den venskabelige Forbindelse  
med Danmark saaledes indledet paa det bedste, samlede Kong Haakon en  
temmelig betydelig Stryke og drog ned til Kongehelle, for med Magt  
at tage Magnhildarholms Slot tilbage. Det maa have været sidst i  
September, thi endnu over Midten af denne Maaned var Kongen i  
Oslo <sup>2)</sup>). Men Hertug Erif havde sørget saa godt for dets Udrust-  
ning, at Kongen ikke kunde vinde det, uagtet han laa der i samfulde fem  
Uger <sup>3)</sup>). Men nu gav Grev Jakob ham det Raad at anlægge et  
andet Slot længere oppe i Elven, paa den østere omtalte, som Halv-  
folkestingsplads benyttede lille D Elvebakken eller **Baagaholmen**, saa  
kaldet efter Gaarden **Baage** paa Nord siden af Elven, og beliggende ikke  
langt fra det Sted, hvor Elven, kommende nordenfra, deler sig i de to  
Arme, der omgive Hisingen, altsaa paa et Sted, hvorfra man endnu langt  
bedre kunde beberske Elven, end fra Magnhildarholmen <sup>4)</sup>). Det er be-  
synderligt nok, at man ikke før havde fundet paa dette; nu indsaa Kongen  
strax, hvor nyttigt det var, og lod i Hast opbygge en Borg af Træ,  
over hvilken han satte Grev Jakob til Befalingsmand. Dette var Be-  
gyndelsen til det siden saa berømte **Baagahuus** eller **Baahuus** Slot,  
som det efter Den og Gaarden, paa hvis Grund det anlagdes, blev  
kaldet. Det var tydeligt nok Kongens Hensigt at gjøre det sterkere og  
opføre det af Steen, men nu gjaldt det at skynde sig, og derfor byggedes  
det for det første af Træ, formodentlig som en Klynge af Blokhuse.  
Og at det allerede som saadant gjorde de Hertugelige betydeligt Afbrek,

<sup>1)</sup> Hultfeld S. 343. Dipl. Sv. No. 1628. Tractaten er her dateret 1ste Juli  
1309, men at der her maa være indløbet en Fejltagelse, vil nedenfor blive  
viis.

<sup>2)</sup> Den 15de eller 22de September bekræftede han i Oslo Stralsundernes Fri-  
heder, se Fabricius Urkunden zur Gesch. Rügens CCCLXXVII.

<sup>3)</sup> Disse fem Uger have vel været fra Begyndelsen af October til ud i No-  
vember.

<sup>4)</sup> Om Baage (og dets Dele, Skov-Baage, Kalfs-Baage), se Norst Lidskr. IV.  
293 fig.; ligeledes om Baagastrømmen se ovs. IV. 1. S. 658.

og at Grev Jakobs Maad saaledes var meget vel betænkt, vise noksom de naive Beslagelser derover af Niimkronikens samtidige Forfatter. „Huset“, siger han, „gjør dem Vaande, der fare op og ned ad Elven; det, man beder om, er ej altid godt;

den der till rådde att byggja det opp,  
lön take han i helvetes pott!“

Kong Haakon var imidlertid dragen hjem, og som det lader allerede nu ved Vintrens Begyndelse til Bergen, for der at drive paa større Udruftninger<sup>1</sup>). Han ventede formodentlig ikke, at Hertug Erik førend til næste Vaar vilde begynde Fiendtligheder. Men hvis saa var, da tog han storligen fejl. Hertug Erik ventede kun, til Frostens var indtraadt, og Isen havde tillagt Vandene; da samlede han i Hast en Krigsmagt, brød ind i Norge, og standsede ikke førend han kom til Oslo. Alle de misfornøjede norske Hovdinge vare med<sup>2</sup>), hvad enten de nu først sluttede sig til ham eller allerede havde opsogt ham i Sverige. I Oslo synes man slet ikke at have været forberedt paa hans Ankomst, saa at Byen med Lethed faldt i hans Hænder. Biskop aflastede Nordmændene, som der siges, en Bro for at standse hans Fremtrængen, men uden at det nyttede stort; det er dog vanskeligt at paavise, hvilken Bro dette skulde være, som de aflastede, førend Hertugen naaede Oslo; snarere skulde man

<sup>1</sup>) Niimkr. S. 36. Det er vistnok ellers antaget, at Kongen ej begav sig til Bergen førend paafølgende Marts Maaned, men alene paa Grund af et Udtryk, der forekommer i det Beslagelsesebrev, han den 20de Marts skrev over Erkebiskoppen, og som man aabenbart har misforstaaet; der staar nemlig: „Cum igitur, ad Bergensem civitatem venientibus et existentibus 1309 kal. Apr. XIII. . . . dominis Ketillo Stavangrensi, Arnone Bergensi episcopis, ac paratis transire versus Nidrosiam, . . . nos, consideratis regni negotiis, . . . ipsis auctoritate regis præcepimus . . . ut . . . sequerentur nos“ o. s. v., og her er det aabenbart, at venientibus et existentibus gaar paa Biskopperne, hiint paa Ketil, dette paa Arne, saa at det maa oversættes: „Thi da (eller endskjont) vi, idet den Stavangerfke Biskop Ketil og den bergenske Biskop Arne deels vare femne (Ketil) deels allerede vare (Arne) i Bergen den 20de Marts 1309, og agtede sig videre til Nidaros, befalede dem at følge os“ o. s. v.; ikke desto mindre har man, ubegribeligt nok, henført venientibus et existentibus til nos eller tænkt sig et udeladt nobis. Det følger altsaa ikke heraf at Kongen, men kun at Biskop Ketil kom til Bergen den 20de Marts, og saaledes bliver der intet i Bejen for at antage, at han allerede før Juul kom derhen, hvilket og er det rimeligste, thi alt tyder hen paa, at Kongen ej var i Døte, da Erik angreb Byen, og at denne netop har villet benytte sig af hans Fraværelse.

<sup>2</sup>) At de misfornøjede Nordmænd gjerde fælles Sag med Hertugen ved denne Lejlighed, sees noksom af Kongens Brev af 20de Marts, der strax nedenfor anføres, hvor det heder at baade udenlandske og indenlandske Magnater havde gjort Indfald i Norge

antage at her menes Broen ved Fos, der endnu var den nederste og saaledes nærmeste Overgang, man havde over Frysja eller Akers-Elven, og som det er rimeligt at de i Oslo liggende Stridsmænd, der ej søgte sig mandsterke nok til at oppebie Erik's Angreb paa aaben Gade, afbrøde, idet de ilede over til den anden Side for at kaste sig ind i Akershuus Slot <sup>1)</sup>). Thi dette forsvarede sig, saa at han formeligt maatte belægge det. Imidlertid herjede han Oslo Hered og brandskattede Byen, som maatte udrede store Contributioner. „Det kjende de, saa længe Norge staar“, siger Niimkroniken, „at Hertug Erik var der; det tykkes dem end som om han foor der;“ han lagde sig for Akershuus, uden at bryde sig om hvad Kongen sagde <sup>2)</sup>), han gjorde Middere og holdt prægtigt Hof, uden at ræddes det mindste for Nordmændene; Stadens Indbyggere maatte gjøre hvad han bød, der var ej andet for, thi Slottet og Byen adstilles kun ved en liden Sø-Biik; Staden var da tilstrækkeligt riig;

„och gerde hwat hans fogde sade;  
 hwad det war, han å dem lade,  
 det skole allt till reda wara  
 swå framt som de wille wål fara;  
 de bryggde och bakade dag och natt,  
 och redde kost och intet war fått (mangelagtigt),  
 af landet togo de swin och nöt,  
 hestafoder swå att enkte tröt“.

Belejringen for Akershuus vedvarede til ind i Julen, uden at Hertugen kunde indtage det. Det var ogsaa til stor Hinder for ham at han faldt i en alvorlig Sygdom, der endog synes at have truet hans Liv. Han havde vel, siges der, en Læge med, der frelst ham saa vidt at han var uden Fare, men han blev dog ikke paa længere Tid fuldkommen rask. Imidlertid grebe Bønderne i flere Landskaber omkring Oslo til Vaaben for at jage de ubudne Gjester bort. Paa et Sted siges der, at det var **Lidungerne** eller Indbyggerne af Liden (Lier) ved Dramn, som saaledes rejste sig mod de Svenske, paa et andet Sted at det var Op-

<sup>1)</sup> Her kommer dog igjen altid det Spørgsmaal, om ikke Vejen til Oslo, selv entenfra, først gik over Frysja længer oppe og siden tilbage igjen ved Fos. Se ovfr. III. S. 364. At Erik ej kom over Ekeberg, men for deebredre at overraske Byen ad en Omvej over Bagaas eller Gjelleraafen, er højst rimeligt; sandsynligviis kom han endog ej fra Kongehelle, men fra Vermeland, ellers vilde han vel have edelagt det nys paabegyndte Vaagahuus Slot.

<sup>2)</sup> Heraf følger aldeles ikke, at Kongen befandt sig paa Akershuus, eller endog i Nærheden; Meningene er aabenbart kun den at Hertugen ej brød sig om hvad Kongen enten sagde eller vilde sige hertil.

lændingerne <sup>1)</sup>); dette er vel at forklare saaledes, at Bønderne fra Ningerike (med Mødeim o. s. v.), der hørte til Opplandene, og de i Liden forenede sig og drog ind til Oslo, de sidste i Spidsen. Den hele Bøndehær skal have været 3000 Mand sterk, et for de Liden betydeligt Antal. Det kaldes ogsaa af den svenske Nimmkronike-Forfatter „en diger Skare“. Da de Svenske i Oslo eller rettere Tydskerne — thi den største Deel af den svenske Hær bestod vel af Griks tydske Nyttere — fik høre at de nærmede sig, steg de til Hest og skyndte sig imod dem. De vare da netop komne over Broen ved Nedre-Foss, et Løgn paa, at det maa have været deres Hensigt at overrumple de Svenske. Det var netop i Julen <sup>2)</sup>); maaskee gjorde de Regning paa at de Svenske under Julelystigheden ej holdt saa nøje Udkig, især da Hertugen var upasselig; nær synes det og at have lykkes dem at komme ubemærkede til Byen, siden de allerede førend de Svenske mødte dem havde naaet saa langt. Her blev der nu et bestigt og blodigt Slag, hvis Udfald dog beskrives noget forskjelligt af de tvende Forfattere, der have efterladt os en Beretning derom, den islandste Annalist og den svenske Nimmkronikeskriver. Hiin siger at der faldt ikke fuldt tredive af Nordmændene, men at man ej vidste nøje hvor mange der faldt af de Svenske, og at Hertugen flygtede tilbage til Sverige. Denne siger, at Nordmændene faldt som Græs for Bødens Ljaa, saa at man lagde dem i Dynger, og at de som ønskede at frelse sit Liv, flygtede, men at de Svenske toge mange Fanger. Med Fangerne synes det at have haft sin Nødvendighed, og at de ueruede Bønder kom til kort i en Kamp mod hvad man kunde kalde regulære Dropper, var høist rimeligt; alligevel synes de at have kæmpet meget tappert, og selv den svenske Forfatter erkjender „at Ingen bør give dem Last; de havde gjerne verget sit Land, og om det gik dem ubeldigt, saa var det ikke deres Skyld“. Da det nu er sikkert nok, at Hertugen ikke længe efter forlod Byen, har man dog al Grund til at tro, at Kampen med Bønderne dog har været saa haard, at Hertugen ej vilde oppebie et nyt Angreb, og at Hensigten med deres Tog saaledes dog, naar alt kommer til alt, opnaaedes. Den svenske Forfatter siger rigtignok at det kun var Sygdommen, der bragte Erik til at drage hjem; den var visseelig en medvirkende Marsag, men man maa dog antage, at hvis man havde ladet ham ganske uforstyrret i Oslo, vilde han nok være bleven der længere, indtil Fæstningen var indtagen. Medtagende alle Fanger, tiltraadte han

<sup>1)</sup> I de isl. Annaler staar: „Udvingerne rejste sig mod Svearne og de mødtes ved Oslo Bro“; i Nimmkroniken heber det, hvor Slagets Udfald omtales: „de Opplandske bleve der saare“ o. s. v.

<sup>2)</sup> Dette siges udtrykkelig i Nimmkroniken.

nu Tilbageetoget, og brandskattede og herjede Landet, hvor han kom. „Saaledes skiltes de ved Nordmændene“, siger Niimkroniken, „at jeg tror de mindes det endnu“<sup>1)</sup>. Nøjagtigt veed man ikke Tiden, da Hertugen forlod Oslo; det kan dog ikke have været efter Udgangen af Januar<sup>2)</sup>.

Nordmændene forfulgte dem vel ikke, men de gjorde dog strax efter et Tog ind over den svenske Grændse, for at bevne den lidte Skade. De samlede sig sammen, fortæller Niimkroniken, og sagde til hinanden indbyrdes: „skulle Goterne gjøre sig lystige over at de have brændt vort Land? Det vilde længe være os til Skam og Skade, og al Verden vil spotte os, hvis vi ej finde paa Raad; vi vilde brænde hos dem paa lignende Viis, saa at Skaden seent skal bodes“. Den samlede Skare drog derpaa affted under Ansørfel af Midderen Hr. Ivar Jonsøn<sup>3)</sup>, ganske vist den før omtalte Søn af Hr. Jon Ivarson og Broder til Hr. Hafthor Jonsen, Kongens Svigersøn. Maaskee var det ogsaa ham, som nys havde faaet Bønderne til at gribe til Vaaben og ført dem til Oslo. Han brød nu med sin Skare ind i Dalsland, og Nordmændene brændte, siges der, et Hæred saaledes at ikke et Huus stod tilbage; de kom vel beholdne hjem igjen, sikkert ikke uden betydeligt Bytte. Saa heldigt gif det dog ikke en anden Skare af Nordmand, der strax efter gjorde et lignende Plyndringstog til Dalsland, under Ansørfel af en Helge Baat<sup>4)</sup>, maaskee Broder til den i Kampen mod de Danske i 1305 faldne Hallvard Baat. Helge, siges der, fik ved at høre, hvor heldigt det var gaaet Hr. Ivar, ogsaa Lust til at gjøre en saadan Rejse, for ned til Dalsland med en stor Hær og sterk Ufred og tog baade Fæ, Faar og Evuin. Men da de skulde drive alt dette Bytte hjem, over Bjerge og Stier, den korteste Vej, hørte de en Dag at der blev

1) Niimkroniken S. 37.

2) Den 27de Martz var han med sin Broder hjemme i Sverige, se Dipl. Sv. No. 1616. Dette er den første Gang vi finde dem nævnte i Diplomer for 1309.

3) I Niimkroniken kaldes han Ivar Jonsøn, men Ivar og Ivar er det samme Navn, og Niimkroniken bruger mest Formen Ivar. Kort efter, hvor Niimkroniken omtaler Tegningerne i Kalfsund om Sommeren 1309, melder den: „Ivar Jonsøn blev der død“ o. s. v.; saaledes at man tydeligt kan see at det maa være den samme Ivar Jonsøn, som her menes. Og at dette igjen ej var nogen anden end Ivar, Søn af Jon Raud, vil nedenfor, hvor Slaget i Kalfsund omhandles, blive viist.

4) Helge Baat nævnes ingensteds i de hidtil bekjendte norske Oldbreve, saa at man ej veed andet og mere om ham, end hvad Niimkroniken her beretter. I en Gæder kaldes han ogsaa Holger, men da dette Navn ej var brugeligt i Norge, er denne Læsmaade sikkert urigtig.

flaaet paa Tromme bag om et Holt, ved et Kjørr; strax hed det: det er Hertugen, og der blev en stor Forfrækkelse i Flokken. Helge søgte at sætte Mod i dem, og forestillede dem, at de jo slet ikke kunde vide, om det var Hertugen selv, og at han nok haabede, alt skulde gaa godt. Derved fik han dem talt noget til Rette, saa at de ej strax toge Flugten. Men nu viiste Fienden sig; det var endeel svenske Krigere under Anførsel af Slotsfogden paa Dalaborg, med Hertugens Merke i Spidsen. Da vege Nordmændene tilbage, i Forstningen, som det synes, i temmelig god Orden, men efterbaanden i virkelig Flugt, givende Slip paa Byttet, og kun bigende efter at komme hjem, som de bedst kunde. Det lodledes dog Anføreren endnu engang at bringe dem til at staa, og det kom virkelig til en Fegtning, men Udfaldet blev; som man kunde vente. Nordmændene, siger Niimkroniken,

tappado segren dår

och loswado gud at skogen war når

och skyldo sik innan skog och riis,

och hertugens männ de wunno dår priis.

Ogsaa paa Jemteland skede der et Angreb af de Svenske, maastee under Anførsel eller i det mindste efter Foranstaltning af Hertug Valdemar, der synes at være bleven tilbage i det østlige Sverige, medens Hertug Erik gjorde Toget mod Oslo. Jemtlands Forhold til den norske Krone maa have været høist besynderligt, eftersom Landskabet, hvad der allerede ovenfor er omtalt (II. 602), ej hørte under Trondhjems Biskopsstol, men derimod under Upsalas, fordi det paa den Tid, da Christendommen indførtes der, stod under svensk Herredømme, og Missionærerne vel og for største Delen vare udgangne fra Svithjod. Det var saaledes Erkebiskopperne i Upsala, som bestilledede Prester der og fra Tid til anden rejste om paa Visitats; da man nu vistnok kan antage, at mange af disse Prester, om ikke de fleste, vare svenske af Fødsel, og deres Sympathier saaledes aldeles svenske, følger heraf ogsaa, at Indbyggerne, hvorvel af norsk Witt og talende norsk Mundart, dog stadig maa have været sterkt paavirkede i svensk Interesse, og deres understaalige Forhold til Norge folgelig meget løst; i det mindste synes det, som om de i Tilfælde af Krig mellem begge Riger ej kunde have haft Lust til at stride mod de Svenske, deres halve Landsmænd, selv om de ikke ligefrem sluttede sig til dem. Skade, at vi vide saa lidet om, hvad der foregik paa de Kanter; siden Beretningen om Jemternes Underkastelse under Kong Gvstein nævnes der intet om dem, uden da Kong Everre i sine første Trængselsaar kom paa de Kanter; men af den Omstændighed, at Jemterne da gjorde ham Modstand, kan man ikke slutte



noget til deres politiske Sympatier, thi Birkebeinerne betragtedes da endnu kun som en Oprørs- og Høver-Hof, hvilken de fleste Bygders Indbyggere helst ønskede at holde borte. Siden efter sees ikke andet, end at Kong Evertes Autoritet erkjendtes der, som andensteds i Norge; han paalagde nemlig Indbyggerne enten i hele Landskabet eller i det mindste i Brekke Sogn at erlægge en aarlig Afgift til et formodentlig af ham selv oprettet Capell i Sunde, og saa vidt man kan skjønne, blev den i det mindste en Tidlang uvægerligt betalt <sup>1)</sup>. Heldigviis havde der indtil Hertug Griefs Tid ej hersket nogen synderlig Uenighed mellem Norge og Sverige; Krig havde der kun været i Kong Haakon Haakonssøns Tid, under Ribbungerejden, og den strakte sig neppe videre end til Nermeland og Dalsland; desuden indtraadte med Folkunga-Wittens Opbøjelse paa Trossen et venkabeligt Forhold mellem begge Riger, under hvilket de norske Epselmænd i Jemteland ubindret kunde befæste den norske Konges Magt og oppebære hans Indtægter. Under Kong Magnus blev og, som vi have seet, Grændsen nærmere bestemt eller rettere opfrisket, men Forbindelsen med Sverige blev for saa vidt mere lettet, som Erkebiskop Jakob i Upsala (fra 1277 eller 1278) oprettede et Herberge (Hospitium, såalstosa) paa Havundastogen mellem Jemteland og Helsingeland, og hans Eftermand, Archielekten Johannes, fritog Manden, der holdt Gjestestuen (kaldet hüdakarl eller stolul arl) for alle kirkelige Afgifter; siden, da Erkebiskop Nikolas I. i Begyndelsen af 1303 visiterede Jemteland, bekræftede han ikke alene Erkebiskop Jakobs Indretning, men skjenkede endog noget Jordegods til Herberget, for at sætte Stuekarlen (nu en Søn af den, der var det paa Erkebiskop Jakobs Tid) bedre istand til at opfylde sine Pligter mod de Rejsende <sup>2)</sup>. Dette var nu vistnok gjort aldeles i menneskevenligt Djemed, uden mindste politisk Wibensyn, men det tjente dog til at gjøre Communicationen mellem Jemteland og de svenske tilgrændsende Landskaber mindre besværlig og selgelig vel ogsaa hyppigere. Ved denne samme Lejlighed havde Erkebiskop Nikolas ogsaa en Sammenkomst med den før omtalte Gvørsbroder i Midaröös, Sira Erlend Styrkaarsøn, senere Fehirde, der indfandt sig paa Kong Haakons Begne for at bestemme Kirkens og Presternes Met i Landskabet, sandsynligviis efter gammel Bedragt. Der oprettedes en formelig Skraa derover, som siden sendtes Kong Haakon til Bekræftelse, dog ikke førend i Mai 1305, da han laa i Tunsberg, saa optagen med sit forestaaende Tog til Elven og siden til Danmark, at han ej fik Tid til ret at sætte

<sup>1)</sup> Se Kong Magnus Griefssøns Brev af 4de Juli 1343, Dipl. Norv. III. 220.

<sup>2)</sup> Dipl. Sv. No. 1382, 1384. Man sees heraf, at den, der var Stuekarl paa Erkebiskop Jakobs Tid, heed Gvrd, og hans Søn Thore Gvrdssøn.

sig ind i Sagen, men foreløbigt bekræftede Ektraaen, lydende Jemtælændingerne at overholde alt sammen, saaledes som Erkebiskoppen havde indrettet det <sup>1)</sup>. Men nogen yderligere Revision af Ektraaen fandt hverken Sted i Haakons eller hans Efterfølgers Tid; den blev altsaa gjældende, som den var, og bekræftedes endog fremdeles i 1378 <sup>2)</sup>. Kong Haakons Forhold til Erkebiskop Nikolas I. i Upsala var saaledes venstabeligt nok. For Djeblikket maa han have staaet i lige saa venstabeligt Forhold til hans Eftermand, den før omtalte Nikolas Hvitt, forhen Biskop i Westeraas, thi denne, en Broder af Kong Byrges Slotsfoged Karl Todske, og selv en af dem, der ved „Haatuna-Legen“ blev tagen til Fange tilligemed Kong Byrge, var saaledes en Tilhænger af denne, og vilde formodentlig af den Grund heller ikke, da han kom tilbage med Pallium, som han havde hentet om Sommeren 1308 <sup>3)</sup>, begive sig til Sverige, men drog, som man erfarer, til Norge, hvor han befandt sig i Bergen netop paa samme Tid som Kongen var der, og hvor han maaskee havde tilbragt hele Vintren. Men han havde endnu ikke tiltraadt Erkestolen, og var vistnok ganske fremmed for Jemterne, der neppe engang vidste noget om hans Ankomst til Norge; for saa vidt de da i Tilfælde af en aabenbar Krig paa deres Kanter heldede til de Svenskes Side, vilde neppe noget

<sup>1)</sup> Ektraaen findes i Tillægget til Haberyhs Udg. af den svenske Ritm-Parafrase af St. Olafs Saga, saavel som i Dipl. Sv. II., Tillæg No. 1754; Originalen er nu i det svenske Rigsarchiv. Her staar det udtrykkeligt at „denne Ret hittedes“, det vil sige befandtes ved Undersøgelse at være billig eller sedvansmesig, om Vintren efter Juul 1303, da Erkebiskop Nikolas kom til Jemteland, og Sira Erlent Eyrfaarsen kom fra Norge paa Kong Haakons Vegne. Brevet er skrevet paa Norsk. Det bestemmes her, at Betalingen for alle kirkelige Forretninger skal erlægges i Lerred, f. Ex. for Brudevielse 2 Alen, for Inngang 2 Alen, for Tilgærd 15 Alen, o. s. v.; kun naar Lerred ej havde, skal de betales i Smør, Skind eller Korn; om rede Penge var ej Tale. Heraf maa man formode, at der i Jemteland tilvirkedes meget Lerred.

<sup>2)</sup> N. gl. L. III. No. 113 S. 201.

<sup>3)</sup> Den 15de Juli 1308 stf Nikolas Pallium i Peitice, se Perthans Bullarium S. 68; at han var i Bergen 4de Martz 1309 sees af Mser. Barthol. E. 501—503; han udstedte da Vidnesbyrd om Biskop Arnes Appell i den første Biskopsdag. Formodentlig er han da kommen med et Skib direkte fra Brügge til Bergen, hvilken i de Tider synes at have været den sedvanslige Route for dem, der fra Frankrige agtede sig til Norge og ligeledes omvendt til Brügge, naar man fra Norge skulde til Frankrige. Den Vej teg, som man sees, Biskop Thorfinn af Hamar, ligeledes Erkebiskop Torund og Jon Elg. Men det er da ej rimeligt at Nikolas skulde være kommen til Norge ved Vintertid; sandsynligviis kom han allerede Høsten ferud og forblev i Bergen, deels for Martidens Skuld, deels for at erfare noget nærmere om Forholdene i Sverige, inden han begav sig derhen. Den 28de Mai finde vi ham i Upsala, Dipl. Sv. No. 1624.

som helst Hensyn til Erkebiskoppens Mening hindre dem fra at tage disses Parti, og Fleerheden af Prestestabet vilde vel ogsaa begunstige sine Landsmænd. Da nu Fæmterne i de senere Krige mellem Sverige og Norge for det meste viiste sig svenskt sindede, er der al Grund forhaanden til at antage at dette ogsaa nu var Tilfældet. Vi erfare saa meget at den svenske Hær, som røkkede ind i Fæmte Land samtidigt med Hertug Eriks Angreb paa det sydlige Norge, indtog og underlagde sig det meste deraf, at den trængte frem lige til Throndhjems Grændse, maa skee endog havde brudt ind i dette Landskab, hvis ikke Thronderne havde gjort alvorlig Modstand; de tilbode sig siden endog at tilbageerobre det tabte, hvorfor Kongen i et Brev, han lod udgaa til dem, takkede dem særdeles. Derimod tales der intet om, at Fæmterne selv satte sig til Modverge, medens det lader til at deres Syssemand, Hr. **Une Petersson**, maatte flygte og ej paa længere Tid kom tilbage <sup>1</sup>). Skade, at vi ikke vide noget nøjere om dette Tog, der vilde have været begravet i Forglemmelsen, hvis ikke hiint Brev fra Kong Haakon, der strax nedenfor nærmere skal omtales, havde meldt saa meget derom, som vi her have berettet. Niimkrønens Forfatter, der kun havde Hertug Eriks Beskrifter for Dje, forbigaar dette Tog med Taushed, og de forfattede islandske Annaler nævne heller ikke om nogen anden Kamp, end den ved Oslo. Men det var dog upaatvivleligt Hertug Eriks egen klogt anlagte Plan, at Angrebet samtidigt skulde skee paa to Steder, baade i det sydlige og i det nordlige Norge, for derved at sætte Kong Haakon i end større Forlegenhed <sup>2</sup>).

<sup>1</sup>) At der i Kongens Brev bruges den Talemaade „Svearne have ødet og overrendt en Deel af Fæmte Land“ behøver ikke at udlægges som om Fæmterne af de Svenske betragtedes som Fiender; „ødet“ maa just ikke tages bogstaveligt, men mere som en staaende Talemaade; at saa godt som hele Fæmte Land var taget, sees baade deraf, at der var Tale om at verge Throndhjem, og tillige af Kongens Udtryk længere nede „at rense og tilbagevinde Fæmte Land“. Eigeledes sees det af de kongelige Udbudsmands Ytringer til Overhalsvingerne, at det i alle Fald ikke var tilbageerobret henimod Sommeren. Saaledes vilde det ej have været, hvis den samme Mand havde hersket blandt Fæmterne som blandt Thronderne. At Une Petersson var Syssemand der i 1315—16, sees af Dipl. Norv. IV. 116; da han nu i Kongens Brev af 5te April 1309 er en af de fire Mænd, hvem Drøigten med Udrustningen og det forestaaende Fæmte Landstog overdrages, kan dette nyere have været i anden Gjenstøb end af Syssemand i Fæmte Land; han var nærmest dertil og mest interesseret i at vinde det tilbage.

<sup>2</sup>) At Toget maa have fundet Sted ved Juletid, altsaa samtidigt med Hertug Eriks Tog, sees man deraf at Kong Haakon i sit Brev, dateret 4de April, udtrykkelig siger, at han tidligere har skrevet til Thronderne om denne Sag og takket dem for deres Raad; har han nu, som rimeligt er, skrevet det forrige Brev maa skee i Marts eller endog i Februar, og saaledes modtaget

Der er endog al Grund til at antage, at Erkebiskoppen, ikke at tale om de misfornøjede Bøgmænd i Thrøndelagen, ikke kan have været uvidende om Hertugens Plan, men tvært imod saa vidt muligt har søgt at fremme den, i det mindste ved at lægge saa mange Hindringer i Vejen for Kongens Udrafninger som muligt. Denne lod ved Efterretningen om de Svenskes Angreb strax udbyde Leding til Baaren, og lod desuden efter Sedvane Erkebiskoppen og alle de øvrige Biskopper saavel som Sysselmænd og haandgangne Mænd tilsige at møde frem ved Lunsberg, hvor Flaaden i den senere Tid altid plejede at samles <sup>1)</sup>. Erkebiskoppen var saa meget mere forpligtet til at møde, som han i Egenkab af Jarl havde kongelige Forleninger. Han havde rigtignok allerede den 11te September Høsten forud indkaldt Biskopperne til et Provincial-Concilium i Nidarøos forstkommende Midfaste (9de Marts), men Landets Forsvar gik nu fremfor alt, og Kongen søgte, øjeblikkeligt han erfarede de Svenskes Indfald, baade ved Breve og mundtlige Forestillinger af flere Naadsmedlemmer, som særskilt i dette Ørende sendtes til Erkebiskoppen, at faa ham til at kalde Indkaldelsen tilbage. Men mod Formodning vægrede han sig derved, ja fornvede endog Indkaldelsen sterkere end før. Ogsaa Biskop Arne i Bergen vægrede sig i Førstningen ved at komme, skrev til Erkebiskoppen, at han dog i det mindste maatte udsætte Conciliet til 2den Sondag efter Paaske (13de April), og udstedte endog, da han fik hans benægtende Svar herpaa, et Manifest af 4de Marts, hvori han erklærede at ville appellere til Paven mod de Skridt, Erkebiskoppen muligvis vilde tage i Anledning af hans Udeblivelse, og beklagede sig højligt over Erkebiskoppens Urimelighed. Man sporer her saa meget tydeligere Kongens Indvirkning, som de to medbesejlende Vidner paa dette Manifest ere Magister Capellorum, Hr. Finn, hvilken ellers saavel som den hele nye Indretning med Capellerne var Biskoppen højst misbagelig, og den nye Fehirde, Hr. Erlend Styrkaarsson, ligesom han ogsaa lod det

---

Efterretningen om Angrebet end tidligere, kan dette selv ikke sættes stort senere end ved Nytaarstider. Da Hertug Baldemar lige saa lidet som Hertug Erik omtales i Breve før 27de Marts, og vi saaledes ej vide hvor han opholdt sig siden 27de Aug. 1308, kan han for den Sags Skyld gjerne have anført Toget til Jemteland.

<sup>1)</sup> I Kongens Brev af 20de Marts 1309 nævnes ej Stedet, men kun et omtrent en Maanedes Rejse fra Nidarøos liggende Eted. Nu kan dette ej have været ved Glven, da man af det følgende seer, at Flaaden først kom did efter at være affejlet; derimod seer man af et hidtil utrykt Brev i Vatikanoliana, E. 556, at Bodin af Borgund, der var med paa Toget, og endnu sammen med de øvrige Biskopper ved Eskerøerne paa Tilbage-toget, siden drog fra Lunsberg til Bergen, hvilket altsaa viser at Flaaden der aflagedes; heraf fremgaar det, at den ligeledes maa have samlet sig der.

Brev af 6te Februar, hvorved Erkebiskoppen fornyede Indkaldelsen, bekræftede af en Ridder og to kongelige Klerker. Dog er det rigtignok herved at merke, at der paa denne Tid herskede en Trætte mellem Biskop Arne og Erkebiskoppen angaaende Besættelsen af Færøernes Biskopsstol efter den Aaret forud, den 13de Juni, afdøde Biskop Erlend, hvilken Arne paaastod tilkom Bergens Biskop og Capitel, medens Erkebiskoppen, vistnok med større Føje, paaastod den samme Ret for sig og sit Capitel og allerede havde udnævnt til Erlends Efterfølger Presten til Borgund paa Søndmøre, **Lodin**, hvilken han erklærede ved det forestaaende Concilium at ville indvie. Denne Omstændighed maatte vistnok gjøre det endnu modbydeligere for Arne at komme til Conciliet, og han havde ligeledes gjort denne Sag til Gjenstand for Appell <sup>1)</sup>. Ikke desto mindre er det vel muligt, at han havde været mere medgjorlig, hvis ikke Kongen havde bestyrket ham i at gjøre Modstand. Det lader endog til, at han helst vilde give Sagen det Udseende, som om han kun ved Kongens Magtsprog holdtes tilbage. Den 16de Marts tilskrev han Erkebiskoppen, at Navsagen, hvorfor han ikke før havde begivet sig paa Rejsen, var den at han først vilde afvente endeligt Svar paa sit Brev til Erkebiskoppen om Udsættelsen af Conciliet; dette Svar var ej kommet førend den 24de Februar, og han havde, forsikrede han, inden ti Dage efter (altsaa i de samme Dage, han udstedte Manifestet om Appellen!) ladet sit Skib sætte paa Vandet, da han for enhver Priis vilde komme til Nidaros, hvis ikke haardt Vejr eller **Magtsprog** (naturligvis Kongens) hindrede ham deraf; han bad Erkebiskoppen ikke regne ham dette til Gjenstridighed, og tilføjede kun i Efterskriftet, aabenbart med en vis Vængstlighed, nogle Ord om den dobbelte Appell <sup>2)</sup>. Fire Dage efter (den 20de Marts) kom Biskop Ketil af Stavanger til Bergen, som det heed for at rejse sammen med Biskop Arne til Nidaros, men maaskee snarere efter Kongens Opfordring for at raadslaa med ham. Thi endnu samme Dag lod Kongen udgaa et Brev, hvori han paa det strengeste forbød dem at efterkomme Erkebiskoppens Mandat, men derimod befalede dem at følge med sig paa det snart forestaaende Ledingstog. Derved tog han al Skylden paa sig, og de kunde nu med Trygghed paastryde det Magtsprog (ofriki), hvis Mulighed Arne allerede havde antydnet. Kongens i flere Henseender merkverdige og oplysende Brev lyder saaledes <sup>3)</sup>: „Alle dem, som dette Brev see „eller høre, sender Haakon, af Guds Naade Norges Konge, sin og Guds

<sup>1)</sup> Se herom Breve i Dipl. Norv. III. 73, 75—80, foruden flere utrykte i Bartholiniana, S. 497—556.

<sup>2)</sup> Dipl. Norv. III. 80.

<sup>3)</sup> Dipl. Norv. I. 119.

„Silſen. Da, ſom vi frygte for vore Synders Skyld, nogle Hovdin-  
 „ger, ſaavel uden- ſom indenlandſke, hvilke vi med god Samvittighed  
 „kan forſikre at vi antog for troe, og ſom vi endog viiſte Yndest, efter  
 „hvad flere troverdige Folk kunde bevidne, dog alene af Overmod og  
 „uden ſjællig Grund have fiendtligt anfaldt vort Rige og valet Forſtyr-  
 „relſe, lode vi ſaavel de højærverdige Fedre Hr. Erkebifkoppens og de  
 „øvrige Biſkopper i vort Rige ſom vore andre troe Mænd tilligemed  
 „alle de øvrige i Almindelighed opbyde til Fedrelandets Forſvar. Men  
 „bemeldte Hr. Erkebifkop, ledet, vi vide ikke af hvilken Mand, kaldte  
 „derimod Lvbifkopperne til Provincial-Concilium i Nidaros, alſaa efter  
 „den ſedvanlige Beregning en heel Maanedes Rejſe fra det Sted, hvor  
 „de Udbudne ſkulde komme ſammen for at verge Fedrelandet og holde  
 „Raad om Rigets Bedſte. Skjønt han nu rigtignok allerede havde ladet  
 „Indkaldelſen udgaa førend hiint fiendtlige Indfald ſkede i Riget, bleve  
 „dog baade vi og andre viſe Mænd højſt forundrede derover, og vi lode  
 „ſtrar ſaavel Breve ſom ſærſkilte Sendebud af vore troe Mænds Raad  
 „afgaa til ham, foreholdende ham i al Venſkabelighed, ſom en ſand og  
 „ſpeciell Ven, at han paa Grund af Rigets farefulde Stilling omſorgs-  
 „fuldt vilde tilbagekalde den af ham mindre forſigtigt udfædte Concil-  
 „Indkaldelſe. Men i dets Sted fornyede Erkebifkoppens, ſom vi med  
 „Viſhed have erfaret, Indkaldelſen i endnu ſtærkere Udtryk. Da nu  
 „den 20de Marts de højærverdige Herrer Biſkop Ketil i Stavanger  
 „og Biſkop Arne i Bergen deels kom, deels allerede var i Bergen, og  
 „efter det modtagne Paalæg vare rede til at drage til Nidaros, til Con-  
 „ciliet, befalede vi dem i Betragtning af Rigets paatrængende Nød, ſaa-  
 „vel ſom andre vigtige Anliggender, og efter Overlæg med vore troe  
 „Mænd, i Kraft af vor kongelige Myndighed, ſaa at paalidelige Mænd  
 „hørte det, under Straf af at miſte de Ejendomme, Friheder og Rettig-  
 „heder, ſom de maatte vides at eje eller have her i Riget, at de, da  
 „Sagerne ſtaa ſaaledes ſom nu, uden Henſyn til Hr. Erkebifkoppens  
 „Mandat ſkulle følge os paa det Tog, hvortil vi nu paa det nærmefte  
 „have gjort os iſtand, for at fremme de oven berørte nødvendige Anlig-  
 „gender. Og hvad ſom helſt Hr. Erkebifkoppens i denne Anledning maatte  
 „forekaſte dem, eller om han endog ſtrider til at afſigge nogen forbudt  
 „Dom over dem, da ere vi lige ſaa villige ſom ſkuldige til at bære An-  
 „ſvaret for dem hos Paven eller hvilken ſom helſt anden competent  
 „Dommer. Til Bekræftelſe vedbænges vort Segl. Givet Kar, Dag  
 „og Sted ſom ovenfor“. Med dette Brev til ſin Retfærdiggjørelſe og  
 „Kongen paa ſin Side kunde begge Biſkopper med temmelig Tryghed  
 „trode Erkebifkoppens Harme. Dagen efter indgav Kongen ogſaa i eget  
 „Navn forſkjellige Appeller til det apoſtoliske Sæde angaaende „mangfol-

dige Ulemper der af Erkebiskoppen og flere andre af Nigets Biskopper tilføjedes ham selv, hans Klerker og Lægmand" 1). Her sigtede han vistnok fornemmelig til de Hindringer, Erkebiskoppen søgte at lægge i Vejen for hans Krigsrustninger. Naar han taler om andre Biskopper, maa man fornemmelig tænke paa Inggjald i Hamar, der var en ivrig Tilhænger af Erkebiskoppen og vistnok skyldte ham sin Opbøjelse 2). Inggjald, saavel som Helge af Oslo, der vare blevne tilfagte lidt for Juul 3), havde, som Erkebiskoppen sagde, ubetinget lovet at møde 4), men for Helge i det mindste var det vel ikke at tænke paa at drage bort, saa længe Krigen rasede i hans Hjem; han havde desuden nys indgaaet Præliminær-Tractaten med Danmark, der aldeles stred mod Hertug Eriks Interesser; saaledes kan han ej have været nogen Tilhænger af denne, men maa oprigtigt have staaet paa Kongens Side. Med Hensyn til Erkebiskoppen faar man dog af alt dette det bestemte Indtryk, at han omtrent har villet spille samme Rolle, som Erkebiskop Jens i Danmark 1294, det vil sige, under Paaskud af at overholde Fred og Ro begunstige og understøtte Kongens Fiender; ja man kan vanskeligt holde den Mistanke borte, at Erkebiskoppen allerede fra Høsten af har staaet i hemmelig Underhandling med Hertug Erik og de misfornøjede norste Hovdinge; at de Svenstes Tog til Fjemteland eller rettere gjennem Fjemteland til Tbrondhjem havde været aftalt imellem dem, og at Erkebiskoppen havde lovet at anvende al sin Indflydelse for at lette deres Fremgang, samt at han havde sammenkaldet Conciliet deels for at forege Forvirringen og Hjælpelesheden i den sydlige Deel af Landet, deels for at alle Nigets Biskopper kunde være tilstede i Nidaros, hvis det lykkedes de Svenske at trænge saa langt frem, og da enten ved Tvang eller Overtalelse bringes til i Fællesskab at gjøre et afgjørende Skridt, enten at sætte Kong Haakon i Bann, eller endog ligefrem at afsætte ham. Kongen havde saaledes fuld Berettigelse til at tale om Nigets overhængende Fare. Vel sigtede han ej Erkebiskoppen med aabenbare Ord for højforræderiske Agitationer; det vilde have været uovelig og voldt manges Forargelse; men

1) Dipl. Norv. I. 120.

2) Vi ville rigtignok senere erfare, at Biskop Arne laa i Tvist med Magister Capellarium om dennes Rettigheder, men saa vidt det kan sees, blandede Kongen sig ikke selv umiddelbart dert.

3) 3 Forunds Brev til Arne, Dipl. Norv. III. 75, der indløb lidt før Juul (III. 80), siger han udtrykkelig, at hans Shersbrødre Salemon og Hallvard vare borte i hans Grender, blandt andet for at indkalde Biskopperne Inggjald og Helge til Concilium.

4) Dipl. Norv. III. 76.

at han i sit Hjerte var overbevist derom, kan man læse mellem Linjerne af hans Brev. At Erkebiskoppens Agitationer intet udrettede, skyldes vel deels den Omstændighed, at Hertug Eriks Tog til Oslo aabenbart ikke havde de beregnede Følger, deels ogsaa Throndernes Patriotisme og den Virksomhed, som Kongens troe Venner blandt Magthaverne i Landstabet udviklede. Hvo de fornemste af disse vare, sees af det ovenfor berørte Brev, som Kongen den 5te April skrev fra Bergen til alle Thronderne for at takke dem for deres udviiste Kjæthed og bestemme det fornødne angaaende de videre Udrustninger. „Som vi allerede før have tilskrevet eder“, siger han, „have vi erfaret, at Svearne have ødet og overrendt en Deel af Jemteland, men I gjorde eder megen Flid for at staa imod og verge Throndhjem, samt byde eder til at ville tilbagevinde det som var tabt af vort Rige, hvorfor vi takke eder særdeles nu som før, og I kunne være forvissede om at vi skulle vise os erkjendtlige derfor. Derfor ville vi nu denne Gang heller ikke have flere end fem Skibe herfra i Ferden med os øster, og 50 Mand paa hvert; dem af de haandgangne Mænd og Almuesmændene, som Hr. Peter Andresen og Hr. Sæbjørn Helgesen bestemme, med tilhørende Kost af Ledingen; disse byde vi strengeligen at skynde sig efter os saa hurtigt som muligt, men alle de andre ville vi skulle blive tilbage, og deels forsvare denne Deel af Landet, deels fare op i Jemteland saa snart Vejene ere fremkommelige, og rense samt tilbagevinde dette Landskab, alt efter som Hr. Peter Andresen, Hr. Une Petersen, Hr. Sigurd (Jonsson) Lagmand og Hr. Serk paa Austraad tilligemed de øvrige, vi have beskikket til Formænd her, bestemme; vi byde eder paa det alvorligste at adlyde dem og rette eder efter hvad de tilsige eder, ganske saaledes som om vi selv vare tilstede, og det vente vi, at Enhver vil være villig til at verge Landet og sin egen Fred og Frihed, samt gjøre alt, hvad han orker, mod Fienderne“ <sup>1)</sup>. Dette Brev, hvoraf man for øvrigt sees, at Jemteland da endnu ej var tilbageerobret, viser at Hr. Peter Andresen, Lagmanden Hr. Sigurd Jonsson og Hr. Serk paa Austraad, maaskee en Wittling af Masulf Kongesfrænde paa Austraad, maa have været de fornemste blandt de Hordinger, paa hvis Bistand Kongen nu regnede, og hvem han derfor overdrog at sørge for Landskabets Forsvar. Hr. Une Petersen nævnes i Egenkab af Syssemand i Jemteland, da han maatte være den nærmeste til at forestaa dets Tilbageerobring. Hr. Sæbjørn Helgesen fra Bergen forekommer her aabenbart som Kongens Befuldmægtiget til at paaaflynde den Udrustning, der skulde gaa sydøst. Men hvor mange der foruden hine fire udnævntes til Formænd, vides ikke, kun saa meget

<sup>1)</sup> Dipl. Norv. I. 121.



seer man, at Lodin af Bakke og den ofte omtalte Chorsbroder Audun Thorbergsson Naude vare iblandt dem, thi de i Forening med Peter Andressen og Sigurd Lagmand verificerede den Afskrift af Kongens Brev, der sendtes til Indbyggerne i Dverbalven af Naumdalsfylke. At Audun, Kongens Fehirde, ved denne Lejlighed maatte blive en af hans højest betroede Mænd, saldt saa godt som af sig selv; men deraf tør man ogsaa slutte, at Chorsbrodrene overhoved, blandt hvis fornemste Medlemmer Audun altid havde hørt, omfattede Kong Haakons og Fedrelandets Sag med Varme, og derved for en stor Deel gjorde den endnu med dem fremdeles paa en spændt Fod staaende Erkebiskop Torunds Intriger til intet. Chorsbrodrenes Forstander eller Decanus samt Erkebiskoppens Official var nu Gilif Korte, der i sin Tid tilligemed Audun og Sigvat Lande havde staaet i Spidsen for Oppositionen mod Erkebiskoppen, og derfor vel ogsaa fremdeles holdt sammen med dem; han blev kort efter Torunds Eftermand paa Erkestolen og viiste sig da stedse som en oprigtig Patriot. Blandt Chorsbrodrene i Nidarøos raadede saaledes en sand Fedrelands-Mand, og de havde sikkert stor Fortjeneste af Fedrelandets Forsvar i disse kritiske Tider. Ogsaa Lodin af Bakke, seer man, hørte til de loyale og paalidelige Magnater.

Hvor vidt der fandt noget Tog til Jemteland Sted eller ej, erfares ikke. Saa meget seer man, at Jemteland endnu ikke var tilbagevundet for Sommeren, men at i det mindste Indbyggerne af Dverbalven i Naumdal bad om Udsættelse med Ledingen indtil da, og at de rimeligviis maa have haft skjellig Grund dertil, siden de kongelige Ombudsmænd søjede dem deri. Men da lode de udgaa en ny Befaling til dem, om at udrede Ledingen saa snart som muligt og selv være ferdige til Botsfæmese eller 17de Juni, foreholdende dem, at siden man havde søjet dem, maatte de nu ogsaa lægge saa meget stærre Tver for Dagen. Antallet af de Folk, der skulde stilles, fastsattes til 60 af hver Skibrede, hvilket for Naumdal alene udgjør 540 Mand. Men om der allerede før var steet et Tog til Jemteland med Folk fra den sødlige Deel af Thrøndelagen, som havde været ubeldigt, saa at det nu maatte gjen-tages, eller om der ikke blev gjort noget Tog forend nu, kan ikke sees. Det første skulde man næsten formode deraf, at vi den 8de Mai finde Une Petersson i Bergen i Stedet for i Jemteland, medens en Hr. Paal nævnes, der nu skulde drive paa Udrustningerne <sup>1)</sup>. At Jemteland enten tilbageerobredes, eller at de Svenske selv frivilligt rømmede det, er sikkert nok, da vi i 1315 eller 1316 finde Une Petersson som Eysfelmand der, men naar det skede, er som sagt indhyllet i et fuldkom-

<sup>1)</sup> Dipl. Norv. II. 96.

ment Mærke. At vi i October 1310 finde Une Petersson atter i Bergen <sup>1)</sup>, behøver ej at udlægges derhen, at han den hele Tid havde været hindret fra at komme tilbage til sin Syssel, og at Jemteland selvfølgelig ikke engang da var tilbageerobret. Det maa under disse Omstændigheder betragtes som et Held for Landet og Kongen, at den gamle Erkebiskop Torund afgik ved Døden den 10—11te April 1309 <sup>2)</sup>. Han havde længe været svagelig, og, som der fortælles, holdt næsten indestængt og i et Slags Umyndighedstilstand af Chorsbrødrene; men denne foregivne Dvang hindrede ham dog, som man seer, ikke fra at vise sig meget myndig og virksom i Conciliesagen, og saaledes maa han da ogsaa let have kunnet deeltage i alle Slags Intriger.

Kongen kom ikke saa hurtigt afsted som han i sin Skrivelse til Thrønderne synes at have tænkt, thi den 8de Mai var han endnu i Bergen, hvor han lod en Kiste, indeholdende Offer til St. Olaf, i Cappell-Magisterens og Fehirden Erlend Styrkaarsens, Hr. Une Peterssons og Hr. Erlend Namundessons Hærværelse vel tillæse og forvare i Apostelkirken, efter at Vængene først vare estertalte og Indholdet optegnet, fordi han, som han sagde, ikke vilde at Kirken skulde lide noget Tab medens den var uden Formand <sup>3)</sup>. Men da stod han ogsaa ferdig til Afreisen, thi fire Dage efter var han paa Agvaldsnes paa Bejen sydover. Ved Pintsetid (18de Mai) maa Kongen formodentlig være kommen til Tunsberg, thi da, heder det i Niimkroniken, gjorde han mange Snekker og store Baade rede, for at sejle ud. Men det varede dog nok længe førend alle de Udbudne indfandt sig; Biskop Arne f. Er. var endnu den 4de Juni i Bergen <sup>4)</sup>, skjønt vi siden dog finde ham med paa Toget: nogle, siger Niimkroniken, laa og hjemme, efter at Kongen allerede var affejet, hvad enten det nu kom af uforudseede Hindringer, eller fordi de vare hemmelige Tilhængere af Hertugen. Af flere Omstændigheder skulde man formode, at Kongen ikke kom afsted førend midt i Juni <sup>5)</sup>. I Følge med ham vare alle de fire Biskopper, (nu, siden Erkebiskoppen var død, maatte naturligviis, al Tale om Conciliet og alle Indvendinger, som derfra kunde hentes, bortfalde), Hr. Finn

<sup>1)</sup> Dipl. Norv. II. 103.

<sup>2)</sup> Den 10de (4 Nætter før Tiburtii og Valeriani Messe) angives i Laur. Saga Cap. 27, den 11te (III. id. Apr.) i Biskop Arnes Brev af 4de Juni 1309, Barthol. E. 517.

<sup>3)</sup> Dipl. Norv. II. 96.

<sup>4)</sup> Arnes Brev fra Bergen af 4de Juni, Barthol. E. 517.

<sup>5)</sup> Slaget i Kalfsund fandt, som det vil sees, Sted omkring 17de Juli, og længere end 3 Uger kunne dog vel ikke de næste Elbde have ligget der for Modvind. Altsaa kunne de ej være komne afsted førend efter Midten af Juni.

Halldorsson, Magister Capellarum, og den udvalgte Biskop til Færøerne, Lodin af Borgund. De fornemste verdslige Herrer, der fulgte med, vare Hr. Bjarne Erlingsson, Hr. Thore Haakonsson med sin Søn Haakon Thoresson, Hr. Snare Aflaksøn, Hr. Thorvald Thoresson fra Hjalmland, Hr. Gilif Gilifsson af Naustdal, Lagmanden Hr. Sigurd af Mande, Spisselmanden Hr. Thore Harf fra Throndhjem, Hr. Sigvæt af Leirhole paa Baldres <sup>1)</sup>). Toget gik dog ikke strax mod Sverige, da Fejden mod dette Land for Djeblikket hvilede, men for det første til Danmark, hvor Kongen ifølge Præliminær-Tractaten allerede skulde have mødt Danekongen den 11te Juni ved Nefjorden, for at slutte endelig Fred med ham. Men denne Dag var, som sagt, rimeligviis allerede omme, førend Kongen forlod Tunsberg, og dertil sinkedes Rejsen ved Modvind, der endog nødte endeel af Skibene til at lægge ind i Kalfsund, mellem Færøerne. Aldrig saa snart blev dette meldt til Hertug Erik, der synes at have ligget paa Kongebelle Slot for at holde Dje med den norske Flaades Bevægelser, førend han sendte endeel raske Mænd ud paa de Fartøjer, han i Hast kunde saa samlet, for at overfalde dem. Dette Overfald gik heldigt, thi det lykkedes de Svenske at erobre syv norske Skibe. Ved denne Lejlighed faldt ikke saa Nordmænd, og blandt dem Hr. Ivar Jonsen, der maa have været ombord paa et af de erobrede Skibe, siden hans Liig faldt i de Svenskes Hænder; men Hertug Erik viiste sig her meget ridderlig; han beklagede hans Død, og lod ham hederligt begrave i Barfodbrødrenes Kirke i Skara <sup>2)</sup>). Ikke saa heldig var en

1) Blandt dem, der sad hjemme, dog vistnok efter Kongens egen Befaling, var Drettifeten Asjur Jonsen og den senere til Merkesmand ukjendte Paal Grifsson, Brodersen af Fru Jarthrud, Gunthorm Gudsasens Enke; de udstedte nemlig et Brev fra Oslo 10de Juni 1309 (Dipl. Norv. II. 98) og nævnes ej som Medbeseglere paa Tractaten.

2) Niimfr. S. 38. Man har almindeligviis antaget (allerede Ericus Olaf synes at have forstaaet det saaledes), at denne Ivar Jonsen, eller som Niimkronikeren har det, Ivar Jonsen, skulde have været Hertug Eriks Mand, og man har her aabenbart kun sukket det deraf, at Erik beklagede hans Død, og lod ham hederligt begrave. Men naar man læser det foregaaende, seer man tydeligt, at Niimkronikeren her umuligt kan mene nogen anden „Ivar Jonsen“, end den samme, den nys forud har omtalt, Anføreren for Nordmændene paa Toget til Dalsland; at Erik beklagede hans Død m. m., er netop hvad man kunde vente af en i alt, hvad der ikke vedkom hans politiske Planer, saa ridderlig Tyrste som Hertug Erik, især naar man erindrer, at han maa have kendt Ivar Jonsen saavel som de fleste andre fornemme Nordmænd personligt, og Ivar Jonsen desuden synes at have staaet i hans Tjeneste. At Ivars Liig faldt i Fiendens Vold, er netop rimeligt, da han jo vel faldt ombord paa et af de syv erobrede Skibe. Det er endog tydeligt, at Niimkronikens Forfatter her med Fliid har villet stille Hertugens ridderlige Færd i Modsetning til Nordmændenes Grusomhed med de svenske Fanger; til Bekræftelse paa, at

anden svensk Afdeling under Magnus Christinessen, Magnus Algotsson og Erengisl Jonsen, der ogsaa forsogte et Angreb paa Nordmændene. Formodentlig vare disse nu bedre paa sin Post, medens de Svenske baade vare faa og deres Fartøjer smaa; Nordmændene kunde deels fra sine høje Skibe, deels fra Klipperne ved Sundet saaledes overvælde dem ved Steenkast og Vaabenbyrd, at de bleve slagne, og Anførerne selv tagne til Fange. De bleve førte i Land, og det var vistnok de norske Befalingsmænds Hensigt at skaane deres Liv, men da kom endeel vilde og ustyrlige Folk stimplende til, vilde, heder det, forsøge om Klingen beed, og hugg alle Fangerne ubarmhjertigt ned <sup>1</sup>).

Da dette skede, var dog Kong Haakon allerede med Hovedsaaften kommen til Danmark og havde sluttet Tractaten med Kong Erik. Siden der nu ej længer kunde være Tale om nogen Sammentkomst ved Isefjorden, holdtes Mødet mellem begge Konger i **Kjøbenhavn** <sup>2</sup>). Under-

Hertugen virkelig lod Hr. Ivar heberligt begrave, tilføjer han end ydermere udtryffeligt: „mangen herdlig Mand det saa“, hvilket han ej havde fundet nødvendig; derved. Sagen ikke i og for sig var noget usædvanlig. Herill kommer nu, at de isl. Annaler udtryffeligt anføre for 1309: „Ivar Jonsens og hans Broder Thores Fald“; og at disse to Brødre vare Søner af Jon Raud, sees deraf, at Thores Fald siden, og rigtigere, henføres til Vinterfelttoget 1310, med disse Ord, „der saldt Thore Thinghevide, Sen af Jon Ivarsøn Raud“. Man kan let forstaa, hvorledes en islandsk Annalist, der om Vaaren 1310 paa een Gang fik Efterretning om begge Brødres Fald, kunde antage, at de virkelig ogsaa saldt paa een Gang. Saaledes er det aabenbart, at Riimkrænkens Jear Jonsen ikke er nogen anden end Hr. Ivar Jonsen. Det er ellers uheldigt, at Brevet i Dipl. Norv. III. 92, hvorefter Hr. Jon Ivarsøn giver 5 Dres Bool i Daudanger og 1 Dres Bool i Sveinsrud ved Sidsvold til Mariekirken for sin Sen Hr. Ivars Sjal til hans Aartidehold, ej er dateret, thi ellers vilde vi og derfra kunne hente et yderligere Beviis. Sandsynligviis er det dog fra Høsten 1309, thi var det s. Gr. fra Vaaren eller Sommeren 1310, vilde Hr. Jon vel have givet Gode for begge sine Søners Sjale. At Jon endnu levede efter Kongens Tilbagekomst fra Danmarkstøget, sjiønt han vel paa Grund af Alderdom ej var med paa dette, sees deraf, at han overvar Kongedatterens Festemaal. Derfor er det, som allerede før bemærket, aldeles urigtigt, naar nogle Annaler lade Jon Raud dø 1306; Høst-Annalerne have Jon Raudsen, maaskee dette har været en fjerde Sen af Jon Ivarsøn. Beleggende er det, at Jon Ivarsøn, som han siger, skenkede hiint Gode for sin Sen „efter Kongens Naad“. Sikker har han da selv været svag, og ej levet længe efter.

<sup>1</sup>) Riimkr. S. 38. I et Haandskrift læses „Mathis Christinessen“ og „Mathis Algotssen“. I Chronicon hos Jant Ser. r. Sv. S. 65 staar: „samme Aar (1309) bleve Herrerne Magnus Christinessen, Magnus Algotssen og Erengisl Jonsen dræbte af de Norske, men af disse faldt der mange“.

<sup>2</sup>) At Mødet holdtes i Kjøbenhavn, sees deraf, at Freden sluttedes der; havde det været holdt ved Isefjorden, vilde ogsaa Tractaten have været dateret etsteds derfra. For øvrigt er her at bemærke, at Præliminær-Tractaten, der

handlingerne kunne neppe have været langvarige, da Hovedpuncterne allerede vare aftalte, men nogle Dage maa de dog altid have taget, da det sees, at flere nærmere Bestemmelser tilføjedes, vistnok især paa Kong Haakons Fordring. Den endelige Freds- og Forbunds-tractat er dateret **Kjøbenhavn, Torsdag før Mariæ Magdalene Dag eller 17de Juli 1309.** Puncterne om Freden mellem Nigjerne, Giftermaalet mellem Junker Magnus og Jomfru Ingebjørg og Overdragelsen af Godserne og Herederne i Nordre-Halland til Kong Haakon imod at denne gjorde Afkald paa sine modrene Godser i Danmark, samt om de ni Fredløse og deres Arvinger, optoges eenslydende fra Præliminær-tractaten, men derimod udelodes den, der handlede om at Erik Baldemarsson af Sverige skulde faa sit modrene Gods, uviist af hvilken Grund; maaskee Erik allerede havde faaet det overdraget, eller, hvad der er rimeligere, Kong Byrge i en nu tabt Forskrivning kan have lovet at skaffe ham lige saa store Besiddelser i Sverige, medens hiint Gods, ligesom Kong Haakons Modrenegods faldt tilbage til den danske Konge <sup>1)</sup>. Heller ikke nævnes der noget om Grev Jakob; man skulde formode at han i Mellemtiden var død, thi fra denne Tid høres der ikke mere til ham. De nye Artilkler vare disse: a) at Kongen af Danmark skulde udlevere til Kong Haakon alle de Brevskaber, dennes Modrenegods vedkommende, som han havde eller maatte faa i sin Besiddelse; b) begge Konger forpligtede sig

ovenfor er anført, og efter Huitfeld dateret 29de August 1308, i Afstriften i Barthol. E. 342, hvorefter den igjen er afstrykt i Thorfelius Analecta S. 98, samt derefter igjen i Dipl. Sv. No. 1638, er dateret 1ste Juli 1309. At dette reent ud maa være en Fejltagelse, sees deraf, at den omtaler Mødet St. Barnabas Dag (11te Juni) ved Issefjorden som forestaaende; det skulde altsaa, hvis Dateringen 1ste Juli 1309 var rigtig, være 11te Juni 1310, hvilket er en Umulighed. Man sees desuden af Udstedernes Navne, at Documentet er det selsamme som det, hvoraf Huitfeld meddeler Uddrag, og som han daterer 29de Aug. 1308, og at denne Dag er den rette, sees igjen deraf, at Indtægterne af Kongens Modrenegods i den endelige Tractat af 17de Juli beregnes at løbe fra 29de August f. A. (hvilken Dag Huitfeld her, ligesom tidligere, ved at omtale Mødet paa Sommersted-Heide, slet hen kalder St. Hans Dag). Det er endog sandsynligt at Ivar Nafsson, en af Medudstederne, ei engang var med paa Tøget i 1309, thi ellers vilde vi vel have fundet hans Navn i Fredstractaten. Her maa altsaa den, der indførte Tractaten i den bergenske Copibog, efter hvilken Barthol. E. er skreven, have læst fejl. Formodentlig har Dagen Anno d. mcccviii in dec. Joh. Bapt. været skrevet noget utydeligt, saa at han har læst mcccviii oct. Joh. Baptistæ. Endog kun at ville slutte fra Dateringen 1ste Juli, at Underhandlingerne da toge sin Begyndelse, er neppe tilladeligt, thi den hele Datering er en Fejl.

<sup>1)</sup> Da Kong Byrge, som man sees, var tilstede ved Fredsslutningen, er intet rimeligere, end at ogsaa han har udstedt et Brev. Ved Præliminær-tractaten lovede Kong Erik at tale Erik Baldemarssons Sag paa det bedste hos Byrge; Resultatet deraf skulde nu aabenbare sig i den endelige Fredsslutning.

indbyrdes til at skaffe hinanden Ret over de Personer, mod hvem den ene maatte begynde Klagemaal i den andens Rige; c) Kongen af Danmark skulde nu strax afgive til Kong Haakon alt hans Mødrenegods i Danmark til frit Brug, og med Indtægterne deraf fra Præliminær-Tractatens Udstedelsesdag den 29de August f. N., af hvem de saa vare optagne eller maatte vorde optagne, alt indtil Kong Haakon var kommen i Besiddelse af Slottene og de fire Hereder i Halland, samt skaffe denne Ret over de Personer, hvem han i den Anledning maatte søge; d) Kongen af Danmark skulde snarest muligt fiendtligt angribe Hertugerne i Sverige, og Kong Haakon skulde ikke slutte Fred, Stilstand eller tage Dag med dem uden Danekongens Samtykke; eller, hvis det endelig maatte skee, skulde Stilstanden kun være kort, og Danekongen og hans Rige indsluttes deri, samt betimeligt underrettes derom af Norges Konge, for at de siden begge kunne beslutte hvad der var tjenligt; e) hverken Danmarks eller Norges Konge maatte indgaa nogen Separatfred med Hertugernes Venner, undtagen dem, som de kunde saa draaget over paa sit eller Kong Byrges Parti, saa at man nød godt af deres Tjeneste eller Hjælp; f) Kjøbmænd fra begge Riger, der i det ene eller det andet havde lidt Skibbrud, skulde ubindret kunne bjerge og beholde sit Gods, og der skulde overhoved ej fordres større Told af Handelsmændene end de fra gammel Tid plejede at betale; g) de Baver, som Kjøbmænd fra det ene Rige maatte have indkjøbt i det andet, førend det Udforselsforbud, der som sedvanligt ledsagede Krigserklæringen, var bekendtgjort, maatte strax frit udføres, naar den sedvanlige Told var betalt; men hvad der var indkjøbt efter Bekendtgjørelsen, maatte ikke uden almindelig Tilladelse indføres; h) endelig forpligtede Kong Haakon sig til efter sin Hjemkomst at skaffe 270 Ridders og Hirdmænds skriftlige og besejlede Forløfte paa at alle i denne Tractat af ham vedtagne Forpligtelser ubrodeligt skulde overholdes, og disse Forløftesbreve skulde Kongen næste Mars St. Hansdag overlevere danske Gesandter, hvis Farten da var sikker; var den det ikke, skulde han til samme Dag sende Forløftesbrevene til Kjøbenhavn, og ved samme Lejlighed skulde da ogsaa den danske Konge overlevere de norske Gesandter lignende Forløftesbreve fra sin Side. Døde nogen af Forloverne, skulde en anden sættes i hans Sted. Ligesom forhen, stillede Kong Haakon sig under Biskoppen af Roskilde, og Kong Erik sig under Biskoppen af Oslo's Dom og Bam, hvis de brøde Tractaten. Den norske Hjenpart, som er den eneste, vi kende, da den danske er tabt, er medbesejlet, foruden af de fire Biskopper, Magister Capellarum og Erik Valdemarsson af Sverige, ogsaa af Baronerne Bjarne Erlingsson, Thore Haakonsen og Snare Alaksen, af Riddersne Thorvald Thoresen, Gille Gilleffson, Sigurd af Nande, Thron

Hallvarðsson, Sigvat af Leirhole, Thore Harf, Sigurd Haareksson, Brynjulf Storm, Thronð Gunnulfsson, Gunnar Thane, Børge Thorfeldsson, Erik Petersen, Ivar Steinarsson, Eivind Simonsen, Eysteinn Arnesen og Andres Sigurdsson, samt af Hirdmændene Haakon Thoresen, Jon Gudbrandsson, Ivar Arnesen, Brynjulf Agmundsson, Agmund Eivindsson, Jon af Strand, Audun Guthormsson, Haakon Agmundsson, Peter Petersen og Gudbrand Gudbrandsson <sup>1)</sup>). Allerede tre Dage efter Tractatens Afslutning, paa Maria Magdalene Dag eller 20de Juli, lod man Junker Magnus, i sin Faders og Kong Eriks Nærværelse, højtideligt meddele Biskop Peter af Viborg, Jens, Provst i Odense, og Hr. Ingvar Hjort sin Fuldmagt til paa hans Vegne at fæste den norske Kongedatter <sup>2)</sup>). Hensigten var, som man seer, at disse

<sup>1)</sup> Barthol. E. 346 ff., og derefter saavel i Analecta S. 103 ff. som i Dipl. Sv. No. 1629. Af de her opregnede Forløstesmand er der enkelte, som ikke nævnes paa noget andet Sted, og om hvilke man derfor intet andet veed. Af de øvrige have vi allerede omtalt flere; andre ville i det følgende blive nævnte. Huitfeldt, der vistnok har haft Originalen for sig, anfører her nogle flere Navne, end Afkristen i Bartholiniana, hvor et Par maa være ubeglemt (Sigurd af Mande og Thronð Hallvarðsson), men for Resten ere flere Navne hos ham næsten ukjendelige. Naar man undersøger Abfalden Pedersens Fortegnelse (S. 96) over Baroner og Riddere under Kong Haakon Magnusen, seer man strax at han maa have haft denne Tractat for sig, thi Navnene findes der ganske i samme Orden.

<sup>2)</sup> Actstykket om Ingebjørgs Trolovelse, hvor ogsaa Fuldmagtens Udstedelse omtales, findes kun hos Huitfeldt i Uddrag, men vrimler af Fejl. For det første staar der, at Fuldmagten, dateret Maria Magdalene Dag, er udstedt i „Hammeren“. Dette Navn er simpelt hen Fejllæsning af Hamn eller Haun eller Hamnia, d. v. s. Kjøbenhavn, thi naar Freden var sluttet i Kjøbenhavn 17de Juli, og Fuldmagten tre Dage efter udstedtes i Kong Eriks og Kong Byrges Nærværelse, samt arbejdet i een Hensigt, at de Befuldmægtigede skulde følge med den tilbagevendende norske Flaade, er det klart at der ej kan være Spørgsmaal om noget andet Sted, hvor det kunde være fæet, end Kjøbenhavn; hvis vi havde det af Kong Erik udstedte Exemplar af Tractaten, vilde vi sikkert ogsaa der finde Biskop Peter, Jens Provst og Ingvar Hjort som Medbeseglere. Fremdeles ere Navnene paa Vidnerne ved Trolovelsen forvanskede. „Johan Iversen hans Cantfler, Aage“, skal læses: „Jon Ivarsson, Cantfler Aake“; „Evend Ailag“ læs „Snare Aflaksen“; „Hac, Thore Jenssen“ læs „Hasther Jenssen“; „Atler Jenssen“, læs „Aksur Jenssen“; de to sidste Navne „Evend, Erik“, lade sig ikke forklare. Endelig er Slutningsdateringens for det hele Document, Marstrand 1309 den 16de Mai, ejensynligt urigtig, thi derved bliver jo Vidnesbyrdet om den sluttede Trolovelse ældre end Fuldmagten. Da Brevet var beseglet baade med deres og Kongens Segl, og udstedt i Marstrand, er det klart at det maa være fæet, da Kongen, som Annalerne berette, i Begyndelsen af Vintren, altsaa først i October, gjorde et nyt Tog til Landsenden, og at de danske Gesandter først efter Afreden ej tidligere kunde vende tilbage. Der maa saaledes have været noget ved Dateringen, der kunde misforstaaes og er blevet misforstaaet af Huitfeldt, kjent det ej er saa let at

Herrer skulde blive i Følge med Kong Haakon, naar denne tiltraadte Tilbagetoget, og dette skede enten samme Dag, eller paa en af de nærmest følgende Dage, thi allerede den 26de Juli var Flaaden kommen til Eskerve 1). Heraf tør man maaskee slutte, at den danske Konge ikke ret har troet Freden, men fundet det raadeligt at tage Kong Haakon paa Ordet og faa Festsmaalet i Stand, førend han endnu ret havde faaet Betænkningstid eller kunde paavirkes enten af sin Dronning eller Hertug Eriks andre hemmelige Belyndere. Først paa Tilbagereisen fik han høre om Fegtingerne i Kalfsund, men man erfarer ikke at han nu søgte at hevne Tabet af de syv Skibe ved noget Angreb paa Kongebelle Slot; han maa ikke have følt sig stærk nok dertil. Ved Tunsberg aftalkede han, som sedvanligt, Flaaden, og de, der hørte hjemme paa Vestkanten og i Throndelagen, begave sig didhen 2), medens Kongen med de tvende østlandske Biskopper, sit Raad og de danske Gesandter drog ind til Oslo. Her blev nu Jomfru Ingebjørgs Trolovelse højtideligt sluttet ved Ringvepling og den sedvanlige Formular, i Marielirken, i Overvær af Dronning Euphemia, Biskop Helge, Biskop Inggald, Erik Baldemarsøn af Sverige, Hr. Bjarne Erlingsøn, Hr. Jon Ivarson, Hake Cantler, Hr. Snare Askaksøn, Hr. Hafthor Jonsøn, Hr. Assur Jonsøn, samt flere Herrer. Dronning Euphemia skal have græmmet sig meget over at maatte opgive Haabet om at see den hjertelste Hertug Erik som sin Svigersøn. Lige til det sidste synes hun at have haabet paa en Forandring 3). Endnu om Vaaren 1308, da Kongen lod kalde Hertugen til hiin Samtale, hvorfra det formelige Brud mellem dem kan regnes, synes hun lige saavel som Hertugen at have glædet sig ved Tanken om et nær forestaaende Bryllup; hun havde, som det lader, allerede i Stilhed gjort Forberedelser dertil; blandt andet havde hun ladet en ny fransk Nidderroman, Hertug Fredrik af Normandie, oversætte paa svenske Vers, ganske vist for ogsaa ved Forelæsning af den at fornøje de ridderlige Gjester 4). Siden, da den aabenbare Krig begyndte, maa hun vel al-

lige, hveri Fejtagelsen bestaar. At Trolovelsen fandt Sted kort efter Kongens Ankomst til Oslo, sees deraf, at Biskoppen af Hamar var tilstede; han var endnu ikke rejst hjem. Formodentlig skede den i en af de første Dage af August.

1) Dette sees af Biskop Vedins Erklæring, indtagen i utroft Brev i Barthel. E. 551—555, dat. 26de Decbr. 1311.

2) Dette sees, som sagt, af Brev, Lodin vedkommende, af 1ste Febr. 1311; ligeledes tildeels deraf, at hun de to østlandske Biskopper nævnes som Vidner ved Trolovelsen.

3) Nlmfr. S. 38.

4) I Oversættelsen af „Hertug Fredrik“, udg. af Sv. Fornskriftsällskapet, siges



lerede have ladet det meste Haab fare, men ganske opgivet det havde hun vel neppe, førend hun her selv nødtes til at overvære Datterens højtidelige Trolovelse med Hertug Eriks niariige Brodersøn; dette var saaledes ganske vist for hende en Sorgens Dag.

104. Fortsat Fejde med Hertug Erik. Dankekongens uheldige Tog til Sverige. Kong Haakens og Hertug Eriks Overenskomst i Oslo. Fredscongres og almindelig Fredsslutning i Helsingborg.

Medens Trolovelsen højtideligholdtes i Oslo, havde Hertug Erik allerede tiltraadt eller i det mindste forberedt et nyt Tog ind i Norge. Det havde maaskee allerede længe været hans Bestemmelse at foretage et saadant, men Efterretningen om Fredsslutningen i Kjøbenhavn, der vistnok strax naaede ham, og om den Hast, hvormed begge Hoffer nu søgte at faa Trolovelsen afholdt, kunde neppe andet end at egge ham til at fremskynde Fiendtlighederne, for at tage Hevn. Det berettes ellers ogsaa at han havde hørt, at Nordmændene vilde angribe ham og at han derfor søgte at forekomme dem. Dette faar nu staa ved sit Verd; det tør maaskee staa i nogen Forbindelse med hvad vi af de islandste Annaler erfare, at Baahuus paa denne Tid enten allerede var faldet eller faldt i hans Magt ved Forrøderi <sup>1)</sup>, og dette finder maaskee igjen bedst sin Forklaring derved, at Grev Jakob, som det ovenfor er omtalt, just paa denne Tid, efter hvad man maa formode, afgik ved Døden; thi det er da højt rimeligt, at den herreloste Besætning er bleven overtalt af Hertug Erik til at opgive Slottet. For Resten synes det næsten at maatte falde af sig selv, at Baahuus, der endnu ikke kan have været synderlig sterkt, blev et Bytte for Hertugen, naar denne befandt sig paa de Kan-

---

der med Slutningen, at Euphemia lod denne Oversættelse besørge (lod den vende paa Svensk), da der fra Christi Fødsel var hengaaet 1300 Aar og 8 Aar og Maaneder to; en Codex har vel „8 Maaneder og to“, men dette er meningsløst; de tre øvrige have alle „1308 og to Maanedere“. Oversættelsen blev saaledes færdig i Februar 1308, lfe længe før Kongens og Hertugens Møde paa Munkholmene, da denne „heppades konungsens dotter ja“. Digtet om Ivent havde hun ladet oversætte 1303, strax efter at Ingebjørg var bleven trolovet med Hertug Erik; Flores og Blanzesler lod hun oversætte „lidt førend hun døde“; da det atter var blevet godt mellem Kongen og Hertugen, og Brylluppet var i Vente. Oversættelsen af Ivent fandtes endnu i 1340 blandt Kong Magnus Eriksens Bøds paa Baagahuus; „Hertug Fredrik“ havde han foræret til Erling Vidkunnsøn (Dipl. Norv. III. 202).

<sup>1)</sup> Annalerne fortælle nemlig om Kongens senere Tog til Sverige, at han da „tilbagetog Mughildarholmen og Baagahuus, som hans egne Mænd havde svejet fra ham“. *Nit. skr.* nævner kun Kongehelle.

ter, i Spidsen for en mod Norge fiendtlig Hær, og man kan alene forundre sig over, at han ikke havde erobret det før, og at han ikke, efter nu at have erobret det, lod det nedbryde. Maaſkee troede han det fordeeligere at holde det besat. Hans Tog mod Norge gik nu enten fra Kongebelle eller Bjodhuus nordøst for gjenſtem Inlands, Thorpe og Frikne Hereder <sup>1)</sup>. Indbyggerne ſlygtede for det meſte, hvor han kom; dog buggede de etſteds en Brote i Vejen for ham, men uden derved at kunne ſtandſe ham; han kom over med ſine Mænd og ſlog ſig ned paa Gaarden Lyng i Frikne Hered, der tilhørte den før nævnte Hr. Thord unge, en af de miſfornejede Nordmænd, der vare i Hertugens Folge. Nordmændene, ſiger Niimkrøniken, lode Bygden ſtaa øde, ſom om Peſten havde raſet der og alle vare bortdøde; man vilde ikke have mødt et Barn, om man havde redet mange Mile, og Hertugen kunde ikke begribe, hvor de vare blevne af; han ſendte Folk ud til alle Kanter, men de kunde ingen opdage, og dog havde de alle gjemt ſig i Skovene eller paa andre Steder der omkring. Tilſidſt ſendte han ud en Skare af 20 Mand eller der omkring paa gode Hefte for at opſpore dem. Da endel Nordmænd, der ſaa paa et Bjerg, hvorfra man havde vidt Udſigt, ſaa, at det ikke var flere, ilede de dem imøde, angreb dem og fældte tre af dem, hvoriblandt Midderen Jøns Blaa; de øvrige ſlygtede tilbage til Lyng. Hertugen ſendte nu en ſtorre Nytterskare ud, ſom længe blev holdende paa Marken, i den Tanke at Nordmændene ogſaa vilde anfælde dem, ſaa at de derved kunde ſaa Lejlighed til at bevne ſine Kammerater, men denne Gang ſaa de intet til dem; Nordmændene gjemte ſig fremdeles bort, og brændte endog alt hvad de ikke kunde tage med, ſaa at Hertugen omſider maatte vende tilbage uden at have udrettet noget <sup>2)</sup>.

Dette Tog har formodentlig beſtjefſtiget Hertugen i Auguſt Maaned. Men ſnart fik han alvorligere Farer at møde, thi den danſke Konge, ivrigt opfyldende ſit ved Tractaten givne Loſte, „ſnareſt muligt fiendtligen at angribe Hertugerne“, gjorde nu de frygteligſte Udruſtninger, for, ſom han formodentlig tænkte, at knuſe Hertugerne med et eneſte Slag. Han ſamlede ſit Riges hele Magt, lejede en Mængde tydſke Nyttere, og opbød ſine tydſke Vaſaller og Allierede, blandt dem den tapre og ærlige Henrik Love, Herre til Mecklenburg. Det paafſtaaes at han i alt ſkal have haft 60000 Mand; dette er dog vel uſikkert, men ſaa meget er viſt, at det formodentlig var den ſtorſte Hær, ſom i det mindſte før og maa-

<sup>1)</sup> Dette ſeer man deraf, at Lyng nævnes ſom det Sted, hvor han ſtandsede. Lyng kaldes i norſke Breve Lyng, nu udtales Navnet „Jung“; det ligger ved den ſaakaldte Jungs-Kil, der løber ind noget ſøndenfor Oddevall.

<sup>2)</sup> Niimkr. S. 39.

fler senere er ført fra Danmark til Sverige <sup>1)</sup>). Dagsaa Kong Byrge fulgte med, uden at ense den Ged, han havde aflagt i Nykøping, ej at ville føre en udenlandsk fiendtlig Hær ind i Riget; men han betragtede sig vel for længe siden løst fra Eden, fordi Biskopperne af Skara og Linköping allerede efter hans Flugt og Kong Eriks Sommertog i 1308 havde anklaget ham for at have brudt Forliget, og erklæret at ville forfølge ham til Banns Straf, hvorimod han paa sin Side havde udfærdiget en højtidelig Protest (11te Marts 1309) og henfærdiget sin Sag under Paven's egen Domstol, paastaende at de svenske Biskopper, som Hertugens Venner, ej vare kompetente til at domme ham <sup>2)</sup>). Til samme Tid rustede ogsaa Kong Haakon sig for at drage til Elven og tage Nagnhildarholms Slot og Baahuus tilbage, og der er al Sandsynlighed for, at han og Kong Erik have aftalt at gjøre Angrebet samtidigt, for at nøde Hertugerne til at dele sine Stridskræfter. I saa Fald gjorde de nu det samme som Hertugerne Vintren forud havde gjort mod Norge. Men aldrig viiste Hertug Eriks overlegne strategiske Dygtighed sig i et mere glimrende Lys, end under denne Fare. Han samlede alle sine Krigere og saa sig snart i Epidsen for en betydelig Hær, om end ikke saa stor som den danske; med denne Styrke ilede han ned mod den smaalandiske Grændse for at møde Danekongen, der nu, ligesom de sidst foregaaende Gange, synes at have ladet sine Tropper samle sig ved Odksalung Slot for derfra at trænge ind i Smaaland op ad den Vej, der fører langs Laga-Na forbi Markaryd, Ljungby, Berga o. s. v. til Jönköping. Hertugerne kom uden Hinder lige ned til Grændsen, førend Danekongen havde tiltraadt Marschen. Hertug Erik overbeviiste sig dog snart om, at Danehæren var for stor til at han kunde tænke paa at binde an med den i

<sup>1)</sup> Det er, saa vidt vides, alene Huitfeldt, der angiver det store Antal. Nimmeren taler kun om 100 fremmede Riddere med 320 Vrs, thi Læsemaaden i Texten „atta hertoga och landshera“ er aabenbart urigtig, medens Variationsen „å hertugans land at härja“ maa være det rette. Detmar siger, hvad der vel vil komme Sandheden nærmest, at Kong Erik havde „25 Grot Heste“ (et Grot eller Gros = 12 Dussin, altsaa 3600 Heste). Henrik af Mecklenburg bragte omtrent 400 Mand, ifølge Kirchberg (Westphalens Monumenta IV. 788). Denne fortæller, at Kong Erik klagede for Henrik over at Hertugerne havde tilføjet hans Syster, den svenske Dronning, den Haan at føre hende mellem deres Heste og saaledes tvinge hende til at løbe en halv Meil, medens de reder; er dette sandt, saa maa det vel være skeet da Kong Byrge blev fangen paa Haatuna, skjønt det vel og kunde have været, da Byrge og Dronningen bleve løsladte fra Nykøping.

<sup>2)</sup> Dipl. Sv. No. 1612. Brevet er dateret fra Viborg, og ledsages af et Brev, dat. Viborg 19de Marts, til Erkebiskop Nikolas, med Ven om gode Raad i denne Sag. Dette Brev sendtes vistnok til Norge, hvor Nikolas paa den Tid endnu maa have været.

et formeligt Slag; derfor søgte han kun ved et klogt anlagt Forsvarssystem at oprive den. Noget efter Midten af September <sup>1)</sup> gik den danske Hær over Grandsen. Hertugen drog sig langsomt tilbage, men passede overalt at optage alle Levnetsmidler og Krigsfornødenheder saaledes, at den danske Hær intet forefandt, hvor den kom; hvor som helst de Danstes Udsendinger indfandt sig for at skaffe det Fornødne til Beje, havde Hertugens Folk været Aftenen forud, og derhos sværmede Afdelinger af den svenske Hær uophørligt omkring den danske, overfaldende og dræbende enhver, der vovede sig for langt fra Hovedhæren, saa at Danerne kun med største Vanskelighed arbejdede sig frem. Lidt hurtigere synes det dog at have gaaet for dem, da Hertugen i Bernamo fik Efterretning om at Kong Haakon var kommen til Elven med sin Hær og havde i Hast indtaget baade Magnhildarholmen og Baahuus <sup>2)</sup>. Befalingsmanden paa det første var nemlig den forhen omtalte misfornøjede Nordmand, Thord unge, og han, heder det, opgav Slottet, da Kongen havde begyndt at belejre det, af Frygt for hans Vrede og af Hensyn til det Gods og de Frænder han havde i Norge. Betingelsen for Overgivelsen maa have været den, at Kongen ganske skulde tage ham til Naade, thi de bleve ej alene forligte, men Kongen lod ham endog fremdeles vedblive at føre Befalingen over Slottet. Sandsynligviis stod ogsaa Baahuus under hans Befaling og blev ved samme Lejlighed opgivet uden Sverdslag; de nærmere Omstændigheder derved nævnes ikke. Da Hertug Erik kunde befrygte, at Nordmændene nu ogsaa vilde søge at vinde Bjodhuus og Skara, maatte han sende endeel af sine Tropper derhen for at forsterke Besætningerne. Derved svækkede han sin allerede utilstrækkelige Hær end mere, og maatte strax trække sig tilbage lige til Jonkøping, hvor han satte sig fast i det nærliggende Slot Rombla-

<sup>1)</sup> Tiden vides ikke ganske nøje: Nimmkroniken lader Kong Erik ved Overgivelsen af Belejringen for Nykøping sige, at de nu havde ligget der næsten fra Michelsmesse, altsaa fra de først. Dage af October, og da nogen Tid maa beregnes for Marschen derhen, bliver Begyndelsen af denne saaledes at henføre til Udgangen af September. I de isl. Annaler heber det at Kong Haakon tiltraadte sit Tøg for at tilbageerobre Magnhildarholmen og Baahuus ved Vintrens Begyndelse (søndvordan votr), altsaa i Begyndelsen af October, og da nu Nimmkroniken siger at Kongehelle Slot var faldt i hans Hænder lidt før Kong Erik brod ind i Sverige, skulde altsaa dette ej være skeet før end i October. Men man kan ikke regne Angivelsesne saa nøje. Det er aabenbart, at Hertugen først ved Bernamo, efter at Danhæren allerede var brudt ind i Landet, fik Efterretning om Magnhildarholmens Fald.

<sup>2)</sup> Utværfkeligt siges det ej, at Hertugen da fik Efterretningen, men man ser det deraf, at han fandt det nødvendigt at sende Tropper til Bjodhuus og Skara.

borg; da Kongen siden kom efter, opgav han ogsaa denne Stilling, og drog over Holaveden til sin Wittegaard Bjelbo. Imidlertid tog Kong Byrge Jonköpings Slot i Besiddelse med sine Riddere og Svenne, lod de forfaldne Befæstninger i Hast udbedre, skjont kun med Træ, da der var ondt for Steen, og drev alt det Kvæg, Faar og andet Fæ, der fandtes i Omegnen, derind og slagtede det ned, for at Borgen kunde holde sig en Stund, om Hertugen belejrede den. Danekongen søgte imidlertid at omgaa Holaveden, men Hertugen mødte ham ved et Pas, hvor der, som det heder, vilde være kommet til Slag, hvis ikke Matthias Ketilmundssøn, der førte Merket, havde styrtet med sin Hest, saa at Merkesstangen gik af. Dette betragtede de Svenske som et uheldigt Varjel; maaskee udlagde Hertugen det selv saaledes, for at have Paastud til fremdeles at trække sig tilbage. Erik begav sig til Kalmar, og Valdemar, der maaskee havde været med ham den hele Tid, eller maaskee nu først begivet sig til Hæren, gik til Stockholm for at drive paa nye Udrustninger<sup>1)</sup>. Kong Erik drog derimod med Danebøren til Nyköping, som han begyndte at belejre, hvad enten han nu ansaa dette Slot for Nøglen til Svithjød, eller han betragtede det som en særdeles Tilfredsstillelse at kunne indtage og maaskee odelægge det Slot, hvor hans Svoger havde siddet fangen. Men Slottet var sterkt befæstet og Besætningen tapper; Kong Eriks store Hær og glimrende Riddere kunde intet udrette imod den, og Belejringen drog sig i Langdrag. Imidlertid udviklede Hertugerne en stor Virksomhed. Fra Stockholm, hvor Erik ogsaa for nogle Dage havde begivet sig hen, udfikrede de vos Indbyggere af Tiundaland og maaskee alle Landskaber om Mælaren en betydelig Krigshjælp in natura, og befalede at de tilligemed denne skulde sende alle Fartøjer, der kunde bære flere end 20 Mand, til Stockholm, og nedsænke de øvrige, for at Fienden ej skulde bruge dem til deres Skade, samt at een Mand med Hest og Vaaben af hver Havn skulde holde sig ferdig Nat og Dag til at afgaa til Hæren, naar Tilfald kom enten fra dem selv eller Lagmanden, Byrge Petersson<sup>2)</sup>. Derpaa ilede Hertug Erik tilbage til Kalmar, hvor han fik en betimelig Hjælp af tyske Lejetropper, der kom paa tvende Fartøjer; ligeledes drog han endeel af Besætningen<sup>3)</sup> paa Kalmar og Bårdsberg til sig. Med den saaledes forsterkede Hær drog

<sup>1)</sup> Rimekröniken nævner overalt kun Hertug Erik, saa at det aldeles ikke er vist, at Valdemar ledsagede ham paa Toget mod den danske Grændse, og ej var bleven tilbage for at lede Udrustningerne i det øvre Sverige. Dette var i det mindste senere Tilfældet.

<sup>2)</sup> Dipl. Sv. No. 1636.

<sup>3)</sup> De kaldes i Rimekröniken „Borgare“, hvilket ej maa oversættes med vort nuværende „Borgere“, se ovf. IV. 1. S. 444.

han til Jænſkøpings Slot, ſom Kong Byrge allerede havde forladt for at deeltage i Nyſkøpings Belejring; Slottet blev stormet og brændt, og Hertugen fortsatte nu ſin Vej til Urvalla ved Skara i Veſtergotland, hvor han ophød Veſtgøterne, for, ſom han ſagde, at møde Danekongen. Det var altsaa maatte hans Henſigt at affjære ham Tilbageetoget, og Danekongens Stilling var i Sandhed heel betænkelig, mellem Havet i Øſt, Mælaren og ubejſomme Skovegne i Nord, de ikke mindre ubejſomme ſmaalandſke Skove og Sumpe i Syd, og Hovedvejen, ad hvilken Tilbageetoget alene kunde ſkee, i Hertugens Hænder. Derhos var Vintren allerede begyndt, Kulden ſeelig, og Landet i en viid Omkreds udtømt, ſaa at Danerne begyndte at lide Briſt paa Levnetsmidler <sup>1)</sup>. Snart blev Mangelen uudholdelig; mange ſkulle være omkomne af Hunger, og der tales endog om, at der ej fandtes tilſtrækkeligt Vand, maatte formedelſt Kulden; der udbrød Sygdomme i Hæren, og Krigsmændene begyndte at gjøre Mytteri. Der ſiges etſteds, at Hertugerne ſkulle have beſtuffet flere af de danſke Herrer <sup>2)</sup>; men det er i alle Fald ej nødvendigt at forklare Mytteriet af den Maſſe, thi alle erfarne og fornuftige Krigsmænd maatte indſee, at Kongen havde begaaet den ſørſte Uforſigtighed ved at trænge ſaa langt ind i et fiendligt og ubejſomt Land paa denne Tid af Aaret, uden at have ſikret ſig Tilbageetoget, og deres Harmen over at være bragte i en ſaadan Fare maatte være ſaa meget ſtørre, ſom Toget ej ſkede til Danmarks Fordeel, men alene for at hjelpe en fremmed Konge og tilfredsſtille Danekongens perſonlige Hevnløſt. Det er ſaaledes let at forſtaa, hvorledes Efterretningen om at Hertug Erik havde indtaget en Stilling, hvorved han kunde affjære Danehæren Tilbageetoget, kunde bringe det dertil, at en ſtor Deel af den danſke Hær under Anførelſe af endeel af de fornemſte Adelsmænd ſkilte ſig fra Hovedhæren og ſnareſt muligt ilede hjem. Dette havde til Følge, at Kong Erik ſelv ſtrar efter maatte bryde op. Hans Folk befandt ſig da i den ynkeſte Forfatning; en Mængde Heste vare omkomne, ſaa at mange af de forrige Myttere nu maatte gaa til Fods, og Stedet, hvor Lejren havde ſtaaet, ſiden var kjendeligt nok ved de mange Hestebeen, der laa ſtroede omkring <sup>3)</sup>. Kong Erik ſkal af Harmen have herjet frygteligt paa Tilbagevejen, dog varede dette vel neppe længere end til han havde haft en Sammenkomſt med Hertugen. Hvor dette var,

<sup>1)</sup> Kirchberg beſkriver i ſin meklenburgſke Rimekrønike (I. c.) Nøden og Mangelen i den danſke Hær i særdeles ſtærke Udtryk.

<sup>2)</sup> Guitfeld S. 337. Han nævner endog Anførerne ſer de erſteſte Krigere, Mikelas Breſk, Timme Laurentſen og Mikelas Uffeſen, tilføjende at Hertugen ſulde have beſtuffet dem ved Penge og Leſter.

<sup>3)</sup> Rimekrøniken S. 40.

eller under hvilke Omstændigheder, berettes ej; sandsynligviis har det været i Nærheden af Jonköping, og saa vidt man kan forestaa, har Hertugen ikke villet drive Kong Erik til Fortvivlelse, men fundet det raadeligere, snarest muligt paa lempeligste Maade at faa ham ud af Sverige, for siden ubindret at kunne vende sine Vaaben mod Kong Haakon. Han maa vel og have følt, at han nu, da Kong Byrge engang var kommen paa fri Fod og ej længer befandt sig under hans Opfygt, ikke nogensinde vilde faa No, førend han havde sluttet Fred med ham paa rimeligere Vilkaar end hidindtil. Saaledes blev der da, som Niimkroniken siger, „taget en Dag“, og det bestemtes, at Kong Byrge og Hertugerne nu skulde være forligte, og at enhver skulde beholde af Riget hvad han havde. Nærmere kjender man desværre ikke Stilsstands-Artiklerne. Af det følgende seer man, at det endelige Fredsmøde bestemtes at skulle finde Sted til Sommeren i Kjøbenhavn eller Helsingborg, ligesom og at Hertug Christopher ved denne Lejlighed maa være bleven forligt med Broderen <sup>1)</sup>. Derpaa drog Kong Erik videre og var allerede den 21de December i Helsingborg <sup>2)</sup>. Henrik af Mecklenburg kom hjem den 27de December <sup>3)</sup>, rigeligt begabet af Danefongen, som derimod for nogenlunde at dække de uhyre Udgifter til Krigstoget maatte paalægge en overordentlig Skat. Bedre gik det heller ikke Hertugerne, der ogsaa i December paalagde Jndbyggerne af Tiundaland og Mattundaland en betydelig Skat til at aflønne de fremmede Krigsfolk, som de i sin store Forlegenhed havde maattet lade komme til Landets Forsvar <sup>4)</sup>. Men Landet var dog befriet fra den truende Fare.

Imidlertid havde Hertug Valdemar forenet sig med Hertug Erik <sup>5)</sup>, og begge droge tilfammen med en stærk Hær af Middere og Middersvenne, baade tydske og oplandske, til den norske Grændse, for at vinde Nagnhildarholms Slot tilbage. Slottet, hvor Hr. Thord unge fremdeles var Befalingsmand, faldt dog ikke for det første Angreb, saa at de maatte belejre det, dog herjede de derhos ogsaa de nærmeste Dele af Viken.

<sup>1)</sup> Han optræder nemlig paa Mødet i Helsingborg atter som Hertug i Halland og Samsø.

<sup>2)</sup> Suhm XI. 619.

<sup>3)</sup> Kirshberg l. c. Vel nævner han her Johannes den Døbers Dag (24de Juni), men det er aabenbart at dette er en Uagtsemhedsfejls ltsf. Johannes Euangelists Dag. (27de Decbr.).

<sup>4)</sup> Hertugernes Brev af 20de Decbr. 1309, Dipl. Sv. No. 1646.

<sup>5)</sup> Valdemar var den 10de Novbr. i Sigtuna (steds No. 1637); deraf seer man omtrent hvad Lid Jonköping Slot maa være indtaget af Hertug Erik.

Kong Haakon, ſom havde tilbragt Julen i Tunsberg og nu opholdt ſig i Oslo <sup>1)</sup>, udbød i Haſt Leding <sup>2)</sup> for at komme Viken og Slottet til Hjælp; dog inden han naaede ſaa langt, var Thord unge bleven bragt i en ſaa yderlig Knibe, at han neppe vilde kunne holde ſig, hvis han ikke fik Undſætning. En ſterk Froſt lagde Elven ganſke til, ſaa at Hertugens Mænd kunde ride over den, ſom paa det faſte Land, og aldeles omgive Slottet. Derimod kunde Kong Haakon ikke komme op med ſine Skibe, og Hertugerne havde ſaaledes Overmagten. Kongen ſendte en af ſine Riddere op mod de Svenske med en talrig Skare Folk, ſom det lader, om Natten <sup>3)</sup>, og for hemmelig at undſætte Slottet; men Hertug Erik, ſom maa have ſaaet Nys derom, ſendte Hr. Bjarne Lodinſſøn <sup>4)</sup>, der var nøje kjendt paa diſſe Kanter, med endeel ſvenſke Tropper, og om Morgenen ſtodte begge Skarer ſammen under en Lid, ved Foden af et Bjerg. Her kom det til en Fegtning, hvor Nordmændene bleve ſlagne; Anføreren blev haardt ſaaret, og Thore Thinghovde, en Søn af Hr. Jon Ivarſſøn <sup>5)</sup>, faldt. Nordmændene i Hæren gavede ſig nu ſaa ilde, heder det, at den ganſke vendte tilbage. Kong Haakon indſaa vel, at ſaa længe den ſterke Froſt varede, vilde han intet kunde udrette mod Hertugerne. Men Folgen af hans Tilbagetog var, at Thord unge, der nu ingen Undſætning kunde ſaa, opgav Slottet, over hvilket Hertugen ſatte en af ſine tydſke Riddere til Befalingsmand. Over Thord unge tog han dog ingen Hevn, fordi han tidligere havde overgivet Slottet til Kongen og nu forſvaret ſig imod ham, men lod ham frit drage bort. Det ſynes endog, ſom om han har givet ham det Hverv at foreſlaa Kong Haakon Freds-Underhandlinger. Thi Hr. Thord, fortæller Naimkroniken, opſøgte Kongen, meldte ham, at han nødtvungen havde opgivet Slottet, men tilføjede, at hvis Hertugen vilde dagthinge, burde Kongen modtage Tilbudet; „jeg vilde ønske“, ſagde han, „at I havde ſeet hans Magt, hvormed han belejrede Huſet; nu ligger han i Kongehelle By med mange tuſinde gode Mænd; derved vi ej ſaa dagthinge,

<sup>1)</sup> Kong Haakon var den 26de Decbr. i Tunsberg, Norges gl. L. III. No. 27 S. 86, den 13de Jan. i Oslo, Dipl. Norv. I. 123.

<sup>2)</sup> At Kong Haakon havde Leding ude ldt efter Juul, alſaa i Januar eller Februar, og drog til Viken, ſiges i de iſl. Annaler, alſaa maa han være dragen til Skibe, formodentlig fra Tunsberg eller en anden iſfri Havn ſydligt ved Folben.

<sup>3)</sup> Fegtningen ſtod nemlig „om Morgenen“.

<sup>4)</sup> I Naimkroniken ſtaaer kun at han heed Hr. Borna og var Magiſter i Paris, men det er ovenfor viſt at dette ej kan have været nogen anden end Bjarne Lodinſſøn.

<sup>5)</sup> Dette ſiges i de iſl. Annaler; det er ovenfor omtalt at et Hbſkr. af diſſe urigtigt henſeerer Thore Thinghovdes Død til Sommer-Felttoget forud.



brænder han hele Viken ned for Fode, saa at Norge lider ubodelig Skade". Kongen skal hertil have svaret, at han fra sin Side var beredvillig dertil, og at han ej tvivlede paa at de kunde blive forligte, hvis Hertugen vilde høre hans Ord, men nu lyttede han derimod til Udlændingers Raad, og saa længe dette skede, vilde man aldrig kunne undgaa Riv og Trætte. Dette Svar maa formodentlig Thord unge have bragt tilbage til Hertugerne, thi ej længe derefter <sup>1)</sup> see vi Hertug Erik i egen Person begive sig ind til Oslo, for her at samtale og underhandle med Kong Haakon. For Dronning Euphemia var dette naturligviis et glædeligt Gjensyn, og for saa vidt hun udøvede nogen Indflydelse paa Kong Haakon, havde hun vist anvendt denne i den videste Udstrækning for at stemme ham venligt mod Hertugen. Hvad der maaskee ogsaa nu gjorde Kong Haakon noget mere forsonligt stemt, var den Omstændighed, at Danekongen, ved at slutte hiin Stilstand i Sverige, egentlig allerede havde overtraadt Freds- og Forbundstractaten i Kjøbenhavn, der forbød hver enkelt af Parterne at slutte Separatfred. Vel havde Kong Erik været nødt dertil, og formodentlig var der vel ogsaa i denne Stilstands-Act indtaget et Forbehold om Kong Haakons Tiltrædelse, liget det der indtoges i Stilstanden til Berge; men Kong Haakon kunde dog deraf tage et Paaskud, og mere end et Paaskud synes han nu ej at have behovet, thi af alt, hvad der nærmest herefter fandt Sted, er det aabenbart, at han nu selv oprigtigt ønskede at komme i det forrige venkabelige Forhold til Hertugen, hvad enten det nu kom af en vis Hengivenhed for denne, som trods alle indtrufne Ubehageligheder ej kunde udslettes, eller han var kommen til den Overbeviisning, at han ej paa anden Maade vilde kunne faa Kongehelle og Halland tilbage, eller han endelig fandt Forbindelsen med Danmark mod Sverige unaturlig og skadelig. Den statskloge Hertug derimod fandt det i samme Forhold fordeelagtigt at nærme sig Norge og atter at speculere paa Tronfølgen der, som han ved at gjøre Indrømmelser til sin Broder Kong Byrge fjernedes fra Udsigten til at komme i Besiddelse af Sveriges Trone. Men eet havde han nu opnaaet, nemlig at være den, der ledede alle Underhandlingernes Traade mellem de forskjellige Partier, og det Middelpunct, hvorom det Hele drejede sig. Denne Stilling forstod han mesterligt at bruge til sin egen Fordeel.

Det var i de første Dage af Marts Maaned, at Hertug Erik indfandt sig i Oslo, og Forhandlingerne mellem ham og Kongen synes at

<sup>1)</sup> Mødet mellem Kongen og Hertugen fandt, som vi ville see, Sted i den første Deel af Marts 1310; den 9de Febr. 1310 vare Hertugerne i Drebvo (Dipl. Sv. 1651); dette maa vel saaledes have været, førend Ragnhildarholmen endnu havde capituleret.

have vedvaret i 8—14 Dage. Saa vidt man kan see, var Hertug Valdemar ikke med, men havde ganske overladt Hertug Erik at handle paa sine Vegne. Den 17de, eller efter en anden Angivelse den 22de Marts 1310 sluttedes en foreløbig Fred eller Stilstand paa følgende, høist merkelige Betingelser <sup>1)</sup>:

- <sup>1)</sup> Ved Dateringen af denne Præliminærtractat er der megen Usikkerhed, hvorfor der endog har herstet Tvivl om, til hvad Aar den skal henføres. Man kender den i sin fulde Udstrækning kun af et Uddrag hos Huitfeldt S. 354, hvor han daterer den 17de Marts 1311; men i de huitfeldtske Excerpter findes der dog ogsaa et Udtog af den latinske Original, af hvilket Udtog Lagerbring i sin Tid fik en Afskrift, hvoraf han meddeler det meste i sin Svea R. Hist. III. Cap. 1 § 31. Dette Udtag er dateret Anno Domini 1310 Kal. April. XI. Haslov. (22de Marts), hvorfor ogsaa Lagerbring har henført den til 1310. Dette er visseelig ogsaa det Rette. Fabricius (Studien S. 95 fgg.) har vel anført flere og det findrige Grunde for at Aarstallet bør være 1311, men han har ikke kjendt, hvad her allerede er afgjørende, de isl. Annalers Udsagn ved 1310: „Kong Haakon og Hertugen mødtes i Oslo Gregorius Messe“ — altsaa netop omkring Midten af Marts 1310; hvorhos ogsaa Klintonken siger Ioselig, at Kongen og Hertugen „talede til Rette“ ved Fastegangstid, d. e. ved Fastens Begyndelse, der i 1310 faldt omkring 4de Marts. F. slutter ogsaa meget deraf, at den oven anførte latinske Datering maa være urigtig, da anno d. 1310 kal. Apr. XI. ej skulde kunne have staaet i Originalen, men i Dipl. Norv. I. No. 119, fra Aaret forud, finde vi en aldeles lignende Dateringsmaade, anno a nativ. domini 1309 kal. Apr. XIII. Fra Dateringsmaaden lader sig altsaa intet slutte; det kan være muligt, og er endog rimeligt, at der ej skulde staa XI. men XVI., saa at Dagen bliver 17de, ej 22de Marts, men dette har intet med Aarstallet at bestille. Betragter man nu ogsaa nærmere de følgende Begivenheder, saa vil man see, at en Tractat af det Indhold, som denne, alene kunde passe i 1310. Man behøver ikke med F. at antage, at Kong Haakon allerede da havde bestemt sig til at indfinde sig ved Congressen i Helsingborg for blandt andet at bekræfte Ingebjørgs Forlovelse med Magnus Byrgesøn, og at derfor Hertugens Forpligtelse, at overgive Halland m. m. den 15de Mai, hvis den skulde opfyldes, alene vilde vække Daneføngens Harm og Mistanke, og tilintetgjøre al Udfigt til almindelig Fred. Da Kongen sluttede Præliminærtractaten med Hertugen, tænkte han vistnok nærmest kun paa at faa Halland, og derimod ganske at have al Forbindelse med Daneføngen, hvilket kun Hertugen skulde sørge for at bevirke paa en for Haakon ej compromitterende Maade; der var da neppe Tale om at han skulde indfinde sig i Helsingborg, thi dette bestemtes aabenbart ikke førend senere. Fremdeles seer man at norske Gesandter den 22de April 1311 vedtog paa Kong Haakons Vegne, at han skulde møde til en Forligsmægling i Kjøbenhavn mellem ham og Hertugerne under Daneføngens Præsidium: dette lader sig ej forene med at en Tractat som den her omhandlede skulde være sluttet i Marts. Det er endelig at merke, at Kong Haakon den 8de Marts 1311 var i Aldarø (Dipl. Norv. II. 108) og den 12te paa Gryting (Istedes I. 127); er dette sidste end Gryting i Gudbrandsdalen, er det dog ikke sandsynligt at han saa snart efter kunde slutte Overenskomst med Hertugen i Oslo, thi der maatte dog vel gaa flere Dages Underhandlinger forud.

1. Mellem Kong Haakon paa den ene Side og begge Hertugerne paa den anden, samt begge Parter's Mænd og Undergivne skal der være en bestandig, ubrødelig Fred og Enighed.

2. Fjorten Dage efter forstkommende Philippi og Jacobi Dag (altsaa til Hallwardsmesse, 15de Mai) skulle Hertugerne oplade og overdrage til Kongen Slottene Bardberg og Hunebals med alle Krigsmaskiner og andre Forsvarsmidler samt Kost for 100 Riddere og Knaper i et halvt Aar, samt Landet Halland saaledes som Kongen i sin Tid har overdraget dem det, fremdeles Kongehelle Slot med den halve Elvesyssel. Overdragelsen skal skee uden Hinder og Nølen til Kongen selv eller de af ham udnævnte Befuldmægtigede.

3. Hertugerne skulle skaffe Kong Haakon, uden mindste Plet paa hans Ære, fri for de Forpligtelser, han ved Fredsslutningen i Kjøbenhavn 1309 har paataget sig lige over for Kong Erik i Danmark, samt forsvare ham, naar og saa ofte det behøves.

4. Kong Haakon tilliger paa Tro og Love, at han inden tre Aar fra forstkommende Philippi og Jacobi Dag (1ste Mai) skal give Hertug Erik sin Datter Ingebjørg til Ægte, uden at være forbunden til at give hende nogen Medgift. Derhos lover han ligeledes at give Hertug Baldemar sin afdøde Broder Kong Eriks Datter Ingebjørg til Ægte med en Medgift af 3000 Mkr. Sølv. Morgengave skal gives begge Kongedøttrene efter Hertugerne's Godtbefindende <sup>1)</sup>.

5. Hertugerne love at give Hr. Erik Baldemarsson, deres Fætter, Landskabet Mark med Tilbehør for alle de Rettigheder, han maatte have til eller i Sverige, og saa snart Hertug Eriks og Kongedatterens Bryllup er holdt, skal han end videre forsværge Erik Baldemarsson med Land og Gods efter Kong Haakons Skjon.

6. Hertugerne skulle tjene Kong Haakon inden Norges Grændser, naar han fordrer det, med 400 Heste, dog paa hans Bekostning, ligeledes og til Søs med et vist Antal Skibe.

7. Kong Haakon lover, at hvis han afgaar ved Døden før Hertug Eriks og Jomfru Ingebjørgs Bryllup uden at efterlade nogen egtesød Søn, skal Dronning Euphemia og de af Raadet, som han maatte udnævne dertil i sit Testament, give Hertug Erik Jomfru Ingebjørg til Ægte, tilligemed Norges Niage, dog maa han ikke indsætte andre Syselmænd m. m., end indfødde Nordmænd. — Denne merkelige Bestemmelse

<sup>1)</sup> Da Jomfru Ingebjørg, Eriks Datter, som forhen S. 344 omtalt, tidligere havde været bortstjælet til Jarlen paa Orkangerne, maa man formode at denne nylig var død.

var vel for Hertug Erik den vigtigste, og den, for hvis Skyld han egentlig havde sluttet den hele Tractat. Den berørte vistnok et i Tronfølge-loven ikke omtalt eller forudsat Tilfælde, men hvis Omstændighederne havde føjet sig saaledes, at den var traadt i Kraft, vilde Følgen dog have været den, at de Bestemmelser om Rigsstyrelsen, der ledsagede Tronfølge-loven, ikke vilde blive tagne til Følge; thi naar Hertug Erik først havde faaet Rigsstyrelsen i Hænde, er det ikke rimeligt at han, om han bagefter fik en Son, skulde have overladt Regjeringen til andre. At en saa forstandig Mand, som Kong Haakon var, ej skulde have forudset Muligheden heraf, synes utænkeligt, og derfor bliver det høist mærkverdigt, ja næsten uforklarligt, at han nu bekvemmede sig til at samtykke deri, da man dog ikke kan sige at han var mere tvungen af Omstændighederne end før. Enten maa man altsaa antage at Gjenerhvervelsen af Kongehelle Slot og Halland for enhver Priis nu var ham Hovedsagen, eller at han stode paa at det forudsatte Tilfælde ej i Virkeligheden vilde indtræde.

8. Hvad Breve der vare udstedte til Fordeel for Dronning Euphemia, skulde blive i Kraft.

9. Natte Dage efter Philippi og Jacobi Dag (altsaa 8de Mai) vil Kongen møde Hertugerne i **Balgø**<sup>1)</sup>, for da at afslutte den endelige Overenskomst med dem. Ligeledes skulde til selve Philippi og Jacobi Dag alle Fanger fra begge Sider sættes paa fri Fod, saafremt de øvrige her givne Løfter bleve opfyldte.

Men foruden de her skriftligt opførte Puncter maa der have været andre, som mundtligt bleve aftalte, navnlig at Hertug Erik skulde afstedige sine fremmede Krigsfolk. Thi Hertug Erik gjorde nu virkelig Alvor heraf. Saa snart han var kommen hjem, siges der, lod han kundgjøre for alle Udlændingerne i sin Hær, at han strax efter Paasketid vilde give dem deres Afsted og udbetale deres Tilgodehavende, hvorefter de skulde forsøje sig ud af Riget. Og da Paasten kom, gjorde han et stort „Hof“, det vil sige: havde en stor Forsamling hos sig, i Ljodhuus, hvor det skal have gaaet prægtigt til, og hvor de fremmede Krigere ej alene fik sin Løn, men og, som det synes, store Foræringer, medens mange af dem derhos bleve slagne til Riddere. Derpaa bleve de hjemsendte, og saaledes var endelig denne farlige Anstødssteen mod en almindelig Fred borttryddet. Man seer desuden af de overordentlige og tunge Skatter, han maatte paalægge for at betale og underholde Krigsfolkene, at han selv allerede havde Nøje med at finde Udvej dertil, og da Folket

<sup>1)</sup> Balgø, ej langt fra Vardberg, er allerede ovenfor omtalt.

neppe stort længer formaaede at bære flere Byrder, vilde han maaskee under enhver Omstændighed snart finde det bedst at lade dem rejse. Dog kan man lige fuldt betragte Hertugens Beredvillighed til at affledige dem som et Tegn paa, at han nu ikke længer fandt det fordeelagtigt at føre Krig.

Men havde Hertug Erik end stukket Sverdet i Steden, saa havde han dog dermed ikke begravet sine ærgjerrige Planer. Han havde alene, som det lader, besluttet sig til at forsøge, om han ikke lettere kunde naa Maalet ved diplomatiske Kunstgreb, end ved Vaabenmagt. Desverre fare Kildeskrifterne næsten med fuldkommen Sausshed hen over de Forhandlinger, der i den første Halvdeel af 1310 fandt Sted mellem Nordens Hoffer, da det for det meste kun er Krigsbedrifter og andre mere isjñefaldende Begivenheder, som de Tiders Annalister fandt det verdt at optegne, og de mellem Fyrsterne vekslede Breve eller oprettede Documenter ere ligeledes for det meste tabte, saa at man for en stor Deel maa gjette sig frem. Men saa meget seer man dog, at Hertug Erik har ført et overvættets listigt Spil, der endog kun var muligt i de Tider, hvor Samferdselsmidlerne vare saa faa og alle Efterretninger gik saa langsomt, at man i længere Tid paa een Gang kunde underhandle med to eller flere forskjellige Parter, uden at den ene fik mindste Nyd om, hvad der forhandlede med den anden. Hertug Eriks Opgave var, som man seer, trods alle givne Løfter at saa beholde Halland og Kongehelle Slot, uden dog derved ganske at affkøre sig Udgangen til at saa Magten over Norge, med mindre det kunde lykkes ham at indlede en saadan nærmere Forbindelse med Danmark, at han derved havde Udsigt til at blive stadesløs. Han lagde derfor aabenbart an paa, at indtage en Stilling, hvori han havde fri Udgang til at slutte sig til Norge eller til Danmark, alt efter som det syntes ham meest fordeelagtigt. For det første syntes det ikke som om det i Hast gjenknyttede Venkskab mellem Kongen og Hertugen skulde blive af Varighed. Hvor vidt det aftalte Møde i Balgø holdtes, kan ikke sees af de forhaandenværende Beretninger og Aetsstykker, men om det fandt Sted, som er det sandsynligste, da ledede det ej til nogen Bekræftelse af den foreløbige Tractat. Thi saa meget er vist, at Magnildarholm og Bardberg med Tilbehør ikke bleve tilbagegivne, og ej engang de Nordmænd, som Hertug Erik havde taget til Fange ved Magnildarholmens Capitulation, bleve satte paa fri Fod, uden for saa vidt de løskjøbte sig selv <sup>1)</sup>. Paa sin Side synes Kong Haakon at have holdt en streng Aet over de Nordmænd, der havde taget Hertugens Parti og deeltaget i Angrebene paa Oslo og Semteland i 1308. Det berettes,

<sup>1)</sup> Dette sees af Forhandlingerne paa Møbet i Helsingborg.

at Baronen Hr. Almund Dans eller Unge-Dans, der allerede havde været i Unaade under Kong Erik, nu blev henrettet, fordi han, som det heder, havde sat sig op mod Kongen <sup>1)</sup>. Naar dette skede paa denne Tid, kan det vanskeligt forklares anderledes, end at han maa have gjort sælles Sag med Hertug Erik, thi at han skulde have begyndt et Oprør paa egen Haand, er utænkeligt. Hans Henrettelse maa have fundet Sted efter at Overeenskomsten i Oslo var sluttet, og den kan altsaa betragtes som et Tegn paa, at denne Overeenskomst i det mindste ikke formaade at frelse Eriks Benner i Norge fra den fortjente Straf, for saa vidt de faldt i Kongens Hænder. Muligt ogsaa, at Kongen ved nærmere Overvejelse fandt den Artikel, der under en vis Forudsætning sikrede Erik Nigets Besiddelse, alt for betænkelig til at han torde stadfeste den, og heller valgte at lade hele Tractaten gaa overstyr. Der behøvedes fra hans Side neppe mere dertil, end bestemt at lægge for Dagen at han ikke vilde lade sig affpise med Udflugter, men at han vilde have Løftet om Magnhildarholmens og Bardbergs Overlevering bogstaveligt opfyldt, førend Hertug Erik kunde gjøre sig Haab om hans Datters Haand. Hvis altsaa Kongen og Hertugen virkelig have haft en Sammenkomst den 8de Mai, er det gaaet saaledes til paa denne, at Hertug Erik har bedet om Udsættelse med Slottenes Overgivelse, indtil Mødet i Kjøbenhavn eller Helsingborg var afholdt, og at Kongen, ærgerlig herover, har afbrudt alle Underhandlinger, og begivet sig bort, saa vidt man kan skjønne, lige til Bergen <sup>2)</sup>. Derimod er det tydeligt at Hertug Erik, merkende at ingen Udflugter længer vilde hjælpe, og aldeles bestemt paa ej at ville fratræde saa vigtige Besiddelser, der gave ham et Baand paa alle de tre omliggende Nixer, igjen indtil videre nærmede sig den danske Konge. Denne var nu ogsaa aabenbart venligere stemt mod Erik end forhen. Deels var han vel omsider bleven feed af at understøtte Byrge, der aldrig kunde hjælpe sig selv, og meente vel allerede at have gjort nok for ham; deels var det uundgaaeligt at han, ved nærmere at lære Erik at kjende, maatte indsee, hvor højt han i alle Henseender stod over Broderen, og søle sig tiltrukken af hans personlige Gistverdighed. Ligesom

<sup>1)</sup> Aarsagen til Almunds Henrettelse angives af Abfalon Pedersøn, S. 96. De isl. Annaler sige kun at han blev dræbt; de henseere ogsaa hans Død til 1309, hvilket er urigtigt, da man af Dipl. Norv. I. 126 seer at han levede endnu den 19de Febr. 1310. Men sandsynligviis er han bleven henrettet saa tidligt i dette Aar, at Efterretningen derom kom til Island samtidigt med Efterretningerne om hvad der havde tildraget sig Hesten 1309. Da han hlin Dag var i Bergen, og Kongen i Oslo, er han vel neppe bleven henrettet førend hen i Maris Maaned i det tidligste.

<sup>2)</sup> Norges gl. L. III. 28, S. 88, viser os Kongen i Bergen den 23de Juni 1310.

Erik tidligere havde været knyttet til Norge ved Løftet om Ingebjørg Haakonsdatters Haand, saaledes indledes der nu en Forbindelse mellem Erik og det danske Kongehuus ved et foreslaaet Giftermaal mellem ham og Sophia, en Datter af Kong Eriks Søster Michiza og den oftere omtalte mecklenburgske Fyrste Nikolas af Werle. Sophia var ogsaa, ligesom Ingebjørg, endnu et Barn, men det voldte i de Tider ingen Betænklichkeiten. Fra hvem dette Giftermaalsforslag først udgik, vides ikke, lige saa lidet som naar det først bragtes paa Bane. Maaskee kan det være udgaaet fra Erik selv, idet han med Sophias Haand haabede at kunne vinde Arvefordringer paa den danske Krone; maaskee og fra hans Søster Dronning Ingeborg, der altid skal have holdt mere af ham end af Byrge, og derfor gjerne ved et saadant Giftermaal kunde ville sikre hans venkabelige Forbindelse med det danske Hof. Maaskee var det Kong Erik og hans Naadgivere, som derved haabede at kunne knytte den mægtige Hertug nærmere til sig, og dog hindre Udbruddet af en ny Krig mellem ham og Kong Haakon, saasom hendes Fader var en Søstersøn af Dronning Euphemia, og det saaledes maatte antages, at saavel denne som hendes Mand heller saa Erik gift med Sophia end med nogen anden, naar han nu engang ej kunde blive deres Svigersøn; hertil kom, at Sophia tillige var Søsterdatter af Kong Byrges Dronning Margrete, og at dette Giftermaal saaledes maaskee og kunde bidrage til at stifte et bedre Forhold mellem hende (og derved ogsaa mellem hendes Mand) og Hertug Erik. Fra hvem end Planen først er udgaaet, synes det, som om man derved har haft det røstverdige Formaal for Øje, at befeste den almindelige Fred i Norden, og at Kong Haakon selv maa have biligtet den, fremgaar deraf, at han, uagtet sit mindre venlige Forhold til Hertugen, dog indfandt sig til den almindelige Fredscongres, hvorom han synes at maatte have givet sit Tilfagn førend han rejste til Bergen <sup>1)</sup>. Men vi ville dog see, at han ikke havde ret Tilfagn til Hertug Erik. Der er ogsaa et og andet, som tyder hen paa, at denne ved

<sup>1)</sup> Da de sikre Kilder for hvad vi kunne meddele om disse Tidens Begivenheder ere saa hyderst saa og magre, er det ogsaa umuligt at udfinde, hvad Tid Kong Haakon anmodedes og gav sit Tilfagn om at komme til Mødet i Helsingborg. At han endnu ej havde mindste Tanke derom, da han sluttede Overenskomsten med Hertug Erik i Marts, er aabenbart, thi i saa Fald kunde han ikke have ladet Hertugen love at afstaa Halland den 15de Mai. I April eller Mai maa altsaa Løftet være givet, og sølgelig Indbydelsen tidligere have været ham bragt. Hertug Erik kan neppe have anmodet ham derom, da det er aabenbart, at det fiendtlige Forhold mellem dem atter var indtraadt, men man maa formode at et Gesandtskab eller Brev fra Kong Erik i Danmark er affendt til Kong Haakon kort førend han tiltraadte Rejsten til Bergen.

Siden af sin Krydsen frem og tilbage mellem norske og danske Interesser ogsaa var Deeltager eller i det mindste Medvider i dybere og hemmelighedsfuldere Anslag, rettede mod den danske Konges Liv eller Kongedomme. To Aar efter disse Begivenheder, da Dronning Ingebjørg havde født en Søn, blev Sophia af Rosenbergs, Enke efter den oftere omtalte Erik, Herre til Langeland, buden til Fadder. Derover sølte hun sig saa smigret, at hun for at vise Kongen sin Taknemmelighed overleverede ham et Document, hun havde fundet i sin Mands hemmelige Gjemmer, og som var hverken mere eller mindre end et af en Mængde jydskke Herrer beseglet edeligt Forbund om at tage Kongen af Dage; endog Tiden dertil var bestemt <sup>1)</sup>. Det var saaledes maastee kun Hr. Eriks Død, som havde hindret de Sammensvorne fra at skride til Udførelsen, men da hans Død netop indtraf i 1310, er det tydeligt, at Sammensvergelsen maa have været stiftet og Planen aftalt just paa den Tid, da den her omhandlede Fredscongres skulde finde Sted <sup>2)</sup>. Nu finder man blandt de Sammensvornes Hovedmænd først og fremst Ridder Nikolas Broff nævnt; men han var, vel at merke, ogsaa en af dem, der stod i Spidsen for Mytteriet ved Nykøping og forlod Kongen med en stor Deel af Hæren, efter Sigende bestukken ved Hertugens Løfter og Penge. Her kan man vanskeligt afholde sig fra den Formodning, at Hertug Erik har været Medvider i Planen, og at hans Villighed til at egte Sophia af Werle for en stor Deel grundede sig paa det Haab, under den Forvirring, som maatte opstaa ved Kongens Drab, selv at erhverve store Fordele <sup>3)</sup>. Thi skjønt man vel maa antage, at de Sammensvorne egent-

<sup>1)</sup> Langebek Scr. r. Dan. I. 128, Fertsattelsen af Albert af Stade (S. 59); Kirckberg, l. c. S. 801, 802. Det omtales og i Annalerne i Almusens og Michelsens Archiv; II. 248, men henføres der urigtigt til 1315.

<sup>2)</sup> Erik af Langeland levede endnu 13de Mai, da han i et Brev af dette Aar nævnes som Vidue (Suhm XI. 640, efter Cypravi Annales S. 302). Han kan saaledes ej være død forend noget efter denne Dag i det aller tidligste, og sandsynligt er det at han først døde mod Udgangen af Aaret. Annalerne nævne ikke Dagen, kun Aarstallet, 1310.

<sup>3)</sup> Huitfeldt (S. 373—376, jvfr. Suhm XI. 726—731) meddeler Kongens Raagepuncter over de fornemste Sammensverne, og heraf fremgaar det tydeligt, at de i det mindste under Krigen i Sverige maa have været i Forstaelse med Hertugen. Nikolas Broff, heder det, aabenbarede Rigets Hemmeligheder og tilintetgjorde derved ofte Kongens Anslag, og efter at man var kommen hjem fra Sverige, gjorde han og de øvrige Forbund med udenlandske Fyrster, o. s. v. Timme Laurentsøn „bød i Vestergetland de tydske Folk, der tjente Kongen i Sverige, at forlade ham“, o. s. v. Han blev, heder det i Annalerne hos Almusen og Michelsen (l. c.), henrettet formodentlig Ferræderiet i Sverige; dette var vel strengt taget ikke Tilfældet, da det var hans Deeltagelse i Sammensvergelsen, der faldte ham, men det antyder dog



lig havde til Hensigt at sætte Hertug Baldemar af Sønderjylland paa Tronen, da Jyderne altid ansaa den Uheldige Linje, som den ældre, for mere berettiget til Tronen end den yngre Christofferske — hvilket ogsaa var den egentlige Grund til at Marck Stig og de øvrige Fredløse i sin Tid satte sig op mod Kong Erik Christoffersson og toge ham af Dage — saa vilde dog neppe de jydskke Fyrster see sig istand til at sejre ved egne Kræfter, og Hertug Eriks Bistand vilde derfor være dem yderst velkommen; Hertug Baldemar var desuden selv nær beslægtet med Sophia af Werle og vilde altsaa betragte hendes Mand som en Nærpaarørende, hvortil ogsaa kommer, at Forholdet mellem Baldemar af Jylland og Hertug Erik hidtil ej kan have været andet end heelt venskabeligt, endog medens hiin som dansk Basall deeltog i Krigstog mod Sverige, thi det er bekjendt nok, at mellem Baldemar og Danekongen stod Venskabet paa yderst svage Fødder. Usandsynligt er det heller ikke, at ogsaa den usle Hertug Christoffer kan have været hemmelig Deeltager i Forbundet, thi vi have allerede seet, at det ej kostede ham stort at slutte Forbund mod sin egen Broder, naar det gjaldt hans Fordeel; ogsaa han har maaskee smigret sig med Haabet om under den almindelige Forvirring at erhverve Tronen. Som den pommeriske Euphemias Mand var han Medlem af den store Familiefreds, hvortil Hertug Baldemar og Mikolas af Werle hørte, og saaledes var det en let Sag, ad denne Vej at bearbejde ham. Om Hertug Erik end ikke gjorde sig noget Haab om at erhverve Danmarks Krone, skjønt intet Maal synes at have været for fjært eller for højt for hans Ugrjerrighed, saa kunde man dog i det mindste have forespejlet ham Muligheden af at saa Skaane og Bleking, og dette var allerede et Bytte, verdt at stræbe efter. Man er her vistnok berettiget til at slutte fra de danske Stormænds Ferd efter Kong Eriks Død i 1319, til hvorledes de efter al Rimelighed vilde have baaret sig ad allerede i 1310, om deres Plan da var lykkets og Kongen tagen af Dage; det er bekjendt, hvorledes Danmark da, under Christoffers kraftløse Regjering, udstykkedes og sonderlemmedes ved Pantsættelser og Forselninger, og hvorledes navnlig Skaane kom under Sveriges og Norges daværende Konge, Hertug Eriks Son. At Hertug Erik selv ikke, naar Lejligheden gaves, skulde have villet gribe til, og derhos endog gjerne have medvirket til at Lejligheden kom, uden at lade sig afholde af Hensyn til Vøster og nys indgangne Venskabsforbund, er ej at antage; han lod sig i alle Fald ikke trykke af saadanne Hensyn i sin Ferd mod Kong Haakon, for hvilken han dog vel havde noget mere tilovers, end for Danekongen. Derfor er

---

umiskjendeligt en Sammenhæng mellem hiin Sammensvergelse og det senere Forræderi. Og indrømmes først denne Sammenhæng, følger deraf Hertug Eriks Medvirkelse saa at sige ligefrem.

det, som sagt, i højeste Maade troligt, at han har været i Forstaaelse med de Sammensvorne, og under alle de Forhandlinger, hvorom vi her berette, forventningsfuld har oppebiet Sammensbergelsens Udbrud. Men hvor dybt han har indladt sig med de Sammensvorne, er umuligt at sige. Saa meget maa man kun formode, at han har været alt for klog til at give sig ganske i deres Bold, og at han derfor aldeles ikke har givet noget skriftligt Tilsagn om sin Deeltagelse, end mindre beseglet det ovenfor omtalte Forbunds-brev. Thi hvis hans Navn eller Segl havde staaet der, vilde Danekongen neppe have ladet det gaa upaataalt hen; nu derimod ville vi see, at denne, uagtet Hertug Erik havde gjort sig skyldig i grov Uordholdenhed mod ham, dog viste ham en Tillid eller i det mindste Velvilje, som vilde have været utænkkelig, om Danekongen havde troet ham deelagtig i Planer mod hans eget Liv. En saadan Deelagtighed vilde vel ogsaa udtrykkelig have været omtalt.

Under disse aabenbare og hemmelige Forhandlinger gif Tiden hen, indtil det aftalte almindelige Møde skulde holdes. Kong Haakon havde imidlertid, som sagt, begivet sig til Bergen; Hertugerne vare dragne til Upsala og Stockholm, hvor de nu sees at være komne paa en venstabelig Fod med Erkebiskoppen <sup>1)</sup>; Kong Byrge var vel endnu ikke vendt tilbage til Sverige, men han var dog allerede factist anerkjendt som Konge, med fuld Herfsker-Met i den ham bestemte Deel af Niget, og omgiven af mange mægtige svenske Herrer, ja han skjenede endog allerede den 5te Marts, i Helsingør, Hr. Folke Jonsøn, en af Hertugernes ivrigste Tilhængere, noget Jordegods „til Belønning for troe Tjenester“, et Tegn paa, at Forstaaelsen mellem ham og Brødrene nu i det mindste skulde have Udseendet af at være god <sup>2)</sup>. Danekongen havde i April Maaned været over i sine vendiske Besiddelser ved Mospo, fornemmelig for at faa bilagt nogle Stridigheder, han havde haft med Markgreven af Brandenburg. Han ansaa sig altsaa ganske betrygget for noget Angreb fra Sverige eller Norge. Kong Haakon maa have forladt Bergen i de sidste Dage af Juni eller de første af Juli Maaned <sup>3)</sup>. Han ledsagedes af Biskop Ketil af Stavanger, Hr. Bjarne Erlingsøn, Hr. Thore

1) Brev af 13de Juni 1310, hvorved det indskræpes at udrede Liende tilberligt, Dipl. Sv. No. 1678.

2) Dipl. Sv. No. 1657. Om Byrges Anerkjendelse i Ostergötland, der skulde være hans Andeel, vidner det, at vi nu finde et østgötiskt Testament-Brev, hvor den sædvanlige Formular om at ville erhverve Kongens, Hertugernes og Lagmandens Besegling til Stadsfestelse er optagen.

3) Hensigten med Kongens Ophold i Bergen denne Gang var neppe nogen anden end at udskrive Stevneleding. Naar større Leding skulde udskrives, begav Kongen sig i Regelen til Bergen.

Haakonson, Bjarne Audunsson og flere andre Herrer. Hvad Tid han kom til Danmark, vides ikke nøjagtigt, men man erfarer kun saa meget, at han, forinden han begav sig til Helsingborg, hvor det egentlige Fredsmøde skulde holdes, først, og det vistnok efter allerede truffen Aftale, indfandt sig hos Kong Erik i Kjøbenhavn, for nærmere med ham at afhandle visse vigtige Puncter <sup>1)</sup>. Derimod er det ikke usandsynligt, at de svenske Hertuger allerede nogle Dage forud vare indtrufne i Helsingborg, og der vare blevne enige med Danekongen om de Puncter, som det var dem mest magtpaaliggende at faa afgjorte, og hvortil Kong Erik skulde udvirke Kong Haakons Samtykke, navnlig at Hertugerne skulde faa beholde Halland som et umiddelbart Leen af Danmark, uden Kong Haakons Mellemkomst. Hertugerne udstedte endog en Forfærdning, der umuligt kan henhøre til nogen anden Tid end disse forud for Kong Haakons Ankomst til Mødet gaaende Dage, at de, naar de dertil opfordredes, skulde komme til Kong Erik for at aflægge Leenseed for Halland, og at Hertug Erik da skulde tage Sophia af Werle til Egte <sup>2)</sup>. For Kong Erik maatte en saadan Afstændelse med Hertugerne være meget uenskelig, da han derved slap for at give Hertug Erik noget andet Leen, hvortil han maaskee ellers vilde have været nødt, naar Hertugen egtede Sophia af Werle, og Nordre-Halland var allerede factisk i Hertugens Besiddelse; den hele Afstændelse vilde derfor kun koste Kongen et Pennestrog; det var saaledes naturligt, at han greb dette Forslag med Glæde. Derimod maatte det være at forudsee, at Kong Haakon vilde gjøre store Vanskeligheder, naar man saaledes ganske uventet anmodede ham om at frasiage sig, hvad han saa længe og saa længselsfuldt havde attraaet, hvad han nu gjorde temmelig sikker Regning paa at faa, og hvortil han endog for saa vidt havde et Slags Net, som han i sin Tid havde affjort Grev Jakob det. At Kong Haakon virkelig gjorde Vanskeligheder, da Kong Erik nu paa Mødet i Kjøbenhavn, i Nærværelse af Biskop Christjern i Ribe og maaskee flere andre Herrer, anmodede ham om, at han, „for at Fred og Enighed kunde gjenoprettes, ikke maatte lade sig det mishage, at Kongen af Danmark belenede de svenske Hertuger med Nordre-Halland“, siges

<sup>1)</sup> Dette seer man af det af Biskop Christjern meddeelte Vidnesbyrd, der nedenfor nærmere skal omtales.

<sup>2)</sup> Huitfeldt (S. 351) anfører dette Brev, men daterer det „X. feria ante beat. Mar. Magdalena“. Denne Datering er, som man strax seer, aldeles urigtig, da man ingen andre ferier havde end II, III, IV, V, VI. En af disse må det være, og det rimeligste er da at gjette paa V, da man ofte finder at V. og X. i de ældre Haandskrifter formodentlig Liigheden ere blevne forverlede med hinanden. Feria V. før Mar. Magd. er Torsdagen før 22de Juli, eller den 16de, Dagen før Tractaten selv sluttedes.

vel ikke udtrykkelig, da vi kun erfare hans endelige Svar, „at alt fik blive saaledes, som hans Broder, Kongen af Danmark, vilde“. Men dette Svar kjender man, vel at merke, kun af et Vidnesbyrd, som Biskop Christjern et Par Aar efter aflagde <sup>1)</sup>, og hvor der hverken tales om de forudgangne Forhandlinger eller om de øvrige Betingelser. Og saa meget seer man, at Danekongen ej var uden Frygt for at Kong Haakon skulde tage Anmodningen ilde op; sandsynligviis har han ogsaa i Førstningen taget den ilde op og sagt reent ud Nej, saa at Kong Erik først efter lang Tiden frem og tilbage har faaet udvirket hans Samtykke; men dette var noget, der ej kunde blive omtalt i Vidnesbyrdet. Man kan tillige slutte af de følgende Forhandlinger, at Kong Haakon ikke har givet sit Samtykke uden mod det aldeles bestemte Tilfagn om i det mindste at faa Kongebelle Slot med Tilbehør tilbage. Thi dette, som en Deel af selve Norge, kunde han umuligt lade Hertug Erik længer beholde, saa længe denne ikke mere skulde være et Medlem af hans Familie, men blive Norge ganske uvedkommende. Man kan heller ikke forklare hans Fjælsighed med Hensyn til Halland paa anden Maade, end at Danekongen har givet ham desto sikrere Tilfagn om hiint Slot. Thi det var det vigtigste, og hvad han ogsaa selv havde den ubestrideligste Ret til at fordrø; hvad Halland angaar, saa indsaa han vel endog, at naar Danekongen, som den rette Leensherre, og de svenske Hertuger først vare blevne enige om at disse skulde beholde det, vilde det være umuligt for ham at tiltvinge sig det, og at han saaledes gjorde bedst i at frelse hvad der kunde frelses, og holde nogenlunde gode Miner til slet Spil. Men at han følte sig meget krænket over at være bleven saaledes, man kunde sige, overløst, og at hans Mistro til Hertugerne om muligt endog fordobledes, seer man af hans hele Holdning under det paafølgende Møde i Helsingborg. Hid begav han sig, som man maa formode, i Følge med Danekongen, der ogsaa ledsagedes af Kong Byrge, Hertug Christopher, Grev Gerhard af Holsten og Henrik af Mecklenburg, samt vistnok i det mindste et Par Biskopper og mange Middere. Med Hertugerne havde Erkebiskoppen af Upsala og Biskopperne af Skara og Beagsjö indfundet sig, foruden mange verdslige Herrer fra Sverige; derhos mødte mange af Kong Byrges Tilhængere. Forsamlingen var saaledes baade talrig og glimrende. Først og fremst stred man nu til den egentlige Fredsmægling. Hvor længe Underhandlingerne derom varede, eller hvad Paa-stande der blev gjort paa begge Sider, vides ikke nøje; et Forslag til den endelige Tractat, udstedt og besejlet af Kong Erik af Danmark, Kong Haakon af Norge, Hertug Christopher, Grev Gerhard og Hr.

<sup>1)</sup> Huusfeldt S. 364, jvfr. Suhm XI. 694.

Henrik, er dateret den 17de Juli 1310 (feria sexta proxima ante festum beatae Mariæ Magdalena), og lyder saaledes i Uddrag <sup>1)</sup>:

1. At de nys nævnte Herrer og Hertugerne skulle staa hinanden troiligen bi i hvad som helst mod hvem som helst, og al Uenighed, Riv og Uvenskab herefter skal være endt og begravet mellem alle Parter, saavel som deres Mænd og Tilhængere.

<sup>1)</sup> Dipl. Sv. No. 1688, Huitf. S. 349. At dette kun er et Forslag eller Udkast, sees deraf, at Kong Haakon's Ratification kun omtales som tilkommende, og at det hos Huitfeld udtrykkeligt heder, at Kong Haakon ej beseglede det, eller gav Kong Erik noget Gjenbrev, medens denne derimod overleverede Kong Haakon en beseglet Gjenpart. Hos Huitfeld maa det derhos være en aabenbar Fejl, naar det i Uddraget heder, at Kong Haakon skulle belenes med Nordre-Halland. Thi for det første naar dette i Modsigelse med den Anmodning, Kong Erik nys i Kjøbenhavn havde fremsat til Haakon, og hvori denne havde samtykket, at Hertugerne skulle belenes med Grevskabet; det er aldeles utænkeligt, at Kong Erik, efter først at have begjæret dette Samtykke, dog siden skulle opføre Haakon som Leenstager; for det andet sees man af Brevet selv, saaledes som det in extenso meddeles i Dipl. Sv., at Kongehællens ubetingede Afstaaelse er den Britis, der sættes for Halland; Betingelsen „hvis Kongen af Norge vil erkjende denne Placitation“, sigter dog nærmest til den ham modbydelige Artikel om Hallands Overdragelse til Hertugerne. Huitfeld maa saaledes her have begaaet en Uagtsomhedsfejl, forledet ved Grindringen om den tilsvarende Artikel i det foregaaende Mars Fredsslutning. At det i Artikel 2 hos Huitfeld heder om de 60 Ryttere, at naar de komme fra Norge, skal de holdes paa Danekongens Befostning, har intet at betyde, da det ligeledes er en Fejl, sammenhængende med den foregaaende, thi enhver indseer, at der her ej kunde være Tale om Norge eller Norges Grændser, men kun om Hallands, for hvilket Leenspligten opfyldtes; Rytterne vare eller forestillede her ikke norske, men hallandske Krigere; om Haakon — forudsat endog at han virkelig var Leenstageren — vilde sende dem fra Norge eller Halland, maatte blive hans egen Sag, Danekongen uvedkommende; det første kunde i alle Fald ej i Tractaten opstilles som det sedvanlige eller ene tænkkelige, og aller mindst kunde det fastsættes, at de, efter at have overstredet Norges Grændser, altsaa paa Grevskabets egen Bund, skulle holdes paa Danekongens Befostning. Her har altsaa Huitfeld med sin sedvanlige Letferdighed sat „Norge“ ind paa egen Haand. Huitfeld meddeler selv umiddelbart forud (S. 348) et andet Uddrag af Tractatforslaget, kun noget kortere affattet, som han kalder et af Hertugerne indgivet Forslag, og hvor Hertug Erik ganske rigtigt nævnes som Leenstager, kun med den Forfæjls, at Rytternes Antal bestemmes til 40 Mand. Denne sidste Afvigelse er nu vistnok kun en af de sedvanlige Forverlinger af „lx“ med „xli“; for øvrigt maa man forklare Tilværelsen af begge Uddrag hos Huitfeld deraf, at der i det danske Cancelli paa hans Tid virkelig har været to Exemplarer, hvoraf maaskee det ene var Kong Eriks eget, det andet Kong Byrges, henhørende til dennes Archiv, som han tydeligt sees at have medbragt til Danmark, og at Huitfeld enten selv til forskjellige Tider har gjort Uddrag af dem, eller at tvende af hans Skrivere eller Hjælpere samtidigt have uddraget hver sit, uafhængigt af hinanden, den ene kortere, den anden udsfarligere, begge, dog især den sidste, saa unøjagtigt, at Huitfeld har antaget Uddragene

2. Danekongen belener Hertugerne og deres rette Arvinger som Faneleen og til samlet Haand med Halland indtil Naen Eithra, eller hvis ikke Hertug Christopher edeligen tilegner sig hele denne, til Midtstrømslinjen i Naen, og med Forbehold at Hertug Christopher beholder den hele Bro over Naen ved Falkenbergs Slot, paa samme Maade som Grev Jakob havde det, førend det blev Gjenstand for Fejde, hvorimod Hertugerne og Arvinger for samme Leen skulle aflægge Danekongen og Efterfølgere Hylдинг og tjene ham i Fejder vedkommende ham selv og Niget med 60 rustede Ryttere, naar som helst de tilsiges en Maaned forud, samt, saa snart de ere komne udenfor Grevskabets Grændser, paa Danekongens Bekostning.

3. Hertug Erik skal frasiage sig al den Fordring, han maatte kunne have paa Norges Nige og paa Jomfru Ingebjørgs, Kong Haakons Datters, Haand, hvorimod hun skal indgaa Egestab med Junker Magnus, Kong Byrges Søn, og hertil skulle Hertugerne virksomt bidrage, dog skal Junker Magnus selv sørge for at skaffe Dispensation fra det apostoliske Sæde. Hertug Erik skal derimod egte Sophia af Werle og skaffe sig Dispensation til sit Giftermaal med hende.

4. De Fangne paa begge Sider skulle udleveres, og hvad de endnu ikke allerede maatte have betalt for sin Frigivelse, skal herefter ikke fordræs af dem.

5. Kongen af Norge skal afftaa fra alle de Fordringer, han maatte kunne have paa Hertugerne ifølge Breve, Cautioner, Gaver eller andre Documenter; alle saadanne Brevskaber, udvekslede mellem nogen af de tre Konger samt Hertug Christopher paa den ene og Hertugerne paa den anden Side, skulle fuldstændigt tilbagegives, og, blive de ej tilbagegivne, skulle de være ude af Kraft.

---

for at tilhøre to forskjellige Actstykker. Med Fabricius (S. 52—54) at antage, at det Uddrag, hvori Kong Haakon nævnes, er af et Udkast, indleveret af ham, og det andet, hvor Leensrytternes Antal angives til 40, er indgivet af Hertugerne, samt at dette endelig blev taget til Følge, kun med den Forandring, at Rytternes Antal forhøjedes til 60, gaar ikke an; thi efter hvad der var passeret i Kjøbenhavn kunde det bagefter ikke falde Kong Haakon ind at indgive noget Forslag om selv at maatte beholde Halland, og Tillægget hos Huilfeld: „Kongen af Norge fik heraf en beseglet Gjenpart, Kong Erik derimod intet Gjenbrev“, viser tydeligt ham kun som Medtager, ikke som Forslagsstiller. Dette Tillæg betegner derimod igjen aabenbart det samme, som det andet Uddrag S. 348 antyder med andre Udtryk, nemlig: „Dette til Bekræftelse under alles vores Segl, undtagen Kong Haakons, da denne Tractat er gjort paa hans Ratification“. At Kong Haakon meddeelte sin Befegling, men med forklarende Tillæg, erfares af hans eget Brev, som her strax uddes for omtales, og det er denne af ham beseglede Gjenpart, som sermedentlig ligger til Grund for det i Dipl. Sv. meddeelte Aftryk.

6. Hvis Norges Konge ratificerer denne Tractat, skulle Hertugerne tilbagegive ham Kongehelle Slot, og Fangerne gjensidigt løsgives; vil han derimod ej ratificere den, beholde Hertugerne baade Kongehelle Slot og Fangerne, og Danekongen skal ej være berettiget til at hindre Hertugerne i deres Fejde mod Kong Haakon eller hjælpe denne.

7. Kong Haakon skal lade Hertugerne nyde og beholde de Grændser, de have haft fra gammel Tid, og det samme skulle de ogsaa gjøre mod ham.

8. De for Drabet paa Danekongens Fader fredløsdømte og fordrevne samt deres Arvinger skulle Hertugerne ikke modtage eller beskytte, og dem af Kong Eriks Mænd, der maatte have fornærmet ham, skulle Hertugerne ikke tage til sig eller paa deres Vegne tvinge med Kongen.

9. Den lundske Kirke, de Gejstlige og Verdslige, skulle i bemeldte Brevskab Halland nyde sit Gods, sine Rettigheder og Friheder, som de plejede at have fra gammel Tid.

Alt dette lovede Udstederne ubrødeligt at holde og hængte deres Segl for til Vidnesbyrd. Kong Haakon meddeelte vistnok sin endelige Ratification derpaa, men ikke uden kjendelige Tegn paa sin Misfornøjelse med og Mistillid til Hertugerne. Disse maatte give en udtrykkelig Forskrivning paa, at de ikke skulde søge Kong Haakons Skade, saa længe Mødet stod paa <sup>1)</sup>; og umiddelbart efter at Udcastet var vedtaget, vendte han tilbage til Kjøbenhavn, som om han ej et Øjeblik mere end nødvendigt onskede at være i Hertugernes Selskab; fra Kjøbenhavn sendte han endnu samme Dag en Skrivelse, hvori han nøje forklarede, hvorledes han vilde have enkelte Artikler af Tractaten forstaaede, nemlig Art. 5 saaledes, at under de her nævnte Brevstaber og Fordringer ej kunde og skulde forstaaes andre end de der vare vevlede mellem ham og Hertug Erik <sup>2)</sup>, men at derimod de Breve, der vare vevlede mellem Kongerne, skulde blive i fuld Kraft; Art. 7 saaledes, at de Grændser, som her omtales mellem Norge og Sverige, alene skulde være de, der vare

<sup>1)</sup> Huitfeldt S. 351.

<sup>2)</sup> Huitfeldt nævner med sin sedvanlige Skjedsløshed her ikke „Hertug Erik“, men „Hertug Christopher“, og tager endog deraf Anledning til at fremsætte den Formodning at ogsaa Christopher (som dog allerede var gift) havde friet til Kong Haakons Datter. Man seer dog saa godt som ved første Øjeblik, at ingen anden end Hertug Erik kan være meent, og at Udtrykkene, der nærmest sigte til Overeenskomsten i Oslo i Marts 1310, ej kunne passe paa andre end Erik. Huitfeldts Skriver har formodentlig læst et S. (da Navnene som oftest vare forfærdede) som S., og Huitfeldt, uden nærmere at undersøge Sagen, antaget Christopher for at være meent.

vedtagne mellem Kong Magnus og Kong Baldemar (se ovf. IV. 1. S. 645); samt derhos, at Hertug Baldemar, Kong Erik og Brev Gerhard med oprakte Fingre skulde sverge paa, at Hertug Erik ikke herefter vilde begjære hans Datter Ingebjørg til Egte, uanset hvad tidligere Løfter og Trolovelser der var indgaaet mellem dem, og endelig, at al Strid, der havde været mellem Nordmænd og Svenske og omvendt, eller herefter maatte forekomme mellem Daner, Nordmænd og Svenske, skulde paadømmes efter Landenes Love, og dog den bestandige Fred ifølge Tractaten vedblive mellem de tre Riger. Med Kongen beseglede Biskop Ketil, Hr. Bjarne Erlingsøn, Hr. Thore Haakonsøn og tre andre Herrer, hvorblandt Bjarne Rudunssøn, dette Brev <sup>1)</sup>. Man maa antage at det toges til Følge, og at de af Kongen paastaaede Forklaringer og Tillsæg enten ere optagne i det endelige Fredsdocument, hvoraf der nu ej længer findes nogen Gjenpart, eller at de særskilt have været vedtagne af de øvrige Parter og vedsojede Hoveddocumentet. I første Fald kan Kong Haakons Ratification paa dette neppe være indløben førend i det mindste een Dag senere; i det andet Fald maa han have sendt sin Ratification samtidigt med hiin Skrivelse, og med Befaling til sin Fuldmægtig, ikke at udlevere den eller besegle Tractaten, førend Puncterne vare vedtagne. Strax efter synes han at være rejst tilbage til Norge, uden at have mere med Underhandlingen at bestille, hvilket man vel neppe kan tilskrive andet end Misfornøjelse med deres endelige Resultat. Kong Erik og de øvrige forbleve længer samlede for at aftale det nærmere med Hertug Eriks Festemaal og ordne det endelige Forlig mellem Kong Byrge og hans Brødre. Endnu selsamme Dag, som Fredsacten besegledes, forlenede Kong Erik Hertugerne med Nordre-Halland, under Betingelse af at de overholdt alt hvad der nu var blevet aftalt <sup>2)</sup>, hvorhos han hjalp Kong Byrge med et Laan af 10000 Mkr. reent Sølvs paa tre Mar, formodentlig for at denne ved sin Tilbagekomst til Sverige kunde optræde paa en nogenlunde sømmelig Maade <sup>3)</sup>. Dagen efter Fredens Afslutning lovede Brev Gerhard i et aabent Brev <sup>4)</sup>, at Sophia af Werle skulde i Falkenberg blive overgivet til Hertug Erik paa førstkommende Mortensdag (11te November), og den 20de Juli besegledes det Document, der forordnede, hvor stor Deel af Sverige enhver af de tre Brødre skulde have <sup>5)</sup>.

<sup>1)</sup> Huitfeldt S. 350.

<sup>2)</sup> Sammensteds.

<sup>3)</sup> Sammensteds S. 349.

<sup>4)</sup> Brev af Lovredag for Mar. Magd., eller 18de Juli, Huitfeldt S. 350.

<sup>5)</sup> Huitfeldt henfører i sit Uddrag (S. 346, 347) dette Brev til den 15de Juli, medens det fuldstændige Actstykke i Dipl. Sv. 1690 er dateret XIII. Kal. Aug., altsaa 20de Juli. Uagtet det nu vistnok sees af Indholdet, at Dipl. Sv. har



Byrge fik Helsingeland, Fjadrundaland med tre Hereder i Vestmanland, alt hvad der hørte til Strengnes Biskopsdomme, altsaa Nerike og Södermanland med Nykøpings Slot, Östergötland med Stekeborg, Visingsø, Finnveden, Verend, Gotland og Visby, og Viborg Slot i Finnland samt flere enkelte Godser, foruden hans Patrimonialgodser. Alt det øvrige af Sverige skulde tilhøre de to andre Brødre. Man havde saaledes kloogeligt sørget for, at de fleste af Kong Byrges Besiddelser laa fjernt fra den danske Grændse og dertil adspredt. Det nys paabegyndte Slot ved Norrkøping skulde nedrives; hverken Kongen eller Hertugerne maatte bygge nye Slotte; heller ikke maatte de sælge, afhænde eller pantsætte Slotte eller Besiddelser. Naar den ene af Hertugerne døde, skulde den anden arve alle hans Besiddelser. Kongen skulde intet have at raade i Hertugernes Besiddelser uden over sine egne Mænd, og Hertugerne ligeledes ej i Kongens. For øvrigt skulde der være bestandig Fred og Enighed mellem Brødrene og deres Mænd. Selv foranstaltede Hertugerne endnu ikke nogen Deling mellem sig indbyrdes. Dette opsatte de, indtil de vare blevne gifte. For Resten erfarer man ikke, hvorledes det gik med Hertug Baldemars Trolovelse, om ogsaa den hævedes, fordi Hertug Erik frasagde sig Ingebjørgs Haand. Nødvendigt var det ingenlunde, tvært imod skulde det synes som om man særdeles maatte have ønsket at denne Forbindelse vedblev, da Freden mellem Rigerne derved saa meget bedre sikredes. Dog nævnes der intet derom, og man maa næsten antage at den betragtedes som ophævet af sig selv, da Eriks Trolovelse med den anden Kongedatter hævedes. Strax efter, som det synes, skiltes man ad; den 9de August finde vi Hertugerne i Arboga, hvor Erik udstedte et Brev angaaende sin tilkommende Brud, Jomfru Sophias,

den af Kong Byrge til Hertugerne udstedte Gjenpart, medens Huitfeldts Uddrag er efter Hertugernes Gjenbrev til Byrge, ligeledes henhørende til dennes medbragte Archiv, er det dog aabenbart, at de ej kunne være udsædige under forskjelligt Datum, og da Huitfeldts Uddrag i mange Stykker viser sig at være overvæltet skjedesløst og fejlskult (der staar f. Ex. „Nykøping Slot“ istf. „Viborg Slot“, senere „Nykøping“ istf. „Norrköping“; „Herr Halby“ istf. „domina Hadhuig“, d. e. Enken efter Thorgis Knutsøn, Hebevig af Ravensberg, der hos Lamey, Gesch. der Grafen v. Ravensberg S. 115 endnu i 1346 omtales som „Hakevig de vrouw van Sweden“), har man ogsaa fuld Ret til at antage Dagen for fejlagtig. For Resten er ogsaa Aftrykket i Dipl. Sv. kun efter et Uddrag eller en Registratur, som man af Indledningsordene seer. Der staar her XIII. Kal. Aug., hvilket neppe kan have staet i Originalen, hvor denne Dag vilde have været betegnet St. Margretes Dag; da man nu finder, at man senere i Danmark, urigtigt følgende tydske Kalender, har antaget Margretedagen for den 13de istf. den 20de, er det ej usandsynligt, at Huitfeldts Skriver har sat den 13de, og at dette fejlagtigt er gjenlivet i Trykken som 15de. Thi i den Lids Skrift vare 3 og 5 meget lige.

Morgengave og Livgeding <sup>1)</sup>). Ogsaa Byrge vendte nu tilbage til Sverige og tog uden Hinder sin Deel af Riget i Besiddelse. Og til den bestemte Tid, som det lader, blev Sophia bragt til Halland og derfra til Sverige for at opdrages, maastee hos Hertug Eriks Moder, Dronning Helvig, som endnu levede <sup>2)</sup>). Freden syntes altsaa nu at være nogenledes gjenoprettet over hele Norden.

105. Kong Haakon og Hertug Erik nærme sig atter hinanden. De svenske Hertuger egte de norske Kongedotre. Endelig Fred i Helsingborg.

Kong Haakons Forventninger om at Hertugerne samvittighedsfuldt vilde iagttage de vedtagne Fredsartikler kunne dog vel neppe have været synderlig store; det viser allerede den af ham fra Kjøbenhavn til Helsingborg oversendte Tillægskrivelse. I de til vor Tid opbevarede Afskrifter af Fredstractaten eller rettere af Udkastet til denne findes ingen bestemt Tid angiven, naar Kongehelle Slot skulde overgives; var nu dette heller ikke bestemt i Hoveddocumentet, saa stod Afgangen fremdeles aaben for Hertug Erik til under alskens Paaskud at forhale Overgivelsen, og saaledes synes han og at have baaret sig ad, i det mindste er det sikkert nok, at Slottet ikke blev overgivet. Af det lidet, vi erfare om hvad Kong Haakon tog sig for i den nærmest efter Fredsslutningen følgende Tid, maa man formode, at han en Stund temmelig taalmodigt ventede paa at Hertugen skulde opfylde sine Forpligtelser. Han begav sig til Bergen <sup>3)</sup>, hvor hans Nærværelse maastee var nødvendig deels for at bringe nogle langvarige Stridigheder mellem Biskoppen og de tydske Vintersiddere (hvorum nedenfor) til Ende, deels for at tage Forholdsregler med Hensyn til Skatten fra Finnmarken, der nu i mange Aar var udebleven, vistnok paa Grund af Kareernes og Musernes gjentagne Indfald. Til at hente Skatten sendte han nu den anseede Iskending **Gisfur Galle**, der i nogen Tid havde været hos ham og formodentlig havde udmerket sig i Krigen mod Hertug Erik 1309, siden det berettes, at han da blev gjort til Hirdmand. Med Gisfur fulgte en vis Baltyr, kaldet Prettapaals-Broder, der ogsaa synes at have været en Iskending <sup>4)</sup>). Hvad der kan have bevæget Kongen til juist at benytte Iskendinger til

<sup>1)</sup> Hultsfeld S. 351.

<sup>2)</sup> Dipl. Sv. No. 1798.

<sup>3)</sup> Vi have intet af Haakon efter Mødet i Helsingberg og Kjøbenhavn udstedt Brev forend et fra Tanc ved Bergen, dateret 10de November 1310, Dipl. Norv. II. 104.

<sup>4)</sup> De Isl. Annaler.

denne Sendelse, har man ingen som helst Kundskab om. Maastee har det været ganske tilfældigt, men det viser i alle Fald, at Kongen maa have haft gode Tanker om disse Islænderes Mod og Dygtighed, hvilke gode Tanker de ogsaa ganske retfærdiggjorde. Fra Bergen vendte Kongen endnu før Jul <sup>1)</sup> tilbage til Oslo, hvor han formodentlig tilbragte Julen, og drog derfra i Februar <sup>2)</sup> eller først i Marts til Nidaros, hvor maastee Anliggender, der vare en Følge af den daværende Vacance ved Erkestolen, krævede hans Nærværelse. Thi vistnok var allerede Torunds Eftermand valgt, nemlig den oftere omtalte **Gilif Arnesøn Kortin**, men han var endnu ikke indviet og opholdt sig neppe engang i Throndhjem; i August 1309 begav han sig nemlig til Bergen, for derfra at rejse til Curien efter Pallium, men maatte formedelst den sildige Marstid udsætte Rejsten <sup>3)</sup>; i Begyndelsen af Vintren drog han til Østlandet, hvor han rimeligviis tilbragte Julen i Tunsberg, sammen med Kongen, og da han her senere (20de Januar 1310) modtog Pave Clemens's Indkaldelse til det almindelige Concilium, der i Anledning af Tempel-Ordenens Ophævelse skulde holdes i Vienne <sup>4)</sup> førstkomende October, var det naturligt, at han end videre udsatte sin Rejse indtil da, for at afgjøre begge Anliggender paa een Gang. Men Conciliet selv blev ved Skrivelse af 4de October udsat endnu et Aar, og dette forlængede ogsaa Gilifs Ophold hjemme i Norge som Electus i lige saa lang Tid. Man finder ingensteds udtrykkeligt omtalt, at han i denne Mellemtid vendte tilbage til Nidaros. Derimod er det sandsynligt, at han var tilstede i Oslo, da Kong Haakon den 13de Januar 1310, kørte førend sit Tog til Elven, fuldstændigt tilbagekaldte og casserede den Overeenskomst med Erkebiskop Torund, hvorved denne blev Kongedømmets Jarl og Vasall. Han erklærede, heder det her, denne Handling af Erkebiskop Torund og Capitlet for ugyldig og casserede den ifølge Retfærdighedens Bud til Guds og Kirkens Ære, og især for Jomfru Marias og Norges Patron, sin Frænde St. Olafs Skyld, idet han ved nærværende pragmatiske Sanction bestemte at Erkebiskoppen i Nidaros herefter ikke var skyldig at gjøre mere for Kongedømmet og Kronen, end hans Forgængere havde plejet efter de canoniske Love, Norges Lov og ældgammel Skik <sup>5)</sup>. Dette

<sup>1)</sup> Den 30te Novbr. var han paa Fitje, paa Storden i Søndhorland, altsaa paa Sejslaben til Viken, Dipl. Norv. II. 105.

<sup>2)</sup> Den 31te Januar var Kongen endnu i Oslo, Dipl. Norv. II. 106.

<sup>3)</sup> Den 1ste September ankom han til Bergen, Suhm XI. 631, efter Barthol. E. 317.

<sup>4)</sup> Jøf. Annaler ved 1310.

<sup>5)</sup> Dipl. Norv. I. No. 125.

Skridt, hvilket Eilif i det mindste maa have skjenket sit fulde Bifald, om han end ikke ligefrem bevirkede det, faar dobbelt Betydning paa den Tid, da Kongen stod fiendtlig lige over for Hertug Erik, og, som vi have seet, agtede at tage alvorlige Forholdsregler mod dem, der havde begunstiget Hertugens Agitationer i Norge. Eilif var en oprigtig fedrelandsskindet Mand, og han slog derfor ind paa en Vej, aldeles modsat den, hans Forgænger havde betraadt. Han var ogsaa en Ven af sine forrige Colleger, Chorsbrødrene, og det er derfor ej usandsynligt, at han endog udtryffeligt har bedet Kongen om at begive sig til Throndhjem og understøtte dem i en Trætte, hvori de vare komne med Hr. Serk paa Nustraat og dennes mægtige Frænder om et Fiskeri, eftersom han selv, der stod paa Rejsen til Curien, ej kunde personligt tage sig af dem <sup>1)</sup>. Muligt kan det og være, at Kongen, befrygtende at en ny Krig kunde udbryde med Hertugerne, har villet ordne et og andet med Hensyn til Throndhjems og Jemtlands Forsvar. Men hans Opbold i Throndhjem var vistnok kun kortvarigt, og han havde aabenbart Hastverk; thi han døde ej engang saa længe der, indtil han fik afgjort Trætten mellem Capittlet og Nustraaets-Mændene; den 8de Marts var han endnu i Nidaros <sup>2)</sup>, men den 12te finde vi ham allerede paa Gryting, formodentlig Hospitiet af dette Navn i Fron i Gudbrandsdalen <sup>3)</sup>, og herfra udsendte han Brev om at Befalingsmanden i Nidaros, Hr. Peter Andresen, Lagmanden sammesteds Hr. Sigurd Jonssen, og en tredie Lagmand, ved Navn Ottar, sandsynligviis Vice-Lagmand, skulde undersøge Sagen <sup>4)</sup>. Hvad der kaldte ham saa skyndsomt tilbage, kan neppe have været andet end den vedblivende Spending med Hertugerne i Sverige angaaende Kongehelle. Hvilke Breve eller Budsendinger der desangaaende har været udverlet mellem Kongen og Hertugerne, vides ikke, men saa meget seer man, at Kongen af Danmark har seet at forekomme Krig, og at Kong Haakon maa have erklæret sig villig til at modtage hans Megling; thi han sendte som Gesandter til Danmark Hr. Snare Hlaksen og Sira Ivar Olafsen, den vordende Cantler, og disse lovede, ved et Brev udstedt paa Tranefjer (paa Langeland) den 22de April, paa sin Konges Begne, at han den 8de Juli skulde indfinde sig i Kjøbenhavn, for der at underhandle med Kong Erik med Hensyn til Hertugerne,

<sup>1)</sup> Hvad Tid Eilif rejste, angives ej nesagtigt; Annalerne nævne 1310, men, som det er paapeget af Knyser l. c. S. 156, kan det neppe have været før end om Vaaren 1311.

<sup>2)</sup> Han tilbød da Chorsbrødrene at tilbytte sig en Almending med at udlægge en ny, Dipl. Norv. II. 108.

<sup>3)</sup> Ranges Kbhst. 2den Udg. S. 395, 396.

<sup>4)</sup> Dipl. Norv. I. 127.

og at der imidlertid skulde være Fred og Stilstand mellem ham og Hertugerne, saavel hvad Kongehelle Slot, som alt andet angik, indtil 14 Dage efter hiint Møde; ligeledes lovede Kong Erik paa Hertugernes Begne, at de skulde holde sig Fredsslutningen til Helsingborg efterrettelig <sup>1)</sup>. Heraf seer man da, at Kong Haakon i Løbet af Marts Maaned maa have tænkt paa at udruste en Hær, for med væbnet Magt at tage Kongehelle tilbage, men at Kong Erik maa have skyndet sig at sende ham Gesandter, der overtalte ham til endnu at vente nogen Tid, for end han begyndte Fiendtligheder, og imidlertid at sende hine Befuldmægtigede til Danmark, der skulde aftale det Nærmere. Herved havde han da ogsaa middelbart samtykket i at Kongehelle Slot endnu indtil videre skulde forblive i Hertug Eriks Besiddelse. Men over de nærmest følgende Skridt fra Kong Haakons og Hertugernes Side i denne Sag hviler et fuldkomment Mørke. Vi vide kun saa meget, at det aftalte Møde i Kjøbenhavn, hvorved det naturligtviis forstod sig af sig selv at ogsaa Hertugerne skulde indfinde sig, ikke blev afholdt, medens dog Hertug Erik nu med Et atter begyndte at nærme sig Kong Haakon og gjorde alle forberedende Skridt for at gjenknytte den gamle Forbindelse med denne og ganske at afbryde Forbundet med Kong Erik og det Baand, der skulde knytte dette fastere, nemlig Trolovelsen med Sophia af Werle. Nimmroniken omtaler en Sammenkomst mellem Hertug Erik og Kong Haakon ved **Steensø**, der neppe kan være noget andet Sted end Steensø Havn i Halland, lidt søndenfor Falkenberg, og her, siger den, fik Hertug Erik hans Mø, det vil sige, Tilsagn om at faa hende til Egte, og var fra den Tid af stedse i god Forstaaelse med Kongen. Tiden, naar denne Sammenkomst holdtes, angives ej, men da man seer, at der, uagtet ingen Fredsmægling i Kjøbenhavn fandt Sted, dog ej alene ikke udbrød nogen ny Krig mellem Kongen og Hertugerne, men at disse endog fra Midten af 1311 ejensynligt handle i Samraad med ham, er det klart, at Sammenkomsten maa have været holdt i Løbet af Sommeren; og at den holdtes ved Steensø, i Søndre-Halland, viser tydeligt nok, hvad ogsaa alt det øvrige godtgjør og Sagens Natur medførte, at Sammenkomsten var hemmelig, for at Danekongen intet skulde vide derom. Thi hvis Hertugen havde begivet sig til Norge eller Kong Haakon til Sverige, vilde dette let have kunnet vække Opsigt, men naar Kong Haakon ligesom ganske tilfældigt paa en Rejse til eller fra Bergen under Paaflug af Modvind løb ind i en hallandsk Havn og her traf Hertugen, der ogsaa ganske i Stilhed kunde have begivet sig derhen, ligesom tidligere

<sup>1)</sup> Uddrag hos Huittfeld C. 354, jvfr. Suhm XI. 673. Huittfeld skriver her „Iver Tolbsøn“, istf. „Ivar Olafsøn“.

til Møthorp, da kunde det Hele løbe ganske ubemærket af. Nu erfare vi at Kongen i Mai var i Bergen <sup>1)</sup>, men længer ud paa Sommeren i Biken, og navnlig den 3die September i Tunsberg <sup>2)</sup>, hvorimod vi atter den 1ste November finde ham i Bergen <sup>3)</sup>. Hertugerne derimod tilbragte, som det lader, den største Deel af Sommeren i Upland eller Sødermanland <sup>4)</sup>; men hvor de opholdt sig efter den 1ste September indtil det følgende Mars Januar, vides ikke, og intet hindrer derfor at antage — ja det er endog det rimeligste — at Kong Haakon om Sommeren har været i Bergen for at gjøre Udrustninger og udbyde Leding til Krigstog mod Hertugen i det Djemed at tage Kongehelle Slot tilbage, at Hertug Erik i Tide har søgt at forekomme dette og gjort Tilnærmelser, og at omsider en hemmelig Aftale er sluttet, ifølge hvilken Hertug Erik sidst i September eller først i October har begivet sig til Halland og i al Stilhed mødt ham i Steensø Havn. Et Overenskomsten maa være sluttet mellem dem, førend Kongen anden Gang rejste til Bergen, er klart, thi Kongen kom ej tilbage til Østlandet førend efter Midten af Marts det følgende Mar, og imidlertid havde Hertug Erik, som det strax skal vises, gjort en Udenlandsrejse, hvor hans fornemste Errende netop maa have været at bortrydde de Hindringer, der nu stillede sig i Vejen for hans Giftermaal med Kong Haakons Datter <sup>5)</sup>. Dette er alt, hvad der af

1) Norges gl. Love III. No. 29, S. 90. Forordningen er dateret Hallvarðsmesse.

2) Dipl. Norv. I. 131.

3) Norges gl. Love III. 30 S. 91.

4) Erik var den 29de Apr. paa Norby, den 10de og 11te Juni paa Holma ved Vesterås; begge Hertuger den 7de Juli i Upsala, Waldemar den 25de Aug. i Søderköping, begge den 1ste Sept. i Stockholm.

5) Nilmfronken angiver slet ikke, naar Mødet ved Steensø fandt Sted; den omtaler det umiddelbart efter Sammenkomsten i Dölo, i Marts 1310, og springer derfra lige til Brylluppet og Enighedens fuldførte Genoprettelse, uden med et eneste Ord at omtale Hertugens Udenlandsrejse. Man kunde saaledes, uden at afsvige fra dens Lidsbestemmelse, sætte Mødet ved Steensø til Vaaren eller Sommeren 1310, til 1311, og til Sommeren 1312, og ser nogenledes at bestemme den rette Tid maa man tage de andenstedsfra bekjendte Forhold i Betragtning. Nu er det aabenbart, at Mødet ej kan være holdt før Helsingborg-Sammenkomsten i Juli 1310, da Nilmfronken utryffeligt siger:

„Sidan för han (Hertugen) till Steensö  
 og Konung Håkon gaf honom sina möd,  
 och woro då sätte med heelom hug  
 och droo ingen sidan wid annan strug“;

og var dette slet før Helsingborgsreden, vilde hverken denne have indeholdt de Betingelser, den sem til at indeholde, eller Kong Erik om Vaaren 1311 have

de hidtil opdagede Aftstykker og historiske Beretninger lader sig sige til Opklaring af denne Sag, og at dette er saa lidet, kommer vel just deraf, at den maatte drives og blev drevet med saa megen Hemmelighedsfuldhed. At Hertug Erik, som det synes, saa pludseligt atter vendte sig til Kong Haakon, kan alene være kommet deraf, at han nu atter fandt Giftermaalet med Ingebjørg fordeelagtigere end det med Sophia, hvad enten han nu havde bragt til Bished, at Sammensvergelsen mod Kong Eriks Liv for det første ej vilde komme til Udførelse, og altsaa de Forhaabninger, han under denne Forudsætning knyttede til dette Egtestab, ej vilde blive opfyldte, eller, om man ej vil tillægge ham saa slette Bevæggrunde, at han havde overtydet sig om, at Kong Erik enten ej vilde eller ej kunde give ham saa store Besiddelser i Danmark, som han rimeligviis havde gjort Regning paa. Hvilke Strengede han anslog hos Kong Haakon for atter at vinde ham, er let at gjette; han maa have foresillet ham, at han nu, efter at han var bleven forlenet med Halland og saaledes var sikker paa dette, aller nemmest kunde bringe baade det og Kongehelle Slot tilbage til den norske Krone ved at egte Ingebjørg; han har maaskee endog ladet Haakon vide, at under anden Betingelse vilde Kongehelle Slot aldeles ikke blive tilbagegivet, og Haakon maa have foretrukket denne Maade at ordne Sagen paa for en Krig, hvis Udfald vilde være yderst tvivlsomt. Hertil kom, at Hertug Erik ej alene havde hans tidligere Løfte, men ogsaa under alle Omstændigheder maa have været ham en langt ønskeligere Svigersøn end en Søn af Kong Byrge, med hvem man næsten kunde kalde det en Ulykke at komme i Forbindelse, ikke at tale om den Forkjærlighed, Dronning Euphemia altid havde for Hertug Erik, og som dog altid ogsaa maa have smittet noget paa Kong Haakon. Vistnok kan man ej sige Haakon fri for her at have viist en Ferd mod den danske Konge, der ej stemmede med hans sedvanlige Mænskelighed og Medelighed,

---

behøvet at optræde som Megler. Om 1310 kan altsaa ej være Tale. Derimod kunde det ved første Bjskops synes rettest at hense forliget ved Steens til Tiden efter Hertug Eriks Tilbagekomst 1312; man behøvede da ej at lade Kong Haakon allerede fra Høsten 1311 være Deeltager i en hemmelig Aftale med ham, men alene at antage, at Hertug Erik, ham uafvidende, havde ordnet alt, og efter Hjemkomsten overrasket ham med Annodningen om Trolovelsens Fornyelse med mere. Dette kan dog, alt nærmere overvejet, ikke vel antages, da det i saa Fald ej lader sig forklare, hvorfor Kong Haakon ej befrigede ham om Høsten 1311 for at tage Kongehelle tilbage, efter at heller ikke det foreslaaede Forligsmøde i Kjøbenhavn havde fundet Sted. Kongens Rejse til Bergen om Vaaren 1311 havde vistnok netop til Hensigt at forberede Leding i dette Bjemed og Hertugens nye Tilnærmelse til Kong Haakon skede saaledes efter den aller rimeligste Formodning fort for denne Leding skulde udgaa, saa at alle Fiendtligheder forebyggedes.

thi det fremgaar tydeligt af alt, hvad der videre skede i denne Sag, at Kongen og Hertugen maa have overlagt at drive alle Forberedelser med størst mulig Hemmelighed, og fornemmelig ikke lade Danekongen vide det aller mindste derom, førend Alt var bragt i Orden eller Brylluppet endog allerede holdt. Men Uoprigtighed og Uordholdenhed i politiske Forhandlinger hørte paa den Tid allerede til det sedvanlige, og Kong Haakon var i denne Henseende overhoved ikke verre, men snarere meget bedre, end de fleste andre samtidige Førster, saa at man ikke maa bedømme denne Afvigelse fra den strenge Redeligheds Bane alt for strengt; derhos har han upaatvivleligt siden Mødet i Helsingborg haft meget imod Danekongen, fordi denne da afløste ham Løftet om at forlene Hertugerne med Hal-land efter først at have vundet Hertug Erik for sig og sit Huus ved det forud aftalte Giftermaal med Sophia af Werle, ja det lader endog til, at dette Giftermaal i 1310 var blevet ligesaa hemmelig indledet og aftalt, som Fornævelsen af Hertug Eriks Trolovelse med Ingebjørg af Norge i 1311, og Kong Haakon kunde derfor mene som saa, at han ikke var Kong Erik større Redelighed skuldig, end denne havde viist mod ham. Hvorledes man nu dommer derom, saa er det vist, at Kongen og Hertugen maa have aftalt, at begge Brødrene skulde faa hver sin af de to norske Kongedøtre, saaledes som det var bestemt ved Sammenkomsten i Oslo 1310, og at Hertug Erik skulde drage til Curien, under Paaskud deels af en Pilegrimsferd, deels af at opfylde sin i Helsingborgfreden indgaaene Forpligtelse at skaffe pavelig Dispensation til sit Giftermaal med Sophia af Werle, moastee og af at besørge det samme Ervende for Magnus Byrgessøn og Jomfru Ingebjørg, men i Virkeligheden, som man maa antage, for at arbejde herimod, hvilket aller lettest kunde skee, naar han fik Paven til at erklære, at hans og Jomfru Ingebjørgs først indgaaene Trolovelse maatte og skulde staa ved Magt<sup>1)</sup>. Hertug Erik synes at have tiltraadt Rejsen til Søs fra Kalmar til Tydsk-

<sup>1)</sup> Der siges egentlig ingensteds i samtidige Kilder, at Hertug Erik drog til Curien, men man maa kunne antage det af overvejende Sandsynlighedsgrunde. Gr. Olaf og efter ham Lagerbring (III. 107) ville endog, at han rejste heelt til Rom og besøgte de Helliges Grave, men det er dog let at indsee, at han mellem 6te Januar og 11te Marts ej kunde have været heelt i Rom og tilbage til Lübeck. Gr. Olaf har uden Tvivl tilføjet Rom, fordi han fandt i sin Kilde, at Hertugen besøgte Paven, men ej vidste eller var opmærksom paa, at denne dengang opholdt sig i Vienne. I Grantoffs Udgave af Detmar (S. 198) siges, at han rejste til „Nizemadun“. Dette Sted maa være det i Boehmers Fontes I. 397 navnte, berømte Valsartssted Kopis sanctæ Amatoris, nu Nocamabour i Departement du Lot; jøfr. og Boehmers Regesten, Joh. v. Bohnen S. 296. Detmars Haandskrift har saaledes uden Tvivl „Nizemadun“, som af Grantoff er fællæst.



land den 6te Januar 1312<sup>1)</sup>); den 1ste Februar var han allerede i Köln, hvor han laante en Deel Penge<sup>2)</sup>), og maa derfra have begivet sig til Balfartsstedet Rocamadour, strax nordenfor Cahors i Frankrige, der udgaves for hans Rejsses Maal; men det var dog utvivlsomt det nærliggende Bienne, hvor Pave Clemens just paa denne Tid holdt det store Concilium, og hvor han meget hurtigt maa have faaet udrettet hvad han ønskede, thi den 11te Marts var han allerede tilbage i Lübeck. Paa denne Tid saa Kong Erik af Danmark i Strid med Nostock, fordi Staden ej vilde underkaste sig, og Maret forud, da Kongen kom derhen med en stor Hær og glimrende Følge, for at holde den brandenburgske Markgreve Waldemars Bryllup med overvettets Pragt, ikke engang havde villet lufte Portene op for ham eller nogen af de øvrige Fyrster, saa at de alle maatte ligge i Slette. Nostock understøttedes af de øvrige Stæder, Lübeck undtagen, der ej vilde føre Krig mod sin Skytsherre; de udrustede en Flaade, hvormed de tidligt paa Vaaren, strax efter Paaske, herjede de danske Kyster, fornemmelig ved Bøstesund. Just paa denne Tid, i April, kom Hertug Erik paa et lübecksk Skib sejlsende for at drage til Falster og derfra videre, men mødte endeel af Stædernes Kogger, hvis Besætning gjorde Landgang; strax gjorde han fælles Sag med Indbyggerne og hjalp dem saa godt, at Fienderne bleve slagne og maatte flygte. Da Kong Erik, som opholdt sig i Nestved, hørte dette, betragtede han det som en stor Bønnetjeneste og modtog Hertugen med aabne Arme<sup>3)</sup>). Hvad denne nu kan have forebragt Danekongen, der upaatvivleligt maa have spurgt ham om hvorledes det gik med Dispensationsagen ved Curien, er vanskeligt at gjette. Saa meget seer man, at Danekongen endnu var og fremdeles vedblev at være i god Tro, saa at Hertugen vel maa have givet ham det bedste Haab og kun foregivet at Sagen endnu vilde tage nogen Tid. Han drev endog Forstillelsen saa vidt, at han paa Søborg den 18de April gav Danekongen et formeligt Brev paa, at han skulde understøtte ham mod hvem som helst, undtagen mod sin egen Broder Waldemar<sup>4)</sup>). Kong Erik var i den nærmest paafølgende Tid saa beskæftiget med at befri Nostock, i hvis Nærhed han befandt sig lige fra Slutningen af Juni til October, at han neppe kunde ofre spænderlig Opmerksomhed paa hvad Hertug Erik tog sig for, og troede nu desuden alt indledet og for-

1) Den 5te Januar finde vi Hertug Erik endnu i Kalmar sammen med Waldemar, men den 7de udslede Waldemar alene et Brev fra denne Stad: i Mellemtiden, eller den 6te, maa Hertug Erik saaledes være afreist, Dipl. Sv. No. 1828, 1831.

2) Sammesteds No. 1838.

3) Detmar l. c.

4) Hultsfeld S. 358.

beredt paa det bedste. Men Kong Haakon, som i Løbet af eller strax før Sommeren var kommen tilbage fra Bergen til Østlandet <sup>1)</sup>, lod alt indrette paa det prægtigste til et Bryllupsgilde i Oslo, og her indfandt sig da begge Hertugerne til Michelsmesse, paa hvilken Dag det dobbelte Bryllup stod. Niimkrøniken skildrer den Pragt og de Festligheder, der ledsagede det, som ganske overordentlige. Da Kongen lod Hertugerne melde, heder det, at han vilde gjøre Brylluppet, „bleve de blide“;

Dyr klæde och dyr smide  
 låto de då skära och göra  
 som de wilde med sig föra,  
 och klädde dera riddara och swena af ny  
 med tu par klæde och somma med try;  
 och låto dera örs väl beslå:  
 de hade en långan wäg att gå.  
 Om Michelsmesso kommo de där,  
 hwar som wet hwar Oslo är,  
 där wardt dera bröllop redt,  
 de wänista jomfreur man hafwer sett,  
 woro där, två konungsdötter;  
 en man war aldrig swå illa grötter (d. e. bragt til at grøde),  
 att hans hjerta måtte ej see,  
 swå woro de wäna att see.  
 Hertog Erik den fromme och milde (!)  
 fick den han hafwa wilde,  
 den konungens broderdotter war,  
 henne fick hertog Baldemar:  
 där war fröjd och mycken glæde,  
 de gerande (d. e. de som skulde gjeres til Riddere) fingo  
 ny klæde,  
 örs och gangare i goda liit,  
 rikare foro de dädan än diit;  
 där war dyft og bohord (Turnering),  
 dans, leel och fager ord,  
 glädje ehwart man sig wände <sup>2)</sup>).

<sup>1)</sup> Den 13de Martz var Kongen endnu i Bergen, Lappenberg's Carterius 691, den 29de Juni og 2den Juli i Oslo, Dipl. Norv. IV. 96, N. gl. L. III. No. 31, den 19de i Lunsberg, N. gl. L. III. No. 33.

<sup>2)</sup> Niimkrøniken S. 41. Kirshberg emtaler ogsaa Hertugernes Giftermaal i sin mellenburgske Niimkrønike, Westph. Mon. IV. S. 788. Han mener at Baldemar forfød Thorgils Knutsøns Datter og Erik Sophia af Werle, fordi de

Et Skaar maa det dog have gjort i Glæden, at Dronning Euphemia, der vilde have frydet sig saa inderligt over at see dette sit kjæreste Onske opfyldt, ikke længer var i Live. Hun døde den 1ste Mai, uvist om i Bergen eller Oslo <sup>1</sup>). Det er tydeligt nok, at hun maa have taget den ivrigste Deel i Forberedelserne til det dobbelte Bryllup, og navnlig været betænkt paa, at hendes Indlingsforlovelse, Forelæsning af en ny fransk Roman, ej skulde savnes, thi det fortælles udtrykkeligt, at hun kun lidet før sin Død lod „Flores og Blanzeſlor“ oversætte paa Svensk <sup>2</sup>). Af hendes Testamente kjendes kun saa meget, at hun skjenkede til Mariekirken 100 Mkr. Norsk, hvilke Kongen Maaret efter lod udbetale <sup>3</sup>). Hvad for øvrigt Brylluppet angaar, er det ej usandsynligt, at det oprindelige allerede var berammet til Mai, umiddelbart efter Hertugens Hjemkomst, men at hendes Død gjorde det nødvendigt at udsætte det nogle Maaneder. Kong Haakons Datter Ingebjørg var da endnu kun 11 Aar gammel, og Ingebjørg, Kong Eriks Datter, 15; de fulgte derfor ikke strax Brudgommene til Sverige, men bleve endnu et Aars Tid hjemme i Norge.

Det er let at begribe, at Efterretningen om dette Dobbelt-Bryllup maatte vække den største Forbauselse og Forbitrelse ved det danske Hof, ej at tale om den forsmaaede Sophias Fader, Nikolas af Werle, og om Kong Byrge. Men om begge disses Brede brød vistnok hverken Kong Haakon eller Hertug Erik sig synderligt, og hvad den danske Konge angaar, da kunde Tiden neppe være belejliger til at slippe for noget hevrende Angreb af ham, thi det var just ved denne Tid, at Sophia af Langeland havde meddeelt ham det Brev, der underrettede ham om Tydernes Sammensvergelse, og han optoges nu, som det lader, mest af sine Forberedelser til at hevne denne. Dog seer man at der maa have været

---

ej være dem fornemme nok, og de alene vilde have Kongedøttre, paa det at deres Børn skulde blive lige saa højbyrdige som Kong Byrges. Han kalder Ingebjørg Eriksdatter, Baldemars Brud, en Datter af Kongen af Skotland. Det har forehavet ham at hun var en Systerdatter af Robert Bruce.

<sup>1</sup>) Hendes Dødsdag findes deels i Nekrologiet hos Langebek II. 509, deels i det norske Kalendarium i den Arnem Samling. No. 736 qv. Hendes Dødtales i et Brev, som Nikolas af Halland, Grey Jakobs Søn, skrev til Erkebiskop Jens Grand (hans Frænde) i Bremen, dateret den 16de Juli (Ramey, Gesch. d. Gr. v. Ravensberg S. 495, men her urigtigt henført til 1310). Han kalder hende her „sin True“, beder Erkebiskoppen at befordre hans Sag ved Curien (hvilken, vides ej), og siger at hvad Greven af Ravensberg bestemte, vilde han og hans give i Overflod.

<sup>2</sup>) Se Udgaven af den svenske „Flores og Blanzeſlor“ S. 69 i „Svenska Fornskr. S. Samlingar“.

<sup>3</sup>) Nemlig ved Ordre til Gyrd Throndsøn, der synes at have været hendes Udbudsmand, dateret Nidaros 21de April 1313. Dipl. Norv. II. 118.

verlet Breve og Budsendinger mellem ham og Hertug Erik, i Førstningen vel endog med temmelig Bitterhed, og at man nu ogsaa atter betragtede Forholdet mellem Norge og Danmark som et Krigsforhold, saa at der maatte en udtrykkelig Overenskomst til, for at Fredstilstanden kunde vedblive. En saadan Overenskomst sluttedes dog allerede den 16de December mellem Kong Erik og Hertugen i Helsingborg. De foretrak begge af let begribelige Grunde en fredelig Afgjørelse for en ny Krig. De enedes om at voldgive alt sit Mellemværende til Afgjørelse af 8 Dpmand, og Kong Erik nævnte dertil sin Broder, Hertug Christoffer, Erkebiskop Esger af Lund, Grev Adolf af Schauenburg og Fyrst Henrik af Mecklenburg, medens Hertugen nævnte sin Broder Baldemar, Biskop Kael i Linköping og Lagmændene Byrge Petersson og Gudmar Magnusson. Førstkommende Michelsdag skulde disse møde i Falkenberg og affige sin Kjendelse, hvilken usværgeligt skulde staa ved Magt; kunde de da ej blive enige, skulde de komme sammen Michelsdag det følgende Aar tilligemed Kongen og Hertugen selv, for da at bringe Sagen til Ende. Døde nogen af Voldgiftsmændene, skulde en anden nævnes i hans Sted. Imidlertid skulde der mellem Kong Erik, Hertug Christoffer og deres Venner paa den ene Side, og Kong Haakon og de svenske Hertuger paa den anden være sikker Stilstand; Indbyggerne af begge Riger maatte frit besøge hinanden gjensidigt og nyde sit Guds hvor som helst, dog skulde ikke de fredløse Kongemordere eller deres Arvinger heri være indbegrebne <sup>1)</sup>. Djsynligt var det ogsaa netop til Brug ved den forestaaende Paatjendelse af Trætten, at Kong Erik den 2den Januar 1313 fik Biskop Christjern af Nibe til at udstede det før omhandlede Vidnesbyrd om, at Kong Haakon havde samtykket i hans Forslag, at forlene de svenske Hertuger med Halland. Man skulde næsten formode, at Kong Haakon til Nødsfærdiggjørelse af Vestesbruddet har paaskudt, at hiint Samtykke ej var erhvervet paa nogen redelig Maade, men kun ved Overlistelse.

Trætten bilagdes dog hurtigere, end den nys omtalte Overenskomst syntes at bebude, og nogen Sammenkomst af Voldgiftsmænd eller Afgjørelse af Voldgifts-Kjendelse fandt ikke engang Sted. Marsagen synes at maatte have været den, at de jydskke Umliggende antog en betænkeligere Charakter, end Kong Erik fra først af havde ventet. Saa vidt man kan skjønne, maa de Sammensvorne have faaet Nys om, at Sammensvergelsen var robet og at Kongen beredede sig til at tage en haard Dom over dem, saa at de i et Slags Fortvivelse besluttede sig til, lige saa godt selv at gjøre

<sup>1)</sup> Huitfeldt S. 363. Dagen angives som Loverdag før Et. Thoma Dag, hvilket bliver den 16de Decbr.

Dyrer, førend Kongen endnu havde samlet tilstrækkelige Stridskræfter mod dem. Nikolas Breff, Nikolas Laurentsson o. fl. ophidsede, siges der, Bønderne i Jylland, saa at de negtede at betale Skat og Landgilde. Kongen sendte sin Drottjete Nikolas Olafsøn mod dem med nogle Hofmænd, men Bønderne angreb og sloge dem paa Flugten ved Kolding og fældte mange af dem <sup>1)</sup>). Saaledes var der allerede stydt Blod, og Jylland var i aabenbart Dyrer. Under disse Omstændigheder begriber man let, at Kong Erik kunde ønske at bringe Sagen med de svenske Hertuger og Kong Haakon ganske paa det Nene og sikre sig stadig Fred fra den Side, førend han drog over til Jylland for at dæmpe Dyreret. Der aftaltes en ny Congress i **Helsingborg** mellem alle tre Konger, de svenske Hertuger, Hertug Christopher og Nikolas af Werle til Midten af forstkommende Juni, og denne Congress maa allerede have været berammet tidligt om Vaaren, da vi see at Kong Haakon, der synes at have tilbragt Julen i Viken, var i Nidaröos i April og først i Mai <sup>2)</sup>), og derfra maa have rejst til Søs langs Kysten lige til Mødet, siden vi den 10de Juni endnu finde ham ved Agvaldsnes <sup>3)</sup>) og derimod i det mindste een Dag før den 19de Juni i Helsingborg, thi paa denne Dag sluttedes Freden. Indbydelsen til Kong Haakon om at komme til Congressen maa saaledes være indloben og hans Tilfagn derom givet førend han rejste til Nidaröos, altsaa maaste i Mars Maaned, ved hvilken Tid vi ogsaa see at Danekongen lod flere af Nigets Biskopper udstede Forsikringsbreve, hvorved de lovede ham sin troe Tjeneste; et Tegnpaa, at de ydste Anliggender da begyndte at blive betænkelige. Nikolas af Werle var allerede kommen til Helsingborg før den 13de Juni, thi da udstedte han et Brev om ej at ville bortgifte sin Datter Sophia, hvis Haand nu var bleven fri, uden Kong Eriks Vilje <sup>4)</sup>). Hertug Erik var da undervejs, i Marstrand, hvor han samme Dag gav Indbyggerne af Kampen nye Handelsfriheder <sup>5)</sup>). Om Underhandlingerne paa Congressen

<sup>1)</sup> Langebek Scr. r. Dan. III. 283. Hultfeld S. 367.

<sup>2)</sup> Dette sees dels af Kongens egne Breve, daterede 9de, 16de og 21de April (Dipl. Norv. II. 117, I. 137, II. 118) samt 2den Mai (steds IV. 101, 102) alle fra Nidaröos, dels af et Brev af 5te April, udstedt i Kongsgaarden i Nidaröos af Bjarne Nutunesen og Hauk Erlendesen, der herte til Kongens Raad, m. fl., og hvis Nærværelse i Nidaröos viser at Kongen selv maa have været tilstede (Dipl. Norv. II. 116), samt endelig af et Brev, udstedt i Nidaröos den 22de April 1313 (steds III. 99) blandt andre af Kongens Læge Raimund Galmeta og en Capellan hos Junker Nikolas Jakobsen af Hal-land, hvilken sidste saaledes maa have været med i Nidaröos.

<sup>3)</sup> Norges gl. L. III. No. 37, S. 105.

<sup>4)</sup> Hultfeld S. 364.

<sup>5)</sup> Dipl. Sv. No. 1928.

vides for øyrikt intet, men Fredstractaten selv, der besegledes paa før nævnte Dag (Tirsdag efter Trinitatis-Ugen, altsaa 19de Juni), indeholder følgende Artikler:

1. Der skal være evig Fred mellem alle tre Riger.

2. Til Erstatning for den Tort, de svenske Hertuger have tilføjet Danekongen, hans Broder og Nikolas af Werle, fordi Hertug Erik ej tog dennes Datter til Egte, skal Hertugen betale Kong Erik 4000 Mkr. Lönsf, og Nikolas af Werle det Halve; Udbetalingerne skulle skee saaledes, at førstkommende St. Nikolai Dag (6te December) skal Kongen kunne hæve 2000 Mkr. i Falkenberg, Nikolas 1000 Mkr. i Lübeck, samt de næste 2000 og 1000 Mkr. den følgende St. Mortensdag (11te November), ligesledes i Falkenberg og Lübeck; i manglende Fald skal en af Hertugerne med 30 Riddere lægge sig ind til Maning (obstagium) i Stockholm. Fremdeles skulle begge de svenske Hertuger med 100 Riddere og Svenne sverge en Eed, at Hertug Erik ikke af nogen ubøderlig Marsag har forladt Jomfru Sophia eller hendes Fader og Morbrødre til Spot, men alene fordi han ifølge Guds Lov ej maatte have hende <sup>1)</sup>. (Heraf

<sup>1)</sup> Maaden, hvorpaa Hertug Erik og Sophia vare beslagtede med hinanden, findes ingensteds angivet, og man maa derfor her tildeels gjette sig frem. Månbart er det, at Slægtskabet maa have bestaaet deri, at Eriks Moder, Enkedronning Helvig af Holsten, har været nær beslagtet med det mecklenburg-werleske Huus, thi derfor optræder ogsaa Grev Gerhard II. af Holsten paa en Maade som hendes Berge. Nu heder det i Hübners geneal. Tabeller, uvisst med hvad Hjemmel, at Gerhard I. af Holsten († 1281) var gift med Mira eller Michiza, en Datter af Nikolas den yngre af Werle, den samme, som her ovenfor omtales, Sophias Fader. Dette sees nu vistnok ved første Ojeblik at være urigtigt, da denne Nikolas neeppe engang var fød, eller i alle Fald kun et Barn, da Gerhard døde. Men hvis man antager, at hiin Mira var en Datter af Nikolas den ældre af Werle-Güstrow, der døde 1275, bliver ej alene Chronologien rigtig, men Slægtskabet mellem Erik og Sophia gedtjort, thi Dronning Helvig, Hertug Eriks Moder, bliver da Søsterdatter af Johan af Werle, Nikolas's Fader, og Erik selv Nærslægtning til Sophia, ganske saaledes som Magnus Byrgesøn var Nærslægtning til Ingebjerg. Nu er det vel saa, at Hübner ofte fejler betydeligt, og navnlig i de holstenske Slægts-tavler, men hans Fejl kommer mere af Mangel paa Kilder og paa Kritik, end af Mangel paa Flid og Grundighed; naar han skriver, at Gerhard I. var gift med en Mira Nikolasdatter af Werle, kan man være temmelig vis paa, at han har sunbet dette etsteds emtalt, men at han alene har forverlet den ældre Nikolas med den yngre, da det nemlig af det foransætte er klart, at naar der her er Tale om nogen Nikolas, kan der alene være Tale om den ældre. Jeg skalde derfor være meget tilbøjelig til at antage denne Angivelse for rigtig, kun saaledes at Nikolas den ældre sættes ind i Stedet for den yngre. Bel heder det i Christiani Gesch. Schlesw. Holsteins III. 59, at Gerhard's Søster var efter Regles Eiggende Adelheid af Werseburg, Wertheburg eller Warenberg, efter Andres Kultgard, Datter af den mecklenburgske Tyrste Johannes

seer man altsaa, at Hertug Erik under sin Udenlandsrejse maa have maaget det saaledes, at Dispensation negtedes). Endelig skulle de svenske Hertuger, efter tre Maaneders Tilsigelse, tjene Nikolas af Werle i tre Maaneder med 100 Mand paa egen Bekostning, kun ikke mod Kong Erik.

3. Ingen af de contraherende Herrer skal tage den andens Mand og Tjenere i sin Tjeneste eller forholde dem for deres rette Herre.

4. Hertugernes Forlening med Nordre-Halland skal staa ved Magt, efter som Kong Eriks Brev melder.

5. Kommer der fremdeles nogen Trætte paa mellem de her nævnte Parter, skal den afgjøres ved Compromis; dertil nævne Kongerne Erik og Byrge, Hertug Christopher og Nikolas Først Henrik af Mecklenburg og Biskop Olaf af Roskilde, men Kong Haakon og de svenske Hertuger Brev Gerhard Gerhardsøn og Gerhard af Rendsburg, Herrer af Holsten <sup>1)</sup>. Disse fire Herrer skulle inden fire Maaneder søge at forlige dem; kunne de ikke det, skulle de under Ed erklære hvad de kjende for Ret, og derefter skulle Parterne rette sig.

6. De svenske Hertuger skulle til forstkommende Mariemesse sidre (8de September) følge Jomfru Sophia til Straby og overgive hende til Kong Eriks Sendebud. Forstkommende Mariemesse fyrrer (15de August) skal Hertug Erik i Ljodhuus give Kong Eriks Sendebud Forsikring herpaa, og tillige gjøre sin Ed paa, at han ej har forladt hende for nogen Udyds Skyld, og de Riddere, som ikke for have givet Forsøfte for hine Udbetalinger, skulle da gjøre det.

Tractaten forsonedes som sedvanligt med Fleres Forsøfte og Medbesegling. Og derforuden synes det, som om Hertug Erik har givet Danekongen en særskilt Forsikring om at skulle staa ham bi mod alle og enhver, undtagen mod sine Venner, i hvilket Tilfælde han dog inden to Maaneder skulde søge at megle en venlig Forligelse, og hvis dette ikke lykkedes, tage Kongens Parti; han skulde heller ikke lokke Kongens Vasaller til sig eller staa dem bi mod Kongen, men forfølge dennes Uvenner som sine egne <sup>2)</sup>.

Theologus. Men just heraf seer man og at man ej er paa det Rene med, hvo hans Hustru var; det er desuden heel troligt, at hiint „Werleburg“ ikke er andet end „Werle“, og at Richiza ogsaa har haft Navnet Adelheid.

1) Disse to Gerharter maa have været Fader og Søn, Brev Gerhard II. af Rendsborg og Sønnen, der var eller blev Gæstling.

2) Denne Forpligtelse af Hertug Erik meddeles Huitfeld S. 365 umiddelbart efter Hovedfredsfordraget uden nogen Afbrydelse, ja uden engang at begynde ny Linie, og tilsejer derpaa ny Datering, Kolding Fredag før Maria Magdalena Dag 1313. Men her er det tydeligt, at Huitfeld, uvisst hvorledes, Munch. Det norske Folks Historie. IV. 2.

Denne Fredsslutning blev virkelig af større Varighed end de foregaaende og endte i det mindste for Norges og Danmarks Vedkommende fuldstændigt den langvarige Krig, der med forskjellige Mellemrum havde vedvaret saa godt som lige siden Kong Magnus's Dage, og i det mindste siden Kong Erik Christophersøns Døds. Vel bevirkede Kong Byrges Fremferd mod sine Brødre, der i det Følgende skal omtales, for en kort Tid en ny Opblussen af Fiendskaber mellem Sverige og Danmark, hvori og tildeels Kong Haakon blev revet med, men Sagen var dog ikke hans egen, og Fredsstilstanden, i det mindste med Danmark, leed dog i det Hele taget ingen synderlig Afbrydelse, saa længe Kong Haakon levede.

Længere ud paa Sommeren eller rettere ved Begyndelsen af Høsten bleve de tvende unge nygifte Hertuginde affendte til sine Mænd. Disse havde allerede i længere Tid gjort store Forberedelser til deres festlige Modtagelse. Ved Pintsetid, fortæller Niimkroniken, lod Hertugen hugge Sommer og drage det til Ljodhuus for der at opføre en stor og prægtig Gjestebudsstue; der var mange Sommermænd, med en Mester i Spidsen, til at udføre Arbejdet, men det varede dog længe, før den blev færdig; da var den og saa prægtig, „at om den skulde sælges for Penge, maatte den koste 1000 Mkr.“ Den blev indvendig beklædt med Klæde, Baldakin og Sindal<sup>1)</sup>; store Kjeldere vare indrettede dertil og fyldte med pyntelige Vine og anden Drik. Kong Haakon, heder det, tog da

---

har faaet et urigtigt Datum, nemlig det, der henholder til hans senere Forpligtelse i Kolding af 19de Juli 1314 (Dipl. Norv. III. 102), thi dette er netop dateret „Fredag før Maria Magdalena Dag“, og det er lidet sandsynligt, at han netop paa samme Ugedag før Festsdagen og paa samme Sted i to Aar efter hinanden skulde have udstedt Forfrivninger. Nu viser dog Indholdet af den oven anførte Forfrivning, at den ligesom er et Tillæg til Hovedfredsslutningen af 1313 for Hertug Eriks personlige Vedkommende; det rimeligste er altsaa, at den er udstedt i Helsingborg samtidigt med Hovedtractaten, men at Huitfeldt ved en Skjedsledsfejl har sat det Datum, der tilhører Forfrivningen af 1314. Det lader endog til, at Danefongen ej engang var i Kolding den 20de Juli 1313, da det udtrykkelig heder, at han først i August gik over til Jylland (Suhm XI. 700); og Hertug Erik var vel i denne Tid aldeles optagen med Forberedelserne til sin Hustrus festlige Modtagelse.

<sup>1)</sup> Her tilføjer Niimkronikens naive Forfatter følgende, hvorved han viser, at han var et Djevidne til alt dette:

„Swa vidt jag har om landit farit,  
jag såg aldrig annan slik,  
swa war han stor och höfvelik;  
den tid han war aller reba,  
då lät man han innan bereda  
med kläde och med baldakin,



de wänaste skepp man kunde få,  
 och redde dem swå höfwißlika till  
 swå som den man der gernä will  
 sinom wännoim gott weta;  
 jag tror man skulle länge leta  
 förr än man såge en wänare skara  
 än man såg då af Osloo fara,  
 af sneckjor, karfwor och löpestutor;  
 twar tocken flock i hafwet rutar  
 då är han fager å att see;  
 til Sverige då wille de.

De frugar war då fylgt till strand  
 och konungen tog i dera hand,  
 som det war i landom sed,  
 och bad dem fara i Guds fred;  
 Drottningen <sup>1)</sup> gjorde och det samma,  
 andre frugar, och hennes amma;  
 henne gaf hon gode gafwa,  
 tocket klenod hon wille hafwa;  
 där war mycken qwinnogråt  
 den dagen, då de stildes åt.

Mariemesse övre (den 8de September) landede Skibene ved Ljodhuus, hvor der nu i 4 Dage blev holdt et overvattes prægtigt Gilde. Der var, siges der i Niimkroniken, megen Tummel og Trængsel af Heste, der var Fedlere og Pibere fra mange Lande, og der uddeeltes Gaver med begge Hænder. Der blev holdt mangen Dyst, og mange bleve gjorte til Middere, navnlig nogle Grevesonner fra Tydskland. Marsten, der skulde sørge for Foderet til alle Hestene, havde, siges der, en Stav af Solv, som han kun lod staa derinde, uden selv at dele ud, men overladende det til Enhver at tage som han vilde, alt efter Hertug Eriks Befaling; og da der ej var mere Foder, gav Hertug Erik Staven til en af de vordende Middere. Det eneste Skaar i den almindelige Lystighed var, at Vejret var saa slemt og regnfuldt; der hvor man før, heder det, gik med lave Sko, der maatte man nu gaa over en Bro; men der var anbragt Lys saaledes at man ogsaa om Nftenen, i Mørket, kunde

jag önsfabe det han wore min  
 den förste timma jag han såg“.

Niimkroniken S. 42.

<sup>1)</sup> Her menes Dronning Isabella, der naturligwiß var tilstede ved Datterens Bryllup.

see at finde Vej. Maaskee var det ogsaa under disse Festsfigheder, at Hertug Erik gav Ingebjørg hendes Morgengave og Livgeding, der, som vi i et sildigere Document erfare, bestod af det nye Slot Nyevalla (ogsaa slet hen kaldet Nyhuus) med Vermeland samt fem Hereder i Vester-gotland: Vallahered, Skaanungshered, Kindahered, Bartofstahered og Gudhemsghered med Tilbehør <sup>1)</sup>). Hvad Hertug Baldemar skjenkede sin Hustru, vides ikke. Da Festsfighederne vare til Ende, begav Hertug Baldemar sig til Kalmar og Hertug Erik til Agnatorp, hvor han vilde tilbringe Julen i Stilhed <sup>2)</sup>).

Imidlertid vare ogsaa Anliggenderne paa Norges nordligste Iderkanter ordnede, thi allerede i 1311 var den forhen omtalte Islanding Gisfur Galle kommen tilbage med Kongens Skat, hvilket vel altsaa vil sige, at han havde faaet Finnerne bragte til Lydighed; og to Aar senere, nemlig i 1313, kom endog, som der fortælles, **Finnkongen Martin** til Kongen <sup>3)</sup>), formodentlig i Bergen, hvorhen han begav sig umiddelbart eller ganske kort efter Fredsflutningen i Helsingborg. Skade, at vi ikke kjende nærmere til Sammenhængen hermed, og hvorledes det forholdt sig med denne saakaldte Finnkong, der, naar man ej vil regne den fabelagtige Mattul, der alene tilhører Sagnverdenen, er den eneste, der nogenstunde omtales. Hiin Martin maa formodentlig have været en riig og blandt sine Landsmænd formaående Same eller Finn, der tidligere havde faaet dem overtalte til at negte Kong Haakon Skat og selv stillet sig i Spidsen for dem, men af Nordmændene var bleven benævnt „Finnkong“, ligesom en vis Bugge, der tre Aar efter stod i Spidsen for et Bondeoprør mod Kong Byrge i Smaaland, blev af dennes egne Mænd kaldet Smaalandskongen <sup>4)</sup>). Hiin „Finnkong“ kom vel til Kong Haakon først og fremst i den Hensigt at underkaste sig ham, men dog vistnok ogsaa tillige for at faa de Misligheder afhjulpede, der synes at have bevirket Opstanden. Kongen gav nemlig netop paa den Tid, da „Finnkongen“ maa antages at have været hos ham, en Forordning for

<sup>1)</sup> Se det svenske Raads Bestemmelse af 14de Februar 1326, hvorved de Hertuginde Ingebjørg af Hertug Erik i sin Tid i Morgengave tildeelte Besiddelser ombyttedes med Davs med Tilbehør, som Gnsfedrenning Helvig havde haft. Dipl. Sv. No. 2555.

<sup>2)</sup> Rlimfronken S. 43. Dens Ord ere her noget userfaelige, maaskee kun forbi Terten er forvansket eller ikke ret læst. Der staar at Hertug Erik vilde vara i Hognatorpe (Agnatorpe?) den juul, Sgralag (eller efter en Variant „Odnolag“) gylpa och i stjul och låta sig ej jemnlifa see.

<sup>3)</sup> De isl. Annaler ved 1313.

<sup>4)</sup> Lagerbring III. 92. Suhn XI. 791.

Haalogaland <sup>1)</sup>), hvoraf ogsaa et Par Artikler berøre Finnerne, og deraf see vi, at de norske Embedsmænd, og især deres underordnede Fuldmægtige, der her endnu, som man seer, kaldtes Marmænd, maa have behandlet de stakkels Finner med den skammeligste Vilkaarlighed og tilladt sig de verste Undertrykkelser, saa at Fortvivlelsen omsider maatte bringe dem til at slutte sig sammen for at gjøre Modstand. Kongen advarer nemlig saavel Kongedømmets Marmænd, som Erkebiskoppens, der paatale Overtrædelser af Christenretten, om ikke, naar de kom ind i Fjordene til Finnerne, at paaføre dem vrangne Sogemaal eller paa anden Maade indjage dem Skræk for derved at afpresse dem Gaver eller Betaling; Sysselmændene og Lagmændene, saavel som enhver anden formaaende Mand, der var i Nærheden, skulde, naar slige Uretferdigheder beviistes, søge at skaffe Finnerne Ret. Tillige bestemte han „paa Grund af Finnernes store Nød og Fattigdom, hvorom han nu var bleven underrettet“, at enhver af dem i de første 20 Aar efter at han havde antaget Christendommen ikke skulde betale mere end en Trediedeel af den foreskrevne Sekt for hvilken som helst Overtrædelse han maatte begaa, enten af den verdslige eller den kirkelige Ret, og hvad enten Sekten tilkom Kongen eller Erkebiskoppen; først naar de tyve Aar vare heurundne, skulde han være fuld Sekt underkastet som de andre Bumænd. Herved havde Kongen vel ogsaa især Christendommens Udbredelse for Dje. Maa man nu end antage, at disse Bestemmelser, siden de ere indtagne i en Forordning for Haalogaland, egentlig især ere givne med Hensyn til de Finner, som droge om paa Haalogalands Grændsefjelde og plejede at sidde ved de haalogalandske Fjordbunde, saa maatte de dog ogsaa kunne finde deres Anvendelse paa det egentlige Finnmarken, og at ogsaa dette var Dje-medet, synes Udtrykket „som de andre Bumænd“ at vise, thi kun i det egentlige Finnmarken kunde der være Tale om Bumænd. Det maa formodentlig mere have været ved Overtaleser og gode Løfter, end ved Magts Anvendelse, at Bisjur Galle fik Finnerne til atter at underkaste sig Kongen. Og dersom ikke Slottet **Bargonjarhuus** allerede var opført under Kong Haakon Haakonsøn, hvilket man næsten skulde formode, saa blev det i alle Fald nu opbygget eller i det mindste istandsat og forsterket, da det paa denne Tid mere end nogensinde gjaldt at have et fast Punct paa de Kanter til Vern mod Russernes og Karelernes hyppigere og hyppigere Indbrud <sup>2)</sup>).

1) Norges gl. Love, III. No. 38, S. 106. Forordningen er dateret Bergen, den 12te August 1313, og dens to sidste Artikler vedkomme alene Finnerne.

2) Borgehuus omtales allerede i Wisen om Kong Haakon Haakonsøns Død, se ovf. IV. 1. S. 393. Men muligt kan det vel være, at denne Visse ikke er at lide paa; derimod omtales Borgehuus sikkert i et Brev fra Biskep Haakon

106. Kong Haakons mindre venstabelige Forhold til det engelske Hof efter Kong Edward den 1stes Død og gode Forstaaelse med Kong Robert (Bruce) i Skotland. Tractaten til Perth af 1266 fornøyes og en særdeles Overeenskomst sluttes.

De her beskrevne Krige og Underhandlinger med Danmarks Konge og Sveriges Fyrster vare ikke de eneste udenrigste Anliggender, der i al denne Tid bestjefstigede Kong Haakon. Hans Forhold til England og Skotland var ogsaa af den Bestaaffenhed, at det krævede megen Opmerksomhed og stor Forsigtighed, for at man ikke ogsaa skulde hjemføges med Krig fra denne Kant. I den første Deel af hans Regjeringstid var Vanskeligheden ikke saa stor, thi Kong Edward af England havde i 1299, samme Aar Kong Haakon besteg Tronen, selv egtet den franske Konges Syster og ladet sin Søn feste hans Datter; han stod altsaa nu i det næjeste Venstabsforbund med ham, saa at derfor ogsaa Kong Haakon kunde være Ven af dem begge. Og i Skotland, hvor Kong Edward i 1296 havde affat John Balliol og gjort sig selv til Landets umiddelbare Herre, havde vel den tappre Sir Willjam Wallace i 1297 gjort Opstand, men allerede i 1298 var han bleven slagen ved Falkirk, og kunde ikke holde sig mod Kongen, der ganske spillede Mester, især efter 1303; Sir Willjam var bleven fangen (1305), ført til London og henrettet <sup>1)</sup>, og alle Rigets geistlige og verdslige Høvdinger havde underkæstet sig den engelske Konge. Men anderledes blev det, da Robert Bruce den yngre, Sønnesøn af den før omtalte Tronprætendent og Søn af den i Aaret 1304 afdøde Robert Bruce, Jarl af Carrick, begyndte en ny Opstand i 1306 for at befrie Fedrelandet for det engelske Nag og selv bestige Tronen, hvortil han var nærmest arveberettiget. Han stod nemlig i det nærmeste Svogerskabsforbund med det norske Kongehuus, da Isabella, Kong Eriks efterladte Dronning, var hans Syster, og om Kong Haakon end ikke derved ansaa sig bunden til strax at gjøre fælles Sag med Robert Bruce mod den mægtige Kong Edward, saa

---

i Bergen 1340, og som om det da behøvede Istandsættelse, altsaa ikke længer var nyt; Saml. til det norske Folks og Sprogs Historie V. S. 145. „Barge“, ikke „Bardo“, er den rette Form af Dens (og nu Byens) Navn; den sedvanlige Udtale er „Baaro“, men ogsaa Finnerne kalde den Barga.

<sup>1)</sup> Hans grusomme Henrettelse omtales ogsaa i de isl. Annaler, men er urigtigt henført til 1306, formodentlig fordi Eftervetningen da først kom til Isøland; der staar: Kong Edward i England lod dræbe Willjam Bass (saaledes skrives Navnet) og hugge i Stykker og sende Stykkerne rundt om overalt i England (Langebek Scr. r. D. III. 127). Dette viser, at man paa Isøland og i Norge har fulgt bløse Begivenheder med særdeles Opmerksomhed.

maatte dog denne altid nære nogen Mistanke om, at Nordmændenes Sympathier vare paa Skoternes Side, og deri bedrog han sig vist heller ikke. Man merker ikke andet end at Forholdet mellem Kong Haakon og Enkedronningen altid var meget venkskabeligt, og derfor omfattede han vel ogsaa hendes Frænders Interesser med Deeltagelse. Robert Bruces hele Fremtræden og Kamp, de mangehaande Farer og Eventyr, han bestod, den Kjekhed, Klogskab og Udholdenhed, han viiste, og som tilsidst førte ham til Maalet, havde desuden alt for megen Liighed med Kong Haakons egen Stamsfader Sverres berømmelige Bedrifter, til at man ikke skulde antage, at Kongen og det hele Hof, ja det hele Folk, med den største Beundring og Forkjærlighed fulgte hvert af Robert Bruces Skridt i den farefulde Kamp. I Forstningen saa det ikke heldigt ud for ham. Han begyndte med at dræbe en af sine Medbejlere, John Comyn, i Franciscanerkirken i Dumfries (29de Januar 1306) og lod sig derpaa krone til Konge, men blev strax efter slagen og maatte over Cantire flygte over til den ved den irske Kyst liggende O Nachlin, hvor han i nogen Tid holdt sig skjult. Imidlertid havde hans Frænder og Tilhængere en sorgelig Skjæbne: en af hans Brødre, Nigel, blev fangen og henrettet; hans Hustru og Datter bleve fangne og førte til England; paa dem, der havde gjort fælles Sag med ham og vare faldne i Kong Edwards Bold, anrettedes der et frygteligt Blodbad. Kort efter bleve ogsaa to andre af hans Brødre, Thomas og Alexander, fangne og aflivede. Man kan let forestille sig, hvad Dronning Isabella maa have følt ved at modtage disse Efterretninger i Løbet af nogle faa Maaneder; tre af hendes Brødre hængte som de verste Misdædere, hendes ældste Broder fredløs og forfulgt, hans Hustru og Datter i Krvefiendens Bold, hans Venner dræbte; hvis det forholder sig saaledes, som man af flere Omstændigheder har Grund til at antage, at hun, i det mindste senere, slog sig fra Verden og levede et halvt Klosterliv <sup>1)</sup>, skulde man være fristet til at tro, at disse Efterretninger vare Hovedårsagen dertil. Men imidlertid var Robert Bruce kommen tilbage til Skotland, og det begyndte nu at gaa ham heldigere. Han erobrede først sine egne Familiebesiddelser tilbage og slog de engelske Hovdinge, der stillede sig imod ham. Kong Edward vilde selv ile imod ham, men døde, førend han endnu naaede Grændsen, i Nærheden af Carlisle (den 7de Juli 1307), og hans Søn og Efterfølger, Edward den 2den, havde hverken Kraft eller Forstand til at kunne maale sig med Robert Bruce, hvilket maaskee endog vilde have været vanskeligt for hans Fader i dennes bedste Dage, da Bruce nu havde hele Folket med sig, og Krigen var bleven en Nationalkrig. Ser-

<sup>1)</sup> Se ovf. S. 202, Not. 5.

til kom, at Kong Edward laa i en uophørlig Strid med sine egne Baroner. Efter flere frugtesløse Tog mod Skotland kom det dertil, at Skoterne bleve de angribende, og hvert Aar paa det frygteligste herjede de engelske Grændse-Egne; i 1313 erobrede Robert Bruce Perth og Linlithgow, kort derefter Edinburgh, og i 1314 vandt han endelig det store Hovedslag ved Bannock-Burn paa St. Hansdag, hvorefter Stirling, det sidste Slot, som de Engelske holdt besat, overgav sig, og hans Kongedømme var fuldkommen besat.

Uagtet nu, som sagt, Kong Haakons Sympathier vissefelig vare paa Robert Bruce's Side, var han dog sikkert alt for forsigtig til at ville tage aabenbart Parti for ham eller endog erkjende ham som Konge, førend hans Kongedømme var nogenledes sikret, især saa længe Kong Edward levede. Men man maa dog, som sagt, have anseet det som temmelig vist, at Stemningen var gunstig for ham og hans Venner paa norsk Bund, thi en af disse, Biskoppen af Moray, der havde yttret sit Bifald til John Comyns Drab og derved paadraget sig Kong Edwards højeste Brede, flygtede i Bruce's Trængselstid til Orknørerne. Kong Edward den 1ste tilskrev endog Kong Haakon i den Anledning (den 6te Marts 1307), anmodende ham om at lade Biskoppen fængsle og udlevere <sup>1)</sup>. Men kort efter døde Edward (7de Juli), og nu viiste det sig snart, at Englands Magt ej længer var saa meget at frygte, og der foregik ogsaa snart et Omslag i Kong Haakons Politik med Hensyn til England og Skotland. Endnu i 1309 kan Kong Haakon ikke ligefrem have anerkjendt sin afdøde Broders Svoger Robert Bruce som Skotlands Konge, da vi af et Brev, som Kong Edward den 2den skrev til ham i dette Aar (dateret Stamford 5te April), erfare, at Haakon endog havde sendt sin Klerk Hugo, Chorsbroder i Stavanger, med et Brev om at den tidligere mellem Kong Henrik den 3die og Kong Magnus sluttede Tractat maatte blive fornyet. Hertil erklærede ogsaa Kong Edward sig villig, og sendte til den Ende tilbage med Hugo et Udkast under Cantsterens Segl. Imidlertid udtalte han ogsaa Dusket om at de engelske Handelsmænd, der kom til Norge, maatte nyde Ret og Godtgjørelse for de

<sup>1)</sup> Edwards Brev, dat. Lynstok den 6te Marts 1307, i Rymeri Foedera I. 2. S. 1010. Kong Edward minder her om den gode Forskæelse, som hidtil altid havde fundet Sted mellem begge Riger, og som han enstær maatte vedvare. Biskoppen af Moray, Kongens Fiende og Rebell, bifaldt John Comyns Drab, og var derfor falden i Excommunication, men fandt dog Modtagelse og Tilhæld hos Kong Haakons Underfaatter paa Orknø; og ikke fernejtet med hvad han havde gjort, søjede han endnu verre Ting dertil ved at være Tilhænger af Robert Bruce; Kong Edward andrager derfor paa hans Arrestation m. m., og minder om Bannet, at man ikke maatte holde Samtven med ham.

Forurettelser og Ulemper, der tilføjes dem af de Norske, idet de nemlig bleve tvungne til mod deres Vilje at deeltage i Skibsdræt og følge Misdædere til Henrettelse m. m., hvorover der allerede før havde været klaget, og for at dette kunde blive afhjulpet, var Kong Edward villig til at godtgjøre de Norske, hvad de paa sin Side maatte anke over <sup>1)</sup>. Det sees let, at hvad Englænderne her fandt saa slemt, og hvad vistnok ogsaa i sig selv var en stor Ubegnelighed, dog ikke var andet end hvad alle Byboere i Norge og de, som i en vis Tid opholdt sig i Byen, vare underkastede ifølge Byloven, og som man derfor ikke vel kunde kalde en Forurettelse; ja fra norsk Side maatte man vel endog snarere betragte det som en Utilbørlighed af Englænderne, naar de egenmægtigt vilde unddrage sig Forpligtelsen. En anden Sag var, at Bestemmelsen, som forældet og upassende til Tidsforholdene, ved særskilt Overenskomst kunde modificeres eller endog ophæves for de Fremmede. Dette var allerede tildeels skeet for de tyske Stæders Borgere, navnlig for Hamburgerne (se ovf. S. 242). Men hvis Englænderne uden nogen saadan foregaaende Overenskomst have villet tiltvinge sig Fritagelsen, eller endog deraf taget Anledning til, som Repressalier, at forurette norske Borgere i England, da kunde dette allerede i sig selv være nok til at fremkalde et uvenligt Forhold mellem begge Riger og saaledes fremskynde det Djeblik, da Kong Haakon uforbeholdent erklærede sig for Kong Roberts Ven. Dette maa i alle Fald være skeet inden 1312, som det vil sees af hvad strax herefter anføres. Robert Bruce var ogsaa sikkert for opmærksom paa alt, hvad der foregik om ham, til ej at have bemærket den mellem begge Hoffer indtrædende Kulde, og for klog til ej strax at have grebet Lejligheden til at vinde Kong Haakon ganske over paa sin Side. Anledning hertil gav sandsynligviis fortsatte gjensidige Klagemaal om Somænds Forurettelse. Den 9de Juli 1310 skrev Kong Edward et Brev til Kong Haakon <sup>2)</sup>, hvori han klagede over, at, da et Skib, der tilhørte en Kjøbmand i Grimsby, paa Tilbagereisen fra Estland med en Ladning Korn var strandet i Kalfsund (i Ekerveerne, lidt søndenfor Marstrand), og Skipperen havde sluttet en Overenskomst med Sysselmanen sammesteds, Hr. Peter, saavel som en Erik Gunnarsson <sup>3)</sup>,

<sup>1)</sup> Rymer II. 1. S. 81.

<sup>2)</sup> Rymer II. 1. S. 110.

<sup>3)</sup> Sysselmanen kaldes hos Rymer Here Peterdire, som vistnok maa være en Forvanskning, maaskee alene i den trykte Text, og kunne berigtiges ved Eftersyn af Originalen. Blandt de i vore Dlbstreifter omtalte norske Riddere paa den Tid er der ingen, hvis Navn har saa megen Lighed med „Peterdire“, at man kunde gjette paa ham, som den, der her skalde være meent. Hans Kammerat kaldes Cyricus Gunnarssone. Havnen, hvor Skibet strandede, skrives i den

om at lade Kornet bringe i Land, havde diſſe tvært imod med en Skare „Ildgjerningsmænd“ ſtrax ved Landsfættellen taget Kornet og ſat Folkene faſt, i hvilket Fangenſkab de nu havde henſmægtet over et halvt Aar. Marſagen hertil kan ikke have været den, at det engeliſke Skib kom fra det danſke Landſkab Eſtland, thi mellem Danmark og Norge var der netop paa den Tid Fred og Venſkab. Heller ikke kan man vel antage, at Skipperen, hvis Ankomſt til Ekerøerne maa have fundet Sted juſt ſom Kongen belejrede Magnusholmen <sup>1)</sup>, har været miſtænkt for at ville bringe Levnetsmidler til den ſvenſke Befætning i denne, eller om dette endog var Tilfældet, at det har været Hovedaarsagen til den Behandling, han og hans Folk lede, men Kongen, efter hvis udtrykkelige Befaling det hele maa være ſkeet, maa hertil have haft en anden og vigtigere Grund. Thi ej nok med, at Kong Edwards Brev ikke frugtede, men Befætningen fremdeles holdtes fangen, blev endog Overbringeren af Brevet ſelv ſat faſt ved Ankomſten til Norge, der vel maa have fundet Sted netop ſom Kongen drog ned til Fredscongreſſen i Helsingborg, og endnu i det følgende Mars Mai Maaned vare Fangerne ikke ſatte paa fri Fod, ſaa at Kong Edward fra Berwick, hvor han havde tilbragt Vintren paa et ſtorre Tog til Skotland, den 5te Mai maatte ſkrive et nyt Brev til Kong Haakon herom, hvori han udtrykkeligt klagede over, at denne foragtede hans Foreſtillinger <sup>2)</sup>. Dette kan neppe forklares af anden Marſag end den, at Kong Haakon nu havde erklæret ſig for Robert Bruce og derfor betragtede Engländerne ſom Fiender. Formodentlig har vel ogſaa denne Omſtændighed allerede bevirket, at norſke Skibe paa ſamme Maade vare blevne anholdte og priiſdomte i England, ſaa at hvad der ſkede i Norge med engeliſke Skibe, kun var Repreſſalier.

For øvrigt maa den ydre, eller man kunde ſige officielle Marſag, Kong Haakon anførte for at retferdiggjøre det uvenſkabelige Forhold, hvori han nu traadte til England, have været den, at den aarlige Skat, der ifølge Tractaten til Perth ſkulde betales af Skotland til Norge, ſiden Kong Edward den 1ſtes Død ikke blev betalt. Da denne ſelv erklærede ſig for Skotlands Herre, overtog han naturligtviis ogſaa de Forpligtelſer, der fulgte med Skotlands Krone, hvorelblandt Skatten til Norge, og ligesom vi have ſeet, at han i ſin Tid tilholdt Kong John Balliol at opfylde

trykte Lert Kalneſound (læs Kalneſound) eller paa et andet Sted Gaſneſound, juxta Maleſtronde.

<sup>1)</sup> Det hedder nemlig ſiden i Brevet af 5te Mai 1311, at Mandſkabet havde ſiddet fanget i over 1½ Aar, allſaa fra Høſten 1309.

<sup>2)</sup> Rymmer II. 1. S. 133.



sine Forpligtelser til Norge <sup>1)</sup>), saaledes er det venteligt, at han selv var meget samvittighedsfuld i saa Henseende, og der er heller ikke Tale om Skattens Udeblivelse førend fra 1307 af, da han døde <sup>2)</sup>). Men denne samme Skat maatte derimod give Robert Bruce en velkommen Anledning til at aabne Underhandlinger med Kong Haakon. Om han end ikke nogenstunde ventede formelig Understøttelse fra Norge, var det dog altid af største Bigtighed for ham at blive anerkjendt som Konge af en anseet Monarch og træde i diplomatiske Forbindelser med ham, og han var sikkert for klog til ej at benytte Lejligheden, som her tilbød sig. Kong Haakon kunde nemlig her vanskeligt gjøre det første Skridt, hvor megen Beundring han end maa have haft for Kong Robert, men denne kunde derimod lade Kong Haakon melde, at han nu, efter at have gjenoprettet det gamle skotske Rige og befestet sig paa Tronen, var villig til at efterkomme de af hans Forgængere vedtagne Forpligtelser, og saaledes ej alene at fornye Tractaten til Perth og folgelig for Fremtiden at betale Skatten, men ogsaa at udbetale de tilbagestaaende Summer. Modtog Kong Haakon Tilbudet, da erkjendte han ham allerede derved som Konge; men formodentlig har vel Robert Bruce ogsaa fordret en udtrykkelig Anerkjendelse, om denne ikke allerede forhen var given. Paa denne Maade, eller paa det nærmeste saaledes, maa Sagen ogsaa være gaaet til, uagtet ingen udtrykkelig Beretning derom er os levnet; men af de følgende Forhandlinger kunne vi slutte det. Derhos var der og, i de sidste urolige Tider, da Robert Bruce endnu ikke fuldkommen havde befestet sit Herredømme i Landet og derfor ikke kunde sørge for god Orden paa alle Kanter, forefaldet flere Volds handlinger mellem Skoter og Nordmænd i og ved Orknøerne, der havde gjensidige Erstatnings-søgsmaal til Folge. Saaledes erfares det <sup>3)</sup>), at endel Skoter havde herjet paa disse Øer og taget Kong Haakons Ombudsmand, Ridderen Hr. Bjarne <sup>4)</sup>), til Fange, samt ej alene udpløndret ham, men og nødsaget ham til at udbetale alt hvad han havde samlet af Kongens Landskylder og Indtægter, for at frelse sit Liv. Paa Hjaltsland havde ligeledes Skoter anrettet Skade. Derimod klagedes der fra skotsk Side over at nogle Borgere og Kjøbmænd fra St. Andrews vare blevene fængslede

<sup>1)</sup> Se ovf. S. 200.

<sup>2)</sup> Dette sees af den nedenfor omtalte Dbittering.

<sup>3)</sup> Alt dette erfares af den her strax nedenfor omtalte Indentur af 29de Oct. 1312.

<sup>4)</sup> I Documentet kaldes han Bernerius Pess... og Kongens Senescall, hvilket egentlig skulde betyde Drottsfete; men formodentlig har han kun været Kongens specielle Ombudsmand, der af Skoterne har faaet Titlen Senescall, thi Afsur Jonsen var Drottsfete i Norge. Hvad dette ellers er for en Bjarne Pess..., vides ikke.

i Norge og deres Gods dem berøvet af de kongelige Sysselmænd, medens Kongen selv var indenrigs, og at de først efter et langvarigt Fængselskab vare sendte hjem med tomme Hænder, fremdeles at en vis Patrik Mouatt <sup>1)</sup>, Squire (af Baaben, Hirdmand) hos Kongen af Skotland, var efter Befaling af den norske Sysseleman paa Orknøerne bleven mishandlet og fængslet og nødt til at løskjøbe sig for 40 Mkr. Sølv. Alt dette var formodentlig skeet, medens det endnu var uvist, om Robert Bruce eller Engländerne vilde faa Overhaand, og da man saaledes endnu i Norge betragtede Skoterne som Kong Edwards Underfaatter og delende Ansvar med ham for Udeblivelsen af Skatten. At Kong Robert maa have gjort det første Skridt til at nærme sig Kong Haakon, er, som nys antydet, utvivlsomt, og Anledningen have formodentlig netop disse gjensidige Erstatningsfordringer og den aarlige Skat givet. Hvorledes Tilnærmelsen er skeet, vides ikke, men nærmest ligger det at antage, at Robert Bruces egen Syster, Enkedronning Isabella, har været den, der først indledede den. Og ud paa Høsten 1312, da Kong Edward selv ivrigt ønskede at faa sluttet Stillsand med Skotland, og Robert Bruce ganske havde faaet Overtaget, sendte Kong Haakon Hr. Bjarne Erlingsson og Sira Ivar Olafsson som Gesandter til Skotland, for at fornye det ældre Forbund og bestemme det Fornødne angaaende Erstatnings-Søgsmaalene. Valget af disse Mænd viser noksom, at det var Kongens Hensigt at vise Robert Bruce særdeles Ære, thi Hr. Bjarne var den ældste og ypperste af Rigets Baroner, og Sira Ivar næst Gantsler Naak den fornemste af de kongelige Cancelli-Klerker; det var formodentlig i Anledning af denne Sendelse, at han, sikkert efter et af Kongen ytret Ønske, havde faaet et Canonicat paa Orknøerne af Biskop Viljam, der i 1310 var bleven indviet til Biskop i den ved Døden afgaaede Dolgfinns Sted <sup>2)</sup>. Disse Gesandter samledes i de sidste Dage af October med Kong Robert og hans Raad i Staden Inverness, og her blev den 29de October Tractaten til Perth fornyet og bekræftet <sup>3)</sup>. End videre slattedes der samme Dag et Forlig eller en Overeenskomst angaaende de nys omtalte Erstatnings-søgsmaal. Det heder her at Kong Robert erklærede sig aldeles uvidende om de Uordener, Skoterne skulde have begaaet i Orknøerne, og at han gjentagne Gange havde bevidnet dette for Gesandterne, forsikrende dem om sin Erbødighed for Norges Konge, men at han dog for at styrke den i fordums Tid oprettede Fred

1) I Brevet kaldes han med den latinske Form Patricius de Monte alto.

2) Ivar kaldes nemlig her „Canonicus i Bergen og Orknø“.

3) Bekræftelsen med Originalen Indtaget, se Acts of Parl. of Scotl. I. S. 101, jvfr. ovs. IV. 1. S. 459, Note. Ogsaa Huitfeldt emtaler Fornyelsen S. 359, men nævner Medbesejlerne fra 1266 som om de besejlede Fornyelsen.

mellem Nigjerne og sikre et større gjensidigt Venstabs for Fremtiden, erklærede sig villig til at lade de norske Gesandter udbetale 600 Mkr. Sølv til Erstatning i St. Magnuskirken i Kirkevaag, dog saaledes, at dermed skulde Sagen være afgjort, om det end siden befandt, at Skaden virkelig var større; herpaa gik ogsaa de norske Gesandter ind, overladende Forbrydernes videre Straf til Kong Robert. Hvad den paa Sjælland anrettede Skade angaar, da skulde man først afvente Udfaldet af nærmere Undersøgelser om dens Størrelse og Bestaafenhed, inden Erstatningen fastsattes. Den skotske Konges Contrafordringer godkjendte de norske Gesandter paa deres Konges Vegne, i Betragtning af den Venstabelighed, hvormed Kong Robert havde lyttet til deres Forestillinger; de skotske Kjøbmænds Tab, der ansloges til 600 Pund Sterling, skulde erstattes dem, og ligeledes Patrick Mouatts Skade godtgjøres. Alt alt dette ubrodeligt skulde overholdes, lovede de norske Gesandter edeligt paa sin Konges Vegne, og Kong Robert lod Biskop Ferchard af Skatanes, Magnus Jarl af Orkno og Skatanes (der her kun kaldes Jarl af Skatanes, da han optræder som skotsk Vasall) og Magister Robert af Inverness, Cantler for Moray Biskopsstol, besverge det i sit Navn, hvorhos chirographariske Gjenpartter eller Indenturer paa sedvanlig Maade udfærdigedes, den skotske, der skulde bringes til Norge, beseglet af Kong Robert selv, den norske, der skulde forblive hos Kong Robert, beseglet af de norske Gesandter, Biskop Viljam af Orkno og Magnus Jarl <sup>1)</sup>. End videre maa Kong Robert have udfærdiget en Skrivelse, hvori han forpligtede sig til, inden fem Maanedes Udløb, at udbetale de norske Gesandter den bestemte Afgift, 100 Mkr., ej alene for det løbende Aar, men ogsaa for de fem foregaaende (1307—1311 incl.) i St. Magnuskirken i Kirkevaag, det ved Tractaten af 1266 bestemte Sted, ved de tre før nævnte Herrer, Biskop Ferchard, Magnus Jarl og Mester Robert, som dertil maa have faaet særskilt Fuldmagt, thi den 22de Marts 1313 <sup>2)</sup> udfædte Hr. Bjarne og Sira Ivar Olafsson

1) Originalen af den Gjenpart, der er udfæd af Gesandterne, i Register house i Edinburgh, aftrykt i Dipl. Norv. II. 114. Som Medbesegler kaldes Magnus Jarl ogsaa Jarl af Orkno.

2) Brevet, der ikke findes i Original, men er aftrykt i Dipl. Norv. (II. 111) efter en i den saakaldte „Black buik“ i Register house, Edinburgh, indtagen Copie, er vel dateret 1312, Torsdag før Mariae Bedudelsesdag; men det er tydeligt nok, at herved forståes 1313, og at de norske Besuldmægtigede her have rettet sig efter den skotske Cancellistil, der ligesom den engelske begyndte Aaret den 25de Marts, fordi Documentet skulde opbevares i det skotske Archiv og indtages i skotske Copiebøger. Dette skjennes nu først og fremst deraf, at da Mariae Bedudelsesdag i 1312 falder paa Paaskefasten, bliver den næstforegaaende Torsdag Skjertorsdag, og Brevet vilde saaledes, om det var stre-

sin Dwittering derfor. Men den Sum, de oppebare, udgjorde vistnok ikke paa langt nær 600 Mkr., da man ej vel kan formode andet, end at Overskuddet af de stotste Erstatningskrav over det norske kom til Afdrag deri; Gesandterne skulde i Erstatning have 600 Mkr. Sterling, men den stotste Erstatning beløb sig til 600 Pund Sterling eller 900 Mkr., og dertil 40 Mkr. for Patrick Mouatt; Overskuddet var altsaa 340 Mkr., og naar dette droges fra 600, blev der kun 260 tilbage; mere have altsaa Gesandterne ikke bragt hjem med sig. Disse maa, som man seer, have tilbragt hele Vintren paa de Kanter, enten i Skotland eller paa Orknøerne, og kunde saaledes fra første Haand erfare Kong Roberts berømmelige Bedrifter, Indtagelsen af Perth den 10de Januar, og den endnu merkeligere af Edinburgh, 13de Marts 1313. Til den første vare de maaskee endog Djevidner og have vist ikke undladt ved sin Hjemkomst at prise Robert Bruces Tapperhed, Lykke og Velde, samt i Modsetning dertil meddele alle de Nygter og Fortællinger, der upaatvivleligt allerede vare i Folkemunde om Kong Edward den 2dens Svaghed og Forvirringen i hans Rige, alt sammen Omstændigheder, der maatte gjøre det tryggere og ønskeligere for Kong Haakon at holde sig til Bens med Robert Bruce end med den engelske Konge. Forholdet mellem England og Norge sees ogsaa at være blevet mere og mere spændt, og den indbyrdes Stemning mellem Indbyggerne oprørt, uagtet det ydre Fredsforhold og den gjensidige Handelsforbindelse ej ophørte, da begge Lande trængte til hinanden. Fornemmelig herskede der, som man erfarer, i Norge stor Forbitrelse over en skammelig Voldsagjerning, som nogle engelske Handelsmænd begik i en norsk Havn, i Viken, samtidigt med de norske Gesandters Ophold i Skotland. Tildragelsen, som desværre ikke findes omtalt i vore Aunaler, beskrives saaledes i et Brev, som Kong Haakon selv nogle Aar senere skrev til Kong Edward <sup>1)</sup>: de

vet den Dag, have være dateret in coena domini; det er umuligt, at Skjerthorsdagen vilde have været betegnet som en Hverdag, efter nærmeste store Helligdag. I 1313 derimod falder Paasken paa 15de April og Mariae Vebudelsesdag paa Sendagen Løtare, her er der ingen nærmere Festdag af større Betydning. Desuden er det tydeligt, at Udbetalingen af Skatten og Restancerne maatte være en Følge af Tractatens Formyelse den 29de Oct., ej gaa forud for den, og det er heller ikke rimeligt, at man vilde have betalt for 1312, førend Forsaldsdagen, 1ste Juli, var omme, lige saa lidt som at de norske Befuldmægtigede skulde være komne til Skotland før 22de Marts, have tilbragt hele Sommeren der og rejst hjem ved Vintrens Begyndelse; derimod bliver alt rimeligt, naar vi antage at de have overvintret der.

<sup>1)</sup> Det er det nedenfor omtalte Brev af 9de August 1317, Nymer II. 1. S. 294. Her heber det, at det var nogle Ridsmænd fra Berwick, der havde begaaet Drabet; i Brevet af 16de August 1313 heber det derimod, at de skulde være fra Lynn (Lynn, Lennville); da der paa begge Steder tales om een Ridder og

engelske Kjøbmænd havde under Freds og Venstabs Maste indbudt den kongelige Syssemand, der var Ridder og for Djebliktet udforte Kongens særdeles Crender paa de Kanter, tilligemed ti andre fornemme unge Herrer til et Gjæstebud ombord paa sit Skib. De Indbudne indfandt sig, uden at ane mindste Fare, og sendte sit Følge hjem for ikke at besvære Kjøbmændene. Men da den anden Net skulde bæres frem, slog man i Stedet kogende Vand og glødende Aske i Ansigtet paa Gjæsterne, og i samme Djeblik brode nogle af Esfolkene frem, væbnede med Knive, Sverd og Stodere, og dræbte alle Nordmændene, førend disse endnu ret vare komne til Besindelse. Dette foranledigede først og fremst indstandige Klager fra de Dræbtes Frænder og Venner, og efter de Tidens Anskuelse var det uundgaaeligt at tage Repressalier, hvilke ogsaa, som man erfarer af Kong Edwards Klagebrev, i fuldeste Maal bleve tagne. I et Brev, dateret Westminster den 3die April 1313, klagede Kong Edward for Kong Haakon over, at hans Syssemand og Ombudsmænd i Bergen havde arresteret nogle Kjøbmænd fra Linn og holdt dem i saa haardt Fangenskab, at flere af dem af Mangel paa Næring vare døde, og uagtet der fra engelsk Side tidligere havde været andraget paa deres Løsladelse, saa havde Kongen dog fremdeles ladet dem holde i Fængsel, men derimod klaget over at norske Kjøbmænd vare blevne fængslede og mishandlede i England, og at nogle flette Mennesker fra Linn, ankomne til Norge for at fiske Sild, havde begaaet hiint grusomme Mord paa Kongens Syssemand i Viken og ti af hans Ledfagere. Kong Edward forsikrede, at dette var skeet ganske mod hans Vilje og ham uafvidende, at han gjerne vilde skaffe Ret over Misdæderne og ønskede intet hellere end at den gode Forstaaelse maatte vedvare mellem Nigterne, men bad derfor og om at Fangerne maatte frigives og saa sit Gods tilbage, især da nogle andre Kjøbmænd fra Linn havde betalt norske Kjøbmænd 100 Pund Sterling som Bod for en vis Tidemann Lippe, som man kunde see af et derom oprettet Brev <sup>1)</sup>. I et andet Brev, dateret Westminster den 28de Marts 1313, klagede Edward over at et Skib, som Richard Hogeman, Kjøbmand i Linn, havde ladet afgaa til

10 Ledfagere, maa det aabenbart være den samme Udaad, der menes, thi at en saadan to Gange skulde være begaaet under de samme Omstændigheder, er ikke rimeligt. Fermøentlig har man i Norge selv ej vidst rigtig Besked om hvorfra Morderne vare. Havnen, hvor Drabet blev begaaet, siges i det flette Aftryk hos Rymer at være „Widahel“, men noget Sted af dette Navn kendes ej i Norge; det maa ganske vist være Fejlskræning, der maatte kunne rettes ved Undersøgelse af Originalen. At det maa have været i Viken, sees af R. Edwards Brev af 3die April 1313.

<sup>1)</sup> Rymer S. 208. Bergen kaldes her „Northberghe“.

Biken med en Ladning af 240 Pd. Sterlings Verdi, var blevet beslaglagt og holdt tilbage af kongelige Sysselmænd fra Biken, medens andre Sysselmænd fra Bergen havde taget andet Gods fra ham til en Verdi af 40 Pund Sterling <sup>1)</sup>. Den 16de April klagede Edward fra Windsor, at nogle engelske Kjøbmænd, der laa ved Tunsberg med tre Skibe for at fange Sild, vare mod givet Lejde blevne anholdte og havde maattet betale 40 Pund for hvert Skib samt stille Gisser paa at indfinde sig igjen til næste Aar for at undergaa Dom, alt sammen fordi nogle andre, hvilke Kong Edward her kalder Sorovere, havde dræbt Sysselemanen i Biken. Kong Edward bad indstændigt om at de Fængslede maatte frigives, da det var ubilligt, at Uskyldige skulde lide for de Skyldige; fandtes Misdæderne i hans Rige, skulde han visseligen skaffe Ret over dem <sup>2)</sup>. Den 14de November tilskrev han fremdeles Kong Haakon om at sætte nogle Kjøbmænd i Frihed, som vare blevne fastholdte med deres Gods paa nogle estlandste Kjøbmænds Forlangende, og nogle af dem, skjønt satte paa fri Fod, tvungne til at aflægge Eed paa at ville indfinde sig igjen den 15de August næste Aar, samt uden at faa sit Gods, 310 Pund St. verd, hvilket endnu holdtes tilbage <sup>3)</sup>. Kong Edwards Brev om Kjøbmændene fra Lynn fik Kong Haakon først den 16de August 1313, under sit Ophold i Bergen strax efter den sidste Fredsflutning i Helsingborg, og svarede dertil, at de engelske Kjøbmænd aldrig havde siddet fangne, men haft Frihed til at opholde sig hos sine Venner, og at han nu havde givet dem Tilladelse til at rejse hjem, paa sex nær; derhos takkede han, fordi den engelske Konge vilde straffe dem, der havde myrdet Sysselemanen i Biken, der var en meget højbyrdig Mand <sup>4)</sup>. Men imidlertid havde Kong Edward tabt Hovedslaget ved Bannock-Burn og var nu end mindre istand til at skaffe Kong Haakon Satisfaction, end før, ligesom vel denne heri fandt en Grund til endnu nærmere at slutte sig til hans Modstander, Robert Bruce. Anholdelserne af engelske Skibe vedblev i Norge; den 20de Februar 1316 klagede Kong Edward over at et Skib fra Berwick, der i Flandern havde indtaget en Ladning til 527 Pund Sterlings Verdi, men ved Modvind var drevet ind til en Havn i Biken, var blevet anholdt med Ladning og Tilbehør af den norske

<sup>1)</sup> Rymer S. 206, 208.

<sup>2)</sup> Rymer S. 208.

<sup>3)</sup> Rymer S. 233.

<sup>4)</sup> Brevet findes ej hos Rymer, men i en næst Geyiebog i det stockholmske kgl. Bibl., hvorefter det er aftrykt hos Suhm XI. 918. Suhm har i Texten urigtigt henført det til 1314, ligesom han og har sat den der nævnte Dag, da Kong Edwards Brev modtoges, til 3die Juli istf. 16de August. I dette Brev staar der udtrykkelig, at Drabet var begaaet Vintren forud.

Konges Ombudsmænd, der foregav at behøve det til Kongens Tjeneste <sup>1)</sup>). Den 12te April gav han tre Hjøbmænd Fuldmagt til at underhandle med norske Befuldmægtigede om Fred og Venfskab mellem Nigjerne, hvilket han for sin Part helst ønskede skulde vedblive, og underrettede tillige Kong Haakon ved et Brev af samme Dag, om at han paa hans Begjering havde affendt disse Gesandter, skjønt Kong Haakon egentlig burde have sendt Gesandter til ham <sup>2)</sup>). Men det lader ikke til at der kom noget ud af disse Underhandlinger, om de overhoved virkelig fandt Sted. Den 6te Juli skrev Kong Haakon fra Bergen et Brev til Kong Edward, hvori han meldte, at han havde faaet hans Brev angaaende en Klage, indgivet af en Borger i Kingston (Hull), over at Kongens Syssemand, Hr. Snare Mflaksson, havde ladet hans Skib og Gods anholde i Selo Havn. Men Hr. Snare havde igjen paa sin Side oftere klaget for Kong Haakon over, at samme Borger af Kingston med flere Medborgere, samt Borgere af Lynn for tre Aar siden havde opbragt et ham tilhørende Skib med Varer til 300 Pund Sterlings Verdi, og endnu holdt det fast, naagtet han oftere havde klaget derover, endog for Kingsbench, hvorfor Kongen havde tilladt ham til Gjengjæld at beslaglægge hiint Skib <sup>3)</sup>). Kong Edward svarede (18de Juli) med en Klage over at ogsaa et Skib fra Berwick nu var blevet anholdt i Norge paa Grund af det forhen omtalte Drab paa Syssemanden, og Kong Haakon svarede igjen (9de August) fra Bergen med den nærmere Fremstilling af Misgjerningen, som ovenfor er gjengivet, og hvorved han godtgjorde sin Ret til at lade Skibet anholde <sup>4)</sup>). Kong Edward gav kun (den 30te October fra Newbury) det Svar, at da han just befandt sig paa et Tog til Skotland, og ej havde sit Raad hos sig, kunde han nu ej gjøre noget ved Sagen, men havde sendt Kongens Brev fra sig til Raadet i London, hvorpaa han bad ham ej at fortvilde <sup>5)</sup>). Disse ere de sidste Forhandlinger, vi kjende mellem begge Konger, og nogen Vilcæggelse af Tristepuncterne fandt vissefelig ikke Sted, thi ogsaa efter Kong Haakons Død stode vi paa lignende Reclamationer, medens derimod, efter alt hvad man kan skjønne, Forholdet til Skotland var meget venfskabeligt, i

<sup>1)</sup> Rymer S. 286.

<sup>2)</sup> Rymer S. 288.

<sup>3)</sup> Rymer S. 293. Hr. Snares Skib kaldes her „Rauku“ eller „Raufr“; Navnet er vist urigtigt læst. Man seer dog heraf, at Stormændene endnu stundom udsendte Handelsflibe.

<sup>4)</sup> Rymer S. 294. Det engelske Skib, heder det her, var anholdt „in portu nostro Delwiku“, hvilket vel skal betyde „en Havn i Viken“.

<sup>5)</sup> Rymer S. 300.

det mindste medens Robert Bruce levede, saa at denne endog, som det synes, sendte Gjenpart til Norge af den første Freds- eller Stilstands- Tractat, han sluttede med de engelske Befalingsmænd <sup>1)</sup>). Men Handelsforbindelsen mellem Norge og England blev dog, som sagt, ej derfor afbrudt, da Landene ej vel kunde undvære hinanden; kun behøvedes særskilt Tilladelse eller Leide for hvert Skib. En saadan udstedte Kong Edward f. Gr. den 16de Februar 1316 fra Lincoln for nogle af Erkebiskop Gilsifs Tjenere, som denne sendte til England med endeel Varer, som der skulde forhandles. Kongen befalede sine Embedsmænd at besøgte og behandle dem vel, naar de kun iagttog de gjældende Handelslove, og ikke førte noget til de oprørste Skoter <sup>2)</sup>); Lejdet skulde gjælde for et Mar. Mange lignende Breve maa have været udstedte fra begge Sider, men, som man af det foransførte seer, ikke alle med tilbørlig Virkning. Saadant var, som man maa antage, Forholdet mellem Nigjerne i alle de øvrige Mar af Kong Haakons Regjeringstid, hverken slettere eller verre. Om Skotland hører man ejvidere Tale, hvilket vistnok bør udlegges som Tegn paa at intet indtraf, der forstyrrede den gode Forstaaelse.

107. Yderligere Forhandlinger med de tydske Stæder. De tydske Bintersidderses Dvermod i Bergen og Strid med Biskoppen. Forsøg paa at indskrænke Tydskerne's Tiltag.

Det er ovenfor viist, hvorledes Kong Haakon havde sin Opmerksomhed nøje henvendt paa de tydske Handelsmænd i Norge, for at de ej skulde tiltage sig større Rettigheder, end de allerede havde. Det var, saa vidt man kan see, hans oprigtige Ønske at vedligeholde Handelsforbindelsen med Stæderne, opretholde de Friheder, som vare dem tilstaaede, ja endog at underkaste disse den gunstigste Fortolkning, med andre Ord, at behandle dem, der paa sedvanlig Maade kom paa sine Skibe, solgte sine Varer og igjen drog bort, med den størst mulige Forekommenhed,

<sup>1)</sup> Næmlig den mærkelige Tractat, som han den 3die Jan. 1323 sluttede med Andrew Hartelaw, Jarl af Carlisle, hvilken strax efter kostede denne Hovedet; den findes ej hos Rymer, og saaledes neppe i noget engelsk Archiv, men var derimod indført i den bergenske Copibog, efter hvilken Barthol. E. er affkrevet (den findes her S. 75), saa at det er klart, at en Gjenpart maa være sendt til Norge, navnlig til Drenning Isabella, der boede i eller ved Biskopsgaardens i Bergen; dette forklarer og hvorfor den er optegnet i Biskopsstolens Copibog.

<sup>2)</sup> Rymer S. 285.



men derimod saa meget som muligt at indskrænke Vintersædet og Dpretelsen af staaende Handelsfactorier, og, om dette ej kunde undgaaes, dog i det mindste ikke for Vintersiddernes Vedkommende at tilstaa egne Fritagelser fra de sedvanlige Byrder eller den gjeldende Lovgivning, thi Folgen deraf vilde kun blive, at de Fremmede omsider kom til at danne en egen Coloni, saaledes som det f. Ex. allerede var Tilfældet i *Bishy*, et Stykke af *Tydskland* paa nordist Grund, i Virkeligheden uafhængigt af Landets Regjering, og kun lydende deres Moderstads Love. Saa vidt kom det, som bekjendt, tilsidst i det mindste i *Bergen*, og det Fodfeste, de tydske Kjøbmænd havde faaet der, og det Overmod, hvormed de søgte at tiltage sig Friheder og Rettigheder, der endnu ej vare dem tilstaaede og heller ikke vel kunde tilstaaes dem, var allerede paa Kong *Haakon*s Tid saa stort, at der neppe behøvedes stor Fremsynthed til at see, hvad de tilsigtede, og hvad Enden vilde blive, skjønt det dog ligesuldt maa erkjendes som et Beviis paa den Omhyggelighed, hvormed Kong *Haakon* vernede om Landets egne Borgeres Tarv, at han, saa vidt Omstændighederne tillod det, søgte at holde de fremmede Kjøbmænd inden tilborlige Skrænker. Denne Stræben traadte tydeligt frem i den sidste Deel af Kongens Regjeringstid, da han ikke længer havde Krig at føre og derfor ikke saa mange Hensyn at tage, som i de tidligere Krigsaar, ligesom han vel da ogsaa havde gjort flere Erfaringer, der lærte ham Nødvendigheden af at holde de overmodige Fremmede i Tømme. Man kan overhoved inddele Kong *Haakon*s Forordninger og øvrige Foranstaltninger med Hensyn til de tydske Handelsmænd i to Slags, dem, der vedkom de regelmæssigt til og fraresjende Handelsmænd, som nogenledes holdt sig Loven og Tractaterne efterrettelige, og dem, der nærmest angik de Tilbageblivende, hvilke saaledes fordrede særdeles Begunstigelse eller Fritagelse fra de oprindelige Bestemmelser, samt alle de øvrige, der aabenbart eller hemmeligt have søgt at tilsidecette disse. Det ligger i Sagens Natur, at de af det første Slags i det Hele taget robe et nok saa venstabeligt Sindelaag, medens de af sidste Slags aande en betydelig Misstemning og Stræben efter at see Vedkommende paa Fingrene. Af den først nævnte Klasse af Kongens Foranstaltninger med Hensyn til de fremmede Handelsmænd maa vi først nævne en Fornyelse af en Tractat, som allerede Kong *Erik* den 16de October 1296 havde sluttet med *Kampens* Borgere, aldeles eenslydende med den, der i Juli 1294 var sluttet med de østerrøiske Stæder, og hvorved nogle flere Friheder bleve disse bevilgede. Den kampenske Magistrats og Communes Brev, Ord til andet stemmende med *Lübeckernes* af 1294, er dateret *Kampen* den 26de Juni 1305, og Kongens Bekræftelsesbrev, ligeledes stemmende med Friheds-

brevet af 1294, er dateret Tunsberg den 27de Juli samme Aar <sup>1)</sup>). Aaret forud havde et Par Gesandter fra Kampen indfundet sig i Norge for at klage over, at Skibbrudne fra deres Stad hindredes af Sysselmændene fra at reparere sine Skibe og sejle bort med dem igjen, hvorfor Kongen fra Oslo den 22de Juli udgav et Brev til alle Sysselmænd, Ombudsmænd og øvrige Undersaatter, at de ej maatte forulempe hiin Stads Borgere <sup>2)</sup>). Dette var det vel som gav den nærmeste Anledning til Fornyhelsen af Forbundet. Den 11te Juni 1306 fornyede Kong Haakon i Oslo de ældre, for Lübeck givne Frihedsbreve, og udstedte desuden en særegen Forordning, hvorved han, „saasom Fortjenester burde paaskjønnes, og Lübeck altid havde viist sig velsindet mod hans Forfædre og mod ham selv“, tilstod dets Borgere af særdeles Naade, at de i Bergen, Oslo, Kongehelle og Tunsberg skulde i de fem førstkommende Aar være fri for den paabudne Soldafgift af et Pund for hvert Kornstib, samt i to Aar for Sold af den ved Norges Kyster fangede Sild <sup>3)</sup>). Den 22de August 1308 bekræftede Kongen Stralsundersnes Friheder <sup>4)</sup>). I de paafølgende Krigsaar maa der atter være forefaldet et og andet, der gav Anledning til Klagemaal og en kort Afbrydelse af det venstabelige Forhold, siden Kong Haakon i 1313, ved Brev, dateret Bergen den 13de Marts, overdrog Ridderen Thore Thoreleifsson, kaldet den unge, Fuldmagt til at underhandle og slutte Overeenskomst med alle de vendiske Stæder tilsammen eller hver for sig angaaende de Klagemaal og Sager, der svævede mellem dem; allerede den 9de Mai sluttede Hr. Thore, i Stralsund, i Overvær af Junker Nikolas af Halland og Simon, Chorsbroder i Oslo, en Overeenskomst med Fuldmægtige fra de fem østersøiske Stæder, hvorved det bestemtes, at Nordmænd frit maatte handle i alle disse Byer, ligesom og deres Borgere paa samme Naade i alle norske Kjøbstæder, og nyde de dem allerede tilstaaede Friheder; paa ingen af Siderne skulde de bekriige eller fortrædige hinanden, men opkom noget Klagemaal, skulde det nærmere undersøges, og Kongen eller Stæderne skriftligt underrettes derom, for at

<sup>1)</sup> Suhm XI. S. 890—895. Jvfr. hvad herom ovenfor er ytret S. 238, Note. Tilværelsen af Kong Griefs Tractat med Kampens Bergere sender man kun af denne Fornyhelse ved Kong Haakon. Det er tydeligt, at den kun var saa at sige et Tillæg til hans almindelige Tractat med de tvdske Kjøbmænd af 1294, se ovf. S. 234 fgg.

<sup>2)</sup> Suhm XI. 482, hvor Maanedens Navn, Juli, er udeladt.

<sup>3)</sup> Lübecks Urk. B. II. S. 176. Her kaldes Bergen og Oslo civitates, Kongehelle og Tunsberg villæ forenses.

<sup>4)</sup> Rappenbergs Sartorius II.

Sagen i Mindelighed kunde bilægges <sup>1)</sup>). Paa de Foranstaltninger, hvorved Kongen derimod søgte at holde de Fremmede i Landet selv inden de tilbørlige Grændser, have vi allerede seet en Prove i hans Forordning fra Bergen af 11te November 1301 (see ovenf. S. 368) og maastee ogsaa i Forordningen af 1299 mod Biskopframmeri, fremdeles i de Bestemmelser, hvorved han forbød dem at gjøre Handelsfællig til Island og Skatlandene.

Hvor vidt Tydskerne i Bergen allerede vovede at gaa i sin Trods mod Landets Love, og hvor haardt det holdt at bringe dem tilbage inden de tilbørlige Skranke, viser en Strid, som Biskop Arne kort efter sin Tiltrædelse havde med dem om Tiende-Iydelsen. Det er ikke usandsynligt, at Biskop Narve i sine sidste Oldingsdage ej med tilbørlig Strengbed vaagede over, at Tienden regelmæssigt blev indbetalt, saa at flere derved fik Lejlighed til at unddrage sig Iydelsen, men Biskop Arne var nøjeregnende, og det varede derfor ej længe, førend han havde bragt i Erfaring, at de for omtalte saakaldte Suterer, d. e. Skomagerne og andre Haandverkere i Baagsbunden, ej havde betalt sin Tiende for Maret 1306—7, hvortil de efter Metten og gammel Skik vare pligtige. Biskoppen kaldte dem ved Paasketid 1307 for sig, erindrede dem om deres Skyldighed, og truede dem med at ville bruge Mettens Middel imod dem, dersom de ej inden en bestemt Frist betalte; dog saaledes, at hvis der var nogen eller flere iblandt dem, der ventede Ubehageligheder deraf, kunde Tienden deponeres hos Biskoppen under sikker Laas, hvortil de selv eller hvem de dertil nævnte kunde have Nøglen indtil Kongens Ankomst. Sutererne vilde imidlertid ikke indlade sig derpaa, og nogle Medlemmer af Kongens Raad (formodentlig Hr. Erlend og Hr. Hauk) bad nu Biskoppen indstændigt om at give Frist med den hele Indbetaling af Tienden, indtil han havde været hos Kongen og talt med ham derom. Biskoppen maa saaledes have staaet i Begreb med at foretage en Rejse til Kongen, sandsynligviis til Nidaros, hvor denne, som ovenfor berettet, opholdt sig en kort Tid om Vaaren og Sommeren. Men under hele den Tid Biskoppen var hos Kongen, nævnte denne intet om Sutererne, og, besynderligt nok, synes heller ikke Biskoppen at have bragt Sagen paa Bane. Ved hans Hjemkomst til Bergen var man altsaa lige nær; han kaldte nu de Gjenstridige til sig, og paaminde dem atter om at betale Tienden; da denne Anmodning, fremsat tre Gange, intet udrettede, lod han lyse i Byens Kirker, at de formedelst Undladelse af at erlægge den skyldige Tiende vare hjemfaldne til den Straf, Lovene foreskrev. Derpaa lod han dem endnu engang (10de September) kalde for sig, og forsøgte ved

<sup>1)</sup> Kåb. Urk. B. II. S. 253, 255.

allehaande Forestillinger at bevæge dem til at give efter, men forgjæves. Nu var der altsaa intet andet tilbage, end at iverksætte Truselen, og han stred derfor strax til, højtideligt at forbyde dem alle og hver enkelt Indgang i Kirke, hvilken Kjendelse samtidigt blev skriftligt opsat og læst i deres Nærværelse <sup>1)</sup>. Dette har formodentlig gjort dem noget eftergivende for Djeblikket, siden der i Lobet af et Par Aar ikke høres videre om denne Sag. Men i Aaret 1309 høres den samme Klage over Forsømmelse i at yde Tiende, og det var nu ej alene Sutererne i Baagsbunden, men ogsaa de udenlandske **Winterfiddere**, der vægrede sig. I et Brev af 4de Mai 1309 til alle Gejstlige, især Sognepresterne, i Bergens By ytrede Biskop Arne: at han havde erfaret at flere Huusbønder og Kjobmænd havde vægret sig ved at betale Tienden til de bestillede Indsamlere, uaagt de ofte havde været krævede, fornemmelig de udenlandske Winterfiddere og Sutererne; at han fandt det besynderligt, at de mere end andre indfødde Bymænd vilde unddrage sig den skyldige Lydighed til Kirken; baade var det Christenrettens udtrykkelige Bud, at enhver skal yde Tiende af sin retmæssige Indtægt, der hvor han opholder sig i Landet Julenatten, og desuden havde Bergens Mænd i den store Ildbrand lovet at udrede Tienden forsvarligt <sup>2)</sup>; de som undlode dette, betænkte saaledes neppe, hvad Ulykke der atter kunde ramme Staden, hvortil og Sandsynlighed havde vtiist sig; han paalagde derfor samme Gejstlige, hver i sin Kirke, at kræve Tienden af Winterfidderne, og under Navn at paaminde tre af dem, hvilke han siden betegnede som Hovedmændene for denne Opsætsighed, Johannes i Brædesgaarden, Gødefe i Brædesgaarden og Engelbrecht Løning den gamle, om inden en bestemt Frist at efterkomme sin Skyldighed; hvis de efter tre Gange gjentagen Paamindeelse fremdeles vtiiste sig gjenstridige, stodte han dem ud af den hellige Kirke og forbød dem Indgang i nogen som helst Kirke, befalende Presterne at luse dette i Kirkerne saa længe deres Ulydighed varede <sup>3)</sup>. Kongen opholdt sig da endnu i Bergen, og havde, merkeligt nok, kort forud, i sit Brev af 26de Marts, hvori han forbød sine egne og alle andre Gejstlige at efterkomme nogenombestemt Dom, Erkebiskoppen eller de øvrige Prælater, mod hvem han den 21de næst forud havde indgivet Appell til det apostoliske Sæde (se ovf. S. 511—513) efter Appellens Indgivelsesdag maatte fælde mod de kongelige Klerker eller Lægmand under kongelig Beskyttelse, hvis Sag han vilde forsvare som sin egen, udtrykkeligt nævnt Sutererne blandt disse <sup>4)</sup>. Men Kongen havde formodentlig frastaldet Appellen, siden

<sup>1)</sup> Barthol. E. S. 388—391.

<sup>2)</sup> Dette var formodentlig den store Ildbrand i 1248, se ovf. IV. 1. S. 106—108.

<sup>3)</sup> Dipl. Norv. II. 95.

<sup>4)</sup> Esteb's I. 120.

Erkebiskop Torund imidlertid var død, dog var for øvrigt ikke Biskop Arne just den, som havde ladet sig stramme af et kongeligt Forbud. Her maa man alligevel formode, og Sagens øvrige Gang gjør det vist, at Kongen har staaet paa Biskoppens Side, og det fornemmelig, fordi Sutererne nu gjorde fælles Sag med de anmassende Vintersiddere. Havde Sutererne handlet for sig selv, vilde han maaskee have beskyttet dem, om end kun for at vise, at han stod paa sin Ret, men deres Sammenhold med Vintersidderne maatte forekomme ham og alle andre Fædrelandsvenner betænkeligt, og ved at stille sig under deres Beskyttelse havde de egentlig skadet sig selv, idet de derved antydede sin Hensigt, aabenbart at ville trodsø Landets Love. Det var næsten at forudsee, at den første Trusel ikke vilde hjælpe; de Gjenstridige bleve saaledes virkelig formeente Kirkegang. Men heller ikke herom brød de sig synderligt, og de gik lige fuldt i Kirke hos Dominicanerne og Franciscanerne, sigende som saa, at da disse Ordener vare undtagne fra Biskoppens Omraade, gjaldt heller ikke det biskoppelige Forbud for deres Kirker. Dette bevirkede en ny Skrivelse fra Biskoppen, af 31te Mai, til alle Gejstlige i Bergen, navnlig Dominicanerne og Franciscanerne, hvori han i højeste Maade beklagede sig over den Maade, hvorpaa de Gjenstridige havde søgt at unddrage sig Straffen, saa at ensfoldige Christne let kunde komme i den store Vildfarelse at antage Kirken for at være deelt og ikke at udgjøre et eneste Heelt, uagtet det staaar i Troesartiklerne at den hellige Kirke kun er een og alle gode Christnes Samsfund i hele Verden; han vilde derfor herved have de tre ovennævnte Mænd trende Gange paamindede om at holde sig borte fra Kirkerne, i modsat Fald skulde de lyses i formeligt Bann, og de Gejstlige, der ydede dem Tjeneste, ligeledes være excommunicerede. Han ytrede tillige i Indledningen til Skrivelsen sin Forundring over hvad Grund de udenlandske Vintersiddere nu kunde anføre for at unddrage sig Iydelsen mere end før, da de dog baade under Biskop Peter, Biskop Askatin og Biskop Narve havde betalt Tiende ligesom Indfødde, efter hvad gamle Mænd kunde erindre, thi at Enkelte da ogsaa vare ulydige kunde ej komme i Betragtning. Han sluttede med at befale, at ogsaa nogle andre tydske Vintersiddere, som viiste den samme Ulydighed, og som han længe forgjeves havde ventet skulde komme og gjøre Bod og Bedring, nu skulde forbydes Kirkegang; de heed Ertmann og Lambrecht i Knausen, Wibolt, Gottschalk i Oddsgaarden, Henze i Kappen, Henze i Holmedalen, Gottschalk og hans Broder i Taffjorden, Eberhard og Herburd i Sveinsgaarden, Johannes Hamburg og Kammerater <sup>1)</sup>). Og saa disse Trusler viiste sig frugtesløse, skjønt Bannsættelsen vistnok kom

<sup>1)</sup> Dipl. Norv. II. 97.

til Udførelse; men sandsynligvis rejste de Bannfatte hjem til Tydskland om Sommeren, og lærde sig ej der om det i Norge udtalte Bann. I September Maaned, da den nys udvalgte Erkebiskop Giliif opholdt sig i Bergen, lod Biskop Arne nemlig i hans Herberge indkalde flere af de Gjenstridige, som for Tiden opholdt sig i Bergen, og optage et Vidnesbyrd om hvorledes det forholdt sig med deres Tiendepligt, og blandt dem, som da mødte, nævnes ej de tre Hovedmænd; den, som nu fornemmelig svarede paa de øvriges Begne, var en gammel Vintersidders ved Navn Wernicke Jungmeister. Biskoppen begyndte denne Forhandling med at klage over Vintersiddernes Gjenstridighed, og lod oplæse to Breve af Kong Haakon, hvori Udenlandske saavel som Indenlandske tilholdtes at yde Kirken Tiende og andre Nødtigheder. Men Wernicke svarede at nu havde han tilbragt over 30 Vintre i Bergen uden nogensinde at betale Tiende, og at aldrig nogen Tydsker havde betalt den. Biskoppen lod da oplæse et Brev, udstedt 1296 af Hr. Peter Gudleikssøn, Erik Lagmand og tre Tydskere, hvorved de indestod for 8 andre Tydskere, der vare blevne bannfatte, fordi de ej betalte Tiende, at denne skulde blive erlagt. Wernicke maatte nu selv tilstaa at han for ni Aar tilbage havde betalt Tiende, men kun fordi den kongelige Syssemand, Hr. Basse Guthormssøn, tvang ham dertil med kongelig Magt; heller ikke vilde han eller hans Kammerater nu betale, uden tvungne ved den kongelige Mvndighed. Biskoppen svarede at det var en gammel Sedvane, som allerede ved edelige Vidnesbyrd var bleven beviist for Biskop Narve i Hr. Basses og andre gode Mænds Nærværelse, at Udenlandske saavel som Indenlandske ydede Tiende, saa at han ej egentlig behøvede at optage flere Vidnesbyrd derom; men for Sikkerheds Skyld kaldte han dog nogle gamle Prester frem og bad dem sige hvad de vidste, idet han tillige spurgte Tydskerne om de havde noget at indvende imod deres Vidnesbyrd. De svarede nej, men stode dog op og gik bort, trods Biskoppens udtrykkelige Forbud, uden at ville høre Vidnesbyrdet. Biskoppen sendte en Prest efter dem og lod dem anmode om at komme tilbage, men de vægrede sig. Da lod Biskoppen lige fuldt Vidnesbyrdene føres; de tvende Prester oplyste at allerede for 50 Aar tilbage, i Biskop Peters og Kong Haakon Haakonssøns Dage, havde de tydske Vintersiddere, som dengang kun vare saa, betalt Tiende lige saa fuldt som Indenlandske, og de som vægrede sig, bleve tvungne dertil ved Bann. For een af dem, Herman Skult, havde hans Huusvert henvendt sig til Kong Haakon med Klage over at Presten ved Peterkirken vilde forbyde ham Kirkegang, fordi han vægrede sig ved at yde Tiende, men Kongen havde svaret Nordmanden, at da denne lejede Huus til ham paa tolv Maaneder som til Indsødde, og tog samme Afgift af ham som af indenlandske Lejere, maatte denne og være samme Vilkaar

underkastet med Hensyn til Kirken som indfødde Nordmænd. Og da en vis Henrik Skult, formodentlig en Broder af hiin, laa syg, fik han ej den sidste Olie og øvrige Sakramenter førend han havde betalt sin Tiende. Flere lignende Vidnesbyrd bleve hørte, alle oplysende det samme; de tilstedeværende vare Provst Finn, Magister Capellarum, Hr. Almund Sigurdsson, Hr. Erling Namundesson, Hr. Hauk Erlendsson og Sira Botolf, Fehirden, alle Medlemmer af Kongens Raad <sup>1)</sup>). Vintersidderne vedbleve imidlertid med sin Ulydighed, og Biskoppen maa paa sin Side ogsaa have ømmet sig noget ved at gaa til Yderligheder mod dem, thi endnu i Mai 1310 vare de tre Hovedmænd, der imidlertid maa være komne tilbage til Bergen, ej bannsatte, hvilket man kan see af et Brev, han sidst i denne Maaned udgav, og hvori han kun gjentog sit Forbud for dem om at besøge nogen Kirke under Trusel om Bann <sup>2)</sup>). Dog hjalp heller ikke dette, saa at han omsider maatte skride til at lade Bannfættelsen forkynde <sup>3)</sup>). Det er ikke usandsynligt at disse Ubehageligheder for en stor Deel kan have været en af Marsagerne til Kong Haakons Skynderejse til og fra Bergen om Høsten 1310. Et Mar var nu gaaet hen, og der maatte gøres et alvorligt Skridt for at tvinge de Gjenstridige til Lydighed. Kongen stillede sig her ganske paa Biskoppens Side, og udstedte ikke mindre end to Breve, det ene fra Fane den 10de November, det andet fra Fitje (altsaa paa Tilbagereisen) den 30te November, hvorved han udtrykkeligt bød Vintersidderne at yde Tiende efter gammel Skik, og saaledes som de havde gjort i hans Faders og Forfædres Dage <sup>4)</sup>). Et af disse Breve, formodentlig det sidste, lod Biskoppen den 12te Januar i Kongens Maalstue oplæse for Raadsmedlemmerne Hr. Sæbjorn, Hr. Almund, Hr. Erling, Hr. Hauk og Sira Botolf, med Anmodning til den sidste i Egenskab af Kongens Syssemand og Fehirde, at han vilde skaffe Biskoppen og Kirken sin Diet, eftersom Kongen i sit Brev udtrykkeligt foreskrev. Formodentlig maa Sira Botolf nu og paa en eller anden Maade have skredet alvorligt ind, siden man strax derefter sporer en mere end almindelig Forbitrelse blandt Tydskerne, idet nemlig de mest formaaende blandt disse indgik en Forening om hverken at kjøbe noget af eller sælge noget til Biskoppen eller andre Gejstlige og at forbyde alle sine øvrige Landsmænd det under haarde Trusler. Denne Forening, hvortil Tydskerne selv kun angave Engelbrecht

<sup>1)</sup> Dipl. Norv. I. 122.

<sup>2)</sup> Dipl. Norv. II. 102.

<sup>3)</sup> At Bannfættelsen havde fundet Sted før 6te Marts 1311, sees af den paa denne Dag udstedte Forkyndelse, se nedf.

<sup>4)</sup> Dipl. Norv. II. 104, 105.

Lønings og de to andre Hovedmænds Bannføttelse som Marsag, tiltraadtes ogsaa af Sutererne, og den blev saa strengt gennemført, at nogle tydske Kjobmænd, der tidligt om Vaaren kom til Byen, ikke torde andet end rette sig derefter. Biskoppen lod i den Anledning forkynde Vintersidderne den 6te Marts, at han efter Kongens Bøn vilde udsætte med at foretage noget yderligere mod dem med Hensyn til selve Tiende-Idelsen førend han kom til Byen (han var nemlig, som vi have seet, paa denne Tid i Throndhjem og ventedes strax efter til Bergen), men at alle Vintersidderne i Byen inden 8 Dage skulde indfinde sig hos ham og høre hvad de havde forbrudt mod ham og Gejstligheden ved at fatte hin Bestemmelse, samt inden samme Frist have tilbagekaldt Bestemmelsen selv; undlod de det, vilde saa Dage derefter Paven's Bann blive lyst over dem<sup>1</sup>). Vintersidderne maa have foragtet denne første Advarsel, thi den 20de Marts blev den gjentagen<sup>2</sup>). Hvor vidt de nu gavede efter, erfares ikke, men man skulde dog næsten formode at de, med den Haardnakkethed, de hidtil havde lagt for Dagen, ogsaa lod det komme til den tredie. Men efter Kongens Ankomst, først i Mai eller sidst i April, maa de dog have givet efter med Hensyn til Forbudet, thi vi see at de nu ogsaa fandt sig i at lade selve Sagen om Tiende-Idelsen paadømmes af Lagmanden i Bergen, og dette kan neppe tilskrives andet end Kongens Mellemkomst, da det lader til at de vare for overmodige til at lystre nogen anden. Kongen kunde desuden ikke være bekjendt at taale en Forening som den ovennævnte, der ligefrem stred mod Kong Eriks strenge Forbud mod at „tage sig noget Sammenhold eller gjøre noget Sammenløb eller digte sig nogen Lov eller Vedtægter“. Merkeligt er det, at ogsaa Biskoppen fandt sig i at undergive Sagen Afgjorelse ved en verdslig Dommer, da den dog egentlig hørte til de kirkelige Sager, og han selv var en ivrig Forsegter af den kirkelige Frihed. Men han maa have indseet, at hvis han vilde have en Afgjorelse i Sagen, maatte det stee ved verdslig Ret, da Tydskerne under de forhaandenværende Omstændigheder aldrig vilde have underkastet sig nogen geistlig; han kunde desuden vistnok være temmelig sikker paa, at Dommen vilde falde ud til hans Fordeel, da han jo aabenbart havde Retten paa sin Side. Saaledes modtog han da Borgen af vedkommende Huusverter for at Vintersidderne skulde indfinde sig paa Stevne for Gindrive Lagmand i Bergen og lyde hans Orskurd. Paa denne Stevne lod Biskoppen møde ved sin Ombudsmand, Vintersidderne ved to af sin Midte, blandt dem den før omtalte Ertmann i Knausen. Desuden vare Kongens Ombudsmand og

1) Forkynd. af 6te Marts 1311, Dipl. Norv. III. 96.

2) Sammenføds.



andre gode Mænd tilstede. Da Biskoppens Ombudsmand fremsatte sin Paastand, svarede Vintersidderne først som hidtil, at de lige saa lidet som andre Udlændinger vare pligtige til at yde Tiende og heller ikke havde ydet den. Men hertil svarede, at Lovens egentlige Bud var, at ingen udenlandsk Handelsmand skulde sidde Vintren over i Bergen fra Korsmesse om Hosten til Korsmesse om Vaaren, og saa længe dette overholdtes krævedes der ingen Tiende af dem, da der ingen fandtes om Vintren, og de eneste Udlændinger, der sad Vintren over, vare Sutererne, som af den Grund ogsaa altid havde ydet Tiende. Tydskerne meente dog, at Kongen havde det i sin Magt at tillade dem at sidde Vintersæde i Byen, om end Loven bestemte anderledes. Heraf fulgte dog ikke, at de tillige skulde være fritagne for Tiende=Jdelsen, og Biskoppens Ombudsmand spurgte derfor kort og godt, om det nogensteds stod skrevet i Loven, at Udlændinger skulde være mere fritagne for Tiende end Indenlandske. Da dette naturligviis benegtedes, spurgte Lagmanden Tydskerne om de kunde fremlægge noget Pave- eller Konge=Brev, der fritog dem for at yde Tiende. Dette kunde de ej, og Lagmanden oplæste nu for dem baade den gamle og den nye Christenrets Bestemmelser, idet han gjorde dem opmerksomme paa, at da Biskoppen ligesaa vel var forpligtet til at yde dem kirkelig Tjeneste, der lejede Huus for tolv Maaneder, som de fast bosatte, vare hine selvfølgelig ogsaa ligesaa vel skyldige at yde Kirken sin Ret som Indenlandske. I Henhold hertil affagde Lagmanden da den Dom, at alle Vintersidderne i Bergen, de nærværende som de tilkommende, vare skyldige at yde Tiende, ej mindre end andre i Byen fast bosatte Mænd. Men et Beviis paa, at han dog fandt Sagen noget tvivlsom, eller og at han nødigt vilde opirre Tydskerne til det Yderste, var det at han frekjendte dem for den paastraaede Bod for deres Forsømmelse hidtil; kun dersom de herefter viiste sig uvillige til at yde sin Tiende, skulde de baade betale den og det senere Tiendefald, efter Lovens Bud, hvis ikke Biskoppen vilde bære over med dem. Denne Dom, der, efter alt hvad man kan see blev affagt i Løbet af Sommeren <sup>1)</sup>, synes virkelig at have gjort Ende paa Sagen, og Tydskerne maa have givet efter, thi man finder intet Spor til at de paany forsøgte at unddrage sig Tiende=Jdelsen; de maatte vel ogsaa erkjende, at der fra den verdenslige Magts Side var viist dem saa megen Humanitet som det efter Omstændighederne var muligt. Men Kongen og Nordmændene overhoved havde dog her faaet en Forsmag paa, hvad de

<sup>1)</sup> Dommen er endnu ikke trykt, men findes i den østere emtaltte bergenske Coder Arnam. 331 fol., hvor Syrogformen er betydelig forvansket, men dog ikke verre, end at Texten kunde emstrives i ordentligt Svreg. Jvfr. ellers Keyfers N. Kirkehist. II. 136—145, hvor alt dette fortælles udførligere.

fremmede Gjæster vovede at hyde, naar det gjaldt at unddrage sig fra at lyde saadanne Bestemmelser i deres midlertidige Fædrelands Love, som vare dem besværlige, og det er ej usandsynligt, at det Vink, som Kongen derved fik, bidrog meget til at han i den senere Halvdeel af sin Regjeringsstid lagde en større Strengbed mod dem for Dagen, og søgte ved nærmere Bestemmelser at give deres Privilegier en saa indskrænket Fortolkning som muligt. Ogsaa synes Byernes Indbyggere selv at have fundet det paa høj Tid at der toges Forholdsregler til at sikre sig mod ganske at blive overfløede og beherskede af de anmassende Fremmede. Man klagede derhos, og virkelig med nogen Billighed, over, at medens norske Handelsmænd ikke fik Tilladelse til at kjøbe eller udføre andet fra de tyske Stæder, end Ol, Stads og andre Luxus-Artikler, og Tydskerne selv for det meste heller ikke bragte andet end Sligt til Landet, vilde de i Norge kun kjøbe nyttige Fødevarer, nemlig Skreid og Smør. Kongen gjentog derfor i 1315 den tidligere givne Bestemmelse, at kun de, der bragte Malt, Meel og andre Kornvarer til Norge, skulde have Tilladelse til at udføre Skreid og Smør<sup>1)</sup>. Denne Bestemmelse blev yderligere indskærpet ved en Forordning, som Kongen udgav den 30te Juli 1316, og hvori han tillige fastsatte den første **Toldtarif**, der vides at have været givet i Norge. Berettigelsen dertil hentede han, som det allerede forhen er bemærket, fra den kongelige Forfølsret til alle Varer, i Kraft af hvilken Fehirderne allerede i længere Tid kun havde givet de udenlandske Kjøbmænd to Trediedele af den rette Priis for de Varer, de indkjøbte for Kongen. Herover havde hine Kjøbmænd oftere klaget, og Kongen, som selv erkjendte det utilbørlige i at man ej fik fuld Priis for sit Gods, befalede at herefter skulde Fehirderne betale fuld Priis for hvad de indkjøbte for Kongen. Men til Erstatning fastsatte han den ovenomtalte Tarif, der, vel at merke, kun gjaldt Varer, der **opkjøbtes** og **udførtes** af Landet, nemlig af Skreid, Tran, Hav, Nelling, Hvalspek, Korn, Kjød og allens Madvarer 1 vejet Ertoget for hver Marks Verd, (altsaa  $\frac{1}{4}$  eller noget over 4 pCt.), af Bukkeskind 1 Ertoget for hvert Deker, af Kobuder 2 Ertoget for hvert Deker, af Maardskind 2 Ertoget for hvert Timber, af Salt og Modder 15 vejede Peninger for hver Marks Verd, af Fillingen 15 Peninger v. for hvert Deker, af Tjere 16 Peninger v. for hver Tønde, af Gedeskind 15 Peninger v. for hvert Deker, af Dyreskind og allens Sværdvare (Næb v. s. v. af Sel- eller Hvalroskuder), Hæverskind, Hvalrosstand, Baadmaal, Uldgarn, Osterskind, Bjørneskind, Gaupestkind, Hæveskind, Jernskind, Lam-

<sup>1)</sup> Dette omtales af Kongen selv i Forordn. af 30te Juli 1316, men Forordningen eller Retterbuden, hvori Forbudet indeholdtes, er tabt.

messind og allskens Smaassind, Svovl, Kvade, Farvemos,  $\frac{1}{2}$  Ertoget for hver Marks Verd. Det tilføjedes, at enhver Udlænding, der førte sit Gods udenfor Byens Talmarker uden at have betalt sin Told, skulde have forbrudt det Gods, hvoraf Tolden var ubetalt, samt oven i Kjøbet bøde 8 Ertoget og 13 Mkr.; og naar nogen ude i Havet eller i Udhavne brod Lasten, solgte og kjøbte og derved unddrog sig fra at betale Told, skulde baade Skib og Ladning være forbrudt; undtagen i Sildver, hvor det var frit tilladt at kjøbe og selge allslags Vare. Endelig forkyndtes det strengeligen, at ingen Vintersidder maatte taales i Bergen, Oslo eller Tunsberg længer, anderledes eller videre, end Byloven tillod; Udlændinger, der overtraadte dette, skulde have forbrudt sit Gods, og Gaardejeren, der lejede dem Huus længer end den loubestemte Tid, have forbrudt samme Huus til Kongen <sup>1)</sup>. Denne Forordning var vel holdt i almindelige Udtryk, som om den angik alle Udlændinger, men da det overvejende Tal af disse, og fornemmelig i Bergen, vare Tudske fra østerjoiske Stæder, er det klart, at de nærmest maatte føle sig berørte derved, og vel derfor betragtede den som egentlig stilet imod dem. Endmere maatte dette være Tilfældet med en Forordning, som Kongen faa Maaneder senere, nemlig den 14de November 1316, efter Overlæg med og Samtykke af Sjøselmanden, Kjøbderne, Lagmanden og alle Bymændene i Bergen udstedte betreffende Udlændingernes Handel og Ophold i denne Stad, fornemmelig udenfor den loubestemte Sommertid, og som ved et særskilt Kongebrev ogsaa udvidedes til Oslo og Tunsberg <sup>2)</sup>. Hovedhensigten hermed var aabenbart at indskrænke Vinterhandelen saa

<sup>1)</sup> Norges gl. L. III. No. 47, S. 118.

<sup>2)</sup> Sammensteds No. 49; for Bergen er Forordningen dateret den 14de, for Tunsberg og Oslo den 15de November 1316. Naar man læser Begyndelsen af den Redaction der nærmest gjelder Bergen, kunde det synes som om de her givne Forbud og Bestemmelser om Ovtjøscommissien, Liggetid og Udsalg m. m. gjaldt hvilken Tid, Udlændingerne kom til Byen; men ved Sammenligning med Redactionen for Tunsberg og Oslo overbeviser man sig snart om at hiin kun er et Uddrag, og at den første Artikel, „at ingen Vintersiddere skulle sidde eller selge fra Korsmesse om Høsten til Korsmesse om Vaaren anderledes end her foreskrives“ utilberligt er udeladt. Denne Artikel, som saaledes maa tænkes tilføjet, bestemmer altsaa Tiden nøje. Længere nede staar der ogsaa udtrykkeligt: „hvad de ikke have solgt inden Udløbet af den foreskrevne Tid (nemlig i alt 6 Uger) til Salg og Indkjøb, det være dem siden forbudt at selge, saa og at kjøbe, i denne Tied fra Korsmesse om Høsten til Korsmesse om Vaaren; men mellem denne sidste til Korsmesse om Høsten kan hver kjøbe og selge frit efterdem Loubogen siger“. Det vilde derhos have været et fuldkomment Brud paa de tidligere givne og saa hyppigt gjentagne Privilegier, om Handelen i Almindelighed var bleven indskrænket paa den her nævnte Maade: I denne Tid behøvede neppe heller Udlændingerne nogen „Tilladelse til at lægge til Bryggen“.

meget som muligt, siden den, som det lader, nu engang ikke ganske kunde aflaffes, og navnlig at underkaste Vintersidderne en streng Control og visse Indskrænkninger, for at de ikke ganske skulde rive Handelen ud af Hænderne paa Landets egne Børn, eller om Vintren opkjøbe alle Varer saaledes, at de kunde skrue Priserne op efter eget Lykke. Den begynder nemlig med at ingen Vintersidder maatte have sit Ophold eller drive Handel i nogen af disse Byer fra Korsmesse om Hosten til Korsmesse om Vaaren, uden under de Vilkaar, som her efter opregnedes. Det første af disse var, at Udlændingerne i denne Tid ej maatte selge deres Varer til Alle og Enhver, men kun til et lidet Selskab af visse navngivne Mænd, i Bergen de to Fehirder og 8 Gaardejere (dog stod det Bymændene frit for, i Nødsfald at tilforordne flere), i Tunsberg og Oslo Fehirden, Lagmanden og Sysselmanen til- ligemed nogle flere, af disse opnævnte, Gaardejere <sup>1)</sup>). Det blev foreskrevet, at disse først skulde kjøbe Varer for Kongen, dernæst til Bischoffen, Abbeder, Klostermænd, og endelig til de øvrige Bymænd, saaledes at disse, som det heed, kunde deeltage i Kjøbet om de ønskede, men uden nogen Forhøjelse af den engang fra først af bestemte Pris. Udlændingerne skulde i det seneste inden 8 Dage efter at de havde faaet Tilladelse til at lægge i Land, have udløst i de Brygger eller Soboder, der fandtes inden visse navngivne Grændser <sup>2)</sup>, alle Slags Kornvarer, Fless og Sild, men ikke i nogen Gaard, førend Soboderne vare fulde; derimod kunde Ol, Mjød, Honning, Tran, Smør, Skreid og alle andre Varer, der ej regnedes til Tunge-Varer, oplægges i Palkuse og Kjeldere, tilhørende de Gaarde, hvor de lejede Huus; i Strædesboder eller Kramboder ved Gaden derimod Klæde, Lærred og andre Tøjer, Specerier, Røgelse o. a. d.; og kun i Strædesboder maatte saadanne Varer selges, der maalttes med Alen. Overtrædelse af disse Forbud straffedes med 1 Marks Bod for Kjøbmanden og  $\frac{1}{2}$  Marks for Huusejeren. Alle Udlændinger skulde have solgt sine Varer inden 14

<sup>1)</sup> For Bergen nævnes Fehirderne Hr. Sinar Ambesfen og Hr. Gindvide Simonsson, samt „Gaardsbønderne“ Sinar gotnisk (altsaa fra Gotland eller Gulland), Mague af Dyre, Sigvard Hjalt (fra Hialtland), Styksaar Lumpy, Thorleif i Holmealen, Thjostulf Nibb og Orm Hallefen. Det er mærkeligt nok, at Botolf Haakonsen her ikke nævnes som Fehirde, naagt han bevisligt levede mange Aar efter (han nævnes saaledes i et Brev fra 1322, Dipl. Norv. I. 165), hvis man ikke kan antage, at der har været tre Fehirder paa een Gang i Bergen, eller at Botolf egentlig kun har været Sysselman, saaledes at hans Fehirde-Betjening kun vedkom Sysselen.

<sup>2)</sup> Disse var for Bergen „Kongens Eblegaard“ og den saakaldte „Dyrastein“; for Tunsberg „Kongsgaarden og Stagen ved Slaflosfret“; for Oslo angives intet.

Dage fra den Dag, de vare ferdige med Udløsningen, men altsammen kun i større Partier, og kun til Indenlandske, ej til andre Udlændinger, uden hvad disse behøvede til sit eget og sine Folks daglige Underhold, dog ikke for længere Tid end en Maaned. Efter tre Ugers Forløb skulde Udlænderne have sluttet alle sine Kjøb og Handler, saaledes at deres hele Ophold, fra Ankomsten indtil Afreisen, ikke maatte overstige 6 Uger. Havde de ikke i denne Tid solgt alle sine Varer, maatte de dog fra Korsmesse om Høsten til Korsmesse om Vaaren hverken kjøbe eller selge noget. Derimod kunde de i den lovbestemte Sommertid, fra Korsmesse om Vaaren til Korsmesse om Høsten, frit kjøbe og selge, dog ikke paa andre Steder, eller i mindre Partier end ovenanført. Her var altsaa en virkelig Indskrænkning af den forrige tildeels ubundne Frihed. Hvis Udlænderen overtraadte denne sidste Bestemmelse, saa at han enten solgte andensteds eller i mindre Partier, skulde Varerne være forbrudte til Kongen, med mindre han kunde bevise, at hans hele Ladning ikke var større, end hvad han havde solgt. Ingen Bymand maatte overbyde Fehirderne eller disse omvendt nogen Bymand; stede dette, og en højere Kjøbesum tilbødes, skulde, for saa vidt ikke Bymændene og Fehirderne derom havde sluttet indbyrdes Aftale, Kjøbet gaa tilbage igjen, og Vedkommende bøde 1 Mark. Ingen Gaardejer eller Bymand overhoved maatte leje en Udlænder Huus paa længere Tid ad Gangen end 14 Dage, og ikke længere i det Hele taget end 6 Uger. Den som lejede paa længere Tid, skulde første Gang bøde 8 Ertoger og 13 Nkr., og Udlænderen dog forlade Huset. Stede det anden Gang, skulde Gaardejeren have forbrudt Huset til Kongen, hvis han selv ejede det; havde han lejet det, skulde han bøde saa meget Gods som Gaarden var verd. Alt dette, heder det, blev samtykket og stadfæstet af Bymændene og de kongelige Embedsmænd i Byen, hvorhos ogsaa Bymændene havde afgjort, at Ingen skulde kjøbe tydsk Öl (Bjor) dyrere end 1 Mark Tønden, under Straf af 5 Marks Bod til Kongen og Dlets Confiscation<sup>1)</sup>.

Denne Anordning synes efter den Maade at domme, paa hvilken den blev til, at have været en Kraftansværgelse fra Bymændenes Side for nogenledes at afryste Udlændingernes Handelsaa, hvortil Kongen, hvis Djne maaskæe især vare blevne aabnede ved Vintersiddernes Trods i 1309—1311, heel villigt ydede sin Medvirkning, og gif saa vidt som det nogenledes kunde stee, uden ligefrem at krænke de tidligere indgangne

1) Brevet for Lunsberg og Døle, og rimeligviis ogsaa det Dagen forud udsleedte, for Bergen, er beseglet af den daværende Cantfler Hr. Ivar Olafsen, og strevet af Notarien Thorgelt Lovesøn.

Tractater. Der er ogsaa Tegne forhaanden til at de tydske Stæder bleve urolige derved, og besluttede at gjøre kraftige Modforestillinger, thi vi erfare, at Fyrst Vitoslav den 3die af Rugen paa Stædernes Begne sendte en Gesandt til Norge, Ridder Arnold v. Wiggen. Men paa Rejsen gjennem Danmark blev han tagen til Fange af Kong Erik eller ved dennes Foranstaltning, maaskee fordi nu atter en Fejde, skjønt kun ubetydelig og kortvarig, var udbrudt eller paa Vej til at udbryde mellem Danmark og Norge <sup>1)</sup>. Hvor vidt nogen anden blev sendt i den fangne Arnold v. Wiggens Sted, vides ikke. Der maa dog have indtruffet noget, der bragte Kong Haakon til, i det mindste for Lunsbergs Vedkommende, at formilde hine strenge Bestemmelser noget; ved Forordning, dateret 10de Mai 1318, bestemte han nemlig, at alle Udkendinger, fra hvilket som helst Land, der ikke laa i Uvenskab med Norge, skulde være velkomne baade Vinter og Sommer, og kunne selge sine Varer frit til alle Nordmænd, dog kun i større Partier, samt ligeledes kjøbe af Nordmænd og udføre alle de Varer, de vilde; hvorhos Tiden, i hvilken de kunde opholde sig, skulde fastsættes af Hr. Bjarne Rudunsson, Sysselemanen, og Lagmanden Hr. Guthorm Kolbjørnsson. Det tilsejedes, at Klæde ikke maatte stæres til Salg uden af dem der havde taget Borgerskab, indenlandske eller udenlandske, i Gildesstaaten eller i et offentligt Huus, alt efter Hr. Bjarnes og Guthorm Kolbjørnssons Bestemmelse. I alt andet skulde den tidligere Forordning staa ved Magt <sup>2)</sup>. Dette er den sidste Anordning, som i Kong Haakons Tid vides at være udgivet, de udenlandske Kjøbmænd vedkommende. Det er først temmelig langt hen i Kong Haakons Efterfølgers Tid, at vi støde paa nogen ny Bestemmelse om denne Sag, og, da denne atter fornemmelig sigtede til at indskrænke Vintersiddernes overhaandtagende Uvæsen, der nu endog, som det heder, gik saa vidt at selv udenlandske Kjøbmænd, der i den sædvanlige Tid om Sommeren kom til Byen for at handle, klagede over at de fandt alle Varerne opkjøbte, saaat ingen ordentlig Kjøbstevne kunde komme istand, skulde man formode, at de nys meddeelte Anordninger ikke have været gjennemførte i sin hele Strengthed, eller og at de Fremmede allerede have været for mægtige til at kunne holdes tilbørligt under Lovens Tvang.

<sup>1)</sup> Se Brev fra Arnold v. Wiggen, dateret 14de Septbr. 1317, Lübeds Urfundeb. II. No. 349.

<sup>2)</sup> Norges gl. L. III. No. 51 S. 131. Forordningen er besejlet af Jvar Gantfler og skreven af Haakon Notarius.

## 108. Kirkelige Begivenheder. Biskopskifter.

Det er allerede forhen omtalt, at Pave Clemens den 5te i Slutningen af Maret 1311 og i Begyndelsen af 1312 holdt det navnkundige almindelige Kirkemøde i Vienne, hvorved ogsaa den til Erkebiskop Forunds Eftermand udvalgte Gilif indfandt sig, og her modtog Pallium. Foruden ham vare tillige Biskop Arne af Bergen og Biskop Helge af Oslo tilstede ved Conciliet, saavel som Besuldmægtigede fra Capitlerne og rimeligviis fra de Biskopper, som sad hjemme. Som bekjendt, var Tempel-Ordenens Ophævelse Hovedgjenstanden, hvormed man bestjef-tigede sig, og kunde ikke være af nogen Interesse for Norge, hvor ingen Tempelriddere fandtes, men af Bigtighed var det dog ogsaa for dette Nige, at ved den tredie og sidste Sessjon af Mødet en ny Tiende af geistlige Indtægter blev vedtagen til Befordring af et Korstog til det hellige Lands Befrielse. Derforuden erfarer man, at de norske Biskop-per benyttede Lejligheden til at faa den Strid bragt til Ende, som nu allerede i lang Tid havde været ført mellem Erkestolens og Bergens Capitel angaaende Besættelsen af Færøernes Biskopsstol, og som vi allerede ovenfor have haft Anledning til at omtale. Formodentlig ved Pavens egen Foranstaltning eller Medvirkning bleve begge Parter, nemlig Erkebiskop Gilif paa sine egne og den fraværende udvalgte Biskop Lodins Begne, samt Nidaröos's Capitel, repræsenteret ved Fuldmægtige, paa den ene Side, og Biskop Arne saavel som Bergens Capitel, ligeledes repræsenteret ved Fuldmægtige, paa den anden, enige om at lade Sagen afgjøre ved en Voldgiftsmand, og til denne valgte de den 10de Mai 1312, strax efter Conciliets Slutning, Erkebiskop Nikolas af Upsala, der ogsaa overvar Conciliet og allerede før 3 Mar tilbage, da han opholdt sig i Bergen paa Tilbagereisen fra Curien med Pallium, havde haft noget med Sagen at bestille. Voldgiftskjendelsen skulde være affagt 30 Dage efter at alle-sammen vare komne til Brügge i Flandern, hvorfra Hjemreisen som sed-vanligt i denne Tid skulde skee, og Parterne skulde holde sig Dom-men efterrettelig under en Bod af 400 Guldgylden. Da Lodin siden-efter forekommer som Biskop i Færøerne, hvor han omkom paa en Sø-reise i 1316, maa Voldgiftskjendelsen være falden til Fordeel for Nid-äroos Erkebiskops og Capitals Paastand <sup>1)</sup>).

De norske Biskopper maa være komne hjem i Lobet af Sommeren eller Begyndelsen af Høsten. Deres Ophold ved Conciliet saavel som Rejsen derhen og derfra havde krævet betydelige Udgifter, som der nu maatte

<sup>1)</sup> Se udfærligere herom Keyfers u. Kirkehistorie II. S. 154—156, 148—149.

overordentlige Bidrag til at dække. Biskop Arne bestemte derfor med sit Capitels Samtykke, at i de næste fem Aar skulde det første Aars Indtægter af ledigblivende Præbender og andre Beneficier i Biskopsdommet afholdes til Dækning af hine Udgifter saavel som til Arbejde paa Christkirken i Bergen, med hvis Forstjønning og Udvidelse Biskop Arne synes at have været ivrigt beskjæftiget. Noget lignende har formentlig Biskop Helge gjort i Oslo Biskopsdomme, skjønt dette rigtignok bragte Biskoppen større Indtægter end Bergens. Erkebiskoppen havde ej alene Næsse-Udgifterne at dække, men ogsaa Omkostningerne ved at erholde Pallium, og fordrede derfor som subventio pallii Halvdelen af eet Aars Kirketiende over hele Niget. Denne synes ogsaa uvægerligen at være bleven Erkebiskoppen tilfaldt af Lydbiskopperne paa et Nøde, han havde med disse strax efter han var kommen tilbage til Norge fra Conciliet, medens han endnu opholdt sig i den sydlige Deel af Landet, og hvor Kongen ogsaa, som det lader, var tilstede. Men da Erkebiskoppen til at indsamle disse Bidrag i Bergens Biskopsdomme ej valgte Biskoppen efter tidligere Skik, men Magister Capellarum, Finn Haldorsøn, blev Biskop Arne, for hvem denne eller rettere hans Embede og den hele Indretning med de kongelige Capeller var en Torn i Ojet, strax stødte, gjorde Indsigelser derimod og begyndte med sin sedvanlige Hefstighed en Strid herom med Erkebiskoppen, der ogsaa paa sin Side, skjønt med mere Maadehold, tog til Gjenmæle. Striden varede temmelig længe; der veksledes Skrivelser, der appelleredes til Paven, og Kongen maatte ligeledes indblande sig deri, men Arne synes dog tilsidst at have maattet give efter<sup>1)</sup>.

For nærmere at bestemme, hvorledes den paa Conciliet i Wien vedtagne Særaars-Tiende skulde udredes og indsamles i Norge, sammendannede Erkebiskop Gille sine Lydbiskopper til et Provincial-Concilium i Nidaros til Høsten 1313, hvorved dog kun Biskop Helge i Oslo og Biskop Inggjald indfandt sig. Biskop Arne i Bergen var rimeligviis saa forbitret paa Erkebiskoppen siden den nys førte Strid, at han ej ønskede at komme sammen med ham og derfor under en eller anden Forevending udeblev; hvad Marsagen var til Biskop Ketils Udeblivelse, vides ikke. Derimod var Biskoppen af Høle paa Island tilstede, nemlig den østere omtalte Audun Thorbergsøn, der just nu, som det nedenfor nærmere skal omtales, var valgt til den i Februar afdøde Biskop Jørunsds Eftermand, og indviedes under selve Mødet. Conciliet begyndte den 24de November og sluttedes den 1ste December; Bestemmelserne, der udstedtes paa denne Dag, foreskrev med den største Nojagtighed,

<sup>1)</sup> Kejsers n. Rkht. II. S. 156—165.



hvorledes Indsamlingen skulde foregaa<sup>1)</sup>. Tienden selv kom dog, som bekendt, ikke den Sag, hvorfor den var paabudt, sønderligt til Gode; i det mindste blev intet udrettet til det hellige Lands Befrielse, og Pengene tjente kun til at berige den pavelige Stol, over hvis Begjerlighed der allerede tidligere havde været klaget, f. Ex. af Matthæus af Paris, men som dog fornemmelig efter sin Nedsættelse i Frankrige synes at være bleven opfindsom i at skaffe sig nye Indtægtskilder. Da Pave Clemens var død den 25de April 1314, og Pavestolen, efter en mere end toaarig Vacance, endelig atter blev besat med en Franskmænd, nemlig Johannes den 22de (forhen Jakob d'Efise, Cardinalbiskop af Portus), tilskrev denne fra Avignon, den 8de December f. A., Erkebiskopperne saavel i Norge som i Sverige, at formedelt det apostoliske Sædes Pengefrang skulde det første Aars Indtægter af alle geistlige Beneficier i deres Provindsler, som enten nu vare, eller i de næste tre Aar bleve ledige, tilfalde det pavelige Skatkammer, kun Kathedralkirkerne, Abbedierne og de allermindste geistlige Embeder undtagne. Disse Indtægter vare de bekendte saakaldte *Annater*, paa hvis Udskrivelse fra Norge vi ikke kan fremvise noget tidligere Exempel. Ved et samme Dag udstedt Brev overdrog Paven for Norges Vedkommende Erkebiskoppen, Lydbiskopperne og tvende Chorsbrødre af Nidaros at beskikke Collectorer og Subcollectorer af disse Penge, der ikke maatte anvendes til noget andet Brug, men samvittighedsfuldt indsendes til det apostoliske Kammer. I Begyndelsen af det følgende Aar (den 3die Februar 1317) overdrog Paven fra Avignon Erkebiskoppen og Capitlet i Nidaros herefter at indsamle Numaskatten og at inddrive Restancerne fra før af<sup>2)</sup>.

I de første Aar af Erkebiskop Gilsks temmelig langvarige Embedstid indtraf der mange Biskopsstifter i den norske Kirke. Først døde Biskop Torund af Hole den 1ste Februar 1313, efterat have beklædt Biskops-Embedet i den usædvanlig lange Tid af 46 Aar, og, som vi have seet, viist sig mere end almindelig flu og verdensflog under de mange politiske Storme, som rystede Island, fornemmelig saalænge Biskop Arne levede. Dette var just ingen Egenskaber, der anbefalede ham som Biskop, ligesom det er aabenbart, at han ikke lagde nogen sønderlig Nidkjærhed for Dagen i at afskaffe Uskikke og holde streng Orden i sit Biskopsdømme, men heller saa igjennem Fingre med, hvad han kun vilde høste Uvilje ved at paatale. Dog havde han ogsaa sine gode Sider; han anvendte megen Omhu paa Presternes Opklærelse ved sin Biskopsstol og søgte at drage de dueligste Lærere til sig, saaat det virkelig synes som om

<sup>1)</sup> Keyser n. Khist. II. S. 166—168. Dipl. Norv. I. No. 139.

<sup>2)</sup> Sammesteds S. 173—174.

Gejstligheden ved Høle Biskopsstol udmerkede sig fordeelagtigt ved sin Lærdom. Derhos var han stormodig og forsonlig, hvorpaa man havde det bedste Exempel i hans Fremferd mod den allerede oftere omtalte Prest, Laurentius Kalfsøn. Denne, der, som det allerede er berettet, i længere Tid havde opholdt sig i Nidaros, og stod højt i Erkebiskop Jorunds Gunst, men derimod var forhadet af Chorsbrødrene, blev i Maret 1307 af Erkebiskoppen efter disses Raad sendt ud til Island for at visitere paa hans Begne. Chorsbrødrene ønskede nemlig helst at blive ham kvit, og havde vel ogsaa en Tanke om, at hans megen Iver, hvori der unegteligt var blandet noget Overmod, snart vilde bringe ham i alflens Ubehageligheder. Laurentius begik selv det Misgreb at udbede sig en Dominicaner, Broder Bjørn, til Medvisitator, og fordrede dette saa ivrigt, at Erkebiskoppen, skjønt han anede Uraad, maatte føje ham deri. Forøvrigt viiste han Laurentius den overordentlige Tillid, endog at meddele ham hemmeligt tre Blanketter med sit Segl under, til Udfyldning efter eget Tykke, kun maatte han aflægge Sed paa, ikke at ville indføre noget i disse Breve, der kunde være Erkebiskoppen eller hans Kirke til Skade. Da begge Visitatorerne vare komne til Island, gik alt godt, saa længe de gjenmvejste Skaalholts Biskopsdomme, thi Biskop Arne Helgesøn var en søjelig Mand, som fandt sig i alt hvad de foretog sig. Underledes var det derimod med den stolte Jorund, hvem det desuden maatte være dobbelt ubehageligt paa en vis Maade at lade sig hovmesterere af Laurentius, hvilken han selv i sin Tid havde draget frem fra ringe Kaar. Allerede i Begyndelsen af 1308 opstod der Uenighed mellem Biskoppen og Laurentius, og det viiste sig nu, at Erkebiskoppen havde Ret, da han fraraadede denne at dele sin Myndighed med Broder Bjørn, thi denne tog stedse Parti med Biskoppen, og gav alle de øvrige Medhold, med hvem den uforsigtige Laurentius lagde sig ud ved at blande sig i Sager, der egentlig ikke vedkom ham. Da Bjørn rejste tilbage til Norge førend Visitationen var til Ende, blev Laurentius efter for at visitere alene, uagtet Biskoppen vægrede sig ved at erkjende hans Competence dertil, da Fuldmagten havde lydt paa ham og Bjørn i Fællesskab. Dette hindrede dog ikke Laurentius fra at føre det store Ord og holde Straffeprædikener mod alle de Ustikke, han paa-stod havde indsnæget sig, og da han nogen Tid efter ogsaa forlod Island, havde han den Driftighed at opløse for Biskoppen selv en Fortegnelse, han havde opsat over alle de Misligheder, han troede at have fundet ved hans Embedsførelse, tilføjende, at han vilde melde altsammen for Erkebiskoppen. Biskoppen tog alligevel dette nok saa roligt, og tilbød Laurentius at de heller skulle forlige sig med hinanden, og fra begge Sider ikke skrive andet til Erkebiskoppen end godt om hinanden; men

Laurentius vilde ikke høre et Ord herom, og han og Biskoppen skiltes ad i Uvenskab. Ved Ankomsten til Nidaros fandt Laurentius dog Sagerne langt anderledes, end han havde ventet. Thi Erkebiskoppen, hans eneste Beskytter, laa beftigt syg af Podagra, Chorsbrødrene havde Magten i Hænde og lod Laurentius strax ved Ankomsten kaste i et haardt Fængsel, deels fordi han efter Broder Bjørns Foregivende skulde have fremlagt forfalskede Erkebiskopsbreve paa Island (herved sigtedes der til hine foromtalte Blanketter, om hvis Tilværelse Bjørn ikke havde nogen Kundskab), deels ogsaa fordi han skulde have begaaet Underløb med St. Olafs-Dffret. Der blev ham siden forelagt Valget, enten han i Norge vilde underkaste sig den Straf, som Officialen (Sira Gilif) paalagde ham, eller føres som Fange til Biskop Torund. Han valgte det sidste, og sendtes ud om Vaaren 1309, da Erkebiskop Torund var død, og Gilif valgt til hans Eftermand. Han bragtes ombord paa Skibet i Venker, men saasnart dette var kommet ud til Havs, toge Kjobmændene Venkerne af ham, sigende at det ej var Skik og Brug at føre Folk i Vaand og Fængsel over Havet. Da han kom til Hole og førtes ind for Biskop Torund, faldt han paa Knæ for ham, men Biskoppen stod strax op, bad ham sætte sig til Bords ved hans Side, viiste ham den største Blidhed og beholdt ham hos sig i tre Dage for at han kunde udhvile sig. Siden sagde han at det skulde staa ham frit for at opholde sig paa Island hvor han vilde, uden dog at maatte holde Messer, da den udvalgte Erkebiskop paa det strengeste havde forbudt det, men han kunde, meente Biskoppen, gjøre stor Nytte ved at give Underviisning; dette Naad fulgte ogsaa Laurentius, og opholdt sig i forskjellige Klostre, undervisende Brødrene. Chorsbrødrene skrev vel over til Island, misbilligende at Laurentius behandlede saa vel, og fordrende, at han skulde underkastes Poenitens, men Biskop Torund tillod ham ikke desto mindre at tage sit Ophold i Tveraa-Kloster for at meddele Underviisning. Her paa Tveraa opholdt Laurentius sig, da Biskop Torund døde. Efterretningen om Torunds Død kom først om Sommeren til Nidaros, og til hans Efterfølger valgte Capitlet i Nidaros nu **Audun Raude**, der efter Sighvat Landes Død og Gilifs Ophøjelse paa Erkestolen ansaaes som den ypperste af Chorsbrødrene. Han stod, som det allerede forhen er nævnt, højt anstreden hos Kongen, var længe hans Fehirde og saaledes en af hans højt betroede Mænd, der endog, som det lader, i den farlige Krigstid 1309 var en af dem, hvem Omsorgen for Thronhjems Forsvar betroedes. Det heed almindeligt at Chorsbrødrenes Valg ved denne Lejlighed faldt paa ham, fordi de gjerne vilde faa ham bort, af Skinsyge over hans store Indflydelse hos Kongen. Det er ligeledes berettet, at han længe havde forestaaet Thronenes Kirke paa Haalogaland. Der for-

tælles udtryffeligt om ham, at han havde en Datter, som paa denne Tid allerede var anden Gang gift; altsaa havde han enten selv været gift, førend han traadte i Kirkens Tjeneste, eller, som saa mange Gejstlige paa den Tid i Norge, ikke regnet det saa noje med Coelibatsbudet. Endog Laurentius havde under sit Opbold i Norge haft en Søn med et Fruentimmer, der siden efter havde en anden Søn med Chorsbroderen Salomon Thoraldsøn; men dette hindrede ikke, at de sidenefter begge bleve Biskopper. Audun indviedes til Biskop den 25de November, under det foromtalte Concilium, hvori han sidenefter som Biskop tog Deel, og tilbragte endnu over et Aar i Norge, da han nemlig ej drog til Island førend om Sommeren 1315. Uagtet han allerede var gammel, tog han sig dog med megen Kraft og Myndighed af Kirkestyrelsen, og fik derved mange Venner især blandt det højere Presteskab, som i Vacancen havde haft mest at sige. Dette, saavelsom den Omstændighed, at han var fremmed i Landet og ubekjendt med dets Skikke, skaffede ham i Forstningen endeel Ubehageligheder, især da det vel heller ikke var saa frit, at han selv begik nogle Misgreb; men efterhaanden vandt han dog megen Ansæelse blandt Folket ved sin Nidkærhed, Gudsfrygt, Fromhed og Betsalenhed, samt maatte først og fremst ved sin Storsindethed og Gjestfrihed. En af hans første Handlinger, der vistnok var særdeles populær, og hvortil Kong Haakon selv ved Afstednen skal have opfordret ham, var at han lod Biskop Gudmunds Been opgrave, skriinlægge og henstille i Kirken, hvor der da, som det heder, skede merkelige Terteegn. Audun lagde megen Vind paa at forfskjønne Biskopsstolens Kirke og øvrige Bygninger; Biskopsgaarden lod han endog ganske opbygge fra Nyt af. Her førte han et stort og pragtfuldt Huus og viiste en overordentlig Gjestfrihed. Der fortælles saaledes, at endog, naar han, som ofte kunde skee, hjemme paa Hole havde Stevnmøde med sine Venner, og det under Forhandlingerne meldtes at Maden var paa Bordet, bad han dem venligt at følge med til Bords og tage til Takke, „og ikke være vrede paa Maden, om de end vare vrede paa ham“. Ved denne Venlighed, siges der, overvandt han ofte sine Venner, saa at de overlode det til ham selv at afgjøre deres Mellemvarende <sup>1)</sup>. Skolen ved Kirken holdt han i ypperlig Stand, og søgte at skaffe den gode Lærere. Alt dette forvoldte dog Biskopsstolen betydelige Udgifter, og for at bestride dem maatte Biskoppen igjen søge at bringe sine Indtægter op til et saa højt Beløb som muligt, fornemmelig ved at tilegne sig Naadigbeden over alt Offer og alle Kirketiender, medens tidligere Offeret og Smaatienderne oppebares af den saakaldte Kirkebonde, det vil sige den Bønde, der be-

<sup>1)</sup> Om alt dette see Laurentius's Saga.

fad Gaarden, paa hvilken Kirken laa, og bestyrede Kirkegodset. Med andre Ord, han begyndte at gennemføre i Hole Biskopsdomme, hvad Biskop Arne Thorlaksjon havde kæmpet for og allerede tildeels udført i Staalholts, medens Biskop Torund i sin lange Embedstid havde været mere søjelig for ikke altfor meget at lægge sig ud med Hovdingerne. Det var naturligt, at Biskop Auduns Fordringer vakte megen Uvilje, og mod Slutningen af Kong Haakons Regjering, maaskee endog efter at han allerede var død, men forend Efterretningen derom var kommen til Island, indgave samtlige Bønder og Almue i Hole Biskopsdomme en formelig Protest derimod til Kongen, ytrende at de ej vilde taale saadant, og forudsigende at paa sliq Viis vilde Kirken i faa Nar have tilegnet sig alt Guds i Landet og Kongedømmet intet have tilbage uden Møje og Bekostning; overhovedet klagede de over, „at udenlandske Biskopper vare blevne trængte ind i Landet mod gammel Skik og Vedtægt“<sup>1)</sup>. Da Kongen allerede var død, inden denne Protest naaede Norge, og Biskop Audun selv i Maret 1320 drog over til Throndhjem, hvor han døde 1321, bortfaldt, som det synes, den hele Sag af sig selv. Auduns Eftermand, som han selv paa sit Dødsleje havde anbefalet dertil, var ingen anden end Laurentius Kalfson; denne, som indfødt Islænding og af en mere eftergivende Charakter, lod, som det synes, alt blive ved det gamle.

I Staalholts Biskopsdomme synes alt at have gaaet roligt hen

<sup>1)</sup> Brevet er aftrykt i Finn Jonsens isl. Kirkehistorie, Vol. II. S. 166 fgg. Maret og Dagen, naar Brevet udkleedes, angives her ikke, men der tales om nogle Retterbeere, som Kongen havde sendt ud med Gunnar Raadvoin, og af Annalerne sees det, at denne kom ud til Island i Maret 1319; Protesten maa altsaa, siden den er henvendt til Kong Haakon, som døde samme Nar, være affattet umiddelbart efter Gunnars Ankomst, og forend man endnu havde erfaret Kongens Død. Slutningen af Protesten er ret mærkelig og karakteristisk: „Gode Hr. Kong Haakon, det har her været et slemt og utilberlig Tiltag, at udenlandske Biskopper have været trængte ind i Landet imod Landets Vane fra gammel Tid, og den Samtykt og Bestemmelse, som blev tagen, da den hellige Biskop Jon blev udvalgt af Lærde og Læge i Landet, nemlig at Biskopperne skulle vælges her i Landet efterdags. Vi bede eder ydmygeligt at I med Guds Mistund ville see saaledes til, at en begjerlig Hovding og et uvittigt (heimt) Folk ikke længe ere tilsammen, thi af saadant har der ofte handets megen Skade. Vi forudssee ogsaa at inden faa Nar vil Kongedømmet heraf kun have Møje og Bekostning, men Kirken alt Guds i Landet at raade over. Og derfor give vi os og hele vor Sag i Guds og eders Bøld, bedende at I ville holde os ved ny og gammel Ret, som her med Rette har været samtykt, og styrke os til at vi kunne beholde vort Frelse og vort fedrene Guds, ydende os sikker Bistand til at vi uden Fare kunne nyde vor Ret. Vor Herre Jesus Kristus give at I ville forge for, at den almægtige Gud har Lov og Priis, I selv Ære og Heder, og vi, eders Tjenere, Fred og Gavn baade nu og stedse, Amen“.

under den fredelige Biskop Arne Helgesen, hvilken desuden var mest optagen med at gjenopføre Kathedralkirken paa Skaalholt, der blev truffen af Lvnild Natten før Paalsmesse (25de Januar) 1309, og fortæredes i en kort Stund med mange Kjøstbarheder. Arne rejste samme Aar selv over til Norge for at bede om Understøttelse til at rejse en ny Kirke, og Kong Haakon viiste ham en sand kongelig Gæmhidhed, idet han skændte ham Bygningstømmer og mange andre Kjøstbarheder; Dronningen og alle de bedste Mænd i Norge fulgte hans Exempel, saa at Arne kom riigt begavet tilbage, og det almindeligt heed, at ingen islandsk Biskop havde gjort en saa glimrende Rejse til Norge <sup>1)</sup>.

I Bergen døde Biskop Arne Sigurdsen 1314. Vi have allerede i det foregaaende seet nok af hans Virksomhed til at vide, at han paa sin Viis var en meget nidkjær og virksom Mand, men at hans Nidkjærlighed ofte udartede til Stivind, og hans Virksomhed til Smaalighed, ligesom og at han med ængstelig Omhyggelighed søgte at opretholde sin Embedsmyndighed ej alene mod den verdslige Magt, men endog mod sine egne geistlige Colleger og Overordnede. Dette viiste sig især i hans nys omtalte Strid med Erkebiskop Torund om Besættelsen af Færvernes Biskopsstol, og med Erkebiskop Eilif om Palliebhjelpen. At Indretningen med de kongelige Capeller og Magister Capellarum under saadanne Omstændigheder maatte være ham meget imod, især da den saa godt som til Biskoppernes Ligemand ophøjede Magister residerede i Bergen, og de fleste under dennes Bestyrelse henlagte Capeller desuden fandtes i Bergens Biskopsdomme, er let at indsee. Det varede heller ikke længe, førend der opstod Strid mellem ham og Provst Finn om, hvorledes Oprettelsesbullens Ord om dennes Forstanderskab over Capellerne skulde fortolkes. Ordene vare noget dunkle, og enhver af Parterne søgte at fortolke dem til sin Fordeel, Biskoppen ved at give dem saa indskrænket, Provsten ved at give dem saa udvidet Betydning, som muligt. Man henvendte sig til Paven selv med Forespørgsler derom, og denne, som i Oprettelsesbullen aabenbart havde lagt et Sindelag for Dagen, der berettigede til at tage Ordene i den videste og for Magisteren fordeeltigste Forstand, talte nu i en anden Tone, maaskee fordi man havde foreslået ham, at der allerede var indrømmet den kongelige Geistlighed for meget. Han erklærede nemlig udtrykkelig, at Capellernes Prester ikke skulde være undtagne den biskoppelige Jurisdiction, om end Kongen præsenterede dem; heller ikke skulde Magisteren kunne afsætte eller indsætte dem, Biskoppen uadspurgt. Visitationsretten ved Capellerne skulde ej være Biskopperne betagen, og Magisterens dømmende Myndighed over

<sup>1)</sup> Søl. Annaler ved 1310.

Capellpresterne skulde alene vedkomme mindre Forseelser o. s. v. <sup>1)</sup>. Denne Forklaring stemmede neppe med Kongens eller Magisterens Ønske og Forventning; men herved var intet at gjøre, og de maatte finde sig deri. Biskoppen synes ved den her vundne Sejr at være bleven opmuntret til at gaa videre; vi see saaledes at der allerede i 1310 var en heftig Strid mellem ham og Provst Finn om Grændserne for Allhelgelgenskirkes Sogn; samt ligeledes at Biskoppen gjorde Vanskeligheder ved at udføre flere kirkelige Handlinger ved Capellerne, hvortil der udfordredes biskoppelig Biele, den Magisteren ikke havde, som at indvie den hellige Olje og Chrisma, rense Kirker, der vare blevne besmittede o. s. v.; altsammen vistnok kun for at besværliggjøre Capellpresterne deres Virksomhed. Her maatte da Magisteren klage til Paven, som denne Gang tog Capell-Gejstlighedens Parti og befalede Biskopperne for Eftertiden under kirkelig Straf at udføre de omstrevne Handlinger <sup>2)</sup>. Hermed synes Tvistighederne i Arnes Tid at være ophørte; men de opblussede igjen under hans Eftermand. Biskop Arne er den første norffe Biskop, om hvem det med Bestemtbed vides, at han med Strengbed søgte at paasee Coelibatbudets Overholdelse. Vel var der ikke længer Tale om at Presterne kunde indgaa Egteskab, men i Stedet for Hustruer havde de „Følgekoner“ eller „Huusholderster“ (paa Latin kaldet focariæ, i Danmark Preste-Deier), med hvilke de levede ganske som Hustruer, og som af Almuen ogsaa betragtedes saaledes <sup>3)</sup>; ja det lader endog til, at Presterne selv ikke anede at der var noget ondt heri, eftersom vi erfare, at enkelte ej engang undsaa sig for at have Følgekonen ved sin Side ved Bordet, naar Biskoppen gjæstede ham paa Visitats. Dette Uvæsen søgte Biskop Arne at hemme ved alvorlige Advarselsbreve og Straffe, skjønt det dog neppe frugtede synderligt. Over de Klostre, der stode under det biskoppelige Tilsyn, navnlig Augustinerklostrene, Jonsklostret i Bergen og Halsns Kloster, holdt Arne en streng Opsigt, og synes endog at have haft i Sinde at foretage en Reform af det sidste, hvor meget Uvæsen havde indsnegget sig; men heraf blev dog intet, enten nu fordi Munkene lovede Bedring, eller fordi Døden hindrede ham i at

<sup>1)</sup> Barth. E. 523. Suhn XI. 626, jvfr. Keyser N. K. G. II. 151.

<sup>2)</sup> Sammenleeds, S. 152, 153; Barth. E. 530.

<sup>3)</sup> Ordet focaria kommer af focus, Arnested. Af sylgjukona, sammendraget i daglig Tale paa samme Maade som „Frænke“ (tvindelig Elægtning) af frændkona, synes i det norffe Almuesprog Ordet „Fyltje“ eller „Fyrkje“ (udtalt med det tykke l, Mellemting mellem l og r) at være dannet; det betyder oprindelig „Pige“ eller „Tøs“ i en, om just ikke foragtelig, saa dog noget mindre adel Betydning. I Sverige synes det befindende „ficka“ at være det samme; ogsaa det havde oprindelig en noget uadel Betydning.

udføre Planen <sup>1)</sup>. Endelig drev Biskop Arne meget ivrigt paa sin Kathedralkirkes Forstjønneelse eller Udvidelse. Dette seer man af et Brev, han mellem 1307 og 1309 skrev til sin Broder Audfinn, der opholdt sig udenlands, sandsynligviis i Paris eller Orleans, for at studere, og just agtede at besøge Pavecurien. Han bad ham nemlig at forhøre sig, om det skulde lade sig gjøre at udvirke Pavens Tilladelse til at han anvendte endeel af Kirketienden i Biskopsdommet til Kirkens Istandsættelse, ligesom han og gav Audfinn det Hverv at skaffe ham en Mand, der forstod sig paa at tække med Skifer, og om muligt ogsaa at male og forfærdige Glasvinduer <sup>2)</sup>. Der ere ogsaa andre Omstændigheder, som tyde hen paa at en temmelig gennemgribende Ombygning og Udvidelse af Bergens Christkirke maa have fundet Sted paa denne Tid. Arnes Estermand blev hans Broder, den nys omtalte Audfinn, der som Chorsbroder i Bergen havde mødt paa Capitlets Begne ved Conciliet i Vienne. Audfinn traadte i det Hele taget i sin Broders Fodspor, men var dog sindigere og mindre stivsinnet.

Samme Aar, som Arne, døde ogsaa Biskop Ingvald i Hamar, om hvis Bedrifter lidet eller intet vides, og Thord, Biskop i Garde paa Grønland, der siden 1310 havde opholdt sig i Norge <sup>3)</sup>. Han havde i over 20 Aar bestyret Biskopsstolen i hiin fjerne Aftrog af Berden; det er nemlig ovenfor (S. 64) berettet, hvorledes han allerede blev indviet i 1288, tilsammen med Arne af Stavanger og Eivind af Dølo. Grønland synes paa denne Tid sjeldnere end forhen at have været besøgt, og, mærkeligt nok, saa godt som alene fra Norge, i det mindste langt mere herfra, end fra det meget nærmere beliggende Island. Hvor svag Forbindelsen alligevel var, derom kan man aller bedst gjøre sig Forestilling af et Brev, som Biskop Arne den 22de Juni 1308 skrev til Thord med nogle Forøringer, deels til ham, deels til Klostrene <sup>4)</sup>. Han meddeler ham nemlig i dette Brev de vigtigste Nyheder i de sidste Aar, men begynder allerede med Kong Eriks Død i 1299, fortæller derefter Biskop Eivinds og den Stavangerste Biskop Arnes Død i 1303, Biskop Narves og Biskop Thorsteins i 1304, samt endelig den færøiske Biskop Erlends Død i 1308. Han beretter altsaa her under eet, hvad der er forefaldet i de sidste 9 Aar, og skjønt han vel i Begyndelsen, hvor han

<sup>1)</sup> Langes Klosterhistorie S. 361—364, jvfr. Kejsers norske Kirkehistorie S. 135, 136.

<sup>2)</sup> Barthol. E. 315—316. Udg. af „Bergens Kalskuld“ S. 131 fg.

<sup>3)</sup> Jøsl. Annaler ved 1310.

<sup>4)</sup> Brevet er aftenst hos Suhm, XI. 904, saavel som i „Grønlands historiske Mindesmerker“ III. S. 96.



taler om Kong Eriks Død, tilføjer, „hvad enten I nu allerede have spurgt det eller ej“, tilkjendegiver han dog derved Muligheden eller endog Sandsynligheden af, at der i hele ni Aar ikke var kommet nogen Tidende, altsaa intet Skib og intet Menneske fra noget andet civiliseret Land til Grønland. Det er endog meget uvidt, om dette Brev naaede Biskop Thord, thi man seer af de islandske Annaler, at han allerede forlod Grønland i 1309 og ikke førend det følgende Aar kom til Norge; det er saaledes heel muligt, at ogsaa det Skib, der bragte Brevet, ikke kom til Grønland førend i 1309, da han allerede var afrejst <sup>1)</sup>. Man kan under saadanne Omstændigheder ikke undre sig over, at de grønlandiske Biskopper stundom paa flere Aar forlode sin Biskopsstol og drog over til Norge; de vare ikke fødte og opdragne i Landet og vare først komne did i en modnere Alder; deres Embede kunde ej give dem stort at bestille, og saaledes var det næsten utænkeligt, at de ej efter nogle Aars Forløb skulde føle sig trykkede af de sørgelige Omgivelser og drives af en uimodstaaelig Længsel efter at gjense sit Fædreland og blidere Egne. Man maa alene forundre sig over, at de endda kunde holde ud der saa længe, som de gjorde, og at navnlig Thord kunde tilbringe hele 20 Aar der <sup>2)</sup>. Hans Eftermand var en vis Arne, om hvis tidligere Livsforhold intet vides. Han drog endnu samme Aar til sit Sæde. Til Biskop i Hamar efter Ingjald valgtes **Botolf**, Chorsbroder sammesteds, der allerede i 1306 maa have nydt en mere end almindelig Anseelse ogsaa udenfor Biskopsdommet, siden Biskop Arne i Bergen da agtede at sende ham som en af sine Fuldmægtige til Provincial-Conciliet i Oslo <sup>3)</sup>.

Om den færøiske Biskop Lodins Død i 1316 er der ovenfor talt; Biskopsstolen blev først 4 Aar derefter besat. I 1317 døde Biskop Ketil af Stavanger, og efterfulgtes af en vis **Haakon**. Man kjender ikke stort andet til Ketils Virksomhed, end at han laa i en langvarig Strid med Halsnø Kloster om et Lærefiske ved Færstad i Suledal. Det er karakteristisk, at Klostret her stod sig under Kongedømmet og verdslig Domstol, medens Biskoppen naturligviis protesterede herimod, da Sagen

<sup>1)</sup> Thord forekommer som Medudsteder af et i Anledning af den omtvistede Besættelse af Færøernes Biskopsstol udsendigt Brev, dateret Bergen den 26de Decbr. 1310 (Barthol. E. 551). Heraf seer man at han da opholdt sig i Bergen.

<sup>2)</sup> Jæf. Annaler. Med Hensyn til hans Eftermand Arne havde man et endnu tydeligere Beviis paa, hvor sjelden og sparsom Forbindelsen mellem Grønland og Norge maa have været; i 1343 indviede nemlig Erkebiskop Paal en ny Biskop, Jon Skalle, til Garde, i den Tanke at Arne var død, men siden efter erfarede man at Arne endnu ej var død, og Jon kunde saaledes for det første ikke tiltræde sit Embede.

<sup>3)</sup> Brev af 11te Juni 1306, Barth. E. 309.

førtes alene mellem Gejstlige <sup>1)</sup>. Men største Delen af Gejstligheden selv synes paa denne Tid at have i det mindste stiltiende erkjendt, at den ikke kunde undvære den verdslige Arms Støtte i Retsfagers Afgjørelse, saa at Hensydelsen under verdslig Domstol ikke engang hørte til Sjældenheder, men var det sedvanlige, hvad enten man nu gav Sagen det Udseende, som om man alene betragtede Lagmanden som Voldgiftsmand, eller man virkelig erkjendte hans dømmende Autoritet. Paa Grund heraf kunde Kong Haakon endog lade en Forordning udgaa, der egentlig, idet den udgik fra Kongedømmets Forpligtelse og selvfølgelig Berettigelse til ogsaa at drage Omkostning for at de Sager, der vedkom Christenretten, kunde komme til Afgjørelse, betog Gejstligheden selv en stor Deel af dens Myndighed. Forordningen lyder nemlig saaledes: „Vi have erfaret, at Lagmændene ikke ville sige Lov (dømme) i de Sager, der vedkomme den hellige Kirke og som behøre under Christenretten, saasom ingen Christendomsbaalk findes i den Lovbog som den verdige Herre, Kong Magnus, vor Fader, højlovlig Ihukommelse, lod sammensætte, og heller ikke vi, Erkebiskoppen og Biskopperne have faaet Tid til at indrette Christendomsbaalken saaledes som vi kunde ønske det; men da vi dog ingenlunde ville at den hellige Kirke eller hendes Formænd skulle miste sine Rettigheder, ville vi, og byde herved paa det bestemteste, at vore Lagmænd og alle andre have og overholde den Christenret, som har gjeldt hos Eder fra fordums Tid, nemlig hverken den som vor Fader Kong Magnus lod sammensætte eller den som Erkebiskop Jon lod sammensætte, men den som forhen gjaldt og er den gamle; den ville vi skal gjælde og efter den skulle vore Lagmand og give deres Drskurder, dog saaledes at alle deri nævnte Sætter falde til en Trediedeel. Men er der noget deri, som tykkes ikke at kunne passe eller er mangelagtigt, da skulle I skrive til os og give os Eders Betænkning derom efter at have hørt Biskopperne, de lærde Mænd og de haandgangne Mænd, der vide, hvad der er nyttigt og passeligt for Almue“. Her forudsættes det endog som givet, at Lagmændene skulle dømme i flere geistlige Sager (saadanne naturligvis, der ikke vedkom Religionen og Gudsdyrkelsen, men kun Gjendoms- og Indtægts-Forhold), og det betragtes som en Tjeneste, Kongen viser Gejstligheden, at han ikke tillader Lagmændene at unddrage sig fra at afgive Kjendelse i saadanne Tilfælde. Det er ikke usandsynligt, at Kongen alene af Statsklogskab har givet Sagen denne vending, for at Gejstligheden saa meget mindre skulde kunne protestere mod en Forordning, der, om den end virkelig for Dieblicket gavnede den, dog hindrede den fra at høste de Fordele, den maaskee ellers kunde høstet

<sup>1)</sup> Langes Klosterhistorie S. 362.

af den mangelfagtige Kirkeovngivning ved selv at supplere Mangleerne. At Kongen var sig bevidst ved denne Forordning at have lagt et betydeligt Baand paa Geistligheden, sees deraf, at han, som det synes, satte den i Forbindelse med den ovenfor (S. 490) omtalte Gjentagelse af de Artikler, der allerede vare givne eller vedtagne ved Erkebiskop Torunds Forliig med Kong Erik i 1291, og som paa sit Sted (S. 173) udførligen ere blevne omtalte. Muligt, at de hidtil ikke vare blevne fuldstændigt gennemførte, eller at de i Tidens Løb vare blevne tilfidesatte, hvilket er saa meget mere tænkeligt, som de ikke egentlig danne nogen formelig Forordning, men kun en Art af Instruction for Lagmændene og Syselmændene, der fra Tid til anden skulde oplæses. Det bedste Beviis paa, at de nu herefter, saavel som Bestemmelsen om Christenretten, overholdtes, er det, at de findes optagne i mange senere Afskrifter af Lovbøgerne, og at flere af disse derhos indeholde særskilte Afskrifter af de ældre Christenretter for de forskjellige Hovedlagthing. Thi hvorvel det vel egentlig var Kongens Mening, at kun een Christenret skulde gjelde for hele Norge, nemlig den Frostathing's-Christenret, som Kong Haakon og Erkebiskop Sigurd indrettede i 1244, og hvis Bestemmelse det aabenbart var at skulle gjelde for hele Landet <sup>1)</sup>, seer man dog, at Forordningen fortolkedes, som om de forskjellige ældgamle Christenretter, Gulathingets, Frostathingets, Dplandenes og Vikens fremdeles skulde staa ved Magt, hver i sit District. Vistnok var, som vi have seet, allerede tidligere en Anordning udkommet om at den ældre Christenrets Bestemmelse om Sekter skulde gjelde, men deraf fulgte ikke, at den skulde gjelde i sin Heelhed. Dette blev nu authentisk bestemt. Tiden, naar den merkelige Anordning blev given, kjendes ikke med fuldkommen Visshed, sandsynligviis var det dog i Maret 1316, den 28de Juli, da Kongen opholdt sig i Bergen for sidste Gang, og da han tillige gav de for omtalte Anordninger om Udlændingernes Told og Rettigheder til at handle udenfor de lovbestemte Tider <sup>2)</sup>.

<sup>1)</sup> I Bestemmelsen af 1290 tales der alene om den ældre Christenret, uden nærmere Tillæg, men dog saaledes, at man ogsaa der nærmest maatte gjette paa den af 1244; og i Forordningen af 1327, hvor Kong Magnus Erikson gjentog Budet om at den gamle Christenret skulde gjelde, heder det udtrykkeligt, at dette skulde være Kong Haakons og Erkebiskop Sigurds. Deraf skulde man næsten maatte slutte, at ogsaa Kong Haakon egentlig meente denne, og at det maaskee var en Misforstaaelse, naar de ældre Love antoges at skulle gjelde. Denne Misforstaaelse har dog været Marsag i at Vikens og Dplandenes ældre Christenretter, der ellers vilde være tabte ligesom den verdslige Ret for disse Lagthing, ere blevne vedligeholdte.

<sup>2)</sup> Af denne Anordning findes nemlig to Hovedafskrifter, een, dateret Olafsvaka Aften i Kongens 17de Aar (altsaa 1316) uden Tillæg af hin Instrux for

109. Administrative Foranstaltninger og vigtigere Lovbestemmelser i Kong Haakons senere Regjeringstid. Hr. Bjarne Erlingsøns og andre anseede Stormænds Død.

Vi have seet, hvorledes de første Aar af Kong Haakons Regjeringstid, for saa vidt de ikke optoges af Krige og Underhandlinger med fremmede Fyrster, anvendtes til saa at sige at forberede de store Reforme, som han endelig i 1308 fandt Tiden moden til at sætte i Verk. Man kan sige, at den Tid, de følgende Aar levnede ham fri, anvendtes paa samme Maade til at befeste, hvad han i 1308 havde grundlagt, ved Tillægs-Arordninger og nærmere Bestemmelser. Det var at vente, at en i de bestaaende Forhold saa dybt, ja endog næsten voldsomt indgribende Forordning, som den store af 17de Juni 1308, maatte støde paa megen Modstand, førend dens Bud i et og alt kunde gjenneføres. Vi have ovenfor paapeget de umiskjendelige Tegn, som findes til, at den endog bragte flere Stormænd til at tage aabenbart Parti med Hertug Erik <sup>1)</sup>. Den største Gjering maatte naturligviis yttre sig i den Tid, da den ved Forordningen paabudte Inddragning af bortskjendte Krongodsfer fandt Sted, og hermed synes man, som ovenfor nævnt, ikke at være bleven ferdig førend henved 1312 <sup>2)</sup>. Det er meget muligt, at heller ikke Forordningens Bud om Syslernes Ombesættelse kom ret til Udførelse, førend da. I detmindste lod Kongen en Forordning udgaa under sit Jule-Ophold i Lunsberg 1309 <sup>3)</sup>, i Anledning af den Egennytte, Syselmændene og deres Lensmænd lagde for Dagen i sin Embedsførelse, og yttre sig her paa en Maade, som om det var gamle og almindeligt udbredte Ustikke, ikke nye Tiltag, han søgte at hemme. „Mange“, siger han, „have klaget over at de Drskurder, Lagmanden giver, og de Domme, der blive domte, ej blive iverksatte, om man end anmoder Sysselmanden eller hans Lensmænd derom, uden at man giver disse Mænd Gaver for at det kan skee; da det nu aldeles ikke anstaar os at lade slikt taales, forkynde vi herved, at naar nogen, efter at have

Lagmandene og Syselmændene, og en anden, udateret, hver Instruxen tillægges, med de Slutningsord: „dette Brev blev gjort, oplæst og samtykt af Almuen i vort 10de Regjerings-Aar“, uden at man kan see, om dette Tillæg sigter til Kong Haakon, eller til Kong Erik, under hvem Instruxen først blev givet. Om den Tid, da Instruxen sandsynligviis blev givet, og hvorvidt den er at tilskrive Kong Haakon eller hans Broder Erik, er ovenfor talt.

<sup>1)</sup> Se ovf. S. 491.

<sup>2)</sup> Se ovf. S. 487.

<sup>3)</sup> Forordningen er dateret den 26de Decbr. 1309, Norges gl. Love III. No. 27, S. 86. Den siges at være beseglet af Mase Gantsler og skreven af Morken Thorgelt Lovesøn.

erhvervet lovlig Dom eller Afgjørelse, henvender sig forgjeves til vore Sjsfelmænd eller deres Lensmænd om at faa sin Ret, forbyde vi dem at sagsøge vore Tjegnere angaaende den Sagere, vi have tilstaaet dem, førend den, der lovlig klager, har faaet Ret, og ovenikjøbet maa de vente sig at vi overdrage Syslerne til andre, som ville skaffe de lovligt sig Henvendende Ret. Hvor ogsaa Lagmanden og andre forstandige Mænd see at Sjsfelmændene og deres Lensmænd uretteligen tage Bondernes Penge uden lovligt Svagsmaal, skulde de ikke skaffe nogen anden Ret førend dem, fra hvem der saaledes ulovligt blev taget“. Det synes ikke rimeligt, at Sjsfelmænd, der Klaret forud vare blevne indsatte istedetfor ældre, mindre duelige og redelige, allerede nu skulde have gjort sig skyldige i saa grovt Uvæsen og paadraget sig saa mange Klager; man maa derfor, som sagt, formode, at den i Forordningen paabudte nye Besættelse af Syslerne endnu ikke have fundet Sted, hvad enten man nu har fundet det raadeligst, under de daværende urolige Tider ej at gaa altfor strengt til Verks, eller man først har villet oppebie Resultatet af den Commissions Arbejder, der, som det ovenfor er viist, nødvendigviis maa være bleven nedsat for at ordne Reductionen, og altsaa ingen snyderlig Forandring i Embedspersonalet har fundet Sted førend efter 1312. Dette bestrykes ogsaa deraf at Kongen endnu om Sommeren 1310, da han opholdt sig i Bergen <sup>1)</sup>, ansaa det nødvendigt, udtrykkeligt at indskærpe Sjsfelmændene, deres Lensmænd og Biskoppernes Ombudsmænd deres Forpligtelse til at søge Lagthinget. Thi man kan, som sagt, vanskeligt forestille sig, at de Sjsfelmænd, som bleve udnævnte ifølge den store Forordning af 1308, allerede i sit første Embedskaar skulde have tilladt sig en saadan Forsømmelse. Den nysnævnte Forordning af 1310, sigtende til Lagthingets Opretholdelse, er ellers heel mærkelig, forsaavidt den fremdeles viser, hvor lidet Lagthinget i sig selv havde at betyde efter at Lagmandsembedet havde faaet sin fuldstændige Organisation. Det heder nemlig, at der allerede i længere Tid havde været klaget over, at Sjsfelmændene, disses Lensmænd og Biskoppernes Ombudsmænd ikke vilde komme til Thing og ikke svare de Bøder, som de paa Thinget bleve ilagte for deres Forsømmelse. „Hvis saadan Ulydighed“, siger Kongen, „skal have Fremgang, da kan ikke Lagthinget

<sup>1)</sup> Forordningen er dateret Bergen den 23de Juni 1310, N. gl. Love 28, S. 88 og siges at være beseglet i Kongens egen Hærværelse, samt skreven af Thorgeir Klerk. Man ser for Resten af de forskjellige Texters Beskaffenhed, at den maa have været udstedt i særskilte Exemplarer til de forskjellige Hoved-Lagthing; i de forhaandenværende Afskrifter nævnes Gulathing og Frostathing.

længer opretholdes, hvilket dog er det største Rets-Man for hele Muen; derfor byde og befale vi at alle Sysselmænd og deres Ombudsmænd, Provster og Kirkens Ombudsmænd saavel som alle Nævndarmænd skulle, naar de ej have lovligt Forsald, komme til Lagthinget eller udrede en saadan Sekt som Lovbogen byder inden en Maaned efter Lagthinget, enten til den kongelige Fehirde eller Lagmanden <sup>1)</sup>, naar disse selv ere tilstede, eller til dem som have faaet disse Embedsmænds skriftlige Fuldmagt til at oppebære Bøden. Den som bryder dette vort Bud, skal miste de Verdigheder, han maatte beklæde, og desuden svare i Brevebrud 8 Ertoger og 13 Merker". Man seer heraf, at ej alene Sysselmændene og deres Lensmænd, saavelsom de geistlige Herrers Fuldmægtige plejede at udeblive fra Lagthingene, men endog selve Nævndarmændene, og at der endog udfordredes et formeligt Magtsprog for at faa dem til at indfinde sig. Naar de, der vare forpligtede til at møde, saaledes udeblev, ligger den Slutning nær, at de, der ikke havde nogen saadan Forpligtelse paa sig, endnu mindre gjorde sig den Umag at komme, og at Lagthinget saaledes kun besøgtes af dem, som enten havde Sager der at føre, samt maaskee af de nærmest Omboende, der med Letthed kunde komme did, men at Mængden sad hjemme, saa at den Forsamling, som man nu plejede at see der, kun var ubetydelig og ringe i Sammenligning med de talrige Folkehobe, der i gamle Tider fra nær og fjern søgte derhen. Dette var, som allerede forhen paaapeget, en naturlig Folge deraf, at man ikke længere behøvede at søge Lagthinget for at faa Retsager paa kjendte, men til enhver Tid kunde søge sin Ret hos Lagmanden, medens tillige al Medvirkning i Lovgivningen var bleven unddraget Folket og alene henlagt under Kongen og hans nærmeste Raadgivere. Under disse Omstændigheder maatte alle mere eller mindre føle, at Lagthinget i sig selv var overflødig, og det er derfor i og for sig selv ikke forunderligt, at endog Sysselmændene og Nævningsmændene udebleve, thi deres Nærværelse var jo egentlig overflødig. Naar Kongen desuagtet søgte at holde Lagthingene ved Magt, var det vel deels fordi han og mange med ham betragtede dem som en gammel, ærverdig Institution, der nu engang ikke burde afflaffes, deels vel og fordi Offentliggjørelsen og den saakaldte Vedtagelse af Forordninger og andre Lovbestemmelser paa Lagthingene gav dem en forbindende Kraft, som de ellers savnede, men som han fremdeles ønskede at kunne give i det mindste de

<sup>1)</sup> Da her i Hovedteksten Fehirden i Bergen og Gulathings Lagmand nævnes, maa man formode, at de Lagmand, som herved beskikkedes til at oppebære Sekten tilligemed Fehirderne, kun vare Lagmandene ved de gamle Hovedlagthing, Gulathing, Frostathing og Sidsvathing, samt maaskee Bergathing.

vigtigste af sine Befalinger. Formodentlig har vel heller ikke enten han eller de øvrige, der ivrede for Lagtingenes Opretholdelse, klart indseet Marsagerne til deres Forfald. Man kan sige, at hans tidligere Bestræbelser for at faa de Fornemmere til at lystre Lagmandens Stevninger og underkaste sig hans Orskurder nu havde virket til en modsat Yderlighed af den, Kongen havde søgt at modarbejde. Hvor vanskeligt det var at faa den forsvindende Etik holdt i Live, viser sig deraf, at Kongen tre Aar efter, fra Aghvaldsnes, den 10de Juni 1313 <sup>1)</sup>, maatte udgive et Brev af lignende Indhold, tilføjende et Forbud mod at Lagmændene skulde skaffe nogen af de saaledes forfømmelige Svselmænd, Lensmænd eller Biskopsmænd Ret eller Dom, naar de næste Gang kom paa Thinget og selv havde Sager at drive.

Den nys nævnte Forordning af 1310 indeholder endvidere et Tillæg, vedkommende en anden Uskik, der ellers ikke omtales, men især maa have været Kongen misbagelig, da den ligesvem modarbejdede hans ivrige Bestræbelser for ej alene at frigjøre den verdslige Magt for Gejstlighedens Indflydelse, men ogsaa at udstrække sin egen Indflydelse over den, nemlig at de **haandgangne Mænd** modtog Fuldmagt af Gejstlige som deres Provster til at paatale Sager for gejstlig Ret. Dette var maastee et Forsøg som de klogere Medlemmer af Gejstligheden gjorde paa at danne sig en egen Afdeling af Tjenere blandt Kongsmændene, ligesom Kongen ved Capellagejstlighedens Stiftelse havde søgt at skaffe sig Tjenere og Afhængige inden Gejstligheden. Derved vilde Kongens Hensigt med denne Foranstaltning aldeles forfølges, og man kan let forstaa, at han ikke kunde betragte det med Ligegyldighed. Han bød derfor i Forordningen, „at de kongelige haandgangne Mænd, der toge Provstedomme af lærde Mænd for at stævne Kongens Tjenerer for Biskoppen angaaende verdslige Sætter, skulde være selvagte af Kongens Tjeneste og derforuden afsatte fra Provstedommet; thi Lagmanden skulde herom domme som hidindtil“. Ogsaa de ikke haandgangne Mænd forbød Kongen dette strengeligen under en Bod af 8 Ertoger og 13 Mkr. Naar Gejstlige, der havde Provstedomme, forsyndede sig herimod (ved at drage Sager under Biskoppen, der hørte under Lagmanden), skulde ingen af Kongens Tjenerer svare dem nogen Afgift førend Sagen var indkommen for denne.

I den næjeste Forbindelse med Gjennemførelsen af den store Reductions-Forordning stod ogsaa en streng Forholdsregel, som Kongen paabød med Hensyn til den Leding, de haandgangne Mænd og Biskopsmændene vare pligtige at svare. Det er forhen omtalt <sup>2)</sup>, hvorledes

<sup>1)</sup> M. gl. L. III. No. 37, S. 106.

<sup>2)</sup> Se ovf. S. 376.

deres Ledingsfrihed ikke strakte sig videre end til et vist Antal „Nev“, i det højeste tre, eller hvad der efter den nye Ledingsberegning's Indførelse svarede dertil i Jordegods, men hvorledes deres Bestræbelse gik ud paa at blive aldeles skattefrie, ligesom de Mænd, der i Danmark og Sverige indtog en lignende Stilling. Allerede i Aaret 1303 havde Kongen, som vi vide, bestemt at det Jordegods, hvoraf haandgangne Mænd i tre samfulde Aar ikke havde svaret den skyldige Leding, skulde være forbrudt til Kronen. Formodentlig har man dog ikke været eller været istand til ganske at udføre dette Bud. Nu derimod bestemte Kongen, at da det gamle Bud, der foreskrev at der for hver Ridder, Prest og Hirdmand skulde stredes tre Nev, for hver Gjest og Kjertesvein to, fremdeles ufravigeligen skulde efterleves, skulde ogsaa Sysselemændene og de kongelige Ombudsmand, der oppebære Visoren (hvortil ogsaa Ledingen her regnes), opkræve den med Stevninger og Execution saavel af Kongens, som af Biskoppens Mænd og af Prester, og at de tillige nøje skulde efterregne, med hvor meget enhver stod til Næst, for at inddrive det uden Skaansel. Da de fleste formodentlig stode til Næst for mange Aar, maa det have været betydelige Summer, som de saaledes kom til at svare for, og mange maatte vel allerede derved gaa fra Gaard og Grund. Den Sysselemænd, der viste Forsømmelighed i at udføre dette Bud, skulde udrede af sit eget Gods, hvad der manglede i den skyldige Sum <sup>1)</sup>).

Den her omhandlede Række af Foranstaltninger til at sikre sig sin Magt og sine Rettigheder lige over for Aristokrati og Gejstlighed sluttede Kongen endelig med en Bestemmelse, der aabenbart skulde danne en Modvegt mod den Myndighed, Biskopsmagten ved den pavelige autentiske Fortolkning af Indstiftelses-Ordene i Bullen af 1308 om den kongelige Capellgejstligheds Oprettelse havde faaet over denne, og som ganske vist var noget andet, end hvad Kongen oprindeligen havde tænkt sig. Han udgav nemlig den 31te August 1314 i Oslo et Brev, hvorved han bestemte, at den, som Kongen bestillede til **Formand for Mariakirken i Oslo**, herefter tillige skulde være **Kronens Cantfler** med al den Hæder, der havde ligget til Cantfler-Embedet fra gammel og ny Tid, og at han til Indtægt for sit Arbejde som Cantfler skulde være forlenet med bele Nesodden, paa samme Vilkaar, som han allerede i Egenkab af Provst havde begge Skibvederne paa Follo. Lejligheden, hvorved denne Bestemmelse blev givet, synes at have været **Ivar Blaffsøns Tilstrædelse til Cantfler-Embedet**, thi det er vist, at han blev Cantfler i 1314 <sup>2)</sup>,

<sup>1)</sup> N. gl. L. III. No. 29 (S. 90).

<sup>2)</sup> Dette angives udtrykkeligt i de isl. Annaler for 1314. Rigtig nok omtale de ej tillige at Ivar var død, men da han efter denne Tid aldrig nævnes i noget



formodentlig efter Nakes Død; men sandsynligviis havde Kongen allerede længe tænkt paa at bringe Foranstaltningen i Udførelse, og kun ventet paa den Lejlighed, som vilde frembyde sig dertil ved Nakes Død. Saa længe Nake levede, var det ej nødvendigt at gjøre noget ved denne Sag, da han allerede forbandt begge Embeder; men da der var Tale om deres Gjenbesættelse, maatte det være af Vigtighed for Kongen at tage en Forholdsregel, hvorved man i Tilfælde af at en Formynder-Regjering skulde nedfattes, sikrede sig mod Muligheden af at det for Kronen og hele Riget saa vigtige Cantfler-Embede overdroges til Noget, i hvis Hænder det blev altfor afhængigt af Biskopperne og Aristokratiet. En Biskop vilde maaskee alene have forvaltet det i Gejstlighedens, en verdslig Hovding i Magnaternes Interesse; en fornem Gejstlig derimod i Kronens Tjeneste og i alt væsentligt temmelig uafhængig af Biskoppen vilde, som det synes, bedst kunne gaa den rette Middelvej. For øvrigt kunde det synes, som om intet vilde have været i Vejen for ogsaa at forbinde Cantflerverdigheden med Provste-Embedet ved Apostelkirken i Bergen. Men Grunden til at dette ikke skede, var vistnok den, at Kongen allerede betragtede Oslo som sin Hovedresidens, og derfor helst vilde have Cantfleren bosat der paa Stedet; hertil kom, at Provsten ved Apostelkirken, i hvis Nærhed de fleste Capeller laa, sikkert var meget mere optaget med Bestyrelsen af disse og overhoved af sit høje geistlige Embede, og derfor mindre kunde beskæftige sig med slige Forretninger, som Cantflerens, end Provsten ved Mariekirken, der kun havde denne at bestyre. Endelig er det unegteligt, at Biskoppen i Bergen nu engang havde faaet Overtaget over Provsten ved Apostelkirken, medens den ved Mariekirken i Oslo bedre synes at have bevaret sin Frihed. Kongen selv anfører i sit Brev, at Foranstaltningen er skeet „til evindelig Amindelse og Sjælebod for sig og sin kjæreste Hustru Fru Euphemia, samt alle sine Forfædre og Efterkommere“. Dette maa dog ikke tages ganske bogstaveligt, men mere betragtes som en i de Tider brugelig Vending, hvilken heller ikke de som modtog eller hørte Brevet tog for andet eller mere. Kongen gav i samme Brev den nærmere Bestemmelse, at da Cantfleren ifølge sin Pligt som Provst ved Mariekirken for det meste maatte sidde hjemme ved denne, naar ikke Kongen udtrykkeligt kaldte ham til sig, skulde en af Kronens Hirdprester, den som Kongen efter Samraad med Cantfleren fandt mest skikket dertil, være Vicecantfler, saa ofte som Cantfleren ej selv var til-

---

Brev, og Kongen heller ikke kunde udnævne nogen ny Provst ved Mariekirken saa længe han var i Live, maa det anses at falde af sig selv, at han ved sin Død har givet Plads for Ivar, der, som vi have seet, allerede ved den store Forordn. af 1308 var designeret til hans Eftersølger.

stede, og i Indtægt have Fjerdedelen af de daglige Befeglings=Sportler. „Hinn Nættighed“, siger Kongen i Brevet, „tilsikre og skjøde vi til evindelig Tid den hellige Marias Kirke, lysende for Enhver, at den, som handler derimod, skal være underkafstet det sterkeste Pavebann, ifølge det Privilegium vi have for de Gaver, som vi lægge til de hellige Stiftelser“. Originalbrevet, som endnu er til, angives at være skrevet af en Haakon Notarius og indseglet i Kongens egen Nærværelse, ligeledes er det forsynet med Kongens egenhændige Monogram <sup>1)</sup>.

Da Kongen udgav dette Brev, havde han allerede givet en **stor almindelig Retterbod** for det hele Land, indeholdende, ligesom de tidligere af samme Slags, flere Tillæg og Forbedringer til forskellige Capitler hist og her i Lovbogen, med andre Ord, en ny Lovrevision. Dette var den tredje store Retterbod af dette Slags, som han udgav; de to andre, for Dyplandene, havde han allerede givet, medens han endnu var Hertug. De enkelte Bestemmelser vedrøre dog kun visse Enkeltheder, som nu for os ej kan have synderlig Interesse. Retterboden blev, som det i Indledningen siges, højtideligt oplæst og vedtaget med Haandtag paa et almindeligt Thing i Kongsgaarden i Nidaros Korsmesse=Åften (2den Mai) 1313. Dette Thing skulde saaledes forestille Frostathing, men at det kunde sammenkaldes og holdes paa en saa usædvanlig Tid, viser noksom, hvor lidet de gamle Lagthing nu havde at betyde. Ved saadanne Skridt som dette modarbejdede egentlig endog Kongen selv sine velmeente Bestræbelser for at opretholde dem <sup>2)</sup>. Næst efter udgav Kongen, som vi allerede have seet, ogsaa en almindelig Retterbod for Island, med samme Indledning, men af langt vigtigere Indhold <sup>3)</sup>.

Uagtet **Lagmændene** i det Hele taget synes at have været samvittighedsfuldere end Eviskelmændene, og givet mindre Anledning til Klage, finder man dog Antydning til at ogsaa de stundom have viist nogen Lunkenhed, eller maaskee af visse Hensyn ladet sig afholde fra at affige de Sæft=Domme, der kunde være en eller anden magtig Mand misbagelige. Kongen maatte nemlig i Bergen den 25de November 1314 <sup>4)</sup> lade udgaa et Brev til flere eller maaskee alle Lagmænd, hvori han ytrede, at mange, og i Særdeleshed hans Ombudsmænd, der skulde indkræve Brevebruds=Voder, ikke vilde fælde Sæft=Dom over dem, der sad Kongens Befalinger overhørigt eller ikke adlød hans Domme; hvorfor

<sup>1)</sup> Dipl. Norv. I. No. 143.

<sup>2)</sup> N. gl. L. III. No. 36, S. 99.

<sup>3)</sup> Se ovf. S. 366. Kun een Artikel har den norske Retterbod fælles med den islandste, nemlig Art. 9, der i den Isl. udgjør 10 og 11.

<sup>4)</sup> N. gl. Love III. No. 37, S. 105.

han herved udtrykkeligen indskjærpede at enhver Overtrædelse af hans Beskyttelses- eller Stadfestelses-Breve skulde straffes med den bekjendte Bød af 8 Ertoget og 13 Mkr., om denne end ikke stod udtrykkeligt paabudt i Brevet. Brevet selv antyder, at de fleste Tilfælde, hvori Lagmændene havde undladt at fælde en saadan Dom, netop vare de, for hvilke Bøden ikke udtrykkeligt stod foreskrevet i Kongebrevet, og dermed kunne vel flere endog have havt en ret god Hensigt, da det vel ej kan negtes, at der maastee i denne Tid ødsledes vel meget med Beskyttelsesbreve, der begunstigede enkelt Mand eller Indretning paa det Almindeliges Beføstning, og skundom vel endog torde have været dem ganske ubekjendte, der handlede derimod og saaledes forfaldt i den haarde Bød. Men usandsynligt er det ikke, at ogsaa skundom enkelte Lagmænd kunne have ømmet sig ved at dømme de Sysselmænd eller Lensmænd, med hvilke de vare vante til at samvirke, i de Brevebrudsbøder, som den nys omhandlede Forordning af 23de Juni 1310 foreskrev for dem, naar de undlode at indfinde sig paa Tingene, og derved maatte hele Forordningen tabe sin Brodd.

En Mislighed, der egentlig synes at have været en Folge af den større Humanitet, der nu gjorde sig gjeldende i Retsplejen, idet Privathevn for Drab, begaaet paa Ens Frænder, saavidt muligt søgtes forebygget, var den, at flere Drabsmænd, der ifølge Lovens Bud var fredløse indtil de erhvervede Landsvift, ikke engang fandt forgodt at skaffe sig denne ved at erlægge de foreskrevne Bøder og Tjængilde, men uden videre sode hjemme i Bygderne, som om intet var, formodentlig begunstigede og forsvarede af Paarørende og Venner. I Indledning af de hyppige Klager, som bortes herover, udstedte Kongen den 28de August 1315 fra Oslo en Forordning, hvori han bød Sysselmændene, de haandgangne Mænd og hele Almuen at have omhyggeligt Indseende med at slikt Uvæsen ej taaltes. Naar Sysselmanen i saa Henseende viiste sig lunken, skulde han have Kongens Unaade og derhos bøde den sedvanlige Brevebruds-Bød. Hver Hirdmand, der vægrede sig ved at staa Sysselmanen bi i denne Sag, eller undlod at melde ham hvad han vidste om slike Fredløses Tilhold i Bygderne, skulde ligeledes have hans Unaade og bøde 4 Mkr. Bønder og Almuesmænd skulde undgjelde derfor efter Loven. De Fredløse selv, der ikke inden en bestemt Dag gjorde Nede og Nigtighed for sig, skulde paagribes af Sysselmændene og besværes afftraffede <sup>1)</sup>. Noget hjælp vel denne Forordning, men saa længe som

<sup>1)</sup> N. g. L. III. No. 41, S. 110. Denne Retterbød omtales og (efter Th. Torvesøns Udbrag) i Gappenberg's Sartorius II. S. 296, antages her, besynderligt nok, for at sigte til de tydske Hændelsmænd og siges at være affattet i en meget heftig Tone. Man seer let, at dette er en fuldkommen Misfor-

Drab endnu kunde affones med Bøder, kunde det paaflagede Uvæsen neppe ganske tilintetgjøres <sup>1)</sup>. Overhoved kan man vel sige, at Fredløshedsstraffen nu ikke længer passede til Forholdene og den daværende Udvikling; der krævedes allerede ved de Forbrydelser, Fredløshedsstraffen skulde hemme, en mere umiddelbar Indskriden af Statsmyndigheden. Hertil kom ogsaa, at Fredløsheds- eller Utleghs-Straffen anvendtes alt for hyppigt til at kunne have den tilbørlige Betydning. Herpaa havde man blandt andet et Exempel i en Kundgjørelse, som Kongen lod udgaa om Mynten. Med denne stod det paa Kong Haakons Tid fremdeles daarlign til. Det er allerede omtalt <sup>2)</sup>, hvorledes Kong Haakon selv som Hertug erkjendte, at den ikke var god, men kun undskyldte sig med at den i alle Fald var ligesaa god som paa hans Faders Tid. Han ytrede den Gang, at han haabede at faa den forbedret, men dette synes ikke at være kommet til Udførelse, thi de myntede Penge, man endnu har fra hans Tid som Konge, ere i det hele taget af meget slet Gehalt <sup>3)</sup>, og man finder, at han endog maatte tage sin Tilflugt til Magtsprog for at skaffe sine Peninger en tvungen Cours. Han udgav flere Befalinger

---

naaelse, og at der her ikke er fjerneste Tanke om Lydskerne. Men formodentlig maa et eller andet Udtryk i Doversættelsen have givet Anledning til Fejltagelsen.

1) Derfor hører man og fra de følgende Tider og saa længe den gamle Lovgivning i det Væsentlige bestod, nemlig indtil Christian V's Lovbog indførtes, flere Sagn om Slagskæmper og Uroftitere, der, til Trods for Lov og Dyrighed, holdt sig i Bygderne, og vare deres Omgivelser til Plage, ligeledes om Rømningsmand, der holdt sig paa mere affides Steder, men vare en Skræk for de nærmeste Bygder.

2) Se ovf. S. 270.

3) Se Holmboe das älteste Münzwesen Norwegens, S. 25, 44. Der ere flere Mynter med „Kong Haakons“ Navn, om hvilke man ej er paa det Reene, hvorvidt de hidrøre fra Kong Haakon Magnússon den ældre, eller fra Kong Haakon Magnússon den yngre, men de, som sikkert kunne sees at være fra Haakon den ældre's Tid, ere ikke af bedre Gehalt end  $8\frac{1}{2}$  Lødige, og flere ikke mere end 3 Lødige. Da imidlertid ingen Mynt af Kong Eriks naaede højere end  $6\frac{1}{2}$  Lødighed, og de fleste af hans Mynter kun vare 2—3 Lødige, kunde Kong Haakon vistnok sige, at han havde forbedret Mynten, men den var alligevel, som man seer, yderst slet. Om den, som det heber i Forordningen, virkelig var bragt tilbage til den i hans Faders og Fædres Tid brugelige Myntfod, kan ikke med Sikkerhed erfares, da ingen ordentlige Mynter fra Kong Haakon Haakonson's Tid nu findes, og kun meget faa fra Kong Magnus's. De Mynter, som med nægentunde Sikkerhed kunne tilskrives Kong Haakon Magnússon, have alle paa den ene Side et kronet Ansigt, med Omkrift: HAQVINYS (HAQVIN) REX (eller REX NORVEGIE), paa den anden, ligesom paa Kong Eriks, et Lilliefers, med Omkrift CRVX SCA IIIV XPI (eller alene CRVX XPI); paa en af dem findes i Rørdvinklerne BERG (d. e. Bergen).

eller Forordninger om denne Sag, af hvilke vi dog kun kjende den sidste, som er dateret Bergen den 1ste November 1311. Her beder det, at uagtet han to Gange havde ladet Kundgjørelser udgaa om Mynten, som han efter alles Onske havde ladet slaa saaledes, at den kunde gaa efter den paa hans Faders og Forfedres Tid sedvanlige Cours, medens den dog var af bedre Gehalt og fuldere Vægt, vragede man den dog, og viiste ham derved Ulydighed, saa at han nødsagedes til at sætte mere Haardhed derimod, end han ønskede. Han forbød derfor at nogen anden Pening gif i Landet; alene ved Kjøb og Salg af Jordegods skulde man fremdeles have Lov til at bestemme Summen i brændt Sølv; i al anden Handel og Betaling skulde Alle og Enhver, lærde og læge, „elske den Pening, der nu skulde gaa“, og det forbødes udtrykkeligt, ved Salg af Varer at betinge sig en højere nominel Verdi, naar man tog Betalingen i hine Peninger, end naar man fik den i Varer. Den, som handiede herimod, skulde første Gang bøde Brevebrud, 8 Ertoger og 13 Mkr.; hvis nogen udlejede Huus eller Skib for andet end samme Peninger, skulde han første Gang have forbrudt Huset eller Skibet; anden Gang skulde man straffes med Forbrydelse af sin hele Ejendom, tredje Gang endog være fredløs. Paa samme Maade skulde de straffes, der ikke angave de Overtrædelser af dette Forbud, hvorom de vidste Besked, ligesledes de, der, anmodede om at paatale Overtrædelser, undlode det <sup>1)</sup>. Det er aabenbart, at denne Forordning ikke udrettede mere end alle de øvrige af lignende Slags, der ogsaa af andre Fyrster til forskjellige Tider have været givne. For at et saadant Magtsprog skulde have nogen klækkelig Virkning, maatte det haandhæves med den hensynsløseste Haardhed, og en formelig Terrorisme indføres, men om endog Kong Haakon ikke havde været for human til for Alvor at ville sætte et saadant System igjennem, hvad han dog visstelig var, stod der ej Skræk nok af Boden og Utlejedsstraffen selv for at kunne gjøre den tilsigtede Virkning; Dommene, hvorved de paalagdes, bleve, som vi have seet, ikke engang ret bragte i Udøvelse af de kongelige Udbudsmænd. Egentlig laa vel ogsaa den Bevidsthed baade hos disse og hos det hele Folk, at Straffene i sig selv vare for strenge i Forhold til mange af de Forseelser, hvorfor de vare bestemte. Naar ellers Kong Haakon i den her sidst omhandlede Sag gjorde sig skyldig i et Misgreb, idet han troede ved et Magtsprog at kunne regulere Myntcoursen, deelte han dog kun hele sin Samtids og mange paafølgende Generationers Bilsfarelse. En Bilsfarelse omtrent af samme Slags var det ogsaa, naar han, som vi allerede have seet, søgte at hemme Overdaadighed i Klædebragt ved at give udtrykkelige Forbud des-

<sup>1)</sup> N. gl. L. III. 30, S. 91.

angaende. Han lod det ikke blive ved dette første Forbud, som han lod indflyde i Forordningen af 1308; ogsaa i 1314 og 1315 lod han særegne Forordninger desangaaende udgaa. Ved disse forbød han den da brugelige Mode, at sy Kjørtler af forskjellige Klædeslapper ordnede som et Skalbret eller at pryde Kjørtler og Hætte med Mynter og Medaljer, overhoved al tydskt Klædedragt; kun de Mænd, der holdt Bryllup eller gjordes til Riddere, maatte lade sig sy prægtigere Klæder, som de siden kunde forære bort til Legere (Gjyglere), ligeledes skulde Kvinder kunne bære den almindeligt brugelige Dragt; for Resten maatte man ikke bære andet Slags Klæder, end dem, Kongen selv bar, alt under den sedvanlige Brevebruds-Straf, 8 Ertoget og 13 Mkr., eller i Mangel deraf legemlig Straf efter Lagmandens og Sænsfelmandens Ekjon <sup>1)</sup>). Naar man her seer, i hvor mange nye og tildeels urimelige Tilfælde Brevebruds- og tildeels Fredløsheds-Straffen fastsattes, forstaar man lettelig, hvorledes det gik til, at Ombuds mændene ofte slet ikke fandt for godt at anvende den og ved udtrykkelige Befalinger maatte holdes dertil. I den nøjeste Forbindelse med det strenge Forbud mod Myntens Bragning stod det ogsaa, at Tarter, som vi allerede have seet, fastsattes for visse Varer, og fornemmelig, at der gaves strenge Regler for, hvad Gehalt alstensk forarbejdet Sølv skulde have, og hvor stor Priis Guldsmedene skulde tage for sit Arbejde. Uagtet Forordningen herom, dateret Aavaldsnes den 29de April 1314, egentlig kun er udstedt for Bergen, kan man dog neppe tvivle paa at lignende Bestemmelser ogsaa ere givne for de øvrige Byer. I Bergen beskikkedes ved denne Lejlighed tvende Mænd, af hvilke den ene var en Guldsmed, til at prøve alt smedet Sølv, om det havde den foreskrevne Gehalt, nemlig som engelske Penge, og at forsyne det med sit Stempel <sup>2)</sup>). Man seer ellers heraf, som af saa mange andre Hentydninger i Landsloven og Retterbøderne,

<sup>1)</sup> N. gl. L. III. 40, S. 109 og 45, S. 116. Forordningerne ere daterede Bergen den 21de October 1314 og Lunsberg den 8de Decbr. 1315. I den første faldes de forbudne Snit: parterat leppa-klædi, þýzkan klæðaskurd, plötubúnað á kyrillum eða á hettum; i den anden skakkeran, parteran, leppa-klæðaskurd, peningabúnað á karlmáanna klæðum, mjósniðna kyrtila ok annan þýzkan kleðaskurd.

<sup>2)</sup> N. gl. Lov. III. No. 39, S. 108. De beskikkede Justicermestere vare Agmund Aabjornsen og Hallgrim Guldsmed. Tarten for Arbejdet var: for en smedet Mark af det saakaldte Sletsmide (simpelt Arbejde), hvorfor de for toge en gammel Mark, skulde de nu tage 6 Ører, og for mere eller mindre i Forhold dertil. For god og usorfalstet Jorvgylning Styffets dobbelte Vægt, efter gammel Skik, men selv skulde Guldsmeden lægge Guld og alt det øvrige til. Hvis nogen selv lagde Guldet til, skulde han betale for Vovax og Kvisselv efter gode Mænds Ekjon. For Niello (med sortu vælt) og emalleret (ama-lerad) efter særskilt Accord.

at Kunstfliden i Byerne har været temmelig betydelig, og af den Omstændighed, at hine Justicermestere i Bergen begge bare norske, ikke tyske, Navne, maa man slutte, at i alle Fald Guldsmedene vare indfødde Nordmænd, om endog de fleste øvrige Haandverkere vare Tyskere.

Kong Haakon synes at have henvendt større Opmerksomhed paa Forholdene i Rigets yderste Dele mod Norden, end hans Forgængere. I det mindste findes der ingen særskilte Kundgjørelser eller Retterboder for Haalogaland og Finnmarken, førend af Kong Haakon, hvad enten dette kun er tilfældigt og hidrører derfra at vi have saa faa Afskrifter af Lovbogen, bestemte for Haalogaland (eller Stegens Lagthing) alene, eller derfra, at Kongerne virkelig for Haakons Tid ikke beskæftigede sig synderlig med Haalogalands Anliggender <sup>1)</sup>. Begge Aarsager tørde her maaskee til en vis Grad være forbaanden. Saalænge Kongerne endnu hyppigt opholdt sig i Throndhjem, og rejste om i Landet, var Haalogaland ikke en saadan Udkant af Riget, som det senere blev, da Kongerne mestendeels holdt til i den sydligste Deel af Landet; fra Throndhjem, ja endog fra Bergen af, kunde Kongerne med nogenlunde Letthed holde Dje med, hvad der foregik der, og hindre at alt for grove Ustikke indsnøge sig. Men efterat Kong Haakon havde gjort Oslo saa at sige til Hovedresidensen og kun en sjelden Gang kom til Throndhjem, saa Haalogaland alt for fjernt til at kunne nyde godt af hans stadige Tilsyn, især i den Deel af hans Regjeringstid, da han endnu var optagen af Krige og Underhandlinger, og saaledes kunde der ogsaa her indsnøge sig flere Ustikke, end andensteds. Hvad der fornemmelig hidrog til særskilt at henlede Kong Haakons Opmerksomhed paa Haalogaland, og derved ogsaa aabenbarede for ham det Uvæsen, som hans Ombudsmænd der tillode sig, var formodentlig de Indfald og Plyndringstog, der nu, som det synes, hyppigere end for stede fra russisk Side, og hvorom der allerede forhen er talt i Anledning af Wisur Galles Sendelse til Finnmarken for at bringe Finnerne tilbage til sin gamle Statskoldighed under Kronen. Haalogalands Indbyggere havde, som det udtrøkkeligt heder i den gamle Angivelse af det Antal Skibe, der skulde udredes fra hvert Fylke, den Forpligtelse at holde Vagt „øfter“ eller forsvare Rigets østlige Grændse, og denne Forpligtelse, der i de forrige Tider vel ikke var saa byrdefuld, blev det nu i dobbelt Henseende, ej alene fordi de idelig maatte være paa Ferde, men ogsaa fordi de kongelige Ombudsmænd benyttede sig af de hyppige Uroligheder til at udbyde Leding naar det ikke behøvedes, alene for at

<sup>1)</sup> Om Stegens Lagthing (Steigarthing) se ovf. IV. 1. S. 501. Det er vel muligt, at om vi havde flere Stegethings-Lovbøger, vilde vi og have flere Retterboder for Haalogaland.

udpresse Penge af de Ledingspligtige, der paa den Maade løskjøbte sig fra Byrden. Over alt dette udbrod der, som naturligt var, stor Harm, der endog, saa vidt man kan see, frembragte Trods og Ulydighed mod Kongens virkelige Bud. Saaledes erfarer man, at Kongen, formodentlig i de urolige Aar 1310 og 1311, havde ladet udgaa en Befaling til Haalogaland, at Indbyggerne i Stedet for de 14 mindre Skibe, som de ifølge den ældgamle Bestemmelse skulde holde, nu skulde bygge tvende store Skibe, et saakaldet Fløy og et Langskib, men at de fandt dette saa besværligt at de gjorde alvorlige Forestillinger derimod og indstændigt anholdt om at det maatte blive ved det gamle; ja at flere endog ligefrem vægrede sig ved at udrede den **Skibstold**, som Kongen formodentlig ved samme Brev havde paalagt til de nye Skibes Anskaffelse, og som synes at have været en overordentlig Skat, eller i det mindste en Ombytning af de sedvanlige Naturalpræstationer med en Udtælling i rede Penge, hvilket næsten maatte være ligesaa byrdefuldt som en virkelig ny Skat. Disse Ubehageligheder kunde ej have fundet Sted tidligere end 1313, da Kongen i en Forordning, han lod udgaa til Haalogalændingerne i dette Aar, endnu takkede dem for den gode Vilje og Ulydighed, de havde viist ham, siden han tiltraadte Regjeringen, saa at der altsaa endnu ikke paa den Tid havde været Tale om nogen Ulydighed. I denne Forordning — den samme, hvori Kongen gav de ovenfor omtalte, velmeente Befalinger til Finnernes Bedste — taler han udtrykkelig om den fjerne Afstand, hvori denne Deel af Landet befandt sig fra ham, og som hindrede Indbyggerne i at henvende sig til ham saa ofte som det kunde behøves. Bestemmelserne selv ere for Næsten af mindre Vigtighed, med Undtagelse af dem, der vedkomme Finnerne; der paabydes kun at alle Sogsmaal skulde hvile i Skreidstiftetiden, fra Kyndilsmesse til Marie Bebudelsesdag, at Forbudet i Kong Eriks store almindelige Netterbod imod at Prester paa een Gang maatte have Provstedomme og lønligt Skriftemaal, ogsaa skulde gjelde for Haalogaland, og at ingen nye Tiender maatte paalægges. Efterretningen om Haalogalændingernes Misnoje med Paabudet om Anskaffelsen af andre Ledingskibe og Udredelsen af Skibstold overbragtes Kongen af Hirdmanden **Agmund Svade**, som Kongen særskilt havde udnævnt til sin Ombudsmand for at optræde Visoren. Agmund maa have forestillet Kongen det Ubensigtsmæssige i at anstaffe hine store Skibe, thi i en Forordning, dateret Lunsberg den 27de September 1315, kundgjorde Kongen, at han ifølge Agmunds Forestilling og deres egen Bøn havde fundet for godt at tilbagekalde Befalingen derom, saa at de fremdeles kun skulde holde saadanne Landverns-Skibe, som det havde været gammel Skik at holde, og som Sysselemanen, Lagmanden og de haandgangne Mænd ifølge deres Ced fandt det nyttigst for Riget og Almue.



„Men“, lagde han til, „for at ikke de skulle have Gavn og Fordeel af sin Ulydighed, som trodsigt satte sig imod at udrede Skibstolden efter som den var dem paalagt og vort Brev udviser, byde og befale vi at den paany opkræves af dem, og den saaledes samlede Told skal derpaa anvendes til at udbedre de Skibe og Karfer, som ere indrettede til Landvernet“. Man seer heraf, at uagtet den paabudte Skibstold naturligvis faldt bort med Forpligtelsen til at anskaffe de Skibe, der ved den skulde tilvejebringes, var det dog Kongens Vilje at den fremdeles skulde kræves af de Gjenstridige som en Bod for deres Ulydighed. Oppebørselen og Anvendelsen af disse Penge overdroges Lagmanden Ivar og den nys nævnte Algmund Svade, der skulde aflægge tilbørligt Regnskab derfor. Dagen efter at Kongen havde udstedt denne Forordning, lod han ogsaa en anden udgaa, for at standse Sysselmændenes utilbørlige Færd med Hensyn til alt for hyppige Ledings-Udbud. Forordningens egne Ord skildre nok som Uvæsenets Beskaffenhed. „Vi have erfaret“, heder det her, „af paalidelige Mænd og Klagemaal fra vor Almue paa Haalogaland, at vore Sysselmænd hos Eder have Nævninger og Udbud een, to, tre eller flere Gange i Løbet af et eneste Aar, skjønt det slet ikke behøves og heller ingen Ufred er i Bente, hvorved de thyge vor Almue til Løsning og Pengeudgift for at slippe samme Færd, berigende sig selv og sine Ombudsmænd; thi ville vi at alle vide at hvo som gjør det, Ridder, Sysselmænd, Lagmand eller andre, af hvad Stand eller Rang hver er, saa at han begaar den Svig mod Kongedømmet og Almuen, at opnævne Kongedømmets Tegner til Udbud og Ledingsfærd unødvendigt, dem til Undenløsning og sig selv til Pengevinding, han skal forfalde i en Bod til Kongedømmet af 8 Ertoger og 13 Mkr. for hver den af hvem han beviisligt har taget Løsning. Men ellers byde vi hele Almuen at være dem lydige og villige i alle Udbud, som de retteligen paalægge Eder, thi vi skulle visseligen lade dem af Almuen straffe, som vise Ulydighed mod vore Sysselmænds Bud, og ligeledes Sysselmændene og deres Lensmænd, dersom de gjøre sig skyldige i Kneb eller Underslæb mod dette vort Bud“<sup>1)</sup>. Det er ikke usandsynligt, at Nygtet om Haalogalændingernes Gjenstridighed i at opfylde Kongens Foranstaltninger til Landets Forsvar kan have udbredt sig til Nabo-Egnene i Osten og opmuntret Russerne til at gjøre nye Indfald; det berettes nemlig i Annalerne, at disse i Aaret 1316 dræbte mange Mennesker paa Haalogaland. Dette var sikkert ikke det eneste

<sup>1)</sup> Om alt dette, se N. gl. Love III. No. 38, 43, 44, S. 106, 113, 114. Den første af disse Forordninger er besejlet af Bjarne Audunsson og freven af Thorgeir Lovesson; de to andre besejlede af Ivar Gantsler, og frevne, den første af Haakon Notarius, den anden af Thorgeir.

Jndfald, de paa denne Tid gjorde, men kun det eneste, som tilfældigviis er bleven omtalt. Vi erfare ikke, om Kong Haakon foretog sig noget i denne Anledning, og isaafald, hvad der blev gjort; meget kan det ej have været, da Russernes Driftighed herefter snarere tiltog end aftog; kun ser Man senere vare de atter i Haalogaland, anrettede alskens Odelæggelser og vovede endog at brænde Herresædet Bjarkv. Og man kan sige at fra denne Tid af have de russiske Indgreb paa Norges Territorium, med Bold eller List, aldrig ophørt.

Kong Haakons Raadgivere ved alle de her omtalte Foranstaltninger vare nu for en stor Deel ganske andre end de, der omgave ham i Begyndelsen af hans Regjerings Tid. Mange af disse vare enten døde eller svækkede af Alderdom. Det er saaledes allerede nævnt, at Måte Cantzler var død omtrent ved 1314, og at Ivar Olafsson var bleven hans Eftermand. Måte Cantzler havde allerede i de sidste Aar, som det lader, ikke besørget de løbende Forretninger, og i det mindste ikke ledsaget Kongen paa hans Rejser, vistnok paa Grund af Alderdom og Svagbed, og Forretningerne vare for det meste besørgede af Hr. Bjarne Audunsson, indtil den nye Cantzler, Hr. Ivar, tiltraadte sit Embede. Men Hr. Bjarne vedblev ligesuldt at være Medlem af Kongens Raad, og synes fremdeles at have nydt stor Anseelse hos ham. Den gamle Thore Haakonsson levede vel til 1317, men havde allerede i lang Tid, som man tydeligt kan see, undladt at tage virksom Deel i Raadsforhandlingerne. Dog vedblev han lige til sin Død at bestyre sin Eysfel; endnu fra December Maaned 1315 habes der en Indberetning fra ham om de nærmere Omstændigheder ved et i hans Eysfel forefaldet Drab. Hans Hustru, Fru Ingebjørg Erlingsdatter, var død den 14de Februar 1315<sup>1)</sup>. De efterlod en Søn, Haakon, der fik Eyslen efter Faderen, opbrødes til Midder og blev Medlem af Raadet. Denne Hr. Haakon Thoresson var altsaa nu, som Søn af Fru Ingebjørg, den eneste mandlige Repræsentant for den fordum saa mægtige Thornberg=Ætt, og som Sonnenes Søn af Hertug Skules Eysler var han nær beslægtet med selve Kongehuset. Hans Eysler Christline var, som forhen nævnt, gift med Hr. Bjarne Erlingssons Søn Andres, der døde før Faderen. Denne, den ypperste og mægtigste af alle Norges Lendermænd paa den Tid, og som lige fra Kong Magnus's Tid havde taget den virksomste Deel i de offentlige Anliggender, altid som Kongehusets tro Tilhænger og Støtte, afgik ved Døden den 7de Juli 1313, formodentlig omkring 70 Aar gammel. Hans Hustru Margrete Nikolasdatter var allerede død flere Aar i Forvejen, som det forhen er nævnt, og Sønnen Andres formo-

<sup>1)</sup> Dipl. Norv. II. 121; 156. 381. Annaler ved 1316.

dentlig endnu tidligere. Af Fr. Bjarne's Testament, hvis Indhold endnu paa det nærmeste kjendes <sup>1)</sup>, kan man danne sig en Forestilling om hans Rigdom, Magt og Anseelse. Det var dateret i Kong Haakons 10de Aar, og i Overvæer af Kongen selv, Fr. Thore Haakonsøn, Fru Ingebjørg Erlingsdatter, Fru Gyrid Andresdatter, hans Broder Vidkunns Enke, og de bergenske Chorsbrødre Frederik og Nikolas Pela; altsaa formodentlig under Kongens Ophold i Bergen fra Marts til Begyndelsen af Mai 1309. Han valgte sig Begravelsesplads i Christkirken i Midaros, i det sydvestre Hjørne af den nye Kirkebygning, som altsaa paa den Tid maa være bleven ferdig, og stjentelede dertil 60 Maanedematers Bool; endvidere stjentelede han meget andet Guds til en Præbende ved Kirken, som han oprettede for sin, sin Hustru Margretes og sin Son Andres's Sjæle, hvortil ogsaa kom 15 Maanedematers Bool, som Fru Margrete havde stjentelet. For alt dette stulde dog ogsaa hans Aartid stedse højtideligholdes med Sang, Vortlys, Klokkeringning og Almiser til 20 Fattige. Til Bakke Kloster stjentelede han Jordegods, til Tuterøens, Neins, Holms og Helgeseters Klostre, til hvert een Mark brændt. Ogsaa i Bergens Christkirke forordnede han at hans Aartid stulde holdes, og stjentelede rige Gaver saavel til denne, som til Apostelkirken, det saakaldte St. Olavs Huus ved Kongsgaarden, St. Nicolai Kirke, Nonneseter Kloster og til Allehelgens Hospital; endelig til Kirkerne paa Bjarkø, Dynjarnes, St. Peters Kirke i Bedø i Naumsdal, Giske Kirke og alle Kirker i Kongebelle og Tunsberg. Til Dronning Euphemia, som da endnu levede, bestemte han et forgyldt Bæger (hun døde imidlertid før ham), til Fr. Thore Haakonsøn et St. Nicolaus' Billede af Guld, til Fru Ingebjørg noget Jordegods, til Fru Gyrid Andresdatter en kostbar Guldring <sup>2)</sup>, som han i sin Tid havde faaet af Kong Edward i England, formodentlig ved Gesandtskabet 1284, og et forgyldt Bæger; til Fru Christine, sin Svigerdatter, hele Giske med tilhørende Guds, det vil vel sige at hun fik Brugsretten deraf, saa længe hun levede; til sin Systerdatter Sigrid <sup>3)</sup> endeel Jordegods og

<sup>1)</sup> Et Uddrag er meddeelt af Absalon Pedersøn, i Norges Beskrivelse S. 50, ligesaa findes et Uddrag deraf i Dyrskjots Optegnelser, meddeelt hos Suhm, XI. 594; men begge Uddrag ere meget flette og fejlsulde; imidlertid kan man ved indbyrdes Sammenligning saavel som ved andre Data nogenledes finde det Rette. Originalen skal være opbrændt med det rosenkranske Archiv ved Frederikshalds Brand 1826.

<sup>2)</sup> Hos Dyrskjet staar „Guldbelte“.

<sup>3)</sup> Hos Dyrskjet staar „hans Margretes Systerdatter“, og „Sigrid“ er læst som „Djegaard“; da det utvetykeligt siges, at Margrete var eneste Datter af Nikolas i Giske, kan Sigrid ej have været Margretes, men maa have været Bjarne's egen Systerdatter.

fem Mr. Guld, til dem af hans Tjenere, der vare i Live ved hans Død et heelt Mars Landfkyld af hans Gods paa Oplandene, til Fattige i Naumsdal og paa Søndmøre tvende Læster Korn; til sin Broder Jon (der maa have været en uegte Søn af hans Fader) 9 Maanedematersbool i Talgeseter i Sogn, dog saaledes, at hvis Jon ikke efterlod egne Arvinger, skulde Godset falde tilbage til hans egne rette Arvinger. Til Executorer af Testamentet beskikkedes Biskop Arne i Bergen og Abbed Einar i Munkelivs Kloster. Naar man lægger sammen alt, hvad han bortskjendte i dette Testamente, og dog fraregner Giske Gaard, hvis Overdragelse til Sønnens Enke ikke egentlig kunde betragtes som de øvrige Gaver, der forstedse stiftes fra Otten, bliver alligevel Verdien overordentlig stor, meget mere, end hvad der alene vilde være nok til at danne en stor Formue; men alligevel maa det have været endnu langt mere, som han ikke bortskjendte og som gik til hans rette Arving, uagtet vistnok den Omstændighed, at denne Arving ej var hans egen Søn, bevægede ham til at give noget mere, end han maaskee ellers vilde have givet. Denne Arving var hans Broders og Fru Gyrids Søn, **Erling Vidkunnsøn** til Stovreim, om hvem der allerede ovenfor er talt <sup>1)</sup>. Han forenede nu Bjarkø-Godset, saavel som alt hvad han for Nefsten arvede efter sin Farbroder, med alle sine modrene Besiddelser, fornemmelig Stovreim-Godset; hertil kom, efter Fru Christine Thoresdatters Død, det hele Giske-Gods, der nu med Tilbehør faldt tilbage til Hoved-Otten. Han blev saaledes uden Sammenligning Norges rigeste Jordegods-Besidder. Om Hr. Jon Ivarssøns og Hr. Erlend sterkes Død er der allerede ovenfor talt. Erlends Søn, **Hr. Hauk Lagmand**, vedblev under Kong Haakons hele Regjering at være en af hans højest betroede Mænd og Medlem af Raadet. Som Merkesmand og følgelig som Raadsmedlem nævnes i Kong Haakons senere Dage **Hr. Paal Erikssøn**, Brodersøn af Guthorm Gydasøns Enke Fru Jardtbrud, og sandsynligviis hendes Arving. Formodentlig afløste han Hr. Agmund Sigurdsøn til Hestby, som ikke omtales efter 1311, og derfor rimeligviis ved den Tid døde. Agmund efterlod tvende Sønner, **Ivar** og **Finn**, der siden spillede en

1) At Erling var Bjarne's egentlige Livs- og Universal-Arving, ligger ej alene i Sagens Natur, men det fremgaar ogsaa utvunskelig af Erkebiskop Gille's Brev af 20de Mars 1314 (Dipl. Norv. I. 141), hvori han meddeler ham Dvilttering for at have overgivet til Christifirken alt det Jordegods, som Bjarne havde testamenteret dertil. Naar dette paalaa Erling, maatte han nødvendigviis være Hovedarvingen. Dette er første Gang, Erling omtales; han kaldes da endnu ikke „Hr. Erling“ og var saaledes endnu ej Ridder; dette maa han dog være bleven inden Udgangen af 1316, da han i et Brev af 11te Decbr. 1316 kaldes „Hr. Erling“ (Dipl. Norv. I. 148).

meget betydelig Rolle og maa have haft ſtore Befiddelser. Finn, den yngſte, var gift med Gudrun, en Datter af Hr. Sæbjørn Helgeſſon, paa denne Tid en af de ældſte Lendermænd og Raadsherrer <sup>1)</sup>. Hvor mange diſſe i det Hele taget vare, vides ikke; flere af dem nævnes i en Dom, ſom de under Kongens Dphold i Bergen om Sommeren 1316 affagde i Anledning af nogle veſtkalſke Kjøbmænds ugrundede Klage over at Fehirderne, Hr. Erling Ambeſſon og Hr. Eindride Simonsſon, havde confiſſeret nogle af dem hemmeligt indførte og uden Angivelse aabnede Varer <sup>2)</sup>. De vare Cantſleren Hr. Ivar, Bjørn Helgeſſon, Erling Namundesſon, Bjarne Ludunsſon, Thronð Hallwardsſon, Gulathingſ Lagmand, Une Petersſon, Hauk Erlendsſon, Sigurd Thoresſon, Ragnvald Aſlaksſon og Ivar Rgmundsſon, der ved denne Lejlighed forſte Gang nævnes. Føjer man hertil Merkesmanden Paal Eriksſon, Sæbjørn Helgeſſon, Snare Aſlaksſon, Guthorm Kolbjørnsſon, Lagmanden i Tunsberg, og fremfor alt Haſthor Jonsſon, Kongens egen Svigerſon, ſaavel ſom de i Dommen nævnte kongelige Fehirder, har man her formodentlig de ypperſte, om ikke de fleſte af Raadets Medlemmer. Ikke ſaa af dem vare eller havde været Lagmænd; nemlig, ſom bekjendt, Hauk Erlendsſon, der ſnart optræder ſom Gulathingſ Lagmand, ſnart ſom Lagmand i Oslo <sup>3)</sup>; Thronð Hallwardsſon, Gulathingſ Lagmand omkring 1316 <sup>4)</sup>, Eindride Simonsſon, Lagmand i Bergen fra 1308 af,

<sup>1)</sup> Ivar nævnes, ſaavidt vides, forſte Gang i den her nedenfor omtalte Dom over Weſtphalerne af 23de Juni 1316; da han her kaldes Hr. Ivar, var han ſølgelig Ridder. Maaſkee blev han det ved den ſtore Udnævneſe i 1316, hvorom ſi det følgende.

<sup>2)</sup> Dipl. Norv. I. 147.

<sup>3)</sup> Det er vanſkeligt at ſaa Rede paa, hvorledes det forholdt ſig med Hr. Hauks Lagmands-Junction. I 1302 kaldes han, ſom det forhen er omtalt, udtrykkeligt Lagmand i Oslo (Dipl. Norv. I. 93); den 6te Decbr. 1303 domte han tilligemed Ivar Lagmand i Bergen i en Gulathingſ-Sag; men det kunde være paa Grund af den Omſtændighed, at han tilligemed det øvrige Raad tilfældigviis opholdt ſig i Bergen. Den 14de Oct. 1310 kaldes han udtrykkeligt Gulathingſ Lagmand (Dipl. Norv. II. 103); den 11te Decbr. 1316 kaldes derimod Thrend (Hallwardsſon) ſaaledes (Dipl. Norv. I. 148); den 14de Juni 1318 kaldes Hauk Lagmand i Oslo (Dipl. Norv. III. 114), men den 26de Juli ſamme Aar optræder Paal Sinarſon, der ſiden 1307 oftere nævnes ſom ſaadan, i denne Egenſkab (Dipl. Norv. II. 132), og ved ſamme Lejlighed kaldes Hauk igjen Gulathingſ Lagmand. Man maa her næſten tro, at den, der engang var udnævnt til Lagmand, kunde ſungere ſom ſaadan, hvor han opholdt ſig, endog udenfor ſit egentlige Diſtrict.

<sup>4)</sup> Han nævnes i den omtalte Dom af 23de Juni 1316 uden dog at kaldes Lagmand; i et Brev af 11te Decbr. 1316 falder han ſig „Thrend Gulathingſ Lagmand“ uden Tillægget „Hallwardsſon“. Det er ſaaledes ikke egentlig ganſke afgjort om Thronð Hallwardsſon er den ſamme ſom Thronð Lagmand, men

og den nyåbnerte Guthorm Kolbjørnsøn, Lagmand i Tunsberg. De øvrige Lagmænd paa den Tid vare, for saa vidt vi kjende dem, Paal Ginarsøn i Oslo, Thore Halldorsøn paa Oplandene, Wige, Lagmand i Skidan, Sigurd paa Nande og efter ham Jon, Lagmand i Nyfylke, Sigurd Jonsøn og Ottar, Lagmand i Throndelagen, Ivar Lagmænd i Stegen paa Haalogaland, og Olaf, Lagmand i Jemteland. Hvo Lagmændene i den østre Deel af Viken vare, vides ikke. Heller ikke vides det nøjagtigt, hvorledes Syslerne vare besatte, især fordi Syselmændene saa ofte verlede. De fleste, som man kjender, ere allerede i det foregaaende omtalte, som Thore Haakonsøn og hans Søn Haakon i Skidufylke, Snare Aslaksøn paa Agder, Sigvæt af Veirhole paa Valdres og Haddingdal, Asfur Jonsøn, Drottjeten, i Tunsberg, Botolf Haakonsøn i Bergen, Une Petersøn i Jemteland, Peter Andresøn i Throndhjem, og formodentlig Hr. Bjarne Erlingsøn paa Haalogaland, saa længe han levede.

110. Kong Haakons sidste Regjeringsaar. Kongesønnen Magnus's Fødsel. De svenske Hertugers Drab. Krig med Everige. Kong Haakons Død.

Det vil af det foregaaende lettelig sees, at uagtet Kong Haakon ogsaa under Krigsaarene fandt Lejlighed til at beskjeftige sig med Rigets indre Anliggender, søgte han dog fornemmelig dermed i de rolige Aar efter den sidste Fredsslutning i Helsingborg, da han udeelt kunde henvende Opmerksomheden derpaa. De eneste udvortes Anliggender, som da stundom optog hans Tid, vare, som vi have seet, Handelsforholdene med England og de todske Stæder; med Everige og Danmark berstede fuldkommen Fred. Kongens og Rigets Anseelse maa i det Hele taget have været meget stor, siden der i Aaret 1315 endog kom Gesandter fra det fjerne Armenien med Foræringer til Kong Haakon <sup>1)</sup>. Anledningen til denne Sendelse kjendes forresten ikke. Her menes aabenbart ikke det egentlige Armenien, men det i Middelalderen saakaldte Lille-Armenien, egentlig Cilicien, paa Lilleasiens Sydøst, lige over for Cypren, hvilket ved Arv var kommen til en Linje af den franske Kongevægt, som beherkede denne D; Kongerne i dette Armenien havde længe befundet sig i en mislig og farefuld Stilling, da de overalt vare omgionne af Christendommens Fien-

Sandsynligheden er dog derfor, Thi Thrond Lagmand kan dog neppe være den Thrond Krakesøn, der endnu i 1323 var kongelig Ombudsmand i Viken (Dipl. Norv. I. 173) og først efter 1332 nævnes som Lagmand i Bergen, samt endnu i 1349 som „Lagmand i Kongsgaarden i Oslo“.

<sup>1)</sup> Isl. Annaler ved 1315.

der, og ideligen seet sig nødte til at anraabe Occidenten om Hjælp; formodentlig var dette ogsaa disse Gesandters Ervende i Norge. Den da værende Konge Hugo, gift med en Datter af Kong Frederik paa Sicilien, maatte kjende temmelig nøje til Forholdene i det vestlige Europa, og om han end ikke vidste saa meget om Kong Haakon Magnusson, havde han dog vist af sin Hustrues Frænder hørt Sagn om hans Farfader Kong Haakon Haakonssøns Bælde, der i Syden endog ansaaes for større end det virkelig var, og hvis Glands aabenbart endnu i et Par Generationer hvilede over Norge.

Forholdet mellem Kong Haakon og hans Svigersøn Hertug Erik var nu i det mindste tilspindelende nok saa godt, skjønt der intet blev af Magnhildarholmens Tilbagegivelse, og det desuden er umiskjendeligt, at han fremdeles havde mange hemmelige Intriguer og Agitationer i Gang for at sikre sig ej alene Kongemagten, men ogsaa Kongenavnet, naar Kongen døde. Vi finde ham saaledes om Sommeren 1314 i den aller nøjeste Forstaaelse med den danske Konge Erik, med hvem han i Kolding den 19de Juli indgik et Forbund om at være ham tro og hengiven, imod det Løfte at Kongen efter hans Svigersøners Død vilde hjælpe enten ham selv eller det Barn, han maatte faa med Hertuginde Ingeborg, til at erhverve Norges Rige. Han forpligtede sig til at yde Danekongen al den Hjælp og Tjeneste, som fire Boldsgiftsmænd, nemlig hans Broder Hertug Baldemar og Ridderen Hr. Bernhard Maltahn paa hans Side, og Forst Henrik af Meklenburg samt Drottseten Mikolas Slufson paa Kong Eriks Vegne maatte bestemme; ja han lovede endog, at naar han eller hans Barn havde faaet Regjeringen, skulde han med hele Norges Rige og dets Indbyggere søge at fremme Danekongens Ære og Fordeel. Til Sikkerhed for dette Løstes Overholdelse skulde Hertug Erik faa ti Riddere fra Sverige og ti fra Tydskland til at love med sig <sup>1)</sup>. Indholdet af denne Tractat var ganske vist af den Natur, at

<sup>1)</sup> Brevet er aftrykt i Dipl. Norv. III. 102, i Dipl. Sv. No. 1973, og i Bisk. Gesch. des Geschl. v. Maltahn I. 210, desferuden findes et Uddrag deraf hos Huitfeldt S. 376, hvor ti Forloftesmænd, dels svenske, dels tydske, nævnes, og hvor det desuden tilføjes, at Hertug Erik vilde have haft Sverige og Hertug Baldemar Norge, at de begge lovede at staa Kong Erik bi, og at de samme Riddere, som lovede for Erik, ogsaa lovede for Baldemar. Det er saaledes tydeligt nok, at Huitfeldt maa have haft to Documenter for sig, et udstedt af Hertug Erik og et andet af Hertug Baldemar, og at Documenterne selv ikke vare de egentlige Forpligtelseskrevne, men Forlofteskrevnene. Alligevel maa han ganske vist have misforstaaet Indholdet af det, hvorefter Hertug Baldemar forpligtedes, thi der var og kunde ikke være Tale om at Baldemar skulde have Norge, aller mindst naar Kong Erik selv ved samme Lejlighed for-

Kong Haakon vilde have taget ham det meget ilde op, om han havde erfaret dens Tilværelse; altsaa maa Forbundet være sluttet ganske hemmeligt. Vel kunde det neppe skjules, at Hertug Erik aflagde et Besøg i Danmark, men dette behøvede ikke at vække nogen Mistanke hos Kong Haakon, da Erik, som nu af Danekongen selv var bleven forlenet med Nordrehalland, i Egenkab af dennes Vasall var forpligtet til at tjene ham efter Opbud, og et saadant var sandsynligviis udgaaet til ham, som til Kong Eriks øvrige Vasaller, for at de kunde hjælpe ham i at dæmpe den farlige Opstand blandt Tyderne, hvorom der ovenfor er talt. Allerede Maret forud havde Kongen gjort et Tog til Jylland med en betydelig Styrke, og holdt en streng Straffedom over de oprørske Bønder, der underkastede sig og angave Hovedmændene for Oprøret saavel blandt dem selv, som blandt Adelen. Men dennes Medlemmer, hvoriblandt først og fremst Nikolas Brokk, Jens Pape, Nikolas Laurentsøn, tilligemed mange andre, fik først deres Dom det følgende Aar, paa Viborg Landsting den 6te Juli, hvorved de fleste af dem bleve dømtede fredløse, flere endog henrettede. Kong Erik maatte derfor ogsaa denne Sommer ligge med Vaabenmagt i Jylland, og det var saaledes i sin Orden, at Hertugerne, som nogle af hans fornemste Vasaller, vare tilstede. Ogsaa Hertug Baldemar sees at have faaet et Brev paa, at hvis hans Broder Hertug Erik og dennes Alskom døde, saa at Norges Rige da vilde tilfalde ham og hans Børn, Kong Haakons Broderdatterbørn, da skulde Kong Erik hjælpe ham selv og dem til at erholde Riget <sup>1)</sup>. Umiddelbart herefter drog Hertug Erik til Norge, hvor vi den 11te August finde ham i Oslo, givende Indbyggerne i Kampen Tillaelse til at drive Fiskeri udenfor hans Territorium (nemlig Nordre-Hal-land) mod en Told af 6 Peninger Sterling af Læsten, og Nettighed

---

bandt sig til at hjælpe Hertug Erik til dette Rige; endvidere kan man ej tænke sig Muligheden af, at han vilde hjælpe til at tage Everige fra sin Sveger Kong Byrge og dennes Søn. I det mindste kan han her blot have sigtet til det Tilfælde, at baade Byrge og Magnus døde uden at efterlade Børn. Forøvrigt er der allerede i det Foregaaende talt om den Besynderlighed hos Huitfeldt, at han ogsaa daterer den Forpligtelse, Hertugerne udstedte til Kong Erik i Anledning af Fredsslutningen i Helsingborg 1313, fra Kolding, og med samme Dag-Angivelse (Fredag for Mar. Magd.) som Brevet af 1314, hvilket aabenbart maa være skeet ved en Forverling med dette.

- <sup>1)</sup> Huitfeldt S. 391. Biskop anfører Huitfeldt dette under 1316, og meddeeler tillige et Brev, som Kong Erik ligeledes skal have udstedt til Hertug Erik; men han anfører intet Aarsal eller Sted, og ved nærmere Betragtning sees man tydeligt, at det her atter er Brevet fra 1314, som med nogen Afvigelse, formodentlig efter en anden Gjenpart, citeres. I hi hvis Brevet var udstedt i 1316, vilde ikke Eriks „Arving“ i ubestemte Udtryk være nævnt, men ligesom hans Søn Magnus. Dette er ikke det første Exempel, vi have haft paa at Huitfeldt anfører et Actstykke to Gange.



til i den Tid at hente det fornødne Brendefang i hans Skove <sup>1)</sup>. Paa denne Tid var formodentlig ogsaa Kong Haakon kommen tilbage til Oslo fra Bergen, hvor han havde opholdt sig i Juni og Begyndelsen af Juli, og der udstedt den for omtalte store Retterbod for Island. I det mindste er det vist, at han den 31te August opholdt sig i Oslo <sup>2)</sup>, skjønt han senere atter drog til Bergen og overvintrede der. Saaledes er der intet, som tyder paa, at Hertug Eriks Optræden i Danmark paa nogen Maade har vaakt Kong Haakons Mistanke eller Misnoje, hvis man ellers ikke vil antage at Hertug Erik med dette Besøg hos Svigerfaderen netop havde til Hensigt at bortrydde al Mistanke og vinde hans Tillid. Og hvad der end hidtil kan have været tilbage af mindre god Tro fra Kongens eller hans Bennefs Side, maatte i alle Fald ophøre ved Efterretningen om, at hans unge, neppe fjortenaarige Datter, Hertuginde Ingeborg, snart vilde føde en Arving til Verden. Thi hvis dette blev en Son, vilde hans og Hertugens Interesser samle sig saaledes om denne, at de herefter vilde udgjøre eet og blive ganske uadskillelige, i det mindste saalænge Sønnen levede. Vissheden om, at ej alene Kong Haakons Datter, Hertug Eriks unge Hustru, men og hendes Syssendebarn, den fire Aar ældre Ingeborg, som var gift med Hertug Baldemar, vare frugtsommelige, lader det til at man allerede havde faaet i Begyndelsen af September 1315. Thi den 9de Sept. 1315 oprettede begge Hertugerne i Ljodhuus et indbyrdes Document, hvorved de deelte alle sine Besiddelser, som de hidtil havde haft i Fællesskab, mellem sig efter Bisshop Karl i Linköpings og 11 verdslige Herrerfs Afgjørelse. Marsagen til, at denne Deling nu fandt Sted, kan alene have været den, at de nu havde Haab om at faa Livsarvinger, hvis Arveparter noje maatte bestemmes for Fremtiden; thi mellem dem selv herskede saadan Enighed og Kjerlighed, at de i Ordets egentligste Forstand udgjorde eet Liv og een Sjæl, og at enhver Deling mellem dem var unødvendig.

Hvad der her faldt paa Eriks Part, var naturligviis hvad der laa nærmest ved den norske Grændse, nemlig Vestergotland med Ljodhuus og Arevalla Slot, Dalsland og Vermeland, Nordrehalland med Bardberg og Hunehals, samt dertil Kalmar Slot og flere Dele af Smaaland; Baldemar fik derimod Stockholms Slot med tilhørende Fogderi, Abobhuus og Tavastebuus i Finland med tilliggende Distrikter, Borgholm Slot og hele Oland. Delingen skete for det første paa fem Aar, maafee fordi Erik havde det hemmelige Haab om inden den Tid at erhverve enten Norges eller Sveriges Trone. Brodrene lovede derhos

<sup>1)</sup> Dipl. Sv. No. 1979.

<sup>2)</sup> Dipl. Norv. I. 143.

at staa hinanden bi mod hvem som helst og at den Længstlevende skulde sørge for at den først Udfødtes Arvinger beholdt sine Slotte og Leen, samt at de, hvis det var Døtre, bleve anstændigt bortgiftede efter Ridderstafets Raad. Endelig maatte ingen sættes til Befalingsmand paa noget Slot uden efter begge Brødres Samtykke <sup>1)</sup>. Derefter begav Hertug Erik sig med sin unge Hustru til Norge, hvor de tilbragte Vintren, formodentlig i Oslo eller Tunsberg, thi i en af disse Byer maa Kong Haakon have overvintret, og her var det sandsynligviis ogsaa, at Hertuginde Ingeborg fødte en Søn, som enten efter Hertug Eriks eller efter Kong Haakons Fader fik Navnet **Magnus**. Herved var Kong Haakons kjæreste Døttre opfyldt, og det er naturligt, at hans Glæde derover var overvettet. Store Fester synes at have forberediget den lykkelige Begivenhed, og Kongen gjorde ikke mindre end 24 Mænd paa een Gang til Riddere. Formodentlig blev den unge Fyrsteføn født i April eller Mai, og Festsighederne da holdte, thi i Juli Maaned var Kongen atter i Bergen, som vi have seet, og desuden finde vi i den sidste Halvdeel af 1316 flere Mænd omtalte som Riddere, der tidligere ej havde denne Titel <sup>2)</sup>; de maa saaledes have hørt til hine 24 og have modtaget Verdigheden i den tidligere Deel af Aaret. Ogsaa Hertug Valdemars Hustru fik en Søn, der efter hendes Fader kaldtes **Erik**; han maa være fød omtrent samtidig med Magnus, men sandsynligviis paa Stockholms Slot, hvor Hertug Valdemar opholdt sig sidst i Marts eller først i April <sup>3)</sup>.

For Kong Byrge derimod maatte Efterretningen om at begge Hertugerne havde faaet hver sin Søn være ligesaa bedrøvelig, som den for disse og Kong Haakon var glædelig. Hidtil, saalænge Hertugerne ingen Arvinger havde, kunde han dog troste sig med at hans Søn Magnus med Tiden kunde komme til at arve deres Besiddelser og derved atter forene dem med Kronen; nu derimod var Udsigten hertil aldeles lukket, for saa vidt menneskelige Øjne kunde see ind i Fremtiden. Derhos var der nu ej længer nogen Sandsynlighed for, at der kunde opstaa Splid mellem Kong Haakon og Hertug Erik, men denne vilde derimod altid kunne gjøre Regning paa Haakons kraftigste Bistand, og derved blive Kong Byrge dobbelt farlig. At Hertug Erik i det mindste selv meente nu at

<sup>1)</sup> Dipl. Sv. No. 2032.

<sup>2)</sup> Erling Bidkunnsson omtales saaledes som Ridder den 11te Decbr. 1316, før Julen, hvilket ellers var den Tid, da Ridderne creeredes. Var Ingeborg frugtommelig i September 1315, kan Magnus nyere være fød senere end April.

<sup>3)</sup> Hertug Valdemars Brev fra Stockholm af 30te Marts 1316. Dipl. Sv. No. 2052.

have et langt bedre Fodfeste i Norge end hidtil, og navnlig ej længer at trænge til Danekongens Understøttelse, kan man slutte af den Omstændighed, at han ikke længer fandt det Umagen verd at vedligeholde dennes Venstabs, men snarere ønskede at aflaste sine Forpligtelser til ham som en Byrde; thi ifølge en ikke utroverdig Forfatters Beretning skulle begge Hertuger i Maret 1317 venstabeligen have modtaget Hertug Christoffer, der i Slutningen af 1316 paany havde begyndt Fejde mod Kong Erik, saavel som Erkebiskop Wsger i Lund, der havde forbundet sig med ham <sup>1)</sup>. Dette tør maastee have staaet i Forbindelse med nye Planer, som Hertugerne nærrede til at støde Kong Byrge fra Tronen, thi saa meget er vist, at det nu kun var Danekongen, der opretholdt Byrge; uden dennes Hjelp vilde Byrge falde ved første Stød, ja saa godt som af sig selv. Byrge havde alt for ofte Lejlighed til at erfare, hvor vælsende hans Trone var, og hvor lidet han gjaldt i sine Undersaatters Øjne. Da han i 1313 havde anseet sig nødt til at paalægge Gotlændingerne en overordentlig Skat og selv begivet sig over til Den for at inddrive den, vægrede disse sig reentud for at betale, grebe til Vaaben og dreve ham med Tab tilbage, saa at han maatte bekvemme sig til det ydmygende Skridt at indgaa et Forlig med dem. Tre Aar efter gjorde Helsingerne Opstand imod ham, ligeledes i Anledning af nogle Skatter; dette Oprør blev vel dæmpet og Hovedmændene henrettede, men ikke desto mindre fulgte Smaalændingerne deres Exempel, anførte af en vis Bugge, der endog, formodentlig halv i Spøg, blev kaldet deres Konge <sup>2)</sup>. For alt dette gav Kongen sine Brødre vistnok Skylden, og for saa vidt ej med Urette, som det i det mindste var aabenbart, at hans Undersaatter vilde have haft langt større Respect for ham, og ikke vovet at hyde ham sliig Trods, hvis ikke Hertugerne havde svækket hans Magt og ydmyget ham i den hele Nations Øjne. Men der manglede heller ikke paa dem, som formelig opeggede ham mod hans Brødre, og søgte at indskærpe ham Nødvendigheden af at forekomme dem ved et raast Skridt, førend de kunde bringe deres Planer mod ham til Udførelse. Blandt dem, som søgte at overtale ham dertil, nævnes fornemmelig Dronning Margrete og Drottseten Johan Brunke. Ogsaa hans Svoger Danekongen, der uuegtelig havde Grund til at harnes over Hertug Eriks Ferd, skal ivrigt have tilskyndet ham at stræbe Hertugerne efter Livet og oplagt Raad derom med sin Syster, Dronning Margrete, medens derimod hans egen Dronning, Kong Byrges og Hertugernes Syster, skal have heldet til deres Side. Mod Slutningen af 1317 var man i Kong Byr-

<sup>1)</sup> Gheghmer, Langeb. Scr. r. Dan. II. 390.

<sup>2)</sup> See Rimekrøniken og flere Annales.

ges nærmeste Kreds kommen til den Overbeviisning, at et afgjørende Skridt maatte tages, og da Hertugerne vare for mægtige til at man kunde bruge Magten imod dem, maatte man gribe til List og den skammeligste Svig <sup>1)</sup>). Man søgte nemlig ved forfikt Venlighed at gjøre dem godtroende og indbilde dem, at Kongen nu endelig oprigtigt ønskede at komme dem imøde og forlige sig med dem, for at faa dem begge paa eengang loffet i Kongens Vold. Og dette lykkedes altfor vel, og snarere end maaskee Kongen og hans Venner selv havde ventet. Paa en Rejse, som Hertug Baldemar i October eller November 1317 foretog til Stockholm, besøgte han undervejs Kong Byrge i Nykøping, og blev der modtagen af Kongen og Dronningen med den største Venlighed. Dronningen anstillede sig, som om det gjorde hende hjertelig ondt, at Hertug Erik altid søgte at undgaa hende; hun spurgte Baldemar, om han da aldrig vilde komme, og Baldemar lod sig virkelig føre bag Lyset, saa at han troede hendes Forsonlighed oprigtig, og maaskee endog, som det sedvanligt gaar, følte en vis Anger og Undseelse over at have troet verre om hende og sin Broder, end de fortjente. Han blev der om Natten, og rejste deraf med den fulde Overbeviisning at han og Erik herefter fra deres Broder Kong Byrge og hans Dronning kun havde alt godt at vente. Kort efter indbød Kongen skriftligt begge sine Brødre til sig til Løverdagen efter St. Nicolai Dag (den 10de December), formodentlig i det foregivne Djemed, at de skulde tilbringe Julen hos ham. Erik, som paa den Tid maa have været sammen med Baldemar paa Daavø, spurgte denne, der sidst havde været hos Kongen, om han antog det tilraadeligt at modtage Indbydelsen. Baldemar meente at der aldeles ikke var nogen Fare. Erik indvendte, at Dronningen og Brunke ej vare at tro paa, ligesaa lidet som Kongen, om denne end nu taledes sledst. Baldemar var fremdeles godtroende, og Erik lod sig endelig overtale. Ingen af deres Følge synes, besynderligt nok, at have advaret dem. Først da de vare komne i Nærheden af Nykøping, kom der en ung Ridder, som alvorligt advarede dem mod at give sig paa een Gang i Kongens Vold. Men Baldemar svarede ham uvenligt, som om han kun søgte at sætte Ondt paany mellem dem og Kongen, og Ridderen reed harmfuld bort. Det synes dog at have været Hertugernes Hensigt, ikke strax om Aftenen at drage lige til Nykøping, men at tage Natteleje en Miils Vej deraf, da der indtraf Udsendinger fra Kongen med den Hilsen, at de dog endelig maatte komme til Slottet endnu samme Aften og tilbringe Natten der; nu var der jo dog kun en Miil tilbage. Hertugerne havde saa godt som heller ikke noget Valg, thi der var ingen

<sup>1)</sup> See Suhm XI. 814, 815.

Fortæring at faa til deres talrige Følge. Man havde nemlig heel listigt sørget for at faa alle de Fødemidler, der fandtes paa Stedet, bragte til Nykøping. Saaledes droge da Hertugerne videre, kom til Nykøping, og reed op paa Slottet, hvor de fandt den herligste Modtagelse, og hvor Aftenen tilbragtes i Drik og Lystighed, saa at den sidste Rest af Forsigtighed, som endnu fandtes hos Hertugerne og deres Mænd, ganske forsvandt. Thi da Dronningen ytrede, at Huusrummet paa Slottet var for lidet til at skaffe deres Følge Natteleje, og at dette derfor maatte tage Quarteer nede i Byen, fandt de sig endog heri, og lode alle sine Riddere gaa bort, saa at de selv bogstaveligt saa godt som ene vare tilbage. Aldrig saasnart havde de begivet sig til Sengs, førend Fjenderne strax skrede til Verket. Portene bleve paa Drottsetens Befaling stængte, og Kongen gav nu en af sine Riddere, ved Navn Hr. Knut, den Befaling, at gaa ind til Hertugerne og tage dem fangne. Knut vilde ikke have noget med et saadant Forræderi at bestille; to andre Riddere vægrede sig ligeledes, og bleve derfor kastede i Taarnet; men snart fandtes dog de, hvis Samvittighed var mindre om; en Skare Bevæbnede trængte ind i Sovestuen og tog Hertugerne efter nogen Modstand til Fange. Strax efter kom Kongen ind til dem, med et af den vildeste Hevnløst fordrejet Mæslyn; han spurgte dem haanende, om de nu ikke mindedes Haatuna-Legen, og befalede at lægge dem i Stok og Lænker og bringe dem i Fangetaarnet. Dette skede med stor Haardhed og Voldsomhed. Og da Kongen nu havde seet dem vel forvarede bag tykke Mure og faste Laase, overgav han sig til den mest ubegrændsede Glæde; nu endelig, sagde han, har jeg Sveriges Rige i min Haand! Ogsaa Ridderne i Byen bleve tagne til Fange, kun nogle enkelte fik Tilladelse til at drage bort mod Løste om at indfinde sig igjen til en bestemt Dag. Derpaa begav Kongen sig afsted, ledsaget af Dronningen og Drottseten, for at underlægge sig Hertugernes Besiddelser, hvilket han nu antog for en let Sag. Til Befalingsmand paa Nykøpings Slot og de vigtige Fangers Vogter satte han en Estlænding ved Navn Christiern Schierbeck <sup>1)</sup>.

Men Følgerne af Kongens Forræderi bleve langt anderledes, end han og hans Raadgivere havde tænkt. Efterretningen vakte overalt, hvor den kom, den største Forbitelse, og Hertugernes Mænd og Tilhængere stode alle som een mod Kong Byrge. Hertuginde Ingeborg, som kort før havde født en Datter, der efter hendes Moder fik Navnet Euphemia, begav sig med sine Børn til Skara Slot, medens Befalingsmanden paa Kalmar, Hr. Karl, lod udgaa Krigsbud og samlede Smaalændingerne, ligesom Matthias Ketilmundssøn Besigsterne, for at føre dem mod Kongen.

<sup>1)</sup> Naimkrøniken, tilligemed flere Annaler.

Denne havde forgjæves viist sig for Stockholms Slot og opfordret det til Obergjælle. Besætningen drog Vindebroen op ligesom hans Dine; i Forening med Stadens Kjøbmænd angreb den hans Mænd paa Norrmalm og slog dem paa Flugt med Folketab; han maatte med Skamme vende tilbage til Nyköping og saa ingen anden Udvej, end at bede sin Svoger Danekongen om Bistand. Han afferdigede i den Anledning Drottseten og to andre paalidelige Mænd til Danmark med den mest udstrakte Fuldmagt til at indgaa de Betingelser, Kong Erik fandt for godt at opstille, og lod tillige sin Søn Magnus, der fremdeles opholdt sig ved Morbroderens Hof, hilse at han skulde komme til ham og hjælpe ham at dæmpe Opstanden. Kong Erik sendte strax Magnus afsted med 600 Ryttere og sluttede i Helsingborg den 27de Februar 1318 en Overeenskomst med de svenske Befuldmægtigede, der ganske optraadte i Kong Byrges Navn, hvorved han forbandt sig til at hjælpe denne i Krigen mod hans Brødre, indtil han havde faaet fuldkommen Enighed, imod at Kong Byrge pantsatte ham alt hvad han ejede af Smaaland tilligemed Bisingsø<sup>1)</sup>. Imidlertid havde allerede Hertugernes Tilhængere trængt frem til Nyköping og begyndt at belejre Slottet, for at befrie deres fangne Herrer, og Kongen, der maa have mistvivlet om at kunne forsvare sig saa længe indtil han fik Undsætning, begav sig til Stekeborg, efterat han med afmægtig Harme havde læst Taarnet, hvori Hertugerne vare indespærrede, og kastet Nøglerne i Elven. Siden drog han sin Søn imøde og forenede sine Tropper med hans; derpaa rykkede de tilsammen længer ind i Östergotland, men mødte ved Skerkind endeel af Hertugernes Tilhængere, der sloge dem paa Flugt. De begave sig nu over Hølabeden til Västergotland; her samlede Bønderne sig mod dem ved Karaby, anførte af nogle Hofmænd, dog lykkedes det Kongen at faa en Deel af Bønderne til at dagthinge og drage hjem; de øvrige vovede desuagtet en Kamp og bleve slagne, hvorefter ogsaa disse dagthingede og droge hver til sit<sup>2)</sup>. Nu havde Kongen for et Djævelik, som det syntes, Overhaand, fordeelte sine Folk rundt om i Stæderne og afflar Tilførselen for den Hær, der belejrede Nyköping, men det varede ikke længe førend den unge Knut Porse, Søn af den oftere omtalte danske Kongedrabsmænd Peter Porse, kom Belejrerne til Hjælp, overfaldt de kongelige Tropper og slog dem saa eftertryffeligt, at de danske og lejede tydske Tropper, der laa i Linköping og Skeninge, ved Efterretningen derom brøde op, og flygtede til Danmark. I denne Vaande efterlod Byrge

<sup>1)</sup> Dipl. Sv. No. 2134. Jvfr. Nilmkroniken.

<sup>2)</sup> Dette skal efter senere Forsætters Udsagn være skeet den 19de Marts; Nilmkr. nævner ingen Udsbestemmelse.

sin Søn Magnus med en Besætning paa Stekeborg, som nu ogsaa belejredes; selv begav han sig med Dronningen til Gotland, hvorfra han udrustede en Flaade for at komme Sønnen til Undsætning, men den blev i Skeragaarden angreben af de Hertugelige og alle Skibene erobrede. En ny Flaade, hvoriblandt ogsaa flere danske Skibe, affendtes under Anførsel af Drottsfeten, men var ikke heldigere; den blev stukken i Brand af de Hertugelige, en stor Deel af Besætningen sprang i Vandet og druknede, flere Fartøjer bleve erobrede og Drottsfeten selv tilligemed flere af Kongens ypperste Mænd tagne til Fange og senere indsatte paa Stockholms Slot. Imidlertid førte, som det synes, begge Hertuginderne i deres Mænds Navn Regjeringen i Sverige. I Kalmar sluttede de den 16de April et Forbund med Hertug Christopher og Erkebiskop Wsger i Lund om indbyrdes Venkskab og gjensidig Bistand; de sidste lovede at staa dem bi mod alle, undtagen nogle navngivne tydske Fyrster, og at hjælpe til at befri deres fangne Mænd, samt at skaffe dem deres Rettigheder og Besiddelser tilbage, og aldrig indgaa Stilstand, Forbund eller Enighed med Kong Erik eller Kong Byrge uden deres og deres Benneres Naad og Samtykke. Fremdeles lovede Hertuginderne ved et Brev af 18de April at forsvare Erkebiskoppen i hans Besiddelse af Halmstad Hered i Halland, som Hertug Christopher havde sat ham i Pant for 1500 Mkr. skaansk, saavel som de øvrige Besiddelser, Erkebiskoppen havde haft for Hertugens Mænd og Lejetropper, og de tilføjede udtrykkelig, at dette skulde blive stadfæstet og overholdt af Hertugerne, naar Gud befriede dem af Fængslet <sup>1)</sup>. Allsaa havde man dog endnu Haab om at faa Hertugerne befriede. Den 24de Juni holdtes der et almindeligt Hof i Skara, hvor Mattbias Ketilmundssøn valgtes til Drottsfete og Rigsforstander, dog, som det synes, saaledes, at begge Hertuginderne i det mindste i Navnet førte den øverste Størelse. Og nu blev Belejringen af Nyköpning drevet med fordoblet Iver.

Men Hertugerne formaaede man ikke at frelse. Over deres Endeligt hviler der et ugjennemtrængeligt Mørke. Efter et almindeligt Sagn, der endog synes at være opstaaet samtidigt med Begivenhederne, skulde de være døde af Hunger, Erik tre Dage og Baldemar fjorten Dage efterat Kong Byrge havde forladt Nyköpning. De selv maa ogsaa have troet at de ej vilde slippe levende derfra, siden de allerede den 18de Januar gjorde sit Testament <sup>2)</sup>. Men hvis det virkelig havde været Kong Byrges Hensigt

<sup>1)</sup> Dipl. Sv. No. 2146, 2147.

<sup>2)</sup> Sammensteds No. 2132. Ogsaa i de isl. Annaler heber det at Byrge lob sine Brødre sulke ihjel. Kirshberg (col. 813) fortæller det sammie, og vil endog vide, at Baldemar ernærede sig nogle Dage ved at æde Kjødet af sin døde Brøder.

ved sin Afrejse fra Nykøping at skille dem ved Livet, havde han neppe valgt at hunge dem ihjel, da han derved altid maatte være udsat for, at de paa en eller anden Maade fandt Midler til at holde Livet vedlige; at han tillukkede Taarnet og kastede Nøglerne i Vandet, kan alene have været et slags trodsende Tilkjendegivelse af, at de aldrig med hans gode Vilje skulde komme paa fri Fod, thi den blotte Laas kunde dog ikke i sig selv være nogen uovervindelig Hindring for deres Befrielse, og sæt at det endog kunde have været muligt for ham, ganske at udestænge dem fra menneskeligt Samkvem, saa vilde jo isaafald ingen have kunnet vide, hvad der foregik i Taarnet, eller hvorlænge enhver af dem havde levet uden Mad og Drikke. Men naar man nærmere betragter Omstændighederne, maatte det endog ligge i Kong Byrges Interesse, at de beholdt Livet, saa længe han var istand til at holde dem fangne. Derved vilde han aabenbart have en langt bedre Klemme paa deres Tilhængere, end naar de først vare døde, thi da vilde hine, samlede om deres Sonner og Enker, ikke længer behøve at tage noget Hensyn. Det Sandsynligste er derfor, at Kong Byrge ved sin Afrejse fra Nykøping har givet Christiern Schierbeck og sine øvrige betroede Mænd den udtrykkelige Befaling, at forsvare Slottet til det Yderste, og ikke tage Hertugerne af Dage undtagen for det Tilfælde at Fienden stormede Slottet eller man saa sig nødt til at overgive sig, thi under saadanne Omstændigheder maatte det naturligtviis være ham magtpaaliggende, at de ikke kom levende i sine Tilhængeres Hænder. Dog udelukker ikke dette Muligheden af, at han af Høvngrjærlighed har befalet sine Mænd at behandle dem haardt, og at denne Befaling har været opfyldt saa bogstaveligt, at de omkom af Hunger eller Sygdom. Imidlertid antog Hertuginde Ingebjørg endnu den 27de Juni ikke sin Mand Hertug Erik for at være død, thi i et Brev, som hun paa denne Dag udstedte, kalder hun sig endnu hans Egtehustru, ikke hans Enke <sup>1)</sup>. Men i Løbet af Juli maa begge Hertuginde have modtaget sikker Efterretning om at deres Mænd ikke længer vare i Live, thi i et Brev, som de den 1ste August udstedte i Stockholm, kalde de sig Hertugernes „Enker“ <sup>2)</sup>. Denne Efterretning skulde de have faaet fra Kong Byrges Mænd paa Slottet, der, bragte til det Yderste, sendte Hertugernes Lig ud paa en Baare, bedækket med Baldikin, og lod Belejrerne hilse, at da de nu ikke længer havde nogen at kæmpe for, burde de

<sup>1)</sup> Dipl. Sv. No. 2155.

<sup>2)</sup> Sammesteds No. 2157. Det er dette Brev, hvoraf Lagerbring (III. 137) slutter at Hertugerne allerede vare døde før 6 Mai, idet han antager det dateret paa denne Dag, men det er tydelig nok dateret Petri ad vincula, og desuden kalder Hertuginde Ingebjørg sig endnu den 27de Juni ej relieta, lun consors thori Erici Ducis.



nedlægge Baabnene og underkaste sig sin retmæssige Overherre, Kong Byrge. Men om Hertugerne vare hungrede ihjel eller aflivede paa anden Maade, lader sig ikke opløse; saameget er kun vist, at der ej kan have været Spor paa deres Legemer af nogen voldsom Dødsmaade, da ellers Sagnet om deres Hungersdød ej vilde have kunnet opkomme, ligesom de og da først nylig maa have været døde, da deres Legemer ellers, paa den Tid af Mæret, vilde have været forraadnede og uigjenkjendelige. De bleve nu førte til Stockholm og begravede i Stadens Kirke. Men Besætningen bedrog sig, hvis den troede at Hertugernes Død vilde bringe Fred til Beje. Belejrerne bleve tværtimod saa meget mere ivrige og angreb Slottet med en saadan Hestighed, at de endelig den 15de August tvang Forsvarerne til Overgivelse, hvorefter de nedbrøde det i Bund og Grund. Nu kunde de samle alle sine Stridskræfter udenfor Stekeborg, som derved ogsaa snart ved Hunger blev tvunget til at overgive sig. Den danske Besætning fik Tilladelse til at drage bort, men Kongesønnen Magnus maatte give sig fangen, mod Sikkerhed paa Liv og Lemmer, der edeligen tilfagdes ham af de hertugelige Riddere. Saaledes var nu hele Sverige paa det nærmeste renset for Kong Byrges Tilhængere, og Hertugindernes Herredømme overalt anerkjendt <sup>1)</sup>).

Efterretningen om Hertugernes Fangenskab og Død kan umuligt andet end have vaakt Forfærdelse over hele Norge, og gjort et rystende Indtryk paa Kong Haakon, hvis Interesser nu saa nøje vare knyttede til Hertug Eriks, og hvis egen Datters og Dattersøns hele Fremtid nu stod paa Spil. Det forstaaer sig af sig selv, at han allerede ved Efterretningen om at Hertugerne vare fængslede greb til Vaaben for at komme dem eller deres Tilhængere til Hjælp, men desværre ere Efterretningerne herom, som overhoved om alt hvad han foretog sig paa denne Tid, saa sparsomme og uklare, at man ikke med Bestemthed kan angive ethvert af hans Skridt. I nogle islandske Annaler <sup>2)</sup> fortælles der, at Kong Haa-

<sup>1)</sup> Niumkrøniken, jvfr. Ericus Olai, der maaske har haft enkelte yderligere Oplysninger.

<sup>2)</sup> Dette er Flato-Annalerne, hvis Nav-Angivelser ere ubaalidelige. Hvad de her anføre, er aabenbart Udbrag af nogle Familie-Optegnelser om Gislef Galle, der maa have ligget efter ham paa hans Uttegaard hjemme paa Is-land, og hvoraf vistnok ogsaa den tidligere Beretning om hans Sendelse til Finmarken er hentet. I disse Optegnelser kan der let have indfneget sig Nagtsomhedsfejl. Angivelsen lyder saaledes: Kong Haakon havde ledning ude og foer til Sverige. Der jalet (Arne Magnusen har vilkaarligt og urigtigt rettet det til „flygtede“) Hertugerne Erik og Baldemar. Men om Høsten, da Kongen foer bort, frøs et af hans Skibe inde, hvilket styredes af Hr. Gjarbar. Svjarne angreb dem, men de vergede sig vel, da blev Gislef Galle faaret i den venstre Arm af et Spyd; siden lovede man dem Erik, men de

kon allerede i 1317 havde Leding ude mod Sverige, hvorved begge Hertugerne Erik og Waldemar faldt, men at om Høsten, da Kongen drog tilbage, et af hans Skibe frøs inde, der styredes af en Hr. Gjardar, og paa hvilket ogsaa den før omtalte Islænding Gissur Galle befandt sig; at de Svenske angreb Skibet; at Besætningen vergede sig vel, og kun overgav sig mod Løfte om Grid, men at de Svenske brød Løftet og dræbte dem alle undtagen Hr. Gjardar og Gissur, der var bleven saaret; at disse to bleve kastede i Fængsel under Imberdagene (Qvatember) om Høsten, og at Gjardar derpaa senere blev henrettet, men at Gissur sad fangen til den følgende Paaske, da han blev udløst Paaskeaften og kom tilbage til Kong Haakon. I Forbindelse hermed berettes og at Grev Jakobs Sonner, Nikolas og Gregorius, faldt. Men disse Tidsangivelser ere aabenbart urigtige. For det første kan der ej være nogen Tale om Leding mod Sverige fra Norge allerede i 1317, og det udtrykkelige Tillæg, at Hertugerne faldt, synes desuden ligesåm at vise, hvad der i sig selv er det rimeligste, at den først blev foretaget i Mellemtiden mellem deres Fangenskab og Død; heller ikke kan det have været i Imberdagene om Høsten, at Gjardar og Gissur bleve fangne paa et indfrosset Skib, thi Høst-Qvatemberen falder allerede i de nærmeste Dage efter 8de September (Korsfets Ophøjsesdag), førend Frostene indtræder. Da nu derhos de samme Annaler ogsaa ved andre Lejligheder angive Marstallene urigtigt eller forvirret, og navnlig allerede forhen omtale begge de hallandske Grevesønners Drab noget omstændeligere ved 1315, og ligesåm Hertugernes sildigere ved 1319, er man berettiget til aldeles at bortsee fra hine Tidsbestemmelser og henføre de omtalte Begivenheder til den Tid, de øvrige dermed sammenholdte Omstændigheder antyde som den sandsynligste. Nu er det aabenbart rimeligst, at Kong Haakon, som tilbragte Julen i Oslo, allerede ved den første Efterretning om Hertugernes Fangenskab, der maa have naaet ham ved Juletider, men heller ikke før, gjorde Udrustninger for at komme dem til Hjælp, og at han endnu inden Vintrens Udgang kom afsted med nogle Skibe, hvoraf et havde den ovennævnte Skjebne, og at Gjardars og Gissurs Tilfangetagelse ikke skede i Høst-Qvatembertiden, men derimod under Vaar-Qvatemberen, 8de til 11te Marts 1318, samt at Gissur derpaa bensad i Fangenskab til Paaskeaften, den 22de April. Dette var ogsaa den eneste Tid, paa hvilken man under den hele Krig kan tænke sig Muligheden af et Sam-

---

bleve dog alle tilsidst fangne og halshugne, undtagen Gjardar og Gissur; de bleve i Imberdagene om Høsten indkastede og satte i Jern, lbt efter blev Gjardar halshugget, men Gissur sad efter til Paaske. Ved 1318 heber det: Gissur udløst af Taarnet i Sverige Leverdag før Paaske, og kom tilbage i Norge til Kong Haakon.

menstød mellem norske Skibe og Kong Byrges Folk ved Sveriges Kyst, thi just da, samtidigt med Slaget ved Karaby, havde Byrge for en kort Tid Overhaand. Man kan ikke henføre Kampen til Hosten og Vintren 1318, thi da var Krigen, som det nedenfor vil sees, paa det nærmeste til Ende. For Resten er det vanskeligt at paapege Stedet, hvor Kampen stod. Ved den foromtalte første Angivelse om Grev Jakobs Søners Drab, under Maret 1315, heder det at de bleve halsbugne paa Gaupaholm; er, hvad man maa antage, hiin Tidsangivelse urigtig, og Grevsonnernes Henrettelse derimod at henføre til Krigen i 1318, saaledes nemlig, at de vare ombord paa hiint erobrede Skib og bleve henrettede med de øvrige Fanger, maa Slaget altsaa have staaet ved en Holme, kaldet Gaupaholm eller Gopeholm, men da det hidtil ikke har været oplyst, hvor denne er, bliver man heller ikke derved mere klog paa, hvor denne Begivenhed fandt Sted. Med størst Næmlichkeit skulde man vel søge den esteds ved Gota-Elvens Udløb, hvorhen man da maatte formode at en Afdeling af Kong Byrges Hær havde gjort et Streiftog, thi det kan ikke have været muligt, at Kong Haakon paa den Karstid gjorde et Tog heelt ind i Østersøen, til Skjærene udenfor Stekeborg eller Nyköping; deri maatte Isen hindre ham, og desuden var der ej tilstrækkelig Tid dertil, siden han, hvad der er sikkert, allerede den 28de Marts var hjemme i Tunsberg <sup>1)</sup>. At en saadan Afdeling af Byrges Tropper kan have trængt frem til Egnene ved Elven for om muligt at tage Ljodhuus eller Hunchals, er ikke usandsynligt, da der i Hertugindernes Forbundsact med Hertug Christopher udtrykkelig tales om Lande og Besiddelser, der skulde gjenvindes, og som altsaa maa have være tagne af Kong Byrges Mænd; heraf følger igjen at disse have været udsendte til forskjellige Kanter i dette Land. Da de fleste af dem vare danske, forklares ogsaa herved, hvorfor de fore saa haardt frem mod Fangerne, thi Grev Jakobs Søner hørte blandt de Fredløse, som alle troe Tilhængere af Danekongen ansaa sig berettigede eller forpligtede til at dræbe, naar de fik dem i sin Magt, og de øvrige have, som deres Venner eller Kammerater, maattet dele deres Skjebne. Meget synes ej Kong Haakon at have udrettet ved dette Tog, der vist heller ikke var foretaget med større Stridskræfter end dem, han for Djeblikket havde ved Haanden. Men han havde upaatvivleligt i Sinde at gjøre større Udrustninger, thi han opholdt sig hele Sommeren i Tunsberg, og da man erfarer, at han i Juli Maaned havde Erkebiskoppen, Landets øvrige Biskopper og Magister Capellarium hos sig, bliver det højst sandsynligt, at han holdt et virkelig Hovdingemøde, hvor ogsaa de fornemste verdslige Herrer vare tilstede, for at over-

<sup>1)</sup> Norges gl. Love III. No. 50, S. 128.

lægge om, hvad man videre skulde foretage i Anledning af Begivenhederne i Sverige. Dette bestyrkes ogsaa deraf, at der just ved denne Tid indløb en Opfordring fra den svenske Erkebiskop Olaf til Erkebiskop Gilif om at tage den upsalske Kirke i Beskyttelse mod den Overlast, som kunde true den. Allerede i 1317 havde Pave Johannes, ifølge indkommen Klage fra den udvalgte Erkebiskop og Capitlet over at Fyrster og Herrer, gejstlige og verdslige, Riddere, Fogder o. s. v. gjorde Indgrib i Kirkens og Erkestolens Rettigheder, tilskrevet Erkebiskop Gilif og Biskopperne i Skara og Westeraas om at komme den til Hjælp; og nu, i Juli 1318, indsendt den upsalske Chorsbroder Magister Nikolas Sigfastsøn, der tillige var paveligt Sendebud i Sverige, sig selv i Tunsberg, hvor han den 16de Juli, i Præmonstratensernes Kloster, og i Overvær af Abbeden, tre Biskopper, Cantsleren og andre anseede Mænd, personligen forelagde Erkebiskop Gilif hiint Brev og lod et Notarial-Document optage deraf<sup>1)</sup>. Der indsendt sig ligeledes ved dette Møde Gesandter fra Hamburg, nemlig Dominicanernes Prior og tvende verdslige Befuldmægtigede, for at faa bilagt en Misforstaaelse, der nys var udbrudt mellem denne Stad og Kongen, uvisst af hvad Grund; ved Prælaterens Mellemkomst, og dertil vel ogsaa fordi Kongen nu var mest optagen af de svenske Anliggender, opnaaedes ogsaa den 22de Juli et Forlig, saaledes at Kongen lovede at nedlægge den Uvilje, han af billige Grunde havde fattet mod Byen, imod at Gesandterne paa sine Medborgeres Begne opgav al Fordring paa Bod for den Skade, Kongen og hans Mænd havde tilføjet dem; efter mange fornemme Mænds Anmodning, Biskoppernes Forben og ti hamburgske Borgere's Undskyldning antog han dem endog til Beskab igjen og tillod dem at handle og opholde sig i hans Rige ligesom Andre<sup>2)</sup>. Men hvad der besluttedes med Hensyn til de svenske Anliggender, oplyses ikke. Efterretningen om Hertugernes Død, der formodentlig indløb medens Mødet holdtes, maatte sikkert foranledige betydelige Forandringer i hvad man tidligere kan have aftalt. Et et nyt, større Krigstog til Hertugindernes Bistand forelobigt har været bestemt, skulde man næsten slutte deraf, at Kongen den 28de Juli stjenkede Mariakirken i Oslo den Hr. Hauk Erlendsøn forben tilhørende Gaard Audunarsgaarden paa Stranden i Bergen, med Rettighed for den Bønde, der lejede den, til at handle med Klæde og udsælge Drikkevarer, samt med Fritagelse for Nævninger, Ledingsferder, Skibsdræt, Skatter og Told<sup>3)</sup>. Slige Gavn plejede Kongen nemlig især at gjøre, naar han stod i

<sup>1)</sup> Dipl. Sv. No. 2156. Jvfr. Keyser, Norges R. Historie II. 189.

<sup>2)</sup> Thorkelins Analecta S. 112.

<sup>3)</sup> Dipl. Norv. II. 133.

Begreb med at foretage et Krigstog. Man erfarer imidlertid intet om hans Bevægelser umiddelbart derefter. Den 3die November var han endnu i Sunsberg og udstedte paa denne Dag et Brev, hvori han blandt andet indskærpede Indbyggerne paa Vestfold Jagttagelsen af Lovens Bud om at holde Væter og Bagthuse i god Stand: et Tegn paa, at han øjnedes Muligheden af et fiendtligt Overfald fra Danmark <sup>1)</sup>). Der er dog intet som hindrer at antage, at han i Mellemtiden mellem Juli og November, i de første Dage af October kan have haft en Sammenkomst med begge de svenske Hertuginder og deres Naad, for at aftale, hvorledes man herefter skulde gaa frem, thi af et endnu forhaandenværende Brev seer man, at Hertuginderne, Biskopperne af Linköping og Skara, Drottseten Matthias og flere andre fornemme svenske Herrer af Naadet den 8de October befandt sig i Bjodhuus, lige ved Norges Grændse <sup>2)</sup>). Men egentlig trængte Hertuginderne og deres Tilhængere ikke længer til Hjælp fra Norge, thi de havde aldeles Overhaand og kunde endog gjøre et Indfald i Slaane, hvor Drottseten overvandt de Danske i et stort Slag ved Njsselanga og fangede 300 danske og tyske Adelsmænd, som dog sattes i Frihed mod Værsord om at indfinde sig til en vis Dag, om de ej imidlertid bleve udløste. Derpaa belejredes Helsingborg; Lund, Malmø og Skanør maatte betale Brandskat, Falsterbod blev indtaget og hele Slaane herjedes, paa 8 Hereder nær. Endeel af Slaaningerne selv, formodentlig Erkebiskoppens Undergivne, gjorde fælles Sag med de Svenske, og Kong Erik maatte flygte over til Sjælland. Først ved Allehelgensdagstider vendte Drottseten tilbage. Efter disse Uheld fandt Kong Erik det raadeligst at slutte Fred, saa længe det endnu var muligt at opnaa taalelige Vilkaar. En foreløbig Stilstand blev allerede indgaaet i Helsingborg, og derpaa sluttedes den 11te November i Roeskilde en treaarig Fred, som det heder mellem Danekongen og Kong Byrge paa den ene Side, og Kong Haakon samt de svenske Hertugers Mænd paa den anden. Hvorvidt Kong Haakon selv var tilstede ved denne Lejlighed, eller kun havde sendt Befuldmægtigede, kan ej af Tractaten erfares, da man kun kjender det Document, som den danske Konge udstedte <sup>3)</sup>). Vilkaarene vare følgende:

1. Freden skal vedvare i tre Aar fra førstkommende St. Hansdag. Bryder Kong Byrge eller hans Børn den, skal Danekongen ej understøtte ham.

2. Saalænge Freden varer, skal Kong Byrge og hans Børn holde

<sup>1)</sup> Norges gl. Love III. No. 52, S. 132.

<sup>2)</sup> Dipl. Sv. No. 2168.

<sup>3)</sup> Huitfeldt S. 406. Suhm XI. 825.

sig udenfor Sverige, undtagen paa Gotland, for saa vidt Indbyggerne tillade ham det; og at bede om denne Tilladelse skulde de Hertugelige eller Sveriges Indbyggere ej formene ham.

3. Kongesønnen Magnus skal fremdeles indtil videre blive i Fængsel, dog skal der ingen Skade tilføjes ham paa Liv eller Lemmer.

4. De, som ere skyldige i Hertugernes Død, maa ej lade sig finde i Sverige.

5. Alle Fanger skulde sættes paa fri Fod, dog skulde de, som allerede have indgaaet at betale Løstjovbessum, tilsvare denne.

6. De Hertugelige skulde ej understøtte Hertug Christopher eller Erkebiskop Wzger, om de bekrige Kongen af Danmark..

7. Alle Tvistepunkter mellem Kong Byrge og hans Brodrebørn skulde til førstkommende St. Hansdag i Helsingborg afgjøres af 8 Voldgiftsmænd, nemlig paa dansk Side Biskop Olaf af Noeskilde, Marsken Ludvig Albrechtsøn, Laurents Jonsøn og Ingvar Hjort, paa svensk Side Biskop Karl af Linköping, Knut Magnusson, Lagmand i Vestergotland, Bo Nikolasøn og Erik Thoresøn; om disse Mænd endog ikke kunne komme til Enighed og affige nogen Dom, skal dog Stilstanden fremdeles vedblive.

8. Danekongen skal ikke lade Skaaningerne undgjelde for at de have hjulpet de Svenske.

Forløste for denne Forenings Overholdelse gaves paa dansk Side af 12 Mænd, hvoriblandt Biskoppen af Noeskilde og Marsken; formodentlig gav ligeledes paa svensk Side Biskop Karl og 11 verdslige Herrer sit Forløste. Med Kong Erik beseglede Markgrev Baldemar af Brandenburg, Hertug Erik af Sønderjylland, der i 1312 havde efterfulgt sin Fader Baldemar, Henrik af Meklenburg og Grev Henrik af Holsten. Den anden Gjenpart maa have været beseglet af Kong Haakon, Matthias Drottsete og flere svenske Herrer. Det er tydeligt, at Kong Haakon her ikke egentlig optraadte i Egenkab af Norges Konge, men som Hertugindernes nærmeste Frænde og sin Dattersøns naturlige Formynder.

Efter denne Fredsslutning erfarer man for flere Maaneder intet om, hvad Kong Haakon foretog sig, eller hvad der overhoved skede i Norge, og det Indtryk paatrænger sig, at Efterretningen om Svigersønnens Død og Uengstelsen over Datterens og Dattersønnens fremtidige Skæbne under de voldsomme politiske Storme, der nu rystede Sverige, har givet hans visnok allerede svage Helbred et Knæk, der fremskyndede hans Død. Vel havde Hertugindernes Parti for Djæblillet Overhaand, men dermed var det dog ej afgjort, at ikke Bladet kunde vende sig, og isaafald vilde ej alene hans Datter og Datter søn personligt komme i Fare, men ogsaa Norges egen indre Fred og Holighed staa paa Spil, thi hvis den unge

Magnus, hans nærmeste Arving, omkom eller faldt i Fienders Hænder, vilde Norge være herreløst og priisgivet for alleslags indre Stridigheder og politiske Rystelser. Slige Bekymringer kunde vel endog undergrave sterkere Mænds Helbred end Haakons. Formodentlig maa han kort efter hiin Stilstands Afslutning være bleven alvorligt syg, og have tilbragt hele den Tid, under hvilken man intet hører fra ham, paa Tunsbergshuus, hvor vi endnu finde ham den 20de April 1319. Og at han da troede at føle Døden nærme sig, maa vi slutte af den Omstændighed, at han paa denne Dag lod Kantsleren Ivar Dlafsson, sin Svigersøn Gaithor Jonsøn, Merkesmanden Paal Eriksson, Bjarne Audunsson, Namunde Borgarsson, Guthorm Kolbjørnsson, Guthorm Helgesøn og Thorgeir Simonsøn tilsværge sig ved de dyrebareste Eder paa Korset og mange andre Helligdomme, at de vilde overholde hans Bestemmelser om Kongearven og Rigsstyrelsen, være enige og samraadige, styrke Kongens Arving og ikke inddrage Udlændinger til at have Fæstninger, Syssler, Raad eller Embeder, enten i Rigsarvingens Umyndighed, eller efterat han var bleven myndig <sup>1)</sup>. Herom udstedte de paa hiin Dag sit Brev. Det forstaaer sig af sig selv, at han maa have bestemt disse Mænd til at være Medlemmer af det Tolvmandsraad, som ifølge Akten af 1302 skulde forestaa Rigsstyrelsen. Af Bestemmelsen om at Udlændinger ikke maatte inddrages i Rigets Befalingsposter tør man vel slutte, at han allerede forudsaa, hvad der kort efter ogsaa gik i Opfyldelse, at hans Dattersøn Magnus tillige vilde blive valgt til Sveriges Konge. Formodentlig gjorde han ogsaa paa denne Tid sit Testamente, af hvilket der kun findes et Brudstykke tilbage <sup>2)</sup>, saaat man ej kjender alle hans Legater; man erfarer kun at han skjenkede rige Gaver til sine Capeller, fornemmelig Mariekirken i Oslo, hvor han vilde begraves <sup>3)</sup>. Den fik 500 Mkr. brændt Guld, hundrede Marks Bøul af de kongelige Besiddelser i Viken, foruden hvad den tidligere havde faaet til Bygning og Opbold m. m. Alle dens tidligere erhvoldte Privilegier, Rettigheder og

<sup>1)</sup> Dipl. Norv. I. 156.

<sup>2)</sup> Dipl. Norv. IV. 128. Testamentbrudstykket er der aftrykt efter den eneste forhaandenværende Afskrift i Barth. E. 760.

<sup>3)</sup> Mariekirken nævnes ikke i Brudstykket, fordi den Deel, hvori Navnet forekom, er borte; men man kan dog ikke et Øjeblik tvivle paa, at det er den, som her betænkes med saa rige Gaver fremfor alle de øvrige, naturligviis af den Grund, at han der valgte sit Hvilested. Formodentlig har Testamentet begyndt hermed, saa at det er den første Deel, vi have for os. Efter Capellerne nævntes vistnok de øvrige geistlige Stiftelser i Landet, og derefter de enkelte Personer, som han betænkte med Gaver.

Friheder fornyedes. Trehundrede Mkr. brændt Sølv skjenkede han til Indjob af Jordegods, for hvis Indkomster Klerker fra samme Kirke skulde understøttes i sine Studeringer udenlands; han skjenkede den sit daglige Portativ-Capell med Prydelser og Altarklæder, flere Kostbarheder og Bøger; altsammen paa den Betingelse at Provsten og hans Efterfølgere skulde paa hans Dødsdag hvert Aar bespise 60 Fattige med Mad og Drikke og hver Leverdag beverte 7 fattige Klerker med Brød, Smør og Ol, samt at Klerkerne skulde hver Leverdag hver sine fem Ave Maria med Knæfald for Marias Alter i Kirken. Dens Collegium fik Gaarden Lyn (Ljon d. e. Ljan) i Oslohered med tilhørende Nættigheder, hans portative Breviarium tilligemed et andet, nys skrevet i Paris, ligeledes imod at bespise paa hans Aartid et Antal Fattige, vaske deres Fodder, give dem visse Klædningsstykker samt nogle Penge, bespise 8 fattige Klerker hver Leverdag og forrette de samme Andagtsøvelser som ovenfor anført. Apostelkirken i Bergen fik 70 Mkr. brændt Sølv til at gjøre en Reliquietavle og andre Reliquie-Depositorier, ligeledes gav han den endeel andre kostbare Klædningsstykker m. m., samt til Opbygning alle de kongelige Indtægter af Hjaltland og Færøerne, saaledes at disse, naar Bygningen var ganske færdig, skulde falde tilbage til Kronen. Fremdeles bekræftede han alle tidligere samme Kirke givne Privilegier. Kirken paa Hvaldsnes og Michaelskirken i Tunsberg, ligeledes kongelige Capeller, betænktes ogsaa rigeligt. Dette er alt, hvad der er levnet af Testamentet. Atten Dage derefter, den 8de Mai, afgik Kongen ved Døden, ikke mere end 49 Aar gammel <sup>1)</sup>.

Med Haakon, der i sine Breve kalder sig den femte af dette Navn, uddøde Kong Harald Haarfagres ærverdige Mandsstamme, forsaavidt man kan antage Harald Gille og Sverre for virkelige Konge-Ætlinger. Han efterlod Norge som et mægtigt, anseet og velordnet Rige med fyldte Fehirdster og en allerede forud ordnet Styrelse. Tilsyneladende havde man saaledes de bedste Udsigter til at alt for Fremtiden vilde gaa godt. Om han selv ogsaa nærede dette Haab, eller om han ikke allerede forudsaar de Uvejrskyer, som siden trak op over Norge, tør vi ej afsjøre. Han var sig i alle Fald bevidst at have gjort hvad han kunde, og at

<sup>1)</sup> Hans Dødsdag anføres i flere Nekrologier, navnlig i det norske, aftrykt hos Langebek, Ser. r. Dan. V. S. 385. Han kaldes her *dulcissimus*, et Tegn paa, at han maa have været afholdt. At han døde paa Tunsbergshuus, siges udtryffeligt i den Kongerække, der findes bagefter Historien *Norvegiæ*. Det er ogsaa i og for sig selv rimeligt, at han, naar han søgte sig Døden nær den 20de April og da allerede havde tilbragt lang Tid der, sandsynligvis paa Sygelejet, ikke sidenestefundt blive flyttet dertil, fjønt de fleste have antaget, at han døde i Oslo.



have gjort alt i den oprigtigste og redeligste Hensigt. Gjorde han sig end, som vi have seet, skyldig i Misgreb, saa havde han i alle Fald selv ingen Forestilling derom. Hvad Talenter, Kundskaber, Kraft og redelig Charakter angaar, kan han ustridigt sættes ved Siden af Norges ypperste Konger, hans Farsfader Haakon ikke fraregnet, men desverre kjende vi for saa Træk af hans Personlighed til at kunne forestille os denne saa tydeligt, som vi kunde ønske. Vi have dog al Grund til at antage, at han, skjønt aabenbart strengere og alvorligere end baade Faderen og Broderen, dog ikke manglede Elskverdighed; hans Omgivelser sees at have elsket ham højt og at have næret ubetinget Tillid til ham; at han, uagtet han søgte at holde Gejstligheden inden de tilbørlige Skranke, dog var from og religiøs, sees af hans hele Færd, og det er endog umiskjendeligt, at Gejstligheden selv yndede ham og betragtede ham som en Støtte, til hvem den altid i Nødsfald kunde søge Tilflugt. Den Sands for Videnskabelighed, som nedarvedes fra Sverre af til hans Uelinger, fandtes i fuldeste Maal hos Kong Haakon. Ikke nok med, at han, som vi allerede have seet, kunde tale Latin, erfarer man ogsaa, at han, ligesom sine Forgængere, drog Omsorg for at faa gode Verker, tilhørende Udlandets Literatur, overførte i den norske. Haakons Omsorg synes dog især at have været rettet paa religiøse Skrifter, som han lod udarbejde til at forelæses for Hirdmændene ved højtidelige Lejligheder. Et af disse er endnu til, nemlig den saakaldte **Stjorn**, en norsk Bearbejdelse af det gamle Testaments Bøger efter Vulgata, ledsaget af Jevnforelser med og Tillæg fra andre berømte historisk-theologiske Verker. I Fortalen siges det udtrykkeligt, at Bogen blev udarbejdet under Kongens eget Tilsyn og efter hans Tilfagn, og var bestemt til at forelæses for Kongen og hans Mænd ved Bordet om Søndagene. Verket, der er af betydelig Udstrækning, udmerker sig ved et fortrinligt, egte norsk, Sprog. Af Fortalen erfarer man endvidere, at Kongen tidligere havde foranstaltet en Oversættelse eller Bearbejdelse af et latinsk Skrift om Helgeners Levnet kaldet „Hellige Mænds Blomster“, ligeledes bestemt til Forelæsning ved Hirdbordet paa vedkommende Helgeners Højtidsdage <sup>1)</sup>. Hvorledes Dronning Euphemia til samme Tid ikke viiste sig mindre ivrig for at faa de meest yndede franske Niimromaner overførte deels paa Norsk i ubunden Stil, deels i svenske Niim, upaatvivlelig for at gjøre sin Indling, Hertug Erik, deelagtig i deres Indhold, er ovenfor fortalt. Det er endog ikke usandsynligt, at Kong Haakon med Flid har drevet paa at faa religiøse Skrifter udarbejdede og lade dem forelæse, for derved at sætte nogen Modvegt mod det maafke altfor overhaandtagende Romansværveri, hvis

<sup>1)</sup> Se Gislafron, um frumparta isl. tungu S. X, XIII.

Indvirkning paa Moraliteten de strengere og alvorligere Mænd, og ej mindst Kongen, torde have fundet betænkkelig. Men hvad man end antager herom, saa er dog dette sikkert nok, at der ved det norske Hof i Kong Haakons Tid raadede et ikke ringe aandeligt Liv, der havde sin fornemste Støtte hos Kongeparret selv, og at Kongen besjæledes af en dyb religiøs Følelse, som han ogsaa, neppe uden Held, søgte at meddele sine Omgivelses. — Paa den Tver, hvormed han søgte at forbedre Lovgivningen og sørge for den indre Ro og Orden i Landet, have vi allerede i det Foregaaende seet tilstrækkelige Prover: derom vidne desuden noksom de mange af ham udgivne almindelige eller særskilte Forordninger, som endnu ere til. Sogte han nu end vistnok, som vi have seet, at udvide Kongemagten indtil det yderste, saa at han virkelig ved sin Død ej var langt fra at kunne kaldes en uindskrænket Herre, saa handlede han dog i dette Stykke neppe saameget af Herkesyge som af fuld Overbeviisning om, at det saaledes var Folket tjenligst, og man maa derhos have for Øje, at mange af de gamle Indretninger allerede havde overlevet sig selv og saaatfælgelig kun stode paa Papiret, ja tildeels endog, om man vilde have bibeholdt dem i sin fulde Udstrækning, vilde have været skadelige, navnlig den delvise Antagelse af Lovforslag paa forskjellige Lagtbing istedetfor et eneste. Man kan derfor ej gaa i Rette med Haakon, om han søgte at sætte noget andet og bedre i Stedet for det Forældede, men naar dette skulde skee, maatte det skee i den Aand og Retning, som den gjældende Lovgivning selv antydede og som lige fra Sverres Tider og Lendermandsvældets Omstyrkning var bleven den herskende i Norge. Hvor ivrigt han søgte at overholde Landets Ære og Rettigheder i Almindelighed, saavel som de enkelte Undersaatters i Særdeleshed lige overfor fremmede Nationer og deres Medlemmer, derpaa have vi Exempler saagodtsom fra hvert Aar af hans lange Regjering. Om Oprigtigheden af hans Vilje og om hans egne Fedrelandsfæd var der derfor neppe nogen, som nærede Skygge af Tvivl, om end enkelte maaskee ej kunde være enige med ham i Hensigtsmæssigheden af hans Foranstaltninger. Vi finde ellers ingen Spor til, at det egentlige Folk solte sig utilfreds under hans Herredømme. Thi at enkelte Stormænd, maaskee ophidsede af Hertug Erik, en Tid viiste sig misfornøjede, kan man ej lægge saa megen Vægt paa. Naar man undertager Fejden med Hertug Erik, som dog kun var kortvarig, nød Landet selv i det Hele taget Ro og Fred, thi, da Krigen med Danmark altid førtes i dette Land, solte man ikke synderligt dertil i Norge selv. Ingen store Ulykker indtraf indenlands, som Pest, almindelig Dyrtdid, eller lignende Landeplager, ikke engang en større Ildbrand <sup>1)</sup>. Hvad der især

<sup>1)</sup> At Munholmens Kloster brandt i 1317 (Søl. Ann.), kan ej anses som noget særdeles betydeligt.

mod Slutningen af Kong Haakons Regjeringsstid maa have knyttet Undersaatterne nojere til ham og givet ham en egen Erverdighed i deres Djne, var upaatvivleligt den Omstændighed, at han var den sidste af sin Vætt paa Mandsiden, og at man saaledes i ham sikkert med en vis vemodig Erbødighed betragtede det eneste endnu tilbageblevne umiddelbare Skud af den berømmelige Kongestamme, hvis Klogskab og Dygtighed Norge skyldte sin Tilværelse som Stat, og hvis Historie i Ordets egentligste Forstand ogsaa var Landets, men som nu snart aldeles skulde ophøre at være til, og kun skulde leve i Efterslægtens taknemmelige Erindring.

Uagtet Kong Haakon havde haft saa mange kostbare Krigsrustninger at bestride, og derhos altid viiste sig meget rundhaandet mod Kirken, navnlig i sit Testamente, efterlod han dog betydelige opsparede Midler, hvilket vidner om at han maa have været en særdeles god Huusholder. Uagtet hans Personlighed ingensteds nærmere er beskrevet, saa vi dog ogsaa af alle de middelbare og umiddelbare Antydninger, hvorfra vi kunne slutte noget om den, det Indtryk, at han maa have yndet et stille, roligt og bramfrit Liv og blandt sine Omgivelser saavidt muligt overholdt Sømmelighed og Orden, medens han selv i alt hvad han foretog sig har faret forsigtigt og betænksomt frem og i sit Væsen viist en vis rolig, maastee noget asmaalt og stiv, gammeldags Verdighed, hvilket ogsaa hans Legemsdannelse begunstigede; vi finde nemlig, som det allerede er paapeget, at Isleendingerne, formodentlig ogsaa flere af Nordmændene, gave ham Tilnavnet „Haalegg“ (d. e. Højlegg); han var altsaa formodentlig været temmelig høj, smal, med et alvorligt og fornemt Udseende, og har overhoved i det Ydre mere slegtet paa sin modrene, end paa sin fedrene Vætt. Hans Svigerfader, den muntre, livslystne Hertug Erik, var ganske det modsatte af ham, og det er let at forstaa, at Erik, der yndede Pragt i Klæder og Leveviis, Sang og Spil og alffens Glæde, ej kunde finde sig ret tilfreds hos Svigerfaderen, der forbød Indførelse af nye Moder i Klædedragt, lod forelæse Andagtsbøger ved Bordet, og overhoved vistnok søgte at omgive sig med saa megen Tarvelighed som muligt. Dette lykkedes ham dog neppe synderligt, saa længe den muntre og i Svigerfaderen saa indtagne Dronning Euphemia levede: hun har derfor sikkert ofte nok været ham til Bryderi. Siden, da hans Datter, Hertuginde Ingeborg, var bleven voren og kunde udøve nogen Indflydelse, blev det vist ogsaa noget muntert ved Hoffet, saasom hun ej alene slegtede Moderen paa, men endog synes at have været mere end almindeligt letfjindig. Men i Mellemtiden har det upaatvivleligt gaaet stille og alvorligt til. Det synes da at have været Enkedronningen Isabella, der, i det mindste ved højtidelige Lejligheder, traadte i den regjerende Dronnings Plads som den fornemste blandt Kvinderne, men hun,

halv en Nonne, som det lader, kunde med al sin Hjertensgodhed neppe have været skiftet til at udbrede Liv og Munterhed omkring sig. Dog fandt Kongen sikkert langt mere Behag i hendes Bæsen og den Tone, hun begunstigede, end i Lyfligheden under Dronning Euphemia.

Oslo var, som det allerede er nævnt, Kongens fornemste Residens og egentlige Hjem allerede siden hans Hertugs-Tid; saaledes blev den og efter de Tidens Medfør Rigets verdslige Hovedstad, og de paaafølgende politiske Forhold gjorde at dette vedblev og har vedblevet lige til vor Tid, kun med Forandring i Navnet siden Kong Christian d. 4des Tid, da han ved Byens Omflytning i 1624 havde det ubeldige Indfald at ombytte det ældgamle, ærverdige Navn Oslo med det nye, selvopfundne og halobarbariske Navn Christiania. Paa Oslos Forstjonnelse og Udvidelse, især siden Branden 1287, synes Haakon, som det og forhen er berørt <sup>1)</sup>, at have offret megen Omhu og helliget Størstedelen af den Interesse for Bygnings-Anlæg, som han havde tilfælles med sin Fader og Farfader om ej i saa høj Grad som disse. I Oslo var det igjen fornemmelig det kongelige Capell Mariekirken med dens Collegium, som han tog sig af, og som han i Ordets egentligste Forstand overvældede med Gaver og Begunstigelser, aabenbart fordi han betragtede den som sin Residens- og Hoved-Kirke, paa samme Maade som hans Fader havde betragtet Apostelkirken i Bergen. Han lod den derfor, som vi have seet <sup>2)</sup>, ej alene betydeligt forstjonne og formodentlig udvide, men gjorde den ved forskjellige Gaver og Forleninger maaskee til den rigeste Kirke i Landet af dem, der ikke vare Kathedralkirker, forundte dens Gejstlige en usædvanlig høj Rang, knyttede det vigtige Cantfler-Embedet til dens Provste-Embede, og overdrog den System over en stor Deel af Oslohered. Der valgte han sig endelig, som vi have seet, sit Begravelsessted, og betænkte den selgelig i sit Testamente med rigere Gaver end nogen af Landets øvrige Kirker eller geistlige Stiftelser, baade i Løsøre og Jordegods.

Kong Haakon kaldte sig selv i flere af de Breve, han udstedte paa Latin, og blev selv kaldet af Undersaatterne den femte <sup>3)</sup>; han fulgte sin Faders Exempel i at antage et saadant Nummer, hvilket ikke vides at have været Skik og Brug før Magnus's Tid. Man finder intet Document fra Kong Haakon Haakonsen, hvori denne kalder sig den fjerde. Han maa dog naturligviis af Sønnesønnen være regnet som saadan, og Haakon Everressen som Haakon den tredie. Haakon Adelseenssøstre

<sup>1)</sup> Se o. S. 278 fgg.

<sup>2)</sup> S. o. S. 330 fgg.

<sup>3)</sup> Se især Breve i Dipl. Norv. II. 111, 114. III. 115.

maa have været regnet som den første, men Spørgsmaalet er, hvo der regnedes som den anden, Haakon Thoresfosstre eller Haakon Herdebreid. Det sandsynligste er, at man regnede den sidste, hvilken Sverre, som vi have seet, udtrøkkeligt kaldte sin Broder og lod begrave ved Christkirken, altsammen Tegn paa, at han vilde have ham anerkjendt som legitim Konge, og heri fulgte vel ogsaa hans Vælinger det givne Exempel. Haakon Thoresfosstre betragtedes derimod af Olaf Kyrres Vælinger aldrig som retmæssig Konge.

111. Tilbageblik paa det hele Tidsrum efter Ironkrigenes Ophør. Indgribende Forandringer. Folkets Dannelsestrin. Literatur. Sprogforhold.

Kaste vi et Tilbageblik paa det hele Tidsrum fra Ironkrigenes Ophør under Kong Haakon Haakonson indtil hans Sønnes Død, da maa vi erkjende, at neppe noget saa kort Udsnit af Norges Historie har været rigere paa politiske og administrative Forandringer, eller saaledes har omkabt Forholdene i disse Henseender, som denne. Lovgivningen blev fuldstændigt omorganiseret og bragt til Eenhed for det hele Land; den gamle Deling i forskjellige Lovdistrikter ophørte i Virkeligheden og blev kun for et Syns Skyld staaende; dette medførte igjen, at Lagthingene tabte sin Betydning, baade som dømmende og som lovbestuttende Institutioner; de afløstes i første Henseende af Lagmands- og Synsmands-Embederne efter disses nye Organisation, det vil egentlig sige, af Kongemyndigheden selv, der lod Dommer-Embedet forvalte i sit eget Navn, i sidste Henseende af Rigsmøderne, der dog snart for det meste kun bleve til Hirdtage eller Hovdingsmøder, som egentlig alene forestillede Kongen med hans Raad, og hvor Kongens Magtfuldkommenhed endnu tydeligere traadte frem, efterat et blot og bart eensidigt Kongebud havde affkaffet den ældgamle Lendermandsværdighed, hvis Indehavere var selvskrevne Rigsraader, saa at Kongen herefter kunde velge sine Raadgivere efter Godtbefindende. Skatte-Vælsens Omgang fra en personlig til en reel Byrde gjorde en Omveltning i de agrariske Forhold og var en af Hovedgrundene til de langvarige Stridigheder med Gejstligheden, fra hvilke Kongemagten udgik sejrende, og den frembragte endelig ved Skattefriheds-Bestemmelserne en Forfæls mellem Herre- eller Kriger-Standen og den egentlige Bonde-Stand, som man hidtil ej havde kjendt, idet nu et nyt Aristokrati af de Frisagne dannede sig, som kun deri skilte sig fra Adels- eller Frelse-Standen i Danmark og Sverige, at den ikke havde Navnet, og at den maaskee ikke var fuldt saa eksklusiv for visse Slægter; — den stod ogsaa, og ikke mindst herved, i Forbindelse med de Forandringer, der

nu indtraadte i Krigsvæsenets Ordning, hvorved Lejetropper og fornemmelig de Tropper, Sysselmandene forpligtedes til at holde, traadte i Stedet for Ledingstropperne, der egentlig blot kunde afgive Nytte i Søkrig, hvortil der nu, efter Syderøernes Afstaaelse til Skotland og Fredsslutningen med Danmark, var mindre Anledning, og som ej engang længer ret passede med de nys berørte Forholde, saasom Søkrigen, efter den gamle og i Loven foretagne Indretning, forudsatte en langt ringere Afstand i Leveviis og Omgang mellem de bydende og de lydende Klasser, end der nu fandt Sted. Det er derhos allerede ovenfor nævnt, hvorledes den forhen almindelige Etik, der ogsaa vænnede de fornemmere Unglinger til Søen, nemlig at tilbringe nogle Aar i Kjøbmandsferd og Skibsfart, nu, efterat Handelen for det meste var gaaet over i Udlændingernes, fornemmelig Tydskernes, Hænder, ophørte; saa at det vel endog maa ansees som en Undtagelse, naar en eller anden fornem Mand, som, f. Ex. Snare Afsatzen, medens han var Sysselmand paa Agder, ejede et Handelskib og havde det i Fart <sup>1)</sup>). Ogsaa i ydre Henseende var Forandringen stor, idet Norge tabte sine Besiddelser vestenfor Skotland paa samme Tid, som det erhvervede Island og Grønland og ved de Forviklinger, Kong Magnus's Giftermaal med Ingeborg af Danmark afføddom, blev revet ind i Hvirvelen af den svensk-danske og tydske Politik, medens dets Deeltagelse i de skotsk-engelske Anliggender blev sjeldnere eller endog ganske ophørte efter Kong Eriks Død, da man maa antage at enhver Tanke om at erhverve Skotland eller idet mindste vinde Syderøerne tilbage blev opgivet.

Men uagtet Norge saaledes strengt taget ej havde tabt, snarere vundet i territorial Henseende; uagtet det endnu, idetmindste tilspyneladende, indtog en ligesaa anseelig Stilling blandt Europas øvrige Stater som paa Kong Haakon den ældres Tid og navnlig var langt mægtigere i Forhold til de nærmeste Nabo-stater, end da; uagtet Lovgivningen var bleven forbedret og mange Ulemper, der tilhørte de forrige Tider, afhjulpede; uagtet Bestyrelsen var bleven kraftigere og enklere: — saa var Norge dog — det maa paatrænge sig Enhver, der omhyggeligere gransker Norges Historie i disse Tidsrum — ej længer i Fremgang, men havde allerede under Kong Haakon den ældre naaet sit Høidepunkt i ydre og indre Belvære. Grunden hertil laa vel for endeel i udenfra sammenstødende Omstændigheder, men fornemmelig dog i den Opbøjelse, Befæstelse og Udvidelse af Kongemagten paa den gamle Folkemyndigheds og Kraftselelses Beskøftning, som alle Reformer, Forbedringer og øvrige Foranstaltninger lige

<sup>1)</sup> S. o. S. 577.

siden Haakon den ældres, ja siden Sverres Tid planmæssigt tilsigtede, i Forbindelse med den Odelæggelse, de langvarige Tronkrige havde anrettet blandt de ældgamle, mægtige Etter, hvis fødte, naturlige Hverv det var at opretholde hiin Folkemyndighed, og derved ogsaa Folkeanden i det Hele taget. Vi have allerede viist, at dette ej maa betragtes som om Kongerne meente det mindre godt og alene søgte at udvide sin egen Magt uden Hensyn til, hvortledes det gik Nationen: de troede visstlig her at handle til dens Bedste: for dem maatte de Ulykker, som Folk og Land havde lidt under Tronkrigene og senere under Formynderregjeringen, netop fordi de store Herrer havde misbrugt sin Myndighed, fremstille sig som det Væsentlige og som et Onde der for enhver Priis maatte forebygges for Eftertiden <sup>1)</sup>, medens det derimod hverken var dem selv eller nogen anden paa den samme Tid givet at opfatte det for Folkeanden og Folkelivet styrkende Element, der bevaredes i den gamle Folkemyndighed. Saadant aabenbarer sig gjerne ikke tydeligt førend for Efterslægten, der bedre kan oversee Forholdene i deres Hæelhed og i deres Følger; man kan derfor ej gaa i Nette med hine Konger, fordi de, sølende Trykket af det gamle Systems Ulemper, ej kunde indsee og skatte dets Fordele; de anede ikke nogen Fare for Norges Nationalitet og Selvstændighed; de kunde ikke vide forud, at særegne Forhold vilde rive Norge ind i Unionsstilstande, hvori det til at kunne opretholde sin Selvstændighed, tildeels endog sin Nationalitet, kunde behøve al den Kraft, som Folket under de tidligere urolige Tider havde besiddet og udøvet gjennem sine Ettehøvdinger, og at Mangelen heraf virkelig ogsaa vilde lede til at det i det mindste i politisk Henseende ganske laa under og sank i en Dvale, af hvilken det ikke paa flere Aarhundreder rejste sig.

Den her paapegede Stillestaaen eller maaskee endog Tilbagegang i Folkelivet yttres sig især kjendeligt i de literære Forhold, der her, som andetsteds, affpejle Folkelivet og afgive en temmelig sikker Maalestok for dets Intensitet. Den norsk-islandske literære Virksomhed havde aabenbart allerede naaet sin Højdepunct paa Kong Haakon Haakonsons Tid. Norges og Islands fælles Sprog, der i det foregaaende Aarhundrede med al sin ædle Kraft og Naivitet dog endnu viiste sig noget ubjelpsomt og vanskeliggjorde Forfattervirksomheden, hævdede sig strax efter Begyndelsen af det trettende Aarhundrede til en med Kraft parret Elegans, der allerede mod Slutningen af Aarhundredet var i Afstagen og i det følgende Aarhundrede ganske ophørt. I den reflecterende, filosofiske Stiil kan intet sættes ved Siden af Kongespejlet, som allerede er omtalt,

<sup>1)</sup> Se Indledningen til Forordn. af 1308, osv. S. 483.

og i Sagastiil og overhoved i den historiske Fremstilling overgaar neppe noget os levnet Bort Kong **Haakon Haakonssøn**, af Sturla Thordsson forfattede Saga, og Hovedpartierne af den saakaldte **Sturlunga-Saga**, egentlig en Samling af flere med hinanden forbundne mindre Sagaer om Sturlunga-Tidens Hovdinge, følgelig indeholdende hele Islands Historie omtrent fra første Halvdeel af det 12te Aarhundrede indtil Dens Forening med Norge, af hvilke de fleste tillægges Sturla Thordsson. Snorre Sturlassøn's merkelige Virksomhed er allerede udførligt omtalt: han kan vel endog tildeels siges at have skabt den renere Sagastiil. Men allerede mod eller strax efter Aarhundredets Slutning viser der sig en stor Forandring. Den ellers i historisk Henseende saare vigtige og fortrinlige Saga om Biskop Arne i Skalholt, forfattet, som man maa antage, kort efter hans Død, er fra Sprogets og Fremstillingens Side heel mangelfuld, og dette gjelder i endnu højere Grad om den henved 30 Aar efter, altsaa egentlig senere end Grændsen for vort nærværende Afsnit, forfattede Saga om Biskop Laurentius, hvor endog Sproget tydeligt viser sig at være i Forsald. I Norge undlod ikke det nærmere Forhold, hvori Hoffet nu var traadt til det danske og svenske, at udøve en mindre heldig Virkning paa Sproget. I Danmark havde Sproget, allerede fra Sven Ulfssøn's Tid, paavirket af de i Landet selv endnu tilstedeværende mellemgermaniske Sproglevninger, saavel som af det tydske Nabo-sprog, begyndt at afvige fra det reennordiske, og var mod Slutningen af det 13de Aarhundrede allerede mere end halvveis til dets nærværende Skikkelse. I Sverige var en lignende Forandring begyndt at indtræde, og kun i Norge samt paa Island holdt endnu de reennordiske Former, saaledes som de fremtraadte i det særegne norske Sprog, sig uforandrede. Alligevel er det kjendeligt, at siden de norske Hovdinge begyndte hyppigere at komme sammen med svenske og danske, og især siden den glimrende Hertug Erik blev trolovet med den norske Kongedatter, betragtedes Svensk og Dansk ved det norske Hof og i Norges højere Kredse som finere og smukkere end det Norske, og dette som mere raat eller bondeagtigt, eller mindre passende for den højere Samtale-Tone. En udeblivelig Følge heraf maatte være den, at Mange herefter begyndte at tale Modersmaalet mindre reent, idet de søgte at tilegne sig svenske og danske Former, og at det Norske mere og mere sank ned til at blive et ringeagtet Almuesprog. Tydeligere fremtraadte dette i den følgende Tid, hvor Hoffet saaatige blev aldeles svensk, og det begyndte da endog at gjøre sig gjeldende i offentlige Documenter; men Begyndelsen ligger ganske vist allerede under Kong Haakon's Regjering, og man behøver ikke bedre Beviis derpaa, end at Dronning Euphemia lod de franske Niim-Romaner oversætte paa Svensk. Det ligger i Sagens Natur, at naar



det gamle Nationalsprog ej længer hedredes tilbørligt, kunde heller ikke dets Literatur finde den rette Paaskjonnelse, og den Støtte for det, som de paa Island forfattede Skrifter og Skaldekunsten, som der endnu vedligeholdt sig, kunde afgive, maatte nu bortfalde. Fra denne Tid kunne vi derfor ogsaa regne at Islands Literatur begyndte at skille sig fra Norges og blive mere og mere fremmed for den, det vil sige, at Norge aldeles ophørte at yde Bidrag til Literaturen, og at denne saaledes ophørte at være fælles, idet den herefter indskrænktes til Island alene. Dog skete dette kun gradviis, og det forstaaer sig, at der, saalænge Norge endnu vedligeholdt sin Selvstændighed, dog altid fandtes Mange, der med Omhyggelighed opbevarede og ivrigt læste de gamle Skrifter, især Sagabøgerne om de ældre Konger <sup>1)</sup>. En af de Mand, som under Kong Haakons Regjering med størst Iver og Held arbejdede for den fedrelandske Literatur, og som fortjener Efterslægtens varmeste Tak for hvad han udrettede og hvad han ved sin Flid reddede fra Undergang, er den oftere omtalte Hr. **Hauk Erlendsson** <sup>2)</sup>, paa fedrene Side af norsk, paa modrene af islandsk Herkomst. Vi have seet ham som Kongens højtbetrodde Mand, Ridder, Medlem af Raadet, og som Lagmand deels i Oslo, deels i Gulathing, et Par Gange ogsaa paa Island, dog kun udenfor Ordenen og ifølge særskilt Sendelse. Man har endnu fra hans Haand betydelige Mængder af Optegnelser, der vise at han i lange Aarvækker med den meest usfortrødne Flid maa have benyttet al den Tid, han havde tilovers fra sine vigtige Embedsforpligtelser, til at affskrive ældre, i Moderstmaalet forfattede Skrifter, fornemmelig historiske. Saaledes seer man, at han af Skrifter, vedkommende Islands Historie, har affskrevet hele Landnamsbogen og Kristnisaga, eller Beretningen om Christendommens Indførelse paa Den, fremdeles Sagaen om Thormod Kolbrunnarskald og hans Fostbroder Thorgeir, og endelig om Thorsfinn Karlsevnes Sejlsads til Vinland; af Beretninger, vedkommende Norden i Almindelighed og Norge i Særdeleshed, har han affskrevet et Par Brudstykker af Skjoldungesagaen m. m., endvidere har han affskrevet den saakaldte

<sup>1)</sup> Dette seer man deraf, at maaskee de fleste nu levende Haandskrifter af Norges Kongesagaer og i alle Fald de bedste have været opbevarede i Norge, og, som Randgloferne vise, bare Syer af flittigt at være last. Saaledes „Fagrfinna“, Girspenill, God. Trifstanus, o fl. Andre, ej til Kongesagaerne hørende, er det nu i Sverige opbevarede Haandskrift af Thirik af Berns Saga, der allerede i Midten af det 14de Aarhundrede synes at være kommet fra Norge til Sverige, og Haandskriftet af „Strengleikar“ eller „Jobabok“ (f. o. III. S. 1027, 1055), der af en Paategning sees at have tilhørt Hr. Snare Aalatsøn.

<sup>2)</sup> See o. S. 477.

Saga om Trojemændene og en norsk poetisk Bearbejdelse af den vældige Skald Nierlins Spaadomme. Det meste af alt dette har han skrevet med egen Haand, særdeles smukt, og med en Reenbed i Ordformer og en Nætskrivning, der viser at han maa have gjort Sprogets Bygning og Characterer til Gjenstand for et eget, grundigt Studium. De her nævnte Afskrifter, nu deelte i flere Hefter, synes oprindeligt at have udgjort en eneste Bog, der efter ham kaldtes Hauksbogen <sup>1)</sup>; men den indeholdt vistnok meget mere end hvad der nu findes, sandsynligviis ogsaa flere Dele af Norges Kongesagaer. Der findes endvidere nogle Annaler for Island, der efter al Sandsynlighed ere udarbejdede under hans Opsigt. Endelig findes der Brudstykker af en Afskrift af Gulathingssloven, ligeledes egenhændigt og yderst omhyggeligt skreven af ham selv: dette lærer os ham ogsaa at kjende som samvittighedsfuld i sit vigtige Dommer-Embede, thi det kan alene have været af Omhyggelighed for at besidde Lovens Text saa reen og uforfalsket som muligt, at han selv paatog sig den Umage at afskrive den, da dog allerede saa mange andre Afskrifter fandtes. Har han nu end ikke præsteret noget Originalt, saa er det dog aabenbart, at en Mand i en saa anseet Stilling, med saadan Iver for den fedrelandske Literatur og saa grundige Indsigter maa have udøvet en for denne Literatur og Sprogets Opretholdelse meget virksom og gavnlig Indflydelse paa sine Omgivelser, og det er kun at beklage, at der, som det lader, ikke i Norge fandtes mange, neppe en eneste, som han. Den norske Gejstlighed lagde i det Hele taget neppe mere Bind paa at ophjælpe Fedrelands-Literaturen; for den var det latinske Sprog og den canoniske Ret nu Hovedsagen. For at studere denne, rejste man til fremmede Universiteter, fornemmelig, som vi have seet, Paris og Orleans, og det var en stor Anbefaling at kunne kaldes „en god Pariser-Klerk“; Legater testamenteredes til slike Studenters Underholdning, fremmede Nætskondige forskredes, og de, som ikke kunde komme udenlands, savnede hverken Lærere eller Bøger til at erhverve forsvarlige Kundskaber hjemme, endog paa Island, hvor vi have erfaret at Laurentius, efter Biskop Torunds Naad, studerede den canoniske Ret og allerede havde bragt det temmelig vidt deri, førend han kom til Norge og fortsatte sine Studier under Jon Flaming <sup>2)</sup>. Gjennem den canoniske Ret erhvervede ogsaa den civile romerske Ret (i Norge

<sup>1)</sup> Det meste deraf findes i Cod. Arn. 544 qv. paa Univ. Bibl. i Kjøbenhavn. De nøjagtigste Oplysninger om Hauks litteraire Virksomhed findes i „Antiquarisk Lidskrift“ for 1846—48 S. 108—116, jfr. Ann. f. nord. Oldf. 1847 S. 169 fgg.

<sup>2)</sup> Se o. S. 474, 304, 305. Af Brev fra Biskop Arne i Bergen, udstedt 10de Apr. 1309 (Berg. Kalvf. S. 101), sees det, at af de 12 Chorbørdre ved Christkirken i Bergen var der i 1309 to i Paris for at studere.

kaldet Kejser-Netten), hvis Modstykke den paa en vis Maade kunde siges at være, og efter hvis Tilsnit den var formet, en vis Betydning, i det mindste i den offentlige Ret. Tilstrækkeligt Exempel herpaa have vi i det tunsbergske Compositions-Dokument af 1277, som heelt igjennem er forfattet efter den romerske Rets Former, navnlig i den Deel, som indeholder Sikkerhedsstillingerne; her hedder det saaledes, at Kongen renoncerede paa enhver exceptio doli mali eller fraudis, enhver actio in factum og restitutio in integrum, saavelsom ethvert andet romedium juris canonici & civilis. Senere gik man i dette Henseende endnu videre, i Særdeleshed da det blev mere og mere almindeligt, ved vigtigere Documenters Udstedelse, at benytte sig af offentlige Notarier med kejserlig eller pavelig Autorisation, eller begge Dele. At den sidste Slags Autorisation ogsaa anerkjendtes i Norden, forstaaer sig af sig selv, men desto merkeligere er det, at ogsaa den første havde samme Gyldighed og udstedtes til Nordmænd, Svenske og Danske <sup>1)</sup>, medens der aldrig tales om lignende Autorisationer, udstedte af Kongerne i Norge, Sverige eller Danmark, et temmelig sikkert Tegn paa, at disse ej engang ansaa sig berettigede til at udstede dem: en Anerkjendelse af den kejserlige Myndighed ogsaa udenfor dennes egentlige Omraade, der ligefrem var det romerske Retsstudiums Verk. At alt dette igjen maatte begunstige Anvendelsen af Latin paa Modermaalets Bekostning, er klart, og vi behøve ej bedre Beviis paa Latinens Anseelse og Anvendelse i Utide, end i den ovenfor omtalte Besynderlighed, at Hr. Peter paa Eid fik et paa Latin skrevet Anbefalingsbrev af Kong Erik til at understøtte sin Bejlen til en norsk Dame. Men saadanne Exempler synes dog i Norge paa den Tid endnu at være temmelig enestaaende, thi i alle indenlandske Brevskaber, der ej vedkom Kirken, brugtes dog fremdeles i Regelen kun det norske Sprog, eller hvad der, efter Sprogfordærvingens Indtræden, skulde forestille det. Men den Omstændighed, at Sproget dog ikke længer dyrkedes som Bogssprog, og at Literaturen i Norge gik i Staa og kun vedligeholdte sig eller forøgedes ved nye Bidrag paa Island, havde til Følge, at Særegenhederne i de enkelte Landsdeles Udtale og Ordforraad nu ogsaa i Skrift begyndte at gjøre sig gjeldende, og at Skriftsprogets Eenhed ikke saa strengt overholdtes som før, endog hvor det i og for sig skreves ganske reent, uden fremmedartede Indblandinger.

Medens man saaledes i tidligere norske Sproglevninger ingen Forskjel i Bogstavering og Ordformer kan opdage mellem hvad der er skre-

<sup>1)</sup> Det nysnævnte Brev er saaledes verificeret af Olaf Evidlung, fra Stavangers Biskopsdomme, kejserlig autoriseret Notarius publicus.

vet i Landets ſydligſte og i dets nordligſte, øſtligſte eller veſtligſte Deel, men Skriftſprogets Eenhed er aldeles fuldkommen og gjennemført, merker man i Brevſkaber, ja endog i Lov-ſkriſter fra første Halvdeel af 14de Aarhundrede (ſaa godtſom de eneste virkelige Bøger fra den Tid), kjendelige Dialectforſkjelligheder, og det uagtet Originalerne, der laa til Grund for ſkriſterne, ingen ſaadanne kunne have fremviift. Man kan f. Ex. temmelig let kjende en paa Øſtlandet fra en paa Veſtlandet ſkrevet Lov-Bog, derpaa at hiin har flere af de aabne og ſlæbende Vocaler, der betegne den øſtlandſke Dialect, end hine, og heller ikke fuldt ſaa stor Sikkerhed i de grammatifke Former. Paa ſamme Viis gjør og i Bøger, ſkrevne paa Iſland, fra denne Tid af den ſæregne iſlandſke Udtale ſig end mere gjeldende i Bogſtaveringsmaaden, end hidtil <sup>1)</sup>; og det var en naturlig Folge af diſſe Forhold, at den iſlandſke Sprogform, hvorvel kun en Dialect, nu kom til at betragtes ſom den reneſte og rigtigſte. Thi da der paa Grund af den Ligegyldighed, der nu i Norge ſelv vttrede ſig med Henſyn til Sprogets Eenhed og Reenhed, ikke længer her kunde ſiges at herſke noget ſikkert Skriftſprog, og dette Sammenholdsbaand mellem Dialecterne nu var opgivet, medens ogſaa den literære Virkſomhed var ophørt, maatte Iſland, hvor denne fremdeles vedblev, og hvor der desuden, ſom i alle Colonilande, aldrig havde herſket nogen kjendelig Dialectforſkjellighed, herefter alene være anvift paa ſig ſelv, og ej alene berettiget, men endog næſten nødte til at betragte ſin Sprogform ſom den normale. Man ſeer fra denne Tid af ved første Djekſt, om en Bog eller et Brev er ſkrevet af en Iſlænding eller af en Nordmand. An-tydninger til denne Forſkjellighed fandtes vel allerede, ſom ſagt, meget tidligere, og grundede ſig vel for en Deel paa det kunſtigere ſkriſtſkrivningſyſtem, der antoges paa Iſland, da man der begyndte at ſkrive Bøger, men den var dog ikke ſaa gjennemført, ſom den nu blev. Endog paa Færøerne begyndte Folkedialecten at udøve Indflydelse paa den ſkrevne Sprogform, der dog her ſaa godtſom faldt ſammen med den iſlandſke <sup>2)</sup>. Alt dette hindrede dog ikke, at Sproget fremdeles vedblev at kaldes **norvønt** (d. e. norſkt), paa Latin *lingva norica* eller *noricana*, og det er først i de nyere Tider, efter Indførelſen af det danſke Skriftſprog i Norge, at man har begyndt at kalde Norrønſproget „iſlandſkt“.

<sup>1)</sup> Se ovf. III. S. 1056.

<sup>2)</sup> Særegenheder viſe ſig kjendeligt i den paa Færøerne nedſkrevne Lovbøger, nu opbevaret i Lunds Univ. Bibl. Hiſt. lit. 12. (Navnlig „nea“ f. né og nema).

## 112. Fortsættelse. Skikke og Sæder. Folkets Leveviis og Vilkaar m. m.

Men med alle de Forandringer, som vare indtraadte i Norges offentlige Forhold, baade til Udlandet og indenlands, lader det dog ikke til, at det egentlige Folks Skikke, Sæder, Eysler og Levemaade i de sidste hundrede Aar havde undergaaet nogen synderlig Forandring undtagen i de højere Kredse, hvor man, som det sedvanligt plejer at skee, fulgte Udlandets Exempel, idetmindste i Klædedragt, men vistnok ogsaa tildeels i Skikke og Manerer. Norge stod i for nøje Forbindelse med Udlandet, og dets rigere og mere anseede Mænd bereiste fremmede Lande altfor hyppigt til at ikke dette skulde være Tilfældet. Det forstaaer sig at ved Siden heraf mange nationale Skikke, der mindede om den gamle Simpeltid, maa have vedligeholdt sig, men de fleste vare dog vistnok allerede forsvundne med de gamle Lendermands-Tætter. Ved Hoffet indførtes, som det lader, under Kong Magnus noget større Ceremoniell og mere Stivhed, men derfor er det ej afgjort, at der og indførtes mere virkelig Pragt end der allerede herskede paa hans Faders Tid. Ved Kong Haakon Magnussons Hylдинг og Kroning i Trondhjem 1299 gik det neppe pragtfuldere til end ved hans Farfaders store Kroningsfest i 1247, ja maaskee ikke engang saa pragtfuldt, da man ej havde haft saa lang Tid til Forberedelser. Af Forlystelser ved hans Hof nævnes de ved de andre europæiske Hoffer sedvanlige, Dands, Musik (leikr) og Dystridt eller Turnering („Bobord“ eller „Burt-Riden“)<sup>1)</sup>, endvidere, til Morfskab at see paa, forskjellige Slags Gjaglerkunster<sup>2)</sup>; hvortil kom, som vi have seet, den ædlere Forlystelse at høre Romaner forelæse. Det er allerede forhen nævnt, at fra den Tid af, at den ridderlige Hertug Erik i Sverige blev Medlem af den norske Kongefamilie, begyndte han og hans Mænd at give Tonen an ved Hoffet, og dem kan man vel nærmest tillægge Forsøgene paa ogsaa at indføre Dystridten og andet Ridderespil i Norge, hvor det umuligt kunde passe ret til Forholdene eller blive nationalt. Meget har vel ogsaa den pragtelstkende danske Kong Erik Erikssøns Exempel virket. Men slige mindre nationale Fornøjelser i de højere Kredse tyde hen paa, hvad der ogsaa i andre Henseender gjør sig gjeldende, og som danner den grundvæsentlige Forskjel mellem Slutningen af det 13de og Slutningen af det 12te Aarhundrede, at Afstanden mellem den højere og den ringere Deel af Folket nu var bleven saa meget større, end i hiin Tid. Deels saa dette i Tidsaanden, deels

<sup>1)</sup> See de ovenfor anførte Citater af Rikskrøniken, især S. 556.

<sup>2)</sup> J. Gr. Thrand Fusilier, s. o. S. 290, 291. Jfr. Forordn. om Klædedragt S. 616.

var det en nødvendig Følge af de nye i Samfundsforholdene indgribende Forandringer. Det er viist, at disse med sine Privilegier og Fritagelser for dem, der hørte til Hirten eller den Klasse, af hvilken saavel civile som militære Befalingsmænd toges, maatte frembringe en særegen **Herrestand**, der, om end de erhvervede Friheder og Rettigheder strengt taget kun vare personlige og ej nedarvedes, dog i Virkeligheden maatte fremstille sig som om den bestod af hele Slægter, i hvilke Forrettighederne gik fra Mand til Mand, da det nemlig laa i Sagens Natur, at de, som engang for sig selv havde erhvervet Rang og Indflydelse, ogsaa havde lettere ved at skaffe sine Sønner de samme Fordele. Uagtet strengt taget Urvælgigheden af Forrettighederne var større og tydeligere udtalt i den gamle Lendermandstid, hvor det endog forudsattes, at en Lendermands Søn i Regelen skulde opnaa Faderens Verdighed, og uagtet det gamle Lendermands-Kristokrati i sig selv var langt stoltere og hvilede paa en langt fastere Grundvold, end den nyere Herrestand, der mest støttede sig til „Frelser“ eller Privilegier, saa var dog tilsyneladende Afstanden mellem hine og det øvrige Folk langt ringere end mellem Herreterne og Folket efter den nye Lovs Indførelse; deels fordi Levemaaden i sig selv var simplere, mere national, og Forholdene mere patriarchale, deels ogsaa fordi, hvad vi allerede have paaapeget, Krigen i hine Tider saagodtsom udelukkende fortes til Søs, og man de saa Gange, der frigedes til Lands, dog altid streed til Fods, hvorved de Højere og Ringere kom i nærmere Berøring med hinanden, medens derimod den senere brugelige Landkrig til Hest, tildeels med lejede Tropper, ej kunde andet end danne et stort Svælg mellem Befalende og Lydende. Af de Ustikke, Kong Haakon saa ofte paataaler i sine Retterbøder, nemlig haandgangne Næands Uvillighed til at søge Thing, at lyde Lagmændenes Dom, og at udrede sin lovlige Skyldighed, forenet med deres Anmasselser i at benytte Bøndernes Heste og plage de Ringere med utilbørlig Gjestning enten for sig selv eller sine Tjenere, see vi at Overmodet hos Herrerne allerede ej var ringe. Og dog havde det i Norge, saavidt man kan skønne, ej paa langt nær naaet den Højde, som i Nabolandene, navnlig i Danmark; det kunde vel heller ikke nogensinde have naaet den, da de ringere Klassers af Loven mere beskyttede Stilling og Landbovæsenets Natur i det Hele taget maatte give endog den ringere og mere afhængige Deel af Landbefolkningen større Selvfølelse og Djervhed ligeoverfor de Mægtigere, end i de fleste øvrige europæiske Lande, hvor den jorddyrkende Klasse og Herrerne allerede længe havde været vidt adskilte. Der savnes ikke Exempler paa at Folk af den ringere eller idetmindste ikke allerfornemste Klasse vovede at tale et temmelig frit Sprog med Herrerne. Saaledes have vi endnu et Vidnesprov, som Hr. Thorvald Thoresen,

Hertugens Sysselmand paa Hjalmland, i Maret 1299 lod optage over nogle Ukvems-Drd, han havde maattet døje af en iilsindet Kvinde ved Navn Ragnhild Simonsdatter, der synes at have haft Tilhold i Hertugsgaarden paa Pape, maaskee som et slags Huusholderke. Hun besyldte ham for utilbørligt at have unddraget en Gaard paa Den fra at yde den pligtige Afgift til Hertugen, og da Hr. Thorvald indvendte, at flere gode Mænd, der for ham havde haft Hertugens Ombud, navnlig en vis Hr. Eindride, ikke havde beregnet større Afgift af den hele D, end han selv nu tog, svarede hun: „jeg giver den øre Eindride en god Dag, han som kom løbende hid østfra Norge, og vidste hverken ud eller ind; men alle I andre, som vidste bedre Bested, have sveget Hertugen“; du, lagde hun senere til, skal ikke være min Judas, om du end er Hertugens <sup>1)</sup>. Om hun maatte bøde for disse Drd, erfares ikke, men de vidne i alle Fald om stor Ligefremhed og Frittalenhed. Ved Drdverlinger og Trætter gif det overhoved temmelig raat og hensynsløst til, endog hvor Striden foregik mellem Gejstlige, eller disse i det mindste dannede den ene Part. Exempler derpaa have vi allerede seet i Presten Laurentius's Forhold til Chorsbrødrene i Midarøos. Et andet Exempel er os levet i en af de mange Acter, der forefindes vedkommende Striden mellem Halsnø Kloster og Biskoppen i Stavanger om Fisket ved Farstad i Suledal. Tre Munke og en Vægmand, som Abbed Erik om Høsten 1310 havde sendt til Farstad, opsogte Lejglendingen Hafr, medens han nok saa fredeligt gif paa Ageren for at see til sit Korn, og mishandlede ham paa det voldsomste, idet den ene af Munkene greb ham og holdt ham fast, medens de andre droge en Hætte ned for hans Dine, slog ham med Stokke, og puffede ham over paa en anden Ager, der tilhørte Klostret, hvor han faldt afmægtig ned; hans Hustru og hans gamle Moder mishandlede de ligeledes <sup>2)</sup>. Nu maa det vistnok indrømmes, at Munkene i Halsnø Kloster, Abbeden iberegnet, just paa den Tid fremfor andre havde et meget slet Lov for sin Opførsel, saa at Biskoppen maatte affende Mænd i det særegne Errende, at undersøge og paa-dømme deres Forhold, ligesom han heller ikke lod det mangle paa alvorlige Advarjelsbreve til dem <sup>3)</sup>, men som ganske enestaaende kan man dog vistnok ikke betragte de her nævnte Uordener. Paa Island gif det, som vi have seet, maaskee endnu verre til. Uagtet Afkaffelsen af Drabsbøder til andre end den Drabtes nærmeste Arving og fra andre end

<sup>1)</sup> Dipl. Norv. I. No. 89.

<sup>2)</sup> Emstedts IV. 90.

<sup>3)</sup> Emstedts IV. No. 64, 87—89.

Drabsmanden selv og det udtrykkelige Forbud mod at tage Hevn over beganget Drab paa andre end denne upaatvibelige maa have bidraget til at gjøre Drab mindre hyppige i Norge, er det dog let at indsee, at saalænge Drab kunde affones med Bøder, og Privathevn under visse Betingelser endnu tilstedtes, kunde Drabene dog ikke blive saa sjeldne, som de burde. Især synes Befolkningen i enkelte Bygdelag at have været vildere og mere tilbøjelig til Blodsudgydelse, end andensteds, navnlig Jndbyggerne af Thelemarken; dette kan man ej alene slutte deraf, at de fleste Jndberetninger om Drab, der forefindes fra disse og de nærmest følgende Tider, vedkomme Skidusfla og de nærmest tilstødende Egne, men ogsaa deraf, at Thelebønderne endnu sildigere udtrykkelig fik dette Lov af Mænd, der vare nøje underrettede om Forholdene. Det første Drabsprov, vi kjende, affattet saaledes som det blev forekrevet paa Hovdingemødet i Tunsberg 1273 <sup>1)</sup>, er et, sandsynligviis fra Littlahered i Thelemarken, udstedt af Sysselemanden, den gamle Thore Haakonsson, Aar 1315 <sup>2)</sup>. To Dpsiddere paa een og samme Gaard, Aklak og Steinulf, vare uenige om et Stykke Jord, og skulde just henskylde det under de ældste Mænds Voldgift, da en Slægtning af Steinulf kom til og bestyldte Aklak for Uredelighed. Denne svarede at han gjorde bedst i at tie, da han vidste det om hans Forfedre, som vilde gjøre det umuligt for ham at slaa Djnene op om han vilde sige det. Derover blev Bjørn, Steinulfs Brodersøn, saa forbitret at han greb et Stykke Træ, der laa i Nærheden, og slog Aklak dermed saa voldsomt i Tindingen, at man maatte slæbe ham ind i Huset; men Steinulf og Bjørn løb efter, og den sidste kastede to Stene ind, bedende dem at komme ud om de ej vare Horesønner. Af disse Stene blev Aklaks Søn Ketil truffen, og Bjørn flygtede nu til en anden Gaard med alle sine. Kort efter døde Aklak af det Slag, han havde faaet, men det lykkedes dog Bjørn at erholde kongeligt Gribebrev paa nogen Tid under den Forpligtelse at han skulde indfinde sig hos Sysselemanden for at faa sin Sag randsaget. Men Bjørn kom ikke, og Ketil, den Dræbtes Søn, begav sig senere med sin Broder og flere andre til den Gaard, hvor Bjørn opholdt sig, gik ind i Stuen og dræbte ham. Om Ketil fik Landsvist, vides ikke; sandsynligviis fik han den, da Drabet, fremkaldt ved Hevnpligt, som den almindelige Mening endnu paalagde den Dræbtes nærmeste Arving, naar ingen ordentlig Fyldestgjørelse var skeet, betragtedes som uoverlagt. I de følgende Tider forefinde vi en Mængde saadanne Jndberetninger om Drab, der, medens de vise hvilken Vildhed og Naahed der endnu her-

<sup>1)</sup> S. o. IV. I. S. 535.

<sup>2)</sup> Dipl. Norv. II. 123.



ffede i de ringere Klasser, fornemmelig i de mere affides Egne, tillige give os fortrinlige Indblik i Folkelivet overhoved. Med alt dette maa man dog antage, at den gamle Krigerfæthed hos Folket, idetmindste i de mere befolkede og nærmere Byerne liggende Bygder, ved de oftere bevorte Forandringer i Krigførelsesmaaden saavel som den sterkere fremtrædende Forskjel og Afstand mellem den højere og ringere Folkeklasse og overhovedet ved Mængdens tiltagende politiske Umyndighed maa have tabt sig betydeligt, og i de senere Tider viiste dette sig, til Norges Skade, end mere iøjnefaldende, da nogle faa Hundreder øvede Tropper vare tilstrækkelige til at holde hele Landskabers Befolkning Stangen. Lidungernes Reisning og Tog til Oslo i 1309 forat jage Hertug Erik og de Svenske bort maa næsten betragtes som et enestaaende Exempel paa Raskhed og Stridbarhed. Dog havde denne Fredelighed ogsaa sine mange gode Sider; saavidt man kan slutte af flere Antydninger, nød man i Norge saavel under Kongerne Magnus, Erik og Haakon, som i de nærmest paafølgende Tider en almindelig indre Ro og Sikkerhed, som savnedes i de fleste øvrige Lande paa den Tid. Man kunde vistnok rejse fra den ene Ende af Landet til den anden uden at frygte Overfald og Plyndring, ja i det Hele taget kunde man vist endog gjøre Regning paa gjessfri Modtagelse, hvor man kom. Andensteds, endog i Danmark og Sverige, behøvede man, idetmindste naar man førte Penge eller Kostbarheder med sig, sterk Bedækning af Væbnede <sup>1)</sup>. En oprigtig, uskrømtet Religiositet synes at have hersket overalt, og opretholdtes, saavidt man kan see, ved de i det Hele taget dygtige og nidkære Biskoppers Bestræbelser. De herskende Laster vare fremdeles Umaadelighed i Mad og Drikke, fornemmelig ved selskabelige Sammenkomster, og dertil, især paa Island, Uedelighed, hvori desværre ogsaa endeel af den ringere Gejstlighed foregik med flet Exempel <sup>2)</sup>.

Uagtet man skulde formode, at de store Omveltninger i Ejendomsforholdene, som Tronkrigene efter Kong Sverres Fremtræden medførte, havde tilvejebragt en større Udstykning og Fordeling af Jordegodset end hidtil, tyder dog alt hen paa, at det mod Slutningen af det 13de Aarhundrede atter havde samlet sig paa forholdsvis faa Hænder, og at saa-

<sup>1)</sup> Dette viser sig fornemmelig af de Indberetninger, som de pavelige Tjenestefamlere have efterladt fra deres Besøg i Norden mellem Aarene 1327 og 1334.

<sup>2)</sup> I Norge stode vi ogsaa paa lignende Exempler, om ej saa mange som paa Island. Presternes Skik, at holde Følgekoner, er allerede omtalt, ligesaa at flere Gejstlige, som Laurentius og Chorsbroderen Salomon, havde uegte Børn, disse endog med een og samme Kvinde. Endog Erkebiskop Jorund bestyldtes for „incontinentia“.

ledes den større Deel af Landbefolkningen bestod af Leiglendinger. Tidsaanden og Samfundsforholdene medførte, at det saaledes maatte være. De større og mægtigere Etter lagde altid an paa at samle saameget Jordegods som muligt, deels ved Kjøb, deels ved Giftermaal, og der blev derfor altid ved disses Afslutning taget Hensyn hertil; Krongodset, der allerede før Sverres Tid maa have været uhyre stort, tiltog under Tronfrigene endnu mere ved de hyppige Conffiscationer, som maa have fundet Sted, og uagtet Kongerne vistnok ogsaa med en rund Haand bortskjendte Jordegods til geistlige Indretninger og til dem blandt sine Hirdmænd og Undergivne, de saaledes vilde belønne, udgjorde dog den Afgang, som derved bevirkedes, neppe saameget som Silverten: desuden have vi seet, at Kong Haakon i 1308 foreskrev et slags Reduction, der og i de nærmest paafølgende Aar virkelig lader til at have fundet Sted. Men fornemmelig søgte Gejsligheden enhver Lejlighed til at udvide sine Besiddelser, deels ved virkelig Kjøb, deels ved Laan mod Pant i faste Ejendomme, deels ved de saakaldte Proventecontracter, hvorved man overdrog sin Ejendom til et Kloster eller en anden geistlig Indretning mod at betinge sig Forsørgelse i og af denne for Livstid; hertil kom de rige Gaver, hvormed de geistlige Indretninger saa hyppigt betænkes i Testamenter eller ved andre Lejligheder, og endelig det Gods, flere af dem, der lode sig optage i Klostrene, medbragte. Da nu det Gods, der engang var kommen til en geistlig Indretning, ikke, som det Gods, der tilhørte Lægmand, var udsat for atter at adspilttes ved Arv eller Deling, eller i Regelen gik over i andre Hænder, uden mod fuldkomment Bederlag, er det klart, at Kirke- og Klostergodsets Silvert maatte være langt større og jevnere end Lægmandenes, ja endog selve Krongodsets, saa at det vel omfider kom til at udgjøre den overvejende Part af Grundejendommene i Norge. Vi ville exempelviis anføre enkelte saadanne Erhvervelser, hvorved Munkeliv Kloster i Bergen foregedede sit allerede betydelige Jordegods. I 1281 skjendte Hr. Audun Hugeliksøn dertil, uviist ved hvilken Anledning, til sin Faders, sin egen, sin Hustru Gyrids, sine Forfædres og sine Esterkommeres Sjelshjælp fem Maanedematers Bool i Unnarsetr i Stavenes i Søndfjord til Odal og Eje. I 1282 kjøbte Klosteret 3 Maanedematers Bool i Mossanes for 3 Mkr. brennt. I 1285 kjøbte det af Provst Erik paa Lister Gaarden Murridadal paa Lister for 15 Mkr. brennt. Samme Aar tilbyttede det sig fra Nonneseter en Fjerdedeel af Gaarden Skeid paa Karmt, hvoraf det allerede forud havde de tre Fjerdedele. I 1287 kjøbte det 20 Maanedematers Bool i Haugaland paa Framnes af Baronnen Hr. Gaut Gautsøn og hans Syster Alfbild. Det øvrige af Haugaland, som Hr. Finn Gautsøn havde givet i Provente for sin Son, Hr. Jon, til Puskloster, tilbyttede det sig

Maret efter af dette. Samme Aar købte det af Magnhild Hallkellsdatter, maaffee Hr. Olaf Magndidsøns Hustru <sup>1)</sup>, 10 Mmbool i Sæm i Vik i Sogn for 45 Mkr. i norste Solvpenge, hvoraf der da gik tre paa een Mkr. brendt; 1290 købte det Næsten af Gaarden, hvert Mmbool for samme Priis; dog skete begge Salg kun paa fem Aar, inden hvilken Tid Godset kunde løses tilbage for Indkjøbspriis: med andre Ord, Magnhild laante Penge af Klofret paa sin Ejendom, og overlod den til Klofret som brugeligt Pant. At den vedblev at tilhøre Klofret, viser at hun eller hendes Arvinger ej have formaaet at indløse den. I 1292 købte Klofret paa St. Thomæ Aften (20 Decbr.) af en Guthorm Hallvardsøn, „formedelst hans store Nød, da han ingen Julekost havde“, to Maanedematersbool af hans Gaard Dvrin paa Lister, for 9 Mkr. Gangs-Solv, og Valentinsdag efter Julen de øvrige 9½ Mmb., han deri ejede, til samme Priis, 4½ Mkr. for hvert Mmbool, og betalte Pengene strax. I 1293 gæve en Odd Forunnssøn og hans Hustru Ulfbild sig i Provente til Klofret mod 20 Mmbool i Sjætte, Midljosfne, Krango og Næstø. Samme Aar købte Klofret Njdsfeter i Vikøer Sogn til Indløsning om ti Aar, hvilken ej synes at være paafulgt; dette var saaledes ogsaa etflags Pantsættelse. I 1296 købte Klofret Gaarden Dspeseter, 7½ Mmbool, hvert Mmb. for 11 Mkr. Gangsolv, atter med Forbehold at det senere skulde kunne indløses. I Maret 1299 købtes 4 Mmb. i Reidarsvoll paa Lyster, hvert Mmb. for fem Krøer; i det følgende Aar solgte Jon Ragnvaldsøn Klofret sine Besiddelser i Søndfjord, tilsammen 57 Mmbool, til Indløsning paa 6 Aar. Samme Aar solgte Hr. Peter paa Eid 20 Mmbool i Eid i Strynn, sit Odde, til Klofret for 240 Dorer brendt eller 12 Dorer hvert Mmbool, men til Indløsning efter 6 Aars Frist. Fremdeles skjenkede i samme Aar en vis Gyrid, der tog Provente i Klofret, sin Gaard Vik i Hardanger, 19 Mmbool, til dette. Maret efter gav en Baard Kuaresøn ligeledes i Provente 9 Mmbool i Brualand i Utvik i Nordfjord. Om trent paa samme Tid gav en vis Bergthor Urhymes Kone Gaarden Hofland paa Framnes, 6 Mmbool, i Provente til Klofret for sin Broderdatter Sigrid. I 1303 bekræftede Kong Haakon en allerede af hans Broder, Kong Erik, fældet Dom, hvorved det bestemtes, at af det Gods, som Hr. Ivar Lodinssøn og hans Hustru Gudrun tilsammen havde ejet, skulde de to Trediedele tilfalde Ivars Søster Ingegerd, og en Trediedeel hans Enke Gudrun; dog saaledes at denne ogsaa skulde have 30 Mmbool, der var hendes Medgift, og som Ivar hende uvidende havde solgt; men da en Deel af dette var solgt til Munkelivs

<sup>1)</sup> Hun omtaler nemlig sin Mand som „Hr Olaf“.

Kloster, der nu saaledes maatte afftaa det, nemlig 10 Mmb. i Fjallanger i Straumabherve og  $7\frac{1}{2}$  Mmb. i Hafra i Oster, skulde dette være berettiget til at erholde ligesaa meget af Arven efter Hr. Ivar; som en Folge heraf maatte Hr. Ivars Frænde, Jon Lodinsøn, endnu samme Aar afftaa til Klofret 9 Mmb. i Utbegna og  $8\frac{1}{2}$  i Nygg i Gloppen i Nordfjord; dog løste han det sidste igjen to Aar efter. I 1305 kjøbte Klofret 9 Mmb. i Skeidbrekka paa Lister, dog saaledes at det skulde kunne indløses efter 10 Aar. I 1306 solgte en Ivar Straum 15 Mmb. i Straumslund paa Lister til Klofret for en Priis af 5 Kør eller 5 Mkr., hvoraf 3 gif paa en Mkr. brenndt, for hvert Mmbool; men da det befandtes at Straumslund kun var 12 Mmb., tilpligtedes han ved Dom ogsaa at afftaa 3 Mmb. i Gaarden Næringsfkor sammesteds; men efter 6 Aar skulde Jordegodsset kunne indløses; dette, saavel som den Omstændighed, at Pengene maa have været udbetalte inden den solgte Gaard nærmere vurderedes, viser, at ogsaa den her skete Transaction egentlig var en Pantsettelse. Det erfares endvidere af Dommen, at Ivar ogsaa havde solgt Klofret 4 Mmb. i Reidarsvoll. I 1310 kjøbte Klofret 3 Mmbool i Brekke i Strandebarm for 5 Mkr. brenndt, og Aaret efter  $8\frac{1}{2}$  Mb. i Gaardene Balheim og Nosfaas paa Nesnestrand, for 7 Mkr.  $3\frac{1}{2}$  Ore brenndt; saavel som 5 Mmb. i Bilin paa Bofs for  $4\frac{1}{2}$  Mkr. brenndt, dog dette til Gjenløsning efter 5 Aar. I 1316 kjøbte Klofret 3 Mmb. i Rud i Dystufyns Sogn og ligesaameget i Trod i Samnallandshered for 9 Mkr. brenndt, men til Gjenløsning efter 5 Aar. Aaret efter kjøbte det endvidere af samme Ejer 7 Mmb. i Trod for  $11\frac{5}{12}$  Mkr. brenndt, og 5 Mmb. i Thveit i Odde for  $8\frac{1}{2}$  Mkr. brenndt, endelig i 1318, fremdeles af samme Ejer, Gaarden Kerfkor i Hardanger, 3 Mmb. for  $13\frac{1}{2}$  Mkr. vejede. Dette var Munkeliv Klosters Silvert i Jordegods under Kongerne Eriks og Haakons Regjering <sup>1)</sup>). De øvrige Klostre udvidede neppe sine Besiddelser i ringere Forhold, især de større og mægtigere. Hvorledes ogsaa Biskopsgodsset og Capitlernes Communer kunde tiltage ved Proventcontracter, sees af flere, endnu levnede, Proventbreve. Saaledes gav i Aaret 1298 Hustru Hagndid Knutsdatter sig i Provent „som Syster i Oslo Biskopsgaard“, idet hun overdrog Biskoppen 8 Heffeldebool, deels paa Hadeland, deels paa Soløer og Raumarike <sup>2)</sup>). I 1303 gav Hustru Gyrid Andresdatter (maaskee en Datter af Hr. Andres Pilt) i Skavik paa Nordmøre sig i Provent hos Chorsbrødrene i Reidarøvs, overdragende dem 18

<sup>1)</sup> Om alt dette see Munkelivsbogen.

<sup>2)</sup> Dipl. N. II. 44.

Spanns Leje, hvoraf det meste i Taalgyl paa Nordmøre <sup>1)</sup>. Den 10de April 1306 oprettedes en Contract mellem Biskop Arne i Bergen og Fru Katharina Ivarsdatter paa Lagaloo, Enke efter Hr. Gaut Gauts-  
 sön (der igjen var en Sön af Hr. Gaut Jonsön paa Mel), ifølge hvilken hun mod at overlade Biskoppen og Biskopsgaarden i Bergen til Eje 20 Mmbool i Nesheim i Granvins Sogn i Hardanger, som hendes Mand i sin Tid havde skjenket hende, skulde have Bord for Livstid i Biskopsgaarden, eller, naar hun var længere end tolv Maaneder paa een Gang borte, Kostpenge efter hvad der fra gammel Tid var brugeligt. Af hine 20 Mmbool skulde hun dog selv i de første fem Aar have den halve Landstyld; ligeledes forudsattes det, at hendes Mand's Arvinger skulde kunne indløse Gaarden som sin Odde; men hun indestod for, at Biskopsstolen ej fik mindre end 14 Dorer brendt i engelske Penge eller Smør eller Huder, — 9 Lauper eller et Deker beregnet for een Mk. brendt — for hvert Mmbool; betaltes der mindre, skulde hun selv godtgjøre hvad der manglede. Hr. Bjarne Rudungson gif i Borgen for hendes Forpligtelse med alt sit Gods; hendes Broder, der var hendes nærmeste Arving, samtykte i Contracten, og til yderligere Sikkerhed gjentog hun selv, Hr. Bjarne og hendes Broder sit Tilsagn i Dørvær af syv Medlemmer af Kongens Naad, Hr. Bjarne Erlingsön, Hr. Sæbjørn Helgesön, Hr. Nale Kantfler, Hr. Snare Alstaksön, Hr. Erling Namundesön, Hr. Haut Erlendsön og Hr. Heming Lagmand, saavel som mange andre gode Mænd <sup>2)</sup>. I 1307 gjorde Midderen Hr. Eindride paa Ghyv (i Jundersön) Provent-Contract med Chorsbrødrene i Nidaros, hvorved han gav sig ind i deres Commune, mod at overdrage dem til fuld og stadig Ejendom Gaarden Lein i Verdalen, 7 Markebool, samt en Loftstue med Svæler, der paa hans Bekostning skulde flyttes fra hans Gaard til Eren, men paa Chorsbrødrenes føres til Byen og opsettes igjen paa deres Tomt, til Brug for ham, saa længe han levede; endvidere 12 Dorer brendt, en Ganger (Pasgænger) og en beslagen Masurbolle <sup>3)</sup>. Om Kongernes overvætted Gaver til geistlige Stiftelser, navnlig om Kong Magnus's til Apostelkirken i Bergen og Kong Haakons til Marielirken i Oslo, er forhen talt; dog det var ej alene Marielirken, ogsaa de øvrige kongelige Capeller, som Kong Haakon saaledes berigede; navnlig skjenkede han ved Brev, dateret Oslo den 3die Decbr. 1317, til St. Michaels Capell paa Tunsbergshuns 110 Marks Bool

<sup>1)</sup> Dipl. N. No. 68.

<sup>2)</sup> Smsteds No. 82.

<sup>3)</sup> Smsteds No. 89.

i forskjellige Gaarde i Manrike og Elvesfysfel <sup>1)</sup>. Hvor stort Jordegods de fornemmere Bøgmænd havde, sees især af, hvormeget de i sine Testamenter kunde bortgive til gejstlige Stiftelser, thi dette maa dog altid kun have udgjort lidet i Sammenligning med hvad de beholdt tilbage. Kongernes Testamenter, forsaavidt vi kjende dem, ere allerede omtalte. Ligeledes have vi ovenfor (S. 620) givet et Uddrag af Bjarne Erlingsføns. Vi ville her omtale nogle flere. Under Kong Erik gjorde Alslaf, Søn af Fehirden Jon Tvistkaven <sup>2)</sup>, sit Testamente, og udnævnte Kongen selv tilligemed Hr. Audun Hugeliksøn til Executorer. Han bestemte at ville begraves ved Christkirken i Nidaros, og skjenkede denne derfor mange Kostbarheder; for at Chorsbrodrene skulde stadig holde hans Martid, gav han dem een Mk's Bool i Krokstad i Skaun (Borgfeskau) og  $\frac{1}{2}$  Mk's Bool i Saltnes, ej langt derifra (i Budviken). Til Olafskirken gav han 4 Ertogers Bool i Strand, forat dens Tjerebrøddning deraf kunde bekostes, ligesaa skjenkede han nogle Kostbarheder til dens Altar. Kongen og Hr. Audun skjenkede han ligeledes hver sit Marks Bool i Saltnes, forsaavidt Kongen selv ikke blev hans Arving. Noget tidligere havde Hr. Markus Dylla testamenteret 5 Spanns Leje i Boll i Hennabu til Christkirken i Nidaros, hvoriblandt een til Erkebiskop Jons Begravelse, samt desforuden een til Mariekirken i Nidaros. Hans Broder Gillef Skvadra gjorde siden Vanskeligheder ved at efterkomme Testamentets Bud, men Kong Haakon befalede ham ved et skarpt Brev af 1301 at gjøre det, truende ham med Afstættelse af Hirdtjenesten <sup>3)</sup>. Gaute i Tolga gav i sit Testament, som han sandsynligviis gjorde, da han i 1288 var bleven dødeligt saaret af Hr. Hallvard af Harde, eet Mmbool i Thveit i Haalandsnæs til Vicarius ved Mariekirken i Bergen, for at holde daglige Sjælemesser, og til St. Svitunskirken i Stavanger 6 Mmbool i Grjotheim <sup>4)</sup>. Chorsbroderen Gerlak i Oslo gav 1304 i sit Testamente et Hæffedebool i Bøle i Nittedal, 8 Dresbool i Aulstby i Holter Sogn, og  $\frac{1}{2}$  Dresbool i Solberg i Lomedal <sup>5)</sup>. Den foromtalte Hustru Gyrid i Olavik testamenterede, foruden at give hiint Proventegods, een Spannsleje i Holt i Barknæsford for Begravelse ved Christkirken, en anden Spannsleje sammesteds til sit Sjø-

<sup>1)</sup> Dipl. Norv. III. 410.

<sup>2)</sup> Om Jon Tvistkaven, se især ovf. IV. 1. S. 480. Den Omstændighed at hans Søn Alslaf ejede Saltnes, synes at berettigge til den Formodning, at han nedstammede fra en af de saakaldte Saltnesveinere, s. o. III. S. 47.

<sup>3)</sup> Dipl. Norv. II. 40, 41, 64.

<sup>4)</sup> Smsteds No. 24.

<sup>5)</sup> Smsteds No. 75.

lemesse=Alter, en tredie til Chorsbrødrene for Martid, en fjerde til Dyre Kirke; til Mariekirken  $\frac{1}{2}$  Spanns Leje i Nas i Haalsyn Sogn, til Mihaelskirken 3 Spanns Leje i Baag ved Taalgyl. Og desforuden ejede hun frit  $10\frac{1}{2}$  Spanns Leje i forstjellige Gaarde, foruden 11 Mkr. Guld (88 Mkr. Sølv <sup>1)</sup>). Om Hr. Rudun Hugleikssøns store Jordegods er der forhen talt <sup>2)</sup>. I Maret 1309 aflagde Fru Gyrid Andresdatter (der ej maa forverles med den nysnævnte), Hr. Vidkunn Erlingsøns Enke, Regnskab til Fehirden Erlend Styrkaarsøn for Bestyrelsen af hendes Broderøns Gregorius Andresøns Gods i fire Mar. Indtægten beregnedes da for hvert Mar til 230 Maanedemater; og alene Landsthylden af Sogn og Fjordene beløb sig til 95 Mmater, altsaa ejede han her alene 95 Mmbool, eller omtrent saameget som 32 Skp. Tunge efter den senere Beregning. Det meste heraf tilfaldt sandsynligviis senere, med alt det øvrige Stovreims=Gods, Fru Gyrids Søn, Hr. Erling Vidkunnsøn <sup>3)</sup>. Da Baronen Hr. Peter Andresen i 1314 bortgiftede sin Datter Isabelle til Sigurd Jodgeirsson, kaldet Lande, gav han i Medgift med hende 30 Spanns Leje i forstjelligt Jordegods paa Nordmøre, foruden Løsøre til en Verdi af 20 Mkr. Guld <sup>4)</sup>. Fru Jardtprud i Oslo, Hr. Guthorm Gydasøns Enke, og, som det lader, nær beslægtet med Drottseten Hr. Assur Jonsøn, testamenterede i Mai 1307 til St. Hallwards Kirke i Oslo 12 Dres Bool i Solberg i Sudreims Sogn paa Naumarike, tre Dres Bool i samme Gaard til St. Hallwards Skrin; et Dres Bool sammesteds til hver af de fire Kirker i Byen, St. Clemens Kirke, St. Nikolai Kirke, Korskirken og St. Laurentii Kirke, alt til Martidehold; til Hoveds Kloster 2 Dres Bool i Grodastad med tilliggende Skov, til Mariekirken i Oslo alt hvad hun ejede i Malmøen samt 1 Mk. brendt, til Nonneseter i Bergen 1 Mk. brendt, til Ullinshøvs Kirke paa Naumarike et Hesseldebool i Geitastad, for hendes og afdøde Mands Sjæle; til Svennes og Ulfnes Kirker paa Baldres hver  $\frac{1}{2}$  Mmb. Bool i Svalhella sammesteds; til Presterne ved samme Kirker hver  $\frac{1}{2}$  Mmb. af den samme Gaard, m. m.; derforuden bortgav hun en heel Deel Løsøre. I Marts Maaned Maret efter gav hun endvidere til Chorsbrødrene i Oslo tre Hesseldebool i Nydjokul, samt  $\frac{1}{2}$  Hesselde- og  $\frac{1}{2}$  Pund Malts Bool i Nabogaarden Bingen i Sudreims Sogn paa Naumarike, imod at Chorsbrødrene hvert Mar skulde bispise ti Fattige med eet Maaltid paa hendes, og ti paa hendes Mands Martide- eller

<sup>1)</sup> Dipl. Norv. II. No. 70.

<sup>2)</sup> S. o. S. 351, 352.

<sup>3)</sup> Dipl. Norv. II. 93.

<sup>4)</sup> Smsteds No. 120.

Dødsdag, samt synge Sjæletider og Sjælemesse <sup>1)</sup>). Disse Exempler ere tilstrækkelige til at vise, i hvilken uforholdsmæssig Mon Jordegodsset maa have været samlet paa de Fornemmers og Gejstlighedens Hænder. Det maa ansees som temmelig vist, at Landbefolkningen i Almindelighed ikke bestod af Selvejere, men af Lejglendinger, der enten hørte under Kongen, eller Kirken, eller de store Jordegods-Ejere. Og dette kan ikke engang antages at være en Følge af de sidste Aarhundreders Begivenheder, der snarere maatte have begunstiget en mere ligelig Fordeling af Jordegodsset, men ligesaa de ældste Tider at have været det sedvanlige, medens det derimod sikkert maa have været betragtet som Undtagelser, naar i enkelte Bygder (som maaskee f. Ex. paa Bors), Gjendommene vare noget flere, men mindre. Dette kan man allerbedst slutte deraf, at Jordegodsset, som vi allerede have seet mange Exempler paa, stedse og saa langt op i Tiden, som man kan forfølge denne Sag, beregnedes og hver Gaards eller Gaardparts Størrelse eller Matrikulskyld angaves ej efter Udstrækningen (som f. Ex. visse Dages Møseland, eller „Lynder Land“ o. s. v.), men efter **Landskylden**, hvilket aabenbart betegner det som det Regelmæssige, at Landskyld udrededes af alt Jordegods uden Undtagelse. Naar saaledes en Gaard angaves at være **en Marks Bool**, eller et **Markebool**, betegnede dette, at den aarlige Landskyld var, eller egentlig skulde være, een Mark Sølv; dette sees bedst deraf, at man ofte finder Udtrykket „en Marks Leje“ anvendt i samme Betydning, eller det Hele omskrevet saaledes, „hvoraf der gaar aarligt een Mark“ <sup>2)</sup>). Hermed er det ikke sagt, at disse Betegnelser altid angav den virkelige Landskyld; det er beviisligt, at denne i senere Tider, fornemmelig efter den store Mandedød, da Jordegodsset maatte falde betydeligt i Priis, ikke naaede op til den angivne Skyld <sup>3)</sup>; men denne vedblev dog stedse at udgjøre Maalestoffet, der laa til Grund for Beregningen, og vist er det, at i de Tider, hvis Tildragelser vi her beskrive, var Landskylden, som virkelig ydedes, endnu ikke sunken under den som Skyld angivne Størrelse. Hvad der maaskee ogsaa bidrog meget til at fastholde den engang vedtagne Maalestof, var den Omstændighed, at **Ledingen** efter den ved den nye Landslov paabudne Forandring gik over fra at være en personlig til at blive en reel Præstation. Thi Ledingen rettede sig nu, som det alle-

<sup>1)</sup> Dipl. Norv. II. 85. III. 70.

<sup>2)</sup> Saaledes i Kong Magnus's Testamente af 1277: „prædium persolvens annuatim 20 marcas“ d. e. 20 Marks Bool; prædia annuatim solventia 70 cofinata, 70 Laupers eller Mmb. Bool.

<sup>3)</sup> I Erkebiskop Adalafs Jordebog af c. 1440 forekommer en Mængde Exempler paa at Gaarde ere bortbyggede for en mindre Afgift, end Skylden angiver.



rede er viist, efter Landskylden, saaat endog ved Gaardes Deling hver Part udtrykkelig blev sat til en vis Landskyld og Leding. Om de forskjellige Maader, hvorpaa Jordskylden angaves i de forskjellige Egne af Norge, saaat man endog sedvanligviis af Jordskylds-Betegnelsen kan see, i hvilken Deel af Landet en Gaard var beliggende, er der ovenfor taalt <sup>1)</sup>). Det er ogsaa et Tegn paa Leiglendingsvæsenets Almindelighed, at Landskylden var meget høj i Forhold til Jordegodssets Størrelse og Verdi. For en Marks Bool synes man at have givet mellem 10—16 Mark reent Sølv <sup>2)</sup>); Afgiften var saaledes omtrent  $\frac{1}{3}$  af Verdien eller noget over 7 Procent, og der maa selvfølgelig have været megen Rist om at faa Bygsel paa en Gaard. Derimod var den Betaling, der gaves for Jordegods, som solgtes, uforholdsmæssig liden; 15 Mark Sølv vilde i vore Penge omtrent svare til 1500 Spdlr., og dette vilde være ringe Betaling for et Markebool, der paa det nærmeste svarer til 6 Skylddalere (2400 Spdlrs. Verdi) efter den sidste Matriful.

Priserne vare ellers paa de Tider fremdeles høje i Sammenligning med senere, det vil sige naar man tager behørigt Hensyn til Pengenes daværende Betydning, idet man nemlig paa det nærmeste kan regne en Dre brendt Sølv (det vil sige to Lod fint Sølv, der altsaa strengt taget skulde udgjøre lidt over 1 Spdlr.) for saameget som 12 Spdlr. i vore Penge, og en Mark eller 8 Dre, (der strengt taget kun skulde være 8 à 9 Spdlr.) for svarende til 100 Spdlr. Den sedvanlige Priis paa en Ko var 2 Drex eller Fjerdeparten af en Mk. brendt, altsaa henved

<sup>1)</sup> S. o. IV. I. S. 510.

<sup>2)</sup> Ved Fru Katharine Ivarsdatters Proventcontract bestemtes det at Hr. Gant Gautsøn skulde kunne indløse det omhandlede Jordegods for 14 Drex brendt ( $1\frac{3}{4}$  Mk.) hvert Mmb.; da 9 Lauver ansattes lige med 1 Mk. brendt, bliver selgelig 9 Mmb. = 1 Mkebool, altsaa Prisen paa dette  $15\frac{3}{4}$  Mkr. I 1313 folgtes  $3\frac{1}{2}$  Mmb. i Nordfjord for  $2\frac{1}{2}$  Mk. brendt og 6 Kyrslag (Køers Verd); da 4 gilde Kger regnedes for 1 Mk. brendt, bliver dette tilfammen 4 Mkr. brendt, altsaa  $1\frac{1}{7}$  Mk. for hvert Mmb., o:  $10\frac{7}{7}$  for hvert Mkebool. I 1309 byttedes 5 Drex Bool i Thumm i Borgeshus samt et Mellemslag af 12 gamle Mkr. mod 12 Drexbool i Rudstad i Nas Sogn; dette giver 12 Mkr. for 7 Drexbool, eller  $13\frac{3}{7}$  Mkr. for 1 Mks. Bool (Dipl. Norv. II. 98). I 1312 købte Hr. Snare Askaksen 3 Mmb. og 1 Spannsleje, altsaa  $3\frac{1}{3}$  Mmb. i en Gaard i Lyngdal for  $11\frac{1}{2}$  Ko, altsaa  $2\frac{7}{8}$  Mk. brendt, hvilket giver ikke fuldt 1 Mk. for hvert Mmb. og saaledes heller ikke fuldt 9 Mkr. brendt for 1 Mks. Bool; men det er vel at merke, at han allerede, som det lader til, havde ferstrakt dem det meste af Kjøbesummen, og at han derhos var Sydselmænd i Eggen. I 1319 nævnes Prisen paa 5 Drex Bool i Undreim nordenfer Tunsberg at være 5 Mkr. hvert Drexbool, altsaa 40 Mkr. hvert Markebool, men da der ej tilføjes Mkr. brendt, maa man antage dette fer at være courante gilde Mark, hvorefter 3 gif paa een Mk. brendt; Prisen bliver saaledes  $13\frac{1}{3}$  Mk. for hvert Markebool.

25 Spdlr. ; en Dre regnedes som to Køer. En Hest regnedes tidligere omtrent lig med en Ko; paa denne Tid torde den vel have været noget dyrere. Den almindelige Priis paa Smør var 1 Mk. brendt for 9 Lauper eller 27 Spann. 5 Better ( $\frac{5}{4}$  Skippund) Korn (Byg) ansaaes at svare i Priis til en gild Ko <sup>1)</sup>. I 1282 fattes der i Bergen en Tært for flere Slags Vareer baade indenlandske og udenlandske, Levnetsmidler og Haandwerker-Arbejde, der afgiver en ret god Maalestof for Varepriserne paa den Tid, da nemlig de her foreskrevne maa ansees for holdende Middelvejen mellem altfor opskruet og altfor ringe Betaling <sup>2)</sup>. Naar et Defter Huder gjaldt 3 eller 4 Mkr., skulde de bedste Nauffkinds Hoser koste 2 Drex, Kvindestovler 1 Dre, Mandssko  $\frac{1}{3}$  Dre; de bedste Bulteskinds Hoser 2 $\frac{1}{2}$ , Kvindestovler 1 $\frac{1}{2}$  Dre, Mandssko  $\frac{2}{3}$  Drex. For at gjøre en Kappe med to Ermer skulde Skræderen tage 12 Penninger vejet; Smedene skulde tage 5 Drex for den bedste Staalhue, 2 Drex for en Boløre der vejede 10 Merker, og 2 $\frac{1}{2}$  Dre for den bedste Skogøre. Skjoldmagerne skulde tage 2 $\frac{2}{3}$  Drex for et Kors skjold og 3 Drex for et rødt Skjold; en Barbeer 1 Pening vejet for Mareladning, Skrædere skulde tage 1 Dre Sølv for at gjøre en Kjortel og „Syrkot“, men  $\frac{1}{6}$  Dre for at gjøre en norsk Kjortel. Det bedste Par Handsker skulde koste 15 Penninger vejet, almindelige Handsker  $\frac{1}{2}$  Ertog. 1 Mk. Bly 3 Penninger vejet, 1 Mk. Viin 8 Penninger vejet; en Bolle Ol skulde koste 15 Penninger vejet. Da det maa ansees som vist, at der her i denne Tært overalt regnes efter vejede Merker, Drex og Penninger, af hvilke der nu gif tre paa en Mk. brendt, maa man, for at beregne Priiserne efter vore Penge, først ansætte dem efter Mkr. brendt, eller til en Trediedeel af de her angivne Summer <sup>3)</sup>; altsaa Kvindestovler  $\frac{1}{3}$  Dre, en Staalhue 1 $\frac{2}{3}$  Dre, et rødt Skjold 1 Dre, en bedre Kjortel  $\frac{1}{3}$  Dre, 1 Mk. Viin 2 $\frac{2}{3}$  Peninge, o. s. v., og derpaa tage hver af de saaledes reducerede Summer tidobbelt, hvilket giver f. Ex. 3 $\frac{1}{3}$  Spdlr. for et Par almindelige Kvindestovler, 16 Sp. for en Staalhue, 10 Sp. for et rødt

<sup>1)</sup> Om dette se især Dipl. Norv. II. No. 67, 82. I det første fattes 4 gilbe Køer, et Defter af gilbe Huder eller 9 Lauper Smør = 1 Mk. brendt; i det sidste ligeledes et Defter Huder eller 9 Lauper = 1 Mk. Endvidere Dipl. Norv. IV. 117, hvor 5 Better Korn sættes = 1 Ko, 7 Spann Smør (altsaa 2 $\frac{1}{3}$  Lauper) = een Ko (da 4 Køer skulde svare til een Mk. brendt, eller 9 Lauper, bliver her Køens Verdi lidt højere end sedvanligt, 4 Køer komme nemlig til at svare til 9 $\frac{1}{3}$  L.); 1 Dre = 2 Køer.

<sup>2)</sup> Norges gl. Love III. S. 12, No. 2.

<sup>3)</sup> Dette seer man deraf at et Defter Huder, der egentlig skulde gjælde 1 Mk. brendt, her beregnes til 3 eller 4 Mkr., og at dette endog sættes som Maalestoffet.

Skjold,  $3\frac{1}{2}$  Sp. for at gjøre en bedre Kjortel,  $\frac{3}{8}$  Sp. for 1 Mk. Liin, henved 12 Sk. for en Klædeladning, for det meste Priser, der i Forhold til de nuværende maa ansees som temmelig høje.

Den nys omtalte store Masse af Jordegods, der var i Gjestlighedsens og de Fornemmes Hænder, lader slutte, at disse ogsaa i det Hele taget maa have besiddet megen Rigdom paa alskens Gods og kunnet omgive sig med stor Pragt. Dette bestrykes ej alene deraf, at Kong Haakon ansaa det nødvendigt at udgive Forordninger mod Overdaad i Klædedragt, men ogsaa af de betydelige Summer i rede Penge og de mange kostbare Smykker, Klædningsstykker, Bordpyntelser og andet Løstøre, som bortgaves. Vi have seet, hvorledes Hr. Bjarne Ertingsøn, foruden alt det Jordegods, han bortskjenkede, gav store Pengesummer bort, to forgyldte Bægre, et Helgenbillede af Guld, og en kostbar Guldring; Gaute i Tolga gav 4 Mkr. brendt til hver af 8 navngivne Kirker, og desforuden 1 Mk. til hver af de forhen ej nævnte Kirker i Bergen, mindst 8, altsaa tilsammen 16 Mk. brendt, der svarer til henved 1600 Spd. i vore Penge. Afslaf, Jon Tvisslavens Søn, gav Tapeter (roslar) med Undertjeld, to Sølv-Skaaler (røsir) hvoraf en forgyldt, en „Gardefors“ og Kjortel, en Guldsylgje, Spire (Bæger) og Drikkehorn. I Gjestebud gif det overflodigt til, og siden man i de forskjellige Anordninger, vedkommende Handel og Salg, finder alskens Kryderier omtalte, ej at nævne den fremragende Rolle, Vinen ved sliq Lejlighed sees at have spillet lige fra Kong Haakon Haakonsøns Tid, er det tydeligt nok, at Mad og Drikke ej længer indrettedes efter den gamle Simpeltid, men mest efter udenlandske Skikke. Saaledes var det og med Klædedragten, hvor vi endog i enkelte Benævnelser, som Kapprun (Chaperon, Hettekappe), Syrkot (Sur-coat, Dvertjole) gjenkjende de fransk-engelske Navne, og kunne være temmelig visse paa, at Snittet ganske var saadant, som det paa de Tider brugtes i England og Frankrige, og tildeels findes afbildet i gamle Haandskrifter; Kjortlerne meget lange, naaende næsten til Foden, tilspidede Sko og lave, flade Hatte eller Huer, der prydedes med Guldsjeder og Medailloner. I de bedre Huse havde man nu i Regelen Glasvinduer, om end smaa, og Steen-Dvne; Møgstuerne vare kun brugelige blandt de Ringere. Hallerne prydedes, som sedvanligt, med Tapeter, og det er ej usandsynligt, i det mindste efter flere samtidige Tegninger fra England og Frankrige at dømme, at man nu ogsaa stundom hos de Rigeste og Fornemste brugte Fodtepper. — Men i de ringere Klasser, blandt de Fattigere og i mere affides Egne maa Levemaaden have været saameget simplere, som alt tyder hen paa, at Ejendom og Formue har været højt ulige fordeelt, saaat næsten al Rigdom og Velstand fandtes i de højere Klasser, medens

der i de ringere for største Delen herskede stor Fattigdom. Der hentydes saa ofte til „de fattige Bønder“, „dette fattige Land“, at man ikke tør betragte dette som en blot og bar Tale-Vending uden videre Betydning; især da den nys skildrede Overslod hos de Fornemmere synes at forudsætte en tilsvarende Mangel blandt de Ringere. Paa Landet fandtes vistnok endnu i Regelen kun Høgstuer, og ikke et eneste Teglstag, kun Torvtag; Gulvene vare sikkert endnu kun for det meste Jordgulve, belagte med Straa, og Huusgeraadet af simpleste Slags. Af den ovenfor omtalte Forordning om Arbejdstarter, som Kong Haakon udgav for Oplandene, medens han endnu var Hertug, sees det at Tjenestefolkene for det meste lønnedes med Varer in natura <sup>1)</sup>. Dette var dog maaskee for en stor Deel kun en Folge deraf, at de i Omløb værende Penge vare saa daarlige, at de ej afgave nogen betvem Maalestof for Lønnen. De Geistliges daglige Dragt synes i de Tider ej at have skilt sig saameget fra de Verdsliges, som nuomstunder, maaskee især af den Grund, at ogsaa disse brugte hine lange og fodsids Kjortler, der kun behøvede at være af en mørk Farve, for at faa et geistligt Udseende. Gejstligheden skulde vel altid undgaa alle lyse og afstikkende Farver, men det lod sig ikke altid gjøre, naar Vedkommende vare for fattige til at skaffe sig andet end hvad der nærmest foresandtes. Især synes man paa Island ej at have regnet det saa nys, hvor de Gejstlige tillige og ofte hovedsageligt optraadte som verdslige Hovdinge. Da Presten Laurentius kom til Erkebiskop Torund, havde han ingen anden Kjortel at bære, end en rød, og havde ikke Naad til at skaffe sig en mere passende Dragt, men Erkebiskoppen, der stodte sig derover, maatte forære ham en anstændig bruun Dragt, som han selv havde baaret <sup>2)</sup>. Vi have allerede i de anførte Steder af By-Anordningerne seet Antydninger nok til, at der, i det mindste i Stæderne, ej herskede saa ringe en Grad af Kunstflid, skjønt man rigtignok maa antage, at den fornemmelig blev drevet af Fremmede. Dette gjelder vel og for en stor Deel om Bygningskunsten, forsaavidt angaar de større Pragtbygninger i Stæderne, hvis Levinger vi endnu beundre, navnlig Christkirken i Nidarøos, der aldeles viser sig at henhøre til den engelske Bygningsstole, og saaledes vel for største Delen maa være opførte af engelske, eller i England eller af Englændere oplærte Mestere. Men den kunstfærdige Behandling af Træmaterialet enten i Bygninger eller til alstensk Indbo, prægtigt smykket med Snitverk, holdt sig endnu fremdeles i Norge og kan med Rette siges at have været Folket egen. Klokker fik man, som det lader, især fra England,

<sup>1)</sup> S. o. S. 273.

<sup>2)</sup> Laur. Saga Cap. 9.

dog synes ogsaa enkelte at være støbte i Landet selv <sup>1)</sup>). Merkeligt nok er det, at man i det mindste kort Tid efter Kong Haakons Død finder en Orgelbygger omtalt som bosat i Nidaros <sup>2)</sup>).

Det Billede, som vi saaledes af de enkelte os levende Drag kunne gjøre os af Folkets Tilstand og Vilkaar i det Hele taget paa den Tid, da Sverres kraftige Vt uddøde i den lige nedstigende Linje, og da Miget var i Begreb med at træde ind paa en ny, skjebnesvanger Bane, nemlig Unionens med et andet Rige, indeholder vistnok flere Skjægesider, men det overvejende Indtryk bliver dog til Folkets Fordeel, hvad Dannelselse, sedeligt Liv og Christendom angaar. Men som en uvejrs- svanger Sky staar den politiske Umyndighed, hvori det var kommet ved Foranstaltninger af Konger, der hverken manglede Wiisdom eller god Vilje, men hvis egentlige Fejl var den, at de paa en vis Maade kunde siges at være forud for sin Tid, og ligesom den tydske Keiser Frederik II søgte at give sit Rige en Organisation, som Folkene i de Tider neppe vare udviklede nok til at kunne bære. Hvorledes Norges Folk af denne, saavel som af andre tilstedende Aarsager kom til at drage det korteste Straa under sin Forening med sine tvende Nabofolk, og omsider ganske tabte sin politiske Selvstændighed, for først efter Aarhundreders Forløb at gjenvinde den, men hvorledes det dog under alle disse Tilstiktelser lykkedes det at bevare sin Nationalitet, sin Livskraft og det Væsentlige af sin ældgamle Samsunds-Orden usforstyrret, saa at det ved sin Gjenvaagnen til Selvstændighed strax kunde føle sig hjemme i Forholdene; dette ville vi i Fremtiden, forsaavidt vi komme til at fortsætte nærværende Verk, søge at fremstille. Her nedlægge vi for det første Pennen, forladende Norges Folk som endnu frit og selvstændigt, og i en i det Hele taget lykkelig Forfatning, og Riget som agtet og anset blandt Europas øvrige Magter.

<sup>1)</sup> I sit Testamente skjenker Kong Haakon Kirken paa Agvaldsnes en i England af en Siglav støbt Klokke (Dipl. Norv. IV. 128); i Ravn Sveinbjørnsøns Saga tales ligeledes om Klokker kjøbt i England. Derimod maa man vel antage, at de Klokker, der hos os endnu findes med norsk Indskrift og med Runer, ere støbte hjemme i Landet.

<sup>2)</sup> Laurentius's Saga Cap. 58.

## Chronologisk Register.

		Side.
Mar 1280.	(10 Mai) Kong Erik Magnusson bestiger Tronen	1
" "	(18 Mai) K. Erik tilskriver Kongen af England	2
" "	(16 Juni) Erkebiskop Jon ankommer til Bergen	3
" "	(Juni—Juli) Hovdingemøde og Provincialconcilium i Bergen. Strid mellem Erkebiskoppen og Hovdingerne	5—17
" "	(2 Jull) Kong Eriks Krøning	5
" "	(29 Jull) Erkebiskoppen forlader Bergen	18
" "	(3 August) Biskop Arne af Skaalholt forlader Norge	63
" "	(22 August) Biskop Arne ankommer til Island	63
" "	(22 August) Lodin Lepp og Jon Lagmand ank. til Island med en ny Lovbog.	63
" "	(Høst) Underhandl. om Kongens Giftermaal med Margrete af Skotland	21—23
" "	(5 Dec.) Erkebiskoppen adværer Hr. Hallkell m. fl. mod at formindste Kirkens Friheder	18
1280—1281.	(Vinter) Lodin Lepp paa Island	64
" "	Hr. Hallkell og Hr. Jon Brynjulfsson bannsfatte	19
" 1281.	(13 Januar) Overenskomst med England om at gribe og udløvere Guido af Montfort	86, 87
" "	(23 Martis) Martinus IV kronet til Pave	36
" "	(Vaar) Lodin Lepp og Jon Lagmand beresfe Island	61
" "	(Sommer) Gesandtskab fra Norge til Skotland	23
" "	(Juni—Juli) Forhandl. paa Islands Althing om den nye Lovbogs Antagelse. Lovbogen tildeels antagen	65—67
" "	Erlend Sterke sendes til Norge	68
" "	(25 Juli og 1 August) Tractat om Gæstskab mellem Margrete af Skotland og K. Erik i Norrburg og Veroid	24—29
" "	(12 August) Margrete forlader Skotland	29
" "	(15 August) Margrete ankommer til Bergen	29
" "	(31 August) Kongens Bryllup med Margrete	30
" "	(September) Hovdingemøde i Bergen, fornyet Strid mellem Erkebiskoppen og Hovdingerne	32
" "	Erkebiskoppen forlader pludseligt Bergen	33
" "	Erkebiskoppens Myntret ophævet	34
" "	Hr. Bjarne Erlingsen og Hr. Andres Plytt bannsfatte	34
" "	Andres Plytts Død og Begravelse	34, 35
" "	Hovdingerne appellere til Paven, Gesandtskaber fra dem og Erkebiskoppen til Curien.	35
" "	(Høst) Hr. Lodin Lepp og Thovard Thorarinsen komme til Norge	68
1281—1282.	(Vinter) Gesandterne antomme til Curien	36
" 1282.	(Martis) Pavelige Stridseer afgaa til Norge	36, 37
" "	(Vaar) Ravn Oddson drager til Norge	70
" "	(Sommer) Vestsjælden i Norge haardt behandlet af Kongerigsberreene	37, 38
" "	Danefongen i Feide med Njæts Stormand	89
" "	(Sommer) Løst Helgesen hevnet til Norge	71
" "	Asgrim Thorsensens Strid med Biskop Arne	71
" "	Erkebiskop Jons Dem af 1273 om Kirkeodset paa Island ophævet	72
" "	Entebrenningen sættes i Vann	39
" "	Erkebiskoppen, Biskop Andres af Oslo og Biskop Thorsm af Hamar løste utlage og forjagede fra Landet	39

	Side.	
Mar 1282.	Kongen formodentlig erklæret myndig. Dronningen tiltager sig Magten . . . . .	118
" —	(21 Decbr.) Erkebiskop Jon død i Skara i Sverige . . . . .	42
" —	Ildebrand i Aldaröos . . . . .	43
1282—1283.	(Vinter) Kortvarig Forsoning mellem Biskop Arne og Hr. Asgrim . . . . .	73
" —	Hertug Baldemar belejret paa Gottorp . . . . .	89
" 1283.	(9 April) (9 Juni?) Dronning Margretes Død . . . . .	31, 43, 90
" —	Hr. Erling Alfsons Død . . . . .	43
" —	Grev Jakob forlenet med Nordre Halland . . . . .	90
" —	(August) Loft Helgeson drager til Norge . . . . .	74
" —	(16 Sept.) De udenlandske Højmands Handelsret begrænset paa et Bymøde i Bergen . . . . .	85
" —	(Høst) Ravn Oddson og Erlend sterke komne tilbage til Island . . . . .	75
" —	Stridigheder paa Island om Kirkegods . . . . .	75
" —	Hr. Hallfæll sendes som Gesandt til Kong Rudolf i Tydskland . . . . .	91
" 1284.	(28 Januar) Den fjerde Konges Søn død . . . . .	96
" —	(5 Febr.) De fjerde Hovdinge forpligtede sig til at ville erkjende K. Eriks Datter Margrete, som Skotlands Arving . . . . .	96
" —	(Baar) Sammenkomst og Forlig i Brautarholt paa Island . . . . .	75
" —	De tydske Højmands Gods i Bergen beslaglagt . . . . .	94
" —	Lagmandene paa Island bemægtige sig Kirkegods . . . . .	77
" —	(18 Mai) Danehof i Vordingberg. Forsoning mellem Danekongen og de misfernsjede Stormænd . . . . .	91
" —	(24 Mai) Voldgiftsdom affagt i Nyborg til Fordeel for Kong Erik Baldemarsens Døttre . . . . .	92
" —	(Baar—Sommer) Hr. Alf Erlingsens Herjetog i de danske Farvande . . . . .	95
" —	Biskop Narve af Bergen postuleret til Erkebiskop . . . . .	53
" —	(Juni—Juli) Stridigheder paa Althinget mellem Biskop Arne og Hr. Ravn, samt Forlig . . . . .	75—79
" —	(Juli) Hr. Bjarne og Vidkun Erlingsens Gesandter til England . . . . .	96
" —	(20 Juli) Forbundstractaten mellem Norge og England fornyet i Caernarvon . . . . .	96
" —	(August) Biskop Thorfinn af Hamar gjør sit Testamente i Doest i Flandern . . . . .	50
" —	(September) De tydske Stæder ubruste Kaperskibe mod Norge . . . . .	97
" —	Hr. Hallfæll kommer tilbage fra Tydskland . . . . .	121
" —	(Høst) Hr. Asgrim Thorsteinsens bannsat . . . . .	81
" —	Hertug Haakon formodentlig erklæret myndig, og overtager Hertugdømmets Beskyrelse . . . . .	120
" —	Biskop Peter paa Orkno død . . . . .	60
" —	(Novbr.) Biskop Andres af Oslo endnu i Italien . . . . .	50
" —	Magnus Orknojarl død . . . . .	203
" 1285.	(5 Januar) Biskop Thorfinn af Hamar død i Doest i Flandern . . . . .	50
" —	(18 Januar) Pave Martinus overdrager tre Klostergeistlige i Norge at undersøge Biskop Narves Duellighed til Erkebiskopsdommet . . . . .	54
" —	(1 Febr.) Hr. Asgrim Thorsteinsens død . . . . .	81
" —	(28 Marts) Pave Martinus IV død . . . . .	50
" —	(12 April) Pave Martins Skrivelser til Norge udfærdiges af hans Esteemand . . . . .	50
" —	(10 Mai) Kong Erik ratificerer Tractaten med England . . . . .	103
" —	(20 Mai) Honorius IV. kronet til Pave . . . . .	50
" —	(28 Mai) Danehof i Nyborg. Dem fældet til Danekongens Fordeel . . . . .	110
" —	Hr. Alf Erlingsens andet Herjetog . . . . .	102
" —	De tydske Stæder ubruste en Flaabe og sperre Drefund m. m. . . . .	104
" —	Fredsunderhandlinger . . . . .	105
" —	Hertug Baldemar af Jylland fængslet . . . . .	109
" —	(Juli) Møde paa Gullbergsøid mellem Kong Erik, den svenske Konge, m. fl. . . . .	107
" —	Stillsand mellem Norge og Stæderne . . . . .	111, 112
" —	To islandske Geistlige opdage et nyt Land . . . . .	293
" —	Danekongen tager Lønder Slot i Besiddelse . . . . .	110
" —	(31 Oktbr.) Fredslutning i Kalmar mellem Norge og Stæderne . . . . .	113—117
" —	(1 Novbr.) Hugutio af Castiglione udnævnt til Nuncius og Collector i Norge . . . . .	55
" —	Hr. Hallfæll drager til Haalogaland . . . . .	121

	Sibe.
Mar 1285. (22 Novbr.) Huguittio faar Fuldmagt . . . . .	56
"  "  "  (Juni) Hr. Hallkell hos Kongen . . . . .	121
"  "  "  Hr. Alf Erlingsson opbesjet til Jarl . . . . .	126
"  "  "  (5 Jan.) Pave Honorius IV tilskriver K. Erik . . . . .	56
"  "  "  Bisshop Narves Postulation til Erkebiskop casferes . . . . .	59
"  "  "  Sira Eindride valgt til Erkebiskop, men affaar senere at modtage Valget . . . . .	59
"  "  "  (Marts) Hertug Valdemar af Jylland faar sin Frihed igjen . . . . .	125
"  "  "  (19 Marts) Kong Alexander i Skotland dør . . . . .	128
"  "  "  Krigsuddbud til Island . . . . .	130, 131
"  "  "  Hr. Hallkell Befalingsmand paa Oslo Slot . . . . .	121
"  "  "  (Juni) Alf Jarl sendes som Gesandt til den engelske Konge . . . . .	126
"  "  "  (22 Juni) Alf Jarl i Paris, optager Laan af den engelske Konge . . . . .	126, 127
"  "  "  (Juli) Alf Jarl og den pavelige Nuntius Huguittio i England . . . . .	56, 127, 129
"  "  "  Møde paa Gullberg mellem den norske og svenske Konge . . . . .	132
"  "  "  (14 Juli) Jorund og Dolgfinn indvie (i Kongehelle?) til Biskopper i Hamar og Orkno . . . . .	60
"  "  "  (August) Alf Jarl vender tilbage til Norge tilligemed Huguittio, Lejetropper og tatariske Gesandter . . . . .	56, 129
"  "  "  (28 August) Den pavelige Nuntius Huguittio i Oslo . . . . .	56, 57
"  "  "  Hr. Bjarne Erlingsson sendes til Skotland . . . . .	148
"  "  "  (29 Sept.) Kong Erik godkender det af Alf Jarl optagne Laan . . . . .	130
"  "  "  (October) Møde af de danske Hovdinge i Skjelsfior. Enke-Dronning Ingeborgs og hendes Søsters Arvelodder nærmere bestemte. Sammensvørgelse mod Danefongen . . . . .	134, 135
"  "  "  (22 Novbr.) Danefongen myrdet ved Hinderup . . . . .	135
1286—1287. (Vinter) Hr. Bjarne Erlingsson i Skotland . . . . .	148
"  "  "  1287. (15 Febr.) Bisshop Jorund af Hamar udnævnes af Paven til Erkebiskop . . . . .	60
"  "  "  (24 (26) Marts) Enkedronningen Ingeborgs Død . . . . .	136, 291
"  "  "  Hertug Haakon til Bergen . . . . .	291
"  "  "  Hr. Erik Duggalsøns Død . . . . .	136
"  "  "  Hr. Hallkell fangen og dræbt af Alf Jarl . . . . .	136
"  "  "  (3 April) Pave Honorius død . . . . .	60
"  "  "  (14 April) Kongen og Hertugen drage fra Bergen til Tunsberg . . . . .	137, 291
"  "  "  Rejse mod Alf Jarl, der utlag forlader Landet og drager til Sverige . . . . .	137—140
"  "  "  Folke Algotson og hans Brodre flygte fra Sverige til Norge . . . . .	139—140
"  "  "  Minoriterkloster stiftet i Oslo . . . . .	279
"  "  "  (?) Afershuus anlagt . . . . .	279
"  "  "  (2 Mai) Bisshop Andres i Oslo død . . . . .	61
"  "  "  (28 Mai) Danefog i Nyborg. Grev Jakob og de øvrige for Kongens Drab mistænkte herrer domte fribløse. Hertug Valdemar Rigsforhander . . . . .	141
"  "  "  De fribløse danske herrer i Norge . . . . .	192
"  "  "  (24 Juni) Gesandter fra de tyske Stæder i Tunsberg . . . . .	133
"  "  "  (25 Juni) Kongen og Hertugen tage de fribløse danske herrer i Beskuffelse . . . . .	142, 291
"  "  "  Kongen overlader dem Ragnvaldarholmens Slot . . . . .	142
"  "  "  Krigserklæring mod Danmark. Kong Erik i Eskeroerne. De fribløse brende Mibelsart og Hinsholm . . . . .	142—144
"  "  "  De stotske Stormænd vægre sig ved at underkaste sig Margrete Erikdatter . . . . .	184
"  "  "  Hr. Olaf Stallare og Sigvat Halfdansson sendes til Island for at megle i Kirkegods-Striden . . . . .	151
"  "  "  De komme til Hjalmland og overvintre der . . . . .	151
"  "  "  (Decbr.) Kong Erik Erikson i Danmark kronet . . . . .	145
1287—1288. (Vinter) Bisshop Jorund af hote hos Erkebiskoppen; Hr. Olaf Stallare paa Hjalmland . . . . .	151
"  "  "  1288. (25 Febr.) Nikolaus IV kronet til Pave . . . . .	60
"  "  "  (Juni) Hr. Olaf Stallare kommer ud til Island . . . . .	151
"  "  "  (Juli) Hr. Olaf megler forlig paa Althinget mellem Bisshop Arne og Hovdingerne . . . . .	151
"  "  "  (1 Sept.) Bisshop Arne drager til Norge . . . . .	152
"  "  "  Hr. Olaf Stallare og Hr. Ravn Oddson drage til Norge . . . . .	152
"  "  "  Hr. Gaute i Tolga dræbt . . . . .	153



	Sibe.
Mar 1288. (10 Oct.) Erkebiskop Jerund faar Pallium i Nidaros	61
— — Thord indviet til Biskop i Grønland	61
— — Hr. Robin Lepp død	285
1288—1289. (Winter) Biskop Arne af Skaatholt i Thronhjem	152
— — Hr. Ravn i Bergen	152
— — Hr. Ravn og Hr. Jon Brynjulfsen satte i Bann	152
— 1289. (Vaar) Kongens Ubrustninger mod Danmark	154
— — (19 Mai) Biskop Arne i Bergen	155
— — Biskop Arne tilskrifer Abbed Runulf om at stævne Hr. Erlend Olafsøn til Norge	155
— — Kongen drager med Flaaden til Viken	155
— — (Juni) Erkebiskoppen og Biskopperne slutte sig til Toget	155
— — (24 Juni) Flaaden ved Elerøerne	156
— — (6—9 Juli) Flaaden i Drefund, Helsingør brendt, Flaaden udenfor Kjøbenhavn, Hveen og Amager herjede	157
— — (10—28 Juli) Stig Marck til Samsø, Tornborg, Skjelsfjør, Nyljøbing, Hr. Audun Hugelofsøn til Laaland, som herjes	158
— — (29 Juli) Erkebiskoppen og Biskopperne drage hjem	158
— — (31 Juli) Kongen og Hertugen beskjentgjøre Forlig med Kampens Borgere	160
— — (August) Forjaevens Forligs-Underhandlinger med Danefongen	158
— — (6—15 Aug.) Flaaden fra Kjøbenhavn til Grønfund, Jølster, Moen; Stubbe- hjøbing brendt, Stegeborg belejret, Hr. Ravn Oddson dødeligt saaret	159
— — (23 Aug.) Kongen og Hertugen komme tilbage til Tunsberg, Flaaden opløst	160
— — Gesandtter sendes til Kong Edward i England	161, 186
— — Hr. Erlend sterke løst af Bannsettelsen, drager til Norge	163
— — (8 Sept.) Kongen og Hertugen med Biskop Arne drage til Oslo	161
— — (October) Kongen og Hertugen i Pilegrimsferd til Nidaros	162
— — (6 Novbr.) Forhandl. og Forlig i Salisbury om Margrete Erikdatters Mod- tagelse i Skotland og Giftermaal med den engelske Kongesøn	187—189
— — (11 Novbr.) Kongen og Hertugen ankomme til Nidaros	162
— — Erlend sterke i Nidaros	163
— — Forhandlinger angaaende den isl. Kirkesag	164
— — (16 Novbr.) Pave Nikolaus meddeleer Dispensation til Giftermaalet mellem den engelske Konges Søn og Kong Eriks Datter Margrete	186
— — (22 Novbr.) Hr. Ravn Oddson død i Tunsberg	162
— — (30 Novbr.) Kongen og Hertugen drage fra Thronhjem til Bergen	165
1289—1290. (Winter) Biskop Arne i Nidaros	165
— — Hertugen hos Kongen i Bergen	166, 291
— 1290. (17 Martz) Skotlands Hordinger tilskrive Kong Erik og Kong Edward om deres Børns Giftermaal	189, 190
— — (5 April) Kongen bærer sin Krone	166
— — De norske Gesandtter fra England tilbage til Norge	190
— — (14 Mai) Kongen og Hertugen udstede Brev om foreløbigt Forlig med Erkebi- skoppen, der gjør Indkommelser	166, 167
— — Strid mellem Capittlet og Dominicanerne i Bergen	312
— — (Sommer) Biskop Arne skriver Breve til Island	168
— — Hr. Erlend sterke drager til Island, forlenet med Syssel over Vesterlandet	168, 169
— — Kongens andet Tog til Danmark, Flaaden ligger ved Aalborg; Langeland, Sven- borg, Oshered m. m. herjede	179
— — Marck Stig og de Freløse paa Hjelm og Syro	179
— — Brev Jakob besæker Hunehals	179
— — Alf Jarl herjer de danske Kyster, fanges og aflives	180—183
— — (August) Biskopsmøde i Nidaros	169
— — Gesandtter fra Skotland til Norge	194
— — (October) Kongedatteren Margrete drager til Skotland	194
— — (16 Novbr.) Margrete død paa Orknoerne	196, 197
— — Erkebiskoppen indstævner Hr. Bjarne Erlingsøn	170
— — (12 Decbr.) Sveafongen Magnus Byrgesøn død	392
1290—1291. (Winter) Biskop Arne i Norge	295
— 1291. (9 Febr.) Hertugen udsteder i Oslo Retterbod for Opslandens	273

	Sibe.	
Mar 1291.	Bisshop Torund af Høle kommer til Norge	170
" —	(Marts) Erkebispoppen optager et Vidnesbyrd mod Hr. Bjarne Erlingsøn, et andet om Erkebispoppens Rettigheder i Nidaros	170, 171
" —	(Maj) Forhandlinger i England om Præntionerne til d. Stofte Krone	198
" —	Thorlak Narvesøn Lagmand paa Island	296
" —	Forlig mellem Kongen og Erkebispoppen samt Bisshopperne i Bergen	172—178
" —	(1 Aug.) Pave Nikolaus opfordrer til Korstog	295
" —	(25 Sept.) Pave Nikolaus befaler Erkebispoppen at holde Concilium	303
" —	(11 Novbr.) Pave Nikolaus befaler Abbeden i Munkelty m. fl. at indseerne Bisshop Eivind i Oslo med Domcapitlet i Anledning af deres Fremferd mod Minoriterne	313
1291—1292.	(Vinter) Bisshop Torund i Norge	295
" 1292.	Bisshop Torund tilbage til Island	295
" —	(Maj) Hertugen i Nyfolske	275, 292
" —	Nordmændene og de Fjendløse Herje i Danmark, Hr. Thore Haalonsøn henler Alf Karls Krig, Staverns Nøbmænd gribe Soroverer ved Marstrand	205, 206
" —	(Juni, Juli) Kong Erik sender Huguttio, Peter Algotsøn og fl. som Gesandter til England	198
" —	(15 Juli) Kong Erik giver Bremerne Friheder	209
" —	(August) Kongen og Hertugen give de tydske Stæders Borgere Sikkerhed ved Hjelms og Hunchals	207
" —	Kongen og Hertugen give Greifswaldes Indbyggere visse Friheder	208
" —	Den danske Konge myndtg. Uenighed mellem ham og Hertug Baldemar	210
" —	(23 August) Junker Erik af Langeland dræber Skalm Drottsfete	210
" —	Erkebispop Torund holder Concilium	303
" 1293.	(23 April) Hertug Haakon i Hamar, udgiver en stor Nætterbod for Hedemarken og Thoten om Skyddvasen m. m.	264, 265
" —	(April, Mai) De tydske Stæder serpligte sig til at holde sammen mod Norge	206, 207
" —	(Juni) De tydske Stæder sende Gesandter til Norge	208
" —	(Aug.) Kong Eriks tredje Tog til Danmark	211
" —	Forligsmøde paa Bardero. Erkebispop Jens spiller under Dasse med de Norske.	211, 212
" —	(24 Aug.) Hertug Haakon i Besje	212
" —	Marck Stig død	212
" —	(August—Septbr.) Kong Erik ægter Isabella Bruce	202
" —	„Trættefommeren“ paa Island	296
" —	Thorlak Lagmand og Hr. Thord af Madrevalle drage til Norge	296
" —	Lodin af Bakke og flere throndske Herrer utlæge	213, 173
" —	Peter paa Eld Syssemand over Nordlandet paa Island	297
" 1294.	Kong Erik gjør store Ubrusninger mod Danmark	213
" —	Danefongen ubruser sig. Danehof i Nyberg	213
" —	Erkebispop Jens lægger Kongen Hindringer i Besjen	214
" —	(Marts—April) Danefongen i Skaane, Jvst Bittlav af Nügen med en Danebar til nordre Halland, belejrer Hunchals, herjer Hisingen i Norge	215, 216
" —	(5 April) Danefongen lader Erkebispop Jens fangste	216
" —	Kong Erik og Hertug Haakon til Elven, underhandte med Bittlav, Sammenkomst med Danefongen og forgjæves Underhandlinger i Njebenhavn	217
" —	(6 Juni—6 Juli) Forhandlinger i Tunsberg mellem Kongen og Hertugen og Gesandter fra de tydske Stæder; ny Overenskomst med Lydstene. Stæderne faa udvidede Privilegier	235—239
" —	(15 Juni) Kong Edward giver Hertug Haakon Grib til England for at bestje til en engelsk Dame	251
" —	(2 Juli) Kongen og Hertugen give i Tunsberg en stor almindelig Nætterbod for Island	298
" —	Thorlak Lagmand, Erlend sterke og Thord paa Madrevalle til Island	298
" —	(October) Forbund mellem Kong Edward i England og den tydske Kong Adelf mod Frankrige	251
" —	Hr. Peter paa Eld drager fra Island til Norge sammen med Stra Laurentius	297
" 1294—1295.	(Vinter) Store Arigendrusninger, baade i Danmark og Norge	220, 221
" —	Junker Erik af Langeland ægter Ceypha af Rosenberg	221

Mar 1295.	(2 Januar) Bonifacius d. Sde krønet til Pave	306
" —	(9 Marts) Kong Erik udsteder Netterbod for Bergen	282
" —	Sira Laurentius i Albaroos	305
" —	(Juni) Hr. Audun Hugleiksfon drager som Gesandt til Franfrige	221, 253
" —	(Juni—Juli) Kong Erik's fjerde Tog til Danmark tilligemed Hertugen, Erkebiskoppen og flere Hovdinge	221
" —	Hauk Erlendsfon Lagmand paa Island	299, 477
" —	(Juli) Den norske Flaade ved Valberg, Danefongen i Ribe	222
" —	Stillsand mellem begge Konger	222
" —	Stillsanden brudt	222, 223
" —	(Aug.) Kong Erik og Hertug Valdemar paa Sommerfjed Heide	223, 224
" —	(25 Aug.) Ny Stillsand vedtagen paa Sommerfjed Heide	225
" —	(8—25 Sept.) Møde ved Midelfart mellem Danefongen og de norske Fyrster m. fl.	225
" —	Forgjæves Forsøg af danske Kongevener paa at tage Hunebals	226, 227
" —	(25 Sept.) Stillsand paa tre Aar til Hegnesgavl	228, 231
" —	Bisfop Arne i Smaalholt drager til Norge	300
" —	Hertug Valdemars Hær slagen ved Gronsund (?)	232
" —	(22 Decbr.) Forbundstractat mellem Norge og Franfrige, sluttet i Paris af Hr. Audun Hugleiksfon	254
" —	(23 Dec.) Forbundstractat mellem Franfrige og Skotland	257
" —	Giftermaal aftalt af Hr. Audun mellem Hertug Haakon og Isabella af Feigny	258
" —	(18 Novbr.) Hr. Audun vender tilbage til Norge med franske Gesandter	258
" —	(Decbr.) Erkebiskop Jens undfommer fra sit Fængsel	232
" —	To Klostre stiftede paa Island	300
1296.	(19 Jan.) Pave Bonifacius bekliffer Dommere mellem Bisfop Arne og Chorsbrodrene i Stavanger	311
" —	(3 Febr.) Forlig mellem Danefongen og Hertug Valdemar	232
" —	Den pavelige Legat Farnus ankommer til Danmark	314
" —	(29 Marts) Kong Erik ratificerer Tractaten med Franfrige	258
" —	(24 Juli) Hertug Haakon, Junfer Erik og Fru Sophia af Langeland i Bergen.	293
" —	(31 Juli) Kong Erik giver Hamburgerne Frihedsbrev	241—243
" —	(16 Decbr.) Dreereenskomst i Bergen mellem Kong Erik og Indbyggerne af Kampen.	239, 574
" —	(24 Novbr.) Hertugen stabsfester i Stavanger Kantzler Nafes Dom til Fordeel for Chorsbrodrene i Stavanger	275, 310
1297.	(1 Febr.) Pave Bonifacius befaler Vaard Serkfon at undersøge Sagen mellem Erkebiskoppen og Capitlet	306
" —	(31 Marts) Hr. Thorvard Thorarinsfon død i Norge	356
" —	(17 Juni) Kongen paa Frothathing	306
" —	(23 Juni) Forlig til Tuters mellem Erkebiskoppen og Capitlet. Erkebiskoppen bliver Jarl	307, 308
" —	Stemplinger paa Habeland og Ringerte	260, 261
" —	Dronning Isabella føder Datteren Ingebjorg	290
" —	(22 Juli) Hertug Haakon udgiver i Oslo Netterbod for Habeland	260
" —	(28 Decbr.) Paven overdrager Bisfop Narve i Bergen og to Chorsbrodre sammefeds at domme i Sagen mellem Erkebiskoppen og hans Capitel	333
" —	(?) Marietkirkens Collegium i Oslo stiftet	278
1298.	(20 Febr.) Pave Bonifacius kommer Danefongen til Stadeserstatning til Erkebiskoppen. Danmark belagt med Interdict	315
" —	(2 April) Hertug Haakon giver i Oslo Netterbod for Ringerte	260
" —	(17 April) Bisfop Arne i Smaalholt død i Bergen	301
" —	(13 Juni) Dom afsagt til Fordeel for Stavangers Capitel mod Bisfop Arne.	311
" —	Hr. Bjarne Erlingsfon aftaler i Kjobenhavn et nyt Forligsmøde	316
" —	(28 Juni) Hertugen giver i Oslo en stor Forordning for Færøerne	272
" —	Hr. Erik af Langeland demagtiger sig Hegnesgavl Slot	338
" —	(8 Septbr.) Forligsmøde i Balgo mellem Kong Erik og Danefongen. Stillsand paa to Aar	316
" —	(13 Novbr.) Kongen tilstaar Chorsbrodrene i Albaroos visse Fordele.	319
1299.	Hertug Haakon egter Euphemia af Arnheim	319
" —	(8 Mai) Bisfop Peter af Westeraas død i Albaroos	415

Mar 1299.	(10 Juni) Biskop Narve og Peter Mata domme i Sagen mellem Erkebiskoppen og Capitlet . . . . .	333
—	(13 Juli) Kong Erik fød i Bergen . . . . .	320
—	(10 Aug.) Hertug Haakon hylbet og kronet som Konge i Nidaros . . . . .	324
—	(24 Aug.) Kong Haakon hylbet i Bergen . . . . .	324
—	(3 Sept.) K. Haakon ved Hvitingsø, indsejner ti af den Stavangerke Biskop Arnes Tilhængere til at møde for sig . . . . .	325, 334
—	Sira Arne Helgesøn og tolv isl. Bønder til Norge . . . . .	355, 356
—	Hr. Erlend sterke m. Fl. til Island . . . . .	356
—	(Octbr.) Kong Haakon i Oslo. Hr. Audun Hugleiksføn fængslet . . . . .	325
—	(16 Octbr.) Kongen udsteder i Oslo Forbud mod Bispekrammeri . . . . .	368, 580
—	(Octbr.—Novbr.) Alle de norske Biskopper samlede i Oslo . . . . .	334, 335
—	(1 Decbr.) Ny Kjentelse affagt i Sagen mellem Biskoppen af Stavanger og hans Capitel . . . . .	335
1300.	(10 Febr.) K. Haakon paa Loo i Dydal, udsteder Skjtsbrev for Capitlet i Nidaros . . . . .	336
—	(16 Febr.) Kongen paa Faagaberg i Gudbrandsdalen; udst. Skjtsbrev for Munkelivs Kloster . . . . .	337
—	(Juni) Kongen tiltræder Stevneleding til Danmark, leds. af Dronningen m. fl. . . . .	339
—	(8 Juni) Kongen ved Bubasser . . . . .	339
—	(14 Juni) Endelig Dom mell. Biskoppen i Stavanger og hans Capitel . . . . .	339
—	(22 Juni) Kongen ved Eskererne; giver Marielirken i Oslo og dens Capitel store Gaver og Rettigheder . . . . .	330, 339
—	(12 Juli) Kong Haakon med Flaaden ved Jyllands Kyst . . . . .	339
—	(16 Juli) Kong Haakon ved Jænkølv; Hr. Erik til Vangeland overtaler ham til at prøve Forligsmøde med Danefongen . . . . .	340
—	(14 Aug.) K. Haakon med Flaaden ved Kalundberg . . . . .	342
—	(Septbr.) Forligsmøde mellem Kongerne ved Halland, Stilleland paa tre Aar. . . . .	342, 343
—	Hr. Erlend sterke, Thorlat Lagmand o. fl. fra Island til Norge . . . . .	344, 356
—	(Sept.—Octbr.) Kong Haakon vender tilbage til Norge, Flaaden opløst . . . . .	343, 344
—	(Ost) Frygtelige Udbrud af Pest paa Island . . . . .	344
—	(9 Novbr.) Kongen bærer sin Krone, hyltes af Jon Orknojarl, der fester Kong Eriks Datter . . . . .	344
—	Den fælste Margrete Eriksdatter fremstaar i Bergen . . . . .	344
—	(30 Decbr.) Hefstigt Jordstjælv paa Island . . . . .	356
1301.	Smittem Syge paa Island . . . . .	356, 357
—	Kongebatteren Ingebjørg fød, sandsynligvis i Oslo . . . . .	391
—	Erkebiskop Jorund drager udenlands for at gaa til Curien, bliver syg i Paris og vender om . . . . .	381
—	(30 Juli) Erkebiskop Jorund i Brügge, lader Chorsbroderen Jon Elg oversælde og fængsle . . . . .	381
—	(August) Erkebiskop Jorund drager fra Brügge til Norge . . . . .	381
—	K. Erik i Danmark erhverver Roskød . . . . .	395
—	K. Haakon sender Alf i Krolen m. fl., til Island, samt Robin af Balke og Baard Hognesøen som Lagmand . . . . .	357, 358, 473
—	(Ost) K. Haakon drager til Bergen. Den fælste Margrete brendt paa Nordnes . . . . .	347
—	(11 Novbr.) K. Haakon udsteder i Bergen en Forordning til at indskrænke de fremmede Kjøbmænds Omgæb . . . . .	368, 581
—	(26 Decbr.) Den fortløste svenske Konge Valdemars Død . . . . .	406
1301—1302.	(Vinter) K. Haakon i Bergen . . . . .	348, 367
1302.	(Jan.) Hr. Audun Hugleiksføn hangt . . . . .	348
—	(9 Febr.) Bestemmelser vedtagne om de indre Forhold i Bergen . . . . .	371
—	(11 April) Endelig Dom falden i Sagen mellem Erkebiskoppen og hans Capitel . . . . .	383
—	(1 Mai) Hr. Biskunn Erlingsføn død . . . . .	470
—	(Vaar) Den nye Apostelkirke i Bergen indviet af Erkebiskoppen . . . . .	382
—	Kong Haakon sender Agmund Dans mod Karelerne . . . . .	395
—	(1 Juli) Islandsingerne sværge paa Allhinget Trostabs-Eed til Kong Haakon, dog med Forbehold og Demonstrationer . . . . .	358—362
—	(26 Aug.) Kong Erik i Danmark forbinder sig med flere tydske Kørster . . . . .	395
—	Alf i Krolen, Robin af Balke og Baard Hognesøen fra Island til Norge . . . . .	360, 473

Mar 1302.	Thorlak Narveson sendes som Lagmand til Island	361
"	(16 Septbr.) Kongen holder Hovdingemøde i Oslo. Iron-Arvesølgjen forandret til Bedste for Kongens Døtre, Bestemmelser om Formynderegjering vedtagne	383, 391—402
"	(Septbr.) Hr. Bjarne Robinson fængslet paa Ragnhildarholm	353
"	(29 Sept.) Møde i Solberge-Dos mellem K. Haakon og Sveafongen Børge Magnussen m. fl. Hertug Erik i Sverige fester Kong Haakons Datter Ingebjørg	403, 404
"	(6 Octbr.) K. Haakon i Kongehelle, svarer paa de tydske Staders Klager	404
"	(7 Octbr.) K. Børge udsteder Skytobrev for Grev Jakob og flere fredslose danske Herrer	405
"	(Octbr.) Kongen i Oslo; bortfører sin Datter Agnes til Haffhor Jonsen	406, 407
"	(24 Decbr.) Hertug Erik af Sverige m. fl. i Oslo	407
"	(29 Decbr.) Hvrst Blislaw af Rügen død i Oslo	409
1303.	(2 Jan.) Hertug Erik drager fra Oslo tilbage til Sverige	410
"	(Febr.) Erkebiskop Nikolaus af Uppsala vifterer Jemteland, opretter med Ertra Erlend Styrsaarsen en Ertraa over de gejstlige Indtagter	507
"	(15 Martz) Lagmanden Thorlak Narveson død i Kongehelle	356
"	(17 Martz) Møde paa Iyholmen mellem K. Haakon, Kong Børge, Hertug Erik, samt danske Gesandter; Stillstanden med Danmark forlænget paa to Aar	412, 413
"	(Mai) K. Haakon i Lunsberg, giver vigtige Forordninger, navnlig om Passagen	372
"	Overordentlige Commissærer til at indbrive de tgl. Indtagter	374, 375
"	(24 Juni) Hovdingemøde i Stockholm. De svenske Hertuger faa Lehn	415, 416
"	Biskop Arne i Stavanger død	378
"	(15 Juli) K. Haakon i Bergen	384
"	(22 Juli) Festlig Strid mellem de verbdl. Herrer i Sverige og Gejstligheden	415
"	Alf i Arofen, Erlend sterkt, Vaard Lagmand o. fl. til Island	361
"	(August) Everhard af Upsala erqverrer Dommen over Erkebiskop Jorund	353, 384
"	(Septbr.) Kongen i Nidaros, tilægger Capitelstriden	385
"	Hr. Erlend, Hr. Thord, Biskoppen af Høle, Abb. Hunulf stævnete fra Island til Norge	361
"	Biskop Eivind i Oslo og Biskop Markus i Syderøerne døde	433, 434
"	(6 Oct.) Kongen atter i Bergen, udsteder Forordn. om Trods mod Retten	377
"	(11 Oct.) Pave Bonifacius den 8de død	478
1303—1304.	(Vinter) Kongen paa Vjlandet. Den danske Erkebiskop Jens i Lunsberg	413
1304.	(Vaar) Uenighed mellem K. Børge i Sverige og hans Brødre; Hertugerne til Danmark	417
"	(2 Mai) Biskop Thorstein paa Hamar død	434
"	Hr. Alf i Arofen tilligemed Hr. Erlend og flere af de stævnete Jøslændinger til Norge	362
"	(Juni) Møde i Jaberedal mellem Svrafongen og Danefongen	418
"	Nordlændingerne og Vesterlændingerne paa Island ville ej søge Althing	363
"	Hauk Erlendsøn Lagmand paa Island	363, 477
"	K. Pbilip i Frankrige sender K. Haakon Foraringer	474
"	(7 Juli) Pave Benedict d. 11 død	479
"	De svenske Hertuger i Norge. Hertug Erik forlenet med Ragnhildarholmens Slot.	419
"	Kong Børge befester Gullberg	420
"	(16 Octbr.) Biskop Narve i Bergen død	434
"	(25 Octbr.) Helge, Ketil og Arne indvieede til Biskopper i Oslo, Stavanger og Skaalholt, samt maafke ved samme Leilighed Allan til Biskop i Syderøerne	379, 434
"	K. Haakon til Bergen	420
1304—1305.	(Vinter) Kong Haakon i Bergen	420, 421
"	Kong Børge tager Dalaborg	421
"	Danefongen gjør et Tog til Halland	424, 425
1305.	(Jan. Febr.) Kong Haakon fra Bergen til Vjlandet	425
"	(15 Febr.) De svenske Hertuger indgaa tvunget Forlig med deres Brødre paa Skjseter	421—424
"	(Martz) K. Haakon i Lunsberg, Ubrustninger til Krigstog	425
"	(8 Martz) Grev Jakob afstaar i Lunsberg Nordre Halland til Kongen, som forleener Hertug Erik dermed	426, 427
"	Hauk Erlendsøn drager til Norge fra Island	362
"	(31 Mai) K. Haakon bekræfter i Lunsberg Jemtlands Kirkestraa	427

Mar 1305.	(23 Juni) Kongen udsæder i Lundsberg en lang Forordning for Island	362
" "	(26 Juni) Kampens Borgere fornye Tractaten med Norge	579
" "	Alf i Krokens sendes til Island forlenet med Nordlandet og Østlandet, Beskyttelsebrevene tilbagetagne og stor Skat fordret af Island	363
" "	(27 Juli) K. Haakon bekræfter i Lundsberg Fornylelsen af Tractaten med Kampens Borgere	428, 580
" "	(August) K. Haakons Tog, til Elven, Mobe, med K. Byrge paa Gullbergsøid, Fæjde med Danmark	428, 429
" "	(September) Danehof i Helsingborg. De for Kongens Drab mistante Mand erklærede skellige	430, 431
" "	(October) Fred mellem K. Haakon og Danefongen til Soborg	431
" "	Uroligheder paa de islandske Thing i Ansl. af Krok-Alfs Dptraden	364
" "	Bisshop Arne til Island	365
" "	(November) K. Haakon drager til Bergen	432
" "	(14 November) Clemens d. 5te Krones til Pave i Lyon	480
" "	(5 Decbr.) Ingvald og Arne indviede til Biskopper i Hamar og Bergen	435
" "	(6 Decbr.) Thorgils Marck i Sverige fængslet	436
" "	(10 Decbr.) K. Haakon bekendtgjør i Bergen at have modtaget Dronningens Medgift og bestemmer hendes Livgebing	432
1305—1306.	(Vinter) Kongen i Bergen tilligemed Erkebiskoppen	390
" 1306	(Januar) Alf i Krokens død paa Island	364
" "	Robert Bruce i Skotland begynder Opstand med K. Edvard	567
" "	(10 Febr.) Thorgils Marck i Sverige henrettet	437
" "	(Mai) K. Haakon drager fra Bergen til Østlandet	439
" "	(11 Juni) Kong Haakon fornyer i Oslo Frihedsbrevene for Lübeds Borgere	580
" "	(Juli) Islandingerne negte paa Althinget at indlade sig paa Kongens Fordringer.	364
" "	(11 Juli) Concilium i Oslo	435
" "	(20 Juli) Forening af Islandingerne paa Slaaholt om at fremsætte visse Fordringer	365
" "	Danefongen erobrer og ødelægger Bergen paa Hjelm	440
" "	Hauk Erlendsøn drager til Island som Lagmand	365, 477
" "	(5 August) Kong Haakon i Kongsfjelle	441
" "	(29 Sept.) Hertugerne Erik og Valdemar tage Kong Byrge fangen paa Haaluna.	438
" "	(October) K. Haakon gjør et Tog til Danmark, Thordens brandfattedes	441
" "	(4 Novbr.) Forlig i Middelstert mellem Danefongen og Hertug Valdemar samt Hr. Erik af Langeland	443
" "	(25 Novbr.) Hertug Erik tilskriver Erkebiskoppen og Hovdingerne i Norge om at overtale Kongen til at give de Frelste Tilhold	443
" "	(Juni) Danefongen gjør et Indfald i Sverige, herjer Rindabered	445, 446
1306—1307.	Umaaadeligt streng Vinter	444
" 1307.	(Januar) Cetaarig Stillstand mellem Danefongen og de svenske Hertuger, ved Sæm.	447
" "	Christoffer, Danefongens Broder, forlenet med Søndre Halland og Samsø	453
" "	(6 Marts) K. Edvard tilskriver K. Haakon om Biskoppen af Moray	568
" "	(26 Marts) Bisshop Arne truer Sutererne i Bergen	581
" "	(April—Mai) Kong Haakon til Maraross	390, 449
" "	Baard Hognesøn og Ivar Holm til Island med Retterboden af 1305	365
" "	(2 Mai) Kong Haakon udsæder fra Maraross et Manifest mod Kong Erik i Danmark	450
" "	(6 Mai) Forbund i Mithorp mellem Hertug Christoffer og de svenske Hertuger	454
" "	(7 Juli) Kong Edward I. i England død	567, 568
" "	De svenske Hertuger ruste sig til den foresaaende Krig	456
" "	(Aug.—Septbr.) Hertug Valdemar lejer Treppe udenlands	456
" "	(Septbr.) Kong Haakon i Oslo. Sammenkomst paa Araakro mellem Kong Haakon og Hertug Erik	457
" "	Danefongen i Skaane beskjæftiget med Udruftninger	460
" "	Sira Laurentius og Broder Bjorn sendes til Island for at vilsere	596
" "	(17 Decbr.) Sammenkomst paa Naby mellem de sv. Hertuger og K. Haakons Befalemagtigede. Subsidier tilfodes Hertugerne	459, 460
" "	(Juni) Hertugerne fornye Aendel. med Danefongen, bemagtige sig hans Ræraad ved Beknaalung, fange Hertug Christoffer	461

	Side.
Mar 1307—1308. (Vinter) K. Haakon i Bergen . . . . .	458
1308. (Januar) Daghingning mellem Danefongen og de svenske Hertuger ved Dufna- lung; foreløbig Stillsand, Kong Byrge's Frigivelse bestemt . . . . .	462—465
— (5 Febr.) Pave Clemens's Samtaler i Drettelsen af de 14 lgl. Capeller i Norge . . . . .	480
— (3 Marts) K. Byrge veltager Betingelser for sin Losladelse . . . . .	465
— (20 Marts) K. Haakon udsteder i Bergen Briedebrev for Danefongens Julemagtige . . . . .	469
— (25, 26 Marts) Rigsmøde i Drebroy; K. Byrge fornyer sine Bektagelser . . . . .	465, 466
— (April) K. Haakon forlader Bergen . . . . .	482
— (10 April) K. Haakon udsteder paa Agvaldernes Skiebrev for Nidarøos Capitel . . . . .	390, 482
— (14 April) K. Byrge sat paa fri Fod . . . . .	467
— (20 April) K. Byrge til Danmark; Danefongen sender en Hær til Sverige for at understøtte ham . . . . .	468, 495
— (2 Mai) Daghingning ved Berge Kirke mellem de sv. Hertuger og de danske Anførere, Stillsand veltages paa 16 Maaneder . . . . .	496
— (Mai) K. Haakon i Lunaberg. Underhandlinger med Danmark. Kong Haakon udfertiger et Forvars-Indlæg . . . . .	469, 493
— (13 Juni) Bisshop Erlend paa Færoerne død i Bergen . . . . .	511
— (17 Juni) K. Haakon udsteder i Bergen en Her Forordning om Affastelse af Jarle- og Lendermands-Verdigheden, m. m. . . . .	483—490
— (Juni) Møde mellem K. Haakon og Hertug Erik paa Munkholmen; de stilles ad som Uvenner . . . . .	498
— Hertug Christoffer flygter til Sverige . . . . .	497
— (22 Aug.) Kong Haakon bekræfter Stralsundernes Friheder . . . . .	580
— (29 Aug.) Foreløbig Fredsaftale mellem norske Gesandter og Danefongen i Kiø- benhavn. Nordrethalland tilfagt K. Haakon som Lehn . . . . .	499
— (Septbr.) Bisshop Arne sætter Sutererne i Bergen under Forbud . . . . .	582
— (Oct. Novbr.) Kong Haakon belejrer forgjæves Ragnhildarholmens Slot, anlæg- ger Baagahuus Slot . . . . .	501
— Sira Laurentius til Norge, fæstes i Fængsel i Nidarøos . . . . .	597.
— (Novbr.) Kong Haakon til Bergen . . . . .	502
— (Decbr.) Hertug Erik befrieger Norge, drager til Oslo, belejrer forgjæves Aferø- huus Slot . . . . .	503
— De Svenske falde ind i Jemteland . . . . .	509
1308—1309. (Julen) Hertug Erik i Oslo. Lidungerne gribe til Vaaben mod Hertug Erik, Kampe ved Frysse-Brø . . . . .	503, 504
— Kong Haakon og den upasske Erkebiskop Nikolaus i Bergen . . . . .	502, 508
1309. (Januar) Hertug Eriks Tilbagetog til Sverige . . . . .	505
— (25 Januar) Skaalhelts Kirke opbrenner . . . . .	600
— Hr. Ivar Jonæson og Helge Baat falde ind i Sverige . . . . .	505, 506
— (Febr. Marts) Kong Haakon udruster sig til Krigetog, træffer med Erkebiskop Torund . . . . .	511, 515, 582
— (11 Marts) Kong Byrge henflyder sin Sag under Pavens Dom . . . . .	525
— (5 April) K. Haakon udstikker fra Bergen Thronerne og anordner Udrustninger . . . . .	514
— (11 April) Erkebiskop Torund død, Sira Laurentius sendes som Fange til Island . . . . .	516, 597
— (4 Mai) Bisshop Arne ilager over Vintersidderne og Sutererne i Bergen . . . . .	582
— Kongen drager til Vstlandet, udruster Flaade i Lunaberg . . . . .	516
— (31 Mai) Bisshop Arne sætter Vintersidderne og Sutererne i Bergen under Forbud . . . . .	584
— (Juni) K. Haakon tiltræder Tog til Danmark og mod Sverige . . . . .	516
— (17 Juli) Møde i Kiøbenhavn mellem K. Haakon og Danefongen; endelig Freds- lutning mellem dem . . . . .	518—520
— Begtning mellem Hertug Erik og en Deel af den norske Flaade i Skalfund . . . . .	517, 518
— (26 Juli) Kong Haakon med den norske Flaade tilbage til Færoerne . . . . .	522
— (August) Kongedatteren Ingebjergs og Junker Magnus Byrgessens Beseemaal sluttet i Oslo . . . . .	522
— Hertug Erik tager Baagahuus, gjør et nyt Indfald i Norge . . . . .	523
— Erik Martin valgt til Erkebiskop, drager til Bergen . . . . .	549
— (Septbr.) Danefongen gjør et nyt Krigetog med Sverige; bryder med en Hær paa 60,000 Mand ind i Smaaland . . . . .	524, 526

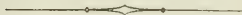
		Site.
1109.	K. Haakon gjør samtidigt et Tog til Elven, tager Baagahuus og Ragnhildarholm	526
- -	Bisshop Arne lader i den udy. Erkebiskop Gills Narvarelse i Bergen fore Bivner mod de tybste Vintersidderne	584, 585
- -	(Septbr. Octbr.) Hertug Erik deler sin Hær, drager sig mere og mere tilbage; Kong Borge i Jönköping, Danefongen mod Nyköping	525—527
- -	(25 Novbr.) Audun Thorbergsen indviet til Bisshop paa Hole	598
- -	Danefongen belejrer forgjæves Nyköpina, hans Krigere blive utilfreds, han drager sig tilbage, slutter Stilsstand med Hertugerne	528, 529
- -	(Decbr.) De fæeneste Hertuger vende sig mod Norge, belejre Ragnhildarholmen.	529
1309—1310.	(Jουλ) K. Haakon i Lunsberg tilligemed den udvalgte Erkebiskop Gills, udseder Forordning mod Sysselmændenes Egennytte	530, 549, 606
- 1310.	(Januar) K. Haakon opbyder Leding	520
- -	(13 Januar) K. Haakon tilbagekalder i Oslo Overenskomsten, hvorved Erkebiskop Torund blev Jarl	549
- -	Kong Haakon drager til Elven forat udfatte Ragnhildarholmen, Fegning mellem de sv. og norske Tropper, Hertug Erik indtager Ragnhildarholmen	530
- -	(20 Januar) Pave Clemens V udskriver et alm. Concillium i Vienne	549
- -	Jon Ortno-Jarl død	344
- -	(Marts) Sammenkomst mellem K. Haakon og Hertug Erik i Oslo, Kongen tilføjer Hertug Erik atter sin Datters og Hertug Valdemar sin Broderdatters Haand	531—534
- -	(April) Hertug Erik affædiger sine fremmede Krigere, driver listige Underhandlinger	534, 535
- -	Hr. Agmund Dans henrettes	636
- -	(8 Mai) Formodentlig Sammenkomst mellem K. Haakon og Hertug Erik paa Balga, Underhandlingerne afbrude, Kongen til Bergen, Hertugerne til Upsand.	536, 540
- -	Hertug Erik nærmer sig Danefongen	537—539
- -	Sammenførelse blandt de jybste Herrer mod Danefongens Liv	538
- -	Hr. Erik af Langeland død	538
- -	(31 Mai) Bisshop Arne gjentager Forbudet over Vintersidderne i Bergen	585
- -	(23 Juni) Kongen giver i Bergen et Forbud mod at Sysselmænd m. fl. søfomme Lagthinget	607
- -	K. Haakon drager fra Bergen, begiver sig i Stevneledning til Danmark	541
- -	(9 Juli) K. Edward i England klager til K. Haakon over Forurettelser, tilføjede engelske Undersaatter i Norge	569
- -	(15 Juli) K. Haakon kommer sammen med Danefongen i Kjøbenhavn, samtykker i at de sv. Hertuger forlenes med Nordre-Halland	541
- -	Hertug Erik lover at egte Sophie af Werle	541
- -	(17 Juli) Fyrste-Congres og Freds Slutning i Helsingborg, Hertugerne forlenes med Nordre-Halland, K. Haakon ratificerer Tractaten med visse Forbehold	543—546
- -	(20 Juli) Sverige deelt mellem K. Borge og hans Brodre	546, 547
- -	(9 Aug.) Hertug Erik bestemmer i Arboga Sophia af Werles Livgæding	547
- -	K. Haakon drager til Bergen	548, 585
- -	Bisshop Galle og Balyr Prestapaalsbroder til Hinmarken forat inddrive Skat	548
- -	(4 Octbr.) Pave Clemens V udfatter Concillet	549
- -	(Novbr.) Kong Haakon tiltræder Tilbagereisen til Skotland	549
- -	(10 Novbr.) K. Haakon byder fra Hane Vintersidderne at yde ordentlig Hænde.	585
- -	(30 Novbr.) K. Haakon gjentager Budet fra Hise	585
- -	(4 Decbr.) Gills Aertin, personligt tilsendt ved Curien, bekræftes af Paven som Erkebiskop	549
1310—1311.	(Jουλ) Kongen formodentlig i Oslo	549
- 1311.	(12 Jan.) Kongens Brev opløst for Vintersidderne, Iybskerne i Bergen forene sig om ej at Kjøbslaa med Gjesligheden i Bøen	585
- -	(Februar) Kongen drager til Albaros	549
- -	(Marts) Kongen vender tilbage fra Albaros over Gudbrandebalen	550
- -	(22 April) Hr. Snare Aslaffon og Sira Ivar Olafson, Gesandter i Danmark, leve paa Kongens Begre at han skal indfinde sig til Mede med Danefongen	550
- -	Ny Tilnærmelse mellem Kong Haakon og Hertug Erik	551
- -	(5 Mai) Kong Edward i England tilskriver K. Haakon et nyt Klagebrev	570
- -	(15 Mai) Kong Haakon i Bergen	552



	Sibr.	
Mar 1311.	Endelig Dom affagt mellem Biskoppen og Vintersidderne i Bergen . . . . .	587
• —	(3 Septbr.) Kong Haakon i Lundsberg . . . . .	582
• —	(Septbr., Octbr.) Møde paa Steensø mellem K. Haakon og Hertug Erik, Kongen tilfiger ham atter sin Datters Haand . . . . .	551—554
• —	(16 Decbr.) Cencillet i Wienne aabnes, Erkebiskop Citis, Biskop Arne af Bergen, Biskop Helge af Oslo og Erkebiskop Nikolaus af Upsala tilstede . . . . .	593
• —	(1 Novbr.) Kong Haakon i Bergen, udsteder Forbud mod at vrage Mynten . . . . .	552, 613
• —	Bisfur Galle kommer fra Finnmarken med Skat . . . . .	564
1311—1312.	(Vinter) Kong Haakon i Bergen . . . . .	552
• 1312.	(6 Jan.) Hertug Erik i Kalmar, drager udenlands . . . . .	555
• —	(Febr.) Hertug Erik i Aeln, valfarter til Rocamadour, besøger maafee Paven . . . . .	555
• —	(11 Marts) Hertug Erik i Lübeck . . . . .	555
• —	(April) Hertug Erik i Danmark, hjælper Falsterboerne mod de Lybste . . . . .	555
• —	(18 April) Hertug Erik tilfiger paa Soborg Danekongen sin Hjelp . . . . .	555
• —	(1 Mai) Dronning Euphemia død . . . . .	557
• —	(6 Mai) Cencillet i Wienne sluttet. Sezaarstienden vedtaget . . . . .	593
• —	(10 Mai) Erkebiskop Nikolaus af Upsala vælges i Wienne til Voltgistsmand i den langvarige Strid om Besættelsen af Jarvæernes Biskopsstol, Striden endt, Robin Biskop . . . . .	593
• —	Kong Haakon tilbage til Västlandet, bereder Bryllup . . . . .	556
• —	(Juni) Danekongen til Rosbok . . . . .	555
• —	(29 Septbr.) Hertugerne Erik og Valdemar holde Bryllup med de to norske Kongedøtre i Oslo . . . . .	556, 557
• —	Kong Haakon sender Hr. Bjarne Erlingsøen og Hr. Ivar Maføsen som Gesandter til Skotland . . . . .	572
• —	(29 Octbr.) Tractaten til Perth fornyet i Inverness mellem den skotske Konge og de norske Gesandter . . . . .	572—573
• —	(16 Decbr.) Forlig i Helsingborg mellem Danekongen og Hertug Erik . . . . .	558
• —	Hr. Erlend sterke død . . . . .	365
1312—1313.	(Vinter) Kong Haakon i Bergen . . . . .	559
• 1313.	(1 Febr.) Biskop Torund af Hole død . . . . .	595
• —	(10 Marts) Kong Robert af Skotland indtager Perth . . . . .	574
• —	(13 Marts) Kong Robert indtager Edinburghs Slot . . . . .	574
• —	(13 Marts) Kong Haakon i Bergen, befalsmagtigter Hr. Thore Unge til at underhandle med de ventfiste Stæder . . . . .	580
• —	(22 Marts) De tilbageblaaende Summer af den skotske Afgift betalte de norske Gesandter i Kirkevaag . . . . .	574
• —	(28 Marts, 3 April) K. Edward i England klager atter over Fornærmelse fra norsk Side . . . . .	575
• —	Dyrer af Bønderne i Jylland, Kong Eriks Tropper slagte ved Kolding . . . . .	559
• —	(2 Mai) K. Haakon i Nidarøos, udsteder en større almindelig Retterbod . . . . .	559, 612
• —	(9 Mai) Hr. Thore Unge slutter i Stralsund en Overenskomst med de østfiske Stæder . . . . .	580
• —	(10 Juni) Kongen paa Agvaldønes, indskærper Syselmændene m. fl. at søge Lagthing, sender et strengt Brev til Joland . . . . .	366, 559, 609
• —	(19 Juni) Fyrste-Congres i Helsingborg — endelig Fred mellem alle 3 Riger . . . . .	560
• —	Kong Haakon drager til Bergen . . . . .	564
• —	(7 Juli) Hr. Bjarne Erlingsøen død . . . . .	620
• —	(12 August) Finnekongen Martin hos Kong Haakon, Kongen udsteder en Forordning for Haalogaland og om Finnernes humane Behandling . . . . .	618
• —	(16 August) Kong Haakon modtager Klagebrev fra Kong Edward . . . . .	576
• —	(Septbr.) Kong Haakon og Enkedronning Isabella i Oslo, de nvgifte Hertuginder affendes til Sverige . . . . .	563
• —	(14 Novbr.) Nyt Klagebrev fra Kong Edward . . . . .	576
• —	(24 Novbr.—1 Decbr.) Provincialconcilium i Nidarøos . . . . .	594
• 1314.	(25 April) Pave Clemens V død . . . . .	595
• —	(29 April) K. Haakon paa Agvaldønes, giver Forordn. om Gultsmedene i Bergen . . . . .	616
• —	Biskop Arne i Bergen død . . . . .	600
• —	Aufsinn hans Efterfølger . . . . .	602

	Side.	
Mar 1314.	Bisshop Ingalb i Hamar død, Botolf hans Efterfølger . . . . .	602, 603
" —	Bisshop Thorb i Garde død, Arne hans Efterfølger . . . . .	602, 603
" —	(14 Juni) Kong Haakon giver fra Bergen en stor Reiterbod for Island . . . . .	366
" —	(24 Juni) Kong Robert i Skotland sejrer over de Engelse ved Bannock-Burn . . . . .	568, 576
" —	Kong Erik straffer Oprørerne i Jylland . . . . .	626
" —	(19 Juli) Hertug Erik lever i Kolding at hjælpe Daneføngen . . . . .	625
" —	Mase Cantsler død . . . . .	610, 620
" —	(11 Aug.) Hertug Erik i Dølo, giver Borgerne i Kampen visse Friheder . . . . .	626
" —	(31 Aug.) K. Haakon i Dølo, forordner at Provsten for Marielirken altid skal være Aronens Cantiler . . . . .	610
" —	Ivar Olafson Cantiler . . . . .	610, 620
" —	(25 Novbr.) K. Haakon udsteder i Bergen Forordn. om Brevebrudsbeder . . . . .	612
1314—1315.	(Vinter) Kongen i Bergen . . . . .	627
" 1315.	(14 Febr.) Fru Ingeborg Erlingsdatter død . . . . .	626
" —	(Sommer) Bisshop Lutun drager til Island . . . . .	598
" —	Gesandter fra Armenien til K. Haakon . . . . .	624
" —	(28 August) K. Haakon i Dølo, udsteder Forordn. med de Utlages Tilhølv i Bygderne . . . . .	613
" —	(9 Septbr.) De svenske Hertuger dele i Ljodhuus sine Besiddelser mellem sig . . . . .	627
1315—1316.	(Vinter) Kong Haakon paa Islandet, tilf. med Hertug Erik . . . . .	628
" 1316.	(April eller Mai) Hertug Erlis Søn Magnus født . . . . .	628
" —	(30 Juli) Kong Haakon i Bergen, udgiver en Toldtarif . . . . .	588
" —	(5 Septbr.) Johannes XXII frems til Pave . . . . .	595
" —	(14, 15 Novbr.) K. Haakon udgiver i Bergen en Forordning sigtende til de udenlandske Winterhandlernes Indstrankning i Børne . . . . .	589, 590
" —	(8 Decbr.) Paven forordner Opkrævning af Annater i Norge og Sverige . . . . .	595
" —	Bisshop Løbin paa Færøerne død . . . . .	603
" 1317.	(3 Febr.) Paven overdrager Erkebiskoppen og Capitlet i Ahdarøes at fræve Numastat i Norge . . . . .	595
" —	(Aug.—Sept.) Arnold v. Wigen sendt paa de tyske Staders Vegne som Gesandt til Norge . . . . .	592
" —	Bisshop Ketil i Stavanger død. Haakon hans Eftermand . . . . .	603
" —	(Høst) Hertuginde Ingeborg føder Datteren Euphemia . . . . .	631
" —	(10 Decbr.) K. Børge tager sine Brødre, de sv. Hertuger, til Fange i Nyköping . . . . .	630, 631
1317—1318.	(Vinter) K. Haakon i Dølo . . . . .	636
" —	— Døsland i Sverige med Kong Børge . . . . .	632
" 1318.	(27 Febr.) Daneføngen tilfuger K. Børge sin Hjelp . . . . .	632
" —	(Marts) Daneføngen leder Trosser rulle ind i Sverige, Slag ved Starkind og Karlabø, de kongelige Trosser slagne . . . . .	632
" —	Kong Haakon med en Flaade til Sverige, Gisleur Valle fangen, Grev Jakobs Sønner dræbte . . . . .	636
" —	(28 Marts) K. Haakon atter i Tunsberg . . . . .	637
" —	Kong Børge flygter til Danmark, Hertugindeerne føre Regentstabet i sine fangne Mænds Navn . . . . .	633
" —	(10 Mai) K. Haakon giver i Tunsberg formilskende Bestemmelser om Ublændingernes Handel . . . . .	592
" —	(16 April) Hertugindeerne slutte Forbund med Hertug Christopher og Erkebiskop Weger i Lund . . . . .	633
" —	(24 Juni) Hof i Slara. Matthias Ketilmundson valgt til Drottsete og Rigsoverhøveder . . . . .	633
" —	(Juli) De svenske Hertuger bøde . . . . .	634
" —	(Juli) Hovdingemøde i Tunsberg . . . . .	637
" —	(16 Juli) Den svenske Cherebroder Nikolas Sigfastson foreslagger i Tunsberg Erkebiskop Eilif Pavens Befaling om at besylte den upasselle Kirke . . . . .	638
" —	(22 Juli) Forlig i Tunsberg med de hamburgske Gesandter . . . . .	638
" —	(28 Juli) K. Haakon skenker Marielirken i Dølo Audunargården i Bergen . . . . .	638
" —	(15 August) Nyköpings Slot indtaget . . . . .	635
" —	(8 Octbr.) Hertugindeerne og flere svenske Herrer i Ljodhuus . . . . .	639

	Side.
Mar 1318. De Svenske falde ind i Slaane, sejre ved Mjølkelanga, herje Slaane, Stikstank i Helsingborg . . . . .	639
• — (3 Novbr.) K. Haakon forordner i Tunsberg at holde Peter og Vagnhuse i god Stand . . . . .	639
• — (11 Novbr.) Treaarig Fred i Roskilde mellem Danefongen samt Kong Byrge og Norge samt de sv. Hertugers Parti . . . . .	639, 640
• 1319. (20 April) K. Haakon lader paa Tunsberg huus Hovdingerne sverge at vilde over- holde Bestemmelserne om Kongearven og Rigskyrelsen . . . . .	641
• — Gunnar Raadsvein til Island, Islændingernes Protest mod Bislop Autuns For- bring . . . . .	599
• — (8 Mai) Kong Haakon død paa Tunsberg huus . . . . .	642



# Slegt-Tabler.

## 1.

Konge-Ætten i Norge.

Kong Sigurd Mund, † 1155.

Sverre, N. A. † 1202.

Unas eller Sigurd  
Larsart, † 1200.

Saakon, N. A.  
† 1204.

Guthorm, Nør-  
lehnernes A. 1. m. Ranga.  
† 1204.

Saakon, N. A. † 1203.  
2. g. 1225 m. Mar-  
grette Skuldbatter,  
† 1270.

Sigurd, †  
1254.  
1. m. Grogoring  
Andresdren til Svoreim,  
se Lavit 3. 2. m. A.  
Harald i Svoreim, †  
1245. se Lavit 6.

Olaf, f. 1227. †  
† 1257. g. m. Rikissa, Dyrge  
Paris Datter.  
c. 1230 (?).

Sverre, † 1261.

Griffa, g. 1. m. Kollvid Lagmand.  
2. med Haard Guthormsen til Stein.

1. Saakon Galen, Jarl, †  
1214. g. m. Fru Christina  
Rifolaskatter, † 1254.  
Guthorm.

Rnut Jarl, † 1261. g. m.  
Sjagerik Skuldbatter, † c. 1232.

Magnus IV, N. A., f. 1238, † 1280. g.  
1261 m. Sjagerborg, Kong  
Grifs Datter af Dan-  
mark, † 1287.

Grif, N. A., f. 1268,  
† 1299. g. 1. m. Mar-  
grette af Skotland, †  
1283. 2. m. Stabella  
Bruct. † 1358.

1. Margarete f. 1283.  
† 1290. Ironareving  
til Skotland.  
Magdalenen i Sverige. † 1318.

Grif, f. 1316.

1. Sjagerborg, f. 1301. g. 1312  
m. Hertug Grif Magnusen  
i Sverige. † 1318.

Magnus, f. 1316.  
† 1317.  
Euphemia, f.

## 2.

### Reims-Etten.

9. m. 1. Biskop Haals Datter Ulfhild.	2. Gerilla, Kong Sighards Datter.	Maard Guibormsøen paa Stein, † 1294 (Se 3die Deel Tavle 3.) 3. Haands Erlingsdatter paa Steen.
	Unge, H. S., † 1217. m. Gyrid. Guborm.	Skule, Carl og Vertig, † 1240, 8. m. Haands- lands. Datter af Nikolås paa Wiste.
Mararete, † 1270, 8. Haands Dronning.	Unge, H. S., † 1232, 8. m. Anst, søren Carl	Haands landhanslands 8. m. H. H. paa Stein, søren Abbedise i Stein. (?) Dlaf paa Stein, Stallart, † 1299.
		Wif paa Iyornberg, Datt, forlovet med Borgelyse, † 1290. (?) Gyrdina, 8. m. Rane Jonesen.
		Gyrd, 8. m. H. H. forlovet med Borgelyse, † 1288. Unge, H. S., † 1315, 8. m. H. H. Haands søn, † 1317 H. H. Haands. (?) Gyrdina, 8. m. Andres Hjar- nesøen.
		H. H., 8. m. H. H. Erling Biblunds- søn.

## 3.

### Etovreim-Etten.

	Simon Haarsøen, 8. m. Margarete Datter af Anne paa Etovreim og Dronning Ingerid (i. 3. Deel Tavle 4.)
	Philip, Haalsens Konge, † 1217, 8. m. Gyrdina Everredatter, † 1213. H. H. Andres, † 1218. H. H. Gyrdinas, † 1246. 8. m. Gerilla, 8. Haalsens Datter, † 1248. (?) Andres til Etovreim. Andres unge. Gyrd, 8. 1291 med H. H. Biblunds Erlingsøen, † 1302. H. H. Erling, 8. m. Elin Iyoresdatter.

4.

**Afnunga-Vættir.**

(f. 3 Deel Table 5).

Erling Björnsson til Bjarfs, † 1182.

Magna, g. m. Bjarne Marsdson.

(?) Svar.

(?) Erling i Bjarfs \*).

Nikolas Svung til Gille, † 1217.

Ragnbild, konf. Paal Siba.

Peter i Gille.  
† 1254

Nikolas, † 1265.

Margrete, gift med Hr. Bjarne, † 1313.

† c. 1305.

Hr. Björn, † 1302,  
g. m. Gyrid af Stovreim, f. Table 3.

\*) Hveret berigtiges de sidste Led af Table 5 i 3die Deel.

5.

**Ortno-Barkernes Væ.**

Gillebrigid, Sær af Ortno, og (?) Sken af Ortno og Skatnes,  
maaffter gift med en Sveller eller Datter af Jon Haraldson Sær,  
† 1231, see 3die Deel, T. 7.

(?) Magnus, Sær af Ortno og Skatnes,  
† 1239.

(?) Gillebrigid eller Gillebert II,  
Sær af Ortno og Skatnes,  
† 1256.

Magnus, Sær af Ortno  
og Skatnes † 1275.

Morbilde.

(?) Metoin af  
Skatnes.

Magnus, Son, Sær  
Sær af Ortno og  
og Skatnes,  
† 1284, † c. 1310.

(?) Magnus, Sær af Ortno og  
Skatnes, † c. 1320.

gift med Katharina  
(levete 1329).

Margreta  
g. m. Simon  
Vrajer, † 1333.

Stabellu, g. m.  
Malsfr, Sær af Stratherne, † 1333.

Malsfr, Sær af Stratherne, Ortno og Skatnes.



Den svenske Folkunge-Vett.  
(see III Deel, Tavle 9).

Benektit.

Borge brosa, Jarl, † 1202. g. m. Brictiba, s. Barald Gille's Datter.	Karl Jarl, ten dver.	Magnus Munnepfolt.	
Phillip, Jarl i Bifen. † 1202.	Ulf kase, Jarl, † 1248.	Borge Jarl † 1266, g. 1. med Jungeberg, s. Erifs Datter.	Uffel Ragmand. Erif.
Datter (Barbarina?) g. m. Laurentius af Hambø.	Karl.	2. med den samme Gntedron- ning Mechtilb af Holsten.	
Phillip, g. m. Erif. Peter Ericusens Dats- ter, Erife ester s. Anut b. Lange.	Magnus brofe. Anut, † 1251.		
Jon, † 1250.	Magnus, s. i Sverige 1276. † 1290. g. m. Helvig. Datter af Grew Gershard I i Holsten.		Erif. Benektit, Biffop og Hertug.
	Valdemar, † 1302, g. m. So- phia, Datter af s. Erif Valdemarsen i Danmark.		
	Sopharina.		
	Borge, s. i Sverige, forliget 1318, g. m. Margrett, Datter til s. Erif Ericusøn i i Danmark.		Erif, Hertug, † 1318, g. m. Sineberg, s. Sakon Magnus- sens Datter i Norge.
	Valdemar, g. m. Grew Gershard II af Holsten.		Valdemar, Hertug, † 1318, g. m. Sin- geberg, Datter af s. Erif Magnus- sen i Norge.
	Junker Erif.		Erif, fød 1316. Magnus, fød 1316. Euphemia, fød 1317.



## Den danske Konge-Vætt.

(Se 2den Deel, Tavle 3.)

Valdemar II, K. i Danmark, † 1241.

## 1. m. Dronning Berengaria.

1. Erff, D. K. † 1250, G. m. Suthis af Særland.

Ingeborg, † 1287, G. m. K. Magnus i Norge.

Erff, K. i Norge. A  
Hakon, K. i Norge.

Sutha, Agnes, Kone.

Sobbia, † 1286, G. m. K. Hal- demar i Sverige.

Valdemar, Hertug i Særland, † 1312, G. m. en Datter af Hertug Johan i Særland.

Erff, Herre til Langeleand, † 1310, G. m. Sobbia af Hostenberg.

1. Abel, D. K. † 1252, G. m. Mechthild af Hosten.

Valdemar, Erff, Hertug i Særland, † 1272, G. m. Margrete af Rugen.

Erff, Hertug i Særland, † 1279, G. m. Margrete af Rugen.

Erff, Herre til Langeleand, † 1310, G. m. en Datter af Hertug Johan i Særland.

Margrete, G. m. K. Helmoit af Sæwerin.

1. Christoffer, D. K. † 1259, G. m. Margrete af Pomern.

Erff, D. K. † 1286, G. m. Agnes af Brandenborg.

Christoffer Margrete, † 1319, G. m. Hertug af Særland og Hertug af Sverige.

Erff, D. K. Christoffer Margrete, † 1319, G. m. Hertug af Særland og Hertug af Sverige.

Cuphemia Magnus, af Pomern.

## 2. m. Priller.

2. Anst, † 1260, G. m. Erff, Hertug af Særland.

Evan- teyoff, G. m. Særland.

Nidissa, G. m. Særland.

Sobbia, G. m. Særland.

Nikolas, G. m. Særland.

Nikolas, G. m. Særland.

Gregorius, † 1318.

9.

De rigtigste Jærfers Vætt i det 13de og Begyndelsen af det 14de Aarhundrede.

Saronar I.	
Biskav I + 1249. g. m. Margrete.	Saronar II. + med. 20 Aug. 1260 og 26 Apr. 1261. g. m. Euphemia, Datter af Svantebold, Hertug af Bomern.
Peter, + 1237.	
Biskav III. Saronar, Biskop i Gautti.	Biskav II. + 29 Decbr. 1302. g. m. Agnes, Datter af Dato (Kinde) af Braunsfelde. Saronar.
Zambor.	M. M. Datter, g. m. Gvinthier af Arnstein og Litow, Ørtev af Ruppst.
Albrecht.	Sophia, g. m. Johan af Werte.
Euphemia, † i Mai 1312. g. m. H. Hædon i Norge.	Nicolaus af Werte, † 1310. g. m. Richia Erisdatter af Dan- mar.
Ingereborg, f. 1201. g. m. Hertug Eric i Sverige.	Sophia, bortføret i 1310 til Hertug Eric, siden gift med Grev Gerthard i Holsten.
Magnus. Euphemia.	
	Margrete, † 1272. g. m. Eric Melsion, Hertug af Sjælland, f. Laste 8.
	Deleva, g. m. 1. Johan af Welenborg. 2. Bern- hard af Wrenburg.
	Margrete, g. m. Bugislav Hertug af Pomern (Wol- gast). Euphemia, g. m. Hertug Christoffer Ericsson, Køen K. i Danmark.





## Rettelser.

### I Deel, 2<sup>det</sup> Bind.

- S. 614 L. 10 f. o. Ordene „Maastee endog Sondmore“ udgaa.
- 630 Noten. — Det sees af det Folgende, at Olaf Kyrre her urigtigt er angivet som den Olaf, hvem flere Bestemmelser i, eller rettere den oprindelige Hovedmasse af den gamle Gulathing's-Christenret udtrykkeligt tillægges. Dette var nemlig Olaf den hellige selv. Heraf følger da ogsaa, at Sondmore allerede, da Loven blev vedtagen og Thingfareordningen bestemtes, hørte under Gulathinget.
- 638 L. 3 f. o. „11te Mærk.“ l. „12te Mærk.“
- 731 nederste L. i Noten „Knut“ l. „Anund“.
- 788 Noten, jvf. S. 316, 317, 494. Det er en Feiltagelse, naar „natalitium Sii Olavi“ her er forklaret som K. Olafs Fødselsdag. Natalitium betegnede i Kirkesproget netop en Helgens Dødsdag. Men desuagtet er det ligesuldt højt sandsynligt, at K. Olaf er fød ved den Tid af Mæret, og ligesuldt umuligt, at han virkelig kan være falden paa den Dag.
- 869 I Registret er urigtigt Ragnfrids Død omtalt ved 967. Han faldt ej ved Dingenes, men flygtede, og man hørte siden ej mere til ham.

### II Deel.

- S. 155 fgg. I „Nordisk Universitetstidskrift“, 4de Mærg. Kjøbenhavn 1858, har jeg paaviist, at Stedet, hvor Kong Magnus's Flaade laa, da han døde, dog var Sjælands Vestkyst, i Nærheden af Korsør.
- 178 L. 6 f. o. „Harald“ l. „Haaret“.
- 202 Note 1. „1196“ l. „1197“.
- 313 Note 3. Det her omtalte Rygte har rimeligviis hersket og vedligeholdt sig i Harald Godwinesons Broders, Tostigs Væ, og er blevet berettet Snorre af Skule Jarl.
- 343 Note 2. „236“ l. „263“.
- 407 L. 12 f. o. Gudrods Tilnavn „Meranagh“, der findes i flere Bearbejdelser af irske Annaler, sees tydeligt af de bedste Udgaver alene at være en Fejl-læsning istedetfor „Mananagh“, d. e. „den manste“. „Gudrod Mananagh“ er saaledes kun „Gudrod fra Man“, og han kan ligesuldt paa Den selv have haft Tilnavnet „Crován“.
- 425 Se nedenfor Rettelsen til III Deel S. 37.
- 451 L. 1 f. n. „Muman“ l. „Munaan“.

- S. 551 Noten udgaar, da den grunder sig paa en urigtig Beregning. Bartholomæusdagen 1103 faldt paa en Tirsdag, og „Messedags-Aftenen“ var saaledes Mandagen.
- 594 Note 2, jvf. 599. Det bliver dog, naar man nærmere sammenholder Drøbrils og Sagaernes Udsagn, sandsynligt eller saagodtsom vist, at Kong Sigurd egtede Malmfrid paa sin Hjemreise, men vel at merke i Danmark, ej i Rusland. At Malmfrid opholdt sig hos sin Moderssyster Dronning Margrete, Kong Sigurds Stifmoder, er i højeste Maade rimeligt; her havde Sigurd saaledes den bedste Lejlighed til at lære hende at kjende. Endvidere er intet rimeligere, end at Margrete, om hvem det udtrykkeligt berettes (S. 598, 599) at hun bortgiftede Malmfrids Søster Ingeborg saavel som sin Broderdatter Ingerid, ogsaa har søgt at bringe Giftermaalet mellem Malmfrid og Sigurd istand. Malmfrid begyv sig vistnok strax da hun blev forstuet af Kong Sigurd tilbage til Danmark, hvor vi ogsaa ej lange efter finde hende; sandsynligviis bragte Dronning Margrete endnu for sin Død Egtefæbet mellem hende og Erik Eriksøn (Emune) istand.
- S. 737 Biskop Reinalds Dødsdag angives i et gammelt Kalendarium til den 18de Januar.
- 861 Biskop Ottar i Bergen omtales i et Brev, aftrykt i Diplomatarium Svecanum No. 33, blandt flere Biskopper, som 1135 vare tilstede i Lund i Skaane ved Brevets Udsædelse.
- 890 L. 12 f. v. „Hallvard“ l. „Haavard“.
- 939 L. 5—9. I Sverres Saga Cap. 97 siges der dog, at Magnus kronedes i Christkirken i Bergen.
- 998 L. 5 f. v. Tienden traadte istedetfor „Reiden“, og begge Indtægtsposter eksisterede ej samtidigt.
- 1010 Note-Tallene i Teksten staa urigtigt: „2“ og „3“ bør flyttes, det første efter „Handels-Plads“ (L. 2 f. n.), det andet efter „tabt“ (L. 1 f. n.).

### III Deel.

- S. 5 L. 3 f. v. „Danste Huus“ l. „Dagste Huus“.
- 35 Christina blev virkelig gift med Folkvid, men Giftermaalet kjendtes siden ugyldigt.
- 37 jvf. II Deel S. 425, og nedenfor III D. S. 205, samt IV D. 1 B. S. 134, 135. Hvad der her ytres om Opførelsen af de enkelte Dele af Christkirken i Nidaros, maa efter Resultaterne af de seneste og nøjagtigste Undersøgelser berigtiges derhen, at Olaf Kyrrs Kirke ej kan have været andet end en temmelig simpel, men solid Langkirke, der omtrent udgjorde Midtstribet af den nuværende østre Fløj, og hvis Mure maaſtee endog tildeels i denne have været bibeholdt; at Erkebiskop Gystein strax ved sin Tiltrædelse i 1161 begyndte en Ombygning eller Udvidelse deraf, for at gjøre den til en stor Korskirke, hvori den, eller det, som bibeholdtes deraf, kun skulde udgjøre Choret eller Østlangden; at han virkelig ogsaa byggede det søndre og det nordre Tverstrib, der endnu staa, men derimod ej naaede til Vestlangden, der først blev grundlagt i 1248 af Erkebiskop Sigurd, der ogsaa rimeligviis allerede havde ladet Østlangden ombygge og forsyne med Sidesrib; at det saakaldte „Capitel“ sandsynligviis er opført i Tiden mellem Gystein og Sigurd for at tjene som et „Vor Frues Capel“, men senere, da et nyt „Vor Frues Capel“ var opført mod Slutningen af det

13de Aarhundrede eller i Begyndelsen af det 14de, nemlig den smukke Mattefant, der nu bruges til Chor, blev anvendt til Kapitelshuus.

- S. 38, nederst. Christkirken i Bergen maa dog være bleven om ej fuldført, saa dog bragt i nogenlunde brugelig Stand noget før 1164, siden der siges at Kong Magnus Erlingsøn blev kronet der.
- 186 Noten. Overvejende indre Grunde tale for, at det her omhandlede Document er forfaldet i en senere Tid.
- 273 L. 2 f. n. „Lagmand“ l. „Lægmand“.
- 420 L. 4 f. n. „Heelmyster“ l. „Huulmyster“.
- 602 Noten „nordvestensfra“ l. „nordøstensfra“.
- 748 L. 9 f. n. Flere pavelige Skrivelser fra 1241 til 1268 omhandle Spørgsmaalet om Cystens Canonisation. Den foreløbige Undersøgelse om hans foregivne Mirakler overdroges efterhaanden til Abbederne af Tautra og Nidarholm og Prædikebrodrenes Prior i Nidarøos (1241), til Abbeden af Tautra og Priorerne i Tautra og Nidarholm (1246), Biskoppen af Bergen og Prædikebrodrenes Priorer i Nidarøos og Dølo (1251), Biskoppen af Stavanger, Abbeden af Holm og Priorer af Helgefæter (1255) samt 1268 til Biskoppen af Bergen og Abbederne af Holm og Tautra. Men med alt dette erfares ikke det endelige Resultat.
- 834 L. 6 f. v. „Farbrodre“ l. „Morbrodre“.
- 868 L. 19 f. v. „Thorðsøn“ l. „Sighvatðsøn“.
- 880 Dgsaa om Biskop Magnus's Afskaffelse var der Tale, idetmindste havez der et Pavebrev til ham, dateret 11te Mai 1237, der anbefaler ham, for sin legemlige Svagheds Skyld, at resignere; men da han allerede døde 14de Aug. f. A., har vel neppe denne Opfordring naaet ham i Live.
- 1001 L. 11 f. n. „Gisfur“ l. „Kolbein“.
- 1018 L. 7 f. n. „nordenfor“ l. „søndenfor“.

Slægttavlerne No. 5 og 9 ere berigtigede ved No. 4 og 7 i IV Deels 2det Bind. Hvad der saaledes i hine afviger fra disse, er at ansee som fejlagtigt.

#### IV Deels 1<sup>te</sup> Bind.

- S. 89 L. 2 f. v. „Datterson“ l. „Dattersons Son“.
- 111—116, fornemmelig 116, Note 2. Jeg tror efter nærmere Overvejelse at kunne antage som aldeles vist og utvivlsomt, at Frostathingelovens Inddeling i Parter, og hvad der i Indledningen findes efter den første og foran den anden Lacune, saaledes navnlig Artiklen om Lagmændene, ej hidrører fra nogen anden end Kong Sverre selv.
- 137 Peters Balg cæsureredes af Paven, som dog ved Provisions-Skrivelse af 17de Aug. 1257 ligesuldt af egen Magtfuldkommenhed udnævnte ham til Biskop.
- 139 Dgsaa Sorles Balg blev af Paven cæsureret, som ucanonisk, medens denne dog ved Provision udnævnte ham til Erkebiskop, og underrettede Chorsbrodrene om den allerede stedfundne Indvielse ved Skrivelse af 3die Februar 1253. Endvidere erfares det af en pavelig Skrivelse af 11te Martz f. A., at Sorle, efter modtagen Indvielse, med Pavens Samtykke udnævnte Peter til Biskop i Hamar. En tredie Pave-skrivelse af samme Dag viser, at Richard ligeledes ved Provision udnævntes til Biskop i

- Man og Syberverne, samt at han forhen var Chorsbroder i St. Andrews og Capellan hos Cardinal Johannes af St. Laurentius in Lucinis. Saaledes kan man neppe antage at Peter og Richard indviedes paa samme Dag.
- Ⓒ. 180 L. 2 f. o., 182, L. 7 f. o. Istedesfor „Nouen“ bør der her vistnok læse „Kocamadour“, da Sagaen har „Kodemadun“, jfr. IV D. 2 B. S. 554, Note 1, og 555, L. 3 f. v.
- 472 L. 2 f. o. I et gammelt Kalendarium findes en „Dronning Margretes“ Død henført til 30te October. Hermed maa ganske vist Dronning M. Skuledatter være meent; thi Kong Eriks Dronning Margrete af Skotlands Dødsdag kjendes.
- 516 L. 16 f. n. „over Liberalitet“ l. „over Mangel paa Liberalitet“.

#### IV Deel, 2det Bind.

- Ⓒ. 3 L. 8 f. o. Der er overvejende Sandsynlighed for at Andres Plytts Fader ej heed Paal, men Peter. Man maa nemlig antage, at den i Begyndelsen af det 14de Aarhundrede oftere forekommende Hr. Peter Andresson var hans Son, i saa Fald heed han vistnok Peter efter Farsfaderen. Benaevnelsen „Andres Paalsøn“ forekommer kun paa et eneste Sted i et Papiershaandskrift af de islandste Annaler, der netop i at gjengive Navne viser en stor Unøjagtighed. Formodentlig har der i Originalhaandskriftet kun staaet „Andres P. s.“, der af den senere Afstriver er forklaret som „Andres Paalsøn“.
- 43 L. 7 f. n. „Ebbe“ l. „Eble“.
- 56 Noterne, L. 12 f. o. „Bonvazati“ l. „Donvazati“.
- 80 L. 2. f. n. Aeshjorn l. Aegrim.
- 87 i Noten L. 3 f. n. „tre“ l. „ti“.
- 87—91 Ved nærmere Overvejelse er det blevet mig klart, at det her omtalte Møde paa Barders 1283. ej har fundet Sted, men at Petrus Olai kun med sin sædvanlige Unøjagtighed har omtalt det Møde under 1283, som ej fandt Sted forend 1293, see herom nedenfor S. 211, Not. 3.
- 100 i Texten. L. 1 f. n. „vammelige l. „hemmelige“.
- 128 L. 12 f. o. „7de Febr.“ l. „5te Febr“.
- 154 L. 4 f. o. „strax efter Hertugens Dphoielse paa Tronen“, l. „i 1295“.
- 161 i Affsnits-Overskriften: „paadomt“ l. „behandlet“.
- 181 L. 2 f. o. Ordene „sandsynligviis i al Hemmelighed“ udgaa.
- 186 Noterne L. 3 f. n. „Henrik d. 2dens“ l. „Henrik d. 3dies“.
- 195 L. 6 f. o. Det maa (see nedf. S. 348 Not. 1) ansees som aldeles vist, at Hr. Thore Haakonsson var med i Folget.
- 197 Ordene „Men saa meget“ o. s. v. til „nogen Unaade“ o. s. v. forandres saaledes: „Men saa meget er dog sikkert, at Kong Erik, hendes Fader, ej tvivlede paa at hun var død, og selv overbeviiste sig derom; i et Brev, som Biskop Audsum i Bergen udstedte i 1320, heber det nemlig, at hendes Liig af Biskopen (herved menes vel Biskopen af Orkno) og Hr. Thore fortes tilbage til Kong Erik, som lod Risten aabne, overbeviiste sig om Ligets Identitet og derpaa lod det begrave ved Siden af Moderens, Dronning Margretes, i Christkirken. Heller ikke er der Spor af at Hr. Thore Haakonsson salbt i nogen Unaade“ o. s. v.
- 208 L. 11 f. o. „Sattareed“ l. „Settar-Ged“.
- 210 L. 1 f. n. „som allerede“ l. „som det allerede“.



- S. 211 L. 1 f. n. „det tidligere omtalte“ udgaaar.  
 — 212 L. 1 f. n. „utlæg“ l. „utlæg“.  
 — 215 L. 1 f. n. „forbød“ l. „og forbød“.  
 — 216 L. 14 f. o. „Hertug“ l. „Sunfer“.  
 — 219 L. 10 f. o. „Haret senere“ l. „nogle Aar senere“.  
 — 225 Noterne, L. 10 f. n. „Flaade“ l. „Konge“.  
 — 229 L. 6 f. o. „Hertug“ l. „Sunfer“.  
 — 248 L. 10 f. o. „plåsumeistarar“ l. „plåtumeistarar“.  
 — 262 L. Noterne L. 5 f. n. Huitathingville — Eidsivathingville l. Huitathingwelle, Eidsivathingwelle.  
 — 263 L. 7 f. n. Det kan dog vel ogsaa være muligt, at Agmund Dans har været en Son af den ældre, samt yngre Broder af Halliell, og at han derfor oftere kaldtes „Ungedans“.  
 — 276 L. 2 f. n. „Sande brevet“ l. „Saubrevet“.  
 — 285 L. 4 f. n. „Ragnreidsfon“ l. „Ragnreidsfon“.  
 — 304 L. 17 f. o. „Son Flaming“ l. „Son Flæming“.  
 — 307 L. 1 f. o. „Thi“ udgaaar.  
 — 308 L. 18 f. o. „en heel“ l. „den heel“.  
 — 333 L. 3 f. n. Det var ved Skrivelse af 28de Octbr. 1297 af Paven overdrog Bistop Narve af Bergen og ikke en men to af dennes Chorsbrodre (nemlig Arne Sigurdson, der siden blev Bistop, og Peter Mata) at undersøge Sagen mod Erkebistop Forund. I denne Pavefrelvelse omtales en Mængde haarde Bestyldninger, som fremsattes mod ham, nemlig at han allerede da utilbørligt havde examineret flere Chorsbrodre, at han havde besøget Kirken for dens Indtægter, og hemmelig tilvendt sig samt bortstjålet fra Landet flere af dens Kostbarheder, samt at han havde ladet tvende Geistlige, hvoriblandt en Cisterciensermunk (fra Lutero) prygle saaledes at de døde deraf. Flere af disse Bestyldninger maa dog, siden de ej gjentages i den endelige Dom, have været overdrevene.  
 — 352 Not. 2. L. 3 f. n. 1296 l. 1295.  
 — 361 L. 12 f. n. Sigurd l. Sigvæt.  
 — 362 L. 8 f. o. 1303 l. 1304.  
 — 365 L. 14 f. o. Ordene „maastee — — — Duffe“ udgaa.  
 — — Not. 2 L. 6 fgg. f. n. Ordene „Hans Fader“ — — — „berettet“ udgaa. Annalerne vise nemlig at Erlend sterke ej døde førend i 1312.  
 — 366 L. 7 f. o. „19 Juni“ l. „10 Juni“.  
 — 367 L. 5 f. n. „Hertil kom“ indtil „nærmere Forhold til ham“, S. 368 L. 1, udgaaar med den tilhørende Note.  
 — 367 Not. 1 „1419“ l. „1319“.  
 — 381 L. 9 f. o. „end mere“ udgaaar.  
 — 383 L. 3 f. n. „Dælo“ l. „Upsala“.  
 — 407 Noterne, L. 7—10 f. o. Stykket „Formodentlig — — — Svar Rauds-son“ udgaaar.  
 — 411 L. 16 f. o. „hwar then“ l. „hwar hen“.  
 — 413 L. 3 f. n. „Juli eller August“ l. „October 1304“.  
 — 456 Not. L. 2 f. n. „Svar“ l. „Svan“.  
 — 463 Not. L. 3 f. o. „Breve“ l. „Fredsacten.“  
 — — = 5 — „det“ l. „den“.  
 — 476 Not. nederst „Dplandene“ l. „Agder“.  
 — 549, 550—593. Af den pavelige Skrivelse af 4 Decbr. 1310, hvorved Gilisf

Valg bekræftedes, og det udtrykkeligt siges at han personlig havde indfundet sig ved Curien, siges det, at han dog tiltraadte Reisen derhen i 1310, og at han saaledes rimeligviis opholdt sig udenlands, maastee ved Curien, lige indtil Conciliet i Vienne var tilendebragt, i Mai 1312.

- S. 551 L. 16 f. o. „dog“ l. „derimod“.
  - 559 L. 15 f. o. „Julen i Wifen“ l. „Julen i Bergen“.
  - 563 L. 9 f. o. „twar“ l. „hwar“.
  - 621 L. 6 f. o. „Bela“ l. „Bila“.
  - 638 L. 1 f. n. Gavn l. Gaver.
  - 663 Note 1. No. 68. l. II. No. 68.
  - 680 L. 3 f. n. Juni l. Juul.
-

Alfabetisk Register.



## Alfabetisk Register.

I dette Register ere Verkets Bind for Kortbets Skyld betegnede ved fortslebende smaa Bogstaver, saa at *a* er = 1ste Deels 1ste Bind, *b* = 1ste Deels 2det Bind, *c* = 2den Deel, *d* = 3die Deel, *e* = 4de Deels 1ste Bind, *f* = 4de Deels 2det Bind.

- Aa** ved Aftastjorden *b* 344 f.  
**Aaby** i Ranrike *f* 459.  
**Aabyfjorden** i Ranrike *d* 374.  
**Aabygge** i Viken *d* 362. 375.  
**Aachen** f. Achen.  
**Aake** (Aage) Armand *c* 360 f. — Dominikaner-Provincial *c* 657. — Jons-  
 son *f* 214. — Kake *f* 141 f. 226. 430.  
 — Ranister *f* 277 f. 310 f. 329. 331.  
 337. 339. 385 f. 397. 474 ff. 478. 480.  
 483. 493. 522. 610 f. 620. 663. — Palne-  
 Tokes *S.* *b* 72. — paa Spangereid *a*  
 363 f. — Stigsen *d* 224. 231. — To-  
 kesen *b* 72. — i Vermeland *a* 481 f.  
**Aalborg** *c* 788 f. *d* 464. 479. *f* 178. 222.  
**Aalden** i Nordfjord *d* 298.  
**Aale** (Dlaf) den Frosne *a* 255. 261 f.  
 272. 292. 300. 344. 352. — Hjalvards-  
 sen *d* 366. 370. — den Dplandske *a*  
 251. 253. 325. 336. — Ufeyn *c* 812.  
**Aalref** Agnes *S.* *a* 247. 258. 349. 351.  
 — K. paa Herdaland *a* 295 f. 299.  
**Aalrefskjtab** *a* 295. 299. 586. 705. 766.  
*b* 31. 43. *c* 434 f. *d* 320.  
**Aalrefsktabvaagen** *d* 320.  
**Aaluf** Arbot *a* 515. 582 f. — Aabjornedr.  
*b* 31 f. 304. — Aabjorn Ekerjableses  
 Hustru *a* 538. — Bedyarstr. *a* 786.  
*b* 349. — Dronning i Earland *a* 249 f.  
 — Lodbrosedr. *a* 358. 361. 529. 577.  
 — Thorsteinsdr. *a* 525. 569.  
**Aamorsvad** ved Hvitaa *e* 307.  
**Aamunde** Aafav *d* 637. — Aale frosnes  
*S.* *a* 334. — Arnesen *b* 660. — Bi-  
 skop i Stavanger *d* 129. 215. — Bor-  
 garsen *f* 641. — Bursf *d* 361 f. 373.  
 538. — paa Kolevoll *d* 677. 730. 734.  
 899. — Gyrdson *c* 455 f. 780. 783.  
 785 f. 796. 799. 802. — Haraldson *e*  
 76 f. 154. 161. 186. 480 f. — hvite *b*  
 645. 647. — Ronge *a* 255. 331. —  
 Brovst paa Grenland *d* 654. — Remba  
*d* 653. 657 ff. 705. 936. 972. — paa  
 Sandvik *b* 650.  
**Aamurd** i Viken *c* 657. *d* 362.  
**Aan** Bogsvaige *a* 255. 331. 542. — Raud-  
 felt *a* 331. 542. 546. — Skytte *b* 380.  
 — Den hyrnas *S.* *a* 337. 576.  
**Aane** Lensmand paa Rogaland *d* 480.  
**Aape** dal i Hardanger *c* 1018.  
**Aarmod** Jarl *a* 342. 553. — paa Rau-  
 dasand *a* 528. — Stegg *a* 750 f. 754.  
**Aarmænd** *a* 572 f. *c* 965 f. 988 f. 999.  
 1010. *e* 116. 200.  
**Aarnes** i Trekyllesfjord *c* 264.  
**Aarnes**-Thing *b* 156.  
**Aaros** *b* 274. *c* 32. 237.  
**Aarosen** ved Malaten *b* 568.  
**Aas** paa Hegranes *c* 322. 343. — i Hjal-  
 tedal *b* 281.  
**Aasa** Blaff *d* 646. — Erik Kongsons  
 Hustru *d* 221. — Gyllein Ildraades *D.*  
*a* 269. 338. — Haakon Orjotgardsens  
*D.* *a* 471. 542. 582 f. — Harald got-  
 raudes *D.* *a* 278. — Harald granraudes  
*D.* *a* 387 f. 390. 399. — Inggjaldr.  
*a* 265. — Kyrpinga-Drms *D.* *c* 805.  
 — den lyse *d* 36. — i Nidaros *c* 664 f.  
 667. — Dlafdr. *a* 261. 292.  
**Aabjorn**, Aabdis o. f. v. f. Aabjorn,  
 Aabdis.  
**Aase** Herje *a* 552 f.

- Nashild Gysteinsbr. *a* 64. 336. — Ringsbr. *a* 512. 583.
- Nasta Gudbrand Kulas D. *a* 342. *b* 129 f. 287 f. 316. 491. 493 ff. 517 ff. 580 f.
- Nastan i Orkedalen *d* 111.
- Nastrib f. Astrid.
- Nasulf *c* 946. — Nslaksøn *f* 484. — Baardsøn *d* 243. 981. — Guthormsøn paa Rein *c* 809. *d* 4. 580. — Jarlsfrænde paa Ausstraat *d* 579 f. 614. 628. 654. 745. 885. 903. 929 f. 932 f. 942. 944 f. 950. 975. 978. 981. *e* 4. — Konalsøn, Alfik *a* 544. 563. *b* 278. — Kraakabein *a* 691. — i Northumberland f. Døulf. — Skulesøn paa Rein *c* 450. 456 f. — Stryk *d* 930. 968. — Ultryggsøn *d* 729.
- Nasum ved Helgeaen *b* 733 f.
- Nattundaland *a* 96. 99. 265.
- Navalde Jungjaksøn *b* 175 f. 336.
- Nawang Landnamsmand *a* 544.
- Nbalus *a* 12 f.
- Nbbo af St. Germain *a* 643.
- Nbdorrahman *a* 424 f.
- Nbel Abelesøn *f* 210. — Baldemarsøn K. i Danmark *c* 70 f. 76 ff. 90 f.
- Nberdeen *b* 643. *c* 846.
- Nbingdon *c* 875.
- Nbotriter *a* 382 f. 384 ff. 391 ff. 395.
- Nbsalon Dominikaner-Provincial *c* 162. 164. 382. 386. — Erkeb. i Lund *c* 901. 910. *d* 22 f. 26 f. 31 f. 40. 233. 266. 268. 271 f. 282. 284. 334. 423. 425.
- Nbu Abdalla Mohammed Mostausir Billah, Sultan af Tunis *c* 472.
- Nbukab Emir paa Sicilien *c* 72.
- Nbulafar Mohammed Emir paa Sicilien *c* 72 ff. 77.
- Nchen *a* 386. 393. 435. 638.
- Ncilin Biskop i Sverige *c* 386.
- Nclea i Surrey *a* 449.
- Ndalbero Erkeb. af Bremen *c* 858 f.
- Ndalbert Biskop *c* 212. — Biskop i Maros *b* 289 f. — Biskop i Aldaros *c* 420. 424 f. — Erkeb. af Bremen *c* 174. 184. 187 ff. 207 ff. 212. 214 ff. 218. 232. 385. 388. 412 ff.
- Ndalbool paa Island *b* 152.
- Ndalbrand Helgesøn *f* 293.
- Ndalbag Erkeb. af Bremen *b* 273 f.
- Ndalvik paa Island *a* 528.
- Ndalward Biskop i Sverige *c* 174. 192 f. — den yngre, Biskop i Sverige *c* 383 ff.
- Ndam Biskop af Katanes *d* 751 f. — af Bremen *a* 76. 614. *b* 630. *c* 461 ff. — Jarl af Garrick *e* 457. 459.
- Nddarnes *a* 331.
- Ndelbrekt Prest *c* 682.
- Ndelhelm Greve af Artois *a* 672.
- Ndils Jarl i Bretland *a* 696 ff. — den rige *a* 462 f. — den svarte *a* 463. — Unglingefonge *a* 244. 249 ff. 325. 335 f. 344. 349. 351 f.
- Ndolf III Greve af Holsten *d* 233 f. 347. — IV Greve af Holsten *c* 70. — V Greve af Holsten *f* 99. — Greve af Schauenburg *f* 558. — af Nasau, Ketser *f* 251.
- Ndrefka Duncan af Bisse's D. *c* 847. 850. *d* 449. — Fergus af Galloway's D. *c* 755. — Gudrod Olafsøns D. *d* 441.
- Ndrafaste *b* 779. 782. 790. 796. 801.
- Ngde Thrymsøn *a* 81.
- Ngdenes *b* 252. 336. 708. 715. 727. *c* 605. 662. *e* 129.
- Ngber *a* 79. 100. 297. 299 f. 373. 384. 390. 399. 404. 483. 501. 550 ff. 553 ff. *b* 53. 56. 292. 296. 406. 630.
- Ngerbrug *c* 1017 f.
- Nggerøss *f* 179.
- Nglo i Stjerdalen *b* 11.
- Ngmund Aeshjersøn *f* 616. — Dans f. Krosedans. — Ditt *b* 372. — Dreng Kyrpingaormsøn *c* 690. 799. 801 ff. 821. 842. 881. 907. — Dronn. Gunnhilds Skofvend *b* 37 ff. — Sifelund *d* 480. — Erlingsøn *d* 36. — Gyvindsøn *f* 521. — Hallsteinsøn *d* 145. — Helgesøn i Kirkebs *c* 227. 282 ff. 290 f. 332. — Hordafaarsøn *a* 576. — Kormaksøn *a* 791. — Krosedans *d* 933. 944. 947. 952. 973. *e* 7 f. 10. 92. 154. 157. 205. 210. 399. 405. 413 ff. 448. 450. 477. — Krosedans den yngre *c* 477. *f* 263 f. 317. 395. 492. 536. — Merkesmand *d* 628. — Nordmannerhøvding *a* 688. — Orm Jarls S. *c* 451. — Prest i Strandvik *e* 386 f. — Navafolk *c* 378. — Nostung *d* 945. — sande *b* 380. 397. — Sigurdsøn af Hestbø

- f 230. 289. 329. 484. 492. 585. 622.  
 — Simonsson c 806. — Skoftesøn c  
 511. 533. 537 f. — Sneis, Thorvard-  
 søn d 205. 210 f. 395. 822. 827 f. 830  
 f. 880. — af Spaanheim d 596. —  
 Svade f 618 f. — Sviste c 780. 792.  
 799. 805. — Thorbergsøn paa Vike  
 c 450. — Thronð Skages' S. c 777. —  
 Vaagadrumb d 311. — Olmedsøn d  
 694 f.
- Agn Alfesprengre a 257.
- Aгна=Jeten b 498 f.
- Agnar Ingvarsson a 263. — Ragnar  
 Lodbrotts S. a 362. 366. 368. 618. —  
 Ragnar Nykils S. b 16. 587. — Rings-  
 søn b 16. — Thrymsøn a 81. — fra  
 Vendil a 269.
- Agne a 247. 349. 351.
- Agnes af Braunschweig f 159. — Grif  
 Klippings Dronning f 180 f. 204. 418.  
 — Grif Blogpenings D. c 220. f 127.  
 221. 229. 293. — Haakonædr. f 326 f.  
 391. 406 f. 472.
- Ágrip c 1042.
- Agvald K. paa Rogaland a 295 f. 299.  
 b 318.
- Agvaldsnes a 586. 730 f. 756 f. b  
 317 f. 540. 615. 617. 619 ff. 637. d  
 480. e 121. 501. f 275. 478. 642.
- Ailich paa Irland c 541.
- Aisne a 646.
- Aker ved Njosen c 126. — ved Oslo d  
 359 f. 719.
- Akershagen ved Oslo d 360. 363 ff.
- Akershuus f 279. 503.
- Akrar paa Island a 522.
- Akre i Palæstina c 582 ff. 840. d 230. 593.
- Akrgarn paa Gotland b 774 f.
- Alan Barbetorte a 674 ff. b 211. — Bi-  
 skop af Katanes f 192. — Biskop af  
 Sydereerne f 434. — Durward e 450.  
 — af Galloway d 761 ff. 768 ff. 772.  
 — Ruadhuis S. d 772. e 411 f. 419.  
 463. — den store, K. af Bretagne a  
 664. 674.
- Alarik Vestgoternes K. a 29.
- Alast ved Vessensfjorden a 478.
- Albaner a 443 f. 507.
- Albanien a 691.
- St. Albani Kloster paa Selg c 624 f.  
 d 1017.
- St. Albanus b 299.
- Albert v. Bremen f 234. — Spiknagel  
 f 107.
- Albis a 18. 75.
- Albrecht Hertug af Braunschweig c 219  
 f. — I Hertug af Saren-Lauenburg e  
 202 f. — II Hertug af Saren-Lauen-  
 burg f 99.
- Alcer a 19.
- Alcluih a 444.
- Alcuin a 282. 417.
- Aldegja f. Ladoga.
- Aldegjeborg b 86. 410. 564 f. 776.  
 836 f. c 52. 117.
- Albinburg b 75.
- Albis Konalsdr. a 551.
- Albred Gadulfs S. a 693 ff.
- Albwine Prior i Durham c 411.
- Alfos a 257.
- Alexander, Alexander III's S. af Skot-  
 land f 24. 96. — af Berwick e 452. —  
 Bruce f 567. — Buchan e 450. 459  
 f 28. — af Dundonald c 414. — II K.  
 i Skotland d 540. 750 ff. 759. 780. e  
 55 f. 64 ff. 387 f. — III K. i Skot-  
 land e 66. 388. 401. 403 ff. 409 ff.  
 447—466. f 19 ff. 32. 96. 128. 148 f.  
 — Korsfarer d 224. — Malfolms S.,  
 K. i Skotland c 682. — Newby e 54.  
 99. 103 ff. — II Pave c 207. 210. 416.  
 — III Pave c 927 ff. d 250 ff. — IV  
 Pave c 123 ff. 141. 382 ff. — Raad-  
 mand i Lübeck e 666. — Skotlands  
 Drottsete f 28.
- Alexius Angelus d 291. — Komnenus  
 c 564 ff. 576. 578. 586 ff.
- Alf Alrefsen a 247. 349. 351. — Alf-  
 søn a 274. — Alfmand a 598. 601 f.  
 763 f. — Bonde i Vermeland a 752 f.  
 — Dalegudbrands S. b 607 f. — den  
 egdste a 551. — Erlingsøn af Thorn-  
 berg (Mindre-Alf) d 632. e 7. 477. 659.  
 f 3. 56. 95 f. 100. 102 ff. 114. 119 ff.  
 124. 126 ff. 136 ff. 145. 153. 180 ff.  
 262 f. 279. — den gamle a 302. 305 f.  
 339 f. — Gandalfsøn a 271. 339. —  
 Herse a 546. — Hjalpreksøn a 228. —  
 Ingvarsøn a 263. — Konge paa Ven-  
 dil a 274. — i Kroken f 357 f. 361 ff.  
 — af Leivastad d 900. 934. 940. 952 ff.  
 968. — Raumsøn a 75. 197. — Rode

- c 802 f. 899. *d* 4. 8. — Sigarssen *a* 312. 340. — Standusyf *d* 699. — Stryssen *d* 676 f. 706. 717. — af Thornberg, den ældre *d* 631 f. 885. 907. 934. 954. 981. c 6 f.
- Alfarin Gandalfsøn *R.* i Alfheim *a* 271. 274. 339. 384.
- Alfer *a* 174. 339.
- Alfer i Alfheim *a* 75 ff. 336. 339 f. 343 f.
- Alfgeir Jarl i Northumberland *a* 695 ff. — *R.* i Alfheim *a* 390. 399. — Sigarssen *a* 312. 340.
- Alfheid Gyjulsdr. *d* 984.
- Alfheim *a* 64. 74 ff. 280. 339 f. 384. 402 f.
- Alfhild Alfarinsdr. *a* 384. 387. — Alfdr. *a* 257. — Gandalfsdr. *a* 339. — Ivar Vidfadmes *D.* *a* 278. — Magnus den godes Moder *b* 664 ff. 863. c 4. 154. 165. — Ringsdr. *a* 582. — paa Evinafell *e* 283.
- Alfiva Alfhelms *D.* *b* 813 f. 820 f. 823. 825. 831 f. 839.
- Alfny, Gymunds *D.* *a* 199.
- Alfonso X *R.* af Castilien *c* 148 ff. 156. 182 ff. 431. 472.
- Alfred den store *R.* af England *a* 55. 328. 380. 608 ff. 625 ff. 630. 635. 651 f. 684 ff. — Edehelreds *S.* *b* 475.
- Alfrun Jarl *b* 814.
- Alffol Alfdr. *a* 274.
- Alfta i Helsingeland *d* 87.
- Alftaffjord paa Island *a* 518. 538 f. 565. *b* 344. 363. — paa Grenland *b* 364.
- Alftanes *a* 522.
- Alftartunga paa Island *c* 244 f.
- Alfvine *b* 230. 232. 235.
- Algar den yngre *a* 623.
- Algaut *R.* i Westergautland *a* 264. — Sigtryggsen Lagmand i Gautland *d* 185.
- Algaute *d* 900. 934. 938 ff. 954. 970.
- Algot Benediktsen *f* 352. — Brynjulfsen *f* 139.
- Alim saracenis Hovding *c* 63.
- Alkazar (Alkassa, Alkasi) i Portugal *c* 574 f. *d* 594.
- Allehelgenskirke i Bergen *c* 119 f.
- Allogia *b* 227 ff. 231. 235.
- Alsherjarthing f. Althing.
- Almanna-Gjaa *b* 436.
- Almar *a* 657.
- Almdal paa Haalogaland *a* 326. 510. 543. 545. 552.
- Almstein *c* 305 ff.
- Alna-Kaare *d* 198.
- Alnvid *c* 475.
- Als *f* 210. 233.
- Althing *a* 541. 567 f. *b* 335. *c* 1011 f.
- Alvastra *d* 747.
- Alve f. Olve.
- Alvidra paa Nordhordaland *a* 549. *c* 689.
- Alvig hin spæte *a* 201.
- Amager *f* 157.
- Amala *a* 231.
- Amalfi *c* 69.
- Amalunger *a* 231.
- Ambadal paa Færøerne *d* 543.
- Amboise *a* 427. 430.
- And paa Haalogaland *a* 72. 84. 88 f. 325 ff. 545. *b* 325.
- Amiens *a* 640. 672. *b* 217.
- Amisius *a* 18.
- Ammius *a* 42. 230 f.
- Anaklet II Pave *c* 858 f.
- Anakol fra Syderøerne *c* 848 f. 851.
- Anastasia Jaroslavs *D.* *b* 567. — af Meklenburg *f* 100.
- Anastasius IV Pave *c* 872. — fra Sinai *a* 51.
- Anders Brasa *d* 198. — Pallesen *c* 480. — f Andres.
- Andott Kraaka *a* 498 ff. 535. 550. — Skafaloff *d* 898. — Olve Barnafarls Syfter *a* 551.
- Andover *b* 239 ff.
- Andres-Ekoven i Kent *a* 651.
- Andrej Jaroslavovitsch af Susdal *c* 94. 105.
- Andres (Andreas) Andresen unge *f* 286. — Bispep i Oslo *c* 470. 557. 559. 576. 580. 583. 658. 675. 677. *f* 3. 12. 39. 41. 45 f. 49 ff. 59 ff. — Vjarnes-sen *f* 288. 471 f. 620. — Vjuge *d* 203. — Brunnsen *c* 757. 764 f. 768 f. — Chorsbroder i Stavanger *c* 387. — Driftled *d* 499. 502. — Grifsen *d* 175. — Grlandsen *c* 172. — Gregoriusen *c* 557. *f* 287. — Gregoriusen d. yngre *f* 286 f. — Grimsen Skelduffit *c* 789.



- Gunnæsøn *c* 949. *d* 915. — Guthorm Graabardes *S.* *c* 812. — Haanev unges Broder *d* 774. — Høgby *f* 461. — K. af Ungarn *d* 593. — Kelduffit *f.* Andres Grimæsøn. — Kjest *d* 963. — Krista *d* 203. — paa Man *c* 817, — Niklasen *c* 161. 395. 399. 402. 405. 409. 413 ff. 451. 454 ff. 459. 478. — Petersøn *f* 23. 28. — Plytt *c* 221. 399. 409. 424. 427. 480. 557. 583. 657. *f* 3. 34 *f.* 333. — Pott *c* 399. 405. 407. 413 *f.* — Ravnsøn *d* 915. 917 *f.* 923. — Sigurdsøn *f* 521. — Simonsøn *c* 806. 890. 899. — Simon Kaarsens *S.* *d* 469. 539. 551. 587. 598. 600 ff. *f* 287. — af Sjaumaling *d* 596. 945. — Sjalbarband *d* 561 *f.* 605. 607. 614. 620 *f.* 632 ff. 737. 881 *f.* — Sjalbvarsøn *d* 195. — Sunesøn Erkeb. i Lund *d* 280. 529. — Sveinsøn *c* 949. *d* 448. — Sæmundsøn *d* 984. *c* 321 ff. — Thorsteinsøn *d* 676.
- Andvaka, Sverres Luur *d* 118. 497. 500 *f.*
- Angantyr Arngrimæsøn *a* 257. 259. 330. — paa Orknærne *a* 316 ff. — Vikingehøvding *a* 652.
- Angel *a* 382 *f.*
- Angel Humbles *S.* *a* 242.
- Angeltheow Dffas *S.* *a* 243.
- Angers *a* 633.
- Angiler *a* 55.
- Angler *a* 19. 49. 54 ff. 656. 660 *f.*
- Anglesey *a* 690 *f.* *b* 145. 195. 199 *f.* *c* 516. 519 *f.*
- Anglesey (Angelsø) Sund *c* 4. 517. 520.
- Angleysa i Oslo-Hered *d* 698.
- Anger paa Søndmøre *d* 204.
- Angre paa Neset *b* 524.
- Angrivarier *a* 15. 19.
- Angus Mac Donald af Isla *c* 404 ff. 411. 450. 463. — Mac Heth Jarl i Moray *c* 772 *f.* 823. — Sumarlidesøn af Argyll *d* 443. 541.
- Anjou *a* 633.
- Anklam *f* 97. 99. 101. 234.
- Anlaf *f.* Olaf.
- Anna Jaroslavs D. *b* 567. — Vladimir d. stores Dronning *b* 237.
- Anno Erkeb. af Kolln *c.* 207.
- Ansgar *a* 367. 394 ff. 412. 420. 744. *b* 272 *f.*
- Anshelm Erkebiskop af Canterbury *c* 562.
- Ansver Munk *c* 413.
- Ante Prest *d* 314.
- Anter *a* 232.
- Antiochia *c* 577.
- Anton Biskop af Durham *f* 191 ff.
- Antwerpen *a* 421.
- Anulo K. i Sønderjylland *a* 391.
- Anund *a* 549. — Biskop af Strengenes *c* 658f. — Biskopsfrænde *c* 296. 299. — Dreidsegg *a* 549. *b* 153. — Brynjulfesøn *d* 681. — Emundsøn 174. — Erikson *a* 376. 404. 411 *f.* — Gylsteinsøn *a* 334. — Jmba *f* 287. — Ingvarsøn *a* 263. 275. 349. 351. — Jakob K. i Sverige *b* 315. 486. 568 ff. 612. 662. 670. 678 ff. 719. 726 *f.* 729. 731 ff. 738. 763 *f.* 776 *f.* *c* 4 *f.* 13. 22. 34. 120. 173. 189 *f.* — Jarl i Sparboen *a* 335. — K. i Sverige *c* 384 *f.* — Lunn *d* 301. — Merkesmand *d* 575. — paa Nesfæll *b* 446 *f.* — Simonsøn *c* 890. 912 ff. 918. 924. 926 *d* 7. — Thorfellsøn i Langelid *d* 781. 804 ff. — Træfæd *a* 484. 498 ff. 503 *f.* 527 *f.* 535. 550 *f.* 565. 570 *f.* *b* 129. 487. — Tuvesøn *c* 662. — Ufred *d* 353. — Vikingsøn *a* 549. — Wisø *a* 556. — *f.* Berg-Anund.
- Anundarfjord *b* 660.
- Arδος, Gruler *a* 53.
- Apaldsfeter i Bettahered *d* 636.
- Apostelkirken i Bergen *c* 606 *f.* 662. 717. 939. *c* 29. 130. 566 *f.* 674. *f* 642.
- Appleðore *a* 651.
- Apulien *c* 69. 576 *f.*
- Aquitanian *a* 393. 419. 424 *f.* 646. 652. 675 *f.*
- Aranes i Halland *c.* 155. — ved Skara *f* 416.
- Ardbrechan paa Irland *b* 202. *c* 825.
- Are frote *a* 68. 215. 260. 308. 348. 354. 358. 443. 527. 613. *b* 11. 158. 244. 258. 347. 451. *c* 632 ff. 639. 1037 ff. *d* 1032. 1056. — Ingmundsøn *c* 297. 301. 315. 317. 319. 343. 353. — Naarsøn *b* 344. 359. 586. *c* 641. *c* 377. — paa Reykjanes *c* 641. — den sterke paa

- Stab *d* 795. 811 f. — Suresen *a* 777. *b* 171. 363. — Thorgeirsson *c* 908. 959. *d* 14 f. 17 ff. 820. — Thorfalls-  
 sen *a* 776.
- Argyll *b* 133. *c* 756. 940 f. *d* 760.
- Argyro af Vari *c* 82 f.
- Arier *a* 19.
- Arinbjörn Herse den ældre *a* 333. *b* 440. — Herse Thoresen *a* 578. 595. 597 ff. 710. 733. 735 ff. 741 f. *b* 5. 36. 48. 163.
- Ariovist *a* 14.
- Arfona paa Rügen *c* 769.
- Armagh paa Irland *a* 437. *c* 864.
- Arnald Biskop paa Gronland *c* 619 f. 757 ff. 853. 862. 868. 933.
- Arnarfjord *a* 528. 542. *d* 816.
- Arnbjerg Arnerdr. *d* 847. 871. 924.
- Arnbjörn *c* 758. — Arne *c* 795. — Arnesen *b* 660. 746. 765. — Begling *d* 527. — Jonsen *d* 470. 477. 479. 490 f. 495 f. 510 ff. 521. 526. 535. 552. 586 f. 598. 600 ff. 611 f. 615. 617 f. 625. 630 f. 635. 637. 643 ff. 654 f. 657. 659. 661. 678. 680. 688. 690 ff. 707. 715. 720. 727. 730. 884. 895. 897 ff. 900 ff. 932. 941. 947. 951 ff. *c* 5. 476. — Pose *d* 954. *e* 154. — Prest *d* 1002. — Sigsteensøn *f* 403. 405. 415. 417. 456. — Trolld *d* 464. 480 f.
- Arndis Steinulfsdr. *a* 551.
- Arne Abbed i Helm *f* 336. — Arnesen *b* 660. 708 f. 761. 801. 803. *c* 2. 177. — Arnmødsen *b* 660. — Weiss *d* 1003. *c* 287. 319. — Biskop i Bergen *d* 712. 745 f. 778. 865 f. 892. 947. *e* 10. 35. 76. 218. — Biskop af Gronland *f* 603. — Biskop i Stavanger *e* 580. 583. 677 f. *f* 3. 12. 39. 44. 61. 168 f. 172. 191. 275. 310 f. 334. 338 f. 378. 397. — Biskopsfrænde *d* 385. — Blakk *d* 933. 942. 944 f. 950. 975. *e* 10. — Brigdarfalle *c* 912. — Chorsbroder i Bergen *f* 198. — Hjarefve *c* 713. — Frevrisen *c* 907. — Gudmundsen *d* 178. — Helgesen Biskop i Staalholt *f* 355. 362. 365. 433. 596. 600. — Herjardal *d* 674. 742. — paa Hole *d* 721. 726. — Kongemaag paa Stovreim *c* 804 f. 883. 909. 911. 919. *d* 2. 6. 20. — laage *c* 458. — laage *d* 974. — Lrje *d* 455.
- Magnussøn Dreyba *d* 840. 862. 931. 1000. 1002. — Matjall *d* 978. — Ruva *d* 900. 965 ff. 971 f. — Sigurdsøn Biskop i Bergen *f* 435. 469. 510 ff. 516. 520. 581 ff. 593 f. 600 ff. 622. — Skabaredr *d* 310. — Spytleegg *c* 832. — Sturla *c* 800. 887. *d* 586. — Thorslaksen Biskop i Staalholt *c* 331. 520. 538. 551. 559. 568. 621—627. 630—645. 652. 684. 687. *f* 3 f. 12. 44. 61 —82. 130 ff. 149 ff. 154 ff. 158 ff. 171. 294—301.
- Arnefjord ved Bergen *d* 499. 501.
- Arneid Aabjærndr. *a* 538.
- Arneidarstad *a* 538.
- Arnfinn Jarl i Halland *a* 598. — Jarl i Holsten *a* 375. — Orfnejarl *a* 731 f. *b* 34. 131. — Skofja *f* 287. — fra Sydererne *c* 851. — Thjovsøn *d* 555. 935 f. 965. 969. 982. 993.
- Arngeir Prest *d* 159.
- Arngrim Berserf *a* 199 f. 257. 330. — Gode *b* 153 ff. — Veflidesen *d* 1038.
- Arnkell Torv-Ginars S. *a* 703. 726 f. 731.
- Arnkjet Gelline *b* 379. 723 f. 796. 801.
- Arnmod Jarl Arnvidsøn *b* 117. 659 f. — Skald fra Hjalmland *c* 834.
- Arnmodlinge-Ætten *b* 659 ff. *c* 177 f. 449 f. *e* 472 ff.
- Arno Biskop af Würzburg *a* 641.
- Arnold v. Wißen *f* 592.
- Arnor Aabjærnsen *c* 228. — Jarlaskald *b* 858. *c* 136 ff. 142. 228. — Kalfsøn *d* 1055. — Kerlingarnef *b* 334. — fra Nore *b* 380. — Thorsteinsøn *c* 227 f. — Lumesøn *d* 810. 828 ff. 835 f. 844 f. 847.
- Arnthor Dronn. Gunnhilds Skatmester *b* 44. — Toka *d* 481 f. 491. 494. 510. 527. — af Hval *d* 159.
- Arnthrud Arinbjærndr. *a* 333. 547. 736.
- Arnulf Fjirstre *a* 524. — af Glandern *c* 399. — af Folevold *d* 644. — Greve af Glandern *a* 673. *b* 210 ff. 214 ff. — Hering af Bavern *a* 638. — Hofil *d* 493. — af Kärnthen, Keiser *a* 405 f. 645. 647 f. — af Montgomery *c* 515. 525. 541 f. 544. 546 f. 557. — Skorpa *c* 924. 926. — Søfarer *a* 621.
- Arnvid Benedictsøn *f* 141. — Berserf-

- febane *a* 332. 473. — blinde *b* 561. 567 ff. — Jarl i Vermeland *a* 749. 752 ff. *b* 38. — R. paa Søndmøre *a* 332. 473 f. — fra Sogn *b* 380. — Thorarin Bullibafs *S.* *b* 659.
- Aron Hjerleifsen *d* 845 f. 849. 878. 908. 931. 993 f. 1021. *e* 229. 278. 284. 286. 288. 292. 304. 306. 343. 441.
- Arran ved Skotland *e* 756. *e* 408. 410. 419. 452.
- Arras *a* 637. 672.
- Artald Gref. af Reims *b* 211.
- Artois *a* 672 f.
- Arb *a* 146. *c* 974 ff. *e* 487. 551.
- Arvårhamar paa Søndmøre *c* 484.
- Arvid Benedictsen *f* 430. — Gøtstafs-  
 son *f* 417. — fra Smaaland *f* 438. 442.
- Arvika i Vermeland *d* 687.
- Arskoggen *d* 693.
- Asbjørn Bolere *c* 265 f. — Gudmunds-  
 sen *e* 235 f. 247. 256. — Geyangs-  
 bjørnsen *a* 539. — Illugesen *e* 330. 335. 339. 352. — Jalda *c* 902. — Jarl  
*a* 626. — Jonsen fra Thjørn *d* 125. 128. 163 f. 171. 174. — Kjetve *a* 483  
 ff. 530. — Kop *d* 470. 481. 597. 610. 967. — Lendermand *c* 733. — i Me-  
 dalbu *d* 939. — af Medalhuus *a* 721  
 ff. — af Møster *b* 380. 397. — Sigurds-  
 sen Eskerbane *b* 601. 616 f. 625 ff. 638.  
 — Selerjable *a* 506. 538. 569. —  
 Thorbergsen af Barnes *b* 305 f. — Ulf  
 Jarls *S.* *c* 168 f. 389 ff. 394. 397.
- Ascalon *c* 582.
- Ascolb Væringesyrte *a* 291.
- Ascoli i Italien *c* 79.
- Asdis Styrsdr. *b* 173.
- Asfred hlyite *a* 688.
- Asgaut Abbed paa Nidarholm *d* 653.  
 — Berserk *a* 773. — Birkebein *d* 305  
 f. — Fehirde *d* 314. — Hirdbiskop *c*  
 185. 191. 208. 412. 420. — paa Sel-  
 vaag *b* 306.
- Asgeir *a* 433. — Hamarkalle *d* 125.  
 201. — Kjartansson *b* 450 f.
- Asgerd Asdr. *a* 547. 550. *b* 185. —  
 Bjørn Haulds *D.* *a* 580. 594 f. 600 ff.  
 738. *b* 159 f. 162 ff. — Thorbjørn Se-  
 lagnups *D.* *a* 780. — Therkell. Surs-  
 sens Rone *b* 169.
- Asgrim *d* 991. — Bergthorsen *e* 261.
- Ellidagrimsen *a* 536. 552. *b* 179.  
 184. 351. 426 ff. 434. 436. 863. 950.  
 — Thorsteinsen *c* 316. 334. 345. 366  
 f. 633. 644. *f* 63. 67. 70 f. 73 f. 76 ff.  
 — Ulf gyldes *S.* *a* 501 f. — Westli-  
 desen Abbed i Thingeyre *d* 395. —  
 Svobottsen *a* 500 f. 535 f. 550. 552.  
 Asf *a* 160.
- Asf paa Fenring *a* 296. 600. 706. 740.  
 — paa Ringerike *c* 665.
- Asfatin Abbed i Hovedøen *d* 654. *e* 77.  
 — Biskop i Bergen *e* 76 f. 204 f. 394.  
 398. 447 ff. 451 f. 454 ff. 459. 479.  
 533. 557. 559. 580. 599 ff. 657. 659.  
 671. 673. 675.
- Askell Birkebein *d* 357. — Biskop i Sta-  
 vanger *d* 655. 711. 749. 1013. *e* 10.  
 143. — Egilsen paa Aurland *c* 810.  
 — af Ferland *c* 914. — Hnofan *a* 545.  
 — Kurza *d* 199. — Ragnvaldsen R.  
 i Dublin *c* 951 ff. — Rulfesen *b* 210.  
 — Smedsen *c* 788. — Vikingehøvbin-  
 ger *a* 623. 626. *a* 646. *a* 687.
- Asketil fra Nordmandi *c* 70. — f. Askell.
- Askofund ved Lynger *d* 377.
- Askaf *c* 132. 134. *c* 279. — Bisra-Kaa-  
 res *S.* *a* 576. — Biskop i Viken *c*.  
 420. — Dyntil *d* 978. — Erlendsen  
 paa Hernø *c* 747. 749. 810. 830 f. 834.  
 836. 838. 883. — Erlingsen paa Sole  
*b* 486. 677. *c* 2. 168. 177 f. 809. —  
 af Finno *b* 777. 793. 803. — Fitja-  
 stalle *b* 293. 615 f. 753 ff. 762. — Gus  
*e* 8. 97. 154. 399. 480. 557. — Haa-  
 konssen *c* 781. — Hane *c* 696 f. —  
 Holmfalle *b* 118 f. 180. — Jonsen *c*  
 887. 898. — S. af Jon Tvistaven *f*  
 664. 669. — af Langø *b* 195. — paa  
 Lyng *f* 388. — Magister *d* 639. — Pit-  
 lor *d* 639. 702. — Ragnvaldsen *e* 478  
 f. *f* 329. — Skjenter *f* 136. 138. —  
 Smjorstak *d* 899. — unge *d* 185. —  
 i York *b* 221.
- Askang Sigurd Hafnesbanes *D.* *a* 229.  
 359. 363 ff. 368. 370 f. 405. 407. 649.  
 — Sigurd Drm i Djes *D.* *a* 405. 407.
- Askle Chorbroder i Lund *f* 315.
- Askleif Wonde *d* 220.
- Askleifarvik i Skotland *c* 402.
- Askleivsgaard i Lunsberg *d* 309.
- Asmund *b* 215. — Bjørnsen *c* 169. 272.

- 287 ff. — Drengot *c* 70. — Grankells-  
 son *b* 601 f. 624 ff. 718 f. 727. 746.  
 848. *c* 2. 177. — Herulang *b* 487 f.  
 — paa Herdaland *a* 302 ff. — Kastan-  
 rasfe *c* 378. — Ronge *a* 218. — Ræm-  
 pekane *a* 267. — Sæmundsøen *c* 767 f.  
 — Vising *a* 791. — Drottisøen *a* 500 f.  
 535 f. 550. 552.
- Åsmundarvaag *b* 252. 651.
- Åsøe paa Follo *d* 553.
- Åsfaundun *b* 481.
- Åsfer *a* 352. — Vilse *d* 75. 78. — Vi-  
 foy af Greter *a* 614. — Erkeb. i Lund  
*c* 612. 620. 623 f. 637. 639. 723. 727.  
 756 f. 764. 859 f. 862. — paa Hisingen  
*c* 925. — Jon Baagadrumbø *c*. *d* 138.  
 — Prest *d* 101 ff. 216. — f. Åsfer.
- Åsfer *b* 37 f. *c* 758 f. — Ågesøen *b*  
 313. — Åsbjørnsøen *a* 539. *b* 184. —  
 Onit *d* 633. — Hafgrimsøen *b* 140. 145  
 ff. 413. — hvite *a* 548. — Jonsøen  
 Drottsete *f* 459. 484. 517. 522. 624.  
 — Lavfegg (Tote) *a* 586. — f. Åsfer.
- Åsta f. Aasta.
- Åstinger *a* 28.
- Åstisholmerne i Viken *d* 520.
- Åstrid den aarbaarne *b* 660 f. — Åblsdr.  
*a* 463. — Ågmundsdr. *c* 451. 762. —  
 paa Vasse *d* 548. — Burslavs D. *b*  
 228. 385 f. 388. 397. 399. — Dronning  
 i Sverige *c* 173. 178. — Erif Bjoda-  
 fallets D. *a* 771. *b* 16. 18. 20 ff. 226.  
 257. — Fredrik Konas D. *d* 4. 185. —  
 Mieczyslavs D. *b* 125. — Olaf svenskes  
 D. *b* 563 ff. 567. 573. 664. 667 f. 743.  
 761. 763. 776. 718. 837. 863. *c* 4 f.  
 — Roe Biskops D. *d* 56 f. 120. 196.  
 396 f. 543. 548. — Rolf Herses D. *a*  
 551. — Steif *d* 213. — Tryggvesdr.  
*b* 20. 295 f. 399. — Vigfus Herses D.  
*a* 773 f. 786.
- Åsvard Harm *d* 974.
- Åtaulf *a* 29.
- Åthole *c* 738. 749 f. 846 f.
- Åtke Arnvidsøen *a* 755. *b* 38 f. — Gælt-  
 mund Heljarstinds Træl *a* 543. — Grib-  
 fona *d* 477. 479. — Haastelnsøen *b* 41.  
 — i Hunaland *a* 225. 229. — Hestulds-  
 øen i Selaadal *c* 31. *d* 817. — Jarl  
 den mjøve *a* 333. 400. 404. 461. 476.  
 510 f. 517. 554. 575. — Skafme *d* 204.
- den flamme *a* 601. 740. — Thores-  
 søen f. Graut-Åtke. — Træl *b* 187. —  
 Vikingehøvding *a* 443 f.
- Åtlefjord paa Island *a* 552.
- Åtleøen *a* 511. 595 ff.
- Åtke den dølske *b* 566.
- Åttigny *b* 211 f.
- Åud Gille Eurásens Rone *b* 169. 171.  
 — Haakon Jarls D. *b* 127. 249. —  
 Zvar Bidsadmes D. *a* 266 f. 275. 277  
 f. 349. — Ketil Flatnes D. *a* 442.  
 504. 506 f. 525 ff. 548. 555. 563. 569.  
 783. *b* 458. — Snorre Godes D. *b*.  
 454. — Vesteinsdr. *a* 780.
- Åudbjørn i Bjordene *a* 332. 473 f. —  
 Gjestehøvding *d* 125 f. — R. i Firba-  
 fylke *a* 332 f.
- Åudbrekka i Hørgaadal *c* 347.
- Åude den aude *a* 246. — Hålfban gam-  
 les *c*. *a* 200.
- Åudfinn Biskop i Bergen *f* 330. 348.  
 602.
- Åudhild *c* 683. 686. 798. 943.
- Åudhumbla *a* 160.
- Åudleif Gudbrandsøen *a* 338.
- Åudulf i Hørgaadalen *a* 550. — den sterke  
*a* 375. — Lovesøen *f* 142.
- Åudun af Åustansjø *d* 644. — i Borg  
*d* 439. *f* 352. — Festargarm *b* 451. —  
 Geit, Jarl paa Ågder *a* 500 f. 575. —  
 Guthormsøen *f* 521. — Hallsøen *c* 892.  
 — Holtabjørnsøen *f* 357. — Hugelks-  
 søen Hestaforn *c* 479. 486. 548 f. 583.  
 601. 635. 657. *f* 3. 34. 38. 86. 121 f.  
 132. 138. 142. 155. 158. 171. 191.  
 201. 221 f. 252—259. 284 ff. 309. 316.  
 320 ff. 325. 327. 332. 335. 346 f. 348  
 ff. 660. 664. — Ållfvalda *a* 471. 575.  
 581. — Prest *f* 382. — Roten *a* 535.  
 — rote *c* 838 f. — Skaful *a* 358. 529.  
 577. *b* 129. 337. — af Elinde *f* 23.  
 28. — Thorbergsøen Raude, Biskop i Høle  
*c* 583. *f* 41. 53 f. 59. 178. 302 f. 379.  
 390. 484. 515. 594. 597 ff. — den veste-  
 firdste *b* 704. *c* 359 ff.
- St. Augustin *b* 269.
- Åumørerne *c* 854.
- Åun Serundsøen *a* 349 f.
- Åur *d* 960 f.
- Åuran i Stjerdalen *b* 11.
- Åura:Paal *d* 311. 313 f. 776.

- Nurland i Sogn *a* 578. 584 f. 594. *c* 177. 452.  
 Nurrifefjorden paa Orfnø *c* 744.  
 Nusterveg *a* 286. 412. 455. 756. 797.  
*b* 25 f. 186. 218. 222.  
 Nustmand Gudstafsen *b* 720. *c* 603 f.  
 Nustraat *c* 177. 450. *d* 5. 929.  
 Nustravia *a* 18.  
 Nustrife *a* 234. 266. 271. 278. 286.  
 453. *b* 98.  
 Nuvergne *a* 675.  
 Nversa *c* 71.  
 Nvier *a* 19.  
 Nrevalla Slot *f* 627.  
 Nyr i Skotland *c* 403. 408.
- B**aagaholmen i Getelven *d* 589. *f* 501.  
 Baahuus (Baagahuus) *f* 501. 523 f. 526.  
 Baalke Blengøsen *a* 528. 553. — den unge Paalsen *d* 769.  
 Baard Abbed i Hoveds *f* 334 f. — Atlesøen paa Gyre *d* 817. — paa Atlesøen *a* 595 ff. — paa Ballaraa *e* 259. — Barre *d* 639. 702. — Blandehorn *a* 550. — Bratte *d* 885. 934. 941. 969. 973. 976. — Brimtein *d* 587. 608. 617 f. 637. 639. 681. — Brynjulføsen *a* 349. — Brynjulføsen Standhale *c* 887. *d* 5. — Brynjulføsen fra Ferge *a* 478. 483. 486. 488 f. — Fleff *d* 675. — Garbrjot *d* 875. 954. 972. — Groesøen *d* 975. *e* 4. 165 f. — Guthormsøen paa Rein *c* 449. 809. *d* 4. 9. 109. 125. 141. 143. 145. 151. 196. 242 f. — Hale *d* 616. — Halsørette *a* 304. — paa Hestbo *d* 946. *e* 8. 10. 92. 154. 399. 422. — Høhangsbjørnsøen *a* 536 f. 539 762. — Hirdmand *c* 258 ff. 348. — Hjorteløfsøen *d* 993 f. — hvite paa Angre *b* 524. — Høgneesøen *f* 358. 361. 363. 365. — Hsafsbroder *d* 927. — Nordmannershovding *a* 665. 684. — paa Oplandene *b* 372. — Ottarøsen *a* 690 f. — Broost i Gran *d* 654. 709. — Saala *d* 198. 205. 211. — paa Sande *e* 233 ff. 246. 259. 261. — Serkesøen *f* 123. 285. 306 f. 309. 313. 329. — Etjold *d* 142. — Enorresøen i Vatnøsfjorden *d* 819. 848. — Etolpe *d* 495. — i Eurenbalen *a* 777. *a* 778 f. — svarte i Selaadal *c* 31. — Sydsølmænd
- i Sogn *d* 896. — unge *d* 856. — Barg *d* 329. 494. 934. 954. 969. 976. — Bifingehovding *a* 450. — f. Naesø-Baard.  
 Baardardal paa Jøland *a* 537.  
 Baardargata paa Jøland *a* 537.  
 Baardastrand paa Jøland *a* 446.  
 Baardfjord i Halland *d* 603. *e* 154.  
 Badaanfleoet *a* 386.  
 Bagler *d* 293 ff. 611.  
 Bagesø *a* 623.  
 Bajorzuna (Bergen-op-Boom) *a* 637.  
 Baffe paa Jøland *d* 807.  
 Baffe Kloster *c* 855 f. 1017.  
 Balagard *b* 86.  
 Balagardsøfiden *a* 457. *b* 86. 500.  
 Balder *a* 167 ff. 184. 268.  
 Baldershage i Sogn *a* 316 ff. 322.  
 Baldrif *a* 392.  
 Baldwin Abbed i May *c* 820. — Greve af Flandern *a* 435. — Greve af Flandern *c* 188. 312. 315. 317. — I, Kejser i Konstantinovel *d* 544. — I, Konge af Jerusalem *c* 583 ff.  
 Balgø ved Halland *f* 317. 337. 534.  
 Balte fra Hjølland *e* 419.  
 Baltia *a* 12 f.  
 Baltram fra Milano *f* 383.  
 Bamberough *b* 239. f.  
 Bandadraapa *b* 62. 64. 484.  
 Barde Gudmundsøen (Wiga-Barde) *b* 450. 453 f.  
 Bardestrand paa Jøland *a* 528. *b* 347.  
 Bardney i England *a* 623.  
 Bardsvik paa Jøland *a* 528. — paa Orkøerne *c* 943.  
 Bari *c* 62. 70 f. 82 f.  
 Barne-Peter *d* 629.  
 Baronet *e* 590 ff. 609 f. *f* 485. 491 f.  
 Barre-Fjord paa Hjølland *e* 395.  
 Barvik i Bleking *b* 732. 735 f. 741.  
 Basil Gunuch *c* 77.  
 Basilina *a* 12 f. 26.  
 Basilus Alexander Nevskys S. *e* 103.  
 Basse Guthormsøen *f* 280 f. 329. 584.  
 Bastarner *a* 18. 24.  
 Bataver *a* 19.  
 Batu Khan *e* 49 f.  
 Baug paa Libarende *a* 522. *b* 185.  
 Baugvid Dagsbr. *c* 626. 903. — Jensbr. paa Nustraat *d* 654. 930. *e* 4.  
 Bauger *c* 969 f.

- Bauggerd Starfædr. *a* 257.  
 Bauggilde *e* 970 *f*.  
 Bayeur *a* 660. 670 672. *b* 209. 213.  
 215.  
 Beadnheard *a* 416.  
 Beanfleoht *a* 635. 651.  
 Bearrucffire *a* 450.  
 Beathach (Bjadök) *e* 779. 801.  
 Beauvais *a* 433. 637. 644. 672.  
 Becwida ved Dorf *a* 621.  
 Beda *a* 55. 124. 282. 352 *ff*.  
 Bedford *a* 688. *b* 471.  
 Bedjesund i Foden *d* 962.  
 Beglinger *f*. Bagler.  
 Beine Sigmundson *b* 34. 138 *ff*.  
 Beite Gers. *S.* *a* 64. 66. 73.  
 Beitstadsfund *a* 494.  
 Beitsø *a* 64. 73.  
 Bekan Landnamsmænd *a* 544.  
 Bela III, K. i Ungarn *d* 230. — IV, K.  
 i Ungarn *e* 50.  
 Bele Konge i Sogn *a* 316.  
 Belgskagadrapa *b* 116. 485.  
 Bellaland i Dorffhire *e* 941.  
 Bene Skindnæv *d* 599 *ff*. 609 *ff*. 624.  
 636. 644.  
 St. Benedict *a* 675.  
 Benedict *e* 781. — Algotson *f* 140.  
 420. — Byrgefsen *e* 651. 654. — af  
 Gumanes *d* 470. 475. 488. 498. 501.  
 — Hoved *d* 173. — Klerk *e* 480 *f*. —  
 Reinmodson *f* 181. — Skindnæv *f*.  
 Bene. — Enhyel *d* 44. — Sæfelmænd  
 i Lunsberg *d* 362. — Thjov *d* 499.  
 502. — den yngre Biskop af Skara *d* 736.  
 Benedicta Ebbesdr. *d* 348. 436. *f*. — Gu-  
 nesdr. *f* 140.  
 Benesing Vikingehøvding *a* 688.  
 Benevent *e* 69.  
 Bengelr lange *d* 301. 324.  
 St. Benoit Kloster *a* 661.  
 Bentein Kolbeinsfen *e* 789.  
 Beorhtic. K. i Wessex *a* 281. 360.  
 415 *f*.  
 Beorhtulf K. i Myrkelandet *a* 449.  
 Beowulf *a* 50. 77.  
 Beowulfblgtet *a* 77. 340. 352.  
 Bera Skallegrims Hustru *a* 580. 593.  
 Berdla paa Bremangerland *a* 475.  
 Berdla-Kaare *a* 475 *ff*.  
 Berengar af Bayeur *a* 660. 670. — af  
 Bretagne *a* 664. 674. — Greve af  
 Rennes *a* 675 *f*.  
 Berengaria Kejsende af Constantino-  
 pel *e* 181 *f*.  
 Berg Namundesfen *e* 301. 350 *ff*. — Ab-  
 bed i Thingvæ c 857. — Abbed i  
 Thvera *d* 1046. — Magister *d* 978.  
 — Nøl *d* 540. — den raffe *a* 790. —  
 Mindil *f* 364. — Westensfen *b* 171. 363.  
 Berg-Anund paa Hf *a* 600 *ff*. 704 *ff*.  
 Bergdis Orim Ingaldsfens Hustru *a*  
 553. — Thrymsdr. *a* 74. 338.  
 Berge i Smaaland *f* 496.  
 Bergen (Bjergvin) *b* 43. *c* 424. 427 *f*.  
 433 *ff*. 570. 606 *ff*. 688. 706. 714 *ff*.  
 732 *ff*. 804. 821. 855 *f*. 868. 873. 876.  
 881. 894. 912 *ff*. 924. 932 *f*. 1010.  
 1016 *f*. *d* 2. 6. 8. 17. 38 *f*. 48. 89.  
 96. 109. 116 *f*. 123. 130 *f*. 138. 141 *f*.  
 148. 154 *ff*. 165 *f*. 179 *ff*. 199 *ff*. 210  
*ff*. 226. 238 *f*. 261 *f*. 277. 281 *ff*. 297  
*f*. 309. 313—325. 371 *f*. 388. 423. 429.  
 459. 473 *ff*. 498 *ff*. 510. 536. 580 *ff*.  
 592. 604 *ff*. 624. 631 *f*. 651 *ff*. 721.  
 742 *f*. 776. 884 *ff*. 903 *f*. 927 *f*. 959.  
 975. *e* 9. 16. 25 *ff*. 88. 91. 106 *f*. 119  
*ff*. 129 *f*. 156. 175 *f*. 179. 471. 521.  
 538. 570 *f*. 672 *ff*. 680. *f* 172. 248 *ff*.  
 282 *ff*. 291 *ff*. 371 *f*. 581 *ff*.  
 Bergens-Sommeren *d* 317.  
 Berg-Sinn Thryms *S.* *a* 340.  
 Bergi *a* 18. 22.  
 Bergljot Guthorm Masulfens Hustru  
*e* 809. — Haakonedr. *b* 63. 268. 411.  
 662. *c* 3. 177. 251 *ff*. — Thore Jarl  
 den tausens. *D.* *b* 13.  
 Bergnestangen i Hamarsfjord *e* 791.  
 Bergsvein Biskop af Færøerne *e* 137.  
 — lange *d* 320. 492.  
 Bergthor Bestill *b* 380. — Boff *b* 652.  
 656 *f*. 905. — Jonsen *d* 848 *f*. —  
 Loff *d* 642. — paa Lunde *b* 261. —  
 Ram *d* 950. — Ravnsen *e* 638.  
 Bergthora paa Bergthorsfval *b* 186 *f*.  
 421. 432.  
 Bergthorsfval paa Island *a* 547. *b*  
 185 *f*. 345. 426. 431 *ff*.  
 Bergverksdrift *e* 1022 *f*.  
 Berik Gofernes K. *a* 33 *f*.  
 Berksfhire *a* 651. 686. *b* 469 *ff*.  
 Bernhard *b* 209 *f*. 214 *ff*. — Abbed paa

- Syllingerne *b* 291. — Greve af Nægeburg *d* 233. — Greve af Senlis *b* 209. 215. — Hertug af Saxland *c* 16. 21. 186 ff. 207. — Hertug af Saxland *d* 233. — af Montealto *f* 29. 31. — den fariske, Biskop *c* 186 f. 190 f. 212 f. 216. 411 f. 420. 424. 437. 609. 612. — Wiltraadsøn den bogvise *b* 597 ff. 695 f. *c* 186. 211.
- Vernike-Land *b* 221.
- Verse *a* 792 f. — Nordmannerhevoeding *a* 623. 626. 628. — Skaldtorfssøn *b* 488. 532 f. 676. — sterke *b* 380. — Bemundsøn i Borg *d* 809. 812 f. — i Viken f. Lov-Verse.
- Verse-Loven *c* 455.
- Versoglis-Viser *b* 849 ff.
- Vertrand Greve af Tripolis *c* 584 f.
- Verudal i Sotnedalen *d* 644.
- Veruffjord paa Island *a* 527.
- Verwick *a* 620. *b* 855.
- Vesceelin Erkeb. af Bremen *c* 16. 186.
- Vesfestad paa Island *d* 920. 924. 1011 f. *e* 279.
- Vesfin *a* 660. 672. *b* 213.
- Vetuve *a* 641 f.
- Vejjaa i Ranrike *c* 902. *d* 309.
- Viadmuin (Vjadmynja) Muirkertachs D. *c* 523 ff. 544 f.
- Vifra-Kaare *a* 576.
- Vikke *a* 229. 234 f.
- Virgsoa paa Noesø *c* 144. 217. 423. 622 f. 679. 745. f.
- Virk i Svithjod *a* 216. 376. 412. 747. *b* 66. 86 f. 272 f.
- Virkebeiner *d* 43. 45 ff. 1014.
- Virkestrand paa Fræds *a* 758.
- Vitre-Kaare *d* 324.
- Vjaalve Skindstak *d* 305 f. 353. 495.
- Vjargulf Vaat *d* 512. 525 f. — paa Haalogaland *a* 470. 477 f. 488.
- Vjarkemaal *a* 252. *b* 789. 797.
- Vjarkø paa Haalogaland *b* 600. 626. 715. *c* 450. 485. *d* 151. *e* 473. *f* 620.
- Vjarkøinger *b* 600. *c* 450. *e* 473.
- Vjarkøret *c* 1010. *d* 400. *e* 569 ff.
- Vjarmeland *a* 258. 301. 308. 359. 586. 608 f. 762. *b* 30. 710 ff. *c* 270. 369. 430. 596. 634. *e* 51. 99. 101.
- Vjarmar *a* 368. 586. 609. *b* 711 ff. *c* 51 f. 102.
- Vjarnarhavn paa Island *a* 524. *b* 172 f. *d* 914.
- Vjarne *c* 42. *e* 185. — paa Hudkullustad *c* 367. — Hudunsøn *f* 352. 433. 476 f. 541. 546. 592. 620. 623. 641. 663. — Broddhelgesøn *b* 183. 435. — Burdarsvein *d* 185. — Thorsbroder *d* 606. 639. 653. — Erlingsøn i Gisse *e* 474 f. 557. 575. 583. 657. *f* 3. 19. 23. 25. 28. 34 f. 40 f. 86. 96. 104. 112. 123. 129. 142. 147 f. 155. 158. 170 f. 176 f. 184. 191. 194. 221. 230. 285 f. 288. 307. 309. 314. 316. 320 f. 333. 339. 369. 388. 397. 421. 424. 433. 469 f. 471. 492. 517. 520. 522. 540. 546. 572 f. 620 ff. 624. 663. — Herjulsøn *b* 455 ff. 460. — Hest *d* 968. — ille *c* 924. 926. — Kalfsøn *d* 145. — Kolbeinsøn Biskop af Orkno *b* 111. *d* 43. 283. 288. 453 f. 456 ff. 543. 606. 653. 664. 817. 1051. 1054. — Ledingsøn *f* 3. 23 ff. 35. 123. 198. 221. 230. 285. 330. 353. 412. 432. 470. 472 f. 475. 492. 530. — Mardesøn i Bjarkø *c* 970 f. *d* 152. 327. 358. 654. *e* 3. 117. f. 473. 475. — Mofesøn *d* 952 f. 982. *e* 76 ff. — Skald *b* 846. — Sturlassøn *b* 277. — paa Svino *b* 139. 147. 150.
- Vjarnulf Romundsøn *a* 517.
- Vjarnvard Wiltraadsøn f. Vernhard.
- Vjarnø paa Grønland *b* 458.
- Vjartmar Han Klausfelds S. *a* 542 f. — Jarl *a* 542.
- Vjelbo *f* 527.
- Vjolan R. i Skotland *a* 653. *b* 122.
- Vjolf fra Thulunes *a* 549.
- Vjergulf f. Vjargulf.
- Vjörn *b* 487. *b* 834 f. — fra Na *a* 260. — Narmand *b* 743 f. — (Ritabjörn) Qbbød i Nidarholm *d* 875. 898. 901 f. 932 f. 948 f. 959. 982. *e* 12 ff. — Hustrone Ketil Flatnes S. *a* 523 ff. 526. 528. 548. 555. 569. *b* 122. 172. — blaffe *a* 776 f. — Vocard *a* 620 f. — Bonde *d* 702. — Breidvikingakappe *b* 97. 102. 134. 174 f. — fra Dretland *b* 249. — Brifarnev *d* 211. — Brynjulfsøn paa Nurland *a* 578 ff. 584 f. 593 ff. 600. — Buff *c* 276. — Buff Mikolassøn *c* 805. 900. *d* 2. 18 f. f.

103. — Dyna *a* 323. 332. 504. 547 f. 554. — Byrbusmjer *a* 358. 532. — Dominikaner *f* 596 f. — Drumb *e* 225. 230. 256. 272. 317. — R. Cadmunds Jæger *a* 619 f. — Giterkveisa *b* 21 f. 24. — Erlingsøen *e* 781 f. — Erlingsøen *d* 209. — Færmænd *a* 583. 585. 588 f. 608. *b* 491. — R. Fridlefs Kamp *a* 331. — Fridthjofs Fostbroder *a* 317 ff. — den gamle R. i Uppsala *a* 747. *b* 86 f. 552. — Gillsen Biffoy i Hole *e* 857. 860. 933. 957. 1044. — Gullbere *a* 546. *b* 43. — paa Hauge Eviatonge *a* 307. 376. 412. 533. 582. 736 *b* 272. 552. — Hauld f. Brynjulfsson. — Halsereffe *a* 304. — Helgesen *f* 623. — Hittelafappe *b* 485. 694 f. — Hjaltesson *d* 996 f. — af Hov *d* 974. — Herdson *b* 167. — Jernhaus *a* 774 f. — Jernside Haraldsson *d* 196. — Jernside Lebbroffson *a* 307. 358. 364 f. 368. 373 f. 376. 390. 427 f. 431 f. 532. 615. ff. 636. *b* 552. — freyhendte *c* 519. 560. — Regil *e* 225. 230. 232. 239. 243. 250. 257. — paa Odda *a* 548. — Olafsson f. Etyrbjorn. — Paffe *d* 728. — Raumesen *a* 75. — paa Reyne f. Reynebjorn. — Roarson f. Elettebjorn. — Rolfson *a* 498 f. — Steggesen f. Stindbjorn. — fra Sogn *a* 272. — Stallare *b* 541 f. 547 ff. 555 ff. 562. 572. 639. 761. 768. 802. — af Studla *b* 380. 397. — Eyselmand i Sverige *b* 145. — Samundson *d* 983 f. *e* 361. — Thoresen *d* 794. — Thorvaldson *d* 839. 842 f. — Ulf Jarls S. *c* 168. — fra Varteig *d* 613. 663. — i Vatnsfjord f. Mave-Bjorn. — f. Holtabjorn.
- Blaagagla-Draapa *e* 138.
- Blaaland *a* 286. *c* 64 f. 86. 90 f.
- Blaaserk paa Orøland *b* 361.
- Blaastfogahede paa Island *e* 303. 305.
- Blachernae i Constantinopel *e* 586 f.
- Blakar Godfredson R. i Dublin *a* 700. 702 f. 785.
- Blaak Esalb *d* 205. 221. 1055.
- Blaakfestad i Esoghelmshered *d* 621. 728 f.
- Blandadalen paa Island *a* 529. 531 f.
- Blesing *c* 166. 173. 190.
- Blind bølwise *a* 312.
- Blindheim *a* 739. *c* 808. 893.
- Blodheid paa Karnt *a* 757.
- Blois *a* 426.
- Blot *a* 177 ff.
- Blotfven R. i Sverige *e* 386. 669.
- Blundketil i Ornulfsdal *b* 153 f.
- Blusø Wendernes Hovding *c* 413.
- Bo Galen *e* 651 f. — Nikolasen *f* 640.
- Boethius *a* 30.
- Boier *a* 13 f. 15.
- Bokastreppen, Etib *d* 303.
- Boleslav Chrabry *b* 96. 125 f. 310 ff. 375 ff. 382 f. 473. 587. *c* 53. — Hertug af Polen *c* 763. — R. i Bøhmen *b* 71. 89. — Evertesen *d* 28 f.
- Bolle Bolleson *b* 450. 698. *c* 59 f. 229. 355. — Thorleifsson *b* 168. 337 ff. 357 f. 447 ff.
- Bolm *a* 330.
- Bolungavik paa Island *a* 546.
- Bonn *a* 638.
- Bordeaux *a* 424 f. 433.
- Berg paa Island *a* 522. 579 f. 734. *b* 159 f. 164. 355. 450. 813. — ved Ribaroc *d* 326. — f. Carpeberg.
- Borgar *e* 104. — Agmundson *e* 205.
- Borgara-Ret *e* 444 ff.
- Borgarfjord *a* 446. 522 f. 786. *b* 159. 165. 176. 440.
- Borgarhraun *a* 522 f.
- Borgarthing *a* 403 f. *b* 613. *c* 162. 455 f. 468. 780. *d* 6. 11. 297. 439. 470. 479. 508. 589. 669 f. 903. *e* 497 f. 575.
- Borghild af Braakund *a* 227. — Dag Gillsøns D. *c* 457. *d* 504. — Gystein beljes D. *a* 366. — Olafdr. paa Dal *c* 657 f.
- Borgund paa Søndmøre *b* 755 f. *d* 361. 489. 907. 945.
- Borgundarbaaden, Etib *e* 92.
- Borkar *a* 276.
- Bornholm *b* 76. 110. 228. 231. 234. 243. *c* 172.
- Bornhovede *d* 738.
- Borro *a* 379 f.
- Bornkvarer *a* 282.
- Bosanham i Weser *c* 311.
- Bøthild Haakensdr. *c* 19. — Thyrgotsdr. *c* 19.



Bottho *a* 660. 672.  
 Botn paa Island *b* 166.  
 Botolf af Alveshaug *a* 723. — Auvurs-  
 son *d* 612. — Begla *e* 944. — Biskop  
 i Hamar *f* 603. — Biskop i Hole *d*  
 997. *e* 137. 227 *f*. 267. — af Bjordene  
*d* 103. — Haafonsen Fehirde *f* 369.  
 484. 585. 590. 624. — Hafsrøen *d* 301.  
 — Lem *d* 633.  
 St. Botvid *e* 197 *f*.  
 Bouin *a* 419.  
 Boulogne *a* 640. 651.  
 Bove *a* 269.  
 Boyne paa Irland *a* 437.  
 Braavallslaget *a* 256 *f*. 260 ff. 270  
 ff. 275. 278. 284 *f*. 294. 344. 350.  
 Braavoldene *a* 272.  
 Brage *a* 168 *f*. 732. 770.  
 Brage den gamle *a* 205. 247. 305 ff.  
 333. 366. 370 *f*. 373. 736. *b* 440. —  
 Halvdan den gamles *S.* *a* 199 *f*.  
 Bragninger *a* 200 *f*.  
 Brand den gavmilde *b* 337. 341. *c* 229.  
 373. — Oneistesøen *b* 648. — Gunn-  
 steinsøen *c* 322. 333 *f*. — paa Hovde  
*d* 879. — Jarl *a* 326. 349. — Jons-  
 søen *d* 849. — Jonsøen Biskop i Hole  
*d* 999. 1009 *f*. *e* 227. 269. 282. 285.  
 290 *f*. 294 *f*. 297. 307 ff. 311. 322.  
 330. 332 ff. 348. 358. 371 ff. 386. 621.  
 — Kolbeinsøen *e* 262. 266. 269 ff. —  
 Landnamsmand *a* 549. — Paalsøen paa  
 Reykjaholt *d* 798. — Raumsøen *a* 75.  
 197. 338 *f*. — Sigmundsøen *b* 694. 861.  
 — Sæmundsøen Biskop af Hole *c* 933.  
 939. 957. 961. *d* 205. 783. 786. 795.  
 799. 803 *f*. 806 *f*. 820 *f*. — Thorgrims-  
 søen *b* 172.  
 Brandabu paa Hadeland *a* 77. 410.  
 Brandenburg *b* 68.  
 Brandulf Raddoddsøen *a* 551.  
 Brat Jyde *a* 271. 283.  
 Brataasen ved Kongehelle *c* 765.  
 Bratsberg paa Havund *c* 456. 627. 885.  
 Brattelid paa Grenland *b* 361. *c* 619 *f*.  
 Braut-Anund *f*. Anund Ingvarsøen.  
 Brautarholt paa Kjalarnes *f* 75.  
 Bredfand *b* 114.  
 Breidablik *a* 213  
 Breidabolftad i Fjotslid *e* 238. — i

Reykjarðal *b* 153. 166. — i Rutaffør-  
 den *e* 311. — paa Etba *a* 538.  
 Breidaffjord paa Island *a* 523 *f*. 555.  
 780 ff. *b* 168.  
 Breidavik paa Island *b* 175.  
 Breidbyggden *b* 607.  
 Breidfand paa Hjaltland *e* 400.  
 Brekkedal *b* 758.  
 Bremen *b* 273. *f* 208 *f*. 234. 240 *f*.  
 Brennserne *a* 516. 748. 784. *b* 378.  
 694. 840. *c* 5. 295.  
 Brentford *b* 481.  
 Breoka (Brefa) *a* 77.  
 Breste Sigmundsøen *b* 34. 138 ff.  
 Bretagne *a* 434. 646 *f*. 663. 674 ff. *b*  
 215. 506 *f*. *c* 399.  
 Bretland *a* 727. *b* 195. 223. 234. 243.  
 Brian Boroimhe *b* 200. 204 ff. 222. 644 ff.  
 Briansslaget *b* 645 ff. 648.  
 Brigida, Harald Gilles D. *c* 673. 779.  
 783. *d* 5. 44. 62. 436 — Ulfsdr. *c* 453.  
 Brihtnoth Galdorman *b* 238. 240.  
 Brimer *a* 172.  
 Brimisfjarr *b* 91.  
 Bristein i Golden *d* 220.  
 Brjatsfleslav af Polotif *b* 588 *f*.  
 Brodde Bjarnesøen *f*. Stegg-Brodde. —  
 Thorleifsøen *e* 247 *f*. 306. 335. 338  
*f*. 342.  
 Brodd-Helge *a* 543. *c* 95. 183. 278.  
 Broder, Jarmunreks *S.* *a* 234 *f*. —  
 Thorfellsøen i Dublin *c* 951. — Bifing  
*b* 644 ff.  
 Brondinger (Brandinger) *a* 77.  
 Brudarberg i Waagen *f* 40.  
 Brukkerer *a* 19.  
 Brunenburg *a* 695. 698. 701. 726.  
 728. *b* 197.  
 Brune *a* 270. 272. — Haareksøen *e*  
 553. 575.  
 Bruno Erkeb. af Köln *b* 217. — Hertug  
 af Sardin *a* 636.  
 Bruse Dytt *d* 974. 978. — paa Muri  
*b* 758 ff. — Sigurdsøen Orfnojarl *b*  
 649 ff. 854 *f*. 857. — Thormodsøen  
*c* 794.  
 Brus *b* 831.  
 Brynhild Hudebr. *a* 229. 363. 371. —  
 Olafsdr. *f* 329.  
 Brynjulf *b* 187. *c* 689 ff. — Agmunds-

- søn *f* 521. — Bjergulf søsen *a* 470. 477 *f*.  
 488. — Bjørnsøn paa Nurland *a* 578-  
 594. *c* 177. — Blanda *d* 115. — Bot-  
 tilbesjen *c* 646. — Brand Jarls *S.*  
*a* 349. — den gamle *a* 537 *f*. — i  
 Gauldalen *b* 260. — Helgesøn paa  
 Nurland *c* 177 *f*. 452. — Jonsøn paa  
 Hvaal *d* 896. 943. *e* 7. 10. 29. 31. 94.  
 212. 288. 389. 399. 405. 424. 426.  
 440 *f*. 459. 477. 557. — Kalfsøn paa  
 Færøerne *d* 56. 115. — Knutsøn *d*  
 586. 652. — i Njola *d* 327. 358. —  
 Rev *d* 525. — Petersøn *f* 320. —  
 Ragnvaldsøn *d* 203. — Storm *f* 521.  
 — Thorbjørnsøn *b* 43 *f*. — Ulvalde  
*b* 541 ff. 680. *c* 3. 346. — Ulvalde den  
 yngre *c* 450. 454 *f*. 458. 811.
- Brændalderen *a* 184.  
 Brændlund Slot ved Abenraa *d* 234.  
 Buamund, Robert Vistards *S.* *c* 577 ff.  
 Bucks *b* 471.  
 Budardal paa Island *a* 527.  
 Budle Halsdan gamles *S.* *a* 200.  
 Budlunger *a* 200 *f*.  
 Bue digre *b* 105. 109. 111. 114. 116  
 ff. 144.  
 Bugge Smaalandskonger *f* 564. 629.  
 Bugislav Hertug af Benden *f* 99.  
 Bugunter *a* 23.  
 Bulgærer *c* 80 *f*.  
 Bulgarien i Rusland *b* 769 *f*.  
 Bulghar *b* 769.  
 Bumænd *c* 52 *f*.  
 Bunes i Gauldalen *b* 260. 306.  
 Burchana *a* 17.  
 Bure *a* 348.  
 Burg *b* 673.  
 Burgund *a* 645 *f*. 653. 668. 670. 672.  
 Burhred R. i Mittel-Engeln *a* 622. 626.  
 Burgunder *a* 7. 18. 29. 32.  
 Buris Henrik søn *c* 911. *d* 2. 10. 20 *f*.  
 23.  
 Burislav R. i Garðerike *a* 532. — R.  
 i Wendland *b* 96. 228. 234. 236 *f*.  
 Buste *b* 23.  
 Bute ved Skotland *c* 756. *d* 770. 772.  
*e* 405. 407. 410. 419. 452.  
 Bygdø ved Oslo *f* 319.  
 Byrda i Naumdalen *c* 790.  
 Byrge Abbed i Luters *c* 468 *f*. — Brosa  
 Jarl i Gautland *d* 5. 44 *f*. 50. 62 ff. 238.
333. 348. 435. — Garn *d* 111. — Ga-  
 rald Gormsøns Bystje *b* 95. 180. —  
 Jarl af Bjelbo *d* 44. 671. 1012. *e* 43  
*f*. 54. 78. 80 *f*. 83—98. 152. 158. 160.  
 163 ff. 174 ff. 191 *f*. 204 *f*. 207. 218  
 ff. 391. 472. 620. 646. 651. — Rag-  
 narsøn R. i Sverige *f* 104. 140. 392  
 ff. 403 *f*. 413—429. 436 ff. 447. 463 ff.  
 495. 499. 501. 519. 521. 525. 527 ff.  
 536 *f*. 540. 542. 546 ff. 557. 559. 561.  
 628 ff. — Petersøn *f* 465. 527. 558.  
 — af Stange *d* 525. — Thorfellsøn *f*.  
 521.
- Basing Everd *a* 398. *b* 494. 496. 505.  
 Bævrøst *a* 168.  
 Bø (By) *a* 116. 346.  
 Bø ved Agvaldønes *d* 503. — i Borgar-  
 fjorden *c* 211. *d* 925. — i Røje *b* 605.  
 — i Lem *b* 605.  
 Boarbot Kloffe *c* 442.  
 Bodmod Gerpe *a* 552.  
 Bodulf Grim søn *a* 552.  
 Bodvar Bjarte *a* 250. 252 *f*. — paa Bø  
*d* 925. 984. 1008 *f*. *e* 226. 252. 259.  
 293. 296. 308. 332. — Egilsøn *b* 159 *f*.  
 — hvite *a* 68. 337. 538 *f*. 549. 576.  
*b* 183 *f*. — Enethryma *a* 337. 576.  
 — Ethersøn *c* 961. *d* 781. 789. 792.  
 795 ff. — Ethersøn paa Stad. *d* 854.  
 862. 868. 914. 919. 926. 983. 985.  
 995. 1003. *e* 224 *f*. 246 *f*. 249. 266.  
 292. 309. — paa Lunga *c* 958. — Vi-  
 fingefaarsøn *a* 577. 786. — *f*. Evina-  
 Bodvar.
- Bodvarsdal *b* 183.  
 Boksfuden, Skib *c* 897. 913. 915 *f*.  
 Bølverf Arnorsøn *c* 62. 91. 228.  
 Bønder *a* 121. 144.  
 Bør. *a* 160. 216. 348.  
 Børk den digre *a* 781 *f*. *b* 168. 170 ff.  
 — af Fjordene *b* 380. — Ormsøn paa  
 Thingnes *c* 243.  
 Børne-udfattelse *a* 796. *b* 354. 594.  
 631. *c* 976.
- Cadiz *a* 424.  
 Cadogan *c* 516.  
 Cadwallader af Wales *c* 816. 821.  
 Calixtus II Pave *c* 858 *f*. 862.  
 Camargue *a* 426.  
 Cambridge *a* 624. 626. 689. *b* 471.

- Cameleac Biskop af Island a 692.  
 Cannæ i Apulien c 71. 79.  
 Canterbury a 449. b 471. 491 f. 502 f. 511.  
 Cantyre b 195.  
 Capua c 69. 71 f.  
 Cardigan b 200. c 515.  
 Carr a 448. b 673.  
 Cashel paa Island c 864.  
 Casignol a 675.  
 Casiodorus a 30.  
 Cecilia Erleb Jarls D. c 526. — Gaakonsdr. d 682. 1012. e 2 f. 30. 59. 63. 82 f. 108. — Sigurdsdr. d 34 f. 63 f. 66. 120. 141. 196. 243. 432. 978. — Sigurd Magnussøns Dronning c 705 ff. 711. — Everredr. d 197. 378. 397. 438. 653.  
 Ceolwulf K. i Midbelangeln a 626. — K. i Wesfer a 353.  
 Cerbhal (Kjarval) Dungal's S. a 443. 498. 540. 545. — K. i Keinster a 690.  
 Chaler a 23.  
 Challes a 672.  
 Chamaber a 19.  
 Champagne a 432.  
 Chartres a 428. 635 f. 644. 659. 661. 665 ff. 670. b 217.  
 Charuder a 23.  
 Chasvarer a 19.  
 Chatter a 18 f. 27.  
 Chaufer a 18 f.  
 Cherusker a 18 f.  
 Chester a 652. 685. b 199.  
 Chezy a 645.  
 Chichester a 685.  
 Chochilaik a 51.  
 Choisy a 652.  
 Cholgogory b 711.  
 Chorsbrodre c 874 ff.  
 Christian Biskop af Aarøs c 389.  
 Christiania f 646.  
 Christiern Biskop i Ribe f 541 f. 558. — Slotsfoged i Stockholm f 438. 467. — Svensøn c 725.  
 Christina Alfsdr. f 183. 219. — Bjørn Jernsides D. d 196. — Gaakonsdr. d 888. e 2. 30. 103. 150 ff. 160 f. 179—190. 472. — Inge Stenkilsøns D. c 599. — Karl Everkesøns Dronning d
29. — Knut Lavards D. c 599. 724 ff. — Magnus Erlingsøns D. d 185. 431 f. 544. — Nikolasdr. d 433 f. 439. 459 f. 462. 470 f. 475 f. 510. 513. 515. 549 f. 555 ff. 591 f. 672 f. 712 f. 717. 732 f. 836. 840. 1043. e 214 f. — Sigurd Torjalafarers D. c 707. 812. 885. 903 f. 907 ff. d 29 ff. 35 f. — Stigsdr. d 224. 326. — Everredr. d 196. 397. 434. 459 f. 462. 510. 513. 515 f. 532 ff. 538. 544. 550 f. 556. — Thoresdr. f 288. 620 ff.  
 Christinus Bisk. af Man c 863. d 458.  
 Christkirken i Bergen c 427. 717 f. 879. 939. d 38 f. — i Nidarøs c 426. d 205. 243. e 133 f.  
 Christmad Balnesen c 646.  
 Christophher I Baldemarsøn K. i Danmark e 70. 91 f. 94 ff. 152 f. 156. 162 ff. 168 ff. 172—177. — II Erikson K. i Danmark f 216. 232. 316 f. 338. 341. 430. 452 ff. 464 f. 495. 497 f. 529. 539. 542. 544. 558 ff. 629. 633. 640. — Williamsøn f 295. 299.  
 Chædiner a 23.  
 Cinthius pavelig Legat d 269 ff. 275.  
 Cintra c 573.  
 Cipyhanham a 627.  
 Clemens II Pave c 188. — III Pave c 418. d 256. 266 f. 269. — IV Pave c 469. 529. — V Pave f 480. 593. 595. — St. Clemens b 603.  
 Clemens Kirke i Nidarøs b 303. 340. 535. 636. 825. 828. c 204.  
 St. Cler a 663.  
 Clermont a 661.  
 Cleveland c 326.  
 Clitheroe i Lancashire c 822.  
 Clontarf (Cluanatarbh) b 200. 645 ff.  
 Cobha-Sletten c 549.  
 Codrin a 620.  
 Coelestin III Pave d 269. 272. 285. 287. 329. e 12.  
 Colchester a 689.  
 St. Columba a 437. 443.  
 Conall paa Island a 437. 618. 689.  
 Condé a 640. 657.  
 Congelach K. i Island a 702 f. 729. b 198. 202.  
 Connor K. af Glareb b 651. — Mac Donald i Dst-Munster c 826. — Mac-

- fechnails *S.* *b* 651. — O'Brian, Diar-  
 mids *S.* *c* 825 f. — O'Brian, Tirdel-  
 vachs *S.* *c* 825.  
 Constantin Jaroslavs *S.* *e* 50. — *R.*  
 i Skotland *a* 691. 693 f. 700 ff. *b* 197.  
 — Monomachos *c* 83. 103. 116. — Por-  
 phyrogenetus *a* 40. — den sorte *R.* af  
 Wales (Gystenyn Odu) *b* 200.  
 Constantinopel *b* 79 ff. 193. *c* 53 ff.  
 585 ff. 829. 840 f. *d* 36. 230 f.  
 Corebridge *a* 693.  
 Cornouaille *a* 671. 674.  
 Cotentin *b* 209. 213.  
 Courtray *a* 637.  
 Criclade *a* 686.  
 Croyland *a* 622 ff.  
 Cruithne *a* 443.  
 Cuilen *R.* i Skotland *b* 132.  
 Cumberland *a* 630. *b* 135. 641 ff. 673.  
 858. *c* 941.  
 St. Guthbert *a* 417. 684. f. 693.  
 Gwatbridge *a* 652.  
 Gynwit i Devonshire *a* 627.  
 Gædmon *a* 187.  
 Cæsar *a* 13 f. 245.  
**Dacia** *a* 654 f.  
 Dade Skald *b* 484.  
 Dag Dyggvesøen *a* 246. 349. 405. —  
 Gillsøen *c* 456. 490. 511. 556. 626.  
 709 f. 807. — den frode *a* 405. — af  
 Grova *d* 899. — Halvdan gamles *S.*  
*a* 199. 330. — Harald Haarfagres *S.*  
*a* 582 f. 585. 712. — Iiffte *a* 271. 280.  
 285. 379. 384. — Raudsøen *b* 743 f.  
 — Ringsøen *b* 587. 761 f. 777 ff. 782.  
 784. 790. 794 f. 803. 805. 808 f. —  
 Ringsøen *R.* paa Hedemarken *a* 712. *b*  
 16. 520.  
 Dagflin Bonde *d* 378. 385. 438. 470.  
 510. 518. 520 ff. 536. 560. 576 ff.  
 580 ff. 585. 589. 605 ff. 614 ff. 617.  
 624 ff. 637. 639. 648 f. 652. 658. 660.  
 666. 678. 681 f. 712. 841. 884. 886.  
 907. *c* 615. — Ledvesøen *c* 747 f.  
 Dagstugg *a* 532.  
 Dal i Namurd *c* 657. *d* 376. — paa Ka-  
 tanes *c* 681. — paa Island *b* 350.  
 Dalaborg i Dalmland *f* 420 f.  
 Dala-Roll *a* 525 f. 553. 783.  
 Dalegudbrand *a* 338. *b* 16 f. 128.  
 194. 520. 606 ff. f. Gudbrand.  
 Dalla Kormak Skalds Moder *a* 792. —  
 Thorvaldsbr. *a* 358. *c* 213.  
 Dalsfjorden *a* 517.  
 Dalmland *c* 530. 561. 597 f. *f* 627.  
 Damiate *d* 593 ff.  
 Damingsø *c* 744. 944.  
 Dan den Overmobige (mikillaate) *a* 129.  
 134. 185. 241 ff. 349 ff. 354.  
 Danegeld *b* 238. 469. *c* 169.  
 Daneholmen *c* 173. 295.  
 Daner *a* 33. 35. 46. 49. 51 f. 54. 204.  
 245 f. 282 f. 360. 374. 377. 382 f. 416.  
 421. 437. 448. 450. 654 f.  
 Danerike *a* 374.  
 Danerugh *a* 245.  
 Danevelde *a* 357. 374. 612. 797.  
 Danevirke *a* 245. 385. 745. *b* 89 ff.  
 228. 231 ff. 237. *c* 724.  
 Dania *a* 245.  
 Danmark *a* 241 f. 245 f. 247 f. 373 f.  
 743 ff. 754 f. *b* 45 ff. 65 ff. 88 ff. 96  
 ff. 124 ff. 224. 243. 314 f. 465 ff. 839  
 ff. 863 ff. *c* 4. 9—37. 147 f. 152 ff.  
 230—244. 265. 270 ff. 294 ff. 377 ff.  
 387 ff. 397 ff. 721 ff. 783 ff. *d* 232 ff.  
*e* 70 ff. 91—98. *f* 82 ff. 87—116. 125.  
 134 ff. 140—147. 156 ff. 178 ff. 204—  
 234. 314 ff. 337 ff.  
 Dany *a* 125. 129. 134. 241 f. 246.  
 Danystad *a* 248.  
 Darrhætten, Skib *d* 496.  
 Dankier *a* 23.  
 Dav *d* 28.  
 David Haraldsøen Ortnesjæl *d* 457. 543.  
 750. — *R.* i Skotland. *c* 681 ff. 756.  
 772. 814 f. 820. 822 f. 827. 847. —  
 Thorsteinsøen danst Drottsete *f* 139. 180.  
 222 f. 230.  
 St. Davids *b* 200.  
 Daron Dians *S.* *a* 368 f.  
 Deildartunga i Bergarfjorden *d* 793.  
 795 ff.  
 Deira-Land *b* 221.  
 Demmin *b* 75. *f* 97. 99. 101.  
 St. Denys *a* 433.  
 Deoraby *a* 630. 688.  
 Depil i Strinden *d* 147. 351 f.  
 Derevjer *b* 84.

- Deventer *a* 641.  
 Devonshire *b* 223. 466 f.  
 Dian Dians *S.* *a* 368 f. — *R.* i Hellsfont *a* 368 f.  
 Diarmid Mac Murchada *R.* i Leinster *c* 951 ff. — Mac Melnambo *R.* i Dublin *c* 171. 388. 407. — O'Connor *c* 650. 825.  
 Dicuil *a* 418. 447.  
 Diesterbant *a* 642.  
 Dietrich af Bern *a* 230 f. 238. — Greve af Ringelheim *a* 642.  
 Digraues ved Borg *a* 734. *b.* 159.  
 Digren i Strinden *d* 71.  
 Dimun paa Færøerne *b* 139. 145 ff. 414 ff. 683.  
 Dingenes *b* 54. 60.  
 Dir *a* 291.  
 Diseblot *a* 175.  
 Diser *a* 175.  
 Dives *b* 216.  
 Discin *b* 228. 235.  
 Djupadal *b* 179.  
 Diurnes i Skotland *c* 395.  
 Djursaa *c* 270 f.  
 Dobrava Boleslavs *D.* *b* 71.  
 Dol *b* 507.  
 Dølgfinn Biskop af Orkno *f* 59 f. 434. — Thorfinn Karls *S.* *c* 265 ff.  
 Dolsteenshulen paa Søndmøre *c* 688.  
 Domalde *a* 246. 349. 351.  
 Domar *a* 246. 349. 351.  
 Dominikanere *f.* Prædikebrødre.  
 Domkapitler *c* 874 ff.  
 Donald *b* 646. — Bane *c* 219. 409. 475 ff. 508 f. 521. — Bane Williamsen *d* 288. 445. — Guthreds *S.* *d* 750 f. — Jarl af Mar *f* 28. — den krumme *R.* i Leinster *b* 206 f. — O'Lochlan *c* 478. 541. 544. 546. 549. 551. 650. 824 f. — Malcolm Mac Heths *S.* *c* 845. 850. 941. — Ladgs *S.* *c* 506 f.  
 Donau *a* 26. 29. 35.  
 Donmouth *a* 417.  
 Dorchester *a* 416. 729.  
 Dorestad *a* 394 f. 413. 420 f. 423. 434.  
 Dornoch paa Skatanes *c* 815.  
 Dorpat *c* 53.  
 Dorset *b* 223.  
 Dover *c* 170.  
 Dovre Fjotun *a* 409 f. 466.  
 Dowcester *a* 688.  
 Downpatrick *b* 202.  
 Dragen, Skib *c* 92.  
 Draglaun, Skib *c* 916.  
 Dragsleid *b* 296.  
 Dragsmark i Elvshøvel *c* 121.  
 Dragsmarken, Skib *c* 92.  
 Dragvandel, Sverd *a* 798.  
 Dramnesfjord *b* 529. 750.  
 Drange paa Island *b* 360.  
 Drangø i Sagafjorden *b* 699.  
 Drevøerne *d* 153 f.  
 Drif, Snæ den gamle *D.* *a* 246 f.  
 Driva *a* 63.  
 Drogo Lhanfreds *S.* *c* 72.  
 Drott Danps *D.* *a* 242. 246. — Ragnvaldsdr. *a* 276.  
 Drottsete *c* 603.  
 Drøbak (Drjügbakki) *d* 598.  
 Drømme-Finne *b* 702 f.  
 Dubhthach *a* 519.  
 Dublin *a* 437. 440 ff. 618. 654. 689 ff. 700. 729. *b* 197 ff. 202 ff. 244. 251. 643 ff. 858 f. *c* 171. 406 ff. 423. 479. 546 ff. 551. 824 ff. 864. 940. 949 ff.  
 Dudo af St. Quentin *a* 654 ff. 665 ff.  
 Dufnjall Dufnjalls *S.* *b* 203. — Gudrødsen *b* 195. 201. — *R.* af Leinster *b* 203. — Overfonge paa Irland *b* 203. — Underfonge paa Irland *b* 205.  
 Duggfus paa Stavahølt *c* 245.  
 Duggal Rjaaldsen *d* 771. *e* 57 f. — Ruadris *S.* *R.* af Syderøerne *d* 772. *c* 60. 63. 68 f. 83. 93. 388. 390. 392 f. 402. 405 f. 411. 419. 450 f. 453. 463. — Skrof *d* 443. 760. 767 ff. 772. *e* 59 f. — Sumarlídesen *c* 940. 942. *d.* 440. 443.  
 Duisburg *a* 641.  
 Dulfibiner *a* 19.  
 Dumbarton *a* 444.  
 Dumna *a* 18. 22.  
 Dunblin *a* 691.  
 Duncan Biskop i Dublin *b* 827. *c* 423. — Brians *S.* *b* 207. 645. — Grinans *S.* *R.* af Skotland *b* 642. 673 f. 856. 858. — Donaldsen *R.* i Irland *b* 206. — Duggaldsen af Bern *d* 443. 760. 767 ff. 772. *e* 59. — Jarl af Fife *c*

847. — Jarl af Fife *f* 28. — Mælkolms  
 S., K. af Skotland *c* 450. 508 *f*. 846.  
 — Tirdelvagh's S. *c* 549.
- Duney *a* 22.
- Dungad Jarl paa Katanes *a* 525.
- Dungalsby *b* 193. 855. *c* 816.
- Dungalsnipen *b* 134 *ff*.
- Dunheden *a* 383.
- Dunimih Benderhøvding *c* 765. 769.
- Dunlath *b* 205.
- Dunstan Erkeb. af Canterbury *b* 223.  
 240. 247.
- Dunvat Ragnar Lobbros's S. *a* 365. 617.
- Durazzo *c* 576. 578.
- Durham *a* 685. *c* 388. 822.
- Durholmsoos *b* 350.
- Dverger *a* 160 *f*. 193.
- Dyggve *a* 129. 242. 246. 349 *ff*.
- Dyle *a* 648.
- Dyngje *a* 797.
- Dyngs i Viken *c* 83.
- Dynrast *c* 63.
- Dyrassjord *a* 543. 547. 549 *f*. 780. *b* 168.
- Dyre paa Gimse *d* 361. — fra Sønd-  
 møre *a* 543. 547.
- Dyrnes paa Dvng *b* 855. *c* 740. 848.
- Dyråa *d* 21.
- Dyved i Wales *b* 200. *c* 515.
- Dyglinger *a* 200 *f*.
- G**achmargach K. i Dublin *b* 673. *c*  
 171.
- Gadburg Offas D. *a* 416.
- Gadgar K. i England *b* 199. 220 *ff*. 247.  
 — Mælkolms S. *c* 509. 520 *ff*. — Vedh-  
 eling *c* 309. 342 *f*. 388. 390 *f*. 393.  
 476. 509. 521.
- Gadgisu Abbedise af Leominster *c* 168.
- Gadgils Myrgingernes Fyrste *a* 244.
- Gadgydha Godwines D. *c* 148. 309.
- Gadmund Gadmund Jernsides S. *b*. 480.  
 — Eddvards S. K. i England *a* 701 *f*.  
 726 *ff*. *b* 214. 216. 219 *f*. — Haralds-  
 søn *c* 387. — den hellige *a* 358. 361.  
 605. 613. 617. 619 *f*. 622 624 *f*. —  
 Jernside *b* 480 *f*. 511.
- Gadred *a* 693. — Abbed i Carlisle *a*  
 684. — Eddvards S. K. i England *a*  
 729. 743. *b* 198. 219 *f*.
- Gadric Streone *b* 467. 470 *ff*. 480 *ff*.
- Gadwine Wlfgars S. *c* 308. 312. 321.  
 326. 340. 388. 393.
- Gadwulf Eudel Jarl i Northumberland  
*b* 673. 864.
- Gafa Goppas S. *a* 274. 281.
- Galdgudha Wlfgars D. *c* 312.
- Galdred Erkeb. af York *c* 343.
- Galmund *a* 281.
- Gamot i Northumberland *a* 694.
- Gaune *b* 217.
- Gbalus Greve af Poitiers *a* 661 *f*. 665.
- Gbbe Sunesøn *d* 348. 529 *f*.
- Gbelholt i Sjælland *d* 39 *f*.
- Gberhard *a* 642. — i Sveinngaarden  
*f* 583.
- Gbo Erkeb. af Reims *a* 393. 420 *f*.
- Gbolus Abbed i Paris *a* 645.
- Gferths Kloster *a* 360. 417.
- Gegbert *a* 386.
- Gegbrigt *a* 282. — Konge i Wesfer *a*  
 281. 448.
- Gegfridh *a* 417.
- Gda i Vermeland *d* 686.
- Gdda eldre *c* 632. — yngre *a* 324. *d* 1042 *f*.
- Gdinburgh *c* 476.
- Gdla *b* 563. — Robert den Frisers D. *c* 579.
- Gdna *b* 133.
- Gdvard Alfred den stores S. *a* 651. 674.  
 686 *ff*. 691 *f*. 745. — Balliol *f* 252 *f*.  
 — Bruce *f* 202. — Gadmund Jernsides  
 S. *b* 482. — I Konge af England *c* 671.  
 688. *f* 86 *f*. 96. 99 *ff*. 126 *ff*. 154. 161.  
 182—201. 250 *ff*. 304. 566 *ff*. — II K.  
 af England *f* 96. 128. 186 *f*. 192 *f*.  
 567 *ff*. — Martyr *b* 222. — Mælkolms  
 S. *c* 475. — Vedhelreds S. Confessor  
*b* 475 *f*. 840. 864 *f*. *c* 5 *ff*. 35. 148. 167  
*ff*. 267. 307 *ff*. 313. — Vedheling *c* 309.
- Ged *a* 178. *c* 1005 *ff*.
- Gegholm ved Skjelfstør *f* 228. 316.
- Gevige *a* 793 *f*.
- Gfja paa Dvng *a* 318.
- Ggda skylte *a* 713.
- Ggder *a* 80. 483.
- Ggg i Thronhjem *b* 602. 661. 765. 804.  
 847 *ff*.
- Ggidor *a* 383. *b* 90.
- Egil Askellson paa Aurland *c* 452 *f*.  
 482 *f*. 486 *f*. 810. — Haakon Jarls  
 Merkesm. *b* 195. — Ragnarsøn *c* 398.

— Salmundesen *c* 294. 303. 305. 312. 331 *f*. 362. 638. — paa Sandgil *b* 189.  
 — Sidu-Hallsen *b* 702. 705. 739. 761 *f*. — Skallagrimsen *a* 593 ff. 695 ff. 704 ff. 710. 734 ff. 750 ff. 786. *b* 51. 105. 153. 158 ff. — Skulesen paa Berg *c* 368. — Ulsjerf *a* 514. 758 ff. — i Vester-gautland *b* 563. 572 *f*. — Volund Broder *a* 240. — Ynglingeonge *a* 256. 349. 351.  
 Egilbert Biskop af Fyn *c* 415.  
 Egilsfaga *d* 1035.  
 Egilsø *b* 275. *c* 622. 675. 744.  
 Eginu Biskop af Dalby *c* 190. 383 *f*. 386.  
 Egteskab *c* 972 ff.  
 Eid paa Orønlund *c* 759. — paa Nau-marife *a* 401 *f*.  
 Eidsberg i Borgesyssel *d* 901.  
 Eidsvins-Lov *a* 401 ff. 712 ff. *b* 612 *f*. *c* 455.  
 Eidsvathing *a* 402. *b* 287. 612. *c* 649. 918. 1002. *d* 670. *e* 496 ff. 574 *f*.  
 Eidsfogen *a* 261. 749 ff. *b* 763. *c* 4.  
 Eidsvaag ved Bergen *c* 566.  
 Eidsvold *a* 401 *f*. 585. *b* 612 *f*. 637. *c* 1002. *d* 706 ff. 718. 729. 733.  
 Eikundafund *b* 680. 748. 751. *d* 488. 510. 527. 624.  
 Eilif *d* 613 ff. — Arnesen Kortin Erkeb. i Nidaros *f* 303. 379. 515. 549 *f*. 584. 593 ff. 638. — Arnfinnsen *f* 23. 28. — Dverg *d* 692. — Epilastang *d* 111. — gautske *b* 540 ff. — Kapellan *d* 579 *f*. 613. — Keif *d* 654. — Kembe *d* 612. — Kruna *d* 621. — Kyr *d* 955. — Lagmand i Thronbhjem *f* 290. 302. — Magnusen *e* 81 *f*. — af Naustdal *c* 399. 415. 422. 477. 557. 657. *f* 351. — af Naustdal, Eilifsen *f* 351. 517. 520. — paa Odda *a* 548. — Ragnvald Jarls *S*. *b* 734 *f*. *c*. 13. 52. — Naude *d* 295. — Svadra (Skobra) *e* 647. *f* 328. 664. — Thorgils Sprakalegg *S*. *b* 101. 109. 470. 473. 478. 502. 735. *c* 11. 13. 57. — Tidende-Skoftes *S*. *b* 663. — af Vold *d* 885. — *f*. Ulv.  
 Eimund (Emund) Erikson *a* 358. 376. — den gamle *R*. i Sverige *b* 563. 762. *c* 173 *f*. 178. 192 *f*. — Ringsen *b* 587 ff. *c* 52. — Ringsen *R*. i Sigtuna *a* 581. 747. *b* 87. — Sigrid Storraabes *S*. *b* 309. — af Skara *b* 566 ff.

Ginabhygden *a* 462.

Ginar *b* 152. *c* 765. — Abbed i Munke-liv *f* 622. — fra Agder *a* 272. — Ag-mundsøn *c* 790. — Anbesen Fehirde *f* 590. — bagge *d* 675. — Bjarnesen *d* 324. — Gjulfesen *f*. G. Ivereing. — Flugla *b* 849 *f*. *c* 177 *f*. 181. 183. 352 ff. 355 ff. — gotniske *f* 590. — Guthorm Graabardes *S*. *c* 812. — Haardjeft *b* 131 *f*. — Helgesen *c* 961. — Holmgangsfegges *S*. *a* 779 *f*. — fra Hordeland *b* 380. — Klining *b* 131. — Kongemaag *d* 378. 385. 397. 423. 438. 462. 470. 477 *f*. 505. — Lagmand i Lunsberg *f* 268. 289. — Lare-Paals *S*. *c* 791. 883. — lygra *d* 298. — Magnusen *c* 756. — fra Naumdal *c* 42 ff. — Prest i Salten *d* 939. — Ragnvaldsen *f*. Torveinar. — Ravnsen paa Gyre *d* 849. 858. — Skaale-glam *b* 28. 104 *f*. 122 *f*. 163 *f*. — Skem-ming *d* 845. — Skitinbeine *d* 310. — Skulesen *c* 88. 650. 708 *f*. 712 *f*. 807. 813. 846. 855. 866. 886. 1035. — Smjert-bak Erkeb. i Nidaros *d* 907. 958. *e* 84. 140 ff. 146 ff. 160. 165 ff. 168 *f*. 190. 193 ff. 202. 204. 208—214. 367. 372 *f*. 386 *f*. 467 *f*. 535. — Snjallsen *a* 551. — Soffesen *c* 619 *f*. 757 ff. — Sudr-øing *b* 138. 414 ff. — Sysselman paa Færøerne *d* 543. — Thambarfelve *b* 379 *f*. 396 ff. 411 *f*. 480. 523 ff. 529 ff. 661 *f*. 727. 749 *f*. 767. 769. 772 *f*. 813. 822 ff. 829 ff. 834 ff. 839 *f*. 846 *f*. 853 *f*. 861. *c* 2 *f*. 15. 21. 25 ff. 37 ff. 44 ff. 49. 119. 126. 132. 154. 156 ff. 162. 176. 180 ff. 185. 205. 231. 245 ff. 252 *f*. — Thordsen i Vatnsfj. *d* 870. 872. — Thorgeirsen *e* 377. — Thorgilsen paa Stadarhool *c* 958 ff. *d* 781. 791 *f*. 800. 819. — Thorsvaldsen i Vatnsfj. *d* 988. *e* 225. 266. 279. 299. 329. 367. 372. 634. 636. *f* 77. — Torv-Ginars Dattersen *a* 547. — Iveraling *a* 535. *b* 179 *f*. 182 ff. 428. 701 ff. — Brang-mund Drknojarl *b* 649 ff. 655. — Ol-veesen *a* 551.

Ginarsfjord paa Orønlund *b* 361. 364.

Ginarsnes paa Island *b* 159.

Ginbu paa Vesjefogen *b* 760.

Ginberis-Der *a* 372.

- Eindride *f* 657. — Befil *d* 589. 612. 616. 654. — Bøggul *e* 627. 632. 642 ff. 688. *f* 62 *f*. — Øhorsbroder *f* 59 *f*. 150 *f*. — Einarssøn *b* 750. 772. *e* 21. 38 ff. 177. 205. 251 *f*. — fra Gaulbalen *e* 789. *d* 117. — af Gimse *b* 388. — paa Øyrv *f* 663. — Hegre *d* 474. 510. — Heidasylja *e* 924. — Jlbreid *b* 374. — Jonssøn *e* 888. 892. 896. 898 *f*. *d* 115. — Kalfssøn *d* 115. — Lagmand i Bergen *f* 586 *f*. — Ljora *d* 320. — Peine *d* 324. 749. — Raffé *d* 310. — Simonsøn Fehirde *f* 590. 623. — Skvadra *e* 647. — Slandre *d* 111. — Torve *d* 117. 141. 175. — unge *e* 88 *f*. 829 ff. 836. 841. 866. 890. 914 ff. 918. 923.
- Einhærjer *a* 171.
- Eivind *f*. Eivind.
- Ekerøerne (Eskerøerne) ved Gota-Ølven *b* 544. *d* 225. *e* 126 *f*. 153 ff. 165 ff. *f* 156.
- Ekeshered i Vermeland *d* 68.
- Ekkjal. *a* 506 *f*. *b* 856. *d* 445.
- Ekkjalsbaffe *a* 506 *f*. *c* 750. 815.
- Ekling *f* 101.
- Eldjarn Kamhatt *b* 138.
- Eldrid Jon Smjorbaltens D. *e* 808 *f*. *d* 185. — Magnus Erlingsføns Dronning. *d* 185.
- Eldøsfund ved Stord *d* 526. *e* 60.
- Elgefeter ved Ridarvøs *e* 939. *d* 38. 352. 976 ff. 1017.
- Elgjaraas *d* 477.
- Elln Peter Strangesføns D. *e* 80. — Sverfedr. *d* 671. *e* 82. — Thoresdr. *f* 288.
- Ellna Burizlavs D. *a* 532.
- Ellis Prest *e* 149. 152. 156.
- Elisabet Jaroslavs D. *f*. Ellisv.
- Elliv Andresen *f* 465. — Jarl af Sønderjylland *e* 595.
- Ellivaagar *a* 160.
- Ellia K. i England *a* 341 *f*. 359 ff. 370. 613. 615 ff. 621. 625.
- Ellescroft *a* 621.
- Ellesword *a* 621.
- Ellida-Øjbet *a* 64. 73.
- Ellidagrim Aggrimsøn *a* 536. *b* 184.
- Ellidavik paa Drønerne *e* 400.
- Ellide, Ellid *a* 317.
- Ellipalt *e* 116.
- Ellisv Harald Haarbraades Dronning *b* 567. *c* 53. 116 *f*. 120. 180 *f*. 323. 326. 376. 380.
- Elvebakkene i Ranafylke *e* 497.
- Elvegrimer *e* 491. 893.
- Elvevislerne *a* 457.
- Elveshøvel *b* 540. 543.
- Elvething *e* 497 *f*.
- Elv *a* 624.
- Elvsier *a* 19.
- Embla *a* 160.
- Embricke *a* 236.
- Emma Dronning af England *b* 468. 475. 482. 509. 511. 725. 840. 864 *f*. — Ørev Hugos D. *b* 216 *f*.
- Emund *f*. Simund.
- Engelbrecht Konig den gamle *f* 582. 585 *f*.
- Engelønes *e* 841.
- Engeløen *a* 314. 326. 545. *d* 151.
- Englafeld *a* 625.
- England *a* 436. 444. 448 ff. 612 ff. 654. 674. 683 ff. 700. 710. 727. *b* 219 ff. 229. 238 ff. 243. 269. 465 ff. *c* 167 ff. 821 ff.
- Eningia *a* 17.
- Ennignup *a* 375. 745.
- Eogan, Duncans S., af Argyll *e* 59 *f*. 63 ff. 83. 85. 388. 400. 402. 405 *f*. 409. 411. 419. — K. af Lothian *b* 673.
- Eoppa Ingilbs S. *a* 274. 281.
- Eowils Nordmannerhøvding *a* 688.
- Epingia *a* 17.
- Øpte i Nordmandi *a* 663. 670.
- Er *a* 165.
- Erengisl Jonssøn *f* 518.
- Eretorp i Halland *e* 163 *f*.
- Eribanus *a* 25.
- Erit *e* 781. — Marske K. i Sverige *e* 669. 672. 725. — Abbed i Munkeliv *e* 672 *f*. *f* 24. 105. 275. 313. — Abbed i Halsus *f* 657. — Abelsøn Hertug af Sønderjylland *e* 172. 177. 205 *f*. 219 *f*. — Agnarssøn *a* 269. — Agnesføn *a* 247. 258. 349. 351. — Alspak *a* 738. — Anundsøn *a* 376. 581., *f*. Erit Emundsøn. — Arnessøn *d* 46. 71 *f*. 145. — bagge *d* 742 *f*. — Berg *d* 512. — Bisfop *b* 462. — Bjodaskalle *a* 577. 771. *b* 16. 20 *f*. — Bjern Jernsides S. *a* 358. 376. — Blodpre Haraldssøn Norges Konge *a* 513. 578. 582 ff. 586



ff. 593 ff. 600 ff. 703—710. 726—733. 734 ff. 743 f. 748. 791. *b* 3. 32 f. 198 f. 220. 277. — *Bose e* 448. 451. — *Byrgeſøn e* 651 ff. — *Dregil d* 645. — *Duggalleſøn e* 388. 399. 448. 451. 463. *f* 105. 123. 136. — *Ejegod Svensſøn R. i Danmark e* 419. 488. 534 f. 563 f. 590. — *Emundeſøn Svialonge a* 358. 376. 412. 461 f. 480 ff. 581. *b* 78 f. 86. 404. 552. 557 f. — *Emune R. i Danm. c* 705. 707. 722 ff. 731 f. 761 ff. 769. 783 ff. 787. — *Grifſøn (Nenneb) R. i Danmark f* 140 f. 143. 145. 157 f. 204 f. 209—234. 314 ff. 338 ff. 393. 395 f. 405. 413 f. 418. 424 f. 429 ff. 438. 440 ff. 450 ff. 460 ff. 468 f. 494 ff. 518 ff. 524 ff. 536—546. 550 f. 553 ff. 557 ff. 592. 625 f. 631. — *Grifſøn R. i Sverige d* 671 ff. 679 f. 712 f. 747. 1012. *e* 79. 82 ff. 88. — *Grifſøn Langbeen, Hertug af Fangeland f* 210. 221. 223. 226 f. 229. 231. 233. 293. 317. 338. 340 f. 440. 495. 538. — *Grifeb. i Nidaros (blinde) d* 40. 129 f. 206. 208. 246. 256—288. 293. 333 f. 425. 437 f. 458. 471 ff. 475. 506. 547. 558. 788 ff. 825. — *paa Evje d* 140. — *Foſt d* 553 f. — *paa Fridare c* 748. — *Glipping Chriſtopherſøn R. i Danmark e* 177. 205 f. 219. 654 f. 660 ff. 663. *f* 82 f. 87—94. 98 f. 105 f. 109 ff. 116. 125. 132. 134 ff. — *Gryvel d* 580. — *Guldsvegg d* 940. — *Gunnarſøn f* 569. — *af Haa d* 310. 356. — *Haakonſøn f. Lam. — Haakon Kloſ S. c* 799. — *Havleſſøn d* 141 f. — *den hellige R. i Sverige d* 196. — *Hæl c* 789. *d* 117. — *Høgneſøn a* 550. — *Ignabakke d* 718. — *Jarl Haakonſøn b* 61 ff. 74. 89. 92. 112 ff. 128. 143. 195. 224 f. 250. 268. 285. 315. 377. 384. 386 ff. 402 f. 404—419. 409 f. 439. 440 ff. 456. 465 f. 477. 479 ff. 512. 514. 516. 539. 590. 662. — *Jatvardſøn R. i Sverige c* 907. — *Knutſøn R. i Sverige d* 476 f. 479. 529 f. 538. 591. — *Knutſøn af Søndre-Halland f* 107. 111. 229. 317. 424. — *Konge paa Herdeland a* 462. 465. 483. — *I Konge i Sønderjylland a* 390. 394 ff. 422 ff. *b* 272. — *II R.*

*i Sønderjylland a* 375. 396. 411. 512 f. 743 f. *b* 272. — *R. i Fangel a* 665. 684. — *Kongeſøn d* 131 ff. 138 ff. 141. 154 ff. 160. 172 f. 175. 196. 214 ff. 221 f. 268. — *paa Lade f* 336. — *Lam Haakonſøn R. i Danmark c* 300 f. 786. 822. — *maalſpæ a* 200 f. 220. 299. — *Magnuſſøn Norges Konge e* 534. 540 f. 543 f. 564. 675. 685. 688. *f* 1—259. 282—323. 320 ff. — *Magnuſſøn ſvenſk Hertug f* 392 ff. 403—412. 414—433. 436—470. 472. 488 f. 492. 494—505. 513. 517 f. 522. 523—564. 625—635. 636. 645. 655. — *Mare d* 497. — *Oddſøn e* 809. 861. 1040 f. *d* 1048. — *Panne d* 621. — *Plogpenning f. G. Valdemarſøn. — Nadekeſ S. fra Bremen f* 234. — *Ragnar Lodbroke S. a* 362. 365 f. 369. — *Reſtiſøn a* 376. *b* 552. — *Ringsſøn a* 581. 747. *b* 87. — *Roaldſøn a* 532. 540. 561. — *røde a* 552. 576. *b* 360 f. 363 f. 366. 456 ff. — *Sejrfæl Svialonge a* 581 f. *b* 23. 87. 97 ff. 125 ff. 144 f. 173. 224 f. 237. 243. 249. 268. 284. 308. 311. 376. 404. 477. 493. 546. 553. 558. — *Striz d* 643. — *af Skara e* 658 f. — *Slagbrelle c* 686. 943 f. 948. *d* 41. — *Stilk d* 897. 899. 902. 954. 963. — *ſvage d* 360. — *Svensſøn f. G. Ejegod. — Thoreſſøn f* 640. — *Thronde d* 326. — *Lepp d* 973. — *Lovesſøn d* 540. — *Uffe Biſkop paa Grønland c* 618 f. — *Valdemarſøn e* 655. 657 f. 660. *f* 405 f. 409. 469. 499. 501. 519 f. 522. 533. — *Valdemarſøn f* 629. — *Valdemarſøn Plogpenning R. i Danmark d* 1013. *e* 23. 70 f. 76. — *Valdemarſøn Hertug af Sønderjylland f* 640. — *Vedrhatt a* 365. 368 f. 374. — *Yngveſøn a* 313. 325 f. 351. — *Olvus a* 501. 535 f.

*Grifſødraapa b* 485.  
*Grifſjørd paa Grønland b* 361.  
*Grifſholmene paa Grønland b* 361.  
*Grifſmaal a* 732 f. 768.  
*Grifſønnerne a* 726. 756 ff. 761 ff. *b* 1—50. 54 ff. 176. 277. 367. 552.  
*Grifſø paa Grønland b* 361.  
*Grifſuden, Sib d* 166.  
*Erland Archidiaconus i Lund e* 480.

- Erlend *c* 777. — Namundesøn *f* 230. 289. 516. — Ngunundesøn *f* 302. — Arnesøn *f* 230. — Biskop af Færøerne *e* 678. *f* 3. 12. 169. 276. 434 *f*. 511. — Chorsbroder i Nidaros *d* 359. 361. — Gvammund *c* 708 *f*. — af Gerde *b* 777. 793. 803. *c* 453. — Gudbrandsøn *d* 204. — Gudbrandsøn Kantsler *f* 277. — Haakon Jarls *S.* *b* 63. 260 ff. — Haraldsøn Drknejarl *c* 686. 738. 750. 814. 826. 847 ff. 942 ff. — himalde paa Raasvold *c* 453. 807. — af Huseby *d* 484 ff. 509. — Mage *e* 434. — Olafsøn sterke *f* 68 *f*. 71. 75. 77. 163 ff. 168 *f*. 268. 294. 296 *f*. 328. 355 *f*. 361 *f*. 585. 622. — Bif *d* 540. — Provst ved Apostelkirken *e* 688. *f* 105. — Raud *e* 399. 405. 413. 424. — Eldre *d* 510. — Steif *b* 116. — Styrfaarsøn Chorsbroder *f* 484. 507. 510. 516. 665. — Sysselmand *f* 18. — Thjorakarpe *d* 511. — Thorbergsøn *d* 569. 593 ff. — Thorfunnsøn Drknejarl *c* 269. 324 *f*. 450 *f*. 509. 512. — Torv-Ginarsøn *a* 703. 726 *f*. 731. — unge *c* 851 *f*.
- Erlendehaug ved Nidaros *d* 143. 976.
- Erling Namundesøn *f* 369. 388. 433. 585. 623. 663. — Allsøn af Thornberg *d* 631 *f*. 981. *e* 7. 210. 212. 399. 413. 424. 426 *f*. 476 *f*. 549. 575. 583. 646. 655. 659. *f* 3. 38. 43. — Ambesøn *f* 623. — Astrid Roedatters *S.* *d* 56. 397. 543. — Bjarnesøn i Bjarkø *c* 3. 424. 474 *f*. — Bjørn Bufts *S.* *d* 198. — Erik Bloderes *S.* *a* 756. *b* 4. 10 *f*. 26. 29. 45. — Erlendsøn *c* 450 *f*. 512. 526 *f*. 543. — Erling Skjalgsøns Sennesøn *c* 167 *f*. 177. — Haakon Jarls *S.* *b* 63. 114. 116. 118. — Ivarsøn *c* 395. 399. 402. 475. — paa Kviben *d* 243. 461. 475. — Lagmand paa Raumarke *e* 646. — Lensmand i Hardanger *d* 480. — Ljodhorn *d* 684. 693. 717. 726. 934. 936. 969. 973. 977. — Ring *d* 622. — Rumsflav *d* 622. 675. 694. 703. 706. 717. 727. 733. — flaffe *c* 453. 690. 803 ff. 821. 830 *f*. 834 ff. 841 *f*. 844 *f*. 852. 885 *f*. 891. 894 ff. 899 ff. 904 *f*. 908—939. 942. 1000. *d* 1—50. 36. 61. 66. 74. 77. 84 ff. 89.
- 95—106. 103 ff. 186 *f*. 245 *f*. 257 *f*. — Skamhals *d* 480. — Skjalgsøn *a* 576. *b* 171. 293 ff. 381. 388 *f*. 399. 402. 406 *f*. 411 *f*. 486. 517. 530. 533. 535. 537. 539 *f*. 606. 614 ff. 621 ff. 630. 661. 678. 680. 727. 729. 741 *f*. 748. 751 ff. — Snaak *a* 272. — Steinvægg *d* 463—470. 473 ff. 477 ff. 486. 487—503. 506 *f*. 707. 713. — paa Lannskaarenes *c* 740. — i Thjotta *d* 327. — Bifunnsøn paa Bjarkø *c* 807. *d* 3. 151. — Bifunnsøn paa Stovreim *f* 288. 471. 622. 665. — Bif *d* 511.
- Ermanarik *f*. Jarmurref.
- Ermengard Geirbjørns *D.* *c* 834. 841.
- Ernst, Greve af Gleichen, *c* 204 ff.
- Gry *a* 236. — Lutande *a* 333. 366. — Naldunsøn *a* 525. 544 *f*.
- Ertmann i Knausen *f* 583. 586.
- Eruler *a* 29. 31. 50. 52 ff. 84. 130. 172. 203. 232.
- Esesfeld *a* 386. 393.
- Esjetun paa Havngn *c* 486. 488.
- Esjoberg paa Jøland *a* 542. *b* 335.
- Esjunes *d* 960.
- Esjunesøver *d* 488.
- Estkeholt paa Jøland *c* 246.
- Espehool paa Jøland *a* 535. *b* 178.
- Esromske Annaler *a* 244 *f*.
- Esse i Strathbolgy *c* 266.
- Esfer *a* 630. 651 *f*. *b* 239. 471. *c* 167.
- Estland *b* 77. 410. 558. *d* 215 ff.
- Etnebalen *b* 628.
- Eu *a* 673.
- Eudoser *a* 19.
- Eugen af Kumberland *a* 694.
- Eugenius III. Pave *c* 608. 854. 864. 872 *f*.
- Euphemia af Arnstein, norsk Dronning, *f* 318 *f*. 324. 326. 338 *f*. 343. 391. 393. 404. 409 ff. 419. 432 *f*. 448. 457. 469. 489. 522 *f*. 531. 533. 537. 553. 557. 621. 645. — Bugslavs *D.* *f* 453. — Grifodr. *f* 631.
- Eure *a* 659. 662.
- Eustathius, Greve af Boulogne, *c* 170.
- Eva, Diarmid Mac Murchadas *D.*, *c* 952.
- Everhard Defanus i Oslo *f* 383.
- Evjesund paa Drfus *c* 750.
- Evreux *a* 660. *b* 209. 214. 217.
- Eraugustus Wojohannes *c* 79. 104.

Greter *a* 626. 685. *b* 467 f. *c* 388.  
 Gysura *a* 257. 330.  
 Gygotland *a* 50. 267. 366. 373.  
 Gysaffeldsøskel *a* 522 f. 537. *b* 350.  
 Gysaffjord *a* 533 ff. 552 f. 555. 771. *b* 178 ff. 346.  
 Gysafand *b* 350.  
 Gysulf Abbed i Tveraa *e* 321. 335 ff. 340. 352. 359. — Nægriksføn *f* 78. 80. — Andge *e* 353. — Vølverksføn *b* 435 f. — Dabafald *b* 62. 64. 409. 484 f. — Ginarfson f. G. Valgerdsføn. — paa Flats *d* 844 ff. — den graa, Thord Velles *S.* *b* 163. 168. 170 ff. 435 f. 450. — Gudmundføn paa Madrevalle *c* 223. 301 f. 640. — i Gudrann *c* 762. — Hallfson paa Grenjadarfstad *d* 805 f. — Havlesføn *d* 111. 122. 130 f. 143 f. 310 f. 353. 361. — Jonsføn *d* 984. — Ruga *a* 771 ff. — Sæmundføn *c* 757. 1044. — Thorsteinsføn *e* 250 f. 273. 285. 291 f. 294. 306. 310 f. 314 ff. 321 ff. 328—339. — Valgerdsføn *a* 535. *b* 95. 179 ff.  
 Gylaug Herse i Sogn *a* 323.  
 Gylime i Frankland *a* 200 f. 228.  
 Gymund fra Holmgard *a* 198 f.  
 Gynafylke *a* 334. 468.  
 Gyrbyggger *a* 546.  
 Gyre i Arnarfjord *d* 816. 910. *e* 225. 233. 259. 266. — paa Snafellsnes *a* 546. *e* 309.  
 Gysteinn Alfson *a* 528. 549. — Arnesføn *f* 521. — paa Aure *d* 938. — helje *a* 304. 307. 309. 335. 365 ff. — Biskop i Dølo *b* 763. — digre *a* 547. — Drottsete *f* 21. 86. 285. — Eng *d* 642. — Erkeb. af Nidaros *a* 524. *c* 453. 807 f. 877 f. 890. 927 ff. 939. *d* 1. 37 ff. 73. 84. 90 f. 96. 98. 109 f. 115 f. 156 f. 190. 195 f. 198. 204 ff. 215. 245 f. 253 ff. 257 f. 748 f. 784 ff. *e* 377 f. — Gysteinnføn *a* 400. — Fret *a* 269 f. 274. 285. 293 f. 338. 348 f. 379. — Glumra *a* 341. 473. — Haraldsøn Norges Konge *c* 779. 800. 806 f. 811 ff. 845 f. 848 f. 853—890. — Harald Haarvagres *S.* *a* 583. — hvite i Nidaros *e* 215 ff. 273. 292. 304. 307 f. 343. — hvite fra Vord *a* 582. — Høgnesføn *a* 338. 390. 400. — Ilkraabe *a*

64. 269. 334 ff. 344 f. 366. 719. — Jarl paa Hedemarken *a* 512. 575. 582. — Jarl i Valdres *a* 301. — R. i Danmark *a* 304. 309. — R. i Svithjod *a* 304. 349. 351. — Korp *d* 239. 243. — Magnussøn Norges Konge *c* 488. 511. 559. 560 ff. 568 ff. 596—631. 642—668. 667 f. 673. — Meyla *c* 890. *d* 43 ff. 47 ff. 61. — Olaf hvites *S.* *a* 444 f. — Orre paa Giske *b* 660. 707. *c* 177. 181. 268. 275. 322. 330. 334 f. 374 f. 449 f. — Orre Vaartbelg *d* 978. — Raadsmænd *d* 324. 654. — Ragnvaldsføn *d* 300. 304. — Raudulfssøn *a* 552. — Roesføn *d* 538. 612. 654. 657. 658. 680 f. 692. 734. — Sundrann *d* 968. — Sure *d* 935. — Thorsteinsføn *a* 546.

Gysteinnsdal paa Katanes *d* 453.

Gyvind (Givind) *a* 443 f. — Alboge *c* 511. 552. 554 ff. — Alfaspilder *a* 578. — Aufsmænd *a* 260. 443. 498 f. 504. 527. *b* 358. — Biskop i Dølo *f* 61. 162. 168 f. 172. 191. 221. 230. 311. 313 f. 334 f. 339. 383. 397. 433. — Bjarnessøn *c* 54. — Bratt *d* 1000. *e* 254 f. 269. 303. — Dyre *d* 138. — Erikføn *a* 757. — Feyke *d* 493. — fra Gaulbalen *d* 101. — Herjulfssøn *b* 37. — Jarl *a* 342. 553. *b* 2. — Kelba *b* 317 f. — Kinnriva *b* 301. 321 ff. — Knæ *e* 552. — Lambe *a* 475. 477. 484. 494 f. 522. 571. 575. 716. 761. — Leodin Angels *S.* *a* 545. — Melbrigdesføn *c* 743 f. — Prestmaag *d* 354. 438. 462. 560. — Saamsføn *d* 484. — Simonsføn *f* 521. — Skaldespilder *a* 72. 324. 326. 347. 761 ff. 795. *b* 2. 6 ff. 104. 116. 319. — Straape *d* 140. — Skreyja *a* 598 f. 743. 748. 763 ff. — suaa *b* 380. — Serke *a* 531. 790. *b* 176. — Thorsteinsføn *a* 537. 550. — Urarhorn *b* 543 ff. 651. 655. — Waapne *a* 537. 543. 546. — Viking *a* 626.

Gyvindastad paa Island *d* 1011.

Fad ved Dølo *d* 629.

Fafne *a* 228 f.

Fagers i Breidafjorden *e* 245 f. 248 f. 266.

Fagradal paa Island *a* 546.

- Fagraneð paa Ísland *e* 328.  
 Fagrskinna *c* 1042.  
 Fala i Obalen *d* 730.  
 Falkenberg i Halland *e* 155.  
 Falster *f* 157. 159.  
 Falsterbod *f* 639.  
 Fann Enes *D.* *a* 63.  
 Faravid Kvænernes *R.* *a* 490.  
 Farmannalov *e* 570. 574.  
 St. Faron *a* 434.  
 Farria *a* 383. *c* 859.  
 Faste Jarl *a* 256.  
 Faver *a* 23.  
 Favredal ved Knærd *f* 418.  
 Fare Sydersing *a* 446.  
 Farefjord *a* 446. 522 *f*.  
 Farstad i Sulebal *f* 657.  
 Fearnham *a* 651.  
 Fécamp *b* 210.  
 Feeharsund *a* 759.  
 Feginsbrekkja ved Ribarvos *d* 100.  
 Fehirde *c* 991. *e* 614.  
 Femterdom *b* 423 *f*.  
 Fenja *a* 219.  
 Fenring *a* 296. 600. 705. 740. *d* 153.  
 Fenrisulven *a* 167.  
 Feransdom *c* 1012.  
 Ferhard Biskop af Katanes *f* 573. —  
 Mac Intagart Jarl af Nofs *d* 457.  
 750. 757.  
 Ferdinand spanst Gesandt *e* 156. 161.  
 180.  
 Fergus af Galloway *c* 755.  
 Fetbreid, Everd *a* 762. 764.  
 Fetlaffjord *b* 504. 511.  
 Fevelen paa Nordmore *a* 776.  
 Fidantius Kardinal *d* 285 ff.  
 Fife *b* 673 *f*. 856. *c* 266.  
 Fifelbor *a* 243.  
 Fislavold i Tinn *a* 501.  
 Filer *a* 81.  
 Filimer Gobarifs *S.* *a* 34.  
 Fingal Gudrødsøn *R.* paa Man *c* 405.  
 407. 477.  
 Fingola Muirkertachs *D.* *d* 440.  
 Finland *b* 77. 500. 511. 558.  
 Finmarken *a* 88 ff. *c* 4. *e* 51 ff. 99 ff.  
 Finn *b* 373 *f*. — Agmundsøn *f* 622 *f*.  
 — Arnesøn *b* 660 *f*. 663. 707 ff. 715  
 ff. 727. 761. 784. 796. 798 *f*. 802 ff.  
 854. 859. *c* 2. 171. 177. 180. 253 ff.  
 272 *f*. 276 ff. 431. — Bergthoresøn *d*  
 612. — Erlingsøn *d* 36. 200. — Gy-  
 vindesøn *b* 395. — fra Fjordene *a* 272.  
 — Forstander i Bergen *d* 316. — sær-  
 siste *d* 324. — Gautsøn paa Mel *e* 5  
*f*. 29. 399. 459. 476. *f* 369. 471. 660.  
 — Geit *c* 788. — Haareksøn *b* 761 *f*.  
 848. *c* 178. 600 *f*. — Hallborensøn Land-  
 namsm. *a* 523. 550. — Hallborensøn  
 Mag. Capell. *f* 320. 482. 493. 510.  
 516 *f*. 520. 585. 594. 600 *f*. — Knatt  
*d* 900. 950. — lille *b* 583 *f*. — Sunda-  
 ulfsøn *c* 791. — Sjaalge *a*. 575. 716.  
 761. — Skofstesøn *c* 511. 532. 537 *f*.  
 Finnaithe *a* 33. 92 *f*. 340.  
 Finnalf *a* 339 *f*.  
 Finnbjørn Helgesøn *e* 287 *f*. 290. 292.  
 294 *f*. 311. 322. 332. 338 ff. 348.  
 Finnboge d. sterke *a* 790. — Witlandes-  
 farer *b* 461 *f*.  
 Finnedi *a* 340.  
 Finner *a* 3 *f*. 10. 24. 43. 90. 181. 328.  
 331 *f*. 340. 359. 487. 609. *e* 51 ff. 100  
*f*. 103. *f* 564 *f*.  
 Finngeir Thorstein Andrs *S.* *a* 546.  
 Finntaidh Mac Ruairi Maormor i Mær-  
 xve *b* 133. 641 *f*.  
 Finnsleif Brynje *a* 251.  
 Finnvid den fundne *b* 659 *f*.  
 Finthorp (Finderup) nær Viborg *f* 135.  
 Firdaafylke *a* 98. 332 *f*. 474 ff. 510 *f*.  
 547 *f*. 554 *f*. 586. 708. 713. *b* 5. 53. 296.  
 Firæser *a* 23.  
 Fisker i Surndalen *e* 214.  
 Fiskerygg Everd *d* 171.  
 Fitjabranden Skib *d* 944.  
 Fitje paa Stord *a* 586. 761 *f*. *b* 4. 293.  
 Fjadrundaland *a* 99. 263. 265.  
 Fjaler *a* 81. 333.  
 Fjerdingsør paa Ísland *b* 155 *f*.  
 Fjerdingsødom *b* 156. 423.  
 Fjerdingsøthing *b* 156. *c* 1003.  
 Fjord paa Nofsø *c* 851.  
 Fjordekollen Skib *d* 125.  
 Fjordene *f*. Firdaafylke.  
 Fjølbyrja ved Lungenes *d* 477.  
 Fjølne Ingvrefreys *S.* *a* 219. 221. 246.  
 325. 348. 350 *f*. — Lofesøn *b* 72.  
 Fjörbaugsgarðr *a* 569.

- Fjorghn *a* 165.  
 Flandern *a* 423 f. 427. 435. *b* 228.  
 232 ff. 243.  
 Flata tunga i Skagafjorden *d* 912.  
 Flatholm i Þröstolfanalen *a* 692.  
 Flats i Skjalvandshjet *e* 322.  
 Flats Kloster *d* 1017.  
 Flegstad paa Fresten *d* 702.  
 Flein Eskald Hjerósen *a* 309 f. 366.  
 Fleury *a* 426.  
 Fljod i Etjerdalen *c* 613.  
 Fljotsdals Hered *a* 537. *b* 152.  
 Fljotshverve *a* 537. 539.  
 Fljotslid *a* 522 *b* 169. 345.  
 Floamændene *a* 541. 548.  
 Floboard af Reims *a* 667. 671.  
 Floen paa Island *a* 523. 541. *e* 262 ff.  
 Flokadal paa Island *a* 533. 550.  
 Floke Vilgerðsen *a* 446. 517. 519. 533.  
 550. 576 f.  
 Floke, Hund *a* 301.  
 Flokevarðen *a* 446.  
 Florevaag ved Alfsen *c* 735. 884. *d*  
 227. 239 f. 517. 932 960. *f* 155.  
 Flose den gaulverfe *a* 332. 540. 547.  
 554. *b* 41. — Thordsen paa Svinafell  
*b* 184. 345. 350. 423. 425 ff. 645.  
 Flugumyre paa Island *a* 552. *d* 912.  
*e* 245. 266. 306. 310. 317 ff. 323. 328.  
 Flydrunes *a* 779 f.  
 Flæmingeland *a* 372.  
 Fodevig i Skaane *c* 728.  
 Fodbalen *b* 142.  
 Folevold paa Naumarife *d* 677.  
 Folke Algotson *f* 139 f. — den digre  
*d* 44. — Erkeb. i Uppsala *e* 657 ff. —  
 Jarl den unge *d* 436. — Sønson *f*  
 438. 540.  
 Folfenber i Heggen *d* 484. — i Ros-  
 denes *d* 689.  
 Folfunger *d* 44. 436 f. 476. 529. 591 f.  
 671 ff. 747. *e* 79 ff.  
 Folfvid Lagmand i Vermeland *d* 35. 63.  
 120. 196.  
 Folfkn *b* 453. *d* 73.  
 Fontenelle *a* 433.  
 Forbord i Etjerdalen *c* 498.  
 Formentera *a* 426. *c* 575.  
 Forne *b* 371.  
 Fornhage paa Island *b* 355.  
 Fornjot *a* 63 ff. 166. 332.  
 Fork i Gudbrandsdalen *d* 973.  
 Fors ved Oslo *d* 641 f. — i Narrike  
*c* 730. 888 f. 902. *d* 374. — paa Nau-  
 marife *c* 785.  
 Forsete *a* 167 f.  
 Forsenjall R. af Nerike *a* 263.  
 Forsøle i Manafylke *d* 483.  
 Forsoludalen paa Island *b* 177.  
 Fosser *a* 19.  
 Fositesland *a* 383.  
 Fotbit, Everd *c* 60.  
 Fountains i Werksire *c* 854 f.  
 Forerne (Furere) i Vestgetland *c* 531.  
 Frakark Maddahsbr. *c* 681 ff. 738 ff.  
 751. 816.  
 Framnes *a* 316. 318 f. 322.  
 Francien *a* 658 f.  
 Franciskanere s. Minoriter.  
 Francker *a* 29. 32. 208.  
 Franko Erkeb. i Rouen *a* 658. 661 ff.  
 666. 670.  
 Fredegat *a* 30. 35.  
 Fred-Frode s. Frode fredgobe.  
 Fredrik Bisfop *b* 223. 279 ff. 333. —  
 Chorsbroder i Bergen *f* 621. — II Kej-  
 ser *d* 740 f. *e* 12. 17 f. 46 f. 74. 431.  
 — Kena *c* 603. 914. 918. 924. 926. *d*  
 4. — Nerkesmand *c* 322. 331. — Klasse  
*d* 482. 485. 616. 643. 654. 677 f. 683.  
 693. 700. 726. 734. 927.  
 Freidarberg *a* 759.  
 Freidarfund *a* 758 f.  
 Frekesund *b* 756. 830.  
 Freit *a* 179.  
 Frey *a* 57 ff. 158. 164. 184 f. 210 ff.  
 222. 294. 348. *b* 328. 372 f. — (Fro)  
*R.* i Sverige *a* 361.  
 Freydis Grif rødes D. *b* 458 f. 461.  
 Freygard Gard Agdes S. *a* 82.  
 Freygeir *a* 256.  
 Freygerd Namundesbr. *a* 255.  
 Freyja *a* 57 f. 158. 165 ff. 197. 213. 295.  
 Freystein gamle paa Gauslar *a* 332.  
 Freyvid beve *b* 567 ff.  
 Frida Kolbeinsbr. *c* 949. *d* 448.  
 Fridarg *b* 438. *c* 742. 747 f.  
 Fridgeir paa Blindheim *a* 739 f. 742.  
 Fridgerd paa Svamm *b* 281. — Rjar-  
 valdsbr. *a* 443. 532. — Thore Himas  
*D.* *a* 532.  
 Fribhegifi *b* 239.

- Fribleif Fredfredes *S.* a 348 f. 351 f.  
 — i Holt *a* 532. 545. — Ragnar Lod-  
 broks *S.* a 361. 369. 617. — Skjolds  
*S.* a 219 f. 255. 261 f. 331. 334. 348.  
 351.
- Fribthjof den frekne *a* 315—322. —  
 Ronge i Thelemarken *a* 297. 321.
- Frigg *a* 57 f. 158. 165. 214.
- Frigvne *a* 137 f.
- Friser *a* 7. 19. 27. 383. 386 f. 421 f. 657.
- Frisland *a* 386 f. 395. 413. 419. 421.  
 423. 639. 657. 742. *b* 228. 232 ff. 243.  
 500 f.
- Fritila *a* 236.
- Frodæa paa Island *b* 173 f. 355. 365.
- Frode *a* 705 f. — den fredgode (Fred-  
 Frode) *a* 219 ff. 334. 348 ff. — den  
 frekne *a* 223. 242. 254. 255 ff. 275.  
 300. 348 f. 351. — Harald Haarfagres  
*S.* a 440. 582 f. 770. — Jarl *a* 791. —  
 R. paa Hedemarken *a* 460. — Røref  
 Huggvanbauges *S.* a 349. 352. —  
 Bemundesøn *a* 520.
- Frode-Freden *a* 213. 219 ff. 350 f.  
 353 f.
- Frodung i Tyriffjorden *d* 642. 644.
- Fromold af Fiffhusen *f* 107. 147.
- Frostathing *a* 721. *b* 304. *c* 649. 1002.  
*e* 496.
- Frostathingæ-Lov *a* 403. 712 f. *b* 614.  
*e* 110 ff. 197 ff.
- Froste Raaresøn *a* 65 ff. 247.
- Frosten *b* 304. 340. *c* 1002.
- Frovin *a* 243.
- Frugundier *a* 24.
- Frya i Gubbrandsdalen *d* 973.
- Fryfja ved Delo *d* 364 f. 601.
- Fredes *a* 730 f. 758 ff.
- Frena engelst Ansører *b* 239. — Jarl  
*a* 623. 626.
- Fros f. Frey.
- Frofe *a* 255.
- Frofefund *a* 255.
- Fross *a* 777.
- Fugl Hotalfsøn *c* 847 f.
- Fulford *c* 326 f.
- Fulham *a* 637. 669.
- Fulfo af Troyes Bifkop i Estland *d* 215.
- Fundinn Noregr *a* 63 ff. 196 f. 199  
 ff. 275. 314. 322.
- Fundne-Rnut *a* 375 f. 413.
- Funduser *a* 23.
- Furdustrande i Vinland *b* 458.
- Furnes Kloster paa Nan *d* 1017. — i  
 York *c* 862.
- Furusund *a* 492. *d* 131.
- Furerne f. Forerne.
- Fylgjer *a* 175.
- Fylingsfjord *d* 488.
- Fylfer *a* 93 ff.
- Fylkestirker *b* 634 f.
- Fylkestempler *a* 94.
- Fyn *a* 749. *c* 256.
- Fyrileiv *c* 730 f. *d* 307.
- Fyrisvoldene *a* 252. 311. *b* 100. 174.
- Fædrift *c* 1020 f.
- Fænskaly i Midelfartfund *f* 340.
- Færeyingasaga *d* 1050 ff.
- Færverne *a* 418 f. 436. 445. 503. 569.  
*b* 34 f. 131. 138 ff. 145 ff. 329 ff. 412  
 ff. 682 ff. 859 ff. *c* 4. 219. 409 f. 617  
 f. 861. 869. 873. 962. 1013 f. 1020.  
 1042. *d* 51 ff. 458 f. 543. *e* 680. *f*  
 276. 642.
- Følge *a* 126 ff.
- G**aarde (gorody) *a* 286. 290. 292. *b*  
 78 f.
- Gaarefæg *c* 740. 818. 851. 944.
- Gaase unden Hjelbet *d* 622.
- Gaase i Gysaffjorden *d* 907. 917. *e* 230.  
 232. 292.
- Gabriel Jonsøn *f* 201. 304.
- Gaeler *a* 8.
- Gaeta *c* 69.
- Gaimar III Hertug af Salerno *c* 70 f.  
 — IV Hertug af Salerno *c* 72. 74.
- Gainsborough *b* 474. 476.
- Gajuk Ostais *S.* *c* 50.
- Galbra-Hedin *b* 345.
- Galbr *a* 180.
- Galicien *a* 424 f. *c* 571 f. 835 f.
- Galicie-Ulf *c* 19.
- Galinder *a* 24.
- Galindien *a* 24.
- Galler *a* 13 f.
- Galloway *b* 857. *c* 139 f. 829.
- Galmanho *c* 266.
- Galte i Sogn *b* 176.
- Gamaliel Bifkop paa Sybererne *c* 623.
- Gamelyn Bifkop af St. Andrews *c* 459.
- Gamlaeit i Gauldalen *a* 761.

- Gamle Grifsson *a* 748. 756 f. 759 ff.  
 Gamleim *b* 756.  
 Gammen Skib *b* 193 ff. 250.  
 Gandalf Alfgeirsson: *R.* i Alfheime *a*  
 271. 274. 339. 342. — Alfgeirsson *R.*  
 i Vingulmark *a* 390. 399. 460 f. 463 ff.  
 Gandul *a* 768 f.  
 Gandvik *a* 64. *b* 713.  
 Gangdage=Thing *c* 791.  
 Gange=Nolf *a* 431. 435. 508 f. 511 f.  
 652. 653 ff. 684.  
 Gard Agde *a* 64. 66. 295. 332.  
 Gardarife *a* 39. 267. 286. 292. 381. *b*  
 79. 86. 227 ff. 254. 410. 763.  
 Gardarsholm *a* 446.  
 Gardar Svavarsson *a* 445 f. 517. 519.  
 565.  
 Garde paa Gronland: *b* 705. *c* 620 f.  
 758. 1013. — paa Island *d* 925.  
 Garmo i Rom *b* 605.  
 Garnen, Skib *d* 125. 127.  
 Gau *a* 97.  
 Gaular *a* 332 f. 598.  
 Gaularaafen ved Nidaros *b* 527. 537.  
 Gauldglasyfke *a* 468.  
 Gaulverjabs *a* 541. *b* 41.  
 Gaupaholm *f* 637.  
 Gaut: *a* 231. 352. *b* 399 f. — Urgeir  
 Prests *S.* *d* 159. — i Gautland *a* 342.  
 — Gautsson unge *e* 476: *f* 660. 663.  
 — Jonsson paa Mel *d* 569. 586. 596.  
 616 f. 625. 652. 712. 883. 897. 930 f.  
 943. 949. 969 f. 982. *e* 4 f. 10. 29.  
 76. 93 f. 212. 394. 433 f. 459. 475 f.  
*f* 663. — den røde *b* 413. 686. 691 ff.  
 859. 861. — paa Vnes *d* 125. *e* 4.  
 476.  
 Gautaskerene *a* 65. 457.  
 Gauta=Thore *b* 779. 782. 790. 796.  
 801.  
 Gautbert Bisfop for Svithjod *b* 272 f.  
 Gauta *a* 342. — Bisfop af Farverne *e*  
 470. 678. — Gottsmor *d* 622. — Prest  
*d* 696. — af Tolga *e* 479. 583. 657.  
*f* 3. 23. 39. 142. 153. 664. 669. —  
 Lovesson *b* 566.  
 Gautelven *a* 21. 35 f. 49. 74 f. 339 f.  
 516. *c* 4.  
 Gauter *a* 35. 46. 49 f. 54. 77. 336.  
 343 ff.  
 Gauthilb Algantsdr. *a* 265. 292.

- Gautigoth *a* 50. 90.  
 Gautland *a* 359. 482. 754 f. *b* 30. 86  
 f. 92. 546.  
 Gautref den gavmilde *a* 292 f. 341 f.  
 389 f.  
 Gautrefs Saga *a* 257. 296. 341 f.  
 Gauzlin Bisfop af Paris *a* 643 f.  
 Gave=Rev *a* 341 f. 389.  
 Geat *a* 352.  
 Gefjon *a* 166. 204 f. 207. 211. 247 f.  
 371. 373.  
 Gefosse *b* 217 f.  
 Geigad *a* 251. 311 f.  
 Geila f. Geira.  
 Geir audge *e* 367. — paa Votn *b* 43 f.  
 165 ff. — Gode paa Vid *b* 184. 188  
 f. 192.  
 Geira Burislavs D. *b* 228. 231 f. 234  
 f. 237. 383.  
 Geirbjorn Jarl i Verbon *c* 834.  
 Geire paa Lunde *c* 31.  
 Geirfinn Jarl i Gunnvaldsborg *b* 504 f.  
 Geirhild Drifdr. *a* 295. 298. — Flo-  
 febr. *a* 446.  
 Geirlaug Willjam Sengaspadas D. *b* 210.  
 Geirleif paa Vardestrand *a* 528. 550.  
 — fra Radund *a* 545.  
 Geirmund *b* 112 f. — Heljarfinn *a*  
 305 ff. 308. f. 499. 503 f. 527 f. 542 f.  
 549 f. 554 f. — Jarl *a* 338. — Gr-  
 mundsson *a* 787.  
 Geirmundstad paa Island *a* 527.  
 Geirrid fra Haalogaland *a* 561.  
 Geirrod paa Gyre *a* 546.  
 Geirstad *a* 380. 388. 397 f.  
 Geirstein *c* 812. 842.  
 Geirsvær *b* 714.  
 Geirrhjof *R.* paa Oplandene *a* 297. 321.  
 Geisle, Kvade *c* 88. 866.  
 Geite Gørø *S.* *a* 64. — Lytingsøn *b*  
 183. 204. 278.  
 Geitlændinger *b* 153.  
 Geldingaholt paa Island *c* 254. 330.  
 Gelle Volverksøn Lovngemand *c* 638. —  
 Thorkellsøn *b* 158. 451. 702 f. 862.  
*c* 368. 632.  
 Gelmin i Orfebalen *d* 35. 120. 141.  
 Gent *a* 637.  
 Georg Maniakas *c* 68. 73 ff. 82 f. 91 ff.  
 100. 104. 107. — af Wied *d* 594.  
 Gepiber *a* 7. 33. 53. 60. 207.

- Gepbojos *a* 33.  
 Gerberga Dronning af Frankrige *b* 217.  
 Gerde paa Sunnherbaland *b* 777. *c* 453.  
 Gerhard Bisk. i Wisen *c* 420. — I Greve  
 af Holsten *c* 662. — II Greve af Hol-  
 sten *c* 657. *f* 99. 233. 424. 429 *f.* 440.  
 453. 466. 542. 546. 561.  
 St. Germain *a* 432.  
 Germaner *a* 7. 10—47. 47—63.  
 Germanus Jarl i Verbon *c* 834.  
 Gero Markgreve *b* 68 *f.*  
 Gest *b* 451 *f.* — Oddleifsson *a* 782. *b*  
 347. 353.  
 Geteskaalven, Ekib *d* 496. 513.  
 Gestilveen *d* 538.  
 Geterne *a* 28. 354.  
 Getkjerr i Halland *c* 154.  
 Geule *a* 647.  
 Gibbon Markskalf *f* 433.  
 Gilde *a* 61.  
 Giffard Ridder *c* 531.  
 Gilbert Abbed *f* 24. — Biskop af Hamar  
*c* 194 *f.* 373. 385 *ff.* 394. 409. 425.  
 452. 580. 675. — Biskop af Katanes *d*  
 753. — Jarl af Angus *d* 778 *ff.* — Jarl  
 af Angus *f* 28. — I Orknojarl *c* 69.  
 — II Orknojarl *c* 69 *f.*  
 Gilbrigid Jarl af Angus *d* 778. —  
 Orknojarl *f.* Gilbert.  
 Gilchrist *f.* Gillechrist.  
 Gilder *c* 442 *ff.*  
 Giljaa i Vatnsdalen *c* 212.  
 Gilla-Dran *c* 945.  
 Gille den gerdse *a* 784. — Jarl paa  
 Syderoerne *b* 133. 135. 195. 197. 419.  
 438 *f.* 645. 648. 658. *c* 409. — Lovst-  
 gemand paa Jarroerne *b* 683 *ff.* 689 *f.*  
 692 *f.* 859.  
 Gille-Abdomnan Sumarldes *S.* *c* 409.  
 755.  
 Gillechrist *c* 559. 687 *f.* *f.* Harald Gille.  
 — Muirchertachs *S.* *d* 761 *f.* *c* 58.  
 Gillepatrif Biskop af Dublin *c* 407. —  
 Ivar af Waterforde *S.* *b* 206.  
 Gilleseop Mac Billjam *d* 754. 760. 768.  
 Gilling i Saltenfj. *b* 324.  
 Gils Snorreessen *c* 100.  
 Gilsbakke paa Island *b* 440. 444 *f.*  
 Gimle *a* 172.  
 Gimse i Orkdalen *c* 39. *d* 361.  
 Gimss ved Eken *c* 626 *f.*
- Gimss Kloster *c* 626 *f.* *d* 1017.  
 Ginnungagay *a* 160.  
 Girard Erkeb. af York *c* 621.  
 Gironde *a* 424 *f.* 661.  
 Giselbert fra Nordmandi *c* 70.  
 Gislfo Biskop af Fyn *f* 223. 230.  
 Gisse *b* 660. 706. 830. *c* 450. 471. 473.  
*f* 622.  
 Gislflugeessen *c* 485. 498 *ff.* 511. 547.  
 556. 560.  
 Gissa (Gisela) K. Glothars D. *a* 641 *f.*  
 670. — Karl den enfoldiges D. *a* 663  
*f.* 670.  
 Gisle *b* 454. — paa Raubafund *d* 995.  
 1010 *f.* *c* 225. 233. — Euresen *a* 777  
*ff.* 782 *f.* *b* 168 *ff.* — Thorfellsson *a*  
 776 *f.*  
 Gisleborg i Skaane *c* 176.  
 Gisfur Galle *f* 548 *f.* 564 *f.* — Glade  
*c* 318. — Gudbrandessen *b* 495. — Gulle-  
 braa *b* 761 *f.* 785. 801. 808. — Halls-  
 sen paa Hautabal *c* 958. 961 *f.* 1045.  
*d* 781. 789 *f.* 800 *f.* 820. 826. 1036.  
 1038 *f.* — Hvide paa Moesfell *a* 577.  
 786. *b* 179. 184. 188 *f.* 334. 341. 345 *f.*  
 348 *ff.* 369. 427 *ff.* 435 *f.* *c* 213. —  
 Hvide fra Valdres *b* 116. 121. — Se-  
 leifsson Biskop af Skaalholt *c* 220. 222.  
 410. 419. 421 *ff.* 628. 631. 636. 638 *f.*  
 — Svarte *b* 550. 554. — Thorvaldsson  
*d* 852 *f.* 855. 862. 865 *ff.* 871. 913.  
 924. 926. 984 *ff.* 999 *ff.* 1006—1012  
*c* 154. 222. 226. 228. 262. 267—279  
 287 *ff.* 292—326. 345. 357—375. 433.  
 597. 617 *ff.* 621 *f.*  
 Gjaaffjord ved Skotland *c* 420.  
 Gjaldkere *c* 37 *f.* 990 *f.* 1010. *c* 571.  
 Gjardar *f* 635 *f.* — Yonde *c* 646. —  
 Etyresen *d* 676 *f.* 955.  
 Gjavyald Gaute *d* 482. 485. — Gird-  
 mand *c* 499 *ff.*  
 Gjelleraafen ved Oslo *d* 302.  
 Gjeste-Bakke ved Lunsberg *d* 379.  
 Gjester *b* 80 *ff.* 640. *c* 440. 992. *c* 606  
*f.* 611 *f.*  
 Gjufe *a* 201. 228 *f.*  
 Gjufunger *f.* Risfunger.  
 Glammis *b* 856.  
 Glastonbury *c* 875.  
 Glaumss paa Island *b* 460.  
 Glaumstein *a* 298. 300. *c* 4. *c* 154 *f.*



- Glenmama paa Island *b* 207.  
 Gleraa paa Island *a* 535.  
 Glesfaria *a* 17.  
 Glfjufresfjord ved Fjeldesund *c* 790.  
 Glum Gjulfssøn f. Wiga-Glum. — Geir-  
 reosøn *a* 584. *b* 4. 6 f. 31. 50. 226. f.  
 — Olafssøn *b* 169. — i Sønderjylland  
*a* 393. — fra Vermeland *a* 272.  
 Gluntaran R. i Dublin *b* 205 f.  
 Glymdraapa *a* 516.  
 Gløder *b* 182.  
 Gnitaheden *a* 228 f.  
 Gnuv Grimkellsøn *c* 619. — Olafssøn  
*a* 744 f. — f. Nolda-Gnuv.  
 Gnuv paa Island *a* 551.  
 Gnupa *a* 746.  
 Gnuvsdal paa Island *a* 791 f. 799.  
 Gnuvsfell paa Island *b* 179.  
 Gnuvverjahreypp paa Island *a* 551.  
 Goaffjord ved Skotland *e* 420 f.  
 Goda i Devonshire *b* 238. 240.  
 Goddale paa Island *a* 532.  
 Godelalb Abotriterfyrste *a* 385.  
 Goder *a* 117. 151 ff. 564. 568. *b* 156.  
 Godfred af Anjou *c* 822. — i Galicien  
*c* 835 f. — (Sigfred) Ivarssøn R. i  
 Dublin *a* 689. — Jarl *a* 691. — af  
 Kinnheim *a* 638 ff. 648. 670 f. — R.  
 i Dublin *a* 700. — Magister *d* 37. —  
 Sigtryggssøn *a* 694. — stolt Gefandt  
*f* 21. 28. — Vikingehøvding *a* 648 ff.  
 669. 688. — f. Gudrød.  
 Godgest R. paa Haalogaland *a* 88. 253.  
 325. 349.  
 Godhjalt Semings S. *a* 348.  
 Godnarfjord i Jylland *c* 236.  
 Godord *a* 564. *b* 423 f. *e* 630.  
 Godskalf *a* 379. — Utos S. *c* 21. 30.  
 188. 265. 412 f.  
 Godwine *b* 239. — Haraldssøn *c* 387.  
 — Wulfnoth's S. *b* 671. *c* 148. 167  
 ff. 307.  
 Gods i Saltensfjord *b* 323 ff.  
 Goe Thorresdr. *a* 63 ff. 336.  
 Golanda *a* 36.  
 Golland *c* 715.  
 Gor Thorres S. *a* 63 ff. 197.  
 Gorm *a* 655 f. 668. — den engelske *a*  
 628. 745. — Grifssøn *a* 756. — Fundne-  
 Knuts S. *a* 375. 413. 745. — den  
 gamle *a* 284. 358. 373 f. 376. 396.  
 462. 464. 628 f. 743. 745 ff. *b* 65 f.  
 273. — heimse Andulfssøn *a* 375 f.  
 745. — Herse i Svithjod *a* 532.  
 Gormlath (Kormlad) Rjarvaldr. *a* 443.  
 — Muirfertschs D. *b* 204 f. 207. 644 f.  
 Gorschalk Unververde *f* 107.  
 Gospatrif *e* 58 f.  
 Goter *a* 7. 12 f. 19. 21 f. 26. 27 f. 32.  
 46. 47 ff. 60 ff. 224. 354.  
 Gotliner *a* 19.  
 Gotiskandja *a* 33 f. 48. 60.  
 Gotland *a* 31. 204. 246 ff. 253. 374.  
*b* 76. 228. 243. 410. 500. 774 f. *f* 629.  
 Gottorp Elet i Sønderjylland *f* 89. 220.  
 Gottschalk i Jafforden i Bergen *f* 583.  
 — i Oddsgaarden *f* 583. — fra Stral-  
 sund *f* 234.  
 Graafeldsbraape *b* 50.  
 Graagaas *a* 566 f. *b* 853. *c* 639. *d*  
 247. 264 f.  
 Graagaasen, Ekib *d* 125.  
 Graafida *a* 777. *b* 169 f.  
 Gradehebe *c* 910.  
 Grafsya i Skaane *f* 461.  
 Gram Skjolds S. *a* 208. 217. 249.  
 Gram, Everd *a* 228.  
 Grane paa Aft (Rosthaars-G.) *a* 296 f.  
 — Gunnarssøn *b* 192. — Skald *c* 237.  
 Granfell paa Haalogaland *b* 601 f. 718  
 f. 746.  
 Granmar af Evarinshaug *a* 227 f. —  
 af Sødermanland *a* 264 f.  
 Grant-Ntle *a* 538. 546.  
 Gravdal ved Bergen *d* 239. 372.  
 Greenwich *b* 472. 475. 477. 479.  
 Gregorius Andresen *d* 603. 895. f.  
 899. 952 f. 1012. *e* 2 f. 10. 30. *f* 287. —  
 Andresen den yngre *f* 286 f. 665. —  
 Dagesen *c* 456. 807. 842 ff. 881—903.  
 907. 960. *d* 3. 5. — Jakobsen *f* 636 f.  
 — Jonsen *d* 197. 293. 300. 302. 560.  
 575. 581 ff. 586. 589. 605. 617. 625.  
 627. 630. 639 f. 644. 648. 654. 703.  
 745. *e* 5. — Rif *d* 327. 653. — VI  
 Pave *c* 188. — VII Pave *c* 397. 410.  
 415 ff. 420. — IX Pave *d* 735. 748 f.  
 879. 890 ff. 1013. *e* 2. 11 f. 50. 54.  
 — X Pave *e* 529. 560 f. 576. — af  
 Tours *a* 30.  
 Gregoriuskirken i Midarod *c* 205 f.  
 Greifswalde *f* 97 ff. 111 ff. 146. 208. 234.

- Grelab Hjartmarsdr. *a* 542.  
 Grenjadarstadi paa Island *c* 290. 294.  
 Grenland *f.* Grenland.  
 Grenmar *a* 480. 502. *d* 519.  
 Grette Nasmundsøen den sterke *b* 487 *f.*  
 598. 699.  
 Griffith R. i Wales *c* 268. 516. 543.  
 Grim *a* 538. 541 *f.* — Geitsto *a* 567.  
 — den gode paa Stiklestad *b* 806 *f.*  
 812. 823 *f.* — graa i Midaroos *b* 834  
*f.* — graa, Naf engelskes *S.* *a* 375. —  
 af Grettevik *d* 362. — Gunne Herfes  
*S.* *a* 261. — haaleygste *a* 522. 529 *ff.*  
 545. *b* 153. — Hergrimsen *a* 257. —  
 Ingjalbsøen *a* 552 *f.* — Ramban *a* 445  
*f.* — Reikau *d* 942 *f.* — Kened Mac  
 Dubhs *S.* *b* 418 *f.* — Kolbjørnsen *a*  
 498 *ff.* 536. 578. — Kvelbulsøen *f.*  
 Skallagrim. — Loddenkind *a* 329. 331.  
 542. — Njaalsen *b* 193 *ff.* 200 *f.* 420  
*f.* 431. 433. 438. — Rusle *d* 36. —  
 paa Sande *d* 968. 972. — Snorresøn  
 paa Hoy *d* 805. — Stallare *b* 368. —  
 Svertingsen paa Mosfell *b* 159. 164 *f.*  
 355. 422. 958. — *f.* Ellidagrim, Bediar-  
 Grim.  
 Grima *a* 363 *f.*  
 Grimar svange *d* 622. 701.  
 Grimhild *a* 228.  
 Grimfelli Bjørnsen *b* 43 *f.* — Hirb-  
 skoy *b* 596 *ff.* 629 *ff.* 634. 639. 665.  
 761. 763. 823 *ff.* 863. *c* 126. 184 *f.* —  
 Alfson *a* 552. *b* 358.  
 Grimsby *a* 631. *c* 687.  
 Grimsø ved Island *b* 700 *f.* *d* 846. —  
 blandt Drknerne *c* 851.  
 Grimulf fra Agder *a* 551.  
 Grindhølmefund *d* 25. 376. 488. 625.  
 899. 962.  
 Grindhøg *d* 22.  
 Gris Semingsøn *b* 402. *c* 54.  
 Grislepoller *b* 504. 508. 511.  
 Grjotaa paa Island *b* 420. 426.  
 Grjote i Orkedalen *b* 523. *d* 144 *f.*  
 Grjotgard *c* 250 *f.* — Gard Agdes *S.*  
*a* 82. — Haakonsen *a* 474. — Ha-  
 konsen *b* 10 *f.* 15. 26 *ff.* — Maddads-  
 sen *b* 193. — paa Mære *a* 308. 326 *ff.*  
 468. — raffe *b* 380. — Salgardsen *a*  
 308. — Olve paa Eggs *S.* *b* 745  
*f.* 765.
- Groa (Gro) *a* 276. — Alfdr. *c* 295. 318.  
 320. — Gissursdr. *c* 640. — Herfinnsdr.  
*a* 532. — Thorsteinsdr. *a* 525.  
 Grund i Gylfjorden *d* 834. 907. 919.  
*e* 223. 270. 276. 279. 285. 323. 349.  
 Grunde Fehirde *d* 538. 589. 616 *f.* 728.  
 737.  
 Gryla *d* 395.  
 Gryting *a* 466.  
 Grænenland *a* 426. 428. *b* 229. 232 *f.*  
 Grønafylke *a* 100.  
 Grøninge i Balsalen *b* 759 *f.*  
 Grøningen i Frisland *f* 97. 115. 161.  
 Grønningesund *c* 689. 887. *d* 298. 960.  
 Grønland *b* 358 *ff.* 694. 704. *c* 229 *f.*  
 369. 466. 618 *ff.* 757 *ff.* 862. 868. 873.  
 962. 1013. *c* 377 *f.* 602 *f.*  
 Grønland (Grenland) i Norge *a* 100.  
 397 *ff.* 402 *f.* *b* 2. 15. 406.  
 Gudbrand Audlefsøen *a* 338. — i Da-  
 lene *b* 194. — Gudbrandsøn *f* 521.  
 — Herse *a* 338. 400. 461. — Kula *b*  
 129. 491. 494. — Raums *S.* *f.* Brand.  
 — Rodgeirsen *a* 338. — Stafhøgg-  
 sen *c* 904. 907. *d* 16. — Thorbergsøn  
*d* 156. — Thorsteinsøn *b* 177. — Thor-  
 vardesøn *b* 178. — unge Daglerhøvding  
*d* 306. 312. — *f.* Dale-Gudbrand.  
 Gudbrandsdalen *a* 338 *f.* 401. 403.  
 461. 585. *b* 16. 605 *ff.*  
 Gudine Geig *d* 940.  
 Gudlaug Haaleygefonge *a* 325 *f.* 349.  
 — Vafe (Stallare) *d* 90. 92. 98 *f.* 113.  
 125 *f.* 140.  
 Gudleif Aresøn *b* 344 *f.* 347. 359. —  
 Gudlaugsøn *b* 462 *ff.* — Utryggøsen  
*d* 729.  
 Gudleif af Alf *d* 721. 741. 745. 949 *f.*  
 — Gibung *d* 960. — Flotbytta *d* 475.  
 480. — gerdske *b* 83. 544 *f.* — Sfred-  
 ung *d* 475. 612. — Willjamsøn *f*  
 105. 122 *f.* 142. 221. 230. 268. 285.  
 289. — Gubmar Magnsøn *f* 558.  
 Gudmaren *b* 540. *d* 307.  
 Gubmund *b* 453. — Aresen Biskop i  
 Høle *d* 442. 676. 820—837. 839. 844  
*ff.* 867 *f.* 873 *ff.* 908. 912. 996. 1005  
*e* 378. — Biskop paa Færøerne *c* 617  
*f.* — Vobvarsen *c* 224. 363. — dyre  
 paa Vaffe *d* 795 *f.* 804 *ff.* 807 *f.* —  
 flate *d* 476. — Orils *d* 808. 836. *c*

621. — Hallsøn *f* 107. 130 ff. — Hjaltesøn *e* 643. — den mægtige paa Madrevælle *a* 535. *b* 179 ff. 183 f. 427 ff. 435 f. 586. 700 ff. 861. — Oddesøn *e* 640. — Diffe *e* 319. — Olafsøn *e* 245. — Ormsøn *e* 282 f. 291. — paa Ravnagil *e* 350. 367. — Sigurdsøn *f* 361. 363. — Sfaldrifjel *f* 299. — Stegitas *e*. *b* 240 f. Gudny: Bøddvarsdr. *e* 961. *d* 792. 800. 814. *e* 226. — Sturlasdr. *d*. 859. Gudolf paa Blakkestad *d* 481. 493. 495 f. 612 f. 616. 621 ff. 641 f. 646. 728 f. Gudref, Jarl i Northumberland *a* 695. Gudrefsstad paa Bynesfjet *d* 306. 327. Gudrid Byrgeadr. *e* 795. — Guthormsdr. *e* 810. — Thorbjørnsdr. *b* 363. 458. 460 f. 593. — Thorstein Heimnes's Husfru *d* 514. Gudrum (Gedhelstan) *R.* i Nængel *a* 430 f. 620. 623. 626 ff. 666. 668 f. 684. 687. 699. 745. Gudrun *a* 235 f. — Bergthorsdr., Lundejol *b* 261. 306. — Byrgeadr. *e* 861. — Gjufesdr. *a* 228 f. 239. — Jernfeggeadr. *b* 307 f. — Nuvsteinsdr. *e* 447. 449. — Olaf Jarls's Hyster *b* 137. — paa Saltnes *d* 47. — Sæbjørnsdr. *f* 623. — Thordsdr. *e* 40 ff. — Hævisersdr. *a* 653. *b* 337. 357 f. 447 ff. 698. 861 f. *e* 226. 632. Gudrod Bjørn Jarmands *e*. *a* 589. 704. 709. 711 f. *b* 1 ff. 15 ff. 19. 28 f. 39. — Grovan *R.* paa Man *b* 201. 659. *c* 325. 405 ff. — Grif Bloderes *e*. *a* 756. *b* 4. 17 ff. 26. 54. 60 f. 367. — gamle *a* 338. — Haldan Hvitbeins *e*. *a* 348. 405. 442. — Haraldsøn *a* 394. 396. 424. 432. — Haraldsøn *R.* paa Man *b* 194 ff. 200 f. 658. *e* 325. 406. — Harald Haarfagres *e*. *a* 582. 586. — Hardsenuts *e*. *a* 629. 684 ff. 744. — Helge huasfes Broder *a* 405 f. — *R.* i Gudbrandsdalen *b* 520. 577 ff. — Hjøme *a* 514. 582 f. 588. 607. — Mananagh (fejlagtigt Meranagh) *e* 407 f. 477. 479. 505. — Olaf Bitlings *e*. *R.* paa Man *e* 755. 827 ff. 862. 869. 904 ff. 940 ff. 950. *d* 440 f. — Olaf svartes *e*. *e* 57 f. — Raumsøn *a* 337. — Ragnvaldsøn svartes *d* 541 f. 756. 759 f. 764 ff. 769. 771 ff. — Sigtrygg-

sen *a* 694. — Sigtryggensøn *R.* paa Man *b* 201. *e* 325. 405. 407. 477. — Sigtryggensøn *R.* i Dublin *b* 198. 202. — Skafthøggsøn *e* 663. — Skirja *a* 583. — Valdarsøn *a* 265. 268. — Vejdefenge *a* 285. 338. 359. 379. 384 ff. 399. 411. 413. *b* 74. — *f*. Godfred. Gudsdomme *a* 178 f. *b* 687. *c* 1005. 1007 f. 1013. *e* 34. 281. Guds ved Cantire *e* 405 ff. Gufaa *a* 522. Gufaaros *b* 334 f. Guido af Abbeville *e* 311. — af Montfort *e* 688. *f* 86 f. 315. Gulathing *b*. 295. *c* 649. 1001 f. Gulathingsslagen *a* 554. 586. *e* 496. Gulathingsslov *a* 403. 566 f. 712 ff. 717. *b* 627 ff. Gulbringen, Skib *d* 151 f. 496. 513. 663. 944. Guldfjederen *d* 247 ff. 264. *e* 100 ff. Guldharald *b* 45 ff. 71. 213. Guldfuden, Skib *d* 303. Gulen *a* 81. 98. *e* 1002. Gullbeiner *d* 237. Gullbergsheid ved Kongehelle *e* 93 ff. 97. *f* 105 ff. 428. Gullhamar ved Lidaros *d* 90. Gullinburste *a* 188. Gullcen ved Kongehelle *e* 891. 894 f. *e* 126 f. Gunnar *a* 276. — Nafesøn i Liden *d* 481. 488. 612. 616. 622. 636 f. — Banemand *d* 587. — paa Berg *d* 682. 705. — Egilssøn *b* 159. — Eilivssøn *d* 111. — galen *d* 310. — paa Gelmin *b* 524. — af Gimse *e* 781 f. — Gjalokere *e* 914. — Gjufesøn *a* 229. 371. — Orjenbat *d* 190. 193 f. 328. 535. 639. 654. 657 f. 660. 907. — Haamundsøn paa Lidar-ende *b* 169. 184 ff. 420. — Helming *b* 372 f. — Kongesfrænde *d* 886 f. 904 f. 943. 945. 949 f. 952. 969. *e* 8. 10. 29. 31. 41. 86 f. 93. — Lambesøn *b* 438. 644. — Lest *d* 428. — Livesøn *b* 154 f. 159. 440. — Mirmann *d* 938. — Raadsvein *f* 599. — Saam *d* 699. — den spake, Lovsigemand *e* 638. — i Svithjod *a* 335. — Thane *f* 521. — Lind *d* 484. — i Tunsberg *b* 488. — Ulfljotesøn *a* 535. — i Binger *d* 731.

- Gunnarsbaaden, *Etib e 92.*  
 Gunnarsbñ ved Lunsberg *c 718. d 600.*  
 Gunnbjørn Jonsbroder *d 483. 612. 616 ff. 642. 654. 693. 698. 707. 712. 714. 730. 884. 962 f. e 6. — Ulfesøn a 552. b 358.*  
 Gunnbjørnesfer *a 552. b 358 ff.*  
 Gunne *a 233. — Andresen d 448. 754. — Herse a 261. — lange d 482. 501. e 6. — Lodinsøn d 617 f. — Olafesøn i Gaarefæs c 743. 846 f.*  
 Gunnhild Bjørn Brynjulfsens D. *a 600 f. — Buristeifs D. b 96. 228. — Dronning a 586 ff. 593. 595 f. 598. 602. 703 f. 708 f. 728. 731 ff. 734 ff. 743. 748. 767 f. 791. b 4. 9 f. 14 f. 21 ff. 33. 36 ff. 42 ff. 48. 50. 54 ff. 60. 131. 165 f. 277. — Erlend Jarls D. c 526. 687. 692. — Halfdan Jarls D. a 575. 761. — Harald Gormsens D. b 466 f. — Knut den mægtiges D. b 683. c 188. — Mieczyslaw D. b 125 ff. 310 f. 313. 375. 477. — Sigurd Eyr D. b 659. c 3. 176. 178. — Svein Jarls D. b 315. 486. c 2. 178. 189 f. 192. — Even Tjugesteggs D. b 482. 589. — Everres Moder d 51 ff. 58 f. — Besten Begetrsens Kone b 171. — Wyrtegeorns D. b 682. 766 f. c 19 f. 22. 148.*  
 Gunnhildemyr *b 55.*  
 Gunnlab Romundsdr. *a 304. 307. 310 f.*  
 Gunnlaug Leifesøn i Thingeyre *c 1037. d 395. 832. 1021. 1038. — Ormstunga b 440 ff. 470. 643.*  
 Gunnrød Haraldsøn *a 583.*  
 Gunnstein Gunnbjørnsen *b 358. — paa Langs b 625. 710 ff. 716.*  
 Gunnthjof Fridthjof fresnes S. *a 321.*  
 Gunnulf gamle *a 543. 548. — hvite d 684. — Prest paa Ving c 646. — fra Barteig d 613 f.*  
 Gunnvald Jarl paa Stord *a 296.*  
 Gunnvaldsborg *b 504 f.*  
 Günther Greve af Aunstein *f 318.*  
 Gunvar *b 219.*  
 Gunzelin Prest *d 327.*  
 Gurmund *a 429 ff. 438. 441.*  
 Guse *a 332.*  
 Guter *a 23.*  
 Guthorm *a 396. — Hasulfsen paa Rein c 780. 807 ff. d 4. 185. — Austmandsen c 603. 809. d 4. — Vaardesøn d 243. 475. 495. 981. — Bakkafolf c 406. 419. — af Bjarkø d 939. — Griefsøn a 748. 756 f. — Erkeb. i Nidarøos d 558. 567. 574. 577. 589. 604 ff. 637 ff. 651. 653. 655 ff. 660 ff. 666. 808. 873 f. 967. — Erlendesøn d 684. 698. 718. 734. — Fjont d 721. 726. — Graabarbe c 779. — Gudbrand Herfes S. a 400. — Gunnesen d 602. 608. 612. 614 f. 617. 630. 635. — Gybasen f 142. 155. 158. 186. 221. 230. 289. 314. 470. 665. — Harald Flettes S. c 768. — Harald Haarfagres S. a 512. 516. 582 f. 608. b 15. — Helgesøn f 641. — Ingesøn d 546. 558. 560. 573 f. 655 f. 660. 981. — Kalvesen d 911. — Kolbjørnsen Lagmand f 592. 623 f. 641. — i Njota d 327. — Nøl c 830 f. 834. 836. — Orknjarl a 507. — af Oslo f 185 f. — den raadspake a 465 f. 460. 462 ff. 479. 481 f. 496. 608. — paa Ringenes c 171 f. 176. 180. 317 f. 431. — Sigurdsøn Norges Konge d 377. 462. 470. — Sigurd Eyr S. b 580 f. 762. 843. c 124. — Sindre a 590. — Snerill d 103. — Steigar-Thores S. c 488. 610. 810. — af Sudreim d 934. 938. 942. 950 f. — Sybering c 405. — Thordsen d 1003. e 302. — Thvare d 470. 481. — Viking a 727.*  
 Guthred Donald Banes S. *d 445. 750 f.*  
 Guttalus *a 18. 21.*  
 Guttoner *a 12 f. 18. 22.*  
 Gwaith Hirbarth *b 200.*  
 Gyda Knud Jakobs D. *c 189. — paa Blindheim a 739. — Griefdr. a 462. 464 f. 512. 582 f. — Harald Godwinesens D. c 380. 395. — Ingjalb trygges Hustru a 500. — Olaf Kvarans D. b 204. 229 f. 232 f. 235. 242 f. 258 f. 830. — Salmundsdr. c 298. — Skofstedr. c 842 f. — Sven Tjugesteggs D. b 73 f. 285. 315. 410. 480. — Thorgils Sprafaleggs D. b 671. c 388.*  
 Gygesvik ved Bergen *d 372.*  
 Gylaug Gudlaugson *a 325 f. 349.*  
 Gylfe *a 204. 211. 214.*  
 Gyljande ved Oslo *d 628. 963.*  
 Gyrd *a 533. c 842 f. — Namundesøn*

- c 802. 811. 891. 894. — Vaardesøen (Sauda-Gyrd) c 780. 790. 792. 796. 799. 805. — Venteinsøn d 470. 477. 482. 510. — Godwinessøn c 170. 340 ff. — Gunnhildesøn c 894. — Harald granraudes S. a 387 f. — Kolbeinsøn c 789. — Lov-Berfes S. c 455 f. — Olafesøn a 744. — Hjaalge d 470. 521. — Sjome d 115.
- Gyrge c 73. 86 f. 89. 91 ff., f. Georg Maniakas.
- Gyrid d 547. — Andresdr. f 286 ff. 471. 621. 665. — Andresdr. paa Stavik f 662. 664. — Aelaf unges D. d 185. — Audun Hugeliefsøns Hustru f 352. 660. — Dag Ellifefsøns D. c 457. 811. — Jonsdr. d 514. — Olafdr. b 71. 98 f.
- Gyther a 24.
- Gødeke i Brødesgaarden f 582.
- Gøveholm f. Gaupaholm.
- Gøtar (Gautar) svensk Konge a 233.
- Gøte b 34 f.
- Gøteflegger a 525. 569. b 34 f.
- Gøstfaj Petersen c 646.
- Haafjeldet paa ydre Sulend d 153.
- Haakarlehesten d 886.
- Haakarlestrand ved Bergen 885.
- Haakon b 21 ff. — Abbed i Nidarholm c 685. — I Adelssteensføstre Haraldsøn Norges Konge a 403. 583. 590 ff. 694. 707—771. 748 ff. 766 ff. 783 ff. b 1. 33. 87. 276 f. 521. 552. — Agmundsøn f 521. — Biskop i Oslo f. Erkebisk. af Nidarvøos. — Biskop i Stavanger f 603. — Ghorsbroder e 141. — Duva d 927. — Erikssøn Jarl b 479 f. 483 f. 486 f. 514 ff. 524. 589. 662 f. 674. 682 ff. 729 f. 742. 747. 749 f. 754 ff. 764 ff. 813. 854 f. c 19. — Erkeb. af Nidarvøos e 85. 135. 137 ff. 205 ff. 221. 387. 469 f. 491. 494. 517. 622. 675. — Gysil e 188. 221. — Kauf c 736. — Finnssøn b 762. c 178. 600. — paa Forbord c 498 f. — Galen d 196. 238. 351. 421. 432 f. 438 f. 459. 461 f. 470 ff. 475 ff. 485. 489. 497—506. 510 ff. 516 ff. 525 f. 534 ff. 538. 542 f. 545—557. 563. 836. 1043. — den gamle i Svithjod b 21. 23. 226.
- Griis d 954. — Grijotgarbesøn Jarl a 324. 327 f. 468. 470 f. 510 f. 541. 543. 548. 554. 575. — IV Haakonsøn Norges Konge d 484 ff. 495. 504. 510. 514 f. 521 ff. 526. 547 ff. 556 ff. 560 ff. 571. 573—592. 591. 597—750. 753 ff. 761 f. 765 ff. 773 f. 776 ff. 839 ff. 865 f. 878. 881—909. 918 f. 924. 926—983. 992. 996 ff. 1011—1016. 1025 ff. e 1—222. 223 f. 228 f. 253. 267 ff. 276 ff. 280—432. 427 ff. 441 f. 444. 447. 449. 468. 472. 532. — Haakonsøn den unge d 883. 950. 953 f. 963 f. e 2. 29 ff. 75 f. 84. 87. 90. 92 ff. 144 ff. 148. 156—160. — Harald Orknojarls S. c 948. — Ivarsøn Jarl b 663. c 171. 176 f. 180. 231. 252 ff. 272 f. 276 ff. 284 ff. 293 f. 296 ff. 389. 394. 431. 450. 786. — Kaavis d 628. 637. 678. — Karl i Papule c 753. — Klo c 798 f. — Lauf d 971. — paa Lauvaas d 807. — Mage c 809. 1040 f. — Notarius f 612. — Magnussøn Thoresføstre Norges Konge c 377. 381 f. 430. 454. 468 ff. 480 ff. 568. f. 647. — V Magnussøn (Haalegg) Norges Konge e 534. 540 f. 543 ff. 564—578. 680. 688. f 1 ff. 31. 42 f. 107 f. 116. 119 ff. 123 f. 133. 136 f. 140 ff. 148 f. 153. 155. 160 ff. 165 ff. 172. 178 f. 182. 191. 201. 206 ff. 212. 216 —231. 234 f. 241. 250. 253. 258 f. 260—282. 284. 291 ff. 310 ff. 318 ff. 322. 323—671. 640—647. — den norske c 301. 786. — Paalsøn Orknojarl c 450 f. 509 ff. 527. 543. 557. 561 f. 622. 673 ff. — Paalsøn Pungetta c 789. 809. — Ormsøn f 250. — Ragnvaldsøn f 105. 122. — Raub paa Hamars d 940. — den røde K. i Sverige c 385 f. — Serkesøn Merstrut c 713. — Sigurdsøn Jarl a 325. 327 f. b 3. 12 ff. 17. 24. 25 ff. 33 f. 45 ff. 51—65. 58 f. 87—150. 173. 186. 193 ff. 197. 224 ff. 231 f. 249—268. 266 ff. 330. 404. 521. — II Sigurdsøn Herdebred Norges Konge c 806. 812. 884. 890—917. 941. f 647. — Sigurdsøn c 189 f. — Sigurd Storfs S. d 117. — af Stangeby b 726 ff. — af Stein e 415 f. — Evensøn c 310 f.

- III **Sverresøn** Norges Konge *d* 197. 300. 302. 354. 356. 365. 367 f. 375. 378. 388. 393. 421—439. 429 ff. 455. 459 ff. 464. 484. 824 f. 1025 f.  
— **Syøfelmand** i Orkebalen *d* 144. — **Thoresen** *f* 288. 517. 521. 620. 624.
- Haakonarbof** *e* 484. 634.
- Haakonarmaal** *a* 768 ff. 795.
- Haakons hellen** *a* 766.
- Haaleyg** **Stjalsulfesøn** *a* 546.
- Haaleyge-Witten** *a* 324 ff. 347 ff.
- Haaleygjatal** *a* 324 ff. 328.
- Haalogaland** *a* 72 f. 99. 323 ff. 468. 470. 545 f. 554. 586. 610. *b* 2. 53. 300 f. 318 ff. 407. 600 ff. 614. *c* 466 f. 1000.
- Haaloge** *a* 331 f.
- Haamund** **Biskop** af **Sybergerne** *c* 623. — den **storfne** *a* 302. 307. 310 f. 341. — **Haamundesøn** *a* 311 f. — **Helsjarfind** *a* 305 ff. 308. 504. 534. 542. 549. 554. — paa **Edarende** *b* 185. — i **Reykjadal** *d* 804. — **Viking** *a* 623.
- Haamundstad** i **Gyffjorden** *a* 534.
- Haaney** *a* 255. 259. — **Ingemundesøn** *d* 449. 774. — den unge *d* 774 ff. 780.
- Haarek** *c* 358 f. — **Armand** *a* 571. — **Wjargulfesøn** *a* 488 ff. — **Gand** *a* 406. **Guthormesøn** *a* 727. 730 f. — **Harald Haarvagres** *c*. *a* 582. — **hvasse** *b* 380. — **Jarl** *a* 553. 575. — **Kleppjarn** den gamle **Broder** *b* 453. — fra **Setre** *c* 688. — af **Thjotta** *b* 8. 104. 301. 319 ff. 530. 600 f. 624 f. 660 f. 718 f. 727. 739 f. 746. 748. 769. 773. 791 f. 799. 803. 848. *c* 2.
- Haarfniven** **Etib** *d* 125 f.
- Haastein** **Mlle** **Jarls** *c*. *a* 476. 511. 517. 540 f. 547. 554. 786. *b* 41. — **Wifingshevding** *a* 633 ff. 647. 651 f. 655. 659. 669. 685. **junf.** **Hasting**.
- Haasteinsund** ved **Lunsberg** *d* 376.
- Haatuna** i **Upland** *f* 438. 631.
- Haavamaal** *a* 181. 186.
- Haavard** *b* 134. *c* 689. — den **aarfale** *b* 131. — **Wifey** i **Bergen** *d* 576 f. 606. 640. 652. 711. — paa **Dal** *d* 376. — **Orjotgard** **Jarls** *c*. *a* 575. — **Gunnensøn** *c* 834. *d* 103. — **Haafen** **Klog** *c*. *c* 799. — **handramme** *a* 348 f. 351. — **Hergiloesøn** *a* 349. — **huggende** *b* 118 f. 121. — **Jarlsesøn** *d* 121 f. 125. 160. 181. 199. 222. — **Klining** *c* 894. — **Lar** *d* 111. — i **Sundbu** *d* 654. 899. — fra **Thronshjem** *b* 380.
- Haas** ved **Bergen** *d* 499. — bl. **Drngserne** *b* 252. — i **Sogn** *d* 153.
- Had** paa **Sundmore** *a* 739. *b* 114.
- Hadafylke** *a* 401 ff. 585. 712. *b* 16.
- Hadd** *a* 262. — **Berg-Anunds** **Broder** *a* 601. 704 ff. — **haarde** *a* 272. 483.
- Hadd** **Evadesdr.** *a* 64. 336.
- Hadding** **Granes** *c*. *a* 217 f. 221 f. 249. 324. 341.
- Haddingjadal** *a* 75. 78 f. 99. 340 f. 552 f.
- Habeland** *a* 75. 341. 384. 390. 400. 460 f.
- Hadrianus** **IV** **Pave** *c* 872 f. 876. 951.
- Hafgrim** **Sigmundesøn** *c* 219. — paa **Eudro** *b* 34. 138 f.
- Hafir** paa **Jarstad** *f* 657.
- Hafirbjørn** paa **Seltjarnaræs** *f* 64.
- Hafsrjorden** *a* 342. 465 f. 483 ff.
- Hafthor** **Jonesen** *f* 327. 406 f. 472. 487. 492. 522. 623. 641.
- Hagbard** *a* 308. 310 ff. — **Ryntmester** *d* 139. 420.
- Hagenskov** paa **Fyn** *e* 176.
- Hagny** **Hafesdr.** *a* 307 f. 310 f.
- Hake** **Werserk** *a* 311. 405 ff. — **Gandalfesøn** *a* 401. 460 f. 465. — **Haamundesøn** *a* 258. 307 f. 310 ff. 325 f. — **Hada-Werserk** *a* 341. — **Hromundesøn** *a* 307. 310. — **Heggvinfinne** *a* 271. — **Konge** i **Ekaane** *a* 304.
- Hakedalen** *a* 461.
- Half** **Hjortleifesøn** *a* 302 ff. 554. — **Jarl** *a* 639.
- Halvdan** *a* 378. 419 f. — **Velesen** *a* 316 ff. — **Worfarsen** *a* 276. — **Orkifesen** *a* 757. — **Fridleifs** *c*. *a* 349. 352. — **Fredes** *c*. *a* 349. 352. — gamle *a* 64. 199 ff. 204. 223. 341. — **Haalegg** (**Haafeta**) *a* 514 f. 582 f. — **Hvitbein** *a* 84. 269 f. 293 f. 336 f. 343. 349 ff. 377. — **Hvitbein** **Haraldsøn** *a* 583. — **huite** *a* 512. 582. — **Jarl** *a* 575. 582. 761. — **Æ.** i **Sverige** *a* 259. — **Æ.** i **Sunderjylland** *a* 636. 744. — **milde** *a* 379 f. 384. 607. — **Sigurd** **Mises** *c*. *a* 712. *b* 16. *c* 304 ff. — **Sigurd** **Thrs** *c*. *b* 580 f. 761 f. 843. 859. *c* 124.

- snjalle Valbarðson *a* 265. 268. 278. 349. — svarte *a* 325. 350. 387 f. 390. 397. 399 ff. 459. 649. 712 f. — svarte Haraldson *a* 512. 581 ff. 585 f. 589 f. 704. 711. — Semundson *d* 983. 988. e 226. 231 f. 238 f. 276. 279. — Vifingehøvding *a* 623. 626. 628 f. 684. 688.
- Hålførefkerne *a* 303 f.
- Hålfø saga *a* 296. 298 f. 301 ff. 308.
- Hall Audunson *c* 892. — Gissurson *d* 819. e 291 f. 295. 310 f. 315. 318. — Gudmundson *b* 453. — Kleppjarnson *d* 828 f. 832 ff. 911. — Kobraansbane *c* 301 f. — paa Nabrevalle *e* 367. — paa Sida f. Sidu-Hall. — Enorrefson *d* 141. — Leitsen i Haukadal *c* 641. 860. 958. 1044. — Thorarinson i Haukadal *b* 347. *c* 211. 633. 958. 1037. 1044. — Thorarinson Skald *e* 947. — Thorgeirson *c* 796. — Tyll *e* 367.
- Hallad Ragnvaldson *a* 507.
- Halland *a* 373. 375. 749. 756. *c* 257. 288. 471. 475. 496 f. 732. 761. *d* 745. *e* 96. 154 f. 165. 171. *f* 425 ff. 430. 533. 541 ff.
- Hallarstein (Stein Herdisen) *b* 235. 374. 391 f. *c* 51. 228. 460.
- Hallbera *b* 180. — Enorrefdr. *d* 816. 840. 862. 867. 877. — Thorsteinadr. *f* 300. 305. — Ulf uarges D. *a* 475.
- Hallbjørn Halvtrold *a* 329. 475. — Hordakampe *a* 549. — Skarfesen *b* 188.
- Halldis Olaf paa Haukagils D. *b* 176.
- Hallbor Brynjulfson paa Veltaland *b* 680. *c* 3. 346. 454. 811. — Brynjulfson den yngre *c* 457 f. 887. 891. 900. 902. — Gudmundson *b* 341. 348 f. 645. 648. — Gudmundson *d* 805. — Gunnbjørnson *b* 358. — Hirdmand *d* 974. — i Hjerleifsvik *d* 327. — Rannveigson *b* 497. — Sigurdfson *c* 781 f. — paa Skerdingstødja *b* 261. 305 f. — Skravare *e* 351 f. — Skvaldre *c* 573. 712. 1035. — Enorrefson *b* 400. *c* 60. 67. 73. 84. 96 ff. 100. 107 f. 182. 225. 235. 258 ff. 958. 1038. — uchrifne *b* 392. 485.
- Halldora Arnoradr. *e* 227. — Hjaltebr. *d* 837. — Tunesdr. *d* 806. 809. 812. *e* 223. 230.
- Halle Abbed i Hovebo *f* 311. 335. — Laud *d* 480. — f. Sneglu-Halle.
- Hallfred Hallfredson *b* 403. — Landnamsmand *b* 151 f. — Wandrædastalb *b* 62. 176. 234. 336 ff. 341 ff. 369. 391 f. 398. 402 f. 444 f. 591.
- Hallfrid Thorgilsdr. *d* 814 f.
- Hallgerd Hofuldadr. *b* 168 f. 186 ff. 190 ff. 420. — Runulfsdr. *d* 792 f.
- Hallgrim Guldsmed *f* 616.
- Hallkatla paa Gyre *d* 818. — Sveinadr. *c* 179.
- Hallkell Agmundson Krokedans *e* 477. *f* 3. 18 f. 30. 34. 91. 94. 121. 133. 136. 138. 150 f. 263. 329. — af Anger *d* 362. — fra Fjale *b* 380. — fra Fjordene *e* 416. — Gudbrand Kulas S. *c* 125. — Hnuf *c* 699. 808. 887 f. 893. *d* 3. — Jonsen paa Blindheim *d* 155. 164. 197. 235 ff. 239 ff. — Landnamsmand *a* 541. *b* 187. — paa Lo *d* 324. — paa Nygin *d* 978.
- Hallkellsvik *b* 114.
- Hallorm paa Kornåaa *a* 790.
- Hallsteiu *a* 501. — Botulfesen Snaaf *d* 175. — af Fjerdene *b* 80. — Livesen *b* 380. — Steenklæsen *c* 384. 386. — Thorleifson *f* 388. — Thorolfesen *a* 524 ff. 549. *b* 158.
- Hallsteinsnes *a* 525.
- Hallvard *c* 690 f. — Sankt H. *b* 664. *c* 196 ff. — Vaat *f* 421. 424. 429. — Bistop i Hamar *d* 640. 654. 698. 732. 888. 897. — bratte *d* 242. 373. 378. 386. 432. 587. 602. 626. 654. 666. 681. 689. 692. 705. 713. 728. — Bunjard *e* 416. — Gulstø *e* 8. 362—375. 394. 433. 471. 480 f. — Gunnarson *c* 883. — Gæla *d* 127. — Haakon Jarls Hirdmand *b* 372. — af Harde *f* 153 f. — Hardfare *a* 492 ff. 496 f. — Hauld paa Meyr *c* 890. — hite *c* 907. — Kell *d* 978. — Kolt *f* 275. — Kurt *d* 622. — Leyp Sunnivesen *d* 145. — Lidarsfare *d* 479. 481. 493. — Maradrapp *d* 156. — Raud *c* 395. 399. 402. — paa Saastad *d* 74. 76. 125. 297. 301. 306. 310. 315. 352. 355 ff. — Skalf *a* 400. — Skygne *d* 360. 558. — Stod *d* 965 f. — Sugande *a* 550. — svarte *d* 993.

St. Hallvarðs-Kirke i Oslo c 429.  
614. 712. 785. 907 f.  
Hallvarðsfot e 119. 491.  
Hallveig Frodesdr. a 520. 540. — Orms-  
dr. d 839. 851 ff. 994. 1001.  
Hals i Limfjorden a 742. b 48. 50. 92.  
d 225.  
Halens Kloster c 939. d 41. 1017. f 657.  
Halsøvik i Skotland e 402.  
Halvø a 457. 493. b 35. 343. d 293.  
e 168.  
Hama a 259. — R. i Bretland a 369. 617.  
Hamar c 715. 867 f. 873. 1010. d 76.  
384. 482. 625. 703. 721. 732. 899. 953.  
f 264 f. 280. — i Vermeland d 66.  
Hamarøsfjord e 791.  
Hamarø paa Haalogaland d 940.  
Hamburg a 385. 395. 422. b 272 f. c  
413. f 97 ff. 241 ff. 638.  
Hambe a 42. 229 ff. 236.  
St. Hameltrude a 658.  
Hamershuus f 315.  
Hamingjer a 175.  
Hampshire a 651. b 239. 469 f.  
Hamtun a 448. 450. 457.  
Handel a 381 f. c 1014 ff. d 399 ff.  
Hangre ved Sigtuna b 837.  
Hanofra a 259.  
Hans von Due f 208. — Runeste f 234.  
238.  
Hanseater d 201 ff. e 70 ff. 442. 663  
ff. f 84 ff. 94—117. 206 ff. 234—250.  
578—592.  
Hants b 471.  
Harald paa Agder a 258. 296. 299. —  
Biskop i Sleevig b 274. — Blaatand  
se H. Gormsøn. — Flette c 482. —  
Fæge c 794. — Gille Norges Konge  
c 559. 687 f. 698 ff. 708 ff. 719. 726.  
728—737. 755. 761—779. 770 f. 778  
f. 784. (f. Gillechrist) — Godwinesøn  
c 168. 170 ff. 268 f. 287. 307 ff. 311  
ff. 319 ff. 329 ff. 338 ff. — Gormsøn  
danff Konge a 592. 629. 699. 726. 731.  
743. 747 f. 757. b 2 ff. 26. 32 f. 35.  
45 ff. 64 ff. 76. 87 ff. 96 ff. 108. 110  
ff. 124 f. 180 f. 186. 213. 218. 222 ff.  
228. 375 f. 404 f. 521. 552. c 10. —  
gotraude a 278. — Graafeld Norges  
Konge a 742 f. 748. 756 f. 760. 763.  
766. b 2—51. 35 f. 87. 181. — gran-

raude a 201. 387. 399. — grenste b  
17. 24 f. 53 f. 128 ff. 288. 309. 491 ff.  
— Gudbrandesøn d 83. — Gudrødsøn  
K. paa Man e 64. 66 f. — Gudrød  
Grovans S. e 406. 505. — Guldfegg  
a 400. 532. — Haakon Kloz S. c 799.  
— Haakonsøn Orknøjarl c 681 ff. —  
haardraade Norges Konge a 617. b  
489. 580 f. 777 f. 795. 807 f. 843. c  
51 ff. 60 ff. 73 f. 84—138. 149—376.  
175 f. 343 ff. 395 f. — haarfagre  
Norges Konge a 327 f. 336. 342 f. 403.  
407 ff. 459—612. 582 ff. 604 ff. 694.  
699. 703. 714. 744. 749. 795. b 272.  
520. 552. — Halvdansøn a 400. —  
Harald Godwinesøns S. c 396 f. 516.  
— Harefod b 814. 839 f. 843. 863 f.  
— Herre i Bayeur b 213. 215. 217 f.  
220. — Hilbetand a 198 f. 203. 260  
ff. 266 f. 270 ff. 275 ff. 279 f. 283.  
306. 333. 336. 339. 344. 349. 351 f.  
366. — Ingesøn d 164. 174. — Jarl  
a 626. — Jarl i Gautland b 44. 165.  
— Jernhaus b 145. — Jon Orknøjarls  
S. d 754 f. — Jomsøviking b 121. —  
Kesja Virkebeinhøvding d 475. — Kesja  
c 559. 722 f. 726. 728. 730 ff. 734.  
762 f. d 196. — Klaff f. Klaffharald.  
— I Konge i Sønderjylland a 379. —  
II R. i Sønderjylland a 367 f. 391 ff.  
397. 411. 420 ff. 618. b 272. — Knuts-  
søn f. Guldhvarald. — af Kaufstun d 677.  
717. 730 f. 734 f. — Maddadhsøn Ork-  
nøjarl c 751. 813 ff. 821. 823. 829 f.  
832. 845 ff. 881. 942 ff. 953. 998. d  
41 f. 236 f. 283. 288 ff. 439 f. 443—  
457. — Olafsen b 207. — Olafsen  
K. paa Man e 57 ff. 62 f. 82 f. 108.  
— Olaf Tryggvesøns S. b 368 f. 380.  
— Prest i Raststad d 599. — Sig-  
urd Munds S. c 812. d 35. — af  
Skotyn d 676 f. — Skreng d 66.  
— Stangarsylja d 612. 616. 643. 654.  
681 f. 684. 693. 698. 731. e 77. —  
svarte K. paa Man b 201. 658 f. c  
325. — Even Tjungefeggs S. b 126.  
313. 474. 477. 483. 671. — Even Ulf-  
sens S. c 389. 397 f. — Samundsøn  
d 843. 987. e 226. 284. 286 f. 289 f.  
— Thorfell højed S. b 750. 766 f. 814.  
840. c 11. 18 f. — Throndsøn Raun-



- bølsejarl *a* 326. 328. 349. — Trygil *a* 349 f. — unge Grifaføn *c* 948. *d* 236. 289 f. 445 ff. — vifverske *c* 881. *d* 41 f. — Vladimirs *S.* *c* 599. — Vesefesføn *d* 654. 684. 693. — f. Strut-Harald.
- Haraldsborg i Roesfilde *c* 722. 726.
- Haraldsted ved Ringsted *c* 723.
- Harb (Harbeland) *a* 413. 416.
- Harbanger *b* 6.
- Hardegon Sveins *S.* *a* 744 f.
- Harde-Gorm *a* 375. 745.
- Hardeknut Knutsføn *b* 108 f. 672. 679 f. 725. 729 f. 737. 749 f. 814. 839 ff. 863 ff. *c* 1. 5. 11 ff. — Sigurd Drm i Djes *S.* *a* 358. 373. 375 f. 377. 405. 411. 448. 630. 649. 744 f.
- Hardefysfel *a* 375. 413.
- Harðes *a* 295 f.
- Harduin Lombarder *c* 78.
- Harlungar *a* 236.
- Harm-Fjord *c* 486.
- Hartlepol *c* 846.
- Hartvig Erfeb. af Bremen *d* 232 f. — Erfeb. af Magdeburg *c* 418 f. — af Nagle *f* 234.
- Haslou *a* 638. 669.
- Hasse af Krufow fra Wismar *f* 107.
- Hasting *a* 369. 427 ff. 441. 628. 633 jvf. Haastein.
- Hastinge *b* 471. *c* 339 ff.
- Hatt *a* 295.
- Hattehammeren ved Nidaros *d* 91.
- Haug i Verdalen *b* 603. 813. 847.
- Haugathing *b* 287. *c* 720. *d* 11. 198. 237. 439. 468 f. 479. 536. 589. *e* 497 f.
- Hauge paa Rogaland *a* 604.
- Haugefund paa Rogaland *d* 527. — i Raurike *b* 544.
- Haugesfljot *a* 631.
- Haugenes i Skagefjorden *c* 273 ff.
- Haugsvad *b* 452.
- Haugsvik i Follo *d* 598. 628. 630. 681.
- Hauk af Alftanes *c* 293. 296 f. — Erleudsøn *a* 348. 359. *f* 299. 355. 358. 363. 365. 369. 477. 581. 585. 622 f. 638. 651 f. 663. — Haabros *a* 523. 580 f. 591 f. — fra Haalogaland *b* 319 ff.
- Haukadal *a* 780. *b* 347. 360. *c* 1044.
- Haukadalsoos *a* 780.
- Haukagil *b* 280.
- Haukby i Raurike *c* 457 f.
- Haulber *a* 108. 110. 119. 144. *c* 967 f.
- Hauteville *c* 71 f.
- Havelberg *b* 68.
- Havle paa Naftan *d* 111 f. 140.
- Havlide Naaruføn *b* 597. *c* 638. 640 ff. 756. 957. *d* 798. — Steinesføn *f* 347.
- Havn paa Island *a* 762. — paa Sjælland *c* 34. — paa Dringerne *c* 748.
- Havnefjeld *a* 523.
- Havnefjord *a* 522.
- Havnevaag paa Rosfj *c* 851.
- Havngæn *c* 486.
- Havsteen i Sømsfjorden *d* 294.
- Havsteensfund *d* 294. 479.
- Havund *b* 380. *c* 885.
- Hedal *b* 605.
- Hede *a* 611.
- Hedemarken *a* 336 ff. 384. 390. 400. 460 f. 585. *b* 16.
- Hedevig af Ravensberg *f* 415.
- Hedin Hardmagne *c* 790. — paa Svafbarb *b* 282. — i Segndalen *a* 500. — Thorgrimføn *d* 218. — f. Galbra-Hedin.
- Heggedor *b* 90.
- Heggen i Borgesfysel *d* 484. 725.
- Heggin i Sparboen *c* 214.
- Hegnesgavl ved Nibelfart *f* 228. 338.
- Hegranes ved Bergen *d* 580. 958. — i Zolster *e* 497. *f* 346. 350.
- Hegranesthing *b* 156. 179. 282.
- Hegraviken ved Bergen *c* 735.
- Heidaby *a* 381. *b* 234. 272. *c* 23 ff. 166. 239. 595., f. Slesvig.
- Heidarvigene *b* 454.
- Heide Skjoldmo *a* 271.
- Heidreims Kirke ved Skatingsfal *b* 637.
- Heidrek Ulvsham *a* 278.
- Heidsævis-Lov *a* 401 f. se Gidsiva-Lov.
- Heiligo *a* 744 f.
- Heimdall *a* 168. 268.
- Heime *a* 363. 370 f.
- Heimgest *a* 349.
- Heinafylke *a* 401. 403. 712.
- Heite-Gors *S.* *a* 64. 66.
- Heklungar *d* 107.
- Hel *a* 159. 167. *b* 162.
- Hel Dre *c* 28 f.
- Helena se Glin.
- Helga *a* 404. — Mansdr. *a* 331. 542. — Nresdr. *d* 811. — den sagre Thorsteinsdr. *b* 440. 444 f. — Frode froknes *D.* *a*

259. — Frode Jarls D. *a* 791. — Haarefsdr. *c* 688. — den haarprude *a* 405. 407. — Harald Jarls D. *b* 165. 167. — Helge magres D. *a* 535. — Ketil Hongs D. *a* 478. — Ketil Riips D. *c* 42. 47 f. — Maddahsdr. *c* 681 ff. — Njaalsdr. *b* 438. — Sturlasdr. *d* 1006. 1008. — Samundsdr. *d* 865. 867. *f*. *e* 310. — Thordsdr. *d* 855. 995. *e* 258. 621. — Thorfinnsdr. *a* 751 f. — Thorgeirsdr. *c* 632. — Thormodsdr. *c* 499. — Thorobdsdr. *b* 863. — Drotttsdr. *a* 498. — Ornsdr. *a* 517 f.
- Helgafell *a* 525. 781 f. *b* 168. 171 f. 174. 355. 450 f. 862. *c* 245.
- Helgafells Kloster *d* 1017.
- Helgastad i Reykjadal *d* 805.
- Helge *d* 635. — Agmundsøn Biskop paa Grønland *c* 378. — Arngrimssøn *b* 153 f. — Baat *f* 506. — Belesøn *a* 316 ff. — Biskop i Oslo *d* 30. 40. 256. 261. 267. — Biskop i Oslo *f* 433. 459. 499. 513. 516. 520. 522. 593 f. — Bjola *a* 520. 523. 526. 542. *b* 248. — Bjørn Bunas S. *a* 504. — Bogransøn *d* 596. 634. — Bring *d* 237. — Bygvom *d* 91 f. — Byrgefsøn Garn *d* 470. 479. 527. — Grikfsøn i Langelid *c* 961. — Glesthuun *d* 644. — Gaddingjassade *a* 228. — Halvdansøn *a* 228. 249 f. 349. 351 f. — Gehangsbjørnsøn *a* 539. — Hjørwardsøn *a* 227 f. — Hundingsbane *a* 227 f. 250. — hvasse *a* 266. ff. 405 f. 649 f. 745. — hvasse Birkebein *d* 549. — K. i Sønderjylland *a* 744 f. — Lambkaarsøn *f* 293. — fra Lumeland *d* 599. 601. — magre *a* 259 f. 443. 498. 504. 533 ff. 545. 548. 550. 552. 554 f. 563. *b* 271. — Njaalsøn *b* 193 ff. 200 f. 420. 426. 431 ff. 538. — Ottafsøn *a* 653. — (i Ranastifte) *d* 307. — Rolfssøn *a* 533. — paa Rodaas *d* 140. — rode *c* 157. — paa Solbjørg *d* 622. — Thorfinnsøn af Snas *d* 47. 102. 141. 143. — Thorgilsøn se Brodds-Helge. — Thorsøn *b* 374. — Westenssøn *b* 363. — Wiinlandsfarer *b* 461 f. — Se Skald-Helge.
- Helgeaa *b* 680 ff. 732 ff. *c* 166. 173.
- Helgenes i Jylland *c* 35.
- Helgefund *d* 308.
- Helge-Den i Njosen *a* 400. *d* 424. 428. 481. 700. 729. 888 ff. 906. 972.
- Hella se Ella.
- Helle i Bettahered *d* 941.
- Helleland *b* 457 f.
- Hellespønt *a* 234. 236. 286. 368.
- Hellesvik *d* 377.
- Helmold Greve af Schwerin *f* 99.
- Helsing Gandalfsøn *a* 401.
- Helsingborg *f* 429. 541 f. 559. 639.
- Helsingeland *a* 570. 719. *b* 778. *c* 604. *d* 87.
- Helsingjaboutn *a* 64.
- Helsingør *f* 157.
- Helveker *a* 19. 21. 76.
- Helvetier *a* 13 f.
- Helvig svensf Dronning *c* 661.
- Helvin Haamundsøn *a* 311 f.
- Heming *a* 63. 391. — Naslaksøn fra Torge *c* 344 f. — Haakon Jarls S. *b* 63. — Halvdansøn *a* 420 f. — Haraldsøn *b* 766. *c* 22. 148. — Jomsvinging *b* 470. — Lagmand i Bergen *f* 477. 663. — K. i Sønderjylland *a* 359. 387. 390 f. — Strut-Haralds S. *b* 100. 109. 466. 470. 473. 478. 492. 502. *c* 11.
- Hengest *a* 57. 352 f.
- Hengestdun *a* 448.
- Henrik Abbed i Fountains *c* 855. — Abotriternes K. *c* 722. — Biskop af Linzeping *c* 658 f. — Biskop af Lund *c* 217. — Biskop af Orkus *c* 136 f. 409. 424 f. 447. 449. 451 f. 678. — Biskop i Stavanger *d* 506. 606. 624. 640. 652. 711. — David af Skotlands S. *c* 822. — Grikfsøn *a* 729 f. — af Flantern Kejser i Constantinopel *d* 544. — den fromme Hertug af Sleslien *c* 49. — Tuglesanger *a* 746. *b* 65 f. 273. — af Gleichen *f* 495. — Greve af Holsten *f* 226 f. 640. — Greve af Schwerin *d* 650. — halte f. Skatelar. — Harald Orkusjarls S. *d* 457. — Raarsøn Biskop af Høle *c* 29. 76. 137. 192. 278 f. 281. 283. 286 f. 289 f. 292. 295. 303 f. 306 ff. 310 f. 315. 320. 322 ff. 327 ff. 336. 339–345. 346. 357. 362. — II Kejser *c* 71. — III Kejser *b* 683. *c* 187 f. — IV Kejser *c* 415 ff. — V Kejser *c* 594. — VI Kejser *d* 232. — I K. af England *c* 541 f. 558. 571. 674

821. — II. K. af England *c* 951. 953 ff. — III. K. af England *d* 742. 757 ff. 882. 896. *c* 57. 69. 389 ff. 670 f. — Ege *d* 20. 24. 233. — af Meffenburg *f* 453. 466. 524. 529. 542. 558. 561. 625. 640. — Markgreve *a* 638. 641. 644. — Munk fra Roslok *f* 147. — af Newark *f* 192 f. — Prior i Andvorskov *e* 658 f. — Skatelar *c* 599. 722 f. 728. — Skot *d* 555. — Skot *e* 392. 451. — Skult *f* 585. — Stenecke *e* 666. — af Stromberg Borggreve *f* 467. — af Werle *e* 175. *f* 99 f. 205. — af Wolzgaft *f* 107.
- Henze i Rappen *f* 583. — i Holmedalen *f* 583.
- Her *a* 419. 424.
- Herbjørg *d* 43.
- Herbjørn Ribbing *d* 643.
- Herburd i Sveinsgaard *f* 583.
- Herburg *a* 415.
- Herdalen f. Herjedalen.
- Herdalene i Finland *b* 500.
- Herdis Arnorðr. *c* 226. — Bersaðr. *d* 809. 812. 816. 847. 853. 877. — Ginnarðr. *e* 325.
- Herblevar *a* 705 f. *d* 582.
- Herdlø *a* 705 f. *c* 791.
- Hereder *a* 95 ff.
- Heredhaland *a* 360. 416.
- Heredskirker *b* 634 f.
- Hereward Anglernes Anfører. *c* 393.
- Herfinn Thorgilsson *a* 532.
- Herfyle *d* 525.
- Hergeir i Vrk *a* 412. *b* 272.
- Hergils Baardsøn *a* 349.
- Hergrim Halvtrold *a* 257. 330.
- Heribert Greve af Vermandois *a* 672 f. *b* 210 f.
- Herispich *a* 642.
- Heriveus Erkeb. af Reims *a* 667.
- Herja *a* 404.
- Herjedalen (Herdalen) *a* 404. *b* 719 f. *c* 601 f. *d* 69.
- Herjulf *a* 446. — Baardsøn *b* 455. — Dyntil *d* 645. — Hornbrjot *a* 404. 411. 553. *c* 602. — Lendermand *a* 783. *b* 36.
- Herjulfsfjord *b* 456.
- Herjulfsones *b* 456.
- Herlaug Haakonson *a* 474. — Haralds-
- son Raumbøsejarl *a* 326. 349. — Konge i Raumbalen *a* 327 f. 469.
- Herleif *c* 310.
- Herluin Greve af Pontshieu *b* 210. 214 ff.
- Hermann Hertug af Saren *b* 211. — Bernhard af Surlands *c*. *e* 187. 416. — Plumog *f* 227. — Skult i Bergen *f* 584.
- Hermesfund ved Ordoft *e* 92 f.
- Herminer *a* 18. 38. 47.
- Hermod *a* 268. 770.
- Hermoner *a* 16.
- Hermund Illuge svartes *c*. *b* 447. *c* 368. — Kvaada *d* 216.
- Hermundur *a* 18 f.
- Herne *b* 37.
- Hernøerne *b* 686.
- Herrevadsbro i Vestmanland *e* 90.
- Herrød Jarl i Gautland *a* 362. 365. 535.
- Herse Haaleygejarl. *a* 326. ff. 349. 469. *b* 58.
- Herfer *a* 96. 102. 110 f. 148 ff. 467. 478 f.
- Herstein Atle Jarls *c*. *a* 476. 517 f. — Blundketils *c*. *b* 154 f. 159.
- Herthjof K. paa Hordeland *a* 258. 296 f. 321.
- Herts *b* 471.
- Heruler f. Gruler.
- Hedvar Bedrar-Grims Moder *a* 323.
- Hervararfaga *a* 278. 330.
- Herve (Hørve) Biskop af Orkno *e* 85. 136.
- Herøerne paa Søndmøre *b* 113. 689. 727. 754. *d* 96. 160. 944.
- Hersfund ved Arran *e* 408.
- Hestbø paa Finnø *e* 8.
- Hetland se Hjalmland.
- Hettesveinerne *d* 19. 27. 44.
- Hevringen *c* 481. 485. *d* 90.
- Hevvard Roth *f* 240.
- Heyangsfjorden *a* 323.
- Hibbe fra Stavem *f* 234.
- Hibe Ribbaldernes Anfører *d* 382. 556. — Unasøn *d* 51. 120. 204. 303. 308 f.
- Hild *a* 276. — Erik Agnarsons *d*. *a* 269. — Orjetgårdsdr. *a* 308. — Gudrød gamles *d*. *a* 338. — Heidreksdr. *a* 278. — den mjeve *a* 301 f. 308. 326. — Rolf Nessas *d*. *a* 512.

- Hilde *a* 539. — Dagsfæn *a* 200. — Högnesfæn *a* 264.
- Hildebrand *a* 276. — Berserk *a* 405. — Gunnarsfæn *d* 998. — paa Lauvaas *d* 807.
- Hildegalt, Hjelm *a* 251.
- Hildegeir *a* 276.
- Hildegunn Granmarsdr. *a* 264. — paa Vorfabø *b* 423 *f.* 426 *f.* 439.
- Hilderid Högnebr. *a* 488.
- Hildesviin, Hjelm *a* 251.
- Hilding *a* 316 *f.*
- Hilbinger *a* 200 *f.*
- Hilgaud Greve af Bonthsen *a* 673.
- Hillevier *a* 17. 21. 76.
- Himinbjørg *a* 213.
- Himinleig *a* 349.
- Hindesholm *f* 144.
- Hinfmar af Rheims *a* 434 *f.* 640.
- Hinögavl ved Midelfart *f* 228. 338.
- Hirdmænd *a* 130. *b* 640. *c* 440. 991 ff. *e* 603 ff. 611.
- Hirdsfraa *b* 639 *f.* *c* 440 *f.* *e* 595 ff.
- Hirdstjorer *c* 603.
- Hirrer *a* 17. 21.
- Hirta i Sylling *d* 94.
- Htsfargavl *a* 518. 576.
- Hising Geirsteinsfæn *c* 812. 842 ff.
- Hisingen *a* 492. 494. 570 *f.* *c* 880 *f.* 924 *f.* *f* 216.
- Hit i Raumbal *c* 45.
- Hitardal paa Island *c* 625.
- Hitarnes paa Island *b* 485.
- Hjald Vatnarsfæn *a* 296. 298. 300. 323. 504. 554. *c* 276.
- Hjall Berserk *a* 261.
- Hjalmar den hugstøre *a* 330. 452 *f.*
- Hjalmundal i Sutherland *c* 816.
- Hjalpen Ekib *d* 159. 355.
- Hjalprek *a* 228.
- Hjakte *a* 250. 252. — Magnussfæn *d* 987 ff. 1011. *c* 226. 232. 238 *f.* 241 *f.* 247 ff. — Sfegeðsfæn *b* 184. 190. 334. 341. 345. 347 ff. 369. 399. 427 ff. 434. 436. 547 ff. 559. 572 *f.* 695 *f.* — Therdsfæn *a* 532.
- Hjaktebal *a* 532. *b* 281.
- Hjaktland (Hetland) *a* 418 *f.* 436. 445 *f.* 457. 503 ff. *b* 329. 418. 611. *c* 324. 739. 741 *f.* 745. 747. 830. 879. 942.
998. 1014. *d* 290. 455. 543. *c* 455 *f.* 465. 467. 680. *f* 20. 276 *f.* 642.
- Hjardarholt *a* 799. *b* 159. 168. 337. 448. *d* 812.
- Hjardkinn paa Dovre *d* 145.
- Hjarne *a* 255.
- Hjarande *b* 487 *f.* — Geirsteinsfæn *c* 812. 842 ff.
- Hjarrandé Sviba *d* 101. 238.
- Hjelm ved Sylland *f* 179. 205. 207. 219. 229. 431. 440. 451.
- Hjere Sigmundsfæn *b* 694. 861.
- Hjort-Haamundsfæn *b* 189.
- Hjor Halsfæn *a* 304 ff. 308 *f.* — Jesfursfæn *a* 296. 301. 309.
- Hjorðis Gylmesdr. *a* 228.
- Hjorleif den kvænnfame *a* 299. 301 *f.* 305 *f.* 307 *f.* 326. 527. 554. — Hødmarsfæn *a* 517 ff. 563. 576 *f.*
- Hjorleifshofde *a* 519 *f.* 549.
- Hjormund Vising *a* 269.
- Hjorolf Hjorleifsfæn *a* 302.
- Hjörungavaag *b* 114 ff.
- Hjorvard *a* 251 ff. — Sefonge *a* 264 *f.*
- Hjorve *f.* Heve.
- Hladgerd fra Gaultalen *a* 361. 365. 367 *f.*
- Hleer *a* 63. 65. 67. 166. 247. 250. 332.
- Hleess *f.* Less.
- Hleidr (Hleidra) *a* 49. 52. 58. 154 *f.* 177 *f.* 204. 245. 266. 273. 280 *f.* 366. 374. 398. 746. *b* 273.
- Hlenne af Saursbø *b* 353.
- Hlif *f.* Liv.
- Hlodevig *a* 53.
- Hlodyn *a* 165.
- Hlothar *f.* Lothar.
- Hneitir Sverd *a* 398.
- Hochburg *a* 385.
- Hobbbrodd *a* 310. 349.
- Hof, Hofenes o. *f.* v. *f.* Hov, Hovenes.
- Holand i Dalsfjorden *d* 457. 664.
- Holbek *f* 179.
- Holbøde Hundesfæn *c* 744. 755. 816 ff.
- Holbernesfæ *a* 620. *c* 326.
- Holbøhellen ved Bergen *d* 154.
- Holbungstede *a* 384.
- Hole paa Island *c* 623. 637.
- Holm i England *a* 686.
- Holm Patrick *a* 418.

Holmedal i Vermeland *d* 688.  
 Holmen i Bergen *c* 437.  
 Holmengraa *c* 793 *f*.  
 Holmfast Vedermøsen *a* 538.  
 Holmfrid Gref Sejrsfals *D. b* 268. 315. 410.  
 Holmgang *a* 178. 793. 795 *f*. *b* 440. 445 *f*. 479. *c* 1013.  
 Holmgangstegge *a* 778. 780.  
 Holmgard *a* 581. *b* 84. 227. 236. 243. 500. 544. 764. *d* 596.  
 Holmger Følkesøn *e* 82. 94. — Knuts-  
 søn *e* 80. 84.  
 Holmryger *a* 36.  
 Holms Kloster ved Ribarøos *c* 625 *f*. 876. *e* 15. 122. *f* 644.  
 Holmstein Atle Jarls *S. a* 476. 517 *f*.  
 Holt i Anundsfjord *e* 265.  
 Holtabjørn *f* 357.  
 Holte i Orkedalen *d* 353. — paa Vest-  
 fold *a* 379.  
 Honorius II Pave *c* 207. 858 *f*. 862.  
 — III Pave *d* 570. 735. — IV Pave  
*f* 50. 55. 60.  
 Hool *a* 782.  
 Hoy i Vitland *b* 458.  
 Hord *a* 64.  
 Horn *a* 527. 543.  
 Hornaffjord *a* 538.  
 Hornbore i Throndhjemsfjorden *d* 311.  
 Hornborefund i Ranrike *c* 785. *d* 734.  
 Hornborething *d* 589.  
 Horne paa Trosten *d* 355.  
 Hornesfjord i Viken *d* 375.  
 Hornin i Bjordene *d* 474.  
 Hornstrand paa Island *b* 360. *c* 261.  
 Horsfaberg ved Rjodhuus *e* 658.  
 Horsens *f* 102.  
 Hov *a* 176.  
 Hov paa Færøerne *b* 34. 145. 418. — i  
 Segn *d* 385. — i Sebory *b* 607. *c*  
 130 *f*. — i Waagnaffjorden *b* 183. — i  
 Vatnsdalen *a* 522. 787 *ff*. *b* 178.  
 Hova paa Eiveden *e* 655.  
 Hovedøen ved Oslo *c* 855.  
 Hovedøens Kloster *c* 855. *d* 1017.  
 Hovgarde *b* 785.  
 Hovsnes paa Dfsnøerne *c* 849.  
 Hovstadi i Breidaffjorden *a* 524. 564. 780.  
 — i Reyfjardal *b* 153.  
 Hovsvaag *a* 524.

Howel *b* 200.  
 Hrabanus Maurus *a* 35. 383.  
 Hrafu (Hravn) se Ravn.  
 Hrafnista se Rafnista.  
 Hrapp se Rapp.  
 Hredgoter se Redgoter.  
 Hreovandun *a* 626.  
 Hricestri *a* 394. 420.  
 Hrof *f*. Hof.  
 Hrollaug *f*. Rollaug.  
 Hryggjarstyffe *f*. Ryggjarstyffe.  
 Hrynhenda *c* 137.  
 Hugan Tyrste i Wales *a* 688.  
 Hugastranden i Segn *d* 163. 167.  
 Hugbert Biskop af Canterbury *b* 290.  
 Huggleif Unglingefonge *a* 258. 311 *f*. 351.  
 Hugo Capet *b* 217. — Ghorsbroder i  
 Stavanger *f* 568. — Greve *b* 468. —  
 Greve af Paris *a* 673. *b* 210 *ff*. 214 *ff*.  
 — Hertug af Essas *a* 641 *f*. — *R.* af  
 Armenten *f* 625. — af Lucy *d* 764. —  
*R.* Ludvigs *S. a* 637. — af Montgo-  
 mery *c* 516. 518 *f*. — den tytte af  
 Noranches *c* 515 *f*. 518 *f*.  
 Hugroen Skib *d* 354. 944.  
 Hugutio pavelig Tiende-Collector *f* 55  
*ff*. 129. 184. 193 *f*. 198.  
 Huld *a* 349.  
 Humber *a* 622 *f*. 700. 735. *b* 239. 474.  
 Humble *a* 242. — Dans *S. a* 205. 232.  
 242. 354.  
 Hunaffjord *a* 529. 531.  
 Hunavatnsøos *a* 786.  
 Hunavatnsthing *b* 156.  
 Hunda-Steinar *a* 529. 577. *b* 129.  
 Hunde i Breidaffjorden *a* 544 *f*. — Maer-  
 mor *b* 134. 193. 854 *f*. — Sigurdssøn  
*b* 252. 329. 418.  
 Hundhamar i Uppland *f* 438.  
 Hunding *a* 63. — *R.* i Svithjod *a* 221.  
 227.  
 Hundolf Jarl paa Gaule *a* 333. 400.  
 Hundory *b* 606.  
 Hundreder *a* 95 *ff*.  
 Hundsver *b* 756.  
 Hundulf Hetta *d* 482.  
 Hunchals i Nordre-Halland *f* 179. 205.  
 207. 213. 215. 226 *f*. 229. 428. 498. 533.  
 Huner *a* 29. 224 *f*. 230 *f*. 239.  
 Hunfred Thankreds *S. c* 72. 576.  
 Hungrvafa *d* 1036.

- Sunrod Befredsfen *b* 597.  
 Sunthjof Fridthjof stofnes *S.* *a* 321.  
 — paa Nordmøre *a* 329. 472 f.  
 Huntingdonshire *b* 471.  
 Husafell i Hitardal *e* 237.  
 Husebo i Skau *b* 523. 823.  
 Husto Ivar beenlofes *S.* *a* 617.  
 Huusdraapa *a* 194. *b* 168.  
 Huusfarle *a* 130. *b* 640. *c* 440. 991 ff.  
 Huusstad i Raumsdalen *c* 663.  
 Huvnes *d* 85.  
 Huvul R. af Vestvales *a* 694.  
 Hvalfjord paa Island *a* 520. 523. *b* 166.  
 Hvalp Sigurdson f. Hunde.  
 Hvalvik paa Færøerne *b* 416.  
 Hvamm ved Breidafjorden *a* 526. *b* 154.  
 168. 281. 958. 960 f. *d* 791. 800. 810.  
 912. — i Vatnsdalen *c* 327.  
 Hvammssjorð *a* 526.  
 Hvamm-Sturla f. Sturla.  
 Hvamø i Sogn *d* 161.  
 Hvarflad Malcolm Mac Heths D. *c*  
 847. 850. *d* 288 f. 443. 449.  
 Hvarv paa Grønland *b* 361. — i Skot-  
 land *c* 402. 419.  
 Hvarven ved Bergen *d* 240.  
 Hvasafell i Gjaffjorden *c* 959.  
 Hveen *c* 761. *f* 157.  
 Hvenild *a* 205.  
 Hvergelmer *a* 160. 163. 172.  
 Hverven paa Hedemarken *d* 697.  
 Hvin *a* 498. 500.  
 Hvinesfjord *a* 498.  
 Hvinngest *b* 666.  
 Hvinverjabal *a* 536. 550.  
 Hvirvingsbrødre *c* 441.  
 Hviðvik paa Stord *d* 526.  
 Hvítá paa Island *a* 544. 548. 550. *b*  
 155. *c* 307.  
 Hvítaby *a* 364 f.  
 Hvítanes *b* 424.  
 Hvítung Vagler *d* 309.  
 Hvítungss *b* 539. 680. *d* 510. 534.  
 550. 560.  
 Hvítramannaland *b* 359 f. 464.  
 Hvítserk paa Grønland *b* 364. *c* 757.  
 Hvítserk Ragnar Lobbrotts *S.* *a* 364 f.  
 368 f. 373. 615 ff.  
 Hvol i Sognbal *d* 159. 385. *e* 7.  
 Hynðeyja paa Frosken *d* 354.  
 Hynðla *a* 197 f.
- Hynðuljod *a* 197 ff. 277. 305 f. 330.  
 Hyrning Olaf Tryggvessonss Svoger *b*  
 286 f. 367. 381. 388. 395 f.  
 Hysing Gandalssøn *a* 401.  
 Hæbuder *a* 443. 445. 503.  
 Hæfking *a* 296.  
 Hæring *b* 324.  
 Hærfonger *a* 453.  
 Hæster *a* 232.  
 Høb *a* 165. 169. 254. 276. 332. — paa  
 Hadeland *a* 310. 341.  
 Hødbrodd *a* 250. 254. 310. 349.  
 Høb-Raumar *a* 77. 340.  
 Høfda-Lhord f. Lhord paa Høfde.  
 Høfðlausn *a* 737.  
 Høgendesfirker *b* 634 f.  
 Høgne Gysteinsøn *a* 460 f. — Gystein  
 den ondes *S.* *a* 338. — Gjukessøn *a*  
 229. — Gunnarssøn *b* 169. 192. —  
 paa Hufavik *c* 236. — hvite *a* 306.  
 527. — Ingemund gamles *S.* *a* 790.  
 — Kaarssøn *a* 460 f. — Langbjørns-  
 søn *c* 248 f. — paa Lefø *a* 488. —  
 den rige paa Njards *a* 301. 307. 329.  
 — af Østergautland *a* 264 f.  
 Højalderen *a* 185.  
 Hølge (Haaløge, Helge) *a* 331 f.  
 Høne *a* 157. 160. 210. 268.  
 Hønsje-Lhore *b* 153 ff.  
 Hørd *a* 268. 284. — Gard Agdes *S.* *a* 82.  
 197. 299. — Grimfellsøn *b* 43 ff. 165 ff.  
 Hørdafylke *a* 98. 548 ff. 713.  
 Hørdaland *a* 295 ff. 301 ff. 321. 483.  
 548 ff. 553 f. 586. *b* 53. 294 ff.  
 Hørdar-Kaare *a* 518. 550. 566. 576 f.  
 771. *b* 293.  
 Hørdar *a* 81. 85. 483.  
 Hørg (Harg) *a* 176.  
 Hørgare *b* 350.  
 Høskuld Dalafellsøn *a* 783 ff. *b* 36. 40.  
 168. 186. — paa Katanes *c* 946. —  
 Njaalsøn *b* 191. 196. — Oddssøn *c*  
 399. 451. — Thraainsøn Hvítanesgode  
*b* 135 f. 169. 422 ff.  
 Høskuld stad i Laxadalen *a* 783.  
 Høskuldss i Breidessjorden *a* 781.  
 Høvdabrekka paa Island *d* 254.  
 Høvde paa Island *a* 532. 545. 550.  
 Høvdestrand *a* 787.  
 Høvdebusen Ethb *d* 125. 128. 131.  
 373.

- Icolmfjill *a* 418. 437. 443. 503. *b* 200. 203. 269. 274. *c* 171. 513. *d* 541. 760. 1017.
- Iba R. i Northumberland *a* 353.
- Ibavoldene *a* 169. 172.
- Ibre *e* 650.
- Igor (Ingvar) *a* 40. *b* 79 f. — Jaroslav S. *b* 567.
- Iispre-Thing *c* 166. 233. 397.
- Il blandt Syderøerne *c* 406. 408. 513.
- Ila-Sund paa Syderøerne *d* 769. *e* 419.
- Ilevollene ved Nidaros *d* 112.
- Iljansborg *d* 817.
- Alluge Arnesen *b* 698. — Bryndolefald *c* 91. 228. — Gunnarsen *c* 367. — Prest paa Hole *c* 637. — den røde *b* 167. — den sorte *b* 440. 444 ff. 452. 454. *c* 498. — Thorvaldsen *c* 498 f. — Thorvaldsen i Vatnæsfiord *d* 870. *e* 234.
- Imbolum *c* 840.
- Imsterfjord *a* 547.
- Indride paa Thyrl *b* 167.
- Inga fra Barsteig *d* 439. 484 ff. 496 f. 607 ff. 611. 613. 663 f. 705. 712. 907.
- Ingve *a* 646. — Arnesen *c* 805. — II **Baardsen** Norges Konge *c* 449. *d* 243. 432 f. 462. 471—573. 497. 572 f. — Baglerfonge *d* 293. 297. 306. 310. 352. 357. 360. 372. 378. 380 f. 384 f. 423 f. 428. 888 f. — Hallsteenssen svensk Konge *b* 762. *c* 178. 597 f. 600. 670. 672 f. — I **Haraldsen** Norges Konge *c* 779—802. 811 ff. 821. 827 f. 830. 842 ff. 848. 852. 853—908. 907 f. 910. 941. — Nordmannerhøvding *a* 676. — Steentilsen svensk Konge *c* 386. 451. 530 ff. 597 f. 669.
- Ingvejbjørn Agmundsdr. *c* 452 f. — Andres Eskaldarbands Hustru *d* 621. 881 f. — Baardsdr. *d* 243. 631 f. 981. *e* 7. — Belesdr. *a* 316 ff. — Beles Syster *a* 316. — Grifdr. *f* 203. 290. 344. 346. 533. 556 f. 627 f. — Erlingsdr. *e* 6. — Erlingsdr. af Gisse *c* 189. — Erlingsdr. fra Thornberg *e* 575. *f* 119. 195. 197. 264. 288. 345. 620 f. — Gyzstein bekjes *d*. *a* 365 f. — Finn Arnesens *d*. *b* 848. 859. *c* 139. 144. 180. 269. 391. 405. 450. 809. *e* 473. — Gutzthornsdr. *c* 610. 663. — Haafensdr. *f* 391 f. 457. 472. 489. 499. 519. 521 f. 533. 537. 544. 553 ff. 564. 627 f. 631. 645. — Haakon Jarls *d*. *b* 63. 268. 663. — Haakon Orfnosjarls *d*. *c* 681. 739. 755. — Haavardsdr. *a* 575. — Hallvorsdr. *c* 366. — Harald haarfagres *d*. *a* 575. 582. 761. — Herred Jarls *d*. *a* 535. — Hveddr. *a* 776 f. — Klaff-Haralds *d*. *a* 405. — Magnus Erlingsens *d*. *d* 185. 431. 521. 544. — Ottar Jarls *d*. *b* 72. — Peter Ranges Hustru *d* 195 f. — den rige paa Huuslad *a* 581. — Enorresdr. *d* 853. 855. 867 f. — Sturlasdr. *c* 311. 318. 360. — Everresdr. *d* 197. 326. 397. — Thorgeirsd. *c* 959 f. — Thorfell Leiras *d*. *b* 112. 122. *c* 19. — Tryggvedr. *b* 20. 357 f. 369. 380 f. 545 549 ff. 557. — Ingveddr. *a* 330. — f. Ingveborg.
- Ingvejbjørn Sipil *c* 913.
- Ingveborg Grifdr. *e* 81. 88. — Grif Plogpenningens *d*. norsk Dronning *c* 170 f. 192. 202—214. 219 ff. 391. 427. 434 ff. 470. 534. 564. 657. 660. 673. 684. *f* 1 f. 4 f. 12. 20 ff. 30 f. 39. 72. 82 ff. 87. 90 ff. 105. 107. 118—124. 125 ff. 134. 136. 140. 221. 321. 323. — Magnsdr. *f* 140. 315. 393. 418. 537. 629. — Miklavs *d*. *c* 598 f. — Peder Strangesens *d*. *e* 204. — Valdemarsdr. *d* 280. — Valdemar Byrgesens *d*. *e* 657. 660. — Væbren Enares *d*. *e* 80. 204. — jvnf. Ingvejbjørn.
- Ingvegerd Byrge Brosas *d* 348. 435. 437. 476. — Harald haarfagres *d*. *a* 581 ff. — Harald haardraades *d*. *c* 180. 323. 326. 376. 380. 403 f. 600. — Knut den helliges *d*. *d* 44. — Olafsd. fra Gaarekes *c* 815. 819. 849. — Olaf svenskes *d*. *b* 550 ff. 561 ff. 567. 572 f. 588. 764. 769. 772. 774. 797. 836 f. *c* 117. — Ragnvald Orfnosjarls *d*. *c* 943. 948. *d* 41. — Sigurd Elembedjafns *d*. *c* 798 f.
- Ingvegerd Eskjelg *e* 662. — Sveinsen paa Alf *c* 664 ff. 699. 721. 730 f.
- Ingvegerd Thorsbroder i Stavanger *f* 311. — den gamle *a* 331 f. 453. 529 ff. 547. 555. 786 f. 795. — Kolbeinsens *d* 963. — Jarl i Gautland *a* 529. — Jonsen *d* 849. — Pius *d* 903.

- Thorgeirsd. *d* 14. 17. 205 f. 208. 210 ff. 395. 820. *e* 377 f. — Underfonge paa Syderøerne *c* 507.
- Ingerid Guthormsd. *c* 603. 809. *d* 4. — Koltdr. *c* 692. 810. — Ragnvaldsdr. *c* 598 f. 723. 761 ff. 779 f. 802 ff. 882. 911. *d* 1 f. 6. 466. 709. — Sigurd Syrs D. *c* 447. — Skulesdr. *d* 739. 746. 884. — Svanteppoksd. *f* 139 f. — Even Ulfsons D. *c* 178 f. 380. — Thorfeldsd. paa Man *c* 817. 953 f.
- Ingild Inis *c*. *a* 274. 281. 283. — *R.* i Sverige *a* 276.
- Ingjald *c* 962. — Biskop i Hgmar *f* 382. 434. 513. 516. 520. 522. 594. 602. — Frodesen Starfadsostre *a* 259 f. 275. 349. 352. 498. — Geirmundsen *e* 274. 276. — paa Havng *a* 522. 529 f. — Helgesen *a* 442. 649 f. — Helge magres *c*. *a* 533 f. 771 ff. — Idraade *a* 263 ff. 269. 275. 278 f. 292 f. 349. 351. — Olaf Trætelgjas *c*. *a* 269. 293. — paa Torge *d* 939. — tryggve *a* 500. 578. — paa Olve *b* 175.
- Ingulf: Abbed af Groyland *b* 683. — Thorsteinsen *b* 175 ff. — Ornsen *a* 517 ff. 523. 540 f. 547. 554. *b* 158.
- Ingulfsfell *a* 520.
- Ingulfshevde *a* 519 f. 539. *b* 439.
- Ingunn Helge. magres D. *a* 533 f. — paa Hvamm *c* 251. — Sturladr. *c* 280. 282.
- Ingvar af Hjadrundaland *a* 263. — Harald Haarfages *c*. *a* 583. — Hjort *f* 521. 640. — Ivar beentleses *c*. *a* 617. — Lodbrot *c*. *a* 361. 619 ff. 623 ff. 628. 688. — Svlatonge *a* 263. 349. 351. — jvnf. Igor.
- Ingve Ulfson *a* 274.
- Ingve (Inguna) -Frey *a* 59 f. 209 ff. 348. 350.
- Ingviner *a* 59. 77. 209. 216.
- Ingvær (Ingvler) *a* 17 f. 38. 47. 58.
- Ini *a* 274. 281.
- Inniscathalg paa Island *b* 199. 205. 222.
- Innocents II Pave *c* 858 f. — III Pave *d* 287. 329 ff. 437 f. 453 f. 536 f. 564 ff. 570. — IV Pave *c* 12 ff. 17 ff. 46 ff. 61 f. 123. 125. 141 f.
- Innstein Alf gamles *c*. *a* 198. 302 ff. 307. 310 f. 341.
- Invernes *d* 445. *f* 572.
- Ivsvich *b* 238. 240. 248. 470. 473.
- Ixfingfeld *a* 692.
- Irland *a* 419. 436 ff. 654. 689 ff. 702. 727. *b* 29. 135. 197 f. 201 ff. 222. 234. 243. 269. 274 f. 510 f. 857 f. *c* 478. 513 f. 540 f. 544 ff. 824 ff. 950 ff. *e* 407 f. 418. — det store *b* 359. 464.
- Irminsul *a* 163.
- Iry *a* 331 f. *b* 118. 128.
- Isabella Bruce *f* 201 ff. 290. 320. 330. 563. 566 f. 572. 645 f. — af Joigny *f* 258 f. — Petersdr. *f* 665.
- Isaffjord *a* 527. 546. *b* 358 f. *d* 816.
- Isak Angelus *d* 230. 291. — af Vø *d* 682. 698. 943. 949. *e* 10. — Gautes-  
sen *f* 23. 28. 142. 153 f. 221. 230. 333. 339. 397. 470. — Romnens *c* 566. — Thorgilsen *d* 159.
- Isarnus pavelig Legat *f* 314 f.
- Ise paa Fevelen *a* 776.
- Isgran i Olommen *f* 130. 136. 138.
- Isenbard *a* 637.
- Isgerd Sigurd Bjodassalles Syster *a* 577.
- Isidor af Sevilla *a* 31.
- Issaslav Jaroslavs *c*. *b* 567. *c* 395.
- Island *a* 418. 445 ff. 503. 517 ff. 776. 779 ff. *b* 150 ff. 333 ff. 419 ff. 694 ff. 861 f. *c* 211. 220 ff. 410. 466. 623 f. 631 ff. 715. 756 f. 868. 873. 956 ff. 971 f. 1010 ff. 1020. *d* 781—881. 907—926. 982—1012. *e* 222—376. 471. 568. 617—645. *f* 61—82. 130 ff. 149 ff. 163 ff. 294—301. 353—367. 595 ff. 651.
- Isleif Gissurson Biskop *a* 541. *c* 191. 193 f. 213 ff. 222. 229. 410. — Gissurson *c* 292. 295. 310. 317 ff. 320.
- Isendingabok *a* 348. *c* 634. 1037.
- Ismar *a* 233.
- Isrid Gudbrand Kulas D. *b* 659. *c* 3. 178.
- Istæver *a* 18. 38. 47.
- Isulf Landnamsmænd *a* 540.
- Itheoc *a* 386.
- Ivar Armand i Kennabu *d* 310. — Agmundsen *f* 622 f. — Arnesen *f* 521. — Arnljotsen *c* 345. 361. — Ulfers-  
sen *c* 736. — beentlese *a* 360 f. 364 f.



370. 373. 613. 615 ff. 621. 625. c 391.  
 — i Verndal *d* 639. 644. — Bodde *d*  
 510. 560. 582 ff. 655. — Dave *d* 159 f.  
 — Dynta *e* 795. — Dynulaus *d* 495.  
 — Dyre *d* 968. 970. — paa Gilden *e*  
 899. — Etba *d* 167. 175. 196. — Engles-  
 son *e* 8. 161. 180. 186. 327. 343 f. —  
 af Fjlob *e* 643 f. 649 f. 824. — Fjlob-  
 koll *d* 494. — Galle *d* 103. 115. —  
 Gille *d* 19. — Gjavvaldsen *d* 71 f. —  
 Grette *d* 743. — Gudlaugesen *f* 105.  
 122. — Gudrødsen paa Ran *d* 441.  
 — Guse *d* 497. — Guthormsen *a* 727.  
 — Gæsting *d* 74. — Gæsting Provst  
 i Oslo *d* 654. — Haakon Mages *S.*  
*e* 897 f. — Haraldsen *R.* i Dublin *e*  
 171. 325. — Hjalmbhuus *d* 974. — Holm  
*d* 968. *e* 412. 417. — Holm *f* 365. —  
 Horte *d* 71 ff. 98. 101 ff. 138. — hvite  
*b* 663. 737. *e* 176. — Ingemundsen  
*e* 667 f. 772. 1035. — Ivarsen i Dublin  
*a* 690. — Jon Rauds *S.* *f* 406 f. 422.  
 424. 505. 517. — I *R.* i Eimerick *a*  
 442 ff. 450. 689. — II *R.* i Eimerick  
*b* 199 f. 205 f. — *R.* i Waterford *b*  
 205 f. — Klementsøn *d* 209. — Kol-  
 beinesen *e* 777 f. 794. — Lagmand i  
 Thronthjem *d* 907. 937. — Lagmand paa  
 Gaalogaland *f* 619. 624. — paa Ran  
*e* 64. 67. 69. — paa Res *a* 771 ff. —  
 Nev *d* 327. 604. 623. 648. 652. 708.  
 743. 897 f. *e* 475. — Olafsen Kantler  
*f* 459. 476 f. 484. 499. 550. 572 f. 591.  
 610 f. 620. 623. 641. — Orlandinge-  
 jarl *a* 100. 341. 473. — Petersen *d*  
 975. — Provst *d* 666. — Ragnvald  
 Mørejarls *S.* *a* 505. 509. — Selke *d*  
 71 f. — Sigtryggesen i Narvik *b* 763.  
 — Silke *d* 125. 151. 160. 195. 222. —  
 af Stebjehov *d* 677. 683. 697 f. 701.  
 707. 729. 733. 898. 962. — stjaalge Vi-  
 skop i Hamar *d* 297 f. 425. 482. 485.  
 606. 640. — Strauthanke Bispe i Rid-  
 arøos *e* 794 f. 860 f. *d* 129. — Smiella  
*b* 380. — Sneis *e* 804. — Steig *d* 2.  
 174. — Steinarsen *f* 521. — Steins-  
 sen *d* 103. — af Sundbu *d* 934. —  
 Thorsteinsøn af Dal *e* 82 f. — Unge  
*e* 405. — Usvif *d* 597 f. 601 f. 610.  
 613. 621 f. 633 f. 674 f. 703. — Wib-

fadme *a* 265 ff. 274 ff. 278 f. 283 f.  
 292 f. 339. 344. 349. 351.  
 Iwist blandt Syderperne *e* 478. 513.  
 Iwiza *e* 575.  
 Ivo Abbed i Furness *e* 755.

Iaaffjorden *a* 549.

Iaczvinger *a* 232.

Iadar *a* 81. 100.

Iago *b* 200.

Iagt *e* 1021 f.

Jakob Bispe af Slesvig *f* 91. — Biaz-  
 fet *f* 141. 341 f. — Erkeb. af Uppsala  
*f* 507. — Erlandsen Erkeb. af Lund *e*  
 152 f. 162 ff. 168 ff. 172—179. 191.  
 204 f. 219. — *R.* af Aragon *e* 181.  
 183. — Mikolassøn Greve af Halland  
*e* 655. 658. *f* 88 ff. 98. 107. 111. 134  
 f. 141. 147. 158. 179. 207. 226 f. 229.  
 334. 340. 404 ff. 409. 411 f. 419. 424  
 ff. 430. 440. 443. 451. 458 f. 461. 494.  
 500 f. 519. 523. — Olufsen *f* 442. —  
 Sunesen *d* 529.

Jakul Vaarðsen *b* 764. — Ingemund  
 gamles *S.* *a* 788 ff. *b* 175 f. 764. 776.  
 — Kaarsen *a* 63. 66 f. — Njerve-  
 sen *a* 316.

Jalesund paa Hjalmland *e* 739.

Jalund *d* 627.

Jardthrud Paalsdr. *f* 470. 622. 665.

Jarler *a* 109 ff. 172. 203. 467. *e* 989 f.  
*e* 597. *f* 485.

Jarlsdalen *b* 261.

Jarlskulen *b* 262. 265.

Jarlsø *a* 379. *d* 626. 630. 961 f. *e* 129.

Jarimurek (Ermanarik) *a* 29. 31 f. 42.  
 48 f. 225. 229 ff. 371.

Jarnerjaland *b* 778. *d* 68. 86.

Jarngerð Bedvardsdr. *f* 69. — Redraans  
 Hustru *b* 280.

Jarufida *e* 484. 633 f.

Jaromar Fyrste af Rügen *e* 164. 168.  
 170. 172 f. 176 ff. 191.

Jaropolk Svjatoslavs *S.* *b* 84. 236.

Jaroslav Storfyreste i Novgorod *b* 482.  
 563 f. 573. 587 ff. 764. 769 f. 772.  
 774. 808. *e* 51 ff. 61. 73. 103. 105 f.  
 115 ff. — Svevolods *S.* *e* 50. 100.

Iatgeir Torvesen Skald *d* 903. 933.  
 948. 952. 982. 1055.

- Zatvjager *a* 232.  
 Zatzger *a* 24.  
 Zehmarc *b* 673.  
 Zemer i Rusland *e* 100.  
 Zemteland *a* 335. 569 *f.* 719. *b* 543. 571. 719 *ff.* 763. 778 *f.* *c* 596 *f.* 599. *d* 69 *f.* 87 *f.* *f* 506 *ff.*  
 Zens Biskop af Aarhus *f* 222. — Biskop af Roskilde *f* 230. — Erlandsen *f.* Zafob. — Foot *f* 223. — Pallesen *f* 223. — Pave *f* 626. — Petersen *f* 405. — Provst i Odense *f* 521. — Thorbernsen Grand Erkeb. af Lund *f* 143. 179. 209 *ff.* 232. 314 *ff.* 338. 413. — *f.* Zens.  
 Zernbarden *b* 116 *f.* 392. 394.  
 Zernmeishovde *b* 346.  
 Zernmeisen Skib *b* 346.  
 Jerusalem *e* 64 *ff.* 583 *f.* *d* 230.  
 Zoar Blaa *e* 88 *f.*  
 Zofrey, Provst i Tunsberg *d* 610. 653 *f.* 664. 666. — Biskop af Orknøerne *d* 653. 664. *e* 85. 136.  
 Zofrid Gunnarsdr. *b* 159. 440.  
 Zogrim *d* 635.  
 Johan Biskop af Odense *f* 91. — Brunke *f* 629 *ff.* 633. — af Courcy *d* 441. 449. — Joinon *f* 258. — de Joresfs *f* 258. — Greve af Holsten *e* 657. *f* 99. — Greve af Joigny *f* 258. — Greve af Ravensburg *e* 658. — Hertug af Sarland *f* 98 *f.* — K. af England *d* 381. 542. 572. 756. — Skofe *f* 147. — Sverkesen *f.* Jon. — Thorbernsen Grand *f.* Zens. — Tvorimitsch *e* 105. — af Werle *f* 99.  
 Johanna Johan af Englands D. *d* 759.  
 Johannes Biskop *b* 290 *f.* — Biskop af Berglum *e* 657. 659. — Biskop af Glasgow *e* 814. — Biskop af Katanes *d* 450 *ff.* — Biskop paa Man *e* 863. — Biskop af Odense *e* 164. — Bryennius *e* 566 *f.* — i Brødesgaarden *f* 582. — Eunuch *e* 61 *f.* 66. 72 *f.* 81. — Fleming *f.* Jon. — Hamburg *f* 583. — af Kalmars *f* 404. — XVI Pave *b* 248. — XXII Pave *f* 595. 638. — af Meklenburg *f* 99. — Munk fra Lübeck *f* 107. — Paparo *e* 864.  
 Jon *f.* Zomsberg.  
 Zomale *b* 712 *ff.*  
 Zomsborg *b* 75 *ff.* 96 *ff.* 108 *ff.* 124 *f.* 174. 224. 231. 243. 376. 385. 466. 473. 478. 671 *f.* 767. 814. 833 *ff.* *e* 4. 10 *f.* 20 *ff.* 265. 369.  
 Zomsvikinga-Draapa *d* 457.  
 Zomsvikingasaga *e* 1042.  
 Zomsvikinger *b* 99 *f.* 104 *ff.* 174 *f.* 223 *f.* 243. 466. 470. *c* 11. 19.  
 Jon *e* 959 *f.* — Agmundsen Biskop i Høle *e* 500. 502 *ff.* 614. 623. 625. 636 *ff.* 640. 856. *d* 803. 1026. — Angrad *d* 490. — Arnesen *b* 660. *c* 177 *f.* 450. 485. — paa Austraa *d* 504 *f.* 555. 930. *e* 4. — Ballhoved *e* 416. — Balliol *f* 196. 198 *ff.* 250 *ff.* — Biskop *b* 290 *f.* *f.* Sigurd. — Biskop af Glasgow *e* 459. — Biskop af Eydererne *d* 762. — Bjarnesen Prest *e* 881. — Brynjulfsen af Høvl *e* 477. *f* 3. 18 *f.* 39 *ff.* 44 *f.* 142. 152. 156. 162 *f.* 171. 221. 230. 289. 470. — Byrgesen Erkeb. af Nidaros *e* 861. 865 *ff.* 873. 877 *f.* — Chorsbroder i Nidaros *f* 59. — Cozmyrn *f* 28. 187. 192. 198. 567. — Drottning Baglerthøvding *d* 464. 482 *f.* *e* 6. — Drottning den yngre *e* 6. 10. 29. 154. 399. 402. 424. 426. — Drumb *d* 151. — Elg Chorsbroder i Nidaros *f.* 303 *f.* 306. 336. 379 *ff.* — Einarsen Lagmand *e* 633. 641 *f.* *f* 62 *ff.* 67. 77 *f.* 80. 268. 296 *f.* 328 *f.* 356. 358. — Engel *e* 82. — Erkeb. i Upsala *d* 217. — Erlingsen *f* 622. — Finnsen *f* 23. 28. — Fleming *f* 304 *f.* 379. — Gautsen fra Vnes *d* 125. 470. *e* 4 *f.* 476. — Gribmand *d* 475. — Grubbe *f* 91 *f.* — Gudbrandsen *f* 521. — Haffthorsen *f* 327. — Hallfell Huuts S. *e* 808. 887. 893. 909. 915. 923 *f.* *d* 3. 155. 157. 197. — Haraldsen Orknøjarl *d* 457. 543. 582. 606. 653. 750 *ff.* 761 *f.* 769. 773 *ff.* 779. — af Hestbo *e* 422. — Hirdbiskop *e* 185. — Holtesen *f* 351 *f.* — irske *b* 599. *e* 186. 190 *f.* 193 *f.* 212 *f.* 413. — Ivarsen Raub *f* 230. 289. 333. 397. 406 *f.* 470. 472. 492. 518. 522. 622. — Jarl af Guarenne *f* 187. 192 *f.* — Karlsen *e* 662. — Kat *d* 976. — Kanda *e* 790. 794 *f.* 860. *d* 129. — Ketting *d* 733. 899. — Ketting fra Salthes *d* 47. 72. 92. — Knut Biskop paa Orkland *e* 862.

962. *d* 205. *e* 377. — Knut paa Lunner *d* 642. — Kol *d* 178. — Korne *d* 938. — Krappe *e* 274. — Kula *d* 362. — Kutiza *d* 117 ff. 198. — Kuvlung *d* 198 f. 203 f. 208 ff. 218. — Bagmand i Nyfylke *f* 624. — Langlivsøen *d* 456. *e* 392. 400. — Lille *e* 658 f. *f* 91. 107. 230. — Lodinsøn *e* 10. 154. — Lodmundsøn *d* 984. — Loftsøn *e* 757. 764. 933. 957. 962. 1044. *d* 254 f. 262. 781. 788 ff. 792 f. 795. 798 ff. 801 ff. 806 f. 810. — Magnuſsøn Orknøjarl *d* 779. *e* 680. *f* 203. 344 f. — magre *d* 310. — Markusſøn *d* 913. — Murte Snorreſsøn *d* 816. 841. 843. 855 f. 865. — Nernev *e* 651 ff. 888. — Notarius *f* 327. — den ode *e* 953 f. — Petersſøn Fot *e* 688 f. 739. 747. 749. 809 f. 830 f. 836. 838. 840. — Philipsſøn af Numby *e* 651 f. 659. 662. — Brovsteſen *d* 927. 954. — Ragnvaldsſøn Gjaldfere *f* 85 f. 122. 230. 289. 307. 433. 470. 472. 492. — Raud *d* 621. — Raude Erkeb. i Nidaros *e* 470. 485. 489. 493 f. 512. 517 ff. 525 ff. 544. 551—557. 559 ff. 566 ff. 575—588. 622 f. 631. 634—641. 647. 658 f. 677 ff. 682 ff. *f* 3 ff. 12. 18 f. 30. 32—45. 47 ff. 55. 71. — Sandhavre *d* 697. — Sigmundsſøn paa Valthjofstad *d* 808 f. 822. 825. 830. 832. 835. *e* 227. — Silke *d* 939. — Skelke *d* 493. — Skutilsvein *d* 145. — Smjørkalte *e* 699. 808. — Smyril *e* 790. — Staal *d* 384 f. 604. 608. 619. 623. 625. 652. 657. 700. *e* 7. — af Strand *f* 521. — sterke paa Naasvold *e* 181. 453. — Sturlaſsøn *e* 225. 230. 267. 287 ff. 348. — af Sudreim *d* 958. — svarte paa Bjers *d* 939. — Sveinsſøn *e* 905 f. 913. 922. — Svertesſøn K. i Sverige *d* 348. 592. 671. — Sverresſostre Biſkop paa Gronland *d* 206. 393. 825. *e* 378. — Sverres Systerſon *d* 237. — Sylgja *d* 939. — Thjore *e* 448. 451. — Thorbergſøn af Randeberg *d* 99 f. 102 f. — Trin *d* 316. — Triftaven *d* 982. *e* 471. 480. 588. *f* 664. — Uſte *d* 495. 504. — Uſte *e* 363. — Waagedrumb *d* 138.

Jona *a* 437. *b* 200. f. Joolmiff.  
 Jonaker *a* 42. 229. 239. 371.  
 Jonsbof *f* 62. 69 f.  
 Jonskirken i Bergen *e* 856.  
 Jonskloster i Bergen *d* 1017.  
 Jonsvoldene ved Bergen *e* 735. 856. *d* 156.  
 Joppe *e* 582 f.  
 Jora Kløngdr. *d* 801. 808.  
 Jordan *e* 64 f. 584. 840.  
 Jordan Skinneta Preſt *d* 314.  
 Joreid Hallſdr. *d* 855. 995. *e* 313. 315. — paa Lyſehval *e* 312.  
 Jorandes *a* 30. 33 f. 337. 343 f. 354.  
 Jorsalaland *e* 64. 87.  
 Jorun *a* 548. *e* 302. — Bjørnsdr. *a* 783. 785. — Bøvdarsdr. *f* 69. — Ginar Evertængs D. *b* 183. — Gynſtein hvites Huſtru *e* 217. 304. 343. — paa Stad *e* 275. — Thorbergſdr. *e* 182. 453. 807. — Ulvsdr. *a* 551.  
 Jorvit *a* 631.  
 Joſeph paa Man *e* 57 f.  
 Joſtein Erik Bjodaskalles S. *b* 253 ff. 259. 286. 288. 341. 380. — Thamb *d* 582.  
 Jotland *a* 63 f.  
 Judith *a* 435. — Balvain af Flanderns D. *e* 312. 315. 339.  
 Juleblot f. Midvintersblot.  
 Jüllich *a* 638.  
 Jumiæges *a* 433 f. 658. *b* 210.  
 Junne *b* 75. *e* 369.  
 Junneta *b* 75.  
 Jungafurda *b* 510. 511.  
 Juresburg *a* 245.  
 Jurjev *e* 53.  
 Jutha Erik Blogpenningſ D. *e* 220. 653 f. *f* 92. 127. 221. 229. — Erik Blogpenningſ Dronning *f* 221.  
 Jyder *a* 54 ff. 245 f. 365. 367. 559.  
 Jylland *a* 373. 749. *b* 866. *c* 15. 22. 166. 236 ff. *f* 559. 626.  
 Jælingehede *a* 219. 221.  
 Jærnsfegge Ginarsſøn *e* 368. — paa Drje *b* 31. 116. 304. 306 f. 341.  
 Jøkul f. Jaful.  
 Jøkulſaa *a* 537.  
 Jøkulſdal *a* 548. *b* 152.  
 Jønſøping *f* 526 ff.  
 Jøns Blaa *f* 524.

Jord *a* 158. 165.

Jormungand *a* 167.

Jorund christne *a* 563. — Erkeb. i Rib-  
arocs *f* 59 ff. 149. 151 ff. 154 ff. 158.  
161—178. 163 f. 191. 221. 230 f. 300.  
301—310. 314. 324. 333 ff. 379—391.  
397. 432 f. 443. 450. 510—516. 549.  
582 f. — Gest *c* 337. 351. — Hals *a*  
531. 546. — Harald haarfagre *S.* *a*  
583. — Rafnesen *a* 523. — Thorsteins-  
son Biskop i Hole *c* 470. 622 f. 639.  
641. 643. 687 f. *f* 3. 12. 62. 68 f. 72  
ff. 150 f. 164 f. 169 ff. 295 ff. 300.  
304. 361 f. 364. 594 ff. — Ungvesen  
*a* 325 f. 349.

Jesur Alvaldsen *a* 296. 299.

Jesurheid *a* 79. 296. 299. 309.

Jotner *a* 159 ff. 189.

Jotunbjørn Nors *S.* *a* 332. 529.

Jotunheim *a* 64. 69. 160 ff.

Kaar af Gryting *a* 722 f. *b* 305.

Kaara Halvdansdr. *a* 228.

Kaare den eenhændte *d* 953. — Hornjots  
*S.* *a* 63. 65. 67. 332. — Salmunds-  
son *b* 134 ff. 193 ff. 200 f. 334. 420 ff.  
429 f. 431 ff. 643 f. — Saresen paa  
Austraak *c* 450. 457. *d* 504. *e* 4. —  
svarte *c* 276. — Se Verblu-Kaare, Vifra-  
Kaare, Vitre-Kaare, Horda-Kaare, Sauda-  
Kaare, Vikinge-Kaare.

Kalabriens *c* 69.

Kaldbaa paa Island *a* 522.

Kaldabarnes paa Island *c* 295. 323. 359.

Kaldbak paa Island *a* 528.

Kale Kolsen f. Naguvald. Kale. — Er-  
bjørnsen *b* 62. *c* 452. 511. 520. 524.  
526. 616.

Kalf Arnesen *b* 530. 660 f. 708 ff. 740.  
744 f. 755 f. 764 ff. 767 f. 772 f. 783.  
791 ff. 799. 802 ff. 830 f. 835 ff. 839  
f. 845 ff. 859. *c* 2. 139 ff. 158. 171.  
180. 219. 254 ff. 431. — Arnsundsen  
*b* 802. — Aegitrosen *b* 337. 343. 357.  
447. — Brandsen *c* 367. — Guthorms-  
sen *d* 834. 911. — af Hornin *d* 471.  
— Kringleseje *c* 790. — Endemand *d*  
56. — Skurva *a* 508. — Thorgrim-  
sen *c* 40 f. — vrænge *c* 794.

Kalfsund *f* 517.

Kalman *a* 544. — den syderøste *a* 544.  
*b* 277.

Kalmanstunga paa Island *a* 544.

Kalmar *b* 740 f. *c* 671. *f* 107. 112 ff.

Kalmar-Ledingen *c* 671.

Kalo-Johannes graff Keiser *e* 88 f.

Kaløs paa Færøerne *d* 543.

Kalundborg *d* 24. *f* 102.

Kalvskind paa Island *b* 586.

Kalvskindet ved Ribarocs *d* 102.

Kampen i Nederlendene *f* 97. 115. 133.

160 f. 206 ff. 234. 239. 579 f. 626.

Kanga den unge *d* 682. 699.

Kanninefater *a* 208.

Kantaraaborg f. Kinkora.

Kantire *c* 513. 523. *d* 772. *e* 404 ff.

Kantfleren *c* 599 f. *f* 610 ff.

Karber *a* 24.

Karelen *b* 77. 558.

Kareler *a* 490. 492. *e* 53 ff. 99 ff. 670.

Kareoter *a* 24.

Kariner *a* 18.

Karjalabotn *a* 267.

Kark Træl *b* 262 ff.

Karl Abbed *d* 51. 394 f. 1021. 1038.

— Allgotsen *f* 139. — Befalingsmand  
paa Kalmar *f* 631. — Biskop af Lin-  
køping *f* 558. 627. 640. — paa Bjærke  
*a* 545. — den enfoldige, fransk Konge  
*a* 367. 652 f. 661 ff. 670 f. 673. —  
Hallandsfar *c* 281 f. 289 f. — Haralds-  
son *e* 646. — Hundesen *b* 854 ff. —  
Ingeborgesen *c* 480. — Jarl den dove  
*d* 436. 592. — Karlsen *c* 81. — Karl  
den doves *S.* *c* 81. 94. — Karl den  
store *S.* *a* 385. — Kjøtlaar *d* 114.  
137. — Knut den helliges *S.* *c* 403.  
— Kvesa *c* 82. 94. — Marsfalk *c* 659.  
— den mørste *b* 689 ff. 727. — den  
skalbede *a* 358. 422. 424. 426. 428.  
432 ff. 435. 633 ff. — den store *a* 359.  
378 f. 384 ff. 414. — Sunesen *b* 763.  
*c* 451. 762. 782 f. — Evange *d* 587.  
602. — Sverkesen *d* 326. 347. 397.  
— Sverkesen *K.* i Sverrige *c* 178.  
907. 911. 925. 929. *d* 5. 28 f. — Tyd-  
ste *f* 466 f. — den tyffe *a* 367. 638 f.  
641 f. 644 f. — Ulfesen *c* 94. — unge  
Votulfsen *d* 474. — vesale *b* 834 f.  
— vrænge *d* 129.

Karlaby *f* 632.

Karle paa Langø *b* 625 *f*. 710 *ff*. 716.

Karler *a* 107. 110 *ff*.

Karlshøfde *a* 766.

Karlman *a* 639 *f*.

Karlsaa *b* 505 *f*. 511.

Karlsevne *f*. Thorfinn Karlsevne.

Karlshoved *e* 416. — Arnegeir Prests

*S*. *d* 159. — Erik Bjodaskalles *S*. *b*

253 *f*. 256 *f*. 259. 286. 288. 341.

Karlshøfde Skib *b* 529. 531 *f*.

Karlshøfudnes *b* 625.

Karmsund *b* 539. 619 *f*. *d* 165. 488.

Karmi *a* 756.

Kartris *a* 17.

Kastelle Kloster i Kongehelle *d* 1017.

Kastellkirken i Kongehelle *d* 39 *f*.

Katakalon Protospathar *e* 77. 80. 101. 106.

Katanes *a* 506 *f*. 515. 654. *b* 132 *ff*.

136. 419. 642. 649. 854 *f*. *e* 674. 682.

814 *f*. 847 *f*. 850. 942 *ff*. *d* 42. 289.

445 *ff*. 751 *f*. 780. *e* 401. 450. 466. 680.

Katharina Erik den helliges *D*. *d* 433.

— Inge Steinfellsens *D*. *d* 196. —

• Ivarodr. paa Lagalo *f* 471. 663. — Jon

Ortnojarls *D*. *f* 344. — Sunesdr. *e*

82. — Valdemarsdr. *e* 660.

Katharinakirken i Bergen *c* 119 *f*.

Kathlin Gange-Kolfs *D*. *a* 653. 669.

*b* 122.

Katla *a* 413.

Kaun Solgeson *a* 337.

Kaupang ved Biggøfjorden *a* 380. —

i Sogn (Lusa-Kaupang) *c* 799 *f*. *d* 159.

161. 385.

Keabrog Traffikos *S*. *a* 392.

Kelbe paa Nangaarvalle *d* 847. 922. *e*

231.

Kells paa Irland *b* 198. 202 *f*.

Kelter *a* 5 *f*. 8 *f*.

Kenedh III K. i Skotland *b* 132. 641.

— Mac Alpin *a* 444. *b* 642. — Mac

Dubh *b* 418. — Malcolm Mac Geths

*S*. *d* 445. 750 *f*.

Kennemarland *a* 423.

Kent *a* 448 *ff*. 651. *b* 239. 470 *f*.

Kerlingarstein i Skidsund *e* 402.

Kerthialvad *b* 646 *f*.

Kestiven *a* 623.

Ketil *b* 278. — Biskop *c* 185. — Biskop

i Stavanger *f* 379. 433. 478. 511 *f*.

516. 520. 540. 594. 603. — Blund *f*.

Blundketil — Bredesøen *a* 544. 563. —

den eenhændte *a* 540. — flåste *a* 539.

547 *f*. 563. — Flatnes *a* 323. 442. 445.

503 *f*. 505. 520. 547. — Fluga *d* 175.

— Gufa *a* 528. — paa Gaavafeter *c*

762. — Gaud *a* 604. — høje *b* 380.

— Høng Hallbjørnsen *a* 329 *ff*. 478.

497. — Høng Thorfellsen *a* 497. 522

*f*. 546. 569. — Hordakaarsen *a* 576.

— Jamte *a* 335. 570. — Kalf paa

Ringenes *b* 529. 533. 578. 659. *c* 3.

171. 176. 185 *f*. — Kalfsøen *c* 758 *ff*.

960. — Krok *c* 339. 376. 446. 449. —

Lavantsøn *d* 175. — Løftsøn i Hitar-

dal *e* 625. 634. — Prest *d* 874. —

Raum *a* 331 *f*. 529. — Riip *c* 42 *f*.

— fra Rogaland *b* 380. — Sigfusøn

*b* 420. 422. 427. — Staur *d* 692. —

Thorsteinsøn *a* 537. 550. — Thorsteins-

sen Biskop i Hole *c* 623. 634. 640 *f*.

756. — Thorvald Krofs *S*. *b* 180. —

Thrym Agnarsen *a* 81. — Thrym fra

Verdalen *a* 506. 537 *f*. 546.

Ketilbjørn den gamle paa Mosfell *a*

536. 541. 546. 786. *b* 184. 349. — Gis-

surøsen *c* 292. 295. 318 *f*.

Kevlø *e* 646.

Khasarer *a* 291 *f*.

Kian *b* 646.

Kidjassjelds-Thing *b* 156.

Kiel *f* 97 *ff*.

Kiilstrømmen *d* 499.

Kijev *b* 75. 79. 84. 236. 588. 764. *c* 61.

Kimbrea *a* 8. 14. 16. 18 *f*. 23.

Kimmerier *a* 9. 14.

Kinad Thore Skindfelds *S*. *d* 185. 326.

Kindahuus *f* 445 *f*.

Kinkora paa Irland *b* 644. *c* 478. 549.

Kinn *b* 297. 299.

Kinnheim *a* 639. 641.

Kinnlimafiden *b* 501.

Kintrif *a* 265. 274. 281.

Kirkebo paa Island *a* 539. 563. *b* 187.

345. 431. — paa Færøerne *c* 617. 861.

Kirkevaag i Vesten *d* 674. — paa Ortn-

gerne *c* 145 *ff*. 622 *f*. 740. 745 *ff*. 752.

850. 852. 879. *e* 423 *ff*.

Kirkstede Kloster i Lincolnshire *e* 855.

Kjøping *a* 767.

Rjalarnes paa Island *a* 520. 523. 565.  
*b* 335. — i Blinland *b* 458.  
 Rjalarnesthing *a* 520. 565. *b* 156.  
 Rjallak den gamle *a* 527 f. 551. — Jarl  
*a* 523. 569 f.  
 Rjalleflinger *a* 527. 781.  
 Rjaranövik paa Island *a* 528.  
 Rjarbarö ved Skotland *e* 66. 402. 419.  
 Rjartan *b* 167. — Olafsen *b* 168. 337  
 ff. 343. 348 f. 357 f. 369. 447 ff. —  
 Thoroddsen paa Froöaa *b* 172. 174 f.  
 462. 464.  
 Rjarval f. Cerbhal.  
 Rjertesvende *e* 440. 992. *e* 606 f. 612.  
 Rjbenhavn *d* 22 ff. 479. 745. *e* 168.  
 176 ff. *f* 102. 157. 217. 316. 499. 518  
 f. 545.  
 Rjömmandögen ved Irland *d* 771.  
 Rlakkharald Jarl *a* 744. 747.  
 Rlauvastað *a* 588. *b* 317.  
 Rlemet Aresen *e* 794. — Faber *d* 934.  
 950 f. — af Holm *d* 693. 718. 734.  
 896. 946. 975. — lange *d* 699.  
 Rleppjarn den gamle *b* 452 f.  
 Rlerf *b* 226.  
 Rlerfon *b* 226 f. 231. 235. 243.  
 Rlypp Thorödsen Herse *a* 576 f. *b* 31 f.  
 304.  
 Rlæbedragt *e* 438. 1023 ff. *f* 669 f.  
 Rleng (Rlöing) Vjörnsen *d* 852. 856.  
 985. 990 f. 994. 1001 ff. 1006. — Bru-  
 nesen *b* 528. — Rleppjarnsen *d* 805.  
 — Thorsteinsen Biskop i Skaalholt *e*  
 860. 957. 959. 961. *d* 245. 783 f. 787.  
 801. 1026.  
 Rnapdale i Argyll *d* 771.  
 Rnaplunds *b* 323 f.  
 Rnar Hattfjör *d* 511.  
 Rnarrrar-Leif *e* 381.  
 Rnarrrarstað paa Rosö *e* 813. 849. 943.  
 Rnarresfeid paa Nordvære *d* 97.  
 Rnöll i Vermeland *d* 687.  
 Rnut Byrgesen Jarl *d* 436. — Dana-  
 last *a* 629. 699. 746 f. *b* 45 f. 66 f.  
 71. 273. *c* 10. — Grifösen R. i Sve-  
 rige *d* 5. 28 f. 65 f. 196. 216 f. 233.  
 292. 436. 463. — Haakonösen Jarl  
*d* 547. 556 f. 560. 591 f. 602. 655 f.  
 672 f. 679. 713 f. 717 ff. 724—735.  
 739. 743. 745 f. 776. 881. 884. 886.  
 888. 941. 947. 951 ff. 961 ff. 969 f.

*e* 8 ff. 22. 29 ff. 48 ff. 89. 92. 167. 208.  
 210. 212. 214—218. 290. 441. — den  
 hellige R. i Danmark *e* 178 f. 189. 389.  
 394. 397 ff. 414 f. 418. 423. 429. —  
 Holmgerösen *d* 671. 747. — den lange  
 R. i Sverige *d* 747. *e* 79 f. — Lavard  
*e* 599. 672. 722 f. *d* 30. — Magnüs-  
 sen *e* 786. *d* 29. — Magnüs Profes-  
 S. *e* 81. 89 f. — Magnüsen Lagmand  
 i Vestergotland *f* 640. — Mule *f* 340  
 f. — den mächtige, Konge i Danmark og  
 England *a* 613. 654. 699. *b* 108. 126  
 f. 313. 473 f. 476 ff. 490 ff. 509. 511  
 ff. 516. 630. 661 ff. 670—685. 709 f.  
 715. 717 f. 719. 725—750. 765 ff. 772  
 f. 813 f. 820 ff. 832 f. 839. 855 f. *c*  
 11. 310. 625 f. — Portse *f* 632. —  
 Sveinsöen paa Sole *e* 452. — Balde-  
 marsen R. i Danmark *d* 20. 30. 157.  
 164. 215. 223. 232 ff. 271. 280. 282.  
 347. 437. — Baldemar II's S. *e* 70.  
 — f. Hundne-Knut, Hardefnut.  
 Knutsdraapa *b* 729.  
 Kobander *a* 23.  
 Kobraan paa Giljaa *b* 223. 279 f. —  
 Gudmundösen *c* 301 f.  
 Kol *a* 776 f. — Arnesen *d* 984 f. 987.  
*e* 227. — Biskop paa Island *e* 186.  
 211. — Biskop i Linköping *e* 43. —  
 Biskop i Strengnes *e* 43. — Blofvens  
 S. *e* 669. — af Halland *e* 830. 834.  
 — Sfafösen fra Josen *d* 138 ff. — Ka-  
 lesöen *e* 452. 511. 526. 616. 687. 689  
 ff. 699. 720. 737 f. 742 f. 746 f. 752  
 ff. 810. 1026. — paa Rosö *a* 295 f.  
 — i Laraadal f. Dala-Kol. — Everkes-  
 sen *d* 28 f. — i Thauskadal *e* 43 f. —  
 Thorfellsöen Biskop i Oslo *e* 420. 612.  
 614. 682. — Træl *b* 186 f.  
 Kolbein *b* 206. — Arnerösen den ældre  
*e* 228. — Alstafösen *e* 399. 402. —  
 Vere *d* 493. — Bjarnesöen *f* 358. —  
 Klofesöen Lovsigemand *e* 638. — paa  
 Byri *d* 682. — Öran *d* 1010. *e* 225.  
 232. 239. 244. 265. 274. 297 ff. 301 f.  
 315. 317 ff. 322. 326. — Haaney un-  
 ges Broder *d* 774 ff. — Kalbaljö *e*  
 228. 262. 269. 275. — Katterbygg *f* 156.  
 — Ketturygg *d* 628. 703. 728. 737. —  
 Klaffa *e* 490. 494 ff. — Klathöde *b*  
 485. — Ode *e* 893. — af Kennadal *d*

- 774 f. — Ribber *c* 411. — Ruga *c* 800. 949. *d* 43. 774. — Sighvatsfön *d* 877. 912. 921. 990. — Sigmundsfön *a* 532. 553. — Smjørred *d* 499. — sterke i Gjorden *b* 609 f. — Strinev *d* 297. 301. 493. — i Surendalen *a* 777 f. — Thordsfön *b* 348 f. — Thorhøtsfön fra Batalden *c* 758 f. 777. 788. — fra Thornberg *d* 631. 955. — Tunesfön *d* 804. 806 ff. 809 ff. 820 ff. 826 ff. — unge Arnorsfön *d* 847. 862. 867 f. 871 ff. 877. 879. 910 ff. 917. 924. 926. 984. 988 ff. 1001 ff. 1008 ff. *e* 222 ff. 230—270. 345.
- Kolbeinsdal *a* 532.
- Kolbjäger f. Kylvinger.
- Kolbjørn Arnesfön *b* 660. 761. 803. — raude *d* 470. 654. — Stallare *b* 379 f. 396.
- Kolding *f* 625.
- Kole Biskop paa Man *d* 458.
- Kolfinna Aavaldebr. *b* 336. 402. — Thervaldebr. *e* 345 f.
- Kolgrim *b* 846. — den gamle *a* 546.
- Kollansø f. Kvaldensø.
- Kolle den prude *c* 1036.
- Kollø *a* 295.
- Koln blandt Syderserne *b* 197.
- Kolfeter i Vermeland *f* 421.
- Kolfegg Wegling *d* 493. — Haamundsfön *b* 85 f. 135 f. 185. 188 ff. 192. *c* 53. — den rige *d* 852 f.
- Kon *a* 110 f.
- Konal Steinmodsfön *a* 551.
- Kongehelle *a* 457. *b* 33. 37. 39. 309. 442. 559 f. 570 f. 662. 679. 866. *c* 297. 379. 429. 530. 650. 657. 704 f. 714. 718. 726. 733. 763 ff. 788. 890 f. 901 ff. 912. 923 ff. 939. 1010. *d* 11. 85. 94. 163 f. 225. 275. 373. 439. 487. 590. 712. 900. *e* 42. 86. 91. 127. 571. *f* 419. 498. 501. 533. 542. 546. 548. 551. 553.
- Konger *a* 124 ff. 153 ff. 242. 246.
- Kongespejlet *d* 397 ff.
- Kongshavn ved Alvsen *d* 903.
- Kongsholmen i Selbosen *d* 71.
- Kongsund i Malaren *b* 499.
- Konkinger *a* 435.
- Konrad Keiser *e* 77 f.
- Kopren i Bergen *d* 155. 500.
- Kormak *a* 791. — Agmundsfön Etalb *a* 720. 791 ff. *b* 29 ff.
- Kormlad f. Gormlath.
- Kornaholmen i Njeseu *d* 643.
- Kornsaa paa Island *a* 790.
- Korsholene ved Hvamm *a* 526.
- Korstog *c* 538 f. 562 ff. 570—596. 829 ff. *d* 222 ff. 540. 544. 564 ff. 593 ff. 1021. *e* 44 ff. 123 ff.
- Kot ved Nidaros *d* 99.
- Kowirki ved Elesvig *a* 246.
- Kraak Ravnsfön *d* 912. 991.
- Kraaka *a* 363 f. 366. 370.
- Kraaka-Keidar *a* 552.
- Kraakevaad *b* 708.
- Kraakumaal *a* 359. 361. 367 f. 372. 433. 613.
- Kreta *c* 840.
- Kristnes i Gyljafjorden *a* 534. *b* 271. *e* 270.
- Kristrød *c* 730 f.
- Kristfuden Etib *e* 394 f.
- Krivitscher *a* 290 f.
- Krofastogen *c* 783. *d* 45.
- Krofsfjord paa Grønland *e* 380.
- Kropsmand *b* 167.
- Krofsavik paa Island *b* 183.
- Krofsbrekka i Valbalen *b* 759.
- Krofsgilde *c* 444 f.
- Krofsuden Etib *e* 93.
- Krum Landnamsmand *a* 549.
- Krumskilde ved Berg *a* 734.
- Kræklingsalid ved Gleeraa *a* 535 f.
- Kræklinger *a* 535.
- Kuge paa Vesters *c* 748 f.
- Kumraland *b* 234. 243.
- Kumrøerne ved Skotland *e* 410. 452.
- Kunjattaborg f. Kinfora.
- Kurer *a* 233. 236. 258. 368. 412.
- Kurland *a* 597. *b* 77. 500. 558.
- Kuvlunger *d* 199—214.
- Kvader *a* 19.
- Kvaldensø i Vaneren *c* 532.
- Kvelbulf *a* 475 ff. 492 f. 495 ff. 521 f. 570.
- Kvernbit Everb *a* 711. 763.
- Kviden i Valdres *d* 243.
- Kvidder *b* 424. *c* 1009. 1011.
- Kvig Jarl *a* 575.
- Kvigandafell *a* 780.
- Kvilde i Viken *c* 791.

- Kvinnhered *a* 296.  
 Kvistad *b* 849.  
 Kvæner *a* 63. 490. 492. 610. *e* 670.  
 Kvanland *a* 610.  
 Kygre: Bjørn *f*. Bjørn Hjaltesøn.  
 Kylan *a* 544.  
 Kylipeus *a* 17.  
 Kylve *b* 646.  
 Kylvingaland *a* 487.  
 Kylvinger (Kolbjager) *a* 487. *e* 100.  
 Kymrer *a* 8.  
 Kyrialar *c* 88 *f*. 566. *f*. Merius.  
 Kyypinga: Drm *c* 453. 457. 690 *f*. 801.  
 804. 809 *f*.  
 Ksln *a* 395. 638.  
 Kunga *f*. Kanga.  
 Kønugard *a* 271. 297. *b* 84. *f*. Kijev.  
  
 Laaka paa Raumarike *d* 953 *f*.  
 Laaland *c* 727. *f* 158.  
 Lade paa Strinden *a* 471. 494. 510. 722.  
 724. *b* 13. 26 *f*. 128. 149. 173. 263 *f*.  
 283. 300 *ff*. 305. 410 *f*. 413.  
 Ladoga (Aldegja) *b* 86.  
 Lafracot Muirkertachs D. *c* 523. 525.  
 541. 557. 559.  
 Lagarfljot paa Island *a* 537. 565. *b* 152.  
 Lage Lagesøn *f* 229.  
 Lagmand *b* 198. 202 *f*. — Gudrebåsen  
*c* 406 *f*. 477 *ff*. 505 *f*.  
 Lagmænd *b* 199. 555 *f*. *d* 109. 189 *ff*.  
*e* 114. 494 *f*. 498 *ff*. 615. *f* 486. 612 *f*.  
 Lagnus *a* 17.  
 Lagrette *a* 149. 567 *f*. *b* 157. *c* 1001 *f*.  
*e* 571 *f*.  
 Laholm i Halland *c* 662. *f* 95.  
 Lambaborg i Skotland *c* 819. 848. 850 *f*.  
 Lambe Prior i Elgeseter *d* 957.  
 Lambrecht i Knausen *f* 583.  
 Lams *a* 382.  
 Land i Hadafylke *a* 400. 403.  
 Landa: Nolf *f* 294.  
 Landeyda *c* 327. 331.  
 Landfrank Erkeb. af Canterbury *c* 392.  
 423.  
 Landnaamabok *a* 68. 259. 277 *f*. 308 *f*.  
*c* 635.  
 Landsbeyer *a* 115 *f*.  
 Landskyld *f* 666 *f*.  
 Landvætter *a* 175. 707.  
 Landpre *a* 556. *b* 697. *c* 569.  
  
 Lanefund i Ranafylke *d* 309.  
 Langanes paa Island *a* 537.  
 Langedal paa Island. *a* 548 *f*.  
 Langeland *f* 178 *f*. 233.  
 Langelib paa Island *d* 804. 806.  
 Langemose ved Dølo *d* 363.  
 Langenes paa Grenland *c* 759. — i Ve-  
 steraalen *b* 625.  
 Langfedgatal *a* 260. 275. 277.  
 Langliv Harald Drufjarls D. *d* 456.  
 811. *e* 392.  
 Langlo paa Wynesfet *d* 111.  
 Langobarder *a* 19. 23. 29. 53. 84. 208.  
 Lange i Westeraalen *b* 625. 710. 715.  
 Langesund ved Holmengraa *c* 793. —  
 paa Nordmøre *b* 852. *d* 498. — uden-  
 for Sogn: *d* 153 *f*.  
 Lantbert *b* 216.  
 Laon *b* 215. 217.  
 Lapper *a* 3 *f*.  
 Largs i Skotland *c* 410. 412 *ff*.  
 Latris *a* 17.  
 Laugaland paa Island *d* 807 *f*.  
 Laugardal paa Island *b* 350.  
 Lauge i Sælingsdalen *b* 335. 448.  
 Laundon *a* 623.  
 Laurentius Abbed i Hoveds *e* 17 *f*. —  
 Archidiaconus paa Man *e* 62 *f*. — Bi-  
 sshop i Skara *e* 90. 140. — Kalfsøn  
 Bisshop i Hole *f* 291. 296 *f*. 304 *f*. 379  
*f*. 386. 389. 596 *ff*. — Kantler *d*: 449.  
 — (Lorcan) O'Toole Erkeb. i Dublin *c*  
 953 *f*. — Petersøn Lagmand *e* 81. —  
 Prior i Kastellekloster *d* 163. — Sunes-  
 sen *d* 529 *f*. — Tufesøn *f* 230. 341.  
 Laurents Sønson *f* 640.  
 Lautyn paa Raumarike *d* 677.  
 Lauvaas paa Island *d* 807.  
 Lauve *a* 253. 529.  
 Lauvnes *d* 113.  
 Lavello *c* 79.  
 Laraadalen *a* 526. 783. *b* 36.  
 Lardsler *a* 526. 783 *ff*.  
 Lare: Baal paa Herblø *c* 791.  
 Larevaag ved Puddesjorden *d* 320. 427.  
 Lazzar *a* 422.  
 Lea *a* 652.  
 Leding *a* 150. 718. *c* 980 *ff*. *d* 1059.  
*e* 32. 508 *ff*. 525 *f*. 538. 546. 549 *f*.  
 576 *ff*. 588 *ff*. *f* 236. 609 *f*.  
 Læggbitt Sverb *c* 555 *f*.



- Egraceaster *a* 630.  
 Eidarthing (Eid) *c* 1013.  
 Eidualf Kappe *a* 565.  
 Eif *c* 232. — Asfurson *b* 149 f. 413.  
   415. 417 f. 682 ff. 689 ff. 859 ff. *c* 219.  
   — Grif robes *S.* *b* 364 ff. 369. 456 ff.  
   461 f. 586. — Rodhats *S.* *a* 305. —  
   Rodmarsen f. Hjørleif.  
 Eifberg i Marife *c* 881.  
 Eines paa Haalogaland *d* 939 f.  
 Einesstranden *d* 642.  
 Einter paa Irland *a* 690. *b* 644 f.  
 Eirangen ved Agdenes *d* 897.  
 Eirgulen *d* 637. 648.  
 Eiruvaag paa Island *a* 538. 541. 566.  
   *b* 445.  
 Ejre se Gleibr.  
 Efs *a* 488 f.  
 Elovier *a* 19. 21. 287.  
 Elna *d* 529.  
 Endermand *a* 478 f. *c* 967 f. 988 ff.  
   999. *e* 590 f. 597 ff. *f* 485. 491 f.  
 Eengjuvik paa Haalogaland *b* 715 f. *e* 52.  
 Eo IX Pave *c* 214. 218 f. 576.  
 Eofric Myrkernes Jarl *c* 168. 170. 308.  
 Eofwine Godwinesen *c* 170. 342.  
 Eon Dros Statholder i Longibardien *c*  
   72 f.  
 Eoffe *b* 605. 760.  
 Eoss *a* 65. 247. *c* 243. 761.  
 Eouner *a* 23.  
 Eutitier i Forpommern *d* 20.  
 Evanger *b* 445 f. 783. *c* 564.  
 Eyren paa Raumarike *d* 677.  
 Eibentius II Erkeb. af Bremen *b* 597.  
   *c* 185.  
 Eib paa Island *b* 184.  
 Eibandesnes *a* 373.  
 Eibarende *a* 522. *b* 169. 184 f. 190.  
 Eibe *d* 308. 374. *e* 510.  
 Eiber paa Vestfold *a* 498. 614.  
 Eibstad i Gubbrandsalen *b* 608.  
 Eibwicker *a* 690 ff.  
 Eiemar Erkeb. af Bremen *c* 417 ff. 461.  
 Eier i Brabant *a* 421. 433.  
 Eiffeu paa Irland *a* 437.  
 Eigeceaster *b* 223.  
 Eilig-Rodin *c* 345.  
 Eillebonne i Nordmandi *c* 314.  
 Eillehammer *d* 485.  
 Eille Paps *c* 145.  
 Eimerick *a* 442. *b* 205. *c* 864.  
 Eimfjorden *b* 731. 747. *c* 32. 271.  
 Eimgardsfiden *b* 39.  
 Eimne *a* 651.  
 Eimoges *a* 676.  
 Eimolin *a* 630. *c* 388.  
 Eindesholmen i Gautelven *e* 93. 97.  
 Eindesigg *a* 448 f.  
 Eindisfarena:Den *a* 360. 417.  
 Eindsøy *a* 623. 626. *b* 239. 240. 476. 504.  
 Einer *a* 385.  
 Einesstad *c* 794.  
 Einkøping *c* 871.  
 Eippøham *a* 386.  
 Eissabon *c* 573 f. *d* 594.  
 Eister *a* 100.  
 Eiv (Elij) *a* 498. — Dag Iffes D. *a*  
   379. 384. — Ingjalbsdr. *a* 260.  
 Eiver *a* 234. 236.  
 Eivulf *c* 678 f. — Skalle *d* 446 ff. —  
   Eyselmand i Katanes *d* 450.  
 Ejaanes paa Hordaland *d* 423.  
 Ejsfadag Bisop i Ribe *b* 274.  
 Ejeher *c* 53.  
 Ejdhuus i Gautland *a* 457. *c* 192.  
   389. *d* 85. 94. 479. 481. 679. 728. *e*  
   86 f. 91. 158. 650. *f* 107. 420. 535.  
   627. — blandt Sybergerne *c* 478. 507.  
   513. 818. *d* 442. 757. 759. 772 f. *e* 402.  
 Ejsavatn paa Island *a* 550.  
 Ejet Dagesen *a* 404. *b* 720. *c* 602. —  
   den blege *a* 535. — den blege *a* 739 f.  
   — Haraldsen *d* 178. 296. — Ribing  
   i Sutherland *c* 681. — Eipu-Halls *S.*  
   *b* 436 f. — Thorfinn Hausakjuf *S.*  
   *b* 132.  
 Ejet Rolleifs Moder *a* 787 ff.  
 Ejetulf paa Ejdhuus *c* 847.  
 Ejetunn Kolgrim den gamles Eyster *b* 43.  
 Ejudbrand af Sicino *a* 40.  
 Ejudgarde Heriberts D. *b* 210.  
 Ejudger *a* 415.  
 Ejuvina *a* 308.  
 Ejubert Erkeb. af Mainz *a* 641.  
 Ejutward *a* 639.  
 Elanwanoc i Wales *b* 200.  
 Elyn i Wales *b* 200.  
 Eo i Dydal *e* 130 f. *f* 336.  
 Et. Eo *a* 646.  
 Loch Comond i Skotland *c* 412.  
 Lochaber *c* 756.

- Loches *a* 661 f.  
 Lochlan *a* 437.  
 Lochlamoch *a* 436 f.  
 Lochloy ved Nalen *d* 446.  
 Lodbrok *a* 357 ff. 432. 613 ff. 630.  
 Lodbroks=Sønnerne *a* 357 ff. 434 ff.  
 436 f. 444. 448. ff. 612. ff. 630. 649 f.  
 Lobin *c* 708 f. *c* 843. — Alrarfelda *e*  
 649. — Angel *a* 510. 545. — Vaards-  
 søn *d* 654. — af Vasse *e* 688. *f* 62 f.  
 212. 354. 358. 361. 470. 473. 515. —  
 Biskop af Færøerne *f* 511. 517. 593.  
 603. — udv. Biskop af Hamar *e* 193 f.  
 — Bonde fra Lehyne *d* 474. 477. 479.  
 490. 508. — Dominikanerprior *f* 170.  
 — Erlingsøn *c* 167 f. 177. — Sunnes-  
 søn *d* 618. 626. 631 f. 654. 661. 693.  
 713. 720. 728. 884. 897. 954 f. *e* 6.  
 10. 29. 157. — Lepp *e* 8. 186. 188.  
 221. 472. 480 f. *f* 63 ff. 105. 124. 133.  
 142. 151. 285. 357. — af Manvik *d*  
 175. — Paalsøn *d* 242. 373. 432. 587.  
 602. 615. 630. 684. — Saupprud af  
 Pinestad *c* 794. — Staur *e* 205. — paa  
 Wiggen *b* 524. 794. *c* 453. — fra Bifen  
*b* 226. 286. 288. — paa Orvik *b* 293.  
 — f. Llig=Lodin.  
 Lodbmund den gamle *a* 549. — Sø-  
 mundsøn *d* 984.  
 Lodbmundarfjord *a* 549.  
 Lodbur *a* 157. 160.  
 Lofde *a* 200. 294.  
 Lofdunger *a* 200 f. 294.  
 Lofst Halsbansøn *e* 361. 625. — Helges-  
 søn *e* 644. *f* 63 f. 67 f. 70 f. 73 f. 78  
 f. 107. 132 f. 150 f. — Ormsøn *a*  
 540 f. 547. 549. *b* 41 f. — Paalsøn  
 (Biskopsøn) *d* 814. 843. 916. 984. 1002.  
 1007. 1009. *e* 237. — Sæmundsøn *c*  
 559. 757. 764 f. 1044.  
 Lofthøna Arinbjørnsdr. *a* 547. — Har-  
 aldsdr. *a* 329 f.  
 Lofund *a* 304.  
 Loge Fornjots *c*. *a* 63. 65. 67. 247. 332.  
 Loglenn paa Man *e* 57 f.  
 Loheden *e* 206 f. 218.  
 Loing *a* 646.  
 Loire *a* 424. 427. 429 f. 432. 435. 633  
 ff. 661. 671. 674. *b* 506.  
 Lofe *a* 159. 166 ff.  
 Lom *b* 605.

- Lomberd *d* 451. 453 f.  
 London *a* 449. 626. *b* 239. 470. 473 ff.  
 478. 480 f. 492. 502 f. 511. *c* 172. 423.  
 Longibardien *c* 69.  
 Lorcan (Laurentius) D'Coole Erkeb. i  
 Dublin *c* 953 f.  
 Lorbalen *b* 605.  
 Lothar Ludvig den frommes *c*. *a* 420 ff.  
 — Ludvig d'Outremers *c*. *b* 211. 217  
 f. — af Saren *c* 594 f. 722. 724. 727.  
 858. — den yngre *a* 434.  
 Lother Dans *c*. *a* 205. 242.  
 Lothian *b* 673 f. *c* 266.  
 Lothringen *a* 640 f.  
 Lough=Erne *a* 438.  
 Lough=Larne *b* 651.  
 Lough=Uair *a* 438.  
 Lov=Verse *c* 455. 780.  
 Lovesfjord *c* 276.  
 Lovsigemand *a* 568.  
 Lübeck *e* 70 ff. 96. *f* 97 ff. 111 ff. 133.  
 146. 161. 206 f. 234. 237 f. 368. 555.  
 580.  
 Ludvig Albrechtsøn *f* 640. — den fromme  
*a* 359. 367. 392 ff. 420 ff. *b* 272. —  
 III R. af Frantrige *a* 635 ff. 639. —  
 IX R. af Frantrige *e* 44 ff. 180. 431.  
 — d'Outremer R. af Frantrige *b* 210  
 ff. — den Sarex *a* 638. — den Stam-  
 mende *a* 637. — den tydske *a* 395 f.  
 423. 435. 636.  
 Luesund ved Lunsberg *d* 588.  
 Lulach R. i Skotland *c* 266 f.  
 Lumphanan *c* 266.  
 Luna i Italien *a* 369. 428 ff.  
 Lund i Staane *a* 598. *c* 419. 423. 727  
 f. 854. 860. *f* 639.  
 Lunde i Gauldalen *b* 261.  
 Lunds ved Wales *c* 817 f.  
 Lufakaupang f. Kaupang.  
 Lüttich *a* 638.  
 Lyds ved Fyn *d* 651.  
 Lyfing Abbed i Tavistoke *b* 683 ff.  
 Lygler *a* 19. 21.  
 Lygren paa Hordaland *a* 586. *b* 687.  
 Lykr ved Sofudalen *d* 623.  
 Lyng i Trifnehered *f* 524.  
 Lyngve *a* 228.  
 Lyngvær *d* 490.  
 Lyon *e* 559 ff.  
 Lyrskovshede *c* 24 ff. 46.

Byrten Skib *d* 496. 513.  
 Byse ved Bergen *e* 855. 861.  
 Bysefoster *e* 854 *f.* *d* 1017.  
 Byting *b* 425. — i Baapnafforden *a*  
 537. *b* 204.  
 Bærdalsøren *d* 78.  
 Bæser *e* 52.  
 Bødvle lange af Saltvik *b* 380. — Sig-  
 urdsøn *b* 252. — Thorfinn Hansakksuf  
*e.* *b* 132.  
 Bøgger Everb *a* 261.  
 Bøksjamt i Bidedalen *b* 280. 282.  
 Bøvs i Fjorden *d* 587.  
 Bøwen *a* 406. 640. 647 ff. 669. 685.  
 744.

Maane fra Umb *a* 545. — Olafsøn  
 paa Katanes *d* 450. — Skald *d* 164 *f.*  
 1055.  
 Maar *e* 640 *f.* — Hunrødsøn *e* 67. 639.  
 — Nabboddsøn *a* 551. — Bigaglums-  
 søn *b* 179. 355.  
 Maas *a* 638. 647. 652.  
 Maaftricht *a* 638. 647.  
 Macbeth *b* 132. — Finnlachs *e.* *R.* i  
 Skotland *b* 133. 642. 858. *c* 218. 265 ff.  
 Macmaras Jarl paa Man *e* 514.  
 Maddadh i Dal paa Katanes *e* 681. —  
 paa Dungalabo *b* 193. — Jarl i Athole  
*e* 738. 749 *f.* 814. 816. 846 *f.*  
 Madrevalle i Horgaadal *a* 535. *b* 179.  
 181. *d* 983. *e* 310. 321. 330. *f* 300.  
 Magdeburg *b* 88.  
 Magne Biskop i Bergen *e* 420. 609. 612  
*f.* 706 *f.* 861. — af Dyre *f* 590.  
 Magnhild Hallkellsdr. *f* 329. 661.  
 Magnor paa Sidstogen *e* 646.  
 Magnus Algetesøn *f* 518. — Barfod  
 Olafsøn Norges Konge *c* 450. 454.  
 458. 468—560. 558 ff. 568. 626. 1014.  
 — Biskop i Besterås *e* 90. — Blad-  
 staf *d* 735. — Broke *d* 436. 747. *e* 81.  
 — Byrge Brosas *e.* *d* 436. — Byr-  
 gesøn (Ladelaas) *R.* i Sverige *e* 574.  
 651. 653—63. *f* 42. 104—115. 131.  
 132 *f.* 139 *f.* 146. 393. — Byrgesøn  
 den yngre *f* 414 *f.* 418. 423. 429. 438.  
 442. 499. 519. 521. 544. 554. 632 ff.  
 635. 640. — Christinesøn *f* 518. —  
 Ginarisøn Biskop i Skaalholt *e* 158.  
 623. 756 *f.* 771. 860. — Grif Konge-

søns *e.* *d* 221. — Grif Slagbrelles  
*e.* *c* 948. — Grifssøn Norges og  
 Sveriges *R.* *f* 628. — Erlendsøn  
 Orknøjarl *e* 450 *f.* 512. 517. 521 *f.*  
 526. 561 *f.* 622. 673 ff. 693. — Er-  
 lingsøn Norges Konge *c* 842. 909 ff.  
 926—939. 948. 1000. *d* 1—50. 37. 62.  
 73 *f.* 77. 85 *f.* 89. 93—185. 183 ff.  
 186 *f.* 245 *f.* — Erling Steinvegg's  
*d* 507. — Gvindesøn *e* 744. — Gil-  
 bertesøn Orknøjarl *e* 69. 392 *f.* 399.  
 401 *f.* 405. 465 ff. — Gislefuresøn Bi-  
 skop i Skaalholt *d* 801. 820. 830. 834.  
 837. 842. 849. 855 *f.* 874 *f.* 878 ff.  
 912 *f.* 923. 996. — den gode Olafs-  
 søn Norges Konge *b* 108 *f.* 665 ff.  
 761. 763. 774. 833. *c* 51. 117—138.  
 141. 143 *f.* 147—161. 158 ff. 186 *f.* —  
 Gudmundesøn den gode *d* 812. 836 *f.*  
 996 *f.* 1036. — Haakonssøn Laga-  
 byster Norges Konge *d* 929. 950. *e* 2.  
 76. 78. 93 *f.* 108. 145 ff. 160. 166 ff.  
 171. 174. 190 ff. 202 ff. 208 ff. 218.  
 220 *f.* 375. 386. 391. 393 *f.* 427. 433  
 ff. 446—690. 689 *f.* *f* 1. — Haavards-  
 søn *e* 834. 947. — Hallsøn *d* 988. —  
 Haraldssøn Norges Konge *c* 267 *f.*  
 275. 283 *f.* 302. 323. 376 ff. 396. —  
 Harald Gilles *e.* Norges Konge *c*  
 779 *f.* 801. — Harald Godwinesøns  
*e.* *c* 387. 511. 516. — Henrikssøn  
*e* 761. 907. 911. *d* 5. 299 *f.* — Hertug  
 af Earland *e* 412. 416. — Maddadhs-  
 søn *e* 682. — *e.* af Magnus Lagabo-  
 ter *e* 674 *f.* *f* 1. — Magnusson Orknø-  
 jarl *e* 680. *f* 203. — Mange *d* 41 *f.*  
 171. 174. — Rinnefjeld *d* 44. 185.  
 436. — Olaf svartes *e.* *R.* paa Man  
*e* 57. 67 ff. 93. 388. 402. 405. 419.  
 449 *f.* 463 *f.* — Orknøjarl *d* 778 ff.  
*e* 69. — Orknøjarl *f* 344 *f.* 573.  
 — Paalsøn Prest *d* 814 *f.* — Sigurds-  
 søn blinde Norges Konge *e* 658. 698.  
 700. 703 *f.* 707 ff. 719 ff. 724 ff. 728  
 —736. 781 ff. 788 ff. 791 ff. 798. —  
 den sterke *e* 535. 598. 601. 670 ff. 721  
 ff. 727 *f.* *d* 29. — Ewen Ulfssøns *e.*  
*c* 189. — Thorsteinsøn *e* 158. 756.  
 St. Magnus-Kirken i Kirkvaag *e* 754.  
 Rainz *a* 394.  
 Majorfa *a* 426. *c* 576.

Maff Haraldsen *b* 199 f. 205. 222. —  
 Masøsen *a* 729. *b* 199.  
 Malangen *e* 51 f.  
 Malbon *a* 688. *b* 238. 240. 248.  
 Malise Jarl af Stratherne *f* 28. —  
 fottf Gefandt *e* 452.  
 Malmedy *a* 638.  
 Malmfrid Mikslav D. norff Dronning  
*e* 594. 599. 694 f. 705. 707. 725 f.  
 Malmor Njaaløsen *d* 771.  
 Malmø i Skaane *f* 639. — i Skagaffor-  
 den *d* 845.  
 Malhan Bernhard *f* 625.  
 Malung i Dalarne *d* 68.  
 Man *a* 503. 505. *b* 133 f. 195. 197 ff.  
 203. 229. 232 ff. 242 f. 658. *c* 219 f.  
 405 ff. 477. 505 f. 514 f. 524 f. 543.  
 546. 755 f. 816 ff. 827 ff. 869. 940 ff.  
 1014. *d* 440 ff. 458. 542. 758. 760 ff.  
 771. *e* 56—69. 449 f. 453 ff. 463 ff.  
*f* 27. 29.  
 Manimer *a* 19.  
 Mann *a* 19. 47. 58.  
 Mannheim *a* 47. 71. 161 f.  
 Mans *a* 644. 672.  
 Manuel græff Kejser *c* 841.  
 Mar *a* 384.  
 Mare cronium *a* 11 f.  
 Marffjord *d* 519.  
 Margad Orimesen *c* 819 f. — Ragn-  
 valdsøen K. i Dublin *c* 171 f. 407.  
 Margrete Alexander III af Skotland's  
 D. norff Dronning *f* 19—32. 43. 86.  
 118. 178. 290. — Arnesdr. *c* 805. *d*  
 2. 198. 466. — Dagfinn Bondes Hustru  
*d* 514. — Edward Vedhelings D. *c* 269.  
 309. 391. 404. 475. — Erikdr. *f* 32.  
 96. 148 f. 154. 183—197. 344 ff. —  
 Erik den helliges D. norff Dronning *d*  
 196. 258. 313 f. 433 ff. 439. 459 ff.  
 538. — Erik Olippings D. svensk Dron-  
 ning *f* 104. 140. 393. 405. 418. 438.  
 464. 537. 629 ff. — Fredsolla *e* 535 f.  
 559. 561. 595. 598 ff. 624. 670. 672.  
 707. 722 f. — Haakon Orfusjarls D.  
*c* 680 f. 738. 749 ff. 814. 846 f. 851 f. —  
 Harald Gille's D. *c* 779. 808. — Harald  
 Orfusjarls D. *c* 686. — Henrik III's  
 D. af England *e* 388. — af Hunting-  
 don *d* 761. — Ragnus Erlingsøens D.  
*d* 185. 431. 498. — Nifolaodr. i Gifte

*e* 190. 474 f. *f* 471. 620 f. — Efu-  
 lesdr. norff Dronning *d* 618 ff. 631.  
 665. 699 f. 705. 712. 739. 888. 905.  
 929. 943. 945. 950. 981. *c* 2. 19. 30.  
 92. 139. 171. 174 f. 210. 220 f. 391.  
 427. 433. 471 f. — Sprenghest Jam-  
 blersdr. danff Dronning *c* 163. 177 f.  
 204 ff. 218 ff. *f* 83. 127 f. — Thronodr.  
*c* 160 f.  
 Margrete-Kirken i Nidaros *c* 441.  
 Maria Gyllein Magnusens D. *c* 663.  
*d* 16. — Harald haardraades D. *c* 180  
 f. 322 f. 326. 339. — Harald Gille's  
 D. *c* 779. 808. — Kejserinde Zoës Sy-  
 sterdr. *c* 107 ff. 111. 113. 203.  
 Sta. Maria i Algarve *d* 594.  
 Marie Kirke i Nidaros *c* 203 ff. *d*  
 38. — nyere i Nidaros *d* 158. —  
 i Oslo *c* 202 f. 207. *f* 278. 638.  
 641 f. 646. — i Sarpsberg *b* 636. *c*  
 203.  
 Mariefogds- (Dragsmarks) Kloster *e*  
 121.  
 Mariesuden Skib *d* 158 ff. 171 ff. *e*  
 160. 164. 174 f.  
 St. Marie Kloster i Oslo *c* 626 f.  
 Mark *a* 83. 122 f.  
 Markfarflijot paa Jøland *a* 522 f. 547.  
*b* 185. 421.  
 Markland *b* 457 f.  
 Markomanner *a* 19. 28. 383.  
 Markus Biskop af Man *c* 679. *f* 3.  
 434. — Dylla *e* 647. *f* 664. — paa  
 Mel *e* 226. — Sighvatsen *d* 983. 990.  
 — Skeggesen *c* 628. 631. 638. — paa  
 Skog *c* 918. 923 f. *d* 4. — Svein-  
 bjørnsen *d* 817 f.  
 Marne *a* 434.  
 Marstrand *d* 728. *e* 127. 571.  
 Martestokke ved Oslo *d* 302. 364 f.  
 367. 369. 965 f. 969.  
 Martin Abbed i Sumieges *b* 210. — Bi-  
 skop af Bergen *d* 277. 284. 319. 330.  
 332. 334. 462. 547. 576. — Finnefonge  
*f* 564. — Kantfler *f* 315. — af Kinn-  
 sarvik *d* 655. — Kongeskrænde *d* 617 f.  
 655. — IV Bave *f* 35 ff. 45 f. 49 f.  
 — Sedde *d* 499  
 Mathgamua K. i Munster *b* 204 f.  
 Mathilde Balduin af Flanderns D. *c*  
 313. — Henrik I's D. *c* 822. 846. —

- Malcolms D. c 522. 559. — af Loftana c 416.  
 Mathuedoi Greve af Pøter a 674.  
 Matthias Biskop paa Færøerne c 617 f. 861. 962. d 52 f. — Keilmundsøn f 409. 417. 420. 424. 438. 527. 631. 633. 639 f.  
 Mathæus kejserlig Gesandt e 12. — af Paris e 15 f. 45 ff. 108. 122 f. — Seon e 86.  
 Mattul (Mottul) Finnefonge a 332. 368. 548. 566. 587. b 236.  
 St. Maur les Joses a 433.  
 Mauringa a 36.  
 Mauritanien a 426.  
 Mauritius Franciskanerbroder e 451. 471. 478. f 23 ff.  
 Maurfund d 961 f.  
 Mave=Bjørn d 909. 915.  
 May i Forth=Sjorden c 820.  
 Mayenne a 633.  
 Meath paa Irland a 438. b 644.  
 Meaur a 434. 646.  
 Mecheln a 421.  
 Mechtild R. Abels Dronning c 204. 219.  
 Medalby i Bermeland d 686.  
 Medalbal b 523.  
 Medalfellsstrand a 527.  
 Medalhuus b 260. 306.  
 Medalandshavn paa Orkney c 423.  
 Medeshamstede a 622 ff.  
 Meinhard sariif Greve a 638.  
 Meite Guds S. a 64.  
 Mel i Kvinnhered d 586. e 5. 476. — i Ribfjorden c 368.  
 Melass ved Skotland c 408.  
 Melbricus a 437.  
 Melffi i Apulien c 79.  
 Melo fra Bari c 70.  
 Melrakkenes paa Island b 344.  
 Melrose Kloster c 622.  
 Melø c 356 f.  
 Menja a 219.  
 Mentonomon a 12. 22.  
 Meredith Owens S. b 200.  
 Merer a 232. 290 f.  
 Merkesmænd c 992. e 602.  
 Messina c 75. 77. 79. 101.  
 Metrobor fra Sepsis a 13.  
 Meulan a 660.  
 Michael Biskop paa Ran c 863. d 442. 458. — Dofianos c 77 ff. — Kalafates c 81 f. 103 f. 114. — Katallastes c 61 f. 66 f. 76. 80 f. 84 ff. — Parapinates c 566. — russiif Gesandt e 103. Scott f 194. — af Bemynng f 194.  
 St. Michaels=Kirken i Bergen c 607 f. 662. — i Tunenberg f 642. 663.  
 St. Michaels Kloster i Bergen c 853.  
 Middels=Angeln a 622. 626 f. 630.  
 Middeltun a 635. 651.  
 Middlefer b 471.  
 Midelfart paa Fyn f 144. 225 f.  
 Midfjorden a 528. 791.  
 Midfjord=Stegge Stinnabjørnsøn a 253. 529. 791 f.  
 Midgaard a 160 ff. 198.  
 Midgaards=Ormen a 167.  
 Midjækel b 361.  
 Midvinterblot a 178. b 306.  
 Mieczyslaw Hertug af Polen b 69. 71. 74. 76 f. 89. 96 f. 102. 125. 237. 310 f.  
 Miesko f. Mieczyslaw.  
 Milo af Cogan c 949. 953 ff.  
 Mime a 163 f. 210 f.  
 Minne c 782.  
 Minthaks=Dre paa Island a 519.  
 Minoriter d 1018 ff. e 120. f 312 ff.  
 Minorca c 575 f.  
 Missell skotf Gesandt e 212 f. 389.  
 Mistevoi b 76.  
 Mitodin a 217.  
 Mjadmesund d 499.  
 Mjall Nan Bogsvæiges D. a 331. 529. — Snæs D. a 63.  
 Mjola paa Gaalogaland d 327.  
 Mjolge d 972.  
 Mjovanes b 139.  
 Mjuskelanga f 639.  
 Moald bigre a 265. 274.  
 Mobbau af Sutherland b 855.  
 Molda=Gnup a 547.  
 Moldatun a 547.  
 Molde=Versek a 535.  
 Molde, Ring b 8.  
 Mongoler e 49 ff. 105.  
 Montevaird b 418.  
 Monopolis c 79.  
 Montepiloso c 100. 102.

- Montreuil *b* 210.  
 Moray (Mårave) *a* 506. *b* 133. *c* 823.  
*d* 444 f.  
 Nordver *a* 232.  
 Morimarus *a* 12.  
 Morfere Wiffgær *S.* *c* 312. 321. 326 f.  
 340. 388. 393.  
 Morfinfkiinna *c* 1040 f.  
 Morven *c* 756.  
 Mofa *a* 18.  
 Mosevik *b* 525.  
 Mosfell *a* 541. *b* 159. 164. *b* 184.  
 188. 355.  
 Mosfellingier *a* 541. *b* 184.  
 Mofter *a* 524. *b* 252 ff. 259. 294. 343.  
 629. 634. *c* 887. *d* 525.  
 Moftrathing *b* 629 f.  
 Mosp *a* 579. *c* 851.  
 Mofhory i Halland *f* 454.  
 Moftilav af Emutarakan *b* 482. 764. *c*  
 53. — Bladimirovitch *c* 594. 599 f.  
 Mugevalle ved Saltosund *d* 295.  
 Muirkertach (Myrkjartan) Dufujalsøn  
*b* 203. — R. paa Irland *a* 785. — R.  
 af Munster *c* 407. 478 f. 506. 524 f.  
 540 ff. 650. 824 f. — Mac Finn R. af  
 Leinster *b* 205 f. — Mac Gilla-moholmagh  
 R. af Leinster *c* 550. — Mjalsøn *a*  
 785. — D'ochlan R. i Ulfter *c* 826.  
 940. 950. *d* 440.  
 Munaan Malesfen *c* 812. 902. — Mg-  
 mundsøn *c* 451. 783. — Bifkopsøn *d*  
 901 f. 941. 947. 949. 952. 962. *e* 8.  
 10. 29. 31. 140. — Gautsøn fra Wenes  
*d* 125. 163. 166. 172. *e* 4. 476.  
 Mundiil gamle *a* 349.  
 Munkelholmen i Gotelven *f* 498.  
 Munkeliv Klofter *c* 607 ff. 624 f. 853.  
 875 f. *d* 1017. *f* 660 ff.  
 Munketveraa *c* 857.  
 Muufter *a* 690. *b* 198 ff. 204 f.  
 Murchad Brians *S.* *b* 616 f. — af Can-  
 tire *c* 404 ff. 411. 419. — Margab *S.*  
 R. i Dublin *c* 407.  
 Muri i Baldalen *b* 758.  
 Murial R. i Skotland *a* 617.  
 Murtilach *b* 643.  
 Mufpell *a* 159 f.  
 Muftrifund i Halland *a* 493. 748. *c*  
 78. 154.  
 Mykflaholt paa Zeland *c* 245.  
 Myklebø paa Zeland *d* 989 f. *e* 347.  
 Mykle-Fløyet Skib *d* 166.  
 Myklegaard *b* 83. 85. 698. *c* 59. jvfr.  
 Konftantinopel.  
 Myklegarden i Bergen *d* 154. 501.  
 Myklegilde i Nidaros *c* 444 f.  
 Myl ved Halland *a* 748. — blandt Sy-  
 bergerne *c* 513.  
 Mylarsund ved Mull *c* 402.  
 Myntvæfen *a* 799. *c* 183. 928. 1029.  
*d* 420. *f* 4. 57 f. 270. 614 f.  
 Myramændene *b* 165.  
 Myrdalsjøkel *a* 553. *b* 350.  
 Myre i Dyralfjorden *a* 522. *c* 246 f.  
 252. 259.  
 Myrginger *a* 243 f.  
 Myrgjøl Gliomals D. *a* 506.  
 Myrkaa *a* 761.  
 Myrkelandet *b* 482.  
 Myrker *a* 449. 686 ff. 701.  
 Myrkhoov paa Katanes *b* 131.  
 Myrkjartan fe Muirkertach.  
 Myvandet paa Zeland *a* 537.  
 Mælaren *b* 498 f. 511. 776.  
 Mælbæth *b* 673.  
 Mælbrigda R. i Conall *a* 437. 449.  
 618. — Jarl i Skotland *a* 507.  
 Mældun Maormor *a* 506.  
 Mælfinnia R. af Bregth *a* 690.  
 Mælfholm *b* 187. — Seanmhor Duncans  
*S.* *b* 642. *c* 218. 265 ff. 269. 308.  
 321. 388. 391. 393. 399. 404. 409.  
 475. — Duncans *S.* Jarl i Athole *c*  
 846. — R. i Skotland *c* 845. 847 f.  
 850. 852. 941. 945. *d* 41. 288. —  
 Keneds *S.* *b* 134 f. 193. 418 f. 641 ff.  
 652. 673 f. 854 ff. — Mac Heth *c*  
 823. 845. 941 f. — Mælbrigdes *S.* *b*  
 135. 641 ff. 649. 652. 673 f. 854 f.  
 Mælkorka Myrkjartans D. *a* 784 ff. *b* 40.  
 Mælkorfefest *a* 786.  
 Mælmor Muirkertachs *S.* *b* 206 f. 644.  
 646. — Mjalsøn *c* 57 f.  
 Mælrnan *a* 438.  
 Mælfehnaill Dufujalls *S.* *b* 203 ff.  
 644 ff. 649. — Mælrnans *S.* *a* 438.  
 441.  
 Mælfnechtan *b* 134. — Sulachs *S.* *c*  
 404.  
 Mæren *a* 546. 723 f. 730. *b* 304 ff.  
 340 f. 411. 603 f.

- Nøen *f* 159.  
 Nørd Grifsføn *c* 250 *f*. — Gyggja *b* 37.  
 185. — Valgardsføn *b* 188 ff. 192. 345.  
 347. 424 ff. 434 ff.  
 Nøre *a* 99. — i Smaaland *c* 787.  
 Nørkefjord *a* 264.  
 Nørkved *a* 375. 383.  
 Nørøve *f*. Noray.
- N**  
 Naanes *c* 4.  
 Naafstrandene *a* 172.  
 Nabbobb *a* 445. 517. 519. 551.  
 Naglfar *a* 189.  
 Naharvaler *a* 19. 57.  
 Nairn i Skotland *d* 446.  
 Nantes *a* 424. 432. 671. 673.  
 Narve Biskop i Bergen *c* 677 *f*. 687. *f*  
 3. 12. 24. 34. 53 ff. 104. 152. 168 *f*.  
 172. 191. 221. 230. 285. 312. 314. 320.  
 333 ff. 338 *f*. 384. 397. 434. 581. —  
 Hallvardsføn af Saastad *d* 125. 128.  
 318. — Spjot *d* 475. — af Stav *a*  
 723.  
 Nattfare *a* 556.  
 Naumbal *a* 99. 323. 326 ff. 469 *f*. 546.  
 554 *f*. 713. *b* 2. 53. 323. 407. 601. *c*  
 1000.  
 Naustdal *a* 474 *f*.  
 Naustafund i Ranafylke *d* 307.  
 Neapel *c* 69. 71.  
 Neen *a* 624.  
 Nefare Stald *d* 204 *f*.  
 Nemtger *c* 110. 567.  
 Nereid (Nereid) Jarl *a* 341 ff. 397. 463.  
 553. *b* 518. — Lendermand *c* 733.  
 Nerigon *a* 18. 22. 103.  
 Nerthus *a* 19. 49. 56 ff. 165. 177.  
 Nervoen *c* 834.  
 Nes i Lem *b* 605. — paa Vers *a* 771.  
 Nesse *b* 530.  
 Nesse-Wiferne *b* 534.  
 Nestor *a* 288 ff.  
 Nestved paa Sjælland *c* 177.  
 Neustrien *a* 652.  
 Nevgilde *c* 970 *f*.  
 Nevndermænd *c* 999 ff.  
 Nid *a* 180. 706 *f*.  
 Nidad *a* 240.  
 Nidarholm *b* 194. 266. 348. 708. 823.  
 831. *c* 184. 504. 625 *f*. 1017.
- Nidarholms Kloster se Holms Kl.  
 Nidarne *b* 258. 302 *f*.  
 Nidarøos *b* 258. 301 ff. 332. 336 ff.  
 525 ff. 535 *f*. 589. 602. 652. 689. 710.  
 748 *f*. 815. *c* 17. 136. 163 ff. 204 *f*.  
 233. 244 *f*. 272. 422 ff. 469. 481 *f*.  
 645. 650 *f*. 659. 714. 729. 802. 855.  
 865 ff. 873 *f*. 877 ff. 899. 917. 929 *f*.  
 1002. 1010. 1017. *d* 45 ff. 70. 89. 96  
 ff. 110. 131 ff. 138 ff. 142 ff. 147.  
 157. 203 *f*. 209 *f*. 305 ff. 310. 313.  
 349 ff. 360 *f*. 429. 470. 491 ff. 522.  
 617. 637 ff. 898. 951 *f*. 956 ff. 974 ff.  
 1012. *e* 9. 22. 89. 97. 106. 109. 129.  
 564. 571. 680. *f* 43. 163 ff. 169. 248.  
 324.  
 Nidbjørg Bjelandsbr. *a* 653. *b* 122.  
 Nidelven *a* 471. *b* 301 *f*. 305.  
 Nidhugger *a* 163.  
 Niflheim *a* 159 *f*. 163.  
 Niflungar (Gjufungar) *a* 200 ff. 223 *f*.  
 228 ff.  
 Nigel Bruce *f* 567.  
 Nifephoros Botanikates *c* 566 *f*. —  
 Bryennius *c* 566 *f*. — Karantenus *c*  
 62. — Palæologus *c* 567.  
 St. Nikolai Kirke i Nidarøos *c* 610.  
 Nikolas *c* 805. — Abbed i Thingehre  
*d* 1022. — Andersføn Mandul *d* 115.  
 — Arnesføn Biskop i Oslo *c* 805. *d*  
 110. 113. 115. 134. 197. 222. 233. 235.  
 259 *f*. 267 *f*. 272. 276 ff. 284. 287 *f*.  
 291 ff. 296 ff. 301. 304 ff. 317. 319.  
 321 ff. 330. 347 *f*. 351 ff. 355. 357.  
 359. 371. 425. 428. 438. 464 ff. 474 *f*.  
 478 *f*. 485. 507 ff. 527 *f*. 531 ff. 547.  
 552. 569. 588. 606. 610 *f*. 623. 627.  
 640. 645 *f*. 649 *f*. 654. 661. 665 ff.  
 681 ff. 691. 705. 709 ff. 1030. *e* 5. —  
 Biskop af Bergslum *f* 222. — Biskop  
 paa Grenland *c* 378 *f*. — Biskop paa  
 Man *c* 863. *d* 458. 757. — Biskop af  
 Westeraas *f* 438. — Blafe *d* 433 *f*. —  
 Botulfssøn *d* 474. 477. 479. 510. —  
 Brestpear *c* 865 ff. 876 *f*. *f*. Habrianus  
 IV. — Brokk *f* 528. 538. 559. 626. —  
 Christinesføn *c* 646. — Dominikaner  
*c* 202. 204. 480 *f*. — Drottsete *d* 571.  
 — Erkebiskop af Upsala *f* 415. 507 *f*.  
 593. — Erkebiaconus paa Sjælland *d*

653. 723. — Gille *d* 540. — Greve af Halland *e* 655. *f* 88. — Greve af Schwerin *f* 99. — Hat *f* 91 f. — Hal-landsfar *f* 141 f. 226. 229. 430. — Jakobsen *f* 226 f. — Jakobsen *f* 405. 462. 493. 580. 636 f. — Jute *f* 122. 142. — Hvitt Orfeb. af Upsala *f* 508. — Knutsen *f* 91 f. 98. 141 f. 229. 430. — Kuvung paa Gifte *e* 538. 807. 924. *d* 3. 35. 119 f. 122. 125. 163. 197. 581. *e* 3. 473 f. — Lagmand i Bergen *f* 290. 302. — Laurentsen *f* 559. 626. — paa Lister *d* 511 ff. — Naase *e* 813. — af Nørø *d* 899. — Munk *d* 129. 215. — af Ribarnes *e* 420. — Nikolaesen af Halland *f* 88. — Oddsen *e* 232. 261. 276. 298 f. 302. 331. 642 f. — Olafsen *f* 559. 625. — Dre *d* 26. — Paalsen *d* 684. 693. 703. 707. 743. 885. 897. 943. 946 f. *e* 478. — Paus Lagmand *f* 280. — Pela Chorsbroder *f* 621. — Petersen Biskop i Bergen *e* 877. 879. 890. 933. — Petersen i Gifte *e* 94. 394. 471 ff. — Prest paa Njardarhov *f* 261. — af Rosock *f* 99. 205. 395. — Sigfasteen *f* 638. — Simon-Skaatvs *S.* *e* 808. 909. 915 f. *d* 3. — Stegg *e* 899. — Skjalvardsen paa Steig *e* 811. 892. 895 f. 898. 909. 924. *d* 4. 46 f. — Sultan *d* 58. 181. 209. — Svensen *K.* i Danmark *b* 762. *c* 488. 535. 561. 595. 600 f. 624. 670 ff. 721 ff. 859. — Tart *e* 399. 402. — Uffesen *f* 528. — af Werle *f* 99. 396. 453. 537. 557. 559 ff. — af Vestnes *d* 294 f. 297. 313.
- Nikolaus II Pave *e* 416 f. 576. — III Pave *e* 679. 682 f.
- Nils Brof *f* 316 f. — Tulesen *e* 480. f. Nikolaus.
- Nimwegen *a* 434 f. 637 f.
- Nisaa *e* 276.
- Nitfesund *b* 612.
- Njaal Biskop i Stavanger *d* 268. 425. 506. — Thorgeirsen paa Bergthors-hval *b* 184 ff. 334. 345. 347. 420 ff. 431 ff.
- Njaalsfaga *d* 1034.
- Njall *K.* i Island *a* 690. 692.
- Njallerne *b* 203.
- Njardø *a* 301. 329.
- Njardøffe-Øt *a* 69. 71. 73. 323.
- Njemzi *a* 46.
- Njord *a* 56 ff. 158. 164. 210 ff. 324. 348.
- Njervafund *b* 505 f. *c* 538. 574. 837.
- Njerve paa Dylandene *a* 316.
- Noar i Skotland *e* 410.
- Noatun *a* 213.
- Noirmontier *a* 419. 424.
- Nonneseter Kloster ved Bergen *e* 855 f. *d* 156. 1017.
- Nonn=So *a* 79.
- Nor *a* 63 ff. 83. 197. 332. 336 f.
- Norar i Skotland *e* 410.
- Nordalbinge *a* 383 f.
- Nordalbingen *a* 391.
- Nordborg Slot paa Als *d* 234. *e* 219.
- Nordbritt *e* 63. 116.
- Nordbaner *a* 382.
- Norderaadal *b* 176.
- Nordmandi *a* 512. 654. 664. 667. 670. 672. 677 ff. 681. 684 f. *b* 208 ff. 466. 468.
- Nordmanner *a* 40. 377. 418 f. *e* 69 ff. 94.
- Nordmand *a* 6 f. 45. 63 ff. 85 ff. 101. 377 f. 419 ff. 436 f.
- Nordmøre *a* 100. 323 ff. 468. 472 f. 546. 586. 712 f. 721. *b* 2. 53. 300. 404. 605. 614. *c* 1000.
- Nordnes ved Bergen *d* 124 ff.
- Nordostrani *a* 414.
- Nordvissund *b* 525.
- Nordwales *a* 692.
- Nordvide *a* 641.
- Nore Yppers *S.* *a* 245.
- Noreffjord i Sogn *a* 63. 66 f. *d* 162. 167.
- Norge *a* 1. 6. 45. 66 ff. 86 f. 357.
- Norner *a* 160. 163 f.
- Norrøner *a* 343 ff
- Northalberton *e* 621. 822.
- Northampton *a* 702. *b* 471.
- Northumberland *a* 373. 416 f. 620. 622 ff. 626. 628. 630. 652. 654 686 ff. 693 ff. 700. 702. 710. 726 ff. 744. *b* 198. 219 ff. 234. 239. 243. 482. 509. 513. *c* 308. 326. 822.
- Nortfludi *a* 383 f.
- Nortmannia *a* 378 f. 383. 386. 681. *e* 462 f.
- Norvis *a* 617.
- Norwich *b* 468.



Nottingham *a* 622. 689.  
 Noygorod *b* 76. 84. 236. *c* 369. *e* 50.  
 54 f. 98 ff. 670.  
 Noyon *a* 427. 647. 672.  
 Nuns *a* 434. 638.  
 Nyhuns paa Noen *f* 159.  
 Nyjamoda *b* 503. 511.  
 Nykjøbing paa Falster *f* 157.  
 Nykøping i Sødermannland *f* 416. 439.  
 527. 630 ff.  
 Nyland *f* 294.  
 Nyrvo *b* 756.  
 Næfil Halsdan Gamles *S.* *a* 200.  
 Nærike *b* 778.  
 Næsefat *a* 440. 467. 718. *b* 703.  
 Næsfonger *a* 453.  
 Nække *R.* i Raumsdal *a* 472 f. —  
 Paalsøn *c* 924.  
 Neters ved Lundsberg *d* 225.  
 Nhon Grulerfonge *a* 53.  
 Odd paa Breidabotstadi f. Lunge-Odd. —  
 Erikføsen paa Medalsby *d* 686. 899. 973.  
 — Gislefsonsøn *d* 789. — Kikinafald *c*  
 32. — Kolsøn *b* 258. 528. 648. —  
 Kolsøn *c* 633. 1037. — Olesøn *d*  
 907. 910. *e* 225. — Raffe *a* 549. —  
 Ran *d* 464. 480. — af Sjalt *e* 381. —  
 Skald fra Hjaltland *c* 834. — Snor-  
 resøn paa Thingeyre *c* 1037. *d* 395.  
 1021. 1038. — Svartføsen *f* 81. —  
 Sveinhjørnsøn *d* 925. — Thorarinsøn  
*c* 291. 323 ff. 331. 348. — Thorvarðs-  
 søn *f* 356. — Ufeigsøn *c* 345. 356 ff.  
 367 f. — den vidførte se Orvarodd.  
 Oddaverjer *a* 277. 285. 523. *c* 1043.  
 Odde paa Seland *a* 548. *b* 192. *c* 632.  
 1043 f. *d* 983. 987. *e* 625. *f* 77.  
 Oddesund *a* 326.  
 Oddny Jonsdr. *c* 667. — Thorbjørnsdr.  
*a* 332.  
 Odel *a* 112 ff. 466 ff. 557. 570 f. 709.  
 714 ff. *b* 133. 816 ff. 852. *c* 753 f.  
 977 ff. *e* 512 f. 551.  
 Odense *d* 223.  
 Odhenshyll *e* 726.  
 Odin *a* 157 ff. 164 ff. 177. 183. 210 ff.  
 235. 258. 270. 272. 295. 297 f. 324 f.  
 347 f. 350 ff. 365. 732 f. *b* 100. 162.  
 318. 371. *d* 527 f.  
 Odinkar Biskop af Ribe *b* 73.

Odinsfal *a* 464.  
 Odinsø *d* 488.  
 Odo Biskop af Bayeux *c* 399 f. — Erkeb.  
 af Canterbury *a* 702. — Greve af Pa-  
 ris *a* 643 ff. 651 f. — Hertug af Char-  
 tres *b* 506 f. — af Vermandois *a* 673.  
 Odochar Rugierfonge *a* 53.  
 Odulf *a* 688.  
 Ossa Vermunds *S.* se Uffe.  
 Ofler *a* 24.  
 Ofoten *c* 52.  
 Ofrestad *a* 577. *b* 16. 20 ff.  
 Ognarbranden Skib *d* 352. 354. 496.  
 587.  
 Oise *a* 652. 672.  
 Oisfel *a* 426. 432 f.  
 Ostin *a* 506 f. 689.  
 Otkai Khan *c* 49 f.  
 Olaf Arnfinnsøn *b* 802 f. — Arnfinns-  
 søn *c* 420 f. — af Beitstad *d* 308. —  
 Bekk *a* 545. — Biskop paa Grønland  
*c* 381. 470. 678. — Biskop af Noeskilde  
*f* 561. 640. — Vitling *R.* paa Man *c*  
 406. 506. 558. 681. 739. 755 f. 827 ff.  
 — Bjørn den gamle *S.* *b* 87. 552. —  
 Bjørn paa Hauges *S.* *a* 376. 412. 744.  
 — Daalk *d* 939. — i Dal *c* 657. —  
 Dreng *b* 380. — Ginarsøn *a* 551. —  
 — engelse *a* 375. — Erkeb. i Upsala  
*f* 638. — Feilan *a* 525 ff. 551. 781.  
*b* 168. — Geirstada-Alf *a* 390. 392.  
 397 f. 399. *b* 494 f. — Gjavvaldsøn  
*d* 175. — Godfredsøn *R.* i Dublin *a*  
 700 ff. 729. 731. — Grønlandengebiskop  
*c* 211. — Gudrødsøn *a* 688. — Gud-  
 rødsøn *R.* i Dublin *b* 198. 202 f. 205.  
 220. — Gudrødsøn svarte *R.* paa Sy-  
 derverne *d* 440 ff. 540. 542. 756 f. 759  
 ff. 773. *e* 56 f. — Haakonsøn *d* 739.  
 881. 950. — Haareksøn i Setersdalen  
*c* 691. — Halle *a* 693. — Hallvarðs-  
 søn af Eifeland *f* 186. — Haraldsøn  
 den hellige Norges Konge *a* 398. 714.  
 767. *b* 130. 287 f. 316. 470. 473. 475.  
 478. 483. 486. 488—813. 668 ff. 811 f.  
 814. 821 ff. *c* 1. 26 f. 184. 1000. *e* 428.  
 — Harald haarfagre *S.* *a* 582 f. 585 f.  
 589. 704. *b* 15. — Harald Kessas *S.*  
*c* 762. 786 ff. 791 f. — paa Haufagil  
*b* 176. 280 f. — Herdisføsen *d* 1055.  
 — Hunger Danmarks Konge *c* 180. 380.

- 402 ff. 488. — hvide Hirdmand *d* 743.  
 — hvide R. i Dublin *a* 260. 441 ff. 450  
 f. 504. 506. 649. — Jngasøen *d* 663.  
 681. 728. — Jvaresøen R. i Dublin *a*  
 689. — Jarl i Skotland *b* 137. —  
 Jarlsmaag *d*. 235 ff. 239. 241 f. —  
 Jerundsbroder *d* 513. — Kildingsmule  
*d* 975. — Kiriksøen *a* 274. 283. —  
 Kvaran R. i Dublin *a* 703. 729 f. *b*  
 197 ff. 202 ff. 205. 232. 236. 242 f. —  
**Kyrrre Haraldsøn** Norges Konge *c*  
 275. 303. 323. 330. 338 f. 376—461.  
 457 ff. 608. 613. 617 f. 624 f. 1014.  
 — Lagmand i Jemteland *f* 624. — Iange  
*d* 156. — litillaate *a* 241 ff. 349. 351  
 f. — Ljaaraand *d* 495. — **Magnusøn**  
 Norges Konge *c* 511 f. 559. 560. 568 ff.  
 650 ff. 658. — Magnus Lagabøters S.  
*e* 221. 534. *f* 1. — Noof *d* 612. 616.  
 643. 654. 677 f. — Nesfongung *c* 385.  
 672. — paa Dplandene *a* 309. — Paa  
*a* 194. 785 f. *b* 40 f. 159. 163. 168. 190.  
 337. 448 ff. — Provst i Kongehelle *d*  
 654. *e* 84. — Rølsfesen i Raarefæs  
*c* 740. 743. — røde *a* 695 ff. — Eig-  
 tryggøen *a* 694. 700 ff. 729. *b* 197 f. —  
 Skursa R. i Vimerick *a* 700. — skygne  
*a* 293. — Smjerkoll *d* 362. — Smor-  
 mage *d* 513. — af Stein Ragnridsøn  
*c* 480. 652. 657. 659. *f* 122. 150 ff.  
 285. 289. 329. 661. — svarte *a* 688.  
 — Svein Aleivsons S. *c* 817. 949.  
 — svenske (Skotfongung) *b* 127. 268.  
 284 f. 309 f. 314 f. 369. 376 f. 384.  
 386 f. 389. 404. 410. 442 f. 466. 478.  
 482. 498. 533. 536. 546 f. 549 ff. 557  
 f. 560 ff. 596 f. 612. 662. — Selved-  
 søen *d* 792 f. — Thorasfesen *d* 946. —  
 Thordsfesen hvitafald *d* 856. 914. 925 f.  
 957. 993. 1055. *e* 224. 280. 292 f. 300  
 ff. 310 f. 363. — Thrøndernes R. *a* 333.  
 — **Tryggvesøn** Norges Konge *a* 577.  
*b* 20 ff. 91. 225 ff. 283—403. 367 ff.  
 401 f. 418. 496. 521. 553. 630. 635.  
 — Evennumbrune *a* 545. — Tygøesøn  
*f* 230. — uarge *d* 678. — Ugava *d* 16.  
 18 ff. 24 f. 28. — Underfonge i Eng-  
 land *a* 727 ff. — Vermund vltres S.  
*a* 244. — Wigdelld *d* 934. 938. 942.  
 954. 965. 969. — paa Vebø *d* 872. 910.  
 Dlafsbal *a* 548.
- Dlafse-Kirken i Bergen *c* 772. *e* 119 f.  
 — i Nidarvøos *c* 204 ff.  
 Dlafsefkot *c* 119. 491.  
 Dlafsefuden Skib *d* 103. 123. 125 f.  
 944. *e* 85. 92. 153.  
 Dlfaxerne *a* 382.  
 Dleg *a* 291. *b* 79. — Svjatoflave S.  
*b* 84.  
 Dlga *b* 84. 236.  
 Dller *a* 217.  
 Dmar Emir *c* 72 f. 76.  
 Dmbud (umbod) *a* 572.  
 St. Dmer *a* 637.  
 Dms ved Korsør *f* 179.  
 Dnarheim *d* 8.  
 Dpdal *a* 466.  
 Dplandene *a* 74 ff. 336 ff. 373. 397.  
 553. 709. 711 f. *b* 1 f. 21. 53. 128.  
 287. 316. 406 f. 574 ff. 630 f.  
 Dpsviar *a* 365.  
 Drdost i Ranafylke *b* 544. *d* 374.  
 Drdulf Hertug af Earland *b* 664. 666.  
*c* 16. 18. 24 f. 27. 186 ff. 207. 412.  
 Drffjara paa Drfnørerne *c* 685. 743. 943 f.  
 Drfyri se Drffjara.  
 Drkahaug paa Drfnørerne *c* 851.  
 Drkdelafylke *a* 466.  
 Drkneyingafaga *d* 1050 f.  
 Drknoerne *a* 316. 321. 419. 445. 457.  
 503 ff. 654. 710. 731. 734. *b* 33 f. 54.  
 131 ff. 137. 274 f. 329. 418 f. 438.  
 641 ff. 848. 854 ff. *c* 4. 138 ff. 216 ff.  
 324. 405. 466. 477. 509 f. 512. 526.  
 621 ff. 673 ff. 692 ff. 737 ff. 813 ff.  
 831 f. 845 ff. 869. 873. 942 ff. 998 f.  
 1014. 1042. *d* 41 ff. 236. 283. 288 ff.  
 443 ff. 543. 750 ff. 773 ff. *e* 69 f. 450  
 f. 455 f. 465 ff. 680. *f* 20. 27. 29. 203.  
 Drleaus *a* 426. 450.  
 Orm Abbed i Munkeliv *c* 608. 854. 861.  
 — Abbed i Lunsberg *d* 654. 712. —  
 Biskop af Jarvørerne *c* 860 f. — Biskop  
 i Hamar *c* 861. 933. — Biskop i Oslo  
*d* 712. 733. 892. 966. 1013. *e* 11. —  
 Bjørnsfesen *d* 852. 856. 920. 1001 f.  
 1005. 1008 f. *e* 238 f. 246. 248. —  
 Dagsfesen f. Vatn-Orm. — Gillsfesen Jarl  
*b* 63. 663. *c* 3. 153 f. 176 f. 254 f.  
 273. 285. 451. — engelse *a* 271. 283.  
 — paa Svje *d* 140. — Frodesfesen *a*  
 332. — gamle *a* 342. 553. — Hallvørs-

- søn paa Havn *a* 523. 762. — Halløsen *f* 590. — Ivarføn *d* 789. — Ivarføn Kongebroder *e* 804. 903. 905 ff. 915. *d* 1 f. 5. 12. 17 ff. 20 f. 48 f. 75. 77. 86. 93 f. 96. 109 f. 115 ff. 121. 125. 128 f. 138. 141. 163. 166. 170 f. 174. 178. — Jarl *a* 639. — Jonsøn paa Breidabolsfjæd *d* 807. 811. 839. — Jonsøn paa Evinafell *d* 862. 865. 871. 921. 984 f. 987. 989. 999. *e* 227. — Kloingsøn *f* 81. — Kodraansøn *b* 279 f. 353. — lange *d* 470. 481. 488. 498. — af Lyren *a* 723. *b* 305. — Lyrjia *b* 260 f. 305. — Merkesmand *e* 657. — Ormsøn *e* 375. 617. 625 f. — Skogarnef *b* 380. — Skutillsvein *d* 511. — Sveinason paa Steble f. Kyrpinga-Orm. — Vebjørnsøn *b* 664.
- Ormen lange *b* 370 f. 379. 387 f. 390 ff. — skamme *b* 326 f. 371. 380. 387 f. 390 ff.
- Ormika af Heinheim *b* 775.
- Orskurd *d* 192.
- Osbriht R. i Northumberland *a* 620 ff.
- Oser *a* 19.
- Oserikta *a* 12 f. 26.
- Oskilla *a* 13.
- Osk Thorsteinsdr. *a* 526.
- Oskmeyeren Skib *d* 160.
- Oslo *b* 612. 615. *e* 199 ff. 238. 262. 284 ff. 294. 296. 429. 483. 614. 705. 711. 714. 718 f. 784. 868. 873. 885. 899. 901. 903. 1010. 1017. *d* 2. 17. 94. 138. 141 f. 226. 237. 281. 300. 308. 359 f. 361 ff. 439. 467. 481. 518 f. 538. 597. 601. 610 ff. 626 ff. 665 f. 669. 701. 715 ff. 721. 743 f. 955 f. 963—972. *e* 9. 90. 109. 571. *f* 120 f. 136. 138. 161. 278 ff. 291 ff. 329. 396. 435. 502 ff. 556. 646.
- Oslo Nonnekloster *d* 1017.
- Osric *a* 450.
- Oskier *a* 24.
- Oskory *b* 198.
- Oster *a* 382.
- Ostersfjorden *b* 627.
- Ostrogothae *a* 50. 92.
- Ostrosna *d* 20.
- Oskulf Jarl i Northumberland *a* 729 ff. *b* 220 f.
- Oswigedun *a* 684.
- Oskylar *a* 24. 26.
- Ottar Valle *e* 780. 807. — Wirtling *e* 695 f. 780. 792. 799. 802 f. — Biskop i Nidaros *e* 861. — Orkeprest *e* 141. — Gaase *d* 145 f. — af Gaalogaland *a* 328. 380 f. 608 ff. — Jarl *a* 674—688. — Jarl i Gautland *b* 72. 92. — Jarl paa Ran *e* 514. — R. i Dubliu *e* 824 ff. — Anerra *d* 141. 143 f. 203. — Lagmand i Thronbhem *f* 550. 624. — Lidwifernes Aniser *a* 690 ff. — Maddabhsøn Jarl i Thorsaa *e* 682. 686. 749 f. 814 f. 825. — Snakolløsen *d* 761 f. 769. — svarte *b* 491. 550. 554. 563. 612. 667 f. — Thorvaldsøn *b* 175 ff. 234. — unge *a* 197 f. 277. 305 f. — Wendikraake *a* 256. 349. 351.
- Otte Nomer *f* 352.
- Ottefæll paa Hedemarken *d* 697.
- Ottkell Skarfsøn *b* 187 ff.
- Otto Biskop af Bamberg *e* 763. — Hertug af Saren *a* 637. — I Keiser *b* 67 ff. 88 f. 211 f. 216. — II Keiser *b* 12 f. 67. 89 ff. 96. 102. 228. 231 ff. — III Keiser *b* 237. — Markgreve af Brandenburg *d* 233. 347. — Markgreve af Brandenburg *f* 141. — af Nordheim *e* 416.
- Ottokar R. af Bohmen *e* 123.
- Owen Gwynedd af Monmouth *e* 816. 824. — af Monmouth *a* 694.
- Orford *b* 470 f. 474.
- Paal Namundsøn *e* 550. — Andresøn *d* 9. — Andresøn Lendermand *d* 117. — paa Nure (Nura-Paal) *d* 311. — Paalkesøn paa Sky *d* 759 f. 765 ff. 772. — Beste *d* 364. — Biskop i Bergen *e* 877 ff. 890. 933. *d* 38 f. 180. 196. 239. 246. 256. — Biskop i Orskanland *b* 229. 237. — Biskop i Hamar *d* 888 ff. 906. 909. 1013. *e* 10 f. 44 ff. 135. 137. — Drottsete *d* 555. — Ginarsøn Lagmand *f* 624. — Grikasøn Merkesmand *f* 517. 622 f. 641. — Grikasøn fra Dydal *d* 156. — Hilda paa Gisse *e* 538. *d* 120. 122. 197. 581 f. 586. 639. 652. 980. *e* 3. 474. — Fot *d* 938 ff. — Gaas *d* 768. 955. *e* 8. 154. 205. 221. — Gaafonsøn Orksjarl *e* 681 ff.

693. 737—751. — Hallsøn *d* 995. *e* 313. — i Herdla *d* 198. — Jonsøn Biskop i Skaalholt *d* 281 ff. 802 ff. 806. 810 f. 824 f. 827 f. 830 f. 833 f. *e* 378. — Kolbeinsøn *e* 306. 320. 359. — Linsfeyma *e* 361. — Maguæsøn *e* 381. — Skofteæsøn *e* 538 f. 806 f. — Smaattunga *d* 125. 175. 242. — Sure *e* 410. 413. 415. 647. — Samundsøn *d* 838. — Selvesøn Prest i Reykjaholt *d* 792 ff. 814 f. — Thorðesøn i Vatnsfjorden *e* 957. *d* 817. 819. — Thorfinnsøn Orknøjarl *e* 269. 324 f. 394. 450 f. 509. 512. 526. — Thorvaldesøn *d* 792. — Vaagastalm *d* 617 f. 623. 625. 627 f. 654. 675. 703. 743. 777. 885. 896 ff. 946 f. *e* 6. 10. — Varskind *d* 204. — Se Lare-Paal.

Baderborn *a* 378. 396.

Palne-Lofe *b* 72 f. 97. 99 f. 106. 108. 124 f. 174.

Palne Lofesøn *b* 72. — i England *b* 466 f.

Palnig se Palne.

Pandulf Biskop af Norwich *d* 758.

Paper *a* 447. 539.

Papule paa Orknø *e* 526.

Papyle paa Island *a* 539. 549.

Paps paa Hjalmland *f* 657. — ved Island *a* 539. — blandt Orknøerne se Store og Lille Paps.

Parbos *e* 83.

Paris *a* 426 f. 433. 643 ff. 660 f. 668 ff.

Parret *a* 449.

Paschalis II Pave *e* 637. 859.

Patrik Biskop *a* 542. — Jarl af Dunbar *e* 459. *f* 28. — Mouait *f* 572.

Patriksfjord *a* 542.

Patronatsretten *d* 248 ff. 342. 1015 f. *e* 623 ff. 634 ff.

Paul Warnefried (Paulus Diaconus) *a* 30. 35 f.

Pavolof *b* 82 f.

Pecquigny *b* 212.

Peder Biskop i Noesfløe *d* 529. *e* 164. 176. — Strangedsøn *e* 80. 204. — se Peter.

Petitland f. Poitou.

Pembroke *e* 516.

Perche *a* 432.

Pertrin i Babylonien *e* 63.

Perth *d* 453. *e* 455.

Peter *d* 213 f. — Mgøtsøn *f* 140. 184 f. 194. 198. 200. — Andresøn *f* 333. 339. 492. 514 f. 550. 624. 665. — Archidiaconus af Hjalmland *e* 671. 678. — Biskop af Bergen *e* 218. 373. 386. 427. 459. 470. 479. 675. — Biskop af Færøerne *e* 137. — Biskop af Hamar *e* 139 f. 161. 186 f. 190. — Biskop af Orknø *e* 678. *f* 23 ff. 29. — Biskop af Oslo *e* 615. 861. — Biskop af Stavanger *e* 933. — Biskop af Westeraas *f* 415. — Biskop af Viberg *f* 521. — Brynjulfsøn *d* 639. — Burdarsvein *e* 780. 793. 796. 807. *d* 5. — af Curry *e* 415. — Ebbesøn *f* 341. — Franciskanermunk i Horsens *e* 481. — Olipa *d* 205. 211. — Gudleifsøn paa Eid *f* 297. 304 f. 355. 584. 661. — paa Hjertheim *e* 647. — Hofold *f* 157. — af Husestad Erkeb. af Nidaros *d* 654. 667 f. 700. 702 f. 711. 715 ff. 721 ff. 725. 736. 762 f. 874 f. — Ilse *d* 292. — Jakobsøn *f* 141 f. 229. 405. 430. 440. 451. 461. — Lagmand i Viken *f* 268. 289. — Laurentsøn *e* 81. — Luksbroder *d* 362. — Mata Chorsbroder *f* 334. — Musa *d* 963. — Paalsøn i Gifte *d* 581. 625. 652. 703. 897. 933. 942. 944 f. 949. 963. 980. *e* 2 f. 10. 29. 92. 94 f. 394. 474. — Petersøn *f* 521. — Pors *e* 661 f. *f* 141 f. 430. 632. — Range *d* 195. — Roesen *d* 121. 172. 174. — Saresøn Erkeb. af Lund *d* 736. 744 ff. — Serkesøn *e* 688. — Skulesen *d* 561. 881 f. 903. 928. 935 f. 956. 972. 976 f. 980. — af Spåanheim *f* 281. — Steyver *d* 120 f. 238. 351. 354. 421. 423. 431 f. 434. 438 f. 459. 462. 470 f. 480. 500. 518. 520 f. 525. 527. 540. 544. — svarte *d* 388. — den ærverdige, Abbed af Clugny *e* 670. — Se Peder, Varne-Peter, Svine-Peter.

Peterborough *e* 391. 393.

Peterskirken i Bergen *d* 154. — i Nidaros *d* 133.

Peterspenge *e* 870. *d* 245.

Petscheneger *a* 40. *b* 587. *e* 52.

Petitland *a* 369. 617.

Petitlandsfjord *b* 252. 767.

Peufiner *a* 18. 24.

Pharos ved Bosporos *c* 105.

Philemon *a* 12.

Philip (Philippus) August K. af Frankrige *d* 280. — Byrge'søn Jarl *d* 238. 308. 348. 354. 356 f. 359 f. — Hallsteens'søn svenskt Konge *c* 180. 597 f. 600. 670. — i Herbla *c* 805. *d* 110. 115. — Infant af Castilien *c* 152. 184 f. 188 f. — Sønbroder *d* 671 f. — III K. af Frankrige *c* 566. — IV K. af Frankrige *f* 251 ff. 474 ff. — Katharina's'søn *d* 672. — Knut langes S. *c* 82. 88 ff. — Laurent's'søn *c* 76. 80 f. 84 f. — Peter's'søn *c* 914. — Peter Laurent's'søns S. *c* 81. 90. — af Rumbly *c* 662. — Saada-Gyrd's'søn *c* 805. 886. 914. 919. — Simons'søn Dagler's'songe *d* 466 ff. 479 ff. 486. 489. 491. 495 f. 500 ff. 507—512. 515—539. 544 ff. 550 ff. 564. 569. 571. 581. 584. 586 f. 590. — Sæmund's'søn *c* 226. 284. 286 f. 289 f. — af Veigen *d* 355. 361. 431. 464. 479 ff 490. 495 f. 500. 502. 506. 509. *c* 7.

Pikter *a* 443 f. 690.

Pilegrimsrejser *d* 1021 ff.

Pilevik i Northumberland *c* 846.

Pisa *a* 426.

Pitres *a* 432. 435.

Plinius *a* 11. 13. 15. 17 f. 22.

Poiku (Peitland) *a* 633. *b* 506 ff.

Polota=Svarf *c* 56. 116.

Polotff *b* 588.

Pomponius Mela *a* 16.

Pont de l'Arche *a* 658 f.

Pontoise *a* 643.

Poppa Berengars D. *a* 660. 664. 670.

Porpe *b* 70.

Port *a* 448.

Portland *b* 223.

Portyrja *c* 788. *d* 27. 377. 488. 511.

Powis i Wales *c* 515.

Prestholm ved Halland *f* 317. 337.

Prye *a* 219.

Primsigning *b* 271.

Prokopios *a* 30. 55. 90.

Prosper af Aquitanien *a* 30. 35.

Prove *a* 218.

Provster *d* 1017.

Pruym *a* 638. 650.

Prudentius af Troyes *a* 292.

Prædikebrødre *d* 1018 ff. *c* 35 f. *f* 312. 314.

Ptolemæos *a* 23. 55.

Pytheas *a* 11 ff. 25.

Naasvold *c* 181.

Nachlin ved Irland *f* 567.

Nachrin *a* 418.

Nabbarð K. i Garðaríke *a* 203. 267 f. 270. 277. 279. 365. — Ragnar Lodbrofs S. *a* 365. 617.

Nadbod Frisernes Tyrste *a* 657. 666.

Nadegaft *c* 413.

Nadimitscher *a* 291.

Nadulf af Østangel *c* 393 f. 399.

Nadund *a* 545.

Nafarta Njarvalsdr. *a* 443. 498. 504.

Nafn f. Ravn.

Naginher Langhals *a* 657 f. 666.

Nagna Erlingsdr. paa Bjarkø *d* 152.

327. *e* 3. 473. — den sagre *a* 342.

462 ff. — Mikolas Naases D. *c* 813.

890. 903. *d* 2. — Orm Jarls D. *c*

451 ff. — paa Ninansø *c* 744 f. —

Ragnald Greve af Mans *a* 643. 668.

— Hertug af Francien *a* 659 f. 668.

Ragnar *a* 424. 423. 433. — Agnar's'søn

*b* 16. 587 f. *c* 52. — Bisfop *c* 185

— Bisfop i Hamar *d* 256. 261. — Ga-

males'søn *d* 481. 488. — Lodbrof *a* 274.

280 f. 285. 307. 342 f. 357 ff. 407.

433. 437. 441. 448 f. 613 ff. — Ryt-

fill *a* 582 f. 585. 712. *b* 16. 587.

Ragnar Lodbrofs Saga *a* 359. 430.

Ragnaricii *a* 92.

Ragna=Røff *a* 159. 168 ff. 172.

Ragnid Erling paa Rvidens D. *d* 243.

— Jon Rauds D. *f* 407.

Ragneid Thorhallsdr. *d* 788. 802.

Ragnfred Grif's'søn *a* 756. *b* 4. 26. 54.

59 ff. 238. — K. i Sønderjylland *a*

367. 391 f. 397. 411.

Ragnhild *a* 324. *d* 908. — Agmund's'sdr.

*c* 817. — Arnesdr. *b* 660 f. — Dagsdr.

*b* 743. — Grif's'sdr. *a* 464 f. 512 f. 582.

744. — Grif Blodores D. *a* 731 f. *b*

34. 131 f. — Grif Gjegods D. *c* 301.

786. — Grif Slagbrelles D. *d* 446.

448. 754. — Erling Staffes D. *d* 99.

151. 164. 235. — Erling Skjalg's'søns

D. *b* 660 f. 706 f. — Godfreds D. *a*

642. — Haakon Jarls D. *b* 63. 268.  
 663. — Harald Guldflegg's D. *a* 400.  
 — i Kongehelle *d* 163. — Magnus Barfots D. *c* 559. 722. — Magnus den godes D. *c* 160. 255. 272 f. 285 f. 297. 450. — Nikolas Ruvungs D. *d* 980. — Olaf Rittlings D. *c* 756. — Olaf Kvarans D. *b* 202. — Paal Skofstedsons Hustru *c* 806 f. — Sigurd Hjerts D. *a* 405 ff. 649. — Simonedr. *f* 657. — Skule Jarls Hustru *d* 619. 631. 929. 950 f. 956. 980. *e* 3. 30. — Skuledr. *c* 457. 804. — Skofstedr. *c* 456. 538. 807. 842 f. — Sveinfevdr. *c* 457. 804. — Even Ulfsons D. *c* 452. — Thorsalfedr. *b* 142.
- Ragnhildarholm ved Kongehelle *e* 127. 157. 537. *f* 142. 179. 412. 419. 501. 526. 529 f. 535. 542. 546. 548. 551.
- Ragnrid (Rangrid) Guthormedr. *c* 603. *d* 4. 185. — Skuledr. *d* 950 f. 981. *e* 30.
- Ragnvald Alafson *e* 479. *f* 623. — Biskop af Man *c* 623. 863. *d* 458. — den yngre Biskop af Man *d* 757. 762. — Bruseseon *b* 651. 654. 657. 761. 796. 798. 807 f. 836 f. 857. 859. *c* 4. 51. 139 ff. 146 f. — Gachmargadhs S. *d* 441. — Eric Blodores S. *a* 705. — gamle *b* 762 f. *c* 173 f. 178. — Godfredsøn *a* 702. 729. — Gudrødsøn *a* 689. 693. — Gudrødsøn R. paa Man *d* 441. 443. 447. 449 f. 453. 455. 540 ff. 756 ff. — Haakon den gamle S. *b* 23. — Hallkellsøn *d* 552. 587. 597 ff. 630. *e* 5. — Haraldsøn Vikingehovding *a* 727. 729 ff. — Haraldsøn paa Man *c* 828 f. — Henrik'søn *c* 907. — Ingesøn *c* 598. — Svaresøn *a* 690 ff. — Svaresøn *b* 206. — Svaresøn R. i Waterford *c* 171. — Jonsen *d* 155. 175. — R. i Waterford *c* 952. — Knap-høpde *c* 672. — Kol'søn (Kale) Druf-jarl *c* 681. 687 ff. 699. 702. 716. 720. 730. 737 ff. 746 ff. 802. 809 f. 813 ff. 829 ff. 845. 847. 850. 852 f. 942 ff. 947 f. 1034. — Kunta *c* 914. 917. — Lodinsøn af Urvik *b* 116. 293. 300. — fra Mjola *a* 582. — Moresjarl *a* 66. 341. 473. 505. 507 ff. 511. 514. 575. 582. — Olafsøn *a* 347. 385. 398
- f. — Olaf Wittlings S. *c* 942. — Olaf Kvarans S. *b* 203 f. — Olaf svartes S. R. paa Man *c* 57. 63 f. — Paals-søn i Dublin *c* 825. — Ragnar Lodbrofs S. *a* 364 f. — Rettelbeine *a* 514. 582 f. 588. *b* 316 f. — den Russer *a* 272. 278. — Sumaridesøn *d* 443. — Thorkellsøn Jarl i Dublin *c* 817. 824. 826. — Urfa *e* 395. 399 ff. 405. 415. 424. 426. 478. 557. 583. *f* 122. — Vikingehovding *a* 672. 674 f. — Ulf'søn Jarl i Gautland *b* 369. 381. 442. 545 f. 548 ff. 555 ff. 562 ff. 573 f. 734. *c* 13. 52.
- Ragnvaldsvaag paa Ragnvaldsø *e* 401. 422.
- Ragnvaldsvaag paa Man *d* 764. *e* 58.
- Ragnvaldsø blandt Drifserne *d* 447. *e* 423.
- Raimund le Gros *c* 952.
- Rainald af Herbage *a* 419.
- Raffe *a* 247. 250. 335.
- Ramnes *c* 920. *d* 48 f.
- Ramnulf Hertug af Aquitanien *a* 633.
- Ramsø paa Man *c* 405 f. 828.
- Ran *a* 166.
- Ranafylke *a* 482.
- Randeborg ved Stavanger *d* 99.
- Randefjord *a* 410. *b* 20.
- Randver Jarmurefs S. *a* 229. — Rabbarfs S. *a* 198. 203. 270. 277 f. 306. 349. — Valbars S. *a* 278.
- Randofund *d* 488.
- Rane Gautfe *a* 482. — Jonsen *f* 135. 141 f. 183. 219. 430. — Kobraansøn *c* 284 f. 291. 294. 306. 310 f. 316 f. 324. — Njones *a* 343. *b* 518. — vidforle *a* 398. *b* 25. 130. 494 ff. 497. 509. 512. 514. 518.
- Rangaa *a* 540. *b* 188. 350.
- Rangaarvælle *b* 37. 185.
- Rangaa=Lhing *b* 156.
- Ranuweig Gyvindebr. *a* 522. 575. *b* 185. — Sigfuedr. *b* 185. 192. — Sigurdedr. *c* 177 f. 450. — Thord Brynjulf'søn's D. *c* 177 f. — Thordsedr. *c* 178.
- Ranrike *a* 98. 343. *b* 15. 405. 540 ff.
- Rapp *b* 194 f. 420. — Vjern Vunæs *a* 504. 541 f.
- Rasse=Vaard i Aldarvø *d* 9.

- Rastarkalf *a* 731. 759.  
 Ratataff *a* 163.  
 Ratibor Svantibors *S.* af Pommern *c* 763. 765 ff. — Venderhøvding *c* 21. 23.  
 Raub *c* 843. — den rømme *b* 323 ff. — paa Raubss *b* 300. — Rugga *a* 535. — i Østerdalen *b* 743 f.  
 Raubabjarg paa Orknøerne *c* 141.  
 Raubafand *a* 528.  
 Raubsuden *Stib* *d* 352.  
 Raubss *b* 300.  
 Raum *a* 64. 66. 74 f. 197. 337 ff.  
 Raumafylke *a* 401 ff.  
 Raumariciae *a* 76. 92.  
 Raumarike *a* 75 ff. 343. 372. 390. 399 f. 461. 585. *b* 2. 15. 64. 405 ff.  
 Raume i Indhered *d* 553.  
 Raumelven *a* 74 ff. 339.  
 Raumer *a* 74 f. 84 f. 336. 339. 343 f.  
 Raumsdal *a* 74 f. 98. 100. 331 f. 401. 472 f. 547. 586. 712 f. *b* 2. 53. 296. 404. 605. 614. *c* 1000.  
 Raun *b* 355.  
 Raunhavn *b* 175.  
 Raunøerne ved Skotland *e* 402. 419.  
 Ravn *a* 786 f. — Anundsøn *b* 442 ff. — heimiske *a* 277. 344. *b* 347. — Glymrefesfarer *b* 360. — Holmgardesfarer *b* 139 f. — Høngsøn Lovfigemand *a* 569. *b* 157. 489. — Sagmand paa Katanes *d* 450. 752. 915. — Oddsen paa Gyre *e* 225. 233 f. 240. 243. 247. 259. 261. 270. 272. 274. 279. 285. 291. 293. 297—347. 350. 356. 358. 360—372. 432. 434. 617. 625 f. 631. 633 f. 637. 641 f. 645. 684. *f* 44. 62. 66 ff. 70 ff. 75 ff. 130 ff. 149 ff. 155 f. 159. 162. 164. 354 f. — den røde *b* 645. 647. — Sigvatssøn *c* 40 ff. 164. — Sveinbjørnsøn *c* 31. *d* 442. 456. 817 ff. 824 f. 834 f. 1005. — Valgardssøn *a* 523. 546.  
 Ravn (Hest) *a* 251. 253. 325.  
 Ravnaberg ved Lunsberg *c* 912 f. *d* 208.  
 Ravnagil i Gjaffjorden *b* 179. *c* 350 ff.  
 Ravne = Floke f. Floke Vilgerdsøn.  
 Ravnhild Thorfell Raumslejarls *D.* *a* 497.  
 Ravnista *a* 329. 331.  
 Ravnista = Metten *a* 329 ff.  
 Ravnfell Freysgode *b* 151 f.  
 Ravnfellssæl *b* 152.  
 Ravnssjorð paa Grønland *b* 361. 364. — paa Island *a* 548.  
 Ravnssmaal *c* 396. 438.  
 Ravnssvaag ved Lunsberg *d* 376.  
 Re *c* 20. 32.  
 Reading *b* 469.  
 Reas *b* 226 f. 235. 243.  
 Redarer *b* 88.  
 Redgoter *a* 60. 206.  
 Redham *a* 619.  
 Ree ved Lunsberg *c* 920. *d* 48 f. 63.  
 Refil Bjørn Jernides *S.* *a* 376.  
 Refna f. Revena.  
 Refshaleby ved Kjøbenhavn *e* 168. *f* 157.  
 Reggbus *c* 28 f.  
 Reginald Biskop af Ros *d* 449. — af Roxburgh *e* 453 f.  
 Reginbrand Biskop i Karos *b* 274.  
 Reidar *c* 135 f. 159 f. — Aasbjørnsøn *b* 31. — Dyn *d* 898. — Erleb. i Midaross *c* 863 f. — Erlingsøn *d* 36. — Orjetgardssøn *c* 794. — K. af Sjælland *a* 301 f. — paa Ræs *a* 771 ff. — Søndemand *d* 231 f. 291 ff. 317. 321. 355 ff. 360. 372 f. 378. 380. 382 ff. 386 ff. 428. 431 f. 464. 479. 481. 489 f. 495 f. 506. 508. 522 ff. 527. 540. 544. — Ufeigsøn *a* 540. 561. — f. Kraaka-Reidar.  
 Reidgoter f. Redgoter.  
 Reidgotaland *a* 52. 214. 232. 248. 266. 278. 366. 373.  
 Reidulf Waardsbroder *d* 494 f. 614. — Guldropp *d* 691.  
 Rein *c* 448. *d* 4. 723. 904.  
 Reins Kloster *d* 723 f.  
 Reinald Biskop af Stavanger *c* 609 f. 612 f. 615 f. 702. 706 f. 736 f. 853.  
 Reinekin Robertsøn *f* 234.  
 Reinen *Stib* *d* 166.  
 Reining *a* 265.  
 Reins = Metten *a* 590.  
 Reinulf Greve af Aversa *c* 70 f. 79.  
 Rekevaag *d* 488.  
 Refni *b* 226. 235.  
 Refon *b* 226. 235.  
 Refstessa *b* 235. *c* 51.  
 Refs = Thegn *a* 137.  
 Nembert *b* 273.

- Renfrew ved Glasgow *c* 941. 945. 948.  
 Rennadal paa Orkneyerne *d* 774.  
 Rennes *a* 634.  
 Renik *a* 385 *f*. *b* 74.  
 Rethra Hovedstad i Vendland *c* 413.  
 Reudigner *a* 19.  
 Rey *c* 157. 166. — Gestsøen *b* 785. —  
 fra Strinden *a* 537. — *f*. Gave-Rey.  
 Reyva. Nægelædr. *b* 447 ff.  
 Rewal *f* 101.  
 Reyke ved Dvus *b* 355. *d* 987.  
 Reykjahole ved Krefsfjorden *d* 912. *e*  
 256 *f*.  
 Reykjaholt i Bergarfjorden *d* 793. 814  
*f*. 920 ff. 983. 994. 1002. 1006. 1008.  
*e* 279. 294. 303. 305. 362.  
 Reykjanes *a* 446. 520. — i Breidessjor-  
 den *a* 527.  
 Reykjarval paa Nordlandet *a* 537. 550.  
 — paa Sønderlandet *a* 546. 550. *b* 153.  
 Reykjavik *a* 520.  
 Reyne *a* 552.  
 Reynebjørn *a* 552.  
 Reynisstad *f* 300.  
 Reyrr paa Hedemarken *c* 890.  
 Rhe mata paa Sicilien *c* 75.  
 Rhenus *a* 18.  
 Rhypæiske Bjerge *a* 17.  
 Rhos *a* 39. 45 *f*. 290.  
 Ribalder *d* 381 *f*.  
 Ribbunger *d* 622 ff. 635 ff. 641 ff.  
 676—709. 714—735.  
 Ribe *a* 396. *b* 273 *f*.  
 Riccal *c* 326. 328.  
 Richard Abbed i Elyskloster *f* 21. 24. 86.  
 — Biskop af Man *c* 60 *f*. 139. 194.  
 559. 679. — Hertug af Burgund *a*  
 653. 661 *f*. 665. 670. — I. II. III. Her-  
 tuger af Nordmandie *a* 654. *b* 209 ff.  
 213 ff. 248. 466. 468. 475. 483. 506 *f*.  
 509. 832 *f*. *c* 309. — Prest paa Alvidra  
*c* 689. 853. — Sorte-Mester *d* 283.  
 286. 298. — Strongbow Jarl af Pem-  
 broke *c* 950 ff.  
 Richiza Boleslav III's D. *c* 672. *d* 29.  
*e* 84. — Byrge Jarls D. *c* 78. 84. 87.  
 90. 92. 139. 148. 160. 171. 174 *f*. —  
 Griskebr. *f* 536. — Waldemarædr. *d* 592.  
*e* 84.  
 Ribbere *c* 590 ff. 602 *f*. 610 *f*.  
 Rig *a* 105 ff. 168. 242.

- Riga *f* 97. 101. 108. 111 ff. 146. 234.  
 237 *f*.  
 Rigan *a* 243.  
 Rigemaal *a* 105 ff. 241.  
 Riimkrønike den svenske *a* 335.  
 Riisø i Gylsfjorden *e* 321.  
 Rille *b* 209.  
 Rimeland i Ranrike *c* 880.  
 Rimmughyge Dre *b* 421. 434.  
 Rimul *b* 262 ff.  
 Rinansø *a* 515. *c* 742. 744. 845.  
 Ring *a* 317 ff. — Dagsøen R. paa He-  
 demarken *b* 520 *f*. 577. 579. 587. 761  
*f*. 778. — Dagsøen paa Ringerike *a*  
 512. 582. — Harald haarfages *S*. *a*  
 582 *f*. 585. 712. *b* 16. 520. — hvite  
*a* 582. — Jarl i Bretland *a* 696 ff.  
 — Raumsøen *a* 60. 197. 199. 341. —  
 i Sigutuna *a* 581. 747. *b* 87.  
 Ringenes i Skaun *b* 529.  
 Ringerike *a* 75. 341. 343. 460 *f*. *b* 287.  
 316.  
 Ringhorne Skib *a* 189.  
 Ringia Reidarædr. *a* 301.  
 Ringmarcheden *b* 470. 481. 491 *f*.  
 502. 511.  
 Ringsaker *b* 577 *f*.  
 Ringsfjord *b* 504. 511.  
 Ringshaug *a* 274.  
 Ringsted *d* 30.  
 Ripon *a* 729.  
 Ripuarier *a* 650.  
 Rifeberg *b* 178.  
 Rifeberge Kloster *d* 436.  
 Riulf Herre af Eyreux *b* 209 *f*.  
 Rjod paa Nordmore *d* 92.  
 Ro Dans *S*. *a* 245.  
 Roald *a* 546. *d* 930. — Geir Godes *S*.  
*b* 192. — paa Gode *b* 327. — Jarl  
*a* 333. 477. 511. 548. 578. — Langtale  
*c* 912. 919. — i Moldeffjorden *b* 327.  
 — Romundsøn *a* 517. — Rygg *a* 358.  
 483. 532. — Taa *a* 272. — i Vik *c*  
 819. — Vikingehovding *a* 674. 691 *f*.  
 Roar Halvdansøn *a* 249 *f*. 253. 275.  
 349. 352. — Kongesfrænde *d* 432. 438.  
 462. 471. 569. 578. 580. 593 ff. 896.  
 Robert af Anjou *a* 434. — af Belesme  
*c* 542 *f*. 547. — Biskop af Glasgow *f*  
 192. — Bruce den ældre *f* 187. 196.  
 198. 201 *f*. — Bruce Jarl af Garris



- f* 202. — Bruce R. af Skotland *f* 202 *f.* 566 ff. — Djevelen *b* 832 *f.* 836. *c* 309 *f.* — Erkeb. af Rouen *b* 508. — Greve af Burgund *c* 577. — Greve af Flandern *c* 399 *f.* 402. — Greve af Paris *a* 662 *f.* 665. 670 ff. — af Inverness *f* 573. — Junties *c* 169. 172. — R. af Frankrige *b* 507. — Lupell *f* 21. 28. — Markgreve *a* 633. — af Meygners *c* 457. 459. — Willjam Erbrevers *S.* Hert. af Normandie *c* 399. 404. 542. 571. 577. — Biskard *a* 682. *c* 576.
- Rochester *a* 640.
- Roda *a* 654.
- Rodar i Orkedalen *d* 354.
- Rodgeir Hafesøn *a* 311. — Jarl *a* 338.
- Rodmar Roaldsøn *a* 517. — Rodgeirsøn *a* 311.
- Rodny Berse Prests Hustru *d* 812. — Retilsdr. *a* 576.
- Rodslagen *a* 100. *b* 500.
- Rodulf *a* 53. — Biskop *b* 597 ff. *c* 170. 185 *f.* 211. — Biskop af Orkno den ældre *c* 217. 621. — Biskop af Orkno den yngre *c* 621 *f.* 822. 862. — Biskop af Slesvig *c* 16. — af Jory *a* 654.
- Roe Biskop paa Færøerne *c* 962. *d* 51 ff. 60. 430. 459. — Hallkellsøn *d* 743 *f.* — den hvide *b* 25. — paa Rjarstad *d* 144. — Kongsfrænde *f.* Roar. — stjaalge *b* 540. 543 *f.*
- Roekilde *b* 477. 737. *c* 166. 423. 722 *f.* *f* 639.
- Rogaland *a* 79. 294 ff. 299 *f.* 483. 501. 550. 553 ff. *b* 53. 293 *f.* 296. 406.
- Roger Biskop af St. Andrews *d* 449. 453. — Biskop af Orkno *c* 621. — Brun *e* 671. — Bursa *c* 577. 579 ff. — af Hereford *c* 393 *f.* — af Montgomery *c* 515. 547. — II af Sicilien *c* 577. 579 ff. 858. — Thankred af Hautevilles *S.* *c* 576 *f.*
- Rok den hvide *a* 302. 307. 310 *f.* — den sorte *a* 302. 304. 307. 310 *f.* 341.
- Rolf *a* 421. *b* 359. — paa Nigber *a* 527. — i Berg *a* 64. 66. 68. 83. 336 *f.* 538. 576. — Harald Haarfagre *S.* *a* 583. — Helge magre *S.* *a* 533 *f.* — Herse *a* 546. — Hirdprest *c* 813. — Krake *a* 249 ff. 275. 336. 341 *f.* 349. 351 *f.* —
- Nesja *a* 512. — fra Nordmandie *c* 70. — Ragnvaldsøn (Kolto) *f.* Gange-Rolf. — paa Skaalmenes *d* 1052. — Se Landa-Rolf.
- Rolfsøe blandt Orknerne *c* 739. 742. 749 *f.*
- Rolland *a* 659.
- Rollaug R. i Raumbalen *a* 327 *f.* 469 *f.* — Ragnvaldsøn *a* 508. 538 *f.* 546. 555. *b* 183 *f.*
- Rolleif Ginarsøn *a* 551. — Ljotsøn *a* 787 ff.
- Romanos Argyros *c* 61 *f.* 64. 66. — Lekapenos *b* 79. — Skeros *c* 83.
- Romblaborg ved Jonkøping *f* 526.
- Romerrettens Indfyldelse i Norge *f* 652 *f.*
- Romowe *b* 77.
- Romuald Biskop af Salerno *c* 84 *f.*
- Romund Gripesøn *a* 517. — Gulltanne *a* 582. — Ingjaldsøn *a* 530. — Rolfsøn *a* 307. 310.
- Roolwer Biskop af Sybererne *c* 623.
- Rofs *a* 506. *b* 133. 855. *d* 457.
- Rosfenes ved Lunsberg *d* 512. 588.
- Roskell Thorsteinsøn *a* 547 *f.* 556.
- Rofsø *b* 131. 438. *c* 144. 740. 749. 832.
- Rostar *a* 365. 367.
- Rostof *f* 97 ff. 111 ff. 133. 146. 234. 395. 555.
- Rothsay paa Bute *d* 770. *e* 407.
- Rott ved Hafrefjord *d* 424. 714.
- Rouen *a* 426. 433. 643. 654. 658. 667. 670. 673. *b* 209 ff. 248. 507. 509.
- Rorburgh *c* 823. *d* 446. *f* 24.
- Rorolaner *a* 24 *f.* 41. 230. 239. 290.
- Ruaidhri *b* 202. — af Bute *e* 404 *f.* 407. 419. — O'Connor Evidelvagh *S.* *c* 950 ff. 956. — Ragnvaldsøn *d* 772. *e* 60.
- Rubeas *a* 12.
- Rudolf af Burgund *a* 672 *f.* 676. — af Habsburg, Kejser *f* 91.
- Rugalf *a* 64. 82. 295.
- Rügen *c* 22. 763. *d* 28.
- Rugier (Ruger) *a* 19. 21. 29. 35 *f.* 49. 84. 232. 237. 287.
- Rugsund *d* 474.
- Rugulandia *a* 36.
- Rugo i Wifen *d* 626.
- Rumassat *b* 637 *f.* *c* 870 *f.*

- Rune i Indhered *d* 553. — paa Island *d* 1006.
- Runer *a* 47 f. 180 f.
- Runuif Abbed i Lysekloster *c* 854 f. — Abbed i Thyftvebe (Ver) *f* 73. 75. 152. 155. 163 ff. 168 f. 294 ff. 361 f. — Ulføsen *a* 285. *b* 347 f. 350. 355. 421. 426 ff. *c* 632.
- Ruotsolaine *a* 41. 45.
- Rurif *a* 290. *b* 78.
- Rusla *a* 333 f.
- Rusfer *a* 7. 39 ff. 288 ff. 425. *b* 78 ff. *c* 49 ff. 98 ff. *f* 619 f.
- Rusfin paa Man *c* 755. 862 f.
- Rustringen *a* 394.
- Rut Herjulsføsen *a* 783. *b* 36 ff. 41. 168. 185 f. — fra Thelemarken *d* 72. — af Wiggen *b* 794. 823. 849. *c* 453.
- Rutaffjord *a* 528. 531. 551.
- Rutiklier *a* 23.
- Rutle i Segn *a* 333. *d* 161.
- Rutledal *a* 333.
- Rutleholmene *a* 334.
- Rutstadi *b* 36.
- Ryden *d* 103.
- Rydsjøkel *d* 17 f.
- Rygenbjergene ved Oslo *d* 363 f.
- Ryger (Roger) *a* 36. 54. 79. 85. 483.
- Ryggjarstykke *c* 1040.
- Ryggja-Fylke *a* 713.
- Ryggjabranden Skib *d* 944. *c* 92.
- Ryggjarbit *a* 79. 300. *b* 630.
- Ryflosters Annalet *a* 244 ff.
- Rynebjerg *c* 726.
- Rytagnup *a* 527.
- Ryvarden *a* 300.
- Ræder (Reber) *a* 52.
- Ræbberget ved Thronbhjemssjorden *d* 90.
- Rægnvald f. Ragnvald.
- Røfensvik *a* 410.
- Røref *a* 394. 396. 420. 423. 434. — Vørgulfføsen *a* 488 ff. — Dagesen R. paa Hedemarken *b* 520 f. 575. 577 ff. 581 ff. — Harald haarfagres S. *a* 583. 586. — Hneggvanbauge *a* 260. 275. 349. — Slongvanbauge *a* 260. 266. 268. 275 ff. 349. 352.
- Saaba-Gyrd f. Gyrd Vaardføsen.
- Saam i Ravnfellsdal *b* 152.
- Saam Hund *b* 191.
- Saaftad i Stange *d* 74. 76.
- Sabalinger *a* 23.
- Saga *a* 182 f.
- Sagasfrivning *c* 1035 ff. *d* 864. 1032 ff.
- Saida *c* 584.
- Saktal *a* 142 ff. 401. *c* 970 f. *e* 117 ff. 487. 494.
- Salbirne *d* 316.
- Salbjarnarfund *d* 517. 960. 975.
- Salbjerg Verblu-Kaarsedr. *a* 475.
- Saler *a* 24.
- Salerno *c* 69 f. 72.
- Salgard Grotgardføsen *a* 308.
- Salisbury *b* 468. *f* 187.
- Salmund Auðmand *d* 920. 1006. 1008. — Sigurdføsen *c* 687 ff. 720. 730. 739. 743. 746. 749. — Systrung *d* 312.
- Salomon fra Karos *d* 1018. — i Dol *b* 507. — R. i Bretagne *a* 434. 633 f. — R. i Ungarn *b* 482. — Thoraldføsen Biskop i Oslo *f* 432 f. 598.
- Saltire *b* 195. 513.
- Saltnes i Budviken *d* 47. *f* 664.
- Saltvik *a* 464.
- Saltvikstrande *a* 464.
- Saltosund ved Hvalerne *d* 121 f. — ved Kosterfjord *d* 294.
- Salvar Hundolf Jarls D. *a* 400.
- Salve Begling *d* 310. — Difesføsen *d* 464. 483.
- Sambre *a* 637.
- Samlund *a* 381. *b* 77.
- Samsø *a* 330. *f* 157. 179.
- Sand paa Tjeldsen *c* 790.
- Sandal paa Cantire *c* 406 f.
- Sandbrekka paa Island *d* 915.
- Sandbro i Bergen *c* 718. *d* 154.
- Sande i Dyrassjorden *d* 922.
- Sandesund *d* 903.
- Sandnes paa Haalogaland *a* 478. 487 ff. 570. 716. *d* 939.
- Sandulf Hautføsen *d* 622.
- Sandulfstadi paa Hiteren *d* 950.
- Sandvald paa Man *c* 514.
- Sandver *b* 711.
- Sandvik paa Færevne *b* 416. — paa Drefneerne *b* 650. 653. 855.
- Sandwich *a* 449. *b* 238. 240. 469 f. 474. 476. 480. *c* 148. 167.
- Sands blandt Drefneerne *c* 742. 848. — blandt Sydereerne *c* 513. *d* 442.

Saracener *c* 62 *f.* 69 *f.*  
 Sarmater *a* 10. 17. 21.  
 Sarmatien *a* 16. 23.  
 Sarpøborg (Borg) *b* 542. 562. 564.  
 613. 620. 678. 703. 710. 740. 750. *c*  
 162. 429. 455. 645. 657. 714. 718.  
 1010. *d* 6. 11. 238. 378. 439. 467.  
 479. 589. *e* 497. 652.  
 Sarre i Castilien *e* 182.  
 Sarus *a* 42. 230 *f.*  
 Saubafell paa Føland *d* 846. 850. 925  
*f.* 994 *f.* 1003.  
 Sauba-Ulf *e* 453. 780. 807.  
 Saudebrevet *f* 276.  
 Saubungesfund *a* 596. 603. *b* 514.  
 Sauds *a* 596 *f.*  
 Saucourt *a* 637. 669.  
 Saum-Ulsa *b* 72.  
 Saur *a* 334 *ff.*  
 Saurbygd i Ranrike *c* 901. *d* 94.  
 Saurbo paa Føland *e* 248. 251.  
 Saurlib ved Nidaros *b* 303. 807. 844.  
*c* 163 *f.* 204 *ff.*  
 Saurshaug *a* 334 *f.*  
 Saurvik i Vermeland *d* 688.  
 Savigny Kloster *c* 862 *f.*  
 Savolotshie *e* 99. 101.  
 Sara *a* 778.  
 Sare *b* 19. — Bladsyot *d* 707. 729 *f.*  
 899. — Flette *a* 269. 272. 293. 350.  
 — af Haug *d* 654. 660. — i Vit *c*  
 450. 454. 559.  
 Sarer *a* 7. 23. 54 *ff.* 242. 251. 259.  
 378 *f.* 384 *ff.* 392. 395. 421. 636.  
 Sarland *a* 386 *f.* 419. 636. 742. *b*  
 228. 232. 234. 243.  
 Saro *a* 324. 333. 354. 359. 367 *f.* 387.  
 Sarulf *a* 438.  
 Scandia (Scandja) *a* 17 *f.* 20. 22 *f.*  
 33. 60. 99. 206. 654 *ff.*  
 Scandinavia *a* 16 *f.* 20 *f.* 35 *ff.*  
 Scarborough *c* 326.  
 Scatenauge *a* 35 *f.* 84.  
 Sceaf *a* 205 *f.* 209. 214. 352 *f.*  
 Sceapigg *a* 448. 450.  
 Seedenig *a* 37. 52. 60. 206.  
 Sceorstan *b* 481.  
 Schelbe *a* 424. 637. 657.  
 Schierbeck Christiern *f* 631. 634.  
 Scoringa *a* 36.  
 Scetofennae *a* 33. 90.

Schuld *a* 352.  
 Seez Kloster *c* 862 *f.*  
 Sejs-Lov-*a* 401 *f.* 712. *b* 614. *c* 292.  
 455. se Gibbivaloven.  
 Seid *a* 180 *f.* 317 *f.*  
 Seinen *a* 426 *f.* 430. 432 *ff.* 435. 643  
*ff.* 652. 658. 661. 668 *f.* *b* 209.  
 Sejers *c* 725.  
 Sejrsblot *a* 178. 458.  
 Seffen ved Veds *c* 916.  
 Sekt *a* 568.  
 Sel *b* 607. 611.  
 Selja *f.* Sells.  
 Seljabrekka *b* 204.  
 Seljepolle *b* 504. 508. 511.  
 Sells *b* 297. *c* 164. 420. 424. 609. 613.  
 624 *f.* 875 *f.* *d* 1017.  
 Sells Kloster *f.* St. Albani Kloster.  
 Selven i Throndhjemsfjorden *a* 468.  
 589. *b* 10. *d* 311.  
 Selverne *b* 751. *c* 150 *f.* 886 *f.* *d* 226.  
 526. 737.  
 Sels-Sommeren *c* 887.  
 Semner *a* 233. 236. 258. 368.  
 Sengaller *a* 258.  
 Seming *a* 72. 203. 214. 216. 324 *f.*  
 348. 350.  
 Semingske Ust *f.* Haalenge-Utten.  
 Semner *a* 19.  
 Senholmsfund *c* 605. 662.  
 Sens *a* 645. 661. 668.  
 Sergius Hertug af Neapel *c* 71.  
 Serf paa Austraat *f* 514. 550. — Bryn-  
 julføsen i Sogn *c* 178 *f.* 452. 511. 688.  
 — Petersen *f* 521. — paa Njob *d* 92.  
 — Sygnakjufa *d* 768.  
 Serkland *a* 286. *c* 64. 86. 90. 104.  
 Serna *e* 650.  
 Severier *a* 291.  
 Severn *a* 652. 685. 687. 692.  
 Sevilla *a* 424.  
 Serstejja *c* 228.  
 Seydesfjord *a* 549.  
 Shastesbury *b* 839.  
 Shetlandsøerne *a* 418 *f.*  
 Shoebury *a* 652. 685.  
 Sibelja *a* 365 *f.*  
 Sicambrer *a* 18.  
 Sicilien *c* 68. 72 *ff.* 87. 90 *ff.* 576 *f.*  
 Sida paa Føland *a* 539.  
 Sibajstfel *a* 539.

- Side-Mændene *a* 539. *b* 184.  
 Sidon *c* 584.  
 Sidu-Hall *a* 549. *b* 183 f. 334. 344 f. 352 f. 426 ff. 435 ff.  
 Sif *a* 167.  
 Sigar *c* 608. — Sigmundesøn *a* 308. 312 ff. 340.  
 Sigard Kendermand i Manafylke *c* 767.  
 Sige, Dvins *c*. *a* 225.  
 Sigelgaita af Salerno *c* 577.  
 Sigerik Erkeb. i Canterbury *b* 238. 240 f. — *R.* i Danmark *a* 744.  
 Sigfast i Gautland *a* 498.  
 Sigfred (Sigfrød) Harald haarfagres *c*. *a* 512. 582 f. 704. — Jvaresøn *R.* i Dublin *a* 689. — Jarl i Dublin *a* 689. — (ældre) *R.* i Sønderjylland *a* 378 ff. 413 f. — (yngre) *R.* i Sønderjylland *a* 359. 391. 636. 638 ff. 744. — Sveriges Apostel *b* 596 ff. — Vifingehøvdinge *a* 633. *a* 640. 642 ff. 648. *a* 648 ff. 669.  
 Sigfus paa Odda *c* 632.  
 Sigge Hallsteensøn *f* 460. 499.  
 Siggeir *a* 226 f. 314 f.  
 Siggevaag paa Vemleem *d* 315. 488.  
 Sighvat *c* 40. — Vøvdarsøn *c* 224. 352. 360 ff. 372. 399. — Haldansøn *e* 625. 634 ff. 638. *f* 77. 150 f. 299. 361. — Jodgeiresøn Lande *f* 665. — af Leirhole *f* 230. 289. 517. 521. 624. — i Uder *a* 498. — runde *a* 522. 545. 575. *b* 185. — Skald *a* 613. *b* 491. 502. 526 f. 534. 548. 559. 562 ff. 573 f. 583 f. 606. 666 ff. 676 f. 681. 684. 694. 729 f. 742. 747. 754. 761. 785. 789. 821. 826. 837 f. 849 ff. 863. *c* 3. 21. 37. 40. 44 ff. 49. 164 f. — Softe *c* 675. — Sturlesøn *d* 800. 804. 806. 809 ff. 816. 829 f. 833. 835. 844 ff. 849 ff. 862 ff. 871. 873 ff. 878 f. 910 ff. 916 f. 919 ff. 983 f. 989 ff. — Surtesøn Lovfigemand *c* 638. — Tumesen *c* 258. — Vigfusson Lande Ethersbroder *c* 529. 559. 583. 635. 647. *f* 41. 53 f. 59 ff. 152. 178. 302 f. 379. 597.  
 Siglunes *a* 533. 548.  
 Sigmund *b* 187. — Angel *c* 834. 836. 840. — Brestesøn *b* 34. 105. 119 f. 139 ff. 329 ff. 412 ff. — Gøtstegg *a* 569. *b* 34. — Leifsesøn *b* 859 f. *c* 219. — Ormsen *d* 808. *e* 227. — Sigardesøn *a* 308. 314. — Thorghilfesen *d* 809. — Thorfell højes *c*. *a* 774 f. *b* 178. — fra Vestfold *a* 553. — Vølsungs *c*. *a* 226 f. 732 f.  
 Signy Sigarsdr. *a* 308. 310. 312 ff. 340. — Sigar Orjotgardesøns *D.* *a* 314. 326. 328. — Sighvatsdr. *a* 498. 500. — fra Vørs *a* 295. — Vølsungsdr. *a* 226.  
 Sigrdrifa *a* 371.  
 Sigrflugan Banner *d* 241 f. 302. 351.  
 Sigrid Hasulfesdr. *c* 808. — Arnorsdr. *c* 224. — Vaardsdr. paa Austraad *d* 4. 490. 504. 513. 515. 631. 723. 904. 928 ff. 981. *e* 4. — Dag Gillsøns *D.* *c* 457. 811. 887. 902. — Erlendsdr. fra Loöna *e* 189. — Finn Arnesøns *D.* *c* 254. 451. 809. — Guthorm Hasulfesøns Hustru *c* 809. — Ketilsdr. *c* 177. — Olafdr. af Gifelund *f* 186. — Petersdr. *d* 5. — Ranesdr. *c* 643 f. 650. — Saresdr. *c* 450. 512. 559. 682. — Sighvatsdr. *c* 223. 231. — Sigurdsdr. paa Sandnes *a* 478. 486 f. 494 f. 522. 575. 761. — Skjalgsdr. *b* 601. 616 f. 626. — Storraade *b* 126 f. 129 f. 249. 308 ff. 376 ff. 384. 404. 477. 493. 495. *c* 13. — Svein Jarls *D.* *b* 486. — Even Ulfesøns *D.* *c* 188. 413. — Seta *c* 883. — Thorvardsdr. *c* 959 f.  
 Sigritlev *b* 127. 309. 738. *c* 13.  
 Sigrun *a* 227.  
 Sigtrygg *a* 432. — Gynsteinsøn *a* 400. — Harald haarfagres *c*. *a* 582 f. 585 f. *b* 15. — Jvaresøn i Dublin *a* 689. — II *R.* i Dublin *a* 690. 692 ff. — den krumme Olafesøn *b* 198. 202 f. — Nordmannerhøvding *b* 213 f. 220. — i Nerike *b* 763. — Silkefegg *R.* i Dublin *b* 204 ff. 242 ff. 258 f. 438. 441 f. 643 ff. 649. *c* 171. 423. — Snarsfare *a* 492 ff. 496 f. — i Waterford *a* 442. 450. — Vifingehøvdinge *a* 623 f. 626.  
 Sigtuna *a* 155. 211. 215. 304. 376. 412. *b* 86 f. 498. 837. *c* 117. 217.  
 Siguler *a* 23.  
 Sigurd *a* 261. — Namundesøn *c* 155. 162. — Abbed *d* 652. — Abbed i Munkeby *e* 76. — Abbed paa Luters *d* 653. 666 f. — Agnhalt *d* 16. 28. — Asfer Vilfes *c*. *d* 91. — Vaardsøns *d* 243. — Vergthorsen *c* 794. — Wild *b* 380.

— Biskop i Bergen *c* 706. 854 ff. 860 f. — Biskop i Thronbjhem *c* 193 f. 420. — Biskop af Winchester *c* 172. — Biskopsøen *d* 933. *e* 8. 10. 29. 31. — Bjordafalle *a* 577. — Bjørnøsen *b* 856. 864. — Borgarklett *d* 238. 311. 313 ff. 324. — Brander *d* 218. — Dotafinn *d* 203. — Giferunn *d* 492. — Grif Bjordafalles *S.* *b* 85. 226 f. 257. — Erlingsøen *b* 708. — Erling Steinvegge *S.* *f.* *S.* Ribbung. — Fafnesbane *a* 201. 224. 228 f. 239 f. 359. 363. — Fertil *d* 938. — Franciskanerbroder *c* 451. — Gudmundsøen Lagmand *f* 296. 298. — Gyrðsøen *c* 767. 805. — Haakon Haakonsøns *S.* *d* 682. 903. 905. 967. *e* 2. 10. 30 f. 92. 94. 144 f. — Haakon Jarls *S.* *b* 63. 114. 116. — Haakon Klös *S.* *c* 799. — fra Haalogaland *b* 319 ff. — Haarekøsen *f* 521. — Hit *b* 583 f. — Hit *d* 175. 940. 974. 982. *e* 480. — Hjort *a* 405 ff. 649. — Hjupa *c* 917. — Holmgangsfegges *S.* *a* 779 f. — Høsthorøsen *c* 189. *f* 327. — Hallvard Haulds *S.* *f.* *S.* af Reyf. — Haraldsøen Mund Norges K. *c* 779—812. 842 ff. 853—884. *d* 34. 50 ff. — Hirdbiskop hos Knut den mægtige *b* 598 f. 791. 807. 813. 822 f. *c* 184. — Hirdbiskop hos Olaf Haraldsøen *b* 596 ff. 609. 623. 629. 778. 790. *c* 184. — Hirdbiskop hos Olaf Tryggvesøen *b* 290 ff. 301. 325. 368. 374. 380. 393. 596 ff. — Hirdmand *c* 349. 352 ff. — Hund *c* 178. 555. — af Hvamm *e* 367. — hvite *c* 276. — Ingvarsøen *a* 263. — Jarl i Huntingdon *c* 169 f. 218. 265 ff. 308. — Jarl i Northumberland *b* 232. — Jarl i Vestergautland *b* 442. — Jarlsøen *d* 36. 200. 235. 238 f. 243. 293 f. 296 ff. 301 f. 306. 308 f. 313 ff. 317 f. 355. 357. 373 ff. 378. 380 f. 384. 386. 428. 432. — Jønsøen Lagmand *f* 514 f. 550. 624. — Kaabe Befetesøen *b* 109. 111. 116. 119. — Kaapa *c* 914. 917. — Kaarensøen paa Austraaf *d* 5. 504. — Kerra *d* 930. — K. Knuts Gesandt *b* 675 f. — Kolbeinsøen *c* 789. — Kongesfrænde *d* 423 f. 433. 438. 462. 471 f. 552. 569. 587. 593. 607. 944 f. 950. — Ladejarl *a* 511. 554. 590. 708 f.

711 ff. 720. 722 ff. 756. *b* 1 f. 9 ff. 29. 276. — Lagmand paa Nga *f* 105. 122. 290. — Lagmand i Hjalmland *f* 276. — Lavard *f.* *S.* Everrøsen. — i Løb *f* 296. — Lodvesøen Drknojarl *b* 132 ff. 177. 194 f. 197. 200 f. 252 ff. 259. 329. 418 f. 438. 442. 445. 641 ff. 753 f. — Magnúsøen Jorsfalafarer Norges Konge *c* 511 ff. 524 ff. 543 ff. 554. 557. 559. 560 ff.—631. 642—673. 687. 692. 694—719. 712. 1014. — Magnús Erlingsøns *S.* *d* 185. 235 ff. 242. — af Modafad *d* 300. 304. — Murt *d* 41 f. 446 ff. — fra Raumbal *c* 42. — Mikolaesøen *d* 71. 99 f. 102 f. — Njaalsøen paa Gronland *c* 757 f. — af Njarheim *d* 585. 655. — Drknojarl den ældre *a* 505 ff. 509. — Drm i Dje *a* 285. 358. 364 f. 367. 373 ff. 377. 405 ff. 448. 615 ff. 649. — Drmsøen af Rande *f* 289. — Drmsøen paa Svinafell *d* 253 f. 781. 788. 804 f. 810. 812. 822 ff. 880. 1055. *e* 226 f. — i Papule *c* 674. — Partin *d* 938 f. — Pertil Lagmand i Oslo *c* 646. — Petersøen *f.* Biskopsøen. — af Rande *f* 477. 517. 520. 624. — Ranesøen *c* 458. 511. 556. 643 ff. 664. 666. 810 f. *c* 101. — Randsøen *b* 743. — af Reyf *c* 890 f. 895 f. 899 ff. 904 ff. 912 ff. 918 ff. 941. — Ribbung *d* 507. 587. 621 f. 625. 628 f. 635 f. 642 ff. 650. 655 f. 660. 665. 674 ff. 694 f. 700. 703 ff. 715 ff. 724. — Ring *a* 261. 270 ff. 278 ff. 285. 287. 294. 306. 339. 349 f. 357. 359 f. 370 f. — Rise *a* 514. 548. 582 f. 711. *b* 16. *c* 304 f. — Ruva *c* 914. — fra Saltnes *d* 47. 70. 92. — paa Sandnes *a* 478. 487. — Sepil *d* 612. 768. — Sigurdssøen af Hvitastein *c* 548. 651. 709. 732 ff. 787 ff. 791 ff. 797. — Sigurdssøen Markusføstre *c* 918. 923 f. 929. *d* 4. — Silkeanga *c* 324. — Sferpla *d* 198. — Skjaalge *d* 493. — Skjaalge *d* 626. — Skrubhyrna *c* 882. — Slembedjafn *c* 559. 682 ff. 772 ff. 780 ff. 1034. — Sleva *a* 576. 756 f. 760. *b* 4. 26. 31. — Smed *d* 768. — Sneis *c* 520. 616. 687. — Storf *c* 789. *d* 117. — Svardage *d* 491. — Sverrøsen (Lavard) *d* 56. 120. 140. 196. 238. 294 ff.

365. 367 f. 377. — Syderøing *c* 408. 418. — Syr *a* 343. *b* 287. 316. 406. 495 ff. 517 ff. 529. 533. 579 f. — Sysfelmænd i Orkedalen *d* 144. — Sysfelmænd i Wiken *c* 161. — Tavse, Grfeb. af Ribarøes *d* 749. 878 f. 884. 886 f. 892 ff. 898. 901. 903. 906. 926. 933. 945. 947. 949. 951. 957 f. 977 f. 996 ff. 1013. *e* 2. 10. 15 f. 22. 26. 28. 30 ff. 40 f. 48 f. 61 f. 83. 85. 89. 123. 131—137. 267. 379. — Thore Hundes *S.* *c* 2. 177. — Thoresen *f* 623. — Thorlaksen *b* 413. 415. 686 ff. 692 f. 859 ff. — paa Thronenes *b* 601. 616. 638. — Thronsens *c* 134. — Tolesen *d* 940. — Ulstreg *b* 794. 823. 853. *c* 453 f. 481. 483. 486. 490 ff. 502. 504. 532. 625 f. — Vegglag *e* 249 f. — paa Vestnes *c* 739 f. 750 ff. — Vifling *a* 727.
- Sigurdarbolff *c* 1036.
- Sigvalde Jarl *b* 100. 109. 111. 114. 116 ff. 125. 310. 369. 376 ff. 384 ff. 397. 467 f. 527. *c* 11. — Karl *d* 304 f. 491 f. — Sigarsen *a* 312. — Skjaalgøsen *d* 775. 777.
- Sigvaldesteinene i Dølofjorden *d* 962.
- Sigvard Hjalt *f* 590. — Thettmarsen Biffoy i Skaalholt *d* 997. 999. 1007. 1009 f. *e* 227 f. 239 ff. 272. 279 f. 281. 287. 289 f. 323 ff. 343 f. 347. 362. 371 f. 621 f.
- Siflinger *a* 200 f. 226. 314 f.
- Sildefiske *a* 487. 492. *c* 1022.
- Sile *a* 265.
- Silevaag paa Jæderen *c* 427.
- Silfraskalle *a* 746.
- Sillende f. Silendi.
- Silvan Abbed i Rieval *d* 440.
- Silvrastadi Skagafjorden *d* 912. *c* 273.
- Simeon af Durham *a* 417. 691. *c* 410 f.
- Simo *a* 233.
- Simon *c* 759 f. — Biffoy i Ribarøes *c* 425. 628. 860. — Biffoy af Paris *f* 255. — Biffoy af Syderøerne *d* 762 f. — Ghorsbroder i Dølo *f* 580. — Grfeprest i Dølo *f* 313. — Dominikaner *c* 155. 161. 186. 406 f. — Raarsen *d* 198. 219 f. 466. 551. — Knut *d* 1002 f. *c* 249. — Nyr *d* 463 f. 470. 481. 612. 645. 654. 666. 678. 681. 689. 692. 707. 713. 720. 727 f. 884. 897. 941. 963. *c* 6. 10. 60 f. — Skaalp *c* 808. 887 ff. 891. 903. 906 f. *d* 3. — i Skrifsvit *d* 84 f. — Staur *c* 157. — Stutt *c* 405. — Thorbergsen *c* 806. — paa Thunn *d* 361 f. 553. — Ure *d* 480. 490. 494. — af Vervif *d* 680.
- Sindre *a* 172.
- Sineus *a* 290. *b* 78.
- Sinfjotle (Sinfette) *a* 226 ff. 732 f.
- Sinlendi (Sillende) *a* 55. 253. 378. 382. 392. 610 f.
- Sinrif *a* 644.
- Sirebalden *a* 501.
- Sisar *a* 297.
- Siter *a* 19. 287.
- Sivard *a* 232 f. — Ragnar Lodbrofs *S.* *a* 617 f.
- Sjetnan i Silber *d* 702.
- Sjoland *b* 500.
- Sjonafford *a* 545.
- Sjælland *a* 61. 247. 749. 756. *c* 121. 166.
- Sjæborg Slot i Sjælland *d* 21. 234. *f* 109. 431.
- Skaalebotn paa Færøerne *d* 543.
- Skaalevik ved Bergen *d* 489.
- Skaalholt *b* 346. 355. 365. *c* 211. 215. 423. 623. 631. 1007.
- Skaalven Skib *d* 356.
- Skaane *a* 373. 375. 749. *b* 87. 228. 234. 243. 410. *c* 121. 166.
- Skaaninger *a* 365. 367.
- Skabe *a* 324.
- Skafnung Everd *a* 253. 529. 792 f.
- Skafaaastokel paa Jælland *a* 539.
- Skafastjelds-Thing *b* 156.
- Skafte Thoroddesen Lovfigemand *a* 551. *b* 355. 422 ff. 427. 435 f. 440. 444. 489. 586. 695. 701 f. 706. 862 f.
- Skagafjorden paa Jælland *a* 532. 552. 555.
- Skagafstrand paa Jælland *a* 532.
- Skage paa Jælland *a* 532.
- Skage Skoftesen *b* 61.
- Skagul *a* 768 ff.
- Skaguls-Lofte *b* 25. 129.
- Skalda *a* 201 f. 309.
- Skaldefunst *a* 471. *c* 1033 ff. *d* 1054 f.
- Skalds-Helge *c* 619.
- Skalf *a* 250.

- Skallagrim *a* 475 ff. 495 ff. 521 ff. 547. 554 f. 570. 578 ff. 593 f. 600. 734.
- Skalm Hest *a* 553.
- Skalmarnes paa Island *a* 553.
- Skalpeid paa Orknøerne *c* 743. *e* 423. 427.
- Skamfell *b* 188.
- Skanoer i Skaane *d* 464. *e* 70. 97. 663. *f* 84 f. 95. 157. 639.
- Skapte *f*. Skaffe.
- Skara *b* 442. 549. 570.
- Skarabolstad paa Katanes *d* 451.
- Skarb paa Island *d* 802.
- Skarde Berserk *a* 368. — Biking *b* 121.
- Skarde Everb *d* 601. 603.
- Skards=Snorre *f*. Snorre Narvesen.
- Skardsstrand *a* 527.
- Skarnsund *b* 525.
- Skarpasser *a* 372.
- Skarphedin Njaalsen *b* 191 f. 421 f. 427 ff. 432 f.
- Skarvstad i Naanahylke *d* 375.
- Skate Berserk *a* 261. 300. — Jarl *a* 207.
- Skaun *a* 345. — i Borgesyssel *d* 378. 725. — paa Hedemarken *b* 21 f. 697. — paa Raumarike *d* 730.
- Skeggbjørn paa Hytarnes *b* 346.
- Skegg=Brodde Bjarnesen *c* 368.
- Skegge Nabbjornsen *f*. Jernskegge. — paa Egg *d* 310. — Se Holmgang=Skpegge, Nibbjords=Skpegge.
- Skegge, K. Dlafz Skib *b* 529.
- Skeggen, Magnus Erlingsons Skib *d* 123. 125. 166. 170 ff.
- Skeggthore *a* 705 f.
- Skeffil *a* 68.
- Skelfe Halvdan gamles *S.* *a* 200. 299.
- Skeljasteinsgrunden ved Lunsberg *d* 600.
- Skellinghellen ved Nidaros *d* 103. 351. 976.
- Skemme *a* 797.
- Skeninge *e* 42. 79.
- Skerdingsstedja i Gauldalen *b* 261.
- Skerwald fra Gauldalen *d* 579. — Skrukka *d* 485.
- Skerward *d* 421.
- Skynahylke *a* 468. *b* 404.
- Skibe fjord ved Skotland *e* 412.
- Skibfreder *a* 717 f. 757.
- Skib *f*. Skye.
- Skibamyre *b* 133.
- Skidan (Skien) *c* 627. 715. 800. *d* 165. *e* 571.
- Skibbladner Skib *a* 189. 211.
- Skibsund ved Skotland *c* 402.
- Skien *f*. Skidan.
- Skilsfinger *a* 197 ff. 299.
- Skillingerne i Ransensfjord *d* 89.
- Skind=Bjørn *a* 528.
- Skivabrot i Nidaros *b* 302. *d* 97.
- Skirer *a* 17. 21. 29. 36. 53 f. 84.
- Skiringsfal *a* 36. 54. 84. 270. 293 f. 377. 379 f. 384. 389. 397 f. 411. 589. 608. 610 f. *b* 272. 494 f.
- Skjalbaraker *c* 126.
- Skjaldulf *a* 546. — Verblu-Kaares Broder *a* 548.
- Skjaldvar Andresdr. *d* 195. — Brynjulfdr. *c* 458. 643 ff. 810 f. *d* 4.
- Skjalg Erlingson *b* 616. 620 ff. 677. *c* 2. 275. 280. — Erlingson den yngre *c* 483. — paa Jæderen *a* 533.
- Skjalm hvide *c* 19. 278. 280. 283. — Stigson *f* 210.
- Skjalvande *a* 545.
- Skjalvandefljet *a* 537. *b* 346.
- Skjelfisker (Skjelfor) *f* 134 f. 157. 341 f.
- Skjervsurden *b* 758.
- Skjold *a* 200. 204 ff. 209. 214. 219. 241 f. 245. 247 f. 299. 348. 351 f. — Jælden *b* 187. — K. paa Varne *a* 379. 464.
- Skjoldbjørn *a* 545.
- Skjoldmøen Skib *d* 166.
- Skjoldunger *a* 52. 197 ff. 204 ff. 208. 244 f. 248 ff. 347 ff.
- Sklaomir *a* 392 f.
- Skodborg=Na *c* 24 f. 29.
- Skofte *b* 116. — Nymundsen paa Giske *c* 450. 511. 537 ff. — Skagesen *f*. Eldensskofte.
- Skog paa Hedemarken *c* 918.
- Skogargang *a* 568.
- Skogehverve paa Island *a* 565.
- Skorpesser i Northumberland *c* 846.
- Skorps *c* 924.
- Skorre *b* 19.
- Skotland *a* 369. 418. 436. 443 f. 505 ff. 617. 653 f. 691 f. 703. 710. *b* 29.

- 132 ff. 229. 232 f. 243. 269. 419. 641 ff. 673 f. 856 ff. c 265 ff. 404. 471. 475 ff. 508 f. 520 f. 823. d 443 ff. 750 ff. 755. e 55 f. 64 ff. 387 ff. 402 ff. 447 ff. f 19 ff. 148 f. 154. 183—204. 250 ff. 566 ff.
- Skotter a 443 f.
- Skottet i Storffjorden b 756.
- Skotyn paa Raumarke d 677.
- Skovdrift c 1019.
- Skrattefær b 318.
- Skreidfisse a 487. 492. c 1022.
- Skrep Everb a 243.
- Skridfinner a 90 ff.
- Skriksvik ved Gupmaren d 84.
- Skrude=Grif d 111.
- Skraalinge b 364. 459.
- Skuggen b 113. 115.
- Skuld Rone a 163.
- Skuld a 251 f.
- Skule a 693. — Vaardesøn Hertug d 243. 475. 495. 510. 514. 550. 554 f. 559 ff. 563 f. 569 ff. 579—592. 597. 603—667. 674 ff. 696. 699—707. 715 f. 721—726. 736—749. 751. 754. 762 f. 765 f. 772 f. 776 ff. 839 ff. 865 f. 878. 881—908. 924. 926—981. 978 ff. 999 f. 1018. 1043 ff. e 4 f. 11. 214. — Thorfinn Hausatljufs S. b 132. — Thorsteinsøn b 165. 392. 398. 440 f. 485. — Tostigesøn c 339. 376. 396. 438. 446 ff. 459. 602 ff.
- Skurfa a 688.
- Skutelfvende c 440. 992. e 590. 602 f.
- Skutesfund ved Rugfunds d 489.
- Skuv b 34. 138. 145. 148. 331 f. 415 ff. 860.
- Skvaas ved Aldarøos d 494.
- Skye (Skib) blandt Syderperne c 478. 513. d 759 f. e 390.
- Skyrbaage ved Kongehelle c 766 f.
- Skyther a 9 f. 354. 368.
- Skæreib a 84. 270.
- Skæring Baglerhøvding d 512. 525.
- Skærkind f 632.
- Skofnung f. Skafnung.
- Slaver a 8. 10. 232 ff. 290 f. 383. b 68. c 52.
- Slesøvik i England b 473. 478.
- Slesvig (Sliasøvik) a 380 f. 384 ff.
396. 746. b 66 ff. 272. 274. c 23. 31 f. 413. 595. 722. 724. 728. f. Heibaby.
- Slette=Vjørn a 532. 545.
- Slien b 66.
- Sliesthorp a 381. 384.
- Slitande Virkebein d 636.
- Slitunger d 599 ff. 609 ff. 619.
- Slotsberget i Lunsberg a 704. c 718. d 25. 372. 378 ff. 386 f. 623 f. e 9. 98. 128.
- Slygøsfjord b 756 f.
- Slongve Hest a 252.
- Smaaland c 669 ff.
- Smalsarhorn b 368.
- Smeldinger a 385 f.
- Smid Ripa d 622.
- Smør=Kaare d 198.
- Smørfund a 446.
- Snare (Snara) Mslaksøn f 369. 388. 433. 469. 476. 492. 517. 520. 522. 550. 577. 623 f. 651. 663.
- Snas d 47.
- Sneffeldsjøkel a 524.
- Sneffeldsønes a 523. 552.
- Snefrid Svade Jotuns D. a 336. 513 f. 582 f.
- Sneglus=Halle c 177. 229. 348 ff. 367.
- Sneland a 445.
- Snjall Vatnarøson a 296. 298. 300. 551. 554. c 276.
- Snorre Gode b 170 ff. 173 ff. 293. 351. 355. 427 f. 435 ff. 450. 452. 454. 701 f. 862. — Sunvogesøn c 131. — Karlsevnesøn b 460. — Magnusøn d 910. 915. — Markusøn f 361. 363. — Narvesøn d 995. — Prest c 231. — Snorresøn d 807. — Sturlasøn b 172. c 757. 1037. 1041. 1044. d 456. 799 f. 809 ff. 830 ff. 835 f. 840 ff. 847—880. 911. 913 ff. 919 ff. 924 ff. 928 ff. 992 ff. 999—1006. 1003 ff. 1011 f. 1032. 1037. 1040—1052. 1054 f. c 228. — Sturlasøn den yngre c 432. — Thorbrandesøn b 363 f. 458. — Thorvaldesøn i Vatnsfjorden c 958. d 817. 819. — Thorvaldesøn d 792. — Thorvaldesøn den yngre d 858. 863. 869 f.
- Snothingaham a 630.
- Snæ (Snjø) a 247. 250.
- Snæ hin gamle a 63. 65. 67. 199. 246 f.



- Snæbjörn *b* 358 f. — Gyvind Auffs-  
 mand's *e. b* 359.  
 Snækolf Maddadh'søn *b* 193.  
 Snækoll Gunneshøn *d* 448. 754. 774 ff.  
 945. 1055.  
 Snældva ved Oslo *d* 363.  
 Sogn *a* 315 ff. 322 f. 400. 404. 461.  
 510. 548. 553 ff. *b* 53. 296. 627.  
 Sogndal *a* 500.  
 Solshøns *a* 645. 672.  
 Sofke Thores'søn paa Brattelid *c* 619.  
 757. 759 f. — Bifing *b* 175 f.  
 Sofndal *a* 65. *d* 161 ff.  
 Sofne *a* 65.  
 Sofnesund *a* 317. 831.  
 Sofns *b* 831.  
 Solanger ved Oslo *d* 363.  
 Solberge-Dos i Østelveu *f* 396. 403.  
 Solbjerge ved Kongehelle *c* 766. 769.  
 Solbjerg ved Jbb *d* 941.  
 Sole *b* 171. 293. 381. 412. 618.  
 Solheimafand *b* 350.  
 Solheime paa Island *d* 990.  
 Solstel *a* 473 f.  
 Solundarhavet *a* 317. 654.  
 Solund=Derne *a* 496. *b* 94. *c'* 320.  
 322 f.  
 Solveig Andreas Prest's Kone *c* 766.  
 — Atle Jarls D. *a* 476. — Halfdan'sdr.  
*c* 349. — Samund'sdr. *d* 847. 851.  
 859 ff. 919. 984. 994. *e* 225. 230. —  
 Selveddr. *a* 292.  
 Solser *a* 292 f. 338. 390.  
 Somersetsshire *b* 467.  
 Somme *a* 426. 433. 634. 640. 647. 651.  
*b* 212.  
 Sommer=Aufe *b* 158.  
 Sommerblot *a* 178.  
 Sommersted Hebe *f* 223 f.  
 Sonaberg *d* 294.  
 Sone Gjestehovding *c* 502. — Sif *d*  
 933. 968. 973. 978.  
 Sophia Abels D. *e* 91. — Burchard af  
 Rosenbergs D. *f* 221. 229. 293. 538.  
 — Erik Plogpenning's D. svensk Dron-  
 ning *e* 219 f. 653. 655 ff. 660. *f* 134.  
 221. — Wittslavs D. *f* 409. — Volodar  
 Ghebovitsh's D. *d* 29. 215. — af Werle  
*f* 537 ff. 544. 546. 551. 553 f. 559 ff.  
 Sotaffer *b* 491. 498. 511.

- Sote *b* 37 ff. — Jarl *a* 483 f. — Skalb  
*b* 392. — fra Sotenes *a* 528.  
 Sotenes i Viken *a* 553. 756. *b* 18. *d*  
 374.  
 Sotrang paa Ringerike *d* 694 f.  
 Southampton *b* 223. 239.  
 Spaanheim *d* 596.  
 Spangereid *a* 362 ff. 370.  
 Sparbyggjafylke *a* 334. 468. *b* 404.  
 Sparsetra *d* 747. *e* 79.  
 Spearhafoc Abbed i Abbingdon *c* 169 f.  
 Speh *b* 643.  
 Spro (Sprogs) i Store-Velt *f* 179.  
 Sprota *b* 213.  
 Sprotevollene ved Ribarøos *d* 97 f.  
*f* 216.  
 Stablo *a* 638.  
 Stad paa Reynisnes *f* 300. — i Sta-  
 gafforden *c* 271. — paa Snæfellsnes *d*  
 800. 811. *e* 225. 309. 347.  
 Stada=Vodvar *f*. Vodvar paa Stab.  
 Stadar=Vjarne *c* 914.  
 Stadarhool paa Island *c* 773. *d* 800.  
 812. 912. 995. *e* 232. 236. 256. 305. 345.  
 Stadar=Kolbein *f*. Kolbein Kaldalvø.  
 Staines *b* 238. 240.  
 Stallarer *c* 992. *e* 601 f.  
 Stallen paa Jalund *d* 628.  
 Stalle=Ring *a* 178.  
 Standhale=Uften *c* 887.  
 Stanford *a* 630. *c* 327 ff. 336 f.  
 Stangarfolen Skib *d* 210. 212.  
 Stangebjerg *b* 733 ff.  
 Stanger *d* 28.  
 Stanmor *a* 729 ff.  
 Stardal *a* 501.  
 Starkad Aludreng *a* 257. 300. 330. —  
 Sturvirk'søn *a* 256 ff. 271 ff. 293 f.  
 296 ff. 307 f. 311 ff. 321. 351 f. 372.  
 — paa Trithyrning *b* 189. 192.  
 Staur i Skotland *c* 773. — ved Vends-  
 land *b* 410.  
 Stav paa Leinstranden *d* 99. — i Verbalen  
*a* 723. *b* 781.  
 Stavaa *a* 524 f.  
 Stavabrekke *b* 605.  
 Stavaholt paa Island *d* 916. 920 ff.  
 994. *e* 292. 300. 363 f.  
 Stavaner *a* 24.  
 Stavanger *c* 434. 612 f. 615 ff. 706.

715. 799. 868. 873. 876. 939. 1010. *d* 129. 477 *f*. *e* 14. 571. 676 *f*. *f* 280. 293. 310 *ff*.
- Stavangfjord *a* 511.
- Stave-Myrene *b* 781 *f*. 787.
- Stavenæsvaag *a* 511.
- Stavern i Friesland *d* 229. *f* 97. 115. 133. 160 *f*. 206 *ff*. 234.
- Stavnsberg ved Oslo *d* 720.
- Stedje i Sofndal *d* 162.
- Steenkil (Steinkell) Ragnvaldsøen svenske Konge *b* 762. *c* 173 *f*. 178. 192. 286. 293. 296 *ff*. 383 *ff*.
- Steensø i Halland *f* 551 *f*.
- Stefne Thorgilsøen *b* 248. 252. 334 *f*. 343. 402.
- Stegeborg paa Roen *f* 159.
- Steig i Gudbrandsdalen *b* 659. *d* 82. 974. — paa Haalogaland *c* 511. 646. *d* 4. 501. 575.
- Steigar-Thore *f*. Thore paa Steig.
- Steigebjerget paa Engelsen *d* 151.
- Stein *a* 405. 407. 411. — paa Byneset *b* 537. *d* 110 *f*. 115. 306.
- Stein, Alf gamles *S*. *a* 302 *f*. — Herdisøen *f*. Hallarstein. — Skafesøen *b* 702. 705 *ff*. — Thorgestsøen *b* 862. *c* 638. — fra Baneren *a* 272. — *f*. Bala-Stein.
- Steinar *a* 793. — *f*. Hundasteinar.
- Steinavaag *b* 755 *f*. *c* 915. *d* 160. 896. *e* 471.
- Steinbjørn *a* 546.
- Steine *b* 306.
- Steinsinn *d* 125. 128. — Biskop *c* 604.
- Steingerd Thorkelsdr. *a* 791 *ff*. *b* 29 *ff*.
- Steingrim Sigmundsøen *b* 694. 861. — Stryll *d* 585 *f*.
- Steingrimsfjord *a* 553. 783.
- Steinkell *f*. Steenkil.
- Steinker *b* 411. 487. 522. 524 *ff*.
- Steinmod Olvesøn *a* 551.
- Steinrød Malpatresøen *a* 545. — Prest *d* 718.
- Steinsnes *b* 131.
- Steinstad i Stagafforden *c* 212.
- Steinsund *a* 604.
- Steinthor paa Dre *b* 363. 452.
- Steinulf den lave *a* 527. 550 *f*. — Olvesøn *a* 551.
- Steinunn *b* 346. — Jonsdr. *e* 227. 282 *f*. 285. 290. — Ravensdr. *e* 225. 233.
- Steinvar *b* 278. — *b* 346. — Sibuhalls D. *b* 184. — Sighvatsdr. *d* 983. 988. *e* 231 *f*. 238 *ff*. 276. 279. 348 *ff*. 625.
- Stefeborg *f* 633. 635.
- Stenar Biskop af Skara *d* 736.
- Stephan af Boulogne *c* 821 *f*. 846. — Biskop i Uppsala *d* 30 *ff*. — Patrier *c* 73. 76 *f*. 81. — pavelig Legat *c* 929. 933. 938. — Thomasmaag *d* 981. — *f*. Svine-Stephan.
- Stettin *f* 97. 99. 101. 234.
- Stiflusund *a* 388 *f*.
- Stig Andersøn Marst *e* 170. 655. *f* 88 *ff*. 98. 141 *f*. 146 *f*. 156 *ff*. 179. 207. 210. 212. 430. — Hvide *d* 224. — Hvitaleder *c* 170. — Mikolasøn *f* 142. 146.
- Stigand Erkeb. af Canterbury *c* 392.
- Stigande Skib *a* 531. 790.
- Stifla *a* 333 *f*.
- Stifleborg *c* 659.
- Stiflestad *a* 333. *b* 786 *ff*. 794 *ff*. 810 *ff*. 847.
- Stjordslafylke *a* 468. *b* 404.
- Stjorn *f* 643.
- Stjorvelta ved Bergen *c* 894.
- Stodreim (Stovreim) *c* 804. *f* 286 *f*.
- Stofn i Bettahered *d* 589.
- Stoksfund *b* 498 *f*.
- Storbulgarien *b* 769.
- Stordsø *a* 731. 761.
- Store Paps *c* 146.
- Storvirk *a* 257.
- Stourmouth *a* 684.
- Stovreim *f*. Stodreim.
- Strabo *a* 11 *f*.
- Stralsund *f* 97 *ff*. 111. 113 *ff*. 133. 146. 234. 580.
- Strandhugg *a* 457.
- Strathclyde-Wæler *a* 689. 699.
- Straum i Jemtland *b*. 720.
- Straumeyrarnes *a* 326.
- Straumnes *a* 528.
- Straumsø *b* 330.
- Strickathrow i Forfarsfure *c* 773.
- Strindsafylke *a* 468.
- Strindsøen *d* 357.

- Strjongs blandt Orfnerne *c* 743 f. 849.
- Strut-Harald *b* 100. 103. 106. 109. 111.
- Strømsfjord i Vinland *b* 458.
- Strømsfund i Halland *e* 157.
- Strøms i Vinland *b* 458.
- Stubbekjøbing paa Falster *f* 159.
- Stuf Skald *c* 64 f. 91. 226 ff. 363. — paa Stoffenes *b* 704 f.
- Stuffsdræpa *c* 228.
- Sturka Vaarðsøn *d* 848. — Haldanssøn *e* 625. — Jonsøn *f* 328. 356. 362. — Kalmansøn *b* 277. — Ravnssøn *e* 371 f. — Sighvatssøn *d* 845 ff. 849—865. 868 ff. 875 ff. 890. 894 f. 907 ff. 916 ff. 929. 931. 983—991. 998. *e* 224. — Thordssøn paa Hvamm *c* 958 ff. *d* 591. 781. 791 ff. 795 ff. — Thordssøn den yngre *d* 854. 877. 915. 917. 921 ff. 985. 991. 994 f. 1001. 1003 f. 1006. 1009 f. 1033. 1035. 1040. *e* 31. 77. 80. 164. 224. 232 f. 236 f. 246. 248 f. 252. 255 ff. 259. 261. 266. 268. 270. 279. 285. 291 ff. 297—317. 329. 331—347. 352. 356. 358. 360. 362—372. 395 f. 432 ff. 483. 619 ff. 626 f. 632 f. 637. 642. 645. *f* 62. 77. 79. 650.
- Sturlungasaga *d* 1033. 1035. *f* 650.
- Sturlunger *b* 165. 172. *c* 962. *d* 811 ff.
- Styr Wagler *d* 493. — Prest *d* 643. — Thorgrimsøn (Viga-Styr) *b* 172 f. 355. 360. 451.
- Styrbjørn *b* 72. 87. 97 ff. 174 f. 223. 243. 310 f. 375 f. 553. *c* 10. 13. — *b* 359.
- Styrkaar af Gimse Melbassøn *b* 31. 104. 116. 304 f. 307. 379. 388. — Glæserova *c* 790. — Lump *f* 590. — Stagnaal *d* 503. — Stallare *c* 322. 336.
- Styrme *c* 223. 231. — frode *d* 51. 396. 858. 864. 1039 f.
- Styble paa Herdaland *c* 453. 690 f. 842.
- Sudathory *c* 161. 397.
- Sudauen *a* 24.
- Sudiner *a* 24.
- Sudreim ved Dheren *d* 17.
- Sudrige *a* 449.
- Sudrland *a* 506. *b* 133 f. 419. 642. 649. 855. *d* 780.
- Sudrmenn *a* 87.
- Sudrvik *b* 500 f. 511.
- Sudrs blandt Færgerne *b* 415 f.
- Sugandassjord *a* 550.
- Sulchob *b* 204.
- Suler *a* 24.
- Sulefker ved Orfns *c* 395.
- Sulke R. paa Rogaland *a* 483 f.
- Sumarlide *b* 363. — Gillebrigdes S. i Arghyll *c* 408 f. 755. — Gillebrigdes S. i Arghyll den yngre *c* 409. 755 f. 823. 846. 850. 904. 940 ff. 945. 948. — Sigurdsøn Orfnsjarl *b* 649. — Uspafsøn *c* 450. — den yngre af Arghyll *d* 760. 769 f.
- Sunartorrek *b* 160 ff.
- Sundrold Orfeb. af Mainz *a* 647.
- Sundsvaag ved Bergen *d* 517.
- Sune Folkesøn *d* 671. *e* 81 f. — Svardsøn *b* 763. *c* 451.
- St. Sunniva *b* 297 ff. *c* 204. *d* 38 f.
- Sunniva Haafonsdr. *c* 301. 786.
- Sunnudals-Thing *b* 156.
- Surenbalen *a* 776 ff.
- Surrey *b* 471.
- Surt *a* 172.
- Susdal *d* 596.
- Susfer *b* 239. 470 f.
- Sunl *b* 446. 781. 787. 805.
- Svaava Gylmesdr. *a* 227.
- Svaavevik i Agder *d* 511.
- Svadabu *a* 337.
- Svade (Svase) Jetun *a* 64. 66. 336 f. 513 f.
- Svalbard *b* 282.
- Svale Rømer *f* 352.
- Svan den rode *a* 305 f.
- Svang ved Tyriffjorden *d* 643.
- Svanhilb Gylkeinsdr. *a* 512. 575. 582 f. — Sigurdsdr. *a* 42. 229 ff. 234.
- Svanlaug *a* 365. 617.
- Svanshals i Ranafylke *d* 307.
- Svantepolk Knutsøn *f* 140. 467.
- Svantibor af Forpommern *c* 763.
- Svarder *a* 19.
- Svarfaddal *a* 535.
- Svarfðolinger *a* 535.
- Svarin *a* 228.
- Svart Ulf Hurgodes S. *c* 632.
- Svartalfheim *a* 162
- Svartalfser *a* 162.

- Svarteborg Kirke *b* 636.  
 Svarthøvde Dugfusøn *d* 1010. *c* 225.  
 233 f. 243. 245 f. 270. 279. 299. 302. 338.  
 Svartkell fra Raianes *a* 544.  
 Svartva *a* 53.  
 Svase Jotun f. Svade.  
 Svava f. Svaava.  
 Sveal f. Sviar.  
 Sveggeseund *b* 830. 835.  
 Svekke *a* 66.  
 Sveig i Herjedalen *e* 647.  
 Sveigde Fjølnes *S.* *a* 246. 348. 351.  
 Svein (Sven) *b* 19. — *b* 581 f. — Aages-  
 søn *a* 374. — Aelaksøn paa Sole *c*  
 452. — Asteivsøn *c* 743 ff. 749 f. 752  
 f. 814 ff. 826 f. 832. 847 ff. 942 ff.  
 948 f. 953. 955. — Biskop paa Fær-  
 øerne *d* 459. 653. — Biskop i Roeskilde  
*c* 419 f. 423. — Brjostreip *c* 741. 743 ff.  
 — Bryggefot *b* 836. — Bryggefot den  
 yngre *c* 490. — Brynjulfesøn *c* 179.  
 452. 809. — Erif Gmunes *S.* *c* 726.  
 786. 872. 910. — Friis *f* 223. — den  
 gerdske *c* 134. — Godwinesøn *c* 168 ff.  
 172. — Haareksøn *b* 848. — Harald  
 Flettes *S.* *c* 482 ff. 487 f. 611. — Jarl  
 Haakonsøn *b* 63. 114. 116. 143. 195  
 f. 268. 315. 377. 404 ff. 465. 479 f.  
 483 f. 486 ff. 494 f. 518. 520. 524 ff.  
 529 ff. 590. — *R.* i Sverlge f. Blot-  
 sven. — Knutsøn (Alfivesøn) Nor-  
 ges Konge *b* 767. 772. 813—839. *c* 11.  
 — Knutsøn paa Sole f. Rimhildesøn.  
 — Lang *f* 358. 361. 365. — af Lyrgja  
*c* 261 f. — Munke *d* 380. — Næpa *d*  
 510 f. — Olafesøn f. Asteivsøn. —  
 Prest i Vaagen *c* 790. — Prior i El-  
 geseter *d* 653. — Rimhildesøn paa Sole  
*e* 709. 809. — Roaldsøn i Vik *c* 819.  
 834. — Sigurdsøn *d* 596. — Stur-  
 lasøn *d* 792 f. 800. 814. — Sveins-  
 søn paa Gerde *c* 452 f. — Sven Alf-  
 søns *S.* *c* 722. — Thorhildesøn *d* 219.  
 224. 227 ff. — Thorolfsøn *d* 825. —  
 Tjugesleg danf Konge *a* 699. *b* 56 f.  
 64 f. 67. 71 ff. 77. 89 f. 92. 97. 99 ff.  
 106. 108. 110. 124 ff. 193. 222 ff. 239 ff.  
 243. 257 ff. 279. 285. 310 ff. 375 ff. 383  
 ff. 404 ff. 408 ff. 443. 465 ff. 473 ff.  
 511. *c* 10 f. — Ulfesøn (Ulfvibesøn)  
 danf Konge *b* 108 f. 292. 315. 401.  
 478. 486. 490. 630. 672. 730. 737 f.  
 841 f. 864 ff. *c* 5. 9—37. 46. 48 f. 117  
 ff. 129. 131. 147 ff. 161. 165. 166 ff.  
 173. 178 f. 187 ff. 194 ff. 207. 218 f.  
 230 ff. 233 ff. 248. 257. 269. 270 f.  
 273 ff. 286. 294 ff. 300. 314 ff. 360 ff.  
 377 ff. 385. 387 ff. 394. 397. 413 f.  
 418. 461 f.  
 Sveinbjørn Vaardesøn paa Gyre *d* 817  
 f. — Ravnsøn *d* 912. 991.  
 Sveinke Stelnarsøn *c* 381 f. 454. 457.  
 472. 489 ff.  
 Sveinung svarte *d* 768. 770.  
 Svemborg *f* 179. 222.  
 Svenøerne i Fjolden *d* 309.  
 Sverdhjalt *a* 348.  
 Sverige *b* 86 f. 272 ff. *c* 724 f. *d* 435  
 f. 529 ff. 538. 591 f. 671 ff. 746 f.  
 1012 f. *e* 42 f. 79—98. 645—663.  
*f* 392 ff. 414—429. 436—470.  
 Sverke Karlesøn *d* 29. 292. 326. 347 f.  
 435 ff. 476 f. 529 f. 538. — Kolesøn  
*b* 762. *c* 600 f. 669. 724 f. 762. 907.  
*d* 326.  
 Sverre Magnus Haakonsøn *e* 148. 159.  
 166. 175. 191 f. 196. 203. — Sigurds-  
 søn Norges Konge *c* 884. 962. *d* 42.  
 50—397. 390 ff. 396. 422. 463. 1025 f.  
 1030. 1037 ff. 1052. *e* 20. 112.  
 Sverresborg i Bergen *d* 199. 227.  
 238 f. 313 ff. 776. *e* 129. — ved Nid-  
 aros *d* 150. 209 f. 305 ff. *e* 129.  
 Sverres Saga *d* 394 ff.  
 Sverting *a* 255. 259. — Birkebein *d*  
 497. 510. 514. 516. — Grimdesøn *c* 958.  
 — paa Hvamm *e* 232. — Runolfsøn  
*b* 348 ff.  
 Svertlinger *a* 259 f.  
 Svever *a* 18 f. 29.  
 Svevns-Derne i Bretfjorden *e* 259.  
 Sviagriis, Ring *a* 251 f.  
 Svialand *a* 102. 610.  
 Sviar (Sveal) *a* 7. 19. 22. 26. 45 f.  
 50. 70. 87. 287 f. 344.  
 Sviarike *a* 374.  
 Sviaskarene *a* 65. 457.  
 Sviavelde *a* 357. 374.  
 Svinafell *b* 184. 345. 434. 439. *d* 822.  
 825.  
 Svinagrim *c* 790.  
 Svinesfylking *a* 270. 272.

- Svine=Peter *d* 121. 161. 165. 179. 367 f.
- Svine=Stephan *d* 51. 121.
- Svinø blandt Færgerne *b* 147. — i Pettelandssjorden *c* 743.
- Sviones *a* 19. 103.
- Svipdag *a* 249. 251. 311. — blinde *a* 263. 265.
- Svithjod *a* 93. 101. 373. *b* 272 f. — det store *a* 286 f. 368.
- Sf. Svithunø=Kirke i Stavanger *c* 615.
- Svjatopolk i Rijej *b* 563. 587 ff.
- Svjatoslav *b* 84. 236.
- Svolbr *b* 386 ff.
- Swanawie *a* 626.
- Syddaner *a* 382.
- Sydergerne *a* 419. 443. 445. 499. 503 ff. 538. 617. 653. 690. 727. *b* 132 f. 135 ff. 195. 197 ff. 229. 232 ff. 243. 274 f. 419. 516. 658 f. 857 f. *c* 4. 143. 219 f. 325. 405. 408 f. 471. 476 ff. 507. 513. 521 ff. 546. 623. 755 f. 816 ff. 825 ff. 862 f. 869. 873. 940 ff. 998. *d* 439 ff. 458. 540 f. 755—773. *e* 55 ff. 387 ff. 447—465. *f* 21.
- Sydwaies *a* 652. 692.
- Sygna=Thylfe *a* 713.
- Sygne=Klev *a* 543.
- Syllingerne *b* 229. 232 f. 242 f. *c* 945.
- Sylte *b* 756.
- Symreos *c* 671.
- Syrstrand *a* 316. 318. 322.
- Syssel (Sýsla) *a* 572.
- Sysselmænd *a* 573. *c*. 989. *d* 108. 194 f. *e* 116. 200. 494 f. 549 f. 613 f. *f* 485 f.
- Sæbjørn Helgesøn *f* 330. 333. 369. 397. 433. 492. 514. 585. 623. 663. — Lim *d* 377. — Eindresøn *d* 74. — Thorleifsøn *c* 452.
- Sæfare Swan den rødes *c*. *a* 305 f.
- Sæheim paa Lygren *a* 586. 766. — ved Lunsberg *a* 381. 588. 608. *b* 314. 637. *c* 699 f.
- Sæla. *b* 514.
- Sælehuus *c* 605 f.
- Sælingsdalen *c* 959.
- Sælingsdalsheiden *c* 962.
- Sælingsdalsstunga *c* 248. 258.
- Sælund *a* 61. 204 ff. 211. 266. 273. 366. 373. 375. — f. Sjaland.
- Sæm ved Bogefund *f* 446 f.
- Sæming Sysselmænd i Gudbrandsdalen *d* 486.
- Sæmsfjord *d* 294.
- Sæmund Haraldsøn *c* 619. — Huus=freyja *c* 767 f. — Jonsøn i Odde *d* 456. 793. 804. 806 f. 809 ff. 824. 836 f. 839. 841. 843 f. *e* 625. — Ormsøn paa Svinafell *c* 227. 280. 282 ff. 290 f. — Sigfusøn frode *a* 277. 523. *b* 11. 244. 451. *c* 559. 620. 628. 631 ff. 639. 641 f. 756. 1043 f. *d* 1032. — den syderste *a* 453. 529 f. 532. 540. 548. 570. 787. *b* 224.
- Sætre *a* 550.
- Sættaspiller, Skib *d* 551. 678. 692.
- Sæulf Orfeb. af Reims *a* 672.
- Sævidar=Sund *c* 108. 114 f.
- Sævo *a* 17.
- Sæbool *a* 780. 782. *b* 168 ff.
- Sæborg f. Sjøborg.
- Sæ=Daner *a* 340.
- Sæ=Gauter *a* 340.
- Sægubrot *a* 256. 275.
- Sækvabekk *a* 183.
- Sækonger *a* 453.
- Sæolge Rolf af Bergs *c*. *a* 337.
- Sælvæ ved Agdenes *a* 327.
- Sælvær Jarl i Gautland *a* 498.
- Sæolve *a* 269. 292. — den gamle *a* 292. 338. — i Geitland *d* 814. — Orjotgardsøn *a* 308. — Høgnesøn *a* 301 f. 304. 307. 329. — Klove *a* 329. 472 ff. 503. 516. 583.
- Sænderjylland *a* 377 ff. 384. 399. 413. 744 ff. *b* 272. *d* 232. *e* 70. 94. 96 f. 172. *f* 89 f.
- Sændmøre *a* 100. 332 f. 473 f. 547. 712 f. *b* 53. 296. 404. 614. 630.
- Særkve Biskop af Færserne *d* 653. *e* 137. — Snaap *d* 480. 503.
- Særlæ *a* 42. 229 ff. 236. — Broddhelgesøn *b* 435. — Orkebiskop i Nidaros *c* 94. 123. 137 ff. 140. — Jarl i Gautland *a* 368. — Munk fra Newbottle *d* 752.
- Taalknaffjord *a* 780.

- Tactus *a* 13. 18 f. 49. 55 f.  
 Taddensschylf *a* 729.  
 Tadg Brians *S. b* 647. 673. *c* 506.  
 Tadike Biskop til Sverige *c* 386.  
 Tafford *b* 756. 764.  
 Taiggurain *b* 202.  
 Tallefer *a* 682. *c* 342.  
 Taleholmen ved Bergen *d* 319. 776.  
 Tamworth *a* 688. 693. 702.  
 Tanais *a* 24 f. 35.  
 Tanaiter *a* 24.  
 Tanaus *a* 354.  
 Tannskarenes paa Rosø *c* 740 f.  
 Tarent *c* 83.  
 Tart i Burgund *c* 626.  
 Tannasis *a* 354.  
 Tavaster i Finland *e* 52. 54. 100.  
 Teamhar *b* 203.  
 Tees *b* 221.  
 Teit Naagefsen *b* 399. — Versefsen  
 Biskop i Skaalholt *d* 833 ff. — Ginars-  
 sen *c* 311. 353. — Giesursen *c* 500 ff.  
 — Gudmundsen *d* 805. — Jølefsen  
*c* 958. 1044. — paa Mosfell *a* 786.  
*b* 349. — Oddesen *d* 807. — Stry-  
 mesen *e* 237. 240. 244. 247 ff. 272.  
 — Thorvaldsen *d* 988. *e* 226. 240.  
 Tekneffjord *d* 527.  
 Telgarheim paa Haalogaland *d* 939.  
 Temesford *a* 688. *b* 471.  
 Temsen *a* 635. 651 f. *b* 470 f. 475.  
 Tenet *a* 449 f. *b* 223. 470. *c* 167.  
 Tentkerer *a* 19.  
 Teotatheal *a* 687.  
 Ter i Rusland *c* 101.  
 Terfinner *a* 609. *c* 101 f.  
 Tervinget *a* 28.  
 Tetbald Greve af Chartres *b* 217.  
 Teutoner *a* 12. 14 ff. 18. .  
 Thaisaler *a* 28.  
 Thamb, Due *b* 379.  
 Thangbrand Prest-*b* 289 f. 294 f. 343  
 ff. 355 f.  
 Thangbrandsrov *b* 346.  
 Thankred af Hauteville *a* 682. *c* 71.  
 Tharve i Nabyffjorden *d* 374.  
 Thauskadal *c* 43.  
 Thegner *a* 134.  
 Thelemarken *a* 78. f. 99 f. 297. 300.  
 403. 483. 501. 585. *b* 2. 15. 630. *f* 658.  
 Theler *a* 100. 271. 334. 483.  
 Thengel mjøfsglande *a* 546.  
 Thengelstad *a* 405. 411.  
 Theobald af Chartres *a* 635.  
 Theobert Theoderik *S. a* 51.  
 Theobord *a* 622. 625.  
 Theodignus Legat *c* 860.  
 Theodora Keiserinde *c* 81 f. 114.  
 Theodorik *a* 29. 32. 53.  
 Theodorokanos *c* 83. 105.  
 Thessalonika *c* 80. 91. 101 f.  
 Thesse-Band *b* 605.  
 Thetford *a* 729. *b* 468. 471.  
 Theustes *a* 33. 92.  
 Therdalen *c* 485.  
 Thirik af Berns Saga *d* 1053.  
 Thietmar Biskop af Hildesheim *c* 16. —  
 af Mersburg *a* 58.  
 Thinaa-Osen i Stadsbygden *d* 312.  
 Thingeyre Kloster paa Island *c* 856 f.  
*d* 394 f. 1017. 1021.  
 Thinglid f. Thingmannalid.  
 Thingmannalid *b* 109. 473. 671. *c*  
 139. 169. 320.  
 Thingnes-Thing *b* 155 f. *c* 372.  
 Thingstaale-Thing *b* 156. 424.  
 Thingvold paa Man *e* 58. — paa Nord-  
 mere *d* 361.  
 Thingvoldvand *a* 567.  
 Things-Thing *b* 156.  
 Thionville *a* 420.  
 Thjalfahelle *b* 253 f.  
 Thjob *a* 101.  
 Thjobalyng *a* 380. 382.  
 Thjoban *a* 102.  
 Thjobhild *a* 306. — Grif rødes Kone  
*b* 360. 363. 366.  
 Thjobhildestad *b* 366.  
 Thjobmyrene ved Aldarøos *d* 99.  
 Thjobolf Arnorsen Skald *c* 34 ff. 63.  
 91. 228. 349 ff. 363 f. 373. — Biskop  
*c* 193 f. — af Gvin *a* 279. 294. 347 f.  
 349. 388 f. 399. 514. 588. 607. — Pif  
*d* 216.  
 Thjobref Munk *b* 233. 256. *c* 90. *d*  
 207. 1038 f.  
 Thjolarnes *c* 237.  
 Thjorsaa *a* 522 f. 540 f. 545. 549.  
*b* 350.  
 Thjorsaaal *a* 551. *b* 184.

Thjofstar svarte *d* 111.  
 Thjofstulf Nalesøn *c* 699. 721. 730.  
 733. 780. 782 ff. 788. 796. 798 f. 802.  
 — Ribb *f* 590.  
 Thjotta *b* 8. 320-*f*.  
 Thjub er *a* 232.  
 Thjørn i Viken *d* 125. 374.  
 Thofte i Dovre *a* 513. *e* 130.  
 Thomas Alan af Galloways *S.* *d* 762.  
 772. — af Bayeur Erkeb. af York *c*  
 392. — Beket Erkeb. af Canterbury *c*  
 951. *d* 37 ff. 1022. — Biskopsøn *e* 347.  
 — Bruce *f* 567. — af Ippegrave *f* 87.  
 — Jarl i Atholl *d* 761. 763. — Mule *f*  
 91 f. — den yngre, Erkeb. af York *c* 621.  
 Thor *a* 158. 164 ff. 214. 257 f. 297.  
 655. *b* 327. 346 f.  
 Thora *c* 559. — Arnesdr. *c* 458. — Vor-  
 garhjort *a* 362 ff. 617. — Drengeomoder  
*a* 199. 330. 405. — Gyfteinsdr. *a* 463.  
 — Guthormsdr. *c* 777 ff. 812. — Gud-  
 mundsdr. *d* 808 f. 836. 1007. *e* 227.  
 238. 247. — Haakon den godes *D.* *a*  
 766. — Harald Guldfeggs *D.* *a* 400.  
 — Helge magres *D.* *a* 535. — Glad-  
 haand *a* 578 ff. 601 f. — Herda-Kaa-  
 res *D.* *a* 576. — Magnus Barfods *D.*  
*c* 559. 757. 1044. — Mosterlang *a* 590.  
 771. — Olaf Fellans *D.* *a* 781. 783.  
 — Paal Orknøjarls *D.* *c* 455. 458. 811.  
 — paa Rimul *b* 261 ff. — Saresdr.  
*c* 559. 682. 773. — Sigmundsdr. *b* 144.  
 149. 417 f. 682. 694. 859 f. *c* 219. —  
 — Skagesdr. *b* 61 f. — Skoftesdr. *c*  
 450. 457. 538. 807. — Sumarlidesdr.  
*c* 450. 526. 675. 679. — Even Ulf-  
 sons Trille *c* 189. — Thorbergdr. *b*  
 707. *c* 180 f. 323. 354 f. 380 f. 450  
 — Thoresdr. *a* 738. — Thorsteinsdr. *b*  
 660. — paa Thors *a* 250.  
 Thoralde *e* 185. — Augesøn *d* 475.  
 481. 616. — paa Haug *b* 603 f. — hvite  
*e* 358. — Rest *c* 790. — Skinking *d*  
 481. — Thrym *d* 166.  
 Thoralf Sigmundsøn paa Dimun *b* 683.  
 685 ff. — Skolmsøn *a* 761 f. 764 ff.  
 — Sydselmand paa Dylandene *b* 142.  
 Thorar Lagmand i Fentland *b* 721 f.  
 Thovarin *b* 453. — Walte *e* 246 f. —  
 Wullibaf *b* 659. — Silsenne *b* 168. 281.  
 — Jonsøn *d* 845 f. 871. — Lovtunga

*b* 748. 814. 826. — Mund *c* 434. —  
 Reyjulsføn *b* 348. 585 f. 621 f. 694.  
 700 ff. *c* 186. 211. — offe *b* 704. —  
 — Ragabroder *b* 157 f. — Steggesføn  
*c* 103. 228. — Stuttfeld *c* 712 f. —  
 Thoresføn paa Espehol *b* 178 ff.  
 Thorberg Arnesføn *b* 660. 706 ff. 761.  
 803. 830. *c* 2. 177. — Erlend himalbes  
*S.* *d* 156. — fra Naaffjorden *a* 549. —  
 af Raudsvold *e* 643. — Skafsteggsføn  
*b* 370. — Thoresføn *d* 938. — af Var-  
 nes *a* 723. *b* 306.  
 Thorbjørg Nasulfsdr. *d* 579 f. — Grim-  
 fellsdr. *b* 167. — Halvdansdr. *b* 859.  
*c* 124. 177. — Kolbrun *b* 698. — paa  
 Reykjaholt *d* 796 f. 800. — Spaafone  
*b* 364. 593.  
 Thorbjørn *b* 154. — Arnesføn *b* 660.  
 — i Brynjudal *c* 91. — Vedmodsføn  
 af Skot *c* 958. — digre paa Frodaa *b*  
 173 f. — den gaulverske *a* 332. 540.  
 Grom *d* 709. — Gøtefegg *a* 569. *b*  
 34. — Hornklove *a* 465. 471. 484. 573  
 f. 581. — Klerf *c* 685. 815. 818 ff. 943  
 ff. — fra Lumeland *d* 599. 601. — Ring  
*d* 644. — Selagnup *a* 780. — Skaffe-  
 stald *d* 1055. — Skeiv *d* 512. — Skrup  
*b* 40. — Skane *e* 670. — Slode *d* 718.  
 — svarte *c* 840. — i Thjorsaadal *a*  
 551. — Thjote *a* 543. — Thorfellsføn  
 Sur *a* 776 ff. — Vivilsøn *b* 363. 458.  
 460 f. 593.  
 Thorbrand Snorresføn *b* 459. — svarte  
*d* 486.  
 Thord *b* 187. — Andresføn *c* 347. 360  
 ff. 373 f. 618 f. — Arvhaand *b* 119.  
 122. — Atlesføn *b* 41 f. — Biskop af  
 Grenland *f* 61. 602 f. — Bjarnesføn  
*e* 243. 245 f. — Bjørnesføn *e* 237. —  
 Brase *d* 470. — Brynjulfsføn paa Nur-  
 land *a* 594. 601. 739 f. *c* 178. 453.  
 — Vedvarsføn *d* 796. 813 f. 831.  
 — Værfsøn *b* 698. — Thorsbroder i Ha-  
 mar *e* 137 ff. — Vate *d* 298. — digre  
*b* 761 f. — Dokka *d* 380 f. 470. 482.  
 490. 501. — Dravle *d* 614. 645. —  
 Egileifsøn *b* 18. 298. — i England *b*  
 238. — Finggeræbroder *d* 169. 354.  
 492. — Folesføn *b* 583 f. 797. 801.  
 — Frederik Slaffes *S.* *d* 927. — Frels-  
 gode *b* 184. — Gelle *a* 527. 781. 783.

- b** 94 f. 153 ff. 163. 168. — Gilsøen *c* 100. 958. — Glumøen *c* 226. — Gunnar *a* 549. — Godde *a* 786. **b** 40. — Greipøen *c* 165. — Guld-Nafas Th. *c* 664 ff. — Gunnarøen *c* 914. — Guthormsøen paa Steig **b** 494. 659. *c* 3. — Hallsøen paa Madrevalle *f* 70. 72. 74. 268. 295 ff. 361. 364. — Hitznefing *c* 293. 298. 300 ff. 307 f. 312. 334. 337. — Hreda *c* 1026. — Huusfreyja *c* 884. — Hverda-Kaareø *S.* *a* 576. — paa Høyde (Høyda-Thore) *a* 358. 532 f. **b** 458. — Istermage **b** 608 f. — Jorunnøen **b** 18. 298. — Kaareøen **b** 432 f. — Kafale Sighvatøen *d* 912. 921. 926. 929. 992 ff. 1010. 1012. *c* 154. 222 ff. 229—290. 297 f. 325 ff. 345 ff. 349. 441. — Kat *c* 226. — Knapp *a* 533. 545. — Kolbeinsøen **b** 115 f. 392. 485. 694 f. *c* 136. — Krov Sighvatøen *d* 983. 990. — Krytter *f* 157. — laage **b** 413. 415. 686 f. 691 ff. 859 ff. — Loff *d* 324. — Narvesøen *d* 855. 995. — af Njarðarlag **b** 380. — Prest *d* 675. 742. — Raud *d* 804. 806. — Sigvaldastald **b** 527. — Sjaareøen **b** 399. 528. — Skegge *a* 541 f. 548. 565. — Skoftesøen *c* 511. 538 f. — Skelle *d* 654. 659 f. — Skotafoll **b** 564. — Snorreøen i Vatnsfjorden *d* 819. — Sturlaasøen *d* 800. 804. 806. 809. 811 ff. 816. 830. 835. 845. 849. 854 ff. 868 f. 871. 873. 875 ff. 880. 910. 912. 914 ff. 920 f. 926. — Sturlaasøen den yngre *c* 621. *f* 43. — Selvesøen *d* 814. — Thorvardøen *c* 360. — Thorbjørnøen i Brynjudal *c* 91. — Thord Skalles *S.* *c* 394. — Thorvaldøen i Vatnsfjorden *c* 957. *d* 816 f. — Thorvaldøen den yngre *d* 856. 858. 860 f. 863. 865. 869 f. 872. — Tigge Thorðsen *d* 914. — i Trosavik *c* 649. — Ulfgefesøen *d* 362. — unge *f* 492. 524. 526. 529 ff. — Vette *d* 530. — Vikingesøen *a* 549.
- Thordis Gudlaugsdr. *c* 100. 958. — Ingemund gamles *D.* *a* 790. — Ingemund Jarls *D.* *a* 529. — Skeggja *c* 905. — Snorreodr. *d* 851. 855. 867. 870. 872. 910. *c* 225. 266. — paa Spaafnesfell **b** 182. f. 279. — Thorbjørnodr. *a* 777 f. 780. 782. **b** 170 ff. — Thorolfsdr. *a* 600. **b** 159. 164. — Loveodr. **b** 739. Thore *a* 536. — **b** 601. — Namundsen *d* 612. — Nafe Herfes *S.* *a* 553. — Abbed af Luterø *c* 685. — Alfildsen **b** 665 f. *c* 133. 157. 161. 166. — Arnthorsøen Lott *c* 325. 330. — Beinnesøen **b** 139 ff. 329 f. 414 ff. — Blisfey i Hamar *d* 261. 277. 282 ff. 286. 298. — Biskopsøen Kantler *c* 135 f. 470. 479 f. 486. 548 f. 557. 575. 583. 600. 635. 657. *f* 3. 38. 119 f. 138. 142. 181. 195. 197. 206. 221. 230. 264. 268. 286. 288. 314. 328 f. 333. 339. 345. 470. 472. 475. 492. 517. 520. 540 f. 546. 620 f. 624. 658. — paa Wortu *d* 933. 938. 943. — Brase *d* 497. — Choresbroder i Ribarøos *f* 59. — Eindridesøen Knapp *d* 327. — Englandsfarer *c* 258. 367. — Erlingsøen **b** 708. — paa Espethol **b** 178. — Farmand paa Myllegard **b** 598. — Fare *a* 334. — paa Flugumyre *a* 552. — Grimøen i Borgarfjorden *a* 553. — Grimøen ved Ljofavatn *a* 550. — Gudbrandøen **b** 524. — Gudmundøen Erkeb. i Ribarøos *d* 476. 505. 514 ff. 528. 533. 547. 549 f. 555. 558. 832 f. 835. — Gudmundøen Lagmand *d* 654. 660. — Haakonøen f. Biskopsøen. — Haklang *a* 483 f. 498. — Hallborsøen Lagmand *f* 624. — Harf *f* 388. 517. 521. — paa Havno *a* 529. — Helsing *a* 570. — Helsing Baringehøvding *c* 88 f. 565. — Herse *a* 307. 333. 548. 578 ff. 583 f. 595. 597 ff. — Hima *a* 443. 532. — Hjort **b** 116. 301. 323 ff. — Hund **b** 600 ff. 619. 623. 626 f. 660 f. 710 ff. 716 ff. 729. 741. 745. 748. 769. 773. 792 f. 799. 802 ff. 826 f. *c* 2. — Hultanorda *c* 787 f. — høje *a* 549. — Ingemundsen *c* 732. — Ingemund gamles *S.* *a* 790 f. — Jarl i Gautland *a* 577. — Jarl den taufe *a* 508. 514 f. 530 f. 575. 582. 712 ff. — i Jemtland **b** 722 f. — Klaffa **b** 251 ff. — Knapp *d* 111. 327. — Knapp Vaarbelg *d* 954. — Kraak *d* 298. — Kraak Choresbroder *d* 702. — Krate *d* 794. — lange **b** 541 f. 584. 640. — Mjolein *d* 955. — morste *a* 272. — Pæla *d* 699. — Rildbit *d* 952.



— Sel *b* 540. 615 ff. — Skindfeld *d* 185. — Stegg af Husebo *a* 723. — Steggesøn *b* 699. — paa Stelg (Steigar-Thore) *b* 659. *c* 125. 127. 177 f. 248 f. 322. 381. 454. 469. 480 ff. 485 ff. 810. — svarte *a* 545. — Svina-Bødvars *S.* *a* 337. — Thidrande *a* 537. — Thinghatt *c* 646. — Thinghovde *f* 406. 518. 530. — Thorleifson den unge *f* 580. — Thorsteinsøn Væderhals *a* 762. 764. — Thorsteinsøn den rige *d* 793 f. — Thuesafpreng *a* 327. 510. 545. — thronbeste Orfeb. af Nidaros *d* 736. 743 ff. 748 f. 878. — Træfeg *a* 508. — Olve paa Eggø *S.* *b* 661. 744 f. 760. 765. — f. Høuse-Thore, Stegg-Thore, Orna-Thore.

Thorfinn *a* 598 f. — Biskop af Hamar *e* 677 f. *f* 3. 12. 39. 41 f. 45 f. 49 ff. — blinde *d* 362. 371. — Thorsbroder i Nidaros *e* 583. — paa Tidfogen *a* 751 f. 754. — Gisle *b* 380. — Gyrv *d* 958. — Haraldsøn *d* 289. 445 f. 452. — Hausakljuv *a* 703. 731. *b* 33 f. 131 f. — hvite fra Høprekstad *b* 380. — ille *d* 614. 645. — Ingemundsøn *c* 667. — Kaarsøn paa Harhamar *b* 487 f. — Karløyne *b* 458 ff. — Kjobmand i Nidaros *c* 246. — Mund *b* 785. 801. 808. — Ottarsøn paa Man *c* 827. 940. — Sigurdsøn Orfnøjarl *b* 135. 642 f. 649 ff. 848. 854 ff. *c* 4. 139 ff. 150 ff. 216 ff. 265 ff. 423. 753. — paa Strjonsø *c* 849. — svarte af Snas *d* 47. 50. — Svidebrand *d* 497. 500 f. — Thorgillesøn *b* 862 f. — Thorkellsøn i Dublin *e* 825.

Thorfred *a* 688. 694. — af Northampton *a* 689.

Thorgard, Gard Agdes *S.* *a* 82.

Thorgaut Biskop i St. Andrews *c* 395. 410 f.

Thorgeir *b* 434 ff. — Armand *b* 706. — Aasgrimsøn *c* 632. — Aseadskoll *b* 258. 302. 528. *c* 633. 1037. — Baardsøn *a* 550. — Biskopsmand *d* 616. 642. 654. 697. 726. — Brandsøn *d* 205. 820. *e* 378. — Brand Kolbeinsens *S.* *e* 367. — Flekk i Suul *b* 781. 847. — gamle paa Garmo *b* 605. — Haavardsøn *b* 698. — Hallsøn paa

Hvaasafell *c* 959. — af Hvin *a* 536. 550. — Høgvinklune *a* 761 f. — af Kvistad *b* 799. 801. 849. — Lovfigemand paa Hofavatn *b* 352 ff. 422. — Olaf Tryggvessens Svoger *b* 286. 367. 381. 388. 396. — Simonsøn *f* 641. — Stafar *b* 370. — Starfadsøn *b* 189 f. 192. — Tovesøn *f* 483. 591.

Thorgerd *a* 539. *b* 184. — Egilsbr. *b* 159 f. 162 f. 337. 440. 450. — Egil Sidu-Hallsøns *D.* *b* 739. — Hølgabrud *a* 331. *b* 118. 128. 146. — Thorstein rødes *D.* *a* 783. *b* 36.

Thorgils *b* 182 f. — *b* 453. — *c* 364 f. — Almundsøn *a* 791. 793. *b* 29. 31. — Aresøn *b* 586. 698. *d* 814. — Arrebeinsstjup *b* 41 ff. 136 f. 184. 360. 363. 465. 862 f. — Biskop i Stavanger *e* 143 f. 373. 386. 394. 405. 425 ff. 459. 470. 557. 580. 675 ff. — Tidend *d* 488. 510. — Wellesøn *c* 633. — Gjal-lande *a* 486. 490. 492 ff. — Gjøppa *c* 416. — Gormsøn *a* 532. — Harald haarfagres *S.* *a* 440. 582 f. — Gjalmeesøn paa Stillestad *b* 797. 805 ff. 812. 823 f. — Knutsøn *f* 393. 403. 405. 412 f. 414 ff. 420. 422. 424. 436 f. — Leifsøn *b* 365. — Oddesøn *c* 640 ff. 773 ff. 957. — Orvastab *b* 204. — Skarde Bødvarsøn *d* 1003. *e* 215 ff. 224. 266. 278. 287 f. 292—314. 324. 329—353. 356. 440. — Skofte *d* 493. — Slydra *d* 900. 973. — Snorreessen *c* 130 f. 1038. — Sprakalegg *b* 101. 376 f. 383. 466. *c* 9 f. 13. — Even Ulfsons *S.* *c* 380. — Syseselmand paa Haalogaland *d* 150 f. — Syseselmand i Nordfjord *d* 298. — Thorolf Lufestegge *S.* *b* 21. 226 f.

Thorgisl *a* 438 ff. 583.

Thorgny fra Naumdal *a* 535. — Thorgnyssøn Lagmand *b* 555 ff.

Thorgrim *b* 846. — *c* 40 ff. — Arrebein *b* 42. — Grimulfsøn *a* 443. 551. — i Gudbrandsdalen *d* 82. — Helge Bjolas *S.* *a* 563. — Hærufoll *b* 487. — ille paa Sandvik *b* 416 ff. — Kjallaksøn *b* 172. — Kornsaagode *a* 790. *b* 177 f. — paa Langelid *d* 806 ff. — af Ljaanes *d* 423. 470. 480. 490 ff. 504. — Rosfe *d* 218. — Skinnhuva *c* 555.

- Thjobolfsfæn fra Hvin *b* 379 f. — Thoresfæn paa Espelhol *b* 178. — Thoresnesgode *a* 780 ff. *b* 168 ff. — Trolle *b* 704 f.
- Thorgunna paa Syderserne *b* 364 f. — Vagnsdr. *b* 110. *c* 19. — Vefetesdr. *b* 110.
- Thorhadd gamle *a* 546.
- Thorhall *d* 792. — Asgrimsfæn *b* 426 ff. 434 ff. — i Gylfjorden *b* 702 f.
- Thorkatla Giasur hvites D. *b* 190. — Hallvorsdr. *c* 100.
- Thorkell *b* 363. — paa Alvibra *a* 549. — paa Apavatu *b* 527. — af Vedford *a* 689. — Biskop i Oslo *c* 11. 85. 135. — Blundketilsfæn *b* 153. — Bekil *d* 777. — Dreke *d* 480. — Dyrtil *b* 256 f. 286. 374. 380. 389. 391. 397. *c* 3. 49 ff. — Gylfufæfæn paa Hvamm *b* 450 f. 695. 697 f. 701 f. 861 f. *c* 632 f. — Flette *c* 744. 749. — Fostre Namundesfæn *b* 650. 652 f. 655 ff. 855. *c* 146. — Fostre Sumarildesfæn *c* 683 f. — Geirfæn af Lynge *c* 31. — Geitesfæn *b* 183 f. 360. 435. — Geysa *b* 665. *c* 19. 154. 165. 167. 234. 236 f. — Hamarvald *c* 519. 560. — Haraldfæn *b* 766. *c* 22. 148. — paa Herjulfnes *b* 593. — høje Strutharalds *b* 100. 108 f. 111. 116 ff. 392. 396. 466. 468. 470 ff. 478 ff. 482 ff. 492. 500 ff. 508. 512. 527. 671 f. 682. *c* 11. — høje paa Lveraa *a* 774 ff. — Jarl *c* 389. — Kravla *a* 791. *b* 134. 177 f. 182 f. 280 f. 355. 861. — Leisfæn *b* 704 f. — Leira *b* 111 f. 116. 120 f. — Maane *b* 44 f. 157 f. 279. — Magnusfæn *f* 316. — Merrehoved *b* 470. — Raumbplejarl *a* 328. 469. 497. — Nefja *b* 286. 380. 388. 396 f. — Naalsfæn *d* 771 f. *c* 57. — Nostung *d* 456. 813 f. — Sigurdsfæn *c* 781 f. — Silfre *b* 177. — Skeranke *a* 776. — paa Stavafell *b* 345. — Surofæn *a* 777 ff. 782 f. *b* 168 ff. 363. — Tjorvesfæn Lovfigemand *c* 638. — Thormodsfæn paa Skye *d* 769. — traæ *a* 272 f. — Trefil *b* 154. — paa Tunga *a* 792. — Trefrost *b* 141 ff. 149.
- Thorkat Dravle *d* 362. — Ketilsfæn paa Reyfjahlolt *d* 983. — Narvesfæn Lag-
- mand *f* 296 ff. 355 f. 358. 361. — paa Riva *c* 646. — Runulfsfæn Biskop i Skaalholt *c* 623. 634. 639. 641. 756. 1044. — Thorhallsfæn Biskop i Skaalholt *d* 245. 253 ff. 281. 784 f. 787 ff. 794. 799. 801 ff. 814. — Ulfgeisfæn *d* 219 f. 551.
- Thorlaug Dose *d* 968. *c* 86 f. 153. 161. 180. 186. 221. 413. 415.
- Thorlaug Gudmund den mægtiges Husfru *b* 702 f. — Baalsdr. *d* 793 f.
- Thorleif Abbed i Holm *c* 394. 398. 425. — Veissalde *d* 791 ff. 795. — Breidstegg *d* 220 f. — Brud *d* 622. — Brynjulfæfæn *c* 800. — Thoresbroder i Alvaroos *c* 622. — christne paa Krossavik *b* 278 f. 353. — Grefdiakon i Hamar *d* 654. — i Garde *d* 916. 920 f. 924 ff. 983. 992. 994. *c* 226. 237. 252. 259. 270 ff. 279. 285. 291 ff. 296. 305. 308 f. 329. 331 f. 339. 347. 363. — gode *a* 272. — i Holmedalen *f* 590. — Hvalastuf *a* 337. 576. — hvite *b* 757. 761. — Rimbe *b* 363. — Rveik *b* 757. 761. — midlung *a* 337. 576. — Raubfællsfæn *b* 250 f. — Reym *c* 633. — Skaalp *d* 464. — Skjappa *c* 790. — Skuma *b* 119. 122. — i Sogn *a* 548. — spæke *a* 408. 513—576 f. 712. 715. 771. — spæke den yngre *a* 566. — spæke i Rebdalalen *b* 62 ff. 342 f. 403. *c* 452. — Styrja *d* 310. — Thorgilsfæn *b* 136.
- Thorleif Volkesfæn *b* 450. 698. — fagre *c* 240 f. — Høstuldsfæn *b* 168.
- Thorleiv Maddadhædr. *c* 682.
- Thorljot Skorpefalle *c* 891.
- Thormod *b* 292. — Vrefesfæn *a* 544. — Silbein *d* 541. — gode *a* 549. — Torunnfæn *c* 302. — Karf *b* 262 ff. — Kolbrunnarvald Versfæn *b* 363. 698. 704 f. 761. 763. 781. 784 f. 789 f. 795. 808 f. — Kollesfæn *c* 499. 503. — Nordmannerhøvding *b* 214. — Prest *b* 350 f. — ramme *a* 533. 545. — Skaste *a* 298. 551. *b* 184. — Thadram *d* 541. — Thlingforen *d* 768. — Thorkellsfæn paa Skye *d* 769. 772. — Torvesfæn *a* 324. 348.
- Thornberg paa Ringerike *d* 632. *c* 7. 477. *f* 264.
- Thornigg *a* 651. 685.

Thornv *a* 405. — Gubbrand Kulas *D.* *b* 663. *c* 197. — Ingulfbr. *a* 520.  
 Thorodd Gode *b* 95. 184. 306. 351. —  
 Runemester *c* 636. *d* 1056. — Stait-  
 kaupande *b* 134. 172. 174. 355. —  
 Snorre Godes *S.* *b* 702. 705. 720 ff.  
 — Tunge:Oddsøn *b* 159. 440.  
 Thorolf Alfesøn *a* 547. — Biskop til  
 Drfnørne *c* 194. 217. 420. 621. —  
 Fasthalde *a* 548. — Kvelbulsføn *a* 475.  
 477 f. 483. 486 ff. 716. — Lufsefegg *b*  
 20 ff. 226. — Luursvend *d* 493. —  
 Mostrafegg *a* 524. 549. 780 f. *b* 168.  
 293. — Mostrafegg *c* 275. 283 f. —  
 paa Dplandene *a* 309. — Raud Ruggas  
*S.* *a* 535. — Rympe *d* 111. 114. 159.  
 161. 199. 201. — Skallagrimsføn *a*  
 580. 584 ff. 593 ff. 695 ff. — Skjalg  
*b* 293. — Smør *a* 446 f. 535. *b* 180.  
 — Usvifersøn *b* 448. — Waagunef *a*  
 277.  
 Thororm Thorfelsføn *a* 549. — i Throms  
*a* 501 f. 540.  
 Thorv *a* 116. 345.  
 Thorre *a* 63. 65. 67.  
 Thorrebplot *a* 178.  
 Thorsaa paa Island *a* 524. — paa Ra-  
 tanes *b* 855. *c* 686. 845. 851. 942 f.  
*d* 445. 447. 450. 775.  
 Thorsberg ved Rødbjerget *a* 589. *d* 311.  
 Thorsdalen paa Katanes *c* 946.  
 Thorshaug *a* 589.  
 Thorshavn paa Strøms *b* 138. 149.  
 689 f. *c* 1013. *d* 543.  
 Thorskebakke ved Bjodhuus *e* 87.  
 Thorskeffjord *a* 525. 527.  
 Thorskeffjordsting *b* 156.  
 Thorsnes *a* 524. 546. 781.  
 Thorsnesfinger *a* 781.  
 Thorsnesting *a* 525. 781. *b* 156.  
 171. 452.  
 Thorstein *c* 357 f. *c* 500. — As-  
 mundsøn *b* 699. — Asmundsøn *d*  
 654. — Waat *e* 416. — Biskop af Oslo  
*c* 933. — Bøarmagn *b* 374. — Thors-  
 broder i Hamar *f* 383. — Dromund *b*  
 488: *c* 113. — Egilsføn paa Borg *b*  
 159 f. 163 ff. 355. 440. 444. 450. —  
 Grifsføn *c* 550. — Grif Alspats *S.* *a*  
 738 f. 743. 749 f. 754. — Grif rødes  
*S.* *b* 458. 460 f. — frode *b* 571. *c*

224 f. 1038. — galge *b* 660. — Gimse  
*d* 510. — Gislæsøn *b* 452. — Gud-  
 nesføn *d* 1003. *c* 249 f. — Guldknap  
*b* 166 f. — Heimnes *d* 514. 721. 724  
 f. 966 f. 969 f. 972. — Hjaltesføn *c*  
 230. 254 f. — hvite i Sogn *b* 136. —  
 hvite i Waapnaffjorden *a* 543. 545. —  
 Høyde *a* 537. 550. — Ingemund den  
 gamle *S.* *a* 788 ff. *b* 175 f. — Ing-  
 ulfsføn *a* 520. 565. *b* 158. — Jonsføn  
*c* 250 f. 273. 324. 327 f. — Ketil  
 Raums *S.* *a* 529. — Knarrarfmed *b*  
 792 f. 802 f. — Rugad *d* 209. 305 f.  
 326 ff. — lange *d* 923. — Miblang *b*  
 115 f. 119. — i Raumbalen *a* 582. —  
 Olafsføn Biskop af Hamar *f* 61. 168 f.  
 172. 311. 314. 334 f. 338 f. 383. 397.  
 434. — paa Dplandene *a* 773. — Dre-  
 fod *b* 374. 380. 397. — Ragnæsøn paa  
 Minanes *c* 748. — Ragnhildsøn *b* 761  
 f. — røde *a* 443 ff. 504. 506 f. 509.  
 525. 689. 703. — Sidu-Hallesføn *b* 438.  
 643 f. 646 ff. 701. *c* 37 ff. 157 f. —  
 Skelf *b* 374. — Skelva *d* 485. — Snor-  
 resføn *d* 807. — Surt *b* 157 f. —  
 Svarfad *a* 535. 546. 556. — Thjov *d*  
 482. — Thorffabit *a* 780 f. — Tjald-  
 stobing *a* 502. 540 f. 553. — paa Valle  
*d* 821. — paa Vide *b* 21 ff. — Vi-  
 kingsføn *a* 315 f. — Vigastyrersøn *b*  
 452. *c* 60.

Thorstein Vikingsøns Saga *a* 321 f.  
 Thorsg *d* 488.

Thorunn *b* 42. — af Langenes *c* 619.  
 Thorvald *a* 598 f. — Aegersføn *c* 213.  
 — Grif rødes *S.* *b* 458. 460. — Gis-  
 surføn *d* 800 f. 804. 806 ff. 810. 824.  
 826. 828 ff. 834 ff. 843. 847. 852 f.  
 855. 862. 867. 871. 875 f. 880. 913.  
 — Gudmundsøn paa Bakke *d* 808. 826.  
 Helgesføn *f* 293. — Illugesføn *c* 503.  
 — Krok *b* 178 ff. — Dvaldsføn *a*  
 576. *b* 360. — Snorresføn i Vatns-  
 fjord *d* 819 f. 830. 834 f. 848 ff. 855 ff.  
 — Tafalde *b* 372. — Thoresføn *f* 185  
 f. 221. 230. 277. 407. 517. 520. 656.  
 — Tintein *a* 793. *b* 30 f. — Tunge-  
 Oddsøn *b* 153 ff. — Weile *b* 345. —  
 Wibjerte *b* 223 f. 248. 279 ff. 333. —  
 paa Olve *b* 175.

Thorvard *b* 179 f. *b* 458. — Kraakeneb

- c 374 f. — paa Saurbo c 360. 367.  
 — Spak-Bodvarsson paa Nas b 281.  
 334. 353. — Thorarinson c 322. 331  
 — 353. 358. 360 ff. 366. 371. 375. 471.  
 619 ff. 625 ff. 633 f. 637. 641 ff. 645.  
 684. f 62 f. 67 f. 72. 133. 151. 295.  
 299. 354. 356. — Thorgeirsson c 908.  
 959 ff. d 781. 801. 805. 823.
- Thorvid Stamme b 567 f. — Ulfarsen  
 a 541. 549. — Vestgauternes Raqmand  
 c 298.
- Thotaen a 384. 390. 400. 460 f.
- Thraain Sigfusson b 135 f. 193 ff. 250.  
 420 f.
- Thrand Tisilar (Tuslier) f 290 f.
- Thrase a 404. 553.
- Thrasnes c 835.
- Thrjotshvervet b 756.
- Throms a 258. 296 f.
- Thronde c 134 f. — gamle a 277. 285. —  
 Gjaldfere c 796. — Gunnulfsson f 521.  
 — i Gøte b 35. 138 ff. 147 ff. 330 ff.  
 413 ff. 592. 682. 684 ff. 690 ff. 859 ff.  
 — Hafe af Egg a 723. — Hallvarde-  
 sen f 520 f. 623. — Harald Trygils  
 S. a 349 f. — hvite b 543. — Lytta  
 d 111. — mjosffiglande a 484. 498 f.  
 503. 527. 536. 542. 550 f. — Nors S.  
 a 64. 66. 197. — Prest i Heggen d  
 484 ff. — Prior i Elgeseter e 685. —  
 ramme b 380. — i Manafylke d 482 f.  
 — Ruslas Broder a 334. — Sjaalge  
 b 380. 397. — paa Stoffe c 160. —  
 thronde a 272.
- Throndarholt a 542.
- Throndenes a 85. 88. b 325. 601. 623  
 f. 626. c 610. 648. 662.
- Throndhjem a 70 ff. 98. 470 f. 546.  
 704. 708 f. b 53. 602 ff.
- Thrygils Birnesen c 19. 154. — Tue-  
 skider d 293. — S. Thrygils.
- Thrugot Thorsbroder c 480.
- Thrugunna f. Thrygunna.
- Thrugot Jagerkind c 19. — Raale f  
 223.
- Thrym a 64. 197. — Gard Agdes S.  
 a 82. — Jotun a 74. 338. 340.
- Thrymlingerne d 513. 520.
- Thrysk af Leikvange f 184 f. 191.
- Throndelagen a 333 ff. 712 f. 721.  
 b 2. 14. 25 ff. 299 ff. 407.
- Thronder a 85.
- Thule a 1. 11. 16. 18. 22. 31. 35. 90.
- Thuliter a 90.
- Thulunes a 549.
- Thumla c 275.
- Thurgot Skarpe b 536 ff. 545. — Vi-  
 stop i Skara b 570.
- Thurid Borkedr. paa Frodaa b 134. 172  
 ff. 365. 462. 464. — Gyvind Austmands  
 D. a 504. 506. 525. — Gissurdr. d  
 804. 812. — Gunnarsdr. b 154. —  
 Olaf Paas D. b 447. 450. 453 f. —  
 Ormsdr. d 869. e 258. — Snorre Go-  
 des D. b 170. 724. c 633. 1037. —  
 Sturladr. e 270. 315. — Sundaflyder  
 a 545 f. 561. — Thorfell Torross D.  
 b 141 ff. 149 f. 415. 417. 860 f. c 219.  
 — Thorodd Godes D. b 306.
- Thursaffer b 858.
- Thurstan Orkeb. af York c 863.
- Thvaatta a b 344 f.
- Thyholm i Gøtelsen f 412 f.
- Thyktvebo Kloster c 31.
- Thyre Danmarksbod a 743 ff. b 87. —  
 Harald Gormsens D. norsk Dronning  
 b 98. 102. 125. 310 ff. 368 f. 375 ff.  
 380. 383 f. 393. 402.
- Thyril b 166.
- Thyrvid f. Thorvid.
- Tidemann Rippe f 575.
- Tidendeskofte b 62 ff. 409. 663.
- Tiende c 413. 429. 612. 627 ff. 938. e  
 584 ff. f 177.
- Tighearnan D'Nuarc R. i Breisru c  
 951. 953. 955.
- Tiguriner a 15.
- Timme Laurentsson f 528.
- Timaus a 12 f.
- Tind Hallkellsen b 104. 123. 498.
- Tindrud b 203.
- Tirdelvaach b 646. — Ladgs S. R. i  
 Munster e 478. 506. — D' Connor R.  
 i Connaught e 825 f. 940. 950.
- Titolsnes ved Bemlfjorden d 526.
- Tiundaland a 96. 99. 263. b 555.
- Tjalbanes b 165.
- Tselbesund c 790.
- Tjornes a 552.
- Tobastos a 53.
- Tofe c 132. — S. Palne-Tofe, Tufe.  
 Toli Munk i Grovland a 623.

- Toluholm *f.* Taleholmen.  
 Toluviken ved Bergen *d* 513.  
 Tolvmileskoven i Bermeland *d* 68.  
 Tongern *a* 638.  
 Torfnes i Skotland *b* 856. *c* 852.  
 Torge *a* 477 *f.* 486 *ff.* 570.  
 Tornborg ved Korsør *f* 157. 340 *f.*  
 Torv-Ginar *a* 508 *f.* 515 *f.* 583. 669.  
 703.  
 Torve Valbrandsen *b* 45. 167 *f.* 392.  
 Toste *a* 791 *f.* — paa Ufta *d* 140. —  
 S. Skagulstoste.  
 Tostig (Toste) Godwinesen *c* 170. 266.  
 308. 312 *ff.* 326 *ff.*  
 Touraine *a* 633.  
 Tours *a* 426 *f.* 430. 634.  
 Tova Sigvæt Skalds D. *b* 669. —  
 Strutharalds D. *b* 110.  
 Tove Egilsen *b* 739. — Lange *d* 33.  
 — Valgotsen *b* 739. 761 *f.* *c* 119 *f.*  
 Towcester *a* 688.  
 Tradarholt *a* 786. *b* 41.  
 Traina paa Sicilien *c* 76. 100.  
 Tranen Skib *b* 323. 325. 380. 387.  
 389 *ff.*  
 Trange i Stadsbygden *d* 312.  
 Trafiko *a* 384 *ff.*  
 Tredingskirker *b* 635.  
 Trehyrning *b* 189. 192.  
 Trehyrningsaae *a* 522. *b* 431.  
 Trekingham *a* 623.  
 Trehillesvik paa Island *c* 261.  
 Trehillesø paa Island *c* 261.  
 Trier *a* 638.  
 Tromsø *e* 51 *f.*  
 Trucco Haafens S. *b* 224.  
 Truso *a* 381. *b* 77.  
 Truvor *a* 290. *b* 78.  
 Trygd *a* 141.  
 Tryggve Harald haarfagres S. *a* 582 *f.*  
 — Jarl paa Sybererne *a* 506. —  
 Olafsen *a* 704. 709. 711 *f.* 730 *f.* 748.  
 755 *f.* *b* 1 *ff.* 15 *ff.* 28 *f.* 224. — Olaf  
 Tryggvesens S. *b* 242. 830 *f.*  
 Tryggverør *b* 19.  
 Tryggves *b* 19.  
 Trælle *a* 106. 110 *ff.* 135 *f.* 456 *ff.* *b*  
 595. *c* 962 *ff.*  
 Tschuder *a* 10. 41 *ff.* 162. 287. 290 *f.*  
 Tuam paa Irland *c* 864.  
 Tugbraapa *b* 748.  
 Tuiffo *a* 19. 47.  
 Tule Apelgard *f.* 109. — Biskop af Mar-  
 huus *c* 658. — Biskop af Berglum *d*  
 20. — Biskop af Ribe *f* 91.  
 Tule Ebbesen *f* 226 *f.*  
 Tumathorp *c* 671.  
 Tume Kolbeinsen *d* 781. 804. — Sig-  
 hvatsen *d* 825 *f.* 834. 845. 990. 995.  
 999. 1001. 1003. *e* 223 *f.* 232. 237 *f.*  
 240. 249. 256 *ff.*  
 Tune Kirke ved Sarpsborg *b* 637.  
 Tunga *a* 536. 792. 1006. — i Sælings-  
 dalen *b* 448 *ff.* *c* 958 *f.*  
 Tunge paa Vestranden *d* 141.  
 Tungenes *b* 751.  
 Tunge=Odb *b* 153 *ff.* 159. 163 *f.* 359.  
 Tungeverne *b* 752.  
 Tunne *a* 256.  
 Tunsberg *a* 381. 482. 588 *f.* 607 *f.* 704.  
*b* 15. 19. 43. 53. 272. 314. 487 *f.* 529.  
 581 *ff.* 615. 675. 747. 750. *c* 429. 692.  
 699. 705. 714. 718 *ff.* 733. 784. 844.  
 912. 917. 919. 930. 933. 1010. 1016 *f.*  
*d* 6. 11. 25. 48. 93 *f.* 123. 141. 164 *f.*  
 198. 204. 219 *ff.* 225. 237. 308 *f.* 362.  
 372 *f.* 376 *ff.* 467. 475. 478 *f.* 481.  
 503. 513. 519. 527. 536. 588. 592. 598.  
 600. 610. 625. 636. 665 *f.* 721. 932.  
*e* 9. 98. 106. 109. 121. 128 *f.* 176.  
 535. 548. 571. 580 *ff.* 661. 674. 680.  
*f* 234. 291 *f.* 372. 641 *f.*  
 Turcilinger *a* 54.  
 Turgar *a* 624.  
 Turges *a* 583.  
 Tuskaland *b* 506.  
 Tutå *c* 349 *ff.*  
 Tutersen ved Frosken *d* 506.  
 Tuters Kloster *d* 506. 1017. *e* 109.  
 Tveraa i Gyljaffjorden *a* 534. 771. 774 *f.*  
*b* 178 *ff.* *c* 857. *e* 336. — i Skaga-  
 fjorden *c* 223.  
 Tveraa Kloster paa Island *c* 857. *d* 1017.  
 Tveraallid *a* 530.  
 Tveraaren *e* 336 *ff.*  
 Tverbrekke *b* 180.  
 Tyidøgra paa Island *b* 454. *e* 241.  
 Tyne *a* 684.  
 Tyr *a* 158. 164 *f.*  
 Thyrfing *a* 205. 330.

Lyfke *b* 457.

Lyfvið bláundt Syðbergene *c* 513. 744.  
Toluholmen *f*. Taleholmen.

Ubbe Akessøn *a* 481. — den Friſer *a*  
271 *f*. 283. — Ingilbs *S.* *a* 274. —  
Lobbrofs *S.* *a* 361. 365. 368. 619 ff.  
623 ff. 627 *f*.

Ublaud Utryggssøn *a* 306. 527.

Ulfeg *c* 367 *f*. *d* 791. — Grette *a* 551.  
571. — Laſſegg *a* 552. — Merkesmand  
*c* 678. — fra Raumsdalen *a* 547. *b* 185.

Uffe Asmunds *S.* *a* 218. — Drottſete *c*  
658. *f* 91. 97 *f*. — Dyre *c* 661. *f* 141.  
— Erkeb. af Lund *d* 891. — Sønssøn  
*f* 230. — Vermunds *S.* *a* 242 ff.

Uhtred Gadulfs *S.* *a* 693. 695. — Wal-  
theofs *S.* Jarl i Northumberland *b* 474.  
480. 673.

Ulf Arnvið Jarls Broder *a* 753 *f*. — den  
audge *c* 304 ff. — Murgobe *b* 347. *c*  
631 *f*. — Bjalfessøn *f*. Kvelduf. — Fare  
*d* 940. — Faſe *d* 671. *e* 79 ff. — Fly  
*d* 5. 122. 125. 160. 199. — gylber *a*  
501. — Hane *d* 475. — Jarl *b* 101.  
108. 376. 477 *f*. 480. 484. 508. 663.  
671 *f*. 679 ff. 725 ff. 730 ff. 734 *f*. 737.  
*c* 11. 13. — Karlsøn *c* 659. 661. —  
Knere *d* 111. — Kraaka-Reibarsøn *b*  
358. — af Lauvnes *d* 113. 122. 125. 154  
*f*. 159 ff. 171. 199 *f*. 204. 217. 222 ff.  
230 *f*. 270. — Ragnvald Jarls *S.* *b*  
734 *f*. *c* 13. 52. — Ranesøn *c* 511.  
556. — Rada *b* 646 *f*. — røde *b* 379  
*f*. 391. 396. — Sebbessøn *a* 575. —  
Stagul-Loftes *S.* *c* 13. — ſjhaalge *a*  
306. 527. 550. *b* 344. 359. — ſkyge  
*d* 699. — ſvarte *d* 220. 551. — uarge  
*a* 329. 475. — Uggeſsøn *a* 194. *b* 168.  
— Ufpafsøn Stallare *c* 96. 98. 107 *f*.  
118. 181 *f*. 275. 277. 320. 376. 453.  
807. — Uthvegen *b* 38 *f*. — Viking *a*  
545. — den vorſte *a* 549. — Orna-  
thoresøn *a* 552. — *S.* Gallicie-Ulf,  
Sauba-Ulf.

Ulfar Fitjumſegg *a* 549. — Kampe *a*  
546.

Ulfhedin Bjarnessøn *f* 333. 339. 397.  
— Gunnarsøn *c* 638. — Sarulfsøn  
*c* 788.

Ulfhedner *a* 471. 484 *f*. 574.

Ulfhild Gautsdr. *c* 476. *f* 660. — Gud-  
brand Kulas Huſtru *b* 129. — Haakon  
Finnsſøns *D.* *b* 762. *c* 178. 600 *f*. 725.  
925. — Olaf den helliges *D.* *b* 664.  
666. 761. 763. 778. *c* 5. 16. — Paalsdr.  
*d* 196.

Ulfilas *a* 29.

Ulfkell *f*. Ulfkell.

Ulfkell Snilling *b* 468 ff. 478. 481 *f*.  
491 *f*. 502.

Ulfſjot *a* 535. 565 *f*. 569. 576 *f*. 715.

Ulfſjotslov *a* 566 *f*.

Ulfreksfjord *b* 651.

Ull *a* 169.

Ulleraker *a* 367 *f*. 372. *b* 555. 568.

Ullinshov paa Hedemarken *d* 972.

Ulmeruger *a* 34.

Ulfſter *c* 541. 549 *f*.

Ulvemoar *a* 64.

Ulvessund *a* 758. *b* 514. 845. *d* 153. 160.

Unas Rambare *d* 51 ff. — Sverressøn  
*d* 56. 58.

Undersø i Storsjøen *d* 88.

Une den danſke *a* 565. — Peterssøn *f*  
509. 514 ff. 623 *f*. — i Sogø *c* 690  
ff. 748.

Ungendus *a* 282.

Unn i Bergen *c* 716. — Freſe Jarls *D.*  
*a* 257. — Haakon Jarls *D.* *a* 546. —  
Ketilsdr. *f*. Rude. — Nord Øygjæs *D.*  
*b* 37. 39. 185. 188.

Unnarbyss paa Vifer *d* 165.

Unne Erkeb. af Bremen *b* 66. 273.

Unnibor Venderhovding *c* 765. 768.

Unwan Erkeb. af Bremen *b* 570. 629.  
*c* 184.

Upphaug *b* 304.

Uppsala *a* 212 *f*. 215. 373. 376. 412.  
*b* 86 *f*. *c* 929.

Uppsala-Rud *a* 154. 213. 215.

Urban IV Pave *c* 385 *f*. 469.

Urd *a* 163.

Urðarbrend *a* 163.

Urguthrjot *b* 91.

Urnehoved i Sønderjylland *c* 786.

Urofsja Snorressøn *d* 816. 850. 865.  
870 ff. 877. 907. 909—924. 928. 992.  
994 ff. 1001. 1003. 1006—1012. *c* 224  
*f*. 228. 234. 270.

- Ufpiet *a* 19.  
 Ufraf Agmundsøn den fyberstte *d* 443.  
   541. 767 ff. — Ufvisføn *b* 335. 449 f.  
   — Biking *b*. 644. 646.  
 Ufvis Helgesøn *a* 653. *b* 158. 335. 449.  
 Ufvisfiken i Bifen *d* 734.  
 Ufgaard *a* 160. 369.  
 Ufgaardskofe *a* 167.  
 Ufhyrme fra Ehelearken *b* 380.  
 Uto Miftivojs *S.* *c* 21. 188.  
 Utrecht *a* 435.  
 Utrygg *d* 728 f. — Hjortleifføn *a* 302.  
   306. 527.  
 Ufstein Af gamles *S.* *a* 303 f. 307.  
   310 f. 341.  
 Ufstein i Bufnfjorden *a* 586. *b* 752.  
 Ufsteins Kloster *f* 281.  
 Waaben *a* 798. *c* 1027 f.  
 Waag paa Færøerne *d* 60.  
 Waagabok *f* 40 f.  
 Waagaland *b* 651.  
 Waage *b* 605.  
 Waagen *b* 716. *c* 605. 661.  
 Waagebru i Indhered *d* 557 f. 934.  
 Waagebunden i Bergen *c* 718.  
 Waages *a* 758.  
 Waakeberg ved Oslo *d* 368 f. *e* 128.  
 Waapnafjord *a* 537. 543. 545. *b* 183.  
 Waar *a* 186.  
 Waarbelger *d* 219 f. 900. 937—982.  
   1014.  
 Waarthing *b* 156.  
 Wabiløs *d* 527.  
 Wadlething *b* 156. *d* 804.  
 Wagn Afesøn *b* 72 f. 110 f. 113 f.  
   116 ff. 120 ff. 670. *c* 19.  
 Wagnvik *c* 485.  
 Waftr elffe *b* 380.  
 Wala=Stein *a* 545.  
 Walbrønd *a* 312.  
 Walb *b* 510 f.  
 Walbalen *b* 756 ff.  
 Walbar *a* 278. 349.  
 Waldemar Abelsøn III Hertug af Søn-  
 derjylland *c* 91. 172. — Byrgesøn *R.*  
 i Sverige *e* 88 f. 92. 158. 192. 204.  
 219. 535. 574. 645. 650—662. *f* 305 f.  
 — Grifføn IV Hertug i Sønderjylland  
*e* 654. *f* 88 ff. 99. 109 ff. 125. 134 f.  
 141. 143. 157. 179. 209 f. 212 f. 217  
 f. 220 ff. 230 ff. 426 f. 440. 453. 495.  
 539. 640. — I *R.* i Danmark *c* 112.  
 786. 910 f. 926. *d* 5 ff. 20 ff. 28 ff.  
 66. 116 f. 157. — II *R.* i Danmark *d*  
 33. 157. 164. 215. 223. 232. 234. 271.  
 437. 464 ff. 529. 539. 592. 649 ff. 736.  
 ff. 745. 893. 909. 924. 982. — Knuts-  
 føn Bifkop i Slesvig *d* 232 ff. 271 f.  
 — Magnusføn svensk Hertug *f* 394. 396.  
 412. 414 ff. 424. 428 ff. 436 ff. 444  
 ff. 454 ff. 494 ff. 506. 527. 529—547.  
 550 ff. 558 ff. 564. 625—635. 636. —  
 Markgreve af Brandenburg *f* 640. —  
 Storfyrste f. Vladimir. — den unge *d*  
 651.  
 Waldensholm paa Heggan *d* 552. 598.  
 727. 900. 956. *e* 3. 128. 537.  
 Waldres *a* 78 f. 99. 552. *b* 627 f. 630.  
   *c* 1000.  
 Wale *a* 169.  
 Walance *a* 426.  
 Waler (Wolver) *a* 180. *b* 592.  
 Walgarb den graa *b* 188. 345. 347. 424  
 f. — fra Wold *c* 228. — Wvarføn *a*  
 277.  
 Walgerd Hofedr. *f* 69. — paa Kelve *d*  
 477. 859 ff. 984. — Olafedr. *d* 792.  
 — Ormsdr. *d* 869. — Dttarsdr. *b* 176 f.  
 Walhall *a* 159. 171.  
 Walfyrjer *a* 171.  
 Wallaloug i Skagaffjorden *c* 338 f.  
 Walland *b* 234.  
 Walenes *c* 790.  
 Wallelin Bifkop af Chartres *a* 661.  
 Walter v. Slut *f* 234. — Grfeb. af Dorf  
*e* 62. — Jarl af Menteth *e* 403. *f* 28 f.  
 31. — Magifter *d* 37. — Dfpal *f* 234.  
 Walthjof Olafføn *c* 743. — Sigurd  
 Jarls. *S.* *c* 266. 308. 326. 391. 393 f.  
 — Drligføn *a* 298.  
 Walthjofstfad paa Island *c* 328.  
 Walthyr Prettapaalsbroder *f* 548 f.  
 Wandaler *a* 7. 29. 61.  
 Waner *a* 56 f. 158. 165. 210. 219.  
 Wangsmjøsen *b* 627.  
 Wanlande *a* 246 f. 348. 351.  
 Wardberg i Halland *f* 317 f. 427. 457 f.  
 498. 533. 535.  
 Warder f. Wter.  
 Wardberg i Halland *f* 87. 89 f. 211. 318.  
 Wardserne *a* 748.

- Bargshuus *c* 393 *f.* 430. 565.  
 Barin paa Storestrand *a* 295. *b* 318.  
 Bariner *a* 18. 19.  
 Barl *a* 740.  
 Barua *c* 106. — i Viken *a* 379. *d* 362. 625.  
 Barua Kloster *c* 609.  
 Barrande *b* 506. 511.  
 Barteig ved Sarpsborg *d* 439.  
 Basilij Alexander Nevskys *S.* *c* 103.  
 Batnar Vikarssøn *a* 296. 298 *f.*  
 Batnarshaug *a* 296. 298. "  
 Batn=Orm Dagssøn *c* 456. 784. 788. 807.  
 Batnsdalen *a* 331. 529 ff. 786 ff. *b* 175 ff.  
 Batnsdalsaa *a* 788.  
 Batnsdøler *a* 786 ff.  
 Batnsfjord i Isfjorden *b* 857. *d* 816. *c* 225.  
 Batsbu i Vester-gautland *b* 763. 778. *c* 178.  
 Batsfjeld *d* 71.  
 Betsjørg *a* 271. 273.  
 Betsjørn paa Huseby *b* 494. 517. 663 *f.* - *c* 197. — Sygnafappe *a* 323. 510 *f.* 543. 548.  
 Bedis Begeirsd. *a* 543.  
 Bedorm Begards *S.* *a* 322 *f.* — Begeirssøn *a* 323. 543. — Bemund gamles *S.* *a* 538. 569.  
 Bedrhall *a* 349.  
 Bedørn Begeirssøn *a* 543.  
 Bedrar=Grim *a* 323.  
 Bedø i Raumsdalen *f.* Beg.  
 Bee *a* 63. — Børø *S.* *a* 157. 160 *f.*  
 Befang *c* 1012.  
 Begard Gard Agdes *S.* *a* 82. 322. — Berabal *d* 574 *f.* 605. 608. 614 *f.* 620. 632 ff. 664.  
 Begeir i Sogn *a* 323. 543.  
 Begeft Begeirssøn *a* 543.  
 Begeftav (Bgeftav) *c* 4. *e* 102.  
 Begge i Sofnedalen *d* 510.  
 Beggefund *b* 18.  
 Begfjø (Beris) *b* 597. *c* 661.  
 Begfund *b* 756. 758.  
 Beigen paa Ringerike *c* 7.  
 Bejsan i Bergen *c* 718. *d* 155.  
 Beland *a* 433 *f.* 448. 450. 636.  
 Belaug Bedormsd. *a* 504.  
 Belent af Stikla *f* 433. 492.  
 Bellanfatta *b* 351.  
 Bellekka *b* 28. 58. 122.  
 Belter *a* 24.  
 Bemund den gamle (Sygnetrauste) *a* 322 *f.* 332. 504. 540. — Ramban *a* 474 ff. — Balubrijet *b* 31 *f.* — Begeirssøn *a* 323. 543.  
 Bender *a* 8. 10. 232. *b* 68 *f.* 74 *f.* 96. *c* 20 *f.* 23 ff. 765 ff.  
 Bendil *a* 36. 61. 269.  
 Bendilsfagen *a* 61.  
 Bendland *b* 228. 231. 237. 243. 375 ff. 473 *f.* 671. *c* 265.  
 Bendshysfel *a* 757.  
 Benerer (Beneler) *a* 17. 21. 23 *f.* 232.  
 Benosa *c* 79.  
 Berberie *a* 432.  
 Berbon *c* 834.  
 Berdalen *b* 780 ff. *f* 387.  
 Berbande *a* 163.  
 Berdølafylke *a* 468. *b* 404.  
 Berend *b* 597.  
 Bermeland *a* 269. 292. 384. 390. 401. 403. 481 *f.* 749 ff. 754 *f.* *b* 87. 571. *c* 293. *d* 673 *f.* 679 ff. *f* 627.  
 Bermund mjove *b* 172 *f.* 337. 451 *f.* — Drbloaar *a* 277. — Biglets *S.* *a* 242 ff. 351 *f.* — vitre *a* 244. 349. 351.  
 Besete paa Bornholm *b* 109 *f.* — paa Helle *d* 941. *e* 157. — lille *d* 900. 934. 940 *f.* 953 *f.* 969. 973.  
 Bestar Torvessøn *c* 312 *f.*  
 Bestein Begeirssøn *a* 543. 780. — Beiteinsøn *a* 782 *f.* *b* 169 *f.* 363.  
 Bestergautland *a* 373. 749. *c* 530. 532. *f* 627.  
 Besters blandt Drfugerne *c* 742. 748.  
 Besterøfjord *c* 748.  
 Bestföld *a* 82 ff. 98. 269 *f.* 336. 372. 377 ff. 390 ff. 397 *f.* 399 ff. 402 *f.* 424. 460. 485 *f.* *b* 2. 15. 53 *f.* 406.  
 Bestgauter *a* 50.  
 Bestmannaverne *a* 520. *b* 350.  
 Bestmare *a* 84. 98. 100. 280. 384. 390. 403.  
 Bestnes paa Rolfø *c* 739. 750 *f.*  
 Bestrefjord paa Etye *c* 419.  
 Bestirvifing *a* 412. 455.  
 Betrlike i Fjotøslid *b* 345.  
 Betteland *b* 542 *f.* *c* 3. 454. 902.



- Veris f. Vegffo.  
 Ves i Raunsbalen c 799 f. 914. 916.  
 1010. d 490.  
 Vibert Erkeb. af Ravenna c 417.  
 Viborg b 725. 866. c 19. 162. 166 f.  
 233.  
 Vidar a 169.  
 Vide a 296. — i Skann b 21 f.  
 Videbalen a 529. b 280. 453.  
 Videmyre i Skagaffjorden e 273.  
 Videnes paa Island d 829.  
 Videvalle paa Island d 990.  
 Vidga a 231. — Volunds S. a 240.  
 Vidheim i Dyer e 130.  
 Vidvarier a 34. 246.  
 Vidkunn Erlingsøn den ældre d 3. 151 f.  
 e 3. 473. — Erlingsøn den yngre f  
 23. 28. 96. 105. 112. 123. 221. 230.  
 286 ff. 333. 470 f. — Jonsen c 177  
 f. 485. 487. 511. 556. 646 f. 656. 658  
 f. 664 ff. 790. 807. e 101.  
 Vidjjaen Skib d 159. 354.  
 Vidvik i Skagaffjorden e 339.  
 Vidv Kloster d 853. 876. 1017.  
 Vifil a 199.  
 Vig Provins S. a 243.  
 Viga-Barde f. Varde Gudmundsøn.  
 Viga-Blum a 577 f. 774 ff. 786. b  
 178 ff. 355. 372.  
 Vigastry f. Styr Thorgrimsøn.  
 Vigda a 326. b 131.  
 Vigdis Gilsdr. e 315. — Svertingsdr.  
 c 958. — Thorsteinsdr. d 795.  
 Vige Lagmand i Skidan f 268. 289. 624.  
 Vige, Hund b 324. 368. 403.  
 Vigfus Gunnsteinsøn e 367. 372. —  
 Vigaglumson b 119. 122 f. 180. 392.  
 — Vifinge-Kaareson a 577 f. 771.  
 773 ff.  
 Vigen a 550. b 260. 263. 849. 853. c  
 453. 483. 626.  
 Viggøffjord a 380 f.  
 Vagleik Arnesøn b 755 f. — Audun-  
 søn e 480. 542. 583. 601. 657. f 122.  
 — paa Digren d 71. — Provstesen e  
 104. 405. 412. f 122.  
 Viglet a 243.  
 Vigr blandt Drifserne c 800. d 775.  
 Vinland b 458 ff. c 230. 369. 467.  
 619. 715.  
 Vik paa Haalogaland e 790. — paa Ka-  
 tans c 848. d 447. — i Sogn d 384.  
 — i Strinden c 454.  
 Vikar a 258. 293. 294 ff. 301. 321. 323.  
 341 f. 554. — fra Liundaland b 379 f.  
 396. 723. — Baarbølg d 219 f.  
 Vikarsbølf a 299.  
 Vikarsfeid a 526.  
 Viken a 77. 82 ff. 344. 373. 375 f. 553.  
 585. 704. 711 ff. 746 ff. 755. 756. b  
 1 ff. 15. 19. 32 f. 51. 53. 56 f. 86 f.  
 91 f. 126. 128 f. 225. 272 ff. 288 f.  
 406 f. 574. c 196. 419. 911. d 32 f.  
 187 ff.  
 Viking a 316. — Nevja d 382. —  
 Skaaneyjarsfelmer a 332.  
 Vifinge-Kaare a 577. 771. b 16.  
 Vifingetog a 796 f.  
 Vifingevaag ved Bergen d 489. 503.  
 Viktor II Pave c 191. — IV Pave c  
 927 f.  
 Viktovaler a 28.  
 Vikverjer a 85.  
 Vilbald Dofnaksøn a 540. 545.  
 Vilborg Gilsur hyltes D. b 549.  
 Vilgerd Gyrd-Kaareddr. a 576.  
 Vilje a 157. 160 f.  
 Willjam Abbed i Ebelholt d 39 ff. 163.  
 258. 266. 268. 280 f. 284. — Bifkop  
 af London c 169. — Bifkop af Drfng  
 c 621 ff. 680. 693. 744 ff. 749. 751 f.  
 814. 831. 834. 862. d 42. — Bifkop af  
 Drfng d 43. — Bifkop af Drfng f 572  
 f. — Bifkop af Oslo c 861. — Bifkop  
 af Roeskilde c 190. 419. 423. — Bifkop  
 af Sybergerne c 623. — Vode d 963.  
 — Breyham f 28. — Cardinalbifkop af  
 Sabina e 18. 21–44. 71. 79 f. 82.  
 122. 124. 134. 277 f. 528. — Cumyn  
 d 751. — Duncans S. c 822. — af  
 Egremont d 288. — Grobreren a 617.  
 682. c 309 ff. 313 ff. 338 ff. 387 ff.  
 399 ff. 515. — Fik-Dobern c 314. 389.  
 393. — Grefsyn Jarl af Sutherland d  
 780. — Greve af Holland d 594. —  
 Greve af Poitou b 210 f. — Hertug af  
 Aquitanien a 675. — Jarl af Moray e  
 450. — Jarl af Ross d 457. e 390. —  
 Jarl af Pembroke f 187. — af Sumie-  
 ges a 665. — I R. af Apulien c 581.  
 — II R. af England c 404. 508 f. 515.  
 — R. i Skotland d 41 f. 289. 443 ff.

- 452 f. 540. 756 f. — Longaspada Hertug af Nordmandie *a* 654. 660. 665. 670. 673 f. 676. *b* 209 ff. — af Marce 459. — fra Saltnes *d* 47. 92. — Skinnare *c* 790. — af Sulys *f* 28. — Sæmundsøsen *d* 988. *e* 226. — Thankred af Hautevilles *S.* *c* 72: 75 f. 100. — af Torge *d* 175. 639. — af Torge *d* 639. 955. 968. 970. 972. — af Torge *d* 639. *f* 198. 387. — Wallace *f* 566.
- Wilmund Pilt *d* 898. 901.
- Wilter *a* 382.
- Wineu *a* 653.
- Wimund Bisfop af Sybergerne *c* 623. 823. 863.
- Winaa *a* 586. 609. *b* 30. 711.
- Windiler *a* 18.
- Windland *a* 373. 384. *b* 96.
- Winge *a* 211.
- Wingulmark *a* 83 f. 98. 384. 390. 397. 399. 401. 403. 461. 482. *b* 15. 53 f. 64. 405.
- Winheden *a* 696 ff.
- Winder (Winer) *a* 232. 382.
- Winer *a* 36. 83.
- Winternatsblot *a* 178. 722.
- Wisbur *a* 246. 348. 351.
- Wisby paa Gotland *f* 97. 101. 108. 111 ff. 146. 234. 237 f.
- Wisevalb (Wsewolob) *b* 130. 309. — Jaroslavs *S.* *b* 567.
- Wisings i Betteren *d* 28. 463.
- Wist i Halland *d* 478 f.
- Wisma *a* 271.
- Wistula *a* 16 ff.
- Wistunden Skib *b* 346. 866. *b* 727. 764.
- Wisurgis *a* 18.
- Wisøre *c* 511 f. 536.
- Witar *a* 705.
- Witer (Warder) *a* 718. 757 f. *f* 639.
- Witgeir *a* 588.
- Witflav Tyrste af Rügen *f* 99. 107. 109. 112. 141. 159. 215 ff. 317 ff. 341. 343. 395 f. 404 f. 409. — den yngre Tyrste af Rügen *f* 414. 426. 431 f. 453. — III Tyrste af Rügen *f* 592.
- Wivan Kardinal *d* 440.
- Wivil Aud Ketildres. Frigivne *b* 458.
- Wjatfheslav Jaroslavs *S.* *b* 567.
- Wladimir Jaroslavs *S.* *b* 565. 826. 836. *c* 105 f. — Monomach *c* 395. 600. —
- Svjatoflavs *S.* *b* 84 f. 226 ff. 235 ff. 243. 410.
- Wodan *a* 57 ff. 157. 177. 352 f. se Odin.
- Wolodar Glebowitsch Tyrste af Minst *d* 29.
- Wolos *a* 226.
- Womben *c* 486. 488.
- Wordingborg *f* 232 f.
- Wors *a* 548 f. *b* 627. 630.
- Worsabs *a* 541. 549. *b* 424. 426.
- Worser *a* 549.
- Worsevangen *b* 627.
- Wratislav Tyrste i Forpommern *c* 763. — af Polostf *b* 482.
- Wuithen *a* 19.
- Wulfila f. Wulfas.
- Wuust *c* 271.
- Wyschata Wojwod *c* 105 f. 115.
- Wanelaine *a* 41.
- Waneren *a* 74. *c* 297.
- Warebro *c* 726.
- Waringer *a* 288 ff. *b* 78 f. 84 ff. 193. 587. 698 f. *c* 51. 53 ff. 73 ff. 564 ff. 578. 829. *d* 230 f.
- Wagg *a* 250 ff.
- Wølfung *a* 225 f.
- Wølfunga Saga *a* 359.
- Wølfunger *a* 198 ff. 223 ff. 371.
- Wølund *a* 193. 240.
- Wølver f. Valer.
- Wøtt *a* 256.
- Wal Bisfop af Ribe *c* 193.
- Walsh Bisfop i Neg *a* 638.
- Walcher Bisfop af Durham *c* 399.
- Walcheren *a* 421 f. 657. 666. 670.
- Waldewin Gesandt fra Greifswalde *f* 234.
- Wales *b* 200. 223. *c* 515 f. 817. 823 f.
- Walfelin Bisfop i Winchester *c* 615.
- Walter f. Valter.
- Warner *a* 55.
- Warwic *a* 688.
- Waterford *a* 442. 690 f. *b* 205. *c* 826. 864. 952. 955.
- Wätlingastræt *a* 630. 702. 729. *b* 474.
- Wearmouth *a* 360. 373. 417.
- Wecceport *b* 238.
- Welf Hertug af Balern *c* 339.
- Wendun *a* 698.
- Werham *a* 626.
- Werla *b* 88.

- Wernicke Jungmeister *f* 584.  
 Wessfer *a* 416. 626 ff. 685. 727. *b* 471.  
     481 *f*.  
 Westmare *a* 688.  
 Werford paa Island *c* 952. 954.  
 Whiteby *c* 846.  
 Wibolt i Bergen *f* 583.  
 Wiegandbeorg *a* 449.  
 Widufind *a* 35. 378. 414.  
 Wied i Esland *d* 216.  
 Wieglesdor *b* 90.  
 Wisflisburg *a* 369.  
 Wight *a* 686. *b* 467. 469 ff. *c* 321.  
 Wigmann *b* 68 *f*.  
 Wikbert *a* 639.  
 Wilbrord *a* 282. *b* 269.  
 Wilibald Greve af Bremen *b* 289.  
 Wilkin v. Bremen *f* 240.  
 William *f*. Willjam.  
 Willibert Erkeb. af Kolu *a* 641 *f*.  
 Wilton *b* 468.  
 Wiltz *b* 471.  
 Wiliser *a* 385 *f*.  
 Winchester *a* 426. *b* 469 *f*. 474. *c* 391  
     *f*. 875.  
 Wintanceaster *a* 450.  
 Wippo *b* 683.  
 Wirdun *a* 415.  
 Wismar *f* 97 ff. 111 ff. 133. 146. 234.  
 Withesleth *a* 34. 245 *f*.  
 Wittla *a* 421.  
 Witmar *b* 272.  
 Witto Erkeb. af Rouen *a* 670.  
 Wladimir *f*. Vladimir.  
 Wodnesfeld *a* 688. 691.  
 Worms *a* 395.  
 Wsewolod *f*. Wsewald.  
 Wulfcytel Galbordmand *a* 624.  
 Wulfshard *a* 433.  
 Wulfsnodh *b* 671. — Godwinesøn *c*  
     310 *f*.  
 Wulfstan Erkeb. af York *a* 702. 729 *f*.  
 Wyrtegeorn *b* 482. 589.  
  
 Xenophon fra Lampakos *a* 12 *f*.  
  
 Yggdrasil *a* 163 *f*. 211 *f*.  
 Ylfinger *a* 198 ff. 227. 264.  
 Ylve *b* 175.  
 Ymer *a* 67. 160.  
 Ynglingasaga *a* 324 *f*. 348.  
 Ynglingatal *a* 347 *f*. 380. 399.  
  
 Ynglinger *a* 186. 198 ff. 209 ff. 213.  
     248 ff. 263 ff. 292 ff. 347 ff.  
 Yngve *a* 209 *f*. 213 ff. — Hakreks *c*.  
     *a* 247. 349. 351.  
 Yngvild Thorqilsdr. *c* 958 ff. *d* 801.  
 Yonne *a* 645. 661. 668.  
 York (Sorvit) *a* 616. 620 ff. 630. 684 *f*.  
     693 *f*. 702. 726. 728 *f*. 735. *b* 221.  
     480. *c* 326 ff. 388. 390.  
 Ypper *a* 245.  
 Yrje *a* 327. 468. 543.  
 Yrsa Helgeodr. *a* 249 ff.  
 Ysopa *a* 687.  
 Ytterby Kirke ved Kongehelle *b* 636.  
 Yttingaford *a* 687.  
 Yrno *d* 490.  
  
 Zambir Hertug af Pommern *c* 163.  
 Zion ved Akbaros *d* 150.  
 Zoe graff Keeserinde *c* 61 *f*. 66. 68. 81  
     ff. 85. 107 ff. 114.  
 Zulpich *a* 638.  
  
**W**ebhandun *a* 627.  
 Webhelbald Webhelwulfs *c*. *R.* i Eng-  
     land *a* 435. 449.  
 Webhelbirht *a* 747.  
 Webhelbriht *R.* i Wessfer *a* 622.  
 Webhelfled Alfred den stores *D.* *a* 688 *f*.  
 Webhelingaden *b* 466.  
 Webhelingaigg *a* 627.  
 Webhelred *R.* i England *b* 108. 222  
     240 ff. 247 *f*. 257 ff. 399. 441. 443.  
     466 ff. 475 ff. 480. 490 ff. 503 *f*. 673.  
     — *R.* i Northumberland *a* 418.  
 Webhelstan *a* 656 *f*. 660 *f*. 666. —  
     Edwards *c*. *R.* i England *a* 591 *f*.  
     599. 687 ff. 693 ff. 700 *f*. 707. 710 *f*.  
     726 ff. 734. 738 *f*. 743. *b* 219. —  
     (Oubrum) *a* 627. 666. — Webhelwulfs  
     *c*. *R.* i England *a* 449.  
 Webhelwald *a* 686.  
 Webhelweard *a* 352. 416. — Galbor-  
     mand *b* 239. 241. 243. 672.  
 Webhelwold Biskop i Winchester *c* 615.  
 Webhelwulf *a* 450. — Galbordmand i  
     Wessfer *a* 625. — *R.* i Wessfer *a* 435. 449.  
 Webhered Galbordmand *a* 635. 652. —  
     *R.* i Wessfer *a* 622. 625 *f*.  
 Wdo paa Island *d* 921. *c* 266.  
 Wegeledun *a* 625.  
 Wegestav *f*. Wegestav.

Ulfæh Biffop i Winchester *b* 239 f. 243.  
 — Erkeb. i Canterbury *b* 471 f. 503. 595.  
 Ulfgar Jarl af Coventry *c* 268. 308.  
 Ulfhelm Galdormand *b* 813.  
 Ulfmær Erkebegn i Canterbury *b* 471.  
 Ulfrie Galdormand *b* 238 ff. 468. —  
 Erkeb. af Canterbury *b* 240.  
 Ulfifu Ulfhelms D. f. Ulfva.  
 Uluær *a* 21 ff. 76.  
 Unes i Kvinnhered *d* 125. 586. *e* 4 f.  
 Urv *c* 787.  
 Ufa paa Kirkeby *c* 617. — den lyse, Gy-  
 steinsdr. *a* 301 f. — Ufeigsdr. *a* 551.  
 571. — S. Saum-Ufa.  
 Ufæbern *a* 365. 368. — Snare *d* 24.  
 30 ff. 223 f.  
 Ufcesdun *a* 626.  
 Ufer *a* 157 ff. 210 ff. *b* 270.  
 Ufger Erkeb. af Lund *f* 558. 629. 633.  
 640.  
 Ufegøt Harmand *b* 536 ff. — Lagmand  
*e* 659.  
 Ufkiil *c* 785. — Erkeb. af Lund *c* 860.  
 862. 869. 871 f. *d* 215. — Magnusfen  
 Lagmand i Veftergautland *d* 185. 591 f.  
 602. 671 ff. 679 f. 712 ff. 717. 732. 746.  
 Ufkilës *d* 39.  
 Ufmund Biffop i Sverige *c* 185. 192.  
 Uftrid Euen Tjueffeggs D. *b* 101.  
 126 f. 315. 477 f. 725 f. 832. *c* 11.  
 13. 310.  
 Ufthyer *a* 19. 189.  
 Uftartanga Sverb *a* 787. 790.  
 Uvar den gamle *a* 532. 548. 556.  
 Uvknaljung i Skaane *f* 460 ff. 495.  
 Uvlinger *a* 198 f. 201.  
 Uve *a* 65. 166.  
 Uvgsbyr *a* 383. 413.  
 Uvmund f. Uvmund.  
 Uvgsffjord paa Hindsen *c* 790. *d* 151.  
 Uvland *a* 366. *b* 545.  
 Uvgerd *a* 720. *b* 638.  
 Uvmob den gamle Hørbe=Kaaresfen *a*  
 518. 576 f. *b* 293. 295.  
 Uvve Atlesfen *b* 41. — Varnakarl *a*  
 451. 551. 554. 576. — paa Egg *b* 602  
 ff. 638. 661. — af Gubraun *d* 219 f.  
 — Hnuva *a* 475 ff. 484. 490 f. 494 ff.  
 510. 581. — Illteit *d* 768. 774 ff. —

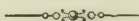
Uvklemond *c* 766 f. — Dvaldsfen hvite  
*a* 510. 543. 552. *b* 183. — Rofa *c*  
 686. 738 ff. 743. 752. 816. 826. — den  
 fpæte *a* 401. — Thore Herfes Hnuskarl  
*a* 595 ff.  
 Uvvas paa Jöland *b* 355.  
 Uvvasaa *a* 520. 523. 526. 536.  
 Uvbornes i Throndhjemsffjorden *d* 355.  
 Uvmlunger *a* 231.  
 Uvdott f. Uvdott.  
 Uvnuud f. Uvnuud.  
 Uvrebakke paa Jöland *a* 536. *b* 456.  
 700. *d* 923. 926. *e* 325. 359. 433.  
 Uvrebro *f* 465.  
 Uvren i Ribaröds *b* 283. 302. *c* 717. —  
 ved Tværaa *c* 336.  
 Uvresfund *a* 749. *b* 38. 92.  
 Uvretthing *a* 471. *b* 283 f. 748 f. *c* 164.  
 468 f. 800. 912. 917. 923. 1002. *d* 47.  
 74. 310. 421. 470. 472. 480. 522. 576.  
 578 f. 905. 934 ff. 958. *e* 110. 167.  
 195. 564. *f* 324.  
 Uvrlyg den gamle *a* 298. 542. 548. 563.  
*b* 278. 335.  
 Uvrn i Arnarfjord *a* 528. 542. 550. —  
 Bjørnulfesfen *a* 517. — Harald Graa-  
 felts Hirdmand *b* 40. — Hyrna *a* 337.  
 576. — fra Rogaland *a* 510.  
 Uvrnulfödal *b* 153.  
 Uvrvar=Udd *a* 329 f. 452 f.  
 Uvvel *a* 13. 26. 287. 410. 500. 511.  
 Uvvelsur f. Uvvelsur.  
 Uvvtangel *a* 619 f. 622. 624. 630. 652.  
 684 ff. *b* 468. 470 ff. 482.  
 Uvften R. i Svithjod *a* 335. — Uvppers  
 S. *a* 245.  
 Uvfterdalene *a* 74. 339. 403.  
 Uvfterfararvlfær *b* 563.  
 Uvftergautland *a* 373.  
 Uvfters blandt Færgerne *b* 147. 331. 860.  
 Uvftgauter *a* 50.  
 Uvftmand *a* 442.  
 Uvftre=Uvven *a* 74 f.  
 Uvvravaa *a* 541. 551. 567.  
 Uvvravaaholmen *b* 445.  
 Uvvrarfjord *a* 552. *b* 346.  
 Uvvrabadal *b* 180.  
 Uvvrna=Thore *a* 551 f. 576.  
 Uvveren *d* 730. 734.  
 Uvveffegger *d* 237—243.

## I n d h o l d.

**Syvende Afsnit.** Det sejrende Kongedømme i jevnt tiltagende Vælde indtil Kongerættens Udøen paa Sverdsiden og Foreningen med Sverige. (Fortsættelse).

65. Kong **Erif Magnussons** Tronbestigelse og Krøning. Kirke- og Hovdinge-Møde i Bergen. 66. Kong **Erifs** Giftermaal og Tractat med Skotlands Konge. Dronning Margrete. 67. Fornyebe Stridigheder mellem Erkebiskoppen og Hovdingerne. Erkebiskoppens Landflygtighed og Død. 68. Forfattelse. Mag. Huguitio i Norge som pavelig Liende-Collector. Forbud af Hamar bliver Erkebiskop. 69. Begivenheder paa Island. Den nye Lov vedtagen. Stridigheder mellem Gæstligheden og de verdslige Herrer, fornemmelig om de sørhen arvelige Kirker og deres Gods. 70. Kong **Erifs** Uvenskab med Danmark og Krig med de tydske Stæder. Fredsflutning med de sidste i Skandinavien. Forhandlinger med England og Skotland. 71. Indre Forhold. Dronningens Myndighed og Alf Erlingsens Indflydelse. Hertug Haakon overtager Hertugdømmets Bestyrelse. Forholdene ved Hoffet. 72. Forberedelser til en fornyet Fæste med Danmark. Alf Erlingsen bliver Jarl og sendes til England. Rething udbuden fra Island. Møde paa Gullbergseid. Den danske Kong **Erifs** Død. 73. Indre Forhold i Randet. Dronningens Myndighed og hendes Død. Alf Jarls Fæste eller Opstand, Nedlægning, Utlejd og Flugt. 74. De danske Kongemordere flygte til Norge og finde der Bestyrelse. Krigen udbryder mellem Norge og Danmark. 75. Forhandlinger med Skotland. Erkebiskop Forud opriver Kirkeskikken. Ravn Oddsons og Biskop Arnes Tvist paa Island. Gaute af Tolgas Død. 76. Kong **Erifs** første Krigstog til Danmark. 77. Forhandlinger med Erkebiskoppen. Den islandiske Kirkesag paadømt. Erkebiskoppens Forlig med Kongen i Bergen. 78. Kongens andet Krigstog til Danmark. Hjem og Sunehals befæstes. Alf Jarls Endeligt. 79. Forhandlinger med Skotland og England om Kongebatteren Jomfru Margretes Antagelse som Skotlands Dronning og hendes Giftermaal med den engelske Tronarving. Margretes Død og **Erifs** forgjæves Forsøg paa at arve hende. 80. Forfattede Hienbilligheder med Danmark. Krigstoget i 1293, nye Forhandlinger med de tydske Stæder, det danske Tog til Halland og Elvefyssel i 1294, Erkebiskop Jens's Fængsling, og Fyrsternes Sammenkomst i Skjovenhavn. 81. De tydske Stæder faa udbudede Handelsfriheder. 82. Venstabelige Underhandlinger og Forbunds-Tractat med Frankrige. Mislykkede Forsøg paa at formale Hertug Haakon med en fransk Fyrstinde. 83. Forhold og Tiltragelser indenlands. Uroligheder i Hadelandske. Hertug Haakons Lovgivnings-Virksomhed. Anseede Mand i Hertugdømmet. 84. Kong **Erifs** Lovgivnings- og Regjerings-Virksomhed. Bergens Tilvæxt. Oprettelse af Tavernesh use. Anseede Stermand. Livet ved Kongens Hof. Dptagelsesrejser. 85. Begivenheder paa Island. Kirkeskikken endt. 86. Erkebiskop Forunds Stridigheder med sit Domcapitel og Underkastelse under Kronen som Jarl. 87. Stridigheder mellem Biskop Arne i Stavanger og hans Capitel, saavel som mellem de bergenske og østliske Chorbredre og Liggermunken. 88. Nye Underhandlinger med Danmark. Stillskanden fornyet ved Sammenkomst i Balgo. Hertug Haakon egter Euphemia af Arnstein. 89. Kong **Erif Magnussons** Død. Hans Personlighed og Følelses Vilkaar under hans Reglering. 90. Hertug **Haakon** bliver Konge. Han hyltes og krones i Nidaros. Audun Hugleiksen fængslet. 91. Den havangerste Capitelsgang paadømmes. Kong Haakons Tog til Danmark. Forelobig Stillskand til Janokalz; aftalt Møde i Skjelsfior. Treaarig Stillskand, sluttet i Halland. 92. Kongebatteren Ingebjorg Erikdatter bortføjet til Jon Jarl paa Drinoerne. Den fælste Margrete Erikedatter. Dr. Audun Hugleiksen bliver henrettet. 93. Hestig Gjæring paa Island. Kong Haakon hylbet, uden at han dog anser sig bunden ved den ældre Dverrensoms. 94. Kong Haakons Bestræbelser for at hindre de udenlandske Handelsmands Overgreb, saavel som for at oprette Orden og Hellighed indenlands. Indførelse af Pædæsen. 95. Den havangerste og den nidarosste Capitelsgang ophøre. 96. Kongen faar Tronfølgen forandret til Bøstie for sine Døtre. Forholdene i Sverige. Møde ved Selberge-Dos, Venstabsforbund mellem Kong Haakon og Sveakongen. Kongebatteren Ingebjorg bortføjet til den svenske Hertug **Erif**. 98. Uenighed mellem Kong Borge i Sverige og hans Brodre

Venskab mellem Kong Børge og Danekongen. Hertugerne begive sig til Norge og finde venlig Modtagelse. Hertug Erik faar Kongehelle Slot. Fornyelse af Krigen med Danmark. Grev Jakob overdrager Nordre-Halland til Kong Haakon og denne igjen til Hertug Erik. Fredsmøde og Stillskands-Ovreeenskomst paa Seberg. Biskopskifter og Provincialconcilium. 99. De svenske Hertuger fange Kong Børge og satte sig i Besiddelse af hans Rige. Danekongen odelægger Hjelm og Kong Haakon gjør et Tog til Danmark uden dog at betragte Freden som brudt. Danekongens første Krigstog til Sverige for at befrie sin Svoger. 100. Hertugernes Krigsforberedelser. Kong Haakon beslutter sig til at erklære Stillskanden brudt. Forraderst Forbund mellem Hertugerne og den danske Hertug Christophher. Hertug Valdemar hverver fremmede Soldater. Kong Haakon forstrækker Hertug Erik med Penge. Hertugernes Indbrud i Staane og Fredsslutningen til Vdnalsung. Hertugernes underfundige Færd mod Kong Børge, dennes Besøbstafse paa Haarde Bilkaar og Flugt til Danmark. Kulde mellem Kong Haakon og Hertug Erik. 101. Kong Haakons Foranstaltninger til at svække det gejstlige og verdslige Aristokrati og styrke den kongelige Myndighed. Dyrettelsen af en kongelig Capell-Gejslighed. Afskaffelse af Jarle- og Lendermands-Verdigheden indenlands. Reduction af bortskjendte Krongodsfer. 102. Underhandlinger mellem Norge og Danmark. Dansk Krigstog til Smaaland, og ny Stillskand til Berge. Kong Haakons Sammenkomst og aabenbare Brud med Hertug Erik. Forelobig Freds- og Forbundstractat mellem Norge og Danmark. 103. Krig mellem Kong Haakon og Hertug Erik. Fredsslutning mellem Norge og Danmark i Kjøbenhavn. 104. Fortsat Fæjde med Hertug Erik. Danekongens uheldige Tog til Sverige. Kong Haakons og Hertug Eriks Ovreeenskomst i Oslo. Fredscongres og almindelig Fredsslutning i Helsingberg. 105. Kong Haakon og Hertug Erik nærme sig atter hinanden. De svenske Hertuger egte de norske Kongedotre. Endelig Fred i Helsingborg. 106. Kong Haakons mindre venkabelige Forhold til det engelske Hof efter Kong Edward den 1stes Død og gode Forhaalelse med Kong Robert (Bruce) i Skotland. Tractaten til Perth af 1266 fornyes og en særdeles Ovreeenskomst slutes. 107. Iberligere Forhandlinger med de tydske Stæder. De tydske Vintersidderes Overmod i Bergen og Strid med Biskoppen. Forsøg paa at indstranke Tydskernes Tiltag. 108. Kirkelige Begivenheder. Biskopskifter. 109. Administrative Foranstaltninger og vigtigere Lovbestemmelser i Kong Haakons senere Regjeringstid. Hr. Bjarne Erlingsøns og andre anseede Stormænds Død. 110. Kong Haakons sidste Regjeringaar. Kongesønnen Magnus's Fødsel. De svenske Hertugers Død. Krig med Sverige. Kong Haakons Død. 111. Tilbageblik paa det hele Tidrum efter Treenkrigenes Opfør. Indgribende Forandringer. Folkets Dannelsestrin. Literatur. Sprogforhold . . . . .



## Yderligere Rettelse.

---

4 Deel 1 Bind C. 205.

Det Kloster, hvor Kongedatteren Ingeborg opholdt sig, var sandsynligviis herten Hind eller Bisping, der aabenbart laa for langt fra Horsens, men derimod Minoritklostret i Horsens selv. Flere senere Breve sætte dette næsten udenfor al Tvivl.

---

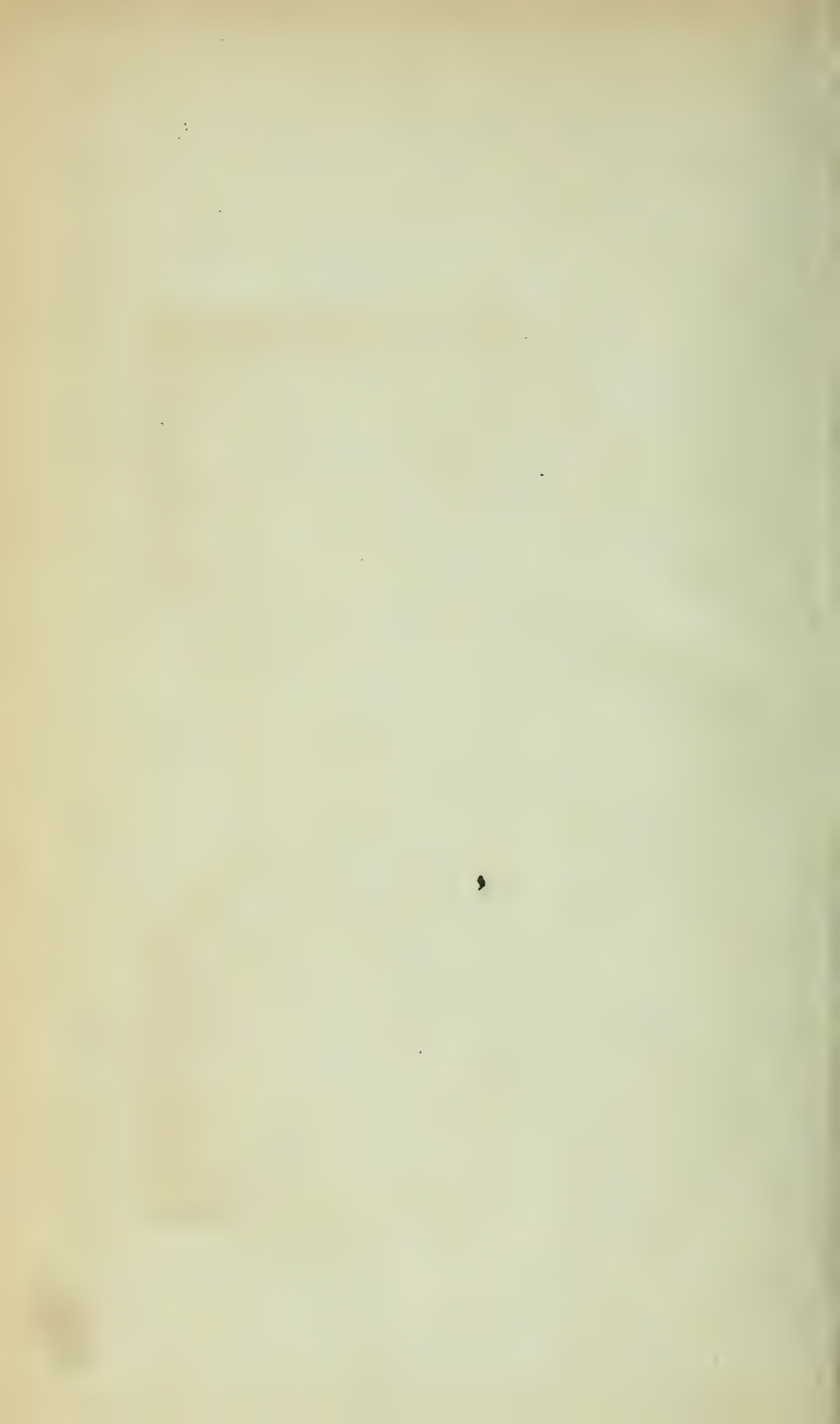
















Author Munch, Peter Andrew      £4904      HScan  
Title Det norske Folks Historie [Part II.] Vol. 42.      M9636n

DATE

NAME OF BORROWER

UNIVERSITY OF TORONTO  
LIBRARY

Do not  
remove  
the card  
from this  
Pocket.

Acme Library Card Pocket  
Under Pat. "Ref. Index File."  
Made by LIBRARY BUREAU

